NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
5VI
13

13 — 21. i. 32.

Digitized by Google

Digitized by Google

NOTITIA
CARDINALATVS

Digitized by Google

NOTITIA CARDINALATVS

in qua nedum

DE S.R.E. CARDINALIVM

Origine, Dignitate, Preeminentia, & Priuilegijs, ſed de præcipuis

ROMANÆ AVLÆ OFFICIALIBVS

vberrimè pertractatur.

Opus nemini iniucundum, at in Romano Foro verſantibus vtiliſſimum.

A IACOBO COHELLIO I. V. C. VRBEVETANO

Et Vniuerſitatum Ditionis Eccleſiaſticæ Agente generali

lucubratum.

CAROLI CARTHARII I. C. VRBEVETANI
Aduocatorum ſacri Conſiſtorij Decani opera promeritæ luci expoſitum.

ROMAE.

Sumptibus Ioannis Caſonij. M. DC. LIII.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Digitized by Google

EMINENTISSIMO,

ET REVERENDISSIMO PRINCIPI

ANTONIO CARDINALI BARBERINO

S.R.E. CAMERARIO &c.

SIGNA certis quibuſdam aſtrorum efficientijs ita obnoxia fingi poſſe, vt in ea genij habitaturi vltrò immigrarent, fabulati olim ſunt Magi, non minus impiè inepti, quàm ineptè impij. At nos veriſsima rerum ratione confieri videmus, vt virtutum aſteriſmis adlaborantibus, ij aliquãdo Principum Virorum euadant animi, vt ad illos, quaſi ad Heroas, genio ſuo ſe conferant quæcumque ætatem, approbationemq. ab eruditis expetiſſunt. Id ego nunc in Te vel maximè expertus ſum, ANTONI CARDINALIS EMINENTISSIME, cum doctũ hunc,

& ex-

Digitized by Google

& expolitum librum typis meis vulgaturus, ſenſi illum ſuopte ingenio geſtientem in tuum ſinum conuolare, quaſi nuſquam ille meliùs eſſe poſsit: Sanè cum de Cardinalis Dignitate, atque Officio luculenter, ac eruditiſsimè diſputet, ad Te vnum ire debuit, qui Eminentiſsimi Ordinis & dignitatem ampliſsimè ſuſtines, & officium numeris omnibus abſolutiſsimè facis. Qui de ſtatuaria ſcribit, non alibi meliùs, quàm in Iouis Olympij ſinum libellos ſuos poſsit collocare, vt quod ipſe ſtylo proſecutus lineauit in libro, ſcalpro id expreſſum oſtendat in ſigno, geminuſque artis Canon veluti coaleſcat. Haud alitèr hic fieri dicam: Quæ Cardinalatus decora ſcribēdo Auctor exequitur, ea Tu vita, moribuſq. proſequeris, vt ea factis illuſtribus exprimi poſſe doceas, & non ſola contemplatione, aut præceptione lineari. Non ibo per ſingula, cum teſtem habeam Vrbem hanc, nihil admodum mirari, aut laudare aſſuetam, quæ Te Gallicana ex peregrinatione redeuntem publico, & clariſsimo plauſu excepit; quaſi amoris triumpho eſſes inuectus; quaſi Eminentiſsimi Ordinis decus, atque ornamentum poſtliminio recuperaſſet, quod votis optauerat maximis. Hic igitur liber cum tuo nomini prodit inſcriptus, quod longis, atque oppidò eruditis diſputationibus latè diſper-

ſper-

ſperdit, totum tuo in nomine colligit: quicumque enim Antonij Barberini genium, ingenium, virtutes introſpexerit, hic optimam Cardinalis ideam intuebitur, delineationemq. aliam non requiret. Huc accedit Cohellij Auctoris libera profeſsio, ſeque, fratremque ſuum Dominicum, Vrbemq. Veterem patriam Tibi, ac nomini Barberino plurimùm debere gloriantis, vtque veteribus nominibus hoc nouellę protectionis accedat, ambientis. Poſtremas hìc ego partes meas eſſe intelligo, ſed non obſequij, & reuerentiæ vltimas. Equidem à Te noſci, tuoſque inter clientes numerari, ſi votis faueas meis, grande meæ huius opellæ pretiũ exiſtimabo. Vale, ac diù Reipublicæ felix viue. Romæ ex Typographœo Idibus Septembris CIƆIƆCLIII.

EMINENTIAE TVAE REVERENDISS.

Obſequentiſſimus Clientum

Ioannes Caſonius.

LE-

LECTORI
BENEVOLO
Iacobus Cohellius S.

AMICIS indulgendum eſt honeſta petentibus Cum ego per annos plurimos ſim in Romana Curia commoratus, licèt forenſibus detentus negocijs (Vniuerſitatum quippe Eccleſiaſticæ Ditionis Agens generalis, à ſanctæ, recolendæ, immortaliſque memoriæ Vrbano VIII. Pontifice Optimo Maximo, ac Principe munificentiſſimo conſtitutus) cum tamen hæc in varijs Congregationibus ex Eminentiſſimis, ac Reuerendiſſimis S. R. E. Cardinalibus, Illuſtriſſimiſque Prælatis, vt notum eſt, inſtitutis, inſinuanda, & pertractanda eſſent, haud à me alienum, quinimò neceſſarium fore exiſtimaui, Eminentiam, Dignitates, Priuilegia, Preeminentias, Facultateſque tantorum Virorum, quibus cum agendùm mihi erat, inquirere, ac de ijſdem, quantum licuit, habere notitiam. Igitur nedum libros reuoluendo, ſed ab amicis inquirendo, fidaque oculorum inſpectione obſeruando, nonnulla collegi, quæ (vt eſt hominum memoria labilis) ne defluerent, velut miſcellanea quædam, certo tamen ordine, dum à foro, & negocijs dabatur ocium, diſpoſui. Hanc autem collectionem CARDINALATVS NOTITIAM inſcribere, atque in duas diuidere partes mihi placuit; ea potiſſimùm adductus ratione, quia in prima quicquid à toto Eminentiſſimo Cardinalium Cœtu inſimul in adminiſtratione vniuerſalis Eccleſiæ, Romano Pontifici aſſiſtendo, peragitur, perſtringere conatus ſum: quæ verò ſigillatìm ſingulis Cardinalibus incumbunt, ſecunda pars continet. At cum hæc apud me iam ſeptuagenarium, cuius ſpiritus attenuatus eſt, dies breuiati, & ſolum mihi ſupereſt ſepulchrum, puluere ſuperinducta iacerent, nec illa denuò percurrere, ſupremaque manu perficere permiſſum eſſet; ſiquidem, vt Gallus Poeta cecinit

Non

Non ſum, qui fueram, perijt pars maxima noſtri,
Hoc quoque quod ſupereſt, languor, & horror habet:
Si *repeto libros, duplex ſe littera fundit,*
Largior occurrit pagina nota mihi.

bono illorum fato ad amici manus peruenerunt, qui meas, longè maiori cura, diligentia, & eruditione vices expleuit: quæris fortaſſe, vbinam gentium amicus iſte, veræ amicitiæ legum religioſiſſimus cultor, his temporibus reperiatur? accipe, libentèr do; hic eſt *Vir* nobilis D. Carolus Cartharius I.V.D. Vrbeuetanus, filius Iulij Senatoris Vrbis, nepos Flaminij I.C. præſtantiſſimi, ac eruditiſſimi (quorum ſcripta, quales iſti, & quantum de Iuriſprudentia benemeruerint, conteſtantur abundè) celeberrimorum Sacræ Conſiſtorialis Aulæ Aduocatorum Decanus, & Apoſtolici Archiui Arcis S.Angeli Præfectus, cui me tantum debere fateor, quantum perſoluere difficile ſit: huius namque amorem in me ſuum adeo propenſum ſemper agnoui, vt rerum ſuarum poſthabita cura, mearum tantùm habere videatur; ipſe igitur hanc nedum Notitiam Cardinalatus in ſuam clientelam recepit, adauxit, copioſiſſimo Indice locupletauit, Typographum inuenit, pactionibus haud mihi inutilibus eundem aſtrinxit, nec illam, quouſque lucem aſpexit, à ſe abdicauit; verùm Comentaria quædam in Bullam fel. rec. Clementis Papæ VIII. ſuper Bono Regimine rerum, bonorumque Vniuerſitatum Status Eccleſiaſtici, iamdiù à me lucubrata, ſed in eadem nauicum hoc Opere periclitantia, aſſiduis exhortationibus, ne dicam impulſionibus, nec ſine ipſius ope, typis committere compulit; quæ cum adhuc diligenti, prouida, paternaq. Superiorum animaduerſione premantur, vbi primùm facultas emanabit, Legum profeſſoribus, in foro verſantibus, & iuſdicentibus, ni fallor, non iniucunda (vt aliàs me dixiſſe memini) percurrenda dabuntur. Interim hac Eminentiſſimi Senatus Notitia, mi lector fruere; ſi quid autem in illa boni reperies, Omnipotenti Deo, Beatæq. ſemper Virgini Mariæ gratias perage immortales, & ijſdem preces porrige humillimas, vt gaudium cum pace, emendationem vitæ, ſpatium veræ pœnitentiæ, gratiam, & conſolationem S.Spiritus, perſeuerantiam in bonis operibus mihi peccatori dignentur tribuere. Vale. Ex Vrbeueteri, Menſe Auguſti, Anno reparatæ Salutis quinquageſimo tertio ſupra milleſimum ſexcenteſimum.

All'Illuſtre Sig. il Sig. Giacomo Coellio

Roma.

ILLVSTRE Signore. Io mi dò ad'intendere, che non harò altra lettera di V. S. per accompagnamento dell'erudita, e copioſa Notitia del Cardinalato, che quella meſſa in fronte allo ſteſſo libro, capitatomi ben guardato dalla diligenza, con la quale mi fù auuiato. Leggo con mio gran piacere queſta fatica di V. S. e mi pare, che ognunò debba applaudergli per la materia, per l'ordine, e per le autorità grauiſſime ſopra vna pieniſſima raccolta di coſe degne d'eſſer ſapute. Ringratio cordialmente V. S. perche in queſta occaſione ancora ha dato credito all'affetto, ch'io le ho ſempre portato, con ſtima della ſua bontà, e del ſuo valore; & aſſicurandola, che tuttauia diuenterà maggiore il mio deſiderio di accompagnarui le opere in ſuo ſeruitio, me le raccommando, con farle augurio d'ogni bene. Ferrara 26. Luglio 1634.

Affettionatiſs. di V. S.

Lorenzo Gard. Magalotto.

OPE-

OPERA
D. IACOBI COHELLII I. C.
VRBEVETANI.

Volumen, cui titulus. Bolle di Sommi Pontefici, Riſolutioni, e Decreti, concernenti l'intereſſe delle Communità dello Stato Eccleſiaſtico, fatte volgari, e raccolte da Giacomo Cohelli Oruietano. Romæ Typis Cameralibus Anno 1642.

Notitia Cardinalatus. Romæ Typis Ignatij de Lazaris Anno 1653.

De Bono Regimine rerum ad Vniuerſitates ſpectantium, in Bullam X. Clementis Papæ VIII. Commentaria.

De Præfecto Vrbis.

De Præfecto Pontificalis Ærarij, ſeu de Theſaurario Papæ.

Commentarium ad Statutum Vrbeuetanum.

Hiſtoria Vrbeuetana.

Imprimatur, ſi videbitur Reuerendiſs. Patri Sac. Pal. Apoſt. Mag.

A. Riualdus Vicesg.

Iuſſu Reuerendiſſimi Patris Sacri Palatij Apoſt. Mag. perlegi Opus hoc elaboratum à Domino Iacobo Cohellio, Viro integerrimo, erudito, ac diù in Romana Curia ſumma cum laude verſato, & in eo nihil reperi, quod ortodoxæ Fidei, & bonis moribus aduerſetur. Ideo Typis euulgari poſſe cenſeo. In quorum fidem &c. Romæ die 28 Februarij 1653.

Ità cenſeo ego Ioſeph Palamolla Sac. Canon. Lector prim.

Imprimatur.

Fr. Vincentius Fanus Sac. Pal. Apoſt. Magiſtri Socius Ord. Præd.

INDEX CAPITVM

in hoc Opere contentorum.

CAP. I.

De Cardinalatus origine.

CAP. II.

Cardinalis nomen quando inuentum, & quid ſignificet.

CAP. III.

De Cardinalium numero.

CAP. IV.

De triplici Cardinalium Ordine.

CAP. V.

De Cardinalibus Epiſcopis.

CAP. VI.

De Cardinalibus Presbyteris, eorumque Titulis; & quam habeant in illis iuriſdictionem.

CAP. VII.

De Cardinalibus Diaconis.

CAP. VIII.

De Cardinalatus Dignitate.

CAP. IX.

De Cardinalium lectione: & qui ad Cardinalatus Dignitatem promouendi ſint.

CAP. X.

De Receptione, & Optione Cardinalium.

CAP. XI.

De Cardinalium Habitu, & Ornamentis.

CAP. XII.

De Officio S. R. E. Cardinalium.

CAP. XIII.

De Officio S. R. E. Cardinalium in electione Pontificis, & Sede Vacante.

CAP. XIV.

De Officio S. R. E. Cardinalium Romano Pontifici aſſiſtendo.

CAP. XV.

De Cardinalium Congregationibus.

Congr.

Congr.1 ſeu De Conſiſtorio.
Congr.2 De ſacra Inquiſitione, ſiue de Sancto Officio.
Congr.3 De Propaganda Fide.
Congr.4 De Immunitate Eccleſiaſtica.
Congr.5 Pro ſacris Ritibus, & Cæremonijs.
Congr.6 Super executione, & interpretatione Sacri Concilij Trid.
Congr.7 Pro erectione Eccleſiarum, & Prouiſionibus Conſiſtorialibus.
Congr.8 Pro Conſultationibus Epiſcoporum & aliorum Prælatorum.
Congr.9 Pro Conſultationibus Regularium.
Congr.10 Pro Indice librorum prohibitorum.
Congr.11 De conſtruenda, & exornanda Baſilica Principis Apoſtolorum; ſiue pro Fabrica S.Petri.
Congr.12 Pro Signatura Gratiæ.
Congr.13 Pro Conſultationibus negociorum Status Eccleſiaſtici, ſacra Conſulta nuncupata.
Congr.14 Pro grauaminibus tollendis.
Congr.15 De bono regimine, rectaque adminiſtratione bonorum cuiuſque Communitatis Eccleſiaſticæ Ditionis.
Congr.16 Pro vijs, pontibus, & aquis curandis.
Congr.17 Pro vbertate Annonæ.
Congr.18 De Claſſe paranda, & ſeruanda ad Status Eccleſiaſt. defenſionem.
Congr.19 Pro Vniuerſitate Studij Romani.
Congr.20 De Typographia Vaticana.
Congr.21 De Confinibus Status Eccleſiaſtici conſeruandis.

CAP. XVI.

De Priuilegiis S.R.E. Cardinalibus conceſſis.

Priuil.1 De electione Romani Pontificis.
Priuil.2 Pontifex Cardinalium conſilio vti debet.
Priuil.3 Cardinales in locum Senatorum Romani Imperij ſubrogati ſunt.
Priuil.4 De iuramento fidelitatis.
Priuil.5 Quanta ſit adhibenda fides Cardinalibus.
Priuil.6 Patria poteſtas expirat in Cardinali.
Priuil.7 Cardinalatus Dignitas iam collata an reuocari poſſit.
Priuil.8 Excommunicatio non impedit Cardinales in electione Papæ.
Priuil.9 Cardinales ſunt dignores Epiſcopis in adminiſtratione.
Priuil.10 De honore Cardinalibus exhibendo.
Priuil.11 De delatione Inſignium Epiſcopalium, & collatione Ordinum.
Priuil.12 De collatione Beneficiorum.
Priuil.13 De receptione fructuum Beneficiorum abſentia non obſtante.
Priuil.14 De iuriſdictione Cardinalium in Eccleſijs Titularibus.
Priuil.15 Pontifex ſi reddatur inhabilis, Cardinalis in adminiſtratione adiungitur.
Priuil.16 Legati de Latere ex Collegio Cardinalium tantùm eliguntur.
Priuil.17 Cardinalium lites ſolus Pontifex appellatione remota dirimit.
Priuil.18 De facultate teſtandi Cardinalibus conceſſa.
Priuil.19 De reuerentia Cardinalibus exhibenda.
Priuil.20 De familiarium, & inſeruientium numero Cardinalitiæ Dignitati neceſſario.
Priuil.21 De priuato carcere Cardinalibus permiſſo.
Priuil.22 De confugientibus ad Palatia Cardinalium.
Priuil.23 Offendens Cardinalem læſæ maieſtatis reus efficitur.

Priuil.

Priuil.24 *Intruſum in Papatu poſſunt Cardinales expellere; ſicut etiam ſimoniacum, & hæreticum Papam deponere.*
Priuil.25 *Cardinalium Collegium famæ reſtituere poteſt.*
Priuil.26 *Cardinales tanquam ſpeciali nota digni ſub generali diſpoſitione non ſunt comprehenſi.*
Priuil.27 *Occurſus Cardinalis liberat ductos ad ſupplicium.*
Priuil.28 *Cauſarum cognitiones ſolus Pontifex Cardinalibus committit.*
Priuil.29 *Cardinalis aſſertioni ſtandum eſſe in cauſis ſibi commiſſis.*
Priuil.30 *Cardinales non citantur per edictum, nec inhibetur illis ſub Cenſuris.*
Priuil.31 *Cardinalis quocumque crimine inculpatus per procuratorem auditur.*
Priuil.32 De *ſucceſſione feudi* Cardinalibus *non prohibita.*
Priuil.33 De *retentione Beneficiorum poſt promotionem ad* Cardinalatum.
Priuil.34 De *collatione Ordinum in aliena* Diœceſi Cardinalibus Epiſcopis *permiſſa.*
Priuil.35 *Vnus Cardinalium bonori ſacro Collegio conceſſo renunciare non poteſt.*
Priuil.36 *Quæ clauſulæ in Commiſſionibus cauſarum appoſitæ* Cardinales *non comprehendant.*
Priuil.37 De *ſcripturis à Cardinalibus in* Conclaui *receptis.*
Priuil.38 *Cardinalis Legatus, vel alius ſi in Legatione, vel alibi moriatur ſumptibus cuius ſit parentandus, & in quo loco.*
Priuil.39 *Memoriæ, & famæ Cardinalium mortuorum à Summis Pontificibus conſultum.*
Priuil.40 De *Cardinalium funere.*
Priuil.41 De *optione Cardinalium.*

CAP. XVII.

De *Vicecancellario.*

CAP. XVIII.

De *Prothonotarijs Apoſtolicis.*

CAP. XIX

De *Auditoribus* Rotæ.

CAP. XX.

De Cancellaria *Apoſtolica.*

CAP. XXI.

De Cancellariæ *Regente.*

CAP. XXII.

De *Abbreuiatoribus vtriuſque Parci.*

CAP. XXIII.

De *Secretarijs Apoſtolicis.*

CAP. XXIV.

De *Scriptoribus Apoſtolicis Breuium, Archiuij, & minoris gratiæ.*

CAP. XXV.

De *Solicitatoribus, ſiue* Iannizeris, *& illorum Præfecto.*

CAP. XXVI.

De Regiſtratoribus, *Magiſtris* Regiſtri *Bullarum, & Cuſtode Regiſtri.*

CAP. XXVII.

De *Bullatoribus, ſeu Plumbatoribus, & Collectoribus Plumbi.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXVIII.
De Seneſcalco, ſiue Cuſtode Cancellariæ.
CAP. XXIX.
De *Cubicularijs, & Scutiferis.*
CAP. XXX.
De *Militibus* S. *Petri.*
CAP. XXXI.
De *Militibus S. Pauli.*
CAP. XXXII.
De *Militibus Pijs.*
CAP. XXXIII.
De Militibus Lauretanis.
CAP. XXXIV.
De *Militibus de Lilio nuncupatis.*
CAP. XXXV.
De Præſidentibus, & Portinarijs Ripæ Vrbis.
CAP. XXXVI.
De *Summatore Literarum Apoſtolicarum.*
CAP. XXXVII.
De Datario Papæ.
CAP. XXXVIII.
De varia Vicecancellarij *nomenclatura, quiuè hanc* Dignitatem *obtinuerint.*
CAP. XXXIX.
De *Cardinali Camerario, eiuſque dignitate, officiò, & facultatibus.*
CAP. XL.
De *Vicecamerario, & Gubernatore Vrbis.*
CAP. XLI.
De Theſaurario generali.
CAP. XLII.
De *generali Auditore Cameræ.*
CAP. XLIII.
De *Cameræ Apoſtolicæ Præſide.*
CAP. XLIV.
De *Pauperum Aduocato.*
CAP. XLV.
De *Aduocato, & Procuratore Fiſci.*
CAP. XLVI.
De *generali Cameræ Apoſtolicæ Commiſſario.*
CAP. XLVII.
De *Cameræ Apoſtolicæ Clericis.*
CAP. XLVIII.
De *Zeccarum Præſide.*
CAP. XLIX.
De *Carcerum Præſide,*
CAP. L.
De *Graſciæ Præſide.*
CAP. LI.
De *Præfecto Annonæ.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. LII.
De Archiuiorum Præfecto.
CAP. LIII.
De ijs, qui S.R.E. *Camerarij munus exercuerunt, & quorum notitia haberi potuit.*
CAP. LIV.
De Summo Pœnitentiario.
CAP. LV.
De Vicario Papæ.
CAP. LVI.
De Signatura Iuſtitiæ, eiuſque Card. Præfecto.
CAP. LVII.
De Referendarijs.
CAP. LVIII.
De Cardinalibus Archipresbyteris Baſilicis Vrbis addictis; Et primò de Archipresbytero Baſilicæ Lateranenſis.
CAP. LIX.
De Archipresbytero Baſilicæ Vaticanæ.
CAP. LX.
De Archipresbytero Baſilicæ S. *Mariæ Maioris.*
CAP. LXI.
De Baſilicis S. *Pauli, & S. Laurentij extra muros.*
CAP. LXII.
De Sacri Collegij Cardinalium Decano.
CAP. LXIII.
De Cardinalibus Regularium Ordinum Protectoribus.

A.M.D.G.

Digitized by Google

A. M. D. G.

A # IACOBI COHELLII
I. V. C. VRBEVETANI.
N O T I T I A
B # CARDINALATVS
P A R S P R I M A.
C A P V T I.
De Cardinalatus Origine.

C EMINENTISSIMVM Cardinalatus Ordinem à Iure Diuino originem duxiſſe, teſtantur Abbas Panormitanus, & alij, *a* colligentes hoc ex verbis Innocentij III. qui ait. *b Sunt autē Sacerdotes Leuitici generis fratres noſtri, qui nobis iure Leuitico in executione Sacerdotalis officij Coadiutores exiſtunt.* Quæ verba reaſſumit, & magis apertè declarat Eugenius IV. *c Et ſi huius Dignitatis nomen* (inquit) *quod modò in uſu eſt, ab initio primitiuæ Eccleſiæ non ita expreſſum fuit, officium tamen ipſum à Beato Petro, eiuſquè Succeſſoribus inſtitutum euidens inuenies. Imò, vt inquit Innocentius III. ex veteri Teſtamento iuſſu Dei traxit originem; aſſerit*
D *enim id, quod Deuter. 17 dicitur, vt pro difficultate, & ambiguitate iudicij accedatur ad Sacerdotes Leuitici generis, & iudicem, qui fuerit illo tempore, & obediatur ipſorum iudicio, & qui præſunt loco, quem Dominus elegerit, de Summo Pontifice intelligendum eſſe, & Fratribus eius, ideſt S. R. E. Cardinalibus, qui ei iure Leuitico in executione Sacerdotalis officij coadiutores exiſtunt.* Ita Eugenius; cui aſſentitur Ludouicus Romanus, *d* alioquì dicto Pontifici parùm amicus; nam Piò II. teſte *e* Abbas Panormitanus, & Ludouicus Pontanus Concilio Baſilienſi interfuerunt tanquam Alphonſi magni Regis Oratores contra Eugenium IV. verba autem Ludouici ſic ſe habent. *Si enim intellexerunt* (de Archid. & Oldrad. loquitur) *de Cardinalibus, ideſt Romanæ Eccleſiæ Conſiliarijs, & Papæ Coadiutoribus in executione Pontificalis Officij, illi ſemper fuerunt, licèt non ſub Cardinalium nomine; ſed*
E *ſub alio vocabulo; primo enim tempore vocabantur Sacerdotes Leuitici generis &c.* Et hanc eſſe magnorum virorum ſententiam teſtantur Manfred. *f* Iacobacius; *g* & Moſconius. *h*

Et ab ipſo Chriſto Saluatore noſtro inſtitutum fuiſſe Cardinalatus Officium, nonnulli colligunt ex Beati Lucæ Euangel cap. 6. vbi habetur, Chriſtum Dominum elegiſſe duodecim ad ſubſtinendum onus cum ipſo, quos Apoſtolos nominauit. Antonius enim Pagan. *i* affirmat Apoſtolos prius Cardinales Chriſti lateri aſſiſtentes, quàm Epiſcopos fuiſſe, nondum enim Paſtores, & Epiſcopi fuerant inſtituti. Fauet etiam huic ſententiæ Paleot. *K* dum ait. *Alij autem eos in locum Apoſtolorū, qui Chriſto Domino noſtro adſiſtebant, ſucceſſiſſe tradunt, quæ magnorum virorum eſt ſententia, & magna probabilitate nititur: certum enim eſt Chriſtum Dominum*

a c. per venerabilem, qui fil. ſint legit.
b d. c. per venerabilem.
c in Conſtit 15. §. 4. Bullar. nou. tom. 1. pag. 282.
d In ſermone habito in Conc. Baſilien. n. 12.
e In ſua retractatione §. 4. verſ. adiuerunt, bullar. nou. tom. 1. pag. 324.
f De Cardinalib. deciſ. 77.
g De Conc. lib. 1. ar. 1. n. 244 trac. diuerſ to. 13. p. 1.
h De Maieſt. mil. Eccleſ lib. 1. p. 1. c. 5. in princ.
i Ille ord. iuriſd. & reſid. Epiſ. ſolt. ſuorum fin. pag. apud me 77.
K De ſacr. cōſiſt. conſult. memb. 5. c. 21. verſ. porrò de eorum orig. pag. 365.

 Redemp-

*Redemptorem noſtrum, cum in terris verſaretur, ſibi duodecim Apoſtolos, & ſeptua-
ginta duos Diſcipulos habuiſſe, qui ſibi aſſiſterent &c.* Hæc Paleottus. Poteris etiam,
ſi lubet, videre, quæ ſcribit Ciacconus. *a*

Ex præcitatis igitur Scriptoribus, alijſquè per eos congeſtis, ſatis probatum vi-
detur, Cardinalatus Officij originem ex Iure Diuino, tam ex veteri, quàm nouo A
Teſtamento deduci poſſe: ex veteri, quia Sacerdotes Leuitici ordinis repræſentant
Cardinales: ex nouo autem, quia in locum Apoſtolorum Chriſto Domino aſſiſten-
tium ſucceſſerunt. Conſule etiam Lælium Zecchium, *b* & Polydor. Virgilium *c*
Guidonis Archidiaconi Bononienſis verba reſcribentem, quæ nos etiam ſupra ex
Conſtitutione Eugenij IV. retulimus, & ideo nunc conſultò duximus omittenda.
Adde, ſi placet, quæ in ſacra Pagina leguntur. *d Dixit Dominus ad Moyſen, Con-
grega mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael, quos tu noſti, quòd ſenes populi ſint,
& magiſtri, & duces eos ad oſtium Tabernaculi fœderis, facieſquè ibi ſtare tecum,
vt deſcendam, & loquar tecum, & auferam de ſpiritu tuo, tradamquè eis, vt ſuſti-
tent tecum onus populi, & non tu ſolus graueris &c.* Et in locum horum ſeptua-
ginta virorum in noſtra Religione fulgentes purpura Cardinales ſuffectos eſſe affir- B
mat Alex. à Turrecremen. *e*

a In vita S. Higini Mart. Papæ anno 101.
b De repub. Eccleſ. par. 2. de ſtatu DD. Card. n. 2.
c De rer. inuentor. lib. 4. cap. 9.
d In lib. Numer. cap. 11.
e De fulg. rad. hier. Eccleſ. lib. 1. p. 2. rad. 26. pag. apud me 24.

CAPVT II.

Cardinalis nomen quando inuentum, & quid ſignificet.

DIXIMVS ſupra Cardinalatus Officium à Iure Diuino deductum eſſe,
verùm hoc Cardinalis nomen, quod in Aula Romana ſplendorem quen-
dam lucidiſſimi ſyderis præſefert, & inter alias Eccleſiaſticas Dignitates C
(Summo Pontifice excepto) primum locum obtinet, nondum eo tem-
pore notum fuiſſe apparet: ſcribit enim Card. Paleot. *f* in lege veteri Sacerdotes
Leuitici generis; in nouo Teſtamento Apoſtolos, tertio loco Domini Papæ Conſi-
liarios; poſtremò S.R.E. Cardinales dictos fuiſſe. Oportunè igitur factum putaui, ſi
has quatuor denominationes, iuxta ſua quæque tempora diſtinguendo, hoc nomen
Cardinalis quando inuentum, & quid ſignificet, inquiramus. Et quod attinet ad
Leuitas, patet, hos electos à Deo fuiſſe, vt miniſtrent ei, *g* dum hæc in ſacra Pagi-
na leguntur. *Accipient Sacerdotes filij Leui, quos elegit Dominus Deus tuus, vt mi-
niſtrent ei, & benedicant in nomine eius &c.*

Apoſtolicum verò nomen à Chriſto Domino noſtro inditum, ex Euangelica le-
ctione liquet *h* his verbis. *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione* D
*Dei, & cum dies factus eſſet, vocauit Diſcipulos ſuos, & elegit duodecim ex ipſis,
quos & Apoſtolos nominauit.*

Tertio loco Conſiliarios Romanæ Sedis appellatos fuiſſe probat Romanus, *i*
multas adducens Sacrorum Canonum ſanctiones, quæ tamen (vt vera loquar) nō
mihi videntur hanc concluſionem probare; ſiquidem Roman. adducit tex. in c.
in parochia; 16 q. 1. ibi, *Filij, & Conſiliarij noſtri*: hæc autem ſunt verba Pelagij,
qui Beati Petri ſedem habuit 13. Aprilis 556. tex in c. conuenientibus, 1. q. 7. cu-
ius verba ex ſeptima Synodo deſumuntur act. 1. in eaq; mentio habetur Benedicti
Pontificis, qui Dignitatem hanc adeptus fuerat die 17. Maij 575. & tex in c. Ec-
cleſiaſticis, 12. q. 2. cuius verba ſunt S Gregorij, qui Theodorum virum eloquentiſ-
ſimum Conſiliarem ſuum appellat: ipſe verò S. Gregorius ad Pontificatum euectus
fuit die 3. Septembris 590 Et conſequenter non probant, vt dixi, intentionem Ro- E
mani, & aliorum, qui eum ſequuntur, quia in Romano Concilio à Beato Sylueſtro
anno ſalutis 324 *K* Baronio reſte *l* ſeptem Diaconorū Cardinalium numerus, qui
d. Concilio interfuerunt, deſcriptus reperitur; & Card. Bellarmin. affirmat *m* Atq;
in Nicea Synodo, quæ anno ſequenti 325. ab eodem Sylueſtro celebrata fuit, eiuſq;
ſanctiones præter alia loca referuntur in c. Præſul. 2. q. 4. hæc habes *Presbyter
autem Cardinalis &c.* Et Volfang. Lazius *n* hanc Cardinalium originem, nomen-
què non inelegantèr recenſet.

Quare ſi Romanus, & alij ſectatores intellexerunt, ante Pelagium, Benedictum,
& Gregorium hoc nomen Cardinalis non extitiſſe, vtique falluntur, vt ex præcitato
Conci-

f De ſacri Conſiſt. Conſult. p. 1. q. 6.
g Deuteron cap. 18.
h In Euan. Diui Lucæ cap. 6.
i d. Sermone, ſeu conſilio vlt. n. 13.
K Act. 1. cap. 6. & 7. ibi Diacon. Card. Vrbis Romæ VII.
l In annal. tom. 3. pag. 243.
m In apolog. Regis Angliæ cap. 4.
n In comment. Reipub. Rom. c. 2. poſt princ. lib. 2.

Concilio Romano,& Nicena Synodo à Beato Syluestro, qui Beatum Gregorium annis fermè 300.in Pontificatu præceſſit, celebratis patet.

Neque tamen tunc primùm cœpit hoc nomen, cum illud Concilium non inſtituat Cardinales, ſed ſolùm iubeat, vt præter Cardinales Diaconos S. R. E. numero A ſeptem, eſſent etiam duo Diaconi ad examen Parochiarum, vt aduertit Coqueus *a* poſt Card. Belarmin. ab eo relatum.

Si verò Romanus, & alij intellexerunt, vltra prædictum nomen, etiam Conſiliarios Romanæ Sedis Cardinales dictos fuiſſe, fortè non errarunt; quia Nicolaus III. *b* ſub eadem ſtructura verborum Cardinales, & Conſiliarios vocat, ibi. *Decet namquè ipſi Romano Pontifici per fratres ſuos S. R. E. Cardinales (qui ſibi in executione Sacerdotalis officij coadiutores exiſtunt) libera promoueri conſilia &c.* Adde etiam, negari non poſſe, quin ampliſſima Summi Pontificatus adminiſtratio ſemper adiutoribus, & operarijs indiguerit, atque ideo antiquiſſimis vſque temporibus aliquos habuerit peculiares ipſe Summus Pontifex auxiliarios, qui illi aſſiduò adſiſterent, eumquè opera, & conſilio adiuuarent, quocumque nomine tunc hi appellarentur, B qui deinde proprio vocabulo Cardinales nuncupati fuerunt, vt in Romano Concilio, vbi, Baronio teſtante, *c* fuerunt hæc veluti quædam Chriſtianæ pietatis encænia de primo Chriſtiano Imperatore ſummo omnium gaudio celebrata, & publica quædam pro accepto munere gratiarum actio.

Sed ad rem noſtram redeundo, ſatis probatur videtur, hoc Cardinalis nomen, Beato Syluestro Chriſti vices gerente, vſu receptum fuiſſe. Quamuis in hac ſententia pedem omnino figere non mihi ſinant verba Diui Gregorij, *d* qui vtitur hoc nomine Cardinalis ſub alia ſignificatione, qua nos hodie vtimur, vt aduertit Reſtitutor illius literæ in declaratione verbi *Cardinandum:* dicit enim Cardinare, ſeu Cardinalem conſtituere, ita videtur Beatus Gregorius accepiſſe, vt canonicam translationem ſignificet; nam cum tempore huius Pontificis nullo modo daretur alicui locus in Eccleſia, niſi ſimul ad eum locum ordinaretur, cum aliquis iam ordinatus neceſſi- C tate aliqua in aliam Eccleſiam transferebatur, vt in illa in eodem gradu, quo in prima ordinatus erat, deſeruiret, in hac ſecunda Eccleſia dicebatur Incardinari, ſeu Cardinalis creari, vt verba eiuſdem S.Gregorij probant, *e* dum ait. *Propterea te Ioannem ab hoſtibus captiuata Liſſitana Epiſcopum in Scyllitana Eccleſia Cardinalem neceſſe duximus conſtituere Sacerdotem.* Et hoc idem innuere videntur verba Leonis Papæ *f* dicentis. *Diligenti cura prouideat miniſterium Sacerdotum Cardinalium;* & paulò poſt. *Prouideat etiam Archipresbyter vitam Sacerdotum Cardinalium, &c.* Quibus ex verbis colligi poſſe videtur, hoc nomen Cardinalis poſtquam in Eccleſia Dei innotuit, non de ſolis Cardinalibus S. R. E. prædicatum fuiſſe, ſed quemcumque principalem in loco (eccleſiaſtico tamen) ſignificaſſe. Quod etiam Volaterrani teſtimonio *g* comprobatur his verbis. *Cardinalium nomen ab initio* D *epitheti honoratioris appellatio fuit; nam alibi Clericum Cardinalem, & Canonicum Cardinalem legimus, ideſt præcipuum, & principalem:* ita Volaterranus.

Qua etiam acceptione Epiſcopi quoque Cardinales dicti ſunt ab Archid. *h* Immo etiam Canonici, vt in Eccleſia Compoſtellana, Rauennatenſi, Mediolanenſi, Neapolitana, Mandofio teſte. *i* Sed quia ſunt Cardinales ſine pileo rubro, ſunt etiam ſine ſucco, vt Iacobatius ait. *K*

Et ideo Sanctiſs. Pontifex Pius V. anno 1568. 13. Kal. Martij harum Eccleſiarum priuilegijs (ſi quæ aderant) ſuo diplomate abrogauit, & in omnibus alijs Eccleſijs, præterquam in Romana, hoc nomen penitus extinxit, ſoloſquè S.R.E. à Summo Pontifice creatos Cardinales hoc nomine decorandos eſſe ſanciuit, Moſcon. ſic atteſtante; *l* quamuis has literas in Bullario nouo non inuenerim: licèt longè ante Pium E V. hoc idem ſcripſerit Ludou. Roman. *m* in hæc verba. *Nouiſſimè Cardinales nuncupati, quia Dignitas ipſa Cardinalatus ſolùm in Romana Eccleſia conuertitur, quæ eſt caput, & cardo aliarum;* vt Iuſtinianus Imperator ad Ioannem Epiſcopum Vrbis Romæ ſcribens affirmat, *n* ibi. *Quam eſſe omnium verè Eccleſiarum caput; & Patrum regula, & Principum ſtatuta declarant &c.* Alia ad rem ſcribit Anaſtaſius Germonius. *o*

Inſuper Volaterranus ad probandam huius nominis antiquitatem, refert, *p* ſe inueniſſe apud Eccleſiam Aretinam in antiquis tabulis donationis cuiuſdam Zanobij Senatoris Romani eidem Eccleſiæ tempore Damaſi Pontificis huius nominis primi factæ, hanc ſubſcriptionem. *Ego Ioannes S. R. E. Diacon. Card. ex parte Damaſi* A 2 Ponti-

a In antemorn. par. 2. in antid. contra prog. & opp. miſter. inq. quòd Papa, & Cardinales, &c. verſ. ad vltimã propoſit. pag. 337.
b In c. fundamenta, de elect. in 6.
c In annal. to. 3. pag. 246.
d In c. fraternitatem, diſt. 71.
e c. paſtoralis, 7. q. 1.
f In c. miniſterium, de off. Archipreſ.
g In antropolog. lib. 22. in vita Innoc. 4. pag. apud me 255.
h In c. ſacroſancta, n. 9. diſt. 23.
i Inglo. facultat. Regen. 9. conſiderantes, verb. Romana, pag. apud me 31.
K Tract. de Concil. lib. 1. art. 1. n. 271. tract. diuerſ. tom. 13. par. 1.
l De maieſt. milit. Eccleſ. lib. 1. par. 1. cap. 5. verſ. quapropter.
m d. conſ. vlt. n. 24.
n l. inter claras, C. de ſum. Trinit. de fide cathol.
o De ſacror. immunit. lib. 3. c. 6. à num. 3. vſque ad num. 29.
p Loco citato.

Pontificis laudo, & confirmo. Damaſus autem Pontifex die prima Octobris 366. Platina teſte Beati Petri ſedem obtinuit. Affert etiam idem Volaterranus aliam ſubſcriptionem, quam in alijs tabulis donationis Caroli Magni Cœnobio S. Anaſtaſij Romæ vidiſſe affirmat, itaut poſt ſubſcriptionem Leonis Pontificis huius nominis III. (& ad Pontificiam Dignitatem euecti die 26. Decembris anno ſalutis 795.) & A
ipſius Caroli Imperatoris, ſequitur *Ego Guilelmus S. Sabinæ Card. ſubſcribo.* Reprehenditur tamen Volaterranus à Tholoſano, *a* quòd dixerit, hoc nomen Cardinalis vſurpari cœpiſſe ſub Benedicto IX. Pont. Max. circa ſalutis annum 1031 & arbitratur Volaterranum non obſeruaſſe, ante Benedictum IX Cardinales fuiſſe dictos temporibus Conſtantini VIII. & IX. C.C. Orientis, & ſub Ludouico IV Imper. Occidentis, & Henrico I. Saxone, Othone Magno, & Ioann. II. Pontif circa annum 930. etenim Luitprandus Ticinenſis, *b* qui eo tempore vixit, meminit de Synodo contra Ioannem II. celebrata, & nominat Cardinales Diaconos, Cardinales Presbyteros, & Cardinales Pontifices, qui erant ſub Othone Magno: hæc Tholoſanus. Verùm (vt mea fert opinio) gratis Volaterranus à Tholoſano reprehenditur, quia in meo Codice inuenire non potui, Volaterranum dixiſſe, ſub Benedicto IX. Cardinalis nomen B
vſurpari cœptum, ſed affert tantùm antiquas ſubſcriptiones, quas nos ſupra retulimus

a in ſyntagm. iur. vniuerſ par. 2 lib. 15. cap. 4. num. 12. & 12.

b lib. 4. de reb. per Europ. geſt.

Quid autem hoc nomen Cardinalis ſignificet, ex verbis Anacleti Pontificis, *c* à Gratiano relatis *d* ita Archid. *e* teſtatum reliquit. *Senatus Cardinalium à Cardine nomen accipit, quaſi ſe regat, & alios, ſicut enim oſtium regitur per Cardinem, ita Eccleſia per iſtos: & Cardinales Cardines dicuntur in Romana Eccleſia dupliti ſimilitudine, vel quia ſicut domus habet oſtium, & Cardinem, ſic Eccleſia habet Papam, qui eſt oſtium Dei, vel Eccleſiæ, & Cardinales, qui ſunt Cardines.* Hactenus Archid. Sed fuſius hanc rem proſequitur Lælius Zecchius *f* in hæc verba. *Nomen Cardinalis idem ferè ſignificat, quod principalis, vel is, à quo alij dependent, vt à Cardine oſtia pendere ſolent; vnde, & venti Cardinales, virtutes Cardinales, & puncta* C
Cœli Cardinalia dici ſolent. Addit Tholoſanus. *g Sicut Cardinem vocamus negotij ſummam rei quæſtionem, ita Cardinales Sacerdotes præcipuos, & principales.* Et Diuino quodam afflatû ſpiritu hoc idem indicaſſe Profetiſſam *h* his verbis. *Domini enim ſunt Cardines terræ, & poſuit ſuper eos Orbem*, exiſtimat Alexan. Turrecremen. *i* à quo etiam alia multa cognoſces.

c epiſt. 3. cap. 3. ad omnes Epiſcopos.

d in c. ſacroſanctæ diſt 22. adfin.

e d. c ſacroſancta, num. 7 & 8.

f de Repub Eccleſ par. 2 vbi de Cardinalib.

g in ſyntag iur. vniu lib. 15. c. 4. num 1.

h lib 1. Regum cap 2.

i de fulgenti radio bienarch p. 2. rad 26. pag apud me 25.

Verùm Higinio Papa ſedente, qui poſt Beatum Petrum Apoſtolum Eccleſiæ Romanæ anno ſalutis 138. Epiſcopatum geſſit, Cardinalis nomen vſurpari cœptum affirmat Panuinus, *K* ex eo quia hic Pontifex Clerum compoſuit, & gradus diſtribuit, vt is ſcilicet eſſet Presbyter Cardinalis, ideſt principalis, qui cœteris Presbyteris eiuſdem tituli præeſſet. Hæc Panuinus; & fauet Caſſiodorus, *l* dum in formula Principatus Vrbis Romæ hunc Principem Cardinalem appellat his verbis. *Quia* D
Principem noſtrum Cardinalem obſequijs noſtris deeſſe non patimur, tu eius locum Vicarij nomine in Vrbe Romana ſolemnitèr debeas continere &c.

K. de ſeptem Eccleſ. cap. 2. verſ. Cardinal nomen.

l lib. 7. variar. form. 31.

Firma ſit denique concluſio, hoc nomen Cardinalis duplicem habere intellectum, ſeu ſignificationem; alteram, qua alicui Eccleſiæ ex tranſlatione clericus ſit deuinctus, vt verba S. Gregorij ſupra relata demonſtrant; alteram, qua Presbyterum, aut Diaconum maiorum ſedium per antonomaſiam deſignamus, Anaſtaſio Germonio teſte. *m*

m de ſacror. immunit. lib. 3. c. 6. num. 28.

Sed Paulinum Presbyterum Cardinalem S. Mariæ Tranſtyberim titulo Caliſti anno Domini 494. ſub Gelaſio Papa in antiquis monumentis illius Eccleſiæ memoratum eſſe ſcribit Ciacconus; *n* apud quem etiam videre poteris titulos omnes Cardinalium, ac eorundem nomenclaturam, ſub hoc eodem Pontifice, & anno 494. Vetuſtum quoque S. Gregorij Magni Diploma tabulæ marmoreæ inciſum apud Eccleſiam E
SS. Ioannis, & Pauli hoc Cardinalis nomen enunciat his verbis. *Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Dilectiſſimis in Chriſto filijs Deuſdedit Cardinali &c.* qui poſtea fuit Summus Pontifex anno ſalutis 613. retento etiam in Pontificatu eodem nomine *Deuſdedit*. Vide Volſangum Lazium. *o*

n in vita Gelaſij I. Papæ.

o in comment. Reipub. Romanæ lib. 2. cap. 2 fol. apud me 137.

CAPVT III.

A *De Cardinalium numero.*

DIffinitum non eſſe numerum Cardinalium dixerunt Tholoſanus, *a* Polydorus Virgilius, *b* & alij multi. Quindecim tamen Cardinales propter baptiſma, ſepulturaſq; fidelium ordinatos á Marcello Pontifice ſalutis anno 304. aſſerit Archid. *c* & ante ſub Pontiano Papa, qui ſub anno 245. hanc Dignitatem geſſit, 236. Cardinales fuiſſe nonnulli affirmant, quos Tholoſan. loco citato reprehendit, ex eo quia tempore huius Pontificis nomen Cardinalium non erat in vſu, quàmis eadem ratio vigeat etiam in Marcello, quia, vt diximus in c. proximo præced. an. 324. in Concilio Romano hoc nomen innotuit. Nec antea innotuiſſe obſeruat Oldrad. *d* ex lectura verborum, quibus concipitur donatio á Con-
B ſtantino Imperatore Beato Sylueſtro, & Romanæ Eccleſiæ facta; *e* quæ quidem donatio pauló ante dictum Concilium fuit, & in ea nunquam hoc nomen Cardinalis inuenies. Quàmuis hæc ratio admodum leuis mihi videatur, quia licèt nondum inuentum eſſet hoc nomen Cardinalis, officium tamen, aſſiſtendo ſcilicet Romano Pontifici in adminiſtratione vniuerſalis Eccleſiæ, vtique aderat, vt dictum eſt ſup. cap. 1. & alia congerit Alexan. á Turrecremenſi. *f*

Sed ad rem noſtram redeamus; numerum Cardinalium ad ſeptuaginta duo præfinitum eſſe ſcripſerunt multi, colligentes hoc ex verbis Anacleti Pontificis, *g* dum ait. *Videntes autem ipſi Apoſtoli, meſſem eſſe multam, operarios paucos, rogauerunt Dominum meſſis, vt mitteret operarios in meſſem ſuam, inde ab eis electi ſunt ſeptuaginta duo Diſcipuli, quorum typum gerunt* Presbyteri, *atque in eorum locum ſunt*
C *conſtituti in Eccleſia*. Hæc Anacletus, qui ex Euangelio Matthæi *h* deſumpſit. Et rationi conſonum videtur, quia tot linguę, & nationes ſunt confugientes ad Sedem Apoſtolicam, Tholoſano teſte. *i* Pium veró huius nominis IV. ad ſeptuageſimum ſextum Cardinalium numerum auxiſſe teſtatur Hieron. Platta. *k* Sed Antonius Capycius *l* affirmat vidiſſe S. R. E. Cardinalium Collegium ſexaginta duobus Cardinalibus conſtitutum: Leo enim X. cum vno die, nempe Kalen Iulij 1517. triginta, & vnum Cardinales creaſſet, & antea alij triginta vnus eſſent, ſequitur Eccleſiam Dei habuiſſe vno tempore Cardinales 62. videlicet Epiſcopos ſex, Presbyteros triginta ſeptem, Diaconos decem ac nouem, iuxta ipſius Capycij ſupputationem.

Sciendum tamen eſt, ex temporum variatione numerum quoque Cardinalium variaſſe. Paſchalis quippe II. qui Chriſti vices annos 18 menſes 6. dies 7. in terris geſſit, in pluribus per eum celebratis Cardinalium promotionibus, ad numerum
D nonageſimum peruenit, ex quibus Epiſcopi decem, Presbyteri quinquaginta, Diaconi triginta fuerunt, Platina ſic teſtante in vita huius Pontificis. Sedentibus autem Innocentio II. & Cæleſtino II. Cardinalium numerus quadrageſimum non ſuperauit, deinde ad trigeſimum quintum redactus, poſtmodum ad trigeſimum, hinc ad vigeſimum quintum, inde ad vigeſimum, poſt ad decimum, demum ex Cardinalibus tantùm octo Collegium conſtabat; quatuor ſcilicet Presbyteris, totidemquè Diaconis, vt in electione Nicolai III qui vnica promotione decem creauit Cardinales, ſi Platina verá narrat in eius vita. Quare Cardinalium numerus denuó paulatim auctus ad quindecim, inde ad viginti eſt.

A Pontificatu veró Bonifacij VIII. vſque ad Sixti IV. tempora non amplius quàm triginta fuerunt Cardinales, Paleotto ſic affirmante. *m* Verùm Raphael Volaterran.
E *n* dum Vrbani VI. (ad Apoſtolicam Sedem die 19. Aprilis anno 1378. euecti, & conſequentèr, qui intra Bonifacium VIII. & Sixtum IV. ſedit) geſta recenſet, ab hoc Pontifice vna die viginti ac nouem Purpuratos Patres primo numero additos fuiſſe ac omnes (exceptis tribus) Neapolitanos, teſtatum reliquit: & ante ipſum Platina circa finem vitæ eiuſdem Vrbani VI. addit, in quatuor ordinationibus quadraginta & octo Cardinales ab hoc Pontifice creatos fuiſſe.

In Concilio Romano *o* vt ſeptem tantummodò Cardinales Vrbis Romæ ſint, cautum reperitur. In Concilio Baſilienſi, ne Cardinales ſupra numerum vigeſimum quartum ſint, ſancitum fuiſſe teſtatur Lælius Zecchius. *p* Alij in Concilio Conſtantienſi; ſed verè in Concilio Baſilienſi, quod Eugenius IV. abrogauit; & legitur in

pragma-

a in ſyntag. iur. vniu. lib. 15. c. 4. num. 9.
b de rer. inuent. lib. 4. c. 9. ad fin.
c in c. vbi periculum, num. 4. de elect. in 6.
d conſil. 63.
e Conſtantinus; 96. diſt.
f de fulgen. rad. Hierar. Eccleſ. par. 2. rad 26. pag. apud me 33.
g c. in nouo. diſt. 21. ad fin.
h cap. 9. ad fin.
i in ſyntagm lib. 15. cap 4 num. 9.
k de Card dignit. c. 2. ad fin.
l deciſ 114. nu. 12. & deciſ. 126. num. fin.
m de ſacr. Conſiſtit. conſult. in conct oper memb. 3. pag. apud me 345.
n in antropolog. lib 22. in vita Vrbani VI.
o Can. 6.
p de Repub. Eccleſ par 2. de ſta tu Cardin. n. 6. verſ quo verò ad numerum.

pragmatica ſanctione Caroli VII. Francorum Regis à Coſma Guijmier gloſſata pag. apud me 145. vbi etiam habes ſanctionem hanc acceptatam in Cōcilio Baſilienſi die 9. Iunij 1435.

Hunc tamen numerū ſuperarunt Sixtus IV. qui triginta Purpuratos Patres in adminiſtratione vniuerſalis Eccleſię coadiutores habuit. Alexander VI. quinquaginta A
pluſue minus. Leo X. ſexaginta duos. Paulus III. Paulus IV. Pius IV. & Gregorius XIII. maiorem omnium numerum habuerunt, nempe ſeptuaginta ſex, Hieronymo Platta, *a* & Moſconio *b* teſtibus.

Sed hodie ex Conſtitutione *c* Sixti V. ad ſeptuaginta tantùm Patres determinatus eſt numerus, connumeratis etiam inſimul Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis, itaut Epiſcopi ſex, Presbyteri quinquaginta, Diaconi verò quatuordecim ſint; & correſpondet Sacra Pagina. *d* Addenda ſunt verba Cōſtitutionis Ioannis VIII. Pontificis, relata à Baronio, *e* ibi. *Quippe cū ſicut noſtram manſuetudinem Moyſi* (Pontifex ipſe de ſe loquitur) *ita & veſtram fraternitatem* (nunc Cardinalibus ſermo dirigitur *) ſeptuaginta ſeniorum, qui ſub eodem cauſarum negotia diiudicabant, viciſſitudinem gerere certum habemus &c.* B

a loco ſupracit.
b de maieſt. milit. Eccleſ. lib. 1. par. 1. cap. 6.
c 50. § 4. bullar. nou. tom. 2. pag. 561.
d lib. Numer. cap. 11.
e in annal. lib. 10 ſub anno 882. pag. 582.

Quæſitum tamen eſt, an Summus Pontifex, hac Sixti Conſtitutione non obſtante, ſeptuageſimum numerum ſuperare valeat: & omnes, nullo penitus diſcrepante, affirmatiuè reſpondent, dicentes arbitrio Papæ relictum eſſe numerum Cardinalium; præcipuè Mart. Laud. *f* Caſſan. *g* Zecchius, *h* & Mandoſius. *i*

f tract. de Card. lib. 2. num. 2.
g Catal. glor. Mund. 4. par. conſ. 12.
h loco ſup. cit.
i gloſſ. facult. Reg. §. conſiderantes, verb. Cardinales verſ. Presbyterorum.

CAPVT IV.

De triplici Cardinalium Ordine.

Diximus præfinitum eſſe numerum Cardinalium, licèt ipſius numeri augmentum arbitrio Papæ reſeruatum ſit, non incongruè nunc igitur videndum erit, in quot partes numerus hic diuidatur. Et in triplicem ordinem eſſe diſtinctum affirmant omnes, reſquè ipſa demonſtrat. Manfredus enim *K* hanc diſtinctionem ad ſimilitudinem Cœleſtis, & Triumphantis Eccleſiæ factam eſſe narrat, vbi Omnipotens humani generis Auctor tres ſummos, & præcipuos Angelorum Ordines inſtituit; quam rem latiùs proſequitur Card. Paleottus *l* omnino videndus ab ijs, qui huius rei cognoſcendæ maiori deſiderio teneantur; nobis enim tempus non ſuppetit eius verba referre. Sed ad rem noſtram accedendo. C

K tract. de Card. cap. 4.
l de ſacri Conſiſt. Conſult. in concl. oper. memb. 5. in prin.

Primus eſt Cardinalium Epiſcoporum ordo, Seraphin ſignificantium, qui præ cæteris in amore ſui Creatoris ardentiſſimi, & intimi ſunt. D

Secundus eſt ordo Presbyterorum Cardinalium, Cherubin deſignantium; hi enim ſapientia, & eruditione præſtantiſſimi ſunt.

Tertius eſt ordo Diaconorum Cardinalium, qui Thronos repræſentant, vt auctoritate doctrinæ, & iuſtitiæ rectitudine firmi perſiſtant, vt Moſconius ſcribit. *m*

Et quoniam triplex hic Cardinalium ordo coram Pontifice, qui velut ſummus Sacerdos, & Hierarcha illi præſidet, ſæpiſſimè conuenit ad res pro vniuerſalis Eccleſiæ adminiſtratione deliberandas, actiones quoque hierarchicas exercet, quibus Chriſtiani Orbis ſtatus Seraphin amore velut igne purgetur, Cherubin ſapientia, & eruditione illuminetur, & Thronorum authoritate doctrinæ, ac iuſtitiæ firmitate perficiatur: hierarcici enim actus ſunt purgare, illuminare, & perficere, Dioniſio Areopagita *n* teſte, quem ſequitur Paleottus, *o* reſpondens etiam ad ea, quę in contrarium adduci poſſent, videndus: at ſi plura ad rem cognoſcere cupis, Alexandrum E
à Turrecremenſi *p* conſule.

m de maieſt. milit. Eccleſ. lib. 1. par. 1. c. 5. verſ. continet. pariter.
n de Cœleſti hierarch. cap. 3.
o loco ſup. cit. verſ. & ſi quis fortè, pag. 363.
p de ſulg. rad. Eccleſ. hierarch. lib. 1. par. 2. rad. 26 verſ quocirca, pag. 36.

CAPVT

CAPVT V.

A *De Cardinalibus Epiſcopis.*

DIctum eſt, Cardineum ordinem ex triplici genere initiatum, Epiſcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum; admonet autem nos Imperatoria ſanctio *a* à dignotibus eſſe inchoandum; ſed nulla in Eccleſia Dei (intenſiuè loquor) Epiſcopali Dignitate maior reperitur; ideo de Cardinalibus Epiſcopis primo loco dicamus.

a l. 1. & 2. ff. de albo ſcriben.

Verùm vt intelligamus, quo pacto in Eccleſia militanti Cardinalium Epiſcoporum ordo fuerit inſtitutus, ſciendum eſt, quinque fuiſſe in Vrbe maiores, & præſtantiores Eccleſias ordinatas, nempe S.Saluatoris Lateranenſis à loco nunc S Ioannis, S.Petri, S.Pauli, S.Mariæ Maioris, & S.Laurentij extra muros, quibus in Eccleſijs Sum-
B mus Pontifex per ſe ipſum facta non rarò perſoluebat, vtquè decentiùs, & maiori cum maieſtate id fieret, ſeptem ſibi Epiſcopos ex vicinioribus Oppidis aſciuit, qui poſt præſtitam Pontifici aſſiſtentiam, ſingulis hebdomadæ diebus ſinguli etiam, præſente, vel abſente Papa, ſuper Aram præſertim Eccleſiæ Lateranenſis Diuina celebrabant Myſteria; vt autem ſunt ſeptem hebdomadæ dies, qui rurſus finita hebdomada in ſe ipſos redeunt, ita ſeptem Epiſcopi vt ſupra lecti omnes per ſingulos dies ſinguli celebrantes hebdomadam explebant, atque ob hanc cauſam ſeptem hi Epiſcopi, poſtea Cardinales, ideſt principales dicti ſunt, Panuino teſte; *b* addendo horum inſtitutionem vetuſtiſſimam eſſe; ſiquidem in vita Stephani Papæ IV. qui 112. dictus eſt, creatuſquè Pontifex anno ſalutis 768. apud Anaſtaſium Bibliothecarium ita ſcriptum inueniſſe ait. *Hic conſtituit, vt omni die Dominico à ſeptem Epiſcopis*
C *Cardinalibus hebdomadarijs, qui in Eccleſia S. Saluatoris obſeruant Miſſarum ſolemnia ſuper Altare Beati Petri celebrarentur, & Gloria in excelſis Deo cantaretur ſuper rugas, per quas ingrediuntur ad Altare, vbi Imagines in frontiſpitio conſtitutæ ſunt &c.*

b de ſeptem Vrbis Eccleſ. cap. 1.

Fuere autem hi ſeptem

I. Oſtienſis Epiſcopus Cardinalis.
II. Syluæ candidæ, aliàs SS. Rufinæ, & Secundæ.
III. S.Hippolyti, aliàs Portuenſis.
IV. Sabinus.
V. Præneſtinus.
VI. Tuſculanus.
D VII. Albanus.

Hoc idem ſcribit quoque Baronius videndus. *e* Inſiſtamus ordine.

Epiſcopus Cardinalis Oſtienſis, qui inter alios primum locum obtinet, Pallio vtitur, Papam conſecrando, & Imperatorem de mandato ipſius Papæ vngendo, ſacri Collegij Decanus appellatur, cuius ſedi adiuncta poſtea fuit ab Eugenio III. Eccleſia Velitetna, vt Mandoſio placet. *d* Hic autem Panuino teſte *e* die Solis, vel Dominico Miſſam Laterani celebrabat. Primum verò locum inter alios obtinere ait Caſſaneus, *f* non ex priuilegio tantùm, ſed etiam ex merito; ille enim præ cæteris reputandus eſt, & honorabilior dicitur, qui proximior eſt domino, vt Epiſcopus Oſtienſis Pontifici; ac licèt ſit Epiſcopus tantùm, Pallio tamen vtitur, quod Archiepiſcopis ſolùm debetur. *g* Obtinuit verò Epiſcopus Oſtienſis Pallij vſum annis ab hinc cir-
E citèr 1297. ſedente ſcilicet S.Marco Pontifice, qui Chriſti vices anno ſalutis 336. geſſit, ſi Platina vera narrat in vita huius Pontificis. Quod autem attinet ad conſecrationem Summi Pontificis, & Imperatoris vnctionem, conſule Rodulphum Cuperſ. *h* Vocatur etiam Sacri Collegij Decanus, ex Mandoſio loco proximè citato, quæ Dignitas eſt, vt nos infra ſuo loco dicemus.

Epiſcopus Cardinalis Syluę candidę, aliàs SS. Virginũ Rufinæ, & Secũdę, aliàs S. Rufinæ, tam in Baſilica S Petri, quàm in Vrbe Leonina, quã nos Burgũ S.Petri vocamus, abſente Papa actus Epiſcopales exercebat, diequè lunæ, ſiue feria ſecunda in Baſilica Lateranenſi Sacra faciebat. Hæc ſedes, deficientibus incolis, Eccleſiæ Portuenſi vicinę à Caliſto II. vnita eſt; & ideo poſtmodũ ſex tantũmodò fuerunt Cardinales Epiſcopi.

Epiſcopus Cardinalis S.Hippolyti, ſeu Portuenſis (cuius Eccleſia vnita fuit, vt diximus,

e in annal. tom. 11. anno 1057. pag. 236. litera B. & ſeqq
d in glo. facult. Regen. §. conſiderantes, in verb. Cardinales, verſ. horum autem.
e loco proxime cit.
f in cathal. gloria Mundi par. 4. conſid. 8. & 16. verſ. vtuntur etiam.
g toto tit. de auctor. & vſu pall.
h in repet. c oportebat, diſt. 79. ar. 3. de Papa conſecr num. 12 pag. apud me 338.

ximus ,Eccleſiæ S Rufinæ) transtyberim iuriſdictionem Epiſcopalem obtinebat , & feria tertia , ſiue die Martis in Baſilica Conſtantiniana Sacra peragebat.

Reliqui verò quatuor Cardinales Epiſcopi reliquis quatuor hebdomadæ diebus , præſenre, vel abſenre Papa, Miſſas Laterani ſuper Aram maximam celebrabant: hæc Panuinus *a* videndus A

Et adeo Cardinalium Epiſcoporum amplitudo excellit, vt ad inferiorem Dignitatem non eligendi, ſed poſtulandi ſint, ad differentiam Cardinalium Presbyterorum , qui etiam ad inferiorem Dignitarem , puta Epiſcopatum (non tamen ex prænominatis ſex) eliguntur, Io. Coraſio reſte , *b* dum ita teſtatum reliquit. *Cardinalis verò Epiſcopus poſtulari debet, cum eligi probibeatur, non quia Cardinalis , ſed quia Epiſcopus* : quam ſententiam ſequuti ſunt alij multi relati à Manfredo . *c*

Hæc autem ſententia eo fortaſſe nititur ſundamento , quia multi , nec obſcuri nominis authores à Gomeſio relati *d* ſcripſerunt , Cardinales fuiſſe inferiores ordine, & dignitate Epiſcopis vſque ad Clementis V. et Ioannis XXII. tempora ; quod probant ex eo quia poſt Papam, ante Cardinales Diaconos Epiſcopi ſubſcribebant ; et affirmat Gomes. vidiſſe literas Apoſtolicas , quas Bullas vocant, immediatè poſt Papam ſubſcriptas anre Cardinales ab Epiſcopis Aſculano, Rapellano, Troiano, et alijs B multis. Ac legirur in ſubſcriptione ſentenriæ latæ à Leone Pontifice huius nominis IV. contra Anaſtaſium Card. S.Marcelli apud Card. Baronium , *e* qui primo loco ſexaginta ſex Epiſcopos nominatim refert , deinde Cardinales Presbyteros decem et nouem , poſtmodum Diaconos Cardinales numero ſex ſubſcriptos .

a de ſeptem Vrbis Eccleſ. cap.1.
b in paraphraſi Sacerd. par.3.c.2 de poſtul. nu. 14.
c de Cardinalib. deciſ 84.
d in proœm. reg. Cancell.q 1. cap. Epiſcoporum Dignitatis diminutio .
e annal. tom 10 pag. 102. anno Chriſti 853.

Nam etſi omnes Cardinales exiſtant Apoſtolorum ſucceſſores,nihilominus Epiſcopi Cardinales magis prænotant primarios Apoſtolos,Presbyteri ſeptuaginta duorum Diſcipulorum perſonam offerunt , Diaconi verò ſeptem Diaconorum ſpiritu , & ſapientia repletorum, (vt de SS.Stephano , & Laurentio dicitur) ſpeciem habent , vt Alex. à Turrecrem. autumat. *f* Et influere Cardinales Epiſcopos non modicam in eorum miniſtros honoris prærogatiuam , nam ipſorum Vicarij Vicedomini vocan- C tur , ſcribit Manfred. *g* poſt Hoſtien. & Martin. Lauden. in locis ab eodem Manfredo relatis . Quid autem hæc dictio, Vicedominus, indicet, qui gloſſarum apparatus compoſuit , *h* his verbis exponit. *Vicedominus,ideſt œconomus rerum Epiſcopalium.* Epiſcopus enim & Vicedominum,& Maiorem domus habere debet, cum non poſſit omnia per ſe ipſum tractare . *i*

Denique non omittam, diſſentire Hieronymum Plat. *k* à Gomes.& Iacobat. referentibus initium Cardinalatus maieſtatis , vt ex Epiſcopis Cardinales crearentur , quod antea Dignitatis diminutio putabatur , ad Clementem V. & Bonifacium VIII. ſiquidem Platus circa Alexandri III. tempora contigiſſe probat ; hic enim Pontifex anno 1163. Curradum Archiepiſcopum Moguntinum Cardinalem , & Epiſcopum Sabinum ; & in Concilio Lateranenſi anno 1179. Vuillelmum Archiepiſcopum D Remenſem idem Alexander creauit , ex Baronio . *l* Ex quo deinde cœpti ſunt alij quoque Epiſcopi ad Cardinalatum euehi ; Clemens namquè III. anno 1189.feria 4. Cinctum Ioannem Epiſcopum Viterbienſem, & Tuſcanenſem, annoquè 1190.menſe Septembris Rufinum Epiſcopum Ariminenſem S.R.E. Presbyteros Cardinales dixit , Ciaccon. teſte . *m*

f de fulgen. rad. Eccleſ. lib.1.par. 2.rad.26. ad fin. pag. 36.
g de Card. deciſ.81.
h cap. volumus, verb. Vicedominum, 89. diſt.
i cap. quia Epiſcopus, 5. q 3.
K de dignit. & off. Card. cap.4.
l in annal. tom. 12. anno 1179. pag.744.litera D
m in vita Clem. III. in 3. & 4. creatione .

CAPVT VI.

De Cardinalibus Presbyteris, eorumquè Titulis : & quam habeant in illis iuriſdictionem . E

Poſt Cardinales Epiſcopos ſequuntur Presbyteri à Græca dictione ſic appellati ; latinè verò ſeniores interpretantur, nedum pro ætate , vel decrepita ſenectute , ſed etiam propter honorem , & dignitatem : *n* Chriſtus enim Dominus noſter in ſuprema Cœna Apoſtolos fecit Presbyteros, dũ eis præcepit . *Hoc facite in meam commemorationem* : reliqua verò ad officium , & Dignitatem Sacerdotis receperunt Apoſtoli poſt reſurrectionem , cum dixit . *Accipite Spiritum Sanctum* : ita Vitalinus . *o*

Sanctus autem Petrus Apoſtolorum Princeps ex omnium fidelium multitudine quoſdam

n c.cleros. §.Presbyter, diſt.21.
o in Clem de reliq. & venerat. ſanctor. §. ideoq. num 4. per tex. in cap. 4. §. ſin autem, 24. q. 1.

quoſdam ſeniores viros, ac probatæ vitæ inſtituit, hi Clerici dicti ſunt, ex quibus partim Presbyteros, partim Diaconos conſecrauit, quorum opera Pontifex ipſe, ſiue Epiſcopus Romanus in inſtruenda creſcente tunc Eccleſia vteretur, cum ei vni tot millibus hominum ad Chriſti Fidem quotidie venientium conſulere non eſſet integrum. Porrò autem Presbyterorum, & Diaconorum munia, vt pro ſe quiſque ſuum officium & noſceret, & impigrè faceret, diuidere in primis conducibile viſum eſt: itaque ſummum rerum, animarum ſcilicet curandarum negocium Presbyteris commiſit, vt Sacramenta eccleſiaſtica plebi Dei adminiſtrantes, orationi, & miniſterio verbi cum Epiſcopo vacarent. Diaconis verò, vt viduis, pupillis, & alijs fidelibus ægenis, ex Chriſtianorum eleemoſynis ab ipſis cuſtoditis ſubuenirent, curam demandauit, eiſquè iniunxit, vt Presbyteris quoque Sacra facientibus præſto eſſent. Quorum omnium numerus cum antea modicus, & incertus eſſet, ei modum ſtatuerunt Cletus, & Euariſtus Romani Pontifices. Nam Cletus Presbyteros viginti quinque in Vrbe decreuit; Euariſtus verò, qui quartus poſt Beatum Petrum Epiſcopus Romanus annò ſalutis 100. renunciatus fuit, Titulos, ſeu Parochias (quæ partitionem curæ ſignificant ex Lælio Zecchio) *a* primus Presbyteris diuiſit, vt ſinguli à ſe inuicem ſecreti in ſua Vrbis regione in ſuo Titulo, vel Parochia, confuſionis tollendæ cauſa, Diuina Myſteria populum edocerent, & Sacramenta adminiſtrarent.

(Left margin letters beside this paragraph: A at "grum. Porrò autem…", B at "in ſua Vrbis regione…")

Higinius verò, qui die 13. Ianuarij ſalutis anno 138. ad apicem eccleſiaſticæ Dignitatis euectus fuit, plures in vnoquoque Titulo, ſiue Parochia Presbyteros ordinauit; & qui pluribus in vno Titulo pręerat, Presbyter Cardinalis tanquam pręſtantior alijs eſt appellatus. Ita Panuinus, *b* quem ſequitur, eiuſquè verba refert Mandoſ. *c* Sed aliam rationem affert Ciaccon. *d*

Poſt Higinij tempora vſque ad Dioniſij Pontificatum, anno ſcilicet Dominicæ incarnationis 260. Dioniſius Papa Euariſti exemplum ſequutus, Parochias, ſeu Titulos ſuis terminauit limitibus, Presbyteriſquè curam Cœmeteriorum adiunxit, Platina teſte. *e*

C Marcellus inde, qui anno Chriſti 304. pluſuè minus in Pontificatu ſedere cœpit, Titulos vigintiquinque, quaſi Diœceſes in Vrbe, ad Baptiſmatis commoditatem, eorumquè, qui ad Fidem ex gentibus quotidie veniebant, commoditatem, quin etiam vt Martyrum ſepulchris conſuleret, decreto ſanciuit; vt Damaſi verba reſcribens teſtatur Panuinus *f* & Ciacconus, *g* qui viginti, & octo titulos enumerat.

Denique Syluester, qui ſumma Eccleſiæ Dei pace ſub Conſtantino Magno Chriſtiano Imperatore, æternaquè memoria celebrando, anno ab Orbe redempto 314. pontitus eſt, *h* Presbyterorum Titulos augendo, vigeſimum octauum numerum pręfiniuit; & hunc ad Honuphrij Panuini tempora permanſiſſe, ipſe idem loco citato affirmat.

Hi autem Presbyterorum Tituli viginti, & octo per numerum ſeptenarium diuiſi, quatuor Patriarchalibus Baſilicis ordine ſubſequenti erant adſcripti.

D Ad Patriarchalem Baſilicam Sancti Petri Presbyteri Cardinales Sanctæ Mariæ in Tranſtyberim.

S. Griſogoni.
S. Cæciliæ.
S. Anaſtaſiæ.
S. Laurentij in Damaſo.
S. Marci.
S. Martini in Monte.

Ad Baſilicam S. Pauli intitulati erant Presbyteri Cardinales

S. Sabinæ.
S. Priſcæ.
E S. Balbinæ.
SS. Nerei, & Achillei.
S. Sixti.
S. Marcelli.
S. Suſannæ.

Ad Baſilicam S. Mariæ Maioris Præsbyteri Cardinales

SS. Apoſtolorum, qui non per Titulum, ſed per Baſilicam ex ſpeciali nota nominatur.
S. Ciriaci in Thermis.

a de Repub. Eccleſ. cap. 28. de Parocho, num. 1.

b de ſeptem Eccleſ. cap. 2.

c in glo. ſacule. Reg. 9 conſideratio. verb. Cardinales

d in vita S. Higinij, vbi de S. R. E. Card. origine agit tom. 1 pag. 46. videndus.

e in vita Dionyſij Papæ.

f de ſeptem Eccleſ. cap. 2. verſ. cæterùm vel longè.

g in vita Marcelli.

h Baron. in annal. tom. 3. pag. 109.

S. Euſebij.
S. Pudentianę.
S. Vitalis.
SS. Marcellini, & Petri.
S. Clementis. A

Ad Baſilicam Sancti Laurentij extra muros adſcripti erant Presbyteri Cardinales
S. Praxedis.
S. Petri ad Vincula.
S. Laurentij in Lucina.
S. Crucis in Hieruſalem.
S. Stephani in Cœlio monte.
SS. Ioannis, & Pauli.
SS. Quatuor Coronatorum.

Quę omnia luculentiùs agunt Caſſaneus, *a* & Moſconius, *b* qui addit, Sixtum IV. Titulum SS. Quirici, & Iolitæ in locum S Ciriaci nimia antiquitate collapſi, & in prophanum vſum conuerſi, ſuffeciſſe; & ideo ſeptem Presbyteros Cardinales cuilibet Patriarchali Eccleſiæ adſcriptos fuiſſe, vt ipſorum quilibet ſtatutum haberet diem in hebdomada ad officia Diuina in Ara principali pro Romano Pontifice perſoluenda. B

Hic autem Presbyterorũ Cardinalium numerus ad Honorij huius nominis II. Pontificatum peruenit. Verùm Beati Petri Sedem obtinuit Honorius die 14. Decembris 1124. quo tempore decedentibus Cardinalibus, nec alijs denuò promotis, eorum numerus mirum in modum imminutus fuit, itaut Alexandri IV. & Vrbani IV. anno à partu Virginis 1261. duo tantùm eſſent Presbyteri Cardinales, Panuino, *c* & Moſconio *d* ſic affirmantibus. Quorum dictis ne penitus acquieſcam, me monet Platina, *e* qui ait, multos ab hoc Pontifice ſacra Purpura decoratos fuiſſe, licèt octo tantùm ab eo referantur. In electione verò Vrbani IV. quæ die 29 Auguſti 1261 in Ciuitate Viterbienſi celebrata fuit, Cardinales decem, & nouem interfuiſſe obſeruat Panuin. *f* Sed fortè Panuinus, & Moſconius intellexerunt de Cardinalibus Presbyteris tantùm ſemotis Epiſcopis, & Diaconis. Cur autem Honorius II. & alij poſtmodum Pontifices adeo parci in Cardinalibus promouendis fuerint, idem Panuinus *g* hanc rationem affert, quia ob Cardinalium multitudinem multa ſchiſmata in Comitijs Romanorum Pontificum celebrandis (nondum enim lex de duabus Cardinalium partibus conſtituta erat) euenire ſolebant, quibus vt iretur obuiam, Cardinalium numerus paulatim minui cœptus eſt. C

Poſtmodum ſe rerum periodo vertente, numerus etiam Cardinalium augeri cœpit, vt diximus ſupra. *h* Et hanc ob cauſam poſt mille annorum interuallum Caliſtus III. primus omnium Pontificũ nouum Titulum addidit, cui ſororis filium Ludouicum Milatium Cardinalem adſcripſit anno ſalutis 1458. Titulus verò fuit

S. Caliſti. D

propè Eccleſiam S. Mariæ Transtyberim. Verùm (ni fallor) Titulum hunc potius reſtitutum, quàm denuò inſtitutum arbitror; quia inter Cardinales à Paſchali II. creatos vni ex illis Titulum hunc aſſignatum fuiſſe legimus; Paſchalis verò anno 1099. atque ita annis fermè 400. ante Caliſtum Pontificatum inijt. Inſuper hic Titulus S. Caliſti à Sixto V. obliuioni traditus ſub Paulo V. reuixit.

Sixtus IV. alium

S. Nicolai inter Imagines.

prope Coloſſeum anno 1478. erexit; ſed hodie non extat.

Leo X in illa vnius ac triginta Cardinalium liberali lectione anno 1517. antiquiſſimum Titulum

S. Matthæi in Merulana.

qui per mille, & amplius annos hunc amiſerat honorem, reſtituit, alioſquè nouos erexit, videlicet E

S. Ioannis ante Portam Latinam.
S. Ceſarij in Palatio.
S. Agnetis in Agone.
S. Apollinaris.
S. Laurentij in Pane, & Perna.
S. Syluestri in Campo Martio.
S. Thomæ in Parione.

a in cathal. glor. Mund par. 4. cō-ſider. 12.
b de maieſt. militr. Eccleſ. lib. 1, par. 1. cap. 6. pag. apud me 124.
c de ſeptem Eccleſ. cap. 2.
d loco proximè cit.
e in vita Alexandri IV.
f in addit. ad Platinam in vita ipſius Vrbani IV.
g de ſeptem Eccleſ. cap. 2.
h de numero Cardinal. cap. 3.

S. Pan-

S. Pancratij.
S. Bartholomæi in Inſula.
S. Mariæ in Capitolio, aliàs de Aracœli.

Iulius III. tres alias Eccleſias Titulares quoque dixit.

A S. Mariæ in Via.
S. Barbaræ.
S. Simeonis.

Ex quibus tantùm primus hodie viget Titulus.

Paulus IV. Fratri Michaeli Ghiſlerio ex Ordine S. Dominici (qui poſtea Pius V. nomine Pontifex Maximus renunciatus fuit) in Senatum Purpuratorum Patrum anno 1557. ſalutis aſſumpto, nouum quoque titulum aſſignauit, nempe

S. Mariæ ſuper Mineruam.

Pius IV. Ioannem Antonium Sorbellonum poſt Purpureum Galerum præfecit Titulo

S. Mariæ Angelorum in Thermis.

B Pius V. anno ſalutis 1566. in aſſignatione Titulorum Cardinalibus à Pio IV. antea lectis, tres nouos erexit; ſunt autem

S. Triphonis.
S. Hieronymi Illyricorum.
S. Euphemiæ in Vico Patritio.

Habes igitur nouos Titulos XXI. à Caliſto III. vnum, à Sixto IV. vnum, à Leone X. vndecim, à Iulio III. tres, à Paulo IV. & Pio IV. vnum pro quolibet, à Pio V. tres, quibus ſi XXVIII. antiquiores addas, erunt omnes XLIX.

Denique Sixtus V. poſt Cardinalium numerum præfinitum, *a* Titulos quoque vnicuique ipſorum aſſignandos duxit, *b* eoſquè in tres diuiſit gradus: ex antiquis: ex poſterioribus: & ex nouis ab ipſo additis; antiquos, & poſteriores iam retuli-
C mus, nec amplius in hoc tempus terendum puto; noui autem ſunt

a in Conſtit. 50. §. quoniam verò.
b Conſt. 55. bullar. nou. tom. 2. pag. 591.

S. Honuphrij in Ianiculo, illius ſtatu mutato ex Diaconia in Presbyteralem Titulũ.
S. Auguſtini.
S. Mariæ de Populo.
S. Alexij in Auentino.
S. Blaſij de Annulo Hunc Paulus V. ad Eccleſiam S. Caroli, illinc non longè decentèr extructam, tranſtulit.
S. Mariæ de Pace.
S. Saluatoris in Lauro.
S. Petri in Monte aureo.
Sanctiſs. Trinitatis in Monte Pincio.
D S. Mariæ Tranſpontinæ.

Ex antiquis verò Diaconijs, quatuordecim tantùm retinendas edixit; ſunt autem

S. Mariæ in Aquiro.
S. Mariæ in Coſmedin.
SS. Coſmæ, & Damiani.
S. Mariæ Nouæ.
S. Adriani.
S. Mariæ in Via lata.
S. Mariæ in Porticu.
S. Angeli in foro piſcario.
S. Nicolai in Carcere Tulliano.
S. Mariæ in Dominica.
E S. Euſtachij.
S. Viti in Macello.
S. Agathę.
S. Georgij ad Velabrum.

Ad hanc materiam Titulorum Cardinalium vide Anaſtaſium Germon. *c*

Poſt Titulorum enumerationem, quomodo eorundem aſſignatio nouis Cardinalibus fiat, ſi quis exquirat, non vtique reprehendendum puto. Hanc autem adamuſſim docet Auctor Romani Cæremonialis *d* modo infraſcripto. *Accedunt Cardinales denuò creati vnus poſt alium ad Pontificem, qui accipiens annulum precioſum ad hoc præparatum, immittit in digito annulari dexteræ manus* Cardinalis, *& hac,*

c de indulto Cardin. in §. tituli.
d lib. 1. ſect. 8. cap. 12.

aut ſimilia verba profert. Ad honorem Omnipotentis Dei, Sanctorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, & Sancti N committimus tibi Eccleſiam Sancti N. cum Clero, & populo, & Capellis ſuis, ſecundum formam, quæ committi conſueuit Cardinalibus, qui eandem Eccleſiam in Titulum habuerunt. Noui autem Cardinales quamuis antea in eccleſiaſtica Prælatura conſtituti eſſent, annulum portare non debent, priuſquam A
illum à Pontifice recipiant. Recepto verò annulo, & aſſignato Titulo, pedem, & manum Summi Pontificis oſculantur, mox Sanctiſſimus Pater illos ad oſculum oris eleuat, nec adſtringitur hęc in ordinarijs Conſiſtorijs agere, ſed in Circulis, & Congregationibus, ſi quando Cardinales alijs de cauſis ad ſui conſpectum acceſſerint, perficere valet, vt idem Cæremoniarum Auctor teſtatur. *a*

a loco cit. cap. 13.

Tandem memini, in titulo huius Capitis me pollicitum fuiſſe, quam habeant Eminentiſſimi Cardinales in Eccleſijs ſuo Titulo aſſignatis iuriſdictioné, edocere; verùm quia rem hanc aptiori loco, inter Priuilegia eorundem Cardinalium pertractandam putaui, ne graueris propterea ad Priuilegium XIV. recurrere. Interim Ciacconum conſule in additionibus ad vitam S. Higinij Papæ, in primo diſcurſu originis S. R. E. Cardinalium, verſ. Cardinales in ſuis titulis. *b* B

b tom. 1. pag. 46.

Sed quoniam in enumeratione Titulorum ſupra facta omiſimus Eccleſiam

S. Caij.

quia huius mentionem apud Panuinum non inuenimus, cum tamen certum ſit, hanc fuiſſe Eccleſiam Titularem, vt Ciacconus *c* ſcripſit, & XXVIII. & vltimo loco poſuit, certiſſimum quoque ſit prope Diocletiani Thermas fuiſſe, hìc ſupplemus. Nam poſt hominum memoriam immortalis memoriæ Vrbanus VIII. eodem loco, quo prius, nullo penè veſtigio exiſtente, Eccleſiam, Titulumquè reſtituit, atque exornauit; vtquè iam obſoletæ, futuræquè memoriæ conſultum eſſet, hæc addita eſt inſcriptio.

c c. in vita S. Marcelli Papæ.

VRBANVS VIII. PONT. MAX.
DOMVM IN VRBE C
S. CAII PAPÆ, ET MARTYRIS
IN ECCLESIAM OLIM CONSECRATAM,
AC IN TITVLVM ERECTAM
SACRAQVE STATIONE CELEBREM
VETVSTATE COLLAPSAM
A FVNDAMENTIS EXCITAVIT
ILLATISQVE EIVSDEM S. CAII RELIQVIIS
TITVLVM AC STATIONEM RESTITVIT. D
ANNO SALVTIS MDCXXXI.

Denique quia Preſbyteri Cardinales numerum quinquagenarium excedere nequeunt, ita Sixto V. decernente, vnus Titulus abundat, quod conſultò factum eſt, vt ſcilicet ſi contingat Epiſcopum, aut Diaconum eſſe Vicecancellarium, occupetq; S. Laurentij in Damaſo Titulum, nullus deſit alicui Preſbytero Titulus, proinde Epiſcopus, aut Diaconus ille poſſit Epiſcopatum, aut Diaconiam cum Titulo S. Laurentij retinere, vt in Alexandro Card. Farneſio Epiſcopo, & Alexandro Diacono primùm, ſed poſtea Epiſcopo Card. de Montalto nuncupato, & hodie in Eminentiſs. Card. Franciſco Barberino contingit; vide Germonium. *d* E

Verùm quia de Titulis Cardinalium diximus, & Lælio Zecchio teſte *e* partitionem Curiæ ſignificant, aliam quoque ſignificationem habere mihi teſtantur auctores: ſiquidem in Codice Theodoſiano, *f* & Iuſtinianeo, *g* Nouellis, *h* Authen. *i* Iure Canonum, *k* & alijs, Titulus Memoriam, ſeu Eccleſiam denotat, quòd in loco, vbi Eccleſia erat erigenda, Crux poneretur in Titulum; & Prudentius Poeta Chriſtianus *l* de Titulo hæc habet.

Iam nunc & oſſa extinxero,
Ne ſit ſepulchrum funeris.
Quod plebs gregalis excolat
Titulumquè figat Martyris.

d tract. de indult. Card. § tituli, n. 9
e loco ſupra cit.
f l. vlt. de pagan.
g l. decernimus, C. de Epiſc. & Cleric.
h Nouel. 117. c. 7. ex Iulian.
i col. 5. tit. 17. vt nullus fabricem.
k c. nemo Eccleſiam, de conſecrat. diſt. 1.
l hymno 5. de S. Vincentio.

Et de Paſſionibus Apoſtolorum in hunc modum *a* — *a hymno 12.*

Parte alia Titulum Pauli via ſeruat Oſtienſis.

Romæ autem obtinuit vetus loquendi vſus, vt non omnis Eccleſia, Martyrumuè Memoria Titulus diceretur, ſed tantùm inſigniores Eccleſiæ, quibus præficerentur
A Presbyteri Cardinales: ita Baronius. *b* — *b in Martirolog. ſub die 26. Iulij litera F.*

CAPVT VII.

De Cardinalibus Diaconis.

VT præſcriptum ſeruemus ordinem, poſt Cardinales Epiſcopos, & Presbyteros, Diaconorum Ordinem inquiramus. Diaconus græca dictio eſt, hebraicè Leuita dicitur, latinè verò miniſtrum, ſiue aſſumptum, ſiue offerentem deſignat. *c* Sicut enim in Sacerdote conſecratio, ita in Diacono
B miniſterij diſpenſatio habetur, Durando *d* teſte, qui ad hoc probandum inter cætera, quæ Deus Moyſi in veteri lege *e* præcepit, hæc in medium affert. *Applica (inquit) Tribum leui, & fac eam ſtare in conſpectu Aaron Sacerdotis, & miniſtrent ei, & excubent, & obſeruent quicquid ad cultum pertinet multitudinis coram Tabernaculo teſtimonij, & cuſtodiant vaſa Tabernaculi ſeruientes in miniſterio &c.*

c c. cleros, 9, hic gracè, diſt. 21.
d in rationali diuinor. officior. lib. 2. cap. 9. num. 2.
e Numer. cap. 3.

Sed recedant vetera, nouaque legis inſtitutiones inquiramus. Apoſtolorum tempore Diaconorum Ordinem exordium habuiſſe, eorundem Apoſtolorum Acta *f* teſtantur: cum enim factum eſſet murmur græcorum aduerſus hebræos, eo quòd deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum, conuocantes duodecim multitudinem Diſcipulorum, ſeptem viros ex illis boni teſtimonij, & plenos Spiritu Sancto, ac ſapientia ſuper hoc opus elegerunt, fuerunt autem electi Stephanus, Philippus, Prochus, Nicanor, Thimon, Parmenas, & Nicolaus aduena Antiochenus.

f in actis Apoſtolor. cap. 6.

C Quo ductus exemplo Euariſtus Pontifex, ad Epiſcopos Africanos ſcribens ſic ait. *g Diaconi (qui quaſi oculi videntur eſſe Epiſcopi) in vnaquaque Ciuitate iuxta Apoſtolorum conſtituta ſeptem debent eſſe, qui cuſtodiant Epiſcopum prædicantem, ne aut ipſe Epiſcopus ab inſidiatoribus quoquo modo infeſtetur, aut lædatur à ſuis, aut verba* Diuina *detrahendo, aut inſidiando polluantur, vel deſpiciantur; ſed veritas ſpiritali redoleat feruore, & pax prædicata animi cum voluntate concordet.* Hinc etiam deductum eſſe putat Durandus, *h* vt ſeptem Diaconi inter Miſſarum ſolemnia Summo Pontifici celebranti aſſiſtant.

g epiſt. 1 relata c. 12. diſt. 93.
h loco cit. nu. 9.

Hunc autem ſeptenarium numerum Diaconorum longo tempore duraſſe, neque auctum vſque ad mille annos, quia ante id tempus maiorem Diaconorum numerum in Eccleſia non inuenerit, teſtatur Panuin. *i* Quamuis Platina in vita Sixti
D huius nominis primi ab hoc Pontifice vndecim fuiſſe Diaconos ordinatos aſſerat. Verùm Panuino fauet Ciacconus, *k* & illi addens in nouiter impreſſo opere, *l* dum ita in libro de Romanis Pontificibus adnotatum eſſe ait.

i de ſeptem Vrbis Eccleſ. cap. 2.
K in vita Sancti Sixti I.
l tom. 1. pag. 45.

Et ſuadetur etiam, quia cum hi Diaconi Regionarij dicerentur, Vrbis verò Regiones licèt antea XIIII. poſt Neronis incendium ſeptem tantummodò remanſiſſent, Tacito ſic dicente. *In Regiones XIIII. Roma diuiditur, quarum quatuor integræ manebant, tres ſolo deiectæ, ſeptem reliquis pauca tectorum veſtigia ſupererant lacera, & ſemiuſta &c.* Quamobrem ſicut ſeptem Curatores, aut Capita Regionum Vrbis erant ciuilia tractantia, ita ſeptem primores Diaconi, qui ſacram Religionem Chriſtianam promouerent, pauperum inopiæ de eccleſiaſticis theſauris, & fidelium oblationibus à Subdiaconis collectis, ab ipſis verò Diaconis cuſtoditis,
E quantum in ſe eſſet, ſubuenirent, vitaquè, ſi opus eſſet, expoſita, pietatem tuerentur, ex decretis Symmachi, aliorumque Pontificum conſtituti fuerunt: floruit autem Symmachus anno Domini 498. in cuius decretis ita Diaconi Regionarij ſubſcripſerunt.

Cyprianus Diaconus S.R.E. *Regionis ſeptima bis ſubſcripſi, & conſenſi &c.*
Anaſtaſius Diaconus *Regionis prima ſubſcripſi.*
Citonatus Diaconus Regionis *quinta ſubſcripſi.*
Ioannes Diaconus *Regionis ſecunda ſubſcripſi.*
Tertullus Regionis *quarta ſubſcripſi.*

Sed ante Symmachum Beatiſſimum Pontificem Syluestrum primum in Concilio Romano

Digitized by Google

Romano intra Thermas Domirianas anno ſalutis 324. celebrato ſeptem Diaconos Cardinales Regionarios ſeptem Vrbis Regionibus aſſignaſſe, conſtat, Baronio reſte, *a* & cum hoc ſeptenario Diaconorum numero duo deeſſent, exiſtentibus tantùm quinque, nempe Fabiano, Marco, Liberio, Archidamo, & Iulio, ordinati fuerunt ab eodem Pontifice Priſcus, & Theodorus.

Sed reſtitutis etiam XIIII. in Vrbe Regionibus, & aucta Romanæ Eccleſiæ maieſtate, nedum Diaconi XIV. ſinguli in vnaquaque Regione ordinari ſunt, ſed alij multi. Dignior verò, ſeu antiquior Diaconus Cardinalis, ſiue Archidiaconus appellatus fuit. Quibus XIV. Diaconis Cardinalibus Regionarijs alij quatuor Diaconi Cardinales, Palatini ad Regionariorum differentiam vocati, quòd aſſiduò in Palatio manerent, additi fuerunt. Horum autem munus erat Lateranenſi, & Vaticanæ Baſilicis, vel Romano Pontifici in ijſdem celebranti miniſtrare, quos & Altaris Lateranenſis miniſtros appellatos ſe legiſſe affirmat Panuinus. *b* A

Cæterùm ex collationibus, & legatis virorum, ac matronarum Romana ditata Eccleſia, vt Ammianus Marcellinus *c* ethnicus atteſtatur, & prædiorum, domorumquè poſſeſſionibus à Presbyteris, & Diaconis Cardinalibus adeptis, non amplius Regionarij dicti ſunt, ſed ex villis, prædijs, fundis, aut agris, à pijs ſiue viris, ſiue fœminis ad alendos Eccleſiæ miniſtros relictis; nomen ſortiti fuerunt. Hinc Tituli Equitij, Veſtinæ, Pammachij, *Lucinæ*, & ſimilium, quorum mentio frequentèr occurrit, ortum habuiſſe teſtantur Ciacconus, *d* & Panuinus. *e* B

Verùm nedum Titulos immutatos fuiſſe conſtat, ſed numerum quoque auctum, itaut Paulo III. ſedente anno Domini 1545. decem & nouem Diaconos Cardinales viuentes ſe vidiſſe affirmat Panuinus; *f* addens poſtmodum à Pio IV. denuò numerum ad XXV. auctum; quamquam haud ità multò poſt quatuor ex ipſis Diaconis in Presbyteros conſecrati fuiſſent. Patet igitur ex prænarratis, Diaconorum numerum pluriès variaſſe, itaut aliquando VII. quandoque XIV. interdum XIX. & inſuper XXV. fuerint.

Sixto autem V. Pont. Max. ſedente, vel quia pauci numero, vel quia à Romana Curia abſentes erant, itaut non rarò Presbyteri Cardinales loco Diaconorum contra Patrum inſtituta Pontifici aſſiſtere, & miniſtrare cogerentur, idem Pontifex Cardinalium numerum iam ad ſeptuaginta firmatum, vt Epiſcopi VI. Presbyteri L. Diaconi XIV. ſint, & eſſe debeant, ſuo Diplomate ſanciuit. *g* C

Quod autem diximus de mutatione Tituli à Diaconis Cardinalibus ſacta, hanc tripliciter eueniſſe inuenio. Primò enim loco Diaconi Regionarij dicti ſunt: ſecundò à domibus, prædijs, alijſuè bonis poſſeſſis: tertiò à ſacris Aedibus in Diaconias erectis denominationem habuerunt, & hæc tertia ad hæc noſtra tempora retenta eſt. Immo à Sixto V. ſancitum *h* inuenio, vt de cætero in quibuſcumque literis Apoſtolicis, in quibus Cardinalium ſubſcriptib mann propria facienda erit, ijdem Cardinales etiam Tituli, ſeu Diaconiæ, vel Epiſcopatus ſui Cardinalatus nomine expreſſo, ſe ſubſcribant. D

Nullam tamen animarum curam, vel Sacramentorum adminiſtrationem in Eccleſijs ſibi aſſignatis Diaconos Cardinales habuiſſe, ex Gelaſij Papæ Sanctione *i* apparet, & affirmant Panuinus, alijq. locis ſuperius adductis.

Quænam verò ſint Eccleſiæ in Diaconias erectæ, & Diaconis Cardinalibus aſſignari ſolitæ, dictum eſt ſupra cap. proximè præcedenti.

Neminem verò in Diaconorum Cardinalium numerum aſſumendum eſſe, niſi ſaltem in XXII. ſuæ ætatis anno conſtitutum, vt ſcilicet intra annum omnino ad ſacrum Diaconatus Ordinem valeat, & debeat promoueri, ab eodem Sixto V. *k* ſancitum apparet: hæc autem Sanctio ex Hoſtienſis *l* doctrina roboratur, dum affirmat, nullum inter Cardinales eſſe, quin ſaltem ſit Diaconus.

Et ſi Cardinalis in Diaconatus Ordine conſtitutus non fuerit, ab electione Romani Pontificis repellendus erit ex Pij Q arti Conſtitutione: *m* quod quidem ſtatutum deſumptum videtur ex Concilio Viennenſi ſub Clemente V. celebrato, cuius Sanctionem habes *n* in hæc verba *Statuimus, vt nullus de cætero in Eccleſijs Cathedralibus, & Collegiatis vocem habeat in Capitulo, niſi ſaltem in Subdiaconatus ordine fuerit conſtitutus.* vbi gloſ. I. etiam ad Cardinales (quàmuis in hoc ſacro Collegio Diaconorum tantùm Ordo reperiatur, vt diximus) ex doctrina Hoſtienſis iam adducta ſuperius extendit. E

Et ratio deſumi poteſt ex Epiſtola Theodoſij Imperatoris primæ Synodo Epheſinæ con-

a in annal. tom. 3. anno 324. pag. 347.

b de ſeptem Vrbis Eccleſ. cap. 3.

c lib. 27.

d poſt vitã Higinij Papæ, vbi S.R.E. Cardinalium originem refert, tom. 1. pag. 47.

e loco ſup. cit.

f loco proximè cit.

g Bullar. nou. tom. 2. conſt. 50. §. quoniam verò, pag. 561.

h conſt. 55. §. inſuper bullar. nou. tom. 2. pag. 573.

i c. Diaconos propriam. diſt. 93.

k d. Conſt. 50. §. 6. ne poſthac.

l c. 2. n. 2. de offic. Archipresb.

m Conſt. 63. §. 25. ſtatuimus etiam. Bullar. nou. tom. 2. pag. 91.

n in Clem. 2. de ætat. & qualit.

conſcripta, & à Gratiano *a* eclata. *Illicitum* (inquit) *eſt, qui non ſit in ordine, eccleſiaſticis miſceri tractatibus*. Qui enim ad Diaconatus, vel Subdiaconatus Ordinem promotus non eſt, à Clericali ſtatu recedere poteſt; *b* vt de Henrico Cardinali ad Regnum Luſitanum, & Fedinando Mediceo ad Magnum Etruriæ Ducatum
A aſſumptis teſtatur Paleottus; *c* & nos Ferdinandum Gonzagam, Paulo Quinto ſedente, ſacra dimiſſa Purpura Mantuanum Ducatum accepiſſe vidimus; atque recentiſſimè idem egerunt Mauritius Princeps à Sabaudia, Camillus Princeps Pamphilius, & Ioannes Kaſimirus de Polonia, de quibus omnibus latè pertractat Carolus Cartharius Conciuis meus, & Aduocatorum Sacri Conſiſtorij Decanus in Syllabo eorundem Aduocatorum, ab ipſo elaborato.

a c. ſatis euidenter. diſt. 96.
b c. 1. de cleric. coniug. c. cum ex eo. de elect. in 6.
c de ſacri Conſiſt. Conſult. concluſ. oper. memb. 3. cap. 1. pag. 345.

Verùm cum hæc iuris poſitiui tantummodò habeant aſſiſtentiam, illis aliquando Summi Pontifices abrogarunt; nedum quoad ætatem, ſed etiam quoad vocem in electione Pontificis; quam rem fuſius infra, vbi de Cardinalium lectione agendum erit, pertractabimus.

Interim noſſe ne pigeat, quæ Iacobatius, *d* & Manfredus *e* ſcriptis mandarunt,
B Cardinalem ſcilicet maiorem eſſe adminiſtratione Epiſcopo, & ideo vnus ex Diaconis Cardinalibus Pallio induit Archiepiſcopum (præcedente prius inſtantia facta in ſecreto Conſiſtorio per vnum ex Aduocatis Conſiſtorialibus) Panormitano *f* teſte. Et Cardinalem Diaconum, etſi nullum ex Ordinibus ſacris habentem, benedicere tamen ſolemnitèr poſſe, Mart. Lauden. *g* affirmat.

Neque facienda vis eſt in verbis Theodoſij Imperatoris, quia ex lectura conſtat de Candidiano Comite à quacumque eccleſiaſtica dignitate ſeiuncto ipſum fuiſſe loquutum; & ideo nulla adeſt cum S.R.E. Cardinalibus proportio, quippequi cum Summo Pontifice vnum corpus conſtituunt, & vniuerſalem Eccleſiam repræſentant.

d de Concil. lib. 1. art. 1. n. 94. vſq; ad num. 254.
e deciſ. 88.
f in c. ſignificaſti, num. 9. verſ. quia vnus, de elect.
g tract. de Card. q. 21. lib. 2.

Tandem ex eadem Sixti V. Sanctione *h* notandum erit. Si quis Cardinalium
C Diaconatus Ordine inſignitus ex deuotionis feruore (prout ad Eminentiſſimo, ac Reuerendiſſimo Franciſco Diacono Card. Barberino ſan. me. Vrbani Octaui ex germano fratre nepote factum fuiſſe ſcimus) ad Presbyteratus Ordinem promotus fuerit, nihilominus in eodem Diaconatus miniſterio permanebit, quoſque ex denuò creandis Cardinalibus alij Diaconi præfinitum numerum XIIII. ſuppleant, & in eius ſubrogentur locum. Hæc autem vbi expleta fuerint, Diaconus ille Cardinalis ad Presbyteratus Ordinem promotus Cardinales omnes Presbyteros poſt eum ſacra Purpura decoratos antecellere debet, ex Clementis Octaui Sanctione. *i*

h Conſt. 50. §. Diaconorum.
i Conſt. 48. bullar. nou. tom. 3. pag. 65.

Sed cum aliquando interrogatus fuiſſem, an præter Diaconos Cardinales fuerint etiam Cardinales Subdiaconi; prima fronte negatiuè reſpondi, quia ex iam dictis triplex tantùm Ordo Cardinalium apud probatos Scriptores reperitur; verùm cum Ciacconem, illiquè addentes in vitis Pontificum, & Cardinalium denuò reuoluerim,
D inueni Fridericum Lotharingium à Victore II. ſacra Purpura decoratum anno 1057 Cardinalem Subdiaconum nuncupatum, eodemquè quoque titulo inſignitum à Hildibrandum Soanenſem inter Cardinales à Nicolao II. creatos ſub num. 4. ita deſcriptum. *D. Hildibrandus Bonicij filius Soanenſis Tuſcus Monachus, & olim Prior Cluniacenſis, ex Abbate S. Pauli extra Vrbem via Oſtienſi, & S. R. E. Card. Subdiacono, & Oeconomo Apoſtolicæ Sedis Archidiaconus Cardinalis S. Mariæ in Dominica factus eſt*. Hæc Ciacconus; & ante ipſum Panuinus: atque hi duo Cardinales Beati Petri Sedem adepti fuerunt, hic Gregorij VII. ille Stephani IX. nomen habuere. Vlterius apud Baronium *k* Papæ Alexandri III. Nuncios fuiſſe R. Diaconum Sancti Georgij, & R. Subdiaconum Apoſtolicæ Sedis Cardinales, inuenio: & Guglielmus Tyrius *l* Ioannem Subdiaconum Cardinalem S. R. E. com-
E memorat.

k annal. tom. 12. anno 1177. fol. 721. ſub litera E.
l hiſt. ſacra lib. 22. cap. 12.

CAPVT

CAPVT VIII.

De Cardinalatus Dignitate. A

Quoniam diuiſio ex Rethorum traditione eſt, per quam aperimus quid conueniat, quid in controuerſia ſit, & per quam exponimus, quibus de rebus dicturi ſumus, vt audientium animus præparetur, ideo Cardinalatus Dignitatem in triplicem Ordinem diuiſam ſupra retulimus; ſequitur modò, vt de ipſa Dignitate dicamus.

Eſt autem Cardinalatus Dignitas adeo ſublimis, & eminens, vt nulla prorſus in Eccleſia Hierarchia maior (Summo Pontifice excepto) reperiri valeat; nam etſi Epiſcopalis Ordo, ſiue gradus, vti Sacramentalis eſt, ſuperioritatem quandam poteſtatis ſupra alios Ordines Sacerdotales habeat, adminiſtratione tamen, qua S.R.E. Cardinales in vniuerſali Eccleſia regenda, & in maioribus cauſis definiendis Romano aſſiſtunt Pontifici, B Epiſcopis profectò digniores eſſe dicuntur, Antonio Paga. *a* teſte, qui ex Diuo Auguſtino *b* deſumpſit, dum ita D.Hieronymo ſcripſit. *Quanquàm ſecundùm honorum vocabula, quæ iam Eccleſia vſus obtinuit, Epiſcopatus maior Presbyterio ſit, tamen Auguſtinus in multis rebus Hieronymo minor eſt.* Hæc Auguſtinus, cuius minoritatem interpretatur Ludou. Roman. *c* quia S.Hieronymus Damaſo Papæ aſſiſtebat in adminiſtratione vniuerſalis Eccleſiæ, Auguſtinus verò vni tantùm Eccleſiæ præerat. Et hac ratione motus Staphil. *d* ſcribit, nobiles Venetos nobiliores eſſe nobilibus Raguſinis.

Immo nedum Epiſcopo, ſed etiam Patriarchæ de conſuetudine Romanæ Curiæ (quæ ſeruanda eſt) Cardinalis, quàmuis Presbyter, ſeu Diaconus præfertur, ea ratione, quia Cardinales vnà cum Papa iudicant omnes, & conſequentèr etiam Patriarchas: C ſunt etiam Cardinales Coadiutores Pontificis in executione Sacerdotalis officij; ita Lancellot. Corrad. *e* qui multa quoque alia congerit: videndus eſt etiam Caſſaneus, *f* & alij per eum relati, dicentes vnum corpus conſtitui ex Papa, & Cardinalibus; atque hoc ſuo Diplomate roborauit Eugenius IV. *g* in hæc verba. *Ipſos præterea Cardinales pro honoris, ac dignitatis eminentia partem ſui corporis Summi Pontifices appellant. Ex quo ſine vlla dubitatione oſtenditur, poſt Caput Eccleſiæ, quod eſt Papa, contigua ſui corporis membra, quæ ſunt fratres eius Cardinales, præ cæteris Eccleſiæ membris, ac partibus honorari debere &c.* Huc vſque Eugenius, cuius ſententiæ ſi nondum acquieſcis, audi Henrici VII. Imperatoris Sanctionem, poſt receptum in Vrbe à Clemente V. Sacri Imperij Diadema anno ſalutis noſtræ 1313. Piſis editam. *Henricus VII. Diuina fauente Clementia Romanorum Imperator* D *Auguſtus ad æternam rei memoriam. Reddentes honorem, & debitam reuerentiam ſummæ, & indiuiduæ Trinitati, cuius prouidentia, & miſeratione benigna Romani Imperij Diadema ſuſcepimus, & gubernamus Imperium &c* omiſſis alijs *Quapropter Romanum Pontificem, & ipſius Eccleſiæ Cardinales, qui ſunt eius corporis pars præclara, ab omni iniuria eſſe præcipimus alienos &c.* cætera videnda ſunt apud Cherubinum iuniorem. *h*

Nec leue mihi videtur argumentum deductum à ſimili, nempe ab Electoribus Imperatoris, qui ſumma Dignitate pollere dicuntur, eò quia ſit illis huiuſmodi facultas attributa; ad S.R.E. Cardinales, qui non Imperatorem, rerum ſcilicet temporalium Dominum, ſed Ieſu Chriſti in terris Vicarium, Beati Petri Succeſſorem, & ſub cuius poteſtate ſpiritualia cuncta locantur, eligendi facultatem habent. *i* E Tantò autem ſpiritualia temporalibus ſunt præferenda, quantò anima præfertur corpori; eaq. collocanda eſt inter Pontificē Maximū, & Imperatorem, ac Reges differentia, quæ inter Solem, ac Lunam adeſſe videtur, vt eſt Innocentij III ſententia ad Imperatorem Conſtantinopolitanum ſcribentis *k* in hæc verba. *Præterea noſſe debueras, quòd fecit Deus duo magna luminaria in firmamento Cœli, luminare maius, vt præeſſet diei, luminare minus, vt præeſſet nocti, vtrumque magnum, ſed alterum maius. Ad firmamentum igitur Cœli, hoc eſt vniuerſalis Eccleſiæ fecit Deus duo magna luminaria, ideſt duas inſtituit Dignitates, quæ ſunt Pontificalis auctoritas, & Regalis poteſtas; ſed illa, quæ præeſt diebus, ideſt ſpiritualibus, maior eſt, quæ verò carnalibus minor, vt quanta eſt inter Solem, & Lunam, tanta inter*

Ponti-

a de Ordin. inuiſib. & viſib. Epiſc. ſect. 2. in fin. verſ. Cardinalium autem.
b epiſt. 19. prope fin. ad D. Hieronymum, relata in c. quanquam. 2. q. 7.
c in ſermone habito in Concilio Baſilien. nu. 19.
d in tract. de liter. gratiæ, tit. de prærog. expect. in 6. par. princip. n. 28 pag. apud me 99
e in templ. omn. iudic. lib. 2. cap. 2. §. 3. de excellent. Card. num. 3.
f in cathal. glor. Mund. conſid. 10 & 11. par. 4.
g Conſt. 15. §. 6. bullar. nou. tom. 1 pag. 282.
h in compend. Bullar. ad Conſt. 15. Eugenij IV. ſchol. 2 pag. 58. tom. 1.
i c. oportebat. c. nullus. diſt. 79.
k c. ſolitæ, § præterea de maiorit. & obed.

Pontifices, & Reges differentia cognoſcatur. Et ſupra. *Non negamus, quin præcellat Imperator in temporalibus illos dumtaxat, qui ab eo ſuſcipiunt temporalia, ſed Pontifex in ſpiritualibus antecellit, quæ tantò ſunt temporalibus digniora, quantò anima præfertur corpori*. Hactenus Innocentius hic: ſcribens verò ad Patriarcham
A Conſtantinopolitanum, *a* vt aliam inter Pontificem, & Principes aſſignaret differentiam, hæc ait. *Caput Pontificis chriſmate conſecratur; brachium verò Principis oleo delinitur, vt oſtendatur, quanta ſit differentia inter auctoritatem Pontificis, & Principis poteſtatem &c.* Si plura deſideras, conſule Amadeum à Ponte, *b* & Iulium Cartharium Conciuem meum, & dudum almæ Vrbis Senatorem, in ſua copioſa Diſputatione, pro eccleſiaſtica immunitate lucubrata, & à Carolo ipſius filio typis euulgata, vbi ad ſaturitatem de huiuſmodi preeminentia perleges. Nos autem noſtrum reaſſumendo argumentum, dicimus, nedum à ſimili, ſed etiam à fortiori procedere, quia ex ipſis Electoribus regularitèr non eligitur Imperator; ſed ex ſacro Cardinalium Collegio Summus Pontifex conſtituendus eſt, vt in Baſilica Conſtantiniana, Stephano III. Pontifice præſidente, ſancitum legimus. *c*

B Verùm quia de Cardinalatus Dignitate, & eminentia multa dicenda ſunt infra, vbi de priuilegijs Cardinalium agendum erit, non hic vlteriùs immorabor: omittenda tamen non ſunt, quæ Petrus Damian. à Sigonio *d* relatus ſcribit. *Romani Cardinales* (inquit) *Romanum Pontificem principalitèr eligunt, & quibuſdam aliis prærogatiuis non modò quorumlibet Epiſcoporum, ſed etiam Patriarcharum, atque Primatum iura tranſcendunt, ſaluo quippe vniuerſalis Eccleſiæ Sacramento, iſti ſunt oculi vnius lapidis, ipſi lucerna vnius candelabri*.

Quædam verò Cardinalium attributa referre non inutile duxi. Dicti enim ſunt Filij primi gradus, Patres ſpirituales, Fratres Pontificis, Cardines Orbis, Conſiliarij, Auditores, Conſultores, Aſſeſſores Romani Pontificis, Principes illuſtres, ſuperilluſtres, Columnæ Eccleſiæ, lumina Eccleſiæ, Stellæ, Cardines, & Caput vniuerſæ Ec-
C cleſiæ, Apoſtolorum Viceſgerentes, Pars Corporis ipſius Papæ, ſic ſe habentes ad Papam, vt Senatores ad Imperatorem, ſcripti in Diademate Principis, Regibus æquiparantur, ſimiles Præfecto Prætorio, Maximi, Splendidiſſimi, Potentiſſimi, Eminentiſſimi, Diui, quoniam eorum Senatus Diuinus eſt, Lucernæ ardentes, & Candelabra lucis, decoris, præſtantiæ, atque ſplendoris, Filij dominaturi vniuerſæ Terræ, non Vrbis, ſed Orbis vniuerſi pondus ſubſtinentes, Summorum Sacerdotum, ac Leuitarum vice fungentes, vniuſcuiuſque iudicio veritatem, & integritatem vitæ elucentes. Hæc, & alia multa Cardinalium attributa obſeruarunt Manfred. *e* Roman. *f* Paleott. *g* Iacobat. *h* & Lancell. Corrad. *i*

Non omittam hic etiam referre, quod velut animaduerſione dignum refert Gomeſius, *k* Cardinalatus quippe Dignitatem non adeo illuſtrem, vt hodie eſt, aliquando fuiſſe, ſed Epiſcopali inferiorem, itaut Dignitate minui, & gradu deprimi exiſtima-
D rent Epiſcopi ante Clementis V. & Ioannis. XXII. tempora, ſi ex Epiſcopis in Cardinalium Collegium cooptabantur; habebant enim Epiſcopi prærogatiuam, vt immediatè poſt Pontificem ante Cardinales in literis Apoſtolicis ſe ſubſcriberent.

Comprobatur hoc ex Bulla Ioannis xv. *l* qua in Sanctorum numerum relatus eſt Sanctus Vdalricus Epiſcopus Ciuitatis Auguſtanæ anno ſalutis 933. hic enim vides poſt Pontificis ſubſcriptionem.

Ioannes Epiſcopus S. Anagninæ Eccleſiæ conſenſi.
Benedictus Epiſcopus S. *Pipernenſis Eccleſiæ conſenſi*.
Dominicus Epiſcopus S. Ferentinæ Eccleſiæ conſenſi.

Deinde ſequitur.

Creſcentius Epiſcopus S. *Syluæ Candidæ Eccleſiæ conſenſi &c.*

E Hunc autẽ Epiſcopatũ diximus ſupra *m* inter ſeptem Epiſcopos Cardinales adſcriptũ fuiſſe, & ſecundo loco, poſt Oſtienſem ſcilicet ſediſſe. Et ſequitur deinde ſubcſriptio Cardinalium Presbyterorum, atque Diaconorum. Aliam ſimilem ſubſcribendi formam videas apud Baronium. *n*

Ex hac autem ſubſcribendi forma in dubium reuocari videntur, quæ diximus ſupra ex Panuino, anno ſcilicet 768. cõſtitutos fuiſſe ſeptem Epiſcopos Cardinales hebdomadarios, qui in Eccleſia S. Saluatoris obſeruarent Miſſarum ſolemnia &c. Conſtat enim hanc Ioan. xv. Bull. Canonizat. editã fuiſſe poſt prædictorũ Epiſcoporũ inſtitutionẽ an. 225. nec alius ex illis ſubſcriptus apparet, quã Epiſcopus Syluæ candidæ, & hic nec etiã ſe Card. appellat, vt fecerunt ſubſequentes Presb. & Diaconi Cardinales.

a c. 1. § vnde in veteri de vnct. ſacr.
b in quaeſt. laud. tit. qui feud. dare poſſ. à n. 6. vſque ad 18.
c c. oportebat, diſt. 79.
d de Regno Italia lib. 9. ſub anno 1059.
e deciſ. 42. vſque ad 70.
f d. ſermone habito in Concil. Baſil.
g de ſacr Conſiſt. cõſult. par. 1. q. 5.
h de Concil. lib. 1 art. 3. nu. 159. & ſeq.
i in templ. omn. iudic lib 2. cap 2. § 3.
k in procem. regular. Cancell. tit. Epiſcoporum dignit. diminutio
l Bullar. nou. tom. 1. pag. 9.
m de Cardin. Epiſcop. cap. 5.
n in annal. tom. 11. anno Chriſti 1092. in fin. pag. 640.

Quare alterum de duobus dicendum putarem; aut non erat tunc temporis iſti ſeptem, vel vt hodie ſunt, ſex Epiſcopi Cardinales, aut dedignabantur Epiſcopi hoc nomine Cardinalis vti, vt Gomeſius ſcribit; addens hoc idem ſeruatum fuiſſe in quibuſdam literis Apoſtolicis Vrbani II. Salerni datis 14. Kal. Octobris 1092. quæ apud Baronium *a* videndæ ſunt. A

a loco ſup. prox. cit. annal. tom. 11. an. Chriſti 1092. pag. 640.

Verùm cum Paſchalis huius nominis II. Canonicis Regularibus S. Auguſtini Lateranenſem Eccleſiam perpetuò conceſſiſſet, & hoc literis Apoſtolicis, ſacroſancto Cardinalium Collegio comprobante, roboraſſet, poſt ipſius Pōtificis ſubſcriptionem hæc ſequuntur.

Ego Lambertus Oſtienſis Epiſcopus interfui. & ſubſcripſi.
Ego Vincentius Portuenſis Epiſcopus ſubſcripſi.
Ego Cinthius Sabinenſis Epiſcopus interfui.
Ego Denigo Tuſculanus Epiſcopus &c.
Ego Corradus Praneſtinus Epiſcopus &c.
Ego Leo Albanenſis Epiſcopus &c.

b inter Conſt. Paſchalis II. Bullar. nou. tom. 1. pag. 16.

Sequuntur deinde ſubſcriptiones Presbyterorum, & Diaconorū Cardinalium, vt videre eſt in Bullar. nouo: *b* Paſchalis verò II. die 22. Auguſti 1099. Summus Pontifex Romæ renunciatus fuit; bulla verò prædicta edita 6. Kal. Ianuarij, Incarnationis Dominicæ anno 1106. Pontificatus 7. Quamobrem ex vicinitate temporis, quia immediatè poſt Vrbanum II. Beati Petri Sedem Paſchalis II. aſcendit, argumentari licet, modum hunc, & ordinem ſubſcribendi Epiſcoporum Cardinalium primò, deinde Presbyterorum, & Diaconorum, ipſo Paſchale ſedente cœptum fuiſſe. B

c de ſacr. conſiſt. conſult. par. 4. q. 8.

Tandem, vt vnde diſceſſit, noſtra reuertatur oratio, ad huius Cardinalatus Dignitatis fulgorem illuſtrandum non parum conferre videntur, quæ Card. Paleottus *c* obſeruat, vbi de Cardinalium creatione agit. *Quàmuis* (inquit) *Epiſcopi quibuſcumque anni diebus, & temporibus creari poſſint, Cardinalium tamen promotio ſtatis tantùm menſis Decembris ferijs celebratur. Etſi nouas quotidie Eccleſias erigi, atque Epiſcopos nouos creari ad propagandam Religionem ſit neceſſe, Cardinalium tamen Collegium certo numero regularitèr concludi ſolet. Epiſcopus vnuſquiſque Eccleſiæ ſuæ tanquam ſponſæ adſcribitur, à qua quæ ſibi ad ſuſtinendam Dignitatem, pauperemquè gregem ſuum alendum ſunt neceſſaria, tanquam coniugalem dotem ſuſcipit; Cardinales verò ad vniuerſalem Eccleſiam, Paſtoremquè illius adiuuandum inſtituti, nullo certo loco ſollicitudinem ſuam circumſcriptam habent, ſed Papæ ipſi adſiſtunt, aut quò ille iuſſerit, ſe transferunt, & ab ipſius, tanquam Eccleſiæ Capitis, benigna manu vnuſquiſque ſubſidia neceſſaria conſequi debet. Epiſcoporum nominatio, aut præſentatio quandoque ad Reges, Principes, aut Canonicorum Capitulos pertinet; verùm auctoritas Romani Pontificis in Cardinalium creatione adeo propria, & præcipua exiſtit, vt nulli prorſus, quocumque ille gradu, aut dignitate fulgeat, tribuatur.* C D

d In templo omnium indic. lib. 2. cap. 2. §. 3. de excell. & potent. Cardin.

Ex quibus, & alijs multis, quæ adduci poſſent, colligendum puto, conſuetudinem Romanæ Curiæ, vt Cardinales Epiſcopis, cæteriſquè eccleſiaſticis Dignitatibus præferantur, optimis eſſe fultam, innixamquè fundamentis, quorum pars videnda erit apud Lancellot. Corrad. *d* & alios ab ipſo relatos.

CAPVT IX.

De Cardinalium lectione: & qui ad Cardinalatus Dignitatem promouendi ſint.

Poſtquam vidimus, quanta ſit eminentia Cardinalatus, & quantus ſplendidiſſimæ huius Dignitatis in Romana, & vniuerſali Eccleſia radius, quinam ſint ad hanc Dignitatem promouendi, quiduè in Cardinalium lectione à ſacris Concilijs, Sanctis Patribus, Summorumquè Pontificum Sanctionibus pro lege tradatur, nunc cognoſcendum erit. E

Sciendum eſt igitur, duplici via poſſe Summum Pontificem Cardinaliū creationē celebrare, altera ſcilicet de plenitudine poteſtatis, de iure autem ordinario altera; in vtraque tamen ea, quam res ipſa poſtulat, prudentia, maturaquè animi deliberatione vtitur, vt loco, muneri, aut Eccleſię indigenti conſulatur, non vt inde homines, aut familię illuſtrentur, vel quia amicitię, aut ſimiles cauſę vinculum aliquod adſtrin-

adſtringat; hæc etenim in negocijs publicis petagendis Sancta Sedes non ſequitur, iuxta ea, quæ Diuus Hieronymus ſcripſit ad Titum *a* in hæc verba. *Moyſes amicus Dei, cui facie ad faciem Deus loquutus eſt, potuit vtique ſucceſſores Principatus filios ſuos facere, & poſteris propriam relinquere Dignitatem, ſed extraneus* **A** *de alia Tribu eligitur IESVS, vt ſciremus Principatum in populos non ſanguinis deferendũ eſſe, ſed vitæ &c.* & Gregorius huius nominis IX. hæc monumentis tradidit. *b Nos igitur attendentes, quòd non genus, ſed virtutũ nobilitas, vita honeſtas gratũ faciunt Deo ſeruitorem, ad cuius regimen non multos ſecundũ carnẽ nobiles, & potentes elegit, ſed ignobiles, & pauperes, eo quòd non eſt perſonarũ acceptio apud ipſum &c.*

a cap. 1. relata in c. Moyſes, 8. q. 1.
b c. penult. verſ. nos igitur, de præbend.

Nec ſolùm Sanctis Patribus, & quibus rerum ſpiritualium incumbit ſollicitudo, hęc veritas innotuit, ſed etiam iis, quorum adminiſtratio in temporalibus potiſſimùm verſatur, Impetatoribus ſcilicet cordi fuit: ſiquidem Leo, & Anthemius hanc inter alias Sanctiones literis commedarunt. *c Caſtus, & humilis noſtris temporibus eligatur Epiſcopus, vt quocumque locorum peruenerit, omnia vitæ propriæ integritate purificet; nec precio, ſed precibus ordinetur Antiſtes: Tantum ab ambitu debet eſſe ſepoſitus, vt quæratur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugiat; ſola* **B** *illi ſuffragetur neceſſitas excuſandi: profectò enim indignus eſt Sacerdotio, niſi fuerit ordinatus inuitus &c.* Quam ſententiam ferè iiſdem verbis ſuis voluminibus inſerere dedignati non ſunt Diuus Gregorius, *d* & S. Bernardus: *e* ille quidem his verbis. *Sicut locus Regiminis deſiderantibus negandus eſt, ita fugientibus offerendus; & ſicut ſcriptum eſt, ne quiſquam ſibi ſumat honorem, ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron.* Hæc Gregorius. Bernardus verò. *Non inconſideratè eligendi quique, ſeu colligendi ſunt in opus miniſterij huius; ſanè huic negotio non ingerat rogans; conſilio, non prece id agendum eſt: adulantem, & ad placitum cuiuſcumque loquentem vnum de rogantibus puta, etiamſi nihil rogauerit: pari pondere exiſtimaueris eius humilitatem, qui timet, & eius, qui ſperat: itaque non volentes, neque currentes aſſumito, ſed cunctantes; & renuentes etiam collige; illos compelle intrare.* **C** Hactenus Diuus Bernardus.

c in l. ſi quemquam, C. de Epiſcop. & Cleric.
d lib. 6. epiſt. 4. relat. in c. in ſcriptis, 8 q. 1.
e lib. 4. cap. 4. & 5. de conſider. ad Eugen.

Nec dicatur prædictos Auctores de Epiſcoporum, non autem Cardinalium electione loqui; quia Sacroſancta Oecumenica Tridentina Synodus *f* ea omnia, & ſingula, quæ de Epiſcoporum præficiendorum vita, ætate, doctrina, cæteriſquè qualitatibus conſtituta ſunt, eadem quoque in creatione S.R.E. Cardinalium, etiamſi Diaconi ſint, exigenda ſanciuit, quos Sanctiſſimus Romanus Pontifex ex omnibus Chriſtianitatis Nationibus, quantum commodè fieri poterit, prout idoneos repererit, aſſumet. Cur autem ex omni Natione eligendi ſint Cardinales, Gomeſius *g* reſpondendo ad ea, quæ Iacobatius, & alii quidam ſcripſerunt, non conſueuiſſe ſcilicet Eccleſiam Romanam Cardinales de Alemania aſſumere, ne ipſius Eccleſiæ ſecreta Impetatoribus pandantur, hanc ex Diuo Bernardo rationem affet. *Vt* **D** *vnuſquiſque ſcilicet genti ſuę, cuius mores, & aditus notiores habet, facilius, & certius valeat iuſtitiam miniſtrare: quis enim negabit, originarios melius conditiones hominum ſuę Patriæ cognoſcere, quàm quiuis alius? iudicat enim quis facilè de his, quæ nouit, vt primo Ethicorum dicitur.* Hæc Gomes. Quam etiam rationem reddere, & in literis Apoſtolicis inſerere dedignatus non eſt Sixtus V. *h* dum ſtatuit, ex omnibus Chriſtiani Orbis Nationibus, quantum commodè fieri poterit, aſſumendos eſſe Cardinales, vt Regnorum, Prouinciarumquè mores, res, & negocia promptè, & fidelitèr pro rerum emergentium opportunitate Pontifex ab illis cognoſcat &c. Verùm alia multa ad rem affert Paleot. *i* videndus.

f ſeſſ. 24. de reformat. cap. 1. verſ. ea omnia.
g in reg. de idiomat. q. 1 poſt prin. pag. apud me 113
h Conſt. 50. §. vt autem.
i de ſacr. Conſiſt. Conſult. par. 3. q. 1. pag. 149.

Prӕterea Cardinalis nomine, & dignitate decorandos putat Albanus, *k* quos ſingularis induſtria, explorata fides, morum maxima grauitas, & ſapientia ad hanc ſacroſanctam euexerit Dignitatem, quæ mutuatus eſt à Baldo, *l* dum ita ſcripſit. **E** *In Præfectis Prętorio eligendis tria debent eſſe præcipua, induſtria ſingularis, fides explorata, & morum maxima grauitas; idem in Cardinalibus, addite ſapientiam.* Hęc Baldus. Non oportet enim qui Epiſcopi ſunt, indigere doctrina, ſed aliorum eſſe doctores, vt Conſtantinus Cypri Epiſcopus *m* affirmat.

k tract. de Card. q. 8. col. pen. verſ. hac enim.
l in l. 1. num. 2. C. de off. Præf. prætor.
m d. c. conuenientibus, 1 q. 7.

Sed audi, quę nouiſſimè Sixtus V. edixerit. *n Cęterùm vt non ſolum honore, ſed etiam re ipſa Cardines ſint, ſtatuimus, vt lectiſſimi, & pręcellentes viri in ipſum Collegium adſcribantur, & quorum vitę probitas, morum candor, præſtans doctrina, & eruditio, eximia pietas, & erga ſalutem animarum ardens ſtudium, & zelus in dandis conſilijs, ſincera fides, & integritas, in rebus gerendis ſingularis pru-*

n Conſt. 50. §. 14

dentia, conſtantia, & auctoritas, & alia qualitates à iure requiſitæ, tam ipſi Pon-
tifici, quàm uniuerſo Collegio cognitę, & probatę ſint. Hæc Sixtus. Videre quoque
poteris Epiſtolam Petri Damiani à Baronio *a* relatam.

Quibus ex verbis, iunctis etiam alijs ſupra deductis, ſatis dictum videtur, quænam
potiſſimùm requirantur, quæuè à Summo Pontifice in Cardinalibus creandis obſer- A
uanda erunt. Quamobrem ſi quæ inter Sanctorum Patrum documenta, ſummorum-
què Pontificum Sanctiones, ne quis ſcilicet inter hos Purpuratos Patres adſciſcatur,
legitima viderentur impedimenta, recenſeamus, non iniucundum, vt opinor, erit.

Offert autem ſe nobis primo loco Iulij III. Conſtitutio, *b* qua cauetur, ne vllo
vnquam tempore in S. R. E. Cardinalem aliquis aſſumatur, qui ſit frater germanus
alterius Cardinalis viuentis, itaut eodem tempore duo fratres germani in eodem Col-
legio non ſint.

Hanc verò Sanctionem comprobauit, auxitquè Sixtus V. *c* dum ad fratres ex vtro-
que, vel alterutro parente natos, ac etiam patruele, vel amitino, aut conſobrino Car-
dinali viuente, alter eius patruelis, vel amitinus, aut conſobrinus ad Cardinalatum
valeat promoueri, legem ampliauit. B

Et pari ratione, ne patruo, aut auunculo Cardinali viuente, eius ex fratre, vel ſo-
rore Cardinali exiſtente, illius patruus, aut auunculus, nec vllus denique alius, qui
pmo, aut ſecundo tantùm gradu conſanguinitatis alicui Cardinali viuenti coniun-
ctus, quamdiu is vixerit, in Cardinalem aſſumi poſſit, & ſi aſſumatur, irrita ſit ele-
ctio, & prohibita diſpenſatio, ſanciuit. *d* Sed apud ethnicos quoque, Romanos
ſcilicet priuſquam veram agnouiſſent Fidem, cautum fuiſſe, ne duo ex eadem gente
in eodem Collegio Sacerdotes eſſent, ex Dio. ſcribit Roſinus. *e*

Præmiſſorum ratio aſſignatur, *f* vt factionum fomes, & ſimultatum anſa, quan-
tum cum Domino poſſit, in hoc ſacro Cœtu reſcindatur.

Et ne viri ſacrarum rerum penitus imperiti, & rudes velut in Eccleſia Dei hoſpites,
& peregrini tanto muneri præficiantur, qui antea clericali charactere inſigniri, & in
quatuor ſaltem Ordinibus minoribus conſtituti non ſint, & habitum, ac tonſuram C
per annum geſtauerint clericalem, ad Cardinalatus honorem aſſumi nequeunt. *g*

Nec etiam Diaconus Cardinalis pronunciandus erit, qui ſaltem in XXII. ſuæ æta-
tis anno non fuerit conſtitutus; itaut intra annum omnino ad ſacrum Diaconatus
Ordinem valeat, & debeat promoueri; quibus minimè ſeruatis, inhabilis habeatur
ad omnia; *h* itaut in electione futuri Pontificis actiua, paſſiuaquè voce careat,
Pio IV. iubente. *i* Aetas enim congrua in vnoquoque Magiſtratu neceſſaria credi-
tur, ad latè tradita per Maſtril. *k* dum pro vtraque parte diſputat, an ſint minores ad
Magiſtratum admittendi. Nec ſpernenda ſunt, quæ ſcripſit Menochius, *l* dum
quærit, cuius ætatis eligendus ſit Senator, & quid in aliis Iudicibus, & Magiſtrati-
bus ſancitum legatur. Quantum verò tribuatur ætati, docet Tiraquel. *m* & alia
congerit Paleot. *n* apud ipſos videnda. D

Illegitimi, etiam per ſubſequens matrimonium legitimari, aut etiam ſuper defe-
ctu natalium auctoritate Apoſtolica diſpenſati, etiamſi eſſent magnorum Principū,
Ducali, aut maiori, Regia ſcilicet, & Imperiali auctoritate fulgentium, filii, quàm-
uis ex ſoluto, & ſoluta, inter quos tunc matrimonium conſtare poſſet, geniti, ad
Cardinalatus Dignitatem promoueri minimè debeant, ex eadem Sixti V. Sanctione,
o Manfred. deciſ. 246. Conſule quoque Maſtrillum, *p* vbi de illegitimis, ſeu baſtar-
dis à Magiſtratibus remouendis agit: & alia cognoſci poſſunt ex Gambar. *q* Refert
enim ad rem Gomeſius, *r* quendam ſpurium ab Eugenio IV. in Cardinalem
aſſumptum, ante receptionem pilei quaſi miraculosè rebus humanis ereptum.

Prohibentur etiam inter Purpuratos Patres adſcribi, qui corpore vitiati, aut qui-
buſuis aliis impedimentis ad ſacros Ordines iuxta canonicas Sanctiones promoueri E
non poſſunt, etiamſi auctoritate Apoſtolica cum ipſis diſpenſatum fuerit. Eadem
quoque lege repelluntur, qui alicuius criminis, aut infamiæ nota reſperſi fuerint
inuenti, eodem Sixto V. mandante. *ſ*

Qui verò filios ex legitimo quoque matrimonio ſuſcepit, cum nequeat certum
ſuæ continentiæ teſtimonium exhibere, verendumquè ſit, ne erga proprios filios
naturali affectu nimia propenſione feratur, ac multiplici liberorum cura diſtenctus,
Eccleſiæ negocia ſibi credita aut negligentèr tractet, aut minus ſollicitè, & fidelitèr,
quàm par eſt, eiuſdem Eccleſiæ iura tueatur, adde ſi nepotem, ſeu neptem ex filiis
habeat, nullatenus ſacra Purpura decoretur. *t*

a in annal. tom. 11. ſub an. 1058 pag. 237. litera C.
b Conſt. 22. Bullar. nou. tom. 1. pag. 715.
c Conſt. 50. §. 17
d d. Conſt. 50. §. 18
e antiq. Roman. lib. 6. cap. 17. pag. apud me 269. litera B.
f d. Conſt. 50. §. 17.
g d. Conſt. 50. §. 15.
h d. Conſt. §. 6.
i d. Conſt. 63. §. 25.
k de magiſtrat. lib. 2. cap. 5.
l tract. de arbitr. iudic. caſu 540.
m de iure primog. in præfat. à num. 99. vſque ad 106.
n de ſacri Conſiſt. conſult. par. 4. q. 1. pag. 150.
o d. Conſt. 50. §. 12.
p de Magiſtrat. lib. 3. cap. 12. à num. 37. ad 46.
q de offic. & poteſt. legat. lib. 7. num. 69. & ſeqq.
r ad reg. Cancellar. de trien. poſſeſſ. q. 2. [illegible] prin.
ſ d. Conſt. 50. §. 13.
t d. Conſt. 50. §. 16.

Et

Et cum per ſexcentos, & amplius annos à Clemente, Anacleto, Euariſto, Alexandro, aliiſquè Romanis Pontificibus continuata ſerie obſeruatum fuerit, vt menſe Decembri dumtaxat, in ipſis temporibus, ſeu ieiuniorum diebus Cardinalium creatio, ſeu promotio fiat, eandem legem ab eodem Sixto innouatam habes. *a*

A A Romana Curia abſentes in hoc ſacroſancto Purpuratorum Patrum Senatu aſciſci non debent, niſi conditione adiecta, vt intra annum ad ipſam Curiam accedere, & Apoſtolorum limina viſitare teneantur.

Nec biretum rubrum, quod à Romano Pontifice de more benedici, ac per certum Nuncium mitti ſolet, eis tradatur, illorumuè capiti imponatur, antequam iurent in manibus Perſonæ alicuius in eccleſiaſtica Dignitate conſtitutæ, ſe intra annum à die præſtiti iuramenti numerandum, omni mora poſtpoſita, ad Vrbem, vel aliò, vbi Romana Curia eo tempore fuerit, perſonalitèr aduenturos; & ſi hoc iurare recuſauerint, biretum rubrum eis denegetur, ac inhabiles ad huiuſmodi Dignitatem vlterius conſequendam declarentur, eodem Sixto V. ita mandante, *b* qui huius Sanctionis rationem reddens hæc addit. *Proprium Cardinalium munus eſt Chriſti in terris Vicario aſſiſtere, eiquè in regenda Eccleſia Catholica conſilium, & operam præſtare; abſurdum propterea videtur, procul ab ipſo Summo Pontifice S.R.E. Cardinales vitam agere, & locum, manſionemquè ſuam in Eccleſia Dei adeo præcelſam, contra huiuſmodi officij debitum, & in ſuarum perniciem animarum negligere, ac deſerere.*

B Nulla quoque, & irrita reputabitur electio illius, ſeu illorum Cardinalium, quæ vltra ſeptuagenarium numerum fiat, itaut Epiſcopi VI. Diaconi XIV. Presbyteri verò ſint L. Vltra prædictum numerum ſeptuagenarium promotus, ſeu promoti non erunt pro Cardinali, ſeu Cardinalibus reputandi, nec vllum ius, ſeu titulum ex tali promotione acquirant, niſi ex poſt facto, deficiente ſcilicet vno, vel pluribus Cardinalibus, quo caſu promotio conualeſcat. *c*

C Nec inter prædictos ſeptuaginta Purpuratos Orbis Cardines præter egregios vtriuſque iuris, aut Decretorum Doctores, inſignes aliquot viri in ſacra Theologia Magiſtri, præſertim ex Regularibus, & Mendicantium Ordinibus aſſumendi, ſaltem quatuor, non pauciores deſiderandi erunt. *d*

Verùm quæ diximus de ordinaria Summi Pontificis poteſtate, procedunt ita, vt ex quadam honeſtate hæc ſeruare teneatur; lex enim Pontifici indicari quidem poteſt, ſeruandi verò neceſsitas nulla imponitur, Paleotto teſte. *e*

Poteſt enim Summus Pontifex prędeceſſorum Pontificum Conſtitutionibus abrogare, vt latè tradunt Natta, *f* Oſaſchus, *g* Seraphinus. *h* Et de poteſtate abſoluta, cum nullis legibus, aut Conſtitutionibus ligetur, dum Beati Petri Sedem retinet, omnia quidem poteſt, vt communi voto reſtantur Paleottus, *i* & alii ſcribentes, *k* multaquè congerit Petr. Auguſt. Morla. *l*

D Exemplis verò res clarior apparebit. Sixtus IV. non expectato menſe Decembri, nec ieiuniorum tempore, die 7. Maii Cardinales octo creauit, vt Cœremoniali Romano *m* legitur. Et hoc idem feciſſe alios etiam, qui poſt ipſum Sixtum V. Apoſtolicam Sedem tenuerunt, nulla temporum habita ratione, ſed quandocumque S. R. E. vtilitatem adeſſe putarunt, res ipſa demonſtrat.

Et quòd plures fratres, patrui, & auunculi in hoc ſacro Collegio vno tempore aſſumi poſsint, optimè facit Pauli I. C. reſponſio, *n* vbi pater, & plures filii, & fratres poſſunt eſſe de Conſilio Ciuitatum, & in ſuffragiis ferendis non vti domeſticę perſonę, ſed tanquam Decuriones conſiderantur.

E Nec etiam illa Cardinalium Diaconorũ ætatis determinatio attenditur, quemadmodum nec antiquis temporibus ſeruata fuit. Petrus enim Belfortis, qui ad Pontificatum euectus, Gregorius XI. appellatus fuit, à Clemente VI. patruo in decimoſeptimo ſuę ętatis anno Cardinalis creatus, ad Iuriſprudentiam ſub Baldo addiſcendam Peruſiam mittitur, Platina, & aliis id atteſtantibus. Raphael Sautonius eodem ętatis anno decimoſeptimo à Sixto IV. in ſacrum Collegium cooptatus fuit. Ioannes Mediceus, qui in Pontificatu, Leonis X nomen aſſumpſit, in decimotertio ſuę ętatis anno ab Innocentio VIII. ſacra Purpura decoratur. Robertus de Nobilibus Politianus in eadem ętate conſtitutus, à Iulio III, inter S. R. E. Senatores aſſumitur, Ciaccon. Garimbert. aliiſquè teſtibus; quod etiam apud S.Petrum in monte aureo ex ipſius epitaphio innoteſcit. Alexander Perettus vix pubertatem excedens, ab eodem Sixto V. qui legem tulit, in Cardinalium Collegium relatus, S. R. E. Vicecancellarius,

a d. Conſt. 50. § 10.

b d. Conſt. 50. §. 19.

c d Conſt. 50. §. primum igitur.

d d. Conſt. 50. §. 9.

e de ſacri Conſiſt. conſult. par. 1. q. 3. art. 2. per tot.

f conſ. 112 nu 2

g deciſ. 139 n. 20

h d. deciſ. 291. n. 12

i loco cit. art 3. per tot.

k in c. 1. de Conſtit. c per venerabil. §. rationibus, qui fil. ſint legit.

l in emp. vtr. iur. tit. 1. de legib q. 1.

m lib. 1. ſectio. 8. cap. 1.

n in l. 7. ff. quod cuiuſque Vniuer. nomin.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

cellarius, & Summator eligitur. Odoardus Farneſius à Gregorio XIIII. Andreas Perettus, Ioannes Bapriſta Detus, Syluefter Aldobrandinus à Clemente VIII. ante præfinitam ætatem in albo Cardinalium fuerunt deſcripti, ſicut & alij multi, quorum nomina referre ſuperuacaneum duco.

Neque in ſimilibus Summorum Pontificum actionibus hæſitandum erit: nulli A
etenim dubium ſit, tales ab ipſis eligi, qui moribus, & ingenio ætatem antecellant, itaut tanto muneri ſint apti ſatiſfacere, ſed etiam eidem ſacro Collegio maximo ſint ornamento futuri: legimus enim in Eccl. *a* *Melior eſt puer pauper, & ſapiens, quàm ſenex ſtultus*. Et in ſacra Tridentina Synodo *b* habes. *Aetas ornata moribus, illuſtris ſcientia, fecunda conſilio, & futurarum rerum proſpectrix, & quorum probata vita ſenectus ſit quæritur*. Et vt B. Ambroſius *c* ait. *Sanctus Ioannes quamuis adoleſcens, & puer, quòd vſque ad Traiani vixerit Imperium, & poſt Paſſionem Domini ſexageſimo octauo anno dormierit, in Apoſtolorum Collegio cooptatus fuiſſet, nulli tamen ſeniorum ſecundus fuit, cum in eo morum ſenectus venerabilis eſſet*. Et Deus loquutus eſt cum puero Samuele, omiſſo Heli octuagenario, vt doceret, quantum iuuentus ornata virtute polleat. Plura ſi cupis, Paleottum, B
d & Maſtrillum *e* conſule.

Nec etiam qui vxorem habuit, liberoſquè ſuſcepit, adeo ſcrupuloſè à ſacra Purpura arcendus erit, vt diximus ſupra. Nam ſi Chriſtus Dominus Beatum Petrum vxoratum, & filiam Petronillam habentem, & ſocrum, nedum Apoſtolum, ſed illius ſacratiſſimi Cœtus Principem ordinauit, cur ab ijs, qui eiuſdem Chriſti vices in terris gerunt, Cardinalatus ordine, quem Apoſtolorum typum gerere diximus, matrimonio, & cœlibatu æquè probati repellendi erunt? Et Clementem IV. Pontificem vtique ſanctiſſimum, vxorem, filioſquè habuiſſe, teſtantur Platina, & alijs in eius vita. Qua moti (ni fallor) ratione Iulius III. Fabium Mignanellum, Pius V. Hieronymum Albanum, Vrbanus VIII. Laudiuium Zacchiam, ac Theodorum Triuultium Cardinales crearunt.

Receſſit etiam ab aula ſolemnitas illa, quam in Cœremoniali Romano legimus, *f* C
de voto aliorum Cardinalium à Summo Pontifice in Conſiſtorijs petendo, vbi noui creandi ſint Cardinales: Summus etenim Pontifex nullo alio, ſeu paucorum poſtulato ſuffragio, in vnico Conſiſtorio, & quocumque tempore viros ſibi optimè notos Romanæ Sedis Conſiliarios eligere, & ſacra Purpura decorare poteſt, Iacobatio teſte, *g* qui hanc quæſtionem optimis argumentis diſcutit; & videndus eſt etiam Abbas, *h* qui in fortioribus terminis, nempe in rebus ad Fidem pertinentibus poſſe Papam, prætermiſſo Cardinalium conſilio ſtatuere concludit. Quandoque tamen ſacro inſtante Collegio Cardinales creatos fuiſſe, lapis apud S Laurentium in Paniſperna ſuper ſepulchrum Cardinalis Sirleti reſtatur his verbis, alijs omiſſis. *A Pio IV. Pont Max. ſacro inſtante Collegio Cardinali creato &c.* Non enim perſonas ignotas, & ſecundùm humanum ſenſum debita requiſita non habentes Romanus D
Pontifex eligit, vniuerſi namque Orbis agrum ante oculos gerens, lectiſſimos quoſque flores, in hac, vel illa Regione nitentes, ſuo tempore excerpit, vt ex ijs ſplendidiſſimam ſibi Conſultorum, Aſſeſſorumquè coronam, vniuerſo Orbi gratam, ac ſalutarem contexat, vt Moſconius *i* obſeruat, cui ſauet, quod in Eccleſiaſt. *k* legitur. *Multi pacifici ſint tibi, & Conſiliarius ſit vnus de mille*.

Immo & illegitimum, cum quo diſpenſatum ſit, quiuè prudens literatus, religione, boniſquè moribus præditus ſit, poſſe ad Cardinalatum aſſumi, pluribus probat Gambar. *l* videndus; & Paleott. *m*

Verba autem, quæ in noua Cardinalium creatione ab ipſo Pontifice proferuntur, nulla certa lege ligantur, ſed ad libitum ſunt, eodem Muſconio teſte. *n* Verùm in Cœremoniali Romano *o* hæc habes. *Auctoritate Dei Patris Omnipotentis, Sanctorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, & noſtra N. Epiſcopum* (exprimitur enim E
Dignitas, quam candidatus habet) *aſſumimus in Presbyterum, vel Diaconum S. R. E. Cardinalem*.

Illud autem non omittendum cenſeo, Cardinales in ſecreto Conſiſtorio pronunciatos non eſſe pro talibus habendos, quoſque Cardinalatus inſignia per Pilei rubri traditionem, Tituliquè aſſignationem, nec non annuli in digito de more immiſſionem realitèr ſint impreſſa, Eugenio IV. ita mandante. *p* In cuius facti contingentia conſulti Corneus, & Iaſon, contrarium reſponderunt, ille *q* relatus à Corra *r* in ſuis memorab. hic *ſ* autem à Menoch. *t* dicendo, ſæpe Pontifices huic Conſti-

tutioni

a cap. 4.
b ſeſſ. 23. cap. 12
c lib. 2. offic. cap. 20.
d loco cit. par. 3. q. 4. prin. pag. apud me 155.
e de magiſtrat. lib. 2 cap. 5. n. 83. 84. & 85.
f lib. 1. ſect. 8. cap. 1.
g de Concil. lib. 7 art. 5. num. 117. in tract. diuerſ. tom 13 par 1.
h q. 1. num. 13. & 14. ac alibi.
i de maieſt. milit. Eccleſ lib. 1. par. 1. cap. 5.
k cap. 6.
l de off. & poteſt. legat. lib. 5. n. 84. & ſeq.
m de not. & ſpur. cap 57. n. 7
n loco cit.
o lib. 1. ſect. 8. cap. 3.
p Conſt. 2. §. 2. Bullar. nou. to. 1. pag 270.
q conſ. 278. lib. 3
r verb Cardinalium cœtus.
ſ Iaſ. conſ. 145. lib. 2.
t de arbitr. lib. 2. caſ 185 num. 42

tutioni derogaſſe, ea potiſſimùm ratione, quia Papa ſolo verbo creare poteſt Epiſcopos, & Cardinales, vt notant Angelus de Peruſio, *a* ac Iaſon. *b* & faciunt, quæ dicuntur infra priuileg. 7.

a in l 1. num. 2. in fin. C de ſent. paſſ.
b loco cit. num. 1.

Sancitum quoque fuit ab eodem Eugenio IV. *c* Cardinalem, cui os ſolemni ritu
A apertum non fuerit, in electione noui Pontificis vocem actiuam non habere. Verùm huic etiam parti abrogauit Pius V. die 26. Ianuarij 1571. & idem quoque ſancitum fuiſſe à Gregor XV. *d* teſtatur Iulius Lanorus; *e* cuius quidem abrogationis tenor eſt, qui ſequitur. *Die 26 Ianuarij 1571. Quia aliquando dubitatum eſt, vtrum Cardinales, quibus os clauſum fuiſſet, ſi antequam illud eis aperiatur, Sedis vacatio euenerit, vtrum inquam in Summi Pontificis electione votum haberent, Sanctitas ſua, requiſitis Reuerendiſſimorum Dominorum ſententijs, de eorum conſenſu, & aſſenſu decreuit, quòd cum potiſſima Cardinalis facultas in Romano Pontifice eligendo conſiſtat, quæ ſanè ipſis propter inſignium, & Caremoniarum defectum auferri non debet, ob eam cauſam Sanctitatem ſuam ſtatuere, vt poſtquam aliquis S. R. E. Cardinalis creatus fuerit, honoremq; acceperit, & conſenſum ſuum dederit, is ſta-*
B *tim vocem, & ius eligendi Romanum Pontificem habeat, & conſequentèr, etiamſi Cardinalatus galerus nondum illi traditus ſit, neque os clauſum, aut ſi clauſum fuerit, nondum tamen apertum ſit: videtur enim huiuſmodi oris claudendi ritus ad præcipuam Cardinalium facultatem, quæ circa Summi Pontificis electionem verſatur, non pertinere, ſed cæremoniam quandam eſſe ea de cauſa introductam, vt Cardinales antequam in Conſiſtorijs, & Congregationibus ſuffragium ferant, de modeſtia, quæ ab ipſis in his, & alijs actibus adhiberi debet, quodammodo admoneantur &c.* Habes decretum hoc impreſſum apud Cherubinum iuniorem. *f*

c d. conſt. 1. § 3.
d in ſua Conſtit. ſuper elect. Pontif. edita. § porrò capitula.
e de elect. canon. tit. 4. cap. 6. n. 21.
f in compend. noui Bullar. ad præcitatã Conſt. Eugenij IV tom. 1. pag 55.

Pulchram quoque excitat quæſtionem Iacobat *g* numquid Cardinales à Summo Pontifice, dum Concilium habetur, electi, ſint veri Cardinales, & in Conclaui admittendi: ac poſt multa, pro deciſione quæſtionis ait. *Si Concilium contra Ponti-*
C *ficem coactum ſit, vel propter hæreſim, vel aliud grauius malum, tunc non eſſe veros Cardinales; verùm ſi ob aliam cauſam, non tamen contra Pontificem habeatur Concilium, veros tunc eſſe Cardinales affirmat; non enim tunc Papa ſubiacet Concilio, ſed potius Concilium ab eo omnem auctoritatem ſumit:* Et Iacobatium refert, ſequiturquè Manfredus. *h*

g de Concil. lib 7 art. 1. num. 165. in 7. dub.
h de Cardinal. deciſ. 388.

Denique non omittendum puto, per promotionem ad Cardinalatus Dignitatem omnes Eccleſias, & Beneficia quæcumque, cuiuſcumque nominis, & tituli ſint, adde etiam officia in Romana Curia, quæ vacabilia vocant, & pecunia comparantur, vacare, vt poſt Cæremoniale Romanum *i* à Sixto V. *k* ſancitum legimus. Plerumque tamen à Summis Pontificibus per literas Apoſtolicas diſpenſando conceditur promotis eorundem Beneficiorum retentio, vt in d. Cæremoniali; & hoc de conſuetudine Curiæ ſeruari dicit Lancellottus. *l* Hæc autem Beneficiorum retentio con-
D ceditur, ſi talia ſint Beneficia, quæ Cardinalitiæ Dignitati non repugnent, vt in eadem Sixti Conſtitutione cauetur, enarrando etiam, quæ ſint Beneficia, in quibus diſpenſari non poſſit; vt eſſent Archipresbyteratus, Archidiaconatus, Decanatus, Canonicatus, & ſimilia, cum obtinens huiuſmodi Beneficia teneatur reſidere in Choro, & locum habere poſt Epiſcopum, Cardinalis Dignitati non conuenientem.

i lib. 1. ſect. 8. cap. 14.
k in Conſtit. 79. Bullar. nou. tom. 2 pag. 627.
l in templ. omn. iudic l. b. 2 cap. 2. § 3. num. 31.

CAPVT X.

De receptione, & Optione Cardinalium.

E CReatis S. R. E. Cardinalibus, receptio eorundem in ſacrum Collegium celebratur; poſtmodum inter eos Titulorum optiones fiunt: quomodo autem hæc peragantur, paucis abſoluam.

Fit igitur Cardinalium receptio in publicis Conſiſtorijs hoc ordine, ſi nouitèr creati in Vrbe fuerint: ſtatim atque in ſecreto Conſiſtorio à Papa pronunciati fuerint, ad Sanctitatem ſuam celeritèr per nonnullos Eminentiſs. Cardinalis eiuſdem Pontificis vt plurimùm Nepotis familiares, eodem habitu, quo antea vtebantur, ad ipſum Cardinalem Nepotem ducuntur, qui illos Summo Pontifici præſentat, ab eoq; biretum rubrum in camera recipiunt; exinde in eodem Palatio conuiuio excepti, à prandio domum reuertuntur, ibiquè publicè viſitandi non ſunt, *m* quouſque in

m ex Caremon. Rom lib. 1 ſect. 8. cap 5.

in publico Conſiſtorio rubrum galerum receperint, vt mox dicemus.
Die Iouis, ſiue Sabbati, vel etiam Martis, vt Summo placuerit Pontifici, publicum
Conſiſtorium indicitur; ſummo mane, nulloquè extrinſeco comitatu noui Cardina-
les ad Palatium veniunt, ibiquè antiquiores Patres expectant; quibus omnibus con-
gregatis, Pontifex cum pluuiali, & mitra precioſis, præcedente Cruce, & Cardinali- A
bus, ad publicum exit Conſiſtorium, Cathedram aſcendit, & Cardinales antiquos,
obſequium more ſolito exhibentes, recipit: mox omnibus conſedentibus, Pontifice
iubente, noui vocantur Cardinales, & hi inter Diaconos Cardinales, ſi adſint, ſin
minus, Presbyteros iuniores, ad Sanctiſſimi conſpectum, & Cardinalium ducuntur;
vbi autem hùc peruenerint, detecto capite ſe profundè inclinant, Cæremoniarum
Magiſtro docente, qui eoſdem poſtea in ſcamno, vbi ſedent vltimi Cardinales Pre-
sbyteri, ante Pontificis faciem detecto capite locabit, iuxta ordinem, quo fuerint à
Pontifice in creatione nominati: Summus verò Pontifex his, vel ſimilibus verbis il-
los alloquitur. *Maxima, dilectiſſimi filij, & excellentiſſima Dignitate donati eſtis,*
ad Collegium Apoſtolicum vocati Conſiliarij noſtri, & Coniudices Orbis terrarum
eritis: inter cauſam, & cauſam, inter ſanguinem, & ſanguinem, inter lepram, & le- B
pram diſcernere vos oportebit: ſucceſſores Apoſtolorum circa thronum ſedebitis: vos
Senatores Vrbis, & Regum ſimiles eritis, veri Mundi Cardines, ſuper quibus mili-
tantis oſtium Eccleſiæ voluendum, ac regendum eſt. Cogitate animo, quos viros, quæ
ingenia, quam integritatē hæc Dignitas requirat; humilitatem, non ſuperbiam; libe-
ralitatem, non auaritiam; abſtinentiam, non ebrietatem; continentiam, non libidi-
nem; ſcientiam, non ignorantiam; virtutes omnes, nullum vitium hic honor expo-
ſcit. Si fuiſtis hactenus vigilantes, nunc vigiletis oportet aduerſus malignum ho-
ſtem, qui nunquam dormit, cogitans quem deuoret. Si liberales fuiſtis, nunc opes in
rebus honeſtis profundite, & maximè in alendis pauperibus Chriſti. Si cibi, potuſ-
què abſtinentes, nunc præcipuè luxuriam fugite, abſit auaritia, ſceſſat crudelitas,
exulet arrogantia. Sint libri ſacri ſemper in manibus veſtris, dies, noctesquè aut C
diſcite aliquid, aut alios docete. Opera perficite, per quæ lux veſtra coram hominibus
luceat. Et denique tales eſtote, quales eſſe debere Cardinales diiudicaſtis, antequam
hoc culmen aſcenderetis &c. Hæc à Pio II. prolata fuiſſe legimus, *a* & referuntur etiam
ab auctore Cæremonialis Romani. *b* His dictis, Diaconi Cardinales, qui Candidatos
duxerunt, eodem ordine, quo venerant antea, eoſdem ad Pontificem ducunt, anti-
quior procedit, & nouos geſtus, nouaquè exhibet obſequia; pedem, deinde manum
Pontificis oſculantur; Põtifex verò eos alleuans ad oris oſculum recipit; inde à Dia-
conis ad alios antiquiores Cardinales deducuntur, quibus ſtantibus, à primo ad vl-
timum pacis oſculo excepti ſunt; exoſculatis omnibus, Cæremoniarum Magiſter ad
ſubſellia, iuxta cuiuſque illorum ordinem, & nominationem locando, perducit: his
cœremonijs moram facientibus, aliqua breuis cauſa ab Aduocatis Conſiſtorialibus D
referri ſolet, præcipuè vbi Cardinales omnes, Cantoribus cantantibus *Te Deum lau-*
damus &c. Epiſcopi primùm, deinde Presbyteri, mox Diaconi, noui autem medij
inter vltimos, relictis Diaconis duobus ſenioribus apud Pontificem, ad proximum
Sacellum vadunt, ibiquè verſiculos, & orationes pro facti contingentia recitando, vt
in Cæremoniali Romano *c* videre eſt, morantur; quibus peractis, reuertuntur ad
Sanctiſſimum Cardinales, ordine, quo diſceſſerant, ſeruato; ſtantibus verò antiquio-
ribus in circulo ante Pontificem, prior ex Candidatis nominatus genuflectit, cui Pon-
tifex galerum rubrum ſuper caput imponens, talia proferre ſolet. *Ad laudem Om-*
nipotentis Dei, & S. Sedis Apoſtolicæ ornamentum, accipe galerum rubrum, inſigne
ſingulare Dignitatis Cardinalatus, per quod deſignatur, quòd vſque ad mortem, &
ſanguinis effuſionem incluſiuè pro exaltatione Sanctæ Fidei, pace, & quiete populi
Chriſtiani, augumento, & ſtatu Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ te intrepidum exhi- E
bere debeas, In Nomine Patris, † & Filij, † & Spiritus Sancti: † Amen.
Hæc, ſi noui Cardinales fuerint in Romana Curia; ſi verò ſacra Purpura in abſen-
tes conferatur, tunc per vnum ex Summi Pontificis familiaribus biretum rubrum
mittitur: vbi verò ad Vrbem pro receptione galeri per Tuſciam, aut viam Flaminiam
venerit, in Cœnobio S. Mariæ de Populo nuncupato, ſiue in Laterano Palatio, ſi per
Appiam, aut Latinam viam iter fecerit, licèt per aliquot ante dies Vrbem ingreſ-
ſus, tamen non ſecus ac ſi eo die aduentaſſet, Cardinalatus ornamentis, galero tan-
tùm excepto, indutus, moratur, quouſque à Cardinalibus in Vrbe exiſtentibus, pha-
leratas mulas equitando, argenteis clauis, & hippoperis cum gentilitijs ſtegmatibus
ab

a in comment. Pij II. lib. 4. circa fin. pag. apud me 99.
b lib. 1. ſect. 8. cap. 6.
c lib. 1. ſect. 8. cap. 7.

ab acupictoribus auro,& argento redimitis per duos ex familiaribus equo inſidentes
præmiſſis, magno etiam procerum, ac nobilium virorum comitatu,militum quoque
vtriuſque cuſtodiæ Pontificis cohorte præcedentibus, ad Apoſtolicum Palatium
nouus ipſe Cardinalis ſolemni pompa, & equitatu perducatur, vt latè proſequitur
A auctor Cæremonialis. *a* Quò tandem peruentus, eodemquè modo, quo ſupra re- *a lib. 1. ſect. 8. cap. 21.*
tulimus, in publicum Conſiſtorium à Summo Pontifice exceptus, & rubro galero de-
coratus, conuiuio tandem ab Eminentiſs. Cardinali ipſius Pontificis ſanguine con-
iuncto, & in Palatio commorante excipitur; à prandio ſurgens carpento vectus, ad
ædes mulierum agnatione, vel conſanguinitate Pontifici coniunctarum, viſitationis
gratia, ſolet accedere, poſtmodum ſacri Collegij Decanum, exinde alios omnes Car-
dinales viſitat; qua viſitatione expleta, eoſdem parem gratiam referentes in proprijs
ædibus recipit. Modus verò in huiuſmodi viſitationibus ſeruandus adeo notus eſt,
vt in eo exponendo vlterius immorari ſuperuacaneum duxerim; ſi quis autem Ro-
manæ Curiæ nondum tyrocinium compleuerit, & hæc cognoſcere cupiat, Cæremo-
niale Romanum *b* legat: nos ad alia tranſeamus. *b lib. 1. ſect. 8. cap. 9.*

B Poſt receptionem pilei clauditur, & aperitur os nouis Cardinalibus: oris concluſio
fieri ſolet à Summo Pontifice in primo Conſiſtorio poſt publicum, in quo galerus ru-
beus aſſignatus fuit, inhibetquè nouis Cardinalibus, ne quid loqui præſumant in
Conſiſtorijs, aut Concilijs, quouſque de conſilio fratrum duxerit eis aperire os. In
ſecundo verò, aut tertio Conſiſtorio, poſtquam omnes tam antiqui, quàm noui con-
ſederint Cardinales, Pontifex iubet exire nouos, qui exeuntes extra Conſiſtorium
in loco condecenti expectant, quouſque idem Pontifex antiquis Cardinalibus pro-
ponat, an illis videatur os nouum aperiendum eſſe, quibus ſigillatim conſentienti-
bus, reuocantur noui, ſuiſquè in locis ſedent; aſſurgunt autem, vbi Pontifex illos
verbis paterna charitate plenis alloquitur; oratione peracta, ad aperitionem oris ac-
cedens, talia, vel his ſimilia verba profert. *Aperimus vobis os tam in collationibus,*
C *quàm in conſilijs, atque in electione Summi Pontificis, & in omnibus actibus tam in*
Conſiſtorio, quàm extra, qui ad Cardinales ſpectant, & quos ſoliti ſunt exercere
in nomine Patris, † & Filij, † & Spiritus Sancti. † Amen.

Sequuta oris aperitione, Titulorum aſſignatio, annulorumquè traditio fieri ſolet in
hæc verba. *Ad honorem Dei Omnipotentis, Sanctorum Apoſtolorum Petri, & Pauli,*
& S.N committimus tibi Eccleſiam S. N. cum Clero, & populo, & Capellis ſuis, ſe
cundùm formam, qua committi conſueuit Cardinalibus, qui eandem Eccleſiam in
Titulum habuerunt. Et eſt notandum, nouis Cardinalibus, quàmuis antea Præla-
tis, non eſſe permiſſum portare annulos, antequam illos à Summo Pontifice reci-
piant in digito annulari dextræ manus: receptis verò annulis, & Titulis, pedem
Pontificis, & manum oſculantur, à quo ad oris oſculum eleuantur.

D Hæc autem omnia, quæ de aperitione oris, annulorum traditione, Titulorumquè
aſſignatione diximus, extra Conſiſtorium ordinarium, nempe in Circulis, & Congre-
gationibus, ſi quando Cardinales pro aliqua cauſa vocentur, expediri poſſunt: modus
tamen ſupra relatus ſemper ſeruandus erit

Nec omittendum erit, in receptione Cardinalium ſeruari conſueuiſſe, vt poſterior
receptus, ſi maior ſit ordine, præferatur alijs ordinem illum non habentibus, exempli
gratia recipitur Cardinalis Presb. hic Diacono antea recepto præfertur: quod nedum
ſtilus hodiernus obſeruat, ſed auctoritate Sac. Rotæ Rom. apud Verall. *e* cõfirmatur. *c decif. 357. ſeu 1. in verb. preeminentia, nu. 3. par. 2.*

Verùm ſtilus hic licèt in receptione ſeruetur, haud tamen in optione locum ha-
bet, ſiquidem ſi quarta vacatio ſex Eccleſiarum Epiſcopalium contingat, excluſo ea
tantùm vice antiquiori Presbytero, prior Diaconorum Cardinalium, qui præſens in
Vrbe fuerit, & in ætate legitima conſtitutus, vel illo nolente, aut legitimè impedito,
E ſequens Diaconus iiſdem qualitatibus inſignitus ad eam promouetur: ita Sixti V.
Sanctione *d* cautum habes. Et ita deinceps in huiuſmodi vacationibus ſex Eccleſia- *d in conſt. 50. §. vt verò, Bullar. nou. tom. 2. pag. 561.*
rum prædictarum perpetuò ſeruandum, vt poſt tres Presbyterorum ad Eccleſias præ-
dictas promotiones, quarta occurrente, prior Diaconorum, aut ſequens in Epiſcopum
præficiatur, idem Pontifex mandauit. Et nos vidimus ab Alexandro Cardinali Mon-
talto nuncupato, & Emanuele Card. Pio ſeruatum, qui ex Diaconorum Ordine ad
Epiſcopalem Dignitatem elati fuerunt.

Sciendum tamen eſt, hoc non eſſe permiſſum omnibus Cardinalibus Diaconis,
quàmuis primi, vel ſequentes ſint, ſed illis tantùm, qui per integros annos ſaltem de-
cem, & non pauciores, in ſuo Diaconatus ordine permanſerint, & in illius miniſterio

perſeuerauerint. Nec integer decimus quartus Diaconorum Cardinalium numerus requiritur; ſat enim erit, ſi decem ad minus Diaconi in Sacro Collegio remaneant, vt eidem Sixto placuit. *a* Præterea Diaconus Cardinalis, antedictis qualitatibus præditus, ſi ad Presbyteratus ordinem promoueatur, ante illos omnes Cardinales Presbyteros, qui poſt illum ad ſacram Purpuram promoti fuerant, locum obtinet, ita Clemente VIII. mandante. *b* A

Qui quidem optandi modus cum in ſacro Cardinalium Collegio tantùm ſeruetur, & contra aliarum optionum regulas ſit, Ioannes Petrus Moneta *c* aliquam huius ſtili rationem afferre nititur, dum ait. *Cum in hoc ſacro Collegio ius optionis, & præcedentiæ non detur ratione alicuius ſeruitij, in aliquo ordine eccleſiaſtico præſtiti, ſed generalis obſequij, quod* Romanæ, *& vniuerſali Eccleſiæ, cuius ſunt Cardines, diutius in huiuſmodi Dignitate præſtant, propterea inter eos attenditur ſimplicitèr antiquitas promotionis.* Et adducit ſimile in optionibus domorum, quæ fiunt inter Canonicos, in quibus non attenditur diſtinctio ordinum Subdiaconorum, Diaconorum, ſeu Presbyterorum, ſed ſimplicitèr qui antiquior eſt inter Canonicos, licèt Subdiaconus ſit, in optione domus vacantis, quæ non ſit annexa præbendæ, præfertur iuniori Diacono, vel Sacerdoti, eodem Moneta *d* teſte. B

Vlterius in optione Cardinalium, præter antiquiorem promotionem, vt ſint in Curia præſentes, requiritur, aliàs non datur optio ex Pauli IV. Sanctione. *e*

Quo verò tempore inter S.R.E. Cardinales optio habuerit exordium non, dum certas ſcribentium opiniones inueni. In Concilio Piſano, Alexandro V. ſedente, anno à partu Virginis 1410. ſancitam fuiſſe affirmat Moſconius, *f* ſequutus Panuinum, *g* qui ita ſcriptum reliquit. *Apud veteres per mille, & ducentos continuos annos conſuetudo in Romana Eccleſia vſurpata fuit, vt neque Diaconi Diaconias ſemel acceptas, neque Presbyteri Titulos, neque Epiſcopi Cardinales Epiſcopatus ſuos mutarent, qua ratione fiebat, vt* Diaconi, *Presbyteri, & Epiſcopi* Cardinales Diaconias, *Titulos, & Epiſcopatus ſuos magis colerent, & exornarent, reſtituerent, & augerent, quos dum viuerent, eſſent retenturi. Nunc* Cardinales *optionis lege multos Titulos, & Diaconias obtinere poſſunt, cuius rei initium ortum eſt tempore Alexandri V.* in Concilio *Piſano anno Dom.* MCCCCX. *in quo cum ob ſchiſma contigiſſet* Sacerdotia Cardinalitia *duos ad minus habere* Cardinales, *vnum vnius obedientiæ Auenionenſis, alterum alterius* Romanæ, *ſublato ſchiſmate, vnitiſquè vtriuſque* Collegij Cardinalibus, *& nouo Pontifice creato, has mutationes fieri tum neceſſe fuit, vt vnus ex duobus, qui in ſchiſmate Epiſcopatum Tuſculanum obtinebat, eo alteri dimiſſo, Sabinum tunc vacantem optaret; ita in Titulis, &* Diaconijs *factum eſt; quæ res quamquàm neceſſaria tunc eſſet, in exemplum tamen tracta poſtea frequentari cœpta eſt; atque hac ratione factum videmus, vt aliquando* Cardinalis Diaconus *initio creatus tres, & quatuor Diaconias, poſt Presbyter factus, totidem Titulos, demum Epiſcopatus omnes cooptauerit.* Hæc Panuinus loco citato. Quod à Card. Io Bapt Deto factum fuiſſe vidimus, qui cum xv. Kal. Ianuarij an. 1596. inter Diaconos Card. à Clemente VIII. relatus eſſet, anno 1631 ſacri Collegij Decanus, & Epiſcopus Oſtienſis hominem exuit: alia antiquiora refert exempla Flaminius Platta, *h* qui Panuino aſſentitur quoad originem optionis, in d. ſcilicet Concilio Piſano, & primum fuiſſe tradit Iordanum Vrſinum ſub eodem Alexandro V. qui Sancto Martino in Montibus relicto, Sanctum Laurentium in Damaſo tunc vacantem optauit; idemquè poſtea Eugenius IV. cum eſſet Epiſcopus Albanus, Sabinum obtinut; eiuſquè exemplo Antonius Corarius dimiſſo Portuenſi, Oſtienſem, quia opulentior erat, conſequutus eſt; ſed rarius adhuc, & parcius vſque ad Sixtum Quartum, qui non ſolum huiuſmodi mutationes creberrimè vſurpauit, ſed etiam, quod nunqnam antea factum fuerat, Diaconias Presbyteris, Titulos Diaconis aſſignare non dubitauit. Verùm hoc, quodcumque erat, totum arbitrio Pontificis gerebatur. Ita Sanctus Bonauentura à Gregorio Decimo Cardinalis, & Epiſcopus Albanenſis creatur; Pius Secundus Ioannem Carauagial Cardinalem Sancti Angeli, qui bis contra Turcas maximo labore, ac vitæ diſcrimine de latere Legatus fuerat, ex Diacono Epiſcopum Portuenſem dixit, & Sixtus Quartus Rodericum Boriam Sancti Nicolai in Carcere Diaconum Cardinalem, ac Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Vicecancellarium, Epiſcopum primò Albanenſem, deinde Portuenſem ordinauit, vt auctor Cæremon. Romani *i* teſtatum habet: Clemens VII. Marcum Cornelium Archipresbyterum fecit: Demum Paulus Quartus Franciſcum Piſanum

C

D

E

a In declaratione d. Conſtit. 50. §. 26 pag. 564.
b in Conſtit. 48. bullar. nou. tom. 3 pag. 65.
c tract. de option. cap. 7. num. 36.
d loco cit. n. 37.
e Conſt. 5. bull. nou. tom. 1. pag. 9.32.
f de maieſt. milit. Eccleſ. lib. 1. par. 1. cap. 6.
g de ſeptem Vrbis Eccleſ. cap. 3. ad fin.
h tract. de Card. Dignit. & off. cap. 2.
i lib. 1. ſect. 8. cap. 17.

ad

ad Albanenſem Epiſcopatum euexit, Platta ſic atteſtante loco proximè citato,qui addit, quia vterque illorum Pontificum ab his Cardinalibus, vt Archidiaconis fuerat coronatus.

Verùm quod ſupra diximus de optionis origine, Flauius Cherubinus *a* ſequutus
A Marſilium, *b* à Panuino, & Platta diſſentit, ac tempore Martini V. introductam fuiſſe optionis legem inter Cardinales affirmat; eò quia ipſe Marſilius ſatis veriſimilem cauſam afferat, ob quam optio huiuſmodi tunc fuiſſet introducta. At de optione iam ſatis.

a in compend. ad bull. 55. Sixti V. ſchol 2.
b de Eccleſ. reddit par. 1. cap. 17.

Cum autem aliquando eueniat, vt propter eminentiam, & ſublimitatem viri ad ſacram Purpuram promoti, puta ſi fuerit filius, aut frater Imperatoris, aut Regis, nedum biretum, ſed etiam galerus ſpeciali forma per Nuncium mittatur, prout à Paulo V. factum fuiſſe ſcimus poſt cooptatum in ſacrum Collegium Ferdinandum Auſtriacum Regis Catholici Philippi III. filium, Hiſpaniæ Infantem, cui ſtatim Diaconiam S. Mariæ in Porticu attribuit, annulumquè, & pileum (ampliſſimæ Cardinalitiæ Dignitatis Inſignia) mittendum decreuit;& ſan. me. Vrbanus VIII. eodem ductus exem-
B plo, Ioanni Alberto Poloniæ Regis fratri poſt ſacram delatam Purpuram Diaconiæ S. Mariæ in Aquiro, à Card. Antonio Barberino dimiſſæ, vt aliam S. Agathæ, per aſſumptionem ad S. Laurentij in Damaſo Vicecancellariæ perpetuò vnitam Cardinalis Franciſci Barberini Vicecancellarij vacantem optaſſet, curam commiſit, & annulum, pileumquè ſpeciali Nuncio in Poloniam miſit; quod cum pauciſſimis à Pontificibus factum leges, id inſignis familiæ claritudo, & merita poſtulaſſe videntur: ſi quæ ſeruanda erunt, dum ita galerus extra Vrbem mittitur, cognoſcere cupis, auctorem ſacrarum Cæremoniarum *c* conſule.

c lib. 1. ſect. 8. cap 16.

CAPVT XI.

C

De Cardinalium Habitu, & Ornamentis.

QVoniam Eminentiſſimorum Cardinalium creatio, & receptio, præter alia ſit (vt diximus) per traditionem bireti, & impoſitionem purpurei galeri, quæ cæteris Cardinalitijs ornamentis correſpondere debent, vt habitus, qui maieſtatem continet, Regemquè demonſtrat, honeſtatem, ac reuerentiam præferat, ſtatuiquè, ordini, & officio correſpondeat, vt Maſtrillus obſeruat. *d* De ornamentis igitur, & habitu eorundem Cardinalium nunc dicere incipiam.

d tract. de Magiſtrat. lib. 5. cap. 2 nu. 10. & ſeq.

Vt autem inſiſtamus ordine: In principio naſcentis Eccleſiæ, & per quamplures
D etiam ſubſequutos annos nullam adfuiſſe inter Cardinales, alioſuè Clericos habitus, vel indumentorum diſtinctionem, ſentit gloſ. *e* quam refert, alioſquè citat Ambroſinus, *f* ſed vt cuiuſque libitum, & poſſibilitas obtinebat (in nihilo tamen honeſtate clericali poſthabita) togam, ſeu aliud veſtimenti genus induiſſe exiſtimandum, vt indicat gloſ. *g* licèt loquatur in Monachis: Menochius *h* tamen fuſius de habitu Clericorum ſcribit, videndus;& Ambroſinus. *i* Vbi autem magnus Imperator Conſtantinus *k* Reuerendiſs. Clericis in diuerſis Ordinibus S.R.E. ſeruientibus illud culmen ſingularitate, potentia, & præcellentia habere ſanciuit, cuius ampliſſimus Senatus gloria adornatur, ideſt Patritij, & Conſules efficiuntur, vt ampliſſimè Pontificale decus præfulgeat, Clericorum eiuſdem R.E. manipulis (ſeu vt Tholoſano *l* placet, mapulis) & linteaminibus, ideſt candidiſſimo colore decorari equos; ita & equitare decreuit; tunc, ni fallor, Cardinalium (quibus hæc priuilegia ab Imperatore conceſſa
E multi quidem affirmant) ab aliorum Clericorum habitu, & ornamentis differre cœpit.

Quod D. Gregorij *m* auctoritate roboratur, dum Ioanni Rauennati Epiſcopo ita ſcribit. *Illud autem, quod pro vtendis à Clero veſtro mappulis ſcripſiſtis, à noſtris eſt Clericis fortitèr obuiatum, dicentibus, nulli hoc vnquam alicui Eccleſiæ conceſſum fuiſſe, nec Rauennates Clericos illic, vel in Romana Ciuitate tale aliquid cum ſua conſcientia præſumpſiſſe, nec ſi tentatum eſſet, ex furtiua vſurpatione ſibi praiudicium generari; ſed etiamſi in qualibet Eccleſia hoc præſumptum fuerit, aſſerunt emendandum, quod non conceſſione Romani Pontificis, ſed ſola ſurreptione præſumitur.* Hæc

e in c. 1 de vit. & honeſt. cleric.
f de immunit. Eccleſ. cap. 25. n 8.
g in Clem. 1. in verb. vel habitus de elect.
h tract. de arbitr. caſ. 592. per tot.
i de immunit. Eccleſ. cap. 23. nu 10. & ſeq.
K c Conſtantinus diſt 96.
l partit. iur. can lib. 4. tit. 8. cap. 2. ſub litera R.
m lib 2 Epiſt. 54 & in diſt 93. c. 22 à Gratia. relat.

Beatus Gregorius. Quibus ex verbis ſatis apertè patet differentia ornamentorum inter Clerum Romanum, & alios. Et quàmuis hic de mapula, ſeu mappa tantùm loquatur, quæ, vt notat gloſ. *a* eſt linteus, quo cooperitur equus Cardinalis; & illius ethimologiam explicat Tholoſanus loco proximè citato. Tamen quia Conſtantinus Senatoribus, & Conſulibus æquales eſſe Cardinales ſanciuit, certum autem ſit, Sena- A
tores, & Conſules purpureis veſtimentis vſos fuiſſe, Petro Rebuffo *b* teſte, dum ait, apud Romanos Purpuram fuiſſe in duplici differentia, quædam erat, quæ murice tincta erat, & hæc Patricijs in vſu erat, maximequè Patricium ordinem à plebe diuidebat, Tribuno enim plebis, vel plebeio homini purpuram induere nulli fas erat, niſi adulterinam, non murice conchilio, & cocco, ſed herbarum ſuccis infectam; Cardinalibus quoque, vti Patricijs, & S. R. E. Conſulibus purpuram murice tinctam ab ipſo Conſtantino conceſſam dicendum erit; quàmuis tunc temporis in vſum deductam fuiſſe non auſim affirmare.

Præſertim quia ab Innocentio IV. in Concilio Lugdunenſi in Vigilia Natiuitatis Dominicæ anno 1244. contra Federicum II Imperatorem celebrato, Cardinalibus XII. creatis galerus rubeus, vt cognoſcerent pro defenſione Chriſtianæ Legis ſponte B
ſibi mortem ſubeundam fore, conceſſus fuit, Caſſaneo, *c* alijſquè multis id atteſtantibus: & ex hac purpurei galeri conceſsione purpuram Cardinalibus in quotidiano vſu permiſſam Tholoſanus *d* affirmat. Quàmuis poſt annum quinquageſimum, pluſue minus, à Bonifacio quippe VIII. qui ſalutis noſtræ anno 1249. Summus Pontifex renunciatus fuit, purpurei coloris veſtimenta Cardinalibus conceſſa ſcripſerit Giacconus *e* in hæc verba. *Cardinalatus Dignitatem admodum auxit, grauiſſimas pœnas ijs irrogans, qui Cardinalem re, aut verbo, aut opere læſiſſent. Quibus & purpurei coloris veſtimenta dedit &c.*

Et poſt Bonifacij tempora Franciſcus Petrarcha, qui anno Virginei partus 1374. die 18. Iulij diem clauſit extremum, de Cardinalium purpura loquutus eſt, *f* Philippo Epiſcopo Sabinenſi ita ſcribens: *Qui* (de Cardinalibus quibuſdam illius temporis C
loquitur) *exiguo rubenti panno mortalitatis obliuione capiuntur, non mortales tantummodò illi quidem, ſed quodammodò moribundi; non ſolum hoc panniculo non ſuperbis, ſed nec qualibet purpuram, aut corona &c.*

Quibus ex verbis in dubium reuocare cogor quæ ſcribit Mandoſius, *g* ante Paulum II. qui Beati Petri locum habuit anno 1464 veſte talari manicata violacea antea Cardinales vſos fuiſſe, & ab hoc Pontifice rubrum biretum, ac nonnulla alia purpurea ornamenta, nec non equitare mulas phaleratas, & clauam argenteam ante ſe deferre Cardinalibus conceſſum fuiſſe: quia rerum à Mandoſio narratarum partem non modicam Cardinales prius habebant. Verùm Mandoſio fauent Platina, *h* & Panuinus, *i* alijq; à Platta *k* relati.

Sed quicquid ſit de origine, certum eſt hodie S R.E. Cardinales, qui Regibus æquiparantur, Regia quoque purpura ad quotidianum vſum, vnde & purpurati Patres D
appellati ſunt, iure quidem merito decorari. Et omiſſa ethnicorum, prophanorumquè auctorum vlteriori de purpura indagatione, cum Sacroſanctus hic Cardinalium Ordo, & Magiſtratus magis ad ſacros, quàm prophanos ritus ſit referendus, dicamus primò purpurea Cardinalium S R.E. veſtimenta deſignare myſterium Saluatoris noſtri, qui etiam à iudæis purpura indutus, ab eiſdem poſtea præter eorum intentionem Rex appellatus fuit, vt ſacra teſtatur Pagina. Hinc Hoſtienſis *l* deſumpſiſſe videtur, Cardinales debere eſſe rubicundiores ebore antiquo, quoad charitatem, & Paſſionis Chriſti memoriam; eoſdemquè vitam exponere pro Chriſtiani ſanguinis augenda poſteritate, arctari; hoc enim denotat purpureus, ſanguineuſq; color. Et D Antoninus *m* ſic teſtatum habet. *Meritò purpura his quaſi Regibus data, cuius color in galero eximiæ charitatis eſt ſimbolum, cuius igne ita ardere debent, vt ſemper pro de- E
fenſione, & bono Eccleſiæ ſanguinem fundere ſint parati.*

Iure igitur merito purpurea Cardinales induunt veſtimenta, non ad corporis pompam, aut ſuperbiæ cauſa, ſed vt oſtendant, ſe præ cæteris excellere, & ad extollendam Romanæ Eccleſiæ gloriam paratos eſſe, nec non vt internæ eorum Dignitati hęc etiam externa ſpecies reſpondeat.

Sed videamus, quænam ſint Cardinalium propria veſtimenta. Et primo loco ſe offert Toga talaris oblonga, caudata, manicata, lanea maximi precij, quandoque etiam ſerica; huiuſmodi enim veſtes longæ, quæ totũ contegunt corpus, candorem, & puritatem totius vitæ indicant, Platta *n* ſic affirmante. Supra togam ſuperpelliceum

a in c. nonnulli, §. compagis, diſt. 93.

b tract. de pannis aureis, in princ.

c in cathal. glor. mund. par. 1. concluſ. 4. verſ. Innocen. IV.

d loco cit. ſub litera L. verſ. cæterùm color.

e in vita Bonifacij VIII. pag. 806. tom. 1.

f lib. 15. Epiſt. ſenil. Epiſt. 4.

g in gloſ facult. Regen. § conſiderantes, verb. Cardinales, verſ. Paulus deinde.

h in vita Pauli II.

i in addit. ad Plat. in vita Innoc. IV.

k de Cardin dignit. & off cap. 3 ad fin.

l in ſumma de poeniten. § cui confitendum, verſ. qui Cardinales.

m in 3. par. ſum tit. 21. cap. 1. § 2.

n de Cardinal. dignit. cap. 3. ad fin.

liceum induunt; denotat autem ſuperpelliceum (Rocchettum vocant) cum ſit candidiſsimum, vitæ puritatem, & innocentiam: Quare admonet Hoſtienſis loco ſupra citato, debere eſſe Cardinales quoad mores, & vitæ munditiem candidiores niue, imò etiam Sanctos: nam quæ in Apocalypſi legimus. *a Datum eſt illis, vt cooperiant ſe*
A *Biſſino ſplendenti, & candido*, ad Cardinales referenda putat; iuſtificationes namquè iuſtorum Biſsinum deſignat, vt Landenſis obſeruat. *b* Superpelliceo additur Epithogium ad poplitem vſque dimiſſum (mantellettum appellant) huic imponitur palliolum quoddam breuiſsimum, medietatem brachiorum operiens, habetquè capitis opertorium annexum (mozzetta vulgò dicitur) ambo ex hircorum, & caprarum pilis (vndulata veſtis ſymballottum vulgò dicitur, qua in re vide Catell. Cott. *c*) ſeu lana maximi precij contexta: hæc autem, vbi primùm ad Apoſtolicum Palatium deueniunt Cardinales, deponunt, vt priuatos omnes affectus, & veterem ſibi hominem expoliandum eſſe cognoſcant, Paleotto *d* teſte. Amictum deinde induunt inſigniorem (Cappa lata, ſeu Pontificalis dicitur) hæc licèt longiſſima ſit, quandoque purpurea, interdum etiam violacea, tamen humeris impoſita, pellibus
B candidiſsimis in hyeme, æſtate verò molliſere (ormeſinum nos Itali dicimus) intus exornata; vno tantùm foramine, quo caput exeritur, circa collum criſpata, ſub ala ſiniſtri brachij recollecta defertur; tunc potiſsimùm ſoluitur, quando Summo Pontifici in Apoſtolica Sede locato obedientiam Cardinales profitentur, & in ſubſellijs coram eodem Pontifice ſedent: eoquè tempore memores potiſsimùm eſſe debent plurimùm oneris illis accedere, ad publicam voluntatem, publicam ſcientiam, publicam omnino perſonam induere, Senatumquè repræſentare Thebanum, quem Alciatus ita deſcribit. *e*

a cap. 19.
b tract. de Card. lib. 2 concl. 30.
c in memoral. in verb. vndemeto
d de ſacri Conſiſt. conſult. in eo eluſ operis. memb. 5 pa. 371. ad fin.
e in emblemat. 59. lib. 1.

Effigies manibus trunca ante altaria diuum
Hic reſident, quarum lumine capta prior.
Signa poteſtatis ſummæ, ſanctiquè Senatus
C *Thebanis fuerant iſta reperta viris.*
Cur reſident? quia mente graues decet eſſe quieta
Iuridicos, animo nec variare leui.
Cur ſine ſunt manibus? capiant ne xenia, nec ſe
Pollicitis flecti, muneribuſuè ſinant.
Cæcus at eſt princeps, quòd ſolis auribus abſque
Affectu conſtans iuſſa Senatus agit.

Nec dedignatus eſt Paleottus *f* hunc Alciati locum ſtrictiori ſermone referre. De galero, biretoquè rubeo dictum eſt ſupra, neque bis idem repetendum puto. Habent præterea gemmas annulis alligatas, eaſque à Summo Pontifice ſolemni pompa, vt diximus, recipiunt, ac triplicem deſignare cauſam affirmat Manfredus *g* videndus.

f loco proximè cit. pag. 272. ſub litera A.
g de Cardinal. cap 5. verſ. gemmas autem.

D Illud autem non erit omittendum, ſi ad Cardinalatus Dignitatem aſſumantur viri ex aliqua Monaſtica, ſeu Regulari diſciplina, licèt eiuſdem formæ deferant indumenta, & ornamenta, color tamen Religionis, à qua fuerint aſſumpti, non mutatur, nec ſuperpelliceum deferunt, niſi ſint Canonici Regulares, qui etiam illud in Religione deferunt.

Nec etiam in iſtis locum habuit conceſsio bireti rubri, à Paulo II. vt diximus, facta, in cuius vita hæc habes. *Præterea publico decreto mandauit propoſita pœna, ne quiſquam biretam coccineam (ita appellant capitis tegmen) prçter Cardinales ferret, quibus etiam primo Pontificatus ſui anno pannum eiuſdem coloris dono dedit, quo equos, & mulas ſternerent, dum equitarent*: Ita Ciaccon. *h* quem vide. Sed elapſis iam annis 127 Gregorio XIV. ſedente permiſſum eſt, cum aurea nigrum de-
E ferrent. Gregorius namquè prędictus die Dominico 9. Iunij feſto SS. Trinitatis in ædibus Hortorum Quirinalium, antequam ad SS. Apoſtolorum proximam Baſilicam deſcenderet, vt ibi Pontificio more Sacra perſolueret, in executionem Sanctionis in Conſiſtorio ſecreto apud S. Petrum die 26. Aprilis 1591. factę, Fratri Michaeli Alexandrino, & Fratri Hieronymo Aſculano ex Ordine Prędicatorum, Fratri Conſtantino Sarnano ex Ordine Minorum Conuentualium, & Fratri Gregorio Montelparo nuncupato ex Ordine S. Auguſtini rubra bireta perpetuò deferenda more aliorum Cardinalium conceſsit, habitu tamen in cęteris nihil immutato. *i*

Verùm etiam Monachi, vel Religioſi, dum ultra mare tanquam de latere Legati verſantur, Religionis habitum mutant, & purpureo vtuntur pallio, Manfredo teſte. *k*

h col. 1237. & 1249. tom. 2.
i Gregor. XIV. conſtit. 9 Bullar. nou. tom. 2. pag. 696.
k de Cardinal. cap 5 verſ. in pallijs etiam.

Et Pelagium Caluani, ab Innocentio III. die 8. Decembris 1206. inter S. R. E. Cardinales relatum, qui poſtea ab Honorio III eiuſdem Innocentij in Pontificatu Succeſſore, in inſigni illa expeditione, qua Damiata capta eſt, Legatus ſactns toti illi bello, & Chriſtianorum demum excidio interfuit. veſtes, talaria, ſagum, frænaq; purpurea geſtaſſe, qui Ciaccono in vita Innocenrij IV. addunt in verb. ordini proprium inſigne &c. ſcripſerunt. *a* Et hinc nonnulli Canonum periti colliguut, pōderando etiam A
verba Innocentij III. *b* in Concilio Generali Lateranenſi, dum Patriarchalium Sedium prinilegia innouans, hæc inter cætera recenſet. *Dominicæ Crucis Vexillum ante ſe faciant vbique deferri, niſi in Vrbe Romana, & vbicumque Summus Pontifex præſens extiterit, aut eius Legatus vtens inſignijs Apoſtolicæ Dignitatis &c.* ponderando, inquam, hæc vltima verba, colligunt, Apoſtolicæ Sedis Legatos mare tranſgreſſos purpuram geſtaſſe, antequam illius vſus Romæ Cardinalibus ab Innocentio IV. vt diximns, concederetur; quia Apoſtolicæ Dignitatis inſignia, quibus Legati de latere ſub Innocentio III. vtebantur, Chlamis purpurea, & coccinea Tunica erat, ex magni Conſtantini Imperatoris conceſſione. *c* Et Lancellottus Corradus *d* declarando, quæ ſint inſignia Apoſtolicæ Sedis, ſen Dignitatis ait. *Puta equo albo, veſtimentis rubeis, fræno, & calcaribus deauratis, & ſimilibus vti.* Quibus omnibus B
(equo albo excepto) Cardinales hodie in Romana Curia, dum equitant mulas, vtuntur, præmittentes etiam apparitores cum argenteis clauis, & bulgis ab acupictoribus gentilitijs inſignibus auro, & argento redimitis, nec non famulos duos pediſſequos (parafrænarios vocant) baculis duobus innixos, qui quidem duo baculi virtutes duas eximias, iuſtitiam ſcilicet, & manſuetudinem oſtendunt, vt parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos agnoſcant, Caſſaneo *e* teſte.

a to. 1. pag. 704.
b in c. antiqua, 23. de priuileg.
c c. Cōſtantinus, diſt. 96.
d in templ. omn. iudic. lib. 2. cap. 2. §. 3. num. 36.
e in cathal. glor. Mund. par. 1. concluſ. 6. verſ. & vt ibi dicit.

Denique purpura, ſacer pileus, galerus, totuſquè Cadinalitius amictus, & ornatus nihil aliud eſt, quàm aſſiduus muneris illius, rerumquè gerendarum monitor, & interpellator; quemadmodum enim Deus, cum mandata populo dediſſet, voluit præterea varijs ſignis in ipſis veſtimentorum fimbrijs ea repartiri, ne mandatorum obliuionis excuſatio vlla relinqueretur, dicens Moyſi. *f Loquere filijs Iſrael, & dices* C
ad eos, vt faciant ſibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas, quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini. Sic Cardinalitius habitus ſanguineum referens colorem, omniaquè eius inſignia, nihil aliud, quàm veluti ſimbola quædam, debitam ab eo fidem, religionem, iuſtitiam, publicæq; rei zelum vſque ad ipſam ſanguinis effuſionem commemorant, Paleotto *g* (qui huius ſacroſancti Collegij ſumma virtute, ac eruditione Alumnus Eminentiſſimus fuit) ſic affirmante.

f Numer. cap. 15
g de ſacr. Conſiſt. conſult. in concluſ. oper. memb. 3. pag. 344

Poſſent etiam hic annecti alia indumenta Epiſcopalia, & Sacerdotalia, quibus Cardinales, dum Summo Pontifici ſolemni ritu celebranti, alijſq; ſolemnitatibus aſſiſtunt, vti ſolent; nempe Tiara, ſiue Mitra, à qua duæ fimbriæ ſuper humeros pendent; Amictus albus ad collum circum actus, & ſuper humeros, pectuſquè diffuſus; D
Alba, ſeu Camiſia corporis membra aptè operiens, Zona, ſeu cingulo circa lumbos præcincta; Crux pectoralis aurea Sanctorum Reliquijs referta à collo cathenulis alligata defluens; Stola, ſiue orario ab humeris per anteriora deſcendens, deſtrum, ſiniſtrumq; latus adornans; Tunica, quæ & ſubtile dicitur, biſſina, aut iacinthina. Dalmatica, quæ duas habet cordulas ſericeas hinc inde, anteriori ſcilicet, & poſteriori parte dimiſſas. Et hæc Cardinalibus Diaconis permiſſa. Presbyteris verò Caſula, ſeu Planeta his omnibus imponitur. Verùm Epiſcopi Cardinales Birro, & Lacerna (Pluuiale vulgò dicitur) vtuntur. Quarum rerum, & verborum interpretationes afferunt Durandus, *h* Caſſanens, *i* & Bulengerius. *k* Epiſcoporum verò Decanus, qui Oſtienſis Epiſcopus eſt, præter alios Pallium habet, ex antiquiſſima S Marci Pontificis (anno Incarnationis Dominicæ 336.) conceſſione, Platina ſic ſcribente. E
l Verùm latius hanc rem proſequitur Baronius. *m* Contextum eſt autem Pallium lana candida, habens deſuper circulum humeros contegentem, & duas lineas, ex vtraque parte videlicet ante, & retro pendentes: à ſiniſtris eſt duplex, & à dextris ſimplex quatuor purpureis Crucibus decoratum; & tribus acubus figitur: quorum nullum vacat à myſterio, vt poſt alios multos ſcribunt Durand. *n* & Caſſaneus. *o* Verùm S. Antoninus *p* ita Pallium deſcribit; *Ornamentum quoddam ad modum Stolæ Sacerdotalis cum quibuſdam Crucibus nigris contextis, quod defertur ſuper alia ornamenta, circumdans pectus, & humeros ad modum coronæ ante dependens;* & ibi ponit dies, quibus vtendum eſt Pallio. Differt autem hæc deſcriptio quoad

h in ration. diuin. officior. lib. 3. cap. 1. & ſeqq.
i in catal. glor. Mund. par. 1. concluſ. 3.
k de veſte Pont. Epiſ. & Sacerd. lib. 1. per plura capita.
l in vita S. Marci Pontificis.
m in annal. tom. 3. anno 336. pag. apud me 426.
n de ration. Diuin. offic. lib. 3. cap. 17.
o in catal. glor. Mund. par. 4. cōſider. 26.
p in ſum. par. 3. tit. 20. c. 4. §. 2.

Cruces,

Cruces, quia hic nigras, ille verò purpureas dixit. Sed Iſidorus Peluſiota relatus à Baronio *a* huius Amiculi myſterium his verbis expreſſit. *Id autem Amiculum, quod Sacerdos humeris geſtat, atque ex lana, non ex lino contextum eſt, ouis illius, quam Dominus aberrantem quæſiuit, inuentamquè humeris ſuis ſuſtulit, pellem de-*
A *ſignat: Epiſcopus enim, qui Chriſti typum gerit, ipſius munere fungitur, atque ipſo etiam habitu illud omnibus oſtendit, ſe boni illius, ac magni Paſtoris imitatorem eſſe, qui gregis infirmitates ſibi ferendas propoſuit*. Hæc Iſidorus. Sed alia multa cognoſcenda ſunt ex Durando: *b* nobis hæc retuliſſe ſatis.

a annal. tom. 2. ſub anno 216. pag. 308.

b In rational. Diuin. officior lib. 3. cap. 17.

Alia quædam indumenta, ſeu magis ornamenta Cardinalibus à Paulo II. conceſſa refert Card. Papienſis, *c* ſubſellia ſcilicet altiora tum ad Senatus, tum ad rerum ſacratum conſeſſum; ſericeas damaſceni operis mitras: indulſit, vt Cardinalibus, qui quatuor aureorum nummum millia ſingulis annis ex Sacerdotijs non perciperent, centum ſingulis menſibus darentur; quod in præſentem vſque diem ſeruatur, & vulgò *il piatto di Cardinal pouero* appellatur. Verùm ſi alia ex parte Cardinalis ex redditibus Cameræ Apoſtolicæ centum recipiat, puta ſi Præfecturas vtriuſque Signaturę,
B ſigillum alicuius Congregationis, vel quid ſimile conſequatur (quibus quidem officijs talis redditus aureorum centum in menſe conſtitutus eſt) tunc ne duplici onere ipſa Camera grauetur, Pauli II. aſſignatio ceſſat.

c lib. 2. Comment.

CAPVT XII.

De Officio S. R. E. Cardinalium.

C EXornauimus iam Cardinalis perſonam in ijs, quæ foris ſunt, vt lucidiſſimus hic S.R.E. radius coram hominibus luceat; originis quippe, nominis, numeri, ordinis, dignitatis, electionis, receptionis, optionis, habitus denique, & ornamentorum qua potuimus breuitate, & certitudine narrationem proſequendo: nunc igitur ad interna, animi ſcilicet, mentiſq; virtutes, quibus Cardinalis officium, & munus rectè peragatur, deueniendum putaui: hoc autem plures inſpectiones habere demonſtrat Platt. *d* nempe ratione ordinis, circa Pontificis electionem, eidemquè Pontifici in adminiſtratione vniuerſalis Eccleſiæ aſſiſtere.

d de dignit. & offic Card. cap. 4. & ſeqq.

Quòd attinet ad Ordinis rationem, licèt etiam ex iam dictis colligi poſſit, tamen quæ in Concilio Lateranenſi *e* Leone X. ſedente ſancita fuerunt, referre non piget. Cum S.R.E. Cardinales cæteros omnes in ipſa Eccleſia poſt Summum Pontificem honore, & dignitate præcedant, conueniens, ac debitum eſt, vt vitæ munditia, ac virtutum ſplendore cunctis præfulgeant: quapropter non ſolùm hortamur eos, ac
D monemus, verùm etiam ſtatuimus, & ordinamus, vt de cætero quilibet Cardinalium pro tempore exiſtens, iuxta doctrinam Apoſtoli, ita ſobriè, caſtè, ac piè viuat, vt non ſolum à malo, ſed ab omni etiam ſpecie mali abſtinens coram hominibus luceat, Deumquè in primis operibus honorificet: ſint omnes vigiles, ac Diuinis officijs, Miſſarum celebrationibus intenti, habeantquè Capellas ſuas in loco honeſto, prout facere conſueuerunt: ſit eorum domus, familia, menſa, ſupellexquè non faſtu, aut pompa, neque ſuperfluis rebus, neque aliquo modo reprehenſibilis, ne peccandi, excedendiquè modum licentia inde naſcatur; ſed vt æquum eſt, modeſtiæ, & frugalitatis ſpeculum dici mereantur; illis itaque ſint contenti, quę Sacerdotalem prę ſeferant modeſtiam, ac Pręlatos, & quoſcumque alios inſignes viros ad Romanam Curiam venientes benignè, honorificequè tam publicè, quàm priuatim tractent, &
E apud nos, & ſucceſſores noſtros gratioſè, liberaliterquè eorum negotia commendata ſuſcipiant. Epiſcoporum, & Pręlatorum miniſterium indecorum in domibus non habeant, ne cæteris præeſſe inſtituti ad vilia deſcendant inſtituta, paſſimquè Paſtoralis officii contemptum inducant; Apud Summum Pontificem piè, & abſque vlla partialitate negocia cuncta promoueant: Oppreſſos, & iniuſtè grauatos iuxta vires, & officij debitum adiuuent; nam licèt Epiſcopi, & Cardinales propter eorum dignitatem conſulere, vel Aduocati munus exercere non debeant, pro amicis tamen, & miſerabilibus perſonis gratis vtique poſſunt, Veronenſe *f* teſte, Valentini, & Valentis, *g* ac etiam Conſtantini *h* Imperatorum auctoritatibus freto. Tituli ſui loca, ſemel in anno ſaltem, ſi præſentes in Vrbe fuerint, per ſe ipſos, ſi verò abſentes,

e inſerta in Conſt. 7. §. 16. & Leon. X. bullar. nou. tom. 1. pag. 474.

f in cautel. 156. num. 7.

g in l. quiſquis, C. de poſtulan.

h l. vnic C. quā. Imp. inter pupil. & vid.

per

per Vicarios viſitent. Clericos, & populos illis ſubditos adiuuent, & eorum vitam diligentèr explorent. Quilibet Cardinalis in vita, vel in mortis articulo quantum ſatis erit ad Presbyterum vnum commodè ſubſtentandum, ſuo Titulo relinquat. Verùm ſi reparatione, aliauè ſubuentione indigeat Eccleſia, tantum illi relinquat, vel donet, quantum conſcientiæ ſuæ videbitur; quod etiam à Sixto V. *a* ſancitum inuenies. Eccleſiarum bona temerè non effundant, ſed ea in pijs, ſanctiſquè operibus exponant, ne obtrectatoribus linguas ad dicteria, calamos ad maledicta ſcribendum acuant. In Commendis, alijſuè, ſiue Cathedralibus, ſiue Abbatialibus Eccleſijs Vicarios, Clericos, & Capellanos digna, competentiquè mercede prouideant. Familiæ, Domuſquè ſuæ quilibet Cardinalis optimum ſe Rectorem, Præfectumquè tam circa ea, quæ extrinſeca omnibus apparent, quàm quæ intus latent abſcondita, oſtendat. Cum autem Cardinalium Domus patens hoſpitium, portuſuè, ac refugium proborum, & doctorum maximè virorum, & pauperum nobilium, honeſtarumquè perſonarum eſſe debeat, ſint etiam circa modum, & numerum prudentes. Ne ex alienis vitijs turpem ſibi contrahant infamiæ notam, vulgoquè obloquendi, calumniandiquè iuſtas præbeant occaſiones, de familiarium qualitate ſint in primis curioſi. Qua in re vide, quæ ſcribunt Diuus Bernardus, *b* Moſconius, *c* & alij multi. Inuigilandum præterea, & pro viribus elaborandum eſt Cardinalibus in perſcrutandis, & cognoſcendis Regionibus, quæ hæreſibus, erroribuſquè, ac ſuperſtitionibus contra veram, & Orthodoxam Fidem infectæ ſint, & vbi Diuinorum Mandatorum eccleſiaſtica deficiat diſciplina: quiquè Reges, ac Principes, ſeu populi bellis infeſtentur, vel infeſtari timeant: hæc, & huiuſmodi ſcire, ac Romano pro tempore exiſtenti Pontifici referre operam dabunt, vt his malis, ac peſtibus opportuna remedia vigilanti ſtudio excogitari valeant. Quæ Manfredus *d* quoque, Fabius Albergatus, *e* & alij multi ſuis conſignarunt munumentis. Nouiſſimè verò Gregorius XV. vt præmiſſa maturius, & ea, qua decet, animi propenſione, decernantur, Congregationem de Propaganda Fide nuncupatam inſtituit, de qua nos infra, vbi de Cardinalium Congregationibus ſermo erit, nonnihil dicemus. Inſuper nulli Cardinalium, Prouincias, ac Ciuitates Legationis titulo obtinentium, per Locumtenentes, aut Officiales quoſcumque eas, adminiſtrare liceat, ſed perſonalitèr adeſſe, eaſdemquè omni vigilantia regere, & gubernare teneantur, niſi pro grauioribus negocijs, à Summo Pontifice detenti, Romæ motandum fuerit; quò caſu Vicelegatos, Auditores, Locumtenentes, cæteroſquè Officiales debitis cum prouiſionibus, & ſalarijs habeant. Amare, & obſeruare Pontificem Maximum præ cæteris omnibus Cardinales tenentur, grauiterquè, ſi ſecus fecerint, delinquunt: ſunt enim membra corporis ipſius Pontificis, magnamquè cum eo communicationem habent, & ideo magis illi familiares, quàm Reges, aut alij Principes eſſe debent; Manfredo, *f* & alijs ab eo adductis ſic affirmantibus, & ipſius nominis, Legati ſcilicet de latere, ethimologia, quaſi ab ipſius Pontificis latere diuulſi, deſignat; atque Eugenij IV. *g* auctoritate comprobatur. Et ideo ſi viuente Pontifice de electione alterius noui Pontificis agerent, læſæ maieſtatis crimine inuoluerentur, vt ſcripſit Marſ *h* Præterea cauendum, & ſumma animi circumſpectione obſeruandum eſt Cardinalibus, ne omiſſis Euangelijs, Prophetis, & Sanctorum Patrum libris, gentilium legant Comœdias, amatoria Bucolicorum verſuum verba canant, Virgilium teneant; ne quod in pueris neceſſitatis eſt crimen, in ſe faciant voluptatis, Diuo Hieronymo *i* ſic admonente. Exemplum verò nunquam memoria excidendum referunt Dominicus, & Gloſſ. *k* de quodam Petro Card. S. Mariæ nouæ, qua delicijs, ac indulgentia fortunæ luxutians, ac vitijs deditus, dum in Eccleſia Chriſti Sacrariſsimum Corpus adoraret, omnibus videntibus, à dæmone eſt interfectus: huius facti etiam teſtimonium habes ex Barbatia, & Albano relatis à Manfredo. *l* Decorati denique ſint Cardinales ſcientia, & conſcientia, quia ſcientia ſine conſcientia diabolica eſt, conſcientia verò ſine ſapientia reputatur inſipida, vt Felino *m* placet. Sapientia tamen in Cardinalibus non requiritur eminentiſſima (quàmuis hoc honorario epitheto nouitèr ſint inſigniti) ſed mediocris ſufficit, vt ex Innocentij III. *n* ſententia ad Archiepiſcopum Calaritanum ſcribentis in hęc verba. *Quanquàm etſi deſideranda ſit eminens ſcientia in Paſtore, in eo tamen ſit competens toleranda, quia ſecundùm Apoſtolum ſcientia inflat, charitas autem ædificat, & ideo imperfectum ſcientię poteſt ſupplere perfectio charitatis*. Et hoc idem Pontifex *o* repetit, Archidiacono, & Capitulo Capuano ſcribens. *Licèt* (inquit) *non eminentis, tamen conuenientis literaturæ*

electus

A B C D E

a in Conſtit. 55. §. 12 Bullar nou. tom. 2. pag. 573.

b lib. 4. de conſid. ad Eugen. cap. 6.
c de maieſt. milit. Eccleſ. lib. 1. par. 1. cap. 6.

d de Cardin. cap. 7. verſ. rurſus ipſorum.
e de Cardin. lib. 4. ferè per tot.

f decif. 93.

g Conſt. 15. §. ſunt etiã, in fin.
h tract. de banno. in verb. læſa maieſtatis, num. 28.
i epiſt. 146. de filio prod. ad Damaſ. Papam, relato in c. Sacerdotes, & c. Legant Epiſcopi, diſt 37.
K c præſenti, in verb reſtringere, de off leg in 6.
l de Cardin decif. 242.
m in c. ex parte. il 2. col. 1. verſ. adde dictum, de off. deleg.
n in c. niſi, §. pro defectu. de renũc.
o in c. cum nobis §. his igitur, & ibi glo. in verb. literatura. de elect.

electus exiſtit, vt pro defectu ſcientiæ ab electione non deberet excludi. Atque ſanet Diocletiani, Maximianiquè Imperatorum Sanctio, *a* quæ ſic ſe habet, *Expertes literarum Decurionis munera peragere non prohibent Iura*.

a l. expertes. 6. C. de decurion. lib. 10.

A

C A P V T XIII.

De Officio Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium in electione Pontificis, & Sede vacante.

QVoniam Cardinalium Officium triplicem habere poteſt inſpectionem; primam ſcilicet ratione Ordinis, de qua dictum eſt cap. proximo; ſecundam circa Romani Pontificis electionem; tertiam ratione aſsiſtentiæ Summo Pontifici faciendæ, de quibus dicendum ſupereſt.

B Et quia, vt liricus cecinit Poeta *b*

> *Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas*
> *Regumquè turres*.

b lib. 1. ode 4.

Et Claudianus. *c*

> *Sub tua purpurei veniunt veſtigia Reges*
> *Depoſito luxu, turba cum paupere mixti,*
> *Omnia mors æquat*.

c lib. 1. de rapt. Proſerp.

Summis quoque Pontificibus ſemel mori ſtatutum eſt; Chriſtiana verò pietas admonet, ſupremum ſepulturæ honorem nec hoſtibus denegandum eſſe, vt plura apud Pollidot. Ripam *d* collecta monumenta demonſtrant. Eminentiſsimi ergo S. R. E. Cardinales huic potiſsimùm muneri vacare debent, vt illius corporis, cuius partes ſunt, ea, qua decet, religioſa, pia, decentiquè pompa, Summi Pontificis inquam funus

C celebretur; maiori etenim nexu Cardinales, quàm quilibet alius, cuiuſcumque generis ſit, erga Pontificem ſunt obnoxij, Manfredo *e* teſte.

d in comment. de aſſ. in mort. artic. cap. 39 nu. 10. & ſeq.

Romano igitur Pontifice vita functo (tunc enim Sedes vacare dicitur) de illius mortalitatis exuuijs parentãdis S. R. E. Cardinales ſolliciti in primis eſſe debent; quod in Romana Synodo, Bonifacio Tertio ſedente ſancitum habes anno ſalutis humanæ 605. & à Gratiano *f* relatum. *Nullus* (inquit) *Pontifice Romano viuente, aut Epiſcopo Ciuitatis ſuæ, præſumat loqui, aut partes ſibi facere, niſi tertio die depoſitionis eius adunato Clero, & filijs Eccleſiæ, & tunc electio fiat*. vbi gloſſ. *g* hæc addit. *Mortuo Apoſtolico Cardinales in tantum feſtinabant, quòd nihil curabant de ſepultura defuncti, quare ſtatutum fuit, quòd nec Papa, nec Epiſcopo*

D *viuente, nec etiam eo defuncto, electio fiat Succeſſoris, niſi tertia die poſt ſepulturam*: Hæc Gloſſa.

e tract. de Card. cap. 10. verſ. Romano Pontifici.

f c. nullus Pontifice, iuncta glo. diſt. 79.

g in figurationē caſus.

Qua Sanctione fretus Leo Frangipanius, vacante Apoſtolica Sede per obitum Caliſti II. auſus fuit præcipere Cardinalibus, ne ad noui Pontificis electionem deuenirent, niſi tertia die tranſacta, non quidem vt hæc ſeruaretur lex, ſed vt animi ſui cupiditatem expleret, extollendi quippe ad Apoſtolicæ Sedis culmen Lambertum Epiſcopum Oſtienſem, vt Platina teſtatum habet. *h*

h in vita Honor II.

Verùm cum in electione cuiuſuis Epiſcopi, & in funere peragendo triduum expectandum ſit, *i* in eo, qui vniuerſalis Eccleſiæ Caput eſt, & Epiſcoporum Epiſcopus appellatur, vtique conſentaneum, & dignũ omnino viſum eſt, ſpeciale quid magis, præcipuumquè conſtituere, & Nouemdiale tempus Romano Pontifici defuncto, priuſquam ad Succeſſoris electionem deueniatur, conſtituere: quod à Gregorio X. *k* ſancitum habes. Et apud gentes hoc idem ſeruatum fuiſſe, & Nouemdiale tempus

E in funere, & ludis inſumptum, ſcripſit Iul. Lauor. *l*

i d. c. nullus.

K c. vbi periculũ §. 1. de elect in 6.

l de priſ. recent. funer. mor. tit. 2. cap. 15. num. 20.

Nec totũ hoc nouemdiale tempus in ſola defuncti Pontificis parentatione effunditur, ſed multa inter S. R. E. Card. Principũ Oratores, Magnateſquè viros colloquia, vt maturius in re tanti momenti procedatur, fiunt, & vt Cardinalibus abſentibus ad Vrbẽ redeundi ſpatiũ concedatur; quã rem latius proſequutus eſt Iulius Lauorus. *m*

m in ſuis lucubration. vbi de Comitijs agit. tit. 1. cap 9.

Hoc nouemdiali tempore tranſacto, Conclauis ingreſſus nulla ratione prorogari, aut differri poteſt; nec vlterius Cardinales à Curia abſentes expectantur, vt quanto citius noui Pontificis electio fiat. *n*

n d. c. vbi periculum; Clem. ne Romani, de elect. Pij 4. Conſt. 65. Cerem. Rom. lib. 1. ſect. 2.

Verùm quia cum ex diuerſitate temporum, & varijs militantis Eccleſiæ fluctua-

tionibus, non ſemper eadem electionis forma ſeruata fuerit, nonnullas hic ab antiquis ſeruatas formas recenſere placet.

Triplici igitur via Romanos, & vniuerſalis Eccleſiæ Pontifices electos, ſeu creatos fuiſſe, apud Chriſtianos ſcriptores inuenio. A

Prima fuit per Inſtitutionem.
Secunda per Subſtitutionem.
Tertia per viam Electionis.

Inſtitutionis, ſeu Conſtitutionis via, & forma ſemel tantùm ſeruata fuit in Terris: Chriſtus enim Dominus, Dei Filius, Summus Sacerdos, & Pontifex collaris Clauibus Regni Cœlorum ligandi, atque ſoluendi Beato Petro, & Succeſſoribus Pontificium tradidit, ſuoſquè in Terris Vicarios inſtituit, vt ex Innocentij III. verbis innoreſcit, *a* dum ait. *Nobis autem in Beato Petro ſunt oues Chriſti commiſſa* & pauló infra. *Dominus dixit ad Petrum, & in Petro dixit ad Succeſſores ipſius, quodcumq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in Cœlis &c.* Et Caietanus *b* hæc habet. *Coniunctio autem Papatus in Petro, poſt Petrum primùm à Chriſto immediatè inſtitutum, non eſt à Deo, ſed ab homine, vt patet, quia hoc fit per electionem hominum &c.* Atque hæc de Inſtitutione. B

a c ſolitæ, §. nobis autem. de maior. & obed.
b in opuſc de auctor. Pap. & Concil. cap 20. verſ. coniunctio autè.

Subſtitutionem verò à Beato Petro introductam fuiſſe nonnulli affirmant, dum ſe morti proximum agnoſceret; conuocatis enim, qui tunc Romæ Chriſti fideles aderant, ſic effatus eſt. *c Clemens tanquam qui omnibus præeſſe te noueris, ſingulos, prout poteris, iuua, & ſingulos releua, qui & ſingulorum onus, & ſollicitudinem portas*. Et latius habes. *d* Atque proſequitur Mandoſ. *e* ſubdens, hac ſubſtitutione vſum fuiſſe Lucium I. in perſonam Stephani Diaconi anno 254. Sed fallitur Mandoſius, primò in tempore, quia Lucius anno 256. creatus eſt Pontifex, Ciaccono, aliſq; què teſtibus: ſecundò quia Stephanum Archidiaconum non ſubſtituit in Pontificatu Lucius, quàmuis illi ſucceſſerit, ſed omnem poteſtatem Eccleſiæ, dum ad paſſionem pergeret, eidem Stephano dedit; quod etiam antea fecerat Cornelius Papa, vt Baronius *f* ſcribit. Et comprobatur, quia ſi in Pontificatu ſubſtitutus fuiſſet Stephanus, ſtatim à morte Lucij Pontificalia exercuiſſet; conſtat autem poſt dies 35. nempe die 9. Aprilis Pontificem fuiſſe renunciatum, iiſdem Baronio, & Ciacc. affirmantibus. C

c c. Clemens, 8. q. 1.
d c. 1. & 2. ead. cauſ. & q.
e in regul. 13. Cancell. q. 8 num. 18. iuxta ſecundam impreſſ. & num. 23.
f in annal. tom. 2. anno 255. pag. 475. & an. 257. pag. 489.

Et ita etiam intelligenda puto, quæ Ruffin. *g* & Platina *h* ſcripſerunt, à Liberio ſcilicet in exilium pulſo Felicem II. in Pontificatu ſubſtitutum fuiſſe; nam hic licèt, non ſine Diuina Prouidentia inter Chriſti Martyres reponatur, ex cathalogo tamen Pontificum expungendus, tanquam ſchiſmaticus erit, vt ex Ciaccono, *i* & Baronio *k* liquet.

g in hiſtor. Eccl. lib. 10.
h in vita Lucij, & Liberij.
i in vita huius Felicis in fin. ſchiſm. 2. anno 357. pag. 107.
k annal. tom. 3. anno 357. pag. 674. & 675.

Denique hanc ſubſtituendi in Pontificatu Succeſſoris formam ſublatam fuiſſe multis Summorum Pontificum Sanctionibus comprobatur, Hilarij I. in Romana Synodo anno 467. Platina, & Ciacconus in vita ſcripſerunt: & retulit Gratianus *l* alias multas Sanctiones. D

l c 3. 4. 5 6 cauſ. 8. q. 1.

Et licèt poſtea Bonifacius Secundus in Romana Synodo anno 531. in Baſilica Beati Petri celebrata, vt è Gothorum manibus Romani Pontificis eligendi vſurpatam licentiam redimeret, Vigilium ſibi in Pontificatu ſubſtituiſſet, & Sacerdotum chirographo, ac iuramento roboraſſet; attamen eodem tempore iterum Synodo congregata, quia contra Canones hoc factum fuerat, ipſe Bonifacius reum ſe confeſſus eſt maieſtatis, & chirographum in præſentia omnium Sacerdotum, & Cleri, & Senatus incendio conſumpſit, vt legitur in vita huius Pontificis, & apertius apud Baronium. *m*

m in annal. to. 7 anno 531. pag. 165.

Et quàmuis non defuerint Scriptores affirmantes, Pontificem Romanum poſſe Succeſſorem ſibi nominare, & ſubſtituere, eo potiſſimùm argumento freti, ex epiſtola ſcilicet Clementis ad Iacobum Hieroſolymitanum ſcripta, qua ſe à Beato Petro adhuc viuente in Epiſcopum electum ſcribit, his verbis à Gratiano *n* relat. *Simon Petrus in ipſis diebus, quibus vitæ finem ſibi præſenſit, apprehenſa manu mea, repentè conſurgens in auribus totius Eccleſiæ hac protulit verba. Clementem hunc Epiſcopum vobis ordino, cui ſoli meæ prædicationis, & doctrinæ cathedram trado &c.* Contraria tamen ſententia, non poſſe Pontificem ſubſtituere Succeſſorem, verior, & magis recepta eſt, vt latè tradit Iulius Lauor. *o* & ante eum hoc idem ſcripſit Gomeſius. *p* Quinimò nec Beati Petri ſubſtitutio in perſonam Clementis ſortita eſt effectum, nam immediatè poſt Petrum Linus, exinde Cletus Romanam habuerunt Sedem. Quod ab eodem Clemente Sacerdotibus, & Clero E

n c 2. Simon Petrus, 8. q. 1.
o de elect. can. tit. 4. cap. 3. per tot.
p in reg. Cancellar. de infirm. reſignan. q. 1. verſ. pro reſolutione.

Clero perſuaſum affirmant, ne Succeſſores hoc exemplo ducti, tanquam Summi Sacerdotij hæredes dicerent. *Moyſes enim* (vt Diuus Hieronymus *a* ait) *Amicus Dei, cui facie ad faciem Deus loquutus eſt, potuit vtique Succeſſores Principatus filios ſuos facere, & poſteris propriam relinquere dignitatem, ſed extraneus de alia Tribu eligi-*
A *tur* IESVS*, vt ſciremus, Principatum in populos non ſanguini deferendum eſſe, ſed vita &c.*

a ad Titum cap. 1. relatus in c. Moyſes, 8. q. 1.

Mortuis verò Lino, & Cleto, tunc vno Sacerdotum ore Clemens Chriſti Vicarius, & Beati Petri Succeſſor eligitur, vt ſcribit gloſſ. *b videns (inquit) Clemens, quòd hoc eſſet pernicioſum exemplo, quòd aliquis ſibi eligeret Succeſſorem, renunciauit Papatui, & tunc electi ſunt Linus, eo mortuo, electus eſt Cletus, quo mortuo, denuò fuit Clemens electus &c.* Alia ad rem ſcribit Gomeſius. *c*

Atque hinc collige tertiam creandi Pontificis viam, quæ eſt electio. At electio in genere ſumpta eſt rerum, vel perſonarum delectus, vt Toloſano *d* placet. Hæc autem ratione formæ in tres partes diuiditur, nempe

Per inſpirationem Spiritus Sancti.
Per viam compromiſſi.
B Per viam Scrutinij.

b in c. 1. in verb. aut ligandi, 8. q. 1.
c in reg. Cancell. de infir. reſignan. q. 1. verſ quod tenendum.
d in partit. iur. canon. lib. 1. tit. 29 cap. 1. num. 2. de elect.

Scrutinium verò quandoque ſolum ſufficit, non rarò etiam acceſſu indiget, vt dicemus infra; & habes Innocentij III. Sanctionem *e* has tres formas comprehendentem. Inſiſtamus ordine, & primò dicamus.

e in c. quia propter. 42. de elect.

De electione per viam Inſpirationis, quæ fit, quando communitèr abſque vitio, ſed Sancti Spiritus impulſu omnes in vnum conſentiunt; prout in electione Fabiani Papæ anno ſalutis 238. teſtatur Euſebius *f* in hæc verba. *Poſt Anteri mortem aiunt Fabianum vnà cum alijs ex agro Romam commigraſſe, ibiquè ſua collocaſſe domicilia; vbi Diuina, & Cœleſti gratia largiente, ad Cleri adminiſtrationem mirandum in modum euectus eſt: nam cum omnes fratres cauſa deligendi eius, qui Epiſcopatum gereret in Eccleſia, conueniſſent, & multi de multis illuſtribus, & præclaris viris ad*
C *illud munus obeundum idoneis cogitarent, quàm Fabianus, qui tum fortè præſto erat, nemini in mentem venerat, de repenti tamen Columbam è ſublimi deuolantem, quæ ſimilitudinem Spiritus Sancti ſuper Saluatorem in ſpecie Columbæ deſcendentis, repræſentare videbatur, eius capiti inſediſſe memorant: ac propterea populum vniuerſum paritèr vno Sancti Spiritus inſtinctu commotum, magna cum alacritate, & vno animorum conſenſu eum dignum eo Dignitatis gradu acclamaſſe, & abſque mora abreptum illum in Sede Pontificia collocaſſe.* Hæc Euſebius, quem refert, eiuſquè verba reſcribit Baronius. *g* Et in electione Archiepiſcoporum Rauennatenſium per annos 224 ab electione Aderiti anno Chriſti 80. vſque ad S. Seuerum, qui anno 304. electus, Diuinitùs prædixit, amplius Columbæ myſterium in creandis Rauennatibus Epiſcopis expectandum non eſſe. Hanc formam, inſpirationis ſcilicet ſeruatam fuiſ-
D ſe, teſtis eſt Rubeus. *h* Hæc autem inſpirationis via quandoque expreſſa eſt, vt in Fabiano Pontifice, & Epiſcopis Rauennatibus per apparitionem Columbæ, vt diximus; quandoque verò præſumpta, quando omnes vno ore conſentiunt in aliquem, & non conſtat auctore Deo factam, ſed præſumitur propter concordiam omnium, vt Matthæus de Boijs *i* tradit. Et hoc, omiſſis alijs, in electione Eugenij III. Sanctorum Vincentij, & Anaſtaſij ad Aquas Saluias Abbatis ex Ordine Ciſtercienſium à Diuo Bernardo deſignati, contigiſſe Ciacconus, *k* alijquè teſtantur: & idem in electione Cœleſtini V. ante Pontificatum Petrus de Murone dictus, ex Platina, & alijs affirmare poſſumus; Cœleſtinus in Pontificatu ideo appellatus, quòd Cœlitus miſſus eſſe diceretur.

f in hiſtor. Eccleſ. lib. 6. cap. 22.
g annal. tom. 2. anno 238. pag. 374.
h in hiſtor. Rauen. lib. 1. pag. 32. & lib. 2. pag. 43.
i in miſcellan. de elect. in prin. verſ. tres ſunt formæ.
k in eius vita.

Verùm ad aliam formam, quæ per Compromiſſum dicitur, accedamus. Hæc autem ſeruari ſolet, quando plures idonei eliguntur, in quos verè omnium certo mo-
E do poteſtas, & facultas transfunditur, vt poſt multorum Pontificum Sanctiones, *l* Gregorij XV. *m* nouiſſimam habes, quæ poſt Cæremoniale Romanum *n* docet formam, & praxim in hac re ſeruandam. Et quàmuis Matthæus Boijs *o* dicat rarò hanc formam in vſu deducendam, quia ſapit naturam tranſactionis, quæ in ſpiritualibus prohibetur; *p* Felinus *q* tamen hoc ſpeciale eſſe in electione Romani Pontificis teſtatum habet. Et per compromiſſum in ſex Cardinales ex decem, & octo, qui tunc Viterbij aderant, ſuadente, & enixè rogante S. Bonauentura Ordinis Minorum Generali Miniſtro, Theobaldum Archidiaconū Leodienſem Kalen. Septembris 1271. electum fuiſſe, & Gregorium X. appellatum ex Platina, *r* & melius ex Panuino *ſ* fit

l c. in cauſis, c. cum dilectus, c. cauſā quæ, c. quia propter, de elect.
m §. ſecundus modus eſt.
n lib. 1. ſect. 1. cap. 5. verſ in nomine Domini.
o de elect. loco cit.
p c. ſuper eo, de tranſact.
q in c capitulū, nu ſin de reſcrip.
r in vita Gregorij X.
ſ in notis ad Platin. ibi.

notum :idemquè confirmat Iulius Lauor. *a* addens ſimili modo in eadem Ciuitate
Viterbij anno ſalutis 1265. Clementem IV. & anno 1316. Ioannem XXII. electos fuiſ-
ſe. Verùm de Ioanne non ſatis liquet; nam quæ Platina in eius vita ſcribit, Lauorij
fidem minuunt: narrat enim Platina, & Volaterranus *b* confirmat, poſt longam 23.
Cardinalium diſſenſionem, Lugduni tandem Ioannem XXII. electum fuiſſe, nec vn- A
quam in Italiam veniſſe; & Eccleſiaſticæ Ditionis gubernium per Legatos admini-
ſtraſſe, ex hiſtoricis, & Conſtitutiouibus ab eo promulgatis, & infra ſuo loco citandis,
c liquet, Sed fortè Lauorius de Ioanne XXIII. qui etiam XXII. appellatur, intellexit:
verùm neque hic Viterbij electus fuit, ſed Bononiæ, neque legitimus iudicatus; nam
in Conſtantienſi Concilio vnà cum alijs duobus Pſeudopontificibus, Gregorio ſcilicet
XII. & Benedicto XIII. depoſitus; in quorum locum die Sabbati pridie Kalen. No-
uembris in publica ſeſſione 40. anno 1417. habito decreto, per omnes Nationes pro-
bato, vt quælibet Natio eligeret ſex honeſtas perſonas eccleſiaſticas, & religioſas, ac in
ſacris Ordinibus conſtitutas, quæ vnà cum Cardinalibus præſentibus in Concilio pro
hac vice tantùm intrarent Conclaue, haberentquè auctoritatem vnà cum Cardina-
libus eligendi futurum Papam, & qui à duabus partibus Cardinalium, & à duabus
partibus ex deputatis cuiuslibet Nationis eligeretur, ille pro Summo Pontifice habe- B
retur, & teneretur: die igitur lunæ 6. Idus Nouembris eiuſdem anni 1417. Otho de
Columna Agapeti filius S. Georgij in velabro Diaconus Cardinalis, Romanus Pon-
tifex renunciatus fuit, qua die S. Martini Epiſcopi natalitia recolebat Eccleſia, in eiuſ-
què memoriam, & reuerentiam Martinus huius nominis V. appellari voluit; quàm-
uis III magis, quàm V. dicendus eſſet, nã duo Marini, non autem Martini fuerunt, vt
obſeruant Ciaccon. *d* & alij. Ac de Ioanne XXIII. qui XXI & XXII. quoque dictus eſt,
Iulium Lauor. intellexiſſe, patet ex verbis ab eo relatis, nempe hunc Ioannem di-
xiſſe, *Papa ſum ego*. Quod etiam refert Coquæus *e* videndus, ſequutus Ioannem
Villanum, *f* & alios: vide quoque Sanſouinum. *g*

Sed accedamus iam ad tertiam electionis formam, quæ Scrutinium dicitur, quæ-
què magis frequens, vt vſu recepta eſt. Hęc autem celebratur, præſentibus omni- C
bus, qui debent, volunt, & poſſunt commodè intereſſe. Cardinales tres de Collegio
ſumpti, ſingulorum vota ſecretè, & ſigillatim diligentèr exquirunt, in ſcriptis reda-
cta in communi promulgant: his peractis, collatione habita, ille demum cenſetur
electus, in quem vel omnes, vel duæ ex tribus partibus conſentiunt, vt Matthæus
Boijs *h* docet, ac decem, & octo ſubſtantialia huic formæ recenſet, quæ tamen non
omnia in Scrutinijs Dominorum Cardinalium ſunt neceſſaria: ſat enim eſt ſeruare,
quæ nouiſſimè Gregorius XV. *i* ſanciuit, & ſan. me. Vrbanus VIII confirmauit; nec
diſtant ab ijs, quæ in Cæremoniali Romano *k* ſub Leone X. compilato leguntur: &
alia multa congerit Iulius Lauor. *l* ex eadem Gregorij Decimiquinti Sanctione
deſumpta.

Verùm ſi per viam Scrutinij electio perfici nequeat, tunc Purpurati Patres, qui in D
Scrutinio ſuffragium non tulerunt, per Acceſſum Pontificis electionem perficere va-
lent. Quid autem ſit Acceſſus, & quomodo fiat, ex eodem Cæremoniali Romano,
Gregorij XV. Sanctione, & Iulio Lauor. locis citatis ſatis ſuperquè cognoſces. Illud
autem ignorandum non erit, Acceſſum ad eum Cardinalem fieri non poſſe, qui in
Scrutinio vnum ſaltem ſuffragium non tulit; neque ad eum, qui ab ipſomet Cardi-
nali accedere volenti in Scrutinio nominatus fuit. *m* Hinc etiam collige differen-
tiam inter Scrutinium, & Acceſſum, vt per ſolum Scrutinium perfici poſſit electio,
non autem per ſolum Acceſſum, quia hic ſupponit Scrutinium præceſſiſſe; non enim
datur Acceſſus Cardinali, qui nullum in Scrutinio ſuffragium tulerit, vt diximus,
& aduertit etiam Manfred. *n* dum ait, Acceſſum habere locum, præcedente
Scrutinio.

Aliam quoque viam per Adorationem dictam, quandoque ſeruatam in electione E
Romani Pontificis ſcribentes referunt: verùm hæc, ſi Scrutinium præceſſit, cum Ac-
ceſſu coincidit; ſi verò ſine Scrutinio fiat, ad eam formam, quæ per Inſpirationem di-
citur, referenda erit, vt Cæremoniale Romanum *o* obſeruat.

Patet igitur ex hucuſque dictis, Romanum Pontificum electionem per initia na-
ſcentis Eccleſiæ ad hæc vſque tempora proceſſiſſe per viam Inſtitutionis, Subſtitu-
tionis, Electionis. Electionem verò ratione formæ in tres partes diuiſam fuiſſe, per
Inſpirationem, vel quaſi, Compromiſſum, Scrutinium ſolum, vel Scrutinium, &
Acceſſum ſimul.

a de elect. canon. tit. 4. cap. 7. n. 29.

b in antropol in vita eiuſdẽ Ioan. 22. pag. apud me 256.

c in Congregat. 21. de confinib. Status Eccleſiaſt.

d in vita Martini V.

e in antimom. par. 2. antid. contra progreſ. 61. pag. apud me 243 col. 1.

f in hiſt. lib. 9. cap. 79.

g in hiſtor. Famil. Vrſin. lib. 3. pag 43.

h in miſcellan. de elect. in prin. num. 3.

i in ſua Conſtit. de elect. Roman. Pontif. §. tertius modus.

K lib. 1. ſect. 1. cap 5. verſ. alius modus, & magis tutus.

l de elect. canon. tit. 4. cap. 7. n. 9. & ſeq.

m ead. Conſtit. Greg. XV. § primus itaque actus verſ. tertio quod non poteſt.

n de Cardinal. deciſ 103.

o lib. 1. ſect. 1. cap 5. verſ. quod ſi fortè.

Poſſem hic nonnullas formas, vt tempori, loco, & occaſioni ſatisfieret, nec non vniuerſalis Eccleſię neceſſitatibus conſultum eſſet, in electione Summorum Pontificum ſeruatus referre. Verùm ne verbis potius, quàm rebus inſiſtere videar, ſatis eſſe exiſtimaui, ad ſcriptores, qui hanc rem luculentèr tractarunt, cupidum lecto-
A rem remittere. Mandoſius *a* enim ſexdecim varias electionis formas enumerat: at Iul. Lauor. *b* pinguius hanc rem proſequitur, & alias indicat: videri quoque poterit Panuinus. *c*

Quædam verò de auctoritate Cardinalium Sede vacante, hic addere non inutile duxi; potiſſimùm ex Pij IV. *d* & aliorum Sanctionibus deſumpta.

Sciendum igitur eſt, Eminentiſſimos Cardinales in ijs, quæ ad Pontificem viuentem pertinent, nullum ius, vel auctoritatem habere, vt eſt Clementis V. *e* reſponſum, Pij IV. *f* Sanctione confirmatum; additis inſuper.

Gratiam, aut iuſtitiam facere, factam verò per Pontificem mortuum executioni demandare non valent.

De Statu temporali Romanæ Eccleſiæ, neque de pecunijs Cameræ Apoſtolicæ, vel Datarij ex quauis cauſa, præter exceptas, diſponere nequeunt.

B Camerario, Theſaurario, Datario, Depoſitario, Arcis S. Angeli Caſtellano, alijſquè Officialibus, ne Sacro Collegio, caſibus quibuſdam exceptis, obediant, in d. §. 6. ſub refectionis pœna interdicitur.

Pecuniæ verò Sacro Collegio ſoluendæ erunt: Decem millium ducatorum ſumma, in parentatione defuncti Pontificis eroganda.

Nec non pro victu familiæ Pontificiæ ante Conclauis ingreſſum, ac etiam poſt, per Camerarium, & Priores Ordinum deſcribendæ.

Pro eleemosynis Sede vacante fieri ſolitis, ob quam potiſſimùm cauſam Cardinalis Camerarij Officium non ceſſat, vt dicemus infra.

Pro regalibus Populo Romano, Magiſtratibus Cuſtodiæ Vrbis, & Conclauis.

Pro defenſione Terrarum, & locorum eccleſiaſticæ Ditionis, eorumquè ſecurita-
C tę. Quas quidem expenſas Cardinales pręſentes per ſecreta ſuffragia ordinare debent, itaut maioris partis ſententia, quod ſtatuendum erit, obtineat,

Si verò vltra prædicta grande aliquod periculum immineat, cui Cardinalibus omnibus præſentibus, iuxta Gregorij X. *g* ordinationem, aut ſaltem duabus illorum partibus celeritèr occurrendum videatur, tunc ſacrum Collegium iuxta maioris partis ſententiam per ſecreta ſuffragia pari modo obtinendam, oportunum adhibere remedium, neceſſariam parare impenſam poſſit, & valeat.

Quæſitum eſt, ſi fortè Pontifex eligatur, qui nedum à Conclaui, ſed abſens ab Vrbe fuerit, prout non rarò contigiſſe conſtat, an ſacro Collegio permiſſum erit deſtinare Legatos, vt nouum Pontificem ad Vrbem perducant, & neceſſarios ſubminiſtrare ſumptus, ex redditibus Cameræ Apoſtolicæ percipiendos, præmiſſa Pij IV. Con-ſtitutione non obſtante? Et affirmatiuè reſpondet Gambar. *h* quia hoc ad honorem
D electi, & vtilitatem Sedis Apoſtolicæ ſit, & ideo ad Papam, & Apoſtolicam Sedem expenſarum onus pertinet. *i* Et idem dicendum putat Iulius Lauor. *k* in ſimilibus caſibus, ex quibus per ſubtractionem, & denegationem neceſſariæ impenſæ retardari poſſet electio noui Pontificis.

Gubernatores quoque Vrbis, tam vltra, quàm citra pontem, alijquè pro Eccleſiaſticæ Ditionis regimine Officiales creandi, eadem forma, per ſecreta quippe ſuffragia ſeruata, eligantur.

Et cum ſacri Collegij auctoritas à Summo Pontifice pendeat, *l* vt ſcripſit etiam Manfred. *m* multa propterea Sede vacante Cardinalibus denegantur.

Canones condere non valent; hoc enim ad Pontificem pertinet, eoquè mortuo, ad Cardinales non tranſit, ex Manfredo. *n*

E Collegium Cardinalium quàmuis Pontificem eligat, Cardinales tamen creare nequit; immò nec iam creatis inſignia conferre, neque os claudere, vel aperire, neque Epiſcopos creare, ſeu creatos confirmare valet, teſte Iulio Lauor. *o*

Verùm Iacobatius *p* poſſe Concilium ex magna neceſſitate Cardinales creare, ſcribit.

Legatum quoque extra Curiam ipſo inuito mittere, nec miſſum à Papa reuocare Cardinalibus Sede vacante permittitur, vt Speculatori *q* placuit; Iacobatius *r* tamen, ſi magna inſtet neceſſitas, poſſe ait: tu vide Zabarell. *ſ*

Hæc autem ideo Cardinalium Collegio denegata putantur, ne ſi omnis poteſtas penes

a in reg. 13. Cancellar. q. 8. à n. 16 vſque ad fin.
b de elect. canon. tit. 4. cap. 4. 5. 6. 7. 8. 9. & 10.
c ad Platinam, in vita Pelagij II.
d Conſtit. 63. bullar. nou. tom. 2. pag. 91.
e Clem. ne Romani, de elect.
f d. Conſt. 63. §. 6.
g c. 3. de elect. in 6.
h de off. & poteſt. Legat. lib. 9. num. 185.
i l. 1. C. de cad. tollen. c. qui ſentit de reg. iur. in 6.
k de conclaui, & conclauiſt. tit. 3. cap. 3. num. 27.
l Clem. ne Romani, §. irritum, de elect.
m deciſ. 372.
n d. deciſ. 261.
o de conclau. & conclauiſt. tit. 3. cap. 3. n. 15. & 19
p de Concil. lib. 6 art. 7 in prin. n. 2. & ſeq.
q tit. de Legato, §. finitur, nu. 5.
r d. lib. 6. art. 7. num. 12.
ſ in Clem. ne Romani, §. irritum, num. 3 de elect.

Digitized by Google

penes ipſum Collegium redacta eſſet, nullam deinceps Romani Pontificis eligendi curam gereret, quamobrem hæreſes, ſcandala, & vniuerſalis Eccleſiæ exterminatio oriri poſſent, vt Manfredus *a* ſcribit: aliam quoque rationem ex Iul. Lauor. *b* cognoſces.

Ex hue vſque dictis ſatis probatum puto, quod initio pollicitus ſum; officium quippe Cardinalium Sede vacante circa duo potiſſimùm verſari, vt mortuo Pontifici funus ſolemni ritu ducatur, & nouus præſcriptis legibus eligatur. A

Hæc verò electio cum temporibus retroactis tam aperto, quàm clauſo Conclaui valida putaretur, ex Iacobatio, *c* & Manfredo; *d* hodie verò ad validitatem electionis requiritur, vt Conclaue ſit clauſum, ex Gregorij XV. ſæpe citata Sanctione. *e* Et hanc Cardinalium incluſionem, quæ Conclaue dicitur, ſub Honorio III. primò inuentam fuiſſe ſcribit Ciacconus. *f*

At quoniam ſuper huiuſmodi Conclauis clauſura quædam accidere potuiſſent, ex quibus validitas electionis in dubium reuocari poſſet, ſan. me. Vrbanus VIII. vt omnem dubitandi anſam tolleret, hanc Sanctionis partem ita intelligendam eſſe edixit. *g Vt ſtatim poſt clauſum Conclaue diligens fiat inquiſitio ſuper ipſa clauſura, eaquè in effectu reperta, publicum fiat documentum per Cæremoniarum Magiſtrum, quo peracto, etiamſi poſtea in totum, vel in parte apertum de facto reperiatur Conclaue, ſemper tamen clauſum, & pro clauſo cenſendum, & habendum, quoad electionis validitatem, donec de conſenſu duarum partium Cardinalium præſentium per ſecreta ſuffragia apertum eſſe declaretur.* B

Quoniam verò in ſæpe citata Pij IV Conſtitutione *h* ſtatutum eſt, vt tres Cardinales antiquiores, ex quolibet ordine vnus, addito etiam Cardinali Camerario, vacante Sede, reliquos Cardinales congregandi, & in Congregationibus occurrentes neceſſitates proponendi, & vt Conclaue ex omni parte claudatur, curandi ius habeant; ſciendum eſt, horum trium Cardinalium officium tertia die poſt Conclauis ingreſſum expirare, & alios tres in ordine ſequentes tertio quoque die vnà cum Camerario in eodem miniſterio ſuccedere. *i* C

Ex Cardinalibus verò in Conclaui exiſtentibus nemo ab electione, nec ſuffragijs, tam actiuis, quàm paſſiuis (vt vocant) etiam excommunicatus, & eccleſiaſticis innodatus Cenſuris excluditur, *k* vt dicemus infra latius, vbi de priuilegijs Cardinalium ſermo erit. Declara tamen præmiſſa non habere locum in Cardinalibus ſchiſmaticis; hi etenim in Conclaui non ſunt admittendi, ex Iacobatij *l* ſententia, quam refert, & ſequitur Manfredus. *m*

Excluditur etiam ab electione Romani Pontificis Cardinalis, qui ſaltim in Diaconatus Ordine conſtitutus non ſit, ex præcitata Pij IV. Sanctione, § ſtatuimus etiam; quam quidem Sanctionem à Sixto V. paritèr confirmatam habes. *n* Verùm excluſio hæc locum habet, ſi Cardinalis Pontificali priuilegio munitus non ſit, vt eſt Gregorij XV. declaratio. *o* D

An autem Cardinalis, cui nondum clauſum, & apertum fuit os (iuxta ritum, & Cæremonias Eccleſiaſticas) habeat votum in electione Pontificis, ſcias, hanc dubitationem exortam fuiſſe in electione Innocentij VIII. vacante tunc Sede per obitum Sixti IV. aderat enim in Conclaui Cardinalis Sfortia, qui cum in vita Pontificis nondum Romam veniſſet, non fuerat illi apertum os in Conſiſtorio; verùm Patres tunc decreuerunt, ex eo quia non præceſſerat alia cæremonia claudendi os, nec erat illi clauſum, dum Pontifex diem clauſit, permiſſum, & licitum eſſe d. Cardinali Sfortiæ, ſicut & alijs, votum habere; vt refert Io. Bapt. Broccardus vnus ex Cæremoniarum Magiſtris, qui tunc aderat in Conclaui, & omnia, quæ in illo geſta fuerunt, ſigillatim, ſummaquè diligentia ſcripſit.

Sed numquid conuentiones inter Cardinales in Conclaui exiſtentes factæ neceſſariò ſeruandæ ſint à Pontifice poſtea creato; Abbas Panormitanus, *p* ſi conuentiones contra Pontificiam Dignitatem ſint, licèt iuramento roboratæ, ad illas ſeruandas non teneri ait; cui aſſentiuntur Barbat. *q* & Mandoſ. *r* Fallit tamen concluſio, ſi poſtquàm Pontificiam aſſumpſit poteſtatem, eaſdem conuentiones ratas habuerit, & iureiurando confirmauerit, vt Card. Tuſcus *ſ* probat; & in Gregorio XII. ſeruatum teſtatur Platina; *t* & alij multi: hic enim cum in Conclaui iuraſſet, ſe renunciaturum Papatui, quando id Eccleſiæ bono cederet, & hanc quoque promiſſionem in Pontificatu confirmaſſet, à Cardinalibus in Concilio Piſano congregatis à Romana Sede deiectus, & geſta per eum irrita, inualidaquè declarata fuerunt. Quàmuis E

non

a de Cardinal. cap. 19. in fin.
b de conclau & conclau ſt. tit. 3. cap. 3. num 8.
c de Concil. lib. 4 art. 4. num. 154. & 155
d deci ſ 324.
e in ea parte, vbi Cæremonie deſignantur, § primò hac forma.
f in eius vita in princ.
g in confirmat. Conſtit. Greg XV § quoniam autē decreuit.
h Conſt. 63. § 9. ſtatuimus.
i d. Conſt. 63. § 8. ipſorum autē.
k Clem. 2. § cæter. de elect. Manfred. deciſ. 302.
l tract. de Concil. lib. 7. art. 1. in 6. dub. num 142. & melius 156. & 157.
m deciſ. 389. in princ
n Conſt. 30. § 6 Bullar. nou. tom. 2. pag. 560.
o in ſæpe citata Conſtit. § porrò capitula, verſ. niſi priuilegio.
p in c. ſicut noſtris, num. 1. in 3 notab. verſ. ex hoc habetur de iureiur.
q conſ. 1. per tot. lib. 1.
r ſuper reg. 32. Cancell. q. 5. n. 8.
ſ in ſuis concluſ. in verb. Papa, concluſ. 50. n. 23.
t in eius vita.

non deſint Scribentes, qui de validitate talis deiectionis, & an Concilium Piſis congregatum neceſſaria habuerit requiſita, dubitent; vt videre eſt apud Coquæum. *a*

Liberandi tamen reos à carceribus conceſſum eſſe Cardinalibus Sede vacante, ex antiqua, & immemorabili conſuetudine, & conſequentèr ex titulo præſcripto, priui-A legioquè acquiſito, affirmat Mandoſ. *b* Pomponij I. C. reſponſo *c* fretus, dum ait, *Ductus aquæ, cuius origo memoriam exceſſerit, conſtituti loco habetur:* quod etiam exemplis comprobat, & Franciſci Soderini Cardinalis Volaterrani nuncupati ſupplicem libellum ſacro Collegio vacante Sede porrectum affert; hic enim ab Hadriano VI. initio ſui Pontificatus vnicè dilectus, eundem poſtea mutata fortuna iratum ſubſtinuit; interceptis enim huius Cardinalis literis, quibus Gallorum Regem ad inferendum Siciliæ bellum commonebat, eum in Hadrianam Molem coniecit, & in carcerem truſit, pretioſa ſupellectili in fiſcum deuoluta; è viuis autem Pontifice erepto, Cardinalium omnium voto è carcere liberatus, cum alijs in Conclaui ad noui Pontificis Clementis VII. electionem interfuit, Ferdinando Vghello *d* teſte: ſupplex verò libellus à Mandoſio relatus ita concipitur. *Reuerendiſſimi Domini mei Colen-*B *diſſimi humilem commendationem. Arbitror ex proceſſu fabricato, & informationibus factis ſingulis Dominis ſatis conſtare de innocentia mea ſuper obiectis per eos, qui ſe inimicos profeſſi ſunt, & de iure, & conſuetudine in omnibus obſeruata me eſſe relaxandum, exemplo Cardinalis de Columna, & de Sabellis, qui diù detenti ex cauſa læſæ maieſtatis, ipſo obitus die Xiſti IV. fuerunt liberati, & exemplo omnium noxiorum, quibus temporibus iſtis carceres aperiuntur:* huc vſque libellus, cuius reſcriptum iuxta petita emanauit, vt diximus. Hodie tamen pro ſimilibus, & alijs grauioribus delictis, etiam pro ære alieno in ſumma notabili, non relaxantur rei, ſed vt magis cautè cuſtodiantur, è Turris Nonæ, & Curiæ Sabellorum, alijſquè carceribus in Hadriani Molem tranſportantur, vt vacante Sede per obitum Clementis Octani, Leonis XI. Pauli Quinti, Gregorij XV. & Vrbani VIII. ſeruatum vidimus, fidequè C oculata teſtamur.

a in antimorn. par. 2. antidot. circa progreſ. 61 verſ. vita functo Innocentio, pag. 240. & 241.
b in gloſ. ſacult. Reg. 9. vlt. circa fin. in verb. vacante.
c l. hoc iure, §. ductus aquæ, ff. de aqua quot. & æſti.
d in addit. ad Ciaccon. in vita Alexandri VI. Cardinali 37.

CAPVT XIV.

De Officio S. R. E. Cardinalium Romano Pontifici aſſiſtendo.

SVpereſt, vt Officium Cardinalium, aſſiſtentiam Romano Pontifici exhibendam reſpiciens, enodemus; cuius origo à Platt. *e* relata ita ſe habet. *Ante annos octingentos Romani Pontifices ad grauiora negocia conſultanda cogebant* D *Concilia, quæ nationalia vocabant, ideſt Italicorum Epiſcoporum; quibus tamen Concilijs etiam Presbyteri Cardinales intererant, vt ex Diui Gregorij Synodo f apparet: in ea enim poſt Epiſcoporum nomina, Vrbanorum etiam Presbyterorum leguntur. Sed auctis Eccleſiæ opibus, & inſuper acceſſione temporalis Principatus, cœpit Pontifex in ſingulos dies conſilijs, & adiutoribus egere; Epiſcopi verò tam ſæpe euocari non poterant, eapropter Concilia paulatim omiſſa ſunt, totaquè res ad Cardinalium Senatum redacta eſt.* Hæc Platta. Ex quo Senatores Patres ampliſſimi, & Patritij Eccleſiæ à Manfredo *g* nuncupantur; qui ſicuti Senatores, & Patritij coram Cæſare aſſiſtunt, ita etiam Eminentiſſ. Cardinales coram Pontifice, ex magni Conſtantini Imperatoris Sanctione, *h* totiuſquè Chriſtianæ Reipublicæ adminiſtrationi inuigilare debent. *i*

Atque hinc colligunt Doctores, Cardinales eſſe in quaſi poſſeſſione, vt Pontifex E ſine ipſorum conſilio ardua non explicet; quod Abbas, alijquè multi ſcripſerunt à Deciano *k* relati. Verùm Romano Pontifici non aſſiſtunt Cardinales per modum determinationis, ſed miniſterij, & conſilij, eorumquè vota non diffinitiua, ſed conſultiua ſunt, Paleotto teſte. *l* Nec mirum igitur, ſi multa Romani Pontifices ſine Cardinalium conſilio expediunt, quia de honeſtate tantùm, non ex neceſsitate illud exquirunt, vt Manfredus *m* obſeruat. Immo non valere conſuetudinem, vt Papa non poſsit ſine conſilio Cardinalium ardua ſtatuere, quia eſſet præſcribere contra ſupremam poteſtatem Papæ, teſtatur Abbas. *n* Verùm ſi magis apertam huius quæſtionis notionem habere cupis, Paleottum *o* conſule, qui poſt multa concludit;

Quam-

e de dignit. & off. Card. cap. 6.
f lib. 4. epiſt. cap. 88.
g deciſ. 19.
h c. Conſtantin. diſt. 96.
i c. bona il primo & ibi gloſ. in verb. generali, de poſt. Prælat.
k tract. crimin. tom. 1. lib. 4. cap. 15 num. 4.
l de ſac. Conſiſt. conſult. par. 5 q. 5 pag. 260. ſub litera C.
m de Cardinal. deciſ. 3.
n in c. 2. num. 3. verſ. numquid autem, de cler. nõ reſiden.
o d. tract. par. 1. q. 3. per tot.

Quàmuis de neceſſitate non ſit à Summo Pontifice petendum Cardinalium conſilium, nihilominus præter Conſiſtorium, quod bis in menſe (ſi ceßent impedimenta) celebratur, aliæ multæ conſtitutæ ſunt Cardinalium Congregationes, in quibus Sedis Apoſtolicæ negocia matura conſultatione decernuntur.

Etenim cum ad Romanam Sedem nedum ea, quæ ad Fidem, Religionemquè A
pertinent, deſerantur, *a* ſed aliarum quoque cauſarum quæſtiones, & difficultates deuoluantur (eſt enim Sedis Apoſtolica velut arbor illa, quam apud Danielem vidit Aſſiriorum Rex Nabucdonoſor, ad cuius ramos aues conuolabant, & ſub cuius vmbra reliqua quieſcebant animalia) ideo Summus Pontifex, à quo (velut omnium Caput, & Præſul) cuncta ſuo ordine diſponenda ſunt, partitis cauſis, non vni omnia, ſed ſingula ſingulis, vt omnes cooperatores exiſtant, & tanquam aquæductus, ex pluribus diſpoſitis Cardinalium Congregationibus, negocia ibi diſcuſſa, & examinata pro ſuprema manus impoſitione ad eundem Pontificem deferantur, vt Moſconio *b* placet. Vt autem hæc veritas magis eluceſcat, omnes Cardinalium Congregationes explicabimus infra.

Cardinales verò à Summo Pontifice ad conſilium adhibiti, illarum rerum, quæ B
tractandæ ſunt, cognitionem habere debent, ne caſu, aut imparati, ſed optimè inſtructi accedant: nullo enim pacto (vt Diuus Baſilius *c* ait) negligentes eſſe oportet eos, qui Deo placere cupiunt, in cognoſcendis, ac pertractandis ijs, quæ officij eorum ſunt: & magis ad rem Diuus Bernardus *d* ad Cardinales Curiæ ſcribens. *Agite* (inquit) *pro loco, quem tenetis, pro Dignitate, qua polletis, pro poteſtate, quam accepiſtis*: quibus verbis aptiſſimè indicat, hoc eſſe Cardinalium proprium, vt pro communi bono excubent aduerſus hæreſes, vitiorumquè cunctorum armatas acies infractæ Chriſtianæ virtutis propugnaculum ſe ipſos exhibeant, & ob hanc potiſsimùm cauſam datam eis dignitatem, & poteſtatem, qua pollent, agnoſcant; quam niſi huc referant, talento in terram à ſeruo nequam abſcondito, & defoſſo, *e* cuius culpa tenebris exterioribus fletu, & ſtridore dentium æterno vindicata fuit, comparanda erit. Neque committendum, vt cuiuſquam Principis gratia, ſiue auctoritas Cardinalitiam eripiat libertatem: qua in re Alphonſum illum Borgiam poſtea Caliſtum Tertium magnopere laudatum accepimus, qui cum vt Aragonenſis Alphonſo Regi ſubditus eſſet, nunquam tamen illius gratia ſe inclinari, aut flecti paſſus eſt quò non debebat; quin etiam cum is aliquando inſtaret, & vrgeret, vt ad Baſilienſe Concilium, quod ſine Pontificis auctoritate fiebat, ſeſe conferret, liberè, ac fortitèr recuſauit, immo verò Regi perſuaſit, vt Neapolitanum bellum, quod ille aduerſus Eccleſiæ Dignitatem gerebat, omitteret. Sicutè contra non videtur aliqua nota carere Franciſcus Cardinalis Soderinus, non ſolùm quia (vt dictum eſt ſupra) Gallorum Regem ad bellum Siciliæ inferendum literis commonuit, ex quo in Hadriani Molem, & in carceres coniectus fuit, ſed etiam quia, vt Iouius *f* ſcribit dicere ſolitus eſſet; nihil homini petenti excelſa, & præſertim in hac aulæ fortuna D
verſanti, vel vſu melius, vel expeditius eſſe, quàm duabus omnino ſellis ſedere.

Sed mittenda ſunt hæc, vt ad inſtitutum redeamus, ad Officium quippe Cardinalium, in aſsiſtentia Romano Pontifici ad Sedis Apoſtolicæ negocia exequenda, conſiſtens. Cuius cauſa Cardinales à Romana Curia abeſſe, niſi Legationis cauſa, nō debent; ſimplex enim Cardinalis in Curia reſidens cuiuis Cardinali Legato quoad honores præfertur, ex Gomeſij *g* ſententia, & ſcribit quoque Caſſaneus. *h* Quamobrem Cardinales in Romana Curia commorantes propter aſsiſtentiam Papæ in adminiſtratione vniuerſalis Eccleſiæ, à ſuorum Beneficiorum reſidentia excuſabantur, eodem Gomeſio *i* teſte. Et Cardinalem impetrare poſſe quemcumque Epiſcopatum, & nihilominus non in Eccleſia ſibi commiſſa, ſed in Vrbe reſidere debere, ſcripſit Mandoſ. *k* Verùm ab hac Mandoſij ſententia cauendum eſt, quia ſecus in ſacro- E
ſancta Tridentina Synodo *l* ſancitum legimus; Cardinales ſcilicet ad Epiſcopales Eccleſias regendas electos, in ipſis Eccleſijs, ſiue Diœceſi commorari debere, neque illinc abeſſe permiſſum, niſi cauſæ ab ipſa Synodo exceptæ concurrant; quæ addit inſuper, niſi conſecrationis munus intra tres menſes recipiant, ad fructuum perceptorum reſtitutionem teneri. *m* Et ob hanc potiſsimam rationem dixerunt multi, non eſſe Epiſcopos ad Cardinalatum promouendos, neque Cardinalibus Epiſcopales Eccleſias conferendas; nam ſi ratione Cardinalatus in Romana Curia reſidere debent, vt Summo Pontifici in adminiſtratione vniuerſalis Eccleſiæ aſsiſtant, ratione autem Epiſco-

a c. nouit. de iud.

b de maieſt. milit. Eccleſ. lib. 1. cap. 6. pag. 131.

c in moral. reg. 9

d epiſt. 188.

e in Euangel. Matth. 25.

f in vita Leonis X. lib. 2. pag. apud me 42.

g Reg. Cancel. vtriuſque ſignat. comp. pag. apud me 157.

h c in catal. glor. Mund. par. 4. conſid. 16.

i in reg. de impetr. benef. vacan. per obit. famil. Card. q. 17. pag. 285.

k in reg. 7. de reſeru. q. 3. num. 8.

l ſeſſ. 23. de reformat. cap. 1.

m d. ſeſſ. 23. cap. 2.

Epiſcopatus in Eccleſijs, ſiue Diœceſi ſibi commiſsis perſonaliter reſidere tenentur, manifeſta reſultat repugnantia, & impoſſibilitas vtrumque munus adimplendi, Barthol. Caranza *a* teſte.

Eoquè magis vrget argumentum, quia Epiſcopalis reſidentia à Iure Diuino procedit, vt in Eccleſiaſt. *b* legitur in hæc verba. *Rectorem te poſuere, curam illorum habe*. Et plura congerunt Caranza, *c* Anton. Pagan. *d* & alij: Pontifex autem Ius Diuinum immutare nequit. *e* Certa igitur videtur eſſe concluſio, non eſſe Epiſcopos ad Cardinalatus Dignitatem promouendos, nec Epiſcopales Eccleſias Cardinalibus conferendas; qua de re ſi plura cupis, Bartholomæum Catanzam conſule. *f* Quibus, & alijs argumentis ad præmiſſa confirmanda adductis, & adducendis reſpondere nititur Rodulphus Cupers, *g* nempe Cardinales in Epiſcopos promoueri poſſe, nedum ad Epiſcopales Eccleſias Cardinalatibus vnitas, ſed etiam ad Epiſcopales à Cardinalatibus ſeiunctas, quem vide, ſi lubet. Quomodo autem Cardinales à Romana Curia abeſſe valeant, docuit Rota apud Verallum. *h*

A

a de reſident. Epiſcop. cap. 8. verſ. ſecundo cõfirmatur.
b cap 32.
c d. tract cap 4.
d de iuriſd. & reſid Epiſcop. ſect. 8 in fin ſect. 9 in princ.
e c. literas, de reſtit. ſpoliat. Abb. c. à nobis, nu. 4. de decim.
f de reſiden. Epiſcop. cap. 8. verſ. præterea alia etiam via.
g in repet. c. oportebat, 79. diſt. in verb Presbyteris, art. 2. à num. 17. ad fin. pag apud me 266.
h deciſ. 93. nu. 1. par. 1. deciſ. 86. ſeu 5, in verb. indultum par. 2.

B Vbi verò Cardinales à Summo Pontifice ad conſilium adhibentur, liceat illis, vt par eſt, ſecundùm Deum, & Conſcientiam liberè, ac impunè loqui quodcumque ſenſerint. Si quid in Conſiſtorijs, alijſuè Congregationibus contra vniuerſalis Eccleſiæ bonum, vel honorem proponi, referriquè audierint, ſine peccato acquieſcere nequeunt, apertaquè fronte impugnare tenentur. Et quàmuis Manfredus, *i* alijquè per eum adducti ſcripſerint, Cardinales non teneri ad Conſiſtorium accedere, ſi pro comperto habeant, rem iniuſtam ibi tractandam eſſe; Palcottus *k* tamen contrariam ſententiam veriorem dixit, teneri inquam accedere, eorumquè ſuffragium palàm, & liberè proferre.

i deciſ. 119. 128 & 137.
k de ſacri Conſiſt. conſult. par. 5 q 8. verſ quibus ita conſtitutis pag 286,

C Quæ verò in Conſiſtorijs geſta, dicta, vel narrata fuerint, vota quoque, vel ſuffragia, quæ in odium, præiudicium, ſiue ſcandalum alicuius redundare poſſent, ſcripto, aut verbo, vel quouis alio modo nullus Cardinalium ſub pœna periurij, & inobedientiæ referat, ex Lateranenſi Concilio ſub Leone X. *l*

Multoquè fortius, ſi ſuper aliqua re indictum ſit à Romano Pontifice ſilentium, aliquis verò Cardinalium arcana contra Pontificis præceptum promulgauerit, nedum præmiſſas, ſed latæ ſententiæ excommunicationem, ab ea non abſoluendus, niſi ab eodem Pontifice cum expreſſione cauſæ, & in mortis articulo, ſe incurſurum ſciat, ex eodem Concilio, ſiue Leonina confirmatione. *m* Immo & læſæ maieſtatis crimen incurrere Cardinales, ſecreta Sedis Apoſtolicæ promulgantes, teſtatur Gigas; *n* & ex hoc capite abſolutum fuiſſe Franciſcum Mariam Vrbini Ducem ab homicidio in perſonam Franciſci Alidoſij Cardinalis Papienſis commiſſo; hic enim Cardinalis Bononiæ, atque Eccleſiaſtici exercitus Legatus Ducibus Gallis contra Romanam Eccleſiam hoſtilia arma mouentibus Summi Pontificis, & ſacri Collegij ſecreta nunciabat; ex quo maieſtatis reus effectus, licere ſibi Franciſcus Maria putauit,
D diſtricto enſe in illum irruere, vt Carolus Ruinus, *o* hac de re conſultus reſpondit.

l Bullar. nou. to. 1, Conſt. 7. §. 30. pag. 477.
m §. 31.
n de crim. læſæ maieſt. q. 5. n. 22.
o conſil. lib. 5.

CAPVT XV.

De Cardinalium Congregationibus.

Dictum eſt ſupra pluribus in locis S.R.E. Cardinales ad hanc ſacroſanctam, & eccleſiaſticam Dignitatem ideo promotos eſſe, vt Summo Pontifici in adminiſtratione vniuerſalis Eccleſiæ tanquam Senatores, & Conſiliarij aſsiſtant; cum autem ad Sanctam, & Apoſtolicam Sedem non ſolum quæ ad
E Fidem, & Chriſtianam Religionem pertinent, deferantur, ſed etiam aliarum quoque cauſarum quæſtiones, & difficultates diſquirere, cognoſcere, ac terminare pertineat; ideo Paleotto teſte *p* ſingulis hebdomadis, vel ſaltem bis in menſe Cardinales omnes coram Pontifice Maximo conueniunt, quem quidem conuentum Conſiſtorium vocant, de quo primo loco dicendum putaui.

p de ſacr. Conſiſt conſult par. 5 q. 7. pag. 273.

CONGREGATIO PRIMA

Seu A

De Conſiſtorio.

a in Auth. de appell. §. ad hac. in verb. Conſiſtorium
b in lib. Eſther. cap 5.
c in l 1. n. 1. C. de Comit. Conſiſt. lib. 12.
d de off. dom. aug lib. 1 cap 17
e in l. minor. 19. § 1. ff. de minor. 25. ann.
f lib. 6. variar. cap. 12.
g lib. 9. variar. cap. 6.
h lib 5. cap. 12. & lib 6. cap. 6.

CONſiſtorium, ſvt Gloſſatori *a* placet, eſt locus, vbi Princeps ad audiendum cauſas, & iudicandum ſedebat; huic opinioni fauet, quod legitur in ſacra Pagina, *b* ibi. *At ille ſedebat ſuper ſolium ſuum in Conſiſtorio Palatij contra oſtium domus &c.* cui etiam ſubſcribit ſe Lucas de Penna. *c*

Verùm Iacobus Guther. *d* Conſiſtorium vocat locum, in quo qui ſunt in Conſilio Principis, conſiſtunt; & hunc differre ab Auditorio aliquatenus putat, nam in Conſiſtorio Principis & publicæ res, & priuatorum tractantur, in Auditorio autem cauſæ tantùm agebantur, & Princeps ſententiam dicebat, vt apud Vlpianum: *e* & in vtroque Conſiſtoriani Comites conſilium præbebant, maxima culmina Dignitatum conſequuti, Caſſiodoro teſte *f* in formula Comitiuæ primi ordinis his verbis. *Spectabilitas clara, & Conſiſtorio noſtro digniſſima, qua inter Illuſtres ingreditur.* Et alibi. *g Hoc igitur laudabile præiudicium ſententiam gratioſam, militiam domeſticam à duodecima indictione Cancellorum ſibi decus attribuit, vt Conſiſtorij noſtri ſecreta fideli integritate cuſtodias &c.* Quibus in locis, ſicut etiam ſupra *h* Caſſiodorus videtur Conſiſtorium pro Auditorio Principis vſurpaſſe: Iacobus autem Guther. inter hos Conſiſtorianos Comites aliquam ponit differentiam; nam alijs Cõſiſtorium Principis ingredi facultas erat, alijs deliberandi; alij etiam fuerunt Comites ordinis primi in Conſiſtorio, alij ordinis primi intra Conſiſtorium, vt ex Romanis inſcriptionibus liquet. C

Memmio Vitraſio Orfito. V.C. nobilitate actibuſque ad exemplum præcipuo, Præfecto Vrbi, Proconſuli Africæ, Comiti in Conſiſtorio Ordinis primi.

Et in alia ſimilitèr Romæ.

Saturnino Secundo V.C. Præſidi Prouinciæ Aquitaniæ Magiſtro memoriæ Comiti Ordinis primi Proconſuli Africæ item Comiti Ordinis primi intra Conſiſtorium. D

Comites in Conſiſtorio multis negocijs intereſſe poterant, vt ſi Legati adirent Principem, & audirentur; ſi Princeps de cauſis priuatorum cognoſceret: & quod Guther. de Regio Conſiſtorio obſeruat, nos de Pontificio dicemus, puta in Conſiſtorijs, quæ vocant publica, quibus præter Cardinales Aduocati Conſiſtoriales, alijquè multi in ipſo Conſiſtorio interſunt.

i Spart. in Hadrian.

At verò qui intra Conſiſtorium ſacrum ſunt, hi arcanis Principis intereſſe meruerunt, in contubernium Imperatoriæ Maieſtatis adſciti, vt Spartianus *i* loquitur: & hoc in S.R.E. Cardinalibus hodie apud nos verificari certiſſimum puto, vt ex infra dicendis manifeſtius fiet.

K in Clem. 1. de iureiur.

Conſtat enim duplex eſſe Conſiſtorium, alterum priuatum, publicum verò alterum: publicum vocant, quod omnibus commune eſt, non ſolum Cardinalibus, ſed alijs quoque Prælatis, priuatiſquè viris, ſiue clericis, ſiue laicis, vt Clementis V. *k* verba demonſtrant, dum ait. *Præfatis itaque Nuntijs in noſtra, & fratrum noſtrorum præſentia conſtitutis, ac ſecundùm dicti tenorem mandati Auinione, vbi tunc eramus cum noſtra Curia reſidentes, in publico Conſiſtorio, in quo erat Prælatorum, & aliorum tam clericorũ, quàm laicorum non modica multitudo &c.* Et in his publicis Conſiſtorijs vt plurimùm Sanctorum Canonizationes præfiguntur, Principum Oratores audiuntur, Galeri rubri, aliorumquè inſignium nouis Cardinalibus aſſignationes fiunt; Legati quoque de latere ex Legatione ad Vrbem reuerſi hic ſolemni pompa recipiun-

recipiuntur, vt ex Cæremoniali Romano *a* liquet: & alia ad rem narrant Sarnenſ. *b* & Veſtrius, *c* vbi de Aduocatis Conſiſtorialibus agit.

Secretũ verò Conſiſtoriũ conſtituitur ex Romani Põtificis præſentia, aſtantibus tãtummodo S.R.E. Card. vt ex eodẽ Cæremoniali Romano, *d* Et eſt notandũ, quòd
A quãmuis Papa in cubiculo, vel alibi cũ Cardinalibus conueniat, & cum illis loquatur, votumq; petat; nõ tamen hic diſcuſſa, & pertractata determinationẽ habere dicuntur, cũ proprius conſultationis locus ex antiquo inſtituto ſacrum Conſiſtorium eſſe cenſeatur, tanquã Congregatio Congregationum, vt eſt Cardinalis Paleotti *e* ſententia.

Quæ verò in priuatis Conſiſtorijs pertractentur, ſummatim referre placet. Præmittendũ tamen erit, in hoc Sacroſancto Senatu, cuiuis alteri vniuerſi Orbis ſupremo, & eminentiori, vnamquamque Prouinciam, Regulariũ Sodalitia, Regna, Regeſquè omnes ſuos habere Patres tutelares, quos Protectores vocant, quorum munus eſt, ad Epiſcopales, Archiepiſcopales, Metropolitanas, Patriarchales Eccleſias, nec non Monaſteria, & Abbatias, quas Conſiſtoriales vocant, electos Summo Pontifici, & Purpuratis Patribus proponere; Eccleſiarumquè ſtatum, cuius nempe valoris, quas habeat prærogatiuas, an electio ad Capitulum, Ciuitatem, Prouinciam, Regem, vel alios per-
B tineat, breui compendio referre; nec omittuntur alia quæcumque ad Cultum, Fidem, Religionem, Chriſtiani gregis pacem, ad conſeruandam nedum ſpiritualis, ſed temporalis quoque Romanæ, & vniuerſalis Eccleſiæ Ditionem pertinentia, vt Tholoſanus, *f* alijque ab ipſo relati teſtantur. Cardinalium quoque creationes, Titulorum, ſiue Eccleſiarum aſſignationes, optiones, oris obſignationes, & aperitiones, Legatorum de latere electiones hic quoque fiunt, vt in Cæremoniali Romano, *g* & nos diximus aliàs. Imperatoris quoque, Regum, aliorumuè Principum depoſitiones (ſi neceſſitas poſtulabit) & Imperij, Regnorum, ac Principatuum collationes Eminentiſſimus hic Senatus decernit; quæ quidem res cum grauiſſimæ ſint, & manifeſtam, exploratamquè neceſſitatem expoſtulent, idcircò Summi Pontifices, niſi prius expoſitis in Conſiſtorio rationibus, & conſentientibus Cardinalibus, tam magnam agitare mo-
C lem, & aleam iacere non aſſolent, Belarmino *h* teſte. Quod etiam obſeruatum fuiſſe à Gregorio IX. *i* in depoſitione Friderici II. à Paulo III. *K* in Henrici VIII. Angliæ Regis; à Pio V. *l* in Eliſabethæ eiuſdem Regni occupatricis legimus; aliaquè multa cognoſces ex Manfredo, *m* dum agit, de vocatione DD. Cardinalium per D.N. Papam facienda in promotionibus Imperatoris, Regum, aliorumquè Principum, atque illorum priuatione, & depoſitione. Verùm ſi Cardinalem Paleottum *n* legas, nil vltra de Conſiſtorio, de officio DD. Cardinalium inibi præſtando, rebuſquè tractandis inquirendum exiſtimo.

Quo tamen ordine Cardinales in Conſiſtorio ſedeant, ex Cæremoniali Romano *o* in hæc verba cognoſces. *Secretum Conſiſtorium celebratur in aula aliqua Palatij Apoſtolici remotiori* (*Cameram Papagalli, quæ eſt in Vaticano, appellant*) *Sedes Pon-*
D *tificalis parieti adhæret in medio; ſurgit à ſolo ſine thalamo, aut gradibus; ſcabellum habet magnum, ſuper quod Pontifex tenet pedes, & aliud paruum, per quod ad maius aſcenditur. Scabella pro pedibus* (ſeu ſedibus) *Cardinalium ante Pontificem locantur in forma quadrata à dextra, & à fronte ſedent Epiſcopi, & Presbyteri ſuo ordine vnus poſt alium. Prior Epiſcoporum primus eſt poſt Pontificem, deinde alij; à ſiniſtra verò prior Diaconorum primum iuxta Papam obtinet locum, alij deinde ſequuntur: vltimus Presbyterorum proximus eſt vltimo Diaconorum, inter quos nemo Cardinalium ſedet. Pontificis Sedes aureo panno eſt ornata; ſcabella Cardinalium nuda ſunt, ſed picta rubeo colore, cum armis Papæ: Locus inter ſedem Papæ, & ſcabella Cardinalium tapetis ſterni conſueuit: vltimus Diaconorum tintinabulum, ſeu campanellam retinet, vt ſignum faciat cuſtodibus Conſiſtorij, ſi Pontifex, aut Patres ab eis aliquid velint. In angulis ante faciem* Pontificis *ſcabella duo hinc inde remouentur, quoad*
E *omnes conuenerint, vt inde tanquam per oſtia intrent Cardinales ad ſedendum; cum omnes congregati ſunt, illa duo ſcabella reſtituuntur in locum ſuum. Pontifex ſi eſt pronunciaturus Cardinales, ſiue Prælatos, conſueuit exire paludatus, & mitratus; in alijs negocijs cum ſuo rocheto, & paruo cappatio, quãmuis hodie rarò, niſi in principio Pontificatus, exeat cum pluuiali, & mitra: alij omnes præter Cardinales excluduntur, cum tractare incipiunt Conſiſtorialia. Duo ſecreti Cubicularij* (*quos fortaſſe antiqui Comites in Conſiſtorio appellabant*) *pro foribus Conſiſtorij excubant cum ſuis cappatijs ſuper collum inuerſis, vt præſto ſint, ſi ſignum fiat. Pontifex negotia incumbentia in Senatu proponit, deinde per ordinem ſententias rogat; quiſque ſurgens*

 ſenten-

a ſect. 8. cap. 6. & ſect. 9. cap. 1.
b in reg. veri ſig. comp. verſ. ſed quare Papa, pag. 152.
c in pract. lib. 2. cap. 18.
d lib. 1. ſect. 9. cap. 3.
e de ſacri Conſiſt. conſult. par. 3 q. 111. pag. apud me 109
f in ſyntag. iur. vniu. par. 2. lib. 15. cap. 5. nu. 15.
g lib. 1. ſect. 8. ferè per tot.
h de poteſt. Papæ in tempor. cap. 12
i Conſt. 13. Bullar. nou. tom. 1. pag. 59.
k Conſt. 7. d. Bullar pag 619.
l Conſt. 101. d. Bullar. tom. 2. pag. 305.
m de Cardinal. cap. 12.
n de ſacri Conſiſtor. conſultat.
o lib. 1. ſect. 9. cap. 3.

ſententiam ſuam dicit, iuxta maioris partis ſententiam Pontifex decernit. Hactenus Cæremoniale de Sacro Pontificis, & Cardinalium Conſiſtorio. Cuius vmbram in Valeriano Imperatore delineaſſe videtur Flauius Vopiſcus *a* his verbis. *Cum conſediſſet Valerius Auguſtus in Thermis apud Byzantium præſente exercitu, præſente etiam Officio Palatino, aſſidentibus Memmio Fuſco Conſule ordinario, Bebio Macro Præfecto Prætorij, Quinto Ancario Præſide Orientis, aſſidentibus etiam à parte leua Aaulnio Saturnino Scythici limitis Duce, Murentio ad Aegyptum deſtinato, Iulio Triphone Orientalis limitis Duce, & Meceo Brunduſino Præfecto annonæ Orientis, & Vlpio Crinito Illyriciani limitis, & Thracij & Fuluio Boio Duce Rhetici limitis, Valerianus Auguſtus dixit &c.* Hæc Vopiſcus. A

a in Aureliani vita pag. apud me 352.

Sed redeundem eſt in viam: Cum negociorum grauitas, & multitudo in dies magis ac magis ad Apoſtolicam Sedem deuoluantur, ſoluſquè Pontifex omnibus ſatisfacere, & Conſiſtorium ſemper, omneſquè Cardinales inſimul conuocare ſit impoſſibile, ſumma quidem prudentia factum videmus, rerum peragendarũ molem in varios, ac inter ſe diſtinctos Cardinalium Conuentus (Congregationes appellant) æqua lance diuiſam, & iuxta cuiuſque rei indigentiam aſſignatam; ita ut Cardinales ipſi non omnes omnibus Congregationibus interſint, ſed vt partiti oneris portionem leuiùs ferant, diligentiùs examinent, Pontificem denique pro ſuprema manus appoſitione commodius conſulant, certi certis fuerint adlecti; quod ex infra dicendis magis apertum erit. B

CONGREGATIO II.

De Sacra Inquiſitione, ſiue de Sancto Officio.

QVoniam Fides, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, totius ſpiritualis ædificationis fundamentum eſt, nam vt Doctor Angelicus *b* cecinit

Ad firmandum cor ſincerum C
Sola Fides ſufficit.

b in hymno auguſtiſſimi Sacramenti Stroph. 4.

ideo Sanctæ Inquiſitionis contra hæreticam prauitatem vti firmiſſimum Catholicæ Fidei propugnaculum erecta eſt Congregatio; cui ob ſummam tantæ rei grauitatem Romanus ipſe Pontifex in Vrbe præſidet, à Paulo III. Ioanne Petro Card. Caraffa ad Pontificatum poſtea Pauli IV nomine euecto, ſuadente, *c* primùm inſtituta; *d* à Pio IV. *e* & Pio V. *f* poſtmodum aucta, multiſquè decorata priuilegijs. Sixtus verò V. cum eodem fermè tempore quindecim Congregationes ſiue inſtituiſſet, ſiue confirmaſſet, hanc primam in ordine confirmauit, & omnia, quæ à ſuis Prædeceſſoribus, ad illam gratijs, & priuilegijs excolendam, exornandam, & augendam ſancita fuerant, nouo, quatenus opus eſſet, ſulcimine roborauit: *g* & pauca quædam addidit quoque Clèmens VIII *h* D

Sed antequam hæc inſtituta eſſet Congregatio, non defuit tamen Dominorũ Cardinalium cura, & vigilantia, quæ regiones, & loca hæreſibus, erroribus, ac ſuperſtitionibus contra veram, & orthodoxam Fidem infecta inquireret, & perſcrutaretur, Romanoque Pontifici pro tempore exiſtenti referret, vt ſalutarem adhiberet medelam; quod ex Concilio Lateranenſi Leone X ſedente confirmato *i* innoteſcit. Quandoque etiã Cardinales de latere Legatos tanto muneri præfectos fuiſſe conſtat ex Clementis VI. diplomate, Bertrando tituli S. Marci Presb. Card. anno Dom. 1347. directo, & à Penia inter Apoſtolicas literas ad hãc rẽ facientes relato pag. apud me 164.

Archiepiſcopis quoque, & Epiſcopis in eorũ Eccleſijs, & Diœceſibus particularibus, ſi illas de hęreſi ſuſpectas habeãt, bis, aut ſaltẽ ſemel in anno, per ſe ipſos, vel alios idoneos, & prouidos Viſitatores inquirendi munus iniunctũ habes ab Innocentio III. *k* & innouatum per Sac. Conc. Trid. *l* Quibus etiam Epiſcopis conceſſum eſt, Clericum pro hæreſi ſeculari Curiæ tradendũ, conuocatis Abbatibus, alijſq; Prælatis, & Religioſis perſonis ſuæ Diœceſis degradare, ex Greg. IX. Sanctione. *m* Quæ quidem facultates adeo Epiſcopali Dignitati inhærent, vt licèt Papa ſuper proceſſu contra hæreticos formando aliũ deleget cum clauſulis generalibus, non tamen intelligitur derogaſſe facultatibus Ordinarij; ſed ſuper eodem facto Epiſcopus, & Inquiſitor à Papa delegatus coniunctim, vel diuiſim ſententiã proferre poſſunt; ſique in ea diſcordent, Pontifex ipſe conſulendus erit; quod à Bonifacio VIII ſancitum legis. *n* Pro cuius Sanctionis pleniori intelligentia conſulendus eſt Franciſcus Penia. *o* Adeo quoque Epiſcopali Dignitati defertur, vt ſi aliquis Epiſcopus hæretica labe infectus deteg- E

tur,

c Panuino teſte in eius vita.
d in Conſtit. 34. Bullar nou. tom. 1. pag. 670.
e Conſtit. 79. to. 2. pag 111.
f Conſtit. 1. pag. 179. conſt. 22. pag. 200 & conſt 23. pag 201. eod. tom.
g in Conſtit. 74. in: Congreg Bullar. nou. tom 2. pag. 6 2
h Conſt 76. Bullar nou. tom. 2. pag. 1 1 3
i in bulla confir. 7. in ordine, 6. 26. bullar nou. tom. 1 pag. 4 6.
K in c. excomm. §. adijcimus de hæret.
l ſeſſ. 24. cap. 3. de reform
m c. 1. de hæret. in 6.
n c. per hoc, de hæret in 6.
o in 3. par. Director. ſchol 75. pag. apud me 196

tut,locorum Inquiſitores contra eum inquirere nequeant; tenentur tamen hos Epi-
ſcopos,vel alios ſuperiores Prælatos hoc crim ne diffamatos, vel ſuſpectos Apoſtoli-
cæ Sedi denunciare,eodem Bonifacio VIII.ita mandante, *a* & Eymer. *b* referente;
quod etiam Pio V. placuiſſe legimus. *c*

A Cum autem ad Rom.Curiam multæ cauſæ ſicut hodie,ita etiam antiquiori æuo ab
Inquiſitoribus,& Epiſcopis in partibus deciſæ per appellationẽ deuoluerentur, & pro
ſubſtinendis eorum ſententijs ijdem priuati Inquiſitores ad hanc Curiam accedere
maximo eorundem diſpendio,& negociorum ad Fidem pertinentium periclitatione
cogerentur,Eymer. teſte: *d* Ideo Vrbanus IV. anno ſalutis 1263.vt prædictis occur-
reret ſumptibus,& incommodis, omnium primus Card. S.Nicolai in Carcere Tullia-
no generalem Inquiſitorem in Vrbe creauit, quem alij particulares Inquiſitores cō-
ſulere poſſent, vt teſtatur Franciſcus Penia, *e* qui prædicti Vrbani IV. delegationis
fragmentum ex Inquiſitione Bononienſi acceptum in hæc verba refert. *Periculoſa,&*
grauia impedimenta, quę in prędicto negotio vobis emerſerint, dilecto filio noſtro I.
Sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diac. Card. quem eidẽ prįfecimus negotio, ſigni-
ficare curetis; ſuper alijs verò impedimentis quibuslibet, quę ſiue ex defectu ſociorũ,
B *ſiue aliàs ex quacumque cauſa vobis in ipſo negotio emergere fortè contigerit,& perſo-*
nalitèr,ſi opus fuerit,ad Cardinalẽ recurratis eundem, & per literas veſtras,ſeu nun-
tios ſecurè ipſi Cardinali omnia intimare curetis; vt nos per eũ ſufficientèr ſuper præ-
miſſis inſtructi,contra impedimẽta huiuſmodi prouideamus de remedijs oportunis &c.
Verùm Alexandrum IV. qui Vrbano IV. immediatè prædeceſſerat, tres Cardinales
Presbyteros,& Epiſcopum Tuſculanũ ad audiendum, confutandumquè errores Gu-
lielmi de S Amore, delegaſſe,Frater Ferdinandus de Caſtiglio *f* teſtatur

Nec viris tantummodo in Eccleſiaſtica Dignitate cõſtitutis,ſed temporali quoque
dominatu præfulgentibus hoc negocium demandatum fuiſſe conſtat: habes enim In-
nocentij IV. literas, *g* Poteſtatibus, Conſilijs, & Communitatibus Ciuitatũ, alio-
rumque locorum Lombardiæ,Marchiæ Triuiſanę,& Romaniolæ directas,nec nõ Ale-
C xandri IV.nobilibus viris Baronibus,Caſtellanis,Poteſtatibus,Capitaneis,Rectoribus,
Antianis,Prioribus,& eorum Officialibus,nec nõ Communitatibus Ciuitatũ, Caſtro-
rum,& locorum Prouinciæ Romanæ, quæ continet Vrbem cum ſuo Diſtrictu, Patri-
monium Beati Petri in Tuſcia,Sabinam,Reate cum ſua Diœceſi,Campaniam,& Mari-
timam,eandem materiam continentes literas, *h* editas anno Dom. 1260 quas non-
nullæ Ciuitates Eccleſiaſticæ Ditioni ſubiectę in ſuorum Statutorum voluminibus in-
ſerendas curarunt,ſignantèr Ciuitas Vrbeuetana Patria mea; *i* cõtra Patarenos(quo-
tum hæreſis Greg.IX. ſedente maximè vigebat,vt ex ipſius literis an 1236. editis,& à
Penia *k* relatis cõſtat) alioſquè hæreticos huic Greg.IX. Sanctioni inhærens pœnas
edicendo: quod tamen Statutum,ſicut & cætera omnia tam eccleſiaſtica,quàm ſecu-
D laria contra hæreticos edita, interpretationi huius Sac Congreg. ſubijciuntur ex In-
nocentij IV. Sanctione, *l* qui alias quoque Conſtitut. ad rem edidit, loco citat. Ni-
colaus etiam IV. propag.Fidei cupidus,an. Pontif. primo in Venuſino Comitatu,& in
nonnullis Galliæ Prouincijs S. Inquiſit. Tribunal inſtituit; Venetijs an ſecundo, & id
muneris Minoritis dedit; an tertio in Syria,& Paleſtina, vt addentes ad Ciaccon. *m*

Sed hodie nihil vlterius in hac re deſiderari poſſe videtur,cum ſingulari Romanorũ
Pontificũ prouidentia erecta ſit Eminentiſſima hæc Congregatio, cui præter Pontifi-
cem ipſum,& S.R.E. Cardinales, quamplures alij doctiſſimi viri præſident, qui alijs
quibuſuis huius rei Iudicibus, & Inquiſitoribus in toto Chriſtiano Orbe conſiſtenti-
bus conſilium,opemquè ſuppetunt, ac prudentiſſima reſponſa decernunt.

Quanta verò ſit huius Sac.Congreg.auctoritas,& iuriſdicendi facultas,ex iam ſupra
relatis Summorum Pontificum Conſtitutionibus liquet, & colligit Eymer. *n* Quæ-
dam autem præcipua ſummatim referre haud inutile duxi.

E Inquiſitores,vbi Chriſtiana fulget Religio,deputat, appellationes ab ipſorum ſen-
tentijs audit,contra quoſcumque quantumuis priuilegiatos procedit,etiam Prælatos,
vt prædictæ Pauli III. *o* & Pij IV. *p* Conſtitutiones probant.

Cõtra Sacerdotes,mulieres in Cõfeſſione ſollicitãtes,idẽ Pius IV. *q* procedi mãdat.

Notarios quoſcumque etiam Clericos ſeculares,& regulares in cauſis Inquiſitionis
eligit,eodem Pio IV. indulgente. *r*

Dicta teſtium cõtra ſchiſmaticos, & hæreticos examinatorũ publicare nõ tenetur;
neque de proceſſibus alteri,quã Romano Pontifici,rationẽ reddere;idem Põtifex *ſ*

Libros prohibitos apud ſe retinere, & legere,alijſquè retinendi,& legendi licentiã
conce-

a c. Inquiſitores, de hæret in 6.
b in Director. Inquiſit par. 3. q. 17
c in Conſt. 82. §. 6 bullar nou. to 2 pag 280.
d in 3. par. Direct ſub nu 128. & 129 pag apud me 302.
e in ſchol ad 3. par Director. lib. 3. ſchol. 10.
f in hiſtor. Ordin. S. Dominici par. 1. lib. 2. cap. 53.
g in Bullar. nou. tom 1. pag. 60.
h Bullar. nou. to. 1. pag 93.
i in volum, Statutor. lib. 3. cap. 31.
k inter literas Apoſtolicas Off. S. Inquiſitionis concernentes pag. 3.
l Conſt 15 Bullar. nou. tom. 1. pag. 77.
m in vita huius Pontif. col. 790. verſ propaganda.
n in ſuo Direct. Inquiſ par. 2. in princ. pag. apud me 37. vſque ad 89.
o Conſt. 24. à §. 3. vſque ad 8.
p in Conſt. 52. Bullar. nou. tom. 2. pag. 66. & in alia apud Peniã pag 108
q Cõſt. 31 pag 46
r Cõſt 36 pag. 52
ſ Cõſt. 40 pag. 54

concedendi,qui huic Congreg. aſſiſtunt,facultatẽ habent,eodẽ Pio IV.permittente: *a* quod quidẽ priuilegiũ nulli alteri,etiam Cardinalibus,Epiſcopis,Prælatis, Imperat.& Regibus cõceſſum eſſe,Proſper Farinac. *b* ſcribit.Sed ipſis quoq;huic noſtræ Congreg. intereſſentibus quoad opera impij Caroli Molinæi facultatẽ reſtrinxit Clem.VIII. *c*

De ſortilegijs autem,& diuinationibus(hæreſim manifeſtam non ſapientibus)ac de A
vſurarum quæſtionibus non cognoſcit,Alexandro IV. vetante *d* Verũ contra aſtrologos,quos vocant iudiciarios,& contra quæcumque diuinationũ genera,& huiuſmodi libros detinentes,ac legentes procedendũ Sixtus V. *e* edixit,& ſan.me.Vrban.VIII confirmauit: meminit etiam Matt.in tract. de iuriſd,par.1.cap.6.n 22.videndus Quorum quidẽ temeritatem,ſeu magis inſaniam etiã ethnicis diſplicuiſſe Principibus Tacitus *f* teſtatur his verbis. *Genus hominum potentibus infidum,ſperantibus fallax, quod in Ciuitate noſtra & vetabitur ſemper,& retinebitur*:& alibi. *Facta de Mathematicis,Magiſq; Italia pellendis Senatuſconſulta,quorũ è numero L. Pituarius Saxo deiectus eſt*; vbi Lipſius multa obſeruat videnda.Et cõtra huiuſmodi iudiciorum Dei inſanos ſcrutatores ſæuiſſimas ſumpſiſſe pœnas Valerianũ,& Valentem Imperatores, teſtis eſt Ammianus Marcellinus. *g* Conſtantius quoque Imperator,& Iulianus Cæ- B
ſar hæc ad populũ edixere. *h* *Sileat omnibus perpetuò diuinandi curioſitas, etenim ſupplicium capitis feret gladio vltore proſtratus, qui iuſſis obtemperare denegauerit*. Alia ſi cupis,Bulenger. *i* legas,qui ad ſaturitatem hac de re agit;& Baron. *k* legẽ contra Aruſpices latam à Conſtant. Imperatore refert,quæ eſt in Cod. Theodoſ. *l* Nec prætermittenda putaui,quæ Iulius Paulus *m* tradidit in hæc verba. *Vaticinatores,qui ſe Deo plenos aſſimulant,ideirco Ciuitate expelli placuit,ne humana credulitate publici mores ad ſpem alicuius rei corrumperentur,vel certè ex eo populares animi turbarentur; ideoq; primùm fuſtibus cæſi Ciuitate pelluntur, perſeuerantes autem in vincula publica coniiciuntur,aut in Inſulam deportantur,vel certè relegantur* Et paulò infra. *Qui de ſalute Principis,vel ſumma Reipublicæ mathematicos, ariolos,haruſpices,vaticinatores conſulit,cum eo,qui reſponderit,capite puniuntur &c* Et ſequitur. *Non tantũ* C
diuinatione quis,ſed ipſa ſcientia, eiuſque libris melius fecerit abſtinere : quòd ſi ſerui de ſalute dominorum conſuluerint,ſummo ſupplicio, ideſt Cruce afficiuntur; conſulti autem ſi reſponſa dederint,aut in metallum damnantur,aut in Inſulam relegantur. Hactenus Iul. Paul.

Contra quoſcumque Regulares in cauſis hæreſis,etiamſi eorum Superiores in cognitione præuenerint,cognoſcit, & iudicat, ita Paulo V. *n* mandante.

Contra eos,qui ad Presbyteratus Ordines non promoti ſacrilega temeritate Miſſas celebrare,& eccleſiaſtica Sacramenta tractare audent,ex Greg. *o* XIII. & Clementis VIII. *p* aliorumquè Pontificum Sanctionibus procedit

Prædicantes, aut proponentes ſcandaloſas propoſitiones, vel à Fide diſcrepantes, huic Congregationi ſubijciuntur corrigendi, vt Paulo III. *q* placuit.

Magiſtratus, & alios quoſcumque Officiales ad ſententias in hoc S. Inquiſitionis D
Tribunali latas exequendas, ac ſcripturas quaſcumque ad rem facientes exhibendas, cogit, Alexandro IV. *r* mandante.

Bona damnatorum in hæretica prauitate culpabilium repertorum in opus S. R. E. conſeruare debet,ex eiuſdem Pontificis diplomate. *ſ*

Notarij, alijquè huius Congregationis Miniſtri à quouis Sedis Apoſtolicæ Officiali abſque ipſius Sedis expreſſa licentia excõmunicari,ſuſpendi, vel interdici nequeunt; ita Vrbano VIII. placuit. *t*

Sicut etiam contra Officiales,& Nuncios Sedis Apoſtolicæ Inquiſitores hæreticæ prauitatis Cenſuras eccleſiaſticas fulminare non poſſunt ſine ſpeciali ipſius Sedis licẽtia;de illorũ tamen exceſſibus informationẽ capere,& Summo Pontifici nunciare va- E
lent: ita à Ioanne XXII. *u* ſancitum habes.Hæc tamen reſtrictio nõ vindicat ſibi locũ in hac noſtra Congreg.Pius enim IV. *x* Card.Reipub Chriſtianæ generalib. Inquiſit. in Vrbe contra Prælatos hæreticos,vel hæreticorũ fautores procedendi facultatem fecit; Epiſcopis tantùm exceptis,quorum cauſæ Pontifici renunciandę ſunt,priuſquam ad eorum depoſitionem,aliaſquè pœnas procedatur, ex Pij V. *y* reſeruatione.

Si Chriſtianus tanta dementia capiatur, vt ad iudęorum ritus tranſire non erubeſcat,vel iudęus iam conuerſus ad veterem inſaniam reuertatur, huius Tribunalis notioni ſubiaceat, ex Nicolai IV. *z* & Gregorij XI. *a* reſponſo.

Hæreticos ad Eccleſias cõfugientes extrahunt Inquiſitores, nec ab Ordinarijs locorũ impediri poſſunt; immunitate enim non gaudent, vt eſt Ioannis XXII. *b* deciſio.

a Conſt.82 pag. 112.
b tract.de hæreſi. q.180. §.1.n.11. in 7. ampliat.
c Conſt.89. §.4. Bullar.nou.tom. 3 pag.138.
d in c.accuſatus § ſanè, & §. ſeq. de hæret. in 6.
e in Conſtit.17. Bullar.nou. to.2. pag 520.§.3.& 4
f lib.1. hiſt. pag. apud me 413. & lib.2.ann pag 65
g lib. 29 paulò poſt prin.& alibi.
h in Theod Cod. tit. 16. de malef. & mathem.lib.9
i de ratione diuination. lib.1.& 2
k in annal.pag. 198.tom 3.anno Chriſti 319.
l L.1. de malef.
m lib.5. ſentent. recept. tit. 21. de vaticin. & mathemat.
n in Conſtit.26. aliàs 19. Bullar. nou. tom. 3. pag. 310.
o Conſtit.21 bullar. nou. tom. 2. pag. 387.
p Conſt.81.to.3. pag.128.
q Conſtit 30. §.2,to.1 pag.659
r Conſt. 17. & 18 d. to. pag.92.
ſ Conſt.21. pag. 93.
t Conſt.4.d to.1 pag. 59.
u in extrauag. cum Matthæus. de hæret.
x in Conſtit.67. Bullar.nou. to 2. pag.97.
y Conſt.82. §.6. d.Bullar.& tom. pag. 280.
z Conſt.1.d Bullar to.1.pag.126.
a Conſtit 2 pag. 220.
b Conſt.1. Bullar.nou. tom.1. pag.153.

At

At ad hoc vide Conſtitutionem Gregorij xiv. ſuper Eccleſiarum immunitate edita *a*

Armatam Curiam, & Satellitis habere poteſt hoc Tribunal, ita tamen, vt actus virtute modeſtię ſic componat, quòd nemini ad ſcandalum, vel nocumentum eſſe poſſint, vt idem Pontifex edixit. *b*

A Huius Tribunalis iuriſdictio per adiunctionem alterius iudicis non diminuitur in procedendo; & contra teſtes falſum in cauſis Fidei deponentes procedit, Curiæquè ſeculari tradere poteſt, Leone X. ſic iubente. *c*

Chriſtianos Fidem abnegantes, Sacramentis abutentes, maleficijs, & ſortilegijs alios lædentes debitis ſubmitrit pœnis, ex Hadriani VI. Sanctione: *d* & ab Alexandro VI. quoque editam in hoc Conſtit. habes ibi.

Inquiſitores hæreticæ prauitatis mutuò ſe ab excommunicatione abſoluunt ex conceſſione Vrbani IV. *e*

Quas verò pœnas incurrant offendentes ſtatum, res, & perſonas ſanctiſſimi huius Tribunalis, Iulius III. *f* & Pius IV. *g* edixerunt.

Quod à maiori parte eorum, qui huic ſacræ Congregationi in Vrbe intereſſe debent, decretum, & ſancitum fuerit, ab omnibus factum cenſeri iubet Pius V. *h*

B Cardinalibus huius SS Tribunalis obediant omnes alij Officiales, quantumuis in Vrbe, & extra priuilegiati, & iuriſdictionis culmine præfulgentes: carceratos quoſcumque pro quibuſuis delictis, & debitis, etiam atrocibus, ad hoc Tribunal delatos, ſeu denunciatos, ſuſpenſa aliorum criminum cognitione, hic pro delato hæreſis crimine retinendos, & expediendos, atque ad ſuos poſtea iudices remittendos, voluit idem Pius V. *i*

Cauſas iam deciſas, vt iterum decidantur, hæc ſacra Cardinalium Congregatio reaſſumere poteſt; ſententiæ enim in fauorem reorum de hæreſi inquiſitorum, non ſeruato ſtylo, & diſpoſitione huius eminentiſſimi Tribunalis, in rem iudicatam non transeunt, eodem Pio V. *k* ſtatuente.

Eminentiſſ. verò Cardinales, alijquè tanto muneri præſidentes bis in hebdomada

C inſimul conueniunt ad cauſas diſcutiendas, & decidendas; die ſcilicet Mercurij in Cœnobio S. Mariæ ſuper Mineruam, die verò Iouis coram Summo Romano Pontifice; & ſi alter horum dierum ex vrgentiſſima cauſa impeditus fuerit, non intermittitur Congregatio, ſed in præcedentes, vel alios commodiores dies transfertur. Quandoque etiam, vt in carceribus detentos audiant, & expediant, in domo Inquiſitionis à Pio V. extructa conueniunt, vbi hanc habes inſcriptionem.

PIVS V. PONTIFEX MAXIMVS
CONGREGATIONIS S. INQVISITIONIS
DOMVM HANC
D QVA HÆRETICÆ PRAVITATIS SECTATORES
CAVTIVS COERCEANTVR
A FVNDAMENTIS
IN AVGVMENTVM CATHOLICÆ RELIGIONIS
EREXIT.
ANNO MDLXIX.

CONGREGATIO III.

De Propaganda Fide.

E EVangelica veritate docemur, & intemeratæ veritatis oraculum apud Ioannem *l* extat. *Oues meæ vocem meam audiunt; & alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus Paſtor.* Hoc autem vt re ipſa D.N Ieſus Chriſtus perficeret, carnem ſumere, manibus tradi nocentium, Crucis ſubire tormentum, & deperditum Mundum ſanguine precioſo redimere dignatus eſt; poſtquam verò à mortuis reſurrexit, Diſcipulis, quos elegerat, apparens dixit. *Euntes in Mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ.*

Quod quidem præceptum licèt omnes reſpiceret Apoſtolos, Petro tamen, qui omnibus præſtabat prærogatiua Principatus, & cui ſoli, vt paſceret oues ſuas, iniunctum fuerat,

a Conſt. 7 Bullar. nou. tom. 2. pag. 694.
b Conſtit. 9. d. Bullar pag. 162.
c Conſt. 43. pag. 542. & Conſt. 29 pag. 521. tom. 1.
d Conſt 2. d tom. pag. 548. Conſt. 12. Bullar. vet. pag. 148.
e Conſt. 1. in append. to. 3. pag 7.
f Conſt. 2. Bullar. nou tom. 1. pag. 703.
g Conſt. 82. pag. 279. tom. 2.
h Conſt 23. d. tom 2. pag. 201.
i Conſt. 1. d. Bullar. pag. 177.
k Conſtit 22. d. Bullar. pag 200.
l cap. 10.

Digitized by Google

fuerat, præcipuè factum fuiſſe Succeſſor illius Gregorius XV. exiſtimans, vt quæ illi
commiſſa fuerant, ſibi quoque à Chriſto Domino dicta, ſuæquè Paſtorali curæ in-
iuncta cognoſcens; errantium verò, & diſperſarum ouium, quæ Chriſti ouile, vel nun-
quam cognouerunt, vel cognitum dolis Sathanæ deſeruerunt, numerum eſſe penè
infinitum, vt tantæ animarum iacturæ, quantum in ſe eſſet, pro viribus occurreret, A
medelamquè ſalutarem afferret, prædeceſſorum quoque ſuorum, Leonis X. *a* po-
tiſſimùm, veſtigijs inhærendo, qui omnibus S R E. Cardinalibus, vt Catholicam Fi-
dem conſeruandi, & propagandi curam vnà ſecum aſſumerent, iniunxit, peculiari
ſollicitudine permotus, præcipuos aliquot S R E. Senatores, Prælatos, ac Religioſos
viros, ac Secretarium elegit, Congregationemquè hanc de Propaganda Fide nuncu-
pandam inſtituit, *b* cuius diſpoſitionem infra enarrabimus.

a Conſt 7. §. 26 Bullar. nou. tom. 1. pag. 476.

b Conſt. edita Kalen. Iulij Pōtif. ſui anno 2.

Sed longè ante Leonem X. anno ſcilicet humanæ ſalutis 880. percurrenda ſunt,
quæ de S Methodio Morauiæ Apoſtolo Baronius ſcribit: *c* hic enim rationem Fidei,
quam prædicabat, redditurus, à Ioanne Pontifice huius nominis VIII. Romam acci-
tus, ſicut olim Paulus *d* ex Arabia venit Hieroſolymam Euangelium conferre cum
Petro, nec ipſe venire diſtulit, Fidem, quam ipſe profitebatur, coram Pontifice
palàm exponens, ac verus comprobatus Apoſtolus, receptis ad illius Prouinciæ Prin- B
cipem teſtimonialibus literis ad opus miniſterij, Fidem quippe Catholicam propa-
gandam, reuerti iubetur. Et cum eodem tempore dubitatum ſit, an tribus tantùm
linguis, hebraica, græca, & latina laudes Domino annunciandæ eſſent, ab eodem
Pontifice ſancitum habes, omnibus linguis Dominum eſſe laudibus cumulandum,
auctoritate Regij Prophetæ, *e* dum cecinit. *Laudate Dominum omnes gentes, &
collaudate eum omnes populi.* Et Apoſtoli. *f Repleti Spiritu Sancto loquuti ſunt
omnibus linguis magnalia Dei* Et Vas electionis Paulus. *g Omnis lingua confiteatur,
quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus in Gloria eſt Dei Patris &c.* Honorium quo-
que huius nominis IV. anno ſui Pontificatus 2. Pariſijs Collegium inſtituiſſe, in quo
Arabicæ, & aliarum quarundam linguarum peregrinarum cognitio, quæ Propagan-
dæ Fidei vſu eſſe poſſet, ſcribit VVadding. in annal. Minor. ſub annis 1285 & ſeq. re- C
latus à Victorello. *b*

c annal tom. 10. pag 596. num. 1. & ſeq.

d Galat. 1.

e Pſalmo 116.

f in Act Apoſt. 2

g Philip. 2.

h in addit. ad Ciaccon. in vita Honorij IV. ad fin.

Sed redeamus iam ad Gregorium XV. cuius Conſtitutione ſupra indicata cautum
eſt, vt coram Summo Pontifice ſemel, & in Domo antiquioris Cardinalis ſaltem bis
quolibet menſe inſimul conueniant.

Omnia, & ſingula negocia ad Fidem in vniuerſo Orbe propagandam pertinentia
cognoſcant, & exquirant, ſumma prudentia, animiquè circumſpectione decidant,
grauiora tantummodò Summo Pontifici reſeruando.

Miniſtros, & operarios eligit, ad ferendam, & colligendam meſſem toto Orbe
diffuſam tranſmittit. Quod à prædeceſſoribus Romanis Pōtificibus ſæpius factitatum
legimus, ſignantèr à Gregorio IV. cuius auctoritate Ludouicus Pius ſex Monacos
S. Benedicti miſit in Daciam, Sueciam, & Gothiam ad prædicandum Euangelium, D
qui adeo diligentèr ſuum munus obierunt, vt breui temporis ſpatio immanes il-
las, barbaraſquè Nationes ad Chriſti Fidem, & cultum traduxerint, Ciaccono
teſte. *i*

i in vita Gregorij IV.

Ne verò Operariorum paucitate Sanctum deſtituatur opus, Pauli V. prouidentia
Carmelitarum Diſcalceatorum Seminarium in Vrbe ſub innocatione S. Pauli ere-
ctum habes, *k* cuius quidem inſtitutum eſt, vt alumni diuerſas linguas, & ſcientias
edocti, ad hæreticorum, ſchiſmaticorum, & quorumcumque infidelium conuerſio-
nem ab eorum Superioribus mittantur.

k Conſtit. 78. aliàs 50. Bullar. nou, tom. 3. pag. 313. §. 3.

In Concilio quoque Viennenſi, Clemente V. ſedente, & in volumine Clementi-
narum *l* impreſſam Sanctionē habes, in Studijs Romanæ Curiæ, Pariſienſi, Oxonienſi,
Bononienſi, Salamantino hebraicam, arabicam, & chaldæam linguas per duos in
qualibet lingua Magiſtros edocendas eſſe, vt peritia linguarum huiuſmodi qui ad E
Euangelizandum mittuntur edocti, infideles ipſos ſciant, & valeant ſacris inſtitutis
inſtruere, Chriſticolarumque Collegio per doctrinam Chriſtianæ Fidei, ac ſuſcep-
tionem ſacri Baptiſmatis aggregare.

l Clem. 1. de magiſtr.

m Conſt. 65. ſo. 3 Bullar. nou. pag. 254.

His quoque linguarū ſtudijs operā date Regularibus præcepit Paulus V. *m* & ſcho-
laribus, qui harum trium linguarum peritiam habuerint, vt cæteris paribus in ſui
Ordinis honoribus aliis præferantur indulſit, §. 4.

Verùm quia temporalia maximum præbent ſpiritualibus adiumentum, vt ex ijs,
quæ Ioannes XXII *n* edixit, innoteſcere poteſt, ideo præfatus Gregorius XV. præ-
ter

n in Extrauag. cum inter. cap. 4. de verbor. ſignif.

Digitized by Google

ter ea, quæ ex priuata eius Archa ſuppeditari mandauit, quæuè piorum fidelium liberalitate collata ſunt, cum Sanctæ, & Apoſtolicæ Sedis hoc proprium, ac peculiare ſit negocium, certos huic operi redditus à Camera Apoſtolica perſoluendos in perpetuum attribuit, illorumquè adminiſtrationem iiſdem Cardinalibus huic Congre-
A gationi præpoſitis commiſit.

CONGREGATIO IV.

De Immunitate Eccleſiaſtica.

BOni Principis Officium eſſe Eccleſias, & Eccleſiaſticas defendere, ac venerari per-
B ſonas, Nicolaus I. Pontifex Theodorico Regi, & Leo IV. Lothario Auguſto ſcribentes demonſtrant. *a* Sed nullo pacto reticenda ſunt, quæ Athalaricus Rex Clero Romanæ Eccleſiæ, Caſſiodoro teſte, *b* ſcribit. *Tanto* (inquit) *Diuinitati plurima debemus, quanto a cæteris mortalibus maiora ſuſcepimus: nam quid ſimile rependat Deo, qui potitur Imperio? Sed licèt pro tanto munere nihil compenſari poſſit idoneè, ipſi tamen gratia redditur, dum in ſeruientibus honoratur: itaque flebili aditione cauſamini, hoc fuiſſe longæ conſuetudinis inſtitutum, ut ſi quis Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſeruientem aliqua crederet accuſatione pulſandum, ad ſupradictæ Ciuitatis Antiſtitem, negocium ſuum dicturus, occurreret; ne Clerus veſter forenſibus litibus profanatus, negocijs potius ſecularibus occupetur; addentes Diaconum quoque veſtrum ad contumeliam Religionis tanta executionis acerbitate compulſum, ut Saius cū propriæ cuſtodiæ crederet mancipandum; Presbyterum quin etiam Romanæ Eccleſiæ pro leui-
C bus cauſis aſſeritis criminalitèr impetitum; quod nobis pro ingenita reuerentia, quam noſtro debemus Auctori, diſplicuiſſe profitemur, ut qui pridem ſacris meruerant inſeruire miniſterijs, conuentionibus irreuerentèr neſarijs expoſiti iniurijs ſubiacerent: ſed aliorum plectenda ſubreptio nobis obtulit pleniſſimæ laudis euentum, ut cauſa contingeret præſtandi, quæ nos Cœleſtibus commendarent auxilijs. Atque ideo conſiderātes Apoſtolicæ Sedis honores, & conſulentes deſiderijs ſupplicantium, præſenti auctoritate moderato ordine definimus, ut ſi quiſpiam ad Romanum Clerum aliquem pertinentem in qualibet cauſa probabili crediderit actione pulſandum, ad Beatiſſimi Papæ iudicium prius conueniat audiendus; ut aut ipſe inter utroſque more ſuæ Sanctitatis agnoſcat, aut cauſam deleget æquitatis ſtudio terminandam. Quòd ſi quis extiterit tam improbus litigator, atque omnium fuerit iudicio ſacrilega mente damnatus, qui reuerentiam tantæ Sedi exhibere contemnat, & aliquid de noſtris affatibus crediderit
D promerendum, ante alicuius conuentionis effectum, decem librarum auri diſpendio feriatur, quæ à Salatinis ſacrarum largitionum protinus exactæ, per manus ſepe memorati Antiſtitis pauperibus erogentur: carenſquè impetratis negocijs quoque ſui admiſſione mulctetur. Dignus eſt enim duplici pęna percelli, qui & Diuinam reuerentiam, & noſtra iuſſa temerarit &c.*

Alia multa de Clericorum immunitate Belarminus *c* ſcribunt, & Iuliuus Carthaǵrius Conciuis meus, dudum almæ Vrbis Senator in ſua locupleti Diſputatione pro eccleſiaſtica immunitate elaborata.

Eccleſiarum verò priuilegia confirmaſſe, in contrarium inducta ſubſtuliſſe Valentinum, & Martianum Imperatores eorum indicat Sanctio. *d*

Statuta autem contra libertatem eccleſiaſticam ipſo iure nulla, & de Statutorum
E volumine abradenda Fridericus Imperator edixit. *e*

Verùm quia nedum ipſamet Eccleſia, illiuſquè Miniſtri hoc priuilegio immunitatis gaudent, ſed alijs quoque cuiuſuis ordinis ad eam confugientibus concedit, quod ab Archadio, & Honorio, alijſquè Imperatoribus iudultum fuiſſe conſtat; *f* altius hanc rem exquirendam putaui. Et antiquiſſimum hoc eſſe priuilegium nedum apud hebræos, & nos, qui veram Chriſti cognoſcimus, & confitemur Eccleſiam, ſed etiam apud ethnicos, & barbaras quoque gentes, immo beſtias ipſas omni rationis vſu carentes, ex infra dicendis apparebit.

Scribit enim Tiberius Decianus, *g* & poſt eum Alexander Ambroſinus, *h* amboquè ab Ariſtotele mutuaſſe affirmant (ſed potius ab Alexandro *i*) in Parthenio

a in c. cæterum, & in c. veſtrum, diſt. 10.
b lib. 8. var. epiſt. 24.
c de poteſt. Pap. in temp. cap. 39.
d l priuilegia. C. de ſacroſ. Eccleſ.
e in Auth. caſſa, C. eod. tit.
f lib. 1. C. tit. de ijs qui ad Eccleſ. confug.
g tract. crim lib. 6. cap. 25 nu. 8. verſ. ſed & quod magis.
h de immun. Eccleſ. cap. 2 num. 8.
i dier. gen. lib. 4. cap. 12.

Monte obſeruatum fuiſſe, vt quæcumque fera ab alia inſectata ſi in Templum Panos Dei aufugiſſet, ibi tutam fuiſſe in loco Aula nomine, Aeliano teſte, *a* quod etiam in Dianæ luco, in venetis, & montibus, quos Græci Mercalas vocant, obſeruatum referunt: ſed hæc Poetis relinquendo videntur, non longè enim, vt mea fert opinio, à fabulis diſtant, nam vt Ariſtoteles *b* ait irridendo Augures, qui bella ex animalium diſſidio, pacem verò ex conſidio ſtatuunt; ad hæc enim animalia mouentur non alia de cauſa, quàm ex cibi carentia, vel copia *cuius rei indicium* (inquit ipſe Ariſt.) *facit cura, quam Aegyptij animantibus impendunt; quòd enim apud ipſos cibo non carent, ſed copiosè aluntur, ideo collegio vel ipſa efferatiſſima degunt, manſueſcunt enim ſui commoditatione &c.* A

Relictis igitur beſtiarum aſylis, cuius dictionis ethimologiam collige ex Budeo, *c* dum ait, aſylum nuncupari immunitatem, & tutelam, quam quis conſequitur, ad Aras, ſiue Templa confugiens. Et primum aperuiſſe aſylum Cadmum, dum Thebas conderet, teſtatur Alex. *d* Alij verò, vt Statius, *e* ad Herculis prognatos referunt: Statij carmina ſunt hæc. B

Fama eſt defeſſos acie poſt buſta paterni
Numinis Herculeos ſedem fundaſſe Nepotes,
Sic ſacraſſe loco commune animantibus ægris
Confugium, vnde procul ſtarent iræque, minæque.

Horum exemplum à Romulo imitatum Liuius, *f* Plutarchus, *g* Virgilius, *h* & Ouidius *i* ſcripſerunt; huius autem carmina ſunt.

Romulus vt ſaxo lucum circumdedit alto,
Quilibet huc, inquit, confuge tutus eris.

Ad Statuas quoque Imperatorum confugientes tutos fuiſſe conſtat; qua in re ne vlterius te detineam, Io Coraſ. *k* Alex. ab Alex. *l* & Tiraq. ibi; Tiber. Decian. *m* & Ambroſin. *n* conſule. Sed neque à Græcis, neque à Romanis hoc immunitatis C priuilegium Templis, & Sacris Aedibus ſeruatum fuiſſe, teſtis omni exceptione maior eſt D. Auguſtinus. *o* Hæc autem, quæ de Græcis, Romaniſquè diximus, ex ijs, quæ in Sacra Pagina leguntur, fortaſſe deducta fuerunt; dixit enim Deus ad Moyſen. *p Qui occiderit hominem volens morte moriatur; qui autem non eſt illi inſidiatus, ſed Deus tradidit illum in manibus eius, conſtituam ſibi locum, in quo fugere debeat.* Hunc autem locum fuiſſe conſtat Ciuitates illas, quæ iuſſu Ioſue conſtructæ fuerunt, *q* ad quas homicidæ inuoluntarij confugientes, tuti, & immunes erant.

Et hinc deducunt multi, immunitatem, & libertatem eccleſiaſticam à Iure Diuino initium habuiſſe; nam licèt illæ Ciuitates non Eccleſiæ eſſent, multò magis tamen hoc idem videtur dicendum in Eccleſijs, & ſatis probatur mentem Dei fuiſſe, D vt homicidæ inuoluntarij locum aliquem haberent, in quo confugientes tuti forent. Et Altare quoque tutum reddidiſſe ad eum confugientem colligitur ex ſacra Pagina, *r* ibi. *Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab Altari meo euelles eum, vt moriatur*, Quæ verba referuntur in Decretali Gregorij Papæ; *ſ* vbi Gloſſator. *t* colligit, immunitatem eſſe concedendam, per argumentum à contrario ſenſu, illi, qui caſu homicidium commiſerit. Sed alia multa ad rem cognoſces ex Tiberio Decianò. *u* Illud autem Beati Auguſtini ad Bonifacium, *x* à Gratiano *y* relatum in hæc verba non omittam. *Miror, quomodò tam ſubitò Fidei murum aries ruperit inimici; noui enim qua Religione ſemper ſis Eccleſiam Dei veneratus: quo inſtigante facere auſus es? hominem de Eccleſia rapuiſti? ergo ſi amicus intenditur, cur Deus offenditur? Sed ſi de poteſtate præſumitur, Nabucdonoſor Regem intende, qui cauſa ſuperbiæ in bouem ex homine eſt commutatus;* E *Non vt confundam te hæc ſcribo, ſed vt filium chariſſimum moneo. Eccleſiæ igitur illæſum reuoca, quem vt irreligioſiſſimus rapuiſti. Oblatio verò Domus tuæ à Clericis ne ſuſcipiatur, indixi, communionemquè tibi interdico, donec peracta pro auſibus, vel errore à me definita tibimet pœnitentia; & tempore ordinato pro hoc facto corde contrito, & humiliato dignum offeras ſacrificium Deo &c.* Cui Bonifacius ipſe Rex, ſeu vt alijs placet, Comes, ita reſpondit. *Humilis ſaluto, quod primum eſt. Suſcepi autem tremens Sanctitatis tuæ verba verberibus plena, ſcio quod venia præparatur, qui ab Auguſtino perfectiſſimo Sacerdote corripitur; nec debet Epiſcopo denegari, quod voluntas facit, aut caſus: ipſe enim ſibi denegat curam, qui ſuam medico*

non

a in hiſt. anim. lib. 15. cap. 6.
b lib. 9. de hiſtor. anim. cap. 1.
c in Pandect. ad l. quis ſit fugitiuus. §. apud labeonem. ff de adil. edict.
d dier genial. lib. 3. cap. 20.
e Thebaid. lib. 12
f lib. 1. hiſtor.
g in Romulo.
h lib. 8. Aeneid.
i lib. 4. Faſtor.
k in miſcell. lib. 5. cap. 23.
l dier. genial. lib. 3. cap. 20.
m tract. crim. lib. 6 cap 25. nu. 5.
n de immun. Eccleſ. cap. 1. nu. 8.
o lib. 1. de Ciuitate Dei cap. 4. 5. & 6.
p Exod. cap. 21. Numer. cap. 35. & Deuteron c. 19
q Ioſue cap. 20.
r Exod. cap. 21.
ſ in c. 1. de homicid. volunt.
t in verb. per inſidias etiam.
u tract. crim. lib. 6. cap. 25. nu. 2.
x epiſt. 187.
y in c. miror, 17. q. 4.

non publicat cauſam. *Hominem ergo, piiſſime Pater, è liminibus Eccleſiæ raptum tuis ſanctie aſpectibus iuſſio mea, furorquè ſubduxit; aliena non ſunt facta iſta; conſilio Dei, & Sanctorum eius regimine viuo: illum itaque virum morte digniſſimum, quem, vt dixi, meus de Eccleſiæ foribus furor abſtraxit, vita tuis iuſſionibus donamus illæſum: agnoſce culpas, indigna meæ lachrymæ iungantur tuis fletibus iuſtis, quo poſſit hæc nota nigro inſcripta titione deleri. Eccleſiæ mihi introitus non negetur: illic ſpero veniam, vbi admiſi culpam.* Hæc Bonifacius, quæ à Cardinale Baronio referuntur. *a*

31 Et huic ſententiæ, immunitatem ſcilicet Clericorum, & Eccleſiarum eſſe à Iure Diuino, ſubſcribere ſe videtur Nauarrus, *b* qui inter corollaria primum ponit, Clericos, & Monachos iure Diuino à poteſtate laicali in cauſis criminalibus, ſpiritualibus, & annexis, ratione clericatus, & monachatus exemptos eſſe; & hoc à gloſſa *c* ſolemni, per Theologos, ac Iuriſperitos communitèr recepta, mutuaſſe affirmat. Et paulò ante reſpondens ad argumentum, cur magis eximat à poteſtate temporali character Clericatus, quàm Baptiſmi? ſic ait: quia character Baptiſmi non eſt ſuapte natura diſtinctiuus, & diſcretiuus ab alijs Chriſtianis, immò congregatiuus, iuxta illud Apoſtoli *d* *Non eſt diſtinctio Iudæi, & Græci*, & alibi. *e* *Omnes in Chriſto vnū corpus ſumus.* Clericatus verò, & Monachatus ſunt res diſtinctæ ab alijs Chriſtianis, vt eſt Diui Hieronymi ſententia à Gratiano *f* relata in hæc verba. *Duo ſunt genera Chriſtianorum; eſt autem vnum genus, quod mancipatum Diuino officio, & deditum contemplationi, & orationi, & ab omni ſtrepitu temporalium ceſſare conuenit &c. Aliud verò genus Chriſtianorum eſt, vt ſunt Laici: his licet temporalia poſſidere, ſed nonniſi ad vſum; nihil enim miſerius eſt, quàm propter nummum Deū contemnere: his conceſſum eſt vxorem ducere, terrā colere, inter virū, & virū iudicare, cauſas agere, oblationes ſuper Altari apponere, decimas reddere, & ita ſaluari poterunt, ſi vitia tamen benefaciendo euitauerint.* Hæc Hieronymus, quæ adeo vera ſunt, vt Gregorius VII. ad Hermannum Metenſem Epiſcopum ſcribens *g* hæc à Gratiano *h* relata dixerit. *Quis dubitet Sacerdotes Chriſti Regum, & Principum, omniumquè fideliū patres, & magiſtros cenſeri? nonne miſerabilis inſaniæ eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubiugare, & iniquis obligationibus illum ſuæ poteſtati ſubijcere, à quo credit non ſolum in Terra, ſed etiam in Cœlis ſe ligari poſſe, & ſolui?* Quæ veritas etiam ab ethnicis comprobata fuit, Plauti *i* teſtimonio

Quis homo eſt tanta confidentia
Qui Sacerdotem audeat violare?
At malo eum magno ſuo hercle fecit.

Et Ouidius *k*

Vaticinor, moneoquè locum date ſacra ferenti,
Non mihi, ſed magno poſcitur ille Deo.
Talia Cœleſtes fieri præconia gaudent,
Vt ſua quid valeant numina teſte probent.

Alia multa ad rem congerit Anaſtaſ. Germon. *l* omnino videndus: & Iulius Cartharius in recenſita diſputatione de immunitate eccleſiaſtica, vbi optimè, ac copioſiſſimè probat, immunitatem eccleſiaſticam eſſe de iure Diuino, & humano.

Sileat igitur Guglielmus Barclaius, *m* & effatire rubeſcat, Clericos per totum Orbem, quocumque ordine, vel gradu ſint, non eſſe adhuc vllo modo exemptos, & liberos à poteſtate temporali Principum ſecularium, in quorum Regnis, Regionibuſquè vitam degunt, ſed perinde ac cæteri ciues ſunt ijs, ſubiectos eſſe in omnibus, que ad politicam, & temporalem adminiſtrationem, ac iuriſdictionem pertinent, inquè eos ius vitæ, ac necis, ſicut in cæteros ſubditos ad eiuſmodi Principes pertinere &c. Cui quidem blaſphemiæ, præter ea, quæ Eminentiſſimus Cardinalis, & prudentiſſimus, omniquè ſemper laude cumulandus Eccleſiæ Romanæ Senator doctiſſimus Belarminus reſpondendo ſcripſit, *n* quæ Gratianus è Sanctorum Patrum monumentis, Summorum Pontificum Sanctionibus collegit, *o* obijcienda ſunt; ex quibus ſatis ſuperquè conſtat, Imperatores, ac Principes Chriſtianos ſubdere debere executiones ſuas eccleſiaſticis Præſulibus, non præferre: *p* vide quoque Carthar. in d. diſput. vbi eiuſmodi argumenta, aliaquè refellit.

Quamobrem Dantes Aligerius cum in ſua Monarchia auſus fuiſſet affirmare, Imperium non habere dependentiam ab Eccleſia, poſt eius obitum ex hoc potiſsimùm

a annal. tom. 5. anno 422 ad fin. & in Pareneſi ad Rempublicam Venetam.
b in relect. c. nouit notab. 6. n. 30. in corollar. de iudic.
c in c. ſi Imperator. diſt. 96.
d ad Roman. c. 3
e ad Corint. c. 12
f 12. q. 1. c. duo ſunt genera.
g lib. 8. epiſt. 21.
h in c. quis dubitet. diſt. 96.
i in Rudente, act. 3. ſcen. 2.
k lib. 1. de Ponto eleg. 1.
l de ſacror. immun. lib. 1. cap. 13
m à Belarmino, relatus loco proximè citando.
n de poteſt. Papæ in tempor. cap. 35
o diſt. 96. per tot. & alibi.
p c. ſi Imperator. ad fin. d. 96. diſt.

capite, Bartolo teſte, *a* tanquam hæreticus damnatus fuit; quem etiam refert Volaterranus. *b* Licèt hanc Bartoli atteſtationem tanquam erroneam reprehendant Nauarrus, *c* & Coquæus *d* videndi: vide etiam Hieron. de Monte in ſuis quæſtionibus. *e*

Et omiſſa vlteriori inueſtigatione; an inquam hæc immunitas ſit de iure Diuino, A
an poſitiuo, licèt Tiberius Decianus *f* ſcribat; aut conſideramus ius Diuinum propriè, quod ſcilicer in Decalogo continetur, & hoc iure certè talis immunitas expreſsè non eſt conceſſa; aut verò conſideramus ius Diuinum vti ius veteris Teſtamenti à Moyſe in Legalibus, & Cęremonialibus pręceptis datum populo Iſraelitico, & eo iure vtique inuenta fuit, & conceſſa hæc immunitas tam Ciuitatibus illis, ad quas dabatur refugium, quàm Templo, Tabernaculo, & Altari, de quibus ſupra diximus: cum tamen omnes illę leges, & Cęremonię veteris Teſtamenti per aduentum Chriſti ſublatæ fuerint, *g* & à Chriſto Domino nulla lex promulgara legatur pręter naturalis iuris pręcepta, Fidei articulos, & Sacramenta, vt D. Thomę monumenta *h* teſtantur, ſequitur hanc immunitatem legibus poſtea tam ciuilibus, quàm canonicis ad ſimilitudinem prędictarum legum veteris teſtamenti, & gentium inuentam; & renouatam B
eſſe; nunquam enim in Euangelijs, & noui Taſtamenti Scripturis Id cautum, aut ſancitum inuenies; immo Volaterranus, *i* & Platina de Bonifacio Pontifice huius nominis V. loquentes, hunc primum inter Pontifices ſtatuiſſe affirmant, vt confugientes ad Eccleſiam immunes eſſent, quorum tamen dictis ne penitus acquieſcam, quę ſupra de S Auguſtino, & alijs dixi, me admonent: Siquidem Bonifacius V. anno ſalutis 616. die 24 Decembris, eodem Platina teſte, Pontifex renunciatus eſt, die verò Octobris 621. Pontificatus anno quinto hominem exuit; verùm S. Auguſtinus (quo tempore Eccleſiarum immunitas etiam vigebat) circa ſalutis annum 400. itaut 200. & vltra annis ante Bonifacium V. in humanis erat. Ne tamen Volaterranum, & Platinam indefenſos reliquamus, tantorum virorum patronum, & aduocatum inueni Tiberium Decianum, *k* qui animaduertendum ſcribit, priuilegia immunitatis Eccleſiarum ab Imperatoribus, non à Pontificibus concedi ſolita; quod à Con- C
ſtantino Imperatore ſancitum legis, *l* & aliorum quoque Imperatorum hac de re promulgaras leges paſsim inuenies in Theodoſiano, & Iuſtinianeo Codicibus, à Bellarmino *m* in reſponſionibus ad Barclaium, & ab Anaſtaſio Germonio *n* ad ſatietatem relatas, vbi Peregrino, Othelio, & Scaijno iurium in Patauino Gymnalio Profeſſoribus reſpondet. Quapropter dicendum erit, fuiſſe quidem ante Bonifacium V. immunitates Eccleſiarum ex Imperatorum Sanctionibus, ipſum verò Bonifacium inter Romanos Pontifices primum in hoc legem dixiſſe. Sed poſtquam hæc à nobis ſcripta ſunt, legimus in Sacro Rotæ Romanæ Tribunali deciſum, *o* immunitatem Sacrorum à iure Diuino fluxiſſe, præſertim quoad perſonas Diuino cultui addictas. Baronius *p* inſuper ſcripſit, Bonifacium innouaſſe antiqnos Canones, & De- D
creta.

Verùm licèt hæc veritas adeo ſit altiſsimis defixa radicibus, vt nec frangi, nec quidem de ſuo loco quouis ventorum flatu agitari, aut moueri poſſe videatur; ſcribentium tamen licentia eò protracta fuit, vt iudices temporales propriæ ſalutis immemores faciendo, dum Sacræ Inquiſitionis timore illam omnino negare non audent, in deſuetudinem tamen abijſſe non dubitarunt affirmare, vt Iulij Clari verba deſignant, *q* ea potiſsimùm ratione, propter ingentem ſcilicet numerum Eccleſiarum, & frequentiam delinquentium, itaut de facili quilibet malefactor euaderet manus iuſtitiæ, cum nulla ferè ſit via in Ciuitatibus, in qua non ſit vna, & quandoque plures Eccleſiæ, itaut priuſquam capiatur, facillimè poſſet in aliquam earum ſe recipere; quod tamen eſſet contra mentem eorum, qui Eccleſijs immunitatem hanc tribuerunt, non quidem vt eſſent aſyli delinquentium, & ſpeluncæ latronum, ſed vt præſtarent refugium miſeris, qui humana fragilitate, aut caſu in aliquod incurriſſent eri- E
men. Hæc Iulius Clarus; cui pręter alia multa, quę Diuus Ioannes Chriſoſtomus *r* ad Honorium, & Archadium Imperatores ſcribit pro liberatione Eutropij, qui ad Eccleſiam confugerat, obiicienda ſunt. *Propter hoc* (inqnit) *maximè tuendus eſt Eutropius, quòd ſceleſtorum princeps fuit; in his enim oportet glorificari Deum, quòd permiſit eum in id neceſſitatis adduci, vt per ipſum & virtus, quæ ineſt Eccleſiæ, & miſericordia noſceretur; virtus quidem, quòd impugnatorem ſuum ſupplicem videt; miſericordia verò ex eo quòd protegit ſupplicem: iſta enim ſunt ornamenta Altaris Eccleſiæ; iſta ſunt verę Chriſtianæ pietatis inſignia. Sed nefas eſſe inquies raptorem,*

atque

a in l. 1. § Praſides, nu. 3. ff. de requir. reis.
b in antropol. lib. 21 pag. 144. 6.
c in c. nouit notab. 3. nu. 42. de iudic.
d in antimorn. par. 2 antid. contra oppoſit. 56. pag. 194 verſ. verùm Bartol.
e q. 11 in prin. & per tot.
f tract. crim. lib. 6 cap. 25. num. 2. verſ. concludend. circa præmiſſa.
g in c. translato, & ibi ſcribentes de conſtitut.
h 1. 2. q. 108. art. 1. & 2 & quodlib. 4. art. 6.
i in antrop. lib. 22. pag. apud me 231.
k tract. crim. lib. 6. cap. 25. nu 5. verſ. & aduertendum.
l l. 1. 2. & 7. C. Theod. de Epiſ. Eccleſ. & cleric.
m de poteſt. Pap. in temporal. cap. 35.
n in aſſertion. liber. immun. Eccleſ. & in tract. de immun. ſacror. lib. 1. cap. 15.
o in Alben. gabellæ ſeu onerum, coram Merlino, die 28 Iunij 1630.
p in annal. to. 8. anno 625 ad fin.
q in pract. § fin. q. 30. in prin. verſ. ſcias autem, quòd etiam:
r in homil. 19. tom. 2.

atque inuaſorem cunctorum Altare Dei *contingere; nolo hoc dicas chariſſime; quoniam quidem meretrix illa peccatrix pedes Chriſti contigit, & non ex eo opprobrium intulit Chriſto, ſed ſigna virtutis eius elicuit; neque enim immunditia eius polluit eum, qui mundus erat, ſed puritas mundi purificauit immundam. Recordamini illius nos*
A *eſſe ſeruos, qui pro his, à quibus ad Crucem deductus eſt, dicebat. Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciant.* Et poſt idem inquit. *Quid enim agendum eſt Chriſtianis? auellendus ne quiſpiam ab Eccleſia, ad quam paulò poſt omnibus accedendum eſt, offerendaquè* Dominica Oratio, *qua hac potiſſimùm orabimus; & dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris? Non ergo patiendum, vt is, qui in Eccleſia ſperauit, fruſtra ſperauerit.* Hactenus S. Ioannes Chriſoſtomus pro liberatione Eutropij, quem ſceleſtiſſimum fuiſſe conſtat, dum enim Conſul erat, legem tulit, ne quis in Eccleſia tutus foret, Deciano, *a* & Ambroſino *b* teſtibus: itaut iuſtum Dei iudicium ſi agnouiſſet, vtique dixiſſet

Heu patior telis vulnera facta meis.

Sed melius Regius Propheta. *c In operibus manuum ſuarum comprehenſus eſt peccator.* Etenim vt Chriſtianus quidam Poeta cecinit.

a d lib. 6. cap. 25 num. 7. verſ. Chriſoſtomus in 19. homil.
b d. cap. 1 nu. 10.
c Pſalm. 9.

B
Qui tibi bella mouet Genetrix ſanctiſſima, non te
Lædit, at ipſe ſuum traijcit enſe caput.
Calce ferit ſtimulum, nam ſe miſer ipſe cruentat
Quaq; putat ſtimulo ſe dare damna, capit;
Atque eadem patitur, quæ rupi alliſa procella
Alluitur rupes, frangitur vnda minax.
Fortior es Cœlo, Cœlumquè & Terra peribunt,
At tu Sponſa Dei tempus in omne manes.

Videndus eſt etiam Baronius, *d* dum ſancita in Concilio Triburienſi refert, Formoſo Pontifice ſedente.

d annal. tom. 10. an. 895 pag. 638

Ad horum igitur temeritatem, & miniſtrorum Curiæ ſecularis audaciam refræ-
C nandam, Gregorius XIV. Pont. Max. Conſtitutionem edidit, *e* qua cautum eſt; Confugientibus ad Eccleſias, loca ſacra, & religioſa, ſi publici latrones, viarum graſſatores fuerint, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidijs aggrediuntur, aut depopulatores agrorum, quinè homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſijs, earum Cœmeterijs committere non verentur, aut qui proditoriè proximum ſuum occiderint, aut aſſaſſini, vel hæreſis, aut læſæ maieſtatis in perſonam ipſiuſmet Principis rei, immunitatem Eccleſiaſticam non ſuffragari.

e Conſt. 7 Bullar. nou. tom. 2. pag. 694.

Quibus caſibus exceptis, firma remanet in alijs regula; nec ad alios caſus, præter expreſſos, etiam ſimiles, huius Conſtitutionis diſpoſitio extenditur, prout Farinaccius, *f* & Falconius *g* conſulti reſponderunt, quorum doctrinam ſequendam eſſe
D ſcribit Ambroſinus. *h*

Vt autem non ſolùm ea, quæ in d. Gregoriana Conſtitutione continentur, ſed cauſæ omnes ad hanc immunitatem, & libertatem Eccleſiarum reſpicientes diligentiùs exquirantur, & matura deliberatione decidantur, ſan. me. Vrbanus VIII. ex Eminentiſſ. DD. Cardinalibus, Romanæ Curiæ Prælatis, probiſquè, & doctiſſimis viris Congregationem, de qua huc vſque loquuti ſumus, inſtituit, ſtatiſquè diebus, prout neceſſitas ſuadebit, celebrandam edixit.

f con. 76. nu. 9. & ſeq.
g in conſ. impreſ. poſt prædictum Farin. per tot.
h in comment. ad hanc Conſtit. Gregor. cap. 1. nu. 13. & 14.

Quædam etiam ad materiam immunitatis Sacrorum, & Eccleſiarum ſatis eruditè pertractat Petr. Gregor. Tholoſan. videndus; *i* ſed integram, eruditamquè tractationem tribus libris concluſam 16. Kalen. Martij anno ſalutis 1589. abſoluit Anaſtaſius Germonius, quos, & alios ſupra relatos cupido indicaſſe lectori ſatis eſſe putaui.

i tract. de Repub. lib. 13. cap. 20. 21. 22. & 23.

E
Hæc demum non omittam, confugientibus quoque ad Crucis ſignum etiam in via poſitum immunitatem eſſe conceſſam; nam in Claramontenſi Concilio, Vrbano II. præſidente, anno ſalutis 1095. celebrato, legimus, à Baronio *k* his verbis relato. *Si quis ad aliquam Crucem in via perſequentibus inimicis confugerit, liber ac ſi in ipſa Eccleſia permaneat &c.* Grauiſſimas quoque pœnas luiſſe violatores immunitatis Eccleſiarum, præter alios ſcribit Baronius *l* videndus. Habes etiam ab Innocentio III. & Honorio III. duas editas Sanctiones ad rem facientes: prima etenim *m* Henrici Conſtantinopolitani Imperatoris Conſtitutionem, qua cautum erat, vt nullus poſſet de ſuis poſſeſſionibus in vita, vel in vltimo teſtamento aliquid Eccleſijs relin-

k annal. tom. 11 anno 1095. inter Canones nu. 29.
l in annal. to. 12. anno 1144. pag. 310. litera C. D.
m in bullar. nou. tom. 1. Conſt. 10. pag. 41.

relinquere, damnat; ſecunda *a* verò legem pro immunitate, libertate, & iuriſdictione eccleſiaſtica editam à Federico II Imperatore confirmat, quas vide, ſi lubet. Sed an Iudæi confugientes ad Eccleſiam gaudeant immunitate; negariuè reſpondet Marquard. de Suſan. *b* amplians iuxta magis communem, etiamſi confugiant animo ſe conuertendi ad Fidem Chriſtianam. A

a d. Bullar. & tom Conſt.1 Honor.III. pag.43.
b in tract. de iudæis.par.1.cap.8. nu.1. & 2.

CONGREGATIO V.

Pro ſacris Ritibus, & Cæremonijs.

NEmo eſt tam rudis, tam feris moribus, vt Firmianus ait, *c* qui oculos ſuos in Cœlum tollens, rametſi neſciat cuius Dei Prouidentia regatur hoc omne, quod cernitur, aliquam tamen eſſe intelligat ex ipſa rerum magnitudine, motu, diſpoſitione, conſtantia, vtilitate, pulchritudine, temperatione; nec fieri poſſe, quin id, B quod mirabili ratione conſtat, conſilio maiori aliquo ſit inſtructum, ad latè tradita per Germonium. *d* Quam quidem veritatem idem Firmianus *e* nedum ex Prouidentia; Mundi rectione, Prophetarum teſtimonijs probat, ſed ex Philoſophorum quoque, & Poetarum dictis illuſtrat; itaut qui hoc negare præſumpſerit, ſtultus, & inſipiens ſit reputandus, vt Regius Propheta *f* cecinit. *Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus.* & videndus eſt Germonius. *g*

Sed quonam pacto hominum credulitas ſeducta fuerit, vt honor, & cultus, qui ſoli Deo vero trino, & vni deberur, ſacrilegorum, improbotumquè hominum, quandoque etiam belluarum ſimulachris, & idolis adhibeatur, idem Firmianus *h* docet. Hinc etiam deductum eſſe farendum eſt, vt à Græcis, Romanis, Etruſcis nedum libri quamplures, ſed leges, & Senatuſconſulta de ritu, & cultu falſorum numinum, & deorum editi, promulgatiquè fuerint: Varro enim libros quinque de rebus diuinis, & C vnum de ludis in honorem deorum, dearumquè exhiberi ſoliris: Ouidius libros ſex Faſtorum: Cicero libros tres de natura deorum, & alij quidem multi hac de re ſcripſerunt, inter quos Manutius *i* quoque leges, quibus ſacra fierent, & ederentur ludi recenſet. Sed quo ritu, quibuſuè cæremonijs hoſtia apud priſcos dijs imolabatur, & quo modo fiebant ſacra, quidquè apud exteros, ne te multis detineam, Alexandrum ab Alexandro *k* videndum indico, & ad eum in annotationibus Tiraquel. quos quidem ſi legas, nihil vlterius in hoc tibi deſiderandum puto. Antiquorum verò ſacrificia in quatuor partes diuiſa fuiſſe, nempe libationem, imolationem, redditionem, litationem, ſcribit Roſinus; *l* & ſupra, *m* tria eſſe ſacrificiorum genera dixit; alia muta, in quibus nulla inerant ſigna; alia argura, quæ conſpicuas, & illuſtres notas exhibebant; alia denique regalia, quæ vultum fortunæ, & fœlicitatis pollicebantur: D quibus verò inſtrumentis hac in re vterentur; quot eſſent Sacerdotum ſpecies; quæ Templa dicata; qui ludi dijs ederentur, ab eodem Roſino *n* cognoſce.

Et quàmuis Iudæi hac in re ab ipſo Deo inſtructi, & eruditi, vt in libris Exodi, & Leuitici videre eſt; ad hos tamen impios gentium ritus, in colendis, & venerandis idolis, defeciſſe, poſt multos ſcribit Villalpand. *o*

Cuius rei vlteriori inueſtigatione tandem omiſſa, gratiæ quidem ſummæ agendæ ſunt Domino Noſtro Ieſu Chriſto vero Deo, veroque homini, quòd has tam craſſas tenebras à Chriſtianorum animis Euangelij ſui clariſſima luce diſpulit, diſſipauit, extinxit; nouoſquè ritus, cæremoniaſquè nouas, quibus Eccleſia à Spiritu Sancto edocta, ex Apoſtolica traditione, & diſciplina vtatur, quæuè in Sacramentorum adminiſtratione, Diuinis Officijs, omniquè Dei, & Sanctorum veneratione magnam Chriſtiani E populi eruditionem, verequè Fidei proteſtationem contineant, ſacrarum rerum maieſtatem commendent, fidelium mentes ad altiſſimarum rerum meditationem extollant, & igne deuotionis inflamment, expulſo vetuſtatis errore, conſcripſit.

Quæ quidem omnia vt conſeruentur, inſtaurentur, & ad ipſius Domini Noſtri Ieſu Chriſti laudem, atque honorem in dies magis augeantur, Sixtus V. *p* Pont. Max. quorundam Cardinalium Congregationem inſtituit, & erexit: quorum numerus licèt tunc ab eodem Sixto ad quintum præfinitus eſſet, hodie tamen Summi Pontificis reſeruatus extat arbitrio, itaut de præſenti quatuordecim, & vltra interſint Cardinales.

c de falſa relig. cap.3. lib.1.
d de ſacror. immunit. in proœmio.
e d lib.1. cap.3. 4.5.6.& 7.
f Pſalm.52.
g loco proximè citato.
h lib. 2. de orig error. cap.17 & alibi.
i in lib. de legibus Romanis in prin.
k lib. 4. genial. dier. cap.17.
l Roman. antiq. in oration: 3. de antiq. pag. apud me 489.
m lib. 3. antiq. cap:11. pag.103. ſub litera C.
n in oratione de antiq. pag. 483. & 484. ac pleniùs lib.3. per tot.
o in Ezech. par. 2. lib 3. cap. 32. pag. 221. vol. 1. litera D.
p Conſt.74. Congreg. 5. Bullar. nou. tom. 2. pag. 613.

Er

Et quemadmodũ olim in Romana Republica Pontifices de omnibus cauſis ad ſacra pertinentibus, & intra priuatos, & magiſtratus, & deorum miniſtros cognoſcebant, de ſacris, quæ ſcripta non erant, aut quæ moribus non recipiebantur, leges ferebant, & conſuetudines eligebant, quas omnium optimas iudicarent; & omnes magiſtratus, quorum curæ ſacrificia, deorumquè cultus erat commiſſus, omneſquè Sacerdotes examinabant, vt Dionyſius Halicarnaſ. *a* ſcribit: Ita Eminentiſſimi iſti Eccleſiæ Romanæ Senatores, vt veteres ritus ſacri vbiuis locorum, in omnibus Vrbis, & Orbis Eccleſijs, etiam in Sacello, quod Capellam vocant Pontificis, in Miſſis, Diuinis Officijs, Sacramentorum adminiſtratione, cæteriſquè ad Cultum Diuinum pertinentibus à quibuſuis perſonis diligentèr obſeruentur, inuigilant.

a lib. 2. antiq. Roman. ad fin. pag. apud me 71. ſub litera E.

A

Cæremoniæ ſi exoleuerint, eas reſtituunt, ſi deprauatæ fuerint, emendant, & corrigunt.

De ſacris ritibus, & Cæremonijs Pontificale potiſſimùm, Rituale, & Cæremoniale libros, prout opus fuerit, examinant, reformantquè.

B

Officia diuina de Sanctis, & Patronis, Orationes, Hymnos nouitèr compoſitos, ſiue emendatos recognoſcunt, & Summo Pontifice conſulto, permittunt, quod in Breuiario annis proximè elapſis, ſan. me. Vrbano VIII. Pontifice Opt. Max. ſedente, impreſſo factum fuiſſe, & ſeruatum ſcimus, atque videmus.

Non modicam quoque curam circa Sanctorum Canonizationem, Feſtorumquè dierum celebrationem, vt omnia ſcilicet rite, & rectè ex Sanctorum Patrum traditione fiant, adhibere debent.

Vt Reges, & Principes, eorumquè Oratores, atque aliæ perſonæ etiam eccleſiaſticæ ad Vrbem, Curiamquè Romanam venientes pro Sedis Apoſtolicæ dignitate, ac benignitate honorificè more maiorum excipiantur, cogitationem ſuſcipiunt, ſeduloquè prouident.

C

Controuerſias de præcedentia inter Magiſtratus, quos laicos vocant, & Eccleſiaſticas perſonas in Proceſſionibus, aut alibi vertentes; cæteraſquè in huiuſmodi ſacris ritibus, & cæremonijs incidentes difficultates cognoſcunt, ſummariè terminant, & componunt.

Primus autem inter Romanos Pontifices, qui ritus, quos in conſecrandis Eccleſijs, & Altaribus Romana ſeruat Eccleſia, Beatus Syluester Papa inſtituit, vt ſacra reſtatur hiſtoria: *b* nam etſi iam ab Apoſtolorum tempore loca fuerint Deo dicata, quæ à quibuſdam Oratoria, ab alijs Eccleſiæ dicebantur, vbi collectæ fiebant per vnam Sabati, & Chriſtianus populus orare, Dei verbum audire, & Euchariſtiam ſumere ſolitus erat; non tamen illa adeo ſolemni ritu conſecrabantur, nec in eis adhuc in Titulum erectum erat Altare, quod Chriſmate delibutum, Domini Noſtri Ieſu Chriſti, qui Altare, Hoſtia, & Sacerdos noſter eſt, figuram exprimeret.

b in Breuiario Romano de dedicatione Baſilicæ S. Saluatoris, lectio 4. & ſeqq.

D

CONGREGATIO VI.

Super Executione, & Interpretatione Sacri Concilij Tridentini.

SAcroſanctum oecumenicum, & generale Concilium Tridentinum fuit à Paulo III indictum, & anno 1545. Indict. 3. die verò Dominica tertia Aduentus Domini in qua fuit feſtum S Luciæ, & 13 Menſis Decembris, ipſius verò Pontificis anno 12. inchoatum, ibiquè eiuſdem Pauli III. nomine præſidentibus Reuerendiſſimis Dominis Io. Maria de Monte, Marcello Ceruino, & Reginaldo Polo S R E. Cardinalibus, atque Apoſtolicæ Sedis de latere Legatis, quod ex eodem Concilio *c* innoteſcit. Eoquè tandem poſt decimum octauum annum completo, illiuſquè decretis, ac ſanctionibus à Pio IV. de conſilio etiam, & aſſenſu venerabilium fratrum ſuorum S. R. E. Cardinalium in Conſiſtorio ſecreto confirmatis. *d* Facta etiam ab eodem Pontifice declaratione, huius Concilij decreta, in ijs, quæ reformationem, & ius poſitiuum tantùm reſpiciunt, à Kalen. Maij 1564. ligare cœpiſſe, & ad illorum obſeruantiam arctare. *e*

E

c ſeſſ. 1.

d Conſt. 73. Bul. Lat. nou. tom. 2. pag. 104.

e Conſt. 80. d. Bullar. pag. 111.

Tandem idem Pius conſiderans, parum eſſe iura condere, & promulgare, niſi ſit, qui ea debitæ executioni demandari faciat, ſuper executione, & obſeruantia eiuſdem ſacri Concilij Tridentini quorundam S.R.E Cardinalium Congregationem, de qua nunc loquimur, inſtituit. *f*

f Conſt. 81. d. Bullar. pag. 112.

Quam

a Conſt. 74. in 8 Congreg. d bul. lar pag. 614.

b d. Cōſt. 8. §. 1. & 2.

c in d. §. 1. ad fin.

d ſeſſ. 25. cap. 3. de reformat.

Quam poſtea Sixtus V. *a* confirmauit nedum quoad ipſius Concilij executionem, ſed etiam interpretationem. Tenentur autem huic Sacræ Congregationi præpoſiti pro viribus curare, vt huius Concilij decreta, & ſanctiones ab omnibus inuiolabilitèr ſub excommunicationis latæ ſententiæ, aliiſq; pœnis obſeruentur, eodem Pio IV. A *b* mandante; reſeruata tamen ſibi, ac Succeſſoribus Romanis Pontificibus declaratione dubietatum, ſi quæ in executione dictorum decretorum, & literarum Apoſtolicarum in hoc emanatarum emerſerint. *c*

Circa verò Cenſuras Eccleſiaſticas, & excommunicationis gladium, non eſſe temerè, ſed maturè ſtringendum, ab eadem Tridentina Synodo *d* ſancitum legimus.

Synodos Prouinciales tertio quoque anno, Diœceſanas autem ſingulis annis faciendas prouideat. Decreta verò Prouincialium Synodorum vbiuis terrarum emanata, vt ea expendat, & recognoſcat, ad ſe tranſmitti præcipiat.

Patriarcharum, Primatuum, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, qui Beatorum Apoſtolorum Limina certo, conſtitutoquè tempore viſitare tenentur, poſtulata audiat, quæ per ſe Congregatio poteſt, expediat, maiora verò Pontifici decidenda reſeruet. B

Quæ in Eccleſijs, aut eorum curæ, ac fidei, cleri populiquè commiſſi morum diſciplina ſeruetur, ab iiſdem Præſulibus expoſcat.

Quænam huius Tridentini Concilij decretorum in omnibus, præcipuè tamen in ipſo reſidentiæ munere executio; quæ piè conſuetudines; qui omnium denique in via Domini progreſſus, inquirat, & inſinuet.

Literas quoque ex præſcripta formula in teſtimonium obitæ per eos viſitationis Liminum SS. Apoſtolorum, iiſdem Epiſcopis, & Præſulibus concedat.

Præterea reformationem Cleri, & populi nedum in Vrbe, ac temporali eccleſiaſtici Status ditione, ſed in vniuerſo quoque Chriſtiano Orbe in ijs, quæ ad Diuinum cultum propagandum, deuotionem excitandam, & mores Chriſtiani populi ad præ- C ſcriptum eiuſdem Concilii modum componendos pertinent, promouendi auctoritatem habet, ex præcitata Sixti V. Conſtitutione.

e de quaſt. regul. tom. 1. q. 11. ar. 2.

f in Sixti V. Cōſtit. 74. ſchol. 1.

g decif. 985. & decif. 1442. in nouis.

Sed an huius Congregationis declarationes dicantur doctrinales, ſeu diffinitiuæ, itaut ad illarum obſeruantiam neceſsitatem imponant, affirmatiuè reſpondendum eſſe demonſtrat Rodericus, *e* à Cherubino iuniore *f* relatus, addente quoque, hoc certiſsimum eſſe, quia Summo Pontifice conſulto procedunt.

Quandoque etiam huius Congregationis Cardinales, ſi dubitationes in ipſius Concilii interpretatione, quæ arduæ reputentur, occurrant, Rotæ Romanæ deciſiones, eodem Romano Pontifice conſulto, requirunt, & poſtulant; quod ex deciſionibus ſub nomine Cardinalis Seraphini collectis *g* innoteſcit.

D

CONGREGATIO VII.

Pro Erectione Eccleſiarum, & Prouiſionibus Conſiſtorialibus.

h de maieſt. milit. Eccleſ. in præſud.

i Geneſ. 1.

k de rerum inuent. lib. 5. cap. 6

MVltis modis in ſacris Literis hoc nomen, Eccleſia, ſumptum ſcribit Moſconius: *h* nos autem ipſius nominis inueſtigatione omiſſa, duplicem eſſe Eccleſiam, ſpiritualem ſcilicet, ac materialem dicimus. De ſpirituali loquitur Apoſtolus ad Corinthios ſcribens in hęc verba. *An neſcitis, quòd Templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* Et ab omnipotenti Deo initio mundi ex carne, & oſsibus formatam, & Adam primum noſtrum parentem fuiſſe ſacra teſtatur Pagina. *i* Et hac E quoque omiſſa, de materiali Eccleſia non nihil dicendum erit. Neque tamen quis omnium primus inter Hebręos, Gręcos, Latinos, aliaſuè barbaras Nationes Templum, ſiue Eccleſiam ædificauerit, inquiremus; nam ſi quis huius rei deſiderio tenetur, Polydorum Virgilium *k* ſuperiorum placito conſulat: etenim qui Chriſti profitentur Fidem, quę ad ipſos pertinent Chriſticolas inquirere, & perſcrutari debent.

Cum igitur hęc ſeptima, de qua dicturi ſumus, Congregatio, ſuper erectione Eccleſiarum à Summis Pontificibus Chriſti Domini in Terris vicem gerentibus ordinata fuerit, de Chriſtianorum Eccleſiis, illarumquè primæua conſtructione pauca quædam,

quædam, ex quibus pertractandarum rerum cognitio facilior habeatur, & legentium animi, menteſquè per hæc viſibilia ad inuiſibilia, è militanti ſcilicet ad triumphantem Eccleſiam pia meditatione tollantur, recenſebimus.

Sed vbi primùm in Terris Seruatori noſtro dicata fuerit Eccleſia, pro certo ponere non auſim; licèt magna ſit apud me S. Athanaſij auctoritas, qui in Sermone de Imagine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & de miraculo in Beryto Ciuitate prodito, poſt ſacrilegam, & nefandam iudæorum impietatem erga ſacram Chriſti Domini Imaginem, relatam, ſubdit, hos agnouiſſe ſuos, & deteſtatos fuiſſe errores, atque ad illius Vrbis Metropolitanum accedêres, per dies plurimos de diſciplina eruditi Chriſtiana, iam Cathecumeni triduano peracto ieiunio, ex aqua, & Spiritu Sancto regenerati fuerunt; poſt Baptiſmum rogarunt enixius Sanctum virum, vt Sinagogam ſuam Eccle ſiam conſecraret in honore SS. Saluatoris Mundi; quorum petitionem minimè aſpernatus, Sinagogam illorum, quæ maior eſſe videbatur, in nomine vnigeniti Filij Dei Redemptoris Mundi conſecrauit. Ex tunc itaque (notanda ſunt hæc) per diuerſas Orbis terræ nationes, & prouincias mos inolæuit, vt Baſilicas plurimas, vel Oratoria Pontifices Chriſtianæ legis in honorem SS. Saluatoris Mundi condere, & dedicare non deſinant &c. Ex quibus verbis in volumine Conciliorum generalium relatis, *a* colligendum eſſe videtur, hanc fuiſſe primam Eccleſiam in honorem Sanctiſs Saluatoris erectam, & dicatam, & ex quadam honeſta illatione nulli alteri prius à Chriſti Fidelibus dicandam fuiſſe Eccleſiam, quàm Saluatori: ita enim Conſtantinus, qui primus ex Imperatoribus Chriſtianam Fidem amplexus eſt, Lateranenſem Baſilicam, quæ prima Vrbis, & Orbis dicitur, SS Saluatoris appellari voluit, Baronio teſte, *b* qui tamen ſcribit miraculum ſupra narratum in Beryto erga Chriſti Domini Imaginem eueniſſe anno ſalutis *766.* 5. Idus Nouembris; & refert Ciaccon. in vita Pauli I. Et hanc Chriſti Domini Imaginem eſſe, quæ modò in Ciuitate Lucana ſummo, debito tamen honore colitur: idem Baronius ſcribit *c* ſub anno 1099.

A

B

C

Coniectare tamen licet, & valdè veritati conſentaneum videtur, vbi iudæorum furor à Chriſti ſtatim in Cœlum aſcenſu, & tyrannorum poſtea contra Apoſtolos, & Chriſticolas nondum peruaſerat ſæuitia, ab iiſdem Apoſtolis, & Diſcipulis Eccleſias aliquas, ſeu magis Oratoria ædificata, aut quæ primùm dæmonum fuerant, Chriſto dicata fuiſſe; in Aethiopia ſcilicet à Matthæo, in India citeriori à Bartholomæo, aut in Scythia ab Andrea, quorum prædicatione ijs gentibus Chriſtianæ pietatis lux ab initio affulſit. Nec à fide abhorret, aliquam Aedem fuiſſe principio à Iacobo Hieroſolymis Deo dicatam, qui ibidem primus ad Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Epiſcopatum, vt Euſebius *d* ait, à Seruatore, & cæteris eius Apoſtolis delectus fuerat; ſed itaquè Baronio teſte *e* annis 29. Sed valeant externa, & quæ Romæ geſta fuerint, perquiramus.

D Porrò ante Pium Pontificem huius nominis primum Eccleſias in Vrbe conſtructas non inuenio, licèt Hyginus, qui Pio, nullo intermedio prædeceſſerat, vbi primùm Pontifex renunciatus eſt, clericorum Ordines prudentèr per gradus diſtribuiſſet, ac diſtinxiſſet, vt in vnoquoque Titulo, ſeu Presbyterio partim Cardinales, partim qui Cardinalibus ſubeſſent, populo fideli, cum res ipſa poſtularet, miniſtrare deberent: inſtituitquè ne ſine Miſſæ celebritate Templa, & Oratoria dedicarentur, neuè numero augerentur, minuerenturuè inconſulto Metropolitano, vel Epiſcopo; vt tertit etiã, ne trabes, tigna, reliquauè materies ad fabricãda Templa congeſta, in prophanos vſus conuerterentur, poſſe tamen ad ſtructurã alterius Templi, concedente Epiſcopo, transferri; licèt inquam hæc ab Hygino ſancita referant Ciacconus, & Platina in eius vita, quæ Templorum, Eccleſiarumuè ſtructuram ſuo tempore, & forſan antea fuiſſe demonſtrant, nihil tamen huius rei certitudinis habetur. Conſtat etiam,

E Anacletum Pontificem anno ſalutis 106 Beati Petri memoriam conſtruxiſſe, & Baronius, *f* dum verba hæc declarat ſic ait. *Per memoriam nonniſi ædificij ſtructuram deſignari conſtat, quam olim antiquitas vſitatius dicere Eccleſiam conſueuit.* Hęc Baronius. Poſtmodum verò à prędicto Pio anno Chriſtianę ſalutis 162. Praxedis Sanctiſſimę Virginis rogatu in Thermis Nouati Eccleſiam conſtructam, & dedicatam, eodem Baronio teſte *g* in hęc verba. *Eodem tempore Virgo Domini Praxedes accepta poteſtate rogauit Beatum Pium Epiſcopum, vt in Thermis Nouati, quæ iam in vſu non erant, Eccleſiam dedicaret, quia in eis ædificium magnum, & ſpatio-*

H

a in 7. Synodo Nicea ſecundo habita. action. 4. pag. apud me Romana impreſſ. 49

b in annal. tom. 3. anno ſal. 324. pag. 230.

c in annal. tom. 11. pag. 718. in fin. & ſeq. in princ.

d lib. 7. hiſtor. Eccleſ cap. 14.

e in annal to. 1. pag. 255. ſub anno Chriſti 34.

f in annal. to. 2. pag. 25.

g annal. tom. 2. pag. 129. an. 162

Digitized by Google

ſpatioſum videbatur eſſe : quod & placuit Pio *Epiſcopo , & dedicauit Eccleſiam in Thermis Nouati in Vrbe , in loco, qui appellatur vicus laterſciorum , vbi & conſtituit Titulum Romanum , in quo* & *Baptiſterium conſecrauit 4 Idus Maias.* Hæc Baronius hic . Sed alibi , *a* vbi de Sacrificio Miſſę, ita teſtatum habet . *Soror noſtra* (refert enim verba ipſius Pij Pontificis ad Iuſtum Epiſcopum Viennenſem ſcribentis) A
Euprepia , ſicut benè recordaris , Titulum domus ſuæ pauperibus aſſignauit , vbi nunc cum pauperibus noſtris commorantes, Miſſas agimus &c.

a tom. 1. annal. pag. 164. anno Chriſti 34.

Sed & Alexandrum Seuerum Imperatorem , licèt ſuperſtitioſa gentilitate imbutum, Templum Chriſto Domino ædificare voluiſſe , teſtis eſt Lampridius *b* in hęc verba . *Chriſto Templum facere voluit , eumquè inter Deos recipere : quod & Hadrianus cogitaſſe fertur , qui Templa in omnibus Ciuitatibus ſine ſimulacbris iuſſerat fieri , quę hodie idcireò quia non habent numina , dicuntur Hadriani , quæ ille ad hoc paraſſe dicebatur , ſed prohibitus eſt ab his , qui conſulentes ſacra , repererant omnes Chriſtianos futuros , ſi id optato veniſſet , & Templa reliqua deſerenda &c.* Hęc Lampridius . Verùm quod ipſe Seuerus aliorum ſuaſu perficere diſtulit , vt à Chriſti fidelibus efficeretur permiſit : idem enim Lampridius refert loco citato . B
Cum Chriſtiani quendam locum , qui publicus fuerat , occupaſſent , contra Popinarij *dicerent , ſibi eum deberi , reſcripſit Imperator , melius eſſe , vt quomodocumque illic Deus colatur, quàm Popinarijs dedatur &c.* Quo impetrato reſcripto, Caliſtus Pontifex huius nominis primus anno Chriſtianæ ſalutis 224. Pontificatus 4. nobilem Eccleſiam in Tranſtyberina Regione , vbi Taberna meritoria erat , & oleum Augusti tempore è terra erumpens copioſè fluxerat, Sanctiſſimæ Virginis Dei Genitricis Marię Partui, olim eo prodigio pręſignato , religioſiſſimè extruxit : Platina, Ciacconus , & alij in huius Pontificis vita , ſed magis apertè Baronius *c* hęc teſtantur .

b in eius vita pag. apud me 283

c in annal. to. 2. pag. apud me 321 anno 224.

Dionyſium quoque , qui anno ſalutis 260. Pontifex renunciatus fuit, Parœcias , ſeu Titulos Euariſti exemplo ſuis terminaſſe limitibus , Presbyteriſquè Cœmeteriorum C
curam adiunxiſſe, ijdem Platina , & Ciacconus teſtantur .

Marcellus inde primus anno Domini 305. pluſuè minus , Pontificatus 2. XXV. Titulos inſtituit, Ciaccono, alijſquè hoc affirmantibus : Titulos autem idem eſſe atque Eccleſias , diximus ſupra .

Denique Beato Syluestro ſedente , qui ſumma Eccleſię Dei pace ſub Constantino Imperatore anno ab Orbe redempto 314 potitus eſt , Baſilicas nedum erectas , ſed donis ampliſſimis , & Imperatoria maieſtate , ac munificentia dignis exornatas , vbi res ipſa loquitur , inania verba proferre non eſt opus ,

Atque hęc de primęua Eccleſiarum conſtructione pręmiſiſſe ſufficiat ; quàmuis in ſacra legamus Hiſtoria , in Breuiario ſcilicet Romano , de dedicatione Eccleſię Sancti Saluatoris lection. 4. Apoſtolorum quoque tempore loca fuiſſe Deo dicata , quę à quibuſdam Oratoria , ab alijs Eccleſiæ dicebantur , ſed vbi Conſtantinus Imperator per Baptiſmi Sacramentum ſanitatem , ſalutemquè conſequntus eſt , tum D
primùm lege ab eo lata conceſſum eſt toto Orbe Terrarum vt Chriſtiani Eccleſias ędificarent . Ad rem igitur noſtram ; ad Congregationem ſcilicet pro Eccleſiarum erectione reuertamur .

Et quoniam ad Eccleſię vniuerſalis gubernationem , & regimen maximè pertinent, vt ad fidelium populorum vtilitatem Eccleſijs iam erectis, aut in poſterum iuſtis de cauſis erigendis , de Epiſcopis , & Paſtoribus idoneis , fidelibus , ac fructuoſis in vinea magni Patrisfamilias operarijs ſalubritèr in Domino prouideatur , & in hoc potiſſimùm Summo Pontifici in locum Beati Petri ſubrogato, ex præcepto Chriſti Domini *Paſce oues meas*, inuigilandum, & elaborandum ſit, Sixtus propterea huius nominis Quintus, eiuſdem Chriſti Domini Vicarius, & Beati Petri Succeſſor in E
huius ſollicitudinis partem nonnullos ex fratribus ſuis S. R. E. Cardinales elegit , & Congregationem hanc, de qua loquimur , inſtituit . *d*

Et hanc in Epiſcopis , & Eccleſiarum Rectoribus eligendis diligentiſſimam inquiſitionem , antiquiſſimam apud Chriſtianos fuiſſe , teſtis eſt Lampridius , *e* dum ait , Alexandrum Imperatorem in electione Præſidum Prouinciarum , & Ciuitatum imitatum fuiſſe Chriſtianos : verùm quid Chriſtiani in hoc imitatione dignum agerent , itaut etiam ethnicis Imperatoribus exemplum darent , S. Cyprianus *f* à Baronio *g* relatus diligentèr explicat.

d in ſępe cit. Conſtit. 74. congreg. 3

e in Alex. Seuero Imper.

f epiſt 68. ad Hiſpanos.

g annal. to. 2. pag. 322. anno 224.

Huius

Digitized by Google

Huius verò Congregationis Officium eſt,legitimas cauſas erectionum Eccleſiarum quarumcumque Patriarchalium, Metropolitanarum, & Cathedralium, ac de cuiuſque earum dote, capitulo, clero, populo,& alijs, quæ ad huiuſmodi erectiones iuxta præſcriptum Sacri Concilij Tridentini, *a* & Sanctorum Patrum decreta *b* neceſſa-
A ria ſunt cognoſcere, & diligentèr exquirere.

Omnes etiam difficultates, & controuerſias, quæ inter iam erectas, ac earum Eccleſiarum, Diœceſum, Monaſteriorum vniones, diſmembrationes, ceſſiones,permutationes, translationes, penſiones, ſuper illarum redditibus aſſignationes, Monaſteriorum pluralitatem, Dignitatum incompatibilitatem, præſentationes, & nominationes, electionum, ſiue poſtulationum confirmationes, ſeu admiſſiones ſuffraganeorum, coadiutorumquè deputationes cum futura ſucceſſione, vel ſine ea examinare debet.

De ætate,& qualitate promonendorum eutam qnoque adhibere ſolertem, eaquè diſcuſſa, & examinata, ad Summum pro tempore Romanum Pontificem referre, & pro ipſius Pontificis arbitrio in ſecreto Conſiſtorio proponere debet.

Tandem quæ à Gregorio XIV.pro ſeruanda in Tridentino Concilio tradita forma
B in promouendis ad regimina Eccleſiarum Cathedralium, aliarumquè Dignitatum,& de quibus Conſiſtorialitèr prouidebitur, ſancita *c* ſunt, pacata mente procuranda, & firmitèr obſeruanda erunt.

Habes enim hic (quæ breui compendio referenda duxi) Concilium Tridentinum decreuiſſe, ad Cathedrales Eccleſias viros inſignes eligendos eſſe, §.1.

Pontificem hunc, Gregorium ſcilicet XIV. in minoribus conſtitutum (erat enim Epiſcopus Cremonenſis) d. Concilio interfuiſſe; & ideo quæ ibi ſancita fuerunt, vt debitæ executioni demandarentur, ſummoperè optaſſe, §.2.

Concilium prædictum mandaſſe, vt in quibuſcumque locis in Synodo pronincìali præſcriberetur forma examinis à Metropolitano habenda, poſtea Romani Pontificis arbitrio approbanda. §.3.

C Hoc autem pauciſſimis in locis executum adhue fuiſſe conqueritur Pontifex. § 4.

Mandat propterea Pontifex huius examinis munus extra Curiam Sedis Apoſtolicæ Legatis,Nuncijs,& Ordinatijs, vbi Epiſcoporum prouiſio facienda erit. §.5.

In Curia verò Cardinalibus ad hoc deputandis, vel Protectoribus Regnorum, in qnibus promouendi exiſtunt, ſi,ad eorum protectionem illæ Eccleſiæ pertinent,committitur. §.6.

Verùm hodie examen hoc coram Summo Pontifice, Cardinalibus, alijſquè Prælatis, & probis viris aſtantibus, celebratur, & à Clemente Octauo ſancitum, initiatumquè referunt.

Deinde forma, ſiue inſtructio examinis faciendæ præſcribitur, & aſſignatur; per Auditores, ſeu Vicarios fieri prohibetur; articuli, ac teſtes non à promouendo, ſed
D ab ipſo inquiſitore formandi,& inducendi, interrogandiquè erunt; ſchedulam tamen continentem nomen, cognomen, patriam, parentes, ætatem, ordinem, gradum, profeſſionem,functionem,ſi quam cādidatus exercuit,loca, in quibus aut Theologiæ, aut iuri canonico operam dederit, aut longo tempore verſatus fuerit, denique amicos, ac familiares, qui tam ipſum, quàm parentes eius intimè nouerint, Prælatus inquiſitionem facturus, à promouendo, vel alio faciendam curet. § 7.

Teſtes examinandi erunr, qni abſque ſuſpicione amoris, odij, timoris, inimicitiæ, ſanguinis, veritatem ſpontè fateantur. §.8.

Promouendorum qualitates: primò ex legitimo matrimonio, & parentibus catholicis nati: 2. trigeſimum expleuerint annum: 3. ſacris Ordinibus ante ſex menſes ad minus initiati: 4. Doctoratus gradum,aut Licentiæ in Theologia, vel iure canonico, aut publicum alicuius Academiæ teſtimonium oſtendant, quo ad alios docendos
E idonei declarentur; 5. Fidei puritate, innocentia vitæ, prudentia, vſu rerum, integra fama, doctrinaquè præditi: 6. ſolus Doctoratus gradus, qnem Priuilegium vocant, non ſufficiat, ſed ſcientiæ teſtimonium indicent, & oſtendant cum qualitatibus loci, temporis, & eorum, qui audierunt fructu: 7. virorum grauium teſtimonium, ea, ſcilicet ſcientia pollere, quæ ad populum Chriſtianum erudiendum ſufficiat, vbi Doctoratus gradus haberi non potuit. Et hæc in Sacerdotibus, quos vocant ſeculares.

In Regularibus verò ſuorum Superiorum ſufficientis doctrinæ teſtimonium requiritur: Superiores verò non omnes, ſed ij dumtaxat, qui nullum ſui Ordinis Superiorem

a ſeſſ. 6. de reform. cap. 1. ſeſſ. 7 de confirmat. cap. 1. ſeſſ. 22. cap. 2. & ſeſſ 24. cap. 1. de reform.

b in c. cū in cunctis, de elect. c. minorennr. diſt. 6. Concil. Lateran. ſub Leone X. ſeſſ. 9. de reform. cur.

c Conſtit. 6. bullar. nou. tom. 2. pag 691.

riorem agnoſcunt, quibus abſentibus, vel impeditis, Ipſorum Vicarij, ſeu Commiſſarij generales, vel in Romana Curia Procuratores Ordinum, aut Congregationum Generales in hac parte ſuccedant. § 9.

Poſt inquiſitionem, vt ſupra, factam, profeſſio Catholicæ Fidei à candidato facienda erit in manibus Prælati, cui fuerat inquiſitio commiſſa, niſi diſtantia loci prohibeatur; tunc enim viciniori Eccleſiæ prouidendæ committenda erit, quæ coram notario, & teſtibus recipiatur, & in publicis redigatur tabulis vnà cum toto proceſſu ad Apoſtolicam Sedem clauſo, & obſignato tranſmitten. §. 10.

Proceſſus ad Curiam tranſmiſſos Cardinalis Promotor, & tres priores Ordinum Cardinales examinant, atque expediunt: Promotor verò Cardinalis, ſiue Relator promouendum moneat, ſi præſens in Curia fuerit, vt omnes Cardinales adeat, antequam Eccleſiam proponat, vt quæ à referente Collega audituri ſint, oculata fide, quantum ad perſonam ipſius promouendi attinet, cognoſcere valeant. § 11.

Hæc eadem inquiſitio de promouendis ad Eccleſias, quæ ſacri Conſiſtorij conſultationibus prouideri ſolent, ſimili modo, & cum iiſdem diligentijs fiat; præſertim quibus præter curam, & regimen Monachorum, aut Canonicorum, aliorumuè populorum iuriſdictio ſpiritualis, vel temporalis annexa fuerit, ætate tantùm excepta, circa quam nihil innouatur. § 12.

Ius præſentandi qui ad Eccleſias prædictas habent, vt idoneos præſentent, ac eligant, hortantur, & monentur. §. 14.

Inquiſitores ad præmiſſa peragenda deputati ea fide, ac diligentia in negocio tanti momenti verſentur, vt à Deo, & ipſo Romano Pontifice laudē conſequantur, & præmium expectare valeant. §. 15.

Habes, quæ in hac Conſtitutione continentur. At ſi quæras huiuſmodi proceſſus, & examinis practicam, Flaminium Pariſum conſule, *a* qui huius quoque Conſtitutionis explanationem ſpecialitèr tradit.

Ea verò dicuntur Beneficia Conſiſtorialia, quæ à Papa in Conſiſtorio conferuntur, ſiue in libris Cameræ inter Conſiſtorialia fuerint deſcripta; Rota coram Paleotto. *b* Et aſſerenti, Papam non conſueuiſſe prouidere de aliquo Beneficio Conſiſtorialiter, incumbit onus probandi; ead. Rota dixit coram Caputaquen. & à Cherubin. ibi relata. *c*

Denique de erectione Eccleſiarum in Cathedrales ſeculares, vel in alium ſtatum, agit Petrus Rebuffus. *d*

Ne autem Miſſa, & alia diuina Officia alibi quàm in Eccleſijs celebrentur, Felix huius nominis III. ſeu vt alijs placet, IIII. Epiſcopis omnibus vetuit, vt Ciacconus affirmat in vita: eius verò Sanctionem refert Gratianus, *e* vbi ex Dutheron. deſumptam colliges in hæc verba. *Ne offeras holocauſta tua in omni loco, quem videris, ſed in omni loco, quem elegerit Dominus Deus tuus.*

a tract. de reſignat. tom 2. lib. 8 q 5.
b die 2. vel 19. Iunij. 1559. in Nolana.
c ad hanc Greg. XIV. Conſtit. 6. ſchol. 2.
d in prax benef. par. 1. pag. 110. iuxta paru. impreſſ.
e in Decret. par. 3. de conſecrat. diſt. 1. cap. 11. ſicut non.

CONGREGATIO VIII.

Pro Conſultationibus Epiſcoporum, & aliorum Prælatorum.

Eccleſiarum Præſules, & Paſtores, qui ex præcepto Apoſtoli vigilant, laborant, & miniſterium implent, poſtquam ab Apoſtolica Sede (modo in præced. Congreg. narrato) honorem, & iuriſdictionem tanquam è piæ matris ſinu hauſerunt, & impetrarunt, ſi quando ouium ſuarum greges lupi rapacis quærentis quem deuoret, occurſu, vel inuaſione terreantur, vt auxilium, præſidiumquè ſibi paratum intelligant, ouesquè ſuas defendant, & fructuoſius paſcant, idem Sixtus V. pro Conſultationibus Epiſcoporum, & Præſulum Congregationem vel inſtituit, vel innouauit. *f*

Cui quidem Congregationi facultatem attribuit Patriarcharum, Archiepiſcoporum, Primatum, Epiſcoporum, Ordinariorum, & quorumcumque etiam inferiorum, non tamen Regularium, poſtulata audiendi, & cognoſcendi.

Propoſitis difficultatibus, quæſtionibus, & controuerſijs, aſſiſquè, ſuper quibus conſulta fuerit, etiam per literas, ſedulò, humaniterque reſpondendi

Dubia, rationes, & cauſas Eccleſiarum, earumquè dignitatis, iuriſdictionis, exemptionis, immunitatis, iurium, priuilegiorum, & laudabilium conſuetudinum concernen-

f d. Conſt 74. Congreg. 12. in ordine.

cernentes ſummariè, ſimplicitèr, & de plano cognoſcendi, & tam ex partium pe-
titione, quàm ex officio, prout honeſtum, & opportunum videbitur, compo-
nendi.

Cauſas etiam. & controuerſias inter eoſdem Prælatos de iuriſdictione, aliauè de
A cauſa exortas, nec non inter Capitula, aut obtinentes Dignitates, ac inter quaſcum-
que ſingulares perſonas, & Vniuerſitates, aut locorum in temporalibus dominos,
exceptis ijs, quæ Concilij Tridentini interpretationem, vel ordinem exigunt iudi-
ciarium, re ipſa requirendi, examinandi, & amicabilitèr deſuper componendi, ac
transſigendi, etiam per alios, ſi ita conſultum videbitur, extra Diœceſim quoque
curandi.

Præterea ad Eccleſias viſitandas vbique locorum, in quibus Chriſtiana viget Re-
ligio, Viſitatores Summo Pontifici præſentare, vt exemplo S. Gregorij, S. Leonis, &
aliorum Summorum Pontificum, eum in Domino expediri videbitur, deſtinare
valeat. Quibus quidem Viſitatoribus, vt eum ſpirituali fructu, & Fidelium ædifica-
rione munus ſuum impleant, formam præſcribat, negociorum omnium tractatio-
B nis modum aſſignet, & negligentiam, ſi quando opus erit, emendet.

Inſuper, vbi neceſſitas poſtulauerit, viros vſu, & doctrina idoneos, rectos,
& Deum timentes, qui literarum Apoſtolicarum auctoritate ſuffulti tanquam Vica-
rij Apoſtolici Eccleſias tegant, deligant

Denique Cardinales huic Congregationi præpoſiti immunitatis Eccleſiarum de-
fenſores, & ad ipſorum Prælatorum perſonas, res, & bona quæcumque tuendum, Ec-
cleſiarum iura ab omnium iniurijs, & oppreſſionibus aduerſus quoſcumque quauis
auctoritate præfulgentes vindicanda, firmiſſimum ſint propugnaculum.

Verùm hodie in ijs, quæ ad Eccleſiarum, & eccleſiaſticarum perſonarum immu-
nitatem attinent, ſumma prudentia ſan. me. Vrbani Octaui conſultum eſt per ere-
ctionem, & inſtructionem nouæ Congregationis de Immunitate Sacrorum nuncupa-
tæ, vt diximus ſupra Congreg. 4.

C

C O N G R E G A T I O IX.

Pro Conſultationibus Regularium.

REgularium Ordines, quibus Eccleſia hæc militans, & viſibilis Reginam illam
à dextris Dei in veſtitu deaurato circumamictam varietate à Regio Propheta
decantatam *a* deſignat, & oſtendit, quiuè nedũ omni tempore ornamentum, ſed *a in pſalmo 44.*
magnum quotidie Chriſti fidelibus adiumentum ſtudijs ſalutaribus præſtiterunt, &
D præſtant. Vt eorum progreſſus in dies magis ac magis ad pietatem promoueantur,
& qui è fluctibus ſeculi in portum Regularis vitæ confugerunt, remotis impedimen-
tis, & inanibus contentionibus amputatis, ſub Religionis ſuaui iugo, & ſuorum in-
ſtitutorum obſeruantia quietè viuant, gratumquè Altiſſimo famulatum exhibeant,
Sixtus V. qui Seraphici Patris Franciſci Aſsiſiatis regulæ, ſeu militiæ in minoribus
conſtitutus nomen dederat, ac tanquam emeritus miles ad Chriſtianæ Dignitatis
apicem euectus, Beatiquè Petri Succeſſor, & Chriſti Domini in terris Vicarius, pro
conſultationibus Regularium Congregationem inſtituit, & ordinauit, illiuſquè cu-
ram, & regimen nonnullis S.R.E. Cardinalibus commiſit, atque facultates infra di-
cendas attribuit.

Regularium, Clauſtralium, Mendicantium, non Mendicantium, Hoſpitalariorũ, &
Militarium poſsidentium, & non poſsidentium, cuiuſuis demum Ordinis ſint,
E controuerſijs, dubitationibus, conſultationibuſquè propoſitis reſpondeant.

Cauſas, & controuerſias iudiciariam formam non requirentes inter prædictos Or-
dines vertentes, ſiue in vniuerſum, ſiue ratione particularium locorum audiant, et
decidant.

Regularibus ipſis, quos feruore ſpiritus incenſos ad perfectioris vitę ſtatum tran-
ſire velle conſtiterit, non tamen ad laxiorem, nec ad parem, ſed ad arctiorem tranſ-
eundi, quibuſcumque Summorum Pontificum ſanctionibus, et decretis non ob-
ſtantibus, licentiam dare, et impertiri poſſunt.

Apoſtatarum eiectionem, et extra Monaſteria degentium, aut vagantium cauſas
ijdem

ijdem Cardinales audiant, & cognoſcant, viroſquè tales coercendi poteſtatem habeant.

Apoſtolicæ Viſitationis iuſſa, & Conſtitutiones à Summis Pontificibus in ipſos Regulares editas exequi, & in vſum deduci curent.

Viſitatores Regulares laudatæ vitæ, zelo Dei, ſalutis animarum, & prudentia ſpiritus præditos, inſtitutorumquè Regularium, & laudabilium conſuetudinum periti ſſimos prouideant, qui,cum neceſſitas exegerit, ſui Ordinis Prouincias, receptis ab ipſo Pontifice literis, ad Omnipotentis Dei laudem, & locorum vtilitatem ſalubritèr viſitare valeant. A

Sub Regularium nomine etiam Moniales cuiuſuis regulæ, & obſeruantiæ comprehenduntur.

Omnem opem, totumquè ſtudium Cardinales prædicti impendant, vt ab inferioribus erga ſuperiores debita humilitatis reuerentia, & obſeruantia; à ſuperioribus quoque viciſsim erga inferiores beneuolentia, charitas, & diſciplina in ſpiritu lenitatis adhibeatur, neuè dominentur in fratres, ſed patres ſe eſſe meminerint. B

Poſtremò Cardinales ipſi quaſi Religioſorum omnium portus, perfugium, ac præſidium eſſe ſciant, vt eorum auctoritate, & auxilio recreati, religioſæ vitæ, & regularis perfectionis ſtadium ſine impedimento ſtrenuè percurrant.

Verùm ſi inter Epiſcopos, & Regulares controuerſiæ oriantur, & dubitationes incidetint, quæ ſub Concilij Tridentini diſpoſitione, aut interpretatione comprehendantur, ad eandem Tridentini Concilij Congregationem remittendæ ſunt.

Cauſas quoque inter ipſos Religioſos ortas, quæuè exoriri poterunt, iuxta quarumcumque Religionum inſtituta, illorumquè diſpoſitionem eorumdem Regularium Superiores cognoſcant, decidant, ac terminent. Quæ omnia ex præcitata Sixti V. Conſtitutione *a* plenius cognoſces.

a Conſt. 74. Congreg. 11.

CONGREGATIO X. C

Pro Indice librorum prohibitorum.

Libros improbatæ lectionis à recta Reipublicæ adminiſtratione alienos, & repellendos eſſe, Vlpianus reſpondit, *b* de officio boni, & innocentis viri verba faciens, poſt improbatam venditionem malorum medicamentorum, quæ corpori humano nocent, de ijs, quæ mentes, animoſquè corrumpunt, ſic ait: *tantundem debebit facere & in libris improbatæ lectionis, magicis fortè, vel ſimilibus, hæc enim omnia protinus corrumpenda ſunt &c.* Et Lacedæmones Archilochi poetæ libros, quorum lectionem & verecundiæ, & pudicitiæ propter verborum obſcœnitatem nocere iudicabant, è Ciuitate ſua exportari iuſsiſſe, Balduinus refert, *c* dum Romuli leges Commentarijs illuſtrat, illam præſertim. *Ne quis præſentibus fœminis obſcœna verba facito.* Ouidium quoque propter libros, quos de *arte amandi* conſcripſerat; quorum lectio admodum Reipublicæ pernicioſa, quippequæ iuuenum animos per ſe ipſos ad laſciuiam natura procliues magis incenderet, in Pontum deportatum fuiſſe ſcribit Giraldus, *d* & magis apertè Aurel. Victor. in vita Auguſti his verbis: *nam & Poetam Ouidium, qui & Naſo, pro eo quòd tres libros amatoriæ artis conſcripſit, exilio damnauit.* D

b in Lectera itaque. § tantundem ff famil. erciſcun.

c ad l. 9. Romuli.

d in hiſtor. Poet. dialog 4. pag. apud me 494.

Quòd ſi pœna digni habiti ſunt, qui libellos famoſos ediderunt, ſcripſerunt, inuentos non conſumauerunt, ex Valentin. & Valent. ſanctione; *e* multò magis qui hos libellos, ſeu libros aduerſus Legem Diuinam, & Religionem publicam edunt, retinent, & exſcribunt, cum grauius ſit Diuinam, quàm humanam offendere Maieſtatem: *f* crimen quippe publicum eſt, & in omnium fertur iniuriam, quod aduerſus Religionem patratur. *g* E

Quę veritas ethnicis quoque probata fuit; referũt enim Greg. Tholoſ. *h* & Balduin. *i* amboquè à Diogene Laertio *k* mutuati ſunt; cum Prothagoras Piloſophus, quòd ſuo libro ſcripſiſſet: *de dijs quidem ſtatuere nequeo, neque an ſint, vel ne, ſunt enim plura, quæ id ſcire prohibeant, quippe & ſumma incertitudo, & breuis hominum vita &c.* ob hoc principium operis ab Athenienſibus Vrbe pulſus fuit, librique illius in

e l. unic. C. de famoſ. libell.

f Auth Gazaros C. de heret.

g l. Manichaos, 4. C. de heret.

h de repub lib. 12 cap 7. nu. 19.

i in comment. Inſtit. lib. 4. tit 18. ad fin. de pub. iud.

k lib. 9. de vitis philoſ. in Prothagoras.

in foro concremati ſunt, ſub præconis voce à ſingulis, qui illos habebant, inue-
ſtigati.

Et librorum hæreſim, vanamquè curioſitatem ſapientium combuſtionem anti-
quiſſimam, & initio naſcentis Eccleſiæ ſeruaram, ſacra reſtatur Pagina *a* in hæc
A verba. *Multi autem ex ÿs, qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros, & com-
buſſerunt eos coram omnibus, & computatis pretijs illorum, inuenerunt pecuniam
denariorum quinquaginta millium &c.*

a in actis Apoſtolor. cap. 19.

Quod etiam à Theodoſ & Valentin. ſancitum habes *b* his verbis. *Nec verò im-
pios libros nefandi, & ſacrilegi Neſtorij aduerſus venerabilem Orthodoxorum Sectam,
decretaquè ſanctiſſimi Cœtus Antiſtitum Epheſi habiti ſcriptos habere, aut legere,
aut deſcribere quiſquam audeat, quos diligenti ſtudio requiri, ac publicè comburi
decernimus &c.* Habes etiam ad hanc rem alias Imperatorum ſanctiones nouiſſimè
poſt multos à Proſpero Farinacio *c* relatas, dum quærit, quomodo, & qua pœna
puniatur retinens, legens, legendoſquè iubens libros hæreticorum: & à Carolo
Quinto Imperatore lutheri libros publicè combuſtos fuiſſe Iouius ſcribit. *d*

b in l. damnato, §. nec verò, C. de hæret.

c in tract. de hæreſi. q 180 §. 1.

d in vita Leonis X. lib. 4. pag. apud me 103.

B Verùm quis inter Summos Pontifices primus hanc fecerit prohibitionem, non-
dum benè noui; quàmuis Gelaſius Papa I. anno 496. Manichæos in Vrbe deprehen-
ſos exilio damnauerit, eorumquè libros apud Baſilicam S. Mariæ Maioris publicè
combuſſerit, Ciaccono teſte. Simmaci quoque iuſſu, qui Gelaſio poſt Anaſtaſium
ſucceſſit anno ſalutis 498. ante fores S. Ioannis in Laterano hæreticorum libri flam-
mis fuerunt conſignati, vt Platina ſcribit; & ante Gelaſium, ac Simmacum Leonem
I. anno 440. hoc idem geſſiſſe idem Platina teſtis eſt: Hormiſdam quoque Pontifi-
cem Manichæorum codices ante fores Baſilicæ Conſtantinianæ incendio conſump-
ſiſſe ſcribit Ciacconus in vita; hic autem Pontifex renunciatus eſt anno Chriſti 514.
Et iubentibus Gregorio IX. ac Innocentio IV. anno 1243. librum Talmudi, alioſquè
libros reprobatos apud iudæos repertos fuiſſe combuſtos, Farinacius *e* ſcribit. Et
C Alexandrum huius nominis IV. qui Beati Petri anno 1254. Sedem tenuit, libros cu-
iuſdam Guglielmi de Sancto Amore contra pauperratem editos legi prohibuiſſe;
& alium quoque librum damnati nominis auctoris, affirmantis, ſtatum gratiæ non à
lege Euangelica, ſed à lege ſpiritus procedere, publicè flammis aboleri iuſſiſſe re-
perio apud Platinam, & Ciacconum in eiuſdem Pontificis vita: latius tamen hanc
rem proſequitur Frater Ferdin. de Caſtiglio, *f* qui literas Apoſtolicas hanc materiã
concernentes refert, addens modum, quo ipſe Alexander vſus eſt in confutandis er-
roribus d. Guglielmi de S. Amore, vt ſcilicet Cardinales Hugonem de S. Theodoſio
Presbyterum Cardinalem Sanctæ Sabinæ, Cadinalem Sancti Nicolai in Carcere Tul-
liano, Cardinalem S Laurentij in Lucina, vnà cum Card. Epiſcopo Tuſculano elegiſ-
ſet, ac deputaſſet.

e tract. de hæreſ. q 180. § 1. ſub num 10 verſ & de libro Talmudi

f in hiſtoria Ordin. Prædicator. par. 1. lib. 2. cap. 53. & 55.

D Quo forſan exemplo monitus Pius Pontifex huius nominis IV. aptiſſimum tanto
malo remedium eſſe cognoſcens, ſi componeretur, & ederetur Index, ſiue Catha-
logus librorum, qui vel hæretici ſint, vel de hærerica prauitate ſuſpecti, vel certè
moribus, & pietati noceant, & id negocij ad ſacram Tridentinam Synodum reieciſ-
ſet; ea verò ex tanta Epiſcoporum, & aliorum doctiſsimorum virorum copia ad eũ
conficiendum Indicem multos cum doctrina, tum iudicio inſignes Prælatos delegit,
qui adhibitis etiam in conſilium lectiſſimis Theologis, prædictum Indicem abſol-
uerunt, & ex eiuſdem Synodi decreto ad eundem Pontificem pro ſuprema manus
impoſitione, & confirmatione tranſmiſerunt; & idem Pontifex nedum legit, ſed
quibuſdam doctiſſimis, probatiſſimiſquè Prælatis eundem accuratiſſimè legendum,
exàminandumquè tradidit; contentaquè in eo literis Apoſtolicis denique confir-
E mauit. *g* Sed quoniam hæreſis morbus animæ pernicioſiſsimus vt cancer quotidie
ſerpit, & filij tenebrarum Arcem Catholicæ veritatis omni machinationis genere
non ceſſant oppugnare, libros præſertim hæreſis tabe infectos promulgando, alioſ-
què noxia doctrina aſpergendo, corrumpendoquè, & ex nobis ipſis, vt Apoſtolus
prædixerat *h* exurgant viri loquentes peruerſa, vt poſt ſe diſcipulos adducant,
Sixtus propterea huius nominis V. librorum expurgationem, recognitionemquè
neceſſariam agnoſcens, quod ab exordio naſcentis Eccleſiæ à Sanctis quoque Pa-
tribus ſactitatum enarrant Baroñ. *i* & Petrus Gregor. Tholoſ. *k* Et in Concilio Ro-
mano 70. Epiſcoporum, Gelaſio I. præſidente, poſt recenſitos canonicos libros tum
veteris, tum noui Teſtamenti, & diſtinctionem librorum, qui catholici, & authen-
tici eſſent, qui apochriphi, & ſuſpecti, parua, aut nulla authoritate, iudicati ſunt;
plenius

g in Conſtit. 77. Bullar nou. to 2. pag. 109.

h in actis Apoſt. cap. 20.

i annal, tom. 1. anno Chriſti 44. pag. apud me 314

k de Repub lib. 12. cap. 7. num. 4. & ſeqq.

a diſt.15. cap.3.
b Conſtit.36. in princ.bullar.nou. tom.3. pag.51.
c lib. 4. variar. cap.16.& 17.

plenius à Gratiano *a* relati;& meminit Clemens Octauus, *b* & ad ſaturitatem Couarruuias, *c* Sixtus inquam V. tanto negocio Cardinales aliquot præfecit, & Congregationem inſtituit: facultates verò infraſcriptas attribuit.

Cathalogos, & Indices librorum aut olim, ant proximè confectos, eorumquè regulas editas recognoſcant, & examinent. A

Certorum auctorum libros prohibitos, aut qnonis modo in prioribus Indicibus ſuſpenſos diligentèr excurrant, & prour expedire indicanerint, permittant.

Libros, qui poſt (Tridentini Concilij iuſſu) editum Indicem, & à Pio IV. vt diximus, comprobatum Indicem prodierunt, Catholicæ doctinæ, Chriſtianorumquè morum diſciplinæ repugnantes expendant, & tecognoſcant, ac vbi Summo Pontifici retulerint, Apoſtolica auctoritate reijciant; hominum verò iniuria, & dolo deprauatos emendent: quos verò (paucis reiectis erroribus) vtiles alioqui ſtudioſis eſſe cognouerint, expurgandi, & corrigendi modum ineant, Indiceſquè expurgatorios conficiant: nouos etiam libros approbandi, & improbandi rationem præſcribant.

Vniuerſitatem Pariſienſem, Bononienſem, Salamantinam, Louanienſem, aliaquè probata Studia ad hanc librorum expurgationem, & correctionem excitent; earundem quoque diligentiam, operam, & induſtriam requirant. B

Ipſis quoque Cardinalibus permittitur, vt Theologis, Cononiſtis, alijſquè peritis viris pijs, atque idoneis (nec verò alijs) etiam aliunde accerſitis ad hoc omne negocium Reipublicæ Chriſtianæ ſemper, & his quoque temporibus neceſſarium adhibitis, eam ob rem tantùm libros vetitos retinendi, legendiquè, etiam abſque Summi Pontificis licentia, facultatem impertiantur. Hactenus Sixtus V. in ſæpe citata Conſtitutione: *d* quod etiam prædeceſſor ſuus Gregorius XIII. antea fecerat, ipſumquè Sixtum tunc S.R.E.Cardinalem inter quinque Cardinales ad hoc deputatos repoſuerat, vt legitur in ſua Conſt. *e*

d 74. Congreg. 7.
e 10. Bullar. veter. pag. 1203.
f Conſt. 36. Bullar. nou. tom. 3. pag. 51.

Verùm cum idem Sixus re minimè abſoluta ab humanis exceſſiſſet, Clemens VIII. *f* quod iam vtilitèr cœptum fuerat, & à multis deſideratum, perficiendum duxit, & venerabili fratri ſui Marco Antonio Epiſcopo Præneſtino de Columna, ac dilectis filijs Presbyteris Auguſtino S.Marci de Verona, Simeoni S.Anaſtaſiæ de Terranoua, C Hieronymo S.Mariæ ſuper Mineruam Aſculano, Federico S Mariæ Angelorum in Thermis Borromæo, Franciſco S.Mariæ Tranſpontinæ Toleto, nec non Aſcanio S.Mariæ in Coſmedin de Columna Diacono Cardinalibus deputatis, alijſquè pijs, & eruditis viris in conſilium adhibitis, ea omnia, & ſingula, quæ à Sixto V. inſtituta fuerant, diligentèr examinanda commiſit, ac demum magno ſtudio viſa, & Deo fauente abſoluta, nedum Pij IV. ſupra relatam Conſtitutionem, & Indicem, ac Regulas, quàm alia quædam ab eodem Clemente addita Apoſtolica auctoritate comprobauit, atque ab omnibus tam Vniuerſitatibus, quàm ſingularibus perſonis vbique locorum exiſtentibus, ſub iiſdem pœnis in d. Pij Conſtitutione contentis obſeruari præcepit, & mandauit. D

Quò autem facilius negocium tum prohibitionis, tum expurgationis, & impreſſionis librorum peragatur, eas omnes facultates, priuilegia, & indulta, quæ Pius V. ſacri Palatij primùm Magiſtro, deinde Gregorius XIII. & Sixtus V. Cardinalibus Congregationis, de qua loquimur, conceſſerunt, confirmauit, & quatenus opus eſſet, innouauit in his omnibus, quæ in ſuo Indice additis non aduerſantur. §. 4.

Si quæ verò in poſterum dubitationes, aut controuerſiæ circa ipſum librorum Indicem, illiuſquè Regulas, aliaquè illis addita emerſerint, ad Congregationem hanc Cardinalium, ſeu aliorum, qui pro tempore ſuper Indice huiuſmodi deputati fuerint, referantur, & ex eorundem Cardinalium ſententia, Summo Pontifice, ſi rei grauitas poſtulauerit, conſulto, declarentur, & decidantur; quorum authoritatem cùm permittendis, tùm prohibendis, expurgandis, & imprimendis libris, alijſquè ad eam rem pertinentibus explicandis præcipuam eſſe voluit, & mandauit in §. 5. E

g Concil. general. t. 4. pag. 144. ſeſſ. 10.
h in tract. de Republ. lib. 12. cap. 9. num. 18.
i d. tract. & lib. cap. 5.

Sed quoniam de librorum impreſſione mentionem fecimus, non omittendum putaui, quod in Lateranenſi Concilio ſub Leone X. ſancitum habes, *g* libros nempe imprimi abſque approbatione Vicarij, & Magiſtri Sacri Palatij in Vrbe, ac Epiſcoporum, vel Vicariorum, & Inquiſitorum alibi ſub pœna combuſtionis eorundem librorum publicè, non poſſe.

Alias quoque Conſtitutiones Iulij III. Pauli IV. & Pij IV. hac de re loquentes Petrus Gregorius Tholoſanus *h* ennnciat, qui de libris ad Religionem pertinentibus, & de ſcripturis veteris Teſtamenti, & Rabinorum, *i* de libris Euangelicæ Legis probatis

batis in ſacroſancta Religione, *a* de libris Euangeliorum, *b* de vtilitate, ac neceſ-
ſitate lectionis ſacræ Scripturæ, *c* de doctrina Eccleſiaſtica, & traditionibus Eccle-
ſiaſticis, *d* de alijs libris Interpretum legis Diuinæ, *e* de libris Dei, *f* de libris
Sybillinis *g* non minus doctè, quàm eruditè agit videndus.

A Sed an libri hæreſei reperti penes aliquem operentur, vt ille de hæreſi condemnari
poſſit; vide Hieronymum de Monte in ſuis quæſtionibus. *b* Et ſi ritè abiurauit er-
rores contra Fidem, & poſt abiurationem repertus fuerit retinere libros hæreſeos,
an dicatur relapſus, idem Hieron. de Monte *i* ſcribit videndus.

a cap. 6.
b cap. 7.
c cap. 8.
d cap. 9.
e cap. 10.
f cap. 11.
g cap. 12.
h q. 13. nu. 18. & per tot.
i in ead. q. 13, & ſupra q. 11.

CONGREGATIO XI.

De conſtruenda, & exornanda Baſilica Principis Apoſtolorum; ſiue pro Fabrica S. Petri.

B

LAudauit rerum omnium Opifex Deus cogitationem, quam habuit Regius Pro-
pheta Dauid, ædificandi Domum nomini Dei, vt ſacer teſtatur Hiſtoricus his
verbis. *k Quia hæc fuit voluntas tua, vt ædificares Domum nomini meo, benè qui-
dem feciſti huiuſcemodi habere voluntatem &c* Hanc eandem cogitationem, vt mea
fert opinio, in Beato Petro Apoſtolorum Principe, poſt acceptum à Chriſto Domi-
no reſponſum. *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam.*
fuiſſe videtur.

K lib. 2. paralip. cap. 6.

Peragrato enim Orbe, prædicato Euangelio omni creaturæ, relicta Antiochena
Cathedra, tandemquè glorioſa martyrij palma in Vaticano recepta, primum ſui cor-
poris lapidem in altiſſimum, ac firmiſſimum Romanæ Eccleſiæ fundamentum in eo-
dem loco iecit. Cuius quidem Eccleſiæ ampliſsimam profectò admirandam ſtru-
C cturam licèt ipſe glorioſus terræ Princeps (ſicut etiam Dauid) corporeis videre
oculis non potuerit, filius tamen eius Conſtantinus Magnus Imperator, quem Beatus
Syluester ipſius Apoſtolorum Principis Succeſſor in Chriſto Ieſu parturierat (veluti
alter Salomon) vidit: relicto enim gentilitatis errore, ex aqua, & Spiritu Sancto rege-
neratus, octaua ſui Baptiſmi die depoſitis albis totus mundus, & ſaluus ad Confeſ-
ſionem Beati Petri Apoſtoli veniens, ablatoquè diademate capitis, exuens ſe clamy-
de, & accipiens bidentem, terram prius aperuit ad fundamenta Baſilicæ conſtruen-
dæ; dehinc ob numerum duodecim Apoſtolorum duodecim cophinos terra plenos
ſuppoſitis humeris baiulans aſportauit, & ita gaudens, ac exultans in carruca ſua cum
Epiſcopo ſedens ad Palatium redijt, Baronio ita referente, *l* qui addit; *imitatus
videtur Conſtantinus, à quo genus ducebat, Veſpaſianum Imperatorem, de quo
Suetonius; m ipſe reſtitutionem Capitolij aggreſſus, ruderibus purgandis manus
D primus admouit, ac ſuo collo quædam extulit: hæc Suetonius: debuit nè prætermi-
ſiſſe Conſtantinus pro cultu veræ Religionis præſtare quod ipſo maior eiuſdem fami-
liæ Flauiæ illuſtrator pro ſuperſtitione auita officium exhibuerat?* Hactenus Baro-
nius. Quibus dictus adde, ſi lubet. Scimus à Tito Veſpaſiano eiuſdem Flauiæ gen-
tis Salomonis Templum, cum iam Moſaicæ Legi per Euangelicam veritatem abro-
gatum eſſet, fundirus euerſum fuiſſe; quidni igitur à Conſtantino (& ipſe Flauia
gente, vt diximus) pro veræ Religionis cultu ab Euangelica Lege præſcripto, ſan-
ctiori ritu, Regio ſumptu, & tanto Principe digno, nouum Templum ex ea Ciuita-
te, quam ſacrilega Iudæorum impietas fœdauerat, in aliam Ciuitatem, quæ firmiſſi-
mum Chriſtianæ pietatis fundamentum, & veræ Fidei Magiſtra eſſe debuerat, tranſ-
E ferendum, & conſtruendum erat?

l annal. tom. 3. an. Chriſti 324. pag 229.
m in Veſpaſiano cap. 8.

Poſt hanc verò Templi tranſlationem, ſeu conſtructionem à Conſtantino factam,
Leo huius nominis Primus Pontifex, qui Beati Petri Cathedram conſcendit anno
Chriſti 440. nonnullos Romanos Ciues ad cuſtodiam Confeſſionis, ſeu Apoſtolorum
Sepulchri conſtituit, quos Cubicularios appellauit, vt ex Platina, & Ciaccono liquet.
n Et Sanctiſſimum Gregorium annno ſaluris 602. vtriuſque Baſilicæ Petri, & Pauli
vt earum tecta inſtaurarentur ſuſcepiſſe, ſcribit Baronius. *o*

Caliſtus II. anno 1119 Pontifex renunciatus ruinam minitantem reſtituit, repa-
rauitquè, & mille adſtantibus Epiſcopis, quos Romam ad Concilium conuocauerat,
conſecrauit, ſi Panzirolo credendum eſt, *p* etiam neque apud Baronium, neque

n in vita huius Pontificis,
o in annal. d. an. no 602. tem. 8. pag. 157. litera E
p teſor. naſcoſti di Roma, in Regione Burgi, Eccleſ 17 S. Petri, pag. 526.

Ciacconum hoc roperio ; ſed tantùm Floramantes Martinellus *a* refert, & antiqua inſcriptione probat, Pontificem hunc ſolemni ritu, & multis adſtantibus Cardinalibus, Epiſcopiſquè Eccleſiam S. Chryſogoni conſecraſſe.

a in addit. ad Ciaccon.

Nicolaus V. ad caput Templi, de quo loquimur, amplam teſtudinem, quam vulgò Tribunam vocant, quò Templum ipſum auguſtius, & hominum magis capax eſſet, A
inchoauit, teſtis eſt Ciacconus: *b* meminit etiam Cardinalis Baronius *c* in hæc verba. *Perſeuerauit memoria illa* (Probi ſcilicet) *integra, licèt neglecta, vſque ad Nicolai Papæ V. tempora, quando idem Pontifex amplioribus ſpatijs exædificare nouam Baſilicam Principis Apoſtolorum primus aggrediens, Templum illud Probi, quod illius apſidi iungebatur, demolitus eſt &c.*

b in vita vbi, de geſtis agit, col. 1183.
c annal. tom. 4. anno 395. pag. 722.

Iulius II. vaſtam, ac portentoſam auguſtiſſimi Templi molem, quam hodie in Vaticano videmus, egregij Architecti Bramantis opera, veteris Baſilicæ parte diſiecta fœliciter inchoauit, primum lapidem, aureaquè ſub illo numiſmata, ſacro adſtante Senatu, poſuit; Ciacconus, & Panuinus ſcripſerunt, ac ſequens monumentum indicat, B

IVLIVS II. PONT. MAX.
ÆDEM BEATO PETRO DICATAM
VETVSTATE COLLABENTEM
IN DIGNIOREM AMPLIOREMQ. FORMAM
VT ERIGAT FVNDAMENTA IECIT.
ANNO CHRISTI MDVII.
VETEREM CONSTANTINVS IMP. ÆDIFICAVIT.

Paulus III nobiliſsimum opus proſequutus, eius cineres poſt obitum in hac Baſilica collocari voluit; & temporario tunc poſito monumento, vt Panuinus ait, egregium deinde conditum fuit; quod, eiuſdemquè cineres ſan. me. Vrbanus VIII. in C
oportuniorem eiuſdem Baſilicæ locum transferri iuſsit, vt in priori loco Ara vna ex quatuor extrueretur, prout extructa, & S. Andreæ Apoſtoli Statua exornata viſitur; facta autem eſt translatio hæc tumuli, & cinerum anno 1629. die 15 Ianuarij: è cuius quidem ſepulchri regione idem Vrbanus VIII. viuens adhuc, ſed mortis memor, ſuarum quoque cinerum conditorium elegit, ac elegantiſsimum erexit, Equitis Bernini ingenio, viuaciquè ſcalpto elaboratum.

Iulius III. Paulus IV. magnifico inuigilant operi. Pius IV. parietes fornicibus cõnectit. Gregorius XIII. Sacellum, quod de nomine Gregorianum appellamus, exornat, ibiquè S. Gregorij Nazianzeni Corpus ab Eccleſia S. Mariæ in Campo Martio translatum, ſub Ara huic Sancto dicata ſolemni pompa, & eccleſiaſtico ritu locauit.

Sixtus V. magnam huius Templi teſtudinem (quam vocant Cuppolam) perfecit. D
Ex obeliſcis Heliopoli olim erectis Soli dicatis, quorum alterum Caio Caligula imperante Romam aduectum, in Vaticano locatum, à Totila Gothorum Rege euerſum, ac ſolo æquatum, Dominici Fontanæ Architecti opera in Vaticano foro erectum, Ieſu Chriſto Solis Domino, Soliſquè iuſtitiæ vexillo, quod eſt Crux, eius imagine faſtigio in ſummo ſupra montes, ſtellaſquè collocata, ſacrauit, pluribus inſcriptionibus rem ipſam illuſtrauit, quarum præcipua ad rem noſtram ſequens viſa eſt.

CHRIST. VINCIT CHRIST. IMPERAT CHRIST. REGNAT
CHRISTVS AB OMNI MALO PLEBEM SVAM DEFENDAT
SIXTVS QVINTVS PONT. MAX.
OBELISCVM VATICANVM E
DIIS GENTIVM IMPIO CVLTV DICATVM
AD APOSTOLORVM LIMINA
OPEROSO LABORE TRANSTVLIT.
ANNO MDLXXXVI. PONT. II.

Pauli verò V. ſedulitas, & vigilantia in hoc opere excolendo, perficiendoquè quanta fuerit, oculata fides, & ſequens inſcriptio teſtantur, cuius characteres ab Abbate Paulo de Angelis referuntur.

PAV-

Digitized by Google

☧

A PAVLVS QVINTVS PONT. MAX.
SACROSANCTAM B. PETRI PRINCIPIS APOSTOLORVM
BASILICAM
QVAM IVLIVS II. PONT. MAX. INCHOAVERAT
ALIIQ. PONTIFICES MAXIMI
PROSECVTI FVERANT
VT VNIVERSVM CONSTANTINIANAE BASILICAE AMBITVM
RELIGIONE VENERABILEM INCLVDERET
CHORVM SACRARIVM AC PORTICVM
B BENEDICENDO POPVLO EXAEDIFICARET
GRANDI ACCESSIONE ADIVNCTA
OPVS AMPLISSIMVM AC MAGNIFICENTISSIMVM
ABSOLVIT
ANNO MDCXV. PONT. X.

Hæc annis proximè elapſis ſupra primarium oſtium huius Baſilicæ ex interiori illius parte legebantur; hodie verò exeuntibus à ſiniſtris, quibuſdam Immutatis, alia ſeſe legentibus offert inſcriptio.

C PAVLVS QVINTVS
VATICANVM TEMPLVM A IVLIO INCHOATVM
ET VSQVE AD GREGORII ET CLEMENTIS SACELLA
ASSIDVO CENTVM ANNORVM OPIFICIO
PRODVCTVM
TANTAE MOLIS ACCESSIONE
VNIVERSVM CONSTANTINIANAE BASILICAE AMBITVM
INCLVDENS CONFECIT
CONFESSIONEM B. PETRI EXORNAVIT
FRONTEM ORIENTALEM ET PORTICVM
D EXTRVXIT.

Ex alia verò à dextris locata quicquid Vrbanus Octauus in hac eadem Baſilica excolenda hucuſque peregerit, cognoſcere licet; ſic enim concepta eſt.

VRBANVS OCTAVVS
VATICANAM BASILICAM
A CONSTANTINO MAGNO EXTRVCTAM
A B. SILVESTRO DEDICATAM
IN AMPLISSIMI TEMPLI FORMAM
E RELIGIOSA MVLTORVM PONTIFICVM MAGNIFICENTIA
REDACTAM
SOLEMNI RITV CONSECRAVIT.
SEPVLCHRVM APOSTOLORVM
AEREA MOLE DECORAVIT
ODEVM ARAS ET SACELLA
STATVIS AC MVLTIPLICIBVS OPERIBVS
ORNAVIT.

Quid denique SS. D. N. Innocentius X. in eodem Vaticano celeberrimo Templo peregerit, ſequens indicat inſcriptio, ſupra principem Baſilicæ ianuam collocata.

BASILICAM PRINCIPIS APOSTOLORVM
IN HANC MOLIS AMPLITVDINEM A
MVLTIPLICI ROMANOR. PONTIFICVM ÆDIFICATIONE
PERDVCTAM
INNOCENTIVS X. PONT. MAX.
NOVO CÆLATVRÆ OPERE
ORNATIS SACELLIS
INTERIECTIS IN VTRAQVE TEMPI ALA
MARMOREIS COLVMNIS
STRATO E VARIO LAPIDE PAVIMENTO B
MAGNIFICENTIVS TERMINAVIT

Patet igitur ex hucuſque dictis, hanc Beati Petri Baſilicam à Conſtantino Imperatore conſtructam, & multis, ampliſſimiſquè donis Beato Sylueſtro, ac Succeſſoribus Romanis Pontificibus pro illius conſeruatione, & reparatione factis locupletatam, vt Gratianus, *a* & Baronius *b* monumentis ab alijs receptis conſignarunt. Quamobrem vt tanti beneficij memores eſſent Romani Pontifices, ac etiam vt ex iniuncto Apoſtolatus officio, Eccleſiæ nempe, quæ Domus Dei ſunt, in ſuis structuris, & ædificijs conſeruentur, & quando neceſſitas poſtulet, reparentur, iure quidem C merito hanc ſedulam nauarunt curam, nedum ex ijs, quæ à Conſtantino donatis remanſerunt, annuis præſtationibus, ſed nouis etiam penſitationibus, & emolumentis excogitatis, aſſignatiſquè in ſanctiſſimum, ac religioſiſſimum opus erogando.

a in c. Conſtantinus, diſt. 96.
b annal. tom. 3. anno 324. pag. 329.

Iulius enim II. qui hanc Aedem collabentem vt in digniorem, amplioremquè formam erigeret, fundamenta iecit, vt ſuæ intentionis, proſequendi operis ſcilicet executorem haberet, Commiſſarium deputauit, quem, & alios omnes hanc rem adiuuantes, multis facultatibus, priuilegijſquè decorauit, *c* quibus cum pro maiori parte ſit abrogatum, vel poſtea ab alijs Summis Pontificibus innouatum, ea haud referenda duxi.

c in Conſtit. 23. tom. 1. pag. 437.

Clemens VII. eodem religionis, & pietatis zelo incenſus, Collegium ſexaginta virorum curialium inſtituit, *d* cui quidem Collegio ad huius fabricæ cauſarum co- D gnitionem deputandi iudicem facultatem dedit. *§.* 4.

d Conſt. 3. Bullar. nou. tom. 1. pag. 162.

Eleemoſynas, & oblationes recipere, & cuſtodire, ac per officiales ab eodem Collegio eligendos in hoc fabricæ opus, & non ad alium vſum erogandas tradere. *§. 6.*

Dilationes, pacta, tranſactiones cum debitoribus initæ pleniſſimum habent firmitatis robur. *§.* 7.

Collectores ab omni ſuperioritate, & iuriſdictione exemptos pro bonis tam in vltima voluntate, quàm inter viuos relictis, conquirendis, & exigendis deputat. *§.* 8.

Bona ad hanc fabricam quomodocumque prouenientia publicè ſubhaſtari, & vendi faciat; pretium, & pecuniæ redactæ in operis continuationem erogentur. *§. 9.* E

Iudex vt ſupra à Collegio deputatus tanquam Ordinarius ſimplicitèr, & de plano manu regia, etiam Sede vacante, procedit. *§.* 10.

Communitates, Vniuerſitates, Collegia, & alias quantumuis priuilegiatas perſonas debitrices, ſub cenſuris, interdictis, & execrationibus ad ſoluendum compellit. *§* 11.

A ſententijs per iudicem prædictum latis ſolum Collegium appellationes audit, excluſis etiam S. R. E. Cardinalibus, & Vicecancellario. *§.* 12.

Executiones contra debitores nullo pacto, nec à quouis iudice, etiam à ſacro Senatu collegialitèr Sede vacante collecto impediantur. *§.* 13.

Diſpoſita

Diſpoſita ad fauorem Fabricæ nullo modo retardentur, impediantur, vel occultentur. §. 14

Qui de relictis ad fabricam notitiam habuerint, vel notarij rogati extiterint, denunciare tenentur. §. 15.

A Tandem habes clauſulas præſeruatiuas ampliſſimas, executores huius Sanctionis deputatos, contrariorum derogationem, & tranſumptis etiam fidem adhibendam eſſe. §. 16. 17. 18. & 19.

Sed quanta fuerit eiuſdem Clementis animi propenſio, hoc præclarum, & verè Summo Pontifice Beati Petri Succeſſore dignum opus perficiendi, nedum ex prænarratis conſtat, ſed quæ poſtea ſanciuerit, apertius demonſtrant. a

Quod ipſe (inquit) *Iulius morte præuentus, ſucceſſiuè Leo X. Adrianus VI. Romani Pontifices etiam prædeceſſores noſtri varijs cauſantibus impedimentis perficere non potuerunt, id omni conatu, ac totis viribus aggrederemur, dignum, quin potius debitum duximus &c* Et paulò infra in §. 4. *Cognoſcentes ad tanti operis abſolutionem facultates Cameræ Apoſtolicæ quamplurib us debitis, & alijs oneribus grauatas non ſufficere, & opus ipſum tam ſublime, & excelſum ad finem optatum abſque pijs, &*
B *largis Chriſti fidelium erogationibus, & alijs ſubſidijs perduci non poſſe &c.* Præfato Collegio ab eo, vt ſupra deputato, & alijs per idem Collegium in genere, vel in ſpecie deputandis facultates attribuit infraſcriptas.

a Conſtit. 9. bullar. nou. tom. 1. pag. 721.

Componendi ſcilicet ſuper malè ablatis incertis, & per vſurariam prauitatem quæſitis. § 5.

Vel alicui Eccleſiæ deberentur, in quibus tamen Romana Eccleſia de iure communi ſuccedere poſſet. §. 6.

Super reſtitutione facienda perſonæ incertæ. §. 7.

Legatis Deo, Sanctis, pauperibus, aut locis pijs abſque ſpeciali determinatione, & proprijs nominibus non expreſſis, vel de quibus adſit dubitatio in reſtitutione facienda. §. 8

C Super inexactis, etiam Ordinario donatis, vel relictis exigendis, & recuperandis, §. 9.

Cum quibuſuis perſonis Eccleſiarum bona occupantibus, quæ ob iudicialis probationis defectum compelli ad reſtitutionem non poſſent. § 10.

Super legatis, & quibuſuis vltimis voluntatibus pro malè ablatorum reſtitutione ordinatis, & relictis, §. 11.

Relictis quoque abſentibus, qui tamen propter abſentiam relictorum huiuſmodi notitiam habere non poſſent. § 12

Super bonis reſtituendis ijs, quibus receptio amplius non competeret, §. 13.

Super pecunijs, rebus, & bonis ad publicas commeſſationes, & prandia ex voto, ſeu conſuetudine relictis. §. 14.

D Quæ quidem compoſitiones biennio, & ipſius Clementis beneplacito durante, etiam ſuper rebus litigioſis, coram quocumque iudice, in quacumque inſtantia pendentibus fieri valeant, & validæ reputentur. § 15.

Cauſæ omnes, in quibus fabrica ius habet, vel habere poteſt, etiam coram alijs iudicibus pendentes, prævia auocatione iudici ipſius fabricæ committuntur. § 16.

Conceditur etiam huic Collegio facultas componendi cum occupatoribus bonorum Eccleſijs debitorum. §. 17.

Eleemoſynas huic fabricæ erogantibus Confeſſariorum electio datur, cum facultatibus ampliſſimis in vtroque foro diſpenſandi. §. 18.

Pecuniaria pœna, & eccleſiaſticis mulctantur Cenſuris, qui præmiſſis obſtare, vel quouis modo ſeſe opponere præſumpſerint §. 19

E Sed & Paulus III. prædeceſſorum Pontificum exemplo monitus, hanc Sacroſanctam Baſilicam, antiquis non immutatis, ſed potius auctis, nouis quoque gratijs, & priuilegijs exornauit, muniuitque. b Hæc autem cum pro maiori parte in prænarrata Clementis VII. Conſtitutione contineantur, eandem canere cantilenam non eſt opus. Adde etiam nonnulla, electionem ſcilicet Confeſſariorum, diſpenſandi etiã quoad ætatem legitimam ad ſacros Ordines, & gradus conſanguinitatis, affinitatiſque, & alia huiuſmodi in matrimonialibus per Concilium Tridentinum ſublata fuiſſe, Pio IV. teſtante. c

Quæ tamen in Clementina Conſtitutione non ſunt expreſſa, hic addere non inutile duxi.

b Conſt 31. bullar. nou. tom. 1. pag. 660.

c Conſt 62. bullar nou. tom. 2. pag. 90. & Conſt. 94 pag. 136.

Notarij

Notárij ad oſtendendum legata,& vltimas voluntates cogi poſſunt. §.14. ac etiam libros, & prothocolla. §. 20.

Super legatis certis infra annum non executis ad vtilitatem ipſius fabricæ Commiſſarij componere poſſunt, & quintam partem recipere §. 15. & 24.

Bona ſtabilia vendere, immobilia verò ad Vrbem abſque vlla ſolutione gabellæ A
transferre. §. 16.

Legatorum ratam fabricæ debitam etiam intra annum à die obitus teſtatoris exigi poſſe. §. 22.

Societatem ſub innocatione Principis Apoſtolorum, in qua primo loco ſe ipſum, deinde Carolum Quintum Romanorum Imperatorem, & Franciſcum Francorum Regem deſcripſerat, Paulus III. erexit. § 38.

Contra quoſcumque Quæſtores procedendi, & quæſita per eos fabricæ S Petri applicanda ſanciuit. §. 44 Tu vide prohibitionem publicandi Indulgentias ad Quæſtum in Pij V. Sanctionibus. *a*

Quæ tamen facultates, & priuilegia ad beneplacitum Summorum Pontificum canonicè electorum conceſſa intellige §. 47. B

Quomodo autem conceſſiones, & gratiæ ad beneplacitum Principis conceſſæ intelligantur, & ſuffragentur, tu vide poſt alios Menochium. *b*

Iulius quoque huius nominis III. prædictas facultates à Iulio II. Leone X. Adriano VI. Clemente VII. & Paulo III. conceſſas ſuo diplomate confirmauit, & ad donationes etiam, quas vocant inter viuos, extendit; *c* & Collegium hoc fabricæ Baſilicæ S Petri in exequendis donationibus prædictis ad pias cauſas factis, & fiendis, & in applicanda quinta earum parte dictæ fabricæ facultatem habere ſanciuit. § 1.

a Conſt. 30 bullar. nou. tom. 2. pag. 214. & Conſt. 99. eod Bullar. & tom. pag 304.
b de arbitr. iudic. lib. 1. q. 69. nu. 9. 10. & alibi
c Conſt. 15. Bullar. nou tom. 1. pag. 709.

Sed numquid legatum, ſeu donatio facta pro conſtruendis, ac reparandis vijs, & pontibus, dicatur pium, itaut ſub diſpoſitione huius Sanctionis reponendum ſit? affirmatiuam partem tueri videtur Tiraquel. *d* dum poſt multorum ſententias relatas ait, legatum hoc adeo fauorabile eſſe, vt licèt quis habeat priuilegium immunitatis à publicis muneribus, ad conſtructionem tamen pontium, & viarum teneatur, C
itaut ex Honor. & Theodoſ. Imperatorum reſponſo *e* neque Eccleſia ab hoc onere ſit immunis; hanc verò concluſionem pluribus exornat, & declarat Ioann. Gutti-erez. *f*

Quid ſi legatum factum Petro tanquam perſonæ pauperi, qui tamen ſit diues, an dicatur legatum pium? reſpectu legantis poteſt dici pium, dum qualitatem legatarij ignorauit, ſed reſpectu Petri legatum remanere tanquam incertæ perſonæ factum, & ſub facultatibus huius noſtræ Congregationis repoſitum ſcribit Cherub. iunior. *g* licèt de iure communi alitèr dicendum eſſet, nam relictum, quod pro non ſcripto habetur, remanet apud hæredem ſine onere. *h*

d de priuileg. pia cauſ. in præfat. verſ. item legatū factum ad conſtructionem.
e l. ad inſtruct. C. de ſacroſ. Eccleſ.
f pract. quæſt. lib 1. q 3. per tot.
g ad hanc Iulij III. Conſtitutionem 15 in ſchol. 2.
h l. vnica §. & cum rei, & §. ſeq. C. de caduc. collen. l. quidam referunt, ff. de iur. codicill.

Præterea eundem animi ardorem, vt hæc Sacroſancta Baſilica quantocitius in ſua conſtructione ad finem perduceretur, habuiſſe Pium V. ex ijs, quæ fecit, edixitquè D
colligi poteſt; ſiquidem ferè vno, eodemquè tempore ſex leguntur promulgatæ Cōſtitutiones, quibus vel declarauit, vel ampliauit, vel de nouo facultates, & priuilegia huic fabricæ conceſſit.

Prima enim Conſtitutio *i* continet, duas ſententias conformes pro fabrica Sancti Petri latas rem iudicatam facere in ea parte, in qua ſunt conformes. Si cauſæ intereſſe huius fabricæ concernentes per appellationem committantur à Signatura, ſemper intelliguntur commiſſæ cum clauſula, *ſine præiudicio executionis duarum conformium*.

i Conſt. 93. Bullar. nou. tom. 2. pag. 257.

Secunda verò Conſtitutio *k* Collegio Deputatorum huius fabricæ facultatem tribuit exequendi omnia pia legata, infra annum à die mortis teſtatorum realitèr nō adimpleta, cum retentione quintæ partis pro ſubuentione eiuſdem fabricæ. In Vr- E
be verò ſi Vicarius Papæ infra quindecim menſes prædicta legata à die mortis teſtatoris computandos, in exequendo non præuenerit, Collegium manus apponit cum eadem detractione quintæ partis.

k Conſt 96. eod. tom. & ead pag.

In tertia Conſtitutione *l* conceditur eidem fabricę medietas legatorum ad pias cauſas factorum, ſi infra triennium ab hęredibus debitę executioni non fuerint demandata. Cum tamen non tardò contingat, pia huiuſmodi legata, & diſpoſitiones, pręſertim pro conſtructione monaſteriorū, hoſpitalium, ſeu Eccleſiarum, & ſimilium relictorum propter aliquid facti, ſeu iuris impedimentum exequi non poſſe, quia nempe pecunia relicta à teſtatore non ſufficit, aut in loco à teſtatore deſignato ædifi-

l Conſt 97. eod. Bullar. & tom. pag. 298.

cati

cari non poteſt, ſeu etiam licentia ab Epiſcopo, aut alio Superiore obtineri nequit, nec æquum ſit, vt pium opus huiuſmodi propterea deſeratur, ſed potius in aliud de iure commutandum veniat, hæc noſtra Congregatio, ſiue Fabricæ Collegium ſub die 27. Maij 1598. declarauit; vt grauatis ad legata, & opera prædicta præſtanda,
A certus competens terminus arbitrio iudicum præfigatur, intra quem impedimenta huiuſmodi realitèr, & cum effectu remoueantur, aut commutatio à Sede Apoſtolica talis pij relicti impetretur; quo termino elapſo impedimentis minimè remotis, nec commutatione obtenta, legatum ipſum à Fabrica integralitèr exigatur, perinde ac ſi ad ipſius Fabricæ vtilitatem deuolutio facta fuiſſet.

Habemus inſuper ab eodem Pio V. aliam Conſtitutionem, *a* qua conceſſum eſt huic Collegio Deputatorum Fabricæ S. Petri de Vrbe recognoſcere, & reſcindere quaſcumque alienationes bonorum eccleſiaſticorum malè alienatorum, cum applicatione ipſi fabricæ fructuum exinde à detentoribus indebitè perceptorum. *a Conſt. 98 bullar. nou. tom. 2. pag. 299.*

Ne tamen in præmiſsis vlla vnquam exoriri poſſet controuerſia, idem Pontifex alias edidit Sanctiones, *b* quibus Collegio, ſeu Congregationi, de qua loquimur, à *b poſt d. Conſt. 98. pag. 300. & 302.*
B quibuſuis iudicibus auocandi cauſas alienationum prædictarum contra formam Sanctionum Simmachi, & Pauli II. factarum, illaſquè cognoſcendi, & terminandi facultates neceſſarias, & oportunas conceſsit, etiam in Ciuitatibus Rauennatenſi, & Bononienſi, earumquè Diœceſibus, vt §. 2. 3. & 4.

Bona ſic pro locis pijs recuperata denuò in euidentem illorum vtilitatem in emphyteuſim, vel ad tertiam generationem, aut alitèr ſuper fructibus componendi permittit. § 5.

Poſſeſſores bonorum in vtilitatem Eccleſiæ, ſed non ſeruatis ſolemnitatibus alienatorum pœnis pecuniarijs fabricæ applicandis pro tali exceſſu puniendi; certumq; terminum ad obtinendam confirmationem à Sede Apoſtolica ſtatuendi. § 6.

Inſtrumenta conceſsionum huiuſmodi, pacificam poſſeſsionem, & canonum ſolutionem oſtendendi poſsidentes monendi, alioquin eos bonis ipſis priuan-
C di. § 7.

Fructus bonorum, pro quibus prima ſententia pro fabrica lata fuerit, penes idoneum depoſitarium vſque ad finem litis deponi faciendi. § 8.

Notarios, ac tabelliones rogatos de ſcripturis bonorum ad Eccleſias ſpectantibus, & alios de illarum qualitatibus inſtructos ad illas notificandum cogere. § 9.

In cauſis, quas Collegium, eiuſquè Auditores, & Commiſſarij vigore ſuarum facultatum à quocumque iudice auocauerint, prout in obligationibus in forma Cameræ procedendi, curatores etiam pupillis, & viduis deputandi, & quibuſuis perſonis, etiam S.R.E. Cardinalibus inhibendi, & alia in præmiſsis etiam ſub Cenſuris gerendi permittitur. § 10.

Quibuſuis locorum Ordinarijs, quamuis S.R.E. Cardinalibus ſub Cenſuris, ac ſu-
D ſpenſione à diuinis inhibetur, ne Collegium, eiuſquè miniſtros moleſtent, vel moleſtari permittant. § 11.

In alijs verò literis, quibus eidem Collegio datur facultas applicandi fructus bonorum, hæc habes.

Vt ad tollendas difficultates, quæ in venditione tertiæ partis bonorum fabricæ applicandorum exoriri poſſent, Collegium, eiuſquè Auditores, ac miniſtri loco dictæ tertiæ partis omnes fructus ex illis bonis à conductoribus, vel ab alijs occupatoribus indebitè perceptos, ſiue fructus vnius anni percipiendos capiant. § 2.

Super rebus dubijs, in quibus tamen aliquod ius prætendere poſsit Eccleſia, vel fabrica, tranſigendi, & componendi facultas Collegio datur; tranſigentes verò abſoluendi, & liberandi à quacumquè moleſtia, & vexatione. § 3.

E In ſequentibus verò § 5. ſub cenſuris & pœnis inhibetur quibuſuis perſonis, ne Collegium, eiuſquè miniſtros vexent, illiſque moleſtias inferant: habes clauſulas præſeruatiuas, decretum irritans, executorum deputationem, clauſulas derogatorias, & harum literarum tranſumptis manu Secretarij, & ſigillo fabricæ munitis fidem adhibendam eſſe.

Denique Sixtus Quintus poſt Archipresbyteratum Baſilicæ S. Petri Euangeliſtæ tit. S. Matthæi in Merulana Cardinali Cuſentino nuncupato commendatum, poſt confirmationem priuilegiorum antea à Paulo III. Archipresbyteris dictæ Baſilicæ conceſſorum. *c* *c in Conſtit. 35. Bullar. nou. tom. 1. pag. 671.*

Huius

a Conſt 3 d.bullar. & tom. pag. 552
b Conſt. 102. d. Bullar. tom. 2. pag 678.

Huius Collegij à Clemente VII. vt diximus erecti, *a* eundem Cardinalem Cuſentinum Protectorem, & Superiorem conſtituit, & deputauit. *b*

Illiq; ſuoq; Vicario omnimodã facultatẽ dicti Collegij, congregationes vbi, quãdo, & quoties ſibi viſũ fuerit, conuocandi, in ipſis Congregationibus præſidendi; officiales, miniſtros, ac perſonas d. fabricæ inſeruientes reformandi, & corrigendi, rationeſque ab illis exigendi, ſalaria conſulto Collegio conſtituendi, minuendi, & ſi opus fuerit augendi; ſententias in cauſis intereſſe eiuſdem fabricæ concernentibus iam latas ſyndicandi, ſuffragium duplex in ipſa Congregatione habendi, abuſus tollendi, Statuta quoque de conſilio eiuſdem Collegij denuò condendi, immutandi; declarandi, & corrigendi, lites, & cauſas iuxta facultates in prædeceſſorum Pontificum Conſtitutionibus conceſſas, vbi de eiuſdem fabricæ intereſſe agatur, cognoſcendi, ac decidendi facultates neceſſarias, & oportunas attribuit, & conceſſit. *c* A

c Conſt ead. 102. §. 13. & 14.

Hodie verò Collegium hoc, ſiue Congregatio hæc fabricæ S. Petri vulgò dicta mirum in modum excellit, cum non ſolùm ex prouidis, ac diſcretis viris ex Clementis VII. Sanctione, & ſolo Eminentiſs. Cardinali Archipresbytero, vt Sixto V, placuit, ſed ex multis S.R.E. Cardinalibus conſtituatur, qui ſtatis diebus in Palatio ſenioris Cardinalis conueniunt, & dum hæc ſcribo, apud Aedes Eminentiſsimi Cardinalis Franciſci Barberini, ab Vrbe abſente Eminentiſs. Carolo Cardinale Mediceo ſacti Collegij Decano, congregantur, cauſæ diſcutiuntur, & decreta promulgantur, vt obſeruat, & refert Cherub. iun. videndus; *d* affert enim Decretum die 27. Martij 1598 emanatum contra hæredem, qui intra ſtatuta à iure tempora bonorum hæreditariorum legitimum non confecerit inuentarium, non poſſe ſcilicet excuſari à legatorum præſtatione ſub pretextu quòd hereditas non ſit ſoluendo, niſi tamen à Summo Pontifice aduerſus temporis lapſum noui inuentarij confectionem, præuia in integrum reſtitutione, impetrauerit: quod quidem Decretum vtriuſque iuris, canonici ſcilicet, ac ciuilis nititur fundamentis, vt ex pluribus tenuit Rota Romana. *e* B

d in compend. Bullar. ad Conſt. 95. & 97. Pij V. par. 2 pag. 62. & 63.

e decis 72 à nu. 49 vſque ad fin. par. 2. diuerſ.
f conſ 89. à nu. 160. vſque ad fin.
g decis 369. lib. 1. in nou.

An autem hæres ob inuentarium non confectum teneatur vltra vires hæreditarias etiam in foro conſcientiæ, videndus eſt Menoch. *f* qui tres Doctorum opiniones refert; prima eſt, quæ abſolutè negat teneri; ſecunda huic contraria affirmat; tertia diſtinguit, & differentiam ponit inter creditores, & legatarios, quoad creditores teneri, quoad legatarios verò non; quam etiam diſtinctionem ſequutam fuiſſe Rotam teſtatur Puteus. *g* C

At ſi hæres nedum inuentarium confecerit, ſed cum legatarijs colludendo, fabricæ S. Petri præiudicium, & fraudem intulerit, contra huiuſmodi falſarios, compliceſquè, aut quouis modo culpabiles omnibus iuris, & facti remedijs, etiam ſub cenſuris, & pœnis eccleſiaſticis, procedendum erit; mulctas verò, & pœnas ad ipſius fabricę commodum conuertendas. Quęnam verò ſit pœna falſi, docet Menoch. videndus. *h* Quod autem dicitur, mulctas, & pœnas conuertendas ad vtilitatem fabricæ ex forma ſuorum priuilegiorum; quæſitum eſt, an iſta priuilegia fuerint à Paulo Quinto ſublata, *i* qui alias Sixti Quinti, & Clementis Octaui Conſtitutiones confirmauit, & in quibus ſancitum eſt, pœnas omnes, atque confiſcationes in toto Statu eccleſiaſtico ad Cameram Apoſtolicam ſpectare; præſertim quia Clemens VIII. *k* ſuæ Conſtitutionis vires extendit ad quoſcumque iudices etiam Romanæ Curiæ? Et niſi facta ſit expreſſa mentio Collegij, & Congregationis fabricæ Sancti Petri, priuilegia in ſuo robore adhuc remanere puto; etenim ſub generali priuilegiorum derogatione non eſſe comprehenſa quę Collegijs conceſſa ſunt, dixit Rota Romana Verallo teſte. *l* D

h de arbitr lib. 2. per nouem caſus nempe à caſu 305. vſque & per totum caſum 315.
i Conſt. 88. bullar. nou. tom. 3. pag. 329
k Conſt. 5. §. 4. & 5. d. Bullar. & tom.
l decis 42 ſeu 1. regula reuocatoria num. 2 par. 3.

E

CON-

CONGREGATIO XII.

Pro Signatura Gratiæ.

A CVm ex diuerſis Terrarum partibus, vbi Chriſtiana viget Religio, ad multiplices gratias obtinendas innumeri apud Pontificem Maximum concurſus fiant, ſupplicesque referantur libelli, vt nedum ea, quæ ex iudicum ordinaria facultate expediri nequeunt, auctoritate, poteſtateque Principis, qui viua lex eſt, iuſtis ex cauſis explicentur, ſed etiam vt ex mira eiuſdem Principis liberalitate, & ſpeciali gratia concedantur; eaquèpropter pro loci dignitate, ac rerum ratione magna ſit adhibenda circumſpectio, vt & honeſtæ ſupplicationes exaudiantur, & multorum non iuſta petentium importunitas coerceatur.

His potiſſimùm rationibus motus Sixtus V. Congreg. Signaturæ Gratiæ nuncupatam inſtituit, & Cardinales nonnullos, qui ſibi, & Romano pro tempore Pontifici aſſi-
B ſtant, deſignauit. *a*

a Conſt. 74. Cŭ gregat. 2. in ord.

Verùm quia quas petimus à Summo Pontifice gratias, eum ipſe vtriuſque gladij poteſtatem habeat, nedum probatæ, ſeu temporales, ſed ſpirituales, & eccleſiaſticæ ſint, quod attinet ad has eccleſiaſticas beneficiales nuncupatas non inutile præmittendum putaui. Rarò, & cum difficultate olim Romanos Pontifices has beneficiales gratias conceſſiſſe ea ratione, vt Staphileus *b* autumat, quia ab initio plena poteſtas omnium huiuſmodi iuriũ Epiſcopis in eorum Epiſcopatibus attributa fuerat; & poſt annum 1150. ortum habuiſſe conceſſiones gratiarum, quas vocant expectatiuas, ex eo manifeſta reſultat coniectura, quia hoc tempore Gratianus ſuum compilauit Decretum, vt Archiepiſcopus Florentinus, *c* & alij ſcribunt, in eo tamen Decreto huiuſmodi gratiæ non leguntur. Poſtea verò Pontifices, parcè tamen, has conferre gratias cœperunt; nam vbi Papa pro aliquo beneficiando (vt eiuſdem Staphilei verbis
C vtar) ſcribebat, tres literas (nunc Breuia vocantur) ſucceſſiuè dabat: primò monitorias, quibus monebat ordinarium collatorem, vt prouideret ei; pro quo ſcribebat: ſecundò literas præceptiuas, quæ tunc concedebantur, ſi monitorijs non ſuiſſet obtemperatum: tertiò executoriæ literæ dabantur, per quas executores ad prouidendum loco Papæ, vel ad compellendum ordinarium collatorem deputabantur: hodie quia monitoriæ, & præceptiuæ receſſerunt ab aula, executoriæ ſolùm dantur in beneficialibus; verùm ſi pro receptione alicuius monialis Papa reſcribat, monitorijs, & præceptiuis quoque literis vtitur. Sed cum Tridentina Synodus *d* has expectatiuas gratias abrogauerit, ceſſant omnino præmiſſa.

b in tract. de gratijs expecta. cap. 1 num. 1.

c in 3. par. hiſt. tit. 18. cap. 6.

d ſeſſ. 24. cap. 19

Nec conqueri poſſunt Ordinarij collatores, ſi Romanus Pontifex vtebatur iure illis ex benignitate quandoque permiſſo; quia licèt à principio plenam poteſtatem circa
D beneficiorum collationem in Ordinarios tranſtuliſſet, nihilominus multò maiorem penes ſe retinuit: quamcumque enim poteſtatem det alicui Princeps, aut quæcumque verba dicat in ſuis priuilegijs, & conceſſionibus, maiorem tamen penes ſe retinet poteſtatem ad illud totum cauſandum, vel limitandum ex certa ſcientia; ita Staphileus loco relato. Ex quo infert ibi Gomeſius *e* addens, erectionem, quam fecerat Vinceslaus Imperator Ducatus Mediolanenſis in perſonam Ioannis Galeatij Vicecomitis cum omnimoda infeudandi iuriſdictione non fuiſſe tantæ qualitatis, quin maiorem penes ſe Imperator poteſtatem retinuiſſet, adeout Fridericus Imperator, qui Vinceslao ſucceſſit, benè potuerit loca de Corregio, quàmuis in inueſtitura Ioannis Galeatij comprehenſa alteri infeudare, illaquè à iuriſdictione Ducum Mediolanenſiũ totalitèr eximere, prout fecit; nam licèt ſupremam iuriſdictionem Duci prædicto
E dediſſet, maiorem tamen Imperator apud ſe retinuit, qua cum quolibet inferiore concurrere potuit, & poteſt; & ita in Rota Romana coram R.P.D. Nicolao Aragonia deciſum fuiſſe affirmat. *f*

e ſub litera B. ver. adde Calder.

f in vna Parm. vallium. de menſe Ianuar. 1538.

Sed ad Eminentiſs. Cardinales huius Congregationis reuertamur, quibus prædictus Pontifex Sixtus V. hæc potiſſimùm demandauit.

Vt omnes hanc Signaturæ gratiæ Congregationem quauis de cauſa adeuntes benignè audiant.

Porrectas oblatarum petitionum informationes excipiant.

Summo Pontifici, dum ſupplices libelli referuntur, aſſiſtant, & oportunum præſtent conſilium.

Digitized by Google

Quocumque humano affectu depoſito,ſincerè ſuam quiſque ſententiam,etiam nō rogatus,ex conſcientia dicat. Quoad hanc verò partem conſulendus eſt Eminentiſs. Card. Paleottus, *a* dum quęrit, an Cardinales etiam non requiſiti teneantur ex natura officij, vbi res poſtulat,Papæ conſilia ſubminiſtrare? & affirmatiuam tuetur partem,reſpondendo etiam ad ea,quæ in contrarium adduci poſſunt;ea potiſſimum ratione,quia Papa dum aliquem Cardinalem creauit, eumquè tanquam in ſpecula Eccleſię Catholicæ poſitum ſibi adiutorem,ac ſocium laborum adſciuit, eò ipſo cenſeri ſemel in vniuerſum ei mandaſſe,vt ad ſe,quæ neceſſaria viderentur, ſemper referret, itaut perpetua dicatur hæc iuſſio, nec ſigillatim repetenda; veluti etiam ſatis rogatos dicimus illos,quibus aliquid ex officio incumbit,exemplo illius, qui obligatus eſt ad eleemoſynas diſtribuendas,nam ſemper rogatus intelligitur, vt omnibus eas partiatur,quibus viderit expedire, ſiue petant,ſiue non petant, alioquin peccaret contra iuſtitiam: Sic conſilium, cum ſit ſpiritualis eleemoſynæ genus ex D. Thoma, *b* miniſtrandum eſt ab eo, qui Conſiliarij munus ſubſtinet, Principi etiam non petenti, dummodo eum indigere videat. Hæc, & alia Paleottus videndus. A

Cardinales verò,qui ex neceſſitate,& ratione officij huic Congregationi intereſſe,& aſſiſtere debent,hi ſunt. Maior Pœnitentiarius,Præfectus Signaturæ Gratię. Pręfectus Signaturę Breuium. Pręfectus Signaturę Iuſtitię. Qui Datarij munere fungitur,ſi Cardinalis fuerit: hi etenim ſimul atque has Pręfecturas,& Officia adepti ſunt, ſtatim ad hanc Congregationem adſcripti cenſentur. *c* Sed præter hos ſupra relatos Cardinales aſſiſtunt etiam alij eiuſdem Ordinis ad ipſius Pontificis beneplacitum adhibiti: ſicut etiam Datarius,quàmuis Cardinalis non ſit,hodie interuenit,& ſupplices libellos Pontifici ſignandos offert,atque ſuffragia,quæ dantur,adnotat. Interſunt etiā duodecim ex vtriuſque Signaturæ Referendarij ſeniores, quos Votantes, ex munere, vocant; hi enim in cauſis à Pontifice requiſiti votum ſuo quoque loco,& ordine ferunt. Preterea alij ſex admittuntur Referendarij, quorum tribus ſupplices libellos referendi onus incumbit, reliqui verò tres in proxima Signatura eodem munere obituri, Marcheſano *d* teſte. Adſunt etiam Theſaurarius generalis, & Cameræ Apoſtolicæ generalis Auditor, vnà cum ſuis in ciuilibus cauſis Locumtenentibus. Ex Palatij Apoſtolici Auditoribus vnus. Ex Cameræ Apoſtolicæ Clericis alternatis vicibus vnus. Vicarij Vrbis Locumtenens, & Viceſgerens. Ex Apoſtolicis Secretarijs vnus. Iudex Confidentiarum. Secretarius Breuium. Secretarius Congregationis Epiſcoporum,& Regularium; & alij quoque viri,quorum interuentus pro negocijs ibi pertractandis neceſſarius iudicabitur, vt idem Marcheſanus loco relato ſcribit, & habes etiam in Sixti V. Sanctione *e*. B C

Supplices verò libellos tres tantùm eiuſdem Signaturæ Referendarij, vt diximus, per turnum referunt,nec vltra decem ſinguli, itaut triginta ſint in totum, referre ſolent. Diximus per turnum,quia munus hoc referendi à Referendariorum Decano ad cæteros omnes iuxta ſuæ cuiuſque receptionis, & admiſſionis ordinem deducitur, vt Sixto V. placuit. *f* D

Nec ſupplices libelli in Signatura Iuſtitiæ propoſiti, & reiecti in hac Signatura Gratiæ coram Pontifice iterum referuntur, niſi tamen talis materia ſit, quæ ipſius Pontificis ſcientiam requirat, aut quę Iuſtitiæ Signatura ad hanc Gratię remiſſa fuerit,ex Pij IV. iuſſione. *g* Vel ſi Cardinalis Præfectus auditis partibus cauſam hic referendam duxerit, quod à Paulo V. ſancitum habes. *h*

Celebrata aliquando fuit hæc Congregatio etiam Romano Pontifice abſente,quo caſu Eminentiſs. DD.Cardinales ſupplices libellos in hæc verba ſignarunt. *Placet ſacro Cardinalium Collegio ſuo, & D. N. Papę nomine*. Quod Adriano VI. abſente contigiſſe ferunt Iacobatius à Manfredo relatus, *i* Sarnenſis, *k* & alij. Verùm Sede Vacante ſicut & aliorum Tribunalium iuriſdictiones, huius quoque Congregationis exercitium quieſcit, quod Pius IV. edixit. *l* E

Sed an ſupplices iſti libelli,quos vocant Commiſſiones, in hac Congregatione relati, per verbum *Placet* ſiue per verbum *Fiat* à Summo Pontifice firmandi ſint, & quibus in caſibus Pontifex hoc verbo *Fiat* vtatur, elegantèr docet Sarnenſis. *m* Plura ſi ad hanc Signaturæ Gratię materiam cupis, Sarnenſem loco citato, Staphileum, *n* Mandoſium, *o* Veſtrium, *p* & Marcheſanum *q* conſule.

a de ſacr. Conſiſt. conſult par. 1. q. 6

b in 2. 2. q. 32. art. 2. in corpor.

c in d. Conſtit. Sixti V. §. 2.

d tract. de commiſſ par. 1. cap. 1 nu. 48.

e Conſtit. 41. §. 5 Bullar. nou. tom. 2 pag. 544.

f d. Conſtit. 41. §. 5 in fin.

g Conſtit 59. §. 1. Bullar. nou. to. 2. pag 85.

h Conſt. 44. § 1. nu 5. Bullar nou. tom. 3 pag. 265.

i de Card deciſ. 319

k in vtriuſquè Signat. comp. ver. ſacrum verò Collegium, pag. apud me 153.

l Conſtit. 63. §. 12. Bullar. nou. tom. 2. pag. 92.

m in vtriuſque Sign. compen in princ. pag. apud me iuxta paruā impreſſ. 149.

n tract. de literis gratiæ.

o tract. de Sign. gratiæ.

p in pract. lib. 1. cap 3.

q in pract. par. 1. cap 2.

CON-

CONGREGATIO XIII.

A *Pro Conſultationibus negociorum Status Eccleſiaſtici, Sacra Conſulta nuncupata.*

SVmmus Pontifex, qui longinquos, & exteros chriſtiana pietate in Domino complectitur omnes, eorumquè negocia vt celerem expeditionem ſortiantur, inuigilat, multò magis domeſticis, & propinquis, quiuè ſub Apoſtolicæ Sedis temporali ditione quieſcunt, conſulere, & paterna illos charitate fouere non ceſſat. Vt igitur qui Eccleſiæ Romanæ temporali dominio ſubiacent, ad varia negocia, multiplices cauſas, neceſſitateſquè ſuas exponendas aditum perfacilem; & apertum inueniant, nec non ex iuſtitiæ, & æquitatis præſcripto oportuna, & expedita remedia conſequantur, pro conſultationibus negociorum Status Eccle-
B ſiaſtici, quam ſacram Conſultam appellant, Romani Pontifices Congregationem, de qua dicturi ſumus, inſtituerunt, tãtoquè negocio Vaticanos Senatores, Sanctæ ſcilicet Romanæ Eccleſiæ Cardinales, & viros ſumma prudentia, rerumquè agendarum experientia edoctos præfecerunt.

Primus autem inter Beati Petri Succeſſores, & Chriſti Domini in terris Vicarios, qui hanc optimi Principis ſollicitudinem, & curam geſſerit, Paulus huius nominis IV. (ni fallor) fuit; hic enim Cardinales decem, & nouem, atque inferioris ordinis quadraginta Patres legit, qui ſecum per ſingulas hebdomadas certis, ſtatiſquè diebus ciuium quærimonias exciperent, & totius Eccleſiaſtici Imperij cauſas cognoſcerent, vt clarius ſuorum culpas indagaret, ius ex æquo omnibus ſe redditurum pollicitus, Ciacconio *a* referente.

C Quem licèt alij quoque in Imperio, & Dignitate Succeſſores imitati fuiſſent, Sixtus tamen V. nouam, certamquè formam huic noſtræ Congregationi præſcripſit. Quibus autem in rebus Eminentiſs Cardinalium, & Prælatorum huic negocio præpoſitorum cognitio, & iuriſdictio verſetur, ex eadem Sixi, aliorumquè Summorum Pontificum Sanctionibus agnoſcere licet; nos, vt noſtrum ſequamur inſtitutum, breui compendio referemus.

a in vita Pauli IV. tom. 2. pag. ſeu col. 1621 liter. A.
b in ſæpe cit. Conſtit. 74. Congregatio 15. in ordine.

Conſultationes, dubitationes, querelas in cauſis publicis, quas criminales vocant, & mixtas ad forum ſeculare dumtaxat ſpectantes audiant.

Has inter ſe ſtatis diebus, Martis ſcilicet, & Veneris conferant, quod æquum eſſe, quodquè omnibus diligentèr conſideratis de maioris partis ſententia expedire videbitur, ſtatuant, & decernant.

D Iuſtitiam expeditè adminiſtrent; quæ ſtatuta, ac deciſa erunt, executioni demandari curent.

In omnibus etiam negocijs, & cauſis cuiuſcumque generis illæ ſint etiam inter fiſcum, & priuatos viros, inter Communitates, Vniuerſitates, Collegia, eorumquè Rectores, aut alios quoſcumque, etiam coram eccleſiaſticis Magiſtratibus, & Miniſtris introductis, & pendentibus, quod iuſtum, & æquum videbitur præcipiant.

Cauſas inſuper à prædictis, vbi ius, & ratio id poſtulauerit, Apoſtolica auctoritate auocent, alijſquè iudicibus committant.

Gubernatoribus, Præſulibus, cæteriſquè omnibus Officia ex ipſa Sedis Apoſtolicæ auctoritate gerentibus, vt iuſſa, & ab ipſa Sacra Conſulta impetrata exequantur, ſignificent.

E Impoſitas pœnas, ſiue mulctas, bonorum proſcriptiones, ſeu confiſcationes, corporis afflictiuas, etiam capitis, & vltimi ſupplicij (prius ea de re Summo Pontifice conſulto) commutent, & moderentur.

In carcere etiam detentos de loco ad locum, vbi id expedire iudicauerint, transferri mandent.

Cuncta denique ad iuſtitiam conſeruandam, tranquillitatem, & quietem in vniuerſa eccleſiaſtica ditione comparandam ſtatuant, & prouideant, vt plenius in d. Sixti Conſtitutione loco relato.

Nec omittenda puto, quæ Clemens VIII. ſuo diplomate ſanciuit, & tribus S.R.E. Cardinalibus, Antonio ſcilicet Mariæ Saluiato, Mariano Perbenedicto de Cametino, Alexandro Peretto Montalto nuncupato commiſit, *a* ad biennium tantùm duratura, ſed poſtea in hanc noſtram Congregationem translata: ſunt autem hæc. A

a Conſt. 15 bullar. nou. tom. 3. pag. 18.

Narrat primo loco Pontifex, quibus rationibus adductus hanc promulgauerit Sanctionem § 1.

Ampliſſimas prædictis Cardinalibus facultates concedit ad priſtinam famam reſtituendi exules ex quocumque delictó damnatos. §. 2

Cauendum eſſe ab ijs, qui gratiam reportarunt, in iudicio ſe repræſentare, & ad hoc cogendos etiam conſanguineos eſſe §. 3.

Inſtrumentum publici notarij, vt moris, eſt, coram teſtibus ſtipulatum ſuper huiuſmodi gratijs, abſolutionibus, & compoſitionibus plenè probat. §. 4.

Nec contra prædictas abſolutiones, & gratias de ſubreptione, ſiue obreptione opponi, vel excipi poſſe, ſed perpetuò validas, & efficaces eſſe, atque ita à quocumque iudice iudicandum cum clauſula ſublata, & decreto irritanti. § 5. B

Vbi gratiæ, & abſolutiones iſtæ in publicis tabulis redigendæ erunt, notariorum merces à prædictis Cardinalibus taxanda erat in Vrbe, extra verò duobus tantùm iulijs pro rogitu abolitionis, & vno pro rogitu cautionis; plus recipientibus, etiam à ſponte dantibus, priuationis pœna, & perpetuæ inhabilitatis, exilijquè iniungitur. § 6.

Legatis, Vicelegatis, Gubernatoribus, Domicellis, Baronibus, & quibuſuis alijs quacumque Dignitate, etiam Cardinalatus fulgentibus, iuxta prædeceſſorum Pontificum Sanctiones huiuſmodi gratias, & abſolutiones concedere penitus interdictum, & vetitum eſt. §. 7.

At ſi de facto concedantur, eò ipſo nullæ, & inualidæ, irritæquè ſint, nec ipſis impetrantibus proſint, aut ſuffragentur. §. 8.

Barones, vel alij, ſi fortè hoc attentauerint, pœnis grauiſſimis, etiam feudorum priuationis, & dignitatum mulctantur. § 9. C

Prædeceſſorum verò Pontificum Sanctiones, quibus prohibitiones iſtæ Legatis, Vicelegatis, Gubernatoribus, Domicellis, & alijs fiunt, à Pio II. *b* & à Pio IV. *c* editas inuenio.

Et has Sanctiones iuris communis aſſiſtentiam habere conſtat: nam Barones recognoſcentes ſuperiorem exulibus, ſeu bannitis capitis pœnam remittere, & illos in gratiam recipere, famæquè reſtituere non valent, quàmuis pœnam pecuniariam eorum fiſco debitam remittere, & condonare poſſint, vt eſt Martiani *d* reſponſum, ibi, *nemo poteſt commeatum, remeatumuè dare exuli, niſi Imperator ex aliqua cauſa*; ſolo enim Principi ſupremo, & Imperialia, Regaliaquè iura habenti id conceſſum cenſetur, vt Oſaſchus, *e* & Theſaurus *f* ſcripſerunt, lateque Oddus, *g* qui concluſionem reſtringit in Rege Neapolitano, Ducibus Vrbini, Parmæ, & Placentiæ, alijſquè Principibus, qui à S. R. E. habuerunt iura Regalia, & illa exercent. D Neque huiuſmodi priuilegia, & facultates præſcribi poſſe à Baronibus, ſcripſerunt Guido Papa, *h* Oſaſchus, *i* & Cherubinus iunior *k* videndi: Atque hinc collige, non eſſe permiſſum Cardinalibus Pontifice viuente, & inconſulto famæ aliquem reſtituere, vt infra latius priuil. 25. dicemus.

b Conſt. 8 bullar. nou. tom. 1. pag. 320.
c Conſtit. 27. d. bullar. to. 2. pag. 40.
d in l. 4. ff. de pœn.
e deciſ 101. nu. 1. & 27.
f deciſ. 21. in princ.
g de reſtit. in integr. par 2. q 92. art. 9. nu. 90. & ſeq.
h q 415. in prin.
i d. deciſ. 101. n. 27.
K ad Conſt. 15. Clem. VIII. ſchol. 1. & 2.

Patet autem ex iam dictis, de ſumma rerum temporale Sedis Apoſtolicæ Dominium, ſubditorum ſcilicet vitam, necemquè concernentium in hac Congregatione agi, ac terminari: & hodie, ac nonnullis ab hinc annis in formam eminentiſſimi, ac ſupremi Tribunalis hanc eſſe redactam.

Cuius caput, & Præfectus eſt Eminentiſs. & Reuerendiſs. D. Cardiualis totius Eccleſiaſticæ Ditionis Præpoſitus, & regnantis Pontificis Nepos, vel aliter ſanguine coniunctus, Decretaquè, literæ, & expeditiones, quæ ibi fiunt, eius nomine, ſigilloquè firmantur. E

Præter Cardinales à Summo Pontifice tanto negocio præpoſitos, ſex quoque Romanæ Curiæ Prælati in publicis negocijs gubernandis, regendiſquè populis apprimè verſati interſunt. Horum officium in hoc potiſſimùm verſatur, vt cauſas è toto Eccleſiaſtico Statu ad Congregationem hanc defluentes proponant, diſcutiant, & vt ſano conſilio decidantur, ſuffragia iuxta probitatis, & conſcientiæ dictamen ferant.

Quod

Quod vt melius, & maturius fiat, eorum quilibet vnius Prouinciæ tantùm negocia, & cauſas cognoſcit, ac refert. Vt autem quæ hic decernuntur.

Ne turbata volent rapidis ludibria ventis. a

ſed certum, validumquè ſortiantur effectum, alius Romanæ Curiæ Prælatus (cui Secretarij nomen inditum eſt) poſt adnotata reſcripta, literis commendata, & A nomine, ſigilloquè Eminentiſs. Cardinalis Præfecti munita Legatis, Vicelegatis, Gubernatoribus, cæteriſquè in Eccleſiaſtica Ditione ius dicentibus inſinuat: hic in Apoſtolico Palatio tanquam Pontificis familiaris, violaceo colore indutus, manſionem habet, panem honoris, vini, aliarumquè rerum portionem (partem vocant) recipit: neque ad hoc munus exercendum aſſumi ſolent niſi viri multarum rerum vſu, & experientia inſignes, itaut non dedignati ſint aliquando Summi Pontifices, nulla alia meritorum prærogatiua viros illuſtres ad ſacram hos promouere purpuram; nec ipſi inter Vaticanos Senatores adſciti, in eodem munere per aliquod temporis ſpacium permanere recuſarunt: ita enim à Iacobo Cardinali Sanneſio Clemente Octauo ſedente, & Mattio S. Mariæ nouæ Diacono Cardinale Ginetto (nunc Summi Pontificis in Vrbe Vicario meritiſſimo) annis proximè elapſis factitatum vidimus: hodie ve- B rò hoc Magiſtratu fungitur R. P. D. Gibertus Borromæus Mediolanenſis vir integer, ac eruditus, quem præceſſerant Proſper Mutus Romanus, nõ impari doctrina, ac probitate præditus; Felix Contelorius eximia eruditione, animiquè candore nequaquã ignotus; & ante ipſos Ioannes Baptiſta Spada Lucenſis ſacri Conſiſtorij Aduocatus, illius olim Ioannis Baptiſtæ Spadę in Romana Curia extra omnem aleam primarij, & eiuſdem Conſiſtorij Aduocati nepos, qui poſt Congregationis de Bono Regiminæ nuncupatę Secretariam (vt vocant) ſumma cum laude geſtam, ex œconomica ad politicam diſciplinam translatus, non minores dexteritatis, prudentię, ingenij, ac ſcientiæ vires, & ornamenta demonſtrauit, vnde Vaticanæ Baſilicę Canonicatu inſignitus, Vrbis Gubernator, Status, ac Principum Pontificius Secretarius, Pręſes Romandiolę, & Patriarcha Conſtantinopolitanus euaſit.

C Sed pręter Cardinales, & Pręlatos interuenit etiam, locumquè habet in hac ſacra Conſulta S.D.N. Papę, & Camerę Apoſtolicę Procurator Fiſcalis, cui potiſſimùm incumbit onus, ne delicta remaneant impunita, inuigilandi.

Celebratur autem hęc Congregatio bis in hebdomada ſtatis diebus Martis, & Veneris de mane; nec omittitur vnquam, niſi die Veneris hebdomadę ſanctę, die Martis carniſpriuij, vel ſi contingat, Natiuitatem D.N. Ieſu Chriſti his diebus celebrari. Congregationis locus eſt Palatium Apoſtolicum, vbi Eminentiſs. D. Cardinalis Pręfectus manſiones habet. De rebus, & delictis intra Vrbis mœnia, eiuſquè ſuburbijs occurrentibus non cognoſcit; horum namque cognitio ad Gubernatorem, alioſuè Romanę Curię iudices pertinet.

D

CONGREGATIO XIV.

Pro Grauaminibus tollendis.

IVſti Imperij finis vtilitas obedientium æſtimatur, & ſalus, vt Marcellinus b ex doctrina ſapientum obſeruat; & Imperialis beneuolentiæ proprium eſſe commoda ſubiectorum inueſtigare, & eorum calamitatibus diligenti cura mederi, Lotharius Imperator c ſcribit: maximum quoque percipere incrementum Imperio ſubiectos, ſi indemnes à iudicibus conſeruentur; & Imperium, ac Fiſcum abundare, ſi locupletibus vtatur ſubiectis; & hoc vno introducto ordine, plurimam E rerum, & innumeram eſſe vbertatem, Iuſtinianus Imperator d affirmat: alia quoque petenda ſunt ex Ioanne Coraſio. e Verùm quia ſubiectorum incolumitati maximè conſultum videtur, ſi tributorum exactiones ad Rempublicam conſeruandam vtique neceſſariæ certa lege, qua exactorum temeritatibus, & concuſſionibus occurratur, diſponantur (etenim vt ſacra teſtatur Pagina pro maximo beneficio populo ſuo collato recenſet Deus f ab exactoribus illum liberaſſe, & è contra in ſignum iræ ſuæ eundem populum exactoribus expoſuiſſe g) ideo optimi Principis Eccleſiaſtici præſertim cura, & vigilantia in hoc verſabitur, vt hinc pietatem, & Chriſti Domini clementiam oſtendat; ait enim Salomon h *Miſericordia, & veritas cuſtodiunt Reges, & roboratur clementia thronus illius*: & Cicero. i *Nil laudabilius, nil magno,*

a Virgil Aeneid. 6.

b lib. 30. ad fin.
c de prohib. feud. alienat. per loth. in princ.
d Auth vt iudic. sine quoquo ſuffrag. in prin verſ. conſiderauimus,
e in Comment. l 11 n. 2. & ſeqq. vſque ad fin. ff. de leg b. & ſenat. conſul.
f Iob cap. 7. Zach. cap 9. & alibi.
g Iſaia cap. 3 Luca cap. 12. ad fin.
h Prouerb cap. 20.
i in lib. de offic.

gno, & præclaro viro dignius pietate, & clementia: Et Caſſiodorus. *a* *Pietas ſiquidem Principum totum cuſtodit Imperium:* hoc idem carminibus ſuis complexus eſt Claudianus. *b*

a lib. 12. var. cap. 13.

b in panegyr. de 4. Conſul. Honor.

Sis pius in primis; nam cum vincamur in omni
Munere, ſola Deo æquat clementia nobis. A

Hac igitur pietate, & clementia vſus Sixtus V. vt Sedi Apoſtolicæ ſubiectos ab oneribus, & grauaminibus ſubleuaret, Congregationem, de qua nunc loquimur, inſtituit, *c* & Cardinalibus nonnullis mandauit, curamquè iniunxit, vt pedagiorum, vectigalium, tributorum grauamina, quæcumque illa ſint, eorumquè exigendi rationes, Quæſtorum iniurias, Commiſſariorum extorſiones, iudicij forma poſtpoſita, maturè audiant, & cognoſcant, controuerſijs quoque, moderando, & componendo, oportunè prouideant.

c Conſt. 74 Congreg. 9.

Quòd ſi rationibus hinc inde allatis, & accuratè expenſis, res ipſa tranſigi, & expediri nequiuerit, ad Pontificem ipſum, vt quod æquum, ac pium fuerit eiuſdem Congregationis conſilio prudentèr definiri valeat hanc totam deferant: cauſas verò, in quibus iudicialis ordo requiritur, proprijs iudicibus de iure decidendas relinquant. B

Qui verò à iudicibus ſe grauatos ſenſerint, ad tribunalia, quæ ſint ex antiqua inſtitutione his rebus præpoſita, & ad alia iuris remedia, vt moris eſt, confugiant. Hæc habes à Sixto V. ſancita.

Imperatorum quoque legibus tributorum exactores corrigendos eſſe conſtat; *d* nam ſi vetito, & temerario auſu exactionem exercerent, Prouinciæ Moderator illos correptos ſub fida cuſtodia ad Quæſtorem generalem mittebat; *e* & ideo per annum, vel ad ſummum per biennium hoc munere fungi poterant, ne ſcilicet in continua vexandorum prouincialium poteſtate, velut concuſſionum dominatione permanerent, vt Alexand. Imp. ad Paulinum Præfectum Auguſtalem reſponſum docet. *f* Quod etiam Theod. & Valen. Imperatores ſub certa pœna ſanxerunt his verbis. C *Quòd ſi exacto ſpatio anni in eius Regionis viſceribus prædator inſidens deprehenſus fuerit remorari, tunc abſolutus cingulo militiæ obijcietur primoribus eius militiæ, decem librarum auri mulcta propoſita, ſi redire diſſimulet, & Vicarios officiorum ligatus ferreis nexibus cura prouincialis officij ad debitum mittatur examen, nec ei liberum ſit, vt hoc ſe priuilegio, aut occaſione defendat, quòd ſibi aliud negocium, vel aliam neceſſitatem poſt iniunctam eſſe cauſetur, cum iiſdem licentiam auferamus in eadem prouincia continuare exactionem.*

d l. 2. C. de exact. tribut. lib. 10.

e l. cuncta, C. de execut. & exact. lib. 12. l. fin. C. de ſuſcept. lib. 10.

f l. 4. C. de ſuſcep. d. lib. 10. verſ. nil perpetui.

Et ſi quis exactorum ſuperexactionis crimine fuerit conſuratus, capitali periculo cupiditas eius amouenda, atque prohibenda eſt, ſi in iiſdem ſceleribus perſeueret, ex Alexan. & Honor. Sanctione. *g*

g l. vnic. §. ſi quis C. de ſuperexact. lib. 10.

Sicut etiam è contra ſi à ſoluere volentibus tributa exactores ipſi, & ſuſceptores neglexerint recipere, debitor ipſe liberatur, & exactor, ac ſuſceptor duplum fiſco cogitur inferre; ita Antonin. Imperat. reſcribente. *h* D

Et huius rei rationem reddit Iuſtinianus Imp. *i* dum ait. *Collatores namquè omni alia calumnia liberi conſeruati facilè, & in promptu ſoluent tributa.* Quorum quidem collatio cum ad Rempublicam conſeruandam neceſſaria ſit, non eò pertinere debet exactorum caſtigatio, vt inde poſſit contumacibus tributorum debitoribus ſecuritas præparari: nam vt idem Iuſtinianus loco relato ait. *Sicut enim priuatos iniuſtitiam paſſos adiuuamus, ſic & publicum illæſum manere volumus, ne ſcilicet ab non ſoluta tributa negocia publica remorari Princeps cogatur.* Sed hæc omnia perbellè quidem, vt mea fert opinio, expreſſit Caſſiodorus *k* in hæc verba. *Rationum publicarum reliquiæ infauſtæ ſunt ægritudini comparandæ, quæ grauatum debilitant, niſi ſub celeritate diſcedant: reatus quidem eſt eſſe ſub debito, nec liber poteſt veracitèr dici, qui probatur obnoxius reperiri; prudens ſe ipſe compellit, minus cautus eſt, qui vrgetur ab altero; nam quid egit totius anni ſuſcepta compulſio? Summa futuræ indictionis, & quantitas exigatur, parcendo non parcitis, exonerando prægrauatis, & dum venales moras quæritis, tributi onera duplicatis: relinquite tandem crudelem miſericordiam, beneficia tota deteſtatione ſellita; grauius percutit, qui blandiendo graſſatur, & ſub indulgentia lædit, qui conſuetis temporibus exigere tributa diſtulerit; & ideo definite aliquando poſſeſſorum damna mercari, qui totum conſtricti per incommoda redditis quod iniquis dilationibus abſtuliſtis &c.* Hæc, & alia videnda Caſſiod. ſcribit. E

h l. 1. C. de ſuſc. & ibi Luc. de Penn.

i in Auth. de mand. Princip. in prin.

k lib. 12. variar. cap. 10.

Sed

Sed iam ad Congregationem noſtram redeamus, quæ licèt à Sixto V. vt diximus, in lucem edita, certam tamen formam non habuit, niſi Clemente Octauo Pontifice Maximo ſedente: hic enim reaſſumendo quæ à prædeceſſore Sixto ſancita fuerant, aliam ſuper Bono regimine, rectaquè adminiſtratione bonorum Vniuerſitatum Sta-
A tus Eccleſiaſtici Congregationem inſtituit, quæ licèt per multos annos ab hac Sixti de Grauaminibus tollendis diſtincta celebrata fuerit, hodie tamen, & Paulo Quinto ſedente, inſimul iunctæ fuerunt, itaut vna, eademquè ſit Congregatio de Bono regimine communi vocabulo appellata, & de qua mox dicturi ſumus.

CONGREGATIO XV.

De Bono regimine, rectaquè adminiſtratione bonorum cuiuſque Communitatis Eccleſiaſticæ Ditionis.

B QVod multorum commune eſt, in eo minima adhibetur diligentia, nam de proprijs maximè curant homines, de communibus autem minus quam quantum ſingulis competit, tanquam enim alio curante ab alijs negliguntur, quemadmodum in ſeruilibus miniſterijs famulantes multi interdum deterius inſeruiunt, quàm pauci, Ariſtotele *a* ſic affirmante; quam etiam veritatem agnouerunt Theod. & Valentin. Imperatores, dum Apollonio Præfec. Prætor. ita reſcripſerunt. *b* ***Naturale quippe vitium eſt negligi quod communitèr poſſidetur, vtiquè ſe nihil habere, qui non totum habet, arbitretur, deniquè ſuam quoque partem corrumpi patitur, dum inuidet alienæ.*** Verùm, vt idem Philoſophus octo politicorum libris acutiſſimè more ſuo diſſerit, omnium optima eſt ciuilis ſocietas, quæ primò ex domibus, & priuatorum familijs conflata, & ex domibus Ciuitates, vnde
C ciuile nomen deducitur, conſtare ſcimus, atque ideo vt ciuilis ſocietas ſit, & Ciuitates eſſe oporteat: hic autem Magiſtratus creare, & ciuium mentes honoribus, dignitatibuſquè ad benè agendum, ac virtutem aſſequendam excitare neceſſe ſit, id autem aſſequi minimè poſſit, niſi quid commune conſtituatur, ad latè tradita per Maſtrillum, *c* & alios; ſed & Vlpiani verba *d* teſtantur, dum ait. ***Si quid Vniuerſitati debetur, ſingulis non debetur, nec quod debet Vniuerſitas, ſinguli debent,***

a lib. 2. politic. cap. 3.
b in l. 2 §. naturale. C. quand. & quib. quarta pars lib. 10.
c tract. de Magiſtrat. in prælud.
d l. 7 ff. quod cuiuſq; vniu. nom.

Vt igitur hoc, quod inter ciues commune eſt, rectè, ac debita circumſpectione regatur, hanc Clemens Octauus Congregationem inſtituit; quam non ſolùm eorundem ciuium negligentijs, ſed prauis quoque moribus, in commune ipſarum Vniuerſitatum detrimentum exortis occurratur: maior enim pars hominum ſua priuata commoda, & lucra quærentium, nullamquè publicæ vtilitatis rationem habentium,
D quod prauè ambiunt, aut concupiſcunt, modis illicitis aſſequi non erubeſcunt; hinc publicum exhauritur ærarium, graui ære alieno Vniuerſitates implicantur, inanibus pompis, & oſtentationibus dilapidantur bona. Quibus malis ſalutare remedium, medelamquè attulit Clemens Octauus, *e* vt diximus, Imperatorum quoque Sanctiones imitatus, qui ſuperuacaneos, & inanes ſumptus reſecandos duxerunt, *f* vt Petrus Rebuf. *g* obſeruat. Quid autem in præcitata Conſtitutione Clemens edixerit, breui compendio ex infra dicendis agnoſce.

Quęlibet Ciuitas, & Vniuerſitas quæcumque Apoſtolicę Sedis Dominio temporali ſubiecta, nec etiam Bononia, Beneuentoquè exceptis, dati, & accepti libellum (Tabellam vocant) quolibet anno conficiat: hic redditus omnes ordinarij, & extra ordinem publici referantur; è regione verò ſumptus paritèr omnes ordinarij, & extra
E ordinem, vtiles, aut neceſſarij deſcribantur, ita tamen vt qui certi, & ordinarij fuerint, certa quoque ſumma exprimantur, qui verò incerti, & extra ordinem, in aliquam annalem ſummam, quæ toto anni circulo excedi nequeat, taxentur, & pro rei indigentia ſigillatim ex vniuerſa ſumma ſic taxata neceſſariæ portiones à toto Conſilio, Præſide, Gubernatore, aut Prætore præſente, infra annum detrahantur. §. 1.

e in Conſtit 10. Bullar. nou tom, 3. pag 8.
f l. vnic. C. pub. lætit. lib 12. & l. vnic. C. de ſalg. hoſpitib. eod. lib.
g tract. de pannis ſericis. n. 22.

A prædictis quoque locorum Officialibus curãdum eſt, vt quolibet anno hic libellus, ſeu tabella Romam tranſmittatur, ab hac ſacra Congregatione confirmanda, expunctis inde ijs impenſis, quæ præter, aut contra hanc Clementinam Conſtitutionem

nem

nem etiam ex Statuto, vel conſuetudine antiqua fieri ſolebant; gratis tamen omnia
ab Official ibus præſtanda. §. 1. 3. & 4.
Hic autē non inutile erit obſeruare, huius Conſtitutionis executionem fuiſſe primo
loco commiſſam Eminentiſs. Cardinali Camerario, ac generali Cameræ Apoſtolicæ
Theſaurario, vt legitur in §. 3. & alibi ſæpe; ideoquè dicitur, tabellas ab Officialibus A
locorum conficiendas, & pro prima vice Romam tranſmittendas, à prædictis Car-
dinali Camerario, & Theſaurario inſpiciendas, corrigendas, & approbandas, ac de-
mum expunctis inde impenſis ſuperuacaneis, ac retento exemplo penes Came-
ram Apoſtolicam, gratis infra decem dies ad eaſdem Vniuerſitates remittendas.
Poſtquam verò idem Pontifex pro eiuſdem Bullæ, ſeu Conſtitutionis executione
S. R. E. Cardinales Antonium Mariam Saluiatum, Marianum SS. Marcellini, & Pe-
tri Card. de Camerino nuncupatum, ac Alexandrum S Laurentij in Damaſo Diaco-
num Card. Montaltum delegit, vt legitur in alia eius Conſtitutione, *a* neque Car-
dinalis Camerarius, neque Theſaurarius generalis tabellarum curam habuerunt, ſed
tota ad prænominatos Cardinales, & Congregationem redacta fuit. Quæ quidem
Congregatio non modicum habuit incrementum Paulo Quinto ſedente, vt eius Cō- B
ſtitutionem *b* legenti notum erit; quàmuis ſub eodem Pontifice introductum fue-
rit, vt ab Illuſtriſs. quoque Theſaurario generali ſubſcribantur tabellæ, & omnium
primus fuit Iacobus Serra Ianuenſis inter Senatores Vaticanos poſtmodum relatus.
Sed ad Conſtitutionem, & quæ in ea continentur, breuitèr enarranda reuer-
tamur.
Poſt approbatum libellum, ſeu tabellam, & ad ipſas Communitates remiſſam, hęc
nedum in Archiuio, ſed in publico aliquo loco pro foribus aulæ, vbi publicum habe-
tur Conſilium, affigatur, & perpetuò retineatur. §. 5.
Vbi autem tabella confirmata, & approbata fuerit, illius mutatio, ſeu quæuis, præ-
ter in ea contentam, expenſa penitus interdicitur; ſi quis contrarium attentauerit,
tanquam indebitè ablatum ad reſtitutionem compellitur. §. 6 C
Id autem vt accuratius ſeruetur, Officiales Communitatum dimiſſo officio de-
adminiſtratis ſyndicentur, & indicem debitorum Gubernatoribus tradant, & vbi
dies ſolutionis ceſſerit, per Communitatis miniſtros ad ſoluendum cogan-
tur. §. 7.
Quod ſupereſt deductis expenſis, in extinctionem æris alieni, ſi adſit, vel in An-
nonam ſubleuandam, vel pro Monte Pietatis, vel in recuperationem bonorum, &
iurium, vel denique in emptionem immobilium, cum interuentu Officialis, & Fiſci
erogetur. Si verò in Monte Pietatis deponatur, ea conditione concipiatur depoſi-
tum, vt liceat Communitatibus illud quandocumque ad prænarrata exequenda re-
petere, & conſequi. §. 8.
Cuiuſuis loci Fiſcus ad reddendam rationem Communitatis Officiales cogat co- D
ram Gubernatore; ſi quid fraude, vel negligentia commiſſum inuenerit, ad reſtitu-
tionem, damnaquè ſarcienda compellat; pœnarum quoque exactio cum retenrione
quartæ partis eidem Fiſco permittitur. § 9. Quod etiam à Diocletiano, & Maxim.
Imperatoribus ſancitum legimus, *c* & à Gordiano Imperatore: *d* ſed quomodo
fiat hæc rationis redditio, docet Auendan. *e* videndus.
Neque etiam Gubernator, & Fiſcus, ſi negligentes in eorum munere exercendo, &
ab hac Conſtitutione iniuncto, extiterint, à pœnis, & mulctis, damnorumquè refe-
ctione immunes erunt. §. 10.
Nullam mercedem, ſiue munus, etiam laboris prætextu, Gubernatores, alijquè
Miniſtri pro ſyndicatu, pro ſententia, pro libelli confectione, & ſimilibus recipiant,
ſi ſecus, tanquam huius Conſtitutionis violatores ſubijciantur pœnis. §. 11. Nam vt E
Iuſtinianus *f* ait. *Sumentem adminiſtrationem præ omnibus alijs mundas ſeruare
Deo, Principi, & Legi manus, & nullum contingere lucrum, neque maius, neque
minus, neque captioſum quoddam contra ſubiectos facere negotiationi, ſed contentum
eſſe ſolis à Fiſco miniſtratis &c.*
Bona Communitatum, & iura contra formam Conſtitutionis Sixti V. *g* alienari,
latè ſumpta alienationis vocabuli interpretatione, penitus interdictum, vetitumquè
eſt. §. 12. Ad cuius rei vberiorem intelligentiam, videndus erit Nicolaus Loſeus:
h habes etiam Leonis Imperatoris *i* Sanctionem, qua cautum eſt. *Si rerum ad
Ciuitatem pertinentium venditio fiat in Vrbe, hanc niſi Imperiali auctoritate fa-
ciendam*

a immediatè poſt Conſt. 10. bullar. nou. to. 3 pag. 12.

b Conſt. 38 aliàs 25. d. Bullar. & tom. pag. 227.

c l. 2. C. de adminiſ. rer. pub. lib. 11.

d l. 1 in fin. C. de peric. nomin eod. lib. 11.

e de exequen. mand. par. 2. cap. 10. nu. 29. & ſeq.

f in Auth. de mand. Princip. in prin verſ. oportet igitur.

g Conſt 42. Bullar. nou. tom. 2. pag. 545.

h tract. de iure vniuerſ. par. 3. cap. 5.

i l. vl. C. de vend. reb. Ciuit. lib. 11.

ciendam non eſſe, in Prouincijs verò præſentibus omnibus, ſeu plurima parte tam curialium, quàm honoratorum, & poſſeſſorum Ciuitatis, ad quam res prædicta pertinent, propoſitis ſacroſanctis Scripturis ſingulatim vnumquemque eorum, qui conuenerint, iubemus ſententiam, quam putet vtilem Patriæ ſuæ deſignare, vt ita demum
A *decreti recitatione in prouinciali iudicio interueniente, emptor competentem poſſit habere cautelam:* hactenus Imperator Leo; ſed vide omnino integrum titulum de prædijs Decurionum ſine decreto non alienandis. *a* Hodie verò in Eccleſiaſtica Ditione ſi bonorum Vniuerſitatum alienatio facienda eſt, non alitèr quàm hac ſacra Congregatione conſulta, & licentia in ſcriptis obtenta, validitatem, & robur obtinet; atque ſolemnitatibus iſtis renunciari, aut remitti non poſſe ſcribit Aſinius. *b*

a l. 1. 2. & 3. C. de præd. decur. ſine decret. non alien. lib. 10.

b in tract. de execut. §. 5. cap. 13. num. 2.

Adde etiam, Communitatum, & vaſallorum obligationes, quæ ſub alienationis vocabulo continentur, ſi conſtet, dominorum contemplatione celebratas, & initas fuiſſe, nullas omnino, & irritas eſſe, & dominos teneri ab obligationibus pro eis factis releuare, ac liberare vaſallos, nec non pecunias ſolutas reſtituere, prout à Pio IV. ſancitum habes, *c* etiamſi inſtrumenta Camerali obligatione vallata ſint, & adſit
B clauſula, *principalitèr, & in ſolidum &c.* §. 3.

c Conſt. 18. Bullar. nou. tom. 2. pag. 28.

Legati, ſeu Oratores etiam ſumptibus proprijs ab Vniuerſitatibus ne mittantur: Agentes, & Procuratores in Vrbe, præterquam ad neceſſariam litium proſequutionem, non retineantur: ſi verò mittendi Oratores ad Vrbem neceſſitas vrgeat, ab hac ſacra Congregatione petenda, & in ſcriptis obtinenda erit licentia. §. 12. Quod etiam à Sixto V. vetitum habes. *d* Cuius rei rationem colligere fortaſſe poterimus ex ijs, quæ Iuſtinianus Imperator Triboniano Quæſtori ſcripſit *e* in hæc verba. *Non permittere ex negligentia alicuius Præſidis de Prouincia quemquam ad hanc currere feliciſſimam Ciuitatem, & nobis moleſtum eſſe. Scito namque quia ſi quis veniat, & aditionem nobis faciat, & à nobis interrogatus, ſi priùs te adijt, deinde dicat adiiſſe, & quod iuſtum eſt, non impetraſſe, & hoc verum inueniamus, in te indignatio-*
C *nem conuertemus: ſi verò cum te non adierit, venire ad hanc Regiam præſumpſerit Ciuitatem, & remittemus eum cum omni correctione, & reſponſum non dabimus:* hæc Iuſtinianus. Verùm Sixtus V. *f* aliam affert rationem, ne ſcilicet Communitates, ſeu Vniuerſitates ſumptibus minimè neceſſarijs nimium grauari contingat.

d d. Conſtit. 42. § 8. Bullar. nou. tom 2. pag. 545.

e in Auth. de Princip. §. ſit tibi quoque.

f d. Conſt. 42. § 8.

Quod autem dicitur, Agentes in Vrbe retinendos non eſſe, de extraordinarijs intellige, nam eodem Clemente Octauo ſedente ſex in Vrbe continuò permanſuri Prouinciales Agentes, itaut quælibet Prouincia proprium agnoſceret, & haberet, conſtituti fuerunt, deinde ad duodecim aucti, vt ſi inter Communitates, quod non rarò contingit, ſimultates, & diſſidia exoriantur, non idem ſit in eodē iudicio actor, & reus: Quàmuis hæc Sacra Congregatio pluriès declarauerit, Agentes ad negocia, non ad lites conſtitutos eſſe.

D Munera, & dona quæcumque, nedum ex publicis ærarijs deſumpta, ſed neque per voluntarias inter ciues collationes collecta, quibuſuis perſonis, etiam Legatis, Vicelegatis, & alia quacumque temporali, vel eccleſiaſtica, etiam Pontificali Dignitate fulgentibus, nec Cardinalibus ipſis exceptis, mittere, aut largiri fas eſt, quàmuis hoſpitij, tranſitus, vel primi ingreſſus prætextu fiat. §. 14. Quod attinet ad munera Officialibus largienda, Pauli II. Conſtitutionem legito; *g* eccleſiaſtica quippe Cenſura innodantur tam dantes, quàm accipientes munera etiam eſculenta, & poculenta, quæ biduo conſumi nequeunt, & reſtitutioni ſunt obnoxij, & ex eo tantummodò excipiuntur Cardinales, quia in ſacro Conſiſtorio Summo Pontifici promiſerunt huiuſmodi munera non recipere, vt in §. 1. Sed videnda quoque eſt Bonifacij Octaui Sanctio, *h* quæ prohibet quidem iudicibus munera recipere præter eſcu-
E lenta, & poculenta mera liberalitate oblata, & quæ paucis conſumi poſſint diebus; vbi gloſſator *i* affert Vlpiani reſponſum ita conceptum. *k Nam valdè inhumanum eſt à nemine accipere, ſed paſſim, viliſſimum eſt, & omnia, auariſſimum.* Quænam verò in hoc ſeruanda ſit lex, Modeſtinus docet *l* in hæc verba. *Plebiſcito continetur, ne quis Præſidum munus, donumuè caperet, niſi eſculentum, poculentumuè, quod intra dies proximos prodigatur:* quæ tamen hac noſtra Conſtitutione prohibita quoque videntur in §. 15. ibi. *Vel pro congiarijs, miſſilibus, aut muneribus publicis, ſeu etiam cibarijs, eſculentis, & poculentis, epulis, commeſſationibus,*

g Conſt. 3. Bullar. nou. tom. 1. pag. 327.

h in c. Statutum §. inſuper. de reſcript in 6. & ibi glo. ac ſcribentes.

i in verb. conſumi.

K in l. ſolet. ad fin. ff. de off. Proconſ.

l l. plebiſcito, ff. de offic. præſid.

aut compotationibus populo, aut Magiſtratibus, vel Officialibus vltra eorum ſalaria, & emolumenta de iure, vel ex laudabili conſuetudine debita largiendir &c.

Verùm Clemens Octauus ea potiſſimùm intentione hanc, de qua loquimur, Bullam edidit, ne Communitates inanibus prægrauentur ſumptibus, & ideo quid modicū, A poculenta, & eſculenta quoque donare vetuit. Sed alia videtur fuiſſe ratio Pauli II, & aliorum in promulgandis, quas retulimus, Sanctionibus, ne ſcilicet muneribus, & donis allecti iudices, priuatæ gratiæ, & factionibus potius, quàm iuſtitiæ ſtudeant, *a* Vbi ergo hæc præſumptio ceſſauerit, prout ceſſare in modicis ſcribit Tiraquellus, *b* rigor quoque Paulinæ Conſtitutionis, & eccleſiaſticæ Cenſuræ ceſſabunt, teſte Nauarro. *c*

Nec puellarum dotes, ſtudentium alimenta, ſpectacula etiam pia, & intra Eccleſias edi ſolita, vel aliud quodcumque pium opus charitatis, ſeu eleemoſynæ prætextu, in libello, ſeu tabella non deſcripta permittuntur; niſi tamen re ipſa pro Diuino cultu, & veris Chriſti pauperum indigentijs de conſilio, & conſenſu Ordinarii, vel pro iis tantùm piis ludis publicis ex inueterato vſu permiſſis, & in tabella deſcriptis B fiant. §. 15. Vide Auenda. *d* Sed quæſitum aliquando fuit, an ex diſpoſitione huius Bullæ ſublatæ ſint eleemoſynæ, quas Ciuitates date ſolebant Eccleſiis, & Religioſis viris, quæquè in tabella ſint omiſſæ? & non eſſe ſublatas Bartolus videtur velle, dum ait, *e* non poſſe per Statutum tolli eleemoſynas quolibet anno Religioſis viris dari ſolitas; & Innoc. III. Sanctionem *f* affert in hæc verba. *Quidam laici laudabilem conſuetudinem erga Sanctam Eccleſiam pia deuotione fidelium introductam ex fermento hæreticę prauitatis nituntur infringere, ſub prętextu canonicæ pietatis; quapropter ſuper his prauas exactiones fieri prohibemus, & pias conſuetudines pręcipimus obſeruari &c.* Et hoc idem Valen. & Martian. Imperatores Palladio Præfecto Prætorio ſcripſerunt: *g Et quia (inquit) humanitatis noſtræ eſt egenis proſpicere, ac dare operam, vt pauperibus alimenta non deſint, ſalaria etiam, quæ* C *ſacroſanctis Eccleſiis in diuerſis ſpeciebus de publico hactenus miniſtrata ſunt, iubemus nunc quoque inconcuſſa, & à nullo prorſus imminuta præſtari, liberalitatique huic promptiſſimæ perpetuam tribuimus firmitatem &c.* Sed Paulus de Caſtro *h* non approbat, imò miratur de illatione, quam ibi facit Bartolus, quia ſicut Communitas potuit Statutum facere, ita potuit tollere; & pro opinione Caſtrenſis alios Doctores congerit Curtius: *i* Menochius, *k* tamen Bartoli ſententiam videtur amplexus. Vt autem hæ Doctorum variæ opiniones tollantur, Congregatio hæc noſtra aſſolet, vbi eleemoſynæ non ſint in tabella deſcriptæ, & de nouo fieri petantur, ita licentiam Communitatibus impartiri, vt ad certum, & determinatum tempus fiant, quo elapſo, ſi denuò petantur, non ſub priori forma, ſed cum aliquali temporis, & quantitatis largiendæ variatione permittantur, ne ſcilicet ex vniformitate actuum inducatur conſuetudo, ad tradita per Gail. *l* & alios D multos.

Debitores, litem habentes, bonorum occupatores, quiuè rerum publicarum adminiſtrationem geſſerint, abſque eo quòd rationem reddiderint, ad Officia publica non admittantur, nec eligantur, ſi ſecus, electiones, & admiſſiones irritę, & nullius roboris exiſtant: Gubernatoribus, aliiſquè Officialibus id agere, & inquirere negligentibus, contra præſentes literas tranſgredientes inflictæ pœnæ ſunt irrogandæ. §. 16 Habes etiam Antonini Imperatoris *m* Sanctionem contra Reipublicæ debitores in hæc verba. *Non prius debitorem Reipublicę bonorem in Republica ſubire, quàm id, quod debere conſtiterit, conuentus exoluerit, tam meis, quàm diuorum Principum Conſtitutionibus declaratur &c.* ad cuius legis interpretationem Lucam de Penna, & Ioannem de Platea conſule.

Locationes, quas etiam affictus vocant, cum idoneis fideiuſſoribus, & cū expreſſa E prohibitione cuiuſuis defalcationis ex quocumque caſu petendæ fiant; itaut etiamſi hoc pactum omittatur, tacitè tamen ineſſe intelligatur, ſublata quibuſuis iudicibus, etiam S.R.E. Cardinalibus, aliter iudicandi facultate, vt in §. 17. Alia de locatione rerum publicarum petenda erunt à Nicolao Loſeo. *n* Et has locationes ad licitationem deducendas eſſe, vt qui licitatione vicerit, is habeat, pluribus in locis à iure cautum habes, præſertim in Pandectis: *o* Atque hæc noſtra Conſtitutio ita faciendum præcipit in hoc §. ibi. *Statuimus, & iubemus*

a in procemio d. Bullæ Pauli II.
b tract. de iud in reb. exiguis ferend. verſ 80. & ſeqq.
c in comment. Conſt. de datis, & recept ſub nu. 20.
d de exequen. mandat par. 2. cap 10, nu. 81. 87 & alibi.
e in l priuilegia, nu. 3. C. de ſacroſ. Eccleſ
f in c. 42. ad Apoſtolicam, de ſimon.
g in d. l. priuileg. verſ & quia, C. de ſacroſ Eccleſ.
h in d. l. priuileg. nu 3. verſ. vltimò Bart.
i ibi in litera B.
k ad Bart. loco cit. ſub litera I.
l pract. obſeru. lib. 2. obſeru. 31. nu. 7.
m l. 1. C. de debitor. Ciuit. lib. 11
n tract. de iur. vniuerſ. par. 3. cap. 7.
o tit. de pub. & vectigal.

iubemus omnino ſeruatis ſeruandis, atque adhibitis ſolemnitatibus, quæ de iure, aut cuiuslibet loci Statuto, vel conſuetudine requiruntur &c. Conſuetudo autem eſt in eccleſiaſtica Ditione, vt accendatur candela, & quouſque fuerit accenſa, licitum ſit publicanis, alterum ab altero licitando vinci, vt qui vltimus in extinctione candelæ A fuerit, conſequatur; alliciendo etiam eos ſpe lucri certæ portionis pro quolibet ſcuto promiſſæ, & ab vltimo licitatore lucrandæ. Qui tamen locandi modus Nauarro non placet, dum ait. *a Orandus item eſt Deus, vt etiam parcat illis, qui redditus ſuos quammaximo poſſunt pretio locant, in auctionibus publicis allicientes ad augenda pretia pollicitationibus, & donarijs incrementorum, & dilationibus ſolutionum, & adigentes conductores acere renunciationes iurium caſuum fortuitorum, nulla ratione habita, an pretium, quod eis promittitur, ſuperet iuſtum, an non, neque quòd diminuit pretium iuſtum adiectio earum renunciationum, cum prouentus illi minoris valeant cum onere præfatarum renunciationum, quàm ſine illo.* Hæc Nauarrus videndus; ſed pro validitate harum venditionum ſcribit Auend. *b*

a in Comment. de vſur. notab 12 nu. 27 & 28. vſque ad 30.

Depoſitarij, & exactores redditum Communitatum ad exercendum officium B non admittantur, niſi prius arbitrio Gubernatoris, ſiue Officialis locorum, & in publicis Conſilijs approbandam idoneam dederint cautionem: ſi ſecus actum fuerit, Gubernatores, Officiales, & Conſiliarij pœnis in Bulla contentis puniantur. *§* 18. Quibus quidem correſpondet Dioclet. & Maxim. Imperatorum Sanctio *c* in hæc verba. *Contra eos, qui Rempublicam adminiſtrantes, per Officij neceſſitatem ſub conditione relicti fideicommiſſi ſatis accipere debuerunt, quanti Reipublicæ intereſt ſatis non eſſe acceptum, dirigendam eſſe actionem perſpicitis &c.* Sed quomodo hæc concluſio ſit intelligenda, declarat Gordianus Imperator: *d* at plenius hac re agit Loſeus videndus. *e*

b de exequen. mand par. 2. cap. 12. nu. 12. verſ. circa quod eſt notandum.
c l. 2. C. de adminiſtr. rer. pub. lib. 11.
d in l. 1. C. de peric. nomin lib. 11.
e tract. de iure vniu par. 3. cap. vlt. per tot.

Exemptiones quæcumque, & immunitates ex quacumque cauſa, etiam legitima, & de iure debita, ſeu permiſſa, qualis ob numerum duodecim filiorum, & quacumque C occaſione, etiam ſub prætextu tituli oneroſi à Communitatibus conceſſæ reuocantur *§.* 19 Quod attinet ad immunitatem ob numerum duodecim filiorũ, hæc nõ tollitur in totum, ſed reſtringitur ad diſpoſita in Conſtit. Pij IV. *f* Et ſacra hæc Cõgregatio ſæpius declarauit, hanc immunitatem non ſuffragari quoad ſolutionem onerum Cameralium, ſed pro particularibus tantùm oneribus, à Communitatibus pro ſuis indigentijs impoſitis. *g* Sed in quibus ex diſpoſitione iuris hæc immunitas ob numerum duodecim filiorum ſuffragetur, ſatis abundè ſcripſerunt Myſingerius, *h* & Theſaurus *i* videndi.

f Conſt 72. Bullar. nou tom. 2. pag 103.
g in cauſa Vrbeuetana cum D. Io. Franciſco de Cernaria die 15. Aprilis 1609.
h centur. 4. obſeru. 70.
i deciſ Pedem 257.

Quicquid in contrarium à Communitatibus in poſterum attentatum, geſtumuè fuerit, irritum, & inane decernitur. *§.* 20.

Et præter reſtitutionem, damniquè refectionem, qui inter alios ciues ſupereminent, non contradixerint, & pro viribus, ne huiuſmodi præiudicialia fiant, ſeſe op-D poſuerint, honoribus, ac dignitatibus, atque officijs priuentur, & in duplum illati damni damnentur; ſi qui minus ſoluendo fuerint, exilij, vel carceris ad triennium pœna plectantur; qui ſolum conſenſum tacitè, vel expreſsè præſtiterunt, ſi habeant in ære, tantundem perſoluant, ſin minus, in corpore luant, prout Superiorum arbitrio expedire videbitur. *§.* 21. & hæc deciſio iuris aſſiſtentiam habet, vt videre eſt apud Nicolaum Loſeum *k*

k de iure vniuerſit. par 1 cap. 3 nu. 93. Abb. in c 1. nu. 13. de his quæ fiunt à maior. par. capit. Paleot. de ſacr. conſiſt. conſult par 4. q. 10. col. 4 litera C. Felin. in c. nonne, nu 18. de præſump.

Promittentes, dantes, recipientes, aut paciſcentes aliquid pro gratia, vel iuſtitia obtinenda à quouis iudice eccleſiaſtico, ſiue laico, in Vrbe, vel extra eam, contra formam, & caſus in hac Conſtitutione contentos, pœnis in Conſtitutionibus Bonifacij VIII. *l* & Gregorij XIII. *m* ac cenſuris contentis innodantur, & ſubijciuntur. *§.* 22. Et eſt notandum, prædictas Bonifacij, ac Gregorij Conſtitutiones habere tan-E tummodò locum in ſpiritualibus, ideſt in gratia, vel iuſtitia impetrata à Papa, vt Papa, non autem in temporalibus, in ijs ſcilicet, quæ à Papa tanquam à Rege impetrantur; quia ita diſtinguit Nauarrus, *n* duplicem ſcilicet perſonam in Papa conſiderans. Cum autem Clemens VIII. in hac Conſtitutione loquatur vt Rex, quia Communitatibus, & hominibus Eccleſiaſticæ Ditioni ſubiectis legem dixit, & pœnas, cenſuraſquè prædictas innouauerit, vtique Nauarri diſtinctio non habebit locum, ſed in quibuſuis cauſis tam ſpiritualibus, quàm temporalibus cenſurarum incurſus aderit. Quod etiam ex apertis verbis ipſius Conſtitutionis innoteſcit, ibi. *Non ſolùm apud Sedem Apoſtolicam, ſed in quibuſuis Tribunalibus, & eorum quibuſcumque iudicibus, etiam laicis almæ Vrbis, ac tam in Romana Curia, quàm extra eam in quibuſ-*

l Conſt. 1. bullar nou. tom. 1. pag. 139
m Conſt. 24 d. bullar. tom 2 pag 391.
n in Comment. ad præd. Greg. Conſt. notab. 17. ſub nu. 29. verſ. ex quibus infertur.

libet temporali Ditioni noſtræ mediatè, vel immediatè ſubiectis Prouincijs &c. Orandus igitur erit Deus Omnipotens pro ijs, qui res publicas getunt, magiſtratus, officia, & adminiſtrationes rerum Vniuerſitatum ambiunt, ne in laqueos incidant diaboli, & in profundum demergantur. Et ſi huiuſmodi officia, ac dignitates iuriſdictionem annexam habeant, & pro illis impetrandis pecuniam dederit, vel promiſerit, aut pactus quis fuerit, pœnas omnes tam Imperiali, quàm Pontificio iure iniunctas incurret ex Pij V. Sanctione, *a* quæ ad vltimum quoque ſupplicium extenditur; & auget in hoc Archad. & Honor. Imperatorum ad Pompeianum reſcriptum, *b* quo cautum eſt, vt pœna deportationis plectantur, qui bis eundem magiſtratum peterent; hanc tamen legem ſæpe latam, & ſæpiſſimè abrogatam docet Paulus Manutius; *c* ad ſaturitatem verò videndi ſunt Alexan. ab Alex *d* & ibi Tiraquel. ac poſt eos Decianus, *e* qui de ambitu, ac de legibus contra ambitum latis non minus doctè, quàm eruditè ſcripſit. A

a Conſtit. 140. bullar. nou. tom. 2. pag. 350.
b l. vnic. C. ad leg. iul. de ambitu
c de legib. Romand 43.
d lib. 3. cap. 17. genial. dier.
e tract. crim. lib. 8. cap. 21. & 22.

Huius Conſtitutionis executio ab omnibus inuiolabili lege ſeruanda eſt; in Vrbe tamen licèt Camerario, & Theſaurario commiſſa in §. 23. legatur, in eorum locum hanc noſtram Congregationem ſubrogatam fuiſſe, eiuſdem Clementis, & Pauli V. literæ demonſtrant, quod ex iam dictis, & infra quoque dicendis manifeſtum erit. B

Communitatum debitores manu regia, ſola facti veritate inſpecta, quacumque inhibitione, ſiue impedimento non obſtante, ad ſoluendum cogantur. § 24. Quod verò ad inhibitiones attinet, licèt Cardinalis Camerarij, Auditoris Cameræ, vel cuiuſuis alterius iudicis non ſint attendendæ, vbi tamen in vim Commiſſionis manu Papæ ſignatæ conceſſa fuerit inhibitio, vtique ſeruanda erit, vt eidem Clementi placuit. *f*

f in literis editis poſt bullam, eod. bullar. impreſſ. pag. 12 §. 1.

Minus etiam ſunt attendenda ſtatuta, conſuetudines, priuilegia quæcumque etiam iuramento firmata, imò nec Apoſtolicæ Conſtitutiones huius noſtræ Bullæ executionem retardantes, & impedientes. in §. 25.

Vt autem in ea contenta omnibus innoteſcant, in valuis Baſilicarum S. Ioannis Lateranenſis, ac Principis Apoſtolorum, & acie Campi Floræ publicari, affigi, eiuſquè exemplum dimitti idem Pontifex imperat. in § 26. C

In libris Statutorum cuiuſcumque Ciuitatis, Oppidi, & Vniuerſitatis Sedi Apoſtolicæ immediatè, vel etiam mediatè, ſi, & poſtquam illam acceptauerint, Clementina hæc Conſtitutio deſcribenda erit; quotannis alta, & intelligibili voce in Conſilijs publicis bis ſaltem in anno legatur; locis publicis omnibus parentibus perpetuò retineatur affixa, vſu, vel alio caſu conſumpta renouetur; pœnis inhabilitatis, & priuationis officiorum, & corporis etiam afflictiuis contrafacientibus iniunctis. §. 27.

Gubernatores, cæteriquè omnes officiales, & Magiſtratus priuſquam ad Officium exercendum admittantur, contenta in hac Conſtitutione ſeruaturos ſeſe iuramento adſtringant. §. 28 D

Poſt triginta dies ab ipſa publicatione inchoandos teneantur omnes, ac ſi perſonaliter intimata fuerit, illam ſeruare. § 29.

Eiuſdem Conſtitutionis tranſumptis etiam impreſſis, manu notarij publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in dignitate conſtitutæ munitis plena fides adhibeatur. §. 30.

g in eod. bullar. nou. tom. 3. pag. 12.

Hactenus de contentis in Bulla Boni regiminis vulgò dicta: ſequuntur modò aliæ eiuſdem Clementis literæ, *g* quibus pro executione præmiſſorum, & nonnullis alijs infra dicendis deputantur S. R. E. Cardinales Antonius Maria S. Mariæ de Pace Saluiatus, Marianus SS. Marcellini, & Petri de Camerino, Alexander S. Laurentij in Damaſo Montaltus. His igitur Eminentiſs. aut duobus ſaltem ex ipſis coniunctim procedentibus, vt priuatiuè quoad omnes alios iudices quacumque dignitate, vel auctoritate fungentes, etiam S.R.E. Cardinalem Camerarium, Vicecamerarium, Theſaurarium generalem Cameræ Apoſtolicæ, eiuſquè cauſarum generalem Auditorem, cauſas tam laicorum, quàm clericorum, etiam Cardinalatus honore fulgentium; nec non vniuerſitatum, ſocietatum, congregationum, Collegiorum tam virorum, quàm mulierum monaſteriorum, hoſpitalium, Eccleſiarum, piorum locorum, quocumque priuilegio, Immunitate, vel exemptione ſuffultorum, in quibus de Communitatum intereſſe tam agendo, quàm excipiendo, vel ipſæ Communitates actrices, vel reæ fuerint, manu regia, ſimplicitèr, & de plano, ſola facti veritate inſpecta, ſubſtantialibus etiam terminis non ſeruatis, cognoſcendi, audiendi, ac terminandi; iudicibus quibuſuis E

bufuis

Digitized by Google

bus ſuis ſub cenſuris, alijsuè pœnis inhibendi; inhibitiones quaſcumque,& quarumcumque Commiſſionum Apoſtolicarum, non tamen Sanctiſſimi D. Papæ ſignatarum, moderandi, ac reuocandi; & mandata quæcumque relaxandi, appellationibus, & reclamationibus non obſtantibus exequendi, facultates pleniſſimas attri-
A buit. §. 1.

Bona debitorum in executione ad inſtantiam Communitatum capta vendendi, & auctioni ſubijciendi,& ſi intra breuem terminum emptor non fuerit repertus, conſanguineos, atque affines proximiori gradu dictis debitoribus coniunctos ad illa emenda, prout in bonis ex delicto confiſcatis, & publicatis, cogendi, vt eſt Sixti IV. Conſtitutio, *a* & in præmiſſis ſuas communicandi facultates Legatis ſcilicet, Vicelegatis, & alijs Præſidibus permiſit. §. 2. Huc vſque Clemens VIII.

a inter Conſtit. Prouinciæ Marchiæ impreſſa lib. 1. pag. 21.

Verùm Paulus V. ab eodem Clemente inter Vaticanos Senatores, & purpuratos Patres aſcitus, atque in Pontificali Dignitate Succeſſor, quanta ex iam à prædeceſſore ſancitis Eccleſiaſticæ Ditionis Communitatibus, & Vniuerſitatibus vtilitas euenerit, agnoſcens, & in dies magis, magiſquè noua illis euentura bona confidens,
B ſi Congregatio hæc nedum quibus inſtituta fuerat principijs, & fundamentis, retineretur, ſed nouis quoque priuilegijs, facultatibuſquè, & præſtantiſſimorum virorum in decidendis cauſis, ſententijſquè ferendis exornaretur aſſiſtentia, præter Marianum SS. Marcellini, & Petri Cardinalem de Camerino, qui, vt iam vidimus, prima huius Congregationis fundamenta iecerat, hos alios S.R.E. Cardinales addidit, Octauium S. Sabinæ Bandinum, Dominicum S. Honuphrij Tuſcum, Dominium Gimnaſium, Innocentium S. Thomæ in Parione Bubalum Presbyteros Cardinales,& Bartholomæum S. Mariæ in Porticu Diaconum Cardinalem Cæſium: quibus quidem cauſas omnes ciuiles, & criminales, meras, & mixtas ad Communitates, & Vniuerſitates eccleſiaſticæ Ditioni mediatè, vel immediatè ſubiectas, tam actiuè, quàm paſſiuè pertinentes, per ſe ipſos, vel alios ab eis delegandos audiendi, & decidendi facultates attribuit. *b*
C §. 1. & 2.

b conſt. 38. aliàs 25. Bullar. nou. tom. 3. pag. 227.

Pro faciliori verò negociorum huiuſmodi expeditione, Prælatos, aut alias perſonas iuriſprudentia præditas, ab ipſo Pontifice approbandas in eorundem Cardinalium Conſultores adhibere; nec non aliquem ex illis, aut alium idoneum eis beneuiſum in huius Congregationis Secretarium deputare permiſit. §. 3.

Innouatiſquè facultatibus à Clemente conceſſis, ſi criminalium cauſarum cognitio habenda erit, dummodo ſententias ſanguinis per ſe ipſos non ferant, irregularitatis, aut eccleſiaſticarum cenſurarum notas non incurrunt. d. § 3.

Quæ verò à maiori parte in ipſa Congregatione præſentium decreta, & reſoluta fuerint, plenam obtinent firmitatem, & plenariæ executioni demandanda erunt. §. 5.

D Verùm ex generalitate verborum in præmiſſa Conſtitutione contentorum cum nonnullæ eſſent exortæ difficultates,& quædam etiam commiſſa viderentur, quæ ipſe Pontifex committendi intentionem non habuit.

Alijs literis *c* idem Paulus declarauit, eas tantummodo cauſas ciuiles, & criminales, meras, ac mixtas huic Congregationi vt ſupra commiſiſſe, quæ ad earundem Communitatum redditus, & prouentus (excluſis maleficiorum pœnis) quomodolibet pertinent, & ſpectant, & in futurum ſpectabunt, ac pertinebunt.

c poſt præcitatã conſt 25. impreſſis d. Bullar. & pag.

Rationum quoque,& computorum redditiones non ſolum adminiſtratæ Annonæ, ſed quarumcumque rerum, pecuniarum, & bonorum, earundem Communitatum intereſſe reſpicientium, per ſe ipſos, vel alios ab eadem Congregatione delegandos cognoſcere valent. § 1. & 2.

Sed quoniam, vt ſupra tetigimus, literæ omnes, expeditiones,& ordinationes quæ-
E cumque ab ipſa Congregatione emanatæ, manu, ſigilloquè Eminentiſs. Card Præfecti firmantur, ne de illius facultatibus dubitari contingat, literæ Apoſtolicæ, quas in forma Breuis appellant, expediri ſolent, præmiſſa omnia tam in Clementis VIII. quàm Pauli V. Sanctionibus expreſſa continentes, & Cardinalibus ipſis Præfectis diriguntur; ita enim in perſonam Petri tit. SS. Ioannis, & Pauli Presbyteri Card. Aldobrandini à Clemente VIII. Scipionis tit. S. Chriſogoni Presb. Card. Burgheſij à Paulo V. Ludouici S. Laurentij in Damaſo Card Ludouiſij à Gregorio XV & Eminentiſs. D. Franciſci Sanctæ Agathæ, nunc Sancti Laurentij in Damaſo Vicecancellarij Cardinalis Barberini à ſan. me. Vrbano Octauo ſeruatum fuiſſe ſcimus, & vidimus.

Sed

Sed quoniam harum Conſtitutionum Commentaria quædam pre manibus habemus, quæ, Deo dante, dum per tempus, & anguſtias quibus nunc premimur, licebit, in lucem dabimus, quæuè Curialibus, ac Dominis meis Collegis Agentibus Prouincialibus non iniucunda (ni fallor) erunt, ne breuitatem, quam nobis in hoc opere aſciuimus, ſociam deſeramus, nunc plura non addam. A

CONGREGATIO XVI.

Pro Vijs, Pontibus, & Aquis curandis.

Viarum, pontium, & aquarum curationes, munitiones, & reſtitutiones antiquis Romanis maximæ curæ fuiſſe innumera teſtantur monumenta à Panuino, *a* & alijs relata; in primis verò legem Semproniam de viis Italiæ à Caio Sempronio Gracco Tribuno plebis, q. Cæcilio Metello Balearico, Tito Quinctio Flaminio Conſulibus anno ab V.C. 630. (ſiue vt Haliandro placet 631.) latam, vt viæ in Italia munirentur, ſternerentur, lapidibus milliaria diſcernentibus notarentur, pontibus inſtruerentur, Ioannes Roſinus ſcribit; *b* ſed magis apertè loquitur Plutarchus *c* his verbis. *In viarum autem refectione præcipuam adhibuit ſolertiam, cum vtilitatis, tum pulchritudinis, venuſtatiſquè rationem habens: ducebantur eæ rectæ per regiones, & partim lapide ab hoc cæſo, & dolato, partim congeſtis arenarum cumulis inſternebantur, cauites implebantur, quia cum vallibus, aut torrentibus interrumperentur, pontibus iungebantur, & ab vtraque parte eandem nactæ altitudinem ſpectatu admodum pulchræ erant; porrò ſingula milliaria dimenſa diligentèr lapideis columnis diſtinxit; alios quoque lapides vtrinque ad viam haud procul à ſe inuicem diſpoſuit, quorum in conſcendendis equis vſus vicem ſerui in equum attollentis præſtaret.* Hæc Plutarchus. B C

a de Vrbe Roma, vbi de vijs extra Vrbē pag. apud me 117. & ſup. pag. 59. & ſeq.

b lib. 8. cap. 34. antiq Roman.

c in vita Caij Gracchi pag. apud me 633.

Imperatores quoque non ſecundo loco hanc curam habuiſſe, de Auguſto Tranquillus *d* hæc ait. *Quò autem facilius Vrbs vndique adiretur, deſumpta ſibi Flaminia via Arimino tenus munienda, reliquas Triumphalibus viris ex manubiali pecunia ſternendas diſtribuit.* De Veſpaſiano hæc leguntur. *e Viæ operibus maximis munitæ ſunt: tunc cauati montes per Flaminiam ſunt prono tranſgreſſu, quæ vulgaritèr pertuſa petra vocitatur &c.* De Traiano Dio Caſſius ita ſcribit. *Vias item muniuit, in quibus faciendis fortunas, aut ſanguinem alicuius nunquam abſumpſit.*

d in vita, cap. 30.

e apud Sext. Aurelium Victor in vita Veſpaſian.

Porrò viarum curandarum munus primò Cenſoribus à Senatu commiſſum eſt. Deinde cum Cenſores aliis rebus pro officio occupati huic muneri ſolicitè vacare nequirent, ex S. C. alius Magiſtratus ſpeciatim ob eam cauſam creatus fuit, & quatuor viri viarum curandarum appellati ſunt Pomponio I. C teſte. *f* Poſtremò creſcente viarum numero, cum hi quatuor non ſufficerent, ſingulis, vel duabus, aut tribus, pluribuſuè viis reſtituendis, ſarciendiſquè, prout temporis neceſſitas exigebat, ſinguli ciues prępoſiti fuerunt, qui Curatores earum viarum dicebantur. Hinc tot viarum nomina ab illarum Curatoribus, ſiue Stratoribus dicta, vt Appia, quæ viarum Regina à Statio Poeta *g* vocatur D

Appia longarum teritur Regina viarum.

ab Appio Romanorum Cenſore ſtructa, & à ſe nomen dediſſe ſcribit Procopius *h* his verbis *Hanc Appius Romanorum Cenſor ante annos nongentos ſtruxerat, & à ſe dederat nomen, longitudinem eius quinque dierum ſpatio vir expeditus poſſit emetiri; ab Vrbe Roma Capuam pertinet, ea latitudine, vt duo currus ex aduerſo obuij liberè queant prætergredi, & commeare: & eſt ſanè hæc via præter cæteras ſpectabilis; ſiquidem Appius ex alia, & longinqua tunc, vt reor, regione exciſſos lapides, & hos quidem ſiliceos, ac ſuopte ingenio duriſſimos in hanc viam vehendos curauit, quos planos deinde, ac leues redditos, & quadratos inciſione factos iunxit, & in ordine locauit, metalli nihil, vel alterius rei inſerendo; ſunt tamen ita connexi, & validè inter ſe hærent, vt ſpeciem viſentibus præbeant, non coniunctos ita, ſed congenitos eſſe: & quamuis tot iam ſeculis atterantur aſſiduis plauſtris, iumentiſquè, tamen neque ſerie ſua vel minimùm exeunt, & dimouentur, neque franguntur, aut leuorem ſuum amittunt.* Hæc Græcus ille ſcriptor, à Lipſio, qui eiuſdem verba diligentèr exami- E

f in l. 2. §. poſt aliquot. ff. de orig. iur. & Roſino lib. 7 cap. 29. antiq. Rom.

g lib. 2. Syluar. Surrentinū Pollij

h lib. 1. de bello Gothor.

Digitized by Google

examinat, relatus. *a* Flaminiam verò, quæ à Porta Flumentana, ſiue Flaminia initium habuit, & Arimino tenus producta, à C. Flaminio iterum Coſ ex hoſtium Gallorum, de quibus triumphauit, manibus, in cenſura, quam cum L. Paullo anno Vrbis DXXXIII. geſſit, ſtratam fuiſſe, poſt alios multos refert Panuinus: *b* quam poſtea ab Auguſto, relictis alijs Triumphalibus viris deſumptam fuiſſe, ex Tranquillo
A conſtare diximus; & in hac via multa quidem nedum ſepulchrorum, ſed alterius quoque ædificiorum generis ornamenta quamplurima fuiſſe, quæ hodie vetuſtate conſumpta vix cognoſci poſſunt, idem Panuinus obſeruat; & antiquis comprobat monumentis, addens, ex hac parte Romana ſuburbia Ocriculum vſque producta, & varijs ex vtraque parte ædificijs plena, tantaquà frequentia, atque ſplendore exædificata, vt exterarum gentium Legati per ſuburbana venientes, longè ante Vrbis Portas iam in ipſa Vrbe ſe eſſe exiſtimarent; quod etiam Theodoricus Rex Simmaco ſcribens apud Caſſiodor. *c*, indicat his verbis: *Notum eſt, quanta laude in ſuburbanis ſuis Romam traxeris, vt quem illas fabricas intrare contigerit, aſpectum ſuum extra Vrbem eſſe non ſentiat, niſi cum ſe, & agrorum amœnitatibus intereſſe cognoſcat &c.*
B Verùm ſiue barbarorum ſeuitia, ſiue temporum iniuria ędificia diruta, & viam hanc imperuiam euaſiſſe, ſub eodem Caſſiodori tempore eius verba demonſtrant, *d* dum ad Conſtantinianum ſcribens hæc ait. *Quacirca iter Flaminiæ riuis ſulcantibus exaratum, biantes ripas latiſsima pontium interiectione coniungite, oppreſſas margines platearum aſperrimis ſyluis inudate &c.* & cum eodem morbo hac noſtra quoque tempeſtate hęc via laboraret; Tybris enim elata fronte planitiem ſub Malliani Oppido ſitam, quà olim quoque præterfluxiſſe narrant, & antiqua demonſtrant veſtigia, ſua ſub ditione iterum ſupponere exoptans, pontem à Sixto V. inchoatum, à Clemente VIII. Mariano Perbenedicto Card. de Camerino nuncupato Curatore abſolutum, iam iam declinabat, quando Vrbani VIII. vigilantia debaccantium aquarum fluctus magna lignorum compage, compreſſit, nouaquè aluei effoſſione intra ſtatutos limites continuit: quod ex inſcriptione in eodem reſtitutæ
C viæ loco poſita, & marmore his verbis inſculpta melius innoteſcit.

a de magnit. Roman. lib. 3. cap. 10

b de Vrbe Roma, vbi de via Flaminia pag. apud me 66.

c lib. 4. var. cap. 51.

d lib. 12. var. cap. 28.

VRBANVS VIII. PONT. MAX.
TYBERIM VIA PVBLICA EVERSA
VETEREM REPETENTEM ALVEVM
NOVI EFFOSSIONE AD DEXTERAM DEDVCTVM
AGGERIS OBIECTV
VALIDAQ. COMPAGE LIGNORVM
D SVB PONTE QVEM DECLINAVERAT
CONTINVIT.
CONSERVATIONI PROSPICIENS
PENINSVLAM ADIACENTEM ATTRIBVIT.
ANNO SAL. MDCXXVIII. PONTIF. VI.

Præterea cum eadem hęc via ab illius fermè initio Ocricolum vſque cum aquarum è Cœlo cadentium, tum è vicinis erumpentium riuis copia, hyberno pręſertim tempore cœnoſa ſupra fidem, ruderibus obcœcata, ſaxis nullo ordine hinc inde deiectis, foueis quoque, prætuptiſquè ſyluis deuaſtata eſſet; quæ ex antiqua ad hæc noſtra
E tempora ſilicibus ſtrata remanſit, quoad fieri potuit, reſtituta, reliqua verò multa conſperſa glaea, hiantes fluuiorum ripæ duobus pontibus non vulgari ſumptu connexę publicę, priuatęquè commoditati, teſtis ego pro munere, quo fungor, oculatus, non mediocritèr conſultum, affirmare, & cum Tibullo *e* canere poſſum.

e lib. 1. eleg. 7. ad fin.

hic glarea dura
Sternitur; hic apta iungitur arte ſilex.
Te canit agricola, è magna cum venerit Vrbe
Serus, inoffenſum retuleritquè pedem.

At

At non ſemper eadem via terenda eſt, cum multæ ſint, quæ ad Vrbem ducunt, & vt Cicero in Philippicis Sigonio referente *a* ſcribit, tres viæ ſunt ad Mutinam, à ſupero mari Flaminia, ab infero Aurelia, media Caſſia. De Flaminia ſatis dictum; ſi plura quis cupiat, Panuinum conſulat. Per Caſſiam, quâ mihi in Patriam reditus, ambulandum nunc eſt: hanc autem à Caſſio, qui eam ſtrauit, dictam fuiſſe, Sex. Pomponius eſt author, à Panuino relatus; *b* & à Flaminia extra Pontem Miluium diuiditur, & recta Sutrium, Vetrallam (forum Caſſium ab eodem Stratore antea dictam,) Viterbium, Vulſiniumquè mittebat; deinde verò relicto Sutrio, & Vetralla à ſiniſtris, in dexteram currens apud Ronciglionem, & per Ciminos Montes Viterbium ducebat, denique Vrbano Octauo regnante, Sutrio reſtituta fuit, exinde Montem Flaſconem, Vulſinium, S. Laurentium, Aquipendium &c. Sed hanc quoque Clodiam, vel Claudiam appellatam exiſtimo ab Antonino Pio in ſuo Itinerario, dum eadem loca indicat per hanc viam tranſeuntibus; ait enim. *A Luca Romam per Clodiam. m.p. 239. Piſtores. m.p. 25. Florentia. m.p. 25. Ad Fines, ſiue Caſas Caſarianas. m.p. 25. Aretio. m.p. 25. Ad Statuas. m.p. 25. Cluſio. m.p. 12. Vulſinis. m.p. 30. Fora Caſsij* (hodie Vetralla) *m.p. 28. Sutrio. m.p. 11. Baccanas. m.p. 21. Roma m.p. 21.* Vbi notandum puto, Baccanas non eſſe locum, qui hodie idem nomen retinet; nam hinc Romam 14. tantùm, non 21. m. p. deſignant: quapropter Antonini tempore Baccenas fortaſſe dicebantur, quæ nos hodie Montem roſeum dicimus, hic enim per 21. m.p. ab Vrbe diſtat. Comprobatur etiam, viam Clodiam, ſiue Claudiam eandem eſſe cum Caſsia ex Ouidio, dum Claudiam quoque in Flaminiam incidiſſe ſcribit *c* his carminibus.

a de antiq. iur. Ital. lib. 1. cap. 26. & vlt.

b de Vrbe Roma vbi de vijs incidentibus in Flaminiam, pag. 72.

A

B

c lib. 1 de Ponto.

Nec quos pomiferis poſitos in collibus hortos
Spectat Flaminiæ Claudia iuncta viæ.

Verùm ſi in obſcuris diuinare fas eſt, præſertim in magna ſcribentium varietate, Caſſiam fuiſſe arbitror, quæ ad Caſsij Forum, nunc Vetrallam, ducebat (& hæc aliqua ex parte anno 1641. ab immortalis memoriæ Vrbano VIII. reſtituta) quæ verò ad Forum Claudij, hodie Tulpha nuncupatum, Claudia erat via; ſicut etiam Ciminia, quæ ad Ciminos montes pergebat, de qua ſatis obſcurè loquuntur Blondus, *d* & Pilippus Cluuerius. *e* Hac enim parte Etruriæ, hodie Beati Petri Patrimonium appellata, has omnes vias fuiſſe colligit Panuinus ex antiqua inſcriptione Auximate his verbis concepta.

C

d in Italia illuſtrata, vbi de hac via.

e in ſua Italia antiqua lib. 2. cap. 3. fol. 561. tom. 1.

C. Oppio. C. F. vel. Sabino Iulio Nepoti me. Vibio Sollemni Seuero Cos. adlecto à ſacratiſſimo Imp. Hadriano Auguſto: inter Tribunicios P. R. Peregri. Candidato Auguſto Legato Prouin. Bæthicæ: Cur. Viar. Clodiæ, Anniæ, Caſſiæ, Ciminæ, Trium Traianarum, & Amerinæ: Leg. Legion. XI. CL. P. F. Leg. Aug. P. R. P. R. Prouinciæ Luſitaniæ Pro Coſ. Prou. Bæthicæ: Patrono col. Leonas: lib: Adrenſus Patroni & in Dedica. Statuæ Colonis cenam dedit.

D

Aureliam quoque viam in Thuſcia fuiſſe, Antoninus Pius *f* demonſtrat, dum illam à Roma per Thuſciam, & Alpes maritimas Arelatum vſque deſcribit; eamquè refert quoque Panuinus: *g* hæc autem ad Portum Centumcellarum ducit, vbi Traiani Imperatoris villam pulcherrimam fuiſſe Plinius 2. ſcribit *h* his verbis. *Villa pulcherrima cingitur viridiſsimis agris, imminet littori, cuius in ſinu Portus velut amphitheatrum, huius ſiniſtrum brachium firmiſsimo opere munitum eſt, dexterum elaboratur, in ore inſula aſsurgit, quę illatum vento mare obiacens frangit, tutumquè ab vtroque latere decurſum nauibus præſtat, aſſurgit autem arte viſenda, ingentia ſaxa latiſsima nauis prouehit, contra hęc alia ſuper alia decreta ipſo pondere manent, ac ſenſim quodam velut aggerè conſtruuntur, eminet iam, & apparet ſaxeum dorſum, impactoſquè fluctus in immenſum elidit, & tollit, vaſtus illic fragor & e ſaxis deinde pila adijciuntur, quæ procedente tempore enatam inſulam imitentur: habebit hic Portus, & iam habet nomen Auctoris, eritq; maximè ſalutaris, nam per* E

f in Itinerario pag. apud me 168

g de Vrbe Roma, vbi de vijs Aurelijs duabus, pag. apud me 112

h lib. 6. epiſt. 31.

longiſſimum ſpatium lictus importuoſum hoc receptaculo vtetur. Hæc Plinius, quem
de Villa, & Portu Cenrumcellarum loqui, ex eiuſdem epiſtolæ initio conſtat, dum
ait. *Euocatus in Conſilium à Cæſare noſtro ad Centumcellas* (hoc loco nomen) *ma-
ximam* cæpi *voluptatem &c.* Quibus ex verbis ſi quis viam hanc Aureliam quan-
A doque Traianam fuiſſe dictam, & vnam ex tribus in Auximate inſcriptione adnotatis
conijciar, fortaſſe non longè à veritate erit. Hæc denique via, cum Summus Ponti-
fex Vrbanus Octauus Cenrumcellarum in Portu reſtituendo, exornandoquè non
vulgari diligentia inuigilauerit, maximo equorum, peditum, & redarum commodo
ſtrata, & complanata nunc cernitur, Eminentiſs. D. Petro Donato Cæſio tunc Ca-
meræ Apoſtolicæ Clerico, deinde Theſaurario, nunc S. R E. Cardinale, Curatore.
Sed quoniam ſatis in vijs fuimus, ſi quis adhuc per illas ſpatiari delectetur, Panui-
num *a* legat, qui antiquas omnes Romanas vias intra, & extra Vrbem ſeriatim
enumerat. De via Præneſtina, & Gordianorum Villa Iulius Capitolinus, *b* & Lip-
ſius *c* nonnihil ſcripſerunt.

Iam de Pontibus dicendum eſt, quorum conſtruendorum formam ſupra Tyberim
B in aduentu Regis Caſſiodorus *d* aſſignat his verbis ad Vicarium Vrbis Romæ ſcri-
bens, omiſſis alijs. *Veruntamen & vos neceſſariò commonemus, vt Pontis iunctione
Tyberinos fluctus ſolemnitèr veſtiatis, quatenus tranſitum præbeat intremulum,
fixum concatenatione nauigium, & de ſuo ſitu celerem nobis præſtet excurſum, non
moueatur pigris funibus, vt ſolebat, non manibus trahentium moles tanta torpeſcat,
celeritatem potius fixa conferat, quam ſe mouens antea non præbebat: ambulent com-
meantium greges, profectò non nauigijs inciſa nos vnda deportet; ſic decet dominum
ſuſcipi, vt aliqua debeat nouitate gratulari: tabularum fortitèr iunctura conſtricta
ſoliditatem debet præbere neceſſariam, vt pauorem vndas dubitantium terrena ſimi-
litudine poſſit auferre, optetur quinimò longior fuiſſe, cum tranſitur innocuè: cancel-
lorum tutamen dextra, leuaquè decentèr aptetur; proſper datur tranſitus, cum fuerit
caſus aſper excluſus*. Hæc Caſſiodorus, qui de ponte nauigijs conſtruendo loquitur,
C qualis fuit in tranſitu Clementis Octaui ſupra Tyberim Ferrariam petentis per Fla-
miniam; qualis etiam annis elapſis apud Anconam viſus eſt, dum Maria Auſtriaca
Pannoniorum Regi deſponſata è portu ad triremes tendebat.

a de Vrbe Roma pag apud me 129 & ſeq.
b in vita Gordiani pag. apud me 311.
c de magni. Rom. lib. 3. cap. vlt.
d lib. 12. var. cap. 19.

Sublicios quoque pontes ex lignea ſola materia compactos antiquo, & noſtro æuo
conſtat: de antiquis ſic Dionyſius ait, de Anco Marcio, eiuſquè geſtis loquens. *e
Hetruſci enim latrocinijs negotiatores infeſtabant, occupantes totum illum oræ tra-
ctum, qui eſt trans fluuium, & ſublicium pontem, qui ex ſola lignea materia eſt
compactus, & cui nihil æris, aut ferri addere licet; ille* (Ancus Marcius ſcilicet) *Ty-
beri impoſuiſſe fertur, quem ad hoc vſque tempus ſeruant, ſacrum exiſtimantes &c.*
Hæc Dionyſius. Et pro ponte hoc ſtetiſſe, & hoſtium aciem ſuſtinuiſſe Horatium Coc-
litem Plinius refert. *f* & horum quoque pontium vſum in ducendis exercitibus, &
D in bellis frequentiſſimum nedum Cæſar in Commentarijs, ſed Vegetius, Vetruuius,
& alij multi, qui de re militari, & militaribus machinis ſcripſerunt, demonſtrant.

e Roman. antiq. lib. 3. pag. apud me 98. litera A.
f de viris illuſtr. cap. 11. de Horat. Coclite; & in hiſtor. natural. lib. 36. cap. 15. viden.

Verùm cum ad rem noſtram lapidei pontes magis conferant, de illis nonnihil di-
cendum erit. Et primo loco ſe offert pons à Traiano in Danubio conſtructus, quem
Dion Caſſius *g* ita deſcribir, Georgio Merula interprete. *Per ea tempora Traianus
lapideum Pontem in Iſtro fecit, opus ſanè mirandum, & maximè memorabile, cui
cætera illius opera vix adæquare poſſis: viginti ſtant ex quadrato lapide pilæ, quarum
altitudo centum, & quinquaginta pedum præter fundamenta habetur; latitudo ſexa-
ginta pedes continet; diſtant inter ſe centum, & ſeptuaginta pedibus, fornicibus verò
coniunguntur: impenſa profectò ingens, & vix credibilis. Sed illud mirari conuenit,
quanam ratione, & quibus viribus, quouè artificio in illa gurgitum altitudine,
tamquè præcipiti fluuio tum ſingulæ columnæ extrui valuerint, tantarum molum
E fundamenta ſtabiliri: vada præterea limoſa erant, neque amnis aliò auerti poterat:
quanta verò altitudo ſit aquæ, & quàm latè pateat amnis, haud equidem enarraue-
rim; diffunditur per ea loca ſpatioſus, atque interim imbrium mole concitatus, ripas
longiùs ſummouet, alibi verò duplo, atque interim triplo priore ſui parte maior, aut
reſtagnat, aut defluit: qua verò arctatur vorticoſus, & ferox, ædificia, & pontes non
patitur, & rurſum liberatus anguſtijs in pelagi formam totus expatiatur, iterumq;
coit, quaſi retentus profundior, ac rapidius fertur. Arduum igitur, & maximè labo-
rioſum fuit in ea fluminis parte pontem ædificare; ex hoc ſanè ingens Traiani animus
arguitur, atque adeo magis, quòd nullum commeandi vſum pons præbebat. Pilæ*

g in vita Traiani.

etiamnum extant ceu in oſtentationem potentiæ, & Cæſaris opum fabricata, ſimul
etiam vt poſteris teſtatum maneret, nihil eſſe, quod hominum manu, & opibus Ro-
mani Imperij effici non poſſet. Ponte Danubium ideo Traianus coniungere voluit &c.
Hactenus Dion hic, quem Lipſius *a* quoque ſub alia verſione refert, & addit Paulum
Iouium affirmantem, etiam nunc triginta ſex extare pilas, & conſpici in confinio A
Valachiæ, & Tranſiluaniæ ad Oppidum Seuerinum; id autem non parum Dionis er-
rorem indicat, qui ſexdecim omiſit, cum viginti tantùm pilas enumeret; cui tamen
magis credendum incertus Lipſius ſic loquitur. *Sanè ſi oculi nunc conuincunt ita*
eſſe, manus, & herbam do, videant modò, & dicant, qui adſident, & poſſunt arbitra-
ri: & poſt alias rationes in vtramque partem adductas ſubdit. *Vereor, vt Iouius*
ſit, quod etiam alibi, auditionum facilis, & parùm diligens examinis, aut veri, &c.
Sed vt varij ſunt hominum ſenſus, & ingenia; pontem hunc vix benè ſtructum, for-
nices, & ſtructuras, quantæ ſuper aquam eminebant, Hadrianus Imperator demo-
liri iuſſit, & quod Dion iuſtis de cauſis factum enarrat, Lipſius inuidiæ tribuit; in ius
enim Hadrianum vocat, & hac increpat nota. *Inuidiſti optimo, maximoq; Principi,*
& habere ſuper omnes gloriam voluiſti, magis quàm meruiſti &c. Verùm ſi magis B
ſuos (Romanos inquam) quàm barbaros dilexit Hadrianus, cur mordicus ò Lipſi in
illum irruas non video; etenim ſi pontem in Iſtro diſiecit, ad Tyberinas vndas, vbi
Imperialis ſplendor, & ſedes erat, & pontem, & ſepulchrum ſplendidiſſimum ex-
truxit, Panuino teſte, *b* & oculata nunc monſtrat fides in ponte; de ſepulchro au-
tem, quoniam in Arcis vſum modò deductum cernimus, quanam ſtructura homi-
num oculis ab Imperatore obiectum eſſet, audi Procopium. *c Hadriani Romano-*
rum quondam Imperatoris ſepulchrum extra portam Aureliam extat, & ad lapidis
iactum à mœnibus procul extructum, ſpectatu procul dubio dignum; pario namque
ex lapide ædificatum eſt, ſaxa quadrata illi inuicem nexa, alia nulla intermixta ma-
teria, & quaternis partium pari dimenſione lateribus, tam porrectis in latitudinem,
vt iactus ex angulo lapis alterum ferè pertingat; altitudine autem hæc vrbis mœnia C
ſuperant: ſtatuæ quoque ex eodem pario marmore virorum, equorumque miro arti-
ficio factæ deſuper inſident &c. Hæc Procopius de ſepulchro Hadriani. De ponte
Antonius Auguſtinus *d* quoque meminit, & antiquum offert numiſma, eo-
dem ponte, ſeptem pilis, totidem fornicibus, & ſtatutis multis ac ſequentibus literis
inſculptum. HADRIANVS AVG. COS. III. P. P. * R. G.* Meminerunt etiam
Spartian. & Dion. à Gaſp. Panzir. relati *e* In eodem ponte leguntur marmorei cha-
racteres, Vrbani Octaui vigilantiam conteſtantes.

a de magnit. Roman lib. 3. cap. 13

b de Vrbe Roma pag. apud me 109

c lib. 1. de bello Gother. vbi de obſidione vrbis agit

d in dialog. de numiſmat. dialog. 4.

e notit. Imper. occid. vbi de 14. region. vrbis in epilog. rer. inſign. pag. apud me 189

VRBANVS VIII. PONT. MAX.
PROPVGNACVLVM DVO HAEC INTERCLVDENS
SVB PONTIS FORNICE SPATIA
INVTILITER ANTIQVITVS FABRICATVM D
SOLO AEQVAVIT
FLVMINIS LAPSV HAC EX PARTE RESERATO
QVOD MVNITAM MAGIS ARCEM EFFICIT
ET EXVNDATIONES INGRVENTES
COHIBET.
NE POSTERI PROVENIENTIS HINC VTILITATIS IGNARI E
SECVS QVID MOLIANTVR
HOC VOLVIT EXTARE DOCVMENTVM
ANNO DOMINI MDCXXVIII. PONTIF. V.

Digitized by Google

Sed ex antiquis pontium ſtructuris ad recentiores tranſeuntes, Pontifices quoque Romani (quorũ nomen etiam à Pontibus reſtituendis deductum Dionyſ. ſcribit *a*) in his reficiendis, conſtruendiſquè curam non vulgarem habuiſſe monumenta ipſa demonſtrant. Audi Ciacconum *b* de Sixto Quarto loquentem. *Quum verò*
A *annus Iubilei inſtaret, quem ex 50. ad 25. dies contraxit, primuſq; anno 1475. celebrauit, animum ad religioſa loca, & peregrinę multitudinis ad Vrbem venturæ oportuna reſtauranda adijciens, in primis pontem veterem Ianiculenſem iamdiù antea diſiectum, quem ruptum meritò ciues appellabant, publicę commoditati, & decori, magna cura, & impenſa ex Tiburtino lapide reſtituit, ſuoq; de nomine Sixtum vocari iuſſit; opus ſanè omni antiquo Principe dignum &c*

a lib. 2. Roman. antiq. pag. apud me 71. litera D.
b in vita, vbi de geſtis illius, pag. huiet anonatiu impreſſ; 1259.

Poſt centum iam elapſos annos Senatorium pontem ſub Gregorio XIII. reſtitutum fuiſſe appoſita ibidem inſcriptio indicat, quæ (licèt denuò fluminis impetu pons pro medietate dirutus) adhuc tamen legitur his verbis.

B EX AVCTORITATE GREG. XIII. PONT. MAX.
S. P. Q. R.
PONTEM SENATORIVM
CVIVS FORNICES VETVSTATE COLLAPSOS
ET IAMPRIDEM REFECTOS
FLVMINIS IMPETVS DENVO DEIECERAT
IN PRISTINAM FIRMITATEM AC PVLCHRITVDINEM
RESTITVIT.
ANNO IVBILEI MDLXXV.

C Sed & Sixtum Quintum ex tiburtino lapide pontem de nomine, quod ante Pontificatum habuit, Felicem ſcilicet ſupra Tyberim XXX. ab Vrbe lapide apud Mallianum agrum extruxiſſe, ſeu potius inchoaſſe, & à Clemente VIII. poſtea, Mariano Perbenedicto Card. de Camerino nuncupato, Curatore, perfectum, ſumptu quidem nedum in ipſa conſtructione magnifico, ſed etiam in vſu publico continendo ingenti, ex eiuſdem Sixti numiſmate, vbi pilæ ſex, totidemquè columnæ inter ſe fornicibus iunctæ cernuntur, manifeſtum fit; habes autem hoc, & alia multa numiſmata, vna cum eiuſdem Pontificis effigie pro maieſtate in ſolio ſedentis, & Pontificalibus ornamentis induti apud Ciacconium *c*; in hoc autem, de quo loquimur numiſmate, hæc leguntur. PONS FELIX. ANNO DOM. MDLXXXIX. Verùm quia pons hic ſumptu (vt diximus) ingenti conſtructus, & in continendo Tyberi à ſuo curſu decli-
D nante, continuata impenſa per multos annos publicæ vtilitati ſeruatus, ne tempeſtate hac noſtra inutilis redderetur, ſempiternæ memoriæ Vrbani VIII. vigilantia multùm profuit; ſequens propterea monumentum è marmore ibidem expreſſum legis.

c in vita nouiter impreſſa to 2, col. 1786.

VRBANI VIII. PONT. MAX. PROVIDENTIA.
TYBERIM A SVO CVRSV
LABEFACTATA VIA DECLINANTEM
NOVA ALVEI EFFOSSIONE
AC LIGNORVM SVBSTRVCTIONE CONTINVIT
E ANNO SALVTIS MDCXXVIII.
PONT. SVI VI.

Tandem octo pontes in Vrbe fuiſſe Roſinus *d* ſcribit; ſeptem verò refert Gaſp. Pancirol. *e* & ambo.

Miluium, ſeu Moluium, qui ſecundo ab Vrbe lapide nunc diſtat, à M. Scauro L. Syllæ priuigno in cenſura factum ferunt.

Sublicius primus omnium ab Anco Marcio Rege conſtructus, vt iam ex Dionyſ. diximus, & ædificium amplum ſine ferreo clauo, ita diſpoſita contignatione, vt eximantur trabes ſine fulturis, ac reponantur, ſcribit Plinius: *f* & hunc pontem poſtea

d antiq. Roman. lib. 1. vbi de ſeptem montibus, & alijs agit ad fin. pag. 25.
e Notit. Imper. Occid. vbi de 14. Vrbis region. in epilog. cap. de pontib. pag. 189.
f lib. 36. cap. 15.

ab Aemilio Prætore lapideum factum ſuiſſe, & Aemilium appellatum, ex Pomponio
Læto tradit Panzirolus loco citato; verùm & Pomponium, & Panzirolum in hoc al-
lucinatos eſſe Iacobus Caſtiglionus *a* probare nititur.

a in tract. vulgari ſermone edito dell'inondatione del Tevere, cap. 17.

b lib. 2. Satyra 3

Fabricius, quem L. Fabricius ſaciundum curauit, vt eius arcubus inſculpta adhuc
extans indicat inſcriptio. L. FABRICIVS. C. F. CVR. FACIVNDVM A
CVRAVIT. Huius pontis mentio apud Horatium *b* hoc carmine extat.

Atque à Fabricio non triſtem ponte reuerſi.

Hodie pons quatuor capitum dicitur, à quatuor Iani, vel Termini quadrifronti-
bus ſimulachris in aditu pontis à ſiniſtra locatis; & Tyberinam inſulam con-
iungit.

Ceſtius à C. Ceſtio Gallo eius conditore, vt puto, dictus; nunc S. Bartholomæi
pontem vocari Marlianus ſcribit, & ſub Gratiani nomine inſtauratum, inſcriptio ibi
in tabula marmorea indicat.

Probus, quem à Probo Impetatore dictum Pancirolus autumat loco citato; motus,
quia Flacc. Vopiſcus in vita huius Imperatoris multos ab eo pontes cõſtructos ſuiſſe
narrat: Vopiſci verba ſic ſe habent. *Pontes, Templa, Porticus, Baſilicas labore mi-* B
litum ſtruxit &c.

c in vita Hadr. in fin.

Pons Aelius, ab Aelio Hadriano iuxta eius ſepulchrum, vt diximus, extructus;
meminit Dion Caſsius *c* his verbis. *Sepultus eſt in ripa Fluuij iuxta pontem Ae-*
lium, illic enim ſepulchrum conditum; iam enim Auguſti monumentum repletum
erat, nec quiſquam amplius in eo ſepeliebatur.

d in vita Antonini philoſophi pag. apud me 190 ad fin.

e in vita D. Aureliani ad fin.

Aurelius à M. Aurelio Antonino philoſopho ædificatus, vt Panzirolo arridet, licèt
nihil de hoc legiſſe affirmet, præter quædam apud Capitolinum, *d* nempe Tybe-
rim ſub M. Aurelio grauitèr inundaſſe, & multa vexaſſe ædificia, quæ mala Marcus
temperauit. Addi poteſt Vopiſcus, *e* qui Aurelianum ſic loquentem introducit.
Tyberinas extruxi ripas, vadum aluei tumentis effodi, dijs, & perennitati vota
conſtitui &c. Hunc etiam Vaticanum pontem appellatum Roſinus, & Pancirolus C
ſcribunt locis citatis.

Ianiculenſis, à Ianiculo Tranſtyberino monte dictus, quem à Sixto IV. reſtitutum
ſupra diximus, & Sixtus appellatur, vnus ex tribus intra Vrbis mœnia nunc extanti-
bus: Miluius enim, ſeu Molnius in via Flaminia duobus millibus paſſuum, pluſuè
minus diſtans poſitus eſt; qua ratione

Salarius quoque pons ſupra Anienem tertio ab Vrbe lapide locatus hic referen-
dus eſſet, à Gothorum Rege Totila (vt refert Procopius) diſiectus, à Narſete poſtea
reſtitutus, vt ex inſcriptionibus à dextris, & ſiniſtris eiuſdem pontis innoteſcit à Pa-
nuino *f* relatis, & apud eum videndis.

f de Vrbe Roma, vbi de Porta Collina, & via Salaria pag. apud me 80

g lib. 1. in princ. de aquaduct.

Sed pontes iam ſua mole conſiſtant, nobiſque ad aquarum ductus inuiſendos tu-
tus ſit tranſitus. Per annos 441. ab Vrbe condita contenti fuerunt Romani vſu D
aquarum, quas aut ex Tyberi, aut ex puteis, aut natiuis fontibus hauriebant, Iulio
Frontino teſte. *g* Vrbe autem creſcente, dilatato Imperio, opibus, & luxu ſupra fi-
dem aucta, aquæ è vicinis agris per tubos, & canales in fornicibus lateritijs nedum
ad vſum, ſed ad voluptatem aduectæ ſunt, itaut flumina per Vrbem, & cloacas flue-
re, & vnamquamque domum propemodum habere fiſtulas, & canales, quibus aquã
inducat, ſcripſerit Strabo à Lipſio relatus; *h* & viginti aquas in Vrbe aduectas ſuiſſe
teſtantur Io. Roſinus, *i* Panizinus, *k* & alij; quamuis decem, & nouem tantùm
referat Pancirolus, *l* quarum nomina, & ductores, curatoreſuè recenſet, viden-
dus. Procopius tamen quatuordecim ſuo tempore Aquæductus in Vrbe fuiſſe ſcri-
bit. Hodie tres tantùm habemus.

h de magnit. Rom. lib. 3. cap. 11

i lib. 1. antiq. Rom. tit. de aquis

K de Vrbe Roma pag. apud me 211

l in commem. Notit. Imp. occid. vbi de 14. region. Vrb. in epilog pag. 190.

m lib. 31. cap. 3.

n lib. 7. variar. cap. 6. in formul. tom. iti. form.

o in annal. tom. 9 pag. 331. n. 41.

Prima eſt Aqua Virgo, vulgò di Treui nuncupata: hanc Marcum Agrippam an- E
no ab V.C. 735. adduxiſſe, Plinius, *m* in hæc verba refert. *M. Agrippa & virginem*
adduxit ab octaui lapidis diuerticulo, duo millia paſſuum Præneſtina via, iuxta
eſt Herculaneus riuus, quem refugiens virginis nomen obtinuit &c. Caſsiodorus *n*
verò hanc denominationem habere credit, quia nullis ſordibus polluatur, dum ait
Currit aqua virgo ſub delectatione puriſsima, quę ideo ſic appellata creditur, quòd
nullis ſordibus polluatur; nam cum aliæ pluuiarum nimietate terrena commixtione
violentur, hæc aerem perpetuò ſerenum puriſsimè labens vnda mentitur &c. Sed ve-
tuſtate vaſtatam, ſeu deperditam ab Hadriano Pontifice huius nominis I. anno ſa-
lutis 795. reſtitutam ſcribit Baronius *o* poſt alios his verbis. *Formam, quę Vir-*
ginis appellatur, quæ per annorum ſpatia demolita, atque ruinis plena exiſtebat,

Cc 2 M *perſpi-*

Digitized by Google

perſpiciens hic benigniſſimus, & pius Paſtor nouitèr eam reſtaurauit. Et ab hoc eodem Pontifice aquam Claudiam, quæ apud Lateranum in Baptiſterium SS. Saluatoris defluebat, reſtitutam fuiſſe, vnà cum alia forma, ſeu aqua Iouia nuncupata, idem Baronius refert; *a* Blondus hoc confirmat *b* ſed ad virginem reuertamur; A. & hanc quoque Nicolaum V. Pont. Max. reſtituiſſe, marmorea ibidem poſita deſcriptio demonſtrat his verbis.

a loco cit. n. 40. & 41.
b lib. 1. dec. 2. fol. 158.

NICOLAVS V. PONT. MAX.
POST ILLVSTRATAM INSIGNIBVS MONVMENTIS VRBEM
DVCTVM AQVAE VIRGINIS
VETVSTATE COLLAPSVM
SVA IMPENSA IN SPLENDIDIOREM CVLTVM
B RESTITVI ORNARIQ. MANDAVIT.
ANNO DOMINI IESV CHRISTI MCDLIII.

Verùm vel non perfeciſſe opus, vel iterum deuaſtatum, quæ poſt trigeſimum, pluſuè minus annum Sixtus IV. circa hanc eandem aquam fecit, nobis indicant; etenim apud Ciacconum *c* hæc leguntur. *Vtilitati Vrbanæ conſulens, Ductus aquæ Virginis penè confractos perpurgatos perpetuo fornice à monte Pincio ad Triuij fontem eum aqua perduxit &c.* Hactenus de Triuij fonte, & prima nunc in Vrbe, ſalubriorique aqua dictum.

c in vita Sixti IV iuxta nouam impreſſionē to. 2. pag 1269.

C Sequamur ſecundam Felicem appellatam, ex eo nomine, quod ante Pontificatum Sixtus V. habebat; hic enim Pontifex Vrbis ſplendori, & ornatui mirum in modum conſulens, vt clara, & adhuc extantia monumenta teſtantur, à ſuo Pontificatus initio aquæ illius, quæ in agro Columnæ via Præneſtina ſiniſtrorſum concipitur, quæquè omnium prima ab Appio Claudio Caſto Cenſore, olim in Vrbis inferiora, & depreſſiora loca, nempe ad ſalinas adducta fuerat, aquæ etiam Martiæ parte ad Fontem Aquę Felicis conſtituendum adhibita, in Quirinalem Montem, ad Aream S. Suſannæ, quatuor columnis, & tribus arcubus, ſeu foraminibus defluentem eandem adduxit, addita his verbis inſcriptione.

SXITVS V. PONT. MAX. PICENVS
D AQVAM EX AGRO COLVMNAE
VIA PRAENESTINA SINISTRORSVM
MVLTARVM COLLECTIONE VENARVM
DVCTV SINVOSO
A RECEPTACVLO MIL. XX. A CAPITE XXII.
ADDVXIT
FELICEMQ. DE NOMINE ANTE PONTIFICATVM
DIXIT
COEPIT PONT. ANNO I. ABSOLVIT III.
MDLXXXVII.

E Tertia iam ſupereſt aqua Paula nuncupata, à Paulo V. Pont. Max. in ſummum Ianiculum (vt nos oculata fide vidimus) perducta, & inſcriptionibus pluribus in locis è marmore expreſſis plenius innoteſcit: in ipſo enim Ianiculo, vbi primus in Vrbem fons triſulcus erumpit, hæc habes inſculpta.

PAV-

PAVLVS V. PONT. MAX.
AQVAM IN AGRO BRACCIANENSI
SALVBERRIMIS FONTIBVS COLLECTAM A
VETERIBVS AQVÆ ALSIETINÆ DVCTIBVS RESTITVTIS
NOVISQ. ADDITIS
XXXV. AB MILLIARIO DVXIT
ANNO DOM. MDCXII. PONT. SVI VII.

In Vrbe verò Leonina, quam Burgum dicunt, in ipſo limite, poſt Pontis Aelij tranſitum ſic legis.

B.

PAVLVS V. PONT. MAX.
REGIONEM LEONINAM
PERENNIVM AQVARVM INOPIA LABORANTEM
AQVÆ AB SE IN VRBEM DEDVCTÆ
VBERI DISPENSATIONE
VARIIS FONTIBVS ATTRIBVTA LOCVPLETAVIT.
ANNO DOM. MDCXIV. PONT. X.

C

a in vita Pauli V. tom. 2. pag. 1948
b lib. 7. var. cap. 6.

Adſunt & aliæ inſcriptiones, quas conſultò prætermittimus, ne te lectorem vlterius detineamus: has tamen cognoſcendi ſi deſiderio flagras, Ciacconus, & alij nouiſſimè, qui Romanorum Pontificum geſta ſcripſerunt, literis commendarunt. a

Sed quoniam, vt Caſſiodorus *b* ait, cauati montes plerumque ſubſidunt, meatus torrentium diſsipantur, & opus veterum deſtruitur, ſi induſtria ſuffragante non ſeruetur; reſpicientes propterea prædicti Pontifices, nempe Sixtus, & Paulus, quantum Romanis mœnibus præſtet aquarum copia ornamentum; & agnoſcentes etiam veriſſimum eſſe, quod Poeta cecinit.

Non minor eſt virtus quàm quærere parta tueri.

c Conſt. 74. Congreg. 13. Bullar. nou. tom. 2. pag. 615.
d in l. ædiles, ff. de via pub.

Congregationem, de qua nunc loquimur, instituerunt, cui Sixtus V. ſed Cardinales præeſſe voluit, & facultates mox referendas attribuit, *c* ex iuris communis diſpoſitione deſumptas. *d* D

Vias curandi, aperiendi, muniendi, dirigendi, iam ſtratas tuendi, coarctatas dilatandi, veteres fortè occupatas in publicum vſum iterum vindicandi, & redigendi. §. 1.

Pontes item tuendi, vbi opus eſt, nouos extruendi, veteres ruinoſos inſtaurandi, & iam collapſos, ſi neceſsitas tulerit, reficiendi. §. 1.

Aquarum præterea curam gerendi, huius præſertim Felicis ſcilicet, certa menſura ad publicum vſum, commoditatemque melius diſtribuendi. §. 1.

Vbi maiori aquarum copia opus eſſe viderint, fontes aquarum magis vberes, vnde deduci poſsint, inueſtigandi. §. 1.

Deductiones, ſubſtructiones, caſtella, formas, aquæductus, receptaculaque earundem ſartatecta conſeruandi, omne impedimentum tollendi. §. 1. E

Cameræ Apoſtolicæ Præſides, & Miniſtros, quibus ea ſpecialis cura data eſt, dirigendi, & à contradictoribus protegendi, aliaque neceſſaria, & oportuna exequendi. §. 1.

Si qua verò difficultas, aut cauſa contra Domicellos, Communitates, & Vniuerſitates, quàm contra quoſcumque alios etiam immunes, & exemptos ſuper his omnibus iam exorta, vel in poſterum oriatur, hanc omnem ſummariè, ſola facti veritate inſpecta, ac re primùm ad Pontificem Max. delata, definiendi, ac decidendi tribuit poteſtatem. §. 1.

Et

Et hac etiam facultate nedum in Vrbe, ſed in tota Eccleſiaſtica temporali Ditione hi Cardinales vtantur, d. §. 1. & per tot.

Prætereà nedum facultates iſtas generales ſuper aquas, pontes, & vias in ipſa temporali Eccleſiæ Ditione exiſtentes conceſsiſſe contentus, curam quoque Felicis aquę A idem Sixtus huic Congregationi attribuit. *a*

a Conſt. 101. Bullar. nou. tom. 2. pag. 676. in §. 6

Annuum redditum ſcutorum ſeptingentorum monetæ, & bononenorum ſeptuaginta ex fructibus locorum nonaginta vnius Montis Religionis percipiendorum, certa lege, & de mandato huius Congregationis tantùm perſoluendum attribuit. *§.* 7.

Viſitatores duos Ciues Romanos quotannis eligendos, & ad munus benè, fideliterquè exercendum iureiurando adſtringendos eſſe præcipit. *§.* 8.

Viſitatorum autem munus in hoc potiſsimùm verſatur. Singulis tribus menſibus ſaltem ſemel ipſum aquæ caput per ſe ipſos inuiſere. Singula receptacula, omnes portas ad purgandos alueos extructas, & ferro munitas, puteoſquè, & foramina inſpicere. Aquæductus partes, quæ ſpecubus continentur, & quæ nec gelicidijs, nec B caloribus expoſitæ, limo in cruſtam decreſcente, iter aquę coarctare, aut in alueum delapſæ aquam corrumpere videbuntur, ſæpius periuſtrare, & ſordibus egeſtis repurgari facere. Aqua, quæ alueo ſuo puriſsimo labitur pluuijs è Cœlo cadentibus, aut humo fluentibus aquis, ne inficiatur, prouidè cauere. Fornices ſupra terram, parieteſquè vniuerſos vſquè ad præfatum fontem S. Suſannæ, & ipſos fontes diligentèr integros tueri, atque curare. Quicquid in ipſa viſitatione viderint, aut cognouerint, huic Cardinalium Congregationi referant; Congregatio verò in rebus grauioribus Pontificem conſulat. Quod Viſitatorum culpa emerſerit, eorundem ſumptu ſarciatur: adſtipulatur Valentin, & Valent. Sanctio. *b* Vbi celeris reparatio neceſſaria videbitur, cementa prius, & alia præparentur; artificibuſquè liceat ex agris priuatorum quicquid opus erit, ſoluto prius domino pretio, tollere, & tranſportare. Spa-C tia circa ductum eiuſdem aquæ tam intra, quàm extra Vrbem exiſtentia, ædificijs, quibus vicinum opus obſtruitur, & arboribus; quarum radicibus concamerationes, & latera ſoluuntur, viginti ad minus pedes, ne riui violentur, vtraque ex parte vacent, ipſiquè fontes, fornices, & muri vacui totidem pedes ſimilitèr pateant: quindecim pedes ſtatuit Conſtantius Imperator. *c* Si quæ arbores intra ad ſpatium, aut ſi quæ ſaliceta, arundineta, vepres, vites, caprifici, aut ſentes ſunt, ſtatim excidantur, & eradicentur. *d* Quæ poſtea auctæ, vel conſertæ adnaſcentur, ſtatim in viſitatione recidantur. Putei ad aeris exhalationem, & faciliorem aquęductus expurgationem aſſeruati, & ex polito lapide obducti prærer neceſsitatem publicam non apetiantur; nec formæ ſpecus perforentur; nec aqua ſiue clandeſtinè, ſiue palàm per per vim propria auctoritate à quoquam alio, quàm è locis præſcriptis, & ex d. Congregationis Cardinalium conſenſu, & Summi Pontificis licentia, latiori modulo, ſeu D fiſtula deducatur. in *§.* 9 Idem ſenſerunt Valentin. Theod. & Archad. *e* Quę quidem breui compendio perſtrinxiſſe videtur Caſsiodorus *f* in hæc verba. *In primis noxias arbores, quæ inferunt fabricarum ruinas, dum ſunt quidam mœnium importabiles arietes, cenſemus radicitus amputari, quia nulla læſio remouetur, cuius origo non tollitur: ſi quid autem conficiente ſenio fuerit demolitum, peruigili celeritate reparetur, ne creſcente defectu augeatur nobis cauſa diſpendij:* Ductus *aquæ fortuna tua eſt, dum incolumis eris, ſi illa ſolidaueris, tantumquè apud nos proficis, quantum te illi ſtuduiſſe probaueris: Agat igitur peritia, fideſq; tua, vt & constructio fabrica illibata permaneat, & aquę diſtributio nulla ſe cuſtodum venalitate ſubducat.* Hęc Caſsiod.

b in l. 13. C. Theod. de oper. pub. lib 15.

c in l. 1 C. Theod. de aquaductu.

d d. l. 1. verſ. obſeruante, & d. Conſt. 101. § 9.

e in l. 5. eos qui, C. Theod. de aquaduct.

f in formul. Comitiſ. formar. Vrb. lib 7. cap. 6. var. ad fin.

E Prætereà vbi aquę conceſsio, ſiue pretio, ſiue liberali Principis largitione emanauerir, huiuſmodi conceſsionis reſcriptum Congregationi aquarum infra menſem exhibendum erit, & in publicis tabulis redigendum, quo non exhibito, nec in tabulis redacto, conceſsio, & liberalitas euaneſcit. *§.* 11.

Hæc etiam lex, vt fraudibus occurratur, lata fuit, ne ſcilicet quis plus quàm impetrauerit, ducat; quod etiam S. C. antiquitus cautum fuiſſe reſtatur Frontinus *g* his verbis. *Ne quis ſine literis Cęſaris, & ne quis amplius, quàm impetratum fuerit, ducat.* Et alia lege. *h Qui aquam in vſus priuatos deducere volet, impetrare debebit, & à Principe Epiſtolam ad Curatores deferre:* vt eſt Vlpiani reſponſum, *i* & ibi gloſſator alia iura congerit. *k* Addit etiam Vlpianns, conceſsiones aquarum quandoque fieri perſonis, quandoque prædijs: quę prędijs datur, extincta perſona,

g lib 2. de aquaductu

h l. 2. C. Theod de aqueduc

i l. 1 §. permittitur, ff de aqua quot. & æſtiu.

K in verb à Principe

non

non extinguitur, quæ datur perſonis, cum perſona amittitur. Neceſſaria igitur eſt exhibitio impetrationis à Principe obtentæ, vt eius qualitas innoteſcat. *a*

a l. 2. ad fin.

Aliam quoque Congregationem pro aqua Paula ſeruanda, & in Vrbe cuſtodienda, inſtituit Paulus V. *b* & omnia ferè, quæ à Sixto ſancita fuerant, innouauit, patique ratione ſeruari mandauit. A

Aquæductuum violatores graui pœna mulctandos edixit: quod etiam ab Imperatoribus ſtatutum refert Roſinus *c*; ſed latius, & ad Iuriſconſultorum theoricam P. Greg. Tholoſan. *d* qui Imperatorias Sanctiones, & Iuriſprudentum Reſponſa hac de re loquentia indicat.

b Conſt. 75. aliàs 49. Bullar. nou. tom 3. pag. 310.
c lib. 1. antiq. Roman. cap. 14. de aquaductib.
d in ſyntag. iur. vniu. lib. 3. cap. vlt.

Habemus enim in Pandectis, & in vtroque Codice, Theodoſiano ſcilicet, & Iuſtinianeo pluribus in locis hanc materiam viarum, pontium, fluminum, & aquarum pertractatam, ac in vſu frequentiſſimo deductam: in Pandectis enim quinque titulis concluditur. De via publica, & itinere reficiendo tit. 10. de fluminibus, ne quid in flum. pub. tit. 11. Ne quid in flumine publico, ripauè eius &c tit 12. Vt in flumine pub. nauig. liceat, tit. 13. De ripa munienda, tit. Hæc in Pandectis lib. 43. vol. 3. In Theodoſiano Codice lib. 15. tit. 2. De aquæductu, quem vide; multa enim, quæ ſupra retulimus, hinc deſumpta cognoſces. De itinere muniendo, tit 3. In Iuſtinianeo Codice lib. 11. tit. 42. De aquæductu; & lib. 8. tit. 10. De operibus publicis; & lib 1. tit 5. de ſacroſanctis Eccleſ. Vide Honor. & Theodoſ. Sanctionem *e* ita conceptam. *Ad inſtructiones itinerum, pontiumq; etiam diuinas domos, & venerabiles Eccleſias tam laudabili titulo libentèr adſcribimus, quia non eſt inter ſordida munera numeratum &c.* ad cuius Sanctionis interpretationem conſule Hieronymum Cæuallos. *f* Et legatum factum pro reparatione pontium, & viarum, piæ cauſæ vim habere ſcribit Tiraquellus *g* videndus. Denique vias publicas, flumina nauigabilia, aquarum deriuationes ex fluminibus publicis inter Regalia connumerari, in vſibus feudorum legimus: *h* itaut qui binas habet ædes ab vtraque parte viæ publicæ, non poſſit pontem ſupra viam conſtruere ſine Principis licentia, conſuluit Surdus; *i* imò nec ſupra flumen publicum, ex Petro Belluga. *k* Et ideo ad ſupremum Principem pertinere, vt in Republica Magiſtratus ſint, prout in Vrbe inter noua officia ab Auguſto excogitata, curam operum publicorum, viarum, aquarum, alueì Tyberis apud Suetonium *l* legimus; & ferè in vnaquaque Ciuitate nunc adſunt, qui iuxta Iaboleni reſponſum, *m* quę ſecundùm Ciuitates ſunt, adæquentur viæ, effluxiones domibus non noceant, pontem faciant, vbicumque oporteat, parietes labiles reſtituendos curent, recuſantes mulctent, ne ſubruantur, neque effodiantur, neque conſtruatur aliquid in vijs publicis; vt vnuſquiſque ſecundùm proprium domum vias conſtruat, aquæductus purget, ne prohibeatur vehiculum tranſire; qui mercede habitant, ſi dominus non conſtruat, ipſi conſtruentes, diſpendium in mercedem cōputent; ante officinas nihil exponatur, quo vehiculorum tanſitus impediatur; non permittant rixari in vijs; neque ſtercora proijcere, neque morticina, neque coria iacere, vt latius in d. l. ædiles, quam reaſſumit Petrus de Auendan. *n* Maſtrillus quoque videndus eſt. *o* Qui quidem Magiſtratus etiam apud Græcos fuit, vt Plato *p* demonſtrat. In Romana verò Republica ſemper extitiſſe, nemo eſt, qui neſciat; & hodie Magiſtri Viarum nuncupati extant, quorum facultates è Summorum Pontificum Conſtitutionibus emanatas breuitèr indicabimus. B C D

e l. 7. ad inſtruct.
f pract. quaſt. cō. cōtra com q 415.
g de priuil pia cauſa in præfat. verſ. item legatū factum, pag apud me 17.
h in vſib. feud. lib. 2. tit 56 quæ ſint regalia.
i conſ. 137. nu. 1. & ſeq lib. 1.
K in ſpec. Prin. rub. 28. §. 1. n. 8.
l in vita Aug. cap. 37.
m in l. ædiles, ff. de via pub.
n de exequen. mand. par. 1. cap. 19. num. 38.
o de magiſtrat. lib 3. cap. 10 nu. 276 & alibi.
p lib. 6. de legib.

Primo enim loco ſe offert Martini V. Conſtitutio, qua Magiſtratus hic iam obſoletus, & deperditus ad illius antiquam maieſtatem, & inſtitutionem reſtituitur, ac redintegratur. *q*

Iuriſdictionem nonnihil ampliauit Sixtus Pontifex huius nominis IV. *r*

Hanc Sixti, & aliam Iulij Secundi Conſtitutionem hac ſuper re editas confirmauit Leo X. *ſ*

Pius quoque IV. prædictas reaſſumendo Conſtitutiones, illaſquè confirmando, aliam edidit: *t* quas omnes Conſtitutiones ſuis Commentarijs exornauit Ant. Bardus. E

Verùm Pius V. has omnes prædeceſſorum Conſtitutiones ad terminos iuris communis (exceptis tamen ſacris, aut publicis) reduxit. *u*

Gregorius verò XIII. præuia huius reductionis reuocatione, omnes alias iam editas Sanctiones innouando, & in priſtinum robur reſtituendo, Eminentiſs. D. Cardinali S. R. E. Camerario, & Viatum Magiſtris infra poſitas facultates impertitus eſt. *x*

q Conſt 9. §. 2. & per tot. Bullar. nou. tom. 1. pag. 260.
r Conſt. 20. d. Bullar. & tom. pag 364.
ſ Conſt. 19. d. Bullar. & tom. pag. 497
t Bullar. nou to. 2 pag. 158 Conſtit. 102.
u Conſt. 126 d. Bullar. & tom. pag. 338.
x Conſtit 22. d. Bul. & to. pag 387

Do-

Domorum dominos ad vias, & loca publica aptanda cogere ad vendendum §. 2.
Loca vacua claudere ſi negligant, penſiones, & canones à conductoribus in huiuſmodi opus erogandos curare. §. 3.
Aedificantibus murum propinquum ſoluto pretio concedere. §. 4.
A Viculos intermedios trium palmorum circitèr eiſdem ædificantibus nullo precio occupare. §. 5.
Vicinos ad vendendum domos locari ſolitas, aucto pretio ad duodecim pro centenario, vel à dominis inhabitatas, aucto ad viginti, cogere. §. 6.
Domino quoque domus, cuius pars ad ornatum Vrbis diruta fuerit, vicinam domum vendere, ſeruata pretij, vt ſupra, auctione, vicinum cogant. §. 7.
Domos vendere volentes vicinos in primis requirant, aliàs datur intra annum retractus. §. 8.
Vicini, quibus venditio denunciata fuerit, ſi præſentes intra quindecim, abſentes intra triginta animum declarent. §. 9.
Si in venditione ſimulatio intercedat, emptor oblatum pretium, venditor domum
B amittat, fiſco applicanda. §. 10.
Inquilini ad retractum admittuntur, vbi vicini noluerint hoc iure vti. §. 11.
Vicinis verò pluribus concurrentibus, qui potior ſit habendus, ſtatuitur. §. 12.
In re emphiteutica, ſiue cenſuaria ædificare volens, ſi alium fundum eidem oneri ſupponat, prioris fundi liberationem obtinebit. §. 13.
Ad prædia etiam ruſtica, tertio ab Vrbe lapide diſtantia hæc Conſtitutio vires extendit. §. 14.
Prædiola duodecimo ab Vrbe lapide, & decem rubrorum menſuram non excedentia, maiora prædia obtinentibus vendantur. §. 15.
Diſpoſita in venditionibus tam ſponte, quàm coactè factis, vel fiendis, etiam in Eccleſijs, & locis Pijs locum habent. §. 16.
C Bis monitus ad vendendum, ſi per calumniam, vel malitioſè ſubterfugiat, Camerarius, & Viarum Magiſtri vendere valent, ſeruata forma. §. 17.
Venditor ſi fideiuſſionem de euictione noluerit, vel nequiuerit præſtare, in emptionem aliarum rerum precium erogabitur. §. 18.
Huius Conſtitutionis priuilegio vti volentibus tempus ad ædificandum, & ſummam ibidem exponendam aſſignetur. §. 19.
Qui domos, & loca vigore huius, & aliarum Conſtitutionum emerunt, intra ſex menſes ædificium conſtruant, & promiſſa adimpleant. §. 20.
Pœnæ ſi hac de cauſa exigendæ erunt, locis Pijs applicentur. § 21.
Camerario, & Viarum Magiſtris ſimplicitèr, & de plano, ſola facti veritate inſpecta, in his omnibus procedendi, & exequendi facultas conceditur. §. 22.
D Denique Paulus V. in generali Tribunalium Vrbis reformatione nonnihil etiam de Viarum Magiſtris, & eorum officio ſancinit, *a* nempe.
Ad vias lateribus, ſiue ſilicibus ſternendas, prout eis opus eſſe videbitur, dominos contiguarum domorum, cuiuſcumque ſint dignitatis, aut ipſis abſentibus, vel non ſoluendo exiſtentibus, illorum inquilinos, iuris remedijs oportunis, ac ſub eorum arbitrij pœnis cogant. *a Conſt. 71. §. 7. de Capitolio, & eius offic. nu 13. & ſeq. Bull. nou. tom 3. pag. 270.*
Poſſint autem inquilini retinere de penſione ſoluenda ratã per eos ſoluendam, nõ obſtante obligatione Camerali, aut quacumque exceptione, quæ opponi poſſet, & non obſtantibus quibuſcumque ſequeſtris, etiam anterioribus. §. 14.
Curentquè eaſdem Vrbis vias continuò, & plateas ad minus quater in anno, & hoc in Martij, Iunij, Septembris, & Decembris menſibus ab immunditijs purgari. num. 15.
E Nullos actus, nullaquè negocia, quæ alicuius momenti fuerint, ſine rogitu ſui Notarij expediant. num. 16.
Reddant rationem Cameræ ſingulo quoque ſemeſtri, prout in literis ad Cameræ Tribunal ſpectantibus conſtitutum eſt. num 17.
Edant initio eorum officij edicta ſub nomine Camerarij, & de pœnis in illis, atque etiam in Statutis contentis nullam ſine eiuſdem Camerarij, aut ſaltem Clerici Præſidentis mandato gratiam facere poſſint. num. 18.
In cœteris tam quoad appellationes ab eorum ſententijs, quàm quoad reliqua omnia, ſeruent omnino Statuta de eorum officio loquentia. num. 19.
Submagiſtri verò ſuas relationes, quas tanquam periti facere ſolent, nonniſi me-

Digitized by Google

dio iuramento faciant ; & ſi quid dolo, vel fraude egerint, periurij, & alias pœnas arbitrio Camerarij, & Clerici Cameræ pro tempore Præſidentis incurrant, & ad intereſſe partibus condemnentur. num. 20. Hæc Paulus V.

Sed & alia quoque ad Officium Magiſtrorum Viarum Vrbis è Statuto Ciuitatis cognoſcenda erunt. *a* A

a lib. 3. cap. 39.

Illud autem adnotandum erit, horum facultates ab Eminentiſs. Cardinali Camerario, & Reuerendiſs. Cameræ Apoſtolicæ Clerico pro tempore Viarum Præſide dirigendas eſſe, quod ex lectura Conſtitutionum, & Statutorum Vrbis apparet; ſiquidem qualibet hebdomada, ſtatuta die, in domo prædicti Viarum Præſidis conueniunt vnà cum notario, & Aſſeſſore, & de rebus, negocijſquè ad eorum Tribunal ſpectantibus determinant; in grauioribus Eminentiſs. Cardinalem Camerarium, & Sanctiſſimum Pontificem conſulunt.

Sed cloacarum quoque curas ad *Magiſtros* Viarum pertinere certum eſt; nam vt Vlpianus *b* ait; *& Cælum peſtilens, & ruinas minantur immunditiæ cloacarum, ſi non reficiantur*. Hæ autem licèt magnæ, operoſæ, & mirabiles in Vrbe ſint, tamen quia cloacæ ſunt, & oletum ſuum habent, vt Lipſius *c* ait, illarum quidem indagationem libentèr omitterem, niſi Dionyſium Halicarn. *d* amplitudinem Imperij Romani etiam in cloacis admirantem haberem, in hæc verba. *Ego certè in tribus magnificentiſſimis Romæ operibus, vnde maximè imperij amplitudo apparet, Aquaductus pono, & vias ſtratas, & cloacas factas, non ſolùm ipſiue vtilitatem conſiderans (qua de re ſuo loco dicam) ſed etiam impenſarum magnitudinem, quam vel ex hac vna re quiuis conijcere poteſt, ſequutus C. Aquilium huius rei auctorem, qui aſſerit, neglectas aliquando cloacas, nec amplius aquas tranſmittentes, à Cenſoribus purgandas, & reficiendas mille talentis locatas fuiſſe*. Hæc Dionyſius. Verùm Strabo *e* adeo amplas fuiſſe cloacas ſcribit, vt duro cameratæ lapide per vias carris ſtramentorum ſemitas relinquerent. Caſſiodorus *f* autem hæc habet. *Quæ tantum viſentibus conferunt ſtuporem, vt aliarum Ciuitatum poſſint miracula ſuperare; videas illic fluuios quaſi montibus concauis clauſos per ingentia ſigna decurrere &c. Hinc Roma ſingularis quanta in te ſit poteſt colligi magnitudo; quæ enim Vrbium audeant tuis culminibus contendere, quando nec ima tua poſſunt ſimilitudinem reperire?* Sed cum alia multa de cloacis congerat Iuſtus Lipſius, *g* tu lector illum conſule; nobis enim ſatis eſſe putamus, ſi cum Caſſiodoro huic rei finem imponamus: audi quæ Argolico Præfecto Vrbi Theodorici Regis nomine ſcribit. *h Illuſtris ſublimitas tua ſpectabilem virum Ioannem nos direxiſſe cognoſcat propter ſplendidas Romanæ Ciuitatis cloacas, quæ tantum viſentibus conferunt ſtuporem, vt aliarum Ciuitatum poſſint miracula ſuperare: videas illic fluuios quaſi montibus concauis clauſos per ingentia ſtagna decurrere: videas ſtructis nauibus per aquas rapidas non minima ſolicitudine nauigari, ne præcipitato torrenti marina poſſint naufragia ſuſtinere. Hinc Roma ſingularis &c.* Hactenus Caſſiodorus, & de cloacis hactenus.

b l. 1. ff. de cloacis.
c de magnitud. Rom. lib. 3. cap. 13.
d lib. 3 pag. apud me 105.
e lib. 5. geogra. pag. apud me 158
f lib. 3. var. cap. 30
g lib. 3. cap. 12. de magnit. Rom.
h lib. 3. var. cap. 30.

B C D

Quarum vſus cum eò potiſsimùm dirigatur, vt per eas ſordes vel abluantur, vel in Tyberim euehantur, non defuerunt propterea antiquitùs Imperatores, nec hodie Summi Pontifices prætermittunt, inuigilare ſcilicet, ne ipſius Tyberis alueus nimia cloacarum euectione repleatur, quà Tyberinis nautis impedimentum eſſe poſsit: Auguſtus enim, Suetonio teſte, *i* ad coercendas inundationes alueum Tyberis laxauit, ac repurgauit, completum olim ruderibus, & ædificiorum prolapſionibus coarctatum. Et Tyberinas ripas extruxiſſe Aurelianum Imperatorem, vt Vrbicariam iuuaret annonam, Vopiſcus *k* affirmat, dum illum ita loquentem refert. *Tyberinas extruxi ripas, vadum aluei tumentis effodi, dijs, & perennitati vota conſtitui, almam Cererem conſecraui &c.* & vigilantiſsimus Vrbanus VIII. pontem Aelium coarctatum dilatauit, arcum antea ab Alexandro VI. obſtructum reſerauit, laxioremquè Tyberis alueum fecit, vt liquet ex iam recenſita inſcriptione. Sed (ne hoc omittamus) Gregorius quoque IX. ad ornandam Vrbem conuerſus, referente Ciacconio, *l* veteres cloacas expurgatas reſtituit, & nouas extruxit. E

i in vita Auguſti cap. 30.
k in vita Aureliani ad fin.
l in eius vita.

CONGREGATIO XVII.

A *Pro Vbertate Annonæ.*

SVpremi Principis, Eccleſiaſtici præſertim, vt eſt Summus Pontifex, nedum in populis Chriſtifidelibus Cœleſti pane, ideſt verbo Dei reficiendis, ſed terreno quoque, quem ab Omnipotenti Deo vnà cum Cœleſti nobis quotidie dari poſtulamus, pauperibus, & egenis ſaturandis, officium, & cura verſatur: nihil enim (vt Aurelianus Imperator apud Vopiſcum *a* teſtatum habet) ſaturo populo poteſt eſſe lætius.

Vt igitur in omnibus Eccleſiaſticæ Ditioni ſubiectis Prouincijs, & in alma Vrbe potiſſimùm, ad quam maxima hominũ frequentia vndique confluit, res frumentaria rectè curata ſit, annonæque publicæ copia ſemper ſuppetat, Cardinalium Congrega-
B tionem pro vbertate Annonæ Sixtus V. inſtituit. *b* Nec inſcius, ad omnes Vaticanos Senatores, & ſacra Purpura redimitos id oneris vnà cum ipſa Dignitate coniunctiſſimum pertinere, non vt in alijs Congregationibus certum Cardinalium numerũ aſsignauit, ſed omnium mentes in tanti ponderis negocium excitauit: quod etiam Fabius Albergatus ad Odoardum Cardinalem Farneſium etruſco ſermone ſcribens non ineleganter inſinuat; *c* ea potiſsimùm innixus ratione, quia Cardinales ſunt Sedis Apoſtolicæ, & Summi Pontificis Conſiliarij, ad Conſiliarios verò cuiuſque Principis pertinet, ne annona, & alia ad ſubiectorum ſubſtentationem neceſſaria è finibus extrahantur; conuectiones, & comportationes aliunde, ſi aliquando deſint, curare; eorum quoque amicitias, qui hac in re adiumento eſſe poſsint, non vulga-
C ritèr colere.

Quod attinet ad extractionem annonæ prohibendam, multas habes Summorum Pontificum Sanctiones à Paulo V. innouatas, & in quibuſdam auctas. *d*

Illam verò ad Vrbem comportantes multis exornauit priuilegijs, & pœnas grauiſsimas id prohibentibus iniunxit Pius V. *e*

Et nullas naues, nulloſquè nautas Tyberinos à comportanda annona excuſari poſſe, ab Imperatoribus quoque ſancitum pluribus in locis habes. *f* Videnda ſunt etiã Martiani, & Vlpiani reſponſa. *g*

Amicos denique colendos diximus, qui noſtris indigentijs præſto eſſe poſsint: ſed quoniam nullus certior amicus, quàm nummus, qui neceſsitatis fideiuſſor, & fine quo ſubſtantia fragilis dicitur ab Angelo de Peruſio, *h* Theodoſius propterea, &
D Valens Imperatores certam auri quantitatem ad coemptionem frumentariam perpetuò dedicatam eſſe, & nullum Vrbis Præfectum quid de ipſa minuere, vel in alium vſum conuertere ſanxerunt: *i* Et qui hanc formam inquinare auſus fuiſſet, quantitatem, in qua ſuam calliditatem exercuiſſet, in duplum exhibere iuſſerunt: Quicquid verò ex prædicta ratione accreuiſſet, ad cumulum eiuſdem auri aſſignati quantitatis, & frumentarij tituli firmitèr redundare; legis huius tenorem æneis tabulis incidi mandarunt.

Quo ductus exemplo Sixtus V. ſcuta ducenta millia ex pecunijs ſua parſimonia, frugalitate, & diligentia ad publicam vtilitatem, rei ſcilicet frumentariæ iuuandam comparatis, ea lege apud Io. Auguſtinum Pinellum Cameræ Apoſtolicæ, & eiuſdem Pontificis Depoſitarium relaxauit, depoſuitquè, ne ſcilicet in aliam cauſam, quàm
E prædictam ſiue vniuerſa quantitas, ſiue illius pars, quæcumque illa ſit, inſumatur, vel erogetur: quod & tabulis publicis, *k* ſua etiam Conſtitutione *l* firmatis extare voluit.

Harum verò pecuniarum diſpoſitionem huius noſtræ Congregationis Cardinalibus, adhibitis etiam Theſaurario generali, Annonæ Præfecto, & Cameræ Apoſtolicæ Commiſſario, in ſupra narratam tantummodo cauſam conceſſit. §. 4.

Romanis Pontificibus Succeſſoribus ſuis, ne earundem pecuniarum diſtractionem quauis occaſione patiantur, vel permittant, legem indixit; ſi ſecus, contra Pontifices, Cardinalium, & aliorum cuiuſuis Ordinis Succeſſores, poſteros, & coniunctos omnes, qui hanc formam auſi fuerint inquinare, actionem popularem, quia in hoc publica læditur vtilitas, inſtituit. §. 6. Quæ ex Conſtantini Imperatoris Sanctione deſumpta videntur, *m* dum ita cautum habes. *Et quia nefas eſt, obnoxijs corporibus, alie-*

a in vita Aureliani ad fin.

b in præcitat. eius Conſtit. 74. Congreg. 4 Bull. nou. tom. 2. pag. 612.

c tract. de Card. lib. 2. cap. 6.

d Conſt. 12. alias 10. Bullar. nou. tom. 3. pag. 190.

e Conſt. 19. Bullar. nou. tom. 2. pag. 197.

f l. 1. & 2. C. de nauib. non excuſ. l. unic. C. de nautis Tiber. lib. 11.

g l. 1. & 2. ff. ad leg. iul. de annon.

h in l. debitor, n. 3. ff de negoc. geſt.

i l. 2. C. de frument. Vrb. Conſtan lib. 11.

K die 16. Martij 1588 Tydeo de Marchis Notario.

l Conſtit. 78. §. 1 & 2. Bullar. nou. tom. 2. pag. 624.

m in l. 2. C. de debit. Ciuit. lib. 11.

natis, circumſcribi Ciuitates, placuit, ſi quis debitor Reipublicæ Ciuitatis quippiam ex eo patrimonio, quod habuit, cum pecuniam Reipublicæ ſumeret, donauerit, vel diſtraxerit, vel qualibet in alium ratione contulerit, qualitate rei alienatæ perſpectā, atque omnibus debitoris facultatibus conſideratis, quas habuit, cum ei pecunia crederetur, pro rata ab eo, qui ex facultatibus debitoris aliquid detinet, ex ſorte, atque A
vſuris poſtulari. Itaque quoties minus idoneum deprehenditur eius patrimonium, cuius nomen Ciuitati alicui inuenitur obnoxium, iudex omni diligentia, & ſollicitudine debebit inquirere, ad quos ex qualibet conditione transferint debitoris facultates, vt ſinguli æqua æſtimatione habita, pro rata rerum, quas poſſident, conueniantur, perſonalem actionem contra eum habituri debitorem, qui ipſis ſoluentibus liberatur. Hæc Conſtantinus. Sed magis ad rem, de annona ſcilicet loquitur gloſſ. *a* determinans, hæredes teneri ex perſona defuncti quaſi auctores. Nec omittendum, quod Archad. & Honor. ſanxerunt, *b* pœnam ſcilicet deportationis, ac totius ſubſtantiæ iacturam ſubituros, qui horreorum temeratores aliquid ex illis audeant vſurpare. Atque Romanos Pontifices, eorumquè Succeſſores, & hæredes de geſtis, & adminiſtratis obnoxios ratiocinijs eſſe, poſt alios, quos adducit, firmat Munnoz B
de Eſcobar. *c*

Quod verò Sixtus addidit, dandam quippe popularem actionem contra omnes, ad quos bona eorũ, qui ſuam temerauerit voluntatem, peruenerint, Vlpiani reſponſum *d* mentem quatit, dum ait. *Omnes populares actiones neque in hæredes dantur, neque ſupra annum extenduntur*. Quapropter aut dicendum erit, pœnam iuris communis auctam, & actionem prorogatam eſſe à Sixto V. aut loco actionis popularis crimen peculatus intelligendum eſſe, quod quidem iudicium ex Papiniani reſponſo, *e* & Accurſij obſeruatione ibi, etiam contra hæredes exerceri, & inſtitui poteſt; ac videndus eſt Tiberius Decianus. *f*

Sed enunciandæ iam ſunt huius Congregationis facultates. Ciuitatibus, Oppidis, C
Vniuerſitatibus, perſonis quoque ſingularibus, quauis temporali, aut eccleſiaſtica, etiam Cardinalatus Dignitate fulgentibus, quæ ad vbertatem parandam, conſeruandamuè oportuna duxerit, præcipiat; & correſpondet Conſtantini Imperatoris edictum. *g*

Miniſtros, quos Commiſſarios vocant, prout neceſſitas tulerit, ſiue vtilitas ſuaſerit, vbique locorum deputet.

Contra impedientes, aut negligentes per ſe ipſos, vel aliorum opera, palàm, vel occultè annonam comportari, ſiue extrahi, vel abduci procurantes, procedat: vide Vlpiani reſponſum. *h*

Denique ad vbertatem annonæ neceſſaria cuncta prouideat, & exequatur.

Quoniam verò nullum omnino ſtudium reperiri poteſt, quod rei frumentariæ, & D
tollendis annonæ difficultatibus magis conferat, quàm agrorum cultura, & homines ad hos colendos allicere; quamobrem valdè ſupportandos eſſe ruſticos, tanquam ad Rempublicam ſuſtentandam maximè neceſſarios, ſcribit Lucas de Penna, *i* addens pro ipſis propter culturam agrorum nonnulla ſpecialia contra iuris rationem conſtitura, vt eſt Iuſtiniani Imperatoris Sanctio, *k* & confert Alpheni I C. reſponſum; *l* & videnda eſt quoque Friderici II. Sanctio ab Honorio III. confirmata §. vlt. *m* Ideo ſupra modum in hoc Summorum Pontificum vigilantia, & ſollicitudo commendanda videtur, quippe qui multas hac de re Conſtitutiones ediderunt, à Clemente Octauo, *n* & Paulo V. *o* vltimo loco innouatas, & auctas.

Clemens enim Baronibus, Domicellis, & alijs quibuſcumque, etiam S.R.E Cardinalibus præcipit, ne vaſallis extra eorum Statum agros colere prohibeant. §. 3. E

Ordinationes, edicta, bannimenta agriculturam, & annonam concernentia ijſdem Baronibus &c. promulgare vetuit. §. 4.

Clericis in bonis proprijs agriculturam exercere permittit. §. 5. & à iure communi permiſſum quoque eſſe docet Tiraquel. *p*

Vituli in menſibus Martij, Aprilis, & Maij nati pro tertia ſaltem parte alantur. §. 6.

Boues, & iuuencos ad aratrum idoneos nullus lanio, ſiue macellarius mactet. §. 7. Neque extra territorium, & diſtrictum Vrbis extrahat. § 8. Quod verò diximus, boues ad arandum aptos mactari non poſſe, id etiam iure communi cautum ſcias, vt poſt alios, quos refert, ſcribit Menochius, *q* ac etiam docet, qua pœna puniantur exequutores, qui pignori capiunt boues aratorios, & inſtrumenta ruſticalia:

vide

a l. 1. in verb. annona; C de annon. & tribut. lib. 10.
b in l. fin. C de condit. in pub. horreis, eod. lib.
c tract. de ratiocin. cap. 3. num. fin.
d l. fin. ff. de popular. action.
e in l. fin. ff. ad leg. iul. peculat.
f tract. crim. lib. 8 de pœn. & damn. peculat. cap. 29. nu. 7. & alibi.
g l. omnes; C. de annon. & trib. lib. 10.
h in l. 2. ff. ad leg. Iul. de annon.
i in l. 1. nu. 10. C de agr. & cenſit. lib 11.
K l. fin §. vlt. C. de ſeruitut.
l in l. vicinus, ff. de aqua plu. arc.
m Bullar. nou. tom. 1, pag. 44. Conſt. 1.
n Conſt 72. Bullar. nou. tom. 3. pag. 102.
o Conſt. 70 alids 48 d Bullar. pag. 263.
p tract. de nobil. cap 32. nu 3.
q de arbitrar. iudic. lib. 2. caſu 378. nu. 4. & per tot.

vide Conſtit. Friderici II. ab Honorio III. Pontifice confirmatam. *a*

Verùm Paulus V. firma remanente in rebus arduis Congregatione S. R. E. Cardinalium ſuper vbertate annonæ à Sixto V. vt diximus inſtituta, ad excitandos agricolas dormientes, & artem agriculturæ reſtituendam, augendamquè (vt verbis illius A vtar) aliam Prælatorum, & egregiorum virorum, nempe Theſaurarij generalis, Annonæ Præfecti, Graſciæ Præſidis, Cameræ Apoſtolicæ Commiſſarij generalis, Pontificiæ Domus Præfecti Congregationem ordinauit, quibus, vt quintodecimo quoque ab eis ſtatuendo die in vnum conueniant, ac de arte agriculturæ reſtituenda, & augenda, laborecijs, & paſcuis diuidendis, atque vendendis, & de ſtatu annonæ, ac graſciæ rebuſq; omnibus illam concernentibus inuicem conferant, tractent, & diligentèr perpendant iniunxit, atque mandauit. *b*

Boues aratorios, vel ad arandum aptos ad effectũ mactandi mercari, vel contractus inire quibuſuis perſonis ſecularibus, & eccleſiaſticis, etiam S.R.E. Cardinalibus, & eccleſiaſticæ ditioni mediatè, vel immediatè ſubiectis omnino prohibuit. §. 3.

Dohanerij, & Publicani tam in Vrbe, quàm alibi pro contractibus prædictorum B animalium nihil recipiant, neque in ipſorum libris referant, niſi præuia Commiſſarij à Præfecto annonæ deputati inſpectione. §. 4.

Lanijs, & alijs animalium mactatoribus, ne ſub pecuniaria, & fuſtigationis Præfecti arbitrio pœna boues hoſce mactent, diſtinctè præcepit. §. 5. Clementis VIII. & aliorum Pontificum in præmiſſis editas Conſtitutiones innouauit. §. 6.

Greges, ſiue armenta vaccarum, quas vocant albas, habentibus, vt ex centũ vaccis vigintiquinque iuuencos ad vſum agriculturæ quotannis nutriant, vaccarumquè numerum Præfecto deferant, ſub certa pœna mandauit. §. 7.

Agricolis ſubuentionis titulo ſcuta mille, vel aliam ſummam à Præfecto annonæ mutuandam, duorum pro centenario nomine meriti accepto emolumento, tradendam edixit. §. 11.

C Quæ à Clemente, & alijs, de vaſallis artem vbicumque exercere volentibus, à dominis non moleſtandis, agriculturæ priuilegijs, frumenti ſub certa lege extractionibus permittendis ſancita fuerunt, denuò conceſſit, & innouauit. §. 8. 9. & 10.

Patet igitur ex iam dictis, Summos Pontifices non vulgarem adhibuiſſe curam, & diligentiam, vt homines ad agros colendos allicerent: etenim vt Plutarchus ait. *c* *Nullum ſtudium eſt, quod tam acrem, tamquè celerem pacis amorem hominibus ingeneret, quàm victus agricultura quærendus*. Et Cicero. *d* *Omnium rerum* (inquit) *ex quibus aliquid acquiritur, nihil eſt agricultura melius, nihil vberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius*. Neque hanc artem nobilitati derogare pluribus probat Tiraquellus *e* videndus.

Et quamuis non liceat Chriſtianis tenere traditiones gentilium, & obſeruare, D vel colere elementa, aut lunæ, aut ſtellarum curſus, aut inanem ſignorum fallaciam pro domo facienda, aut propter ſegetes, vel arbores plantandas. *f* Syderum tamen obſeruationem in agris colendis, ſicut etiam in re nautica, & medica vetitam non eſſe, ex ijs, quæ Sixtus V. contra exercentes artem aſtrologiæ iudiciariæ edixit, *g* colligere fas eſt. Et quæ in præcitato *c. non liceat*, ſancita ſunt, ad inanes vtique Gentium ſuperſtitiones, à Barnaba Briſſonio *h* relatas referenda erunt, quem quidem Briſſonium, ſi antiquorum ritus in agris colendis, & luſtrandis, ſi deos, deaſquè agricolis in honore habitos, ſi denique multa ad animum politioribus literis erudiendum cognoſcere cupis, tu conſule. Nobis enim hac de re plura nunc dicenda non putamus: alia ſiquidem, vbi de Præfecto annonæ ſermo erit, Deo fauente dabimus.

E

a Conſtit. 1. §. vlt. Bullar. nou. tom. 1 pag. 44.

b d. Conſt. 70. alias 48. §. 2.

c in vita Numæ Pompilij.

d lib. 1. officior.

e de nobilit. cap. 32. per tot.

f c. non liceat, 26 q. 5.

g Conſt. 17 Bull. nou. tom 2. pag. 510.

h de formulis, & ſolemnibus Pop. Rom. verbis, lib. 1 pag. 52. & 60.

CON-

Digitized by Google

CONGREGATIO XVIII.

De Claſſe paranda, & ſeruanda ad Status Eccleſiaſtici defenſionem. A

ANte primum bellum punicum quàmuis Romani in omni militia illuſtres eſſent, mari tamen ſeſe nunquam adhuc commiſerant; Romanorum autem primus nauem conſcendit, alioſq; conſcendere ſuaſit Appius Claudius Caudex: hic enim C. Plinij *a* teſtimonio victis Vulſinienſibus ad Mamertinos liberandos miſſus, quorum arcem Carthaginenſes, & Hiero Rex Syracuſanus obſidebant, primò ad explorandos hoſtes fretum piſcatoria naue traiecit, & cum Duce Carthaginenſium egit, vt præſidium arce deduceret; Rhegium reuerſus quinqueremem hoſtium copijs pedeſtribus cæpit; phalangem in Siciliam traduxit. Hæc Plinius. Seneca verò ſic ait. *b Quis Romanos primus perſuaſit nauem aſcendere,* B *Claudius is fuit Caudex, ob hoc ipſum appellatus, quia plurium tabularum contextus Caudex apud antiquos vocatur, unde Tabulæ Codices vocantur; & naues nunc quoque, quæ ex antiqua conſuetudine commeatus ſubeunt, caudicariæ appellantur &c.* Suetonius quoque. *c Claudius Caudex* (inquit) *primus freto claſſe tranſiecto, Pœnos Sicilia expulit &c.* Ne autem milites rerum maritimatum expertes omnino eſſent, Conſulum prouidentia, & cura factum eſt, vt hi ad remigandum interea, dum claſſis pararetur, exercerentur in hunc, quem Polibius *d* modum docet. *Subſellijs in arena per ordinem diſpoſitis remiges inſidentes, ad vocem præcipientis, qui in medio eorum erat, omnes vnà protendere brachia, ac reducere, remoſquè per arenam mouere paritèr docebantur, ad illius vocem ſimul omnes incipiebant, ſimul detinebant, per hunc modum nauigandi artem edocti, & perfectis interea nauibus, mare ingreſſi, poſt* C *paucos dies circa Italiam nauigantes, ſecundùm Ducis iuſſum verum in vndis periculum fecerunt.* Hæc Polibius. Erat autem tunc Conſul. C. Cornelius, qui, vt idem Polibius *e* ſcribit, paucis ante diebus Claſſi præpoſitus uerat.

Duumuiros deinde nauales conſtitutos fuiſſe Liuius *f* teſtatum haber, à Panuinio, *g* & Budæo *h* relatus. *Et duo imperia* (inquit) *eo anno* (nempe 443. ab Vrbe condita) *dari cœpta ſunt per populum, vtraque ad rem militarem pertinentia; vnum vt Tribuni Militum &c. aliud vt Duumuiros Claſſis ornandæ, reficiendæque cauſa idem populus iuberet &c.* Creati verò ſunt hi Magiſtratus, qui tuendam viginti nauibus Anconam velut cardinem ſuperiori mari haberent, eiuſdem Liuij *i* teſtimonio, vt Roſinus *k* refert: Sed Miſeni vnam, Rauennæ verò alteram Claſſem ad tutelam ſuperi, inferiquè Maris collocaſſe Auguſtum, Suetonius *l* ſcribit. Et Paulum III. Equites S. Georgij creaſſe, hoſquè Rauennæ reſidere ad litus Adriatici maris D cuſtodiendum decreuiſſe; & Crucem auream cum corona in circulo aureo pro teſſeta aſſignaſſe, ſcribit Franciſcus Mennen. *m* qui de Equitibus à Summis Pontificibus inſtitutis agit.

Qua ratione etiam motus Sixtus V. vt piratæ ſcilicet, & prædones coerceantur, & à litoribus eccleſiaſticæ Ditionis longè repellantur, poſt compreſſam perditorum hominum licentiam, publicam tranquillitatem in locis mediterraneis reſtitutam, quinque Cardinalium Congregationem pro triremibus decem parandis, conſtruendis, ornandis, ac diligenti cura conſeruandis inſtituit: bono namquè Principi congruit, terram, & mare malis hominibus purgare, nedum ad ſubditorum ſecuritatem, ſed ne externæ quoque Nationes in miſeram à piratis captiuitatem adducantur, vt ex Valentin. & Valent. Imperatorum reſcripto *n* obſeruant Bart. & Lucas de Penn. B in Commentarijs ibi; & poſt eos Hieron. de Monte: *o* nec iniucundum erit videre, quæ de Leone IV. Baronius *p* ait. Princeps enim dum remedijs inuigilat ſubditorum, dum eorum onera excutit, dum ſcandala remouet, in eorum quiete quieſcit, & fouetur in pace, vt eſt Innocentij IV. ſententia, *q* fortaſſe ab Vlpiano *r* deſumpta, dum ita reſpondit. *Congruit bono, & graui Præſidi curare, vt pacata, atque quieta Prouincia ſit, quam regit, quod non difficilè obtinebit, ſi ſollicitè agat, vt malis hominibus Prouincia careat, eoſquè conquirat: nam & ſacrilegos, latrones, plagiarios, fures conquirere debet, & prout quiſque deliquerit, in eum animaduertere, receptoreſquè eorum coercere, ſine quibus latro diutinus latere non poteſt &c.* Vedendus eſt Ioannes Garzias. *ſ*

a de viris illuſtrib cap. 37.
b lib. de breuit. vitæ.
c in Tiberio cap. 2.
d lib. 1. pag. apud me 38.
e loco iam commemorato,
f lib. 9 pag. 106.
g de Ciuit. Rom, pag. 592.
h in Pandect. ad l. 2. verſ. interd. 20. de orig. iur.
i lib. 40. & 41.
K lib. 7. cap. 40. antiq. Rom.
l in vita Auguſti. cap. 49.
m de Militiarũ origine, pag. 81.
n l. vnic. C. de claſſic. lib. 11.
o tract. de finib. regun. cap. 39. nu. 3.
p in annal. tom. 10. anno 854. in prin.
q c. 1. de off. legat. in 6.
r l. congruit, ff. de off. Præſid.
ſ tract. de expenſ. cap. 21. n. 34. & 35.

Prædi-

Prædictis igitur quinque Cardinalibus huic Congregationi præpoſitis idem Pontifex Sixtus iniunxit, vt triremibus paratis, & conſtructis idoneos illorum Duces, & Præfectos, Romano Pontifice conſulto, deligant

Vt pecuniarum ſubſidium huic operi neceſſarium ab ijs, qui Pontificis mandato
A conferre tenentur, fidelitèr, integrè, & maturè exigatur.

Exactum, ac receptum ad opera prædicta tantùm perficienda vtilitèr, & fructuoſè impendatur. Cætera denique omnia pro ipſorum prudentia, & ſedulitate celeritèr, vtiliterquè diſponant, & expediant.

Illud autem Cardinales iſti magnopere curent, vt in his Apoſtolicis triremibus nautæ omnes, & milites, nõ ſolùm ex nautica, militariquè, ſed multò magis ex Chriſtiana diſciplina, piè, & modeſtè viuant.

Viros Religioſos animarum, corporumquè curatores deligant, qui valentes ad pietatem inſtruant, ægrotos charitatis affectu quouis neceſſario adiumenti genere, ſpirituali in primis recreent, atque reficiant.

Ea denique à Præfectis, militibus, nautis omni loco piè viuendi ratio, & inſtitu-
B tio obſeruetur, vt verè illos Chriſtianos, ac Pontificios eſſe omnes agnoſcant &c.

Sed quoniam ad conſtruendas, & parandas naues, triremeſquè hanc Congregationem inſtitutam fuiſſe diximus, ſi quis huic rei neceſſaria, & nauium partes inſtrumenta, ac nomina cognoſcere cupiat, Roſinum *a* legat; diligenti etenim relatione hæc omnia explet: ſed fuſius, à quo Roſinus mutuaſſe fatetur, Lilius Gregorius Giraldus: *b* alia quoque ſcripſit etruſco ſermone Bartholomæus Creſcentius, *c* qui de officialibus quoque, ac miniſtris ad rem nauticam neceſſarijs agit, corumquè miniſteria recenſet. Verùm Lazarus Baifius I. C. nedum verbis rem naualem ex Iuriſconſultorum, grauiſſimorumquè virorum penetralibus depromptam pertractaſſe contentus, icones etiam, ac exempla diuerſarum nauium diligenti perquiſitione ex antiquis monumentis conquiſitas, delineatas, impreſſas, & ab edacitate temporis
C vindicatas hominum oculis conſpiciendas obtulit. *d*

a lib. 10. cap. 20 antiq. Roman.
b in lib. de nauigijs.
c della nauigat. mediter. cap. 15. & alibi.
d de re nauali, in annot. ad l. 2. de capt. & poſtlim. reuerſ.

Nauium verò conſtruendarum exemplar ſumpſerunt Romani ex vna quinqueremi Carthaginenſibus ablata, Polibio *e* teſte in hæc verba. *Erant eo tempore circa fretum Siciliæ complures Carthaginenſium naues, quarum vna quinqueremis cum longiùs à cæteris vagaretur, caſu fracta ad manus Romanorum peruenit: hac exemplar eius generis Romanis præbuit; eius inſtar omnis eorum claſſis ædificata &c.* Sed & nauium appellationes nonnullas refert Aul. Gellius, *f* quarum interpretationem habes à Roſino loco cit. inter quas Pontones, genus nauigij Gallici eſſe dicit, quorum mentio apud Cæſarem *g* extat. *Naues* (inquit) *traijciendis omnibus aptæ.* Sed nos in portu Centumcellarum hoc nauigij genus vidimus, & ita etiam apud nos Italos appellatum, quo cementarij ad comportanda ingentia
D ſaxa vtuntur, eaquè in mare proijcienda, vt alia ſuper alia deiecta ipſo pondere maneant, ac quodam velut aggere conſtructo illatum vento mare frangant (ſcogliera vulgò dicitur) cuius miniſterio, vt Rutilius ait, *h*

Tranquilla puppes in ſtatione ſedent.

e lib. 1. pag. 38.
f lib. 10. cap. 25. noct. attic.
g lib. 3. de bello ciuil.
h in itinerario lib. 1.

Præterea ſi Petri Gregorij Tholoſani librum, ſyntaxes artis mirabilis inſcriptum, legendi facultatem habes, ex eo multa ad rem naualem facientia diſces: agit enim lib. 26. De nauigandi inuentione, cap. 1. De aqua nauigabili, cap. 2. De periculis nauigantium, cap. 3. De nauibus, cap. 4. De nauium diſtinctionibus, cap. 5. De nauium partibus, cap. 6. De inſtrumentis nauticis, cap. 7. De præceptis optimè nauigandi generalitèr, cap. 8 De marium natura, & itineribus, cap. 9. De Pyxide nautica verſoria, cap. 10. De nauium gubernaculo, cap. 11. De tempeſtatum præcognitione, & ſedatione, cap. 12. De ventorum obſeruatione, cap. 13.
E De obſeruandis in Sole, Luna, Stellis, & Cœlo, cap. 14 Polydorus item Virgilius *i* (qui cum facultate, ſi de correctis non extet, legendus eſt) multa ad rem ſcribit. Poſtremò Io. Franciſcus de Ponte Neapolitanus *k* nonnulla videnda de triremibus, cæteriſquè nauibus, aut nauigijs, quæ in curſu deſtinantur, iuxta iuris regulas ſcribit.

i de rerum inuentorib. lib. 3. cap. 15.
K in tract. de poteſt. Proregis, tit. 11.

Huc vſque dictum, quando ad manus noſtras deuenit libellus ab Antonio de Gueuara Mondogneti Epiſcopo exaratus Hiſpanico idiomate, in quo nedũ eruditè, ſed etiam feſtiuè habes. Quinã fuerint inuentores artis nauigandi; qui labores, & quę incommoda patiantur in triremibus; aliaquè multa decẽ capitibus comprehenſa, quę apud ipſum legito, etiam Italica lingua impreſſa *l* Tarquinienſes verò Populos (qui anti-

l lib. 3. delle lettere in fin.

Digitized by Google

antiquitùs in Etruria in agro Cornetano Ciuitatem à Tarconte ædificatam, vt Straboni placet; *a* habuerunt) lintea Romanis pro nauium velis ſubminiſtraſſe Thomas Bozius ſcribit. *b* De nauium quoque conſtructione; de lignorum ad hanc rem neceſſaria inciſione; de remigibus comparandis, alijſquè multis non minus eruditè, quàm elegantèr ſcribit Caſsiodorus *c* videndus. Nec prætereunda cenſeo, quæ luculentèr affert Volfangus Lazius. *d* De iure autem, & re nauali, ex Iuriſconſultorum, ac doctiſsimorum virorum monumentis præcepta quædam deſumpta in publicum commodum edidit inter Iuriſprudentiæ Patres non modica eruditione refertus Iulius Ferettus Rauennatenſis; quam tractationem typis datam ſub auſpicijs Caroli V. Imperatoris commendauit. A

a Geograph. lib. 5 pag. apud me 147 b de Italiæ ſtatu aduerſus Macchiauel. cap. 7. pag. 55.
c var. lib. 5. cap. 16. 17. 18. 19. & 20.
d in common. Reipub. Romani lib. 6. cap. 5. vſq. ad fin. lib.

CONGREGATIO XIX.

Pro Vniuerſitate Studij Romani. B

QVoniam literarum cognitio, liberaleſquè doctrinæ, & diſciplinæ, quibus iuuentus in publicis Gymnaſijs eruditur, magnam Reipublicæ vtilitatem afferunt; *per hanc enim* (vt Plutarchus *e* air) *atque hac adiutrice noſſe licet, quid honeſtum, quid turpe, quid iuſtum, quid iniquum, breui quid expetendum, quid fugiendum; quemadmodum erga deos, quemadmodum erga parentes, qui erga maiores natu, qui erga leges, qui aduerſus Magiſtratus, qui aduerſus alienos, qui aduerſus amicos, qui aduerſus coniuges, qui aduerſus ſeruos nos gerere debeamus; deos vt colamus, parentes, vt veneremur, maiores natu reneremur, legibus pareamus, Magiſtratibus audientes ſimus, amicos diligamus, caſtè, cum coniugibus agamus, pietatem in liberos exerceamus, in ſeruos non ſæuiamus, & quod caput eſt; rebus ſecundis vt non exultemus, neque nimiùm animum contrahamus rebus aſperis; neque in voluptatibus geſtiamus, neque in ira exardeſcamus, vel efferati ſimus.* C Hactenus Plutarchus. Quò reſpexiſſe videtur Salomon Rex, dum Regnum gubernaturus, à Deo ſibi electione data, vt quid vellet expoſceret, ſcientiam ſibi neceſſariam eſſe reſpondit, eamquè humilitèr poſtulauit; quam quidem petitionem ſupra modum Domino placuiſſe, quod ab ipſo datum eſt reſponſum, demonſtrat. *f* Dixit enim Dominus Salomoni. *Quia poſtulaſti verbum hoc, & non petiſti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum tuorum, ſed poſtulaſti tibi ſapientiam ad diſcernendum iudicium, ecce feci tibi ſecundùm ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens, & intelligens, in tantum vt nullus ante te ſimilis tui fuerit, nec poſt te futurus ſit &c.* D

e lib. de inſtituen. liberis.
f lib. 3. Regum cap. 3.

Cum autem non omnibus datum ſit hanc à Domino gratiam impetrare, & donum conſequi, vt è Cœlo ſcilicet deſcendat Sapientia, quæ mentes, animoſquè noſtros inſtruat, & informet, eapropter Gymnaſia, liberaliumquè Artium Studia in vnaquaque benè diſpoſita Republica adinuenta, & inſtituta videmus, in quibus adoleſcentes, & iuuenes ſcientiam, iuriſquè prudentiam addiſcant: tunc enim, Platonis teſtimonio, *g* Ciuitates, & Regna optimè gubernantur, cum ſapientes, & intelligentes gubernacula poſsident: quam quidem veritatem poſt alios multis comprobat rationibus, & ſcribentium monumentis, ac dictis Garzias Maſtrill. *h* videndus.

g dialog. 5. de Repub.
h de Magiſtr. lib. 2, cap. 3.

Hac igitur impulſus ratione Sixtus V. poſt Vniuerſitatem Romani Gymnaſij ab ære alieno viginti duorum millium ſcutorum, & alijs multis oneribus ſubleuatam, E Congregationem pro eadem Vniuerſitate Studij conſeruanda, & augenda, rectequè adminiſtranda inſtituit, *i* & quinque S. R. E. Senatores, & Cardines huic negocio præfecit: facultates mox dicendas iiſdem conceſsit.

i in ſæpe cit. Cõſtit. 74 Congreg. 10. Bullar. nou. tom. 2. pag. 614.

Præclaros Theologiæ Magiſtros, Iuriſconſultos egregios, liberalium Artium Profeſſores eximios vndecumque, cum opus fuerit, ad iuuentutem erudiendam euocent. Et quoniam (vt Felinus *k* teſtatum habet) conſcientia ſine ſapientia reputatur inſipida, ſcientia verò ſine conſcientia diabolica eſt; morum igitur integritate, eruditione, & literarum eloquentia non minus quàm peritia, vſuquè dicendi Præceptores iſti præſtare debent. Quod etiam ab ethnicis mirum in modum expetitum Plutarchus *l* docet in hæc verba. *Præceptores quærendi pueris ſunt vita*

probata,

k in c. ex parte, il 2. nu. 1. verſ. adde dictũ, de offic. deleg.
l de inſtit. liber.

probata, moribus inculpatis, rerum vſu excellentiſſimi; quando fons, & radix eſt probitatis recta imbutum eſſe inſtitutione &c. Et à Iuliano Imperatore hoc ſancitum habes. *a*

Singulis ſcientiarum Magiſtris pro meritorum ratione, Summo tamen Pontifice A prius conſulto, ſtipendia conſtituant; Conſtantini Imperatoris exemplo, *b* dum ait. *Mercedes etiam eis, & ſalaria reddi iubemus, quò facilius liberalibus ſtudijs, & memoratis artibus multos inſtituant.*

a in l. magiſtros, C. de profeſſ. & medic. lib. 10.
b in l. 6. ad fin. C. eod. tit.

Et cum in alma Vrbe præter alias diſcentium Scholas, Græcorum Maronitarum, Anglorum, Scotorum, & Neophitorum ingenti Pontificum liberalitate, atque munificentia erecta fuerint Collegia, & congruis dotata redditibus, in quibus ſacra Theologia, liberaleſq; Artes hebraicè, græcè, arabicè, & chaldaicè edocentur; vt horum Collegiorum Alumnos ad literarum ſtudia ardentiori animo complectenda, quod ad Fidei Catholicæ propagationem, & literarum ornamenta, & ingenia excolenda maximè pertinet, oportunè pro eorum pietate, & prudentia, omni adhibito ſtudio excitare curent, ijſdem Cardinalibus iniunxit.

B Præterea cum in præcipuis Chriſtiani Orbis partibus Sancta Apoſtolica Sedes, vt pia mater, inſignes quaſdam Vniuerſitates, in quibus ſacrarum Literarum, Legum, & Artium præſtantiſſima Studia florent, in tutelam, & clientelam olim receperit ſuam, nimirum Pariſienſem, Oxonienſem, Bononienſem, Salamantinam, vt in eis ſcilicet ex Apoſtolicæ Sedis protectione bonarum Artium Studia tanto maiori cum fructu excolantur, ipſe quoque Sixtus & illas, & cæteras Catholicas Vniuerſitates paterna beneuolentia complectens, nec ipſam Oxonienſem deſerens, ſed ex intimo animi affectu ad matris gremium, & ad viam ſalutis reuocans, & ſumma beneuolentia proſequens, ac ſub Beati Petri Principis Apoſtolorum protectione iterum ſuſcipiens, vt earundem Vniuerſitatum, atque ad eas pertinentium negociorum apud Sedem Apo-C ſtolicam curam gerant, illarumquè neceſſitates Summo Pontifici ordine exponant, vt eis ex paterna charitate opem, auxiliumquè afferre poſſit; eaſquè interdum per literas viſitent, ac Summi Pontificis nomine Catholicis viris Apoſtolicam benedictionem impartiantur, illiſquè vt proſpera cuncta eueniant; alijs verò ſpiritum ſanioris conſilij à Deo Optimo deprecentur, ijſdem Cardinalibus, eidemquè Congregationi impoſuit. Hactenus Sixtus V.

Antiquiſſimũ verò Studium, ſeu potius Vniuerſitatem hanc Romanã eſſe, relictis, quæ ante Chriſti Domini aduentũ adduci poſſent, ex Valentin. Valent. & Gratian. Imperatorum ad Olybrium Præfectum Vrbis reſcripto, *c* ijſdem Valent. & Valen. III. Coſ. anno ſcilicet humanæ ſalutis 372. vt Holoander obſeruat, *d* manifeſtum eſt; quid enim ab ijs, qui diſcendi cupiditate ad Vrbem veniunt, ſeruandum eſſet, Imperatores iſti peculiari lege ſanxerunt.

c in C. Theod. de Stud. lib. Vrb. Rom. l. 1.
d in cronolog. Conſul.

D Et primò teſtimoniales literas Iudicum Prouincialium, quibus oppida, natales, & merita exprimantur, Magiſtro cenſus proferant.

Secundò vt in primo ſtatim introitu profiteantur, quibus potiſſimùm ſtudijs operam nauare proponant.

Tertiò hoſpitia, quæ expetiſſe dixerint, Cenſualium Officium norit.

Quartò ne turpem, inhoneſtamquè famam, & conſociationes habeant, ijdem Cenſuales inuigilent.

Quintò ne ſpectacula frequẽtiùs adeant, aut adpetant vulgo intempeſtiua cõuiuia.

Sextò ſi quis non ita in Vrbe ſe geſſerit, quemadmodum liberalium rerum dignitas poſcit, publicè verberibus affectus, ſtatimquè nauigio ſuppoſitus abijciatur Vrbe, domumquè redeat.

E Septimò. Qui verò operam ſedulò profeſſionibus nauant, vſque ad viceſimum ætatis ſuæ annum Romæ liceat commorari.

Octauò. Poſt id autem tempus qui neglexerit ſpontè remeare, ſollicitudine Præfecturæ etiam imparatus ad Patriam reuertatur.

Nonò Ne perfunctoriè hæc curentur, Officium Cenſuale Præfectus Vrbi commoneat, vt per ſingulos menſes, qui vel vnde veniant, quiuè ſint pro ratione temporis ad Aphricam, vel ad cæteras Prouincias remittendi breuibus comprehendat.

Decimò. Similes autem breues etiam ad Imperatoris ſcrinia ſingulis annis dirigantur, quo meritis ſingulorũ inſtitutionibus compertis, vtrũ quandoque Reipublicę ſint neceſſarij, iudicentur. Hęc Valentin. & alij Imperatores. Quę vtinam in deſuetudinem non abijſſent; multi namquè hodie nomine tenus diſcipuli parentum vota

Digitized by Google

non deciperent, patrimonium non dilapidarent, & loco honoris, ac laudis ignominiam, & dedecus in Patriam non reportarent. Sed reuertamur in viam.

Poſt biennium, Modeſto, & Arintheo Coſſ. anno ſcilicet ab Orbe redempto 374. ijdem Imperatores Clearço P. V. reſcripſerunt, quatuor Græcos, & tres Latinos ſcribendi peritos ad Bibliothecæ Codices componendos, vel pro vetuſtate reparandos eligendos eſſe. *a* A

a l. 2. d. C. Theod. de Stud. liber. Vrbis Romæ.

b in vtroq. Cod. Theod & Iuſtin. ſub eod tit, de ſtudijs liber, Vrbis Romæ.

Theodoſius verò, & Valent. quæ circa Magiſtrorum electionem, & officium gerenda erant, legem dixerunt; *b* quæ hæc habet in ſumma.

Magiſtros vndecumque diſcipulos colligentes in cellulis, eoſdemque poſtea circumferentes ab oſtentatione vulgari amouendos præcipiunt: priuatim verò, & ipſis tantùm diſcipulis vacantes non prohibentur.

Qui intra Capitolij auditorium conſtituti, publicis ſcilicet lectionibus addicti, priuatarum ædium ſtudia ſibi interdicta eſſe cognoſcant; ſi ſecus fecerint, priuilegijs deſerantur.

Magiſtrorum autem numerum ita præfinitum habes. Oratores numero tres. Grammatici decem, in his etiam, qui facundia græcitatis pollere noſcuntur. Quinque numero ſint Sophiſtæ, & Grammatici æquè decem. Qui Philoſophiæ arcana rimetur, vnus. Qui iuris, ac legum formulas pandant, duo: itaut vnicuique loca ſpecialitèr deputata aſſignentur, ne diſcipuli ſibi inuicem poſſint obſtrepere, vel Magiſtri; neuè linguarum confuſio permixta, vel vocum aures quorundam, aut mentes à ſtudio literarum auertat. Hactenus Imperatores. B

Ex quibus etiam colligere fas eſt, locum lectionibus conſtitutum, quem hodie Sapientiam vocant, vbi ſcilicet Doctores, & diſcipuli ad ſcientias audiendas, & addiſcendas conueniunt, antiquitùs in Capitolio fuiſſe, quod ex lectura Sanctionis apparet.

c lib. 4 var. cap. 6.

Sed & poſtquam infœlix Roma gentium domina in prædam, & direptionem barbarorum expoſita fuit, liberalium Artium adhuc Studium in ea ſeruatum fuiſſe, Caſſiodorus, *c* dum Theodorici Gothorum Regis nomine Symmaco viro patritio ſcribit, in hæc verba inſinuat. *Spectabilis Valerianus in Syracuſana Ciuitate conſiſtens reuerti ſe ad lares proprios ſupplicauit, qui ſtudiorũ cauſa liberos ſuos ad Romanã Ciuitatem deduxit. Quos illuſtris magnificentia tua ex noſtra continens iuſſione in ſupradicta Vrbe faciat commorari; nec illis liceat ante diſcedere, niſi hoc noſter proloquatur affatus. Ita enim & illis ſtudiorum profectus acquiritur, & noſtræ iuſſionis reuerentia cuſtoditur. Non ergo ſibi putet impoſitum, quod debuit eſſe votiuum. Nulli ſit ingrata Roma, quæ dici non poteſt aliena. Illa eloquentiæ facunda mater, illa virtutum omnium latiſſimum templum. Sentiatur planè, quod clarum eſt; non ſine gratia eſſe creditur, cui habitatio tanta præſtatur.* Hactenus Caſſiod. hic *d* videndus eſt etiam de ijs, quæ Athalarici Regis nomine Senat. Vrbis ſcribit. C D

d lib. 9. cap. 21.

e in elog. de caſis, quæ afferunt exitium Regnis.

Sed quæ barbarorum ſæuitia non potuit, ehu iterum infœlix Roma tuorum ciuiũ inſania rapuit: nam vt Solon *e* cecinit.

Non Vrbem Superi cupiunt euertere noſtram,
Et nobis (niſi ſint Numina læſa) fauent
Ipſi, ſed Patriam ſceleratis mentibus vltrò
Conantur Ciues dilacerare ſuam:
Nam pretio quidam vendunt legemq; fidemq;
Aurum qui nullo iure, modoq; petunt.
Sæuitiam exercent, rapiuntq; tyrannida quidam
Induat vt iuſtus Ciuibus arma dolor.
Et non Iuſtitiæ formidant numen, & iram E
Conſilijs Superum, quæ dea ſemper adeſt.
Hæc oculis cernit vigilantibus omnia facta,
Nemo putet falli numina poſſe deum.
Et quamuis pœnas differt aliquando, tacetq;
Mente tamen memori facta nefanda notat,
Exigit, & tandem pœnas, non Regna, nec Vrbes
Effugiunt clades, quas meruere graues.
Hinc Vrbs diuitijs quondam, imperioquè ſuperba,
Seruitij patitur triſtia iura modò.

Hæc,

Hæc, & alia videnda ſcripſit Solon, cuius etiam meminit Demoſthenes. *a* Sed relictis Græcis, & ethnicis, qui ſolo naturæ lumine ducti, multa quidem, etiam à nobis vera Chriſti Fide illuſtratis non ſpernenda, tradiderunt; alia ſunt legenda, quæ Diuus Bernardus *b* contra Romanos, ſeu potius Romanenſes ſui temporis Ciues
A monumentis conſignauit, quæ omittimus, & ſatis ad rem noſtram eſſe putamus, ſi temeritatem, impieratem, petulantiam, qua aliqui Romani Ciues in Pontifices Maximos veros Chriſti Vicarios vſi fuerunt, in cauſa fuiſſe, vt Ciuitas ipſa iuxta ſupra relatam Solonis ſententiam, quàmuis immortalis, & terrarum domina à multis dicta, in ſquallorem, ac ſordes, taceo ſeruitutem turpiſſimam, prolapſa, & abiecta fuerit, oſtendamus; itaut ab illis ipſis, quos antea iniurijs, & contumelijs affecerant, ſuperbam ſubijciendo ceruicem, priſtinam dignitatem, ſtudiorum, ac literarum ornamentum agnoſcere, & acceptum ferre cogantur.

a in oratione de falſa legatione contra Aeſcinem.
b lib. 4 de conſid. ad Eugen. pag. apud me 259.

Sic enim legimus, *c* Innocentium IIII. ex Fliſca nobili Familia ex Lauaniæ Comitibus ortum, ad commune omnium commodum, & profectum paterna ſollicitudine apud Sedem Apoſtolicam, ad quam ex diuerſis Mundi partibus multi confluunt,
B Iuris diuini, & humani, canonici videlicet, & ciuilis Studiũ inſtituiſſe, & vt ſtudentes in ſcholis ipſis penès eandem Sedem talibus priuilegijs, liberalitatibus, & immunitatibus gaudeant, quibus gaudent ſtudentes in ſcholis, vbi generale regitur Studium, & integros prouentus ſuos eccleſiaſticos, ſicut illi, recipiant, ſtatuiſſe. Et iure quidem merito, nam vt Iuſtinianus Imperator *d* Ioanni beatiſſ. ac ſanctiſſ. Archiepiſcopo, & Patriarchæ veteris Romæ ſcribit, legum originem anterior Roma ſortita eſt; & ideo Staphileus *e* Studium Romanum nobilius, ac magis antiquum alijs vniuerſalibus Studijs appellat, quàmuis bonos Profeſſores, ſeu Lectores ſuo tempore non extitiſſe indicet, & rationem propter tenuitatem ſtipendiorum afferat, dum ait. *Vtinam eſſent bona ſalaria, quia non deficerent boni Lectores, iuxta illud, ſint Mecœnates, non deerunt Flacci, Marones.* Hæc Staphileus. Qua ratione forſan motus
C Leo X. *f* ea conditione Populo Romano gabellam vini conceſſit, vt ſalaria Lectoribus Studij ſoluerentur: & ante ipſum Athalaricus Rex Gothorum, Caſſiodoro *g* teſte.

c in c. 2. de priuil. in 6.
d in Auth. vt Eccleſia Romana in prin
e in tract. de gratijs expect. §. circa tertiam part. nu. 43.
f Conſtit. 1. §. 7. Bullar. nou. tom. 1 pag. 459.
g lib. 9. variar. cap. 21.

Poſt Innocentium IV. Bonifacius VIII. natione Hernicus, Patria Anagninus, eodẽ anno duo erexit Studia generalia, alterum in Ciuitate Firmana Prouinciæ Marchiæ, Romæ autem alterum; licèt hoc etiam ante ſexageſimum, pluſue minus annum ab Innocentio, vt diximus, diuini, & humani iuris initium habuiſſet. Bonifacius ergo diligenti cum fratribus ſuis S.R.E. Cardinalibus deliberatione præhabita, de ipſorum conſilio, & Apoſtolica auctoritate Romæ perpetuis futuris temporibus generale Studium in qualibet facultate voluit extare, & vigere; Doctoribus, & Studentibus ibidem priuilegia, liberalitates, & immunitates, quibus in alijs Studiorum Vniuer-
D ſitatibus docentes, & Studentes potiuntur, & gaudent, conceſſit, & impartitus fuit. *h* Vt autem priuilegiorum aliqua magis expreſſa notitia haberetur, in eadem erectionis Conſtitutione quæ ſequuntur, expreſſit.

h Conſt. 9. Bull. nou. tom. 1. pag. 146.

Doctores, & ſcholares ad forum Capitolinum inuiti non trahantur, ſiue ciuilis, ſiue criminalis cauſa ſit, homicidio tamen excepto, ſuper quo contra clericos Vicarius Papæ, contra laicos Senator Vrbis procedat. *ſ. 2.*

A quocumque vectigali, collecta, ſiue impoſitione ſint immunes. *ſ. 3.*

Domorum penſiones à peritis electis taxentur; ſi primi diſſentiant, eligatur tertius. *ſ. 4.*

Scholares peregrinantes coram Doctore, ſeu Magiſtro conueniantur: Rectores à Doctoribus, & ſcholaribus electi cauſas ciuiles, & criminales, leuiores tamen, inter
E ipſos de Vniuerſitate cognoſcant. *ſ. 5.*

Fructus Beneficiorum, & Penſiones (quotidianis diſtributionibus dumtaxat exceptis) licitè percipiunt. *ſ. 6.*

Ne ſuper præmiſsis moleſtentur, Defenſores, & Protectores deputat Abbatem Monaſterij S. Laurentij extra muros, Priorem Baſilicæ ad Sancta Sanctorum, & Archipresbyterum Eccleſiæ S. Euſtachij de Vrbe, quibus has etiam literas direxerat. *ſ. 7.*

Contrarijs quibuſcumque derogat. §. 8 Hactenus Bonifacius.

Et cum ſuper enarratorum priuilegiorum validitate, & efficacia conſultus aliquando fuiſſet Oldradus, reſpondit, *i* Studentes Romæ habere priuilegium percipiendi fructus Beneficiorum ſuorum, & eos percipere, non obſtante Statuto Eccleſiæ, quòd per annum faciant reſidentiam; quia hoc Statutum tollitur per clauſulas gene-

i conſ. 117.

rales, *non obſtantibus quibuſcumque &c* Quam quidem conſultationem reaſſumens Cherubinus iunior, *a* priuilegia hæc largè inquit interpretanda, quia non ſunt data perſonæ, ſed cauſæ, quæ pia dicitur, & præferenda cauſæ dotis, teſte Panormitano: *b* mouetur, quia in hoc verſarur publicus fauor in communi, nam repletur terra ſapientibus: & poteſt etiam conſiderari vtiliras particularis, cum quilibet A
poſſit Doctores conſulere, audire, & addiſcere, quod non eſt in dote, vt idem Panormit. concludit, & voluit etiam Rebuff. *c* Attamen videnda ſunt etiam, quæ ſcribit Tiraquel. *d* ſequutus Baldum dicentem, cauſam Studij tunc eſſe piam, quando verſarur in ſtudio ſacræ Theologiæ.

Boniſacio VIII. ſucceſsit Clemens V. Gallus, qui ſacro Concilio Viennenſi approbante, ſanciuit, *e* vt in Romano hoc Studio viri Catholici ſufficientem habentes Hebraicæ, Arabicæ, Chaldeæ Linguarum notitiam, duo videlicet vniuſcuiuſque linguæ periti, detineantur, qui ſcholas regant, libros de linguis ipſis in latinum fidelitèr transferentes, alios linguas ipſas ſollicitè doceanr.

Cui quidem Sanctioni inhærens Paulus V. in cuiuſcumque Ordinis inſtituti Regularium tam mendicantium, quàm non mendicantium Studijs omnibus, trium linguarum, Hebraicæ ſcilicer, Græcæ, & Latinæ, in maioribus verò, ac celebriori- B
bus etiam Arabicæ Doctores Regulares eiuſdem Ordinis, ſi adſint, ſin minus, ſeculares eſſe ſanciuit. *f* §. 2.

Regularium Superiores ſi in huiuſmodi Doctoribus eligendis, eiſq; ſcholaribus aſſignandis negligentes ſuerint, eorundem Ordinum Protectoribus id muneris iniunxit. § 3.

Scholares in promotione ad Doctoratus gradus, & in cæteros ſui Ordinis honores illi, cæteris paribus, præſerantur, qui in cognitione trium ſaltem linguarum prædictarum profecerint. §. 4.

Poſt harum linguarum Lectiones in Studio Romano à Clemente V. inſtitutas, Eugenius IV. vitos omni ſcientiarum genere excultos, Platina teſtante, *g* addictos C
hìc eſſe voluit.

Leo X. de munere, auctoritate, & priuilegijs Rectoris, Reformatorum, Lectorumquè, & ſcholarium huius Vniuerſitatis almæ Vrbis, ac etiam de officio Bidelli Conſtitutionem edidit. *b*

Et primo loco priuilegia, immunitates, & exemptiones à Bonifacio VIII. conceſſas, & ſupra à nobis relatas confirmauit. §. 2.

Lectorum numerum, alterum ſcilicet in iure canonico, & in iure ciuili alterum, cũ certa ſalarii aſſignatione, à Rectore, & Reformatoribus facienda, determinauit. §. 3

Lectoribus verò in foris Aduocati munus exercere prohibuit, domi tamen conſulere permiſſum eſt. § 4. D

Solitis diebus, & horis legant, poſt lectiones cum diſcipulis circulos, ſeu congreſſus habeant; ſin minus, ſalarii pro rata temporum intermiſſorum iacturam faciant, Bidellis denunciantibus, & fabricæ ſcholarum applicandam. §. 5.

Rector cum duobus Reformatoribus Doctores legentes ſemel in menſe viſitent, defectus corrigant: ex Reformatoribus vnus ſeorſim bis in hebdomada viſitationis officium ſubeat, corrigenda cum Rectore conferat, & Collegis. § 6.

Bidellorum, ſeu Nunciorum munus præfinitur; ſi deliquerint, trinam ſubeant monitionem, & pœnam; prima eſt Rectoris arbitrio, ſecunda ſalarij diminutio, tertia remotio abſque reſtitutionis ſpe. §. 7.

Iudicibus Romanæ Curiæ cunctis, ne ſcholares in priuilegijs, immunitatibus, & exemptionibus perturbent, & moleſtent, ſub excommunicationis pœna inhibuit. § 8 E
Rectori, ac Reformatoribus, vt præmiſſa obſeruent, & ab alijs ſeruari faciant, iniunctum eſt. §. 9.

Sacri Cardinalium Collegii Decano Epiſcopo Oſtienſi, ex Presbyterorum, & Diaconorum Ordinibus primis Cardinalibus, vt Doctoribus, & Scholaribus præſidio ſint, ac tutores aſſiſtant, demandatur. §. 10.

Exequutores Rectoris obediant mandatis. Contrariis quibuſcumque derogatur. §. 11. & 12.

Legum cognitio pro faciliori Canonum intelligentia, etiam ex aliqua Conſtitutione, & Statuto clericis prohibira, in hac Vrbe permittitur. §. 13. Hactenus Leo.

Sancta denique Tridentina Synodus *i* vt in hac, & in quibuſdam aliis Vniuerſitatibus Sacræ Theologiæ Doctores, & audientes deſignentur, & adſint, Spiritus

Sancti

a ad hanc Boniſ. Conſt. ſchol. 2.
b in c. fin. ad fin. de iud. c.
c de priuil. ſchol. priu. 82. n. 2.
d de priuileg. pia cauſ. in præfat. verſ. item relictũ cauſa Studij.
e Clem. 1. de magiſtr.
f Conſt. 65. Bull. nou. tom. 3. pag. 254.
g in vita Eugenij IV.
h Conſt. 4. Bull. nou. tom. 1. pag. 472.
i Seſſ. 5. cap. 1. verſ. in Gymnaſ. de reformat.

Sancti lumine illuſtrata mandat, Reges, Principes, & Reſpublicas ad huiuſmodi lectiones reſtituendas, & ordinandas hortatur.

Doctores ad docendum non admittantur, ſcholares Doctoratus gradu non decorentur, niſi facta Catholicæ Fidei profeſſione, iuxta formam à Pio IV. *a* præſcriptam.

A Denique quia de Rectore Studij huius almæ Vrbis habita eſt ſupra mentio, non ignorandum puto, Rectorem hunc ex præſtantiſſimo Aduocatorum Conſiſtorialium Collegio aſſumi; cui quidem Collegio regimen eiuſdem Studij, ſiue Vniuerſitatis aſſignauit, & conceſſit Sixtus V. *b* qui præuia quoque reuocatione cuiuſuis conceſſionis antea fieri ſolitæ Rectoratus prædicti in perſonam vnius ex Romanæ Curiæ Prælatis, Conſiſtorialium Aduocatorum Collegio perpetuò vniuit. §.2.

Facultatem creandi Doctores vtriuſque iuris, à Iulio III. *c* antea conceſſam, confirmauit, & quatenus opus eſſet, denuò conceſſit. §. 4. Sed numquid huic priuilegio detogatum eſſe cenſeatur, ſi aliud ſimile priuilegium alteri Collegio, puta Prothonotariorũ, quos de numero participantium vocant, concedatur? Negatiuam partem amplexa eſt Rota Romana apud Seraphinum, *d* rationibus ibidem videndis, vbi etiam de Aduocatis Conſiſtorialibus nonnihil agitur: Verùm ſi plura de ipſis cu-
B pis, Martini V. Conſtitutionem, *e* Octauianum Veſtrium, *f* Petrum Gregorium Tholoſanum, *g* & Carolum Cartharium *h* legito.

Addam poſtremò, ſi ad Philoſophiæ, & Medicinæ lauream quis promouendus erit, hic à Phiſicorum Medicorum Collegio, priuatiuè quoad omnes alios, hunc dignitatis gradum impetrare debet, ex Iulij III. Sanctione. *i*

At ſi Romanæ Vniuerſitatis (quæ Sapientia nuncupatur) ſtatum hodiernum requiris, en affero.

a Conſt 88. tom. 2. pag. 128.

b Conſt. 62 Bull. nou. tom. 2. pag. 588.

c Conſt. 16. Bull. nou. tom. 1. pag. 709.

d decif. 1271. per tot.

e Conſt 3. § 28. Bullar. nou. tom. 1. pag 253.

f in pract. lib. 2. cap. 18.

g in ſyntag. iur. vniu. lib. 49 cap. 6. nu. 10.

h in ſyllabo Aduocator. Conſiſt. per totum.

i Conſt. 19. tom. 2. pag. 712.

Illuſtriſſimus, ac Reuerendiſſimus D. Ioannes Baptiſta Spada Lucenſis, Patriarcha Conſtantinopolitanus, Sacræ Conſiſtorialis Aulæ Aduocatus, ac d. Studij Rector de-
C putatus.

Profeſsores in ſacra Theologia.

R. P. Magiſter Fr. Bartholomæus Ferrius ab Argenta Ordinis Minorum Conuentualium, in ſcholaſtica. Profeſſus per annos 11. Recipit annua ſcuta 100.

R. P. M. Fr. Petrus Maria de Seſtula Procur. general. Ordinis Prædicatorum, in ſcholaſtica. Profeſſus per annos 2. ſcuta 60.

R. P. M. Fr. Cœleſtinus Brunus de Venoſa Ord. Herem. S. Auguſtini, in ſacra Scriptura. Profeſſus per annum 1. ſcuta 60.

R. P. M. Fr. Io. Baptiſta Niſius de Crucianis de Monte Granario Ord. Min. Conuentualium, in Theologia morali. Profeſſus per annos 5. ſcuta 70.

D

Profeſſores in Iuribus.

D. Ioſeph Palamolla Policaſtrenſis, in iure canonico. Profeſſus per annos 10. ſcuta 250.

D. Fœlix Antonius Monacus Coſentinus, in iure canonico. Profeſſus per annos 6. ſcuta 180.

D. Angelus de Iudicibus Aretinus, in iure ciuili. Profeſſus per annos 27. ſcuta 420.

D. Franciſcus Angeluccius ex Podio Crucis Spoletanæ Diœceſis, in iure ciuili. Profeſſus per annos 15. ſcuta 250.

E D. Carolus Sgomblinus Neapolitanus, in iure ciuili. Profeſſus per annos 3. ſcuta 180.

D. Ioſeph Carpanus Romanus, in iure ciuili. Profeſſus per annos 12. ſcuta 180.

D. Antonius Bucchierius Cuſentinus, in Inſtitutionibus. Profeſſus per annos 26. ſcuta 180.

D. Iacobus Cincius Romanus, in Inſtitutionibus. Profeſſus per annos 3. ſcuta 100.

D. Carolus Feſtinus Ferratienſis, in Inſtitution. Profeſſus per annos 3. ſcuta 75.

Pro-

Profeſſores in Medicina.

Perill. D.Gabriel Fonſeca Medicus ſecretus SS. D.N. Papæ, in medicina practica. Profeſſus per annos 7. ſcuta 500.

Magiſter D. Ioannes Manelphius de Monte Rotundo in Sabinis, in medicina practica. Profeſſus per annos 28. ſcuta 400. A

Magiſter D. Ioannes Benedictus Sinibaldus Leoniſſanus, in medicina practica. Profeſſus per annos 17. ſcuta 370.

Magiſter D. Benedictus Rita Leoniſſanus, in medicina theorica. Profeſſus per annos 25. ſcuta 260.

Magiſter D. Iulius Cæſar de Benedictis Aquilanus, in medicina theorica. Profeſſus per annos 5. ſcuta 220.

Magiſter D. Hyacintus Altomatius Cuſentinus, de morbis mulierum. Profeſſus per annos 4. ſcuta 130.

Magiſter D. Ioannes Maria Caſtellanus Albenſis, in chirurgia, & anothomia. Profeſſus per annos 33. ſcuta 120. B

Magiſter D. Dominicus Panarolus Romanus, in ſimplicibus medicamentis, in diebus vacantibus, & feſtiuis. Profeſſus per annos 6. ſcuta 80.

Profeſſores in alijs facultatibus.

R.P.M. Fr. Io. Baptiſta de Lezana Matritenſis Ordinis Carmelitarum, in Metaphiſica. Profeſſus per annos 11. ſcuta 100.

D. Gullelmus Arctius Lancaſtrenſis, in Philoſophia naturali. Profeſſus per annos 11. ſcuta 210.

D Demetrius Phallyreus Conſtantinopolitanus, in Philoſophia naturali. Profeſſus per annos 6. ſcuta 100. C

D. Iacobus Pbilippus Camola Romanus, in Philoſophia morali. Profeſſus per annos 18. ſcuta 160.

R.P.M. Fr. Antonius Marinarius à Chriptallijs Ordinis Carmelitarum, in Logica. Profeſſus per annos 12. ſcuta 100.

R.P.M. Thomas de Thomaſijs Piſaurienſis Ord. Cruciferorum Definitor, in Logica. Profeſsus per annos 10. ſcuta 120.

R.P.D. Antonius Sanctinius Lucenſis Cler. Reg. Somaſchæ, in Mathematica. Profeſsus per annos 9. ſcuta 120.

D Henricus Chiſellius Antuerpienſis, in Rethorica, Profeſsus per annos 31. ſcuta 230.

D. Ioannes Baptiſta Iona Galilæus, in Lingua Hebraica. Profeſsus per annos 4. ſcuta 75. D

D. Demetrius Phallyreus Conſtantinopolitanus, in Lingua Græca. Profeſsus per annos 10. ſcuta 65.

R P.D. Philippus Guadagnolus Cler. Reg. Min. in Lingua Arabica, & Chaldæa. Profeſsus per annos 8. ſcuta 75.

D. Abraham Ecchellenſis è Libano in lingua Syriaca. Profeſsus per annos 2. ſcuta 100. Hactenus de Studio Vrbis.

Cum autem in ipſa Eccleſiaſtica Ditione adſint etiam aliæ Studiorum Vniuerſitates, nempe. Bononiæ antiquiſsimam, quæ in legibus monarchiam tenere ſcribit Accurſius; *a* & in numiſmate ſculptum legitur. *Mater Studiorum Bononia docet.* ibique Theologicam facultatem legendam inſtituit Innocentius VI. *b* Auenioni à Bonifacio VIII. inſtitutam. *c* Firmi ab eodem Pontifice. *d* Peruſij à Clemente V. inſtitutam, *e* à Ioanne XXII. *f* confirmatam. Ferrariæ à Bonifacio IX. *g* erectã, & a Clemente VIII. *h* auctam. Maceratæ à Paulo III. *i* Et ne Patriam meam omittam, Vrbeuetanam inquam Ciuitatem, in qua ab Vrbano VI. fuit generale Studium inſtitutum. Si dicamus, harum quoque Vniuerſitatum curam huic noſtræ Congregationi iniunctam eſse, non erit à conuenientia, & veritate alienum. Et cum Vniuerſitatibus, ſeu Academijs in iſtis ſacræ Theologiæ, Canonum, Iuris ciuilis, & Medicinæ Profeſsores adeſse debeant, ex iam ſupra dictis, breuia horum Studiorum elogia à Franciſco Suuertio *k* mutuata referre iuber. E

a in rub. C de Stud. liber Vrb. Romæ lib 11.
b Conſt. 11 Bull. nou. tom. 1. pag. 218.
c Conſt. 1. aliàs 10. in append. bullar. nou tom. 3. pag. 11.
d Conſt 8. bull. nou. tom. 1. pag. 145.
e Conſt. 2. d bull. pag. 149.
f Conſt. 6. d bull. pag. 159.
g Conſt. 2. d. bull. tom. 1. pag 231.
h Cõſt. 94 bull. tom. 3. pag 142.
i Cõſt. 22. d. bull. tom. 2. pag. 646.
k in libello, delitia Chriſtiani Orbis dicto, vbi de Salamantina Academia agit pag apud me 324

Theo-

Theologiæ Sacræ.

Qua rerum Diuinarum *cognitione hominum mentes imbutæ terrena deſpiciant, Cæ-*
A *lum votis petant, beatamquè iam nunc incipiant viuere vitam.*

Iuri Ciuili.

Quo poſſint Principes Rempublicam benè gerere, & curas hominum rectè componere, ſitquè omnibus cordi pax, & iuſtitia, prudentiam maiorum hoc loco Senatus docendam curauit.

Medicinæ ſeruatrici.

Corpori, vt anima inhabitet ſuauius, & vita tot periculis obnoxia conſtet, Senatus conſuluit, & Philoſophia, & Aſtronomia.

B

CONGREGATIO XX.

De Typographia Vaticana.

Literarum peritiam ex librorum, ac voluminum reuolutione, & lectione
conſequendam eſſe, nemo, ni fallor, ibit inficias. Hinc enim factum fuiſſe
credendum puto, vt alij in arborum corticibus; alij in plumbeis lamini-
bus; in papyro, qui inrextus farina glutinabatur, alij; in tabulis cera il-
litis quidam; in chartis hedinis (quas pergamenas vocant, quòd Pergami
primùm inuentæ fuerint) nonnulli quoque ſua, & virorum doctrina excellentium mo-
C numenta conſignauerint: quæ in Bibliothecis poſtmodum collocata, perpetuum, qui-
bus id muneris cordi fuit, nomen, & famam compararunt, vt Tholomæo Philadel-
pho, qui plus ducentorum millium voluminum in Alexandria diſpoſuit; Aſynio Pol-
lioni, qui primus in Vrbe ex hoſtium manubijs Bibliothecam inſtituit; & alijs ab
Alex. *a* & Polydor. Virgil. *b* relatis, qui ſimili ſtudio capti non modicum rei pu-
blicæ ornamentum, vtilitatemquè tulerunt, Plinio teſte. *c*

a dier. genial. lib. 2. cap. 30.
b de inuentor. rer lib. 2. cap. 7.
c lib. 35. cap. 2.

Verùm licèt hæc omnia ſemper, & omni tempore ſumma laude ſint extollenda;
quia tamen ſine magno, & ingenti ſumptu perfici nequibant, atque ita pauperibus
id aſſequi impoſſibile foret, cū arte igitur imprimendi libros auorum noſtrorū ætate
inuenta, & Leone X. ſedente expolita, nequaquā comparari poſſe videtur; nam parua
impenſa librorum copia haberi poteſt, quibus ingenia ad literarum ſtudia percom-
D modè exerceri, & inſtrui valeant, eiuſdem Pontificis oraculo. *d* Et ne tantæ rei au-
ctor ſua laude fraudetur, præſertim vt poſteritas ſciat cui Diuinum beneficium ac-
ceptum referre debeat, Ioannes Cuthembergus natione Theutonicus equeſtri vir
dignitate primus omnium in Oppido Germaniæ, quam Maguntiam vocant, hanc
imprimendarum literarum artem excogitauit, primùmque ibi exerceri ea cœpit;
non minore induſtria reperto ab eodem, prout ferunt, auctore nouo atramenti ge-
nere, quo nunc impreſſores tantùm vtuntur. Decimoſeſto deinde anno, qui fuit
ſalutis humanæ 1458. quidam nomine Conradus, homo itidem Germanus Romam
primò in Italiam attulit; quam deinde Nicolaus Ienſon Gallicus mirum in modum il-
luſtrauit. Hæc ex Polyd. Virgilio *e* habes.

d Conſtit. 12. §. 2 Bullar. nou. tom. 1 pag 484.
e lib. 2. cap. 7. de rer. inuentor.

Verùm ne quod ad Dei gloriam, & Fidei augumentum, ac bonarum artium pro-
pagationem ſalubritèr eſt inuentum, hæreticorum, aliorumquè veritatis hoſtium
E dolis, & inſidijs in contrarium conuertatur, Leo X. Lateranenſi Concilio appro-
bante, *f* ſtatuit, vetuitquè, ne ſine examine, & approbatione Vicarij Papæ, & Ma-
giſtri Sacri Palatij Apoſtolici in Vrbe, Epiſcoporum verò, ac hæreticæ prauitatis In-
quiſitorum in alijs locis, libri, ſeu quæuis ſcripturæ imprimantur. *g* Quod etiam à
ſacroſancta Tridentina Synodo *h* confirmatum habes: quæ quidem approbatio
in ſcriptis, & abſque vlla ſolutione mercedis facienda erit, vt ibi, verſ. ipſa
verò.

f ſeſſ. 10. de impreſſ. libr.
g d Conſt. 12 §. 2
h ſeſſ. 4. in decr. de edit. libror. §. ſed & impreſſ.

Regulares verò libros, vel ſcripturas edere volentes, nedum prædictorum ap-
probationem, ſed & ſuorum quoque ſuperiorum licentiam obtineant, ex declara-
tione

tione Congregationis Cardinalium ſuper interpretatione eiuſdem Concilij Tridentini; teſte Cherubino iuniore poſt alios ab eo relatos: *a* & videri etiam poterit modernus Pater Io. Bapt. Scortia è Societate Ieſu Theologus. *b*

*a in ſchol. ad præd.Conſtit.*12. *Leonis X.*
b in ſelect.Sum. Pontif. Conſtit. epit 56.*ad Conſt.* 12. *Leonis X. theorem.* 154.*&* 155.

Denique Sixtus V. vt hæc omnia, in Vrbe præſertim, cuius exemplo, & doctrina tota Christiana Reſpublica regitur, maturius perficiantur, poſt erectam Vaticanam A
Typographiam, eidem Cardinalium Congregationem præfecit, quibus id potiſſimum negotii impoſuit, & mandauit.

Vt ſacram Bibliam latinæ vulgatæ, græcæ, & hebraicæ editionis, Epiſtolas Decretales, Concilia generalia, Sanctorum præcipuorum Eccleſiæ Doctorum opera, cæteroſquè denique libros, quibus Fidei Catholicæ doctrina, traditioneſquè Eccleſiæ continentur, & explicantur, quàm eruditiſſimè imprimendos curent.

Vt vetuſtis manuſcriptis, emendatiſquè Codicibus adhibitis, præſertim ex nobili, & optimis libris referta Pontificia Vaticana Bibliotheca, addito quoque ſtudio, & opera doctiſſimorum hominum, ex omnibus Chriſtiani Orbis nationibus per Summos Pontifices ſelectorum, qui linguarum peritiſſimi ſint, libros imprimendos accuratè, diligenterquè conferant, & recognoſcant, vt eorum editio quantò fieri poſ- B
ſit, integra, atque incorrupta prodeat.

Si quæ verò grauiores dubitationes, & difficultates in veterum Codicum auctoritate, librorum correctione, & emendatione inciderint, rebus prius in Congregatione examinatis, ad Pontificem referant, vt in lectionum varietate id, quod Orthodoxæ veritati maximè conſonum erit, ex ſpeciali Dei priuilegio Sanctæ Apoſtolicæ Romanæ Sedi conceſſo, ſtatuatur. Et non parùm huic rei conferre videntur, quæ Baronius *c* in Gottifredo Viterbienſi obſeruat, eundemq; ſummis laudibus exornat; quippequi fuerit Imperatoris Friderici, & Henrici Regis eius filii Notarius, ſuam tamen hiſtoriam Pantheon appellatam in lucem daturus, Summi Pontificis Vrbani III. cenſuræ, & correctioni ſupponit his verbis. *Quia nullum ſcripturarum elogium noſcitur eſſe authenticum, niſi ab eius ſapientiæ fluminibus ſitientibus pro-* C
pinetur; quare ſi quod hiſtoriarum opus noua per aliquem inſtitutione conficitur, ratio ſuggerit, vt antequam in publicum deueniat, Apoſtolico examini præſentetur; quatenus ſi acceptione dignum eſſe perpenditur, eius mandato, & iudicio approbetur, & ab eo vires, auctoritatemq; recipiat, cui terrena, & cæleſtia Diuinitùs ſunt commiſſa.

c in annal. tom. 12. *ſub an.* 1186 *pag.*788, *& ſeq.*

Demum vt in quibuſuis Chriſtiani Orbis Regnis, & Prouinciis Typographos, & librorum recognitioni præfectos admoneant, quatenus diligentem, oportunamquè operam ad ſua quæque officia fidelitèr, atque integrè exequenda præſtent, & in librorum huiuſmodi editione accuratiſsimè verſentur, & ad Vaticanæ impreſſionis normam omnino ſe conferant. Hæc Sixtus, cuius etiam operis inſcriptionem accipe.

D

TYPOGRAPHIA VATICANA

DIVINO CONSILIO A SIXTO V. PONT. MAX.

INSTITVTA

AD S.S. PATRVM OPERA RESTITVENDA

CATHOLICAMQ. RELIGIONEM

TOTO TERRARVM ORBE PROPAGANDAM E

Sed cum Vaticana hæc Typographia Pauli V. iuſſu Camerali Typographiæ vnita eſſet, non amplius Vaticana tantùm, ſed Cameralis etiam quandoque dicitur

Cum autem de Vaticana quoque Bibliotheca ſupra ſit facta mentio, non omittendum duxi, hanc à Sixto IV. in Vaticano toto terrarum Orbe celebrem, aduectis ex omni Europa libris, conſtructam; vnde cuſtodes, & librarii græci, latini, & hebraici menſtrua ſalaria, quibus ali poſsint, recipiunt; vtq; libri emerentur, idem Pontifex aſsignauit prouentus: opus omnium præclariſsimum, & Pontifice Maximo dignum, qui inſignem ob id laudem, libris vndique conquiſitis, aut ſi haberi non poterant,

exem-

exemplaribus eorum expetitis, miſſiſquè, qui deſcriberent, vt eam exornatet, conſequutus eſt; iraur prædeceſſorum memoriam, Benedicti ſcilicet III. Martini V. Nicolai V. & Pij II. qui etiam in hoc negocio non parùm inuigilarunt, fermè in hoc deſeuerit 1 & iure quidem merito ſequentibus laudatus eſt carminibus.

A *Templa, domum expoſitis, vicos, fora, mœnia, pontes*
Virgineam Triuij quòd reparaÿris aquam.
Priſca licèt nautis ſtatuas dare commoda Portus,
Et Vaticanum cingere Sixte iugum;
Plus tamen Vrbs debet: nam qua ſquallore iacebat,
Cernitur in celebri Bibliotheca loco.

Quam poſtea Sixtus V. Paulus V. auxerunt, illuſtrarunt; & Gregorius XV. libris à Cæſarianis anno 1621. Comite Palatino expugnato, ac deuicto ablatis, Romano Pontifici dono datis, atque è Germania ad Vrbem adductis, adauxit: nec ſempiternæ memoriæ Vrbani VIII. vigilantia in ea excolenda, muniendaquè deſiderata fuit, vt monumenta ibidem affixa demonſtant, ex quibus, quod de Palatina Biblio-
B theca loquitur, hic addere placet.

SVM DE BIBLIOTHECA
QVAM HEIDELBERGA CAPTA
SPOLIVM FECIT
ET PONT. MAX. GREGORIO XV.
TROPHAEVM MISIT
MAXIMILIANVS VTRIVSQVE BAVARIAE DVX
C S. R. IMPERII ARCHIDAPIFER
ET PRINCEPS ELECTOR
ANNO MDCXXIII.

Denique ad Typographiam Vaticanam redeundo, vt vnde noſter hic ſermo exordium habuit, debitum quoque conſequatur finem, non omittendum putaui, Andream Brogiottum, Vaticanæ, & Cameralis Typographiæ tunc Præfectum, quibus characteribus libri, & ſcripturæ ibidem imprimi, cudiquè valeant, ſub auſpicijs Eminentiſs. ac Reuerendiſs. D. Franciſci Card. Barberini, quo auctore eandem Præfecturam conſequutus fuerat anno 1628 Indicem à ſe cuſum in lucem edidiſſe, quem
D videre non iniucundum erit.

CONGREGATIO XXI.

De Confinibus Status Eccleſiaſtici conſeruandis.

ROmanum, & vniuerſalis Eccleſiæ Pontificem, velut Chriſti Domini in terris Vicarium, duplicem habere gladij poteſtatem, ſpiritualis ſcilicet, ac temporalis, nemo, niſi à recta Catholicorum Fide aberrans ibit inficias;
E adeo quippe firmis hæc veritas innixa eſt fundamentis, vt quouis hæreticorum turbine diuelli nequeat; prout ex ijs, quæ S. R. E. Eminentiſs. Card. Belarminius *a* aduerſus Barclaium ſcribit, cunctis efficitur manifeſtum.

Etenim quia Summus Pontifex eſt, vt diximus Chriſti Domini in Terris Vicarius, Innocentio III. *b* hoc iterum, ac tertiò confirmante, niſi cum ſpirituali temporalem quoque gladium, & poteſtatem haberet, alteri (nempe Imperatori) eſſet in hac parte ſubiectus, quod vtique dicendum non eſt; nam ſicut Sol non à Luna ſuum recipit lumen, ſed è contra, ita Imperator, qui Lunæ comparatur, Pontificem, qui Sol dicitur, nec puri hominis, ſed veri Dei vicem gerit in terris, ex Innocentio, *c* agnoſcere debet in ſuperiorem: quod cum aliquando Dantes Aligerius *d* in du-

a tract. de poteſt. Papa in tempor.
b c. 1. 2. & 3 de translat. Epiſ.
c c. quanto. de translat. Epiſ.
d in libro. Monarchia, nuncupato.

bium reuocare tentaſſet, nempe Imperium nullam habere dependentiam ab Eccleſia, poſt eius mortem fuiſſe hæreticum denunciatum, ſcribit Bart. *a* & poſt eum Volaterranus: *b* videnda ſunt etiam, quæ ſcribit Baronius ſub anno 990. de noua quadam hæreſi à fautoribus Caroli Francorum Regis excogitata, nempe omnia licere Carolo etiam in Eccleſiis; ex quo ab Epiſcopis in Siluanecti Synodo diro anathemate A
vulnerati fuerunt; & eundem Baronium vide anno 1053. *c* Atque hanc politicam opinionem ſetuiſſe ſub Innocentio II. Arnoldum Brixienſem, & ideo tanquam hæreticum ab Italia pulſum, ſcribit Ciacconius, & affirmant alij *d* ac de quodam Fratre Alberto, qui abiurauit errorem, Papam ſcilicet non habere dominium in rebus temporalibus, ſed totum ad Imperatorem ſpectare, ſcribit Hieronymus de Monte. *e* Et ex quadam conuenientia ſic argumentatur Foſcarius. *f* Niſi Chriſtus Dominus hanc in temporalibus poteſtatem Vicario ſuo in terris reliquiſſet, videretur quodammodo minus diligentèr boni patrisfamilias geſſiſſe partes, nam cum ſpiritualia ſine temporalibus diù eſſe non poſſint, ſi quando ſpiritualium defenſio immineret, cogeretur Pontifex extra propriam domum quærere auxilium. Hæc Fuſcarius. B

Sed quoniam, vt Diuus Thomas ait, *g* Romani Pontifices, & Eccleſia in ſui nouitate nec vires compeſcendi terræ Principes, neque hac vti poteſtate poterant, quæſitum eſt, quando in vſum deduci cœpta ſit? Et ſanè niſi poſtquam Conſtantinus Chriſti Fidem amplexus eſt, & nouum hominem poſt ſacrum Baptiſma induit, non apparet. Ipſe enim pijſſimus, & verè Catholicus Imperator anno Imperij 19. humanæ ſalutis 324 Syluestro Sanctiſſimo Pontifice ſedente, vt Baronius, *h* & alij multi teſtantur, ex Vrbe Roma in Byzantium transferens Imperii ſolium, ſic effatus eſt. *Vt Pontificalis Apex non vileſcat, ſed magis quàm terreni Imperij dignitas, gloria, & potentia decoretur, ecce tam Palatium noſtrum, vt prædictum eſt, quàm Romanam Vrbem, & omnes Italiæ, ſeu occidentalium Regionum Prouincias, Loca, & Ciuitates præfato Beatiſſimo Pontifici noſtro Syluestro vniuerſali Papa contradimus, atque relinquimus, & ab eo, & à Succeſſoribus eius per hanc diualem noſtram,* C
& pragmaticum Conſtitutum decernimus diſponenda, atque iuri S R. E. concedimus permanſura. Vnde congruum perſpeximus noſtrum Imperium, & Regni poteſtatem in orientalibus transferri Regionibus, & in Byzantiæ Prouinciæ optimo loco nomini noſtro Ciuitatem ædificari, & noſtrum illic conſtitui Imperium: quoniam vbi Principatus Sacerdotum, & Chriſtianæ Religionis Caput ab Imperatore Cœleſti conſtitutum eſt, iuſtum non eſt, vt illic Imperator terrenus habeat poteſtatem. Hactenus Imperator à Gratiano relatus; *i* quod etiam Nicolaus III. Pontifex ſuis conſignaſſe monumentis legimus *k* his verbis. *Ne autem ipſa mater Eccleſia in congregatione, & paſtura Fidelium temporalibus careret auxilijs, quin potius ipſis adiuta, ſpiritualibus ſemper proficeret incrementis, non abſque miraculo factum eſſe concipitur, vt occaſionalitèr Conſtantini Monarchæ à Deo prouiſa, ſed curata* D
Baptiſmalibus fomentis infirmitas, quandam quaſi adijceret ipſi Eccleſia firmitatem: qui quarto die ſui Baptiſmatis vnà cum omnibus Satrapis, & vniuerſo Senatu, Optimatibus etiam, & cuncto populo in perſona Beati Sylueſtri ſibi Romanam concedendo Vrbem, relinquens ab eo, & Succeſſoribus eius per pragmaticum Conſtitutum diſponendam eſſe; decernens in ipſa Vrbe vtriuſque poteſtatis monarchiam Romanis Pontificibus, declararet: non iuſtum arbitrans, vt vbi Sacerdotij Principatum, & Chriſtianæ Religionis Caput Imperator Cœleſtis inſtituit, illic Imperator terrenus habeat poteſtatem &c. Vide etiam, ſi placet, quæ ſcribit Reſtaurus. *l* Licèt non deſint aliqui (qui dum nimium ſapere cupiunt, inſipientes apparent) negantes ſcilicet hanc Conſtantini donationem eſſe veram, & quatenus veram, attamen inualidam, vt videre eſt apud Foſcatarium, *m* qui poſt donationis verba relata, quæ in contrarium adduci poſſunt, optimè ſoluit, & ne nimius E
ſim, ad eum te lectorem remitto: nec erit iniucundum videre, quæ ſcribit Baronius *n* de validitate donationis Conſtantini. Nobis enim ſatis nunc eſſe putamus hæc indicaſſe, vt quam hodie Romanus Pontifex in bonis temporalibus exercet iuriſdictionem, ſiue illam totam à Conſtantino, ſiue ab aliis poſtea Imperatoribus, Regibus, Principibus, priuatiſquè iuris (vt infra videbimus) habuerit, antiquiſſimam tamen eſſe: & hoc eſſe Romanæ, & vniuerſalis Eccleſiæ Patrimonium Chriſto Domino eius Sponſo in dotem aſſignatum, vt benè probat

Re-

a in l. 1. C. de reg. reis.
b in antropol lib. 21. pag. apud me 244.
c tom. 11. annal. pag. 190. litera E.
d in vita Innocentij II.
e q. 11. in princ. & per tot.
f in Comment. ad donation. Constantin Imp q. 3. nu. 38. verſ. quandoquidem.
g in 2. 2. q. 12. artic. 2. ad p.
h annal. tom. 3. anno 324.
i in c. 34. Conſtantinus, 96. vnde vt Pontificalis, diſt 96
k c. 17. fundamenta, §. ne autem. de elect. in 6
l tract. de Imper. q. 4 nu. 5. & q. 5. fere per tot.
m in opuſc. ad comproban. validitatem donationis Conſtantini, edito.
n annal. tom. 12 anno 1191. pag 830. litera B.

Redoanus. *a* Et ideo ad Romani Pontificis potiſsimuùm ſollicitudinem, & curam pertinet, ab illius inuaſione, vſurpatione, diſtractione, & alienatione vltra licitos modos, & à iure permiſſos, improbos, ac temerarios homines compeſcere, ac deterrere, prout à multis factitatum fuiſſe ex infra dicendis apparebit.

A Euſepius enim, qui Apoſtolicæ Sedis Epiſcopus anno 310. fuit, reintegranda eſſe omnia expoliaris, vel eiectis Epiſcopis præcepit: quam etiam Sanctionem renouauit Ioannes I Pontifex à Gratiano *b* relatus; & reaſſumit, commentarijſquè illuſtrat Menochius. *c*

Leo autem huius nominis I. pro conſeruandis eccleſiaſticis bonis, Sanctionem à Cherubino relatam anno ſalutis 447. promulgauit. *d*

Et hanc à Leone, & Antemio Imperatoribus pro rebus immobilibus Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ conſeruandis, anno Chriſti 468. confirmatam legimus. *e*

Symmachus verò, qui anno ab Orbe redempto 498. Chriſti vices in terris gerere cœpit, nedum Presbyteris, alijſquè Eccleſiarum patrimonijs, ac iuribus præpoſitis, ſed ſuis etiam Romanis Pontificibus Succeſſoribus eorundem bonorum aliena-

B tionem ſub anathemate prohibuit, his verbis. *f* *Non liceat Papæ prædium Eccleſiæ alienare aliquo modo pro aliqua neceſſitate, nec in vſumfructum iura dare, niſi tantummodo domos, quæ in quibuslibet Vrbibus non modica impenſa ſuſtentantur. Qua lege omnes cuſtodes adſtringantur, vt donator, accenſator, venditor honorem perdat, & qui ſubſcripſerit, anathema ſit cum eo, qui dedit, vel qui recepit, niſi reſtituatur: liceat etiam quibuſlibet eccleſiaſticis perſonis contradicere, & cum fructibus alienata repoſcere: quod non modò in Apoſtolica ſeruandum eſt Eccleſia, verùm etiam vniuerſis Eccleſijs per Prouincias quidem dicitur conuenire &c.* Hæc Symmacus; pro cuius Sanctionis intelligentia vide, quæ copioſè ſcribit Peregrinus, *g* qui luculentèr hanc quæſtionem, an ſcilicer Papa poſsit bona Eccleſiæ alienare, hac, & alijs Sanctionibus nou obſtantibus, examinat, videndus.

C Gregorium Sanctiſsimum Pontificem huius nominis I. bona Eccleſiæ temporali gladio tutaſſe, plures ipſius epiſtolæ demonſtrant, *h* à Baronio *i* contra Petrum Damiani adductæ, & in quibus apertè legitur; in ijs, quæ ad defenſionem mœnium Ciuitatum ſpectant, vigilandum eſſe Epiſcopis, & neceſſaria cuncta paranda, neque ab illorum cuſtodia viros eccleſiaſticos eſſe exemptos, ſed obligatos. Mauritium verò Imperatorem inſano furore Romanam Vrbem, & Eccleſiam deuaſtantem, neduni ad ſanam reduxiſſe mentem, ſed ſupplicem, & veniam per literas petentem habuiſſe, literæ eiuſdem Imperatoris his verbis demonſtrant. *k*

Mauritius Imperator Gregorio Romano Pontifici.

D *Serò tandem animaduerti, me à recta viuendi ratione ad deteriora prolapſum, nam & tam multa portenta Deum Optimum Maximum mihi infenſum ſignificant, vt dies, & noctes perniciem, cladémquè mihi inſtare planè videam: ſed quando vnus is tantùm pænitentię locus ſupereſt, oro te, reliquoſquè viros Deo addictos, & charos, vt irata mihi Numina precibus veſtris mitiora efficiatis, mequè ad ſinum Matris Eccleſiæ redeuntem excipiatis. Confido enim fore, ſi me amicè, & more maiorum complecti velitis, mecum præclarius actum iri, ac futurum, vt quæ incommoda Romana Vrbs, ipſaquè Eccleſia per nos paſſa eſt, multis maximis officijs aucta inſtaurari, excitari, cumulariquè poſſit: Vale. Conſtantinopoli.* Hanc verò epiſtolam editam puto anno ſalutis 602. Imperij ipſius Mauritij vltimo, quo ad ſanam rediiſſe mentem, & ſupplices libellos ad omnes Patriarchas, & Monachos ſcripſiſſe, vt à Deo peterent, vt ipſe de peccatis admiſsis, in hac vita, & non in futura pœnas lueret, teſtatur

E Baronius. *l*

Ioannes huius nominis VI. Giſulphum Beneuentanum Ducem, quòd Campaniã, Soram, Arpinum inuaſiſſet, his literis increpans, eius audaciam, & errorem arguere non dubitauit. *m*

Ioannes VI. Romanus Pontifex
Giſulpho Duci Beneuentano.

Proximis ferè diebus Romani exercitus, & Exarchi diſſidijs fretus Campaniam inuaſiſti, Soram, & Arpinum occupaſti, Villas incendiſti, ruſticos, & pecora abegiſti,

P 2 *qua-*

a in proxm. de reb. Eccleſ. non alien.

b 3. q. 1 c. 3.

c de recuper. poſſeſ. remed. 15. & ſup. in præludijs num. 58. & ſeq.

d Bull. nou. tom. 1. Conſt. 1 pag. 1.

e l. iubemus. C. de ſacroſ. Eccleſ.

f c. nõ liceat Papæ, 12. q. 2.

g de iure Fiſci lib. 1. tit. 3. à num. 81. quinta concluſio, vſque ad num. 93.

h epiſt. 20 indic. 1. epiſt 2. indic. 11. lib. 7.

i in annal. tom. 11. anno 1053. pag. 191. litera E.

K ex lib. epiſt. Principum à Dõzellino collectarũ pag. 97.

l annal. tom. 8. anno 602. pag. 159. litera E.

m in præd. epiſtol. lib. pag. 104.

quę quamprimùm intellexinius, tanta admiratione affecti ſumus, vt etiam dubitaremus, numquid tantum cladis à Chriſtiano Principe in Chriſtianos innocentiſſimos, velpotius in ipſam Romanam Eccleſiam excogitari potuiſſet His adducti ſumus, vt ad te Legatos cum literis mitteremus, deque omnibus certiorem faceremus. Mandantes tibi, vt quamprimùm omiſſis Campania, & Hernicorum oppidis, in Samnium redeas. Quòd ſi ſecus feceris, iuſſaquè noſtra aſpernatus fueris, ſcias breuì futurum, vt Deo Opt. Max. (cuius res agitur) pro illata ſibi iniuria pœnas des. Vale. Romæ. A

a in annal tom. 8. ſub anno 704. pag 643.

b in præcit epiſtol. lib. pag 105.

Huic etiam Pontifici factam fuiſſe ab Ariperto Longobardorum Rege Alpium Cottiarum donationem, poſt Paulum Diaconum, Anaſtaſium Bibliothecarium, & alios à ſe relatos ſcribit Baronius; *a* ac literis ab ipſo Ariperto Rege ſcriptis, & hanc donationem continentibus confirmatur. *b*

Aripertus Longobardorum Rex Ioanni VI. Romano Pontifici.

Multis, maximiſquè rationibus tandem in eam ſententiam deueni, vt nihil nobis maiori ſtudio enitendum ſit, quàm Diuino cultui vacare, animiquè noſtri aliquando vinculis exituri, aliquam rationem habere. Quod cum mihi ſatis conſtitutum ſit, vt obſequij etiam mei erga Romanam Eccleſiam pignus aliquod habeatis, ex hoc noſtro latiſſimo Decreto eidem Romanæ Eccleſiæ liberalitèr Alpes Cottias, in quibus & Genua eſt, donamus, itaut in bonis Beati Petri ipſæ Alpes à Taurinis montibus vſque ad Lyguſticum mare cenſeatur. Quod eò libentius fecimus, quòd de Romanorum Pontificū pietate, iuſtitia, innocentiaq; nobis maxima polliceri ſolemus. Hoc quod noſtri animi decretum à quibuſdam noſtri Regni Succeſſoribus ratum, firmumquè haberi in primis volumus. Tu autem Sanctiſſime Pater Deo Opt. Max. pijs precibus me pluribus commendes. Vale. Papa. Et hanc Prouinciam primùm à Romana Eccleſia poſseſsam eſse affirmant Anaſtaſius Bibliothecarius; Addo Epiſcopus Vienneſis in chronico; Beda, & alij à Baronio *c* relati. Atque hinc collige, Platinam malè ſcripſiſse, hanc donationem eſse ſine auctore, & factam fuiſse Ioanni VII. *d* B C

c in annal. tom. 8 ſub anno 704. pag. 648.

d In eius vita.

e in annal. tom. 8. anno Chriſti 712. Pontificatus Conſtantini. 5.

Conſtantino Papa ſedente, prædictarum Alpium Cottiarum donationem à Luitprando Longobardorum Rege confirmatam fuiſse, ex Oldrado Epiſcopo Mediolanenſi refert Baronius *e* in hæc verba. *Conſtat etiam ipſum* (Luitprandum ſcilicet) *hoc primo Regni ſui anno confirmaſſe donationem Alpium Cottiarum ab Ariperto factam Eccleſiæ* Romanæ. *Habet idem Oldradus Epiſcopus Mediolanenſis in epiſtola ad Carolū Magnū Imperatorem his verbis. Primo Regni ſui anno donationem, quam Beato Petro Aripertus Rex donauerat, confirmauit, ſcilicet Alpium Cottiarum, in quibus Ianua eſt, & quicquid ab ea Alpes vſque ad Galliarum fines continebant.* Hæc Baronius. Hoc etiam confirmat Hieronymus Rubeus; *f* ſub anno tamen 715. Vide Panuinium in addit. ad Platinam. *g* D

f in hiſt. Rauen. lib. 4. pag. 217.

g in vita huius Pontificis.

Gregorius II. anno Chriſti 716. Conſtantino Papæ ſuccedit: hic Neapolitanos, propoſito præmio, contra Longobardos excitauit; parta victoria, præmia, quæ fuerat pollicitus, præſtitit: Arcem Cumæ, quę belli cauſa fuerat, eccleſiaſticæ Ditioni reddidit. Ne Leonis III. Imperatoris Exarchus tributa, nonaquè vectigalia exigeret, apertè vetuit, Hieronymo Rubeo, *h* & Belarminio *i* id affirmantibus.

h in hiſtor. Rauen. ſub an. 725. lib. 4. pag. 219.

i de poteſt. Papæ in temp. cap. 4.

Gregorio II. alter Gregorius III. appellatus anno à partu Virginis 731. ſufficitur. Hic eundem Leonem III. Imperatorem, quòd immani rabie agitatus, Sanctorum Imagines ab Eccleſijs tota Italia detrahendas, & antiquandas edixiſſet, conuocato Romæ apud Lateranum Concilio, Imperio ſimul, & fidelium communione priuauit: Id autem quamprimùm reſciuit Luitprandus Longobardorum Rex, augendi Regni cupiditate incenſus, Vrbem Romam obſedit, vicina inuaſit Oppida, ac ferè totius Italiæ ſceptro potitus fuit. Qua re Sanctus Pontifex commotus Carolum Galliæ Regem ad res, & bona Eccleſiæ tuenda, conſeruandaquè in Italiam euocauit; vt ex hiſtoricis liquet, & eiuſdem Pontificis literæ hac de re ad ipſum Carolum miſsæ leguntur. *k* Mœnia Vrbis collapſa multis in locis reſtituit: idemquè fecit Centumcellis iam prope-deſertis, Philippo Bergomenſe teſte. *l* E

k in libell. epiſt. Principis Donzellino collectar. pag. 109. 114. 116 & 117.

l in ſupplem. chronic. lib. 10. ſub anno 732.

Zaccharias poſt Gregorium III. anno Chriſti 741 in Beati Petri Sede locatur. Initio Pontificatus totam Italiam ardentem bello, & penè conſumptam inuenit, virtute, prudentia, Sanctitate pacauit, ædes, ac templa ruinam minitantia reſti-

tuit,

tuit, ſundos, ex quorum redditibus Sacerdotes alimenta caperenr, deſignauit. Cum autem Luirprandum Longobardorum Regem per Legatos ſuos ad quatuor Oppida Romauæ Eccleſiæ erepta reſtituenda monuiſſet, Rex autem hanc reſtitutionem diſ- ſeret, Pontiſex, Gregorij II. exemplo Regem ipſum Interamnæ in Ditione Spoleta-
A na ſedentem conuenit, ibiquè ſummo honore exceptus, nedum quatuor recuperauit Oppida, ſed Sabinenſe patrimonium triginta annos ante ereptum ab eodem Rege recepit; & inſuper Narnienſe, Anconitanum, Auximate patrimonium, & Vallis Agri Sutrini, magna vocata, donantur. Ciuitates, Oppida, Vicoſquè triginta annis elapſis à Longobardis in Aetruria, & alibi vi, aut defectione capta redduntur, anno ſalutis 742. Ciacconio teſte, *a* quem ſi legeris, alia quoque ad rem cognoſces; videndus eſt etiam Sigonius, *b* & Eminentiſs. Cardinalis Baronius, qui de recuperatione Patrimonij, & Pentapolis agunt. Chilpericum Franciæ Regem, tanquam Regno inaptum priuauit, & Pipinum inaugurauit.

a in vita Zachoria to.1. col. 250. & 251.
b de Regno Ital. lib.3. anno 742. & 749.

Stephanus III. dictus II. quia alter Stephanus illi prædeceſſor quatuor tantùm dies in Pontificatu vixit, ex Baronio, *c* Aiſtulphum Longobardorum Regem anno
B 753. cum exercitu in Romanam Ditionem irrumpentem, Caſtra inuadentem, agros ferro, igneque vaſtantem, verbis primò, muneribus poſtea à tanto ſcelere auertere non valuit; vnde laceſſitus piiſſimus Pontifex, Pipinum Francorum Regem adijt, bellumquè Longobardicum decretum eſt: Pipinus verò palàm omnibus audientibus ſic effatus eſt. *Ego, ſi me Deus Longobardicæ compotem victoriæ fecerit, polliceor me pro remiſſione peccatorum meorum impetranda, Exarchatum, & Pentapolim Reipublicæ Romanæ adempta, Beato Petro, & Succeſſoribus eius traditurum perpetuò poſſidenda:* atque ita præſentem Scribam referre in Tabulis iuſſit, eaſquè ſuo, & Caroli, & Carolimanni filiorum præſentium ſacramento muniuit; quod Carolus, vt mox dicemus, abſoluit. Interim Aiſtulpho mortuo, Deſiderius Fauentiam, Caballum, Ferrariam Stephano reddit, Sigonio teſte, *d* qui alium Ste-
C phanum Pontificem ponit, & poſt ſchiſmaticos Conſtantinum, ac Philippum canonicè electum.

c in annal. ſub anno 752.
d de Regno Ital. lib.3.ann. 757.

Hadrianus I. qui Beati Petri Sedem anno Domini 772. obtinuit, cuius amplitudinem Deſiderius Longobardorum Rex veritus, ſtatim de pace ineunda, & amicitia concilianda mentionem per Legatos fecit: verùm Hadrianus, cognita hominis perfidia, nihil ſibi magis, quam à Deſiderij inſidijs cauendum exiſtimauit; in aliud proinde tempus pacem diſtulit. Quare Deſiderius, nondum duobus menſibus Hadriani Pontificatus exactis, in Exarchatum irrupit; primò aduentu Ferrariam, Comaclum, & Fauentiam occupauit, ac Rauennæ ſe bellum illaturum oſtendit; deinde Vrbinum, Senogalliam, Eugubium cæpit: Romam cum exercitu venturum, & Vrbem hoſtiliter obſeſſurum minatur, niſi Hadrianus ad ipſum accedat; cui petitioni reſponſum hoc dedit Pontifex. *Nunciate meo nomine Regi veſtro,*
D *me coram Deo Omnipotente ſpondere, ſi Oppida Beati Petri reddiderit, me aut hic Romæ, aut vbicumque ille voluerit, in congreſſum eius venturum, & cum eo communi de ſalute, & quiete Italiæ loquuturum, & ſi feſellero, non recuſo, quin ille pro arbitratu illa rurſus inuadat: quòd ſi ille duriorem ſe mihi præbuerit, denuncio illi, nunquam me in conſpectum eius daturum:* ex quibus, Sigonio teſte, *e* nec ad ſanam rediens mentem, Carolo Magno hæc ab Hadriano delata ſunt, qui in Italiam veniens, Deſiderius è Regno deijcitur, eccleſiaſtica bona tutantur, & ablata reſtituuntur: Spoletini, Reatini, Longobardi omnes in Vmbria degentes, cognita Deſiderij deiectione, Romam adeunt Pontificem, ſe ſequè illi fidelitatis ſacramento obſtringunt: quorum exemplum aliæ ſequutæ ſunt Ciuitates Anchona,
E Auximum, Firmum; Quinta verò die poſtquam Carolus Romæ ſummo honore exceptus erat, rogante Pontifice, vt ſponſionem, quam Pipinus pater, ipſemet, & Carolusmanus eius frater Stephano Papæ fecerant, Exarchatum, & Pentapolim complectentem expleret, recitatis huius ſponſionis Tabulis, ſine cunctatione probauit; addiditquè Corſicam, Sardiniam, Siciliam, Territorium Sabinenſe, Ducatum Spoletinum, Tuſcumquè Longobardorum, vna cum cenſu, qui quotannis pro his Ducatibus Regi Longobardorum ſoluebatur, vt Sigonius *f* ait: Ducatus verò Tuſciæ Longobardorum amplectitur Caſtrum Felicitatis, Orbitum (Vrbemveterem hodie dictum) Balneum Regium, Ferenti Caſtrum, Viterbium, Marchiam Tuſcanam vulgò Maremma, Populoniam, Soanam, Roſellas; Ciacconio, *g* Baronio, *h* alijſquè teſtantibus.

e lib.3. de Regn. Italiæ, ſub anno 772.
f de Regno Ital. lib. 3. ad fin ſub anno 773.
g in vita Hadr. I. Pontif. tom 1. col.266 & ſeq
h in annal. ſub anno 774. nu.6. & 7.

Leo

Leo III. Hadriani Succeſſor, vt Eccleſia Romana aduerſus hæreticos, ſeditioſos, & ſacrilegos tyrannos tutorem haberet, cuius Officiū repudiaſſe iam Imperator Orientis videbatur, Carolum Francorum Regem adit, & ab eo ſummo honore exceptus, auditis, quas paſſus fuerat, iniurijs, harum vindictam ſumere aggreditur; in Italiam proficiſcitur, Pontificis, Romanæquè Eccleſiæ temporale Dominium, & ſacros ritus tuetur; quibus beneficijs cumulatus Leo Pontifex Maximus, Occidentalis oræ ſolemni pompa anno 801. ipſa die Chriſti Domini Natalitia Imperatorem dixit, & Pipinum eius filium Italiæ Regem ordinauit, oleoquè ſancto perunxit, Platina, Sigonio, Ciacconio, Baronio, hiſtoricis ferè omnibus hoc affirmantibus: & in Lateranì parietibus, ab Eminentiſsimo Card. Franciſco Barberino, S.R.E. Vicecancellario, Principe eruditiſsimo, & venerandæ antiquitatis amante optimo reſtitutis, monumentum his verbis indicat. A

FRANCISCVS S. AGATHAE DIAC. CARD. BARBERINVS
TRICLINII B
A LEONE III. ROM. PONT. CONSTRVCTI
A LEONE IV. SVCCESSORE
SEXAGESIMO POST ANNO REPARATI
NOSTRA TANDEM AETATE PENE DIRVTI
PARTEM HANC ILLVSTRIOREM
IN QVA C
VTRAQVE IMPERII ROMANI TRANSLATIO
REDDITAQ. VRBI PAX PVBLICA CONTINETVR
PARIETIBVS HINC INDE SVFFVLSIT
CAMERAE MVSIVVM RESTAVRAVIT
LABANSQ. OLIM DEXTERVM APSIDIS EMBLEMA
ANTIQVARIORVM DILIGENTIA COLORIBVS EXCEPTVM
PENITVS DEINDE COLLAPSVM D
AD PRISCVM EXEMPLVM SVMMA FIDE
EX MVSIVO RESTITVIT.

Paſchalis I. anno Chriſti 817. in Apoſtolica Sede locatus Theodorum Nomenclatorem ad Ludouicum Imperatorem, vt quod à patre Carolo Magno, & Auo eius Pipino Romanæ Eccleſiæ promiſſum fuerat, ratum haberet, expoſcentem miſit: Imperator haud grauatè illius petitioni indulſit, Beatoquè Petro Apoſtolorum Principi, & Vicario Chriſti Paſchali Ciuitatem Romanam cum Ducatu ſuo, & ſuburbanis, & viculis omnibus, ac territorijs eius, & maritimis litoribus, ac portubus, & cuncta Caſtella, Oppida, & vicos in Tuſciæ partibus, ideſt Portum, Centumcellas, Cære, Bledam, Marturanum, Sutrium, Nepet, Caſtellum Galleſij, Ortam, Polimartium, Ameriam, Tudertum, Peruſium cum tribus Inſulis ſuis, ideſt maiorem, & minorem, pulnenſem, & lacum; Narniam, Otricolum, cum omnibus finibus, ac territorijs ad eaſdem Ciuitates pertinentibus: & in partibus Campaniæ Signiam, Anagniam, Ferentinum, Alatrium, Patricum, Fruſinonem, cum alijs partibus Campaniæ, nec non & Tibur, cum omnibus finibus, ac territorijs ad eaſdem Ciuitates pertinentibus: nec non Exarchatum Rauennatenſem per Pipinum reſtitutum, & Carolum; hoc eſt Ciuitates Rauennam, & Aemiliam, & Bobium, Cæſenam, Forumpompilij, Forumliuij, E

Fauen-

Fauentiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comaclum, Adriam, & Gabellum, cum omnibus finibus ſuis; ſimul & Pentapolim, videlicet Ariminum, Piſaurum, Fanum, Senogalliam, Anchonam, Auximum, Humanam, Aeſium, Forumſempronij, Montemferetri, Vrbinum, & territorium Balnenſe; Calles, Lucéolas, & Eugubium, cum
A omnibus finibus, ac territorijs ad eaſdem Ciuitates pertinentibus; territorium Sabinenſe, in locis Tuſciæ Longobardorum Caſtellum Felicitatis, Vrbeuetum, Balneumregis, Ferenti Caſtrum, Viterbium, Martam, Tuſcaniam, Populoniam, Soanam, Roſellas, & Inſulas Corſicam, Sardiniam, & Siciliam ſub integritate, cum omnibus adiacentibus, ac territorijs maritimis, litoribus, portubus ad ſupradictas Ciuitates, & inſulas pertinentibus: item in partibus Campaniæ Soram, Arces, Aquinum, Theanum, Capuam, & Patrimonium Beneuentanum, & Salernitanum, & Patrimoniũ Calabriæ inferioris, & ſuperioris, & Patrimonium Neapolitanum confirmauit: declarauitquè Ciuitates Aetruriæ Impetio ſubiectas, Aretium, Volaterras, Cluſium, Florentiam, Piſtorium, Lucam, Piſas, Peruſiam, & Vrbemueterem; cætera Romanæ Ec-
B cleſiæ adſcripſit, prout publicis Tabulis conſtare ſcribunt Sigonius, *a* & Ciaccon. *b* quarum Tabularum fragmentum refert Gratianus *c* in Decreto. Vide Baronium in annal. *d*

Sergius II. anno Chriſti 844. Summus Pontifex renunciatus. Cum Lotharius Imperator Ludouicum filium Regia, & Imperatoria inſignia ab ipſo Pontifice poſtulaturum miſiſſet; hic autem Ludouicus nequaquam inſita ferocitate depoſita, animo concepiſſet Romam ſibi tyrannide ſubiacere, & ſuperbiore illuc mente pertexiſſet, Sanctus Pontifex ſui memor omnes Templi ianuas præcludi iuſſit, atque illum intuens, *Ludouice*, inquit, *ſi patis, & ſalutis Eccleſiæ cauſa veniſti, iuſſu meo ha tibi port e patebunt, ſi minus, nunquam per me tibi aperientur*: cum autem Ludouicus, ſe puro, ac ſincero erga Eccleſiam animo, patris, proauiquè exemplo veniſſe reſpondiſſet, tunc patefactis ad nutum Pontificis oſtijs, ædem ingreſſus, ad Confeſſionem
C Beati Petri acceſſit; militibus verò, qui de more extra Vrbem caſtramentati erant, & ſuburbana ædificia, fruges, ſegeteſquè militari licentia, & hoſtilibus armis inuaſerant, corruperantquè, obſeratis, munitiſquè portis Dei Templa inuiſere cupientibus inhibuit. Baronio, *e* & Ciacconio *f* teſtibus.

Leo IV. poſt Sergium II. anno 847. ſedit. Hic nauali prælio clariſſima victoria Saracænis hoſtibus deuictis, eccleſiaſtica Ditione tutata, Aſidulphum Angliæ Regem Eccleſiæ Romanæ Regnum ſuum tributarium conſtituentem, ſingulis ſamilijs nummi argentei in annos ſingulos obligatione adiecta, in Baſilica S Petri excepit; mœnijs Vaticanum cinxit; Leoninam Vrbẽ de ſuo nomine appellauit; Portuenſem Ciuitatem, deductis è Corſica, Sardiniaquè colonijs, populo frequentiorem reddidit; Hortinæ, & Amerinæ Ciuitatum muri, ac portæ cum nimia vetuſtate cecidiſſent, ex quo ciues latronum inuaſionibus, & deprædationibus continuis erant expoſiti, nouos muros,
D nouaſquè portas reſtituit; multaquè alia pro recuperandis, tuendiſquè Romanæ Eccleſiæ finibus egit, vt ex Baronio, *g* Pollydoro Virgilio, *h* Ciacconio, *i* alijſquè patet.

Ioannes VIII. (cui ſoli Romanorum Pontificum contigiſſe legimus, vt quatuor annis tres Imperatores coronauerit, Volaterrano, *k* & alijs multis hoc atteſtantibus) cum Saracæni Romanam Vrbem, agris iam, viciniſquè locis deuaſtatis, inuadere tentarent, Spoleti Duce ſecum aſſumpto, Carolo Caluo, & poſtea Ludouico Imperat. fruſtra per Legatos in auxilium aduocatis, Neapolim, Salernumquè progreſſus, boni Pontificis partes nequaquam prætermiſit; ſed conuocato pro viribus exercitu, adiuuantibus Venetis, alijſquè Principibus Chriſtianis, non vulgarem de hoſtibus cædem edidit, eoſdemquè pro maiori parte ex Italia deturbauit; Bergomenſe, *l* & Ciacconio *m* referentibus.

Ioannes IX. Alberico Tuſciæ Regulo in auxilium aſcito, & exercitu comparato; qui ſub Leone IV. in Italia remanſerant Saracæni, hos omnes expulit, Platina *n* ſic
E affirmante: latius tamen hanc rem proſequitur Baronius *o* videndus, licèt ipſe huius rei auctorem Ioannem X. ſcribat. Hoc etiam ſedente, Lambertus Imperator donationes Eccleſiæ à Regibus anteceſſoribus factas confirmauit, Sigonio *p* teſte.

Agapitus II. ad compeſcendam Berengarij tyranni audaciam manus in perſonas eccleſiaſticas mittentis, & ab eis tributum exigentis, haud diutiùs id tollerandum cenſuit, ſed auxilium ab Othone Pio Rege petendum, quod felicitèr conſequutus eſt;

a de Regn. Ital. lib. 4. ſub an. 817
b in vita Paſchalis I.
c diſt. 63. c. 30. ego Ludouicus.
d tom. 9. an. 817
e annal. tom. 10 ſub anno 844.
f in vita Sergij II. to. 1. col 291.
g annal tom. 10 anno 852.
h in hiſtor. Anglicana.
i in vita Leonis 4.
k in antropolog. lib. 22. pag. apud me 252.
l in ſuppl. chronicor. lib. 11. anno 880.
m in vita Ioãnis VIII.
n in vita Ioannis IX.
o in annal. tom. 10 anno 915. in prin.
p de Regn. Ital. lib. 6. ſub anno 898.

a annal.tom.10 ann.950.& 951
b annal.tom.10. ſub anno 955 & ſub anno 963.

eſt; nam Berengarius Regem Italiæ agens, eiuſquè filius Adelbertus Italia pulſi in
Germaniam mittuntur, Baronio *a* teſte.
Ioannes XII. quem malis artibus, & adhuc impuberem Pontificiam Dignitatem
inuaſiſſe, Platina, & Ciacconius in eius vita, Baronius verò in annalibus *b* ſcribunt,
Berengarij tyrannidem iterum Italiam deuaſtantem haud vlterius ferre valens, ad A
Othonem Regem Legatos miſit, eumquè hac conditione in Vrbem euocauit, vt Le-
gatis Apoſtolicæ Sedis antea iuramento promitteret, ſibi, Romanæquè Eccleſiæ bona
à tyrannis ſublata reſtituere; cuius iuramenti formulam ſi cognoſcere cupis, Gratia-
num, *c* & Baronium *d* conſule, qui ſubdit *Ioannes igitur malè conſcius de ſua*
in Sedem Apoſtolicam intruſione, ab Ottone, quem vocat, ſic Romanæ Eccleſiæ libe-
rationem ab Ottone, quem vocat, exoptat, vt tamen antea voluerit, ſibi conſultum
eſſe. Præſtito igitur ab Ottone iuramento, Romam pacificè adijt, Imperialiquè Di-
gnitate ſublimatus, nedum quæ à Berengario ſublata fuerant Romanæ Eccleſiæ red-
didit, verùm etiam quæ antea Pipinus, Carolus, & Ludouicus Imperatores Beato
Petro, & Romanæ Eccleſiæ donauerant, ſuo diplomate aureis literis exarato, Romæ B
in autographo in Arce S. Angeli, & in Vaticana Bibliotheca duobus exemplaribus
aſſeruato, Baronio teſte *e* confirmauit his verbis. *In Nomine* Domini Dei *Omnipo-*
tentis Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Ego Otto Dei gratia Imperator Auguſtus,
vnà cum Ottone glorioſo Rege filio noſtro Diuina ordinante Prouidentia ſpondemus,
atque promittimus per hoc pactum confirmationis noſtræ Tibi Beato Petro Principi
Apoſtolorum, & Clauigero Regni Cœlorum, *& pro te Vicario tuo D.Ioanni Summo*
Pontifici, & vniuerſali XII. Papæ, ſicut à prædeceſſoribus veſtris vſque nunc in ve-
ſtra poteſtate, atque ditione tenuiſtis, & diſpoſuiſtis, Ciuitatem Romanam *cum Du-*
catu ſuo, & ſuburbanis ſuis, atque viculis omnibus, & territorijs eius montanis, &
maritimis, litoribus, atque portubus, ſeu cunctis Ciuitatibus, *Caſtellis, Oppidis, &*
viculis Tuſciæ partibus, ideſt Portum, Centumcellas, *Cerem, Bledam, Marturianum,*
Sutrium, Nepem, Caſtellum, *Galliſem, Ortem, Polimartium, Ameriam, Tudam,* C
Peruſiam cum tribus inſulis ſuis, ideſt maiore, minore, puluenſim, * *Nar-*
niam, & Vtriculum, cum omnibus finibus, ac territorijs ac ſupraſcriptas Ciuitates
pertinentibus. Nec non Exarchatum Rauennatem *ſub integritate, cum vrbibus, ciui-*
tatibus, oppidis, & Caſtellis, quæ piæ recordationis domnus Pipinus, & domnus Ka-
rolus excellentiſſimus Imperator prędeceſſores videlicet noſtri Beato Petro Apoſtolo, &
prædeceſſoribus veſtris iamdudum per donationis paginam contulerunt; hoc eſt Ciui-
tatem Rauennam, *& Aemiliam, Bobium, Ceſenam, Forumpopuli, Forumliuij, Fa-*
uentiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comaclum, *& Hadrianis, atque Gabel-*
lum, cum omnibus finibus, territorijs, atque inſulis terra, mariquè ad ſupraſcriptas
ciuitates pertinentibus, ſimul & Pentapolim, videlicet Ariminum, Piſaurum, Fa-
num, Senogalliam, Anconam, Auſimum, Humanam, Heſim, Forumſemproníj, *Mon-* D
teſeltri, Vrbinum, & territorium Balnenſe, Calles, Luciolis, *& Eugubium cum om-*
nibus finibus, & territorijs ad eaſdem ciuitates pertinentibus. Eodem modo territo-
rium Sabinenſe, *ſicut à domno Karolo Imperatore anteceſſore noſtro Beato Petro A-*
poſtolo per donationis ſcriptum conceſſum eſt, ſub integritate. Item in partibus Tu-
ſciæ Longobardorum *Caſtellum Felicitatis, Vrbem veterem, Balneum* Regis, *Feren-*
tum, Viterbium, Ortem, *Martam, Tuſcanam,* Suanam, *Populonium, Roſellas, cum*
ſuburbanis, atque viculis omnibus, & territorijs, ac maritimis oppidis, ac viculis,
ſeu finibus omnibus. Itemquè Almus cum inſula Corſica, *deinde in Suriano,*
deinde in Monte Bardonis, deinde in Bereeto, exinde in Parma, deinde in Regio,
exinde in Mantua, atque in Mònte Silicis, atque Prouincia Venetiarum, & Iſtria;
nec non & cunctum Ducatum Spoletanum, *ſeu* Beneuentanum, *vnà cum Eccleſia* E
S.Chriſtinæ poſita prope Papiam *iuxta Padum quarto milliario. Item in partibus*
Campaniæ Soram, *Arces, Aquinum, Arpinum, Theanum, & Capuam, nec non patri-*
monia ad poteſtatem, & ditionem veſtram pertinentia, ſicuti eſt patrimonium Bene-
uentanum, & patrimonium Neapolitanum, & patrimonium Calabriæ ſuperioris,
& inferioris. De ciuitate autem Neapolitana, cum caſtellis, & territorijs, & fini-
bus, & inſulis ſuis ſibi pertinentibus, ſicut ad eaſdem reſpicere videntur; nec non pa-
trimonium Siciliæ, ſi Deus noſtris illud tradiderit manibus; ſimili modo Ciuitatem
Caietam, *& Fundum cum omnibus earum pertinentijs. Inſuper offerimus Tibi*
Beate Petre Apoſtole, Vicarioquè tuo domno Ioanni *Papæ, & Succeſſoribus eius pro*
noſtrę animæ remedio, noſtriquè filij, & noſtrorum parentum de proprio noſtro Regno
ciui-

c c. 33. tibi domine, diſt. 63.
d loco cit. ſub anno 960.
e in annal. tom. 10. ſub an. 962.
* & Lata.

ciuitates, & oppida cum piſcarijs ſuis, ideſt Reatem, Amiternum, Furconem, Nurſiam, Baluum, & Marſim, & alibi Ciuitatem Interamnem cum pertinentijs ſuis. Has omnes ſupradictas prouincias, vrbes, ciuitates, oppida, & caſtella, viculos, & territoria, ſimulquè & patrimonia pro remedio animę noſtrę, & filij noſtri, ſiue
A *parentum noſtrorum, ac ſucceſſorum noſtrorum, & pro cuncto à* Deo *conſeruato, atque conſeruando Francorum populo, iam dicta Eccleſia tua Beate Petre Apoſtole, & per te Vicario tuo ſpirituali patri noſtro domno Ioanni* Summo Pontifici, *& vniuerſali Papa, eiuſquè Succeſſoribus vſque ad finem ſaeculi eo modo confirmamus, vt in ſuo detineat iure, principatu, atque ditione. Simili modo per hoc noſtra delegationis pactum confirmamus donationee, quas pia recordationis domnus Pipinus Rex, & poſtea domnus Carolus excellentiſſimus Imperator Beato Petro Apoſtolo ſpontanea voluntate contulerunt; nec non & cenſum, vel penſionem, ſeu cęteras dationes, quae annuatim in Palatium Regis Longobardorum inferri ſolebant, ſiue de Tuſcia, ſiue de Ducatu Spoletano, ſicut & in ſupraſcriptis donationibus continetur, & inter ſancta memoria Hadrianū Papam, & domnū Carolum Imperatorē conuenit, quando idē Pon-*
B *tifex eidem de ſupraeſriptis Ducatibus, ideſt Tuſcano, & Spoletano ſua auctoritatis praeceptū cōfirmauit, eo ſcilicet modo, vt annis ſingulis prędictus cenſus ad partē Eccleſia Beati Petri Apoſtoli perſoluatur, ſalua ſuper eoſdem Ducatus noſtra in omnibus dominatione, & illorum ad noſtram partem, & filij noſtri ſubiectione. Caeterùm, ſicut diximus, omnia ſuperius nominata ita ad veſtram partem per hoc noſtra confirmationis pactum roboramus, vt in veſtro permaneant iure, principatu, atque ditione, & neque à nobis, neque à Succeſſoribus noſtris per quodlibet argumentum, ſiue machinationem in quacumque parte veſtra poteſtas imminuatur, aut à vobis inde aliquid ſubtrahatur de ſupraſcriptis videlicet prouincijs, vrbibus, ciuitatibus, oppidis, caſtris, viculis, inſulis, territorijs, atque patrimonijs, nec non & penſionibus, atque*
C *cenſibus, itaut neque nos ea facturi ſimus, neque quibuslibet ea facere volentibus conſentiamus. Sed potius omnium, quę ſuperius leguntur, ideſt prouincia, ciuitates, vrbes, oppida, caſtella, territoria, & patrimonia, atque inſula, cenſuſquè & penſiones ad partem Eccleſia Beati Petri Apoſtoli, atque* Pontificum *in ſacratiſſima illius Sede reſidentium, nos, in quantum poſſumus, defenſores eſſe teſtamur, ad hoc vt ea in illius ditione ad vtendum, & fruendum, atque diſponendum firmiter valeant obtineri; ſalua in omnibus poteſtate noſtra, & filij noſtri, poſterorumquè noſtrorum, ſecundùm quod in pacto, & conſtitutione, ac promiſſionis firmitate Eugenij Pontificis, ſucceſſorumquè illius continetur &c.* Omiſſis quibuſdam alijs ad electionem Romani Pontificis ſpectantibus, nec ad rem noſtram modò facientibus. Denique in haec verba clauditur Diploma. *Hoc vt ab omnibus fidelibus Sanctę Dei Eccleſię, & noſtris firmum eſſe credatur, proprię manus ſignaculo, & nobilium optimatum noſtro-*
D *rum ſubſcriptionibus hoc pactum confirmationis noſtrę roborauimus, & bullę noſtrę impreſſione obſignari iuſſimus.*

† Signum domni Ottonis Sereniſſimi Imperatoris, ac ſuorum Epiſcoporum, Abbatum, & Comitum.

† Signum Adaldagi Hamaburgenſis Eccleſię Archiepiſcopi.
† Signum Hartberti Curienſis Eccleſię Epiſcopi.
† Signum Druogonis Oſnaburgenſis Eccleſię Epiſcopi.
† Signum Votonie Argentinenſis Eccleſię Epiſcopi.
† Signum Otruuini Hilſensheimenſis Eccleſia Epiſcopi.
† Signum Landrueearti Mindonenſis Eccleſię Epiſcopi.
E *† Signum Otgeri Nemetinenſis Eccleſia Epiſcopi.*
† Signum Gezonis Tortonenſis Eccleſia Epiſcopi.
† Signum Hucberti Parmenſis Eccleſię Epiſcopi.
† Signum Vreidonis Mutinenſis Eccleſia Epiſcopi.
† Signum Attonis Fuldenſis Monaſterij Abbatis.
† Signum Gunthrarij Herolfesfeldenſis Monaſterij Abbatis.
† Signum Eberarti Comitis.
† Signum Gunthrarij Comitis.
† Signum Burghbarti Comitis.
† Signum Vtonis Comitis.
† Signum Cronratis Comitis.

† *Signum Ernuſtes.*

† *Signum Thictberis, Riedages, Liupen, Hartuuigis, Arnoluct, Ingiltbies, Burchartes, Retinges.*

Anno Dominicæ incarnationis nongenteſimo ſexageſimo ſecundo indictione quinta, menſe Februarij, decimotertio die eiuſdem menſis, anno verò domni Ottonis Imperij inuictiſſ. Imper. vigeſimo ſeptimo, facta eſt hæc pactio feliciter. Quam nos ex Baronio *a* loco ſupra citato deſumpſimus. A

a in annal. tom. 10 anno 962. pag. 764. littera B.

Ioannes XIII. Rauennam vnà cum Ottone Imperatore profectus, ibiquè anno ſalutis 967. celebrato Paſchate, plurimos ex Italia, & Romania Epiſcopos conuocauit, & habita Synodo, poſt multa ad vtilitatem Eccleſiæ adinuenta, donationis antea ab eodem Imperatore Ioanni XII. factæ confirmationem obtinuit; præter Conſules ex Italia pulſos, Tribunos ſuſpendio necatos, Petrum Vrbis Præfectum nudatum aſino impoſitum, vtre redimitum, ad ludibrium circumductum, virgis cæſum, & carceri demum traditum, tanquam ipſius Pontificis, & Romanæ Eccleſiæ perduelles, ab ipſo Ottone Imperatore mulctatos vidit; ex Baronio. *b*

b in annal. tom. 10. anno 966. & 967.

Ioannes XV. ad finem anni 985. vt Baronius putat, Pontificalibus redimitus eſt infulis. Hoc ſedente, etſi ſectatores Bonifacij (nefandiſſimi duorum Pontificum interſectoris) quieuerant, nouus in Vrbe tyrannus Creſcentius Nomentanus ſurrexit, qui titulo Conſulatus Munitionem S. Angeli poſſidere aggreſſus eſt, quam adeptus, Ioannem Pontificem nonnihil infeſtare cœpit: hic prædeceſſorum ſuorum ærumnis admonitus, ſecedit in Tuſciam, & Ottonem frequenti legatione ad Vrbem euocat: memores Romani, quæ ea de cauſa, ob iniurias nimium Pontificibus illatas, paſſi erant maiores ipſorum, tum ab Ottone I. tum etiam à II. è veſtigio honorifica legatione eundem Ioannem Pontificem accerſunt, redire rogant, omniquè ſecuritate adhibita, in Vrbem tandem reuocant, cui venienti occurrunt omnes, & pijs officijs, obſequijſquè Chriſti Vicarium, Petri Succeſſorem honorant, ſeq; illi ſubijciunt; ſicquè aliquādo Romana Eccleſia tranquilla pace potita eſt, Baronio *c* ſic ſcribente: verùm Ciacconius hæc Ioanni XVI. tribuit in eius vita. B C

c annal. tom. 10. anno 985. pag. 856 litera B.
d Bzouius in vita Syluestri II. cap. 25. videndus.

Gregorius V. qui Ottonem III. Imperiali corona in Vrbe decorauit, Germaniæ Principibus eligendi Reges in Imperium poſtea à Summis Pontificibus Chriſti in terris Vicarijs promouendos facultatem conceſſit; *d* vt tantis beneficijs Otto deuinctus aliquod grati animi ſignum redderet, ex Vrbe diſceſſurus, ipſius Vrbis ſtatum pacificum Pontifici relinquere in primis laborauit, & omnes, qui Creſcentio tyranno fauerant, inter quos populus Tiburtinus fuit, compreſſit, & ne penitus Tiburtini delerentur, S. Romualdo præſto fuit; & hoc anno ſalutis 996. contigiſſe teſtatur Baronius *e* verùm Sigonius *f* anno ſequenti 997 ſcribit.

e annal tom. 10. anno 996.
f de Regno Italiæ lib. 7. pag. 300.
g in vita Syluestri II in princ.
h in vita eiuſdē Syluestri cap. 36.

Syluester huius nominis II habitis comitijs Kal. Nouembris anno 998. Pontifex Maximus renuaciatus eſt. Otto III. Imperator, Pontifice petente, vetera Pipini; Caroli, Ludouici priuilegia Romanæ Eccleſiæ renouauit, Ciacconio *g* teſte; ſed fuſius tē proſequitur Bzouius *h* à Sigonio mutuatus; his verbis Carolus Sigonius *i* habet. *Quia petente Syluestro, Otho III. Auguſtus; Pipini, Caroli Magni, & Ludouici Imperatorum priuilegia Romanæ Eccleſię conceſſa renouauit, confirmauit, & patrimonium Apoſtolicum vindicauit; iſq; ipſe Syluester Pontifex Vrbeuetum profectus, Rempublicam eius ciuitatis multis ſalutaribus legibus iunxit, & Cæſenam admoto exercitu circumſedit, & ad obſequium Romanæ Sedis reuocauit.* D

i lib. 7. pag. apud me 301.
K de Regno Italia lib. 8.
l annal tom. 11. anno 1004. & ſeqq.

Ioannes XVIII. (quem Sigonius, *k* & Baronius *l* XIX. dicunt) 12. Kal. Decembris 1003. altero Ioanni cognomento Sicco in Pontificatu ſucceſſit: hic ægreferens Sardiniam, & Corſicam à Saracænis iam inde à Caroli Magni temporibus occupatam, propoſito diplomate indulſit, vt qui eas occupaſſet, ſibi haberet, dummodo Chriſtianos ſæuo Saracænorum imperio liberaſſet: quo edicto inuitati Piſani Sardiniam, Genuenſes Corſicam anno 1004. aut ſequenti anno inuaſerunt, vt Sigonius *m* ſcribit. E

m de Regn. Ital. lib 8. an. 1004. pag. 305.
n in annal. tom. 11. ſub an. 1009
o in ſupplem. cronic. lib. 12. in Sergio IV.
p in vita eiuſdē Pontificis.

Sergius IV. poſt Ioannes XIX. in Pontificatu ſufficitur, Baronio *n* & alijs teſtibus. Huius Pontificis conſilio omnes Italiæ Principes fœdere compoſito è Sicilia Saracænos expellere conſtituunt; vnde & Giulielmus magni Tancredi Normandorum Ducis filius, adiuuantibus Campano, & Salernitano Principibus, è Sicilia ipſa breui temporis ſpatio omnes expulit: ita Bergomenſis *o* & Ciacconius *p* ſcribunt.

Benedictus VII. (quem multi VIII. vocant) poſt Sergium IV. in Apoſtolica Sede

locatur;

locatur; eoquè ſedente, Henricus Imperator, poſt accepta in die Reſurrectionis Dominicę ſolemni cæremonia Auguſtalia inſignia, priuilegia, vt Sigonius *a* ait, inde Ciuitatibus Eccleſijſquè renouare ingreſſus, in primis beneficia, ac iura, à Pipino, Carolo, Lodouico, Ottonibus patre, & filio Eccleſiæ Romanæ quondam conceſſa
A firmauit: eæ Tabulæ adhuc leguntur iiſdem prope verbis deſcriptæ, quibus Ludouici fuerunt; hæc Sigonius, & confirmat Ciacconius *b* ſed Baronius *c* verba huiuſmodi confirmationis, eaquè cum quatuor manuſcriptis collata, videlicet cum Codice Cencij Camerarij, cum volumine priuilegiorum Romanæ Eccleſiæ, cum autographo Molis Hadrianæ, cum ſuo manuſcripto refert, apud ipſum videnda. Ciuitatem quoque Bambergenſem Romanæ Eccleſiæ, & Beato Petro Cenſuariam, equum ſcilicet album, & centenas marcas argenti in ſingulos annos daturam agnouit; vt Sigonius *d* ſcribit. Baronius *e* addit. Vt ab huiuſmodi cenſu ſolueretur, Henricus iunior vice Bambergæ tradidit Eccleſiæ Romanæ Beneuentum tempore Leonis IX. Romani Pontificis,

a de Regn. Ital. lib. 8. ſub anno 1014.
b in vita Benedicti VII.
c in annal. tom. 10. anno 1014. pag. 48. ſub litera B.
d de Regn. Italia lib. 8. anno 1019.
e in annal. tom. 11. d. anno 1019. pag. 63. lit. A.

Gregorius VI. depoſitis tribus Sedis Apoſtolicæ inuaſoribus, tanquam Eccleſiæ Dei liberator anno 1045. Pontifex Maximus renunciatus eſt; quem aliqui ob ſimo-
B niæ labem in Sutrina Synodo Henrico III. interueniente, a Sede Apoſtolica poſtea depoſitum ſcribunt; ſed Baronius *f* rationibus ſatis claris illum ab hoc purgat crimine, & optimè de Eccleſia Dei meritum fuiſſe ſcribit: ſiquidem Gilbertus hiſtoriarũ ſcriptor, quem ſequuti ſunt Platina, Ciaccouius, & Baronius, affirmat, Gregorium VI. cum Sedis Apoſtolicæ dignitas priorum Pontificum negligentia labefactata eſſet, hanc ſua auctoritate, & animi magnitudine reſtituiſſe; Ditionem Eccleſiæ breui recuperaſſe, & latrones circa Vrbem graſſantes, quorum ſæuitia peregrini ad eam Religionis cauſa accedentes necabantur, è medio ſuſtuliſſe, prius execrationibus, & interdictis admonitos, deinde vi, & armis domitos; prædia, & iura Eccleſiæ recuperaſſe: hæc, & alia ab auctoribus ſupra relatis, & apud ipſos videnda referuntur.

f in annal. tom. 11. anno 1014.

C Leo huius nominis IX. dum in Germania moraretur, de locis, aliiſquè iuribus S. Petri in Germania exiſtentibus malè poſſeſſis, de illis inquam recuperandis, & vt Bambergenſis Ciuitas cum Beneuentana permutaretur, vt ſupra in Benedicto VII. diximus, cum Henrico Imperatore egit. Cum autem Beneuentum, & alia Romanæ Eccleſiæ bona à Northmannis occuparentur, accepto ad eos profligandos ab eodem Imperatore exercitu, contra illos arma mouit; quamuis occulto Dei iudicio (quia fortè, vt Baronius *g* autumat, tantum Sacerdotem ſpiritalis potius, quàm pro caducis rebus carnalibus pugna decebat, ſiue quòd nefarios homines quammultos ad ſe ob impunitatem ſcelerum, vel quæſtum auarum confluentes, contra itidem ſceleſtos expugnandos ſecum ducebat, ſiue alias ob cauſas apud ipſum videndas) malè hæc pugna ceſſiſſet; ipſe namquè Pontifex captus (licèt Pontificali
D ſemper ſeruato etiam ab hoſtibus honore) Beneuentum ducitur; ibiquè b ipſis victoribus Apoſtolici culminis reuerentia vti victor habitus, & veniam diſcedendi datam acceptare noluit, niſi ſuis omnibus paritèr relaxatis, quod eidem obſequentes præſtitere Northmanni; Pontifici in omnibus perinde ac victori morem gerentes: ita Baronius loco iam dicto, quæ à Sigonio quoque pro maiori parte referuntur *h* Habes etiam huius Pontificis Sanctionem, *i* qua inuadentibus domos, & bona Epiſcoporum defunctorum communio fidelium interdicitur; & hos tanquam putridum membrum excommunicationis ferro à S.R.E corpore detruncandos edicitur: hi namquè matrem ſuam Eccleſiam, in qua ex qua, & Spiritu Sancto regenerati ſunt, vt viperinum genus diſſipare contendunt: deprimatur ergo auſus illicitus, & nefarius diabolicæ inſtigationis, cohibeatur exceſſus, abſtineat manus audax ab eccleſia-
E ſtico patrimonio, ne victus pauperum pereat, ne quod ex oblatione fidelium iam Deo factum eſt ſacrificium, præda raptorum fiat: hæc Sanctiſſimus Pontifex. *k*

g in annal. tom. 11. anno 1053. pag. apud me 189
h de Regn. Ital. lib. 8. ſub anno 1053.
i in Bullar. nou. tom. 1. pag. 10. Conſtit. 1.
k d. Conſtit. §. 2. & 3.

Victor II. anno Domini 1055. Romani Pontificis inſignia ſuſcepit; annos duos, menſes tres, dies ſexdecim, Henrico III. & eius filio Henrico IV. laudabiliter ſedit. Vrbe aliquot, arces, & oppida Romanæ Eccleſiæ prioribus ſæculis amiſſa recuperauit. Ita Ciacconius. *l* Addit Baronius, *m* in Concilio Tholoſano, eodem Pontifice curante habito, contra laicos res eccleſiaſticas vſurpantes hæc ſancita fuiſſe. *Et quia audiuimus, quoſdam laicorum nefario auſu res eccleſiaſticas ſuis vſibus applicuiſſe,*

l in vita Victoris II.
m annal. tom. 11. anno 1056. pag 229. lit. E.

Digitized by Google

& iniuſto dominio in ſuum opus retinuiſſe, idcirco omnimodis probibemus, vt nemo laicorum Abbatiam Monachorum, vel Clericorum Archidiaconatum, neque Præpoſituram, vel bonorem Presbyterij, vel Sacriſtæ, ſeu Magiſtri ſcholæ, neque vllos honores ad ius prædictum pertinentes auſit ſuis vſibus retinere, & ſi fecerit, excommunicationi ſubiaceat &c. A

Nicolaus II. poſt Stephanum X. quē dixere IX. an. Chriſti 1059. Romanæ, & vniuerſali Eccleſiæ præficitur: vt cum Normandis de rebus Eccleſiæ temporalibus vtilitèr tranſigeret, Melphi in Apulia Conuentum habuit, ibiquè accedentibus Normandis, & reſtitutis omnibus terris Beati Petri, quas abſtulerant, in libera poteſtate Summi Pontificis, à vinculo excommunicationis ſoluuntur, & in gratiam Sedis Apoſtolicæ recipiuntur: quia verò potentia, & vires eorum tunc temporis in Vrbe Romana Magnates cæteros ſuperabant, & in cauſis Eccleſiæ contra illos, qui Apoſtolicę Sedis iura violentèr occupauerant, Romano Pontifici magnum ſolatium, & oportunum auxilium manu valida poterant exhibere, addit Sigonius, *a* proximum Leonis periculum ante oculos habens, & populorum ſuorum quotidianas defectiones reformidans, fidelitate ab eis accepta, præter Beneuentum, totam Apuliam, & Calabriam eis conceſſit, atque Siciliæ Ducatum confirmauit; eoſquè ſolemni ſacramento adegit, ſe Eccleſiæ Romanæ fideles, ligioſquè (ſic enim loquebantur) futuros, atque annui tributi nomine duodenos in ſingula boum iuga denarios ſoluturos: ita Baronius, *b* qui Roberti iuramentum de prædicto tributo ſoluendo, & fidelitate, ex libro, qui inſcribitur *liber Cenſuum*, in Vaticano exiſtente deſumptum refert, apud ipſum viden. Cum verò Romani Pontifices Nicolai prædeceſſores multa quidem indigna à Comitibus Tuſculanis, & alijs Comitibus vicinorum oppidorum paſſi eſſent, Nicolaus ipſe, non abſque nutu Dei, conſilium inijt eiuſmodi nefarios homines, eorumquè loca munita manu eurrere potentiori; quod egregiè per Normandos, quos ſecum ex Apulia duxerat, perficiendum curauit: diſpoſitis namquè omnibus ad Beneuentanum patrimonium pertinentibus, per Campaniam tranſiens, Præneſtini, Tuſculani, & Nomentani tanquam contumaces, & à Domino ſuo, nempe Pontifice rebellantes, grauiſſimis affecti ſunt damnis. Deinde flumium Tyberis cum immenſa militia, & fortitudine armatorum peditum, & ſagittariorum copioſa multitudine tranſiens, Galeriam, & alia Gerardi Comitis Oppida diripuit, Caſtella omnia Sutrium vſque expugnauit, & Eccleſiaſticam Ditionem tutiſſimam reddidit: Ciacconio, *c* & alijs hoc ſcribentibus. B C

a de Regn. Ital. lib. 9. pag. apud me 342. ſub an. 1059.

b annal. to. 11. anno 1059. pag. 267. & ſeq.

c in vita Nicolai II. tom. 1. col. 371.

Alexander II. mortuo Nicolao, pridie Kal. Octobris anni 1061. abſens creatus Pontifex, auxilio Gottiſredi Tuſciæ Ducis Romam perducitur, ibiquè ſine Regis auctoritate conſecratur; quod ægrè ferens Henricus Rex, Cadaloum Parmenſem Epiſcopum Pſeudopontificem, Honorij II. nomine, Baſileæ in Conuentu Epiſcoporum dixit, eundemquè in Italiam miſit; hic à Giberto Lombardiæ Præfecto ſummo ſtudio excipitur, & Romam ineunte Aprili perducitur conſecrandus; ac 18 Kal. Maias caſtris ad Vrbem Leoninam locatis, vi perrumpere in eam contendit, Alexandro Lateranum tenente: Romani, & Gottifredus cum valida Tuſcorum manu, ingenti animorum alacritate, vt in ſummo Vrbis periculo adfuerunt, & Lombardorum irruptionem prohibuerunt, ita Gibertus metuens, ne à Mathilde circumueniretur, ab Vrbe receſſit, & Cadaloum Mediolanum reduxit: ineunte vere, Cadalous nocturnis ad occultandum aduentum confectis itineribus, ex improuiſo ad Vrbem acceſſit, atque Vrbe Leonina per noctem furto occupata, Baſilicam Vaticanam inuaſit, ſed fraude, illuceſcente die, detecta, repentè armis à populo petitus, cum impetum eius ſuſtinere non poſſet, auxilio Cincij Romani hominis potentis, imprimiſquè magna ab eo vi pecuniæ comparati, in Arcem refugit, ibiquè ab aduerſarijs acritèr eſt obſeſſus: cuius obſidionis ſoluendæ cum Germani rationem idoneam nullam inuenirent, ad pacem animos conuerterunt, & de Concilio conuocando Mantuæ, quæ erat in Ditione Mathildis, ſtatutum eſt: itaque eò & Alexander ipſe, & ſacer Cardinalium Cœtus, & Epiſcopi fermè Italiæ omnes venerunt; & V. Kal. Nouembris ſummo omnium conſenſu Cadaloo repudiato, & à ſacris remoto, ipſe Alexander retentus eſt: qui ad motus in Campania locis, Capuæ vicinis à Ricardo Principe Vrbis Patriciatum ambiente excitatos Romam profectus eſt, & Gottiſredum Ducem è Tuſcia acciuit; qua re comperta Riccardus ſibi metuens, Campania ceſsit, Iordane, & Gulielmo Riccardi filijs ſolis cum D E

ſuis apud Aquinum obſtare parantibus; Gotifredus autem iam adulto Maio,
Pontifice, & Cardinalibus ſtipatus cum exercitu Aquinum proceſſit, ibiquè per
decem, & octo dies cum Northmannis æquo marte, & vario euentu pugnauit; de-
mum res per colloquium tranſacta, Dux ingenti pecunia accepta domum repetijt.
Ita Sigonius *a* ſcribit; confirmat Baronius; *b* & Ciacconius *c* refert his verbis,
A ſed anno 1065. *Rebus omnibus Hildebrandi diligentia in Vrbe pacatis, Alexander*
Romam rediit, cuius ſuaſu Hildebrandus Gotthofridi Ducis & Mathildis Comitiſ-
ſæ auxiliantibus copiis fretus, quę ſchiſmatis tempore Normandi in Campania de Ec-
cleſia Romana vi abſtulerant, recepit, pacemquè cum ijs renouauit, & ipſorum Dux
Robertus Guiſcardus Principatus ſui poſſeſſionem beneficiario iure ab Alexandro II.
quemadmodum etiam à Nicolao II. primum fecerat, ſuſcepit &c.

a de Regno Italia lib. 9 ſub annis 1061. vſque ad 1066.
b annal. tom. 11 anno 1066. in prin.
c in vita Alexandri II. tom. 1. col. 399. & ſeq.

Gregorius VII. quanta ab initio Pontificatus ad extremum vſque pro Eccleſia-
ſtica ditione tuenda paſſus fuerit, quiduè contra Henricum IV. alioſquè Sedis Apo-
ſtolicæ rebelles egerit, ne nimius ſim, ad hiſtoricos fermè omnes te lectorem reij-
cio; præcipuè Platinam, Ciacconium, & alios, qui eius collegerunt geſta; ad ſa-
B turitatem verò Baronius, *d* & Sigouius, *e* quos conſule. Verba tamen ab ipſo
Pontifice iam morti proximo prolata non omittam, videlicet. *Dilexi iuſtitiam,*
& odi iniquitatem, propterea morior in exilio; Quæ ex Bibliothecario refert Baro-
nius, addens, quomodo Eccleſiæ pax ipſius Gregorij exemplo quæratur. *Ita pla-*
nè (inquit) *perſecutionibus indeſinentibus, diuerſi generis ærumnis, atque ſępe*
cædibus Sacerdotum multò fœlicius paratur Eccleſiæ pax, libertas acquiritur,
atque confirmatur Eccleſiaſtica, & ſalus quæritur animarum; ſic Sacerdotes
ſuos pugnare, & vincere Chriſtus docuit, cuius paſſionibus, & infirmitatibus ro-
bur, ac fortitudo, ac morte denique vita eſt fidelibus comparata. Mentior, niſi iſta
iam experimento rerum præſentium monſtrari poſſint per Gregorium, nempe vendi-
catas è manibus Principum Eccleſiarum inueſtituras; liberam electionem Romano-
rum Pontificum poſtliminio reſtitutam, diſciplinam eccleſiaſticam collapſam peni-
C *tus reſtitutam, & alia innumera bona parta.* Hęc Baronius *f* Poteris etiam, ſi
lubet, videre huius Pontificis eccleſiaſtica fulmina contra impium Henricum IV.
vibrata, apud Cherubinum *g*

d in annal. tom. 11 ab anno 1073 vſque ad 1086.
e de Regno Italia lib. 9. ſub iiſdem annis.
f in annal. ſub anno 1085. pag. 587. ſub litera B
g in Bullar. nou. tom. 1. pag. 12. & ſeq.

Victor huius nominis III. a Gregorio VII. dignus, qui ſibi in Pontificatu ſucce-
deret, Cardinalibus, & Romano Clero laudatus; poſt iterum, ac tertiò Pontifica-
lia inſignia recuſata, denique Paſchate Caſſini, cuius Abbas fuerat, celebrato, cum
Capuano, & Salernitano Principibus ad Vrbem progreſſus, extra porticum S. Pe-
tri conſedit, atque ædem, quam Clemens Pſeudopontifex tenebat, egregia ſuo-
rum opera vſus recepit. VII. verò Idus Maij, anno Chriſti 1087. ideſt ipſa poſt
Aſcenſionem Dominica Romanis in Vaticanum egreſſis, ab Oſtienſi, Tuſculano,
Portuenſi, & Albanenſi Epiſcopis ritè conſecratus, atque ſacra in Sede locatus eſt:
D poſtmodum in die S. Barnabæ ſuper Altare S. Petri Miſſam ſolemnitèr celebrans,
eadem die auxilio, atque ope Comitiſſæ Mathildis, traiecto Tyberi, ingreditur
Romam; tranſtyberim enim Vrbem totam, Romanorumquè maximam partem, &
omnem penè nobilium cœtum, Caſtrumquè S. Angeli, Beati Petri Baſilicam, Vr-
bem Oſtienſem, ac Portuenſem habebat ſub ditione ſua; morabatur autem apud
Inſulam Romæ, quæ & ipſa ſui iuris erat: verùm quotidie a Giberto Antipapa la-
ceſſitus, & hoſtilibus impetitus armis, quàmuis illi reſiſtere poſſet, vitans ipſe
germanus Eccleſiæ Catholicæ Epiſcopus Victor aduerſus Chriſtianos bella gerere,
omnem expeditionem militarem aduerſus improbos Saracænos, Italiæ iugitèr lito-
ra infeſtantes, Chriſtianoſquè captiuos abripientes conuertit, ac vexillo Beati Pe-
tri tradito, & noxis omnibus relaxatis, in Aphricam miſit, ac per eos centum mil-
E lia hoſtium cæcidit, & Vrbem eorum maximam cæpit: neque victoria vlla per hæc
tempora fuit inſignior, quippe eodem die in Italia nunciata; quo eſt in Aphrica
comparata. Hæc Sigonius, *h* & Baronius *i* ab alijs accepta ſcribunt.

Vrbanus II. Victori III. in Papatu ſuccedit. Hic optimè ſciens Summi Pontificis
poteſtatem, & iuriſdictionis exercitium, non ſolùm in Italia, & toto Occidente,
cuius immediatè eſt dominus ex donatione magni Conſtantini, & aliorum Princi-
pum, vt ſupra vidimus; verùm etiam in Orientali plaga vbique etiam contra in-
fideles tanquam oues Chriſti per creationem, & præcipuè illos, qui occupando
detinent Ciuitatem ſanctam Hieruſalem, in qua redemptionis humanæ veſtigia ni-
tuerunt, ex qua ſalutis in omnem terrarum latitudinem Sacramenta manarunt;

h de Regno Italia lib. 9. ſub anno 1087.
i in annal. tom. 11. eod. an. 1081

ter-

Digitized by Google

terram Sanctorum, qui a ſæculo fuerunt Prophetarum; terram Apoſtolorum; ter-
ram Domini, & Saluatoris noſtri, quam ipſe Natiuitatis ſuæ myſterio initiauit, vi-
ta, prædicatione, & miraculis illuſtrauit, morte, ſepultura, & reſurrectione ſacra-
uit, Aſcenſionis ſuæ triumpho, & paracleti Spiritus aduentu illuminauit, iuriſdi-
ctionem inquam, & poteſtatem ſuam de iure, licèt non de facto, vt Innocentius *a* A
ſcribit, protractam, & extenſam eſſe, vbi primùm acerbiſſimus Eccleſiæ hoſtis

a in c. quod ſuper, nu. 4. de. voto

Henricus ex Italia ceſſit, & eius amici ad Conradum Lombardiæ Regnum aduer-
ſus patrem adeptum, & ad ipſum Pontificem tranſierunt, & Caſtra ab Henrico ca-
pta receperat, atque aduerſus eum validis munitionibus, præſidijſquè confirmaue-
rat, quibus ex rebus non parùm recreatus, ad facinus non tam ad pietatem inſi-
gne, quàm ad gloriam futuri temporis illuſtre, ſplendidumquè, ad Hieroſolymam
ſcilicet, quæ a Saracænis longo iam tempore tenebatur, recuperandam traduxit
animum, ac Omnipotenti Deo cauſam ſuam protegente, fęliciter abſoluit: quartò
namquè nonas Iulias anno ab Orbe redempto 1099. ſub Chriſtianorum Ditione
Hieroſolyma venit, Sigonio, *b* & alijs multis affirmantibus. lubet tamen hic, vt
melius res ipſa videatur, Gottifredi Buglionis epiſtolam Boemundo Antiochię Re- B
gi ſcriptam apponere. *c Maximis itineribus captis primùm aliquot oppidis Hiero-*

b de Regno Italia lib 9. pag. 38r.
c ex volum. epiſt. Princip. a Donzellin. collect. pag. apud me 126.

ſolymam venimus, quæ vrbs arduis montibus circumdatur, fluminibus caret, &
fontibus, excepto vnico Siloe amne, & eo tenui; multæ inſunt ciſternæ, vbi aſſer-
uentur aquæ, & in vrbe, & in agro. Hinc Arabes, Moabitæ, & Amonitæ orien-
tales ſunt: Idumæi, Aegyptij, & Philiſtæi meridionales. Maritimæ Ciuitates
Ptolemaide, Tyrus, & Tripoles; occidentales Tiberias, Cæſarea Philippi regio
Decapoloes, & Damaſcus ſeptemtrionalis. Ego in oppugnatione Vrbis partem mu-
ri, quæ mihi obtigerat, primus aſcendi, & Balduinum in Vrbem deſcendere iuſſi,
qui ęſſis aliquot hoſtium cohortibus portas perfregit, & Chriſtianos admiſit. Ray-
mundus turrim Dauidis cum precioſiſſima gaza per deditionem accepit. Ad Sala-
monis Templum ventum eſt, ibi peracta fuit pugna, tantaquè hoſtium cædes, vt C
cæſorum cruor noſtrorum talos ſuperaret. Nocte aduentante, ſuperiora Templi ex-
pugnare non potuimus; & altera die Ciuibus miſerabili voce pacem acclamantibus
data. Atque ita Vrbs Hieroſolyma a nobis Idibus Iulij capta eſt, anno ſalutis no-
ſtræ 1099. die 39. poſt cœptā obſidionem, qui annus fuit 409. poſtquam ſub Hera-
clio Saracænis ceſſerat. Adhęc etiam me reluctantem ſummo omnium conſenſu
Hieroſolymæ Regem acclamauere, qui tametſi tantum Regnum horreſcerem, verun-
tamen dabo operam, vt me Chriſtianum Regem, dequè Fide publica optimè meritum
facilè agnoſcant. Tu autem me, quod facis, ama. Vale. Plura ſi cupis de Vrbe Hie-
roſolyma cognoſcere, *d* Villalpandum conſule. Quæ verò in ipſo bello ſacro geſta
fuerint, præter alios ſcriptores, latè, & piè proſequutus eſt Villielmus Tyrij Ar-
chiepiſcopus videndus, prout illum vidit, & ſequutus eſt Baronius, *e* qui nedum
bellum, & victoriam a Chriſtianis conquiſitam, ſed donationem Ciuitatis Tara- D
conenſis anno 1091. a Berengario Comite Barchinonenſi huic Pontifici factam, &
quàm vanis, ac debilibus innixa ſit fundamentis Monarchia Regni Siciliæ, ſcribit:

d in explanat. ad Ezechiel. tom. 3 part 1. lib. 2. cap. 1. & ſequen.
e in annal. tom. 11. ab anno 1095 pag 662 litera A vſque ad annum 1099.

ipſius verò Vrbani mortem his verbis exornat. *Quarto Kalen. Auguſti* (anno ſcili-
cet 1099. *Vrbanum Papam eſſe defunctum affirmat. Rebus iam ſedatis, munitio-*
nibus vendicatis, Romanis omnibus ſibi conciliatis, pacequè diù exule reſtituta,
ipſaquè Eccleſia Catholica in ſtatum tranquilliorem vendicata &c. Et poſt relata
nonnulla Domnizonis carmina eiuſdem Pontificis laudes continentia, ſubdit. *Sed*
non prętereat, quod ad triumphum pertinet Vrbani Papæ, nimirum eodem tempore
contigiſſe capi Hieroſolymam Ciuitatem ab exercitu Chriſtiano ſub Godefredo Duce,
cuius ſanctæ expeditionis, (vt vidiſtis) idem Vrbanus promotor fuit; ſic igitur in
Cœlo meruit ſanctiſſimus triumphare, cui non erat in terris par laboribus ho- E
nor &c.

Vrbano vita functo, Raynerius Monachus Presbyter Cardinalis Pontifex anno
1099. vel inuitus eſt lectus, ac Paſchalis II. vocatus, qui in tanta gratulatione nihil
ſibi antiquius eſſe putauit, quàm vt præſentis ſeditionis reliquias tolleret, Eccle-
ſiamquè pacaret: primùm Clementem apoſtaticum, deinde Henricum, ſibi aggre-
diendum conſtituit: ita pecunia opportunè, qua initio Pontificatus ægebat, a Ro-
gerio Duce adiutus, copias, quæ neceſſariæ videbantur, contraxit, ac bello Albam
tranſlato, oppidoquè expugnato, Clementem inde deiecit: is primùm in Caſtellum

Fu-

Furconenſem abijt, deinde cum inde quoque pulſus longinquiora loca ad ſalutem ap-
peteret, repentina morte correptus expirauit anno 1100. Quem eius fautor Henri-
cus ſextum poſt annum, à filio in acie victus, ab inimicis contumelias paſſus, eò ne-
ceſſitatis, ac miſeriæ peruentus, vt ab Epiſcopo Spirenſi victum ſibi dari apud Spi-
A ram in æde Dei Genitricis à ſe conſtructa impetrare nequiuerit, ad aſtantes con-
uerſus dixerit. *Miſeremini mei vos ſaltem amici mei, quia manus Domini tetigit me*,
VII. Idus Auguſti anno 1106. Sigonio ſcribente, *a* ingenti dolore confectus ad in-
feriora terræ ſequutus eſt. Ad Paſchalem redeo, qui Cauas Oppidum, quod Petrus à
Columna Eccleſiæ eripuerat, recuperauit, & alia duo Caſtra Columnam, & Sagaro-
lum eidem Petro ademit; teſte Platina, *b* quem ſequutus eſt Sigonius: *c* verùm
Baronius *d* rem geſtam his verbis enarrat. *Paſchalis Papa, cuius munus Apoſto-
licum in eo erat, vt euelleret, atque plantaret, deſtrueret paritèr, & ædificaret, in his
erat totus, vt Romanam Eccleſiam in ſplendorem priſtinum reſtitueret, atque ea,
quæ direpta nouiſſet, eadem è tyrannorum manibus vendicaret; quænam autem iſta
fuerint, ita idem qui ſupra auctor vitæ Paſchalis narrat. Eodem tempore D. Papa
B Ciuitatem Caſtellanam per ſuos aggreſſus, locum natura ſatis munitum, miro Dei
auxilio, virtuteque obtinuit; parum poſt obtinuit & Beneuentum. His diebus Pe-
trus de Columna Cauas Oppidum de iure Beati Petri inuaſerat, ſed dum aliena con-
tumacitèr retinere nititur, turpitèr amiſit propria: egreſſus Vrbe D. Papa Cauas rece-
pit, Columna, & Zagarolum Oppida iuris illius ſapientèr expugnata, atque potentèr
ſunt capta: hic primùm occurrit mentio nobiliſſimæ familiæ Calumnenſium, optaſſem*
(inquit) *Baronius honeſtioris tituli occaſione. Addit, ab eodem Paſchale perdomitam
Corſorum familiam; inſuper Stephanum, atque filium cœpiſſe, qui inuadentes Mona-
ſterium S. Pauli, illud in munitionem conuerterant, illique recepta ſceleratorum ma-
nu, haud mediocre faceſſebat Vrbi negocium; loco capto, eundem Stephanum iuſſit
Pontifex in exilium duci. Hi primi fuere Paſchalis Papæ labores, qui eum haud le-
C uitèr fatigarunt*. Hæc Baronius. Poſtquam verò Paſchalis ex Gallia in Italiam re-
dijſſet, ſeque Beneuentum ad res Apuliæ componendas contuliſſet, ibique moram
traheret anno ſalutis 1108. Anagnia, Præneſte, Tuſculum, Sabinuſque tractus, aucto-
ribus Ptolæmæo Sublacenſi, cui eam diſcedens ipſe Ditionem commiſerat, & Petro
à Columna, defecit: quo cognito, Paſchalis, ſimul etiam quòd reditum ſibi ad Vr-
bem ab ijs interclusum videbat, Ricardum Comitem Caietanum, auxilio ſibi acci-
uit, atque inſidijs eorum ſuperatis; Romam reuerſus, bello hoſtibus vtrique illato,
haud magno negocio bona S. Petri recuperauit, ac pacem populis reddidit; ita Si-
gonio *e* ſcribente. Quæ verò inter Paſchalem, & Henricum IV. geſta ſint in Italia,
quantaue damna ab impio Imperatore paſſa fuiſſet Romana Eccleſia, eiuſque Præ-
ſul Paſchalis, idem Sigonius *f* proſequitur. Conſulendus eſt etiam Baronius, *g* &
D alij ferè omnes hiſtorici, qui illorum temporum geſta ſcripſerunt, videndi ſunt. Ad-
dit etiam Sigonius, hoc eodem Pontifice ſedente, anno quippe 1115. purificatam
eſſe donationem, quam gliſcente inter Gregorium VII. & Henricum III. diſcordia,
Mathildis Comitiſſa Beato Petro fecerat: audiamus ipſius auctoris verba. *Mathil-
dis* (inquit) *in morbum lapſa, per ſeptem menſium ſpatium eſt grauiſſimè conflictata,
& cum VIII. Idus Maij multis muneribus ædem S. Cæſarij in agro Mutinenſi do-
naſſet, demum IX. Kal. Auguſti, annos ſex, & ſeptuaginta nata mortem vitæ ſan-
ctiſſimè actæ congruentem oppetijt, atque in Monaſterio S. Benedicti ab auo ſuo inter
Padum, & Larionem conſtructo ſepulturam accepit; mulier non ſolùm egregia pieta-
te, ac religione omnium, & ſuperiorum ſæculorum mulierum præſtantiſſima, ſed etiam
publicis operibus, arcibus, pontibus, vijs, templis, monaſterijs in Lombardia extructis,
E belliſque aſſiduis pro tuenda Eccleſiæ authoritate adminiſtratis, ſingularibus laudibus
in perpetuum celebranda. Hæc gliſcente inter Gregorium, atque Henricum diſcordia,
Lombardiæ, Tuſciæque ditionem teſtamento S. Petro donarat; itaque ea mortua,
non defuere, qui nuncijs miſſis, Henricum ad adeundam Ditionis eius hæreditatem
in Italiam aduocarent: itaque Parma, & Mantua ad eum peruenit; Ferraria, quam
Thedaldus auus à Ioanne XIII. Pontifice acceperat, Romanam ad Eccleſiam redijt;
multa præterea in Lombardia ad Padum Caſtra, & poſſeſſiones fuere, de quibus ma-
gnæ poſtea inter Põtificem, & Imperatorẽ contentiones extitere, eaque modò huic, modò
illi diuerſorũ beneficio Regum ceſſere.* Hæc Sigonius; quod etiã confirmat Benuenutus
Imolenſis, *h* qui poſt relatã huius Comitiſſæ proſapiã, & geſta, ita ſermonem claudit.

a de Regn. Ital. lib. 9. ad fi n.

b in vita Paſchalis II.

c loco cit. ſub anno 1102.

d in annal. tom. 12 anno 1100. pag. 8. litera A.

e de Regn. Italiæ lib. 10. ſub anno 1108. pag. apud me 398.

f eod. lib. 10. ab anno 1110. vſq. ad annum 1118

g annal. tom. 12. ſub ijſdem annis.

h in comment. ad cap. 28. Purgatorij Dantis.

Reli-

Reliquit autem ſibi hæredem Eccleſiam Romanam, *eum amplum patrimonium poſ-
ſideret*. Cum autem hæc donatio facta fuiſſet, vt diximus, ſub Gregorio VII. eiuſq;
Tabulæ ſublatæ, aut deperditæ eſſent, Paſchali II. ſedente, anno ſalutis 1102 illam
Mathildis renouauit, Baronio *a* teſte, qui in Vaticano Codice, quo eiuſmodi mo-
a in annal. tom. 12. d. anno 1102 pag. apud me 27. nimenta deſcripta leguntur, ſed ipſum iam antiquitate nonnihil læſum vidiſſe ait, A
ac fideliſſimè reddidit, ad quem, ne nimius ſim, te lectorem reijciendum putaui:
Huius igitur generoſæ mulieris hìc meminiſſe placuit, quia cum noſtrum præcipuũ
inſtitutum ſit, quæ ad tuendos, conſeruandos, & ampliandos Status Eccleſiaſtici fi-
nes conferunt, enarrare, non ſine aliqua ingenuitatis nota omitti poſſe putaui, quo-
modo Eccleſiaſtica Ditio à tyrannis tutata, vendicata, reſtituta non ſemel tantùm,
ſed perpetuò, quoad vixit, Mathildis Comitiſſæ armis, militibus, pecunia, corporali
præſentia fuit, nec dum ſatis, poſt mortem quoque pijſſima, ac verè Chriſtiana mu-
nificentia non mediocritèr aucta. Quæ omnia præ oculis habens, & grata mente
recolens optimus Pontifex Vrbanus VIII. vt tantorum beneficiorum in Apoſtolicam
Sedem collatorum aliquod in ipſa quoque Vrbe monumentum exiſteret, corpus
Mantua huc aduectum, poſt annum 519. vitali forma exutum, in Baſilica Principis
Apoſtolorum locauit, eiuſquè memoriam è candido marmore excitandam iuſſit, B
Statua appoſita, & in hunc tenorem addita inſcriptione:

VRBANVS VIII. PONT. MAX.
COMITISSAE MATHILDI
VIRILIS ANIMI FOEMINAE
SEDIS APOSTOLICAE PROPVGNATRICI
PIETATE INSIGNI LIBERALITATE CELEBERRIMAE C
HVC EX MANTVANO S. BENEDICTI COENOBIO
TRANSLATIS OSSIBVS
GRATVS AETERNAE LAVDIS PROMERITVM
MONVMENTVM POSVIT.
ANNO MDC. XXXV.

Gelaſius II. poſt Paſchalem Beati Petri Sedem obtinuit anno ſalutis 1118. VII. D
Kal. Februarias. Hic ab Henrico V. Imperatore, quòd ſine auctoritate ſua conſe-
crari paſſus eſſet, hoſtilitèr inſequutus, Capuam profectus eſt, & Conuentu omnium
Epiſcoporum, quos vndique contrahere potuit, grauiſſimo decreto Henricum, &
Gregorium Antipapam damnauit. His incenſus Henricus Vrbe è veſtigio ceſſit, at-
que oppida Latij Pontificia armis inuaſit: in tanta rerum iniquitate nihil ſeſe Gela-
ſius deſeruit, imò confeſtim auxilia Gulielmi Apuliæ Ducis, & Roberti Capuæ Prin-
cipis, aliorumquè Apuliæ procerum aduocauit, atque aduerſus Henricum profectus,
ipſum militaris apparatus fama adeo exterruit, vt Gregorio de Fregepanibus com-
mendata Vrbe repentè diſceſſerit. Harum rerum auctorem habeo Sigonium: *b*
b de Regn. Ital. lib. 10 ſub anno 1118. ſed Fregepanum perſequutionibus non adhuc ceſſantibus, Sugerius illius temporis
ſcriptor à Baronio *c* relatus, ad Francorum Regem confugiſſe his verbis ſcribit.
c annal. tom. 12. eod. anno 1118. pag. 137, lit. D. *Siquidem vnicum illud, vſitatum, tutum, certumquè refugium fuit ſemper* Roma- E
nis Pontificibus *perſecutione vexatis* Regnum Francorum, *ipſos* Francorum *Reges
adire, à quibus & dignè conſueuiſſent ſuſcipi, dignius retineri, atque digniſſimè, cum
facultas adeſſet, compreſſis hoſtibus, ad* Romanam *Eccleſiam reuocari; adeout ſi quis
dicat,* Portum Romanę *Eccleſię fluctuantis* Naniculę *Petri* Galliam *eſſe, non men-
tietur. Hinc Gelaſius cum tyrannide Imperatoris per* Romanos *à Sancta Sede* Ro-
*manæ Eccleſia arceretur, ad protectionem Sereniſſimi Regis Ludouici, & Gallicanę
Eccleſia compaſſionem, ſicut antiquitus conſueuerunt, confugit.* Hæc Sugerius.

Cali-

Caliſtus II. lateris dolore conſumpto iam Gelaſio, a Cardinalibus, qui cum eo
erant Viennæ Comitia habentibus, adiunctis clericis, laicíſquè Romanis, Kalen Fe-
bruarij anni 1119. Summus Pontifex renunciatus eſt: eodem anno Rhemis Synodo
congregata, præter alia, quæ ibi ſancita ſunt, hæc tertio loco leguntur à Baronio *a* — *a in annal. tom. 12. ad anno 1119. pag. 137. lit. B.*
A his verbis relata. *Vniuerſas Eccleſiarum poſſeſſiones inconcuſſas in perpetuum, &*
inuiolatas eſſe decernimus; quòd ſi quis eas abſtulerit, aut inuaſerit, aut poteſtate
tyrannica detinuerit, iuxta illud Beati Symmachi capitulum anathemate perpetuo
feriatur &c. Romam inde tendente Calixto, Gregorius Pſeudopontifex, Burdinus
etiam dictus, Sutrij ſe continuerat, Comitum quorundam præſidio ſeptus: hi ſiue
auaritia obcœcati, ſiue inſolentia inflati infeſtas latrocinijs vias habuerant, eoſquè,
qui Romam tenderent, ſpoliabant; ob id Calixtus ira incenſus, collecto exercitu,
ad Sutrij obſidionem Ioannem Cremenſem Cardinalem miſit: verùm obſidione
opus non fuit; Gregorius enim à Sutrinis ſubitò deditus, is Camelo, verſo in cau-
dam ore, impoſitus, Romamquè ignominioſè reductus, nouo omnibus ludibrio fuit;
demum in Cauenſe Monaſterium incluſus, inglorius mortem oppetijt. Ita Sigonius:
B *b* latius tamen rem hanc proſequutus eſt Baronius, *c* qui anno ſuperiori Calixtum — *b de Regn. Ital. lib. 10. ſub anno 1121. pag. 417.*
Beneuentum venientem, vt Northmannos ad expugnationem Sutrinæ munitionis
hortaretur, Villelmo Duci Apuliæ, & Calabriæ confirmaſſe ait, quæ antea Nicolaus, — *c annal. tom. 12. ſub eod. an. 1121*
& Alexander, atque Gregorius Roberto Guiſcardo ipſius Villelmi auo, atque dein-
de Vrbanus, & Paſchalis Romani Pontifices eius patri Rogerio Duci donauerant;
ac demum idem Paſchalis, eiuſquè Succeſſor Gelaſius ipſimet Villelmo côceſſerant.
De rebus verò in Vrbe à Calixto geſtis Vincentius Bellouacenſis à Baronio *d* rela- — *d loco cit.*
tus ita ſcribit. *Ad pacem autem perpetuò conſeruandam, eundem Pontificem turres*
Cencij Frangipanis, quæ erant officinæ iniquitatum, & præſidia tyrannorum, demoli-
tum eſſe, alias verò Eccleſiæ proficuas erexiſſe, Pandulphus affirmat. Sic igitur Di-
uina potentia factum, vt Eccleſia Romana Imperatoris ſchiſmatici oppreſſa tyrannide,
C *ſchiſmatici Papæ labefactata dedecore, nobilium inſuper Romanorum oppreſſione cal-*
cata, & ignominia deturpata, breui temporis ſpatio glorioſè de hoſtibus triumphans,
ex inſperato ſurrexerit, & pacem ſimul cum libertate Deo volente receperit. Hæc Ba-
ronius, qui in ſequenti anno, nempe 1122. ad pleniſſimam inſtaurandam Eccleſiæ
pacem, reuocandamquè exulem diù, longiuſquè propulſatam concordiam Laterani
indictum generale Concilium, interuenientibus 300. & amplius Epiſcopis ſcribit;
& indicatis Sanctionibus à Gratiano, qui hoc ſæculo claruit, in eius librum *Decre-*
tum appellatum tranſlatis, ab ipſo tantùm omiſſa refert, & in Canone XV. hæc ha-
bes. *Si quis monetam falſam ſcienter fecerit, aut ſtudioſè expenderit, tanquam ma-*
ledictus, & pauperum virorum oppreſſor, nec non Ciuitatis turbator à fidelium con-
ſortio ſeparetur &c. In ipſa quoque Lateranenſi Synodo compoſitas, & ſedatas eſſe
controuerſias tot annis inter Romanam Eccleſiam, ac Imperatores agitatas, ipſius — *e de Regn. Ital. lib. 10.*
D Calixti Pontificis, & Henrici V. Imperatoris literæ teſtantur, à Sigonio, *e* Baronio,
f Laertio Cherubino, *g* & alijs multis relatæ, quarum tenor eſt, qui ſequitur. *Ego* — *f in annal. tom. 12.*
Henricus Dei gratia Romanorum Imp. Aug pro amore Dei, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ,
& D. Papæ Calixti, & remedio animæ meæ dimitto Deo, & SS. Apoſtolis eius Petro, — *g Bull. nou. lib. 1 pag. 17.*
& Paulo, & Sanctę Catholicæ Eccleſię omnem inueſtituram per annulum, & bacu-
lum, & concedo in omnibus Eccleſijs fieri electionem, & liberam conſecrationem.
Poſſeſſiones, & Regalia Beati Petri, quę à principio huius diſcordię vſque ad hodier-
num diem, ſiue tempore patris mei, ſiue etiam meo ablata ſunt, quæ habeo, eidem
S.R.E. reſtituo, quæ autem non habeo, vt reſtituantur, fideliter iuuabo. Poſſeſſio-
nes etiam omnium aliarum Eccleſiarum, & Principum, & aliorum tam clericorum,
quàm laicorum, conſilio Principum, & iuſtitia, quas habeo reddam, & vt reddantur,
E *fideliter iuuabo: & do veram pacem Calixto Papæ, S. R. E. & omnibus, qui in*
parte ipſius ſunt, & in quibus S. R E. auxilium poſtulauerit, fideliter iuuabo, & in
quibus mihi querimoniam fecerit, debitam ſibi iuſtitiam faciam &c. Quę omnia
conſilio, & aſſenſu Principum, quorum nomina ſubſcripta ſunt, acta fuerunt.

Adalbertus Moguntinus Archiepiſcopus.
Fridericus Colonienſis Archiepiſcopus.
Otto Bambergenſis Epiſcopus.
B Spirenſis Epiſcopus.
A. Auguſtenſis Epiſcopus.
G. Traiettenſis Epiſcopus.

Digitized by Google

V. Conſtantienſis Epiſcopus.
E. Abbas Fuldenſis.
Northomannus Dux.
Boniſatius Marchio.
Theobaldus Marchio. A
Cynulphus Comes Palatinus.
Osbertus Comes Palatinus.
Berengarius Comes.
Godefredus Comes.

Ego Fridericus Colonienſis Epiſcopus, & Cancellarius recognoui.

Hoc autem Priuilegium aureo ſigno ipſius Imperatoris munitum in Archiuio Romanę Eccleſiæ tenetur reconditum. Hæc Baronius ex parte Henrici Imperatoris.
Ex parte verò Pontificis ita Calixtus.

Ego Calixtus ſeruus ſeruorum Dei. Dilecto filio ſuo Henrico Dei gratia Romano- B
rum Imperatori Auguſto concedo, electiones Epiſcoporum, & Abbatum Theutonici
Regni, qui ad Regnum pertinent, in pręſentia tua fieri abſque ſimonia, & aliqua
violentia, vt ſi qua inter partes diſcordia emerſerit, Metropolitani, & Prouincia-
lium conſilio, vel iudicio ſaniori parti aſſenſum, & auxilium prabeas: electus autem
Regalia per ſceptrum à te recipiat, exceptis omnibus, quę ad Romanam Eccleſiam
pertinere noſcuntur, & quę ex his iure tibi debet, faciat. Ex alijs verò partibus
Imperij conſecratus infra ſex menſes Regalia per ſceptrum à te recipiat: De quibus
verò mihi quęrimoniam feceris, ſecundùm Officij mei debitum auxilium meum
præſtabo. Do tibi veram pacem, & omnibus, qui in parte tua ſunt, vel fuerunt
tempore huius diſcordia. Data anno milleſimo centeſimo vigeſimo ſecundo, IX. Kal.
Octobris. Hæc apud Cherubinum, & alios locis citatis. C

Honorius II. non ſine magno ſchiſmatis periculo poſt Calixtum Beati Petri Sedem anno ſalutis 1124 obtinet: Dignam annalibus ſacram hiſtoriam hoc anno cõtigiſſe refert Baronius; victoriam quippe, Deo Opt. Max. cauſam protegente, a Chriſtianis vix ad tria millia extimatis contra Saracænos duodecim millium excedentes numerum, apud Aſcalonam comparatam; in bello enim ſeptem millia, in aquis verò quinque millia Saracænorum perierunt, omnes verò Chriſtiani incolumes euaſerunt, Baronio *a* reſcribente. Ad Honorium reuertamur, qui nihil aliud maiori ſtudio cupiebat, quàm Rogerium, qui Apuliam inuaſerat vendicare; ad dignitatem Sedis Apoſtolicæ pertinere exiſtimans capitales cum eo inimicitias, qui tam impudentèr auctoritatem ſuam contemneret, exercere; verùm proprijs viribus nunquã
id auſus fuit attingere. Anno igitur 1127 Roberto Capuano Principe, Raidulpho D
Comitæ Tirolæ, Conuerſanenſibus, Grimoaldo Principe Barenſi, & alijs Baronibus adiuuantibus, Apuliam contra Rogerium venit, vt illinc eum expelleret: Rogerius verò cunctando rem ſibi tutiorem agnoſcens, pugnandi copiam offerre diſtulit, quouſque Barones, qui pro Pontifice erant, tædio, & neceſſitate compulſi, inter ſe diuiſi ad propria remearunt: Honorius autem bellum hoc ſuarum non eſſe virium ratus, Beneuentum redijt, quem Dux Rogerius è veſtigio proſequutus, & miſſis Nuntijs, in gratiam receptus, in ponte, qui ſupra Sebetum eſt, accepto vexillo, Apuliæ Dux ab ipſo Pontifice renunciatus, Romanæ Eccleſiæ ligium ſe fecit, & homagium præſtitit; Baronio, *b* Sigonioquè *c* teſtibus. Addit Ciacconius. *d Inde Signiam Romanę Eccleſiæ acquiſiuit.*

Innocentius II. in duriſſimo ſchiſmate contra Anacletum Pſeudopontificem ve-
rus Chriſti Vicarius in locum Honorij II. Pontificales infulas induit, D. Bernardo E
e teſte, qui tunc in humanis erat, & magnus in vinea Domini operarius ad hoc ſchiſma ſedandum fuit. Ipſe verò Pontifex Innocentius poſt longam peregrinationem per Galliam, aliaſquè Mundi partes, Romam anno ſalutis 1133 reuerſus, & cum in Conſtantiniana Baſilica (cum Vaticana ab Anacleto Antipapa detineretur oppreſſa) Lotharium Regem Imperiali Diademate decoraſſet, hoc ab eo fidelitatis iuramentum habuit. *Ego Lotharius Rex promitto, & iuro tibi D. Papa Innocentio, tuiſquè Succeſſoribus ſecuritatem vitæ & in membris, & malæ captionis, & defendere Papatum, & honorem tuum, & Regalia S. Petri, quæ habes, manutenere, quę non habes, iuxta meum poſſe recuperare &c.* Soluta iam Lateranenſi Synodo, contra Rogerium

a in annal. tom. 12. ſub an. 1124 pag. 160. litera C, D.

b in annal. tom. 12, anno 1128.
c de Regn. Ital. lib. 11. an. 1127. & ſeq.
d in vita Honorij II.
e in epiſt. 124. Hildeberto Turonenſi Archiepiſcopo ſcripta.

Siciliæ

Siciliæ Regem, quòd non ſolùm adulterinum Papam veneratus fuerat, ſed etiam
communione piorum interdictus in pertinacia permanebat, atque electiones, &
conſecrationes Epiſcoporum ad ſe contra decreta trahebat, Sanctum Germanum,
aliaquè Eccleſiæ loca per vim occupabat, Romanorum exercitu comparato, Leonis
A IX. exemplo, eodemquè belli exitu arma inferri iuſſit: capitur enim, Deo permit-
tente, Pontifex, & loco miraculi habitum eſt, vt Baronius *a* ſcribit, quòd Innocen-
tius Papa captiuus ductus, & ſub libera poteſtate Regis, imò hactenus tyranni cru- *a in annal. tom.*
deliſſimi conſtitutus, qui eum adeo prouocaſſet, & per Lotharium Imperatorem *12. anno 1139.*
ſæpe viciſſet, ac per Ducem Apuliæ Rainulphum ſæpe ſuperaſſet (omnium namque *pag. apud me 285*
bellorum promotor ipſe ob recuperanda Eccleſiæ bona fuerat) nihilominus ab eo
omnem reuerentiæ, & honoris cultum acceperit, ac fidelitatis iuramentum pro in-
ueſtitura Regni Siciliæ, & à filijs pro Ducatu Apuliæ, & Principatu Capuano, quos
iam illi ſibi armorum potentia vindicaſſent, & pacificè poſsiderent, tanquam à vi-
ctis, & ſuperatis extorſiſſet; cum tanta fuiſſet in hanc vſque diem in tyranno feroci-
B tas, & inſita natura crudelitas, vt hoſtibus ne quidem parceret defunctis; ſiquidem
Rainulphi Ducis, & Brunonis Epiſcopi, quos viuentes habuerat inimicos, è ſepul-
chro educta cadauera per plateas trahi iuſsit. Hæc Baronius. *b* Tiburtes quoque, *b loc. cit.*
Præneſtini, Tuſculani, Albani à Pontifice defecerunt, quos tandem ad obedien-
tiam redactos, cum pœnas ex Tiburtibus præſertim, à Romanis capi denegaſſet,
Romanorum tumultus, & defectiones expertus eſt, ac tantum ex ea re ſolicitudinis
hauſit, vt languore confectus, VII Kal. Octobris anno 1143. perierit; Sigonio *c* te- *c de Regn. Ital.*
ſte, qui ſuperioribus annis multa per Innocentium, Lothario Imperatore adiuuante, *lib. 11. ſub anno*
pro finibus Eccleſiaſticæ Ditionis tuendis, ac recuperandis contra Rogerium geſta *1143. pag. 450.*
fuiſſe narrat, apud ipſum videnda; & adde ex Platina, *d* & Io. Michaele Bruto, *e* *& ſeq.* *d in vita.*
Rogerium Regni Neapolitani ad Eccleſiaſticam Ditionem ſpectantis inuaſorem ex- *e de inſtauratio-*
puliſſe, & Rainonem Lotharij Comitis Apuliæ Ducem, vt Rogerio noua molienti ob- *ne Italiæ, lib. 2.*
C ſtaret nuncupaſſe: videndus Sigonius. *f*

Lucius II. anno ſalutis 1144. Summus Pontifex renunciatus. Dum Romani nouos *f loco cit. ſub an.*
excitant tumultus, etenim Senatoribus, quos inſtituerant, non contenti, Patricium *1137. pag. 443.*
celſioris Magiſtratum faſtigij adiecerunt, ac vectigalia omnia tam vrbana, quàm pe-
regrina Pontifici erepta ei attribuerunt, Pontificemquè ſacris decimis, & largitioni-
bus Dignitatem tueri ſuam iuſſerunt; dum inquam Romani hæc perperam agunt,
longè poſiti Principes ab extremis terræ laudant, & prædicant Romanam Eccleſiam;
ſiquidem Alphonſus Portugalliæ Dux pietatis ergo ſuum Ducatum Romanæ Ec-
cleſiæ vectigalem annuo cenſu vnciarum auri quatuor conſtituit; ex Baronio. *g* *g in annal. tom.*
Romanorum tamen inſanas actiones blandirijs primùm impedire contendit Lucius, *12. an. 1144 pag.*
D deinde inanes eas expertus, vim adhibendam putauit: itaque poſtero ineunte an- *307. litera D.*
no exercitu comparato, Senatores in Capitolio obſedit, Ordinem illum, qui liber-
tatis Romanæ erat fundamentum, cupiens abolere, vt Sigonius *h* ſcribit. *h de Regn. Ital.*

Eugenius III. perditiſsimo tempore, quo bello ciuili Vrbs flagrabat, & Arnaldi *lib. 11. pag. apud*
Brixienſis ſceleratiſsimi hominis hæreſis, libertati Eccleſiæ, & illius temporali domi- *me 453.*
nio penitus contraria, vigebat, extra Cardinalium Collegium (Abbas enim Mona-
ſterij S. Anaſtaſij trium fontium Ordinis Ciſtercienſis à D. Bernardo electus erat)
repentè ob periculum imminens in locum Lucij II. ſufficitur anno ſalutis 1145. Cum
autem tutus in Vrbe morari nequiret, Viterbium profectus eſt, ibiquè auditis Le-
gationibus è Syria miſsis de damnis ab infidelibus illatis; Edeſſa quippe capta,
Antiochia, atque Hieroſolymis in diſcrimen adductis, anteceſſorum exemplo, Vr-
E bani præſertim, monitus, Chriſtianos Principes & literis, & nuncijs ad opus verè ſan-
ctum, ac pium excitare non diſtulit. Quas verò literas ad Ludouicum Franciæ Re-
gem dediſſet Vetrallæ Tuſciæ Oppido prope Viterbium ſito X. Kalen. Decembris
ſcriptas, Sigonius, *i* & Baronius *k* referunt. Omnibus autem, quæ ad cauſam *i de Regno Ital.*
Orientalem pertinebant, ſatis, vt tunc potuit, conſtitutis, obſtinata Romanorum *lib. 11. ſub anno*
inſolentia grauitèr perinde ac par erat incenſus, eos vlciſci, atque armis ad priſti- *1145.*
num Eccleſiæ ſtudium, obſequiumquè traducere ſtatuit: itaque Lucij exemplo, *k in annal. d.*
haud molli rem agendam brachio ratus, Tibures, cæteroſquè Latij populos; quo- *anno tom. 12.*
rum cauſa ad eum furorem Romani venerant, ad arma ſollicitauit, atque ipſos
eorum ope Romanos inuaſit: Romani cum per aliquot dies acerrimè reſtitiſſent,
tandem tectorum euerſionem, patriæ, fortunarumque amiſsionem extimeſcentes,
pacem petierunt, eamquè demum his conditionibus impetrarunt. *Vt Patricium*

abrogarent, Vrbi Præfectum, qui Pontificis arbitrio eo munere fungeretur, reſtituerent, Senatores ex Pontificia auctoritate tenerent, & Arnoldum turbarum concitorem Vrbe eijcerent, Sigonio *a* teſte. Moritur interea Corradus Rex Romanorum; Fridericus non filius, ſed nepos Regalia Principibus approbantibus capit: hic cum Eugenio Pontifice has præcipuè conuentiones inijt, à Baronio *b* relatas. *Nec treguam, nec pacem faciet cum Romanis, nec cum Rogerio Rege Siciliæ ſine libero conſenſu, & voluntate Romanorum, & D Papæ Eugenij, & Succeſſorum ſuorum. Pro viribus laborabit Romanos ſubiugare D. Papæ ſicut melius vnquam fuerunt à centum retro annis. Honorem Papatus, & Regalia Beati Petri ſicut deuotus, & ſpiritualis Aduocatus S. R. E. contra omnes homines pro poſſe ſuo ſeruabit, & defendet; quæ non habet, recuperare pro poſſe iuuabit, recuperata defendet.* Hæc Baronius, apud quem poteris etiam videre, quænam Pontifex Regi promiſiſſet; licèt à promiſſis recedere coactus, culpa ipſius Regis, ſuarum promiſſionum obliti. Addit denique idem auctor Baronius *c* ex Vaticano Codice. *Hic recuperauit Terracinam, Setiam, Narniam, & Arcem Fummonis, quæ à dominio Beati Petri iamdiu alienata fuerant. Hic vniuit Epiſcopatum Velitrenſem cum Oſtienſi, & Sanctæ Ruſinæ.* A B

a loco ſupra cit. pag. apud me 456 in fin. & ſeq. in prin.
b in annal. tom. 12. anno 1152. pag. 378. lit. C. D
c annal. tom. 12. anno 1153 pag. 384. lit. E.

Hadrianus IV. anno ſalutis 1155 Summus Pontifex creatus. Primo ſui Pontificatus anno, quòd Vuillelmus Siciliæ Rex contra matrem, & dominam ſuam Sacroſanctam Romanam Eccleſiam procacitèr cornua erexiſſet, & congregato exercitu, Beati Petri ditionem inuaſiſſet, Beneuentanam quippe Ciuitatem aliquandiù obſidendo, burgos concremando, in Campania Villam, & Caſtrum Babucum, aliaque immunita loca expugnando, contra eum Beati Petri gladium exerens ſolemni ritu à fidelium communione ſeiunxit, armato milite coercuit, ac demum ligium de more homagium facientem, Regem Siciliæ, Ducem Apuliæ, & Calabriæ, ac Principem Capuæ comprobauit, Sigonio *d* teſte: ſed magis latè Baronius, *e* qui Vuillelmi diploma facti ſeriem continens ex Vaticano deſumptum affert, vnà cum ipſius Hadriani confirmatione. Fridericum Regem, vt Imperialia per ipſius manus reciperet ornamenta ad Vrbem accedentem, ſeruata ſemper Apoſtolicæ Sedis maieſtate, certis pactionibus excepit; præcipuè tamen fuerunt, vt Arnoldum Brixienſem hæreſiarcam, quem Vicecomites Campaniæ à Magiſtro Gerardo Card. Diacono S. Nicolai apud Ocriculos abſtulerant, ipſius Pontificis Legatis Cardinalibus reſtitueret, digno ſupplicio afficiendum, prout à Petro Vrbi Præfecto igne crematum, proiectis in Tyberim cineribus, fuiſſe, ſcripſerunt multi à Baronio *f* relati. Recuſante verò Friderico ſtratoris officio fungi, ad pacis oſculum recipere diſtulit, quouſque requiſitis ab eo antiquioribus Principibus, qui cum Rege Lothario ad Papam Innocentium venerant, & priſca conſuetudine diligentèr inueſtigata, & communi fauore totius Regalis Curiæ decretum eſt, vt idem Rex pro Apoſtolorum Petri, & Pauli reuerentia ſtratoris officium Hadriano Pontifici exhiberet, quo peracto, ad pacis oſculum recepit. Tiburtini à dominio, & iuriſdictione Beati Petri ſubtrahere ſe cupientes, ad præſentiam Imperatoris cum clauibus Ciuitatis accedentes, ſeque ipſos, ac Ciuitatem illi ſubijcientes, vt ab eodem Imperatore, cognito, quòd iamdiù populus hic, & Ciuitas de iure Beati Petri eſſent, Apoſtolicæ Sedi redderentur, obtinuit, iniuncto etiam Tiburtinis ipſis præcepto, quatenus eidem Papæ tanquam domino, & patri ſuo fideliter obedirent: quod quidem præceptum ex actis Hadriani Pontificis deſumptum reſcribit Baronida. *g* Tentatus etiam à populo, vt Senatoribus Vrbis adminiſtrationem remitteret, diſertè id ſe facturum negauit; quod iniquo animo populus paſſus, Vidonem Cardinalem Sanctæ Pudentianæ ad eum ſe conferentem inuaſit, ac vulneribus multis nouo impietatis, ac furoris exemplo affecit: ea de cauſa Hadrianus ſacris populo interdictis Vrbe abijt, atque Vrbemueteum cum aula Cardinalium commigrauit, Sigonio *h* affirmante, qui addit ſub anno 1157. Regiam ibi Pontificiam condidiſſe, equeſtrem manum Vrbis præſidio inſtituiſſe, Ciuitati clauium inſignia dediſſe, multaſque circum in Caſtris Eccleſiaſticis munitiones erexiſſe, inprimiſque Radicofanum in monte muniuiſſe: multis etiam priuilegijs Ciuitatem eandem Vrbeuetanam, & Epiſcopatum decoraſſe ſcribunt Manentes, *i* & Monaldus *k* ambo Vrbeuetani: confirmat quoque Bergomenſis *l* in hæc verba. *Hic itaque* (Hadrianus ſcilicet) *Romanam Ditionem plurimum auxit, & circa lacum S. Chriſtinæ, ſeu Vulſinum multa Caſtella erexit, atque muniuit, & prædia Comitibus coemit; primuſque Pontificum Vrbemuetum inhabitauit;* C D E

d de Regno Ital. lib. 12. an. 1156. & alibi.
e in annal. tom. 12. ſub eod. anno 1155. pag. 403.
f in annal tom. 12. anno 1155. pag. 390.
g loco cit. pag. 395. litera E.
h de Regno Ital. lib. 12. ad fin. anni 1154. & 1157.
i hiſtor. lib. 1. pag. 9.
k in Comment. lib. 5. pag. 34. & ſeq.
l in ſupplem. chronic. lib. 12. in Hadrian. IV. pag. apud me 287

quam

quam etiam mænibus, & ædibus cultiorem reddidit &c. Denique non omittam, quæ ad rem noſtram Baronius *a* ex Codice Vaticano deſumpta refert his verbis. *Hic* (Hadrianus nempe) *Beati Petri Patrimonium in magnis poſſeſſionibus, & ædificijs plurimùm auxit; comparauit autem Caſtrum Corolanum, aliàs Coranum à*
A *Buccaleonis pro quadraginta libris: duo quoque optima Molendina poſita apud Sanctam Chriſtinam ab Hildebrando, & Bernardo filijs Vgolini Comitis de Calmagnano pro centum vndecim libris eiuſdem monetæ: nihilominus comparauit etiam Roccam S. Stephani cum medietate proximi ab ijſdem Comitibus pro centum quadragintaocto libris afferam & quinque ſolidorum eo tempore, quo ſcriptum eſt in publico inſtrumento: Recepit etiam eorundem Comitum Terrarum Ditionem, ſicut continetur in publico eorum inſtrumento, quod eſt in Archiuijs poſitum, & in propriam Beati Petri hæreditatem acquiſiuit: fecit & munitionem in Caſtro Radicoſano turribus munitam, & alto foſſato defenſam: & locum Orcheſtrum, quod erat ſpelunca latronum, pro pace, & ſecuritate illius Terræ populauit, & muris, ac turribus non*
B *ſine multis expenſis muniuit &c.* Hęc Baronius.

a annal. tom. 12. ſub anno 1159. pag. 426. lit. E.

Alexander III. duriſſimo ſchiſmatis, & Imperatoris Friderici ſæuiſſimi hoſtis tempore Summus Pontifex Hadriano ſufficitur. Anno 1166. Gulielmum cognomento bonum alterius Gulielmi filium Eccleſię Romanę beneficiarium Regni Siciliæ agnouit, Sigonio *b* teſte. Per decem, & octo annos Naticula Beati Petri ſæuiſſimis agitata procellis, ad cuius clauum Alexandro verò, & legitimo Pontifice firmo, conſtantiquè animo ſedente, diro ſchiſmate, quo triplici capite latrante Cerbero perterritus, & fatigatus eſt Catholicus Orbis, iam ſublato, paceque ſuo decore poſtliminio reſtituta, optatum Venetijs tenuit portum: ibi enim conuenientibus Summo Pontifice, S. R. E. Cardinalibus, ac Prælatis; Imperatore, Proceribuſquè ſuis, ita Imperator ipſe Fridericus effatus eſt, & ſcripto confirmauit. *Cum Imperatoria, ac Regia*
C *Maieſtas ad hoc in terris ordinata ſit, vt per eius operam totus Orbis pacis gaudeat incremento, Nos, quos Deus in ſolio Imperij Romani conſtituit, eam diligenter amplecti, & feruentius conſeruare debemus, ac volumus: Inde eſt, quòd pacem Eccleſiæ, & Imperij, ſecundùm quod à Principibus noſtris, & Cardinalibus Romanæ Eccleſiæ diſpoſita eſt, & ordinata, & in ſcripto Principum noſtrorum ſigillis ſignata continetur, ſicut per interpoſitam perſonam iurare fecimus, ſic præſenti ſcripto nos obſeruare promittimus, & confirmamus, & ratum in poſterum permanere volumus, & eis deinceps obſeruabimus, & faciemus, quatenus in nobis fuerit, Deo propitio obſeruari. Datum apud Venetias in Palatio Ducis XV. Kal. Octobris, Indictione X.* Hęc Imperator à Baronio *c* relata. Quomodo res iſta proceſſerit, ex literis ipſius Pontificis Rogerio Eboracenſi Archiepiſcopo, & Hugoni Dunelmenſi Epiſcopo ſcriptis, in Bullario nouo *d* impreſſis cognoſce; quas etiam apud Baroniũ loco citato habes, licèt ipſe Petro Caſſinenſi Abbati, & Capuano Archiepiſcopo ſcriptas dicat, & con-
D teſtem habet Sigonium. *e* Literarum verò tenor hic eſt: *Exigunt grauiſſimæ &c. vt Sponſa ſua Sacroſancta Eccleſia, diù, & grauitèr procelloſis fluctibus, & validiſſima tempeſtate quaſſata, nunc tandem portum ſalutis attigerit, & pacatis ſæuientibus procellis, debita, & deſiderata tranquillitate lętetur. Sanè duodecimo Kalend. inſtantis menſis Auguſti de mandato chariſſimi in Chriſto filij noſtri Friderici Illuſtris Romanorum Imperatoris, præſentibus Principibus Eccleſiaſticis, & etiam ſecularibus Theutonici Regni, publicè in anima eius, in præſentia noſtra, coram innumeroſa hominum multitudine præſtiterunt, tactis Sacroſanctis Euangelijs, iuramentum, quòd poſtquam idem Imperator veniret Venetias, omni quæſtione, & contradictione ſopita, pacem Eccleſiæ, ſicut per fratres noſtros, & Principes ſuos diſpoſita eſt, & tractata, & pacem chariſſimi in Chriſto filij noſtri Vuillelmi Illuſtris Siciliæ Regis vſque ad quindecim annos, & treguam Longobardorum vſque ad ſex annos in anima ſua, & etiam à Principibus ſuis faceret, ſicut in ſcripto pacis, & treguæ continetur, iuramento firmari. Et Principes Theutonici Regni, ſcilicet venerabiles fratres*
E *noſtri Magdeburgenſis, Colonienſis, & Chriſtianus dictus Moguntinus Archiepiſcopi, & quidam alij in anima ſua pro ſe iurare fecerunt. Nono verò Kal. Auguſti præfatus Imperator, sicut tractatum fuerat, & diſpoſitum, venit ad Eccleſiam Beati Nicolai, quæ per vnum milliare diſtat à Venetijs, & ibi tam ipſe, quàm Archiepiſcopi, Epiſcopi, & alij Principes Theutonici Regni abrenunciantes ſchiſmati, per fratres noſtros Epiſcopos, & Cardinales de mandato noſtro, præſentibus quibuſdam alijs, ab-*

b de Regno Ital. lib. 14. ſub anno 1166. ad fin. pag. 525.

c in annal. tom. 12. ſub an. 1177. pag. 698. lit. E.

d tom. 1. pag. 291.

e de Regno Ital. lib. 14. pag. apud me 548.

ſolutio-

ſolutionis beneficium meruerunt. Deinde *venerunt Venetias, & ibi ante* Eccleſiam *Beati Marci prędictus Imperator, innumera multitudine virorum, & mulierum prȩſente, & alta voce reddente gratias, & laudes Altiſſimo, nobis ſicut* Summo *Pontifici obedientiam, & reuerentiam, humilitèr, & reuerentèr exhibuit, & recepto a nobis pacis oſculo, nos deuotè dextrauit, & cum reuerentia, qua decuit, & deuotione, vſque ad Altare in Eccleſiam introduxit. Sequenti verò die in feſto Beati Iacobi, ab eodem Imperatore rogati, ad prędictam* Eccleſiam *S. Marci ſolemnia celebraturi Miſſarum acceſſimus.* Et *nobis illuc venientibus prȩfatus Imperator extra* Eccleſiam *obuiam venit, & dextro latere noſtro deuotè ſuſcepto, nos in* Eccleſiam *introduxit: & peractis Miſſarum ſolemnijs, nos vſque ad ipſius* Eccleſiæ *portam dextrauit. Et cum aſcenderemus paleſredum noſtrum ibi paratum, ſtapham tenuit, & omnem honorem, & reuerentiam nobis exhibuit, quam prædeceſſores eius noſtris conſueuerunt anteceſſoribus*. Erit *igitur &c. Datum Venetijs in Riuoalto, ſeptimo Kalendas Auguſti*. Huius facti exemplar in Aula Regia Palatij Vaticani depictum habes. Prætere ad rem noſtram addit Baronius *a* hæc. *In diebus illis cum hæc agerentur*, C. Comes *Bertinori abſque liberis decedens Venetijs, pro remiſſione delictorum ſuorum, parentumquè ipſius*, Caſtrum *ipſum Bertinorum, quod alio nomine dicitur Suſulianum, & totam terram ſuam (licèt ab antiquo iuris Beati* Petri *fuerit) ſacroſanctæ Romanȩ Eccleſiæ in propriam hæreditatem donauit, & ad maiorem donationis ipſius firmitatem, D. Alexandro Papæ, eiuſquè Succeſſoribus publicum exinde inſtrumentum fieri fecit: Quamobrem pro recipiendis inueſtituris ipſius Caſtri, quod eſt caput Comitatus totius, Pontifex abſque mora illuc miſit Raynerium* Diac. Card *& R. Subdiaconum, & P. Sarracenum* Dapiferum *ſuum, per quos inueſtituram, & poſſeſſionem illius Comitatus in poteſtatem, & dominium Sedis Apoſtolicæ recepit, & detinuit*; hodiequè detinetur: Quamuis parùm abfuiſſet, quin hæc detentio nouum belli, ac diſſidiarum incendium excitaſſet; nam Fridericus nulla habita iuramenti ratione, diuinis, & humanis legibus violatis, ſimul ac eſt ingreſſus Aemiliam, collectis militibus, ſtatim Bertinorum Caſtrum munitiſſimum eſt aggreſſus, licèt multiplici iure ad Eccleſiam pertineret: quæ quidem perfidia mirum in modum Alexandri Pontificis, & omnium Romanæ Eccleſiæ Procerum animos incendit, ne tamen recens pax vtiliſſima, Eccleſiæ, & Imperij concordia diſſolueretur, potius hoc ad tempus pati, & diſſimulare dignum duxerunt, vt Baronius *b* ſcribit: addens, Alphonſum Portugalliæ Ducem ab ipſo Alexandro Papa titulum Regis accepiſſe ob res aduerſus Arabes præclarè geſtas, quæ cuncta Alphonſus accepta ferens, Diuinæ gratiæ gratus Deo ipſe obtulit Regnum illud S. R. E. ſub cuius iugitèr protectione conſiſteret, perſoluturus annis ſingulis loco cenſus duas auri marcas; quod factum nedum ex eiuſdem Alexandri Diplomate, ſed etiam ex epiſtolis Innocentij III. conſtare in Codice Vaticano teſtatur Baronius, *c* quem vide etiam in vita Lucij II dicentem, ab eodem Alphonſo tunc Duce Ducatum Portugalliæ Romanæ Eccleſiæ vectigalem fuiſſe factum: ex Honorij III. quoque Diplomate hoc idem conſtare, & legi poſſe in Vaticana Bibliotheca, idem Baronius *d* ſcribit.

a loco cit. pag. 698. litera D.

b in annal. loco cit. pag. 721. in fin. & pag. ſeq. in prin.

c loco cit. to. 12. anno 1179. pag. 743. lit. B.

d loco cit. pag. 747. lit. A.

Lucius III Lucenſis, Alexandro vita functo, Chriſti Domini Vicarius, & Beati Petri Succeſſor anno 1182. eligitur, qui cum conſuetudines aliquas Romanis ſeruare negaſſet, indignati ſunt, & Eccleſiaſticam Ditionem rapinis, & iniquis combuſtionibus afflictauere: Pontifex, Chriſtiano Moguntino Archiepiſcopo Friderici Imperatoris Cancellario, & exercitus ductore adiuuante, Romanos ad proprios lares reuerti coegit, quos prædictus Cancellarius perſequens, omnia ad Romanos pertinentia deuaſtauit, eoſque ad portas vſque Ciuitatis inſequutus, ſuburbana incendio abſumpſit; ſed iniecto à Romanis in aquam veneno, & hæc Cancellario propinata, vltimum ipſe, & mille homines diem clauſerunt, diſſolutuſquè eſt exercitus, & in fugam verſus: Ex quo Romani acriùs in Lucium Pontificem inſurrexerunt, quibus non valens proprijs viribus reſiſtere, à Chriſtianis Principibus per Legatos auxilium implorauit, receptaquè ab eis, præſertim Angliæ Rege, pecunia, hac interueniente, ſibi, & Eccleſiæ pacem neceſſariam cum Romanis fecit. Huius facti auctor eſt Rogerius à Baronio *e* relatus. Verùm Sigonius, *f* & Ciacconius *g* non ita negocium inter Papam, & Romanos geſtum fuiſſe narrant: quippe inſigni contumelia à Romanis accepta ex Vrbe recedens Pontifex, Velitras primùm, deinde Anagniam adiens, diuturno ibi tempore manſit; cum verò in Vrbem reuertendi

e annal. tom. 12. anno 1183.

f de Regno Ital. lib. 14. pag. 555.

g in vita.

nulla

nulla ei amplius ſpes ſupereſſet, in Lombardiam cum Curia (Petro Tuſculano Epiſcopo Vicario Vrbis relicto) profectus eſt, vbi Veronæ hominem exuit. Diſſenſerat enim Romanus Populus à Romanis Pontificibus de Vrbis adminiſtratione annis plus minus 50. ab Innocentio II. vſque ad Gregorium VIII. Innocentius, & Cœle-
A ſtinus II. animi dolore perierunt. Lucius II. penè occiſus. Eugenius III. Alexander III. Lucius III. ex Vrbe eiecti. Vrbanus III. & Gregorius VIII. exilium paſſi: ita Andreas Victorellus *a* ad Ciacconium.

Clemens III. Piſis à Cardinalibus XXII. ex decreto Alexandri III. anno Domini 1188. Summus Pontifex renunciatus eſt. Ab ipſa creationis die id vnum in mente potiſſimùm habuit, vt cum Romanis conciuibus ſuis pacem componeret, quæ ob Senatorum Ordinem, & Patricij Magiſtratum ab ipſis Romanis inſtitutum, per annos 50 pluſuè minus, vt diximus, exulauerat. Piſis igitur diſcedens Romam venit, & ab omni populo honorificentiſſimè ſuſceptus, pacis conditiones, vt Cencius Camerarius in libro cenſuum S. R. E. ſcribit, à Ciacconio *b* relatus, ita firmatæ ſunt. Vt Vrbs in Romani Pontificis poteſtate eſſet. Vt abrogato Patricio, Præfectus re-
B ſtitueretur. Vt Senatores annui ex Pontificis auctoritate crearentur, qui in Pontificis verba iurarent, & ſacramento fidem, pacem, & ſi opus eſſet, ſubſidium Romanę Eccleſiæ promitterent. Vt Populus Romanus Baſilicam Vaticanam, & redditus S. Petri, quos bello durante occupauerat, liberè, & integrè reſtitueret. Vt vectigalia, & redditus publici in poteſtate Pontificis ſint, ea lege, vt tertia pars Populi vſibus cedat. Vt Romanæ Eccleſiæ, & Summi Pontificis maieſtatem, honorem, & poteſtatem S. P. Q. R. coleret, & tueretur. Vt Romanus Pontifex Senatoribus, Iudicibus, Aduocatis, & Scriniarijs, & Senatus Miniſtris conſuetas largitiones, & donaria, quæ Presbyteria vocantur, ſtatis temporibus tribueret. Vt idem certam annuam penſionem pro murorum Vrbis reſtauratione ſolueret. Tuſculum ſolo æquari Pontifex promitteret, & infra certum tempus Populum Romanum ad eam expeditionē adiuuabit, ea tamen lege, vt eo diruto, ager etiam, & homines in poteſtate Ro-
C manæ Eccleſiæ ſint. His pacis conditionibus actis, & iuratis, diuturna quies, & tranquilla Eccleſiæ tempora ſequuta ſunt. Hæc Ciacconius: ſed magis latè tem hanc proſequutus eſt Baronius, *c* dum verba ipſius Cencij Camerarij refert, videnda.

Cœleſtinus III. Clementi III. in Apoſtolica Sede ſufficitur anno ſalutis 1191. Sequuta coronatione, coram eo Populus Romanus inſtetit, vt ex conuentione initā cum prædeceſſore Clemente, in eorum manibus Tuſculum traderet; traditione ſequuta, adeo hoſtili aggreditur animo, vt Templis, domibus, ædificijs omnibus ſolo æquatis, lapis ſupra lapidem non remanſerit. Sic igitur vlciſcente Numine (etſi res atrox nimis videri poſſet, vt Ciuitas antiquiſſima excideretur) tubis tamen Sacerdotalibus perſtrepentibus cecidit Ierico aduerſatrix Romanæ Eccleſiæ: nam eius
D Comites Apoſtolicam Sedem diù ſumma ſæpius ignominia affecerant. At vindictā iſta plurima fuit admixta miſericordia, vt S. Antoninus *d* à Baronio *e* relatus ſcribit, cum nonniſi in parietes fuerit vindicatum, liberis iuſſis exire ciuibus abſque alicuius ex ipſis internecione; qui vt ſua rura colerent, in locis proximis fixere ſedes; alijs Caſtrum Molariæ incolentibus, alijs Roccam Papæ in Albanis montibus ſitam, alijs Roccam Periutam, quæ nunc Rocca Prioris honeſtiori vocabulo nuncupatur, in ſummo Algido collocatam, alijs habitantibus Caſtrum S. Cæſarij haud longè à Crypta ferrata ſitum, reliquis verò eiuſdem Tuſculi Burgum, nempe ſuburbia Ciuitatis, in quæ & Sedes Epiſcopalis eſt translata, occupantibus, & vulgò Fraſcatum dicitur ex rei euentu ita nominatum, cum ad tegumenta tuguriorum arborum cæſi ſint rami, & erectis ſtipitibus ſuperpoſiti. Ita Baronius. *f* Hoc etiam Pontifice ſe-
E dente, anno ſcilicet 1192. Pontificatus II. Cencius Camerarius conſulturus rebus temporalibus Romanæ Eccleſiæ, aggreſſus eſt opus valdè vtile, vt cenſus, qui tunc S. R. E. à diuerſis perſoluebantur, ſcriptis mandaret; cui volumini in eius argumentum ita præfatus eſt. *Incipit liber Cenſuum Romanæ Eccleſiæ à Cencio Camerario compoſitus, ſecundùm antiquorum Patrum Regeſtra, & memorialia diuerſa. Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo centeſimo nonageſimo ſecundo, Pontificatus* Cœleſtini *Papæ III anno II.* Hæc Baronius. *g* Anno autem ſequenti, nempe 1193. Cœleſtinus Vrbemuetum adijt, & Ditionem fermè omnem, quam ademerat Henricus, recepit: ita Cluſium, & Monſpolitanus cum ſuis finibus redierunt, extorribus exilium iuſſum eſſe ſancitum, præſidio Vrbis equeſtris militia reſtituta; Sigonio *h* id

a in vita Gregorij VIII ad fin.

b in vita Clementis III.

c in annal. tom. 12. anno 1188. pag. 811.

d par. 3. tit. 17. § 24.

e in annal. tom. 12. anno 1191. pag. 829 lit. A. B

f loco cit.

g d. tom. 12. an. 1192. pag. 859. litera E.

h de Regno Ital. lib. 15. an. 1139 pag. 576.

Digitized by Google

id atteſtante. Moritur etiam anno Chriſti 1197. Pontificatus Cœleſtini ſeptimo Henricus Imperator, qui teſtamento ita cauit. *Imperatrix Conſors noſtra, & Fridericus filius noſter D. Papæ, & Romana Eccleſiæ exhibeant omnia iura, quæ a Regibus Siciliæ conſueuerunt habere, & D. Papa ſecuritatem faciant, ſicuti Reges Siciliæ Summo Pontifici, & Romanæ Eccleſiæ facere conſueuerunt. Si verò prædicta* A
Conſors noſtra præmoriatur, filius noſter ſecundùm ordinationem noſtram remaneat, & ſi filius noſter ſine herede deceſſerit, Regnum Siciliæ ad Romanam Eccleſiam deueniat. De Imperio ordinamus, quòd D. Papa, & Eccleſia Romana illud filio noſtro confirmet; & pro hac confirmatione Imperij, & Regni volumus, quòd tota terra Comitiſſæ Mathildis reſtituatur D. Papæ, & Romanæ Eccleſiæ, præter Medisinam, & Argelatam cum eorum pertinentijs. Et inſuper ordinamus, & volumus, vt tota terra de Ponte Payle, cum Monte Fortino liberè dimittatur D. Papæ vſque ad Ceperanum, & quòd Eccleſia Romana habeat Monteinflaſconem, cum omnibus pertinentijs ſuis. Inſuper præcipimus Marcouualdo Seneſcalco noſtro, vt Ducatum Rauennatem, Terram Brictinori, Marchiam Anchonæ recipiat à D. Papa, & Romana Eccleſia, & recognoſcat etiam ab eis Medisinam, & Argelatam cum eorum B
pertinentijs; de quibus omnibus bonis ſecuritatem ei iuret, & fidelitatem faciat ſicut domino ſuo; in morte verò ſi ſine hærede deceſſerit, Ducatus Rauennæ, & Terra Brictinori, & Marchia Anchonæ, Medisina, Argelata cum earum pertinentijs in dominio Eccleſiæ remaneant. Huc vſque Regis Henrici teſtamentum à Baronio *a* relatum; ſubdens ibi, ita fuiſſe pro parte exequutioni demandatum, vt magna pars Tuſciæ, quam idem Henricus Imperator, & prædeceſſores ſui abſtulerant Romanis Pontificibus, reddita ſit D. Cœleſtino Summo Pontifici, videlicet Aquapendente, & S. Chriſpina, & Monsflaſcorum, & Radicoſanum, & S. Quiricus cum omnibus pertinentijs eorum, redditaquè ſunt ei Sicilia, Calabria, Apulia, & omnes Terræ, quæ fuerunt Regis Siciliæ, ſicut proprium patrimonium S. Petri. Hæc Baronius loco cit. à Rogerio in annalibus Anglorum, & ex quibuſdam actis Innocentij III. in C
Archiuio Auenionenſi repertis mutuata.

a annal. tom. 12. anno 1197. pag. 895. lit. B.

Innocentius III. mortuo Cœleſtino, Pontificiam, & Apoſtolicam Dignitatem anno ſalutis 1198. legitimis peractis comitijs induit. Primùm autem omnium, cum per id tempus Epiſcopi, & Conſules Ciuitatum Aetruriæ communis aduerſus Philippum tuendæ gratia libertatis fœdus inter ſe percuſſerunt, atque exemplo Lombardorum fœderis ipſius magiſtros, moderatoreſquè legiſſent, talem ipſe ſocietatem improbauit, quòd neque vtilis, neque honeſta Eccleſiæ eſſet; imò verò, inquit, cum Ducatus Tuſciæ ad ius, & dominium Eccleſiæ Romanæ pertineat, vt priuilegijs contineri perſpeximus, nullam eos inter ſe ſocietatis nomine fœderis facere pactionem oportuit, niſi ſaluo per omnia iure, atque auctoritate Romanæ Eccleſiæ. Ita Sigonius *b* habet; addens, quòd conſecratus eſt inde VIII. Kal. Martias in Ca- D
thedra S. Petri: quo facto Petrus Præfectus Vrbis acceſſit, atque in Conſiſtorio Palatij Lateranenſis publicè iurauit, ſe ei, & Succeſſoribus eius, & Romanæ Eccleſiæ fidelem contra omnes homines fore, & inueſtituram ab eo Præfecturæ per mantum recepit, atque in manibus eius ligium, vt vocabant, hominium fecit, poculo ab eo aureo beneuolentiæ monumento donatus. Quibus peractis, ad patrimonia Eccleſiæ, quæ occupata, ac beneficij, ſeu feudi nomine donata à Friderico, atque Henrico Imperatoribus fuerant, repetenda animum conuertit. Erant autem Marcoaldus, qui Romaniam, & Marcham Anchonitanam, Philippus, qui Tuſciam, Conradus, qui Ducatum Spoletanum tenebant; miſit ergo exercitum in Romaniam, præcepitquè Rauennati Archiepiſcopo, & Suffraganeis eius, vt Carſidonio Legato adeſſent in Exarchatu Rauennæ, & Brittonorij Comitatu recuperando: ad Marcoaldum E
autem, qui Eccleſiaſticorum agros in Marchia fœdè populabatur, Cardinales deſtinauit duos, rogatum, vt deſiſteret, & execratum, ſi perrexiſſet: in populatione verò perſiſtens, execrationem à Cardinalibus inflictam Innocentius confirmauit; Romaniæ verò Ciuitates, quàmuis Interdicto notatæ ad ſanam mentem redire negantes, Bononienſibus in auxilium accitis, ad pacem petendam, & obſequium Eccleſiæ exhibendum adductæ ſunt. Cæſenates quoque populi ab exercitu impetiti, ad auctoritatem Eccleſiæ reuocati fuerunt. Conradus cum ſe diris à Pontifice deuotum execrationibus cognouiſſet, eo nomine, quòd bona Eccleſiæ repetita non redderet, Religione tactus, coram populo Narnienſi ſacramentum ſolemne concepit, ſe vniuerſam terram, quæ erat Eccleſiæ, redditurum, ac ſtatim Fulgineum, &

b de Regno Ital. lib. 15. pag. 585.

bi In-

Interamnam reſtituit, atque omnes populos ſacramento ſibi præſtito liberauit, &
in poteſtate, arbitrioquè Pontificis eſſe iuſſit, & in ipſius Pontificis manibus dimiſſo
Ducatu, ad Eccleſiæ obſequium redijt; ibiquè Cardinali Legato conſtituto, Spole-
tanos, Reatinos, Fulginates, Aſſiſiates, Eugubinos, Peruſinos, Caſtellanos, & Tudet-
A tinos, vt dicto audientes eſſent, mandauit. Quibus rebus vulgatis, Innocentius om-
nibus eſſe in ore, atque oculis cœpit, vt qui ſolus poſt tot annos Eccleſiam in priſti-
num locum dignitatis, ac potentiæ reſtitueret, rémquè non vi magis, quàm Pontifi-
cia auctoritate conficeret. Conſtantiam quoque Imperatricem, & Fridericum eius
filium, ſicut Henricus pater in teſtamento, vt vidimus, diſpoſuerat, ſexcentorum
ſquifatorum cenſu Siciliæ Reges conſtituit, literis ad vtrumque miſſis, quarum teno-
rem Sigonius loco iam citato refert. Marchiam quoque bello adortus, haud magno
admodum certamine vniuerſam ad Eccleſiæ auctoritatem poſt tot annos adduxit:
Aragoniæ etiam Regnum, Petro Secundo (poſt recepta ab ipſo Innocentio Regalia
ornamenta) promittente, tributarium Romanæ Eccleſiæ 250. Mahozematinorum
aureorum minimorum ſolutione in ſingulos annos; conſtituit anno ſalutis 1204. 3.
B Idus Nouembris: coronationis Bullam refert Laertius Cherubinus; *a* inſtrumen-
tum verò; quo Petrus Secundus Regnum ſuum Beato Petro tributarium fecit, à
Ciacconio *b* relatum habes. Ioannes item Anglorum Rex domeſticis ſeditionibus
vexatus, auxilio Diuino, & humano vſurus, Angliam, & Hiberniam Prouincias Re-
gni ſui Romanæ Eccleſiæ, Innocentio III. pro ea acceptante, anno 1213. vectigales
fecit, eaſquè beneficiario iure ab eodem Pontifice cum annua mille marcarum ſtri-
lingorum penſione ſuſcepit, cuius conceſſionis publicas extare Tabulas Romæ in
Hadriani Mole ſcribit Ciacconius, ex quibus deſumptum exemplar affert, loco cita-
to. Fridericus quoque II. Imperator vt aliquod gratitudinis ſignum daret erga
Pontificem, qui nullum, dum puer erat, optimi tutoris, & patris officium erga ip-
ſum omiſerat, Fundanum Comitatum Romanæ Sedi donauit, vel antea datum, &
occupatum reſtituit; eodem Ciacconio *c* teſte. Vides igitur Lector, quanto ſtu-
C dio ſanctiſs. hic Pontifex bona temporalia Eccleſiæ Romanæ in hac Occidentali
plaga tutauerit, & ab occupatoribus vindicauerit. Neque tamen hoc ad Pontificale
munus ſatis eſſe putauit; ſiquidem ſuam quoque poteſtatem, & gladium extenſum
eſſe ſciens contra infideles tanquam oues Chriſti per creationem, præcipuè illos, qui
occupando detinent Terram Sanctam natiuitate, habitatione, & morte Ieſu Chriſti
conſecratam, cùm hanc à Saracænis occupatam vidiſſet, Chriſtianos Principes,
Catholicoſquè omnes ad arma capeſſenda, propoſitis ſpiritualibus, temporalibuſquè
præmijs, Indulgentiarum ſcilicet, & priuilegiorum, excitauit, bellumquè Cruciata
nuncupatum, quia milites Cruce ſignati erant, contra Saracænos anno 1215. indi-
xit, vt eius Conſtitutio *d* 19. Kalend. Ianuarij, Pontificatus anno 18. promulgata
demonſtrat, & hiſtorici teſtantur ferè omnes.

D Honorius III. poſt Innocentium III. anno ſalutis 1216. in Apoſtolica Sede loca-
tus, maxima, quæ in Fridericum II. beneficia ab ipſo, & prædeceſſoribus ſuis colla-
ta fuerant, execranda perfidiſſimi hominis, & à maioribus ſuis minimè degeneran-
tis ingratitudine compenſata cognouit: ſiquidem Othone IV. Imperij titulis priua-
to, ipſoquè Friderico in eius locum ſubrogato, ab Honorio confirmato, & in Siciliæ
Regnum, eodem Pontifice procurante, reſtituto, vbi ſe Imperatorem confirmatum
ſenſit, illicò in Romanam Eccleſiam inſanire, & omnia perturbare, lacerare, ac ra-
pere cœpit. Cum autem Summus Pontifex armis huic reſiſtere nequiret, anathe-
mate notauit, & Imperij Dignitate priuauit; ac Deum, & glorioſos Terræ Princi-
pes Petrum, & Paulum vltores expertus eſt: primò enim Henricum filium ſuſpicio-
ne affectati Regni, vel vt alij volunt, zelotipiæ zelo in carcere necauit: inde apud
E Parmam Vrbem prælio ſuperatus, coronam, & ditiſſima quæque ornamenta, &
decem millia armatos amiſit: Henniens alter filius legitimus à Bononienſibus, quo-
rum agros infeſtabat, occiſus eſt: in Apuliâ traijciens graui morbo correptus, dum
conualeſcere cœpit, à Manfredo filio ex ancilla ſuſcepto ſuffocatus interijt: Conra-
dus item filius ex vxore Ioles Ioannis Hieroſolymitani Regis filia procreatus ab eo-
dem Manfredo propinato veneno perijt; Iacobo Philippo Bergomenſi teſte. *e* Hoc
etiam Pontifice ſedente, tunc primùm Comitatum Venayſinum Romana Sedes
obtinuit: & Bohemi ſanctiſſimo huic Paſtori, obſidibus etiam datis, promiſerunt,
ſe in fide, & obedientia Romanæ Eccleſiæ perpetuò futuros: vniuerſum Scotiæ Re-

a Bullar. nou. t. 1. Conſt. 8. Innoc. III. pag. 40.
b In vita Innoc. III. col. 635 litera D. & ſeq.
c Loco cit. col. 637. litera D.
d Conſt. 12. in Bull. nou. tom. 1. pag. 42.
e In ſupplem. chronic. lib. 13. anno 1213.

a Ciacconius in vita Honorij III.

gnum ſub protectione Sedis Apoſtolicæ ſuſcipitur. *a*

Gregorius IX. Honorio vita functo, Summus Pontifex anno ſalutis 1227. omniũ Cardinalium ſuffragijs renunciatus eſt. Pacem poſt multa cum Friderico Imperatore compoſuit, Siciliæ Regnum beneficiario iure more maiorum, præter Eccleſiæ Vrbes conceſſit; anathemate Fridericus ſolutus, obſequijs vſque ad oſculationem pedum præſtitis, in Pontificis gratiam redijt; quæ cum in perfida, & ſimulata Imperatoris mente certam non haberet ſedem, tanquam frumentum, quod cecidit ſuper petram natum aruit, quia non habebat humorem: ſiquidem cum eſſet Gregorius Reate, illuc etiam Fridericus acceſſit, & multis de rebus habito inter ipſos ſermone, in hanc ſententiam venere, vt primo quoque tempore Romanos coniunctis copijs adorirentur, præſertim quòd abeunte Pontifice temerariè Senator legem tuliſſet, quam plebs ſciuit, vt nullum ius, nullaquè iuriſdictio, nulla poteſtas in Vrbe Romana Pontifici amplius eſſet, ſed omnia Senatorum arbitrio gubernarentur: decepit tunc Pontificem, vt ſemper ſolitus erat, Fridericus, quippequi in Regnum ad compeſcendos filij Henrici motus abiens, Præfecto ſuo mandauerat, vt clàm Romanis faueret; Pontificis enim potentiam ferre non poterat: qua perfidia commotus Pontifex, Germanis militibus ad caſtra Eccleſiæ tranſgredientibus magna ſtipendia pollicetur, ex quo tanta eorum multitudo confluxit, vt Raynerio Capoccio Viterbienſi Diacono Card. S. Mariæ in Coſmedin, ex Apoſtolicæ Sedis Legato, Romanis, qui cum Eccleſiæ copijs aperto marte congredi nuſquam auſi ſunt, pulſis, Hetruria, Sabinus ager, & omnia vſque ad Vrbem recuperata ſunt. Caſtri Mirandæ Regulos ſicariorum, & hæreticorum fautores carceri incluſit, eiſquè arcem illam inſanorum hominum aſylum vi eripuit. Reate Romam, vbi aptius expeditioni tranſmarinæ vacaret, redire conſtituerat Pontifex, quod ne faceret prohibitus eſt à Petro Fregepane Cancellario viro in Vrbe primario, qui partes Imperatoris ſequebatur; is Friderici opibus fretus, ſeditione in populo concitata, Pontificem Vrbis aditu vetuit, qui Interamna Viterbium accedens, partem ſuam in Vrbe vigentem animauit; hæc impetu in Petrum Fregepanem facto, domum, & turrim eius, quæ Cancellaria dicebatur, euertit. Gualdum S. R. E. acquiſiuit. Montisflaſconis, & Radicoſani arces muniuit. *b* Symmachi Sanctionem, quam ſupra retulimus, prædictum Eccleſiæ alienationem prohibentem, ſuo diplomate confirmauit; & loca quædam ſpecialioris inhibitionis vinculo adſtringendo ſpeciali expreſſione notauit. *c* videlicet in Campania Caſtrum Fumonis, Paliani, Serronis, & Latiani: in Maritima Aquam puttidam, Oſtiam, quam Epiſcopus Oſtienſis tenet à Romana Eccleſia, ſaluo in omnibus Epiſcopi Oſtienſis iure, Ariciam, Nympham, Tolan. Coram, Ciſternam, Terracinam: in Tuſcia Montemflaſconem, Otlele, Montem altum, Radicofanum, Pien. Aquampendentem, & Buſſen, cum tota Valle laci: in Ducatu Spoletano Roccam de Ceſis, & Roccam de Gualdo: in Epiſcopatu Spoletano Roccam Sactati, Bruſin, Lorin. & Roccam de Saxo: in Epiſcopatu Natnienſi Caſtrum S. Gemini, Caſtrum Strunconis, Mirandam, & Caſtrum Ocriculi: in Sabina Roccam antiquam, & totam ſabinam cum omnibus Caſtris, & Villis: in Marchia Anchonitana Roccam de Plotago, Serrāualle, & Turrin. de Parma. Hæc Gregorius IX. in diplomate ſub dat. Laterani 17. Kalend. Februarij anno ſalutis 1234. Pontificatus VII.

b Ciacconius, & alij in vita.
c Conſtit. 6. § 3. Bull. nou. tom. 1. pag. 51.

Innocentius IV. adhuc iniquitatis filio Friderico II. viuente, & Romanam Eccleſiam perſequente, anno ſalutis 1243. Summus Pontifex eligitur. Et omnes honeſtas conditiones de pace componenda cum ipſo Imperatore fruſtra tentatas (renuit enim ſemper vir ille vafer quæ de Eccleſiaſtico iure occupauerat, Viterbium præſertim, & alia in Hetruria, Marchia, Vmbria, Campania, Aemilia loca reſtituere) Concilio Lugduni XVI. Kal. Auguſti Pontif. III. conuocato, anathematis vinculo iam à Gregorio IX. ligatum eundem Fridericum iterum damnauit, depoſuitquè; *d* & vt contra immaniſſimum tyrannum Romanæ Eccleſiæ Principes, Cardinales ſcilicet ad Apoſtolicæ Sedis iura defendenda magis excitaret, proprium inſigne pileum, & galerum rubrum Cardinalibus duodecim à ſe creatis dedit, quo ſignificaretur, eius Ordinis homines caput ſuum, cum opus eſſet, pro Eccleſiæ libertate tuenda gladio offerre paratos eſſe, eo præſertim tempore, quo Romana Sedes à prædicto Friderico II. vehementer vexabatur; Platina, & alijs multis hoc affirmantibus. Cum autem implacabilis hoſtis conuocatis ex tota Italia copijs ſuis, quas

d Conſt. 3. Bull. nou. tom. 1. pag. 62.

quas ad 60. millia hominum fuiſſe conſtat, obſidere Parmam inſtituit, ad quam tuẽdam magno profectò Ciuitates ſociæ cum Legato Apoſtolico auxilio conuenerant: Legatus autem biennio conſtanti animo obſidionem paſſus, tandem erumpens Fridericum nihil tale metuentem fudit, fugatquè, & eum caſtris omnium copia refer-
A tis ſpoliat; ea clade Fridericus coronam magni pretij, & vaſa aurea magni ponderis amiſit, vt Petrus Meſſia, *a* Ciaconius, *b* & alij ſcribunt.

Vrbanus IV. Cardinalibus licèt in paruo numero, nouem ſcilicet, alter alteri cedere nolentibus, ſed omnibus ad inuicem recuſatis, cum eſſet Patriarcha Hieroſolymitanus, Summus Pontifex anno ſalutis 1261. electus, & acclamatus eſt. Cum Manfredi vires Guelphis Hetruſcis exactis augerentur, Eccleſia verò mirum in modum oppreſſa eſſet, nouas enim ſaracenorum copias in Latium miſit, qui omnia igne, ferroquè vaſtarunt; in Picenum agrum nutantem digreſſi Prouinciam occuparunt: Vrbanus his rebus perterritus, Viterbio, quòd minùs tutum Oppidum erat, Vrbemueterem nobilem Tuſciæ vrbem accedens, loci aſpectu, & ſecuritate delectatus, per biennium ferè in ea cum Romana Curia permanſit, ibiquè contra
B Manfredum Romanę Eccleſię hoſtem conuocato Concilio, ſeu multorum Prelatorum Conuentu, ſtatutum eſt, vt Carolus Ludouici Francorum Regis frater, & Dux Andegauenſis in Italiam cum Sicilię Regis titulo vocaretur; at Manfredus, qui pro eius violentia cum fautoribus ſuis excommunicatus fuerat, Siciliæ Regnum occupans, cum Terras Patrimonij Beati Petri inuadere deſtinaſſet, magnum Saracenorum, & infidelium exercitum ad Caſtrum uſquę Arronis Spoletanæ Diœceſis direxerat; Pontifex verò Chriſtianorum multitudinem ſua prędicatione ad Apoſtolicę Sedis defenſionem conuocauit, & Crucesignatorum multitudo copioſa accurrit, quæ licèt ardenti animo infidelium copias aggredi, & ſuperare adiuuante Deo ſperaret, attamen Chriſtus Dominus cauſam protegens ſuam, non hominum viribus, aut equorum, ſed dexteram ſuę Maieſtatis, & potentię extendens, ſponſæ ſuę Eccle-
C ſię dotem prodigioſa victoria tutatus eſt; nam exercitus infidelium Dux Percenallus vocatus de Autia, cum multa contra Deum, & Chriſtum Dominum per iocum, & confabulationem blaſphemaret, faſtuquè elatus, dum nec valdè profundum, nec aquarum copia refertum amnem pertranſit, magno, & generoſo equo inſidens, & Beati Petri Patrimonium hoſtilibus armis inuadere geſtiens, equus continuò in aquam corruens, vnà cum ſacrilego eius ſeſſore ſuffocatus eſt, imò in profundum demerſi amplius reperti, aut viſi non ſunt; quo prodigio illius exercitus iam perterritus, nullo duce, aut ordine ſeruato in fugam actus, à Crucesignatis inſequutus, magna ex parte neci traditus, aut in ſeruitutem redactus eſt, Ciaconio *c* teſte. Recuperauit etiam Vrbanus Caſtrum Trebarum, Forentini, & Vallis petri in valle Spoletana: Caſtrum conſtruxit nobile, & munitum in Caſtro Trebij, & cum vellet æſtiuos vitare calores, Montem Flaſconem adijt, in quo turrim ædificauit, & domum habi-
D tationis conſtruxit. Recuperauit Inſulam Marthanam à Iacobo de Vico duodecim annis violentèr occupatam, quæ iuris Eccleſiæ erat. Recuperauit Inſulam, quæ Bizantina dicebatur, Vrbanamquè deinceps de nomine ſuo appellari voluit, eamquè muniuit. Caſtrum item Valentani à Pandulpho Viterbio recuperauit. Caſtrum etiam Proculi parum à Spoleto diſtans, quod ſolebat Spoletanorum oculus appellari. Acquiſiuit Caſtrum Mirandæ ab iniuſto detentore vſurpatum. Caſtrum etiam Bledæ, quod Petrus Præfectus Romæ moriens Eccleſiæ Romanæ reliquerat, & Petrus de Vico occupauerat, & retinuerat. Hæc habes in additionibus ad Ciaconium. *d*

Clemens IV in locum Vrbani IV. anno 1265 à Cardinalibus locatur. Eo ſedente Carolus Andegauenſium Dux per Legatum à prædeceſſore Vrbano in Italiam voca-
E tus aduenit, & à Manfredo Beneuentum profecto expectatus in planis, patentibuſquè campis conſtiterat, vt equeſtri copia, qua plurimùm valebat, concertaretur; quanquàm ex itinere miles feſſus eſſet, ita tamen acritèr dimicatum eſt, vt Manfredi copiæ validè pugnantes ſe in fugam dederint, exercituſq; eius reliquiæ fugantur, cæduntur, in hoſtiumquè poteſtatem veniunt. Manfredus pulcher aſpectu, crinem flauus, decoruſq; vultu captus, & occiſus eſt à Carolo, qui tanta potitus victoria, Beneuentoq; capto, & ſæuiſſimè direpto, quid geſtum eſſet, per literas Pontificem docuit, à quo vtriuſque Siciliæ Rex appellatus, Regnum hoc vltra, & citra pharum certis conuentionibus à Franciſco Zazera *e* relatis beneficiario titulo illi conceſſit, & Romanæ Eccleſiæ ligium fecit. Gibellinos Romanæ Eccleſiæ hoſtes

a in vita Friderici II.
b in vita Innocentij IV.
c Ciaconius in vita Vrbani IV
d in addit. ad vitam Vrbani IV. tom. 1. col. 724.
e della nobiltà d'Italia par. 2. della famiglia Frangipane, pag. apud me 64 à tergo.

adeo depreſsit, & ſupplicio affecit, vt pugnæ ipſius die, dum Pontifex Viterbij concionaretur, eſtaſi raptus publicè clamauerit, hoſtes Eccleſiæ cæſos, fugatoſquè eſſe; quod ipſi Diuinitùs reuelatum fuiſſe ferunt.

Gregorius X. poſt Clementem IV. anno ſalutis 1271. Kal. Septembris ſedere cœ-
pit; Pontificalia tamen inſignia, cum eſſet abſens, Romam profectus, VI.Kal. Apri- A
lis anno 1272 in Baſilica Principis Apoſtolorum accepit; Platinâ, & alijs id atteſtan-
tibus in vita. Eo ſedente Veneſini, ſeu Venayſini Comitatus in Gallijs exiſtens ad
Romanæ Eccleſiæ immediatum dominium peruenit: vtquè illius dominium, & fines
ſine læſione permanerent, temporale regimen eiuſdem commiſit Priori Prioratus
Hoſpitalis Hieruſalem de S. Aegidio; vt ex literis ipſius Gregorij ab Andrea Victo-
rello *a* deſcriptis apparet, quarum tenor eſt. *Vniuerſum Eccleſiæ Romanæ domi-*
nium humilitèr regi, & diſponi ſuauitèr affectantes, de Terra Venayſini, quæ eſt
eiuſdem Eccleſiæ ſpecialis, eò circumſpectiorem curam gerimus, quò ipſa nouitèr ad
illius immediatum reducta dominium, eius debet foueri manſuetudine, & moderà-
mine communi, vt in prærogatiua regiminis Apoſtolici ſui ſtatus conſeruationem
agnoſcat, & noua lætitia priuilegio delectetur. Quoniam igitur eam habemus de B
tua diſcretione fiduciam, vt omnia in ſapientiam dirigantur, quæ Officialibus in ma-
nuum tuarum operibus diſponentur, curam, cuſtodiam, adminiſtrationem, regimen,
ac iuriſdictionem prædictæ Terræ totius Venayſini quoad temporalia tuæ ſolicitudi-
ni vſque ad noſtrum beneplacitum præſentium auctoritate committimus, per Apo-
ſtolica ſcripta tibi mandantes, quatenus huiuſmodi adminiſtrationem &c. tanta vi-
gilantia proſequaris, quòd inde poſſis apud Deum, & homines de fideli induſtria, &
fructuoſa diligentia commendari, & dignam nobis, ac ſupradictæ Eccleſiæ reddere
rationem. Redditus autem, & prouentus ibidem ſupradictæ Eccleſiæ debitos noſtro,
& eiuſdem Eccleſiæ nomine integrè colligas, & fidelitèr cuſtodias, ac conſerues; fa-
ciens eiuſdem nomine præſtare fidelitatis debita iuramenta ab illis, qui olim ea no-
ſtris ad hoc Nuntijs minimè præſtiterunt. Contradictores diſtrictione, quæ conue- C
nit, appellatione poſtpoſita, compeſcendo. Datum Lugduni 5. Kal. Maij Pontif. no-
ſtri III. Et ſequitur inſtrumentum promiſsionis ſeruandi contenta in prædictis li-
teris, celebratum à prædicto Priore coram venerab. viro D. Guillielmo de S. Lau-
rentio D. Papæ Camerario, quod ſi lubet, per te ipſum legito.

Nicolaus III. anno Dominicæ Natiuitatis 1277. Summus Pontifex creatus.
Vbi primùm Viterbio Romam acceſsit, in eam rem præcipuè incubuit, vt Caroli
Siciliæ Regis, & Senatoris Vrbis amplitudinem nimiùm elatam reprimeret: eum
primùm Hetruriæ Vicariatu priuauit; Senatoris deinde munus eripuit, lege edita,
qua cauebatur, ne Imperatori, Regi, Principi, Duci, Marchioni, Comiti, neuè fra-
tris filio, aut nepoti ipſorum, aut alicui quauis polleret poteſtate, aut honore, Se-
natoriam Dignitatem, aut alium Magiſtratum Romæ petere, vel obire liceret: qui D
verò ad id munus vocaretur, id vltra annum non obtineret ſine publicis Sedis Apo-
ſtolicæ literis. Hac ratione Carolo Rege priuato, ſe ipſum Pontifex Senatorem per-
petuum conſtituit, & in ſui locum Proſenatores duos creauit, Ioannem Colum-
nam, & Pandulphum Sabellum, Romanam Rempublicam conſtituit: ita Ciacco-
nius, & alii in vita huius Pontificis. Cum Rodulphus Romanorum Rex Gregorio X.
in Italiam è Concilio Lugdunenſi redeunti ſe redditurum promiſiſſet Exarchatum
Rauennatem, Flaminiam, & Aemiliam Prouincias, quas Imperatores Eccleſiæ Ro-
manæ ereptas diù poſſederant, Nicolaus pontifex id per Legatos à Rege repetiit;
Rodulphus miſſo Oratore, in publico illas Conſiſtorio Romanæ Eccleſiæ reſtituit,
quam rem Germaniæ Principes comprobarunt, ac Diplomatibus firmarunt, Ba- E
ronio *b* teſte, dum probat, facultatem eligendi Regem Romanorum, vt poſtea ad
Orbis Imperium à Summo Pontifice ſublimetur, ex conceſsione Sedis Apoſtolicæ
in Germanos Principes dimanaſſe: qua ſumpta occaſione Baronius ait, extare lite-
ras omnium Electorum Imperii, confirmantes donationes factas, vel innouatas à
Rodulpho Romanorum Rege, & aliis prædeceſſoribus Imperatoribus Romanæ Ec-
cleſiæ; & cum omnium dictarum literarum vnum, idemquè ſit argumentum, Lu-
douici Comitis Palatini Rheni Ducis Bauariæ tantùm refert ex Vaticano Codice
deſumptas, licèt ſeorſim à Vaticana Bibliotheca in Caſtello Sancti Angeli loco tu-
tiori aſſeruentur, vbi ſelecta maioris momenti monumenta recondita habentur, ne
pereant: literarum verò tenor hic eſt. *Ludouicus Dei gratia Comes Palatinus*
Rheni, Dux Bauariæ Vniuerſis præſentem paginam inſpecturis ſalutem in Auctore
ſalutis.

a in addit. ad Ciaccon. in vita Clem. V. ad fin.

b in annal. tom. 10 ſub anno 996 in fin. & ſeq. in princ.

Digitized by Google

ſalutis. Complectens ab olim ſibi Romana Mater Eccleſia quadam quaſi germana
charitate Germaniam, illam eo terrenæ Dignitatis nomine decorauit, quod eſt ſuper
omne nomen temporaliter tantùm præſidentium ſuper Terram, plantans in ea Prin-
cipes tanquam arbores prælectas, & rigans illas gratia ſingulari; illud eis dedit incre-
A mentum miranda potentia, ut ipſius Eccleſiæ auctoritate ſuffulti, velut germen
electum per ipſorum electionem illum, qui frena Romani Imperij teneret, germina-
rent. Hic eſt illud luminare minus in firmamento militantis Eccleſiæ per luminare
maius Chriſti Vicarium illuſtratum. Hic eſt, qui materialem gladium ad ipſius
nutum excutit, & conuertit, vt eius præſidio Paſtorum Paſtor adiutus, oues ſibi
creditas ſpirituali gladio protegendo communiat, temporali refrenet, & corrigat ad
vindictam malefactorum, laudem verò credentium, & bonorum. Vt igitur omnis
materia diſſenſionis, & ſcandali, ſeu etiam rancoris occaſio inter ipſam Eccleſiam, &
Imperium auferantur, & duo gladij in domo Domini conſtituti debito fœdere copu-
lati ſe ipſos exerceant, in vtilem reformationem regiminis Vniuerſi, & nos in actu
voluntatis, & operis inueniamur filij deuotionis, & pacis, qui tam Eccleſiam, quàm
B Imperium conſouere tenemur; quidquid per Dominum noſtrum Rodulphum Dei
gratia Romanorum Regem ſemper Auguſtum ſanctiſſimo Patri, & Domino noſtro
Nicolao Papæ III. eiuſdemq; Succeſſoribus, & ipſi Romanæ Eccleſiæ recognitum, confir-
matum, ratificatum, innouatum, denuò donatum, declaratum, ſiue conceſſum, iura-
tum, & actum, ſeu factũ eſt per priuilegia, vel quæcumque alia ſcripta quorũcumque
tenorum ſuper recognitionibus, ratificationibus, approbationibus, innouationibus,
confirmationibus, donationibus, conceſſionibus, & factis, ſeu geſtis tam aliorum Im-
peratorum, & Regum Romanorum prædeceſſorum Regis eiuſdem, quàm ipſius Regis,
ſuper fidelitate, obedientia, honorificentia per Romanos Imperatores, & Reges Ro-
manis Pontificibus, & ipſi Eccleſiæ impendendis, ac poſſeſſionibus, honoribus, & iu-
ribus eiuſdem Eccleſiæ, & nominatim ſuper totam Terram, quæ eſt à Radicofano
C vſque Ceperanum, Marchia Anconitana, Ducatu Spoletano, Terra Comitiſſæ Ma-
thildis, Ciuitate Rauennæ, & Aemilia, Bobio, Ceſena, Foropopuli, Foroliuij, Fa-
uentia, Imola, Bononia, Ferraria, Comaclo, Adrianis, atque Gabello, Arimino, Vr-
bino, Monteferetro, Territorio Balnenſi, Comitatu Brectenorij, Exarchatu Rauennæ,
Pentapoli, Maſſa trabaria cum adiacentibus Terris ſuis, & omnibus alijs ad præ-
dictam Eccleſiam pertinentibus, cum omnibus finibus, territorijs, atque inſulis in
terra, marique, prouincijs, ciuitatibus, territorijs ad loca prædicta quoquo modo
ſpectantibus; nec non ſuper Ciuitate Romana, & Regno Siciliæ, cum omnibus ad eã
ſpectantibus tam citra pharum, quàm vltra; Corſica quoque, atque Sardinia, &
cæteris terris, ac iuribus ad ipſam Eccleſiam pertinentibus, nos noſtri nomine Prin-
cipatus in omnibus, & per omnia approbamus, & ratificamus, ac iiſdem omnibus,
& ſingulis, & quibuſcumque alijs ſuper iiſdem per eundem Regem quoquo mo-
D do factis, & in poſterum faciendis, voluntatem noſtram, aſſenſum, atque
conſenſum vnanimiter, atque concorditer exhibemus, & promittimus, quòd con-
tra promiſſa, vel aliquod promiſſorum nullo vnquam tempore veniemus: ſed ea
omnia, & ſingula pro poſſe noſtro procurabimus inuiolabiliter obſeruari. Et vt hæc
noſtra voluntas, approbatio, ratificatio, aſſenſus, conſenſus, atque promiſſio à
nobis eiſdem Romanis Pontificibus, & Eccleſiæ in perpetuum obſeruentur, hoc præ-
ſens ſcriptum inde fieri fecimus, noſtrorumquè ſigillorum munimine roboratum.
Actum, & datum anno Domini 1279. 14. Kalend. Aprilis Indict. 7. regnante
prædicto Domino noſtro Rodulpho Romanorum Rege glorioſo, Regni eius anno
ſexto.

Bonifacius VIII. an. ſal. 1295 Chriſti Domini Vicarius, & B. Petri Succeſſor à Car-
E dinalibus in arce noua Neapolitana, Carolo Rege præſente, creatus eſt. Gibelli-
nos Imperiali factioni contra Romanam Eccleſiam addictos, ipſe verò libertatis
eccleſiaſticæ aſſertor inuictus, odio habuit; quapropter Eugubium, quæ Ciuitas
eorundem Gibellinorum præſidio ab Eccleſia deſecerat, breui recuperauit; Ciac-
conio *a* teſte. Bononiam ſeditionum diuturnitate feſſam, miſsis Oratoribus ad
Bonifacium VIII. anno 1297. ſeſe in Eccleſiæ fidem tradidiſſe ſcribit Sigonius. *b*
Iuramentum quoque fidelitatis ab Imperatore Alberto huic Pontifici præſtitum, vnà
cum confirmatione, & ratificatione priuilegiorũ omniũ per alios prædeceſſores Im-
peratores Romanæ Eccleſiæ conceſſorũ, teſtatur Baron. *c* affirmans hæc contigiſſe
anno

a in vita Bonif. VIII. tom. 1. col. 806.
b de Epiſcop. Bononienſ. lib. 3.
c in annal. tom. 10. anno 996. pag. 918. lit. A.

anno ſalutis 1303. & contenta in Diplomate Imperatoris, quoniam valdè prolixum
putauit omnia deſcribere, ſummatim refert; apud ipſum videnda.

Clemens V. extra Collegium (Epiſcopus enim Burdegalenſis erat) à Cardinali-
bus celebratis Comitijs in Prætorio Peruſino, Summus Pontifex anno ſalutis 1305.
renuntiatus eſt. Hic Apoſtolicam Sedem in Gallias, maximo Romanæ Vrbis, & to- A
tius Italiæ detrimento, tranſtulit. Robertus pro patre ſuo Carolo II. Rege Siciliæ,
& Iacobus Aragonum Rex pro Regno Sardiniæ fidem ſacram huic Pontifici præſtite-
runt, cum conditionibus iam a Bonifacio VIII. præſcriptis; Ciaconius ſcribit in vi-
ta. Cum Robertus Neapolis Rex ab Henrico Imperatore maieſtatis reus prætenſus
Regno priuatus eſſet, Clemens hoc improbauit, nedum quia in loco nequaquam
idoneo iudicium actum, ſed etiam quia in hoc Imperator iudex competens non eſ-
ſet; Pontificis enim Romani munus eſt, non Imperatoris Regnum Neapolitanum,
a Clem. paſtoralis, de ſent, & re iudic. vel Siciliæ dare, vel adimere, *a* quemadmodum hic Pontifex prædictum Robertum
Neapolitani Regni corona decorauerat Auenioni. Et cum Sinibaldus Ordelafus, &
Socij Fauentinam Ciuitatem Romanæ Eccleſiæ ademiſſent, hanc indignitatem Pon-
tifex nequaquam ſibi ferendam ratus; ad illam recuperandam, totamque Roman- B
diolæ Prouinciam regendam, & adminiſtrandam eundem Robertum Regem conſti-
tuit, Hieronymo Rubeo ſcribente. *b* Venetos, quòd Ferrariam Romanæ Eccleſiæ
b in hiſtor. Rauen lib 6. ad annum 1310. Ditionis occupaſſent, diro anathemate percuſſit, nec abſoluit, niſi poſtquam Fran-
ciſcus Dandalus (vt Sabellicus *c* ſcribit) in Galliam ad eam culpam deprecandam
publicè acceſſiſſet, vbi etſi ſerò, ad Pontificis tamen conſpectum admiſſus, illuſtri
c Ennead 9. lib. 7. ſub fin. exemplo priuatæ pietatis in Patriam, publicæ in Religionem, cathena ferrea collo
iniecta, ad eius menſam tamdiù proſtratus iacuit, donec expugnata Clementis ira,
ignominioſam notam Patriæ ademerit, atque ex eo fuit illi poſtea canis cognomen
inter ſuos, quia vt canis ad Pontificiam menſam proiectus iacuiſſet; nec fuit in-
grata Ciuitas, ſed data ſedulò opera eſt, vt qui non multò prius in tam ignominioſo
eſſet accubitu vulgi opinione conſpectus, cultus ſummi honoris inſignibus conſpi- C
ceretur &c. Hæc Sabellicus.

Quia etiam impulſus cauſa Ioannes XXII. dũ Auenioni ad clauũ vniuerſalis Eccle-
ſiæ ſedebat, ſibi relatum eſſet, Rectores, & Officiales Patrimonij Beati Petri in Tu-
ſcia, Comitatus Sabinæ, Terræ Arnulpharum, & quarundam Terrarum ad Romanam
Eccleſiam ſpectantium locationes nonnullas, & alienationes in graue eiuſdem Ec-
cleſiæ Romanæ damnum, & præiudicium feciſſe, Guittoni Epiſcopo Vrbeuetano
Patrimonij Beati Petri in Tuſcia Rectori dedit in mandatis, vt per ſe ipſum, vel ali-
um, ſeu alios ab eo deputandos ſimpliciter, & de plano, ſummariè, ſine ſtrepitu,
& figura iudicij in præmiſſis procedendo, Terras omnes, Caſtra, bona, & iura loca-
ta, alienata, donata, & conceſſa ad manus, & poteſtatem ſuam redire, & redacta
conſeruare, & cuſtodire ſatageret, & ſtuderet, temporalibus etiam, ſpiritualibuſq;
pœnis contumaces, ac rebelles compeſceret. *d* D

d Bullar. nou. tom. 1. Conſt. 8. Ioannis XXII. pag 162. edit. anno 1321. Sed quoniam præter alia multa, quæ Romanæ Eccleſiæ Summorum Pontificum
abſentia, & vltra montes permanſio peperit damna, non vulgare profectò fuit,
quod improbis, ſceleſtiſque viris per Eccleſiaſticam Ditionem debaccandi licen-
tiam præbuit: quapropter licèt Ioannes hic, & alij quoque Pontifices hiſce malis
oportunas adhibere medelas ſummoperè inuigilarent, haud equidem executioni
debitè mittebantur.

Clemens igitur VI. qui (Benedicto XII. intermedio) Ioanni ſucceſſit, temerita-
tem, & audaciam illorum, qui loca Patrimonij Beati Petri in Tuſcia adhuc malis ar-
tibus detinebant, exprobrando, aliam Auenioni edidit Sanctionem, *e* prohibuitq;
e Conſt. 3. Bullar. nou. tom 1. pag. 214. dari, vel acquiri dominium aliquod, ſeu iuriſdictionem, preeminentiam, vel obli-
gationem aliquam in locis ad S. R. E. pertinentibus ſ. 1 & 2. Contrarium attentan- E
tes pœnis, mulctiſque coercuit; contractus omnes ſuper his celebratos irritos dixit;
contra inuadentes, turbantes, vel occupantes loca Apoſtolicæ Sedi ſubiecta, Ioan-
nis XXII. Sanctionem confirmauit ſ. 3. & ſeq. Hic idem Clemens Auenionem Vrbem
à Ioanna vtriuſque Siciliæ Regina anno ſalutis 1344. emit, & loco pretij cenſum, ſi-
ue feudum, quod ipſa Regina Romanæ Eccleſiæ ex ipſa Regni conceſſione de-
f in vita Clem. VI. prope fin. bebat, Pontifex relaxauit; Platina, *f* Bergomenſe, *g* & alijs multis id atteſtantibus.
g in ſupplem. Chronic. lib. 13. pag. 323. Verùm quia dominandi libido cancer eſt, qui circa præcordia ſerpens leuiori-
bus medicamentis non ſanatur, Innocentius VI. qui nullo medio Clementem

in

in Pontificatu ſequutus eſt, nihil omnino prodeſſe agnoſcens leges condere, niſi ſit, qui eas debitæ executioni demandet; poſtquam inter Vaticanos Senatores retulerat, & ſacra decorauerat Purpura Aegidium Cariglium Conchenſem Hiſpanum, Sedis Apoſtolicæ, & ſuum de latere Legatum anno ſalutis 1353. in Italiam miſit, ac
A illi facultates dedit infraſcriptas. *a* Cauſas omnes, & quaſcumque cognoſcendi. Barones, & alios cuiuſuis Dignitatis coercendi. Gubernatores conſtituendi. Culpa obnoxios mulctandi. Pacem componendi, & contra bonum ſtatum illius pactiones irritandi. Oppida, & loca perperam occupata recuperandi. Oblatas delinquentiū conditiones, quas iuſtas iudicaſſet, acceptandi. Bellum contra pacem publicam perturbantes indicendi, & arma mouendi. Romanæ Sedis hoſtes compeſcendi, & alia cuncta, quæ pro munere ſibi iniuncto viſa forent expediri, arbitratu ſuo peragendi, permiſit, & in facultatibus dedit, quemadmodum in prædicta Conſtitutione, & alijs quatuor, quarum vigore Leges, & Sanctiones equidem ſaluberrimas in Prouincia Marchiæ promulgauit, Aegidianas Cōſtitutiones appellatas, videre eſt. *b* Quarum quidem Sanctionum, & Legum vtilitatem pro bono ſubditorum regimine
B agnoſcentes Romani Pontifices, qui poſtea Beati Petri locum obtinuerunt, ad totam Eccleſiaſticam Ditionem, vbi ſpeciale Statutum non adſit, extendendas, & pro Lege in rebus prophanis ſeruandas edixerunt. *c* Ne tamen ſuper illarum obſeruatione dubium aliquando occurrat, cautum habes à Sixto V. *d* primo loco ſeruandas eſſe Romanorum Pontificum Conſtitutiones; ſecundo cuiuſuis loci Statuta; tertio has Aegidianas Conſtitutiones; poſtremo Bannimenta. Sed ad Cardinalem Aegidium redeamus. Hic enim (vt Volaterranus *e* ſcribit) in rebus agendis longè prudentiſſimus Statum Eccleſiæ eo tempore varijs tumultibus exagitatum abſente Pontifice pacauit. Vicarios Terrarum, quos idoneos vidiſſet, confirmauit. E Ciuitate Foroliuienſi, vbi continuò ferè morabatur, Ordelaphos malè de rebus Eccleſiæ meritos ſubtulit.

a Bull. nou. tom. 1. Conſtit. 1. pag. 217.

b lib. 1. Conſtit. Marchiæ pag. 3. 7. 9. 10. & 13.

c Sixt. IV. Cōſt. 15. Bullar. nou. tom. 1. pag. 354. Paulus III. Cōſt. 17. d. Bull. pag. 641.

d Conſt. 93. & 19. d. Bullar. tom. 2. pag. 655.

e lib. 22. Antrop. pag. apud me 257.

C Iterum ab Vrbano V. in Italiam miſſus Aegidius, Barnabam Vicecomitem Statum Pontificis perturbantem compreſſit. Rurſus Vicecomitum copias, Duce Ioanne Hacuto Florentinos infeſtante inter Cortonam, & Aretium afflixit. Qua victoria omnes Eccleſiæ rebelles vltro ſeſe dedidere. Obijt Viterbij; ſepultus Aſſiſij ſepulchto ab eo condito. Hæc Volaterranus. Nec omittenda ſunt, quæ Pius II. *f* in hæc verba ſcribit. *Hic* (Aſſiſij ſcilicet) *& Aegidius Card. Hiſpanus iacet, qui laceratum Eccleſiæ Regnum, & à tyrannis fermè totum occupatum ſingulari virtute recuperauit, ac reſarciuit: quàmuis nonnulli oſſa eius in Eccleſia S. Martini ſupra Viterbium in Monte Cimino recondita dicant.* Hactenus Pius. Sed alia multa deſcribit Ciacconius, *g* nec eius elogium in Collegio apud Bononiam à ſe conſtructo his verbis editum, omittit.

f in Comment. lib. 2. pag. apud me 42.

g in vita Clem. VI. vbi de Card. ſub nu. 14. col. 895. tom. 1.

D

AEGIDIVS CARD. S. CRVCIS

SPECTABILI VIRTVTE

B. PETRI PATRIMONIVM TYRANNICA SAEVITIA RABIENTE

VARIIS TVRBINIBVS AGITATVM

RECVPERATA PRISTINA LIBERTATE

IN TVTA PACE QVIESCIT.

E

Vrbano V. Gregorius XI ſuccedit, quo ſedente omnia in Italia Pontificis Oppida defecere, Tiphernatibus, & Peruſinis initium facientibus, Florentiniſquè ſollicitantibus: Quapropter Cardinalem Gebennenſem (poſtea Antipapam Clementis VII. nomine contra Vrbanum VI Fundis creatum) cum Bernardono Duce, ac quinque millibus Brittonum ſubſidio Legatum miſit. Foroliuienſes Sinibaldum Pinum, Ioannem Theobaldum Ordelaphos in Vrbem ſubitò recipiunt, quorum armis ſeſe à Brittonum furore tueantur. Legatus cum iam mœnia Bononiæ rebelis obſeſſurus petijſſet, cognito Florentinorum exercitus cum Rodulpho Varano Duce aduentu, hoſtium auxilio venientium, seceſſit Ceſenam, quam miſerè barbari diripuerunt.

Gre-

Gregorius igitur vt his occurreret malis, Romam ire ſtatuit, literis Diuæ Catherinæ Virginis Senenſis reuocatus; hortante etiam Baldo I. C. Peruſino eius olim præceptore, ac palàm dictitante, ſalua conſcientia Vrbem negligere non poſſe &c.

Mortuo deinde Gregorio, & in Betri Sede Vrbano VI. à Cardinalibus locato, Eccleſia Romana nedùm in temporali Dominio, ſed etiam in ijs, quæ ad animam pertinent, & Omnipotentis Dei cultum reſpiciunt, ſæuiſſimis perturbata procellis non longè à naufragio (tamen impoſſibili) fuit: ſchiſma etenim, quo nullum aut deterius, aut prolixius, quouè maioribus odijs, & diſſenſionibus inter ipſos S.R.E. Proceres certatum ſit, humana nec ante memoria, nec poſt recordetur, exortum eſt; neque extinctum, niſi peractis annis 39. Martino ſcilicet V. in Conſtantienſi Concilio electo. Quod quidem Concilium perditorum hominum inuaſiones, tyrannorum occupationes, multa quoque caſtra, oppida, iura in præiudicium Romanæ Eccleſiæ ab ipſiſmet Pontificibus, vt ſchiſmatis tempore amicos, & fautores ſibi conciliarent, alienata, & diſtracta fuiſſe cognoſcens, diuerſarum quoque Nationum petitionibus oblatis, præter alia multa ſancinit: *a* Per Summum Pontificem de proximo aſſumendum exemptiones, & incorporationes (vt vocant) in ipſo ſchiſmate factas reformandas eſſe, ſtatuendumquè, ne Bona Romanæ Eccleſiæ alienentur. A B

a in Concil. Cōſtant. ſeſſ. 40. num. 9. & 12.

Quod à Martino V. in ipſo Conſtantienſi Concilio Pontificia Dignitate decorato factum fuiſſe legimus: *b* mandauitquè Cardinali tunc Vicecancellario, vt inhærendo Conſtitutionibus Friderici II. & Caroli Imperatorum, quibus Eccleſiaſticæ libertati plurimùm fauetur, illas declararet, & extenderet, prout executioni demandatum apparet in calce eiuſdem Concilij; ſiquidem ibi conceſſiones, inueſtituras, & infeudationes (vt vocant) omnes à Gregorio XI. incluſiuè citra vſque ad diſſolutionem eiuſdem Concilij reuocatas, & irritas, nulliuſquè roboris exiſtimandas eſſe, decernitur.

b in Conc. Conſtant. ſeſſ. 43 tit. de vita, & honeſt. cleric. verſ. decernimus, & declaramus.

Eugenius IV. Martino V. ſuccedit, qui nec meliora tempora, nec tyrannorum, perditorumquè hominum inſaniam, furorem, ſeditiones, & inuaſiones, admodum remiſſas expertus eſt. Ioannem propterea Vitelliſcum Patriarcham, & S. R. E. Cardinalem, Apoſtolicæ Sedis, & ſuum de latere Legatum creat; quo Duce, Beati Petri Patrimonium reſtitutum, tutatumquè per aliquod temporis ſpatium vidit; omnibus illius æui ſcriptoribus hoc affirmantibus, Iouio *c* præſertim. Sub eodem Vitelliſco militiæ nomen dederat Comes Auerſus gente Anguillaria, & à recta via verè auerſus; nam vt Cardinalis Papienſis, *d* & alij teſtantur, non hominum ſolùm, ſed Dei quoque, & Sanctorum eius contemptor fuit; is enim, quantum Itineri à Viterbio in Vrbem patet, aſſiduis latrocinijs infeſtum habebat, nulli hominum generi, nulli ætati, aut ſexui parcens: nulli ſine vitæ periculo fides ſua in Pontificem ſtetit. Redierant iam eo loci Eccleſiæ res, vt hominis imperia potiora noſtris apud noſtros ſubditos eſſent; accedebat aliud grauius, quòd ſi qui vel odio habebant Pontifices, vel cum ijs bellum gerebant, conatus eorum omnes aſſiduis ſollicitationibus inflammabat, id agens, vt fatigata ſemper Eccleſia, maliſquè externis implicita, auerſaretur à ſe, maioremquè occaſionem exercendis prædis præſtaret. Eugenius IV. ab initio ſui Pontificatus trahere ad ſe beneficio hominem cogitauit, medicinamquè leuitatis apponere, vbi ſine periculo adhiberi ſcalpellum non poterat, humanitèr appellare eum, & proſequi honoribus cœpit; Oppida etiam nonnulla, quæ adempta erant Vicarijs tyrannis, dono conceſſit, admonens identidem, vt beneficij memor coleret Eccleſiam: ſed impiorum mentes malis excœcatæ lumen ſalutis non vident, & ad conſuetas ſemper ſe referunt tenebras. Idem igitur in Nicolaum V. qui Eugenio, & in Calixtum III. qui Nicolao ſucceſſerant, inuentus eſt. C D E

c in elog. viror. illuſtr. lib 2 pag. apud me 60.
d in Comment. lib 2. circa med. pag. apud me 375

Nicolaus enim non aperto bello, ſed inopinato impetu bis illum opprimere conatus, non ſuccedente fortuna, neceſſariò deſtitit.

Calixtus etſi difficultatibus rerum prohiberetur, multis hanc delere maculam ſæpe tentauit.

Cui Pio II. ſuccedente, hic iniurias ab eodem Comite quotidie illatas vlciſci ſummoperè optauit, ſed grauioribus bellorum curis inuolutus, ſine magno Apoſtolicæ Sedis, vel exercitus detrimento non potuit: dum verò, domito iam Sigiſmundo Malateſta, & rebus in Flaminia compoſitis, magis ac magis ad hanc peſtem tollendam animabatur, ad Cœlos euocatus eſt.

Paulo

Digitized by Google

Paulo II. in eius locum ſuffecto, per eoſdem dies Comitem Auerſum decedere
contigit, relicto filijs duobus Franciſco, & Deiphebo dominatu, qui patris educa-
toris diſciplinam omnem apprehenderant: Erant illis oppida 13. natura loci, fru-
mento, armis, cæteriſquè ad defenſionem neceſſarijs egregiè munita, Iouium, Car-
A bonianum, Caprarola, Roncilio, Capranica, Vetralla, Bleda, Vianum, Monteranum,
Cerete, Carianum, Seuera, Monticellum, partim accepta à patribus, partim per in-
iuriam vicinis adempta. Hortatur hos Paulus viuæ vocis oraculo per nuncios, per
epiſtolas, ne imitatores ſint paterni inſtituti, colant Apoſtolicam Sedem, reuereantur
tur Pontificem; ſed mens innutrita malis, domeſticiſquè exemplis corrupta, ab in-
genio difficilè poteſt diſcedere, ſenſum boni ſic horrens, vt nullum ſanitati locum
relinquat; quare eos bello adoriri neceſſe fuit: & licèt viuens adhuc Auerſus, at-
que ex conſcientia obſidionem timens, ad eam perferendam, quæ poterant antea,
contraxerat, patuit tamen Omnipotentis Dei vltio, obſcurantis oculos impiorum,
& ſicut deficit fumus, ſicut fluit cera à facie ignis, ſic defecerunt apparatus horum
B à facie Dei: Venerunt in poteſtatem Pontificis Franciſcus, & filij eius omnes, & pri-
mogenitus Deiphebi, & in Hadriani Mole incluſi, miſeram, infœlicemquè vitam
egerunt, vetuſtæquè; ſed nocentis familię exitus hic fuit, vt Papienſis longiori enar-
ratione recenſet: addens, ſub eodem Pontifice Paulo II. Flaminiam quoque Pro-
uinciam, expulſo Sigiſmundo Malateſta, & Roberto eius ex concubina filio tyran-
nis, pacatam Ceſenam, Bretenorumquè Romanæ Eccleſiæ reſtitutas fuiſſe; itaut vno
fermè tempore duarum Prouinciarum ſummè oportuna loca ingratis familijs dua-
bus adempta breui negocio ad gremium Matris ſint reuerſa. Sed vt magis enixam
in rebus Eccleſiæ ſeruandis, & ab improborum iniurijs, ac rapinis tutandis volun-
tatem idem Pontifex Paulus II. oſtenderet, laudabilem profectò Sanctionem, *a* *a Extrau. ambitioſ., de reb. Eccleſ. non alien.*
quam vocant extrauagantem, edidit, qua omnium rerum, & bonorum eccleſiaſti-
C corum alienatio, omnequè pactum, per quod ipſorum dominium transfertur, con-
ceſſio, hypotheca, locatio, & conductio vltra triennium, nec non infeudationes,
vel contractus emphiteutici, pręterquam in caſibus à iure permiſſis, prohibentur.
Defuncto Paulo, Sixtus IV renunciatus eſt Pontifex Maximus. Hic Panuinio, &
Ciaconio teſtibus, *b* Pontificiam Dignitatem augere cupiens, aliquot in Vmbria *b in eius vita.*
tyrannos tumultuantes, & aduerſus Eccleſiam magis quàm beneficiarios deceret,
contumaces, tollere conſtituit: magno igitur coacto exercitu, Federicum Feltrium
imperatorem, Iulianum S. Petri ad Vincula Cardinalem Legatum præfecit: Hic, Du-
ce non expectato, Tudertinos, deinde Spoletinos Pontifici rebelles adortus eſt, quos,
Camertium Duce opitulante, ſedatis inteſtinis diſcordijs, factionumquè principibus
in exilium pulſis, non ſine magna Spoletinorum ſtrage in Eccleſiæ fide continuit:
Deinde in Nicolaum Vitellium Regulum Tiphernatem arma mouit; Vitellius Fri-
D derici Vrbini Ducis aduentu audito, Vrbem Legato ea conditione dedit, vt ſibi in
ea liceret tutò priuati hominis vitam agere.
Sixtus Innocentium VIII. Succeſſorem habuit. Hoc ſedente, Aquilani Ciues à
Ferdinando Neapolitanorum Rege diuexati, cum ſit hoc Regnum Eccleſiæ feuda-
tarium, ad Pontificem acceſſerunt, proteſtantes ſi ab Apoſtolica Sede derelicti eſ-
ſent, ſeſe cuicumque Regi externo, aut Principi, qui illis ſubſidio eſſe vellet, dedi-
turos: addebant, Regem in contemptum Pontificis debitum cenſum, qui annuus
erat ducatorum viginti millium, non ſoluere, cauſatum, à Sixto IV. in equum album
redactum fuiſſe, & ab ipſo Innocentio, quòd in graue Romanæ Eccleſiæ damnum
verteret reuocatum: accuſabant quoque Regem de rebus eccleſiaſticis illius Regni
ad libitum diſponentem. Quibus commotus Innocentius, Aquilam, Aprutium,
E Regniquè Principes ſuam in tutelam recipit, Venetis, Columnenſibus, alijſquè prin-
cipibus viris in fœdus conuenientibus, Regem, cui fauebant Florentini, & Vrſini, bel-
lo adoritur: Pontifici rationem, & iuſtitiam à dextris habenti victoria adhæſit: mox
Cardinalibus quibuſdam de pace tractantibus, anno ſalutis 1486. die 12. Auguſti
pactionibus infra dicendis componitur. Soluat Rex conſueto modo Romanæ Ec-
cleſiæ debitum cenſum. Barones, qui Eccleſiæ ſe dederunt, cenſum Eccleſiæ pen-
dant, in eo ceſſurum, quod Rex ſoluere tenebatur, dum in poſſeſſione Regni erat;
exinde Barones prædicti Papam, & Eccleſiam immediatè cognoſcant. Pontifex de
Montis Caſini Abbatia, bonis, & caſtris illius ad libitum voluntatis diſponat. Epi-
ſcopatus, & Beneficia Regni Neapolitani à Summo Pontifice conferantur. Aqui-
lana Ciuitas libera ſit, cui maluerit, Papæ ne, aut Regi obediat. Dux Renatus, &

Franci contra Regem Ferdinandum venire volentes, à ſubditis Eccleſiæ, imò Papæ impediri nequeant, ſed eius oppida, & loca tranſitum, & victualia concedere poſſint. Virginius Vrſinus pedibus nudis, corrigia in gula, nudato capite, genuflexus Pontificis miſericordiam experiatur, & amore Dei veniam ab ipſo petat. Cardinalis Vrſinus, cæteriquè eiuſdem Gentis virum, & quantam mereantur pœnam, Pontificis arbitrio ſubijciantur. Caſtra, & loca hinc inde in bello capta, & earum reſtitutio ſub pectore Regis Hiſpaniæ locentur: hic etenim Rex, & Ludouicus Sfortia, & Laurentius Medices pro Rege Ferdinando pacis vades fuerunt. Hæc Ciacon. *a* Verùm coniurationem, & bellum prædictum latius, tribus quippe libris proſequutus eſt Camillus Portius; ſi plura cupis, illum conſule A

a in vita Innocentij VIII.

Apoſtolicam Sedem poſt Innocentium adeptus eſt Alexander VI. qui cum multos emphiteutas, feudatarios, cenſuarios Sedis, & Cameræ Apoſtolicæ in ſolutione canonum, & reſponſionum contra iuramenta in inueſtituris præſtita, ac iuris diſpoſitionem, ſpecialeſquè monitiones ceſſare cognouiſſet, ſub excommunicationis, & priuationis pœnis, quas ex nunc, prout ex tunc (vt ipſius verbis vtar) & ex tunc prout ex nunc in eoſdem ferit, niſi in vigilia, aut die feſtiuitatis Beatorum Petri, & Pauli ſingulis annis vicarios, feudatarios, emphiteutas, ſiue adminiſtratores Ciuitatũ, Terrarum, Caſtrorum, & bonorum monet, & requirit. *b* §. 1. Siquè in præmiſſis ſolutionibus ceſſauerint, eidem Cameræ Præſidentes, Cardinalis ſcilicet Camerarius, & Clerici in commiſſum, aliaſquè pœnas eos incidiſſe declarent. §. 2. Compenſatione, ſiue alia quauis, præterquam ſolutionis exceptione, reiecta §. 3. Sanctionis huius publicandi formam, & fidem præſcribit. §. 4. Contrarijs derogat. §. 5. Sequuta verò publicatione, omnes omnino affeciſſe, & nunc etiam afficere videmus: Perſeuerat enim ad hæc noſtra tempora ſtylus hic requirendi feudatarios, & cenſuarios, eoſquè mulctandi, ſi deficiant, in plena Camera, prænarratis diebus, vt dicemus aliàs ſuo loco latiùs. Et quod attinet ad ſolutionem canonum, & cenſuum, id etiam ſancitum fuiſſe in Concilio Conſtantienſi conſtat. *c* Statuit igitur hic Pontifex diem ſolutionis in vigilia, aut die feſtiuitatis Beatorum Petri, & Pauli, vt diximus. B C

b Conſt. 6 Bull. nou. tom. 1. pag. 395.

c in extenſione per Vicecancell. facta, poſt d Concilium impreſſa pag. apudme 190

Mortuo Alexandro, Pius III. breui dierum ſpatio Pontificiam induit Dignitatem, quæ dum adhuc ordiretur, ſuccisa, nil aliud, quàm ex virtutibus, præclariſquè animi ſui dotibus ſpem optimi Principis conceptam mortalibus reliquit; & vt Virgilius cecinit.

Hunc tantùm terris oſtendunt fata, nec vltra
Eſſe ſinunt.

Extollitur, & in Beati Petri ſolio locatur Iulius huius nominis II. Hic nihil antiquis, aut charius habuit, quàm Rempublicam pace firmatam tueri; non tamen illi ad ſuſcipienda bella militaris animi alacritas, & innata fortitudo deerat: nullus enim ſuperioris ætatis Pontificum vehementiore proferendæ Eccleſiæ Ditionis ardore flagrauit, neque fœliciùs eam tutatus eſt. Ioannes Bentiuolus Bononiæ Dynaſtes cœtu audacium filiorum ſuperbus, conſpirantes pro libertate ciues tam ſontes, quàm inſontes, ſibi tamen ſuſpectos atrociſſimè puniuit; quæ res incredibile apud omnes odium Bentiuolis conflauit, Pontificiquè recuperandæ Bononiæ, quæ ad Eccleſiæ patrimonium pertinebat, non ingratam præbuit occaſionem; à Ludouico igitur Galliæ Rege aliquas ſibi copias ex ijs, quæ Mediolani aderant, opportunè tranſmitti poſtulauit, quibus continuò venientibus, facilè Bononia anno ſui Pontificatus tertio capitur, tyrannus expellitur, eiuſquè inſignes ædes populo furente à fundamentis euertuntur; Ioannes Cardinalis Medices Ciuitati Legatus præficitur. Rauennam, Fauentiam, Ceſenam, & Ceruiam à Venetis detentatas, eiectis occupatoribus, eccleſiaſticæ Ditioni reſtituit Iulius. Alphonſum Ferrariæ Ducem vt à Gallorum fœdere diſcederet, annuumquè vectigal à maioribus ſuis pendi ſolitum Sedi Apoſtolicæ ſolueret, per Legatos monuit; ſed obedire recuſantem bello perſequendum cenſuit: neque noui Conciliabuli indictione, neque ſtatus quæſtione à Rege Gallorum mota à propoſito deterreri potuit, ſed clauo clauum trudens, improbato Piſano Conciliabulo, nouum in Laterano Concilium aperuit, à Leone X. Succeſſore poſtea clauſum. Parma, & Placentia Vrbes inſigni eiuſdem Pontificis Iulij virtute Eccleſiaſticæ Ditioni adiectæ ſunt. Neque ſanè ob alias cauſas tot bella geſſit, niſi vt à plutibus occupatum ſacræ Sedis Imperium recuperaret; Panuinio, Ciaconio, Guicciardino, & alijs atteſtantibus. D E

Leo

Leo X. Summi Sacerdotis poſt Iulium infulas induit. Hic cum Manuele Cæſaris
Legato fœdus inijt, vt Galli Italia pellerentur; Placentia, & Parma tanquam à Gal-
lis impotentèr ereptæ Pontifici redderentur: id bellum ingenti animo Leo ſuſcepit,
& ex voto perfecit, Iouio teſte. *a* Angebant enim virum decoris, & laudis ſtudio *a in eius vita lib. 4. pag. apud me 103.*
A deflagrantem eæ Vrbes, veluti infami pactione, & turpiſſimo metu amiſſæ, quas Iu-
lius Pontifex egregia virtute Gallis ademiſſet: ſuper id ferre non poterat Gallorum
Præfectorum ſuperbiam, qui ſacerdotia totius Galliæ Ciſalpinæ, deſpecto planè Pon-
tifice, contra eius auctoritatem, vti libido ferret, indignis hominibus adiudicabant,
quos ad Vrbem de more citari, & vocari in ius propoſita pœna vetuerant: ea res
periniquæ, impotentiſquè inſolentiæ plenam Leonem Pontificiæ Dignitatis, ac exi-
ſtimationis nomen tueri ſolitum, ab amicitia Franciſci Gallorum Regis auerterat.
Hæc Iouius. Mutinam ab Imperatore pretio ducatorum 3000. auri emiſſe Leo-
nem, teſtatur Panuinius; *b* & faciunt, quæ ſcribit Gozadinus. *c* *b in eius vita.*

In Apoſtolica Sede Hadrianus VI. Leoni X. ſufficitur: Hic Gulielmi Enchauordij *c conſ. 1. num. 17 & per tot.*
Derdunenſis Epiſcopi, & Theodorici Hetij ipſius Pontificis à ſecretioribus epiſtolis
B conſilio, quibus etiam aliquando propter grauiſſimarum rerum vſum admiſcebatur
Ioannes Ruffus, bellum aduerſus Malateſtas, qui Ariminum occupauerant, miſſis
in Vmbriam Hiſpanorum cohortibus, ſuſcepit, nec multo labore Sigiſmundus eſt
eiectus, vtpotè qui iam Ariminenſibus propter naturæ acerbitatem, atque ſæuitiam
odio eſſe cœpiſſet. Ita Iouius in Hadriano. Ad tollendas diſcordias, & pacem fo-
uendam inter Chriſtianos Principes, cum Alphonſo Ferrariæ Duce tranſegit, vt in
d. conſ. 1 Gozadini.

Quo vita functo, & ſacroſanctis celebratis Comitijs, Iulius Mediceus Eccleſiæ Ro-
manæ, Clementis VII. nomine, Antiſtes, eligitur, Anchonam, quæ Apoſtolicæ Se-
dis ſuaue iugum excuſſerat, defectionis auctoribus ad ſupplicium vocatis, priſtinæ
ſubiectioni reſtituit. Alphonſo Ferrariæ Duci, ex eo quòd pacta cum Hadriano præ-
deceſſore non ſeruaſſet, & hoſtibus Eccleſiæ adhæſiſſet, litem, & quæſtionem de uo-
C lurionis fendi mouit, vt in præcitato conſ. 1. Gozadini videre eſt.

Paulus III. ad Eccleſiaſticæ Dignitatis culmen, omnium Purpuratorum Patrum
conſenſu, poſt Clementem euectus. Peruſinos ab Eccleſiæ Imperio deficientes fa-
cili bello perdomuit, eorumquè Oratores in Vrbem ad rogandam veniam ſupplicum
more venire compulit. Ita Ciacconius. *d* *d in vita.*

Iulius III. defuncto Paulo Summus Pontifex renunciatus eſt. Initio Pontificatus
ex lege in proximis Comitijs à Patribus conſtituta (qua iubebatur, vt quicumque
Pontifex electus eſſet, ad extinguenda bellorum incendia, Parmam Octauio Duci
ſtatim reſtitueret) Iulius Pontifex, Vrſino reuocato, quem Paulus III. Parmæ do-
minatui præfecerat, ea conditione Vrbem Octauio conceſſit, vt ſe inconſulto nullum
intra mœnia externi Principis præſidium admitteret; cuius conditionis memor, qui
D deinde ex eadem Sereniſſima Farneſionum Gente Ducatum obtinuit, à Miniſtris
Hiſpaniarum Regis requiſitus, vt Hiſpanos milites in præſidium reciperet, Romano
Pontifice Vrbano VIII. tunc regnante inconſulto, id permittere poſſe negauit. Iu-
lius verò, vt faciliùs Octauius quod promiſerat, præſtare poſſet, ac ſe, & Vrbem à
Cæſarianorum violentia, & inſidijs tueretur, ſingulis menſibus duo millia aureorum
attribuit. Sed cauſante poſtea Octauio ſtipendia non ſufficere, nec Cæſarianis re-
ſiſtere poſſe, nec non alterius Principis auxilium implorandi ab eodem Pontifice
licentiam obtinuiſſe, Henrico Galliæ Regi adhæſit, & Gallorum copias in Vrbis
præſidium recepit; ob id Pontifex contra Octauium ſigna intulit, & relegato inte-
rim Florentiæ Card. Farneſio, qui reſponſum à Iulio obtentum, vt qua poſſet Dux
ratione commodiùs rebus ſuis proſpiceret, fratri ſignificauerat, milite, & commea-
E tu à Carolo Imperatore adiutus integro anno bellum geſſit. Et cum Cæſarianas co-
pias per Eccleſiæ fines ad Senenſe bellum tranſituras prudentiſſimus Pontifex ani-
maduertiſſet, ne ſibi, vt paulò ante Clementi VII. accideret, quàmuis amicum ſibi
Cæſarem ſciret, octo millia hominum ad ſuorum finium tutelam conſcripſit, & de-
lectum tota Vrbe, quam munierat, habuit.

Quam de Marcello II. Iulij III. Succeſſore optimam ſpem Chriſtiana Reſpublica
conceperat, immatura mors abortiuam reddidit; ſpatio enim dierum viginti duo-
rum, quibus Beati Petri Sedem tenuit, & ex quibus etiam aduerſa valetudo par-
tem dimidiam occupauerat, ſui tantummodò deſiderium, & eorum, quæ ad vni-
uerſalis Eccleſiæ decus, & ornamentum animo conceperat, relinquere potuit.

Quantus verò, & qualis in Pontificatu pro Eccleſiaſtica Ditione tuenda futurus eſ-
ſet, quæ Iulio III. conſilium petenti reſpondir, apertè demonſtrant; Ciacconio ita
ſcribente. *Præterea Iulio Pontifici ad reſiſtendum Balduini votis, qui ſe Camertij
Ducem creari percupiebat, conſilium roganti dedit; vt legem ſanciret, qua nemo
Pontificum Eccleſiaſticæ Ditionis bona alienare poſſet, eamquè ipſe, Senatores omnes,* A
*ac reliqui pro tempore futuri Pontifices iuramento firmarent: donationem verò, aut
alienationem neceſſariò aliquando factam tunc validam haberi debere, ſi duo, aut tres
Succeſſores Pontifices eam probauiſſent.* Hæc Ciaconius.

Ioannes Petrus Caraſa Pauli IV. nomine Iulio III. in Pontificia ſufficitur Digni-
tate. Quo ſedente Albæ Dux armatis militibus populos Pontifici ſubiectos afflixit,
oppida nonnulla cæpit, diripuit, incendit; ſed inuictum Pauli animum tundere
nunquam potuit; defendebat Ditionem ſuam qua licebat ratione; nec Ducis vi-
ctoria ad facinus Pontificia Maieſtate indignum adigi vnquam potuiſſet, S. Grego-
rium imitatus, qui ſcripſerat; *ante paratus ſum mori, quàm Beati Petri Eccleſiam
meis diebus degenerare.* Dux Albę Philippi Hiſpaniarum Regis animum in pacem
propenſum cognoſcens, pacis & ipſe auidus erat, ſed eas pacis conditiones optabat, B
quas Pontificiæ Maieſtati, & Dignitati Paulus non conuenire videbat; quapropter à
Cardinalibus (Romam bellicis Ducis progreſſibus territam videntibus) rogatus,
vt pacis conditiones audiret, reſpondit. *Arma à noſtra Ditione Dux amoueat, quæ
cæpit loca dimittat, ad ſui Regis fines remeet, abſolutionem anathematis, quo obſtrin-
gitur, dimiſſo animo petat, vt debet, & tunc audietur.* Quæ Dux præſtare recu-
ſans, Hiſpaniarum Rex Quintiana victoria nihil inflatus, ſed illata Pontifici clade
cruciatus, illi præcipit, vt quacumque ratione pacis negocium cum Pontifice cona-
retur conficere, prout ſalua Pontificis Maieſtate, conditionibus à Panuinio, Cabrera,
Caracciolo, & Caſtaldo relatis confectum fuit: quædam etiam ad rem ſcripſit An-
dreas Victorellus, *a* addens, arcem à Iulio II. Bononiæ extructam, quam milites
exteri cuſtodientes raptores effecti, damna inferebant, dirui iuſſiſſe, & in eius re- C
liquijs hæc legenda poſuiſſe.

a in addit. ad Ciaccon. in vita Pauli IV.

PAVLVS IV. PONT. MAX.

FVRACIBVS CVSTODIBVS ARCE DIRVTA SVBLATIS.

b Bull. nou. tom. 1. pag. 719.

Edidit quoque Pontificatus ſui anno I. Conſtitutionem, *b* qua alienationes, & lo-
cationes quæcumque bonorum Eccleſiaſticorum in damnum Eccleſiarum, vel non
ſeruatis iuris ſolemnitatibus, aut aliàs nullitèr factæ reſcinduntur.

Pius IV. ad ſuperos (vt piè credendum) iam Paulo IV. euocato, Apoſtolicę, vni-
uerſaliſquè Eccleſiæ Chriſti Domini in terris Vicarius adoratur. Hic Leoninam D
Vrbem muro cinxit. Hadriani Arcem propugnaculis fulſit. Centumcellas, Oſtiæ-
què Arcem muro, & portubus, Rauennam propugnaculis muniuit. Melitam In-
ſulam Turcharum obſidione vexatam non pijs ſolùm precibus, aut lachrymis, ſed
milite, omniquè ſubſidij genere iuuit; Pompeius Columna ſexcentos pedites duxit.
Conſtitutionem Pauli IV. prædeceſſoris, qua prohibentur (vt diximus) aliena-
tiones rerum, & bonorum Eccleſiarum, ad terminos iuris canonici reduxit: *c* qui-
nam verò ſint iſti termini, vide Aug. Bero. *d* Facta verò hac reductione, & com-
perto, multas alienationes rerum Eccleſiæ Romanę, & Cameræ Apoſtolicæ perpe-
ràm factas fuiſſe, eas propterea abſque neceſſitate legitima, ac congrua compenſatio-
ne, vel euidenti vtilitate factas irritat, nullaſquè fuiſſe declarat, occupatoribus va-
ſallaginm minimè deberi decernit, eoſdemquè ad reſtitutionem vnà cum fructibus E
malè perceptis condemnat. *e* Quæ omnia vt debitam ſortirentur executionem,
ad præmiſſa omnia, & ſingula exequenda Cardinalem S. R. E. Camerarium de-
putat. *f*

c in Conſtit. 11. Bullar. nou. tom. 2. pag. 21.
d in rub. de Conſtit. nu. 67.
e Conſtit. 104. d. Bullar. & tom. pag. 172.
f in calce prædictæ Conſtit. pag. 173.

Defuncto Pio, alter Pius hoc nomine Quintus ad clauum vniuerſalis Eccleſiæ po-
nitur. Qui ſuſcepti regiminis cura admonitus, vt Ciuitates, Terras, Oppida, & Lo-
ca Sedi Apoſtolicæ in temporalibus mediatè, vel immediatè ſubiecta perpetuò in
iure, dominio, & proprietate, ac poſſeſſione dictæ Sedis conſeruentur, hæc omnia,
etiam alienari ſolita, & infeudari, deuoluta iam, ſeu quomodolibet deuolenda, ab-
ſque aliqua declaratione, ſed ipſo iure Apoſtolicæ Sedi incorporata, & ad priſtinum

eius Dominium redijſſe cenſeri ſtatuit *a* §. 1. De cætero quauis de cauſa alterari, &
infeudari, aut etiam ſuper præmiſſis tractatum haberi vetuit. §. 2. Priuilegia quæ-
cumque de prædictis bonis meliorandis, & vſque ad melioramentorum refectionẽ
retinendis quomodolibet conceſſa reuocauit. §. 3. & 4. Sanctionem hanc per quaſcũ-
A que alias Constitutiones iam antea editas, vel in futurum edendas minimè reuoca-
ri, ſeu irritari poſſe decernit §. 5. 6. 7. A Cardinalibus in Curia præſentibus, & ad eam
acceſſuris iuramento firmandam, & occurrente Sedis Apoſtolicę vacatione, in Con-
claui, quando de obſeruandis literis Iulij II. & aliorum Pontificum ſuper electione
Romani Pontificis iuramenta præſtari ſolent, etiam de inuiolabiliter hac quoque
obſeruanda per quemlibet eorum, qui in Beati Petri locum euectus fuerit, promit-
ti, & iurari mandat. §. 9. Formam publicandi huiuſmodi Constitutionem, & quæ fi-
des ſit ei adhibenda, præſcribit. §. 10.

Queritur tamen, an ſub diſpoſitione huius Constitutionis comprehendantur de-
uolutiones, quæ ex delicto naſcuntur? Et negatiuè reſpondendum eſt, ex Grego-
rij XIII. *b* Sanctione: quod etiam voluit Sixtus V. *c* Intellige autem, niſi eſſet
B delictum tale, propter quod ex natura feudi deuolutioni locus eſſet *d* tunc enim
deuoluuntur bona damnatorum etiam ſine confiſcatione: alijs autem caſibus, quan-
do eſt locus confiſcationi, transeunt bona in fiſcum, vt ſucceſſorem ipſius rei, non
autem redeunt via deuolutionis ad Cameram tanquam habentem directum domi-
nium, ex Boſſio, *e* & Iulio Claro *f* Neque etiam ſub diſpoſitione huius Constitu-
tionis comprehenduntur Oppida, Caſtra, & loca iuriſdictionalia, quæ Camera Apo-
ſtolica emit à Baronibus in vim Constitutionis Clementis VIII. *g* ſuper institu-
tione Congregationis, quam vocant Baronum. Limitatur etiam non procedere,
quando ageretur de deuolutione feudi inter particulares perſonas, puta ſi illegiti-
mus concurreret ad feudum cum legitimo: nam hæc Pij V. Bulla ad fauorem Came-
ræ Apoſtolicæ emanauit non autem priuatorum; ita deciſum habes in Rota Roma-
C na apud Seraphinum *h* alia quædam ad hanc Constitutionem edidit Pater Ioannes
Baptiſta Scortia e Societate IESV. *i*

Cum autem hæ Pij V. literæ ad retinendam Sedis Apoſtolicæ Dignitatem valdè
conferant, Gregorius XIII. qui Pio ſucceſſit, cum primùm ad Summi Apoſtolatus
apicem euectus fuit, robur illis adiungere non diſtulit; & præuia illarum confirma-
tione, atque innouatione, perpetuò ſeruari mandauit *k* Addens, nomine aliena-
tionis comprehendi etiam conceſſiones Guberniorum, quæ vltra triennium de lo-
cis S. R. E. concederentur; quam quidem extenſionem in Conſiſtorio factam Laer-
tius Cherubinus *l* affirmat.

Sixtus verò V. qui poſt Gregorium Summus Pontifex renunciatus fuit, nedum
præfatam Pij V. Sanctionem, ſed Gregorij quoque Conſiſtoriale Decretum confir-
mauit *m* vt Laertius *n* aduertit. Et notandæ ſunt dictiones: *Quomodolibet*, &
D *Eò ipſo incorporata*, in dictis Sanctionibus appoſitæ: prima enim comprehendit om-
ne genus deuolutionis ratione directi dominij ex capite felloniæ, lineæ finitæ, aut
non ſolutionis canonis &c. quia cum ſit vniuerſalis, includit omne ius etiam mini-
mum, & comprehendit omnia, de quibus in genere fuerit cogitatum; ita dixit Ro-
ta Romana apud Seraphinum *o* verba autem, *eò ipſo incorporata &c.* important, ne
vltra requiratur alia declaratio, neque executio; ac tollunt facultatem præſcriben-
di, cum pro incorporatis habeantur ipſa bona ſtatim ſequuta deuolutione; Cherub.
iun. ſic affirmante *p* Sed aliam edidit Sixtus Constitutionem ad rem apprimè facien-
tem, cuius tenorem à nobis infra relatum habebis.

Gregorius XIV. qui Sixto ſucceſſit, has etiam Pij V. literas confirmauit *q* Verùm
quia in Conſiſtorio ſecreto *r* declarauerat, has literas non eſſe extendendas ad
E feudum nondum deuolutum, ſi euidens extaret vtilitas, vel neceſſitas illud iterum
infeudandi, &c.

Innocentius IX. vbi primùm in Beati Petri Sede locatus fuit, in primo, quod ha-
buit cum fratribus ſuis S. R. E. Cardinalibus Conſiſtorio, aſſerens officio, & con-
ſcientię ſuæ ſatisfacere velle, poſt Pij, aliorumquè Prædeceſſorum Constitutiones
confirmatas, *ſ* declarat ſub illarum diſpoſitione comprehenſa eſſe loca, tam imme-
diatè, quàm mediatè Apoſtolicæ Sedi ſubiecta, non ſolum ne fiant, neuè poſt eorum
deuolutionem attententur, ſed etiam antequam deuoluantur, ac omnem, & quam-
cumque in perpetuum, vel ad tempus prorogationem, & extenſionem, nondum
finita ipſorum incorporatione. in §. 4.

a Cõſtit. 35. Bullar. non tom. 2. pag. 221.

b Conſt. 65. §. 13. Bullar. nou. tom. 2. pag. 447.

c Conſt. 6. §. 8. & Bullar. pag. 493.

d Vt in vſibus feud. tit. quibus mod. feud. amit. tit. 27. lib. 1. & qua fuit prima cauſ. benef. amit. lib. 2. tit. 24.

e Tit. de bonor. publ. num. 53.

f In § feudum q. 84. lib. 4.

g Conſtit. 41. §. 14. Bullar. nou. tom. 3. pag. 57.

h Deciſ. 1321. nu. 6. in nou.

i Theorem 239. 240. & 241.

k Cõſtit. 3. Bullar. non. tom. 2. pag. 363.

l Sub die 3. Aprilis 1581 in ſummar. ad hãc Conſtitut.

m Conſt. 25. Bullar. nou. tom. 2. pag. 520.

n In ſummar. die 16. Ianuarij 1589.

o Deciſ. 350. n. 2. & deciſ. 1082 nu. 2.

p Ad Conſtit. 3. Gregor. XIII. ſchol. 2.

q Conſtit. 1. Bull. nou. tom. 2. pag. 686.

r die 13. Septẽb. 1591.

ſ Conſt. 1. Bull. nou. tom. 2. pag. 713.

Verùm

Digitized by Google

Verùm Clemens VIII. poſt confirmationem prædictarum Pij V. literarum, vnà cum declarationibus, & extenſionibus ad eas per Innocentium, factis animaduertens etiam Decretum Gregorij XIIII. ſententijs S. R. E. Cardinalium, de quorum numero tunc ipſe Clemens erat, minimè requiſitis, quinimò multis eorum expreſsè contradicentibus, emanaſſe, omneſquè radices, ex quibus alienationes in præiudicium reintegrationis Patrimonij Beati Petri prouenire poſſent, amputare cupiens A decretum, & declarationem prædicti Gregorij XIV. tanquam deſtruens Pij V. Conſtitutionem, alienandiquè occaſionē præbens, auctoritate Apoſtolica reuocauit, penitùſque ac ſi nunquam emanaſſet, abrogauit *a* Vt autem magnus vocaretur in Regno Cœlorum (iuxta Chriſti Domini promiſſionem) quæ verbo, & literis docuit, etiam re ipſa perfecit. Nam cum ipſo ſedente Ferrariæ Ducatus, à Sede Apoſtolica Ateſtinæ Genti beneficiario titulo conceſſus, ob Alphonſi eiuſdem Gentis vltimi ex legitimo matrimonio decedentis obitum, ad ipſam Romanam Eccleſiam deuolutus eſſet, acceptata deuolutione, & diſpoſitioni prænarratæ Conſtitutionis Pij V. inhærens, Omnipotenti Deo, Beatæquè ſemper Virgini Mariæ, & SS. Apoſtolis Petro, & Paulo Ducatum ipſum addixit, dicauitquè *b* Cuius facti vberiorem narrationem habes apud Andream Victorellum *c* Sed quæ Baronius *d* ſcribit, non omittenda videntur: *Accidit (inquit) quaſi miraculū à Deo (bis libentèr vtar Diuinę Scripturæ verbis) vt Ferraria, ferrea planè Ciuitas ſine ferro fuerit expugnata, ipſo totum id agente, qui dixit. Ego ante te ibo, glorioſos Terræ humiliabo, portas æreas conteram, vectes ferreos confringam, vt planè idem, qui Petro aperuit portam ferream, Ferrariæ portam Petri patefecerit Succeſſori: grande opus, ac planè Diuinum, ſecundùm Dauidicum illud, Quis, inquit, deducet me in Ciuitatem munitam, nonne tu Deus?* Hæc, & alia Baronius videndus. B

a Conſtit. 1. & in declaratione quæ ibi ſequitur §. 7. Bullar. nou. tom 3. pag 2.

b Cōſtit. 32. Bull. nou. to. 3. pag. 68.

c In vita eiuſdē Clem. VIII.

d In epiſt nuncupatoria ad to. 8. annal.

Sed nec minori laude, & admiratione digna videntur, quæ memoriæ immortalis Vrbanus VIII in recuperando Vrbini Ducatu ſumma prudētia cum Franciſco Maria Roboreo Duce adhuc viuente, vt poſt eius obitum, ſublatis diſcordiarum radicibus, ad ipſius Romanæ Eccleſiæ gremium, vnde exierat, reuerteretur, laudabilitèr perfeciſſe agnouimus, & vidimus; itaut verba Iſaiæ Prophetæ *e* huc afferre non C ab re viſum eſt, dum ait. *Antequam parturiret, peperit, & antequam veniret partus eius, peperit maſculum*: Nullis quippe præcedentibus doloribus partus, qui in bello ex cædibus, rapinis, incendijs, alijſquè innumeris malis prouenire ſolent, aucta ſit ad Metaurum Eccleſiaſtica Ditio. Quod etiam numiſma cuſum, & ſaturnalibus diebus propoſita currentibus equis ſportula, hac Inſcriptione, Aucta ad Metaurum Ditione, perpetuis futuris temporibus indicabunt.

e Cap. 66. & vlt.

Sed ad Clementem redeamus, qui ſucceſſorem habuit Paulum V. Hic ſub 12. Kal. Decembris Pontificatus ſui anno 13. quę à Sixto V. *f* & Clemente VIII. *g* ſancita fuerant, reaſſumenda, & confirmanda decreuit. Sixtus enim V. Statura cuiuſcumque D lóci Eccleſiaſticæ Ditionis prohibentia alienationem rerum, & bonorum ſtabilium in forenſes confirmauit, & quatenus in vſu non eſſent, nihilominus reſtituit, & obſeruari voluit. Bonorum prædictorum alienationem, permutationem, pignorationem, & vltra triennium locationem in perſonas, ſeu Collegium, vel Vniuerſitatem, Sedi Apoſtolicæ non ſubditas abſque ſummi Pontificis licentia vetuit. Caſtrorum, ac feudorum venditionem, donationem, & quamuis aliam alienationem abſque prædicta Sedis Apoſtolicæ licentia penitus interdixit. Prædictorum bonorum dominis ad Statum Eccleſiaſticum non reuerſuris alicui ex ſubditis Romanæ Eccleſiæ illa vendere iubet. Et horum bonorum appellatione non eſſe comprehenſos cenſus, portiones montium, dotes mulierum, & ea, intra Vrbem, & ad decimum vſque E lapidem exiſtentia declarat. Hæredes mulierum, ſi extranei ſint, ad habitandum in Eccleſiaſtica Ditione, vel alienandum bona ſtabilia ad eos iure dotium prouenientia obnoxios dixit Clemens verò VIII. præmiſſa confirmando addidit. Communitatibus, Principibuſquè extraneis bona ſtabilia, cenſus, aliaquè inter ſtabilia numerata, officijs tantùm Romanæ Curiæ, & locis montium exceptis, in Statu Eccleſiaſtico acquirere vetitum eſſe. Diſpoſitiones alitèr factas nullius roboris, publica documenta per Tabularios ſuper his celebranda non eſſe. Si contrarium attentauerint, tam ipſi, quàm contrahentes certas incurrunt pœnas. Principibus, & Communitatibus extraneis ne S. R. E. ſubditi ſe ipſos ſupponant, neque eorum bona prodictis Principibus, & Communitatibus extraneis quoquo modo obligent. Hæc omnia Paulus V. ſuo Diplomate confirmauit; *h* quod tamen inter Conſtitutiones ab ipſo

f Conſt 3. Bull. nou. tom. 2. pag. 488.

g Conſt. 78 to. 3. pag. 121.

h 12. Kal. Decembris Pontif. ſui anno 13.

ipſo editas non inueni, ſed illius mentionem habes in ſequenti Bulla.

In Vrbani, inquam, VIII. Conſtitutione *a* qui vt ad ea, quæ Sedis Apoſtolicæ Ciuitatum, & locorum confinium, ac terminorum manutentionem, & ſecuritatem reſpiciunt, opem, & operam impenderet neceſſariam, quæuè ab alijs Summis Pon-
A tificibus ſupra narratis ſancita ſunt, diligenti cura ſeruentur, mirum in modum exoptans, Congregationem, de qua nunc loquimur, inſtituit, erexitquè: mandans, quæ de Caſtris, & Oppidis à Sixto, & Clemente ſancita ſunt, ad Caſtra etiam diruta, tenutas, prædia etiam non iuriſdictionalia in confinibus Loci iuriſdictionalis, ac confinio Principum exterorum ſita, extendenda, & amplianda eſſe. Et ne temporis progreſſu, & varietate iuriſdictio aliqua vſurpetur, & termini, ſeu fines iuriſdictionales confundantur, & vſurpentur, & omnis ſuper præmiſſis occaſio tollatur, poſt erectam Congregationem, vnum ex S. R. E. Cardinalibus certo ſtipendio in annum aſſignato, alioſquè prudentiſſimos, & longo rerum vſu eruditiſſimos viros illi præfecit, quibus ea potiſſimùm iniunxit.

a Kal Octob. anno 1627. Pōtif. V. edit.

Omnes quippe, & ſingulas venditiones, alienationes, & alias quaſcumque diſpo-
B ſitiones contra, vel præter formam antedictarum Conſtitutionum factas, & faciendas, tam partibus inſtantibus, quàm ex officio cognoſcant, caſſent, & irritas dicant, reſtringant, reuocent, moderentur, confirment, approbent, vel de nouo concedant.

Dubitationes quaſcumque ſuper intelligentia, & interpretatione prædictarum Sanctionum ortas, vel oriendas tollant, declarent, decidant.

Controuerſias, & lites quaſcumque inter Sedem Apoſtolicam, & Cameram, & quaſcumque perſonas tam ſeculares, quàm Eccleſiaſticas cuiuſcumque dignitatis, gradus, & preeminentiæ, de quibus etiam ſpecialis, & indiuidua mentio facienda eſſet. Quaſcumque etiam Ciuitates, Caſtra, Oppida, Vniuerſitates, Collegia, Monaſteria, loca pia, religioſa etiam exempta, quouis nomine nuncupata, ac omnes alias cauſas ciuiles, criminales, capitales, & mixtas audiant, & cognoſcant, & dummodo in criminalibus ſententiam ſanguinis per ſe ipſos non ferant, irregularitatis
C laqueo non ſunt obnoxij.

Eccleſiaſticæ Ditionis, ſingularum quoque illius Ciuitatum, & quorumuis aliorum locorum fines, terminoſuè inuiſent, declarent, ponant, amoueant.

Perturbantes, occultantes, amouentes, incidents, aut ponentes terminos, ſeu aliàs quomodolibet, & qualitercumque, in, & ſuper confinibus, & terminis, & circa confinia ſeu ab eis dependentia, annexa, vel connexa delinquentes; aut aquas in, vel prope confinia quomodolibet deriuantes, aut ab eiſdem amouentes; aut ædificium quouis nomine nuncupatum conſtruentes, & quamcumque ſeruiturem prope, vel in confinibus imponentes, ciuilitèr, & criminalitèr (dummodo ſententiam ſanguinis per ſe ipſos non ferant) omni, & quacumque appellatione remota, eorum arbitrio puniant. Huc conferunt, quæ ſcribit Auendan. *b* videndus.

D Cuicumque perſonæ, etiam in Eccleſiaſtica Dignitate minimè conſtitutæ, quę tamen à Præfecto, & Conſultoribus ipſis idonea fuerit iudicata, ſiue in totum, ſiue in partem cauſas huiuſmodi cognoſcendas cum ijſdem facultatibus committant, & ſubdelegent.

b De exequend. mand. par. 1 c. 4. ferè per tot.

Vnum, vel plures Commiſſarios, vel Notarios ad capiendas informationes, conficiendos proceſſus, quando, quoties, & cum quibus opus fuerit, ad confinia inuiſenda, illorumquè plantas, & deſcriptiones conficiendas, cum prouiſionibus, ſalarijs, & expenſis per hanc Congregationem declarandis, ac per locorum Communitates, ſeu alios intereſſe habentes, vel etiam per Cameram Apoſtolicam eiuſdem Congregationis arbitrio tranſmittunt, & deputant.

E Perſonis quibuſcumque, in, vel prope confinia Status prædicti habitantibus pro finium huiuſmodi defenſione arma quæcumque (non tamen breuioris menſuræ) deferendi licentiam concedant: tu vide Auendan. *c*

Omnes, & ſingulas cauſas, lites, controuerſias, quæſtiones de, & ſuper finibus, vel eorum annexis, ſeu connexis principalitèr, vel ſecundariò motas, & mouendas à ſacræ Conſultę, Boni regiminis, Aquarum, & alijs quibuſuis Congregationibus, Cameræ etiam quibuſcumque Tribunalibus, Iudicibus, Præſidentibus, Gubernatoribus etiam Vrbis, nec non Cameræ Apoſtolicæ generali, & ſacri Palatij Apoſtolici cauſarum Auditoribus, Legatis etiam de latere, tam ex officio, quàm ad partium inſtantiam reaſſumant, & auocent, citent, & ſub cenſuris, & pœnis inhibeant.

c loco ſupra cit. n. 25. verſ. tertiò notatu dignū eſt.

Cauſas verò ita reaſſumptas, & auocatas, ac omnes, & quaſcumque alias præmiſſa

miſſa quomodolibet concernentes ſummariè, ſimplicitèr, & de plano, ſola facti veritate inſpecta, manu regia, ſine ſtrepitu, & figura iudicij, quacumque appellatione remota, cognoſcant.

Anredictis Congregarionibus, Tribunalibus, Legatis, Iudicibus, alijſquè viris eidem Congregationi beneuiſis cauſas quoque remittant, & committant, ſuaſquè A communicent facultates.

Simili etlam arbitrio, & reſpectiuè Summo Pontifice conſulto, & non alias, ea omnia agant, & gerant, quæ ſuper finibus, & territorijs, alienarionibus quoque, venditionibus, permutationibus, ac præmiſſis omnibus, & ſingulis, & circa ea Summus ipſe Pontifex, Apoſtolicaq; Sedes agere, ac facere pro Eccleſiæ, & ſubditorum quiete, & Eccleſiaſticæ Ditionis conſeruatione neceſſaria, & oportuna quomodolibe ab hac Confinium Congregatione iudicabuntur, etiam priuatiuè ad Congregariones, Tribunalia, perſonas quoquo modo etiam qualificatas (ſiue incidentèr, ſiue principalitèr agatur) plenam, liberam, & abſolutam habeant poteſtatem.

Subreptionis, & obreptionis, ſine nullitatis vitium contra Conſtitutionem ha , & omnia in ea contenta opponi, aut dari poſſe vetitum eſt.

Si quando reuocari, limitari, aut ſuſpendi, ſeu derogari contigerit, ſemper & B toties quoties in priſtinum ſtatum reſtituta, repoſita, & reintegrata, ac denuò plenariè conceſſa intelligantur.

Sed oritur hic non inutilis dubitatio. Cantum eſt in Conſtitutionibus Sixti, Clementis, & vltimo loco Vrbani VIII. ne Principibus, & Communitatibus exteris vendantur annui cenſus, emptio verò locorum montium, & officiorum Romanæ Curiæ eiſdem permittitur: Cum autem tam cenſus, quàm loca montium ſint annui redditus, & inter immobilia collocata, vt eſt Rotæ Romanæ, *a* & Pedemontium *b* deciſio, aliaquè multa congerit And. Gail *c* Quæritur modò, cur magis prohibeantur emptiones cenſuum, quàm locorum montium? Siquidem diffinitio cenſus à Toleto *d* tradita etiam locis montium conuenit, cum, vt ipſe ſcribit, ſit ius exigendi penſionem de re vtili alterius Secundò ambo cadunt ſub contractu emp- C tionis, & venditionis, cum pacto tamen retrouendendi, vt aiunt; emptor enim cenſus quoties à venditore requiſitus fuerit recipere pretium ab eo ſolutum, non poteſt rei cenſuatæ liberationem denegare, ex diſpoſitione Bullæ Pij V. ſuper forma creandi cenſus; *e* quod etiam in locis montium ſeruatur, nam horum venditoribus permiſſum eſt, præuia reſtitutione pretij recepti, annuos redditus obpignoratos redimere; deponunt enim ex ſtylo Curiæ penes idoneum mercatorem pecunias, inde ex quodam ſacculo ſorte extrahunt montium creditores, quibus poſtea per publicum edictum inſinuant pecuniarum depoſitionem, & extractionem factam, itaut intra quindecim dies ad illas recipiendas accedant, ſin minus, dictis quindecim diebus elapſis, fructuum ceſſatio, & pecuniarum periculum eorundem creditorum D damno cedit; quod etiam nedum ex ſtylo Romanæ Curiæ, ſed a Clemente VIII. *f* & Paulo V. *g* ſancitum habes. Quibus tamen, & alijs, quæ adduci poſſent, non obſtantibus, cum in præcitatis Conſtitutionibus diuerſo modo ſtatutum videamus in cenſibus, & locis montium, huius diuerſitatis rationem inquirendam putaui. Et primo loco ſe offert; quia in cenſibus magis conſideratur commodum, & vtilitas priuatorum, quàm publica, in locis verò montium publica vtilitas præualet; non enim erectio montium facienda eſt, niſi magna ſubſit neceſſitas, & publica ſuadeat vtilitas, Toleto *h* teſte, qui admonet Principes, ne huiuſmodi montes abſque graui, & communi neceſſitate inſtituant; nil igitur mirum, ſi magis priuilegiata ſit cauſa publica, quàm priuata. Secunda ratio ex verbis Conſtitutionum prohibentium alienationem, de qua loquimur, colligi poteſt; ſiquidem ex illis apparet, Summorum Pontificum, & ſignantèr Vrbani VIII. intentionem eſſe, ne Status Eccleſiaſtici fines cum exteris confundantur, hæc autem confuſio magis ex priuatorum contractibus, vt ſunt inſtrumenta, & impoſitiones cenſuum, quæ in quibuſuis locis, etiam extra Statum celebrari poſſunt, quàm ex venditione, & emptione montium, quæ ſolùm in Vrbe cum ſcientia Principis ſaltem præſumpta fiunt: ſiquidem emptores montium ad participationem fructuum illorum non admittuntur, niſi expeditis literis, quas patentes vocant; hæ autem ab Eminentiſs. Card. Camerario, ſiue Illuſtriſs. D. Theſaurario generali expediuntur, quorum præſentia, & ſcientia cuiuſcumque præiudicij ſuſpicionem ceſſare faciunt, ex mente Rotæ Romanæ apud Seraphinum; *i* habent enim Summi Pontificis viuæ vocis oraculum, Veſtrio *k* teſte:

a deciſ. 224. in fin. apud Seraph.
b deciſ 99. nu 49
c pract. obſeru. lib. 2. obſeru. 10.
d inſtruc. Sacerd. lib. 5. cap. 42. de cenſib.
e Conſt. 79 Bull. nou. tom. 2. pag. 276. & 277.
f in Conſt. edit. die 15. Maij 1600.
g in confirmatione ordinat. ſuper montibus Romana Curia die 5. Aprilis 1615 nu. 16. & 17.
h Inſtruc. Sacer. lib. 5. cap 39 nu. 5. conſid. 6.
i deciſ. 1109 n. 2
K in pract. lib. 2. cap. 2.

ærario

Digitized by Google

ærario quoque, & patrimonio Eccleſiæ ſunt præpoſiti, ex Innocentio Pontifice, *a* & Gomes. *b* Tertiò addi poteſt, quia in emptione cenſus, fundus, ſuper quo eſt imponendus, debet eſſe certus, & certis finibus deſignatus, cum hypotheca ſpeciali, itaut ſi vendendus erit fundus cenſuatus, dominus cenſus veniat præferendus A alijs omnibus, vt in præcitata Conſtitutione Pij V. *c* ſuper forma creandi cenſus: hoc autem non procedit in locis montium, quorum erectiones, ſeu inſtitutiones non requirunt ſpecificam fundi aſſignationem, ſed annuum redditum certum, vt debitis temporibus ſoluantur fructus, & licèt bona venditoris montium ſint hypothecata ad fauorem montiſtarum, hæc autem erit contemplatione omnium creditorum, & totius Collegij montiſtarum; quod quidem Collegium impoſſibile eſt, vt totum ex perſonis extra Statum conſtituatur, vt de ſe patet.

Sed quoniam prædictæ Conſtitutiones videntur diſponere circa alienationes, & venditiones voluntarias, non autem neceſſarias, pura ſi ad inſtantiam creditoris vendantur etiam ſub haſta bona ſtabilia debitoris exiſtentia in confinibus, & illis offerat extraneus, vtrum illi ſint adiudicanda? negatiuè deciſum habes à Rota Ro- B mana. *d*

At quia Pij V. Conſtitutio *e* ſupra relata de rebus S. R. E. non infeudandis &c. bona tantùm Romanæ Eccleſiæ comprehendit; humanæ verò ſalutis Auctor Chriſtus Dominus nedum Romanam ipſam Eccleſiam ampliſſima temporalis Ditionis prærogatiua decorauit, ſed inferioribus quoque Eccleſijs, vt filiarum decor matris augeret in Summis Pontificibus maieſtatem, communicauit; quibus cum Eccleſiarum omnium regimen incumbat, illarum quoque omnium tutelam ad Apoſtolicam Sedem pertinere cognoſcens Vrbanus VIII. Prælatis præterea cuiuſcumque dignitatis, nec etiam Cardinalibus exceptis, ne de cætero Ciuitates, Terras, Oppida, Villas, arces, fortalitia, munitiones, territoria, diſtrictus, iuriſdictiones, aut quæuis alia loca, vel bona iuriſdictionalia, ad inferiores Eccleſias pertinentia, de C iure, vel de facto reuerſa, ſeu deuoluta, etiam adhuc non incorporata, ſeu in futurum quouis titulo, & cauſa deuoluantur, & reuertantur, in feudum, ſeu emphyteuſim iterum concedere, aut vltra triennium locare, quouis prætextu, & quæſito colore, etiam euidentiſſimæ vtilitatis prohibuit. Contrarium attentare præſumentes grauiſſimis ſubiacere pœnis mandauit in ſua Cõſtitutione. *f* Sed habes etiam inter Regulas Cancellariæ à Gregorio XV. *g* editas, prædictam Pij V. & Succeſſorum Pontificum de rebus Eccleſiæ non infeudandis Conſtitutionem inſertam, & innouatam, & confirmatam. Quod autem attinet ad prohibitionem, quam Vrbanus VIII. Epiſcopis, Abbatibus, & alijs Prælatis concedendi in feudum bona ad inferiores Eccleſias pertinentia edidit, videndus omnino eſt Iſernia, cum illi addentibus, in comment. ad vſus feudor. in verb. Epiſcopum, vel Abbatem, dicentibus, *h* hanc prohibitionem factam fuiſſe in Synodo, quam Vrbanus II. habuit Placentiæ, D iuxta ſententiam Iacob. Cuiac. & confirmat Baronius *i* quoad celebrationem huius Concilij, quàmuis de præmiſſa prohibitione nihil dicat, ſed poſt nonnullos relatos Canones remittit ſe ad Codicem Anſelmi Lucenſis, *k* vbi quindecim Canones hac Placentina Synodo ſancitos ait, inter quos Cuiac. fortaſſe vidit, quæ ſcribit.

Quæ verò ſupra retulimus de auctoritate huius Congregationis, verſ. perturbantes, procedendi contra motores terminorum, incidentes, vel occultantes, ſi qua pœna à iure communi, à legibus Platonis, & Numæ Pompilij mulctandi ſint in hoc delinquentes cognoſcere cupis, Menochium *l* legito, qui ſatis elegantèr hanc rem more ſuo pertractat.

Poſtquam verò huc vſque peruentum erat, alia eiuſdem Vrbani VIII. Conſtitutio emanauit ſub Dat. Romæ apud S. Mariam Maiorem ſub Annulo Piſcatoris, die 3. Nouembris 1637. Pontificatus anno 15: quà confirmantur, extenduntur, & decla- E rantur aliæ Summorum Pontificum, præcipuè Sixti V. Clementis VIII. Pauli V. & ipſiuſmet Vrbani VIII. Conſtitutiones, prohibentes, Ciuitates, Caſtra, & alia tam iuriſdictionalia, quàm non iuriſdictionalia, ſtabilia tamen, in Statu Eccleſiaſtico conſiſtentia alienari in forenſes ex quacumque cauſa, abſque Sedis Apoſtolicæ licentia, & reuocantur licentiæ, facultateſquè quæcumque aduerſus prædictas Conſtitutiones conceſſæ.

a c. ad audientiam, de præſcrip.
b in proœm. reg. Cancell. q. 1. ad fin.
c Conſt. 79. bull. nou. tom. 2. pag. 275. & ſeq.
d coram Ludou. deciſ. 318. informantibus, nu. fin.
e Conſt. 35.
f edit. Kal. Nouemb. anno 1625 Pontiſ. anno 3.
g reg. 64.
h in addit. in verb. fortè loquitur.
i in annal. tom. 11. anno Chriſti 1094. pag. 653.
k lib. 7. Decret.
l de arbitr. caſu 393. per tot.

CAPVT XVI.

De Priuilegijs S. R. E. Cardinalibus conceſſis. A

SAnctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales ad hanc Eminentiſſimam Dignitatem euectos eſſe diximus, vt Sanctorum Petri, & Pauli limina die, noctuquè excubantes tanquam vigilantiſſimi cuſtodes illa tueantur, & obſeruent, Summoquè Pontifici in adminiſtratione vniuerſalis Eccleſiæ Conſultores aſſiſtant, pro eccleſiaſtica libertate acerrimè propugnando, bonorum, ac viræ diſcrimina paruifaciant. Sicut igitur Honorius, ad Theodoſius Imperatores Monaxio P.P. reſcribentes *a* dixerunt. *Qui ex deuotiſſimis domeſticorum ſcholis præpoſiti laborum noſtro iudicio, & ſtipendiorum ſudoribus promouentur, clariſſimi ſint inter allectos, itaut ex Conſularibus habeantur; nam Senatorio nomine, & immunitate digni ſunt, quos noſtri lateris comitatus inluſtrat.* Ita profectò, & à maioritate quidem rationis arguendo, S. R. E. Cardinales, quorum cogitatio non in domeſticis tantùm ſcholis verſatur, ſed totum rerrarum Orbem complectitur, quorum ſtudia, labores, ſudores in vinea Domini excolenda potiſſimùm collocantur; quos Pontificis Summi lateris comitatus nedum illuſtrat, ſed illius corporis membra dicuntur, & clariſſimos, & conſulares, & Senatorio nomine, ac immunitate dignos eſſe quis neget? B Imò ſicuti ſacrilegij pœnam ſimilem eſſe ſanxerunt Valent. & Valens Imperatores, *b* ſi ijs honorificentia non deferatur, qui Imperialem purpuram contingere digni ſunt exiſtimati, quantò magis hac pœna mulctandi erunt, qui Cardinalibus debitam non deferant honorificentiam; quibus quidem nedum Imperialem purpuram contingere, ſed illam induere conceſſum videmus. Verùm, vt Caſſiodorus *c* ait, C æquitati conuenit, vt vnuſquiſque pro compenſatione meritorum laboris recipiat præmium, & excubiarum ſuarum competentia priuilegia conſequatur. Iure igitur meritò S. R. E. Cardinales multis decorati ſunt priuilegijs, *d* ex quibus potiora quædam referre non inutile duximus.

a L. vnic. C. Theo. de præpoſit. labor. lib. 6. tit. 25.
b in l. 1. C. de domeſtic. & protector. lib. 12.
c lib. 7. varian. form. 30.
d Hoſtienſ. c. 2. nu. 3. de cleric. non reſiden.

PRIVILEGIVM PRIMVM.

De Electione Romani Pontificis.

PRimum ergo priuilegium eſt, vt ex Cardinalium ſacroſancto Collegio, & ab ipſis tantummodò Cardinalibus Summus Pontifex vniuerſalis Eccleſiæ Caput, & IESV Chriſti in Terris Vicarius eligatur, vt Lateranenſi Concilio ſub Stephano IV. anno ſalutis 796. à Gratiano *e* relato ſancitum legimus, & à Baronio. *f* Verùm Panuinus *g* notat, ſchiſma in hoc Pontificatu vigens in cauſam fuiſſe, vt penitus excluſis Clero, & Populo ab electione Pontificis, ad ſolos Cardinales hoc munus deuolutum anno ſalutis 1179. et in Concilio Lateranenſi ſancitum, vt electio per duas ex tribus Cardinalium partes facta valida eſſet. Et hoc adeo verum eſt, vt etiamſi negligentes (quod credendum non eſt) in opere tanti ponderis exiſtant, non tamen ad alios, quàm ad eoſdem Cardinales electio Romani Pontificis deuoluatur, E Manfredo teſte: *h* in locum enim vniuerſalis Eccleſiæ in hac actione ſuccedunt, vt pluribus comprobat Iulius Lauor. *i* qui præter alias rationes pro ſolutione quæſtionis, an Pontifex ſucceſſorem ſibi poſſit eligere, adductas, non poſſe affirmat, quia tolleretur ius Cardinalibus, quod ab vniuerſali Eccleſia illis conceſſum fuiſſe conſtat: plura ad rem cognoſces ex Manfredo: *k* ſed non omittam, quæ ſcribit Abbas; *l* ſi Pontifex à Concilio propter hæreſim deponatur, noui Pontificis electio non ad Concilium priuans, ſed ad ipſos Cardinales reuertitur; Iacobatius tamen relatus à Manfredo *m* dicit hoc eſſe intelligendum, quando Concilium cum Cardinalibus conſentiat, ne ſcilicet odia, & ſimultates oriantur; Hieronymus verò Albanus *n* poſt multa concludit, non poſſe Concilium inuitis Cardinalibus eligere Papam, quoniam quoquo modo Sedes vacet, electio ad Cardinales pertinet. Immo D

e c. 1. & 3. diſt. 79.
f tom. 9. annal. an. 796. in Stephano IV. pag. 216.
g in addit. ad Platin. in vita Alex. III.
h deciſ. 296. & 302.
i in lucubrat. tit. 4. de elect. canon. cap. 3. nu. 36.
k de Cardinal. cap. 23.
l c. ad petitionẽ, nu. 4. de accuſat.
m deciſ. 387.
n tract. de Cardinal. q. 35.

nec

net de conſenſu Cardinalium permiſſum eſſe Pontifici ſucceſſorem ſibi eligere, nec alteri hanc facultatem committere, quia poteſtas eligendi Papam à Cardinalibus auferri nequit, vt eſt Manfredi *a* ſententia; quam antea tutatus eſt Iacobatius *b* & Canoniſtæ *c* docent.

A Et licèt olim Imperatores, ac Reges propria, vel vſurpata; quandoque etiam neceſſitate temporum ſuadente à ſummis Pontificibus conceſſa licentia, in electione, & confirmatione Romani Antiſtitis ſe ſe intruſerint, vt ex hiſtoria Eccleſiaſtica Gratianus *d* adnotaſſe ait in hæc verba. *Hadrianus verò Papa cum vniuerſa Synodo tradiderunt Carolo ius, & poteſtatem eligendi Pontificem, & ordinandi Apoſtolicam Sedem &c.* & alia multa retulerunt Mandoſius (*e* qui duodecim modos enumerat, quibus Imperatores aſſenſu, vel auctoritate Pontifices elegerunt) & Iulius Lauor. *f* Attamen ad reprimendam hæreticorum, & ſchiſmaticorum inſolentiam, alijſquè Romanę Eccleſiæ neceſſitatibus ſuadentibus, id actum eſſe patet ex Stephani Pontificis Sanctione à Gratiano *g* relata: quod etiam à Ioanne IX. in Rauennatenſi Synodo ſancitum ſcribunt Baronius, *h* & Sigonius *i* videndi. Sed hodie abſque vlla hæſitatione ſolis Cardinalibus hoc ius actiuè, & paſſiuè tum ex Conciliorum decretis, & Canonum ſanctionibus permiſſum eſt (& ſcripſit quoque Petrus Damian. à Sigonio *k* relatus) tum etiam quia Imperatores, & Reges huiuſmodi priuilegia,
B ſi vnquam habuerunt, ſeu illis vſi ſunt, iam multis ab hinc annis à ſe abdicarunt, vt de Conſtantino IV. Petrus Meſſia *l* teſtatur, & eius epiſtola ad Benedictum II. Romanum Pontificem ſcripta his verbis comprobat.

Conſtantinus Imp. Benedicto ſecundo Romano Pontifici.

Cum vſu receptum fuiſſet, vt nullus Romanus Pontifex ritè electus diceretur, niſi id nobis, vel Exarcho noſtro ratum, firmumquè haberetur; Nos animaduertẽtes id minus piè, ac commodè fieri conſueuiſſe, nihilquè exinde Religioni, ſacriſquè rebus emolumenti naſci, placuit nobis, vt deinceps quem Sacerdotes, exercituſquè Romanus in Pontificem delegerint, eundem ſtatim verum Chriſti Vicarium, nulla expectata
C *nominis noſtri auctoritate, iudicari. Tu verò Beatiſſime Pater quæ ad amplitudinem Chriſtianæ Reipublicæ pertinent ita geras, vt euerſis hominũ moribus, cura, diligentiaquè tua ſuccurratur; vale. Conſtantinopoli &c.* Similẽ conceſſione à Ludouico Imperatore anno 817. factã teſtatur Baronius *m* & Ludouici verba retulit Gratianus *n* Immo Imperatores, Regeſquè nunquam prędictam facultatem eligendi, & confirmandi Romanos Pontifices habuiſſẽ, & Canones de hac re loquentes à Gratiano *o* relatos à Sigisberto ſciſmatico confictos fuiſſe, pluribus comprobant Coquæus *p* & Andreas Victorellus *q* videndus, quia eius dicta referre nec locus, nec tempus permittunt.

Videndus quoque eſt Baronius *r* qui poſt relatam Nicolai II. Sanctionem in Cõcilio Romano ſtatutam ſuper electione Romani Pontificis, quam etiam Gratianus *ſ*
D in ſuo Decreto retulit, ex pluribus probat, hanc Sanctionem eſſe deprauatam, & ab hæreticis conceptam, in ea parte præſertim, in qua vult ſaluum honorem, & reuerentiam Imperatoris, quaſi Romanus Pontifex ab Imperatore inſtitui, & deponi poſſit, cum tamen ſapientes omnes norint, Papam nedum deponi, nec etiam Chriſtiano iure à quoquam iudicari poſſe: ex quibus intelligat lector, Decretum Nicolai à Gratiano editum haud eſſe integrum, purumquè, prout ab ipſo Pontifice in Synodo eſt conſtitutum, ſed a ſchiſmaticis labefactatum, atque additione corruptum. Hæc Baronius. Panuinius *t* tamen quandoque Pontifices temporum qualitatibus inſeruiſſe notat, dum varias remiſſiones ab Imperatoribus ad Pontifices, & à Pontificibus ad Imperatores enumerat, videndus; & vide etiam eundem Baronium, *u* dum contra Sigibertum falſarium inuehitur, & magnam eſſe impoſturã,
E ab eo in gratiam Henrici Imperatoris ſchiſmatici ſcriptam, de conceſſione facta ab Hadriano I. Carolo Magno ſuper electione Romani Pontificis, & inueſtituris Epiſcopatuum.

Nec miteris, me ſupra dixiſſe, ad ſolos Cardinales etiam paſſiuè Pontificis electionem pertinere, quia licèt extra ſacrum hoc Collegium eligi poſſit Pontifex, & pluriès electũ fuiſſe paſſim ex hiſtoricis comprobetur, nihilominus tamen potius de Collegio, quatenus ibi idoneus adſit, quàm extra, licèt magis idoneus, eligi debet, quia idoneitas iſta non eſt ſimplicitèr conſideranda, ſed habito reſpectu ad vniuerſalis Eccleſiæ regimen, & gubernium, itaut ſi Cardinalis tanto muneri idoneus iudicetur, ſufficiat, Manfredo, *x* & alijs ab eo relatis ſic atteſtantibus. Quinimò ſi

a Deciſ. 395. & 396.
b De concil. lib. 5. art. vlt per tot.
c In c. ſi tranſitus 79. diſt. in c. licet & in Clem. 2. de elect.
d c. Hadrianus Papa, diſt. 63.
e In reg. 13. Cãcell. q. 8. à nu. 25. vſque ad 35
f De elect. can. cap. 4. à nu. 14. vſque ad fin. & cap 10. à nu. 63. ad fin.
g c. quia ſancta diſt 63.
h In annal tom. 10 anno 904.
i De Regno Ital. lib. 6 anno 898. fol. 235.
k De Regno Ital. lib 9. ſub anno 1059. pag. 343.
l In eius vita.
m In annal. hoc anno.
n c. ego Ludouicus, §. quãdo, diſt. 63.
o c In Decret. diſt. 53.
p In antimorn. contra oppoſ. 18. §. ſed his adde pag. 392.
q In addit ad Ciacon. in vita Hadriani I. to. 1. col. 259.
r In annal tom. 11. anno 1059 pag. 157 litera B & ſeq.
ſ c. In nomine Domini diſt 23.
t Ad Platinam in vita Pelag. II
u In annal to. 9. anno 774 pag. 237. n. 13. & ſeq.
x Deciſ. 299.

Digitized by Google

eligatur in Papam, qui non ſit Cardinalis, priuſquam promoueatur, efficiendus erit Cardinalis, ſi Archidiacono *a* credendum eſt. Verùm hic pulchra exoritur dubitatio: diximus enim ſupra, Collegium Cardinalium non poſſe creare Cardinalem, à quo igitur iſte Candidatus creandus erit? Dicas, fauore electionis Romani Pontificis, vt facilius, & rectius procedat, id ſacro Colle- A
gio permittendum eſſe; non ſecus ac ſi eligatur Pontifex, qui non ſit Epiſcopus, hic enim à Cardinalium Decano Epiſcopo Hoſtienſi conſecrandus erit, vt diximus ſupra.

Cum autem ex Marcelli I. C. ſententia *b* tres faciant Collegium, quæſitum eſt, ſi duo tantùm, aut vnus ſuperſit Cardinalis, quo caſu dici non poſſit Collegium Cardinalium, electio Pontificis à quibus erit celebranda? *c* Reſponde, ſi duo ſint Cardinales, ex quibus de iure canonico conſtituitur Collegium, vnus ex ipſis alterum eligere poterit, Andrea de Falconibus *d* ſic ſcribente, quæ fuit etiam ſententia Abbatis *e* ſi verò vnus tantum ſuperſit, hic ſolus etiam Pontificem eligere poterit, vt Martin. Laudenſ. *f* autumat. An autem hic ſolus Cardinalis poterit ſe ipſum eligere in Papam? itautcum Baldaſare Coſſa dicat, Papa ſum ego; Abbas Panormita- B
nus *g* negatiuè reſpondet, ea ratione, quia notaretur ambitione: Verùm hanc notam euitabit, ſi nomine Collegij det alteri poteſtatem eligendi, hic autem tanquam compromiſſarius poterit illum Cardinalem eligere in Papam, vt idem Panormitanus *h* docet. Sed hanc Abbatis ſententiam procedere, quando hic ſolus Cardinalis remanſiſſet in Conclaui, cæteris exeuntibus, vel abſentibus, non autem mortuís, dixerunt Hieron. Alban. *i* Manfred. *k* & Iul. Lauor. *l* qui addit, electionem de ſe ipſo, vt fecit Ioannes 22. ſeu 23. non eſſe repugnantem Iuri Diuino, vel naturali, ſed humano, quia vt diximus, notaretur ambitione: ſed Innocentij III ad Rothomagenſem Archiepiſcopum reſcriptum *m* patronum ſcilicet Eccleſiæ vacantis etſi clericum non poſſe ſe ipſum ad illam præſentare, hanc electionem de iure Canonum improbatam eſſe indicat. Imò & iuri Diuino repugnare videtur, ſi verba C
Apoſtolica *n* perpendamus, dum ait. *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron: ſic & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit, vt Pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum, filius meus es tu, ego hodie genui te &c.* Ponderanda ſunt verba, *Chriſtus non ſemet ipſum clarificauit, vt Pontifex fieret &c.* Ergo neque hoc facere debet, qui ſuas vices in terris gerit; omnis enim Chriſti actio noſtra eſt inſtructio *o* Gomeſius videndus. *p*

Si verò nullus ex Cardinalibus ſupereſſet, tunc quidam opinati ſunt, ad Romanũ Clerum, ſeu Lateranen. Canonicos deuolutum eſſe ius eligendi Papam; alij verò congregandum eſſe Concilium generale dixerunt, vt videre eſt apud Panormitanum *q* Verùm Cardinalis Albanus, *r* quem refert Iulius Lauor. *ſ* diſtinguendo procedit: aut eſt facile congregare Concilium, & tunc ad illud ſpectat electio, aut eſt difficile, & tunc recurrendum eſt ad Romanum Clerum. Baldus *t* autem putauit, D
hoc caſu electionem pertinere ad Patriarchas. Hæc, & alia adnotauit Manfredus *u* videndus, & ante eum magis fusè hanc quæſtionem pertractauit Iacobatius *x* qui Concilium conuocandum eſſe ſcribit, nedum Cardinalibus mortuis, ſed etiam quando inter ſe diſcordes eſſent; hoc tamen non procederet, quando maior pars parata eſſet, tunc enim nec debet, nec poteſt maior pars ſuo iure priuari, ex Manfredo *y* Imò & pars repugnans brachio ſeculari compelli poterit, vt eſt Gregorij ſententia à Gratiano *z* relata, priuilegium enim meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate, Hoſtienſi *a* teſte, qui hanc rem perbellè tractat, & ideo videndus; quàmuis poſt eius ſcripta aliæ ſancitę fuerint leges in electione ſummi Pontificis ſeruandæ, quas ipſe Hoſtienſis neceſſarias putauit *b* videndus eſt etiam Card. Zabarella *c* Quod autem diximus, brachio ſeculari compellendam eſſe partem repu- E
gnantem, intellige verum in hoc, vt Cardinales ingrediantur Conclaue, & certo loco includantur, de quo exire non valeant, donec cum alijs conſentiant, vt à Clemente V. *d* ſancitum habes, pro cuius Sanctionis intelligentia Albanum *e* & Manfredum *f* conſule; & in vſum deductum fuiſſe Peruſiæ in electione Honorij III. Cæleſtini IV. & Gregorij X. narrant hiſtorici à Iulio Lauor. *g* relati; & de Viterbienſibus hoc idem ſcribit Hoſtienſis *h* Illud autem ſciendum eſt, ex præmiſſa coactione nullo modo limitari poſſe poteſtatem, & facultatem eligendi Papam; ſacrum enim Collegium Cardinalium non habet in hoc ſuperiorem, & in ijs, quæ Papæ electionem reſpiciunt, vniuerſam repræſentat Eccleſiam, eiuſquè iure fungitur; nec vlli

ſubeſſe

a in c. nullus, il prima diſt. 79.
b L. Neratius 85. ff de verb. ſignif.
c c. 2. de elect.
d in addit. ad Abb. in c. gratum in verb. eligere, de poſtul. prælat.
e in c licet de vitãda, n. fi. de elect.
f tract. de Card. par 1. concluſ. 24
g In c. gratum nu 9. verſ. iſte tamen ſolus, de poſtulat. Prælat.
h d. c licet de vitanda, n fin. de electi.
i Tract. de Card. q 24.
k Deciſ. 285.
l De elect canon. cap. 5 nu. 17.
m In c. per noſtras, de iure patron.
n Ad Heb. c. 15.
o c. per aquam, de conſecr. diſt. 4.
p In reg. Canc. de infirm. qu 1. verſ præterea ſicut.
q In c licet de vitanda, n. fin. de elect.
r Tract. de Cardin. q. 25.
ſ De election. canon. cap 6. n. 27.
t l. vbi abſunt, n. 2. ff de tutor. & curat. dat. ab his
u Deciſ. 287 & 382.
x De Conc. lib. 1 art. 1 n. 229. & ſeq. tract. diuerſ. tom. 13 par. 1.
y Deciſ. 385.
z c. nec licuit, diſt. 17.
a In c. licet, n. 29 de elect.
b Loco cit n 27. verſ. ſed ſecundũ vltima iura.
c Conſ. 150 n. 4. & 5.
d Clem. ne Romani 9. porrò, de elect.
e De Cardinal. q 28. col. 2.
f Deciſ. 190. & 270.
g De elect. can. cap. 6 nu 13.
h In c. nuſi cum pridem, n. 32. de renunciat.

ſubeſſe debet, quæ ore Diuino cunctis dignoſcitur eſſe prælata: decet namque ipſi Romano Pontifici per fratres ſuos S. R. E. Cardinales, qui ſibi in executione officij Sacerdotalis coadiutores aſſiſtunt, libera prouenire conſilia *a* videndus eſt etiam Manfredus. *b* Caueant igitur Eminentiſs. Cardinales, ne tali in loco ad electionem
A Papæ conueniant, vbi plenam eligendi poteſtatem non habeant; nam adeo libera debet eſſe Pontificis electio, vt ſi conſtet, metum fuiſſe Cardinalibus illatum, non poſſint poſtea cum electo conſentire; neque valent in hac parte Cardinales ipſi diſpenſare, vt omnis libertatis Eccleſiaſticæ violandę tollatur occaſio, quam ptoptio ſanguine Eminentiſſ. hic Senatus defendere debet, vt poſt Martin. Lauden. *c* ſcripſerunt Manfred. *d* & Iul. Lauot. *e* Obliquè tamen, vel vt alij dicunt indirectè, per ſubtractionem ſcilicet victualium, cōpelli poſſe Cardinales, teſtatur Hoſtienſis *f* ibi *ponantur in Conclaui, & eis cibaria ſubtrahantur, quouſque concordauerint;* quāmuis dicat, nolle hoc diffinire, ſed Conſtitutionem eſſe faciendam, quæ in his omnibus prouideat. Hanc verò Conſtitutionem à Gregorio X. *g* & à Clemente VI. editam fuiſſe primò, & ab alijs Summis Pontificibus poſtea declaratam ſcimus;
B Clemens enim VI. *h* de cibo, potu, ac numero ſeruientiū, quibus vti poſſint S. R. E. Cardinales in Conclaui pro electione Summi Pontificis exiſtentes, Conſtitutionem edidit, quam Pius Quartus *i* Gregorius Decimus quintus, & Vrbanus Octauus confirmarunt.

a c. fundamenta, verſ. nec vlli, de elect. in 6.
b deciſ. 309. & 312.
c de Card. par. 2. q. 92.
d deciſ. 264.
e de elect. canon. cap 6. nu. 42.
f in c. licet, nu. 26. de elect.
g c. vbi periculū, §. in Conclaui, de elect. in 6.
h Conſt. 5. Bullar. nou. tom. 1. pag. 215.
i Conſt. 63. § 22 Bullar. nou. tom. 2. pag. 93.

Verùm Clemens VII. Bononiam profecturus, vt Carolum Quintum Imperiali diademate decoraret, ſi ante reditum ad Vrbem ex hac luce migraſſet, Conclauis locum pro nouo Pontifice eligendo declarauit in Vrbe, niſi Vrbs tunc Interdicto ſubiaceret, vel eſſet apertè rebellis, aut inibi de impreſſione dubitaretur, ſuper quo maioris partis Cardinalium deciſioni ſtandum eſſe voluit; & tunc in Ciuitate Caſtellana, ſeu Vrbeueтana, ſeu Peruſina, dummodo Eccleſiaſtico Interdicto ſubiectæ, ſeu rebelles non eſſent, noui Pontificis electionem celebrandam eſſe
C ſanciuit. *k*

Denique quia nonnulli dubitarunt, an electio, quæ per ſortem dicitur, Cardinalibus permittatur. ? Et negatiuam partem tueatur Archid. *l* affirmans, in Electionibus eccleſiaſticis, quæ ex Spiritus Sancti inſpiratione fieri debent, ſortibus vti peccatum eſſe; Felin. *m* tamen, poſt telatas pro vtraque parte ſententias, arbitratur, vbi eſſet diſcordia duorum contendentium de Papatu, hanc de vtriuſque conſenſu ſorte dirimendam eſſe; quia tunc licèt Papatus ſit Beneficium, *n* tamen hoc ſpeciale eſſe vt in ipſo Papatu, ſicut & aliud ſpeciale habet, vt ſuper eo fiat de iure, & de facto compromiſſum, quod eſt ſpecies tranſactionis; tranſactio autem pati modo prohibita eſt in Beneficialibus. *o* Sed in electionibus quoque eccleſiaſticis tum in veteri, tum in nouo Teſtamento ſorti locum fuiſſe, ſatis fusè, & eruditè, vt aſſolet, Tiraquellus *p* docet.

D Tandem quia dictum eſt ſupra, electionem Romani Pontificis quandoque à Clero, Populoquè Romano celebratam fuiſſe, ſi quis noſſe cupiat, quando, & quomodo ab huiuſmodi actione excluſi fuerint & Clerus, & Populus, Panuinum *q* legat.

Nec omittendum erit, quòd ante Clementem IV. Cardinales intra Conclaue non includebantur, ſed ſummo mane ſingulis diebus, ſi Romæ erant, Laterani, vel in Baſilica Vaticana, aut alibi, vt occaſio erat, ſi verò extra Vrbem, in Cathedrali eius Ciuitatis Templo, in qua tunc commorabantur, vnà conueniebant, Ciaconio *r* teſte. Facta autem Pontificis electione, quomodo antiquitùs, anno ſcilicet 1191. ad eius conſecrationem procederetur, Baronius *ſ* docet.

E

k Conſt. 26 § 2. Bullar. nou. tom. 1. pag. 595.
l c. ſors. num. 1. verſ. quartò ſi in electionibus 26. q. 2.
m in c. capitulū, n. fin. verſ ſed in cōtrarium, de reſcript.
n c. 1. de maio. dict.
o c. ſuper eo, de tranſact.
p de iure primog. 17. q. in 1. opin à nu. 8. vſque ad nu. 27.
q in annot. ad Platin. in vita Innoc. II.
r in vita Greg. X. in princ.
ſ in annal. tom. 12. anno 1191. pag. 825. in fin.

PRIVI-

PRIVILEGIVM II.

Pontifex Cardinalium Conſilio vti debet. A

SEcundum priuilegium erit, vt Summus Pontifex in adminiſtratione vniuerſalis
Eccleſiæ conſilio Cardinalium vtatur; quod in Tridentina Synodo *a* ſanci-
rum legimus. Sunt enim Cardinales in quaſi poſſeſſione, vt Papa non explicet ar-
dua ſine ipſorum conſilio, Panormitano, *b* & alijs hoc affirmantibus; ſed magis
fusè Card. Paleottus, *c* qui hanc concluſionem in octo articulos diuidit. In pri-
mo articulo prope finem agit, in quo differat conſenſus à conſilio Cardinalium, & in
leuioribus neque conſilium, neque conſenſum, in grauioribus conſilium, in longè
grauioribus etiam conſenſum adijciendum eſſe ait. In ſecundo articulo quærit, an
Papa vtens poteſtate ordinaria conſenſum, aut conſilium Cardinalium in arduis ad- B
hibere teneatur? & in affirmatiuam partem magis inclinat. In tertio articulo, quid
ſi plenitudine poteſtatis vtatur Pontifex, an Cardinalium conſenſum exigere tenea-
tur? & negatiuè reſpondet. In quarto articulo, an Papa prædicta poteſtatis ple-
nitudine vtens, conſilium Cardinalium requirere teneatur? & valdè rationi, neceſ-
ſitati, ac publico bono conſentaneum putat. In quinto articulo, vtrum à Iure Di-
uino deducatur, Pontificem teneri ad petenda conſilia? & per multas allatas ratio-
nes pro parte affirmatiua, *d* tandem nihil decidit, ſed auctoritate S.R.E. deciden-
dum relinquit. In ſexto articulo quærit, ſi Iure Diuino non tenetur, an iure natu-
rali, & gentium demonſtrari poſſit, ad idem obſtrictum eſſe? & duplicem afferens
obligationem, coactiuam ſcilicet, quæ extrinſeca eſt, & directiuam, quæ reſpicit in-
trinſecam poteſtatem, de qua ſe tunc verba facere affirmat, & quæ à Lege Diuina C
deriuatur; quando Papa Pontificiam accepit Dignitatem, tacitè ſe his conditioni-
bus deuinxiſſe videtur, vnde obligatio hæc intrinſeca non ab alijs, quàm à ſemet
ipſo proficiſcitur, qui ſponte ſua munus illud cum omnibus illi annexis acceptauit;
& ideo non propriè coactio, ſed voluntaria muneris ſuſceptio nominanda eſt. In
ſeptimo articulo, ex ſuppoſitione, Papam obligatum eſſe in arduis conſilium adhi-
bere Cardinalium, ſi non requirat, numquid actus ab eo geſtus reddatur nullus?
& cum in Auditorio Principis, quando poteſtatis plenitudine vtitur, nullitati locus
non ſit, abſque vlla hæſitatione negatiuam tenet, & ad contraria reſpondet: vide
tamen Barbat. *e* In octauo tandem articulo, Papa requirendo conſilium, quod ei
bonum, & ſalutare proponitur, an illud ſequi teneatur? & cum finis petendi con-
ſilij ſit, non illud cœco quodam impetu ſequi, ſed vt ex conſilijs traditis Princeps D
ipſe diſcernat, & diiudicet, quid Reipublicæ vtilius eſſe arbitretur, non teneri deter-
minat. Hæc Paleottus: videndi ſunt etiam Iacobatius, *f* & Auguſt. Bero. *g*

Ex quibus, & alijs, quæ adduci poſſent, ſatis apertè colligitur, neceſſariam eſſe
DD. Cardinalium aſſiſtentiam Summo Pontifici exhibendam, vt illi conſilio, & con-
ſenſu præſto ſint. Atque hinc factum eſſe puto, vt in Concilio Lateranenſi, *h* Leo-
ne X. ſedente, & comprobante, ſancitum fuerit, vt omnes Cardinales in Romana
Curia reſideant, & qui erant abſentes, ſi in Italia, intra ſex menſes, ſi extra Italiam,
infra annum à die publicationis illius Sanctionis reuerti tenerentur; alioquin fru-
ctus Beneficiorum, & omnium Officiorum ſuorum Emolumenta amitterent, omni-
buſquè priuilegijs generalitèr, & ſpecialitèr Cardinalibus conceſſis, quamdiù abeſ-
ſent, omnino carerent &c. Et hanc Sanctionem à Bonifacio VIII. antea editam, *i* E
& demum à Paulo III. confirmatam die 18. Februarij 1547. affirmat Verallus, *k*
qui præfati Decreti Pauli III. meminit. Poſita tamen concluſio declaratur, niſi de
Summi Pontificis licentia pro Eccleſiæ neceſſitatibus abſint, vel in Eccleſijs, quibus
præpoſiti ſint, reſideant, vt in eadem Lateranenſi Synodo loco citato; & in Ro-
mana Rota deciſum fuiſſe teſtantur Verallus, *l* & Puteus. *m* Sed quomodo pro-
bandum erit, conceſſam fuiſſe licentiam Cardinali recedendi ab Vrbe? Idem Ve-
rallus, *n* per vnum teſtem integrum, ſiue per duos de publica voce, & fama pro-
bari poſſe affirmat.

Denique adeo verum affirmant, Cardinales gaudere hoc priuilegio, vt Papa eo-
rum conſilio in arduis vtatur, quòd ſi inueniantur donationes factæ à Papa ſine
ſub-

a ſeſſ. 25. de reformat. cap. 1. circa fin.
b in c. 2. nu. 3. verſ. & vide, de cler. non reſid.
c de ſacr. Conſiſt. conſult. par. 1. q. 3. per tot.
d Barbat. conſ. 1. nu. 12. verſ. & dicit Papam teneri, lib. 1.
e conſ. 1. nu. 8. & ſeq. lib. 1.
f de Concil. lib. 7. artic. 5. nu. 85 & ſeqq. tract. diuerſ. tom. 13. par. 1.
g in rub. de Conſtit. nu. 43. & plurib. ſeqq.
h ſeſſion. 9. tit. de Cardinalib. verſ. & cum Cardinalis Officium.
i c. fin. de reſcript. in 6.
k deciſ. 86. aliàs 5. in verb. indultū, nu. 1. par. 2.
l d. deciſ. 5. nu. 2.
m d. deciſ. 103. nu. 3. lib. 3. in nou.
n d. deciſ. 5. nu. 3. & 4.

ſubſcriptione DD.Cardinalium, lit**eræ Apoſtolicæ, vel ſcripturæ has donariones contiuentes non careant falſitatis ſuſpicione, vt ex Aegidio Bellamera *a* teſtatur Anton.Scappius, *b* & hoc eſſe de vſu, ſtylo, & conſuetudine affirmat. Plura ſi cupis hac de re cognoſcere, quæ D.Philip.Prob.pro vtraque parte adducit, videnda ſunt, nobis autem ſat erit illa indicaſſe. *c*

a In c. item ſi ſeruus, 12.q.2 nu. 15.
b Tract. de iure non ſcript lib. 1. cap.37 nu.3.
c In repet.c. ſuper eo, de hæret. in 6. impreſſa poſt Io. Monach.

A

PRIVILEGIVM III.

Cardinales in locum Senatorum Romani Imperij ſubrogati ſunt.

TErtium priuilegium erit, vt Patres conſcripti dicantur Cardinales, itaut in locum Senatorum Romani Imperij fuerint ſubrogati ex Conſtantini Magni Imperatoris declaratione *d* in hæc verba. *Viſis autem Reuerendiſſimis Clericis in diuerſis ordinibus eidem ſacroſanctæ Romanę Eccleſię ſeruientibus, illud culmen ſingularitate, potentia, & præcellentia habere ſancimus, cuius ampliſſimus noſter Senatus videtur gloria adornari, ideſt Patritios, atque Conſules effici, nec non & cæteris Dignitatibus Imperialibus eos promulgamus decorari: & ſicut Imperialis*
B *militia ornatur, ita & Clerum S.R.E. ornari decernimus &c.* Hæc autem Imperatoris verba ad Cardinales potiſſimùm directa eſſe Doctores noſtri communi voto declarant, & obſeruant, Cardinales poſſe Ius conſtituere, vt videre eſt apud Panormitanum *e* Romanum *f* & alia multa congerit Capycius *g* affirmans, Cardinales æquiparatos eſſe Senatui Romano. Quam verò Senatus poteſtatem haberet, Polybius *h* docet in hæc verba. *Senatus primùm ærarij poteſtatem habet, etenim in ipſius arbitrio ſunt & redditus, & ſumptus: neque enim Quæſtoribus ne ad particulares quidem vſus integrum eſt aliquid expendere ſine ipſorum decreto niſi in Conſules tantùm; vniuerſalis verò, ac maximus quiſque ſumptus, quales plerumque Quæſtores in ſarta tecta ad publicum pertinentia ſingulis quinquennijs facere ſolet,*
C *in Senatus eſt poteſtate, & per hunc indultum eſt, quicquid conceditur Cenſoribus, Conſimilitèr, & quæcumque flagitia per Italiam commiſſa publicam animaduerſionem requirunt, vtputa proditionis, coniurationis, veneficij, cædis dolo perpetratæ, horum puniendorum cura Senatum concernit. Prætereà ſi quis priuatus, vel Ciuitas quæpiam ex Italicis vel conciliatione aliqua, vel æſtimatione, vel auxilio, aut cuſtodia opus habet, horum omnium procurationem Senatus habet. Denique ſi Legatio quædam aliquò mittenda ſit extra Italiam, quę vel conciliet quoſdam, vel adhortetur, ſiue omninò imperet aliquid, aut accipiat, vel bellum denunciet, de his prouidet Senatus. Conſimilitèr cum Legati Romam veniunt, quomodo tractandi ſint quilibet, quidquè reſpondendum, cuncta hęc perficiuntur per Senatum.* Hæc Polybius, quę ſi à viro in Aula Romana aliquantulum verſato, & de maieſtate, officioquè DD. Cardinalium etiam mediocritèr inſtructo, perpendantur, ſi non omnia,
D maiorem tamen partem in hoc ſacroſancto Purpuratorum Patrum Senatu cognoſcet: ſiquidem ærarium ſub poteſtate ſacri Collegij eſſe Sixti V. Sanctio *i* demonſtrat. Flagitiorum in Eccleſiaſtica Ditione commiſſorum ſacra Conſulta, quæ ex Cardinalibus conſtituitur, animaduerſionem habet, vt infra videbimus. Ciuitatum, priuatorumquè cuſtodiam habent, ac eis auxilium præbent Cardinales Congregationibus Grauaminum tollendorum, & Boni regiminis præpoſiti, vt ſuo loco dicetur. Si legationes mittendæ, Legatiuè conſtituendi ſint, Summus Pontifex de voto ſacri Conſiſtorij prouidet, vt in Cæremoniali Romano *k* Si Legati, Oratoreſuè Principum, Magnateſquè viri Romam veniant, quomodo tractandi, quid reſpondendum, ſacra Rituum Congregatio decernit, ptout infra demonſtrabitur, itaut quę Cyneas ex
E Legatione Romana ad Pyrrhum reuerſus dixit, Romanum quippe Senatum ſibi Regum multorum Concilium viſum fuiſſe, Plutarcho *l* reſte, nulli dubium ſit, quin hoc idem, & magis verè de ſacro Cardinalium Collegio dixiſſet, cum receptiſſima ſit concluſio, Cardinales Regibus æquiparatos eſſe.

d c. Conſtant. diſt.96.
e c. cum te, n. 12 & ſeq. de ſent. & re iud.
f Sermon. ſiue conſ. vlt n.18.
g Deciſ 114. n. 4
h Lib.6. pag. apud me 608. & ſeq.
i Conſt.31. Bull. nou. tom. 2 pag. 529. Conſt. 69. pag 599. & conſt 80. pag. 627.
k Sect.8. cap.18 lib.1.
l In vita Pyrrhi pag. apud me 257.

Differre tamen videtur facer hic Cardinalium Senatus ab illo Romano, hic enim per plures hab.:i ſolebat, nempe Dictatorem, Conſules, Prætores, Tribunos plebis, Interregem, & Præfectum Vrbis, vt A. Gellius *m* teſtatur. Ille verò S.R.E. Cardinalium Senatus à ſolo Romano Pontifice haberi poteſt; itaut Sactiones, Senatuſconſulta, Decreta à Concilijs, Conſiſtorijs, Congregationibus Cardinalium, præterquam

m Lib 14 cap.7.

quam à Summo Pontifice conuocatis, edita, vel promulgata nullius ſint roboris, vel momenti, vt ex Paſchalis *a* reſponſo ad Panormitanum Archiepiſcopũ innoteſcit, ibi; *Cum omnia Concilia per Romanæ Eccleſię auctoritatem & facta ſint, & robur acceperint, & in eorum ſtatutis Romani Pontificis patentèr excipiatur auctoritas &c* Quæ verba pro plenitudine poteſtatis Papæ ſupra Concilia, & conſequentèr vniuerſalem Eccleſiã allata eſſe, Caietanus *b* affirmat; & in Cæremoniali Romano *c* poſt Cardinalium ſententiam in Conſiſtorio dictã, Papæ iudicium, & determinationem ſubſequi: alia multa videnda ſunt apud Paleottum *d* Et Conſtitutionem factam à Papa cum conſilio Cardinalium, & Concilij, dicendam eſſe Conſtitutionem Papalem, & non Concilij, ſiue Cardinalium ſcripſit Decius *e* Pleniorem tamen huius rei notitiam habebis, ſi Panormitanum *f* legas, vnà cum additionibus D. Anton. Fran. ad eundem Abbatem Panormitanum, in verb. Concilia, verſ. circa iſtam ſcrupuloſam &c. Denique quemadmodum Valet. & Gallien. Imperatores reſcripſerunt. *g* *Si quid Senatoria prę ditis Dignitate fuerit fortè mãdandum, Imperiali iudicio reſeruandum eſt*; ita ſi quid Cardinalibus committendum, Summi Pontificis oraculo fiet. A B

PRIVILEGIVM IV.

De iuramento Fidelitatis.

QVartum priuilegium; Licèt Epiſcopi, & omnes accipientes Eccleſiaſticam Dignitatem à Papa, illi fidelitatis iuramentum præſtent, iuxta formam à D. Gregorio *h* traditam, Cardinales tamen id agere non tenentur, vt multis probat Maſcardus *i* Cuius priuilegij ratio redditur, quia Cardinales ſunt partes corporis Papæ, imò faciunt vnum corpus cum ipſo Papa; & quemadmodum nemo debet fidelitatem à ſe ipſo exigere, ita nec Papa à Cardinalibus, Panormitano *k* teſte: Imò etiam à iuramento calumniæ excuſari Cardinales voluit Anton. del Re *l* & hoc propter eminentiam perſonæ conceſſum eſſe Andr. Gail. *m* indicat. Verùm Paleottus *n* Cardinales, cum hac dignitate exornantur, iuramentum præſtare ait, expreſſis verbis honorem, & auctoritatem S. R. E. & D. N. Papæ conſeruaturos, aucturos, & promoturos, & fidele ſemper conſilium illi daturos *o* quod ex libro iuramentorum conſtare affirmat. Sed & iuratoriam cautionem loco fideiuſſionis in iudicio pręſtandæ à priuatis viris, ſufficere in Cardinalibus, indicat Honor. & Theod. Sanctio *p* videnda. Solemni quoque iuramento ad effundendum ſanguinem pro Chriſti gloria, & Chriſtianæ Republicæ ſalute deuinctos eſſe Cardinales, teſtatur Paleottus. *q* C D

PRIVILEGIVM V.

Quanta ſit adhibenda fides Cardinalibus.

QVintum eſt priuilegium, vt Cardinalis teſtimonio credatur ſine iuramento, ex Mart. Lauden. *r* ac Mantica *ſ* Et hoc procedere, etiamſi dicat in ſententia fuiſſe ſolemnitèr proceſſum, nam propter Dignitatis prærogatiuam efficacem oriri præſumptionem, imò plenè probare, dixit Felinus, *t* & poſt eum Maſcardus *u* Sed hoc procedere de conſuetudine Romanæ Curiæ, non autem de rigore iuris, idem Felinus declarat loco citato, quem ſequitur Mantica *x* Procedit etiam concluſio, ſi Cardinalis aſſerat, ſe eſſe Legatum, & viuæ vocis oraculo fuiſſe ſibi à Papa aliquid commiſſum, nam illi credendum erit; Alex. *y* Alciat. *z* Rota Romana apud Verallum *a* Hoc autem intellige verum, niſi dicat fuiſſe ſibi ea conceſſa, quæ Pontifici reſeruata ſunt, nam debet hoc probare, ex mente Rotæ apud Verallum *b* & Seraphinum *c* Limitatur etiam concluſio, quando Cardinalis dictum ad ſui exonerationem tendit, eadem Rota Romana apud Seraphinum *d* Limitatur tertiò in caſibus, in quibus ſpeciale mandatum requiritur; nam Cardinali aſſerenti, ſe habere tale mandatum non creditur, Mantica teſte *e* Quartò limitatur, ſi Cardinalis inducatur vt teſtis, & nullum alium habeat conteſtem; illi enim ſoli non credi- E

tur

a c. 4. ſignificaſti de elect.
b In opuſc. de auctor. Pap. & Concil. cap. 7.
c Lib. 1. ſect. 9. cap. 3. in fin.
d De ſacr. Conſiſt. Conſult. p. 5. q. 7. ſiue 44. ...
e In 1. doctum[?] de Conſtit. n. 24.
f In c. ſignificaſti, nu. 3. in 7. no. de elect.
g L. nemo Praefectus, C. de dignit. lib. 12.
h c. ego N. de iureiuran.
i Conclu. 1158. nu. 40 & 41. de probat.
k In c. ex geſtis, n. 3. de cler. non reſiden.
l Tract. de iuram. calumn. cap. 18. n. 7. cap. 21. n. 3.
m Lib. 1. obſeru. 90.
n De ſacr. Conſiſt. conſult. p. 1. q. 5. pag. 47. l. c.
o Idem Paleott. p. 4. q. 8. pag. 185.
p L. 17. quoties, C. de dignit. lib 12.
q De ſacr. Conſiſt. Conſult. p. 3. q. 1. pag. 103. litera A.
r De Cardinal. par. 2. n. 54.
ſ De tacit. & ambig. lib. 7. tit. 5. n. 2. 3. & 4.
t In c. quoniam contra, n. 36. de probation.
u d. Concl. 1231. n. 18. de probat.
x De tacit. & ambig. lib. 7. tit. 5. nu. 2.
y Conſ. 106. nu. 19. vol. 2.
z De praeſumpt. reg. 1. praeſ. 48. num. 3
a Deciſ. 95. ſ. 1.
b Deciſ. 93. n. 2 & per tot. par. 1
c Deciſ. 142. n. 1 & 2.
d Deciſ. 254. nu. 12.
e De tacit. & ambig. lib. 7. tit. 5. n. 2. verſ. ſecundo ergo.

rur; Rot. apud Bellameram *a* ſed ſuſius id agit Gabrielius. *b* Literis verò Dominorum Cardinalium, cum ſint de ſublimioribus Magiſtratibus, fidem adhibendam eſſe voluit Rota apud Seraphinum; *c* & alia congerit Maſcardus, *d* Fides verò Cardinalis de re ſolita concedi viuæ vocis oraculo Papæ, ſi ceſſet in Cardinali ex-
A ceptio conſanguinitatis, vel ſimilis, fidem facit, ſi iurata ſit, & in ſcriptis redacta; ita Nauarrus, *e* quem ſequitur Cherubinus iun. *f* Sed an atteſtationi Vicecancellarij ſit ſtandum? affirmat Rota apud Puteum. *g* Sigillo autem, & relationi Cardinalis Vicecancellarij adhibendam eſſe aliquando fidem, eadem Rota coram Bellam. *h* dixit: & ſi concurrat fides ſimplicis Cardinalis cum fide deſumpta ex libro Vicecencellarij, magis huic, quàm illi credendum eſſe dicit Puteus. *i* Quam verò fidem aſtruat ſigillum tam publicis, quàm priuatis negocijs, & ſcripturæ impreſſum, ſatis luculentèr agit Menochius. *k* Sed vnius Cardinalis teſtimonio, & aſſertioni an, & quando plenè credendum ſit, latè ſcripſit Farinacius, *l* cuius dicta reſcribere ſuperuacaneum duxi,

B

PRIVILEGIVM VI.

Patria Poteſtas expirat in Cardinali.

PEr aſſumptionem ad Cardinalatus Dignitatem liberatio à patria poteſtate contingit, ex Iuſtin. Imperatoris Sanctione *m* in hæc verba. *Qui enim omnium ſunt ſpirituales Patres, quomodo ſub aliorum poteſtate conſiſtant?* Quæ verba licèt in Epiſcopis loquantur, multò tamen fortius procedunt in Cardinalibus, ex ijs, quæ dicit Eugenius IV. *n* dum ait. *Quis non videt, Car-*
C *dinalatus Dignitatem Archiepiſcopali eſſe maiorem? quia cum illa priuatæ vnius Patriæ præſit vtilitati, iſta publicæ totius populi Chriſtiani; illa vnam dumtaxat regit Eccleſiam, iſta cum Sede Apoſtolica vniuerſas; & cum à nemine, niſi ſolo Papa iudicentur Cardinales. ipſi & Patriarchas, & Archiepiſcopos, & reliquos Eccleſiæ gradus cum Summo Pontifice iudicant.* Et paulò ſuperiùs. *Hoc enim rationi conſentaneum eſt, vt dignius minus dignum ad ſe trahat, & res à potentiori, & nobiliori denominetur, quod in ipſis Cardinalibus euidenter ſeruatur, qui licèt certarum Eccleſiarum, dum ad Cardinalatum aſſumuntur, Epiſcopi ſint, nihilominus eos non Epiſcopos, ſed Presbyteros Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales Sedes Apoſtolica appellat. Quinimò ſi eis ſuas priores Eccleſias in titulum dimittat, non amplius ſub nomine Eccleſiarum, ſed tituli Cardinalatus ſcribit, quaſi ad maio-*
D *rem dignitatem, & iuriſdictionem aſſumpſerit, alioqui non aſcendiſſe, ſed deſcendiſſe, non honorari, ſed dehonorari viderentur.* Hactenus Eugenius Quartus. Quas tamen rationes temporibus retroactis, & ante Bonifacium Octauum locum non habuiſſe teſtatur Gomeſius, *o* dum ait, multos prætermiſſos fuiſſe Cardinalari, quia Epiſcopi erant, ne ſic Dignitate minuerentur; idem ſcribit Petrus Gregorius Tholoſanus. *p* Sed alijs quoque rationibus comprobat, & confirmat hoc priuilegium Manfredus, *q* dum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium priuilegia recenſet: neque enim (vt ipſe inquit) decet eum, qui filius almæ Matris Eccleſiæ effectus eſt, frater, adiutor, & conſiliarius Chriſti vices in terris gerentis, patriæ adhuc poteſtati ſubiacere &c.

E

a deciſ. 627. in princ. & deciſ. 628. per tot.
b concluſ 3 per tot. de prob. [illegible]
c deciſ. 1349. nu. 1. & 2.
d concluſ. 626. & 627. per tot. de probat.
e conſ. 12. nu. 8. de teſt. lib. 3.
f ad Conſt. 19. Pij IV. ſchol. 1.
g deciſ. 320. nu. 2. & 3. lib. 1.
h deciſ. 630.
i deciſ. 320 nu. 1. lib. 1.
k de præſumpt. lib. 2. pr. ſ. 57. & 58. per tot.
l in tract. de teſtib. q. 63. cap. 2. per tot.
m in Aut. Conſtit. qui. de ingenuit. §. illud quoque, verſ. palam verò.
n Conſt. 15. § 14 Bullar. nou. to. 1.
o in proœm. Reg. Cancellar q. 1. ſub tit. Epiſcopor. dignit. diminutio.
p in ſyntag. iur. vniu. lib. 15. cap. 4. nu. 4.
q de Cardinali cap 8. verſ. octauum eſt.

PRIVILEGIVM VII.

Cardinalatus Dignitas iam collata an reuocari poſſit. A

a conſ.145.lib.2
b de arbitrar.lib.2. centur 2. caſ. 185. nu 48.
c conſ.328.nu.9. vol.1.
d deciſ. 223.
e in c.2.nu.1.de cler. non reſid.
f deciſ. 219. & 343.
g c. vnic. de ſchiſmat. in 6.
h de reſignat.lib. 7. q.11.nu. 15. & ſeq.
i tract. crim. to. 1. lib.4.c.15.n.4
K deciſ.289.nu. 14.
l Conſt.66.Bull. nou. tom.2. pag. 95.
m relatam in c. 2.de cler.non reſid.
n in verb. ab omnibus.
o in q.1. nu.121 verſ. quinimò.
p c.ad Apoſtolica.de re iud in 6.
q de poteſtate Papæ in temporalib. cap.4.
r d.c. 2. de cler. non reſid.

QVi Cardinalatus Dignitate decoratus fuerit, licèt eo abſente, & ignorante euenerit, eius creatio reuocari, neque ab ipſo Pontifice poterit, ſi Iaſoni *a* credendum eſt, cui aſsentiri videtur Menochius; *b* ſed Baldus *c* contrarium ſcripſit. Concluſionem probare nititur Iaſon multis rationibus; potiſſima tamen videtur, quia Cardinalatus eſt de Iure Diuino, quæ autem ſunt Iuris Diuini, abſque grauiſſima, & vrgentiſſima cauſa alterari, & immutari non poſsunt; ſequitur Manfredus. *d* Et ad Cardinalem deponendum Synodum eſse congregandam, nec aliter à ſolo Papa deponi poſse ſcripſit Hoſtienſis, *e* ſubdens; *in Cardinalibus tanquam maximis, qui & præcipua prærogatiua lætantur, ſatis æquum eſt, ſicut laboris participes ſunt, aliquid ſentiant priuilegij ſingularis, inde eſt, quòd Papa non conſueuit excommunicare, nec etiam poteſt ſecundùm quoſdam aliquem de Cardinalibus, vel ei aliquod præceptum facere ſine aliorum ſuorum fratrum conſilio, & conſenſu.* Hæc Hoſtienſis, quem refert, & alios addit Manfredus. *f* Sed hanc Concilij conuocationem neceſsariam non eſse, & ſolum Pontificem, conſultis alijs Cardinalibus, poſse deponere Cardinalem, exemplis comprobatur: Bonifacius enim VIII. Iacobum, & Petrum Card. depoſuit; *g* Iulius II. Card. qui contra eũ Conciliabulo Piſano interfuerunt; Leo X. Card. Petrucciũ; Pius IV. Card. Caraffam, & Odettum à Caſtillione, re in Conſiſtorijs eum fratribus Cardinalibus communicata, depoſuerunt, vt obſeruat Pariſius. *h* Et quia diximus ſupra, Cardinales repræſentare Senatum Romanum, quo inconſulto Senatores puniri non poterant, pari ratione Cardinales non à ſolo Pontifice, ſed à Cœtu, & de voto aliorum Cardinalium deponendi erunt: ita Decianus, *i* alias quidem multas ad hoc probandum adducens rationes; & Afflictus, *k* ſi Papa (inquit) procederet ad depoſitionem Cardinalis, quia citatus, vt veniret ad reſidendum in Curia, & non venit, Succeſsor in Papatu debet reuocare talem priuationem. Sed quæ forma ſeruanda ſit, & quid agere ſoleat Pontifex in depoſitione Cardinalis, ex Pij IV. *l* Conſtitutione colligi poteſt. Hic, commiſsa cauſa contra Odettum à Caſtillione in hæreſim Vgonoctorum prolapſum S. R. E. Cardinalibus hæreticæ prauitatis Inquiſitoribus in Romana Curia exiſtentibus, & facta de crimine, ex quo in iudicium vocabatur Odettus, diligenti inquiſitione, eoquè culpabili reperto, Summoquè Pontifici in Conſiſtorio ſecreto relatione facta, idem Pontifex præmiſsa cum alijs venerabilibus fratribus Cardinalibus matura deliberatione, ex vnanimi eorundem voto conſilio, & aſſenſu, omnium Officiorum, ac Dignitatum etiam Cardinalatus ſententiam denique protulit priuationis, & depoſitionis.

Ad auctoritatem verò Leonis III. *m* Hoſtienſis, & aliorum dicentium in depoſitione Cardinalium conuocandum eſse Concilium; quia, vt ibi legitur, Anaſtaſius Presbyter Cardinalis B. Marcelli ab omnibus canonicè in Synodo eſt depoſitus, eò quod Parochiam ſuam per annos quinque contra Canonum inſtituta deſeruit &c. Reſpondet, & explicat ibi Gloſsator, *n* ideſt, approbantibus omnibus ſuam depoſitionem, quoniam ſolus Papa ipſum depoſuit. Videndus eſt etiam Abbas, *o* qui ait, quòd Papa velut totius Eccleſiæ caput ex diſpoſitione Diuina, & ampliſſima poteſtate, quam à Chriſto recepit, poteſt etiam ſolus ſine Concilio deponere ex cauſa Imperatorem, licèt de honeſtate requiſierit Concilium Innocentius IV. in depoſitione Friderici Imperatoris; *p* Zaccharias tamen Pontifex Francorum Regem Childericum ſolus deponi mandauit, & Pipinum inungi, atque in ſolium exaltari iuſſit; Belarmin. *q* & alijs hoc atteſtantibus: ex quibus concludit Abbas, putare ſe, ſolum Pontificem poſse ex cauſa deponere Cardinalem. itaut non ſit neceſse conuocare Concilium, & ſi conuocetur, non eſse neceſsariam ipſius Concilij depoſitionem, ſed ſolum Papam ſufficere; & hoc idem ſentire Innocent. *r* affirmat, aliaquè addit viden.

Illud autem ſciendum puto, quòd ſi in quocumque criminis reo condemnando pro-

probationes luce meridiana clariores requiruntur, id vtique à maioritate rationis in deponendo, & condemnando Cardinali neceſſarium erit: quamobrem Syluester Pontifex *a* ſanciuit, ne Cardinalis Epiſcopus Dignitate priuari poſſit, niſi 72. teſtimonijs in iudicio ſolemni coram Pontifice conuictus fuerit; Presbyter Cardinalis
A 44. Diaconus verò 22. teſtibus probato delicto damnandi ſunt. Quamuis Abbas *b* dicat, tunc eſſe prædictum teſtium numerum neceſſarium, quando teſtes non eſſent omni exceptione maiores, hoc enim caſu duo tantũ ſatis erunt. Et hãc Abbatis ſentẽtiam placuiſſe videtur Vrbano VI. dum ſeptem Cardinales Clementi VII. Anti papæ clàm adhærentes ſaccis incluſos in mare demergi iuſſit, vt præter hiſtoricos, ex noſtris refert Gigas; *c* Platina *d* tamen quinque tantùm Cardinales in mare demerſos, licèt ſeptem in carcere apud Nucetiam detentos fuiſse dicit: in condemnatione etiam Cardinalis Caraſæ, ſuis literis conuicti, & maieſtatis rei idem Pius IV. non congregauit Concilium, ſed inſtituta capitali quæſtione Cardinales octo præfecit, Ciaconio teſte. *e* Verùm quàmuis in crimine hæreſis, ſi quando Cardinalis, quod Deus auertat, labatur, hæ ſolemnitates non requirantur ex opinione Gloſsæ, *f* quam refert Manfredus; *g* Pius tamen IV. has adhibere voluit in con-
B demnando Odetto, vt dictum eſt ſupra.

a c. Præſul, 5. q. 4.
b in c. cum eſſes nu. 16. de teſtam.
c de crim. l. ſ. maieſt. q. 5 n ſin.
d in vita Vrban. VI.
e in vita Pij IV. pag. 1651.
f in c. vnic. in verb. Card. de ſchiſm. in 6.
g decis. 157.

Ceſsant etiam huiuſmodi ſolemnitates, ſi Cardinalis matrimonium contrahat per verba de præſenti; tunc enim Dignitas Cardinalatus tanquam Clericatui annexa expirat, Riciullo teſte; *h* & annis retroactis in facti contingentia (heu dolendum omen) ante ciuium, & Principum ſuorum excidium infœlix Mantua vidit.

h de iure perſonar. lib. 7. cap. I. nu. 15.

Tandem ſi Cardinalatus Dignitas dimittenda ſit, hęc coram Pontifice in Conſiſtorio (inſtante vno ex Aduocatis Conſiſtorialibus) dimittenda erit, Pariſio *i* ſic affirmante, & exemplis confirmante, nempe Cæſaris Borgiæ ſub Alexandro VI Ferdinandi Medices, Sixto V ſedente; & nos vidimus eandem formam ſeruatam à Ferdi-
C nando Gonzaga, dum Paulus V. in Pontificali fulgebat ſolio: atque in alijs quoque euenit, de quibus vide, quæ diximus ſupra cap. 7. de Cardinalibus Diaconis, prope finem.

i de reſignat. lib. 7. q. 11. nu. 12. 13 & 14.

Sed pulchra oritur quæſtio. Aſsolent aliquando Romani Pontifices vno, eodemquè tempore plures creare Cardinales, quorum pars ſtatim declaratur, altera verò in ſcrinio pectoris Papæ declaranda remanet: Iam diximus de ijs, qui declarantur ſtatim: quæſtio igitur erit de declarandis; an inquam iſti reuocari poſſint, itaut non ſint ampliùs Cardinales, & propoſitum in mente Pontificis retentum euaneſcat? Et quòd non poſſint reuocari, ſatis probabile videtur argumentum, quia ad explendum actum requiritur potentia, & voluntas, hæc autem in caſu noſtro interfuerunt, quia nulli dubium eſt, in poteſtate Papæ eſſe creare Cardinales; de voluntate etiam conſtat, quia licèt non explicet nomina, numerum tamen Cardinalium creatorum in Conſiſtorio inſinuat: quod autem ſemel placuit, amplius diſplicere non debet, vt in
D terminis caſus noſtri conſuluit Corneus. *k* Verùm, contrariam ſententiam puto veriorem, quia propoſitum in mente retentum nihil operatur: & dum Pontifex differt publicationem, vehemens reſultat præſumptio, nondum benè firmam, & certam eſſe perſonarum determinationem apud ipſum: & in fortioribus terminis adeſt Eugenij IV. Sanctio, *l* non eſſe ſcilicet Cardinalium creationem perfectam ante receptionem Inſignium, galeri, ſcilicet rubri, & bireti. Nec obſtant, quæ ſcribit Corneus, quia in ſua conſultatione ſupponit conſtare de expreſſa voluntate Pontificis Pauli III. per eius cedulam, imò quòd Domini Cardinales quatuor Prælatos in Cardinales aſſumpſerunt, vt in principio conſilij, & alibi ſæpe. Et facit etiam ad
E deciſionem: Eminentiſs. D Card. Ginettus ab Vrbano VIII in Cardinalem aſsumptus fuit, cum Abbreuiator de Parco maiori eſset, quod officium per promotionem vacat, medio tempore, quo in pectore Pontificis adhuc publicandus erat, Officium vendidit: ſequuta publicatione, Cardinalis Vicecancellarius, ad cuius commodum vacabat Officium, aſserens in eius præiudicium alienatum fuiſse, pretium petebat: ſed fuit dictum non eſse locum petitioni, quia creatio Cardinalis non eſt perfecta, quouſque ſequatur publicatio. Vide Alex. *m* qui contrarium videtur ſentire; & Ciaconium. *n*

k conſ. 278. nu. 12. & ſeq. lib. 3.
l Conſt. 1. 9. nos ad ſubmouendã, Bull. nou. tom. 1.
m conſ. 111 lib. 6
n in vita Pauli II. in 4. eius creatione.

PRIVILEGIVM VIII.

Excommunicatio non impedit Cardinales in electione Papæ. A

EXcommunicati, & eccleſiaſticis Cenſuris innodati à quocumque actu legitimo excluduntur; Rota Romana apud Ludouiſium. *a* Sed huiuſmodi exceptio in Cardinalibus non militat, vbi Romani Pontificis electio celebranda erit; tunc enim Cardinalis quamuis excommunicatus, & Cenſura eccleſiaſtica deuinctus ab electione Pontificis non excluditur; ita à Pio IV. *b* ſancitum habes, & ſcribit Manfredus, *c* qui etiam addit, *d* quamuis electio Papæ fiat in Ciuitate interdicta, nihilominus valet. Puto tamen hoc priuilegium non eſſe conceſſum Cardinalibus ratione Dignitatis, ſed ne Pontificis electio protrahatur, ſchiſmatis quoque, & diſſenſionum cauſæ tollantur; quod ex lectura prædictæ Pij IV. Sanctionis colligitur: & apertè loquutus eſt Clemens V. *e* in hæc verba. *Cæterùm vt circa electionem prædictam eò magis vitentur diſſenſiones, & ſchiſmata, quò minor eligentibus aderit diffidendi facultas, decernimus, vt nullus Cardinalium cuiuslibet excommunicationis, ſuſpenſionis, aut interdicti prætextu à dicta valeat electione repelli &c.* videndus eſt Zabarell. *f* Alia fortè ratio afferri poſſet, quia licèt excommunicatio generalitèr fulminetur contra omnes, Cardinales tamen veluti ſpeciali nota digni, non ſunt comprehenſi, vt ab Innocentio IV. *g* in Concilio Lugdunenſi ſancitum habes, & ſcripſit Pelinus. *h* B

a deciſ. 64. nu. 3 & illi addit. nu. 13.
b Conſtit. 63. §. & ne diſſenſiones Bullar. nou. tom. 2. pag. 93.
c deciſ. 302.
d deciſ. 277.
e Clem. 2. §. cæterùm, de elect.
f Conſ. 114. nu. 14. verſ. ad quod reſpondeo.
g in c. quia periculum, de ſent. excom. in 6.
h in c. cum iure, nu. 6. verſ. & pro hoc, de off. legat.

PRIVILEGIVM IX. C

Cardinales ſunt digniores Epiſcopis in adminiſtratione.

QVàmuis Epiſcopalis Dignitas magna ſit, & tantum poſſint Epiſcopi, quantum Papa quoad ea, quæ ſunt de efficacia Conſecrationis, vel Ordinis, vt notat Gloſſator; *i* nihilominus tamen quia Cardinales ratione adminiſtrationis, quia vniuerſalis Eccleſiæ vnà cum D. Papa curam gerunt, à Promotis in Epiſcopos viſitandi ſunt, ita in Concilio Lateranenſi ſub Leone X. *k* ſancitum habes. Immo iuramentum fidelitatis, quod præſtant Epiſcopi iuxta formam traditam à Gregorio I. *l* comprehendit etiam Cardinales, quia ipſi, & Papa Romanam conſtituunt Eccleſiam, vt teſtatur Abbas, *m* ponderando illa verba, *Ego N. Epiſcopus ab hac hora in antea fidelis ero S. Petro, Sanctæque Romanæ Eccleſiæ &c.* Sed nunquid Epiſcopus iureiurando teneatur tangere ſacra? vide, quæ ſcripſit Gloſſa. *n* Et ad materiam redeundo, Cardinales ſcilicet eſſe digniores Epiſcopis, ex ordine ſcripturæ comprobatur; & hoc eſt argumentum in iure receptum: *o* in Prouinciali enim, qui eſt approbatus à Sede Apoſtolica, Zabarell. teſte, *p* primò nominantur omnes Cardinales, quàm alij Prælati. Et D. Auguſtinus ad D. Hieronymum ſcribens, cuius verba refert Gratianus, *q* ſic ait. *Quanquàm ſecundùm honorum vocabula, quæ iam Eccleſiæ vſus obtinuit, Epiſcopatus maior Presbytero ſit, tamen Auguſtinus in multis rebus Hieronymo minor eſt*; cuius dicti rationem aſſignans Zabarell. loco citato ait, quia ſcilicet D. Hieron. erat Presbyter Cardinalis, & ideo maior Auguſtino Epiſcopo. E

i in Extrauag. vnic. in verb. Epiſcoporum, ne Sede vacan.
k Conſt. 7 eiuſdem Pontif. confirm. d. Concilij, §. promotus, Bullar. nou. tom. 1. pag. 475.
l in c. ego N. de iureiur.
m d. c. ego N. n. 1
n in c. 4. in verb. corporali, de elect. in 6.
o l. 1. & 2. ff. de albo ſcriben.
p in Clem. ne Romani, §. irritum, nu. 4. de elect.
q c. quanquam, 2. q. 7.

PRIVILEGIVM X.

De honore Cardinalibus exhibendo.

ASſurgere venienti, & ſalutanti honoris ſpeciem eſſe ſcribit Caſſaneus; *r* & ideo Imperator ſalutatus à Cardinali in totum aſſurgit, cum tamen ſi ab alijs etiam Illuſtribus ſalutetur, parùm ſurgat; quod priuilegium ab Angelo Peruſino *ſ* obſeruatum

r in cathal. glor. Mund. par. 1. conſ. 10. verſ. tertius eſt.
ſ in l. 1. nu. 2. C. de ſent. paſſ.

Digitized by Google

ſeruatum leges, qui teſtatur Carolum IV. Imperatorem à quodam Cardinali viſitatum in totum aſſurrexiſſe, ſummopere d. Cardinalem honorans; licèt ipſe Angelus dicat, Imperatorem in hoc nimis curialitèr ſe geſſiſſe. Verùm pro validitate priuilegij notanda ſunt, quæ Innocentius III. *a* Imperatori Conſtantinopolitano ſcripſit
A in hæc verba, *Hac autem ti prudentèr attenderet Imperatoria celsitudo, non faceret, aut permitteret Conſtantinopolitanum Patriarcham, magnum quidem, & honorabile membrum Eccleſię, iuxta ſcabellum pedum ſuorum in ſiniſtra parte ſedere; cum alij Reges, & Principes Archiepiſcopis, & Epiſcopis ſuis (sicuti debent) reuerentèr aſſurgant &c.* Vide etiam Manfredum. *b* Apud Reges verò tanto Cardinalatus Dignitas in honore habita eſt, vt omiſſis aliorum exemplis, Antoniottus Pallauicinus Cardinalis, & Iulij II. Pontifici de latere Legatus ad Ferdinandum Hiſpaniæ, & Ludouicum Galliæ Reges Saonam miſſus, in celebri illo Conuentu Legatus Apoſtolicus ſacra micans Purpura medius inter Reges ſedit, Vberto Foglietta teſte, *c* Nec poſſe Cardinales renunciare honori ſibi debito, itaut eius nomen in literis non exprimatur, affirmat Gomeſius. *d*

B

PRIVILEGIVM XI.

De delatione inſignium Epiſcopalium, & collatione Ordinum.

CArdinales etiam non Epiſcopi facultatem habent Epiſcopalia deferendi inſignia, minoresquè conferendi Ordines, ſi Laudenſis *e* vera ſcribit, & aſſeclam habet Manfredum, *f* qui ampliat priuilegium ad collationem quoque ſacrorum Ordinum, *g* & hoc etiam voluiſſe Laudenſem *h* affirmat; ſed in meo Codice de minoribus tantùm Ordinibus loquitur Laudenſis, ſubdens, *i* Cardinalem non
C Epiſcopum poſſe ſolemnitèr benedicere, & hanc eſſe ſententiam Canoniſtarum *k* ait; hoc etiam ſcripſit Manfredus, *l* reddens rationem, quia Presbyter Cardinalis, vel Diaconus, etiamſi nullum Sacerdotij Ordinem receperit, tamen ſolemnitèr benedicit. Et quoad collationem Ordinum intelligendam eſſe de minoribus, non autem ſacris, nedùm Laudenſis ſcribit, ſed etiam Iacobatius, *m* & Ioann. Andreas. *n*

PRIVILEGIVM XII.

De collatione Beneficiorum.

D BEneficia vacantia per obitum familiarium Eminentiſs. Cardinaliū ad ipſos Cardinales viuentes, quorum familiares fuerunt, collatio pertinet: hoc priuilegium a Gregorio XI. Cardinalibus conceſſum affirmat Gomeſius, *o* & ab alijs Succeſſoribus confirmatum. Neque hoc ratione caret, quia Cardinales onera, & expenſas in familiaribus ſubſtentandis, alendiſquè ſubſtinent, vt obſeruat Rota apud Caſſadorum, *p* Neque in huiuſmodi Beneficiorum reſignatione ſoluitur annata, nec literæ expediuntur, eadem Rota referente Verallo. *q* Tenentur tamen Cardinales reſignare Beneficia ſuorum familiarium eis commendata, quia niſi derogatum ſit Concilio Lateranenſi, currunt etiam Cardinalibus ſex menſes à die commendæ, ex eodem Verallo. *r* Prædictis verò reſignationibus conſenſum præſtant Cardinales per cedulas, quia regula Cancellariæ, *ſ* de extendendis conſenſi-
E bus, locum non habet in Cardinalibus, ex eodem Verallo, *t* qui rationem aſſignat, nam hæc regula facta eſt ad tollendas fraudes, fraus autem non præſumitur in Card.

Præterea Cardinales habentes indultum tenentur ſeruare omnia, quæ ſeruant ordinarij; vnde ſicut in Beneficijs patrimonialibus tenentur Ordinarij illa conferre filijs patrimonialibus, ita etiam ad hoc tenentur Cardinales, Verallo teſte *u* Indultum verò Cardinalis obſtare nouæ prouiſioni Papæ, quando in ipſo Indulto adſit decretum irritans omnes prouiſiones etiam Papales, Verallus *x* & vide Mohedanum. *y* Derogatio autem Indulti Cardinalis intelligitur, quando Indultum eſſet extraordinarium, vt dixit Rota apud Puteum. *z* Sex verò limitationes ad Indulta DD. Cardinalium recenſet Gonzal. *a* & alia quoque videnda dicit apud Germon.

a in c. ſolitæ, de maior. & obed. §. hac autem.
b decis. 366.
c in elogiis clarorum virorum liguriæ, vbi de Antoniotto agit.
d in reg. Cācell. de imp. benef. per ob. fam. Card q. 27.
e de Cardinali par. 1. concluſ. 32
f decis 84.
g decis. 87.
h d. tract. lib. 2. q. 20
i queſt. 21.
k in c. licet, de elect. & in c. in nomine Domini, diſt. 23.
l decis. 88.
m de Concil. lib. 1. artic. 12. §. ſimilitèr, pag apud me 38, ſub lit. B. verſ & ſimilitèr poteſt conferre.
n c. 1 nu 14. de ſupplen. neglig. Prælat.
o ad reg. 31. Cācellar. pag. apud me 197.
p decis. 16. & decis, 37. nu. 2. de præben. in antiq.
q decis. 94. nu. 3. par. 1.
r decis 94 nu. 1. par 1.
ſ reg. 44.
t decis. 28 ſeu 1 in verb. regula de extendendis, nu. 2. par. 3
u decis 55. par 1 & decis. 59 ſeu 27. indultum Reuerendiſſimorum par. 2.
x decis. 82 ſeu 1 indultum Card. per tot par 2.
y decis. 12. de præben.
z decis. 93. lib 3
a ſuò reg. 8. ď. gloſ. 23. n 72.

mon. *a* Sed qui nunquam in Curia fuerunt, non gaudere Indulto Cardinalibus conceſſi ſolito dixit Rota Romana diuerſorum. *b* De moderatione autem Indultorum DD. Cardinalium habes nonnullas Summorum Pontificum Conſtitutiones, nempe Pij V. *c* Gregorij XIV. *d* Pauli V. *e*

Cum autem dictum ſit, requirendum eſſe conſenſum DD. Cardinalium in reſignandis Beneficijs ſuorum familiarium, quæritur, an ſit requirendus ab eo, cuius defunctus erat familiaris tempore obitus, ſiue illius, cuius familiaris erat tempore, à quo Beneficium obtinuerat? Et requirendum eſſe ab eo, in cuius familiaritate deceſſit, ſi prior Cardinalis obierat, qua morte non obſtante, reſeruationem regulæ 3. Cancellariæ ad fauorem Papæ locum non habere, ſed intrare familiaritatem ſecundi Cardinalis, dixit Rota apud Seraphinum *f* reſeruatio enim prædictæ regulæ 3. intelligitur ad effectum, vt Ordinarij prouidere, & expectantes capere non poſſint, non autem ad effectum liberæ collationis, quandiù adſit intereſſe alicuius Cardinalis; quia in hoc declaratur regula 30. vt requiratur conſenſus Cardinalis; & ita nemine diſcrepante concluſum fuiſſe affirmat. Nec poſſunt Cardinales renunciare honori ſibi debito, vt in literis eorum nomen non exprimatur, nec eorum conſenſus in collatione Beneficiorum vacantium per obitum ſuorum familiarium requiratur, vt tenuit Rota apud Bellamer. *g* A B

Alternatiuæ verò priuilegium Cardinalibus conceſſum intelligitur illis vti volentibus, vt in eadem Rota apud Achillem de Graſſis *h* vbi etiam videre poteris multa ad interpretationem Indultorum DD. Cardinalium facientia *i* ſi tamen de Indultorum materia plura quis cupiat, Anaſtaſium Germonium *k* conſulat, qui Indultum à Sixto V. Card. de Ruuere conceſſum tanquam omnium Indultorum exemplar commentarijs exornauit.

PRIVILEGIVM XIII.

C

De receptione fructuum Beneficiorum abſentia non obſtante.

CArdinales etiam non reſidentes in Beneficijs ſibi collatis fructus de iure abſque alio priuilegio percipiunt; quia ius commune pro reſidentibus habet in Eccleſiæ ſeruitio exiſtentes, vt eſt Honorij III. reſponſum Præpoſito de Valerijs *l* Cardinales autem cum Romanæ Eccleſiæ, quæ mater eſt omnium, & magiſtra, *m* & omnium Eccleſiarum ſollicitudinem gerit, *n* aſſiſtant, & ponderis partem dici, & æſtus aſſumant, *o* veluti collaterales, & partes corporis Papæ, *p* ſatis eſt æquum & rationi congruit, vt hoc gaudeant priuilegio, Laudenſi *q* teſte, quem ſequitur Manfredus *r*

Nec prohibentur Cardinales plura Beneficia retinere, & ad pluralitatem etiam Beneficiorum incompatibilium diſpenſari, dixit Abbas, *ſ* & poſt eum Felinus *t* aſſerentes, hanc fuiſſe doctrinam D. Innocent *u* Verùm Abbas *x* ſequutus Hoſtienſem ait, diſpenſatus etiam auctoritate Pontificis circa pluralitatem Beneficiorum ſine cauſa licèt ſit tutus quoad Eccleſiam militantem, non tamen quoad triumphantem, & ſic non valet diſpenſatio quoad Deum: hæc Panormitanus; aliaquè addit Anto. Fran. ibi *y* Hoſtienſis *z* verò ad Prælatorum nepotes ſic ait: *caueant ergo ſibi nepotes Prælatorum, & videant, quæ notantur hic &c.* Quamuis diſpenſatio conceſſa Cardinalibus ad pluralitatē Beneficiorum nō poſſit dici ſine cauſa, cum per eos conſeruanda, & augenda ſit maieſtas militantis Eccleſiæ; hoc autem ſine honeſto, decentiquè famulatu, pro cuius ſubſtentatione ſumptus non vtique leues fiunt, perfici nequit, vt diximus in præcedenti priuilegio: & vulgata ſatis eſt regula, qui Altari ſeruit, de Altari viuere debet; *a* & conferunt, quæ ſcribit Staphileus *b* Verùm non eſſe cum Cardinalibus diſpenſandum ad Beneficia requirentia reſidentiam in loco, qui Dignitati Cardinalitiæ non conueniat, habetur ex Conſtitutione Sixti V. ſupra indicata. Sicut etiam conferenda non ſunt Cardinalibus Beneficia valorem ducatorū ducentorū Cameræ non excedentia, ex Lateranenſi Concilio ſub Leone X. *c* D E

Abſens verò a reſidentia Beneficij propter aſſiſtentiam Cardinali exhibitam, illiquè inſeruiens, an fructus Præbendæ, & quotidianas diſtributiones percipere poſſit videndus eſt Moneta, *d* qui diſtinctionem affert ſi Cardinalis ſit Legatus, nec ne; ſi ſit Legatus, fructus Prębendę, nō autē diſtributiones quotidianas habebit, ſi verò nō ſit Cardinalis Legatus, nec fructus Præbēdę, nec quotidianas diſtributiones percipiet.

PRIVI-

a tract. de indult. §. præterquam, & ſeq.
b deciſ. 1953. lib. 3.
c Conſt. 37. Bullar. nou. tom. 2. pag. 224.
d Conſt. 14. pag. 712.
e Conſt. 58. aliàs 37. tom. 3. pag. 246.
f deciſ. 1072. nu. 1. & 2.
g Deciſ. 631. n. 3.
h Dec. 347 aliàs 3. de priuileg.
i Deciſ. 2. 5. 7. & 10 eod. tit. de priuileg.
k In tract. de indult. Apoſtolic.
l c. ex parte, 13. de cler. non reſid.
m c. non decet diſt. 12.
n c. bona, de poſtul. Prælat.
o c. fundamenta de elect. in 6.
p c. fœlicis, de pœn.
q de Cardinal. p. 1. concluſ. 5.
r Deciſ. 122.
ſ in c. de multa, n. 19 de praben.
t in c. nonnulli, ſub nu. 16. conſid. 2. de reſcript.
u in c. cum iamdudum, nu. fin. de prabend.
x in c. dudum il 2 nu. 26. de elect.
y in verb. quod diſpenſatus; litera d.
z d. c. dudum il 2 nu. 45. de elect.
a c. cum ſecundùm Apoſtolum; de præbend.
b De gratijs expect. in 4. form. n. 11.
c Conſtit. 7. confirmatoria d. Cō. cilij ſ. 12. Bullar. nou. tom. 1. pag. 475.
d De diſtribut. quotid. par. 6. q. 9. per tot.

PRIVILEGIVM XIV.

A *De iuriſdictione Cardinalium in Eccleſijs Titularibus.*

IVriſdictionem Epiſcopalem habere Cardinales in Eccleſijs, ad quas intitulati ſunt, ſanciuit Honorius III G. Presbyrero Cardinali, & Capitulo S Laurentij in Damaſo ſcribens. *a* Sed Baldus in Commentarijs ad hanc Sanctionem declarat, Cardinales habere quidem iuriſdictionem Epiſcopalem, ea tamen quæ ſunt Ordinis Epiſcopalis non habere, niſi ſint Epiſcopi; cuius ſententiæ ſectatores habet Felinum *b* Imolam, *c* & Pariſinm. *d* Et ideo habent etiam Cardinales ſub ſe pleno iure Capellas, earumquè inſtitutionem, & deſtitutionem, Eccleſiaſquè tales viſitandi ad inſtar Epiſcoporum, ex Felinò loco indicato.

B Inſuper habere correctionem, & poteſtatem ſulminandi Cenſuras eccleſiaſticas, & alia, quæ ſunt iuriſdictionis Epiſcopalis faciendi, indicant verba eiuſdem Sanctionis, *e* ibi; *correctionem ipſius Cardinalis recipientes humilitèr, & excommunicationis, interdicti, vel ſuſpenſionis ſententias, quas tulerit in eos, & Eccleſias eorundem inuiolabilitèr obſeruantes &c.*

Collationem quoque Beneficiorum vacantium in Eccleſijs Titularibus ſpectare ad Cardinales Titulares, voluit Sixtus IV. Gomeſio, *f* & Pariſio *g* teſtibus. Sed longè ante à Dionyſio Papa hoc Cardinalibus permiſſum, quæ Baronius *h* ſcribit, indicare videntur; Dionyſius autem factus eſt Pontifex anno 260. vixitquè ann. 10. Panuin. in chronic. Et hoc priuilegium extenditur etiam ad Beneficia vacata priuſquam Cardinales poſſeſſionem Eccleſiarum Titularium adepti fuerint, nam DD. C Cardinales non ſubijciuntur diſpoſitioni regulæ 2. Cancellariæ, quæ hodie eſt regula 3. nam ſecunda regula addita eſt de nouo à Gregorio XV. inter regulas Cancellariæ, licèt illam antea Paulus V. feciſſet, vt aduertit Roderig. Quæſada; *i* qui etiam addit, *k* hanc tertiam regulam tria Beneficiorum genera reſeruare, ſed ad rem noſtram tertium, & vltimum genus facit, nempe omnia Beneficia quomodocumque vacantia poſt obitum Epiſcoporum, & aliorum, ad quos collatio pertinebat, itaut toto illo intermedio pertineat ex hac tertia regula ad Pontificem, & ſub hac regula non ſunt comprehenſi Cardinales, vt dixit Rota apud Seraphinum. *l*

Sicuti nec ligantur Cardinales ſub diſpoſitione Sanctionis Bonifacij VIII. *m* qua cautum eſt, Epiſcopos, & alios Prælatos, antequam ipſi habeant literas Apoſtolicas ſuper ſua promotione, non poſſe adminiſtrare, nec ab Eccleſia tanquam Prælatos recipi; cuius quidem Sanctionis meminit Abbas: *n* hæc inquam Sanctio Car- D dinales, non comprehendit, vt dixit Rota apud Seraphinum. *o*

Verùm quod diximus, Cardinales habere priuilegium conferendi Beneficia Eccleſiarum, ad quas ſunt intitulati, ſcias, ceſſare priuilegium, quando Cardinales abſunt ab Vrbe; tunc enim veniunt ſub reſeruatione Apoſtolica ex regula iam 7. hodie 8. Cancellariæ, quæ loquitur etiam in Eccleſijs Patriarchalibus S. Ioannis Lateranenſis, Principis Apoſtolorum, S. Mariæ Maioris; & hanc reſeruationem à Nicolao V. primò editam ſcripſit Gomeſius, *p* quam poſtea alij Pontifices nedum ſequuti ſunt, ſed illam protulerunt ad omnia Beneficia vacantia in Eccleſijs Titularibus ſtante abſentia ipſorũ Card. ab Vrbe; quemadmodũ reſeruata ſunt etiam Beneficia vacantia in Eccleſijs Epiſcopalibus Cardinalatus Dignitati annexis: videndus eſt Mandoſius. *q* Verùm hanc reſeruationem non eſſe extendendam ad Clericatus, & E Beneficiatos in ea non expreſſos, ſed tantùm ad Canonicatus, & præbendas, ac dignitates, perſonatus, & officia expreſſa, dixit Rota Romana. *r* Quod autem diximus, hanc reſeruationem extendi etiam ad Beneficia vacantia in Eccleſijs Epiſcopalibus Cardinalatus Dignitati annexis, nempe Oſtienſi, Portuenſi, Sabinenſi, Albanenſi, Præneſtina, & Tuſculana; & quare hæc reſeruatio ad hæc quoque Beneficia fuerit extenſa, docet Roderig. de Quæſada. *ſ*

Sed quoniã ex Titulis DD. Card. nonnulli Monaſteria, & Conuentus Religioſorũ habent annexos, veluti S. Crucis in Hieruſalem, S Euſebij, S. Petri ad Vincula, S. Mariæ de Pace, S. Mariæ ſuper Mineruam, S. Mariæ de Populo, S. Clementis, S. Auguſtini, S. Mariæ Angelorum, S. Suſannæ, S. Ceciliæ, S. Petri in Monte aureo, Baſilicæ SS. duodecim Apoſtolorum, S. Mariæ in Ara Cœli, S. Mariæ nouæ, SS Coſmæ, & Damiani,

S. Ha-

a c. his quæ, de maior. & obed.
b in comm. d. c. his quæ, nu. 1.
c in Clem. ne Romani, verſ. quartò quæro de elect.
d de reſign. lib. 7. q. 12. nu. 10.
e c. his quæ, de maior. & obed.
f in reg. de triennal. poſſeſſ. q. 31.
g de reſignation. lib. 7. q. 12.
h in annal. tom. 12. anno 1148. pag. 361. litera D. E.
i in notis ad reg. 2. Cancell.
k in notis ad reg. 3.
l deciſ. 1145. n. 3
m in Extrauag. iniuncti, de electione.
n in c. qualitèr, in princ. de elect.
o deciſ. 1148. nu. 1.
p in reg. de triennal. pag. apud me 413. ſub quæſt. 31.
q in hac reg. 7. Cancell.
r in Romana Clericatus S. Petri, 27. Nouemb. 1602. coram Pamphilio.
ſ in notis ad reg. 8. Cancell. in 2 part.

S. Hadriani &c. Oritur dubitatio, quam habeant Domini Cardinales in iſtis Eccle-
ſijs iuriſdictionem, quamuè in Monachos, & fratres poteſtatem? Hanc quæſtio-
nem excitauit Mandoſius *a* & reſpondet nullam habere iuriſdictionem, & pote-
ſtatem in Monachos, & Religioſos viros, alioquin eſſent plura Capita, videlicet
Abbas, Miniſter Generalis, & Cardinalis Titularis, qui in ſolidum, & principalitèr A
haberent iuriſdictionem. Verùm pace tanti viri huic rationi non acquieſco; nam
videmus, aliquando Monachis, & Regularibus aſſignatos Cardinales Protectores,
penes quos reſidet aliqua iuriſdictio, vt dicemus infra *b* & tamen non dicuntur Mo-
nachi, & Regulares habere plura Capita: Aliam propterea rationem aſſignandam
eſſe puto; ne ſcilicet quando in eadem Eccleſia, & Monaſterio adſunt Cardinales
Titularis, & Protector, oriatur inter ipſos occaſio certandi de iuriſdictione, quia
tunc verè eſſent duo Capita in eadem Dignitate, & Ordine paria: & ideo videmus
Protectori commiſſam curam Monachorum, & Regularium, Titulari verò reſerua-
tam ſuperioritatem, & preeminentiam in Eccleſia, vt ibi ſacra fiant, & quæ ad Om-
nipotentis Dei cultum pertinent, rectè gerantur; & hoc puto verum in Eccleſijs
Monachorum, & Regularium. In alijs verò Eccleſijs Cardinales Titulares habere B
iuriſdictionem, itaut ſi in illis, vel ab eorum miniſtris, & inſeruientibus aliquod
committatur delictum, huius cognitio ad Titularem pertineat; quod abſque vlla
difficultate procedit in Archipresbyteris S. Ioannis in Laterano, S. Petri, S. Mariæ
Maioris, & Titulari S. Laurentij in Damaſo, qui eſt ſemper Vicecancellarius, pro-
pter ſpecialia, quæ habent priuilegia, de quibus infra dicetur; ſed in alijs Cardina-
libus Titularibus ſtylus, & obſeruantia ſubſequuta contrariũ demonſtrant, & Man-
doſius *c* per decem, & octo annos, quibus Tribunalia Vrbis expenſus fuit, nun-
quam vidiſſe Cardinales Titulares indiſtinctè iuriſdictionem exercentes in homi-
nes, bona, & res ſuorum Titulorum, & Eccleſiarum affirmat.

Sed iuriſdictionem in Eccleſijs Titularibus habuiſſe Cardinales octingentis ab hinc
fermè annis, Ioannis huius nominis VIII. Conſtitutio de iure Cardinalium, quam C
Baronius *d* in Vaticanæ Bibliothecæ monumentis extare ſcribit, non obſcurè de-
monſtrat; cuius fragmentum ex eodem Baronio damus. *Itemquè ex noſtra præ-
ſenti Conſtitutione bis in menſe, vel eo amplius, vel apud illum, vel illum Titulum,
ſiue apud illam, vel illam Diaconiam, ſiue apud alias quaslibet Eccleſias vos conue-
nire mandamus, & ob veſtram, & inferiorum Clericorum vitam, & mores, &
qualitates, & habitus veſtium perſcrutando, & qualitèr quilibet Præpoſiti ſe erga
ſubditos habeant, vel quòd ſubditi ſuis Præpoſitis non obediant, & ad quæque illici-
ta amputanda, Clericorum quoque, & laicorum querimonias, quæ ad noſtrum
iudicium pertinent, quantum fieri poteſt, definiendas: Quippe cum ſicut noſtram
manſuetudinem Moyſi, ita & veſtram fraternitatem ſeptuaginta ſeniorum, qui ſub
eodem cauſarum negotia diiudicabant, viciſſitudinem gerere certum habemus &c.
Item Monaſteria Abbatibus viduata, & Abbatum noſtra præcedente conſcientia, D
ſubſtitutionem his, qui ſunt inter nos, vel fuerint Monaſticæ profeſſionis diſponendi
committimus. Propter ſollicitudinem autem Eccleſiarum, & Clericorum, earun-
dem diſciplinam, ſiue laicorum querimonias definiendas, bis in hebdomada ad ſacro-
ſanctum Palatium, iuxta decreta prædeceſſoris noſtri Leonis IV. vos conuenire man-
damus. Item ſancimus de Parochijs noſtris, quantumquè Pontifici competit, Pon-
tificali beneficio vos in perpetuum poſſidere, & in principalibus Eccleſijs iuxta prima-
tum veſtræ conſecrationis viciſſim Officia Diuina peragere, & eorum oblationibus,
ſalua ſemper Cardinalium Diaconorum priſca conſuetudine, æqualitèr participare
tam propter vſum veſtrum, quàm in Eccleſiarum veſtrarum luminarium concin-
nationes.* Huc vſque Ioannis VIII. de iure Cardinalium Conſtitutio, à Baronio, vt
diximus, relata. E

Sed & charitatiuum ſubſidium ab Eccleſijs, & Titulis ſibi aſſignatis, & ſubiectis
petere, ac exigere poſſe Cardinales, cum habeant in eis iuriſdictionem Epiſcopa-
lem, ſcribit Bellencinus *e* videndus.

Quærit etiam Zabarell. *f* numquid Cardinalium poteſtas ſit in communi, puta
in toto Collegio, vel in ſingulari cum iuriſdictione? & vtroque modo ineſſe ait; in
ſingulari quidem circa caſum noſtrum, in Capellas ſibi ſubditas ratione Eccleſiarum
Titularium; in communi verò talem habent Cardinales, qualis in iure permittitur,
& hoc maximè eſt determinatum Sede vacante: hæc Zabarell.

Nec ignorandum puto; ſi in Eccleſia Titulari alicuius Cardinalis reperiatur alius
Car-

a Sup. 7. regul. Cancell. num. 10. verſ. ad vnum.

b tit. de Cardinal. Protector.

c loco cit. n. 7.

d annal. tom. 10. ſub anno 882. pa. 582 ſub litera C. & ſeq.

e de charit. ſubſid. q. 3. per tot.

f Clem. ne Romani. § irritum, nu. 4. de elect.

Cardinalis in poſſeſſione conferendi Beneficia talis Eccleſiæ, & quæratur, cui ſit dandum mandatum de manutenendo in d. poſſeſſione conferendi; vtique illi concedendum erit, qui eſt in poſſeſſione etiam per vnicum actum: ita deciſum eſt in Rota Romana *a* ad fauorem Cardinalis Montalti Vicecancellarij contra Cardina-
A lem Madrutium Titularem S. Thomæ in Parione coram R. P. D. Pirouano.

a inter deciſ. à Farin. collect. par 2. tom. 1. deciſ. 423.

PRIVILEGIVM XV.

Pontifex ſi reddatur inhabilis, Cardinalis in adminiſtratione adiungitur.

SI Romanus Pontifex, aliquo ſuperueniente impedimento, reddatur inhabilis ad ſubſtinendum onus, & regendum Imperium, vnus ex Eminentiſs. Car-
B dinalibus eligendus erit, qui nouus Hercules in Orbe ſubſtentando Athlantem ſubleuet, & cui vterque gladius iungatur in femore; Ita Iacobatius, *b* & poſt eum Manfredus. *c* Si verò (quod Deus auertat) Pontifex caperetur ab hoſtibus, nec voluntas eius intelligi poſſet, tunc primus Cardinalis Collegij, vel ipſum Collegium adminiſtrabit in ijs, quæ non poſſunt commodè reſeruari, quouſque Pontifex reuertatur: colligitur hoc ex ijs, quæ ſcribit Zabarella, *d* dum varios aſſignat modos, quibus ſchiſma inter Vrbanum VI. & Clementem VII. tolli poſſet. Verùm ſi Cardinales inter ſe diſsentiant, & controuerſia inter ipſos orta ſit, tunc eſse conuocandum Concilium, vt Adminiſtrator in Eccleſia Dei eligatur, ſcripſerunt Iacobatius, *e* & Manfredus. *f* Sed dicat Iacobatius, quis conuocabit huiuſmodi Concilium, cum non poſſint Cardinales ſine authoritate Papæ conuocare
C Concilium? Reſpondebit fortaſse, hoc caſu voluntatem Papæ veroſimilitèr præſumendam, ne Eccleſia Dei deſtitueretur, præſertim quia hic tantùm agendum eſset de eligendo Adminiſtratore, quouſque Papa reuertatur. Sequuta verò electione huiuſmodi Adminiſtratoris, geſta per eum vim, & robur habere debent; prout à Collegio Cardinalium ſancitum fuiſse legimus anno 1521. tempore Hadriani VI. qui abſens ab Vrbe in Pontificem electus, ne tempore abſentiæ Eccleſia Dei aliquod ferret detrimentum, Collegium DD. Cardinalium vicem Papæ geſſit, mandauitquè Auditoribus Rotæ, vt ius redderent: & Commiſſiones cauſarum per Signaturam de more factæ ſignabantur in hæc verba. *Placet ſacro Cardinalium Collegio ſuo, & nominati in Papam nomine.* Sarnenſe teſte. *g* Iouius *h* autem hæc inſuper addit. *Nec multò poſt* (ab electione Pontificis Hadriani ſcilicet) *Cardina-*
D *les, ne quid detrimenti Reſpublica pateretur, Triumuiros auctoritate Pontificia conſtituunt, qui menſtruo cum imperio ex triplici Senatorum ordine ſorte ducti, pacis, & belli negocijs præſint; ij in Vaticano Pontificia in parte ædium cuncta adminiſtrabant.* Ad propoſitum autem quæſtionis initio poſitæ, de Pontifice ſcilicet inutili reddito, vel ex capite infirmitatis, vel hæreſis, vel dementiæ, vel ſi capiatur, & detineatur ab hoſtibus Eccleſiæ, quid agendum ſit per DD. Cardinales, videatur Iacobatius. *i*

b de Concilio lib. 4 artic. 3. nu. 41.
c deciſ. 319.
d conſ. 150 nu. 17.
e de Concil. lib. 4. artic. 3. nu. 40. & 41.
f deciſ. 316.
g in compend. vtriuſq. Signat. verſ ſacrum verò Collegium. pag. apud me 153.
h in vita Hadriani VI.

At ſi Pontifex ab Vrbe diſcedat, Cardinalē hic de latere Legatum relinquit, prout pluriès factitatum ex hiſtoricis liquet; & vltimo loco à Clemente VIII. Ferrariam, & ad alia loca profecturo, Inicum Aualos S.R.E. Cardinalem eius de latere Legatũ relictum fuiſse, & viuentium adhuc memoria, & eiuſdem Pontificis Conſtitutio *k*
E demonſtrant.

i de Concil. lib. 4. artic. 3 per tot.
k Conſtit. 53. Bull. nou. tom. 3. pag. 68.

PRIVILEGIVM XVI.

Legati de latere ex Collegio Cardinalium tantùm eliguntur. A

SI Legatus de latere eligendus erit, hic ex Purpuratorum Patrum Senatu deſumendus erit; ita Germonius *a* poſt alios; & hoc eis nomen inditum affirmat, non ob id ſolum, quòd vnum ſint corpus cum Summo Pontifice, eiuſquè in rerum adminiſtratione quædam membra, & filij, ac fratres vocentur; verùm quia de latere ipſius Pontificis quodammodo prodeunt, & quaſi diuelluntur, vt loquitur Abbas. *b*

a de Legat. Princip. lib. 1. cap. 14 num. 2.

b in c. ad eminentiam, nu. 1. de ſent. excom.

c lib. 1. ſect. 8. cap. 18.

Forma verò ſeruanda in electione Legati à latere vberrimè legitur in Cæremoniali Romano; *c* nempe duo requiri Conſiſtoria ſecreta, in primo Pontifex exprimit cauſas, propter quas videtur ſibi neceſſaria Legatorum creatio, & perſonas tanto muneri aptas nominat, quæ nominatæ Conſiſtorium exeunt, quouſque à cæteris Senatoribus comprobentur, mox reuertuntur, & gratias tam Pontifici, quàm alijs Cardinalibus agunt: adueniente die profectionis, ſecundum fit Conſiſtorium ſecretum, & in fine exiens à latere Pontificis deducitur ab omnibus Cardinalibus ordine in ſimilibus ſeruari ſolito extra Portam Ciuitatis, ibiquè poſt gratiarum actiones, omnes oſculatur Cardinales, & in pace proficiſcitur. Quam formam ter ſeruatam vidimus in Pontificatu ſempiternæ memoriæ Vrbani VIII. Primò dum Eminentiſs. ac Reuerendiſs. D. Franciſcus Cardinalis Barberinus bellorum motibus, ac infœlicis Italiæ vexationibus exigentibus in Galliam, & Hiſpaniam Legatus à latere anno Iubilei 1625. miſsus fuit. Secundò dum Eminentiſs. ac Reuerendiſs. D. Cardinalis Antonius eius germanus frater, & ambo eiuſdem Pontificis Nepotes ad Sabaudiæ Ducem, aliosquè Italicos Principes, nec non eccleſiaſticarum Copiarum Legationis munere functus eſt. Tertiò dum Eminentiſs. ac Reuerendiſs. D. Cardinalis Martius Ginettus ad pacem inter Reges pertractandam ab eodem Vrbano Coloniam tranſmiſsus fuit. B C

d in c. 2. de off. leg. in 6.

e lib. 7. antiq. Roman. cap. 42. de Proconſulib.

Et morem hunc in Proconſulibus, & Præſidibus (quibus Clem. IV. *d* Legatos à latere æquiparari cenſet) ad ſibi aſſignatas Prouincias Roma diſcedentibus à veteribus Romanis deduci conſueuiſſe teſtatur Roſinus *e* in hæc verba. *Recta ad portam Vrbis ibant, ad quam veteri inſtituto ſalutati, inde aut continuò, amicis officij cauſa aliquanto viæ ſpatio proſequentibus, ac benè ominantibus, in Prouinciam iter ingrediebantur, aut ſi quid negotij in Vrbe haberent, ad Vrbem per aliquot dies, aut menſes manebant, quod cum imperio in Vrbe eſſe non poſſent*. Hæc Roſinus.

Verùm mos hic non ſemper, neque cum omnibus à latere Legatis ſeruatur, ſed in ijs, qui magis proprij, veriquè Legati ſunt, ideſt Oratores, in quibus maior induſtria, prudentia, doctrina, & experientia requiritur; ideoquè ſolemnioribus cæremonijs, vt diximus, creantur, laterisquè Pontificij honore inſigniti diſcedunt. D

Alij verò hoc Dignitatis titulo cohoneſtantur, vt mittantur ad tuendas, regendas, & adminiſtrandas Sedis Apoſtolicæ Prouincias, vti Auenionenſem, Bononienſem, Ferrarienſem, Flaminiam, Picentinam, Vmbriæ, Patrimonij, veteris Latij, quod hodie Campaniam vocant; hi enim ſolo Pontificis verbo in priuato, vt aiunt, Conſiſtorio Legati declarantur, neque ab alijs Purpuratis deducuntur, nec exire Vrbem ſtatim tenentur, nec Crucem, niſi cum in Prouinciam ſibi decretam venerint, erigunt, etſi ius erigendi non illis videatur deeſſe.

Vtquè magis explicita Legatorum notio habeatur, ſciendum eſt, Legatos eſſe in triplici differentia: alij enim ſunt Legati à latere, de quibus diximus, & hoc Dignitatis nomen ſolis Cardinalibus conuenit, quorum Officium deſcribitur à Clemente IV. Pontifice *f* in epiſtola ad S. tit. Sanctæ Ceciliæ Presbyterum Cardinalem Apoſtolicæ Sedis Legatum, vt ſcilicet in Prouincijs, quibus committitur Legationis Officium, euellant, & diſſipent vitia, plantent, atque ædificent virtutes; & melius à D. Bernardo ad Eugenium. *g Tales tibi expedit in Legationem mittere, qui miſſi poſt aurum non eant, ſed Chriſtum ſequantur; per quæſtum Legationem non æſtiment, nec requirant datum, ſed fructum, qui Eccleſias non ſpolient, ſed augeant, qui Regibus Ioannem exhibeant, Aegyptijs Moyſen, fornicantibus Phinees, Heliam idola-* E

f c. 2. de off. leg. in 6.

g lib. 4. cap. 6. de conſider.

idolatris, Heliſeum auaris, Petrum mentientibus, Paulum blaſphemantibus, negotiantibus Chriſtum; *qui vulgum non ſpernant, ſed doceant, diuites non palpent, ſed terreant, pauperes non grauent, ſed foueant, minas Principum non paueant, ſed contemnant, famę prouideant ſuę, nec inuideant alienæ; quorum ſermo ędificatio,*
A *quorum vita iuſtitia, quorum præſentia grata, quorum memoria in benedictione; qui ſe amabiles præbeant non verbo, ſed opere, reuerendos ſe actu, non faſtu exhibeant:* & alia multa proſequitur D Bernardus apud ipſum videnda. Nec ignoranda ſunt, quæ Petrus Damianus Cardinalis, & Apoſtolicæ Sedis Legatus à Nicolao II. Mediolanum miſſus circa munerum receptionem egerit, & ſcripſerit, à Baronio Card. relata. *a* Secunda Legatorum ſpecies eſt eorum, qui Legati nati dicuntur: hi ſunt, quibus ex Archiepiſcopali Dignitate competit Legationis Officium, hoc eſt earum Metropolitanarum Eccleſiarum, quibus præficiuntur, quales fuerunt in magna Britannia Eboracenſis, & Cantuarienſis, in Gallia Rhemenſis, in Italia Piſanus; quorum longiorem explanationem, cum ad rem noſtram non pertineat, omittendam duximus; nonnulla tamen petenda ſunt à Germonio. *b* Nos ad tertiam Le-
B gatorum ſpeciem tranſeamus, quam ad ſupremos Principes, & Reſpublicas Sedes Apoſtolica mittit: verùm apud Romanam Eccleſiam non Legati, ſed Nuncij, de quibus nunc loquimur, appellantur; cuius rei rationem reddit Germonius, *c* quòd ſcilicet hæc dictio, Nuncius, idèm importet, ac Legatus, & græcè Angelum ſignificet cum igitur rerum omnium Parens Deus pro Legato, Nuncij, ſiue Angeli nomine vtatur, abſurdum non eſt, Romanum Pontificem eodem titulo quos mittit nuncupare. Eiuſmodi obeundo muneri prophanos quandoque, etſi perrarò, homines (laicos vocant) à Summis Pontificibus præpoſitos fuiſſe conſtat. Clemens quippe VIII. dum Hungari à Turcis vexarentur, vt belli ratio Chriſtianis conſtaret, Polenſium Ducem Lotharium ex Illuſtriſſima Comitum familia propagatum, egregiumquè virum ad Rodulphum Cæſarem, Germanoſquè Principes ablegauit. Hu-
iuſmodi verò Nuncij nullam protſus habent auctoritatem, quàm ex Pontificis Di-
C plomate, vel ex literis, quas Bullas vocant, conceſſa appareat; & ideo conſtituuntur aliquando cum facultatibus Legatorum a latere, vt ex Germonio *d* liquet.

Quæ verò ſint Legatorum à latere facultates, nedum ex Petro Gregorio Tholoſano, *e* & Germonio *f* cognoſces, ſed ex Summorum Pontificum Conſtitutionibus innoteſcit: habes enim Innocentij VI. *g* Pauli III. *h* & Clementis VIII. *i* Conſtitutiones. Quæ verò ijſdem Legatis deuegata ſint, & Sedi Apoſtolicæ reſeruata; quando, & vbi ſuam exercere iuriſdictionem, & facultates valeant, quomodo, & quando expiret, docet Speculator, *k* ac Tholoſanus. *l* Illud autem ſciendum, iuriſdictionem Legati à latere non expirare per mortem Pontificis, *m* tum quia eſt Iudex ordinarius, *n* tum quia eſt Legatus Sedis Apoſtolicæ, quæ nunquam moritur *o* Procedit hoc, quando res eſt integra, quando ſcilicet in Officio, & exer-
D citio Legationis exiſtit: nam ſi ab Vrbe, & à Pontificis latere nondum diſceſſit, vtique Legatio expirat, vt Iulio Lauor. *p* placet. Inſignijs verò, & ornamentis Papalibus, & Apoſtolicis vti Legatos à latere, equo ſcilicet albo, calcaribus deauratis, non ſolùm ſi vltra mare mittantur, ſed etiam citra, affirmant Scribentes relati à Pariſio; *q* vt vide Manfredum, *r* qui hæc priuilegia ad Legationes trans mare reſtringit.

Tandem ſi moriatur Legatus in legatione, vel itinere, vbi tumulandus ſit, docet Lauor *ſ* Sumptus verò funeris, & impenſas quis miniſtrare debeat, dicemus infra priuileg. 38.

Quid autem ſi Cardinalis à Principe laico requiratur, vt Legationem ſuo nomine ad alium Principem, etiam Romanum Pontificem ſuſcipiat, numquid agere, illaq;
E fungi debeat? negatiuè reſpondeas; ita enim prudentiſſimus vir Guglielmus de Eſtouteuil Cardinalis Rothomagenſis à Carolo Francorum Rege rogatus, vt vnà cū alijs, quos Romam mittebat, Legatus ire non grauaretur, reſpondit, nec debere, nec ſolitum eſſe Cardinalem, niſi pro Romano Pontifice, Legationem accipere. Federicus quoque Romanorum Imperator petens à Nicolao Card. S. Petri ad Vincula in Germania tunc agente, vt Legatus ſuus Conuentui Ratiſponenſi intereſſet, ob cauſam Fidei indicto, reſpondit Cardinalis, id ſibi, niſi concederet Pontifex, nullo modo licere; nec antea Imperatori aſſenſit, quàm ſcriptum eſſet Nicolao V & conceſſio impetrata, vt Cardinalis Papienſis *t* teſtatur in epiſtola apologetica apud Cardinales dimiſſo Conſiſtorio contra Ioannem Cardinalem Attrebatenſem, videnda.

a annal. tom. 11 ſub anno 1059. pag. 265. lit. E.
b de Legat. Princip. lib. 1. cap. 15.
c de Legat. Princip. lib. 1. cap. 16. nu. 5.
d de Legat. Princip. lib. 1 cap 17.
e partit. iuris canon. lib. 5. tit. 3. cap. 2.
f loco cit. cap. 14
g Conſtit. 1. Bullar. nou. tom. 1. pag. 217.
h Conſtit. 16. pag. 637.
i Conſt. 53. pag. 68. tom. 3.
k de Legat lib 1 par 1. § nunc oſtendamus. §. nūc dicamus, §. finitur autem.
l partit. iur. canon. lib. 5. tit. 3. cap. 1. & 4.
m c. 2. de Off. Leg. in 6.
n Tholoſ. loco cit.
o c. ſi gratioſè, de reſcript. in 6.
p de Conclau. & Conclau. iſt. tit. 3. cap. 3 nu 42.
q de reſignat. lib. 7. q. 13. nu. 6. & 7.
r de Card. cap. 8. verſ. vndecimum eſt.
ſ de priſco, recentiq. morſun. tit. 2. cap. 11. nu. 49
t epiſt. 48.

PRIVILEGIVM XVII.

Cardinalium lites ſolus Pontifex appellatione remota dirimit. A

DIctum eſt ſupra *a* S.R.E. Cardinales in locum Senatorum Romani Imperij ſuc-
ceſſiſſe; conſtat autem ex Zenonis, & Archadij Imperatorum ſanctione *b* Se-
natorum, & Clariſſimorum virorum diſſidia, & lites coram Imperatore decidenda eſ-
ſe, in hæc verba. *Nullius alterius iudicis niſi noſtræ pietatis huiuſmodi eſſe cognitio-
nem &c* & paulò infra. *Adeo autem tantarum honores Dignitatum duximus augen-
dos, vt ne ſacro quidem cognitori noſtro, poſtquam crimen fuerit pateſactum contra
huiuſmodi viros, vel eorum ſubſtantias ſtatuendi aliquid concedamus facultatem &c.*
Alia multa de Senatorum, & Clariſſimorum virorum dignitate, & præeminentia co-
gnoſces ex Imperatorum Sanctionibus in vnum collectis a Iuſtiniano. *c*

Hac igitur motus (ni fallor) ratione Paulus IV Pont. Max. decreuit, *d* lites, & cau-
ſas inter S.R.E. Cardinales quomodolibet vertentes a ſolo Romano Pontifice appel- B
latione remota decidendas eſſe. Sunt enim Cardinales Deo dicati, & ab omni ter-
renorum Principum poteſtate exempti, & immunes, ex latè deductis per Rodulphū
Cupers *e* & ſolum Pontificem, cui nemo in terris ſuperior extat, iudicem agnoſcunt
Flauio Cherubino *f* teſte, qui vt quæſtionem ab ipſo excitatam ibi ſoluat, prædictam
affert rationem, quia ſcilicet Papæ nemo eſt ſuperior, & ideo appellatio a ſententia
Papæ non datur, quia a ſuperiore ad inferiorem interponeretur contra ſubſtantiam
ipſius appellationis, vt dixit Rota Romana apud Seraphinum. *g* Seueram quoque
indagationem per tormenta quærendi, quemadmodum a Diocletiano, & Maxim.
Imperatoribus *h* a clariſſimo homine ſubmouerunt, pari ratione a Cardinalatus
Dignitate repellendam eſſe aſſerendum eſt. Inſuper nedum in Vrbe Cardinales hoc
priuilegio, ne ſcilicet a quouis iudice (Romano Pontifice excepto) iudicentur, gau- C
dere debent, ſed etiam in qualibet Prouincia, & loco exiſtentes; prout Senatori-
bus conceſſum fuiſſe a Gratiano, ac Theodoſ. *i* legimus. Sed & quæ Valerian. &
Gallien. *k* reſcripſerunt, hic referre iubet. *Nemo Præfectus Vrbi citra præceptio-
nem, vel ſcientiam noſtram vili muneri ſubiuget Senatorem: nemo Curiam noſtram
immani pulſet iniuria; Si quid enim Senatoria præditis Dignitate fuerit fortè man-
dandum, noſtro id iudicio reſeruandum eſt.* De Senatoria Dignitate nonnulla
refert Iacobus Guther. *l* videndus; poſſunt enim ad Cardinalatus Dignitatem
referri.

a priuil. 3.
b l. 3. C. vbi Senat. vel Clariſ.
c lib. 12. Cod. tit. 1. de dignitatib.
d Conſt. 8. Bullar. nou. tom. 1. pag. 724.
e in comment. c. oportebat 79 diſt. in verb. Cardinalib. artic. 4. nu. 53 pag. 237.
f ad d. Conſt. 8. Pauli IV. ſchol. 1.
g Deciſ. 467. nu. 8. in nou.
h in l. 10. ſeueram, C. de dignit. lib. 12.
i l 13. præcipimus C. de dignit. l. 12.
k l 5. nemo, C. eod. tit.
l De offic. Domus Auguſtæ lib. 1. cap. 41. ad fin.

PRIVILEGIVM XVIII. D

De facultate teſtandi Cardinalibus conceſſa.

REgula eſt, non poſſe Cardinales teſtari, niſi Pontificis Summi præcedat licen-
tia, quod in Lateranenſi Concilio *m* ſub Alexandro III ſancitum habes, & ab
eodem Pontifice hoc idem Vigilienſi Epiſcopo reſcriptum leges *n* in hæc verba
omiſſis alijs. *De his, quæ conſideratione Eccleſiæ perceperunt, nullum de iure poſ-
ſunt facere teſtamentum:* & idem quoque Pontifex hoc etiam ſtatuiſſe in prædicto
Concilio Lateranenſi affirmat. *o* Et hanc teſtandi prohibitionem ad pias quoque
cauſas extendendam eſſe voluit Pius IV. *p* & alia multa ad rem congerit Sarmient. *q* E

Verùm ſi reperiatur teſtamentum antiquum a Cardinali conditum, licèt de licen-
tia Pontificis non appareat, hanc tamen præceſſiſſe, & Cardinalis diſpoſitionem
de bonis aliunde, quàm ex redditibus eccleſiaſticis quæſitis præſumendam eſſe, &
ita ſuſtinendam, affirmant Aretinus, *r* & Alexander, *ſ* qui conſulti ſuper vali-
ditate teſtamenti conditi a Card. Riccardo de Senis, vno ex Compilatoribus libri
Sexti Decretalium, Bonifacio VIII. mandante, ita reſponderunt, eoſquè referunt,
& ſequuntur Mantica, *t* & Simon de Prætis. *u*

Poſſe etiam Cardinales in ſuprema voluntate diſponere de ſtipendio illo, a Sum-
mo Pontifice Cardinalitij galeri intuitu eis conceſſo, ex eo quia ſtipendium hoc non
tribua-

m cap. 15.
n In c. quia nos de teſtam.
o in c. relatum, il 2 de teſtam.
p Conſtit. 9 Bullar. nou. tom. 2. pag. 9.
q De reddit. eccl. par. 2 cap 8. num. 1. & ſeqq.
r conſ. 36. in pri.
ſ conſ. 101. nu. 3. 4. & 5. lib. 7.
t De coniect. vlt. volunt. lib. 2. tit. 9. nu. 5.
u Trac. de vltim. volunt. lib. 2. ſol. 4. nu. 38.

tribuatur ratione alicuius Eccleſiæ, ſed contemplatione perſonę eorundem Cardinalium, qui Pontificem ipſum in regimine vniuerſalis Eccleſiæ conſilio, & induſtria adiuuant, voluit Didacus Couarruuias, *a* & poſt eum tenuit Cardinalis Mantica. *b* Sed & liberalitatem exercere de hoc etiam ſtipendio, conſiderata Cardina-
A latus Dignitate, teſtatur Tiraquellus, *c* motus auctoritate Pauli I. C. *d* qui Principis tutori pro dignitate natalium pupilli aliquid donare permittit; quod etiam ſcribentes ſibi communiter tradunt. Imò & ſuccedendi ab inteſtato etiam in hoc ſtipendio Cardinalium hæredibus permiſſum voluit Rota Romana apud Verallum; *e* qui præmiſſis quibuſdam capitulis a Leone X. & Clemente VII. ſuper facultate teſtandi Cardinalibus conceſſis, quærit, an poſita huiuſmodi facultate, hæredes ipſorum Cardinalium ſuccedant illis ab inteſtato? & abſolutè loquendo, in fructibus ſcilicet Beneficiorum eccleſiaſticorum negatiuè reſpondit; in iuribus verò, & prouentibus Cappelli (vt ipſe loquitur) habere locum capitula conceſſionum Leonis X. & Clementis VII.

Quæſitum quoque eſt; ex diſpoſitione Iulij III. *f* qua cautum habes, fructus Be-
B neficiorum tempore obitus Beneficiatorum quantùmuis maturatos, ſed non exactos cum effectu, etiam ſponte oblatos, non ad hæredes, ſed ad ſucceſſores in Beneficijs ſpectare; quam quidem Sanctionem a Summo Pontifice Vrbano VIII. confirmatam fuiſſe dicunt; an in quam hæres Cardinalis habentis à Papa facultatem teſtandi, cum clauſula, *non obſtantibus &c.* comprehendatur ſub diſpoſitione dictæ Conſtitutionis Iulij III. & negatiuè reſpondit Rota coram Lancellotto *g* ad fauorem hæredum q. Cardinalis de Rubeis contra Epiſcopum Papienſem; quam quidem Rotę deciſionem refert Marius Antoninus, *h* qui tamen determinationem hanc non amplectitur.

At ſi conceſſa ſit Cardinali facultas teſtandi, quàmuis in diſpenſationibus non fiat extenſio, poterit nihilominus Cardinalis hic etiam codicillare, vt aiunt: ita voluit
C Simon de Pretis. *i* Et ad donationem quoque cauſa mortis, cum ſit quid minus teſtamento, extendit Moneta. *k*

Sed conceſſa licentia teſtandi, an hæc per vnicum actum extinguatur? multi multa dixerunt; ſed ego Hieronymo Gabrielio *l* adhæreo, dicenti, ſemel, atque iterum reſpondiſſe, & ſemper iudicaturum, nec poſſe ſibi perſuadere virum alicuius iudicij negare poſſe, quin, & concedens, & impetrans hanc licentiam intelligat de eo teſtamento, cum quo impetrans decedere velit, non de primo, & conſequentèr non poſſe primo teſtamento conſumi effectum gratiæ; idemque ſenſerunt Nauarrus, *m* & Rodericus. *n*

Et habere Cardinales priuilegium teſtandi iure militari, voluit Cad. Albanus, *o* quem refert Hieronymus Manfredus. *p*

D Poſſe etiam Cardinales legare vſque ad ſummam ſcutorum 300. Archiconfraternitati Confalonis nuncupatæ in Vrbe, pro redemptione captiuorum, & ita ad pias cauſas, Sixtus V. *q* edixit.

Cum autem dictum ſit ſupra, poſſe Cardinales diſponere de iis, quæ contemplatione Galeri Cardinalitij conceſſa ſunt, in quorum numero comprehenſa videntur ornamenta Capellæ, ſiue Oratorij, quæ in proprijs Aedibus Cardinales habent, nec non pretium Annuli in aſſumptione ad hanc Dignitatem dari ſoliti: Sciendum tamen eſt, harum rerum diſpoſitionem Cardinalibus interdictam, & in ijs Cameram Apoſtolicam ſuccedere, ex Iulij III. Sanctione. *r* Hodie autem in pretio Annuli ſuccedit ſacra Congregatio de Propaganda Fide, à Gregorio XV. huius Congregationis Inſtitutore ſancitum: *ſ*

E Denique ſi quæras, an conſanguinei clericorum illis ſuccedant ab inteſtato in quotidianis diſtributionibus? Ioannem Petrum Monetam *t* conſule. Et ſi ſuccedant in iſtis quotidianis diſtributionibus, & in alijs fructibus Beneficiorum, per Cardinalem, dum viuebat, poſſeſſorum, teneri conſanguineos ad impenſas funerum ipſius Cardinalis, voluit Decius; *u* quia impenſę funerum ſemper ex hæreditate deſumuntur, & abſurdum eſſet, hæredes habere ex priuilegio Papę, ob facultatem ſcilicet teſtandi Cardinalibus conceſſam, bona prouenientia ex Beneficijs, & grauare ſucceſſores Beneficiorum in expenſis, vt ipſe Decius ait.

An autem titulus Codicis, *de his, qui ſibi in teſtam. adſcripſer.* habeat locum in familiari Cardinalis, qui de mandato Domini ſcripſit teſtamentum, & in eo legatum ad ſui fauorem? vide Iacobum Gallum I.C. Neapolitanum. *x*

a in c. 1. num. 11. in fin. de teſtam.
b De coniectur. vltimar. volunt. lib. 2. tit 9. nu 3.
c Tract. de nobilit ca. 37 nu. 43.
d in L. 12. §. cum tutor. ff. de admin. tutor.
e Deciſ 92. n. 1. 2 & 3 par. 1
f Conſt. 7. Bull. nou. tom. 1 pag. 697. 698 & 699
g in Papien fructuum, 12 Februarij 1601.
h Var reſol lib. 1. poſt reſolut. 46.
i De interpret. vltim. volunt. li. 2. ſolut. 4. nu. 63. & 64.
k Tract. de diſtribut quotid p. 3. q 2. n. 2
l Conſ. 83. nu. 27. lib. 1.
m De red. it. eccleſ q. 3. monit 9.
n In quæſt. regul. tom. 3. q. 69. artic. 3.
o De Card. q. 43 in 3. col. verſ ſecundo principaliter.
p Deciſ 221.
q Conſt 27 Bullar. nou tom. 2. pag. 522.
r Conſt 7. Bullar. nou. tom. 1. pag. 697.
ſ Conſt. 25. § 22 tom. 4. pag. 128.
t De diſtr. quotid. par 3 q. 3 per tot.
u Conſ. 157. num. 2. verſ in contrarium, lib. 1.
x Conſ 60. licet D. Auos per tot.

Digitized by Google

PRIVILEGIVM XIX. A

De Reuerentia Cardinalibus exhibenda.

TAnta eſt huius ſacroſancti Senatus Dignitas, & Eminentia, vt ſiue boni, ſiue mali ſint Cardinales, maxima nihilominus reuerentia illis adhibenda ſit; etenim ſi mali, propter Dignitatis excellentiam; ſi boni, & ratione Dignitatis, & ratione perſonæ obſequium, & reuerentiam poſtulant, Manfredo *a* teſte, poſt Gundiſaluum; *b* nobiles enim, & ingenuos ſibi rationabilitèr honores arrogare ſcripſit Ariſtoteles. *c* Quòd ſi Iudicibus, alijſquè Magiſtratibus ob præcipuam, quam habent, gubernandæ Reipublicæ curam, maximus ſemper a maioribus noſtris honor haberi conſueuit, vt eſt Calliſtrati I.C. ſententia, *e* & auctoritate Innocentij III. Pontificis *d* confirmatur; aliaquè multa congerit Tiraquellus. *e* Quantò magis honor, & reuerentia S.R.E. Cardinalibus exhibenda erit, qui non vnam Ciuitatem, ſiue vnam Prouinciam, aut Rempublicam regunt, & gubernant, ſed vniuerſum Orbem, vniuerſamquè Eccleſiam toto Orbe diffuſam eorum ſolicitudo, & cura complectitur, Eugenio IV. teſte, *f* & ſupra ſępe ſæpius diximus, optimequè declarat Paleottus, *g* dum ait, Cardinalem fieri publicum beneficium eſſe; immo ſi rem verius, atque exactius (vt ipſe inquit) expendamus, hoc Cardinalis munus Deo ipſi in primis acceptum ferendum eſt, cuius beneficentia fuit ad Chriſtianę Reipublicę vtilitatem inſtitutum &c. B

Verùm quia, vt Calliſtratus *h* teſtatum habet, Magiſtratus auctoritatem Dignitatis ingenio ſuo augere debet, & ideo Prætor ſuæ dignitatis tuendæ, & decoris cauſa nonnulla ſtatuit ab Vlpiano *i* relata, & talis deber eſſe diſpenſatio regiminis, D. Gregorio *k* teſte, vt is, qui pręeſt, ea ſe circa ſubditos menſura moderetur, quatenus arridens timeri debeat, & iratus amari, vt nec nimia lætitia vilem reddat, aut immoderata ſæuitia odioſum; firmiſſimus namque, & fortiſſimus honoris cuſtos (vt Plutarchus *l* ait) modeſtia eſt, quippe non tantùm dictorum publicè, & factorum ab ijs, qui Rempublicam gerunt, repoſcuntur rationes, verùm etiam cœna, eorum cubile, nuptiæ, ludicra, & ſeria actio excutitur omnis: quomodo enim in facie lentigo, & verrucæ magis ſunt, quàm notę, mutilationes, & cicatrices reliquę corporis odioſæ, ſic exigua peccata videntur, quando apparent in Principum, & politicorum vitis magna, propter exiſtimationem, quam de Magiſtratu, & Republica habet vulgus, vt de re magnifica, quæ omni vacare vitio, & delicto debeat: hæc, & alia videnda congerit Plutarcus. Studeant igitur S. R. E. Cardinales ſacræ Purpuræ maieſtatem ſuſtinere, & ſuam, vel potius vniuerſalis Eccleſiæ Dignitatem agnoſcant. Nam licèt in Carthaginenſi Concilio a Gratiano *m* relato, ſancitum habeas, vt Epiſcopus in Eccleſia, & in conſeſſu Presbyterorum ſublimior ſedeat, intra domum tamen Collegam ſe Presbyterorum eſſe cognoſcat, nam vt Diuus Hieronymus ait, relatus a Gratiano; *n* noſcant Epiſcopi, ſe magis conſuetudine, quàm diſpenſationis Dominicæ veritate Presbyteris eſſe maiores, & in commune debere Eccleſiam regere; quę omnia etiam ad Cardinales retulit Manfredus. *o* Hæc autem, vt aduertit Gloſſator, *p* ita ſunt intelligenda, vt non contemnatur, iuxta Calliſtratis ſententiam *q* in hæc verba. *Obſeruandum eſt ius reddenti, vt in adeundo quidem facilem ſe præbeat, ſed contemni non patiatur, vnde mandatis adijcitur, ne Præſides Prouinciarum in vlteriorem familiaritatem prouinciales admittant; nam ex conuerſatione æquali contemptio Dignitatis naſcitur &c* C D E

Denique honorem, cultum, & reuerentiam exhibendam eſſe Prælatis, & Superioribus ratione excellentiæ, etiam ex debito legali, ſicuti alijs in Dignitatibus conſtitutis ex debito morali, ex Diuo Thoma reſcripſit Barthol. Caſſaneus videndus *r* Verùm ſi quæras, quid ſię reuerentia, & quibus debeatur? idem Caſſaneus *ſ* docet: reuerentiam verò non eſſe honorem, ſed motiuum honorantis, & finem aliorum, voluit D. Thom ab eod. Caſſan, ibi relatus.

a Deciſ. 255.
b De poteſtat. eccleſ. nu 46.
c Lib. 2. polit. c. 8.
d in l ſemper, ff. de iur. immu.
e in c. 59. vt debitus honor, de appellat.
f de nobilit. cap. 18 nu. 3.
g Conſt. 15. §. 14. Bullar. nou. tom. 1. pag. 283.
h de ſacri Conſiſt. conſule par 3. q. 1. pag. 102. litera B.
i in l. obſeruandū in fin. ff. de offic. Pr ſid.
K in l. 1. in prin. ff. de poſtulan. lib. 3. moral.
m in preceptis politicis.
n c. Epiſcopus in Eccleſia. diſt 95.
o in c. olim, in fin ead. diſt. 95.
p deciſ 255.
q in d c Epiſcopus in Eccleſia.
r l obſeruandum ff. de off Pr ſid.
ſ in Cathal. glor. Mund. par. 1. conſid 8.
t loco iam proximè relato in reliquis argum. 71. conſid

PRIVI-

PRIVILEGIVM. XX.

A *De familiarium, & inſeruientium numero Cardinalitiæ Dignitati neceſſario.*

QVoniam (vt Iuſtinianus Imperator *a* ait) quantò quilibet præeſt melioribus, tantò maior ipſe, & honeſtior eſt; ideo vt Cardinalatus Dignitas magis eluceſcat, pluribus familiaribus, & inſeruientibus præeſſe debent, & ab illis obſequia, & famulitia, nedum in domeſticis, ſed in publicis quoque actibus exquirere, Manfredo *b* teſte, & Deum delectari honore ſeruorum, Macrob. *c* de Saturno affirmat. Et in Romana Curia receptum eſt, vt ille Cardinalis magis honorari dicatur, qui maiori, & digniori aulicorum numero conſtipatus apparet; iuxta illud Salo-
B monis *d In multitudine populi Dignitas Regis, in paruitate plebis ignominia Principis*. Et Diuus Hieronymus *e* relatus à Gratiano *f Damna conquiritis, dum ſoli vultis in Eccleſia potentari*. Qua forſitan ratione motus Honorius III. Pontif. Max. ſanciuit, *g* non poſſe Canonicos numerũ Canonicorum ſine cauſa reſtringere, nè Diuini Numinis cultus minuatur. Et Virgilius *h* laudans Didonem in apparatu famulorum hæc ait.

Quinquaginta intus famulæ, quibus ordine longo
Cura penum ſtruere, & flammis adolere penates.
Centum aliæ, totidemque pares ætate miniſtri,
Qui dapibus menſas onerent, & pocula ponant.

Et Iuuenalis *i* dum litigantes carpit, qui potius comitatum, & extrinſecos Aduocatorum apparatus, quàm eloquentiam quærunt, hæc protulit.

C *Reſpicit hoc primum, qui litigat, an tibi ſerui*
Octo, decem comites, poſt te an ſit ſella, togati
Ante pedes &c.

Quamobrem Bonifacius VIII. *k* Epiſcopo Pictauenſi indulſit, vt Beneficia Clericorum ſibi actu inſeruientium per eorum obitum vacantia poſſet alijs ad libitum conferre; & hoc idem à ſummis Pontificibus indultum eſſe S. R. E. Cardinalibus dixit Rota *l* & poſt eam Gomeſius *m* ita interpretandam eſſe regulam Cancellariæ, de impetrantibus Beneficia per obitum familiar. Cardinal. dicit, vt magis inuitentur, & animentur Cardinales ad recipiendos famulos doctos, & venerabiles, quod ad Romanæ Eccleſiæ decus tendit; vt in ſimili Honorius III. *n* Prælatis, & Capitulis iniunxit, quatenus ſcholares ad Theologiæ ſtudia tranſmitterent, qui cum docti
D fuerint, in Dei Eccleſia velut ſplendor fulgeant firmamenti, ex quibus poſtmodum copia poſſit haberi doctorum, qui velut ſtellæ in perpetuas æternitates manſuri ad iuſtitiam valeant plurimos erudire: hæc Honorius.

Et impenſas in alendis familiaribus, & miniſtris à Cardinalibus factas, intuitu Eccleſiæ propter honorem inde reſultantẽ factas cenſeri voluit Philippus Francus, *o*

Cauendum tamen eſt Cardinalibus Epiſcopis, alijſquè Eccleſiaſtica Beneficia conferentibus, imò & ipſis familiaribus, ne ob compenſationem famulatus, & obſequij Beneficia conferant, vel recipiant, quia Simoniæ crimen incurrerent, vt eſt Petri Rebuffi *p* ſententia, qui etiam triplicem ſeruorum ſpeciem aſſignat *q* primam ſecundùm naturam, vt quilibet homo paruo dotatus ingenio alijs induſtrioſis, & ingenio pollentibus natura ſeruire debet; ſecundam ex legis diſpenſatione
E prouenire, vt qui à ſeruis naſcuntur, vel in bello capiuntur; tertiam ſpeciem ſeruorum eſſe dicit per denominationem extrinſecam, nam quiliber, qui alteri ſeruit, & ei miniſtrat, vocatur ſeruus: & de hac tertia ſpecie nos propriè loquimur, vtpotè hi ſunt, qui Cardinalibus ſpontè ſeruiunt, illiſquè miniſtrant, & obſequium præſtant. Quibus verò qualitatibus prædití eſſe debeant iſti ſerui, quos magis recepto vocabulo familiares vocant, idem Rebuffus *r* docet; ſed melius Diuus Bernardus *ſ* ſi tamen ſua eſt epiſtola, dum ait. *Famulum alti, & elati cordis repelle vt futurum inimicum; famulum tuis moribus blandientem repelle; famulo, & vicino te præſente laudantibus reſiſtas, aliter cogitant te decipere; famulum ſe de ſimili verecũdantẽ dilige vt filium*. Et ſolliciti ſint DD Cardinales tales apud ſe retinere ſeruos, de quibus Regius Propheta *t* dicit *Cuſtodit Dominus animas ſeruorũ*.

a in auth. de defenſor. Ciuit. in prin. verſ. quanto enim.
b Deciſ. 247.
c lib. 1. ſaturnal. cap. 10 ad fin.
d In Prouerb. cap. 14.
e Ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum, de ſeptem gradibus Eccleſiæ.
f In c. ecce ego, §. quis hic, diſt. 95.
g c. ex parte, de conſuetud.
h Lib. 1. Æneid.
i Satyr. 7.
k c. fin. de verbor ſignif. in 6.
l Deciſ. 16. de praben. in antiq.
m In reg. de impetr. benef. per obit famul Card. q 6. prope fin.
n c. fin. de magiſt.
o In c. præſenti, § porrò, in 2. notab. de offic. ordin. in 6
p Tract. de famulor. ſalar 3. gloſ 3
q Ibi gloſ. 2.
r Loco relato gloſ 2.
ſ In epiſtola de cura, & regimine rei familiar. pag. apud me. 235.
t. Pſal 97.

PRI-

PRIVILEGIVM XXI

De priuato carcere Cardinalibus permiſſo.

a L.1.C.de priu. carce.
b In pract.crim.§ fin q.68.verſ.priuatum carcerem.
c in c nuper, de ſent.excom.
d Tract crim. p. 2.lib.7.cap.10 n, 23.
e De carcer. & carcerat q 27.n. 9.& ſeqq
f De Card. c.8. ad fin.
g Loco ſupr cit. verſ.ſcias autem
h In clem ne Romani,§ irritum, nu,8 de elect.
i Tract de Card. par.1.concluſ 17.
K Deiſ. 140.
l de crim. læſæ maieſt.in 2. par. q.35.
m Deciſ.304 n. 3.par 2.

PRiuatû carcerem exercentes læſæ maieſtatis crimen admittunt,& capitali pœna plectuntur,ex Zenon. Imperat.Sanctione *a* Et qui ex iniuſta cauſa aliquem detinet, etiamſi minori ſpacio viginti horarum detineat, in hanc legem committit,pœnamquè meretur; qui verò ex iuſta cauſa aliquem ceperit, ſi intra dictum ſpacium viginti horarum hunc Iudici præſentauerit,pœnam euadit; ita ex communi Doctorum ſententia ſcripſit Clarus *b* Canonico autem iure,ſi tale crimen exerceatur in clericum non ligatum, ſed tantùm parietibus concluſum, vel detentum excommunicationis pœna non euitatur, ex Innocentij III. *c* reſponſione. Et ratio, quare priuatus carcer ſit prohibitus, ea eſt, quia ius carcerandi ſolâ lege permittitur,cum ſit de gradibus meri imperij, Tiberio Deciano teſte *d* & Farinacio *e* A

Sed harum legum diſpoſitiones non habere locum in Cardinalibus S. R. E. in quibus vſus obtinuit, vt quicumque Cardinalis priuatum habeat carcerem ad puniendos domeſticos, vt Manſredo *f* placuit; illiquè aſſentiri videtur Iulius Clarus *g* dum eius verba reſcribit. B

Et ideo quærit Zabar. *h* numquid Vicarius Papæ, qui habet idem auditorium cum Papa, poſſit cognoſcere de cauſis familiarium, & ſubditorum Dominorum Cardinalium? Et negatiuè reſpondet, quia ſubditi Cardinalium ad Vicarios ipſorum Cardinalium ſunt remittendi; non enim procedit argumentum, Vicarius Papæ habet iuriſdictionem in Vrbe, ergo habet etiam in omnes de Vrbe etiam exemptos: & hanc Zabar. ſententiam ſequuti ſunt Laudens. *i* & Manfred. *k*

Et poteſt comprobari priuilegium hoc Cardinalibus conceſſum exercendi priuatum carcerem, ex ijs, quæ ſcribit Gigas *l* dum ait, pœnam priuati carceris non incurrere dominum, qui ſeruum detinuerit, nec patrem, qui filium, nec abbatem, qui monachum; hi namque non vt Principis maieſtatem lædant, ſed vt domeſticos, & familiares corrigant, hæc agere dicuntur, Nicolao Boerio *m* teſte. Quod etiam in Cardinalibus affirmare poſſumus, quàmuis alia maior ratio in his militet, nam Cardinales ſunt partes corporis Papæ, & ex Cardinalibus, ac Papa conſtituitur vnum corpus, vt ſæpius dictum eſt, & ideo ceſſat ratio læſæ maieſtatis, quia nemo ſe ipſum lædere velle putatur; argumento ſumpto ex ijs, quæ ſcribit Petr. de Anchar. *n* dum ait, inter Papam, & Cardinales indiſſolubile vinculum eſſe, ſicut inter virum, & vxorem, & quemadmodum Auguſta Imperatoris viri priuilegio gaudet, ita Cardinales Pontificis priuilegiorum participes eſſe debent. Hæc, & alia Ancharanus. C D

n conſ. 245.n.6 & alibi.
o Conſ.134.n.6
p Lib.1.cap.8. Polit.
q.De Legat. Princip lib.3.cap.13. in princ.

Sed hodie familiares Card. non eſſe exemptos à iuriſdictione Ordinariorum,præſertim ſi delicta, & crimina committant, teſtis eſt Farinacius *o* ex cuius dictis reuocantur in dubium, quæ diximus ſupra, Vicarium Vrbis non habere iuriſdictionem in familiares Cardinalium. Itaque Ariſtotelis *p* diſtinctionem in hoc ſeruandam puto, qui tria dominatus genera conſtituit, nempe Regalem, Politicum, & Oeconomicum, ita ut Cardinalibus hoc tertium competat, neque hoc etiam abſolutum, vt antiquitus erat, ius ſcilicet vitæ, & necis, ſed (vt loquitur Germonius *q*) hodiernum, correctionis tantùm.

PRIVILEGIVM XXII. E

De confugientibus ad Palatia Cardinalium.

r De immun: eccleſ cap.10.n.6. & ſeq.
ſ Pract. crim.§. fin.q.:0.ad fin. verſ item adde

COnfugientes ad Eccleſiam, & Palatium Epiſcopi, ſi cohæret Eccleſiæ, nec diſtet vltra quadraginta paſſus, vel ſaltem habeat Oratorium, immunitate gaudent, nec inde extrahi poſſunt, vt poſt alios teſtatur Ambroſinus *r* Et hoc quoque priuilegio gaudere Palatia, & Domus DD. Cardinalium, ſcripſit Iulius Clarus. *ſ*

Verùm

Verùm licèt hoc priuilegium de iure communi ſuſtineri poſſet, prout ante Sixti V. Pontificatum ſeruatum fuiſſe audiuimus; tamen hodie de conſuetudine in Vrbe Palatia Cardinalium non gaudere priuilegio immunitatis, teſtatur Baiardus *a* & poſt eum Farinacius *b* Poſt enim multas Summorum Pontificum Sanctiones pro-
A hibentes has immunitates, & quibus per non vſum abrogatum fuerat, tandem emanauit Sixti V. Conſtitutio, *c* cui omnes S R. E. Cardinales tunc in Vrbe exiſtentes ſubſcripſerunt; ex quo, ſi tale vnquam habuerunt priuilegium, illi renunciarunt, nec illo ad hæc noſtra tempora vſi ſunt. Quod vtique ſumma prudentia factum, nemo quidem ſanæ mentis, & publicæ quietis cupidus negabit: non enim in Domibus Cardinalium viri flagitioſi manere debent, ſed virtute præditi, vt Mãfredus *d* docet. Sed quæ Diuus Bernardus *e* ſcribit, vtique ignoranda non erunt ait enim ſanctiſſimus vir. *Domum Epiſcopi decet ſanctitudo, decet modeſtia, decet honeſtas horum diſciplina cuſtos. Sacerdotes domeſtici, aut cæteris honeſtioribus aut fabula omnibus ſunt, In cultu, & habitu, in inceſſu illorum, qui circa te ſunt nihil, reſidere impudicum nihil indecens patiaris; certè inter mitratos diſcur-*
B *rere Calamiſtratos non decet*; Hæc & alia Bernardus videndus. Neque ſolùm ab ijs, qui Ieſu Chriſti militiæ nomen dederint, hec ſeruanda ſunt, ſed qui ſola ciuili prudentia reguntur, ad optimam Rempublicam conſtituendam, ſeruandamquè, hæc eadem neceſſaria putarunt; Tiberius quippe Cæſar, Suetonio *f* teſte, in primis tuendæ pacis à graſſaturis, ac latrocinijs, ſeditionumquè licentia curam habuit, aboleuitquè & ius, moremquè aſylorum, quæ vſquam erant.

Inuadentes verò Cardinalium Domos, etiam tempore Conclauis, eorumquè bona diripientes qua pœna plectendi ſint, Leo X *g* edixit.

Quod autem dictum eſt ſupra, Domos Epiſcoporum gaudere immunitate, itaut ex ijs delinquentes extrahi nequeant, declara poſitam concluſionem duobus modis
C primò niſi delinquentes ſint in caſibus exceptis à Gregorio XIV. *h* ſecundò declara, quando Domus ſit intra quadraginta paſſus ab Eccleſia, vel in ipſa Domo adſit Oratorium; ita poſt alios Farinacius *i* & Ambroſinus loco cit.

Sed quibus immunitatibus ſit præmunita Domus Oratoris, ſeu Legati Principis, ſatis eruditè, & elegantèr docet Anaſtas. Germonius, *k* quem vide, poterunt enim, quæ ab ipſo ſcribuntur, ad maiorem huius priuilegij cognitionem prodeſſe.

a In addit. ad Clar loco cit. nu. 33
b De immunit. eccleſ. cap 17. nu. 174 in fin
c Cõſt. 6. in Bullar. nou tom. 2. pag. 491.
d Deciſ. 248.
e De conſiderat. lib. 4.
f In eius vita cap. 37.
g Cõſt. 16. Bullar nou tom 1. pag. 494.
h Cõſt. 7 Bullar. nou tom 2. pag. 694.
i De immunit. in append cap. 17 nu. 272.
K Tract. de legat. Princip. lib. 3. cap. 14. 15. & 16

PRIVILEGIVM XXIII.

D *Offendens Cardinalem læſæ maieſtatis reus efficitur.*

TAntò ampliorem cenſeri dignitatem, quantò plures, ſeueriores què illam offendentibus infligantur pœnæ, teſtatur Eugenius IV *l* Et ideo licèt quælibet offenſio, ac iniuria ab hoc Eminentiſs. Senatu ſemper aliena eſſe deberet, tamen quia, vt Veritas ait, *neceſſe eſt, vt veniant ſcandala*, ſi quis malo genio, vel ſuadente diabolo aliquem ex S R. E. Cardinalibus læſerit, vel offenderit, adeo huius perſonam priuilegiatam eſſe ſciat, vt non ſecus ac in Principem ipſum commiſerit læſæ maieſtatis crimen incurrat, perpetuò infamis efficitur. in vicinas Vrbes, & Diœceſes denunciabitur excommunicatus, vt eſt Boniſacij VIII. Sanctio *m* quam
E poſtea Pius V. *n* ad ſcientes, & non reuelantes extendit. Et ne de illius inobſeruantia, & non vſu quoque tempore opponi poſſit, quolibet anno in die Cœnæ Domini innouatur, & in Porticu ad benedicendum populum extructo præſente Pontifice, & toto Eccleſiaſtico Cœtu, vniuerſaquè plebe Dei, ab vno ex eiuſdem S. R. E. Diacono Cardinali legitur; eamque Pauli V. iuſſu impreſſam videre poteris *o* Qua verò pœna mulctandus ſit, qui conſilium, auxiliumuè ad tale facinus perpetrandum dederit, Menochius *p* docet.

Et adeo priuilegiatam eſſe perſonam Cardinalis ſcias, vt etiam Imperator ab omni humana lege ſolutus *q* ſi Cardinalem offendat, eiuſdem criminis læſæ maieſtatis reus efficiatur; ita poſt multos ab eo relatos teſtatur Gigas, *r* qui nedum læſæ maieſtatis, ſed & ſacrilegij crimen eſſe probat.

Et filios, nepoteſque illius, qui Cardinalem offenderit, omnibus legitimis acti-

l Conſt. 15. §. 6. in fin. Bullar. non. tom. 1. pag. 283.
m In c felicis, de pœn in 6
n Conſt. 93. Bullar. nou. tom. 2. pag. 295.
o Conſt. 65 alias 41 §. 11. Bullar. nou. tom. 3. pag. 251.
p De arbitrar. iudic. centur. 6. caſ. 551. per tot.
q L. digna vox, C. de legib
r De crim. læſ. maieſt q. 5. n. 10. & 11.

bus, ac omni beneficio, & commodo iuris poſitiui ipſo Iure priuatos eſſe, itaut ab
inteſtato ſuccedere nequeant, voluit, & teſtatum habet Matheſilanus, *a* & ad eum
Bolognettus; *b* aliaque multa ad rem facientia petenda ſunt à Tiberio Deciano, *c*
& Proſpero Farinacio, *d* qui beneficijs quoque Eccleſiaſticis priuari affirmat. Tem-
peratur tamen pœna, ſi quis ad ſui defenſionem offendat Cardinalem, quia nec in- A
iurioſè, nec temerè id egiſſe dicetur, ſed iure permittente; ita poſt gloſ & alios ſcri-
bit Hieron. Gigas. *e* Temperatur etiam pœna, ſi Cardinalis afficiatur Sedis Apo-
ſtolicæ rebellis, & ex hac cauſa ab aliquo offendatur; auctorem habeo Carolum Rui-
num, *f* qui ex hoc potiſſimùm capite nititur defendere Franciſcum Mariam Vrbini
Ducem ab homicidio per eum commiſſo in perſonam Franciſci Alidoſij Cardinalis
Papienſis nuncupati; hic enim cum eſſet in Ciuitate Bononiæ Sedis Apoſtolicæ Lega-
tus, pateſeciſſe dicebatur Officialibus Gallici exercitus ſecreta Iulij II. Pontificis, ex
quo Sedis Apoſtolicæ rebellis erat, & ideo impunis offendi poterat, & Franciſcus Ma-
ria Dux abſoluendus, prout ab eodem Iulio II. abſolutus fuit, præſentibus S. R. E.
Cardinalibus in forma Conſiſtorij congregatis, Guicciardino *g* teſte, & confirmat
Gigas. *h* Quàmuis huic abſolutioni, quæ, vt idem Guicciardinus ait, non ſecundùm B
iuris diſpoſitionem, ſed ex gratia proceſſerat, non acquieuiſſet poſtea Leo X. qui ex
hac, & alijs cauſis animum ſuum mouentibus ſupradictum Franciſcum Mariam Du-
cam priuauit, Iouio, *i* & alijs id affirmantibus.
Denique ſi quis offendat familiam Papæ, vel Cardinalis, qua pœna ſit puniendus,
latè ſcribit Menoch. *K* quem conſule, ſi hæc cognoſcendi deſiderio flagras.
Sed numquid offendens Cardinalem iniuria verbali puniatur, ac ſi eum percuſſiſ-
ſet? affirmatiuè reſpondet Farinacius. *l*
Et ex iuris communis diſpoſitione, ſi quis Cardinalem offendit, violentas manus
in eum inijciendo, obſidendo, vel inſequendo, non gaudere priuilegio immunita-
tis, ſi ad Eccleſiam confugiat, idem Farinacius *m* teſtatur; quàmuis inſpectis verbis
Conſtitutionis Gregorij XIV. dubitandi locum relinquat; quia (vt ipſe dicit) hæc C
Conſtitutio videtur reſtricta ad eos, qui fuerint rei læſæ Maieſtatis in perſonā ipſiuſ-
met Principis; putat tamen eueniente caſu (quod Deus auertat) teneri Epiſcopum,
& alium quemlibet Eccleſiæ Rectorem hunc confugientem benè cuſtodire, & illicò
Papam certiorem reddere, nec ſine ipſius Pontificis licentia extrahi debere, iuxta
ea, quæ idem Farinacius *n* infra ſcribit.

a De ſucceſſione ab inteſt. in 3. artic. princ. n. 47
b In addit. n. 48.
c Tract. crimin. lib. 4. cap. 6 nu. 1.
d Pract. crim. q. 112. inſpect. 2 per tot. & in deciſ. 87 nu 9. ad crim. re- ſpicien.
e Loco cit. n. 14.
f Conſ. 4. lib. 5. per tot.
g In hiſt. Italie lib. 10. pag. apud me 280.
h Loco iit. n. 24.
i In vita Leonis X. lib 3. pag. apud me 82.
K De arbitrar. iudic. caſu 552. per tot.
l De var. ac diuerſ crimin. q. 105. inſpect. 10. num. 400.
m De immun. Eccleſ. in append. cap. 14 nu. 184. & ſeq.
n Cap. 22 n. 346

PRIVILEGIVM XXIV.

Intruſum in Papatu poſſunt Cardinales expellere; ſicut etiam ſimoniacum, & hæreticum Papam deponere. D

IN Lateranenſi Concilio Nicolao II. Romano Pontifice ſedente, celebrato,
peculiari priuilegio donati ſunt S. R. E. Cardinales; nimirum ſi quis pecunia,
vel gratia humana, vel populari, ſeu militati tumultu, ſine concordi, & cano-
nica electione, ac benedictione Cardinalium Epiſcoporum, ac deinde ſequentium
Ordinum religioſorum Clericorum fuerit Apoſtolicæ Sedi inthronizatus, non
Apoſtolicus, ſed apoſtaticus habeatur, liceatque Cardinalibus &c. inuaſorem etiam
cum anathemate, & humano auxilio, ac ſtudio à Sede Apoſtolica repellere, &
quem dignum iudicauerint, præponere: huius priuilegij mentionem nabes apud
Ciaconium, *o* & à Gratiano *p* deſcribitur. Declarat hoc priuilegium Gloſſa, *q*
quando electio à non habentibus poteſtatem facta eſſet, & non à Cardinalibus, pe- E
nes quos, vt diximus, abſoluta reſidet eligendi Pontificis facultas; & ideo iuxta ter-
minos huius Sanctionis intruſum expellere de Papatu valent.
Sed pulchra hic oritur quæſtio. Ex ijs, quæ leguntur in dictis Bonifacij Martyris
à Gratiano *r* relatis, nempe Summi Pontificis culpas nullus mortalium redargue-
re præſumat, quia cunctos ipſe iudicaturus à nemine eſt iudicandus, niſi reprehen-
datur à Fide deuius, cuius delicti notionem ad Cōcilium pertinere reſpondit Theo-
doricus Rex ab eodem Gratiano relatus; *s* nec poſſe Cardinales deponere Papam
etiam hæreticum, ſcribit Archid. *t* addens, quàmuis tale crimen probetur in Con-
cilio contra Papam, non tamen à Concilio ferendam eſſe ſententiam, ſed ipſe Papa
contra

o In vita Nicolai II.
p In c. ſi quis pecunia. 97. diſt.
q In hoc c. in verb. non Apoſtolicus.
r In c. ſi Papa, diſt. 40
s In c. Concilia, §. hunc etiam. diſt. 17.
t c. in Fidei, n. 2. de heret.

Digitized by Google

contra ſe ipſum ſententiã promulgabit, vt in Marcellino Põtifice à numeroſo Epiſcoporũ Concilio factũ fuiſſe legimus, *a* qui omnes eidem Põtifici ſæpiſſimè dixerunt; *tuo ore iudica cauſam tuam, non noſtro iudicio*; & iterũ: *noli* (aiunt) *audiri in noſtro iudicio, ſed collige in ſinu tuo cauſam tuã*; & rurſus; *quoniã ex te* (inquiunt) *iuſtificaberis, aut ex ore tuo condẽnaberis*; & iterũ dicunt; *prima Sedes nõ iudicatur à quoquã*.
A Quam veritatem etiã Imperatores agnouerunt; Valentinianus enim, cum ab Anicio Baſſo Sixtus Pontifex huius nominis III Pontificatus ſecundo turpi calumnia exagitatus eſſet, & in Concilio, cui & ipſe Auguſtus intererat, dictum fuiſſet, non licere aduerſus Pontificem dare ſententiam, ſurrexit idem protinùs Imperator, & in arbitrio præfati Pontificis tribuit iudicare iudicium ſuum; etenim nullus Pontificum minorum, vel inferiorum Vrbium ſubactus iudicijs inuenitur. Hæc omnia ſuſius videnda ſunt in epiſtolis Nicolai Pontificis, *b* & refert Gratianus. *c* Firma igitur videtur eſſe concluſio, in condemnando Pontifice Concilium eſſe conuocandum, nec tamen ab eodem Concilio ferendam eſſe ſententiam; qua in re videndus eſt Caietanus. *d* Verùm quia ſolus Romanus Pontifex Concilium congregare valet, *e*
B fingamus (quod Deus auertat) Pontificem hæreticum nolentem conuocare Concilium, ne contra ſe feratur iudicium, quid erit agendum? Hanc mouet quæſtionem D. Card. Zabarel *f* & reſpondet, requirendum eſſe Papam, vt congreget Concilium, & ad hoc eum ſollicitabit Imperator, qui ſi neglexerit, Cardinales tunc congregabunt, ne pro indirectò impediatur tale iudicium, quod directè non poteſt Papa impedire, puta ſtatuendo, quòd non poſſit accuſari de hæreſi, quia per hoc periclitaretur tota Eccleſia. Hæc Zabarel. in ijs, quæ pertinent ad conuocandum Concilium.

Sed alia modò ſupereſt difficultas, de ſententia ſcilicet ferenda contra Pontificẽ, qui, vt diximus, a nemine in hoc ſæculo iudicatur. Primam huius difficultatis ſolutionem collige ex Archidiacono, *g* qui ſcribit, Concilium poſſe condemnare
C Pontificem hæreticum, & hoc eſſe indubitantèr verum; ac eiuſdem ſententiæ videtur eſſe Zabarel. *h* Aliam tamen ſolutionem magis metaphyſicam affert Thomas de Vio Card. Caietanus, *i* dum ait, quòd Papa factus hæreticus, & perſeuerans habet in terris poteſtatem non ſuperiorem ſe, ſed miniſterialem ad ſui depoſitionem, ad cuius euidentiam altiùs exordiendo, tria præmittit. Primò, quòd in Papa inueniuntur tria, nempe Papatus, perſona, quæ eſt Papa, puta Petrus, & coniunctio vtriuſque, ſcilicet Papatus in Petro, ex qua coniunctione reſultat Petrus Papa. Secundò, quòd diſcernendo, & applicando proprias cauſas ſuis proprijs effectibus, inuenimus, quòd Papatus eſt à Deo immediatè, Petrus verò eſt à patre ſuo &c. coniunctio autem Papatus in Petro, poſt Petrum primum à Chriſto immediatè inſtitutum, non eſt à Deo, ſed ab homine, vt patet, quia hoc fit per electionem hominum. Tertiò quia nihil tam naturale eſt, vt vnaquæque res per quaſcumque cau-
D ſas fiat, per eaſdem contrario modo diſſoluatur; idcircò Petrus Papa, qui ex conſenſu Electorum cauſatus eſt, ex conſenſibus eorundem diſſolui poterit. Quapropter licèt poteſtas ſupra Papam non inueniatur, niſi in Domino Ieſu Chriſto, poteſtas tamen ſupra coniunctionem Papatus, & Petri reperitur in terris, & ideo ſententia, quæ fertur à Concilio contra Papam hæreticum, non dirigitur contra Papatum, ſed contra coniunctionem Papatus, & Petri. Hæc Caietanus videndus. Qui ad rem noſtram, de poteſtate ſcilicet tradita à Iulio II. Cardinalibus expellendi à Papatu Pontificem ſimoniacum, dicit, *k* hanc poteſtatem diſpoſitiuam non eſſe in Cardinalibus, quia in eis non eſt poteſtas ſuper coniunctione Petri, & Papatus, niſi limitatè, ſcilicet tempore, quo Papatus vacat: in Eccleſia autem vniuerſali eſt poteſtas ſuper coniunctione iſta abſque limitatione, ſi ſecluſo iure poſitiuo loquamur; & ideo
E Cardinales non poſſunt deponere Papam hæreticum, vel ſimoniacum, ſed hoc pertinet ad vniuerſalem Eccleſiam. Poteſt tamen hæc poteſtas committi Dominis Cardinalibus à iure ſtatuto Pontificis, ſicut commiſſa eſt poteſtas eligendi per viam determinationis, vt ipſi repræſentent vniuerſalem Eccleſiam, ſicut in eligendo, ita in deponendo, quando deponendus erit. Ex quibus ſublata videtur omnis difficultas, nam licèt Cardinales per ſe ipſos non valerent deponere intruſum in Papatu, ex priuilegio tamen, & conceſſione Concilij Lateranenſis, & Iulij II. poterunt.

a in c. nunc autem, diſt. 21.

b in epiſt. ad Michaelem Imperatorem, cuius initium eſt, propoſueramus.
c ind. c. nunc autem, diſt. 21.
d in tract. de poteſt. Papæ, & Concil. *cap. 22.*
e c. ideo, 2 q. 6.
f conſ. 150 nu. 7 verſ. finge enim.

g d. c. in Fide num. 2. verſ. ſed contra, de hæret. in 6.
h in citato conſ. 150 num 1 & 2.
i in tract. de auct. Papæ, & Concil. *cap. 20.*

K d. tract. cap. 21. verſ ad tertium dictum.

PRIVILEGIVM XXV.

Cardinalium Collegium famæ reſtituere poteſt. A

DIximus ſupra, *a* Collegium Dominorum Cardinalium æquiparatum eſſe Senatui Romano, & ideo ſicut Senatus Romanus reſtituebat famæ, *b* pari ratione idem dicendum erit de Cardinalibus; ita Innocen. *c* & alij relati ab Anton. Capyeio. *d* Verùm hoc priuilegium conceſſum eſſe Cardinalibus collegialitèr cõgregatis, & Sede vacante, ſcripſit Bartol. *e* Sed Card. Zabar. *f* videtur velle, Cœtui Cardinalium id permiſſum eſſe nedum Sede vacante, ſed etiam viuente Papa; neque diſpoſitio illius §. irritum, in aliquo reſiſtit, qui ſolùm interdicit pertinentia ad Papam. Felinus verò poſt Abb. Panormit *g* negat, hoc priuilegium competere Cardinalibus, quia cum extincta ſint hodie iura Senatus ex Nicolai III. Sanctione, B *h* & potiſſimum argumentum eorum, qui ſcribunt, Cardinales gaudere hoc priuilegio, ſit, quia Collegium Cardinalium iura Senatus habet; igitur ſi hæc iura Senatus ſunt extincta, ceſſat etiam priuilegium Cardinalium, nam æquiparatorum eadẽ eſt diſciplina. Sed pace tantorum virorum hoc argumentum non placet, & vt mea fert ſententia, nedum non officit, ſed potius magis fauet, ponderando Sanctionem Nicolai III. *i* quæ firmat, & deducit in eſſe Summi Pontificis, & ſacri Cardinalium Senatus poteſtatem; nam licèt Conſtantinus Imperator Beato Syluestro Vrbem Romam, & alia multa donaſſet, cœtui verò DD Cardinalium iura Senatus conceſſiſſet, *K* non tamen legitur fuiſſe tunc harum rerum adeptam poſſeſſionem; imò cum poſt Conſtantinum imperaſſet Conſtantius Arrianus, Iulianus apoſtata, & alij potius inſenſi, ne dicam hoſtes, quàm fautores Romanæ Eccleſiæ, nec ipſa vires haberet (vt Diuus Thomas ait; relatus à Belarmino *l*) compeſcendi Principes terrenos, nedũ C priuilegijs, & iuribus à Conſtantino Magno conceſſis non vtebatur, ſed vt fideles obediret Iuliano apoſtatæ tolerauit; ſiquidem ea tunc erant tempora, vt potius ad martyrium ſubeundum Epiſcopi, quàm ad Principes coercẽdos parati eſſe deberent; at vbi vidit Eccleſia ſuæ poteſtati locum aliquem aperiri, vel cum ipſorum Principum ſpirituali vtilitate, vel certè ſine detrimento, & pernicie populorum, non ſibi defuit, ſed conuocando Concilia, Imperatores, & Reges malè de Fide ſentientes, & iura Eccleſiæ perturbantes Imperio, & poteſtate priuarunt, vt idem Belarminus *m* docet. Quorum veſtigijs inhærendo Nicolaus III. vt quorumdam Romanorum inſolentiam, temeritatemque compeſceret, ius illud, & poteſtatem, quam eligendi Senatorem, & Magiſtratus vſurpauerant, ab illis abſtulit, & Eccleſiæ reſtituit, vt ex hiſtoricis liquet. Quapropter argumentum deſumptum ex iam dicta Nicolai III. D Sanctione, ad probandum, ſacrum Collegium non habere amplius iura Senatus, eſt omninò inualidum, vt diximus, imò apertè probat, hæc iura in Eccleſiam translata eſſe, quæ & ipſa Senatum habet, vt D. Hieronymus à Gratiano *n* relatus ait. Senatum verò hunc à S. R. E. Cardinalibus vnà cum Summo Pontifice conſtitui quis neget?

Sed ad rem noſtram redeundo, an ſcilicet Collegium Cardinalium famæ reſtituere poſſit, videndus eſt Sfortia Oddus, *o* qui & ipſe ſupra poſitam diſtinctionem aſſert, viuente ſcilicet Pontifice, vel ipſo mortuo, & Sede vacante; & poſt adductas pro vtraque parte rationes, communem ſententiam amplectitur, nempe Cardinales gaudere hoc priuilegio Sede vacante; tunc enim poteſtas tẽporalis in ſubditos S R.E. penes ſacrum Collegium eſt, ex quo tres (Capita Ordinum nuncupati) eliguntur, E & hi ſubſcribunt, & ſuo nomine, ſigilloque firmant reſolutiones, gratiam, vel iuſtitiã reſpicientes, præſertim quæ in Eminentiſſimo Tribunali, ſacra Conſulta nuncupato, & quod præcipuè has reſtitutiones famæ cognoſcit, & examinat, decernuntur, & fiunt. Non negat tamen Oddus, *p* quandoque etiam viuente Pontifice, poſſe Cardinales tanquam ab ipſo Pontifice delegatos, famæ reſtituere: quæ quidem delegatio vtique multis ab hinc annis facta videtur nedum in vno Cardinali, quem totius Eccleſiaſticæ Ditionis Superintendentem vocant, & modò eſt Eminentiſs. ac Reuerendiſs. Card. Pamphilius, ſed in alijs quoque Cardinalibus prædictæ ſacræ Conſultæ præpoſitis; hi enim, vt diximus, exulum, & diffamatorum cauſas cognoſcunt; & deci-

a Priuil. 3.
b L. 1. §. de qua, ff. de poſtulan.
c in c. cum te, n. 1. verſ. Collegiũ tamen, de re iud.
d Deciſ. 114. num. 4.
e In l. infamem. nu. 13 ff. de pub. iud.
f In Clem. ne Romani, §. irritum, num. 2. de elect.
g In c. cum te, nu. 11. de re iud.
h c. fundamenta, §. vt ergo, de elect. in 6.
i d. c. fundamẽta.
K In c Conſtantinus, diſt. 97.
l De poteſtat. Papæ in tempor. cap. 7.
m d. tract. 6. & alibi.
n In c. Eccleſia, 16. q. 1.
o Tract. de reſtit. in integr. par. 2. q. 92. artic. 4. nu. 46. & ſeq.
p Loco cit. n. 50.

decidunt,vt latiùs ſupra patet. *a* Denique ad probandum, ſacrum Senatum vacante Sede poſſe reſtituere famæ,quæ diximus ſupra *b* de Franciſco Cardinali Soderino, qui ob crimen leſæ maieſtatis ab Hadriano VI. in Arce S. Angeli detinebatur,& à S. R. E. Cardinalibus exemplo aliorum Cardinalium de Columna, & de Sabellis abſolutus, & cum alijs in Conclaui ad electionem noui Pontificis admiſſus, omnem quidem tollere amaritudinem videntur.

A

PRIVILEGIVM XXVI.

Cardinales tanquam ſpeciali nota digni ſub generali diſpoſitione non ſunt comprehenſi,

Dictum eſt ſupra ſæpiſſimè, Cardinales eſſe partes corporis Papæ; cũ autem in promulgatione legum nunquam intelligatur comprehenſa perſona legiſlatoris, ſequitur propterea, in Conſtitutionibus Pontificis non eſſe comprehenſos DD. Cardinales, niſi fiat illorum expreſſa mentio: ita argumentatur Hieron. Gigas, *c* pulchram Iuſtiniani Imperatoris Sanctionem referens, *d* vbi ſcribentes communitèr notant, licèt regularitèr donatio inter virum,& B vxorem non valeat, hæc tamen regula non procedit, ſi Auguſta donet Imperatori, & vice verſa Imperator Auguſtæ, nõ ſolùm quia ſunt duo in carne vna,ſed etiã quia ſunt ſpeciali nota digni, & nemo Princeps ſuis ligatur legibus: hoc etiam ſcripſit Ludouicus Romanus videndus, *e* multa enim congerit in laudem huius ſacroſancti Senatus.

Hac poſita regula, infert Gigas, *f* ſi Papa imponat decimam ſuper fructibus, redditibus, & prouentibus eccleſiaſticis, etiam ſuper Penſionibus, cum appoſitione clauſulæ, *quocumque priuilegio non obſtante &c.* nihilominus tamen ſi Cardinalis C habeat Penſionem ſuper aliquo Beneficio reſeruatam, ad ſolutionem Decimæ impoſitæ non tenebitur; & huic deciſioni ſubſcribit ſe Manfredus. *g*

Infertur ſecundò, Cardinales non eſſe comprehenſos in Regulis Cancellariæ, vt latè differit Ancharanus, *h* & poſt eum ſcribentes in prædictas regulas Cancellariæ; & eſt iam deciſus caſus hic à Clemente VII. *i* quem alij poſtmodum Pontifices ſequuti ſunt, & hoc priuilegium confirmarunt in ſuis Regulis.

Infertur tertiò, diſpenſationem quantumcumque generalem loquentem in materia prohibitiua non comprehendere Cardinales, ex eodem Gigante; *k* qui tamen limitat, hanc illationem non habere locum, quando factum eſſet in ſe malum, ſub quo fieret prohibitio, puta ne quis rem alienam inuadat, tunc enim etiam Cardinales ſunt comprehenſi, quod etiam ſcripſit Marcheſanus. *l*

D Notandum quoque eſt,quod ſcribit Romanus, *m* Cardinales non teneri contribuere in ſolutione charitatiui ſubſidij impoſiti a Sede Apoſtolica Clero Regni Caſtellæ, & cuiuis alio Clero ad ſupplicationem Regis pro recuperatione Regni ab infidelibus occupati, rationibus apud eum videndis: quamuis hoc dictum non placeat Hieronymo Giganti, per ea, quæ ſcribit Felinus, *n* ſequutus Bellencinum præceptorem ſuum, *o* qui firmat regulam,ad ſubſidium generale impoſitum a Summo Pontifice quibuſcumque Beneficiatis pro expeditione contra infideles, teneri etiã Cardinales concurrere ratione ſuorum Beneficiorum; quæ ſententia placet etiam Mandoſio, & alijs ab eo relatis. *p* Verùm Gigas loco ſupra relato contrarium amplectitur, Cardinales ſcilicet non teneri, nec eſſe comprehenſos ſub generali Conſtitutione, & hanc eſſe communem opinionem affirmat; nec vlterius in hoc dubi-E tari poſſe, per ſuprad. regulam Clementis VII. Videnda tamen eſt deciſio Rotæ Romanæ apud Puteum, *q* quæ multa ad rem congerit, & tandem concludit, Cardinales ligari Conſtitutione rationabili: quemadmodum etiam ſi verſemur in caſu, in quo factum eſſet in ſe malum, ſuper quo facta eſt prohibitio: tunc enim appellatione Clericorum eſſe comprehenſos etiam S R.E. Cardinales voluit Iaſon, *r* reddens rationem, quia ex quo factum eſt malum in ſe, tantò grauius peccat ille, qui contrafacit, quantò eſt maior, quæ veritas ethnicis quoque probata eſt, Iuuenale teſte. *ſ*

Omne animi vitium tantò conſpectius in ſe
Crimen habet, quantò maior, qui peccat, habetur.

Sed an Cardinales ligentur Regula Cancellariæ de exprimendo valore in impetratione Beneficiorum, videndus eſt Gomeſius. *t*

a in Congreg. 13 quæ ſacra Conſulta appellatur.
b de Offic. DD. Cardinalium in electione Pontificis, & Sede vacante, cap. 13.
c tract. de penſ. q. 59. n. 11.
d in l. 26. C. de donat. inter vir. & vxor.
e conſ. 498. per tot.
f loco cit. n. 10.
g deciſ. 171.
h conſ. 245. nu: 6 & ferè per tot.
i in reg. Canc. 67.
k tract. de penſion. q. 9. nu. 13.
l de commiſſ. par. 1. cap. 11. nu. 13.
m d. conſ. 498.
n in c. cum intereperit. num. 7: de offic. deleg. & alibi:
o in tract. de charit. ſubſid. q. 66.
p in 1. addit. ad conſ. Rom. 498. in litera A.
q deciſ. 189. per tot:
r conſ. 117. nu. 11. verſ niſi eſſemus; vol. 4.
ſ ſatyra 8.
t ad hanc reg. quæ hodie eſt 53. pag. apud me 430.

PRIVILEGIVM XXVII.

Occurſus Cardinalis liberat ductos ad ſupplicium. A

SI ad ſupplicium ducto Cardinalis obuius fiat, & ſuper caput damnati imponatur purpureus Pileus D. Cardinalis, a pœna mortis eximitur reus; ita ſcripſerunt multi relati a Tiraquell. *a* & Carel. Cott. *b*

Quod quidem priuilegium antiquiſſimum eſſe, & paganorum quoque Pontificibus conceſſum, quorum occurſus ſæpe ad ſupplicium ductos ſeruabat, teſtis eſt Cuiacius. *c*

Verùm Iulius Clarus *d* poſt relatas multorum ſententias, & auctoritates, dicit, ſe nunquam vidiſſe hoc in practica contigiſſe, ſed ſi contingeret, putaret ipſe, mitigandam eſſe pœnam mortis, & reum ad triremes tranſmittendum, & hoc in reuerentiam ampliſſimi Ordinis Dominorum Cardinalium, qui Regibus æquiparantur: & hoc verum, niſi crimen eſſet ex atrociſſimis; & hanc quoque ſententiam ſequutus videtur Menochius, *e* dum ait; ſi Cardinali fiat obuius falſarius, non erit a pœna mortis liberandus, atrociſſimum quippe eſt hoc delictum, & homicidio, ac veneficio grauius, vt Farinacius *f* probat. B

Verùm ſi iudex hoc priuilegio motus damnatum a morte liberauerit, non dicetur erraſſe, & in ſyndicatu excuſandus erit, vt poſt alios, quos adducit, ſcribit Maſtrillus. *g*

a de pœn. temper. cauſ. 5. n. 2.
b in me. morab. in verb. Cardinales gaudet ij.
c in ſ. paratitl. ad 1. lib. C. tit. 4. de Epi ſcop. audien.
d in pract. crim. §. fin. q. 98. verſ. ulterius quæro.
e de arbitrar. iud. lib. 2. caſ. 305. nu. 12.
f tract. de falſit. & ſimulat. q. 150 par. 1. nu. 12. & 17.
g de Magiſtr. lib. 6. cap. 10. nu. 85.

PRIVILEGIVM XXVIII.

Cauſarum cognitiones ſolus Pontifex Cardinalibus committit. C

SI cognitio alicuius cauſæ committenda ſit S.R.E. Cardinali, ſupplex libellus, quem in Vrbe Commiſſionem vocant, à ſolo Pontifice ſignari ſolet, qui propter excellentiam Dignitatis Cardinalatus non apponit clauſulam, *iuſtitiam faciat*, quemadmodum in alijs Commiſſionibus Prælatis dirigendis apponi ſolet; ſed his tantùm verbis reſcripti forma continetur: *de mandato Domini noſtri Papæ audiat N. Cardinalis, & decidat*. ita Gomeſius *h* teſtatur, & alia decem priuilegia Cardinalibus in cauſarum Commiſſionibus conceſſa refert; aliaquè multa congerit Marcheſanus, *i* dum agit de Commiſſionibus cauſarum Eminentiſs. Cardinalibus directis.

Huius priuilegij ratio deſumenda videtur ex Aurelio Archadio Cariſio Magiſtro libellorum, qui de officio Præfecti Prætorio hæc ſcribit. *k Creditur enim Princeps eos, qui ob ſingularem induſtriam, explorata eorum fide, & grauitate, ad huius Officij magnitudinem adhibentur, non aliter iudicaturos eſſe pro ſapientia, ac luce Dignitatis ſuæ, quàm ipſe foret iudicaturus* Et Caſſiod. *l* de eodem Præfecto Pretorio ſic ait. *Tribunal tuum ideo tam excelſum factum eſſe noueris, vt locatus ibi, nihil humile, abiectumquè cogites.* D

Verùm quia vbi cauſa commiſſa fuerit Cardinali, non alteri, quàm Cardinali cõmitti poteſt, quia, vt moderni loquuntur, cauſa ſemel effecta Cardinaliria, ſemper in eadem prærogatiua durat, Marcheſano poſt alios teſte; *m* ſi ergo a ſententia primi Cardinalis prouocatum fuerit, & a Summo Pontifice cognitio ſecundæ inſtantiæ alteri Cardinali commiſſa fuetir, hic non inhibet Cardinali a quo, ſed illi ſuam tantummodò inſinuat Commiſſionem; ita in ſacro Rotæ Romanæ Tribunali deciſum habes. *n* E

Sed quoniam Magiſtratus Dignitas ex grauitate cauſarum, circa quas illius cognitio verſatur, potiſſimùm elucet, itaut alij dicantur maiores, qui de maioribus rebus, & magis arduis iudicant: alij minores, qui cauſas minores dirimunt, idest ciuiles vſque ad certam ſummam; alij denique minimi, qui viliora cognoſcunt, & pedanei dicuntur iudices, vt latè, & luculentèr docet Garzias Maſtrill. *o* Cardinales verò non aliàs, quàm inter maiores collocandi ſint, ideo ſancitum habes a Martino V. *p* cauſas non excedentes ſummam ducarorum auri ſexaginta Cardinalibus committendas non eſſe, & ſi reperiantur commiſsæ, inualida, & nullius erit

h tract. Commiſſ. par. 1. cap. 11. per tot.
i tract. Commiſſ. par. 1. cap. 11. per tot.
k in l. vnica. §. credidit. ff. de off. Præf. Prætor.
l in formul Præfecti Prætor. 3. lib. 6. var.
m in d. tract. commiſſ par. 1. cap. 11. n. 1.
n deciſ. 25. & 31. de dolo, & contum. in antiq.
o de magiſtr. lib. 5. cap 1. num. 3. & ſeq.
p in Conſtit. 5. §. 29. Bull. nou. tom. 1. pag. 257.

erit roboris hæc Commiſſio; licèt alia reddatur ibi ratio, nempe vt laboribus, & expenſis parcatur.

Sciendum quoque eſt, ſi committatur cauſa Cardinali, quæ prius alicui ex Rotæ Romanæ Auditoribus commiſſa fuerat, & huiuſmodi Commiſſio ad Ipſius Auditoris
A notitiam abſque alia inhibitione deducta ſit, non poterit Auditor ob reuerentiam Cardinalis in cauſa vlterius procedere; licèt ſecus ſit, ſi vnus Auditor alteri Auditori Commiſſionem ſine inhibitione inſinuet, quia nihilominus primus Auditor non adhuc inhibitus procedere poteſt; ita deciſum habes ab iiſdem Rotæ Romanæ Auditoribus, *a* & ſcribit etiam Gomeſius. *b*

a decis 25. de dol. & contum. in antiq.
b in reg. vtriuſque Signat. comp. verſ. quintum ſingulare priuileg. pa apud me 159 à tergo.

PRIVILEGIVM XXIX.

Cardinalis aſſertioni ſtandum eſſe in cauſis ſibi commiſſis.

B

CArdinali aſſerenti, à Papa ſibi aliquid commiſſum creditur plenè, etiamſi literas ſuæ commiſſionis non oſtendat; ita Farinacius, *c* qui de communi ſcribentium ſententia teſtatur; & licèt de Cardinali Legato præcipuè loquatur, cum tamen aſſerat, hanc concluſionem habere etiam locum in quolibet alio excelſo noto, & probato viro, ex Romano, *d* & Mandoſio, *e* aliiſq; multis, vtique etiam de alijs Cardinalibus dicendum erit, itaut illis credendum ſit in ijs, quæ per partes coram ipſis geſtum fuerit, Antonio Gabrielio teſte. *f* Licèt hoc potius de conſuetudine Romanæ Curiæ, quàm ex diſpoſitione iuris procedat, vt Ancharanus *g* ſcribit, & nos diximus ſupra in 5. priuilegio; quæ quidem conſuetudo huic fortaſſe niritur fundamento, quia non præſumitur mentiri Cardinalis
C aſſerens aliquid etiam in præiudicium tertij, Papa præſente in loco, vbi tale quid aſſerit, & hoc certè verificatur in Romana Curia, vbi facilè ad ipſum Papam recurri poteſt; ita Farinacius, *b* & alij per eum relati. Et licèt ex multorum ſententia admittamus, Cardinali non eſſe credendum in præiudicium tertij, negari tamen non poteſt, quin plus illi, quàm alteri teſti credatur, quia plus creditur duobus Cardinalibus, quàm pluribus alijs ſeptuaginta teſtibus: Maſcardus *i* hoc notat, & poſt eum Farinacius. *k*

Inſuper ſciendum eſt, permiſſum eſſe DD. Cardinalibus abſque alia licentia committere Auditoribus ſuis terminorum obſeruantiam in cauſis ſibi commiſſis, quod in alijs Prælatis ſine ſpeciali licentia Papæ non procedit, Aegidio Bellamera teſte,
D *l* quem refert, & ſequitur Gomeſius, *m*

c tract. de teſtib. de oppoſit. contra perſon q. 63. cap. 2. nu. 1. & ſeq.
d conſ. 59. nu. 6. verſ. in contrariũ
e ad hoc Romani conſ litera K.
f lib. 1 tit. de probat. concluſ. 3. num 6.
g in Clem. 1. nu. 3. in fin. de probat.
h d. q. 63. nu. 57 & ſeqq.
i lib 1. concluſ. 270. nu. 2. de probat.
K loco cit. nu. 73
l deciſ. 43. verſ. circa verò.
m in vtriuſque Signat. compend. verſ quartum ſpeciale priuilegium, pag. 159.

PRIVILEGIVM XXX.

Cardinales non citantur per edictum; nec inhibetur illis ſub Cenſuris.

SI committenda ſit cauſa contra Cardinalem, non apponitur in Commiſſione facultas iudici commiſſario citandi per edictum &c. etiamſi ratione alicuius Dominij, ſiue Caſtri contra Cardinalem agatur; ita Marcheſanus *n* obſeruat. Neque Eminentiſs. Cardinalibus ſub Cenſuris inhibendum eſſe dixit Rota
E Romana. *o*

At ſi in iudicio inter Cardinalem, & alium non Cardinalem intentato pares pro vtraque parte rationes iudici videantur, ſolet Rota in dubio ad Cardinalis fauorem pronunciare ſententiam; Gomeſius, *p* qui ſe ita vidiſſe ſeruatum affirmat in cauſa Mediolanenſi pro Cardinali Triuultio, & in alia etiam Mediolanenſi pro Cardinali Cæſarino; adducitquè etiam in teſtem Simonettam, dicentem, ita quoque antiquis temporibus ſeruatum fuiſſe.

n in pract. Signat par. 1. cap. 5. nu. 150
o deciſ. 25. & 31 de dolo, & contum. in antiq.
p in d. compend. vtriuſque Signat. verſ. decimum priuilegium, pag. apud me 160.

PRIVI-

PRIVILEGIVM XXXI.

Cardinalis quocumque crimine inculpatus per procuratorem auditur. A

QVāmuis hæreticæ prauitatis Inquiſitores cogere poſſint quaſcumque egregias perſonas, vt coram eis ſe ſiſtant, & in cauſa Religionis teſtimonium perhibeant, hoc enim iudicum auctoritati, & honori, Fideiquè fauori debetur, vt Iacobus Simanca *a* teſtatur; Cardinalis tamen de hæreſi, aut ſchiſmate accuſatus poteſt per procuratorem in iudicio audiri: poſt Barbatiam *b* ita ſcribit Manfredus, *c* & innuere videtur Farinacius, *d* dum ait, illuſtres viros, moniales, & alias honeſtas perſonas non eſſe de facili in iudicium ab Inquiſitoribus trahendas, ſed iudices ad eas ire, vel alios mittere debent.

a in Enchirid. iud. viol. relig. de teſtib. tit. 35. num. 7.
b de præſtant. Card q. 2. principal nu. 9.
c deciſ. 181. & 182.
d tract. de hæreſ. q. 188. §. 1. n. 21. verſ. vbi quòd illuſtres.
e in Bullar. nou. tom. 2. Conſt. 66. pag. 95.

Verùm etiam Cardinales de crimine hæreſis inculpatos, ad perſonalitèr in iudicio comparendum teneri, colligitur ex Pij IV Sanctione, *e* in qua quidem legitur, B
Odettum Cardinalem inquiſitum in Vgonottorum hæreſim prolapſum fuiſſe, ad perſonalitèr in ſacro Inquiſitionis iudicio comparendum, cui ab eodem Pontifice Pio IV. cauſa commiſſa erat, pulſatum fuiſſe; videnda eſt Conſtitutio hæc; hinc enim formam ſeruandam in depoſitione, ſeu priuatione Cardinalis colliges.

Si tamen opinio Farinac. & aliorum ſuſtinenda erit, quod in facti contingentia (ſi fama vera retulit) annis nonnullis iam elapſis ſeruatum fuerit, referamus: fuerunt enim cuidam Cardinali notæ quædam hæreſim ſapientes iniunctæ, huic propria domo loco carceris aſſignata, vt delati criminis ex ore proprio veritas eliceretur, ſacræ Inquiſitionis iudices ad illum accedebant, quod etiam aliàs in ſimilibus cauſis factum fuiſſe narrant. De Odetto autem Cardinali ſi quis plura cognoſcere cupiat, Ciaconium, & illi addentes legat in vita Clementis VII. ab hoc enim Pontifice 7. Idus Nouembris 1533 in octaua creatione ſacra Purpura donatus fuit, quam vnà cum nobiliſſima familia de Caſtiglione hæretica labe denigrauit; de illo etiam loquuntur Io. Anton. Gabut. *f* & alij hiſtorici paſſim. C

f in vita Pij V. lib. 2. cap. 4.

PRIVILEGIVM XXXII.

De ſucceſſione feudi Cardinalibus non prohibita.

IVra prohibentia clericis ſucceſſionem feudorum non comprehendere Cardinales ſcribunt Iaſon. *g* Menochius, *h* & alij ab eo relati; Iaſon autem conſultus in cauſa ſucceſſionis feudi, vertente inter Cameram Apoſtolicam, & D. Cardinalem de Farneſio (qui ni fallor, fuit poſtea Summus Pontifex Paulus III. appellatus; nam ipſe Iaſon ſub anno 1519. Menſe Aprilis hominem exuit, quo tempore ſolus hic ex Gente Farneſia Cardinalis erat) ita reſpondit. D

g conſ. 117. per tot. vol. 4.
h conſ. 54. nu. 2. & 29.

Et priuilegium hoc multò magis militare dicitur, quando feudum ſit eccleſiaſticum, vt in caſu ſuæ conſultationis; rationes enim, ex quibus excluduntur perſonæ eccleſiaſticæ à feudo laicali, quia ſcilicet factus miles Cœleſtis deſit eſſe miles ſeculi. *i* & quia nemo militans Deo implicet ſe negocijs ſecularibus, *k* nō vindicant ſibi locum in feudo eccleſiaſtico; non enim propter feuda eccleſiaſtica efficitur quis miles ſeculi, ſed durat adhuc miles Eccleſiæ, & poſſunt impendere ſeruitia feudalia, ſecundùm earum qualitatem, & conditionem. Adde, etiam in feudo laicali, ſi feudatarius efficiatur Epiſcopus, non tamen perdit feudum, quod habebat ab Imperatore, quia licèt ſit factus miles Chriſti, non tamen deſinit eſſe miles ſeculi; licèt alitèr dicendum ſit, ſi fiat Monachus, vel Conuerſus Monaſterij, vt eſt textus, & notant Scribentes. *l* Et promotus ad Epiſcopatum retinet etiam patrimonialia, vt Gregorius IX. Antonio Subdiacono reſcripſit, *m* ergo etiam feudum à patre profectum; & hoc indiſtinctè verum putatur, quando inueſtitura ſit pro hæredibus, & ſucceſſoribus, vel pro deſcendentibus, & ſucceſſoribus, quo caſu nunquam cenſetur electa induſtria perſonæ, & vaſallus, quàmuis Clericus, vel aliàs inhabilis, poterit E

i in c. 1. de vaſal. milit. qui arma bell. depon.
k in c. 1. & toto tit. ne cler. vel monac.
l in d. c. unic. de vaſall milit. qui arm. bell. dep.
m in c. 1. de teſtam.

ſeruire

ſeruire per ſubſtitutum, vt ex opinione Cyni, & Baldi *a* ſcribit Iaſon. *b*

Verùm ſi Epiſcopus, vel Cardinalis ex natura feudi, & forma inueſtituræ teneretur ſeruire Domino temporali, & laico per ſe ipſos, tunc ceſſaret priuilegium, nec daretur ſucceſſio in feudo, quia repugnaret Statui Cardinalatus, Manfredo teſte *c* Secus autem, ſi poſſet ſeruire per ſubſtitutum, vt diximus; ita Menochius *d* ſcribit poſt Martinum Laudenſem, *e* & ad rem conferunt, quæ dicemus
A infra in ſequenti priuilegio.

Verùm quod diximus, Monachum eſſe omnino incapacem ſuccedendi in feudo, declara ex doctrina Baldi, *f* niſi Monachus ex diſpenſatione Papæ factus ſit Comes, & feudum aperiatur ſibi, poſtquam recepit gratiam à Papa; nam Baldus hoc caſu indubitantèr tenet, Monachum ſuccedere.

a in l. quiſquis, la prima, C de Epiſc. & cleric.
b d. conſ. 117. n. 12. & ſeq.
c decis. 130.
d conſ. 102. nu. 124. & 125.
e de feud. lib. 3. tit. 4 §. qui clericus efficitur, n. 2.
f conſ 275. nu 7 vol. 2.

PRIVILEGIVM XXXIII.

B *De retentione Beneficiorum poſt promotionem ad Cardinalatum.*

PRomoti ad Cardinalatus Dignitatem priora Beneficia huic Dignitati non repugnantia retinent, vt notant Abbas, *g* & Butrius. *h* Et neque Epiſcopos, ſeu Archiepiſcopos ad ſacram Purpuram promotos Epiſcopalem, ſeu Archiepiſcopalem Dignitatem amittere, Martin. Laudenſ. *i* ex pluribus, etiam ad contraria reſpondendo, nititur probare, aſſerens ita ſeruatum fuiſſe ſuo tempore in Cardinali S. Crucis, qui Epiſcopatum Senenſem retinuit, & in Archiepiſcopo Mediolanenſi, qui tunc erat Cardinalis; prout etiam poſtea multi fuerunt & ſanctitate illuſtres,
C & miraculis clari, vt de S. Carolo Borromæo tit. S. Praxedis Presbytero Card. & à Paulo V. in albo Sanctorum relato, monumenta adhuc recentia demonſtrant; nos quoque intra ſpatium triginta, & amplius annorum, quo Romana verſati ſumus in Aula; oculata teſtamur fide, vidiſſe quamplures Epiſcopales Eccleſias, quibus antea fuerant præpoſiti, etiam in Eminentiſs. Senatum cooptatos poſtea retinuiſſe, & nunc retinere; qua in re conſulendus eſt Manfredus. K

g in c. Eccleſia veſtra, il 2. nu. 3. verſ. aut habebat de elect.
h ibid nu 16.
i de Cardin. in 2. par. q. 41.
K decis. 150.

Imò nec alia eccleſiaſtica Officia, vt Prothonotariatus, & ſimilia, per promotionem ad Epiſcopatum vacare, voluit Rota Romana apud Achillem de Graſſis; *l* faciunt, quæ congerit conciuis, & conſanguineus meus Mutius Cartharius, *m* dicens, hoc verum de iure, ſecus de conſuetudine.

Verùm priuilegium hoc (ſi vnquam ad Cardinalatum promoti habuerunt, nam
D multi negant) Sixti V. Conſtitutione *n* ſublatum eſt; cautum enim habes, vacare omnes Eccleſias, & eccleſiaſtica Beneficia eorum, qui inter S. R. E. Senatores cooptati fuerint: quod etiam antea adnotarat Barthol. Caranza; *o* & colligi poteſt ex verbis Cæremonialis Romani, *p* quæ habent, Epiſcopos ad Cardinalatum promotos, à vinculo, quo ſuis Eccleſijs tenebantur, abſolutos eſſe, ibiquè redditur ratio; quia ſcilicet Cardinalis ex officio tenetur in Romana Curia manere, Epiſcopus verò in Eccleſia ſibi commiſſa; ne igitur quis ad duo incompatibilia aſſumatur, neceſſariò venit Epiſcopus abſoluendus à vinculo reſidendi in Eccleſia Epiſcopali: quod etiam antea monumentis conſignauerat Abbas Panormitanus. *q*

Quod autem diximus, multos ex DD. Cardinalibus retinere Eccleſias, quas antea habebant, hoc non prouenit eò quia non vacent per promotionem, ſed quia Summus Pontifex cum illis diſpenſat in retentione, & per Apoſtolicas literas decer-
E nit, Eccleſias, & Beneficia non vacare, vt in eodem Cæremoniali Romano, *r* & apertiùs in præcitata Sixti V. Sanctione *ſ* legitur; ex cuius etiam diſpoſitione illarum ſcilicet Eccleſiarum, & Beneficiorum cenſetur conceſſa retentio Cardinalibus, quæ Cardinalatus Dignitati non repugnant. Dicuntur autem repugnare Archipresbyteratus, Archidiaconatus, Decanatus, Canonicatus, & ſi quæ ſint alia Beneficia, quæ obtinentes in Choro reſidere, & poſt Epiſcopum locum habere tenentur, Cardinalatus Dignitati minimè conuenientem *t*

Sed probatur etiam concluſio, vacare ſcilicet Beneficia promoti ad Epiſcopatum, & ad expeditionem literarum Apoſtolicarum teneri, ſi cum eo ſuper reten-

l decis. 1. aliàs 36. de elect.
m in tract. aliud de iur. aliud de conſuet. lib. 1. cap. 4. caſ. 6. per tot.
n Conſtit. 79. Bull. nou. tom. 2. pag. 627.
o in tract. de reſid. Epiſc. cap. 8 verſ pr. terea alia etiam.
p ſect. 8. cap. 3.
q in c. Eccleſia veſtra, il 2. nu. 3. verſ. & hoc intellige, de elect.
r d. ſect. 8. cap. 14.
ſ Conſt. 79.
t d. Conſtit. 79. §. 1.

tione Summus Pontifex diſpenſauerit, ex regula Cancellariæ Apoſtolicæ, *a* à Clemente Octauo edita; *b* & obſeruauit quoque Rota Romana apud Puteum, *c* dum ait, regulam hanc non militare in permutationibus Epiſcopatuum.

a reg. 35.
b Conſt. 8. Bull. nou. tom. 1. pag. 571.
c deciſ. 319 par. 1.

Verùm ne potius non deſtruxiſſe, quàm firmaſſe hoc priuilegium dicatur, ſciendum eſt, ex conſuetudine Summos Pontifices per ſuas literas Apoſtolicas regulariter cum promoto diſpenſare, quatenus Beneficia, & Eccleſias Dignitati Cardinalatus non repugnantes retineant, vt in præcitatis Cæremoniali Romano, & Sixti V. A
Sanctione: quod etiam voluiſſe videtur Antonius de Butrio, *d* licèt reſtringat diſpoſitionem ad Presbyteros, & Diaconos Cardinales, qui ſua Beneficia de conſuetudine retinent, vt ipſe aſſerit; & in hoc militare priuilegium, nulli dubium eſſe videtur.

d in c. Eccleſia veſtra, nu. 16. de election.

PRIVILEGIVM XXXIV.

De collatione Ordinum in aliena Diœceſi Cardinalibus Epiſcopis permiſſa. B

e ſeſſ. 6. cap. 5. de reformat.
f Concil. 3. cap. 20 & 21.
g in c. 27. & ſeq. 7. q. 1.

SAncitum eſt in oecumenica Tridentina Synodo, *e* nulli Epiſcopo cuiuſuis priuilegij prætextu licitum eſſe in alterius Diœceſi Pontificalia exercere, niſi de Ordinarij loci expreſſa licentia, & in perſonas eidem Ordinario ſubiectas tantùm, ſi ſecus factum fuerit, Epiſcopus ab exercitio Pontificalium, & ſic ordinati ab executione Ordinum ſint ipſo iure ſuſpenſi. Quod etiam antea in Concilio Carthaginenſi *f* deciſum habes, à Gratiano *g* relat in hæc verba. *Placuit, vt à nullo Epiſcopo vſurpentur plebes alienæ, nec aliquis Epiſcoporum ſupergrediatur in Diœceſi Collegam ſuum &c.* Exinde aliam Anacleti Sanctionem referens, hæc ſcribit. *Epiſcopus in Diœceſim alienam ad alienos clericos ordinandos,* C
vel conſecranda Altaria irruere non debet; quod ſi fecerit, amotis his, quos ordinauit, Altaris tamen conſecratione manente, tranſgreſſor Canonum vno anno à Miſſarum celebratione ceſſabit &c.

Et hanc prohibitionem ſacra Congregatio Concilij Tridentini interpres etiam ad Abbatias, quæ nullius Diœceſeos exiſtant, extendendam putauit, itaut Epiſcopus vicinior non poſſit ibi Sacramentum Confirmationis conferre, nec Pontificalia exercere abſque Abbatis expreſſa licentia, ſed eſſe in facultate ipſius Abbatis conuocare quem maluerit catholicum Antiſtitem.

Quibus tamen prohibitionibus non obſtantibus, permiſſum eſt S. R. E. Cardinalibus ad Heremum Camaldulenſem accedentibus, ſi ſint Epiſcopi, Fratribus dicti Heremi ab eorum Maiore probatis, etiam non ſeruatis interſtitijs, ſacros Ordines conferre, ex Gregorij XIII. permiſſione. *b* D

b Conſt. 36. Bullar. nou. tom. 2. pag. 471.

E

PRIVI-

PRIVILEGIVM XXXV.

Vnus Cardinalium honori ſacro Collegio conceſſo renunciare non poteſt.

A HAbes trigeſimum quintum priuilegium, quod totum Corpus Purpuratorum
Patrum reſpicit; vnus enim Cardinalium non poteſt renunciare honori, ne
ſcilicet nomē eius in literis exprimatur, nec eius requiratur conſenſus in collatione
Beneficiorum vacantium per obitum ſui familiaris; ſic à Rota Romana, Bellamera
referente *a* deciſum habes, à Gomeſio *b* relat. Nec etiam poſſe in præſentia Cœ-
tus Cardinalium vnum ex eis voci ſuæ, ſeu maius ſuffragio in electione Pōtif. is dan-
do renunciare, ſcribit Laudenſis, *c* reddens rationem, quia ius eligendi Papam eſt
ius publicum; Hoſtienſis *d* verò ius Diuinum, & publicum eſſe affirmat; nam in-
quantum Papatus ſummus Magiſtratus eſt, in tantum ius eligendi, per quod creatur
Papa, ſummè publicum eſt, ius autem publicum pacto priuatorum immutari nō po-
teſt, nec etiam renunciari; ita Hoſtienſis, addens, *e* hoc ius eligendi Papam corpo-
rale eſſe, inhærens Cardinalatui, itaut ad nullum alium, quàm ad Cardinalem perti-
B neat, nec deuolui poſſit, itaut etiam poſt renunciationem eligere valeat; Manfredus. *f*
nec poſſe Cardin alem ius ſuum à ſe abdicare ſine conſenſu Summi Pontificis, dixit
etiam Rota Romana, *g* Paleotto referente.

a decis 631 n 3
b in reg Cancel. de impetr. benef. vacan. per obit. fam. Card. q 27. pag. apud me 231.
c de Card par 2 conclus. 16.
d in c. niſi cum pridem. 10 nu. 34 de renunciat.
e ibi nu. 35.
f decis 263.
g decis. 358. n. 3. diuerſor. par. 3. lib. 3.

PRIVILEGIVM XXXVI.

Quæ clauſulæ in Commiſſionibus cauſarum appoſitæ Cardinales non comprehendant.

IN Commiſſionibus cauſarum iudici faciendis neceſſariò apponitur facultas ci-
tandi, & inhibendi, nam ſi deficiat, & cauſa in Curia commiſſa reperiatur, non po-
C terit iudex commiſſarius extra Curiam citare, neque inhibere iudici à quo, Mando-
ſio teſte, *b* qui ita ſapientes reſcripta concipere dicit, & de ſtylo Curiæ eſſe, vt in
Commiſſione dicatur, *eum poteſtate citandi, & inhibendi tam in Curia, quàm extra
eam in partibus &c.* & poſt Mandoſium hoc idem ſcribit Marcheſanus. *i* Verùm
iſta non procedere in Cardinalibus, quibus ob reuerentiam nec Rotæ Auditores, nec
alij Iudices inhibent, idem Mandoſius, *k* & Lancell *l* affirmant; niſi tamen in Cō-
miſſione expreſſum ſit, *etiamſi Cardinalatus Dignitate præfulgeat*, vt innuit Archi-
diaconus, *m* & magis apertè loquitur Marcheſanus, *n* qui huius concluſionis ra-
tionem reddens, ſic ait, clauſulam ſcilicet, *omneſquè alios citandi, & inhibendi &c.*
neque Eminentiſs. Cardinales, neque Epiſcopos, neque Principes comprehendere,
& ad hoc vt comprehendantur, addendum eſt, *quacumque dignitate, preeminentia*
D *præditos, cuiuſuis ſtatus, gradus, & conditionis exiſtant, & præfulgeant, etiamſi
Cardinalatus, Epiſcopalis, Archiepiſcopalis, Patriarchalis, aut cuiuſuis alterius Digni-
tatis ſit &c.* quia inquam ſupradicta clauſula vires ſuas non extendit contra ſpeciali
nota dignos, & particulari priuilegio ſuffultos; quod ab Innocentio III. ſancitum
habes, *o* ibi, *digniores ſub generali clauſula non intelligantur incluſi &c.*

h tract de inhib. q. 3. nu 2.
i tract. commiſſ. par. 1. cap. 5. nu. 102.
K d. tract. q 4 nu 13. & 14.
l de attentat. poſt inhibit. in præfat. q. 3. cui inhibeatur, nu. 95. in 1. limit.
m c. quamis. in prin. ad intellectū illius c. de off. ordin. in 6
n loco ſupra cit. nu. 105.
o c. Sedes Apoſt. de reſcript.

PRIVILEGIVM XXXVII.

De ſcripturis à Cardinalibus in Conclaui receptis.

HAbemus in Gregorij X. Sanctione *p* ſuper electione Summi Pontificis, & for-
E ma in ea ſeruanda, nulli permittendum eſſe aditum ad Cardinales in Con-
claui exiſtentes, vel facultatem cum eis ſecretè loquendi; nec ipſi Cardinales aliquos
ad ſe venientes admittere debent, niſi eos, qui de voluntate omnium Cardinalium
inibi præſentium, pro his tantùm, quæ ad electionis inſtantis negocium pertinent,
vocarentur; nulli etiam fas eſt, ipſis Cardinalibus, vel eorum alicui nuncium mit-
tere, vel ſcripturam; qui verò contrafecerit, ſcripturam mittendo, vel nuncium, aut
cum aliquo ipſorum ſecretò loquendo, ipſo facto excommunicationis ſententiā in-
currit &c. vbi gloſſat. *q* notandum admonet, hunc Canonem latæ ſententiæ excō-
municationem continere. Verùm hac pœna, & huius Canonis diſpoſitione non li-
gari Cardinales colloquentes, vel ſcripturam recipientes, Card. Toletus *r* ſcripſit

p c. vbi periculū, §. hoc ſacro, verſ. nulli ad eoſdem, de elect. in 6.
q in verb. incurrat.
r in ſumma, ſeu inſtruct Sacerd. lib. 1. cap. 38 nu 1.

PRIVILEGIVM XXXVIII.

Cardinalis Legatus, vel alius ſi in Legatione, vel alibi moriatur, ſumptibus cuius ſit parentandus, & in quo loco. A

CArdinalis Legatus ſi in loco ſuæ Legationis diem clauſerit extremum, eius funus a Prælatis Prouinciæ, in qua conſtitutus erat Legatus, curandum erit; ita Petrus de Perus, *a* quem refert Decius; *b* & Iulius Lauorius, *c* qui hanc concluſionem, ſeu priuilegium declarat, non habere locum, quando Cardinalis Legatus haberet redditus ſui officij, vel bonorum ſuorum.

a in tract. de quart. canon. in 2. par. princip. cap. 13. prin q. 2. verſ. quæritur de Cardinalibus.
b conſ. 157. nu. 1 lib. 1.
c de priſc. recen. fun. mor. tit. 2. cap 16 nu. 31.

Cardinalis verò, qui non fuerat Legatus, ſed babebat Eccleſias, & Dignitates, ſumptibus Eccleſiæ, & Dignitatum ſupremum ſepulturæ honorem reportabit; ita Petrus de Vbald. & Decius locis citatis, reddentes rationem, Eccleſias ſcilicet, & Dignitates, quas Cardinalis habebat, teneri contribuere in expenſas funeris, quia talis Cardinalis gerit curam omnium Eccleſiarum ſuarum, & ideo conuenit, vt tales Eccleſiæ onera ſupportent; addit quoque Decius ibi, ſucceſſor in Beneficio tenetur ſoluere æs alienum contractum pro neceſſitate corporali Prælati defuncti, & ideo tenetur ad expenſas, & debita contracta tempore infirmitatis, ac funeris, quia hæc reſpiciunt corpus defuncti, vt eſt Marcelli I.C. reſponſum. *d* Verùm Abbas Panormitanus *e* optimè, vt mea fert opinio, hanc rem diſtinxit: quædam, inquit, ſunt impenſæ, quæ in remedium animæ defuncti fiunt, vt in clericis confluentibus ad officium ſepulturæ, & ſacra facienda, & hæ ad Eccleſiam pertinent; aliæ verò impenſæ, quæ fiunt, & tendunt ad viuorum conſanguineorum, & amicorum ſolatium, vt eſt apparatus funeris, pretioſa exequiarum pompa, conſtructio ſepulturæ, & quòd multi induantur luctuoſis veſtibus, & ſubminiſtratio alimentorum per quadraginta dies poſt obitum Cardinalis ſuis familiaribus, hę quidem ad hæredes patrimonij ipſius Cardinalis pertinent: hæc Panormitanus, & Decius locis ſupra relatis; & hanc rem latius quoque proſequuntur Io: Garzias, *f* Io. Bap.t. Aſinius, *g* & Decius, qui conſuluit in funere Gardinalis Triuultij (ni fallor) Antonij nomine, qui Romæ mortuus eſt anno Chriſti 1508. Iulio II. ſedente, & in Eccleſia S. Mariæ de Populo quieſcit cum hoc epitaphio. B C

d in l. 37 funeris ſumptus, ff. de relig & ſumpt. fun.
e in q. 3. incip. Sempronius clericus.
f tract. de expenſ. cap. 8. nu 15. & ſeqq.
g in com. ad l. 15 nu. 4. ff. de relig. & ſumpt. fun.

ANTONIO TRIVVLTIO MEDIOLANENSI
SVMMAE NOBILITATIS INTEGRITATISQ. VIRO
AC S. R. E. PRESB. CARD. COMENSI
QVI VIXIT ANNOS LI. MENS. II. D
OBIIT XV. KAL. APRILIS MDVIII.
IVLIO II. PONT. MAX.

Decius autem hoc tempore viuebat, nam Senis 12. die menſis Octobris anno 1535 diem clauſit, cuius poſtea corpus Piſas ad monumentum, quod ſibi viuens curauerat, translatum eſt, Io. Pichardo *h* teſte, apud quem ipſius Decij epitaphium videre poteris.

h in vitis recen. Iuriſconſult.

At ſi Cardinalis nec bona, nec hæredem, nec Eccleſiam habuerit, tunc Camera Apoſtolica funus curare debet, vt Iacobatius ſcribit relatus à Manfredo. *i* E

i decis 370.

Et idem quoque dicendum erit, ſi in bonis Cardinalis defuncti Camera Apoſtolica ſuccedat (quod ſpolium vocant) tunc enim Camera prædicta nedum funeris impenſas curabit, ſed etiam creditoribus defuncti ſatisfaciet; ita Decius, *K* qui loquitur in Papa accipiente bona Cardinalium defunctorum, itaut illa accipiat cum oneribus prædictis; & dum hæc ſcribebam, ita ſeruatum audiui in ſpolio Patriarchæ Conſtantinopolitani, qui & Archiepiſcopus Beneuentanus erat, & quoniam extra ſuā reſidentiam diem clauſit, Camera Apoſtolica in bonis ſucceſſit, ſumptuſquè funeris curauit.

K d. conſ. 157. nu 1. vol. 1.

Verùm

Digitized by Google

Verùm ſi Cardinalis abſque electione ſepulturæ decedat,quæſitum eſt,vbinam ſit ſepeliendus? Aliqui dixerunt in Baſilica Lateranenſi, ſi in Curia,in Suburbio, aut Villa moriatur; huius opinionis eſt Iulius Lauorius. *a* Cui quidem ſententiæ penitus non acquieſco, ſed magis puto ſepeliendos in Eccleſijs,ad quas intitulati erant, ibi enim ex iam dictis *b* iura Epiſcopalia habent, Epiſcopi verò in eorum Eccleſijs
A Cathedralibus, vbi Pontificalia exercent, tumulandi ſunt,nam ibi cenſentur habere domicilium, ex Concilio Tridentino. *c* Nec facit Bonifacij Octaui Sanctio *d* à Lauorio, vt ſuam tueatur ſententiam,adducta, quia cum hæc de priuatis viris loquatur, Cardinales veluti ſpeciali nota dignos non comprehendit. *e* Sicut etiam non obſtat, ſi dicatur, Cardinales in Romana Curia reſidentes vniuerſalis Eccleſiæ vna cum Summo Pontifice curam gerere, & Lateranenſem Eccleſiam Vrbis,& Orbis primariam appellari,ergo Cardinales ſepeliendos eſſe in illa Eccleſia, cuius contemplatione in Vrbe domicilium habere dicuntur,ſicut in Epiſcopis dictum eſt: quia ſi vera eſſet hæc argumentatio, etiam Papa ibi tumulandus eſſet, & nihilominus videmus (niſi alibi electa fuerit ab ipſis Pontificibus ſepultura) in Baſilica Principis Apoſtolorum ſepeliri, quæ quidem Baſilica adeo in hoc priuilegiata eſt, vt ſola Ro-
B manorum Pontificum cadauera recipiat,nec etiam ipſos Cardinales admittat, quod multis ab hinc annis obſeruatum affirmant: & ſcribit Lauorius, *f* ex hoc amiſiſſe legatum non paruæ ſummæ hanc Baſilicam, tanquam factum à quodam nobili ſub hac conditione, vt in ea ſepeliretur,quę tamen conditio adimpleri non potuit, cum etiam Canonici eiuſdem Baſilicæ non in Eccleſia, ſed in Sacriſtia tumulentur. Deniquę ſicuti Summus Pontifex ſi extra Vrbem moriatur,in Cathedrali illius loci ſepeliendus erit, ita quoque dicendum erit in Cardinalibus, dummodo à Dignitate non fuerint depoſiti, vel renunciauerint, tunc enim in Parochia ſepulchrum habebunt, ex eodem Iulio Lauorio. *g*

De ordine verò,& forma ſeruanda in ſepeliẽdis Cardinalibus,tam in Curia,quàm extra eam decedentibus, habes præter tradita in Cæremoniali Romano, *h* ſacræ
C Rituum Congregationis Decretum, *i* & à Iulio Lauorio *k* relatum.

a de priſc. recẽt. more funer. tit. 2. cap. 11. n. 47.
b priuil. 14.
c ſeſſ 23. cap 1. de reformat.
d in c is qui, de ſepult. in 6.
e ſup. in priu. 27
f de priſc. recent. funer. mor. tit. 2. cap. 11. nu 41.
g loco cit. nu 48
h lib. 1. ſect. 15. cap. 1. & lib. 2. ſect. 2. cap. 35.
i die 5. Maij 1600. Clemente VIII. ſedente.
K de priſc. recen, fun. mor. tit. 2. cap. 1. nu. 218.

PRIVILEGIVM XXXIX.

Memoriæ, & famæ Cardinalium mortuorum à Summis Pontificibus conſultum.

CArdinalium defunctorum memoriæ, & Dignitati Summi Pontifices conſulendũ eſſe putarunt; nec immeritò quidem, ad ipſos namquè pertinet Romanæ Ec-
D cleſiæ decus, quod præcipuè in Cardinalibus eius filijs primogenitis conſpicitur, & admiratur, totis viribus defendere, & illibatum ſeruare, vt notatur, & legitur in Bonifacij VIII. Sanctione; *l* & honorem viuo debitum etiam poſt mortem exhibendum probat Chaſſan. *m* Cum autem te compertum eſſet, familiares Cardinalium, præſertim viliorībus ſeruitijs addictos,petaphrenarios ſcilicet,credẽtiarios, coquos, ſtabuli magiſtros, & alios huiuſcemodi, & ita vulgariter nuncupatos, tanquam vultures ad rapinam inhiantes, itaut adagium illud, *ſi vultur es, expecta cadauer*, in hos potiſſimùm verificetur,ſequuta morte Cardinalis, cuius familiares, & inſeruientes erant, in illius non modicum dignitatis, & memoriæ detrimentum,aſſertæ conſuetudini,& priuilegijs inhærentes, bona ſub eorum cuſtodia,& in eorum miniſterijs teneri ſolita, inuitis hæredibus retinere,vel potius vſurpare conſueuiſſe, & vt Alcia-
E tus *n* ait

Patroclum falſis rapiunt hunc Troes in armis,
Hic ſocij, atque omnis turba pelaſga vetat.
Obtinet exuuias Hector, Graciquè cadauer,
Hæc fabella agitur, cum vir opimus obit,
Maxima rixa oritur, tandem ſed tranſigit hæres,
Et coruis aliquid, vulturibuſquè ſinit.

Quibus malis vt Sanctiſs. Pontifex Pius V. occurreret, modum, & ordinem procedẽdi in bonis Cardinalis defuncti præſcripſit,vt abuſus,& præiudicia tollerentur; vtquè

l c. Felicis. verſ. qui enim locus. de pœn. in 6.
m in catis. glor. mund. par. 1 con. ſid. 74.
n lib. 2. emblem. 83.

vtquè Cardinalium mortuorum dignitas illibata remaneat, perpetuò valitura Conſtitutione *a* ſanciuit.

Siquidem primo loco vetitum eſt antedictis familiaribus bona apud eos in eorum miniſterijs retineri ſolita occupare, ſed illa ſtatim Cardinalium hæredibus conſignare teneantur, conſuetudinibus, & priuilegijs quibuſcumque nõobſtantibus. §. 1.

Secundo loco diſponitur, vt annulus Cardinalitius nuncupatus & ornamenta Capellæ Cameræ Apoſtolicæ Commiſſario conſignentur; cuius quidem annuli valor quingentis Cameræ ducatis æſtimatur, & in aſſumptione ad Cardinalatus Dignitatem digito Candidati per Summum Pontificem, vt diximus, imponitur; ſequuta verò Cardinalis morte, non annulus, ſed valor Cameræ Apoſtolicæ debetur ex Iulij III. Sanctione; *b* & ideo Commiſſario eiuſdem Cameræ conſignandus edicitur: licèt hodie prædictus annuli valor non ampliùs Cameræ Apoſtolicæ, ſed Congregationi de Propaganda Fide, à Gregorio XV. erectæ, eodem Pontifice ita mandante, non expectata Cardinalis morte, perſoluitur. Ornamenta verò Capellæ ideo Commiſſario Cameræ conſignanda ſunt, vt pauperibus ſcilicet Prælatis ad Romanam Curiam pro tempore confluentibus, & paramenta (vt vocant) eccleſiaſtica, cum quibus in Proceſſionibus, alijſque Solemnitatibus per Romanos Pontifices fieri ſolitis, incedere poſſint, non habentibus, ſubueniatur, vt latius in d. Iulij III. Conſtitutione. A B

Tertio loco ſatisfaciendum eſt illis, qui pro vſu Cardinalis, & familiæ res cibarias dederunt, quod etiam à Sixto V. ſancitum habes, *c* in ijs præſertim, quæ piſtores tangunt; ſed cum hoc nomen, cibaria, nedum panem, ſed alia quoque alimenta comprehendat, ad tradita per Surdum, *d* & multis gaudere priuilegijs ſcripſerunt Doctores, ſignanter Bartolus, *e* & Alexander, *f* ideo magis latè patet Pij V. Sanctio de cibarijs loquens, quàm illa Sixti ad piſtores tantùm reſtricta.

Quarto loco veniunt, qui res veſtiarias ad vſum corporis ipſorum Cardinalium (non tamen ad ornatum, & pompam) neceſſarias ſubminiſtrarunt; & redditur ibi ratio, quia creditores ex huiuſmodi cauſis vt plurimùm ſunt pauperes, vel mercatores, qui pro illis aduehendis innumera ſubeunt pericula, & ſine illis Cardinales eorũ Dignitatis ſtatum vſque ab obitum ſubſtinere minimè potuiſſent, & requiſiti vtique veriſimiliter omnem honeſtam obligationem etiam cum iuramento in forma Cameræ contraxiſſent. Et de prælatione miſerabilium perſonarum in concurſu creditorum habes etiam Pij V. Conſtitutionem. *g* Sed & res veſtiarias ex diſpoſitione iuris communis alimentorum nomine comprehenſas eſſe teſtatur Surdus; *h* creditum igitur ex huiuſmodi cauſa proueniens, non ſecus ac de cibarijs diximus, priuilegiatum erit; nec inutile erit ad hanc rem videre, quæ ſcribit Garzias, *i* licèt ipſe loquatur in veſtiarijs pro funebri pompa factis. C

Quinto loco eſt cauſa mercenariorum, quibus certa merces conſtituta appareat; cùm ſi conſtituta non fuerit, non debetur, vt dixit Rota Romana apud Seraphinum; *K* cum igitur hoc etiam iure communi cautum ſit, inanis, & otioſa videtur diſpoſitio huius Conſtitutionis. Verùm Cherubinus iunior *l* contrarium aſſirmat, quia eius vires porrigit in familiares, qui eſſent ſoliti locare operas ſuas, & dominus conducere, hoc enim caſu ex generali Vrbis conſuetudine ſalarium etiam non conuentum debetur actione locati, ex Rotæ Romanæ deciſione; *m* & ita conſulti reſponderunt etiam Alexander, *n* & Socinus ſenior. *o* Cum igitur hęc Pij V. Sanctio quibuſcumque contrarijs, conſuetudinibuſquè deroget, prædicta Vrbis, & aliorum forſan locorum conſuetudo attendenda non erit, ſed ſimpliciter dicendum, ſalarium non conuentum non deberi. D

Huius denique Conſtitutionis, & eorum in ea contentorum Illuſtriſs. D. Cameræ Apoſtolicæ generalis Auditor deputatus eſt executor; & hic ſeruata forma in ipſa Conſtitutione tradita, ſi quid præter ibi expreſſa emerſerit, iuris communis diſpoſitionem ſeruabit. Quomodo autem de iure communi procedendum ſit in concurſu creditorum, Andream Gail. *p* conſule. Si verò vlterius ad ſubhaſtationem bonorum petentibus creditoribus deueniendum erit, Ioannes Baptiſta Aſinius modum aſſignat. *q* E

Præterea quæſitum eſt, an aromatarij concurrant cum creditoribus, qui cibaria dederunt? & negatiuè reſpondendum eſſe idem Pius V. edixit; *r* quàmuis quę poſtea Clemens VIII. *ſ* ſtatuit, prædictis derogaſſe videantur; ſiquidem in hac Conſtitutione habes, aromatarios pro quibuſuis pharmacis, & rebus medicinalibus vſque ad ſummam ſcutorum quinquaginta omnibus alijs etiam priuilegiatis præferendos

a Conſtit. 15. Bull. nou. tom. 2. pag. 194.
b Conſt. 8. Bull. nou. tom. 1. pag. 699.
c in Conſtit. 36. §. 7. Bullar. nou. tom. 2. pag. 536.
d tract. de alim. tit. 4. q. 1. nu. 2.
e in l. Mela nu. 5 vſque ad 12. ff. de alim. & cibar.
f conſ. 214. nu. 11. lib. 6.
g Conſt. 27. Bull. nou. tom. 2. pag. 204.
h tract. de alim. eod. tit. 4. q. 2. per tot.
i tract. de expen. & melior. cap. 8. num. 17. & ſeq.
K deciſ. 65. nu. 1 in nou.
l ad hanc Bullã ſchol. 2.
m deciſ. 559. nu. 2 par. 1. diuerſ.
n conſ. 109. nu. 1 lib 6.
o conſ. 196. per tot.
p pract. obſeru. lib. 2. obſeru. 25. per tot.
q tract. de execut §. 6. cap 1 & per tot §.
r in Conſtit. 15. Bullar. nou tom. 2 pag 195.
ſ Conſtit. 47 §. 10 & ſeq. Bull. nou. tom. 3. pag. 63.

rendos eſſe, nec in diſcuſſionibus cum alijs creditoribus venire, moratoriaſquè contra ipſos aromatarios nullam habere vim. Quæ quidem nec ratione carent, nam medicina adeo vtilis, & neceſſaria dicitur, vt ſub nomine, & appellatione victus, & alimentorum contineatur, Tiraquello teſte. *a* Et poſſe fiſcum ab hærede tanquam ab indigno auocare hæreditatem, ſi medicum, & medicamenta non adhibuit de-
A functo, dum ægrotabat, Martinus Laudenſis *b* affirmat, atque hoc idem ſcripſerunt Tiraquell. *c* & Surdus. *d*

Quibus tamen non obſtantibus, aromatarios non eſſe præferendos illis, qui cibaria dederunt, exiſtimo. Primò quia, vt ipſe Pius *e* ait, quæ ex officinis aromatariorũ miniſtrantur, non ſunt ad vſum quotidianum neceſſaria; quam veritatem pluribus comprobat Tiraquell. *f* & vltra ſexcenteſimum annum Romanum Populum medicina caruiſſe, eamquè tandem expertam damnaſſe, teſtatur Plinius, *g* qui multa in huius artis deteſtationem refert *;* & Archades nullis medicaminibus vti, idem Plinius *h* ſcribit. Secundò quia non valet argumentum, Titio relicta ſunt cibaria, ergo etiam medicamina, quàmuis ex iam dictis lato ſumpto vocabulo, hæc ſub alimentorum nomine contineantur; magis enim priuilegiata eſſe cibaria, quàm me-
B dicamina, Caius I.C. affirmat, *i* & probat Surdus; *k* nec obligatus ad cibandum medicinas ſubminiſtrare tenetur, ſicut ſub legato victus non venit medicina, ob diuerſitatem finis eorum; ſiquidem victus ad replendum, medicina ad euacuandũ dirigitur, Butrio teſte, *l* & alijs à Surdo *m* relatis; qui quidem Surdus diſtinguendo procedit, itaut qui tenetur alere, teneatur etiam ad medicamina, qui verò cibaria tantùm miniſtrat, medicinas non præſtabit.

a tract. de nobil. cap 31 nu. 395.
b tract. de fiſc. concluſ. 42.
c loco cit. n. 395
d tract. de alim. tit. 4. q. 5 in prin.
e d. Conſtit. loco cit.
f loco ſupra relato à nu 408. vſque ad 522.
g lib. 29. natur. hiſtor cap. 1.
h lib. 2. cap. 8.
i l. in reb §. peſſunt, ff. commod.
k tract. de alim. tit. 4. q. 3.
l in c. ſi Epiſcop. num 7 de off. ordin. in 6.
m d tract. de alim. tit. 4. q. 5. nu 11.

Ad priuilegia verò aromatariorum à Clemente VIII. conceſſa reſpondetur, cum in ijs, qui cibaria dederunt, non exprimantur, non eſt præſumendum voluiſſe illis derogare; quia priuilegio confirmato, & habenti duplicem confirmationem, ex iure communi ſcilicet, & ſummorum Pontificum Sanctionibus, nunquam cenſetur derogatum, niſi fiat expreſſa mentio de confirmatione ab ipſo derogare volente, vt con-
C ſulti reſponderunt Alexander, *n* & Romanus. *o*

Quæ verò de familiaribus Cardinalium dicta ſunt, inſeruientibus etiam alijs Romanæ Curiæ Prælatis adaptantur, & in eadem Pij V. Conſtitutione videre eſt.

Quod verò attinet ad ſalarij, & mercedis petitionem, & quanto tempore durer actio iſta petendi, Pauli III. Sanctionem *p* lege; ex ea enim cognoſces, intra annum à die obitus debitoris, & pro biennio tantùm, & non vltra peti poſſe.

n conſ. 30. nu. 1. & 2 lib. 5, & latiùs conſ. 123. nu. 7 lib. 4.
o conſ. 327. nu. 7 & ibi Mandoſ.
p Conſt 42. Bullar. nou tom. 1 pag 681.

PRIVILEGIVM XL.

De Cardinalium funere.

D QVod in aliorum funere diuerſo modo, & iuxta cuiuſque volũtatis, ſeu deuotionis affectum obſeruatur, ex generali, & approbata Romanæ Curiæ cõſuetudine in Cardinalium parentatione quadrageſimus dies aſſignatus cernitur. Refert enim Durandus, *q* quoſdam ad tertiam diem, alios ad ſeptimã, nonnullos ad nonã, rurſus alios ad trigeſimã, alios ad quadrageſimã, quoſdam ad quinquageſimã, non paucos ad ſexageſimam, & plures ad centeſimã diem funerandi ſolemnia protelaſſe; & hoc idem, multa etiam addendo, ſcribit Iulius Lauorius, *r* ſed ante eum Polydorus Virgilius. *ſ* Verùm in Cardinalibus quadrageſimam diem ex Romanæ Curiæ approbata conſuetudine præfinitam eſſe diximus, & toto iſto tempore familiares in Domo Cardinalis defuncti, veſtibus induti lugubribus, eandem, quam Domino viuente, panis, & vini portionem in ſingulos recipiunt dies, vt etiam tyronibus in
E Aula Romana notiſſimum extat, & in Cæremoniali Romano *t* hæc leguntur. *Familia verò defuncti* (ideſt Cardinalis) *ſolet per quadraginta dies ſuſtineri in eius domo: tandem vnicuique redditur aliquod præmium, vel ſecundùm taxationem à Domino factam, vel vt executores cenſuerint, habita ratione ſeruitij, temporis, & qualitatis:* hæc in Cæremoniali. Hunc verò quadrageſimum dierum numerum ex veteri Teſtamento originem habuiſſe exiſtimo; legimus enim in Geneſi, *u* Ioſephum præcepiſſe ſeruis ſuis, vt aromatibus conderent patrem, quibus iuſſa explentibus tranſierunt quadraginta dies, & additur; *iſte quippe mos erat cadauerum conditorum*; pondero illa verba, *mos erat*, immediatè

q in rational. Diuin. offic. lib. 7. cap. 35. à nu. 5. vſque ad 14
r de priſc. recent. mor. funer. tit. 2. cap 15. à nu 72. vſque ad 103.
ſ de rer. inuent. lib 6. cap 10.
t lib. 1. ſect. 15. cap. 1. in fin.
u cap 50 in prin

poſt enumerationem quadraginta dierum, quos ſerui inſumpſerunt in condendo Iacob defuncto atomatibus; Iuber hic verba Geneſis referre, *Quod cernens Ioſeph, ruit ſuper faciem patris flens, & deoſculans eum, præcepitquè ſeruis ſuis medicis, vt aromatibus condirent patrem, quibus iuſſa explentibus tranſierunt quadraginta dies, iſte quippe mos erat cadauerum conditorum &c.*

a loco cit. nu. 9. & 10.

Deſignat verò hic quadragenarius dies, vt Durando *a* placet, quatuor Euangeliorum doctrinam, & decem legis præcepta; etenim cum Cardinales vniuerſalis Eccleſiæ Cardines dicantur, & ſint, ſi quid per fragilitatem humanæ carnis contra prædicta legis præcepta, & Euangeliorum doctrinam omittendo, vel committendo deliquerint, familiarium orationibus, & aliorum adiuti, veniam ab Omnipotenti Deo conſequi mereantur: & ſicuti ſerui Iacob per quadraginta dies in eius corpote aromatibus condiendo vacarunt, ita etiam familiares ad animam defuncti Cardinalis ſpiritualibus aromatibus, ideſt orationibus, & ieiunijs purgandam, quadraginta dierum ſpatio in domo defuncti permaneant; ſpiritualis enim pœnitentiæ tempus Quadrageſima ſignificat, eodem Durando *b* teſte, qui etiam alia multa colligit de hoc quadragenario numero: quæ etiam in re ſi plura cupis, ex Diuo Auguſtino, *c* & Innocentio III. *d* ad ſaturitatem cognoſces. Sic etiam Moyſes, & Helias per ieiunium, & orationem quadraginta dierum quæ à Deo petierant, obtinuerunt. *e* Et in Euangelica Lege poſt Quadrageſimã benè obſeruatam, poſt veram peccatorum noſtrorum peractam pœnitentiam, ad Cœnam immaculati Agni nos Chriſtifideles vocati, & admiſſi ſumus; & Chriſtus Dominus noſter deuicta morte à mertuis reſurgens, per quadraginta dies cum Apoſtolis manſit, exinde ad Patrem aſcendens, promiſſum illis Spiritum Sanctum de Cœlo miſit. Patet igitur, quadrageſimum hunc dierum numerum in vtraque lege multis decoratum eſſe priuilegijs. Et ab Honorio Principe in funere Theodoſij Imperatoris eius patris hâc quadraginta dierum parentationem obſeruatam fuiſſe Diuus Ambroſius teſtatur *f* his verbis: *Eius ergo Principis & proximè conclamauimus obitum, & nunc quadrageſimum celebramus diem, aſſiſtente ſacris Altaribus Honorio Principe; qui ſicut S. Ioſeph patri ſuo Iacob quadraginta humanitatis officia detulit, ita hic Theodoſio patri iuſta perſoluit &c.*

A

B

C

b d. rational. lib. 6 cap. 28. & 32. in prin.

c tract. 17. in Ioann poſt prin.

d Serm. 2. in die Cineruni. verſ. quadrageſimus numerus.

e Exod cap. 24. & Reg. 3. cap. 19

f de obitu Theodoſij.

PRIVILEGIVM XLI.

De Optione Cardinalium.

Licèt optio Eminentiſs. & Reuerendiſs. DD. Cardinalium non vera, & propria dicatur optio, ſed potius ſimilitudinaria, & exemplaris ſit appellanda, vt ait Monera; *g* ex priuilegio tamen Summi Pontificis inducta eſt conſuetudo optandi in ampliſſimo, ac eminentiſſimo Collegio S.R.E. Cardinalium Titulos Epiſcopales, Presbyterales, & Diaconales, quæ tamen inter ipſos tantùm de Collegio fit, vt eſt notorium, & idem Moneta *b* tradit. Poſita autem huiuſmodi conſuetudine, orta fuit dubitatio, an Dominus Cardinalis optans nouum Titulum ſi exegit penſiones domus ſpectantes ad Titulum dimiſſum, teneatur ad reſtitutionem anticipatè exactarum? & in vna Romana pecuniaria 13. Februarij 1626. coram Durano, quæ impreſſa eſt deciſ. 20. fuit dictum, diuidendas eſſe has penſiones pro rata temporis inter dimittentem, & optantem, quia optans nouum Titulum deſinit eſſe Titularis Tituli dimiſſi.

D

g tract. de option. cap 14. 3. nu fin.

b d. tract. de option. cap. 2. q. 2. nu. 44.

E

A. D. G.

Digitized by Google

A. M. D. G.

A

IACOBI COHELLII

I. V. C. VRBEVETANI.

NOTITIA

B

CARDINALATVS.

PARS SECVNDA.

CAPVT XVII.

C

De Vicecancellario.

ECcleſiam Dei, quæ collectio fidelium eſt, & in Pontifice Maximo, ac S. R. E. Cardinalibus repræſentatur, vt ſupra in prima parte pluribus in locis diximus, vtriuſque gladij ſpiritualis, ac temporalis habere poteſtatem, nemo ſanæ mentis negat, multiſquè illuſtrium Scriptorum ex omni natione monumentis comprobat luciđiſſimum eiuſdem Romanæ Eccleſiæ Sydus Robertus Cardinalis Belarminus, *a* & alia congerit Germonius. *b* Sed hanc vtriuſque
D gladij poteſtatem in ipſius Summi Pontificis Dignitate tanquam Beati Petri Succeſſoris locatam, & oſſibus (vt ita loquar) inhærentem eſſe, Hiſtoricorum, Canoniſtarum, Theologorum rationibus, & argumentis idem Belarminus *c* comprobat. Pontificem verò Maximum nonniſi de conſilio fratrum ſuorum S.R.E. Cardinalium hac poteſtate vti ſolere, latè diximus ſupra. *d* Verùm quia idem Pontifex totius ſacri Collegij votum quandoque requirit, vt oſtenſum eſt ſupra in prima parte; quãdoque etiam ſingulorum Cardinalium fidem ſequitur, in hac igitur ſecunda parte hac de re agendum nobis erit. Et quoniam S. R. E. Vicecancellarius in Romana Curia, & apud Chriſti Domini Vicarium, Beatiquè Petri Succeſſorem primum obtinet locum, vt pluribus probant Sarnenſis, *e* Veſtrius, *f* & illi addens, Tholoſanus, *g* alijquè multi, quamuis Mandoſius *h* horum ſententijs non omnino ac-
E quieſcere videatur, arguendo ab ordine ſcripturæ, iuxta quem (vt ipſe ait) primo loco ponitur Camerarius, exinde Cancellarius, attamen communi Scribentium voto receptum eſt, Vicecancellarium omnibus alijs Romani Pontificis Officialibus præferendum eſſe, Gambara ſic atteſtante, *i* nec ordo ſcripturæ, quo Mandoſius innititur, eſt vniformis, quia in multis alijs Codicibus primo loco ponitur Vicecancellarius, vt apud Caſſaneum; *K* cum autem ius ſuum vnicuique tribuendum ſit, ſitquè etiam ordo Dignitatum ſeruandus ex Vlpiano, *l* primo igitur loco de Vicecancellario dicamus.

Ex ampliſſimo, & Eminentiſſimo S. R. E. Cardinalium Collegio Vicecancellarius hodie, & multis ab hinc annis eligitur: & magna quidem ratione ſancitum eſſe a

a tract. de poteſt Papæ in temper in prin.
b de ſacrer immunit. lib 2. cap. 13. & 14.
c d. tract. cap. 3. 4. 5. & alibi.
d princ. 2.
e in prooem. reg. Cancel. q. 1 & in reg. vtriuſque ſignat. compen.
f in pract. lib. 1. cap. 4.
g in ſyntag iur. vniu. lib. 15. cap. 42 in prin.
h in gloſ. facult. Regen. §. volites, verb. Vicecanc.
i de off. & poteſt. leg. de later. lib. 9. num. 76.
K in cath. glor. Mund. par. 4. conſid. 19.
l in l. 1. & 2. ff. de albo ſcrib.

Summis Pontificibus, vt hoc Officium Cardinali, & non inferiori committatur, oſtendit Gomeſius *a* qui ex grauitate muneris, & ex conuenientia Officij hanc veritatem probat. Ex grauitate quidem muneris, quia Viceecancellarius propter ſceptrum iuſtitiæ, quod habet ſupremum, inter omnes debet habere principatum, ſicut & ipſa iuſtitia alias omnes antecellit virtutes, vt Ariſtoteles *b* teſtatur, & Iuſtinianus Imperator *c* comprobat: ex conuenientia autem ita Gomeſius loquitur; conueniens igitur fuit, non vt antea, ſimplicibus, & priuatis viris, ſed perſonis magnæ, A
& illuſtri Dignitate prædictis, cuiuſmodi ſunt Cardinales, hoc Officium commendate, vt ſic & perſonæ huiuſmodi, & Dignitatis acceſſione ſplendorem, & nominis celebritatem caperet; hæc Gomeſius, quibus ex verbis innoteſcit, priuatos quoque viros Officium hoc exercuiſſe; & ad Bonifacij Octaui tempora duraſſe, ex prooemio Sexti Decretalis collige, ibi, *ac dilectum filium Riccardum de Senis S.R.E. Viceecancellarium I.V.D &c.* vbi gloſſat. *d* notat, hunc Riccardum fuiſſe poſtea creatum Cardinalem, & Eccleſiam S.Euſtachij in Titulum Diaconalem illi aſſignatam, vt refert etiam Ciacconius *e* Sed ante Bonifacium modò à Cardinalibus ad priuatos viros, & iterum ad Cardinales remeaſſe Viceecancelliaratus Officium aſſerit, multiſquè comprobat exemplis, & argumentis Mandoſius, *f* qui etiam S. Hieronymum, & Cardinalem, & Viceecancellarium anno Salutis 370. Damaſo Papa ſedente, fuiſſe B
affirmat; & paulò inferius *g* refert gloſſam exponentem Bibliothecarium, ideſt Cancellarium: & antiquitùs ita fuiſſe appellatum notat etiam Caſſaneus *h* ex e. Hadrianus Papa ſecundus, iuncta gloſ. ibi, in verb. Bibliothecarius.

Verùm Quæſtoris quoque nomen Viceecancellario adaptari poſſe Lucas de Penna *i* apertè ſcribit in hæc verba, *æquum tamen erat ſcrinijs vnum præeſſe Magiſtrum, & erant, vt hodie ſunt, Secretarij D. Papæ, qui circa talia Officia poſt Viceecancellariū, qui fungitur vice Quæſtoris, omnibus ſunt maiores &c.* Vt autē Quæſtoris Officiū idē Lucas deſignet, Caſſiodori *K* verba refert. Et in triplici differentia eſſe Quæſtores, ex Vlpiano *l* colligere fas eſt, & nos latè diximus in tract. de Theſaurario Papæ; quamuis ibi de Quæſtore in ordine ad conquirendas pecunias dictum ſit, hic verò de Quæſtore iuxta formulam à Caſſiodoro traditam intelligamus, iuſtitiæ quippe ſceptrum habente, & ſi quid Princeps dubitet, à Quæſtore requirat, qui eſt theſaurus famæ publicæ, armarium legum, imitator prudentiſſimus antiquorum, mores alienos corrigens, & ſuos debita integritate cuſtodiens; adeſſe debet in eo ſcientia iuris, cautela ſermonis, firmitas animi, vt à iuſtitiæ tramite nullis muneribus, nullis terroribus auferatur; hæc, aliaquè multa Caſſiodorus locis ſupra relatis: & videndus eſt etiam Guliel. Bened. *m* C

Sed & ea, quæ Petrus Gregorius Tholoſanus *n* de Cancellario Franciæ congerit, non iniucundè Viceecancellario Papæ adaptantur, præcipuè dum ait: *eſt huius maxima poteſtas, & Dignitas, Principis os, quod mentem Regis explicat, & leges eius nomine ſigit, & refigit, Præfectus iuris, & æquitatis cuſtos, & diſpenſator ſupra iuris rigidas leges.* D

Hic eſt, qui leges Regni cancellat iniquas,
Et mandata pij Principis æqua facit,
Si quid obeſt populo, aut legibus eſt inimicum
Quidquid obeſt per eum deſinit eſſe nocens.

Hæc Tholoſanus, qui, vt diximus, de Cancellario Regni Franciæ loquitur. Verùm Guliel. de Benedic. *o* poſt relatos Cancellarios, qui ſub Imperatoribus, & Regibus diuerſis fuerunt, & quas habuerunt poteſtates, ac dignitates, tandem ad rem noſtram ſic loquitur. *p Similitèr habuit Eccleſia Romana, & Papa Cancellarium, qui Bibliothecarius vocabatur, quiuè cum ſemel ex gloria propter excellentiam tantæ Dignitatis cum Papa ſatageret contendere de pari, ſtatutum fuit pro lege, quòd non Cancellarius, ſed Viceecancellarius Papæ à cætero vocaretur, quod & hodie ſeruatur. Et iſte Viceecancellarius in Curia Romana eſt ille, qui Regulas Apoſtolicas regit, cuius diſpoſitione dantur in Curia, & extra Beneficia cum ſubſcriptione duorum Abbreuiatorum, & eſt iudex in pertinentibus ad expeditionem Bullarum, ita quòd in Curia maior eſt poſt Papam, ſicut in Francia Cancellarius eſt maior poſt Regem: & inde eſt, quòd Viceecancellarius Papæ olim vocabatur Bibliothecarius,* E

quia

a in prooem. regul. Cancel. q. 1. ſub tit.
b lib. 2. Ethic.
c in Auth. vt omnes obed. iud. prouin. in prin.
d in verb. Viceecancellarium.
e in vita Bonifacij VIII. in 2 creat. eſt Card. 13.
f in gloſ. facult. Reg. §. volentes, verb. Viceecanc. verſ hoc officiū.
g verſ. dum autē gloſſa.
h in cathal. glor. Mund per 4 conſid. 13.
i in rub. C. de magiſ. ſacr ſcrinior. circa fin. lib. 12. & in rub. C. de quæſtor. eod. lib.
K lib. 5 var. epiſt. 3. & 4. lib. 5. form. 5. lib. 10. epiſt. 6.
l l. 1. ff. de off. quæſtor. & ibi gloſ. in verb plebeios.
m in repet c. Raynutius, deciſ. 11. nu 195.
n in ſyntag. iur. vniu. lib. 47 cap. 29 per tot.
o in repet. c. Raynutius. in verb. & vxorem nomine, deciſ. 11. nu. 193. & ſeq.
p ſub nu. 203.

*quia ad eum ſpectabat cuſtodire libros Bullarum, & libros Regularum; & Extra-
uagantium; ex quo in Curia practicatur, quòd certam capit partem de Regiſtro
Bullarum, quia tenetur de omnibus ibi contentis reddere rationem: eſt enim Præ-
ſes iuſtitiæ in Curia, ponit decretum irritans, & alias clauſulas, & ſedere poteſt,
ac ſtare cum Auditoribus* Rotæ *in deciſione cauſarum, etiam in præſentia* Papæ, *a*
A *ſicut vidiſtis de Cancellario Franciæ, qui tanquam primus poſt Regem præſidet in
omnibus Parlamentis* Regni; *ſicut & Moyſes in Regno, & Synagoga Iudæorum pro
Deo verus Cancellarius fuit, ſic ſolus Papa in Eccleſia Dei Cancellarius vocatur, cu-
ius, & Dei vnum, & idem dicitur eſſe Conſiſtorium.* Hæc Guliel. videndus: mul-
ta quoque ad rem congerit Gabriel Berart. *b* Et hoc idem ſcripſit etiam Barthol
Chaſſaneus; *c* & Budeus, *d* Magiſtratū hunc Præfecto Prætorio ſimilem eſſe ſcri-
bit, & multa de illius dignitate, officio, iuriſdictione refert; quos licèt Gallos Lu-
douicus tamen Gomeſius Hiſpanus ſequutus eſt, reiecto tamen ſomnio, quod ex
gloſ. antiq. ad Regulas Cancellariæ hauſerunt, de mutatione nominis Cancellarij in
Vicecancellarium, ſiquidem Gomeſius *e* hæc ait. *Sed quàm iſta, Deus immorta-
lis, frigida ſint, & à vero aliena, qui vel parùm hiſtoriam eccleſiaſticam calluerit,
ſatis dignoſcere poteſt; nam quòd Cardinalis Cancellariæ contenderit vnquam de
B paritate cum Papa, vel appellatus fuerit vnquam Cancellarius, & poſtea ordina-
tum, quòd Vicecancellarius diceretur, nullibi legimus, ſed ſunt quædam ſomnia; &
ideo ego arbitror, aliunde hoc nomen Vicecancellarij proceſſiſſe: nam conſtat, Sum-
mum* Pontificem *ſolum in Eccleſia Dei appellari ſicut Moyſes Cancellarium Dei, cum
quo vnum, & idem Conſiſtorium facit; ſi igitur* Papa *eſt Cancellarius, non videba-
tur conueniens, alium eſſe Cancellarium* Papæ *ſimilem nomine, ſed potius Vicecan-
cellarium, qui eius vices gereret; ſicut* Rex *in Regno ſuo non facit Regem, ſed Vice-
regem: & hoc etiam alia ratione ſuadetur, quia, vt ſuperius dictum eſt, Cancella-
ria Apoſtolica prior fuit, quàm Vicecancellarij promotio, & Cancellaria repræſen-
tat Sedem Apoſtolicam, quæ habetur pro* Cancellario; *hinc eſt, quòd quando Audi-
C tor remittit cauſam ad Cancellarium, dicitur eam remittere ad Conſiſtorium* Papæ,
*quod habetur pro Cancellario, non autem remittitur ad Vicecancellarium, vt eſt
deciſio Rotæ notabilis; & eodem modo dicimus, quòd in Curia Romana nulla parti-
cularis perſona eſt fiſcus, ſed ipſamet Sedes Apoſtolica, & ideo qui hodie gerit in
Curia officium fiſci, non appellatur fiſcus: ſed vel Aduocatus, vel* Procurator *fiſci:
ſic Vicecancellarius non dicitur Cancellarius, quia ipſe* Papa, *ac Sedes Apoſtolica di-
cuntur Cancellarij: & ſunt ipſa Cancellaria.* Hæc Gomeſius.

Verùmenimuerò antiquis temporibus etiam aliquando Cancellarium legimus,
vt apud Ciaconium, *f* qui Ioannem Cardinalem Cancellarium dicit; & hoc idem
obſeruat Cherubin. iunior, *g* & quendam Raynerium omnium primum Vicecan-
cellarij nomen inueniſſe idem Ciaconius *h* ſcribit, & confirmat Mandoſius, ad-
dens, hoc contigiſſe anno ſalutis 1216. & ex Panuino *i* hoc innoteſcere; qui quidē
D Panuinus hoc idem repetit in vita Gregorij VIII. à quo nullum fuiſſe creatum Car-
dinalem affirmat, ſed quendam Dominum Moyſem Canonicum Regularem Latera-
nenſem Subdiaconum hoc munus aſſumpſiſſe, & cum non eſſet Cardinalis, non
Cancellarius, vt antea, ſed Vicecancellarius appellatus fuit; vide Ciaconum. *K* At
Cherubinus iunior *l* huius nominis variationem reddens ſic loquitur: *quando
prius officium hoc à Cardinali regebatur, Cancellarius dictus eſt, quando autem ad
priuatos viros deſcendit, tunc Vicecancellarij nomen inditum, & hoc vltimum no-
men remanſit:* Quæ tamen ex Gambar. *m* mutuatus eſt, dum reprehendens Do-
ctores in Clem. ne Romani, volentes reddere cauſam, cur magis Vicecancellarius,
quàm Cancellarius dicatur, narrant ſomnia (vt ipſe ait) de B. Laurentio, item quia
contentio poteſtatis erat inter ipſum, & Papam, quæ omnia à vero abſunt; quia
E veritas rei (inquit) ex antiquis Regiſtris colligitur à ducentis annis ſupra, quando
Cardinalis gerebat hoc officium, vocabatur Cancellarius, quando inferior, Vice-
cancellarius; & cum 90. annis continuis accidiſſet, vt officium iſtud permanſerit
apud non Cardinales, nomen Cancellarij non eſt auditum, ſed Vicecancellarij, quod
nomen poſtea remanſit, & eo nuncupati etiam ſunt Cardinales; quæ autem dixi,
probantur ex inſpectione antiquorum Regiſtrorum, quæ ipſe Gambarus vidiſſe te-
ſtatur opera Reu. D. Baptiſtæ Bini Regentis Cancellariæ, qui primus rem hanc ani-
maduertit; Hactenus Gambar. & Honorio III. ſedente Raynerium quendam de

a Steph. Grat. diſcept. forenſ. cap. 298. nu. 30.

b de viſitat. temporal. cap. 10. de Cancellario, Regente, Reg. Conſiliar. per tot.

c in cathal. glor. mund. par. 4. conſid. 13.

d in pandect. ad tit. de off. Præfect. Prætor.

e in proœm. reg. Cancel. tit. Epiſ. oper. dignit. diminutio, verſ. ſolutio Laurentius &c.

f in vita Innoc. III

g in compend. ad Bull. 3 Martini V. ſchol. 2.

h in vita Honorij III.

i in tract. de Cardinal.

K in vita Gregorij VIII. in obitu ipſius.

l ad Bullam 34 Clem. VII. ſchol. 2.

m de off. & poteſt. Legat. lib 9. nu. 77.

a in vita Honorij III.
b loco cit in gloſ. facult. Reg.

Caſtro veteri Tudertinæ Diœceſis Vicecancellarium (non tamen Cardinalem) fuiſſe, & huius nominis variationem inueniſſe ſcribit Ciaconius. *a* Ac Mandoſius *b* ex Bullis Benedicti IX. Gregorij VI. Clementis II. Damaſi II. & Leonis IX. in Eccleſia Portuenſi prædicta quoque collegiſſe affirmat, & tandem concludit, negari non poſſe, quin à 950. annis citra officium huiuſmodi in perſonam Cardinalis eſſe cœperit, licèt poſtea cum ex nonnullorum Pontificum negligentia, nempe Leonis V. Chriſtophori Sergij III. & quorundam aliorum Pontificia Dignitas valdè demiſſa, A & diminuta eſſet, Vicecancellariatus etiam officium vileſcere cœpiſſet, & ad priuatos viros rediiſſet; ex quo tamen Bonifacius VIII. B. Petri Succeſſor fuit, Vicecancellarij officium in perſonam Cardinalis reſtitutum ſemper ad hæc noſtra tempora permanſit: quàmuis Ferdinandus Vghellus *c* dicat, Ioannem Borgiam ſub Innocentio VIII. Vicecancellarium fuiſſe, & poſtea ab Alexandro VI. Pont. pridie Kal. Septembris 1492. ſacra Purpura decoratum: & Ciaconius *d* ſcribit, ſub Benedicto XI. Vicecancellarij munus exercuiſſe D. Papinianum Taurinas Canonicum Regularem Epiſcopum Parmenſem.

c in addit vita Ioann. Borgia in vita Alex. VI. in 1. creation. Card. I. apud Ciacon. tom 2. col. 1324.
d in vita Benedicti XI.

Sed iam ſatis dictum eſt de nomine; ad iuriſdictionem, & poteſtatem tranſeamus. Iuriſdictio autem, & poteſtas Vicecancellarij maxima eſt, quippequi expeditionibus B totius Orbis in rebus beneficialibus, & officialibus, ac Miniſtris Cancellariæ Apoſtolicæ (de quibus dicemus infra) ipſe præeſt, vt poſt Veſtrium, & alios ſcribit Lælius Zecchius *e* Neque ſolùm in beneficialibus, ſed etiam in cauſis prophanis, & Commiſſionibus cauſarum, quòd tranſgredi poſſit formam iuris, ſcripſit Gambarus, *f* Et eſſe Preſidem iuſtitiæ in Curia, apponere decretum irritans, ex alias clauſulas, ac ſedere, & ſtare poſſe cum Auditoribus Rotæ in deciſione cauſarum, etiam in præſentia Papæ, diximus ſupra ex Guliel. de Benedictis, & Chaſſaneo, Summorumquè Pontificum Conſtitutiones legentibus notum erit.

e de Repub. Eccleſ. tit. de Statu Prelat cap 4.
f de off. legat. lib. 9. nu. 79.

Fundamentum verò iuriſdictionis ipſius Vicecancellarij in Reſcriptis, & Sanctionibus Summorum Pontificum iactum eſt, & licèt antiquiſſimum, ex Conſtitutione tamen Martini V. *g* nunc magis eluceſcit, dum ait, quòd ſi Notarij Apoſtolici, ac eorum Abbreuiatores, & alij in iuſtitia, ac etiam gratia literarum Apoſtolicarum Abbreuiatores taxam nimiam pro minutis ſuis petierint, ac etiam ſi literæ C Apoſtolicæ exceſſiuè taxatæ fuerint, ſuper exceſſibus huiuſmodi per partes ad Vicecancellarium, aut de mandato ſuo, vel ipſo abſente, ad eius Locumtenentem, ſeu Præſidentem in Cancellaria prædicta habeantur recurſus &c. Ex quibus, aliiſquè in d. Conſtitutione ſancitis pluribus in locis iuriſdictio Vicecancellarij eluceſcit. Sed & ante Martinum V. & Ioannem XXII. qui Martinum per annos fermè centum in Pontificatu præuenerat, Vicecancellarium, Scriptores, & Correctores literarum Apoſtolicarum extitiſſe, Polydorus Virgilius *h* teſtatur; Regulas tamen Cancellariæ nondum compoſitas, ſed primum omnium ipſum Ioannem XXII tanquam bonum Domus ſuæ patremfamilias eas introduxiſſe, nec ſolùm Regulas, ſed etiam Beneficiorum electiuorum reſeruationes, ac taxas, quibus æſtimarentur; D inueniſſe, Collegium quoque Scriptorum Apoſtolicorum antea ſine ordine vagans numero diſtrinxiſſe, Gomeſius *i* ſcribit; & paulò infra hæc addit; *quando aliud de ſe dignum Ioannes præſtitiſſet, illud tamen erit omnibus ſæculis memorandum, quod primus omnium Cancellariam, & Vicecancellarii Dignitatem, ac Rotæ tribunal illuſtrauit, quæ ſunt duo in Vrbe luminaria, & Collegia præſtantiora*; quibus ambobus Vicecancellarius præeſt.

g Conſt. 3. Bullar nou. tom. 1. pag 251. §. 2.
h de rer. inuentor. lib. 8. cap. 2.
i in prooem Reg. Cancell. ſub tit. Epiſcopor. dignit. dimin. pag. apud me 7.

Quod attinet ad Regulas Cancellariæ, habes inter eaſdem Regulas 69. in qua de poteſtate D. Vicecancellarij ita cautum legimus. *K* Primò quòd poſſit committere abſolutionem illorum, qui ignoranter in ſupplicationibus, vel in literis Apoſtolicis aliquid ſcriberent, corrigerent, vel delerent. Item quòd poſſit corrigere nomina, & cognomina perſonarum, non tamen eorum, quibus gratiæ, & conceſſiones fiunt, ac Beneficiorum, dum tamen de corpore conſtet. Item quòd poſſit omnes curas beneficiales etiam non deuolutas committere in Curia, cum poteſtate E citandi ad partes. Item quòd proceſſus Apoſtolica auctoritate decretos aggrauare poſſit, cum inuocatione brachij ſecularis, ſententiaſquè executioni demandari facere contra intruſos, & intrudendos per literas Apoſtolicas deſuper conficiendas, & non aliàs. Item quòd poſſit ſignare ſupplicationes manibus duorum Referendariorū ſignatas de Beneficijs Eccleſiaſticis ſecularibus, & regularibus diſpoſitioni Apoſtolicæ

K inter reg. Cācel. ſub Greg. XV. editas, reg. 69. & vlt.

Digitized by Google

ſtolicæ generalitèr non reſeruatis, quorum cuiuslibet valor centum florenorum auri de Camera, vel totidem librarum Turonen. paruorum, ſeu totidem in alia moneta ſecundùm communem æſtimationem valorem annuum non excedat. Item quòd poſſit ſignare ſupplicationes etiam duorum Referendariorum manibus ſignatas de nouis prouiſionibus, ſi neutri, & ſubrogationibus pro collitigantibus, in quibus non detur clauſula generalem reſeruationem importans. Item quòd poſſit ad Or-
A dines ſuſcipiendos arctatis prorogare terminos de dictis ſuſcipiendis Ordinibus vſque ad proxima tunc à iure ſtatuta tempora, in quibus ſic arctari ſucceſſiuè ad ipſos Ordines promoueantur. Super quibus, & alijs quoque Regulis cum Roderico de Queſada breues quaſdam notulas nouiſſimè ediderit, ad hanc Regulam hæc notat, vt ſcilicet in ea recenſeantur, quæ iuriſdictionem Vicecancellatij concernunt, maximè in his, quæ ad maretiam expeditionis ſpectant.

Quantùm verò attinet ad Rotæ Tribunal, in eoquè D. Vicecancellarij ſuperioritatem, præter ea, quæ dicta ſunt ſupra, ex eiuſdem Ioannis XXII. Conſtitutione *a* innoteſcit, vbi formulam iuramenti præſtandi ab ijſdem Rotæ Audiroribus aſſignat, ibi, *negocia, & officia mihi à D. Papa, vel D. S. R. E. Vicecancellario commiſſa, vel committenda fidelitèr geram, & ſollicitè exercebo, & ſpecialitèr officium Au-*
B *ditoris ſacri Palatij, reddendo iuſtitiam vnicuique &c.* & infra plenius dicemus cap. 19.

a Conſt. 14. §. 8. Bullar. nou. tom. 1. pag. 167.

Curam verò, Titulum Eccleſiæ S. Laurentij in Damaſo, & iuriſdictionem in temporalibus, ac ſpiritualibus regimen, & adminiſtrationem eidem Cardinali Vicecancellario conceſſas eſſe, Clementis VII *b* Conſtitutio demonſtrat, vbi prætèr alia legis, officium hoc oculum Romani Pontificis dexterum appellari, itaut de ijs, quę Papa concedit illi credatur, Rota *R*omana apud Puteum *c* ſic teſtante. Colligitur etiam ex eadem Clementis VII Conſtitutione, *d* Capitulum, & Clericos prædictę Eccleſiæ S. Laurentij in Damaſo, nec non omnes, & ſingulos Cancellariæ Apoſtolicæ officiales ipſi ſubiacere, & in Superiorem agnoſcere debere Cardinalem ipſum Vicecancellarium.

b Conſt. 34. Bullar. nou. tom. 1 pag. 602.
c deciſ. 320. lib. 1.
d §. 4. & 5.

C Sed & Pius V. cum Scriptores, & Procuratores Pœnitentiariæ Apoſtolicæ ad Cancellariam Apoſtolicam tranſtuliſſet, & Scriptores, Procuratoreſquè literarum minoris gratiæ inſtituiſſet, locum in ipſa Cancellaria arbitrio Vicecancellarij aſſignauit, eidemquè tanquam Capiti aliorum Collegiorum obedire, & obſequentes eſſe mandauit *e*.

e Conſt. 84. §. 3. & 8. Bull. nou. tom. 2. pag. 283.

Verùm nedum ſuperioritatem in omnes Cancellariæ Apoſtolicæ officiales, ſed etiam, cum ferè omnia officia hæc in Curia Romana vendantur, vt dicemus infra, pretium ex nonnullorum venditione capere, ſiue per ceſſum, ſiue deceſſum (vt vocant) ad libitum voluntatis eadem conferre, & de illis diſponere poſſe Vicecancellarium Sixtus V. *f* edixit, ſiue potius antiquas confirmauit facultates. Officia verò ſub diſpoſitione, & quorum pretium, ac emolumentum cedunt in commodum Vi-
D cecancellarij, ſunt infraſcripta.

f in Motu proprio impreſſo inter appendices Bullar. nou. tom. 3 pag. 39.

Abbreuiatores de Parco maiori num 6.
Abbreuiatores de Parco minori num. 7.
& hæc ex conceſſione Sixti IV. *g* Sed alios octo Abbreuiatores de Parco minori ſub collatione Vicecancellarij addidit Sixtus V. *h* itaut hodie ſint num. 15.

g Conſt. 16. §. 25 Bullar. nou. tom. 1. pag. 359.
h in præcit. Motu prop. in prin.

Sollicitatores literarum Apoſtolicarum num. 25.
Notarij Rotæ num. 12.
Cubicularij num. 3.
Scutiferi de numero participantium num. 7.
Milites S. Petri num. 26.
A Leone X. in Bullar. veter. *i*
E Milites S. Pauli num. 13.
Milites de Lilio num. 2.
Milites Pij num. 20.
Cuſtos Cancellariæ.
Notarij, & Oſtiarij eiuſdem Cancellariæ.
Notarius Contradictarum num. 1.
Alius de conſuetis nuncupatus.

i Conſt. 41 pag. 165.

Et alia nonnulla eiuſdem Cancellariæ officia, tam per obitum, reſignationem, & priuationem, quàm forſan aliàs pro tempore vacantia, perſonis eidem Vicecancella-

rio

rio beneuiſis ad vitam recipientium conſerre, & aſſignare, deque illis ad ſui libitum, ſimili modo, quo Romanus Pontifex de alijs Romanæ Curiæ officijs diſponere ſolet, ipſe quoque Vicecancellarius poteſt, vt præcitato Sixti V. Motu proprio.

Cum igitur tam eminens, & tot decorata ſit priuilegijs Vicecancellarij Dignitas, itaut poſt Papam prima ſit in Vrbe, rationibus per Gomeſium *a* allatis, quæſitum aliquando fuit Alexandro VI. ſedente, & Aſcanio Sfortia Card. Vicecancellario exiſtente, an ipſe Vicecancellarius poſſit per longum tempus extra Vrbem degere (prout ipſe Aſcanius rationibus apud hiſtoricos videndis moram traxit) & an Papa poſſit illum ad redeundum cogere ſub pœna priuationis officij, & Dignitatis? A nam, vt Caſſiodorus *b* ait, piaculi genus eſt, abſentem ſibi Romam diutius facere, qui in ea poſſunt conſtitutis laribus habitare. Hæc quæſtio à Sereniſſimo Rege Federico, & ad inſtantiam præſati Reuerendiſs. D. Aſcanij Cardinalis Vicecancellarij Neapolitano Conſilio pro deciſione commiſſa, Matthæus de Afflictis inter eoſdem Conſiliarios primus ſuis poſteritati monumentis *c* conſignauit, concludendo, ex iuxta, & rationabili cauſa licere Cardinali Vicecancellario, ſicut & alijs Cardinalibus à Romana Curia abeſſe; & multas quidem enumerat cauſas, ex quibus licita reſultat abſentia; potiſſima verò in Cardinali Aſcanio fuit, vt fratrem Ludouicum Inſubrum Ducem oppreſſum, ſpoliatum, & ab hoſtibus captum iuuaret, nam B niſi ex tam iuſta cauſa Curiæ reſidentiam dimiſiſſet, profectò tanquam crudelis, & impius, Deum ſibi ad iram prouocaſſet, ex ijs, quæ in ſacra Pagina *d* leguntur his verbis; *odio ſunt Deo impius, & impietas eius*, nam oppreſſio fratris propria iudicatur, vt notat Abbas; *e* aliaque multa congerit Afflictus *f* videndus: neque à propoſita concluſione ſunt aliena, quæ ſatis eruditè congerit Caſſaneus *g* ad probandum, honorem cunctis rebus præferendum eſſe; adeo enim honor, & honeſtas in precio habendi ſunt, vt pari paſſu cum vita ambulent, ex Marciani I.C. reſponſo; *h* & Diuus Auguſtinus *i* relatus à Gratiano, *K* crudelem eſſe, qui famam ſuam negligit, ait. Alia multa de Vicecancellario, eiuſque Dignitate cognoſcenda ſunt ex Gundiſaluo Hiſpano Rotæ Romanæ olim Auditore. *l* Sed non omittam hic inſerere, officium Vicecancellarij mortuo Pontifice, & Sede vacante ſilere; Vicecancellarius enim, vt primùm Pontifex expirauit, Bullas, quibus literæ Apoſto- C licæ ſignari conſueuerunt, à Plumbatoribus accipit, & partem illam, in qua literæ cum nomine Pontificis inſcriptæ ſunt, publicè, & coram pluribus per ipſos Plumbatores frangit, & ad ſignandum omninò ineptas reddit; aliam verò partem, in qua Apoſtolorum Capita ſculpta ſunt, lineo panniculo inuolutam, alligatam, & ſigillo ſuo ſignatam Camerario tradit, & diligentiſſimè curat, ne aliquæ literæ ſignari poſſint poſt Pontificis obitum. Hæc habes in Cæremoniali Romano. *m*

Cum autem tantò maior quis reputatur, quantò pluribus, & dignioribus præeſt, vt eſt Iuſtiniani Imperatoris ſententia, *n* & nos latè diximus ſupra; *o* ideo de ijs, qui Vicecancellario ſubſunt, & aſſiſtunt in gratia, vel iuſtitia exequenda, nunc D agere incipiam.

E

a in proœm. Reg. Cancell. ad fin. 1. quæſt.
b lib. 3. variar. cap. 21.
c deciſ. 289. per tot. incipit, Sereniſſimus.
d in lib. Sapientiæ, cap. 14.
e in c. cum oporteat, nu. 4. verſ. aut agitur de crimine, de accuſat.
f in d. deciſ. nu. 29. & ſeqq.
g in cathal. glor. Mund. par. 1. conſid. 2.
h in l. iuſta cauſa ff. de manumiſ. v. ndict.
i in ſermone de communi vita clericorum:
K c. nolo 12. q. 1.
l in tract. de Dignit. Vicecanc.
m lib. 1. ſect. 15. cap. 4. pag. apud me 305.
n in Auth. de defenſ. Ciuit. in prin. verſ. quantò enim.
o de priuil. DD. Card. priuil. 20.

CAPVT

CAPVT XVIII.

A

De Prothonotarijs Apoſtolicis,

SAnctæ Romanæ Eccleſiæ Vicecancellarium omnes in Romana Curia Prælatos, & Officiales tanquam eorum Caput agnoſcere, verba Pij V. *a* Pont. Max. demonſtrant, ibi, *eidemquè* Vicecancellario ſcilicet, *tanquam Capiti aliorum obedire &c.* Verùm inter Prælatos primum locum obtinere Prothonotarios Apoſtolicos, quos de numero participantiũ vocant, Sarnenſis, *b* alijquè ſcribunt. Vt igitur Dignitatum ordo ſeruetur, prout in omnibus, & in Eccleſia militanti præſertim ſeruandum eſſe ſcribit, & probat Chaſſaneus, *c* de Prothonotarijs primo loco dicendum erit; quos etiam Scriniarios quandoque appellatos fuiſſe, Innocentij Pontificis verba *d* indicant, ibi, *quia non fuerat in Camera noſtra receptus, ac Scri-*
B *niarius alio modo ſcripſiſſet &c.* vbi gloſ. *e* exponit, *Scriniarij appellantur Tabelliones, & eſt vulgare Romanorum*; quippequi ab Auguſto, Mœcenate ſuggerente adinuenti fuerint, vt teſtatur Dio; *f* & latiùs proſequitur Gaſpar Pancirolus. *g* Sed magis ad rem noſtram, de ordine ſcilicet, & officio Prothonotariorum hæc ſcribit Sarnenſis. *h Vt habeatur perfecta notitia antiquitatis temporum iniuria deperditæ, eſt notandum, quòd initio orientis Eccleſiæ ſub Clemente I. creati fuere Notarij ſeptem, ad res geſtas Martyrum diligentèr conſcribendas, quibus ſeptem Vrbis Regiones, quæ Parochię dicebantur, diſtributę fuerunt: & quia Antherus Papa eius nominis I. ſtatuerat res Martyrum geſtas à Notarijs conſcriptas Scrinijs Eccleſiæ recondi, fortaſſis ab eo tempore Scriniarij ſunt appellati.* Verùm quia tempore Iulij Papæ I. non ita Chriſtianorum Martyria frequentabantur, quia creuerat in im-
C menſum iam decus Eccleſiæ propter Conſtantini Magni conuerſionem, ideo dicti Notarij nil fortè habentes, quod iam de Martyribus ſcriberent, ex mandato eiuſdem Iulij I. omnia, & quæcumque alia ad Eccleſiam pertinentia ſcribere cœperunt (vt Damaſus in vita Iulij refert) vbi de ſcrinio ſcripturarum Notariorum etiam meminit; inde veriſimile eſt, prædictis Notarijs, vt dixi, ab Scrinijs reconditarum ſcripturarum Scriniarios appellatos, atque, vt creditur, inter illa ad Eccleſiam pertinentia, quæ Iulius adnorare eos voluit, Apoſtolicas quoque literas ſcribere cœpiſſe; quod ex antiquis literis Apoſtolicis Sergij Papæ IV. manifeſtum redditur, in illis verbis videlicet, *ſcriptum per manus Benedicti Notarij Regionarij, & Scriniarij Sanctæ* R. E. *&c.* Quæ quidem verba duo indicant, primò illius Bullæ ſcriptorem vnũ fuiſſe ex illis ſeptem Notarijs à Clemente I. conſtitutis, ex eo quia appellatur Re-
D gionarius; ſecundò quia appellatur Scriniarius, quia iſti ſcribere ſolebant res dignas ſcrinio; vel quæ clerici in ſcrinio recondere debebant; quod etiam probatur ex alijs antiquis Martini II. Apoſtolicis literis, vbi Notarius illarum Bullarum Scriniarius appellatur, in hæc verba; *ſcriptum per manus Hadriani Scriniarij S. R* E. Sed quemadmodum in Republica Romana, & apud Cæſares Scribarum honor auctus eſt, itaut in Senatu Romano ex Senatoribus aliquando delecti eſſent Scribæ, qui ſingulari fide pollerent, vt Cicero *i* ſcribit, à Tholoſano *K* relatus, ita etiam creuit deinde, auctis Eccleſiæ diuitijs, iſtorum Notariorum honor, & ad differentiam aliorum Notariorum Vrbis Prothonotarij appellati ſunt, quaſi primi inter alios. Hæc, & alia Gomeſius apud ipſum videnda: multa quoque ſcripſit Chaſſaneus, *l* addens, quòd iſtud nomen, *Prothonotarius*, nunquam ponitur in Bullis, nec in alijs Diſpo-
E ſitionibus Apoſtolicis, ſed tantùm, *Notarius*, ita enim Pontifex illos appellat, vt eorundem Pontificum Conſtitutiones legentibus, & Romanam Curiam ſequentibus notum eſt.

Sed quoniam tres ſunt ſpecies Prothonotariorum, vt Rodericus de Queſada *m* aduertit. Prima participantium, de quibus nobis agendum propoſuimus. Secunda creatorum à Papa, vel à Legatis de latere, & quandoque etiam ap ipſis Prothonotarijs participantibus collegialitèr congregatis, vt diximus infra; & cum magnus ſit huius ſecundæ ſpeciei numerus, Sixto IV. *n* ſic atteſtante, horum Dignitas propter

a Conſt. 84. § 3 Bullar. nou. tom. 2. pag 28ſ.
b prooem. Reg. Cancel. q. 1. tit. de Cancell. & Vicecanc. orig.
c in cathal. glor. mund. par. 1. conſider. 77.
d c. ad audientiam, de preſcr.
e in verb. ſcriniarius.
f lib. 52. hiſt. ſub fin.
g in comment. notitia Imper. orient cap. 93.
h in prooem. Reg. Cancel tit. de ord & offic. Prothon.
i in Oration pro Sylla.
K in ſyntagm. iur. vniu. lib. 47. cap. 41. n 6.
l in cathal. glor. mund par 4 conſid. 29.
m in notis ad reg. Cancell. Gregor. XV. in 1. reg. verſ. declarans nihilominus.
n in extrauag. 1 § & quoniam, de treg & pac.

ter numerum vileſcit, vt notat Abbas Panormitanus. *a* Tertia ſpecies Prothonotariorum eſt ratione Officiorum, quando ſcilicet quis ratione alicuius Officij efficitur Prothonot. vt in Scriptore Apoſtolico, Milite S. Petri, Milite de Lilio, & alijs familiaribus Papæ capacibus. Hactenus Queſada. Et hos extraordinarios vocat Chaſſaneus; *b* præferuntur tamen quibuſcumque clericis ſecularibus, cum Dignitatem habeant; & rocchettum portare poſſunt, dummodo tamen vigeſimum annum habeant, nec ante id tempus hanc Dignitatem conſequi valent, ex Pauli II. Sanctione, & elapſo anno à die adeptæ Dignitatis ad Subdiaconatus Ordinem promouendi ſunt, vt ſcribit, notatque Guliel. de Benedic. *c* videndus.

Sed iam ad primam Prothonotariorum ſpeciem, participantium ſcilicet reuertamur: hi numero ſeptem à principio fuerunt, vt poſt alios multos Polydorus Virgilius *d* in hæc verba ſcribit. *Sunt hodie Prothonotarij Apoſtolici numero ſeptem, qui, vt dictum eſt, in illud Collegium precio cooptantur &c.* Verùm Sixto V. ſedente auctus eſt numerus, itaut hodie Collegium hoc ex duodecim conſtituatur, *e* & multis ab eodem Pontifice decoratum eſt priuilegijs, vt dicemus infra; nunc de Officio, & Dignitate dicendum eſt.

Officium igitur in primæua illius inſtitutione fuit, vt diximus, Sanctorum geſta perquirere, deſcribere, & in ſcrinijs Eccleſiæ referre, vt dixit Rota Romana, *f* & antiquiori, ſeu Decano illorum, qui Protoſcriniarius, vel Primicerius dicebatur, Gomeſio *g* teſte, commiſſa erat datandi facultas, vt ex Bullis Martini II. & Stephani VII. idem Gomeſius *h* obſeruat. Minutas etiam literarum Apoſtolicarum, vbi Patriarchales, Metropolitanæ, aliæuè Cathedrales Eccleſiæ, & Monaſteria Conſiſtorialitèr conferuntur, cum aliæ ad ipſos nō pertineant, conficiunt, & expediunt, & lucrum capiunt, vt ex Martini V. Conſtitutione *i* ſatis liquet, & Chaſſaneus, *K* ac alij quoque ſcripſerunt. I

Dignitas verò adeo excellens in Eccleſia Dei fuit, vt ad Pij II. tempora Epiſcopos præceſſiſſe ex eiuſdem Pontificis Sanctione *l* innoteſcat, dum ibidem deciſū habes, Epiſcopos vbique debere Prothonotarijs præcedere, in Capella præſertim Pontificia, in Conſiſtorijs verò publicis, vbi quatuor ex ipſis Prothonotarijs, quide rebus ibi geſtis rogari conſueuerunt, honorabiliorem locum habeant, ſedique Pontificiæ proximiores aſſideant; cuius dictionis rationem reddens Cherubinus iunior, *m* poſt Iacobat. & alios, ſic ait. *Cur Epiſcopis hæc præcedentia debetur? Quia Epiſcopi locum tenent Apoſtolorum, Prothonotarij verò aſſimilantur Euangeliſtis, cum ſint deputati ad deſcribendum acta Pontificis, vt ipſe Pontifex ait &c.* C

Verùm ab Epiſcoporum, & Ordinariorum iuriſdictione exemptos eſſe Prothonotarios, Leo X. *n* affirmat in hæc verba. *Ad Prothonotariatus Officium aſſumpti habitum, & rocchettum deferentes, & alii noſtri, & d. Sedis officiales actu ſua officia exercentes, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus ab omni Ordinariorum iuriſdictione ſint exempti &c.* quod etiam Sixtus V. *o* confirmauit. Sed quàmuis maxima eſſet Prothonotariorum Dignitas, ex multis Summorum Pontificum Sanctionibus colligenda, Sixtus tamen V. antiqua nedum confirmauit priuilegia, ſed alia noua addidit, & omnia inſimul oculis legenda obtulit; *p* quæ nos breuitèr referenda duximus. D

Vt decentiùs Dignitatem ſuſtinere valeant, annuum redditum ſcutorum 1980. ex fructibus, & redditibus Dohanæ, & Theſaurariæ Prouinciæ Patrimonij percipiendū auxit. §. 4.

Omnia, & quæcumque priuilegia, exemptiones, & immunitates antiquitùs huic Collegio conceſſa, quatenus ſint in vſu, & Concilij Tridentini Decretis minimè contraria, nec ſub vllis reuocationibus comprehenſa, iura quoque, emolumenta quæcumque percipi ſolita confirmauit, ac denuò conceſſit. *q*

Quilibet ex ipſis Prothonotarijs Doctores, Notarios, ac Tabelliones creare valet, ſine tamen præiudicio facultatum Aduocatorum Conſiſtorialium. §. 3. & 4. E

Cum ſpurijs, baſtardis, manſeribus, inceſtuoſis, & alijs ex quouis illicito, & damnato coitu procreatis, vt ad quæcumque bona, etiam eccleſiaſtica ſuccedant, diſpenſare valent, & poſſunt, cum derogatione etiam Conſtitutionis Pij V. in illegitimos emanatæ. §. 5.

Statuta ad proſperum ſtatum ipſius Collegij condere, cum applicatione pœna-

a In c. 1. num. 4. de priuileg.

b loco proximè cit. verſ. & extraordinarij.

c in repet. c. Raynutius, in verb. adiecta impuberi. in princ. nu. 13.

d de rer. inuent. lib. 4. cap. 11.

e in Conſtit. 12. Bullar. nou. tom. 2. pag. 503.

f deciſ. 1033. par. 3. diuerſ. lib. 3. nu 1.

g in proœm. Reg. Cancell. q. 1. tit. de ordin. & off. Prothon.

h eod. loco cit.

i Conſt. 3. §. 2. Bullar. nou. tom. 1. pag. 251.

K in catal. glor. mund. loco cit.

l Conſt. 4. Bull. nou. tom. 1. pag. 316.

m in compend. ad d. Bullam 4. ſchol. 2.

n in Conſt. 10. §. 4. Bullar. nou. tom. 1. pag. 482.

o in d. Conſt. 12. §. 13.

p Conſt. 12. Bullar. nou. tom 2. pag. 502. & 503.

q in Motu proprio poſt d. Conſt. 12. impreſſo, §. 2.

pœnarum ad commodum eiuſdem Collegij permittitur §. 6.
Summi Pontificis familiares; & domeſtici Prælati ad inſtar,& æquè principalitèr, vt illi, qui actu perſonæ ipſius Pontificis continuò aſſiſtunt,declarantur §.7.
Panem honoris (partem vocant) vt intimi familiares, & Cameræ Apoſtolicæ Clerici, veſtes lugubres in obitu, violaceas verò in Coronatione Pontificum habent, ſi Pontifex ſolemni pompa equitet, duobus ex ipſis paludaris (cum mantellonibus
A dicunt) immediatè poſt Prælatos aſſiſtentes equitare permiſſum eſt §.8.
Literarum Apoſtolicarum expeditiones cuiuſuis generis Beneficiorum gratis habent §. 9.
Emolumenta, quæ pro expeditionibus Eccleſiarum in Conſiſtorijs fieri ſolitis recipiunt, & quarum ratione taxa huic Collegio ſolui ſolet, nullo vnquam tempore diminuantur, ſed integra ſemper accipiant. §. 10.
Conſanguinei,affines, familiares antiquiorum ſeptem Prothonotariorum arma, non tamen breuioris menſuræ, per vrbem, totamquè eccleſiaſticam Ditionem deferre valent. §.11.
Pro ſumma duorum millium ducatorum auri de Camera(etiam dimiſſo Prothonotariatus officio) de bonis quoque eccleſiaſticis, tam inter viuos, quàm in mor-
B tis articulo diſponere permittitur. §.12.
Ab Ordinariorum iuriſdictione (prout etiam a Leone X. *a* ſancitum diximus) exempti, Summi Pontificis, & Sedis Apoſtolicæ dumtaxat dominium, ac poteſtatem agnoſcunt. §. 13.
Collegialitèr congregati Prothonotarium vnum extraordinarium, abſque tamen emolumentorum participatione, quolibet anno creare poſſunt. § 14.
Qui ex ſeptem Prothonotarijs I.V Doctores fuerint, vtriuſque Signaturæ etiam Referendariorum numero adſcribantur,& ex ipſis vnus antiquior in Signatura gratiæ ſemper locum habeat. §. 15.
In quibuſcumque actibus in Conſiſtorio publico pro tempore faciendis, vnus ex ipſis vocetur, qui ad perpetuam rei memoriam,alijs etiam cum Prothonotarijs in-
C teruenientibus,ſi publica conficiant inſtrumenta, manum, & ſigillum ſuum apponant, abſque teſtibus in iudicio, & extra vbique locorum plenè probent. § 16.
In memoriam antiqui inſtituti, a Clemente I. (vt diximus) ad Sanctorum geſta conſcribenda, ordinati, vnus ex ipſis Prothonotarijs, & vnus ſacri Palatij Apoſtolici cauſarum Auditor in Canonizatione Sanctorum, & deſuper proceſſu fabricando, coniunctim interſunt. §.17.
Conſiſtoria,& Capellæ a S.D.N. Papæ Curſoribus (vt Cardinalibus aſſolet) illis inſinuandæ ſunt. Candelas,Palmas,Agnus Dei, eiuſdem qualitatis, prout Epiſcopi aſſiſtentes; aureas, argenteaſque monetas in Coronatione Pontificis, vt Cameræ Apoſtolicæ Clerici recipiunt. §.18.& 19.
Si Principes, vel eorum Oratores, Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi aſſiſten-
D tes non adſint, poſtpoſitis Baronibus, alijſque Prælatis, vnus ex Prothonotarijs caudam Pontificis ſuſtinet. §.20. Præſente verò ex prædictis aliquo, duo ex ipſis Prothonotarijs antiquioribus fimbrias ipſius Pontificis in publicis actibus incedentis deferunt; ex antiquo Romanæ Eccleſiæ ritu, vt dicemus infra.
In ſacro Presbyteratus ordine conſtituti, Mitra,& quibuſcumque alijs Pontificalibus ornamentis,etiam in Catedralibus Eccleſijs, de illorum tamen Præſulum, ſi præſentes ſint, ſi verò abſentes, abſque illorum conſenſu, ac illis irrequiſitis, in Miſſis ſolemnibus extra Curiam vti poſſunt. §.21.
Altare portatile in locis non ſacris, ex quauis cauſa iuterdictis,etiam tempore ceſſationis a Diuinis, dummodo ipſi cauſam Interdicti huiuſmodi non dederint, erigere poſſunt, ibiquè ante diluculum, & circa meridiem, in ipſorum,ac familiarium,
E domeſticorumque præſentia celebrari facere, ac intereſſe permittitur. §.22.
Si per decennium ſeptem prædicti Officium Prothonotariatus obtinuerint,etiam illo poſtea reſignato, iiſdem gaudent priuilegijs: rocchettum tamen in vrbe non deferunt, locum in Capella non habent, poſt Auditores ſacri Palatij, & Cameræ Apoſtolicæ Clericos incedunt.§.23. Pauca Theod.& Valent.Sanctio videnda. *b*
Vt priuilegia prædicta inuiolabili lege ſeruentur, Vicecancellarius, Camerarius,Sũmator,alijq. Sedis Apoſtolicę Miniſtri de mandato Pontificis inuigilare debent.§.24.
A ſolutione vectigalis, ſeu gabellæ pro dolijs, ſex vini prædictos ſeptem Prothonotarios idem Sixtus *c* excmit,& ſpeciali Diplomate liberauit Laertio Cherubino, *d* teſte,

a Conſt. 10. §.

b in l. vnic. C. de magiſtr. ſacror. ſcrin. lib 12. tit 9.

c die 22 Februarij 1586.

d in rub. d Conſt. 12 Sixti.

teſte, aſſerente, ſe conſultò prætermiſiſſe inter alias Conſtitutiones inſerere.

Et quoniam indumentorum varietas officij quoque diuerſitatem indicat, præſertim in Romana Curia, vt Prothonotarij ab alijs dignoſcantur, quemadmodum Patriarchæ, Archiepiſcopi, & Epiſcopi, pileum nigrum cum reſticula (cordonem vocant) viridi, ita Prothonotarij violacea ſerica deferunt; quod à Paulo V. indultum eſt, antea quippe nigra erat, vt nos vidimus, & Polydorus Virgilius *a* confirmat, dum ait. *Omnes equitando pileo vtuntur nigro, quod introductũ dixerim, vt a Cardinalibus, & Epiſcopis per hoc inſigne internoſcerẽtur, quando æquè omnes lineã togã induunt, &c.* A

Quod autem dictum eſt ſupra de facultate Prothonarijs conceſſa promouendi ad Doctoratus gradum, vt Vniuerſitati Studij Romani, & Sacri Cõſiſtorij Aduocatorum Dignitati cõſultum ſit, Vrbanus VIII ſuo Diplomate declarauit, licere Dominis Prothonotarijs quatuor tantùm in vrbe quolibet anno Doctoratus Dignitate inſignire, & hos pauperes, & ſine vlla mercede, aut præmij ſolutione. De facultatibus Aduocatorum Conſiſtorialium, vide ſupra *b*

Denique non ab re viſum eſt hìc addere, quæ Caſſiodòrus in formula Notariorũ ſcribit, *e* ſiquidem ad Prothonorarios quoque noſtros referri poſſunt. *Non eſt dubium ornare ſubiectos Principis ſecretum, dum nullis æſtimantur neceſſaria poſſe committi, niſi qui fuerint fide magna ſolidati: publicum quidem eſt omne, quod agimus, ſed multa non ſunt ante ſcienda, niſi cum fuerint Deo auxiliante perfecta; quæ tantò plus debent oculi, quantò amplius deſiderantur agnoſci. Regis conſilium ſolos decet ſcire grauiſſimos; imitari debent Armaria, quæ continent monumenta chartarum, vt quando ab ipſis aliqua inſtructio quæritur, tunc loquantur; totum autem diſſimulare debent, quaſi neſciant ſcientes, nam ſollicitis inquiſitoribus ſæpe & vultu proditur, quod tacetur. Adſit innocentia, quæ cuncta commendat, quia in placida mente regia decentèr debent verba deponi, ſed quoniam ſe probatis moribus inſtitutum venatrix bonæ conuerſationis ſolicitudo noſtra reſpexit, ab illa indictione Notarium te noſtrum eſſe cenſemus, vt ordine decurſo militiæ, ad Primiceriatus fidelitèr peruenias ſummitatem. Honor, qui efficit Senatorem, cui Patrum aula reſeratur non iniuria; nam qui noſtris curis militat aſſidua lucubratione, iuſtè videtur veniam libertatis intrare: additur etiam perfuncti laboris aliud munus, vt ſi quo modo ad illuſtratum, vel vacantem meruerit peruenire, omnibus debeat anteponi, qui Codicillarijs illuſtratibus probantur ornari: vnde aſſolute colligitur Primiceriatus meritis datum vti, vt in vno, eodemq. titulo diſpar eſſet dignitas æqualitèr acquiſita. Animari debes igitur ad labores, quando tibi tale præmium propoſitum vides, quale ſe gaudent inueniſſe ſummates.* Hactenus Caſſiodorus, cuius verba niſi ad Notarios directa eſſent, magis ad Secretarios Principis dirigenda putarem. Verùm quia Notarij quoque iſti a Caſſiodoro deſcripti poſt decurſum fidelitèr Officium ad Primiceriatus ſummitatem perueniebant, quod etiam nomen ex noſtris Prothonorarijs Decano inditum aliquando fuit, Gomeſio *d* teſte, placuit propterea ipſius Caſſiodori verba referre. D

At ſi Primiceriatus Officium, & Dignitatem cognoſcere cupis, eundem Caſſiodorũ *e* perlege: ſed magis latè de Primicerijs, Secundocerijs, ac Tertiocerijs, varijſque Domus Auguſtæ Notariorum denominationibus, officijs, & dignitatibus agit Iacobus Guther. *f* cuius verba, ne nimius ſim, omittenda duxi: multa quoque ſcitu digna congerit Gaſp. Pancirol. *g* apud ipſum videnda, agit enim de Primicerio Notariorum, eiuſq. inſignibus, & laterculo maiori. Officium verò, & dignitatem Primiceriatus militarem fuiſſe apud antiquos, nedum ex prænarratis auctoribus, ſed etiam ex Imperialibus Sanctionibus in vtroque Codice *h* conſtat, vbi Alciatus irridendo Accurſium, qui ſcripſit, Primicerium dictum, quòd primus ferat cereum, veram huius nominis ethimologiam reddit. Sed Notariorum Primicerium apud Cæſares fuiſſe, ſub cuius cura erat notitia omnium dignitatum, & adminiſtrationum, tam ciuilium, quàm militarium, Petrus Gregorius Tholoſanus *i* ſcribit. Sigonius *K* verò Primicerios fuiſſe Aſſeſſores Romani Pontificis, ſcribit in hæc verba. *Præſtabat eo tempore in vrbe opibus, & auctoritate Chriſtophorus Primicerius, ſiquidem Primicerius, & Secundicerius Aſſeſſores Pontificis erant, atque latera eius incedentis tegebant, & proximum locum poſt Præfectũ vrbis, ſiue Ducem tenebant* Hæc Sigonius: & hoc eodem munere fungi Prothonotarios Apoſtolicos hodie quoque videmus; etenim vbi Summus Põtifex incedit; duo ex antiquioribus Prothonotarijs eius lateri aſſiſtendo fimbrias veſtimentorum regunt, & deferunt, vt indicauimus ſupra.

a de rer. inuent. lib. 4. cap. 12.
b cap. 15. Congreg. 19.
c lib. 6. var. formul. 16.
d in proœm. reg. Cancell. q. 1. tit. de Prothonot.
e lib. 11. var. cap. 30. & 31. & lib. 6 cap. 7.
f de off. Domus Aug. lib 3. cap 9.
g in comment. notitia Imper. oriental.
h in C. Theod. lib. 6. tit. 10. de primicer. & not. In C. Iuſtin lib. 12. tit. 7. de primicer. & ſecundicer. & not.
i in ſyntag. iur. vniu. par. 3. lib. 47. cap. 41. nu. 5.
K de Regno Ital. lib. 3. ſub anno 768. pag. 132.

CAP.

CAPVT XIX.

A *De Auditoribus Rotæ*.

POſt Summum Pontificem primum obtinere locum Eminentiſs. Card. Vicecancellarium propter ſceptrum iuſtitiæ diximus: hoc verò ſceptrum à ſacri Palatij Apoſtolici Auditoribus ſuſtineri, regiquè, nemo eſt, qui neget. Quamobrem poſt ipſum Vicecancellarium de Auditoribus Rotæ Romanæ dicendum erat; verùm quia Prothonotarij Apoſtolici inter Romanæ Curiæ Prælatos primum ſibi locum, vt vidimus, vindicarunt, ne contra Vlpiani *a* ſententiam dignitaris prę̨uerteretur ordo, de Prothonotarijs dicendum antea fuit; nunc autem de Auditoribus dicendum eſt.

a l.1. & 2. ff de alb. ſcriben.

Gubernium, & directionem iudicij, quod in ſacro Palatio per Dominos Audi-
B tores exercetur, eorundem Auditorum examen, & receptionem ad Cardinalem Vicecancellarium pertinere, ex Martini V. Sanctione *b* notum fit; quod etiam à Sixto IV. confirmatum legimus, *c* & hodie ſeruarum videmus: In Palatio enim ipſius Cardinalis Vicecancellarij, toto etiam ſacro Cardinalium Collegio, alijſquè Romanæ Curiæ Prę̨latis, Aduocatis Conſiſtorialibus, & Curialibus interuenientibus, priuſquam aliquis ex ipſis Auditoribus ad ſupremum hoc iuſtitiæ Tribunal accedere valeat, tanquam in arenam literariam deſcendit, vt arctiſſimos vtriuſque iuris nodos per iuniores Collegas, & Conſiſtorialis Aulę Aduocatos, ſeruata eiuſdem Martini V. forma, obiectos ſoluat, & diluat. Et licèt aliquando hæc Martini Sanctio in deſuetudinem abijſſet, itaut etiam Card. Camerarius de mandato Papę Auditores Rotę per dationem cappæ, rocchetti, & bireti in matriculam recèperit,
C vt Bellam. *d* & Gomeſ. *e* teſtantur. Attamen Sixtus IV. *f* Vicecancellarium ad ſua primæua iura reſtituit.

b Conſt. 3. §. 15. & 16. Bull. nou. tom. 1. pag. 252.
c Conſt. 2. §. 4. d. bull. pag. 333.
d decif. 610.
e in prooem. Reg. Cancell. q. 1. tit. Rota immutatio, verſ. ſed Camerarius.
f d. Conſt. 3. § 4.

Nobiliſſimi huius Tribunalis origo antiquiſſima eſt; etenim vbi à tyrannorum perſecutione, & ſæuitia Romana Eccleſia pacem obtinuit, Beatiquè Petri, & Succeſſorum dignitas, atque maieſtas non amplius ſub modio, ſed ſuper candelabrum lucere cœpit, nedum priuati viri, ſed Principes, & Reges de Beneficijs eccleſiaſticis, rebuſquè aliis, vel ſui natura, ſiue iuris diſpoſitione, aut ipſorum Principum, et Regum commiſſione, lites, et cauſas ab ipſo Romano Pontifice cognoſcendas, et decidendas remittebant; adeo enim vt Veſtrius *g* ait, antiqua noſtrorum Patrum deuotio traxit populos, vt vniuerſus Orbis, etiam finitimę Regiones huic ſpontè ſua venirent, nedum peccatorum veniam, ſed in eorum controuerſijs ſacroſancta
D accepturę reſponſa. Has verò cauſas (dummodo Conſiſtoriales non eſſent) Pontifex per ſe ipſum, ſeorſum à Senatu in Capella audiebat, adhibitis in earum expeditionibus Iuriſperitis, qui tunc à loco audientiæ dicti fuerunt Capellani, idemquè nomen hodie apud aliquos retinent; Petro Gregorio Tholoſano *h* teſte; qui etiam cur modò communi vocabulo Rotę Auditores dicantur, rationem affert, nempe quia in Orbem ſedentes controuerſias accuratè rotant, et examinant. Et quàmuis Ciaconius *i* dicat, à Ioanne XXII. hoc Tribunal inſtitutum fuiſſe, ſi de primęua inſtitutione intelligit, eius opinio non recipitur; poterit tamen admitti, ſi de forma procedendi in hoc Tribunali loquatur; Ioannes enim XXII. Ordinationes ab Auditoribus Rotę Romanæ, eorumquè notariis ſeruandas ſuo diplomate *K* ſanciuit, vt ſuo loco fuſius dicemus. Grauioribus verò ſuperuenientibus negociis,
E haud permiſſum fuit Summis Pontificibus omnes cauſas per ſe ipſos modo prædicto cognoſcere, ac terminare; quapropter illas committere, et delegare cœperunt per verbum. *Audiat N. iuſtitiam faciat &c* et hinc Auditores appellati ſunt, vt Speculator *l* ſcribit in hæc verba. *In Curia Romana Auditores dicuntur, qui aliorum vice cauſas examinant, ſed ſine illorum mandato poteſtatem differendi non habent; vnde & generales Auditores Palatij Domini Papæ vice, & loco ipſius Domini cauſas examinant, & audiunt &c.*

g in pract. lib. 2. cap. 17. in prin.
h in ſyntag. iur. vniu. lib. 15. cap. 42 nu 14. & 15
i in vita Ioannis 22.
K Conſtit. 14. bullar. nou. tom. 1. pag. 166.
l lib. 1 par 1. tit de Auditore, n 3

Hinc etiam innoteſcit, quod ab hoc ſacro Auditorio *m* aliàs dictum fuit, nempe

m decif. 60. & 61. de appellat. in nou.

Auditores habere iuriſdictionem habitu, per Commiſſionem verò exercitium tribui, vt ſcilicet habitus iuriſdictionis ab ipſa Tribunalis origine proueniat, quando ſimul cum Papa in Capella audiebant, & cognoſcebant, ex quo etiam iudices ordinarij in cognoſcendo dicti ſunt: *a* exercitium verò iuriſdictionis recipiunt per delegarionem, & commiſſionem D. Papæ. Quæ quidem delegatio in genere ſumpta quàmuis ipſi Rotæ Auditorio fiat, tanquam ſit vnum corpus, coram quo lites, & cauſæ illi commiſſæ pendere dicuntur; ratione tamen facilioris expeditionis inter ipſos Dominos Auditores particularium cauſarum diuiſiones, & diſtributiones fiunt, vt ex mente eiuſdem Rotæ ſcribit Seraphinus. *b* Diſtributiones verò per extenſionem reſcripti, & ſpecificationem nominis illius, coram quo iudiciales termini ſeruantur, fiunt proceſſus cauſarum, & à quo ſententia ſubſcribenda eſt, in Commiſſionibus à Vicecancellario, ſiue eius Locumtenente (quem Cancellariæ Regentem vocant) faciendæ ſunt, Comeſio *c* teſte, qui huius extenſionis formulā in hæc verba refert. *De mandato D. N. Papæ audiat Magiſter N. & iuſtitiam faciat &c.* idemquè, ſed latiùs ſcribit Marcheſanus *d* de Officio Vicecancellarij, & Cancellariæ Regentis. *Si* plura de iuriſdictione cupis, Innocentinm VIII. *e* & Virginum Boccacium *f* conſule. A

Sed antiquis temporibus ſine certa numeri determinatione Rotæ Auditores fuiſſe ſcripſerunt Gomeſius, & Veſtrius locis iam citatis, qui viginti vnum, vel plures extitiſſe, & in duplicem gradum diſtinctos affirmant; itaut Auditores primi gradus de negocio principali in prima inſtantia cognoſcerent, in quorum locum fortaſſe ſucceſſerunt Auditor, quem hodie generalem Cameræ Apoſtolicæ vocant, & Auditor, quem dicunt Contradictarum, quorum iuriſdictio ordinaria eſt & in prima cognoſcunt inſtantia, vt dicemus infra de Auditore Cameræ. Auditoris verò Contradictarum iuriſdictio licèt antiquitùs magna eſſet, quam etiam Auditores Rotæ magno in pretio habebant, & Auditore Cameræ dignior videretur, ex Mandoſio, *g* & alijs ab eo relatis, hodie tamen contra contumaces tantùm, contra quos per contradictas, vel per edictum publicum proceditur, ius dicit, vt Cardinalis Tuſchus *h* notat: ſunt autem contradictæ (vt hæc dictio innoteſcat) citationes per edictum, teſte Oldrado, *i* Et hic contradictarum Auditor quandoque Cancellariæ Apoſtolicæ, & literarum minoris iuſtitiæ Corrector appellatur, vt Pij V. *K* verba demonſtrant, dum huius officij reformationem edidit, poſt Pium IV. *l* qui ſimilem reformationem ſtatuit, viden. ex ijs etenim, quæ huic Correctori Cancellariæ Apoſtolicæ nuncuparo nunc denegantur, colligi poteſt, quanta eſſet illius auctoritas. Auditores verò Rotæ ſecundi gradus cauſas in ſecunda, vel tertia inſtantia, quas appellationis vocant, cognoſcebant, & modò cognoſcunt, vt poſt alios Tholoſanus *m* docet. Et hos Sixto IV. ſedente quatuordecim fuiſſe, & ad duodecim redactos ex præcitata eiuſdem Pontificis Conſtitutione *n* liquet, dum ita loquitur. *Statuimus, & ordinamus, quòd dictorum Auditorum, & Locumtenentium eorundem numerus, qui ad præſens quatuordecim eſſe perhibentur, de cætero duodenarius dumtaxat exiſtat &c.* B C D

Tanta etiam apud Iuriſperitos præſertim in Curia cauſarum Patronos, & Aduocatos huius Tribunalis vota, quæ deciſiones appellant, in precio, & exiſtimatione ſunt quanta, vt Grauatius *o* notat, Pythagoræ apud Pythagoricos fuit, vt nullus non ſatis eſſe puter dicere; *ſic Rota definiit.* Nec ſolùm apud Iuriſperitos, alioſuè priuatos viros huius Tribunalis opinio plurimùm valet, ſed etiam veluti ad Stellarum duodecim lucidiſſimam Coronam Summi quoque Pontifices oculos non rarò conuertunt, & in grauioribus Romanæ Sedis negocijs conſilium petere non dedignantur; hinc etiam velut ex amœniſſimo viridario flores legunt, qui purpureo exornati colore, vt odor balſami ſint in conſpectu Dei, & hominum, itaut ſecluſis etiam alijs animi doribus, ſatis perſpicuum eſſe, magnamque virtutis, & obſequij opinionem apud omnes excitare ſentiamus, ſi dicatur, è ſacro Rotæ Auditorio ad ſacram Purpuram, & inter Vaticanos Senatores hic euectus, & aſcitus eſt. E

Sed poſtquam de promotione incidit ſermo, non omittam, quòd ſi ex Auditoribus Rotæ ad Epiſcopatum, Archiepiſcopatum, Patriarchatum aliquis promoueatur, locum in Rota, & nomen Auditoris amittet; ita Innocentio VIII. *p* placuit. Sed hoc ita intelligendum eſt, ſi Dignitates prædictæ perſonalem requirant reſidentiam, ſecus autem ſi non requirant, puta ſi in partibus infidelium exiſtant; tunc enim locum in Auditorio retinent, at non amplius Auditores,

a Verall. deciſ. 388. nu. 3. par. 3.

b Deciſ. 318. nu. 1. & 2.

c In compend. vtriuſque ſignat. pag. apud me 153 iuxta paruam impreſſ.

d In tract. de commiſſ. par. 1. cap. 4. nu. 28. & 32.

e in Conſt. 13. Bullar. nou. tom. 1. pag. 385.

f In Comment. ad Conſt. March de contr. minor. gloſ. 4. a nu. 61. vſque ad 80.

g in reg. Cancel. reg. 7. q. 2. nu. 8. & 9.

h in ſuis concluſ. in verb. Auditor, concluſ. 552 n. 5.

i conſ. 130. nu. 9. verſ. non obit.

K Conſt. 90. in princ. Bullar. nou. tom. 2. pag 291.

l Conſt. 54. Bullar. nou. tom. 2. pag. 73.

m In ſyntag. iur. vniu. lib. 15. cap. 42. nu. 13. & 14.

n Conſt. 2. §. 2. verſ. ſtatuimus.

o in notis ad Veſtrium pract. lib. 2. cap. 17. num. fin.

p Conſt. 6. Bullar. nou. tom. 1. pag. 378.

tores, ſed Locumtenentes dicuntur, Sixto I V. *a* ita mandante. Neque ex hac promotione, vbi pro tribunali in orbem omnes ſedent, locum ratione dignitatis mutant, ſed eundem retinent; & ita deciſum teſtantur Seraphinus; *b* in alijs verò publicis, & priuatis actibus, ac ſeſſionibus extra Rotam omnibus alijs etiam Decano præcedunt, vt Gratianus *c* ſcribit, & nos vidimus ita ſeruatum cum R. P. D. Sacrato ad Archiepiſcopatum Damaſcenum, & cum R P.D. Manza-
A nedo ad Patriarchatum Hieroſolymitanum promotis, qui eodem loco ſedebant in Rota, Locumtenentes dicebantur, & alijs Collegis extra Tribunal. præcedebant, etiam Decano, vt diximus.

a Conſt 2.§.2.
b deciſ 716.n.16
c Diſcept. forenſ. lib 1.cap. 298.

Decanus verò huius Collegij eſt antiquior ex ipſis, & ad hanc dignitatem adipiſcendam non attenditur tempus receptionis, ſed vacationis, itaut præſens in Curia licèt iunior præferatur antiquiori abſenti, dum tamen ex cauſa publica, & de mandato Pontificis non abſit; ita enim a Paulo IV. *d* ſancitum legimus. Neque ſufficit de licentia Papæ abeſſe, quæ aliàs facit præſumere præſentiam in Curia, vt eadem Rota dixit apud Puteum; *e* nam vera præſentia requiritur, vel ob cauſam publicam, & de mandato Pontificis abſentia; ita enim a Paulo V. habito quinque Cardinalium voto, Decanatu vacante per obitum R.P.D. Peniæ, abſente a Curia
B non ex cauſa publica, ſed tantùm de licentia Papæ R P.D. Sacrato, & præſente in eadem Curia R.P.D Coccino licèt vltimo loco in Tribunali recepto, ad eius fauorem deciſum fuit anno 1612. Quæ quidem deciſio locum haberet, etiamſi omnes Auditores conſentirent, abſentem haberi in omnibus, & per omnia pro præſenti, vt nihilominus Decanatum aſſequi non valeret, quia cum hæc dignitas ob vtilitatem publicam conſtituta ſit, ex Vlpiani reſponſo, *f* priuatorum pactis ius publicum lædi non poteſt; *g* & ita deciſum affirmat Cherubinus iunior. *h* Neque hanc dignitatem aſſequi valent, qui in Rota Locumtenentes dicuntur, Marcheſano *i* teſte, dum ait; *quando ſunt Epiſcopi, non Auditores, ſed Locumtenentes nuncupantur, quàmuis in omnibus eandem habeant authoritatem, perinde ac ſi Auditores forent, ac vocarentur, nec illa differt ab alijs, niſi quòd Rotæ Decani eſſe non poſſunt.* Hæc
C Marcheſanus, quæ a Mandoſio *K* mutuatus eſt. Decanus verò, præter alia priuilegia, quibus decoratus eſt, in illo maximè elucet, vt Pontifice ſolemni pompa incedente, & celebrante, Thiaram, quam Mitram dicunt, cuſtodiat, quod munus antiquiori æuo Pœnitentiariorum Decanus explebat, vt poſt Sarnenſem Tholoſanus *l* ſcripſit, & huius dictionis ethimologiam attulit. Sed quieſcat parumper Decanus, dum totius Collegij priuilegia recenſenda ſunt.

d Conſt.61. Bullar. nou tom. 1. pag.89.
e Deciſ.103.lib. 3.in nou.
f In l.1.§. huius ſtudij,ff. de iuſt. & iur.
g l.38.ff.de pact.
h ad bullam Pij IV.61. ſcnol 2.
i de commiſ par. 1.cap.5 num.92.
K in com. cauſa ſuper benef in verb. ſeu illorum locumtenentibus.
l in ſyntag. iur. vniu lib 15. cap. 21 nu.13.

In hoc totius Orbis celeberrimo Collegio referendi, ſeu recipiendi non ſunt niſi Doctores, qui poſt Doctoratus gradum per triennium ſaltem Lectoris, vel Aduocati munus exercuerint, ac bonæ opinionis, & famæ ſint. In bonis temporalibus ducentos florenos auri, quos vocant de Camera, annuatim habeant, ex quibus in Romana Curia decentèr ſe manutenere poſſint: ſed hæc ſumma antiquiori æuo,
D nempe Martino V. ſedente, qui hoc edixit, *m* fortaſſe ſatis erat, nam hodie nec mille ſufficiunt.

m Conſt.3. §.14. Bullar.nou tom. 1 pag 252.

Vbi autem quis fuerit de Pontificis mandato deſignatus, priuſquam vlterius in admiſſione procedatur, Collegij huius Decanus diligentem in præmiſſis faciat inquiſitionem, cunctaq. Vicecancellario fidelitèr referat, ex cuius ore Pontifex veritatem hauriat, admiſſionemquè, vel receptionem ſtatuat. §.15.

Si fuerit admiſſione dignus, Decretalem, ſiue legem aſſignatam publicè interpretetur, argumenta a Collegis, & Conſiſtorialibus Aduocatis obiecta diluat §. 16. & ſupra etiam diximus. Et ſi in hoc etiam agone ſcientiæ, virtutiſq. certum dederit teſtimonium, tunc Cardinalis Vicecancellarius iuramentum iuxta formam a Ioanne XXII. *n* traditam ab ipſo Candidato recipiat in hæc verba. *Ego N Auditor ab hac*
E *hora in antea fidelis ero B. Petro, S.R.E. &* Domino meo D.N. *& eiuſdem ſucceſſoribus canonicè intrantibus. Non ero in facto, conſilio, vel conſenſu, quòd vitam perdant, aut membrum, vel capiantur mala captione. Conſilium, quod per ſe, vel alium nũcium ſuum, ſeu litteras mihi credituri ſunt, ſigno, verbo, vel nutu, me ſciente ad eorum damnum, ſeu præiudicium nemini pandam, & ſimplicitèr ſic ſua, quæ ſecreta eſſe cognouero, ſeruabo ſecretè, quòd nulli perſonæ, de qua credam ſibi diſplicere, ſi ea reuelarem, ipſa manifeſtabo ſcientèr. Si damnum eorum tractari ſciuero pro poſſe meo impediam, ne fiat eiſdem; ſi per me impedire non poſſem, per nuncium, vel literas eis ſignificare curabo. vel illi, per quem citius ad eorum notitiam deducatur.*

n Conſt. 14 § 8 Bullar nou. tom. 1.pag.167.

Pa-

Digitized by Google

Papatum Romanum, & Regalia B Petri, , & omnia iura Romanæ Eccleſiæ, quæ habet vbicumque, manutenebo totis viribus, & defendam. Negocia, & officia mihi à D.Papa, vel D.S.R.E Vicecancellario commiſſa, vel committenda fideliter geram, & ſollicitè exercebo, & ſpecialitèr officium Auditorum ſacri Palatij, reddendo iuſtitiam vnicuique, dona, vel munera, ſeu xenia, aut obligationem, vel promiſſionem ſuper illis per me, vel alium, ſeu alios, à partibus coram me cauſam habentibus, ſeu earum aliqua, vel à Notarijs deputatis ad ſcribendum coram me acta dictarum cauſarum, vel alijs pro eiſdem, ſeu eorum nomine non recipiam; quinimò omnes familiares, & officiales meos omni diligentia, qua potero, faciam abſtinere. Nec etiam pro ſigillo meo, nec pro rubricis faciendis, in cauſis, in quibus ſum, vel fuero deputatus Auditor, nec alio quæſito colore aliquid percipiam, nec à prædictis meis Officialibus, ſeu familiaribus recipi permittam. Conſilia quoque Coadiutorum meorum ſecretè data, ſecretè tenebo, vſque quo in cauſa ſententia ſit prolata. Supradicta omnia, & ſingula, promitto, & iuro attendere, & obſeruare, ſine omni dolo, & fraude: ſic me Deus adiuuet, & Sancta Dei Euangelia &c. A

Præſtito igitur modo præmiſſo iuramento, ſequitur idem Pontifex Ioannes XXII. legem, nedum ab ipſis Auditoribus ſeruandam præſcribere, ſed etiã à Notarijs eiuſdem Tribunalis, à quibus etiam iuramentum, iuxta formam hic traditam *a* præſtandum eſt. B

a d.Conſt.14.§.18.

Sed nos ad priuilegia reuertamur. Ob aſſiduos ſtudiorum labores, literas Apoſtolicas, tam gratiam, quàm iuſtitiam concernentes ſacri Palatij Auditores gratis expediunt, Leone X. *b* mãdante. Quod etiam priuilegium à Clemente VII. *c* confirmatum legimus, additis etiam alijs multis.

b Conſt.3.Bullar. nou.tom. 1. pag. 471.§.2.& 3.
c Conſtit. 13. d. Bullar. & tom. pag. 577.

Horas canonicas, etiam ordine non ſeruato recitandi, Miſſam ante diem celebrandi, Capellam propriam viſitando ſtationum Vrbis Indulgentias conſequendi; carnes diebus quoque veritis de conſilio vtriuſque medici comedendi.

A Legatorum, Ordinariorum, aliorumuè iudicum iuriſdictione, & ſuperioritate, ſolutione etiam Decimarum, pedagiorum, gabellarum, aliorumuè onerum exempti ſunt, & immunes. C

Nec huiuſmodi priuilegijs per literas Apoſtolicas, habentes etiam clauſulam, *quorum tenores, &c.* & alias quaſcumque clauſulas, & decreta, derogatum cenſetur. Auditores enim, & Locumtenentes Rotæ non ſunt in derogationibus comprehenſi, niſi eorum nomina, & cognomina fuerint expreſſa, vt latiùs in præcitata Clementis VII Conſtitutione.

Paulus quoque III. *d* prædeceſſorum Pontificum priuilegia confirmauit, & à gabella vini exemptos dixit in alia Conſtitutione. *e*

d Cõſt.12.d.Bul. & tom.pag.633.
e Conſt.75.Bullar vet pag.487.
f In compend ad hanc conſt. 12. ſchol 1.
g Deciſ. 21. in nou lib.2.

Flauius autem Cherubinus *f* non inutilè quærit, an hæc priuilegia Auditoribus conceſſa operentur à die ſcientiæ, vel à die adepti Officij? Solutionem affert eadem Rota Romana coram Puteo *g*, dicens à die adepti officij. Verùm iſta deciſio in meo codice loquitur de Referendarijs, & determinat, priuilegia illis conceſſa habere locum, etiam ipſis ignorantibus; quàmuis regula ſit, vt non quæratur alicui priuilegium, niſi à die ſcientiæ; ſiquidem hæc regula procedit, vbi priuilegium alicui perſonæ priuatæ datum ſit, ſecus autem, vbi ratione Officij concedatur. Et ideo ſi detur expectatiua alicui nondum Auditori, & gratia purificetur, quando iam eſt Auditor, priuilegijs Auditoribus Rotæ conceſſis gaudere debet, Gomeſio ſic affirmante, *b* & rationem ſui dicti reddente, quia priuilegium Auditoribus Rotæ conceſſum, non priuatas perſonas, ſed Collegium reſpicit, & ideo quandocumque quis efficiatur Auditor, priuilegijs gaudet. Sicuti etiam indulta per modum Conſtitutionis conceſſa immediatè poſt conceſſionem operantur, ex eiuſdem Rotæ deciſione Puteo referente. *i* D

h In repet.c.ſtatutum, num 120. de reſcript. in 6.

i deciſ. 141.n.1. lib.2.in nou.

Varias quoque mutationes circa modum informandi hos DD. Rotæ Auditores à Curialibus inuentas fuiſſe, teſtatur Gomeſius, *K* dum ait, tempore Sixti IV. datis per Auditorem dubijs, Aduocati de iure in ſcriptis reſpondebant: ſub Alexandro VI. ter in hebdomada ad ius reddendum Auditores ſedebant: Clemens VII. ad ad duas reduxit vices, qui modus etiam nunc perſeuerat, Lunæ ſcilicet, & Veneris, in quibus ſi feſtum intercedat, dies Mercurij ſuccedit, at ſi omnes hi tres dies feriati exiſtant, tunc celebratur in Sabbato, & Rota Martiniana dicitur. Paulo III. ſedente, quo tempore ipſe Gomeſius Rotæ Auditor erat, modus informandi valdè immutatus fuit, vt colligantiũ iura in ſcriptis tantùm darentur, & hunc modum Pa- E

K In præm. reg. Cancell.ſit Rotæ immutatio.verſ. & quod eſt.

Digitized by Google

pæ primùm, deinde toti Curiæ placuiſſe, idem Gomeſius air, & à Nerone ſeruarum reſtatur Suetonius *a* his verbis. *In iuriſdictione poſtulatoribus, niſi ſequenti die, ac per libellos non temerè reſpondit, in cognoſcendo morem eum tenuit, vt continuis actionibus omiſſis, ſingulatim quæque per vices ageret: quoties autem ad conſultandum ſederet, neque in commune quicquam, neque propalam deliberabat, ſed & conſcriptas ab vnoquoque ſententias tacitus, ac ſecretò legens, quod ipſi libuiſſet, perinde atque* A *pluribus idem videretur, pronunciabat*. Hæc Suetonius. Verùm vt diebus ſingulis Audirores Rotæ ad audiendũ ſederent, Ioannes XXII. *b* iuſſit his verbis, *Item quòd Auditores prædicti bona hora diebus ſingulis iuridicis ad Palatium cõueniant, & immediatè poſt pulſationem campanæ, quę pulſatur ad horam tertiarum in Eccleſia Cathedrali, incipiant ſedere ad audiendum cauſas, & dictum Palatium non exeant, donec partes ſatisfecerint ſuis terminis coram eis*. Hæc Ioannes. Hodie verò, vt diximus, bis tantùm in hebdomada ad Palatium eunt, vbi locum certum habent ab Innocentio VIII. in ædibus à ſe conſtructis quondam aſſignatum, quas quidem ædes, vt Baſilicam Principis Apoſtolorum ampliorem, & magis ornatam redderer, Paulus V. euertit; quapropter immortalis memoriæ Vrbanus VIII. alium ranro Tribunali in Palatio Vaticano locum aſſignauit, vt ſequens inſcriptio deſignat:

a in vita Neron cap. 15.

b in præcit. Conſt. 14. §. 3.

B D. O. M.

VRBANVS VIII. PONT. MAX.

ROTAE TRIBVNAL

SVIS PRISCIS SEDIBVS

OB INNOCENTIANAS AEDES SOLO AEQVATAS

ORBATVM

C CERTO DOMICILIO RESTITVIT.

ANNO SALVTIS MDCXXVII.

PONTIF. VI.

Ad hunc autem Tribunalis locum ita nunc accedunt inſtructi, vt datis poſtulantibus dubijs in cauſa emergentibus, illiſque reis tranſmiſſis, biduo ante Rotam partium collitigantium procuratores, & aduocatos verbotenus audiant, ad veſperas eiuſdem diei iura (facti, & iuris informationes vocant) in ſcriptis recipiunt, vt per diem ante ſeſſionem ſtudio cauſarum vacare poſſint; neque ipſis collitigantibus has in ſcriptis informationes denegant, vt ſi quid præter iam deductum occurrat, ſupplere D valeant: his ita peractis, & viſis iuribus, ante lucem vt plurimùm ad Tribunal in Vaticanum eunt, vbi ſupra talarem togam nigri coloris veſtem albam (rocchettum vocant) & cappam latam induunt, & in orbem ſedentes controuerſias accuratè rotant, examinant, & decidunt: cauſarum verò reſolutiones eodem ferè modo, quo antiqui vtebantur, caracteribus quibuſdam deſignant, *K.* condemnationem, A. abſolutionem, N. L. non liquet, ſignificant, vt Petrus Crinitus *c* antiquorum morem referens teſtatur. Præſatum verò indumenti genus à Ioanne XXII. *d* ſtatutum legimus, dum ait. *Statuimus, & ordinamus, quòd Auditores ſine cappa, & roquetto in loto, vbi reſidet Curia, in publico non incedant, &c.*

c lib. 6. de honeſt. diſcipl. cap. 8.

d in præcit. Conſt. 14. §. 1.

Alias quoque leges idem Pontifex fixit, quarum maior pars etiam ad hæc noſtra tempora ſeruatur, nempe.

E Dies feriales ſibimetipſis Auditores ne dicant, ſed illas tantùm ſeruent, quæ vulgò feſta Palatij appellantur, quarum etiã Cathalogus inter Curiales circũfertur §. 4.

Vbi ius reddendum eſt, Cardinalium obſequijs ne vacent, & hodie adamuſſim ſeruatur. §. 5.

Muneta ne recipiant: quòd etiam reſpexit Innocentius VI. dum illis menſtrua ſalaria conſtituit, ne largitionibus deprauati (vt ſcribir Ciaconius *e*) in quæſtionibus cognoſcendis deficerent; famelicos enim non facilè ab alieno cibo abſtinere dicebat, ſi eſſet quouis modo edendi facultas ablata. Vota ſecretè teneant vſque ad promulgationem ſententiarum; contrarium ſi fecerint, prima vice per menſem ſu-

e in vita.

ſpendan-

ſpendantur ab ingreſſu Palatij, ſi iteratò in eandem culpam inciderint, perpetuò ab Officio repellantur. §. 6.

In cauſis proponendis antiquior incipiat, cæteri per ordinem ſequantur. §. 9.

Sine voto aliorum, & conſilio nemo Auditorum ſententiã proferat. §. 10. Et hinc, ni fallor, factum puto, vt ex approbato huius Tribunalis ſtylo cauſæ commiſſæ vni ex Auditoribus, vt eas ſolus, & extra Rotam audiat, & decidat, ſine voto tamen aliorum, & niſi facto verbo in Rota, non expediantur. Alia ſi cupis, Conſtitutionẽ A
pręcitatam legas, prout illam legiſſe Ciaconium exiſtimo, dum ait, *a* ab hoc Pontifice inſtitutum fuiſſe hoc ſacri Palatij Apoſtolici Tribunal; cuius tamen opinio, ſi de primæua inſtitutione loquatur, ex ijs, quæ Gomeſius ſcribit, & nos ſupra retulimus, admittenda non erit; ſi verò de forma in hoc Auditorio, & ab Auditoribus ſeruanda, ex contentis in hac Sanctione apparet non erraſſe.

a in vita Ioannis XXII.

Sed & varias ab alijs quoque ſummis Pontificibus ſuper modo procedendi in hoc Tribunali latas fuiſſe leges, & Sanctiones, pręter iam relatas, habes Pij IV. *b* & Pauli V. *c* Conſtitutiones videndas: vide etiam, ſi placet, & tempus ſuppetit, Lęſium Zecchium; *d* nos enim hęc de Auditoribus Rotę dixiſſe, ſatis eſſe putamus.

b. Conſtit. 44. Bullar. nou. tom. 2. pag. 58.
c. Conſt. 71. §. 5.
d. Bullar. tom. 3. pag. 268.

Eſſet nunc de Referendarijs, tanquam & ipſi ad ius reddendum, & iuſtitiam exequendam à Vicecancellario delegati, dicendum; ſed aptiori loco, vbi de Cardinali B
Præfecto Signaturę iuſtitię ſermo erit, hos referendos duxi.

Et ad ſecundam partem facultatum eiuſdem Eminentiſſ. Card. Vicecancellarij gratiam reſpicientium, expeditionem ſcilicet literarum Apoſtolicarum, quę in Cancellaria celebratur, iam deueniendum putaui.

d. de Republ. Eccleſ. in tit. de Pręlatis, cap. 12.

Non omittam tamen aliquid enarrare de Correctore Cancellarię Apoſtolicę, qui hodie Auditor Contradictarum appellatur, ſeu literarum minoris iuſtitiæ, vt ex verbis Pij V *e* apparet. Hic enim Corrector Cancellarię locum habebat in Parco maiori poſt Vicecancellarium, illiq; aſſiſtebat in expeditione literarũ, quemadmodum alij Abbreuiatores; ex quo orta fuit controuerſia inter ipſum Correctorem, & Abbreuiatores de Parco maiori, an dignitas ipſius Correctoris eſſet Collegialis, itaut ipſe quoque eſſet iudicandus tanquam vnus de Collegio Dominorum Abbreuiatorum; quę controuerſia cum commiſſa fuiſſet R. P. D Seraphino tunc Rotæ Romanę C
Auditori, hanc voluit alijs quoque Collegis, & Auditoribus communicare, vt inde maturiùs emanaret deciſio, quam habes impreſſam *f* Ex qua colliges primò, hanc Correctoriam fuiſſe per multos annos collatam vni ex Abbreuiatoribus, & tunc ſedebat in Parco in loco digniori poſt Reuer. D. Regentem, ſupra cęteros DD. Abbreuiatores, vt in principio deciſionis. Hoc autem fiebat tempore Martini V. quia tunc literę iuſtitię expediebantur in pręſentia Vicecancellarij, quemadmodum literę gratię, vnde dandus erat locus Correctori, in quo commodè aſſiſteret ipſi Vicecancellario, tum etiam quia hoc tempore Abbreuiatores erant laici, & vxorati, & ideo decentiæ gratia datus fuit locus dignior Correctori, vt num. 12. Secundò colligis, Correctoriam non eſſe dignitatem Collegialem, & non pręcedere Abbreuiatoribus. nu. 6. Tertiò colligis, Correctorem tractare materias iuſtitiæ, Abbreuiatores verò gratiæ. Quartò Correctorem poſſe habere ſedem in Parco, quam habebat D
ex antiqua conſuetudine, non tamen digniorem, ſed ſeruandum eſſe ordinem antiquitatis, vt fieri ſolet in ſacro Collegio Eminentiſſ. Cardinalium, & in Tribunali Rotæ. nu. 16. & 17. Rota autem cur diuerſimodè quandoque iudicet, rationem affert Theſaurus *g* videndus.

e Conſt 90. Bullar. nou. tom. 2. pag. 291.
f decif. Seraph. 716. per tot.
g in præfatio. ad ſuas decif n. 33.

E

CAP.

CAPVT XX

De Cancellaria Apoſtolica.

A CAncellariæ nomen à Cancellario deductum puto; Cancellariorum verò
Officium antiquiſſimum, & apud Cæſares fuiſſe, Honorij, & Theodoſij Im-
peratorum, qui anno Chriſti 417. regebant Imperium, verba demon-
ſtrant, *a* ibi, *nullus iudicum ad Prouinciam ſibi commiſſam quemquam
ſecum ducere audeat, cui domeſtici, vel Cancellarij nomen imponat, &c.* Sed hoc
etiam Scribas ſedentiarios appellatos fuiſſe docet Iacob. Guther. *b* videndus, quia
locum Philonis Iudæi ſatis inſignem refert. Cancellaria autem dicitur locus, vbi
acta iudiciaria ſcribuntut, & aſſeruantur, ex Pauli IV. Sanctione, *c* qua Cancellariæ
Status Eccleſiaſtici Cameræ Apoſtolicæ applicantur. Verùm nos de iſtis Cancellarijs
non agimus, ſed tantùm de Cancellaria Apoſtolica, vbi literæ Apoſtolicæ ab Offi-
cialibus, & Miniſtris Pontificum expediuntur, & cui Eminentiſs. Card. Vicecancel-
larius præeſt; de cuius origine nihil certum habeo, ſed antiquiſſima cenſenda eſt,
B cum ante Lucium III. qui anno ſalutis 1181. Pontifex creatus fuit, Cancellaria iam
eſſet, vt eius verba indicant. *d* Sed ante Ioannem XXII. locum hunc informem, &
nulla certa lege determinatum fuiſſe, ſcribit Gomeſius; *e* hic enim Pontifex primus
omnium Regulas Càncellariæ inſtituit, ordinauitquè, & vt Domui ſuę rem anguſtam
iuuaret, Beneficiorùm etiam electiuorum reſeruationes, & taxas, quibus examina-
rentur, nec non Beneficiorum Annatas inuenit, ex quibus adeo magnos prouentus
ſibi, & Eccleſiæ comparauit, vt moriens vigeſies quinquies centum millia nummum
aureorum reliquerit, vt ipſe Gomeſius, alijq. multi ex hiſtoricis teſtantur, præcipuè,
tamen Polydorus Virgilius, *f* qui etiam declarat, quid ſibi velit hæc dictio, *Annata*,
& primos fructus vnius anni Beneficiorum vacantium, & conferendorum eſſe ait;
videndus Seraphinus: *g* Nec admittit Virgilius opinionem Gomeſij, & aliorum,
C quos recentiores vocat, dicentium, annatas iſtas à Ioanne XXII. introductas; ſi-
quidem Beneficiorum Annatas ſub Innocentio IV. & Alexandro IV ſolutas fuiſſe,
Hoſtienſem (qui Pontificibus iſtis valdè gratus, & ab Vrbano IV. ſucceſſore anno
1261 menſe Decembri ſacra Purpura decoratus, 8. Idus Nouembris 1281. hominem
exuit, teſte Ciaconio *h*) ſuis monumentis non ſine reclamatione conſignaſſe, idem
Polydorus ſcribit in hæc verba. *De qua quidem re* (Annatis ſcilicet) *vt graui ſæpe
reclamatum fuiſſe teſtatur Henricus Hoſtienſis, qui cum Alexandro IV. Pontifice
vixit, ſic vt Franciſcus Zabarellus tradat, poſthac in Concilio Viennenſi, quod Cle-
mens V. anno ſalutis* 1311. *Pontificatus VII. indixit, agitatum fuiſſe, vt depoſito
Annatarum onere, vigeſima pars vectigalium Sacerdotalium penderetur quotannis
Romano Pontifici, &c.* Zabarell. verba ſunt hæc. *i Ioannes Andreas dicit, quòd
pluriès clamauit, in tantum quòd de hoc fuit ſermo in Concilio Viennenſi ſcilicet,
D quòd Curia reciperet viceſimam redditnum Clericorum totius Orbis ad ſubſtentatio-
nem Papæ, & Cardinalium, & nihil exigeret à Prælatis, qui promouentur, exceptis
taxatis ſalarijs laborantium, & Scriptorum, & ſimilium, & tunc prouideret Legatis,
& Nuncijs, quos mittit, & abſtineret ab exactione fructuum primi anni, & ab exa-
ctionibus Decimarum, & ſimilibus, quæ quotidie pullulant, dicit etiam, quòd Præ-
lati deliberarunt in Concilio, & fortè benè, quod tanta viget inſatiabilis cupiditas,
quòd ſi hoc fieret, illud, & illa perciperent.* Hæc Zabarel. Verùm hodie medietatem
fructuum Beneficiorum, quæ dimidia Annata dicitur, in Cancellaria ſolui, ſcribit
Roder. de Queſada, *K* ſubdens, hanc dimidiam Annatam hodie ſubrogatam eſſe
in locum illius redecimæ, quam olim Leuitæ de omnibus decimis ſummo Sacerdoti
ſoluebant, vnde minus grauantur Clerici huius temporis, quàm antiquitùs, vt docet
E Thom. Campeg. *l* Et ideo ne ſummus Pontifex in hac ſolutione deciperetur, Vr-
banus IV. prædictam Cancellariæ Regulam in ordine 55 de exprimendo valore
Beneficiorum in impetrationibus, edidit, quam poſtea Clemens VI. Vrbani ſucceſ-
ſor, & cæteri quoque Pontifices confirmarunt, Gomeſio *m* teſte: licèt ad omnes
Eccleſias extenſa non eſſet, prout Bonifacio IX. ſedente extenſa fuit, Mandoſio *n*
referente; Anglis tantùm exceptis, qui ſuis minoribus Sacerdotijs, quando ea
Pontifex dabat, id imponendum non eſſe obtinuerunt, vt Polydorus Virgi-
lius *o* ſcribit; & ad rem faciunt, quæ Cherubinus iunior obſeruat *p*

a l. nullus iudicum, C. de aſſeſſ. dom. & Cancell.
b de offic. Dom. Aug. lib. 2. cap. 13. verſ. duo ſunt genera.
c Conſt. 10. §. 11. & alibi Bullar. nou. tom. 1. pag. 725.
d in c. al li..., 10. de reſcript.
e in reg. Cancel. in proœm. q. 1. circa fin. pag. apud me 7. verſ. redeamus.
f de rer. inuentor. lib. 8. cap 2.
g deciſ. 1410. num. 13.
h in vita Vrbani IV. in prima Cardinalium creatione num. 1.
i in c. inter cætera ... verſ. Io. Andr. d..., de off. ordin.
K in not. ad reg. Cancell. 55. de exprim. valor. Benef. verſ. ſecunda cauſa.
l tract. de annat. inſtit. cap. 1. in princ. inter tract. Doct. tom. 15. par. 2.
m in commento ad hanc reg. in princ.
n in tract. ... les caſus, ſub nu. 167. & ſeq.
o loco iam cit. ad fin.
p ad Conſt. 17. Pauli IV. Schol. 1. & 2.

Hodie verò non eſt amplius hac in re hæſitandum,cum nouiſſimè habeamus Sixti V
Sanctionem, *a* qua poſt confirmationem aliarum Sanctionum hac de re à Paulo II
III. & IV.& Pio V editarum, Annatas iſtas ad quæcumque Beneficia etiam per Or-
dinarios quomodolibet vnita, quàmuis ſint Monaſteria monialium, & Hoſpitalia,
extendit, redditurquè ratio, quia cum ex hac vnione illatum vacatio ſperari am-
plius non poſſit, vt damnum propterea ex hoc Cameræ Apoſtolicæ, & Collegio Car-
dinalium,Romanæ Curiæ Officialibus emergens ſarciatur, vt ibi § 2. & ita dixit Rota A
coram Seraphino, *b* vbi alia multa de Annatis,& ideo videnda. Quamobrem rectè
à Mandoſio *c* reprehenditur quidam gloſſator *d* Pragmaticæ Sanctionis, dum ait,
Annatam introductam fuiſſe contra totius iuris Diuini,& humani diſpoſitionem; ſi-
quidem ſatis legitima cauſa videtur, dum ex illis Summorum Pontificum, & Sedis
Apoſtolicæ indigentijs ſuccurritur,qua ratione etiam charitatiua ſubſidia fuerunt in-
troducta,vt poſt alios,quos refert,Gomeſius *e* ſcribit; & Hoſtienſis, qui ſupra in cō-
trarium à Pollydoto adducitur,pro validitate, & licita Annatarum exactione ſcrip-
ſiſſe videtur, *f* dum ait. *Poteſt Prælatus cum Capitulo ſuo ante collationem factā publicè, & palàm, vt omnis tollatur ſuſpicio, pro iuſta cauſa, & neceſſaria ad tem-
pus licitè retinere prouentus Beneficiorum vacantium*: & redditur ibi ratio videnda.
Quapropter ſi Prælatus hoc in Beneficijs agere poteſt,multò fortius Papa, cuius au- B
ctoritas omnem ſimoniæ labem ceſſare facit in ijs,quæ de iure poſitiuo, aut ordina-
tione Eccleſiæ vetita eſſent,Mandoſio *g* teſte. Adde etiam, non ſolùm per ſe ipſū,
& ad commodum Sedis Apoſtolicæ Summum Pontificem has Annatas exigere poſ-
ſe, ſed etiam Principibus laicis illarum exactionem ex cauſa concedere, prout à Bo-
nifacio VIII.poſt relatum in albo Sanctorum Ludouicum Galliæ Regem(quæ ſolem-
nitas in Vrbeueteri Patria mea celebrata fuit anno à partu Virginis 1297. vt in data
eius Conſtitutionis *h* legitur) Philippo Pulchro dicti S.Ludouici filio conceſſas fuiſ-
ſe teſtatur Petrus Greg.Tholoſ. *i* quia Papæ voluntas pro ratione in Beneficialibus
habetur, cum in illis habeat plenitudinem poteſtatis, vt Hieronymus Gigas *K* af-
firmat. Sed iam ſatis de Annatis dictum, reuertendum eſt igitur in viam, ad Can-
cellariam ſcilicet,quam diximus à Ioanne XXII. formam, & certas leges accepiſſe, & C
ideo huius harmoniæ laus tota ipſi Ioanni tribuenda erit; fuit enim inter cæteros
mortales non ſolùm eruditus,ſed impensè curioſus, Franciſco Petrarca *l* teſte, qui
addit, repertoria, ſeu indices ſibi ordine alphabeti confeciſſe, quibus facilè res om-
nes in promptu,& ad manus haberet. Verùm Ioannes in ſuis Regulis id vnum egit,
vt Abbreuiatores inſtrueret,quomodo literas in Cancellaria iuxta Supplicationum
varias ſignaturas deberent expedire, quas Summi Pontifices deinde magis auxerunt
vſque ad Nicolai Papæ V.tempora, qui omnium Pontificum primus prædeceſſorū
vtiliores Regulas colligens,ac plures alias iudiciales addens,eas omnes in eo ſtatu,
in quo nunc reperiuntur, deduxit, quem Succeſſores pro ſe quiſque ſequuti ſunt,
itaut ſtatim atquè quis Summus Pontifex renunciatus eſt, Regulas Cancellariæ pro-
mulgari mandat, vt ex Sarnenſi *m* liquet. Libros verò, in quibus Beneficia taxata D
ſunt, & quibus etiam Cancellaria in expeditione literarum Apoſtolicarum vtitur,
à prædicto Ioanne XXII. inuentos fuiſſe, ex coniectura ſatis probabili (nempe flore-
norum mentione,quæ ibi fit,& cuius monetæ nomen ſub eodem Pontifice inuentum
fuiſſe conſtat) idem Sarnenſis *n* colligit, ſubdens poſtea, librum primum taxarum
Officialium à Pio II. propter nouam creationem Abbreuiatorum ampliatum fuiſſe:
Sixtus etiam IV. qui longè plura noua Officia creauit, eaſdem taxas locupletiores
reddidit: Leo X. qui paritèr innumerabilia Officia noua induxit, eas in immenſum
creuit. Silentio tamen inuoluendum non erit, quamplures à ſolutione taxarum Can-
cellariæ exemptos eſſe; præſertim Summi Pontificis, & Cardinalis Vicecancellarij
familiares, ita Sixto IV. *o* mandante. Cum autem de Cancellaria ſatis dictum vi-
deatur, ad Officiales in ea interuenientes deueniendum eſt. E

a Conſt.33.bullar. nou. tom. 2. pag. 533.

b deciſ. 1410. num. 14.

c tract. annales caſus, nu.168.

d Coſma Guymyer. ad prag. Sanct. Caroli VII. ſuper Decret.Concil. Baſilienſ.tit. de Annat.in verb.Annatarum,pag.apud me 151. à terg.

e in comment. ad reg. Cancell. de valore exprimen.

f in ſum. tit. vt benef. eccleſ ſine dimin. confer. verſ.quàmis autem.

g loco ſupra proximè cit.

h Conſt.6. Bullar nou tom. 1. pag.142.

i in ſyntag. iur. vniu lib 15. cap. 38.nu.7 & ſeqq.

K tract de penſion q 6 nu. 10.

l lib 2.rer. memor.tract.3.cap 53.

m in proœm. Reg Cancell.q.1. ad fin.

n in comment. ad Reg.de valor. exprimend. in præfat. poſt.med.

o in Conſt. 16. §.12. Bull. nou. tom.1. pag.357.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XXI.

De Cancellariæ Regente.

A HVius nominis, Regentis, ethimologiam pluribus exornat Mandoſius, *a* quę ſi cognoſcere cupis, & otio vacas, apud ipſum vide; nam etſi de Regente in locum Auditoris Cameræ ſuffecto loquatur (quod quidem Officium à Paulo IV. erectum, & inſtitutum Pius IV. ſucceſſor ſubſtulit, & deſtituit) nonnulla tamen ad hunc Cancellariæ Regentem referri poſſunt. Sed magis aptè ad rem noſtram idem Mandoſius *b* ſcribit in hæc verba. *Regens Cancellariæ abſque manu Referendarij, & Cardinalis, vel alterius Præpoſiti ad ſignandum Commiſſiones iuſtitiæ, ſignare, & expedire poterit ex eius propria facultate, hoc modo videlicet, Audiat Magiſter Iulius, citet, inhibeat, procedat, vt petitur, & iuſtitiam faciat, &c.* Cuius facultatis fundamentum in reg. 3. de poteſtate Vicecancellarij, & Cancellariæ Regentis habes. *c* Et omnes cauſas, quæ ſunt de communi iuſtitia, poſſe Cancellariam committere, & per conſequens poteſtatem abſoluendi, dixit Rota Romana apud Bellamer. *d* in B quibus tamen opus eſt plenitudine poteſtatis Papæ, vt committere cauſam pendentem in partibus, Cãcellaria manus non apponit; vt Felinus *e* ait: Sed alias quidem cauſas, quas Cancellaria committere valeat, vel nequeat, enumerat Marcheſanus *f* videndus. Reddit etiam ibi rationem, quare hodie Vicecancellarius per ſe ipſum Commiſſiones non ſignet, quam rationem ignorare ſcribit Gomeſius; *g* ait enim Marcheſanus. *Quia Vicecancellarius tot, tantaue negocia explere non valet, cum præſertim vltra ea, quæ Officium Cancellariæ tangunt, ratione purpureæ Dignitatis alijs etiam arduis rebus ſit impeditus*; prout Eminentiſſimus, ac Reuerendiſs. D. Franciſcus Card. Barberinus in Pontificatu Vrbani Octaui, qui eiuſdem Pontificis nepos, toti Eccleſiaſticæ Ditioni præpoſitus, & in maximam Paſtoralis ſolicitudinis partem à patruo aſcitus, aliorum miniſtrantium ope, & labore iuuandus, ſubleuanduſq; C fuit, & Regentis Cancellariæ Officium fuit inſtituendum: qui quidem Regens nedum Commiſſiones, vt diximus, ſignaret, ſed literis Apoſtolicis in Cancellaria expediendis, ea qua decet vigilantia, & animaduerſione præeſſet.

Quod attinet ad Commiſſiones ſignandas, ſciendum eſt, Regentem nedum in cauſis, quæ vigore ſuarum facultatum Vicecancellarius committit, ſed etiam in ijs, quæ ex Signatura gratiæ, vel iuſtitiæ in executionem eius, quod in reſcripto continetur, iudicem ad ſui libitum deputat, ſub hac tamen diſtinctione, vt in cauſis prædictarum Signaturarum reſcribat. *De mandato D.N.Papæ audiat Magiſter N.* in alijs verò, vt ſupra dictum eſt, ſimpliciter dicat. *Audiat Magiſter N.* ita tamen, vt partes ipſius D. Regentis ſint, iudicem ſolum dare, nec reſcripti formam in ſupplicationibus appoſitam immutare valeat, ex eodem Marcheſano, *h* reiectis aliorum, D qui contrarium ſcripſerunt, opinionibus, liquet. Hanc verò facultatem, & iuriſdictionem ab Eminentiſs. Card. Vicecancellario D. Regens acquirit, vt à Sixto IV. *i* ſancitum habes, & à Sixto V. *K* confirmatum inuenies.

Verùm quia Vicecãcellarij facultates nedum in ijs, quæ ad iuſtitiam pertinent, ſed etiam ad gratiam referuntur, vt ſupra diximus, ſciendum eſt, quoad vtrumque caput D. Regenti communicatas eſſe. Iam ſatis de iuſtitia dictum; ſi quis plura cupiat, auctores iam relatos conſulat. Nos enim ad gratiam, ad expeditionem ſcilicet literarum Apoſtolicarum ſermonem noſtrum dirigimus.

Summus itaque Pontifex cum pleniſſimam, & omnimodam habeat poteſtatem cõferẽdi Eccleſiaſtica Beneficia, *l* multorum miniſterio in hoc negocio perficiendo vtitur, inter hos autem miniſtros (Vicecancellario excepto) Regens Cancellarię E primum locum obtinet: hic enim in Parco, quem vocant maiorem, cuius etiam ſignificationem infra declarabimus, cum Abbreuiatoribus ſedet, & receptis Bullis a Cuſtode Cancellariæ, à quo fuerint hæ iudicatæ, ſeu collationatæ, reſpicit, & ſi placet, eaſdem alteri ex Abbreuiatoribus iterum iudicandas, & collationandas pro ſuo arbitratu dare poterit: exinde Bullas à ſupplicationibus ſeparat, eaſdemq; ponit ad partem, & ſi Bulla gratioſa fuerit, manu ſua in margine ponit A. maiuſculum à dex-

a in gloſ. facult. Regent. §. habit. in verb. Regens.

b in prax. commiſſ. 1. ſuper Beneficio. in verb. Regens Cancellaria.

c aliàs eſt reg. Cancellaria 69. §. 3.

d deciſ. 601. de reſcript.

e in rub. de reſcript num. 9.

f in pract. Signat. par 1. cap. 4 de off. & auct. Vicecan. & Reg. Cancell.

g in reg. vtriuſque Sign. compen. verſ. ſed hodie, pag. apud me 153. a terg.

h loco iam citatum 28. & ſeq.

i Conſt. 16. §. 24. & 25. Bullar. noui. tom. 1. pag. 358.

K Conſt. 106. quæ eſt 1. inter appendices. d. Bullar. tom. 3. pag. 39.

l gloſ. in c. ſi gratioſè, in verb. à Romano, de reſcript. in 6.

tro latere, & à ſiniſtro vnum I. longum, poſtea certis lineis circuit Scriptorum, & Abbreuiatorum taxas in Bulla deſcriptas; quo facto ſuper quodam ſcamno Bullas ponit, quas deinde finita Cancellaria de manu ipſius Regentis Plumbator recipit, & ad Officium plumbi deſert, ibiq; numiſma plumbeũ (ex quo Bullæ nomen effluxit) ab vno latere SS. Petri, & Pauli imagine, ab alio Pontificis regnantis nomine inſculptum, cordulis quibuſdam alligatur, Veſtrio *a* ſic dictante. A

a in præd. Rom. cur. lib. 1. cap. 4. num. 6.

Regentatus Officium, ſicut & alia Cancellariæ officia precio nummario comparatur, per obitum obtinentis vacat, cedi tamen, & reſignari poteſt; ſiquidem annis, quibus in Curia verſatus ſum, quatuor agnoui Cancellariæ Regentes. Primus fuit R. P. D. Aloyſius Gallus Auximanus, Cardinalis huius cognominis nepos. Secundus, cui à præd. reſignatum fuit, R. P. D. Dominicus Pinellus, Cardinalis Pinelli Ianuenſis paritèr nepos. Hic verò recepta pecunia ab ipſo in emptione ſoluta, R. P. D. Angelo Androſillæ inter primarios olim Romanę Curiæ Aduocato, & à Gregorio XV. Baſilicæ Principis Apoſtolorum Canonicatu decorato, nec non inter vtriuſque Signaturæ Referendarios adlecto, Regentatus Officium ceſſit. Nunc autem eodem munere fungitur R. P. D. Iulianus Amadeus Romanus.

Eſt etiam ſciendum, hoc nomen Regentis à recentioribus inuentum, ſiquidem in Conſtitutionibus Martini V. *b* & Sixti IV. *c* Locumtenens, ſeu Præſidens in Cancellaria dicitur. Verùm Sixto IV. ſedente, officium Regentatus, ſiue Cancellarię Præſidentis, aut Locumtenentis ad nutum Vicecancellarij amoueri poſſe ipſius Pontificis Sanctio indicat, *d* vbi etiam habes, quęnam ſint huius officij emolumenta. B

b Conſt. 3. §. 2. Bullar. nou. tom. 1. pag. 251.
c Conſt. 16. §. 4. d. Bullar. pag. 357.
d §. 24.

Ioannem Baptiſtam Ferratium Cardinalem S. Chriſogoni ab Alexandro VI. ſacra Purpura decoratum, Referendarium domeſticum primùm, deinde Datarium, & poſtea Cancellariæ Regentem fuiſſe, & rerum ad Romanam Cancellariam ſpectantium exactiſſimè commendandum ſcribit Ferdinandus Vghellus; *e* addens, ob eius mortem delatam eſſe in Fiſcum ipſius Cardinalis opimam hæreditatem ſupra octuaginta millia nummorum aureorum æſtimatam, Franciſco fratre, qui ad Vrbem triduo ante accurrerat, incaſſum reclamante. Andream quoque de Valle Romanum, Epiſcopumq; Melitenſem, antequam à Leone X. in 4. creatione anno ſalutis 1517. inter Vaticanos Senatores renunciaretur, Cancellariæ Apoſtolicę Regentem fuiſſe, Ciaconius *f* ſcribit. C

e in addit. octaue creationis ab Alex. VI. facta in vita huius Card. in ordine num. 30.

f in vita Leonis X. in 4. creat. Card. 14. tom. 2. col. 1412.

CAPVT XXII.

De Abbreuiatoribus vtriuſque Parci.

DIximus, Regentem Cancellariæ ſedere in Parco cum Abbreuiatoribus; Parcus autem appellatur locus, vbi ad eorum munia exercenda hi ſedent. Nunc autem videndum eſt de numero, differentia, qualitate, origine, & officio Dominorum Abbreuiatorum, & cur hoc nomine nuncupentur. Dicti ſunt igitur Abbreuiatores, quia breui compendio impetrata à Pontifice in ſupplicationibus concipiunt, & poſtmodum latius extendunt in literis, vt Pariſius *g* obſeruat. Et, ni fallor, proximi libellorum apud Imperatores antiquitùs dicebantur, vt ex ijs, quæ Lucas de Penna *h* docet, colligere fas eſt, dum ait. *Proximi libellorum erant illi, qui recipiebant libellos, qui in Romana Curia dicuntur Supplicationes, vel in Curia Regis noſtri petitiones, poſtquam ſignatæ, ſeu decretatæ per Principem fuerant, quiq; debebant eas regiſtrare*. Hæc Lucas, qui tamen in vltimis verbis de Regiſtratoribus (quod eſt officium ab Abbreuiatoribus longè diſtans, vt dicemus infra) loqui videtur, quàmuis idem Lucas *i* alio nomine Regiſtratores appellet, nempe Proximos diſpoſitionum, his verbis; *Proximi verò diſpoſitionum erant, vt ſunt hodie in Romana Curia Regiſtratores, &c* D E

g conſ. 112. num. 9. lib. 4.
h in l. 1. verſ. ſed proximi. C. de prox. ſacr. ſcrin. lib. 12.

i loco cit. verſ. proximi verò.

Abbreuiatores verò in totum ſunt ſeptuaginta duo: alij tamen de Parco maiori, alij de Parco minori dicuntur; minores 22. ſunt; maiores 12. reliqui verò examinantes literas in prima viſione, qui ſunt 38. etiam Abbreuiatores nuncupantur, & vnum Collegium inuicem conſtituunt, vt Sixti IV. verba declarant, *K* dum ait. *Ordinamus, quòd de cætero perpetuis futuris temporibus in Cancellaria Apoſtolica, præter*

K Conſt. 26. §. 4. & 5. Bullar. nou. tom. 1. pag. 356.

alios

alios eiuſdem Officiales, ſint, & eſſe debeant ſeptuagintaduo Abbreuiatores dumtaxat, inter quos duodecim præſidentes in Parco maiori, vigintiduo de Parco minori; reliqui verò examinantes literas in prima viſione Abbreuiatores nuncupentur, & exiſtant, & vnum Collegium inuicem conſtituant, qui Romano Pontifici, & ipſi Roderico, ac Vicecãcellario pro tempore exiſtenti dumtaxat, & nemini alteri ſubſint: Hęc Sixtus. Quapropter ſi Papa de Abbreuiatoribus generalitèr loquatur, tam minores, quàm
A maiores comprehendit, ex deciſione Rotæ Romanæ apud Puteum, *a* & Cherubinum iuniorem. *b*

Verùm nonnihil inter ſe differre conſtat, ſiquidem Abbreuiatores de Parco maiori ex ſupplici libello à Pontifice ſignato literas Apoſtolicas gratioſas dictant (quorum dictatutam minutam appellant) & poſtea Bullam expeditam examinant: qui verò de minori Parco ſunt, poſtquam Bulla ad eorum manus peruenit, recepta portione ſibi tangente, ad maiores Abbreuiatores eaſdem remittunt, Veſtrio, *c* & Tholoſano *d* hoc atteſtantibus. Et hi maiores Abbreuiatores ſinguli ſubſtitutum habent, minores verò non. Secundò differunt, quia Abbreuiatores de Parco maiori tanquam Romanæ Curiæ Prælati habitum violaceum, cappam, & rocchettum induunt, locum in Capellis Pontificijs habent, vbi primùm ad hoc officium fuerint aſſumpti,
B vtriuſque etiam Signaturæ Referendarij dicuntur, & ex ipſis vnus in Signatura gratię coram Pontifice adeſſe debet, panem honoris, & vinum tanquam Papæ familiares à Palatio Apoſtolico recipiunt, ex conceſſione Pauli V. *e* Alij verò Abbreuiatores de Parco minori ſimplices clerici, & quandoque etiam laici ſunt, vxoremq; ducere non prohibentur, Sixto IV. permittente. *f* Tertiò differunt ratione Dignitatis; Abbreuiatores enim de Parco maiori proximiores ſedent Vicecancellario, ex quo digniores dicuntur, Chaſſaneo *g* teſte. Quartò differunt ratione pretij; licèt enim ambo certo pretio comparentur, ad ipſius ementis vitam duratura, pretium tamen longè diuerſum eſt; nam maiores decem millibus circitèr nummis aureis vendunt, minores verò bis millibus, plus minuſuè, iuxta temporum varietatem venundari ſolent.

C Hanc verò differentiam inter maiores, & minores Abbreuiatores, Benedicto XII. Pontifice ſedente, ignotam fuiſſe, quia nondum instituti fuerant de Parco minori, dicit Rota Romana apud Puteum, *h* vbi etiam habes, prædictas differentias non eſſe in ſubſtantialibus. Sed magis apertè loquitur Panuinius, *i* dum ait, Abbreuiatores de Parco minori à Pio II. inſtitutos fuiſſe; inter quos Ioannem Baptiſtam Platinam aſcitum fuiſſe, ipſemet Platina *K* teſtatur, addens, ſibi, & alijs, qui hoc emerant officium, à Paulo II ablatum, & ſuppreſſum; & quoniam nimis audactèr loquutus fuerat, in carcerem detruſus, vt inde eximeretur, Cardinalis Papienſis patrocinio vſus eſt, vt ex eiuſdem epiſtolis liquet, *l* viden. Verùm ab humanis Paulo II. iam ſublato, Sixtus IV. Abbreuiatores iſtos de Parco minori reſtituit, ſuoq. Diplomate *m* in perpetuum confirmauit; & Polydorus Virgilius *n* ſuis monumentis ita
D commendauit. *Pius ſecundus Ioannis exemplum ſequutus Breuiatores creauit, in ordinemq. redegit: hos haud ita multò poſt Paulus exautorauit, Sixtus deinde reſtituit, &c.* Et quare hoc egerit, idem Sixtus ſatis apertè narrat. *o* Sed Martino V. ſedente, qui per annos 40. pluſuè minus ante Pium II. Beati Petri Sedem obtinuerat, Abbreuiatores fuiſſe in duplici differentia, ex Diplomate ipſius Martini *p* liquet, dum alij Notarijs Apoſtolicis aſſiſtentes erant, alij verò Cardinali Vicecancellario: Verba Conſtitutionis ſunt hæc. *Quòd ſi Notarij Apoſtolici, ac eorum Abbreuiatores, & alij in iuſtitia, & etiam gratia literarum Apoſtolicarum Abbreuiatores taxam nimiam pro minutis ſuis petierint, &c.* omiſſis alijs, *ad Vicecancellarium, vel ipſo abſente, ad eius Locumtenentem, ſeu Præſidentem in Cancellaria habeatur recurſus, qui deliberatione habita, cum Abbreuiatoribus aſſiſtentibus eidem Vicecan-*
E *cellario in expeditione literarum Apoſtolicarum exceſſus prædictos ad debitam reducat moderationem, &c.* Quibus ex verbis clam colligitur inter Abbreuiatores differentia, vt alij ſcilicet cum Vicecancellario iudicent de exceſſibus, alij verò condemnentur, & pœnas luant, quando exceſſerint, atque ita alij maiores, alij minores erant. Et hoc idem colligere fas eſt ex eadem Conſtitutione, *q* dum Abbreuiatores Vicecancellario aſſiſtentes, niſi præuio examine, ad Officium exercendum non ſunt admittendi, quod in alijs Abbreuiatoribus non requiritur. Sed fortè Martinus hoc nomine Abbreuiatorum non Vicecancellario, ſed Notarijs Apoſtolicis aſſiſtentium voluit comprehendere Miniſtros, & Officiales omnes in expeditione literarum Apoſtoli-

a deciſ. 234. lib. 1. in nou.
b ad Bullam 1. Nicolai V. ſchol. 2.
c in pract. lib. 1. cap. 4. nu. 2. & 3.
d in ſyntag. iur. vniu. lib. 15. cap. 42. nu. 3. & 4.
e Conſt. 2. Bullar. nou. tom. 3. pag. 175.
f Conſt. 16. §. 22
g in cathal. glor. mund. par. 1. cõſider. 11. & 12.
h deciſ. 234. lib. 1. in nou.
i in vita Sixti IV. poſt med.
K in vita Pauli II.
l inter epiſtolas impreſſas Card. Papienſ. epiſt. 230. & 231.
m Conſt. 16. §. 5. & 6.
n de rer. inuent. lib. 8. cap. 2. verſ. Pius deinde.
o ead. Conſt. 16. §. 1. & 2. viden.
p Conſt. 3. §. 2. Bullar. nou. to. 1. pag. 251.
q §. 6.

ſtolicarum inſeruientes, qui nondum ſuis nominibus deſignati erant, prout à ſucceſſoribus in Pontificatu poſtea factum legimus, & nos ſuo loco infra dicemus. Interim vide Seraphinum. *a*

Abbreuiatorum verò nomen in genere ſumptum, & nulla habita diſtinctione inter maiores, & minores, quando fuerit inuentum, & inſtitutum, non ſatis conſtat. Nam licèt Gomeſius *b* aſſerat, Ioannem XXII, in ſuis Regulis Cancellariæ id tantùm egiſſe, vt Abbreuiatores inſtrueret, quomodo literas in Cancellaria iuxta Supplicationum varias ſignaturas expedirent, & ab eodem Pontifice omnium primo Cancellariam, & Vicecancellarij Dignitatem illuſtratam fuiſſe, non tamen excludit, quin etiam antea Abbreuiatores eſſent, quàmuis huius nominis expreſſionem nō ab alio, A
quàm à Benedicto XII. *c* factam inuenerim, dū Apoſtolicæ diſpoſitioni reſeruauit Beneficia, quæ per obitum Abbreuiatorum vacant, ibi, *Scriptorum literarum Apoſtolicarum, ac Pœnitentiarij præfatæ Sedis, ac Abbreuiatorum, &c.* Benedictus verò, nullo intermedio. anno ſalutis 1334. Ioanni ſucceſſit. De Cancellaria verò, ac Miniſtris ad Officia ibi exercenda meminit Innocentius III. *d* qui per annos centum, & vltra ante Ioannem, & Benedictum Chriſti Vicarius in terris fuit, anno ſcilicet 1198. & die 10. Ianuarij Beati Petri ſedem obtinuit, Ioannes verò anno ſalutis 1316. ſummus Pontifex renunciatus fuit. Verba Innocentij Papæ ſunt hæc, omiſſis alijs. *Ne quis apud Sedem Apoſtolicam literas noſtras, niſi à nobis, vel de manibus illorum recipiat, qui de mandato noſtro ad illud ſunt Officium deputati; ſi verò perſona tantæ autoritatis extiterit, vt ipſam deceat per Nuntium literas noſtras recipere, Nuntiū ad Cancellariā noſtram, vel ad nos ipſos mittat idoneum, &c.* B
Sed & ante Innocentium quoque Cancellariæ, & literarum in ea expeditarum mentionem habuit Lucius Papa III. *e* qui anno à partu Virginis 1181. die 19. Auguſti hanc Dignitatem induit, Panuinio *f* teſte. Quapropter ſi dicamus, etiam hoc tempore Abbreuiatores quoad Officium (quàmuis alio nomine) extitiſſe, fortè non errabimus. Verùm de his hactenus.

Ad officium, ſiue munus DD. Abbreuiatorum veniamus: & licèt ſupra, vt ethimologia huius nominis redderetur, aliquid etiam de illorum munere dictum ſit, quippequi breui compendio impetrata à Principe in Supplicationibus concipiant, & poſtmodum latiùs extendant in literis, vt Pariſius *g* obſeruat, ſi tamen in huiuſmodi conceptione, & extenſione literarum peccauerint, itaut reſcribendæ ſint, C
eorum impenſis reſcribantur, & infra tres dies naturales à die requiſitionis fiat, vt à Martino V. *h* cautum inuenies.

Nullus inter Abbreuiatores, Vicecancellario, ſeu illius Locumtenenti aſſiſtentes, recipiatur, niſi per maiorem partem Abbreuiatorum Cancellariam continuantium primitus examinatus fuerit, & ad Officium idoneus repertus, ac etiam approbatus, vt in §. 6. Aſſolet tamen Cardinalis Vicecancellarius huic prohibitioni derogare, vt videmus in conceſſione facta ab Alexandro Card. Farneſio Vicecancellario R. P. D. Franciſco Barberino, Vrbani VIII. patruo, qui per reſignationem D. Oberti Riparolij anno 1573. Abbreuiator de Parco maiori abſque dicto examine creatus fuit.

Singulis diebus, hora per Vicecancellarium aſſignanda, quando Cancellaria tenebitur, Abbreuiatores prædicti aſſiſtentes ad eam venire, & quouſque tenta D
fuerit, in ea reſidere, nec inde ſine iuſta cauſa, à Vicecancellario, ſiue Locumtenente examinanda, recedere debent, ſub pœnis in hac Conſtitutione contentis. §. 7.

Nihil vltra taxatum, vel ſtatutum pro minutis recipiant, quòd ſi ſuper taxatum exceſſu quis conqueſtus fuerit, Vicecancellarium, ſiue Locumtenentem adeat. §. 2. Quæ verò ſint taxæ, & quomodo exigendæ, Sixtus IV. *i* edixit.

Ex ipſis Abbreuiatoribus vnus Signaturæ Papæ, quam vocant gratiæ, aſſiſtit, Paulo V. *K* permittente.

Quædam alia de Officio Abbreuiatorum ſcripſerunt Veſtrius, *l* & Petrus Gregorius Tholoſanus; *m* apud ipſos videnda. Nobis enim priuilegia iam recenſenda ſunt. E

Abbreuiatorum Officium, quod à Martino V. *n* incompatibile cum Officio Scriptorum Pœnitentiariæ declaratur, cum quibuſuis alijs officijs Romanæ Curiæ, & Cancellariæ Apoſtolicæ nullatenus incompatibile cenſeri voluit Sixtus IV. *o*

In ijs, quæ ſtylum, & Regulas Cancellariæ reſpiciuntur, non dedignatur ſacræ Rotæ Romanæ ſupremum Tribunal Abbreuiatores conſulere, vt videre eſt apud Iacobum Puteum. *p*

Capel-

a deciſ. 716. nu. 12. & per tot.

b in proœm. reg. Cancel. q. 1. prope fin.

c in extrauag. ad regimen, de preben. lib. 3.

d in c. dura, de crimin. falſ.

e in c. ad hac, de reſcript.

f in cronologia Eccleſiaſt. d. anno 1181.

g conſ. 112. nu. 9. lib. 4.

h Conſt. 3. §. 2. & 3. Bullar. nou. tom. 1. pag. 251.

i Conſt. 16. §. 9. 10. & ſeq. d. Bullar. & tom. pag. 357.

K Conſt. 2. §. 4. Bullar. nou. tom. 3. pag. 176.

l in pract. lib. 1. cap. 4. nu. 2. & 3.

m in ſyntag. iur. vniu. lib. 15. cap. 42. nu. 3. & 4.

n in præcitata eius Conſtit.

o in Conſt. 16. §. 6.

p deciſ. 84. nu. fin. lib. 3. in nou.

Capellam, & Altare portatile, ſuper quo in Domo Vicecancellarij in loco ad hoc cõgruo, & honeſto habent, ibique Miſſam omnibus diebus, quibus ipſa Cancellaria tenetur, cum collecta ſemper pro Romano Pontifice, quæ incipit, *Deus omnium fidelium Paſtor, & Rector famulum tuum Innocentium &c.* celebrare faciant, eodem Sixto mandante. §. 16.

A Abbreuiatorum officia reſignari, & cedi poſſunt, & Summus Pontifex, ac Vicecancellarius ceſſiones, & reſignationes admittere debent, § 18.

Priuilegijs, gratijs, & prærogatiuis gaudent, ac potiuntur, quibus Scriptores Apoſtolici; Summi Pontificis familiares ſunt; Magiſtri vocantur; literas Apoſtolicas gratiam, vel iuſtitiam concernentes gratis expediunt. §. 19.

Statuta, & Ordinationes, commodum, decuſque Collegij reſpicientes condere poſſunt. §. 20.

Matrimonium contrahere etiam cũ viduis abſque alia diſpenſatione valent. §. 22. Quod in Abbreuiatoribus de Parco minori intelligendum puto; nam qui ſunt de maiori Parco, quouſque in Officio permanent, nunquam vidi hoc priuilegio vti.

Literæ Apoſtolicæ per Cameram expediendæ ab ipſis Abbreuiatoribus non ſignatæ nullius ſunt roboris. § 23. Illis verò vtentes pœnam falſi, & eccleſiaſticas in-

B currunt Cenſuras, vt hic, & à Leone X. *a* confirmatum habes.

Quæ omnia, & ſingula priuilegia à Leone X confirmata, & in quibuſdam etiam aucta fuiſſe, ex ipſius Diplomate *b* liquet.

Abbreuiatores, ſi clerici ſint, Prothonotarij, ſine tamen præiudicio Prothonotariorum de numero participantium, ſunt, & ſiue clerici, ſiue laici ſint, nobiles, Sacri Palatij Apoſtolici, & Aulæ Lateranenſis Comites, & Milites, quoad vixerint, etiam poſt reſignationem Officij, creati, & conſtituti ſunt ab eodem Leone; §. 4.

A quauis iuriſdictione, & ſuperioritate eximuntur; contrarium attentantes excommunicationem latæ ſententiæ incurrunt, §. 9. Hoc tamen priuilegium in Tridentina Synodo *c* limitatum, & declaratum inuenies.

C Doctores, & Notarios creare; illegitimos natalibus reſtituere valent § 10 Sed hoc etiam priuilegium quoad facultatem doctorandi, Pius V. *d* ſuis literis, Concilij Tridentini decretis inhærendo, reuocauit. Quoad Notarios verò in Regulis Cancellariæ *e* reuocationem legito, ibi, *nec non de Notarijs publicis creandi &c.* Denique legitimandi ſpurios in præiudicium ex qualibet valida diſpoſitione vocatorũ facultatem ſubſtulit Pius IV. *f* Quapropter ex ſufficienti partium enumeratione priuilegium totum in tenues euanuit auras.

Vnus ex familiaribus DD. Abbreuiatorum enſem ad patroni ſui libitum per Vrbem deferre poteſt. §. 11.

Scriptorum Apoſtolicorum indultis etiam quoad expeditionem literarum Apoſtolicarum, & Beneficiorum aſſequutionem, gaudent. §. 12. Quæ verò ſint Scriptorum indulta, ex Iulij II Sanctione *g* cognoſces, & nos infra dicemus.

D Priuilegijs quoque Referendarijs vtriuſque Signaturæ conceſſis, cum & ipſi Abbreuiatores ſtatim atque Abbreuiatoratus Officium aſſequuti ſunt, in Referendariorum numerum aſciti cenſeantur, & ſint, potiuntur, & gaudent ex Pauli V. *h* conceſſione. Referendariorum verò priuilegia ſi cognoſcere cupis, Pauli III. *i* & Sixti V. *K* Conſtitutiones perlege, de quibus etiam nos infra dicturi ſumus.

Portionem panis æqualem ei, quam Rotæ Auditores habent, ex Palatio Apoſtolico Abbreuiatores quoque dietim recipiunt, eodem Paulo V. concedente, § 5 Quæ portio panis, & aliorum fortaſſe ſucceſſit in locum annonarum ciuilium, de quibus eſt tex in C. lib. 11. erant enim hæ ciuiles annonæ cibaria quædam annua, ſeu menſtrua ſolita dari viritim ijs, qui in Scholis Palatinis erant, vt in d. C. & notat Decianus. *l*

E Bulla Pij IV. *m* de regiſtrandis in Camera literis gratiam, vel iuſtitiam concernentibus, non ligantur. §. 6.

Abbreuiatores denique de Parco maiori tempore Martini V. fuiſſe laicos, & vxoratos, ſcribit Seraphinus, *n* qui per totam deciſionem determinat controuerſiam ortam inter ipſos Abbreuiatores, & Correctorem literarum iuſtitiæ, viden.

a in Conſt. proximè citanda §. 2 & 3.
b Conſt. 14. Bullar. nou. tom. 1. pag. 486.
c ſeſſ. 24 cap 11
d Conſt. 60. §. 1. & 2. Bullar nou. tom 2 pag. 256.
e reg. 14. item re uocauit
f Conſt 45. Bull. nou tom. 2 pag. 60.
g Conſt. 13 Bullar nou. tom. 1. pag 427.
h Conſt. 4. § 3. Bullar. nou tom. 3 pag. 276.
i Conſt. 23. d. Bullar. tom. 1. pag 647.
K Conſt. 41. d. Bullar. tom. 2. pag. 42.
l tract. crim. lib. 7. cap. 22. nu. 12.
m Conſt 98. d. bullar tom 2. pag. 152.
n deciſ 716 nu. 12 verſ. ſecunda eſt.

CAPVT XXII.

De Secretarijs Apoſtolicis. A

QVemadmodum Cancellarius in Regno Franciæ habet ſub ſe adiuuas, qui eum ab onere ſubſcribendi releuant, & hos Secretarios appellant, Tholoſano *a* teſte; ita etiam Vicecancellarius Papæ (inter quos aliquam adeſſe conformitatem diximus ſupra) habet & ipſe Secretarios, qui licèt Apoſtolici dicantur, ipſum tamen Vicecancellarium tanquam eorum caput agnoſcere debent, ſicut etiam Vicecancellarius hos vt ſui corporis membra reputare, & congruenti honorificentia per alios eiuſdem Cancellariȩ Officiales proſequi, decentem ipſorum dignitati locum in eadem Cancellaria aſſignare tenetur, ex Innocentij VIII. *b* iuſſione.

a in ſyntag. iur. vniu. lib. 47. cap. 29. nu. 18.

b Conſt. 12. §. 5. bullar. nou. tom. 1 pag. 383.

Hæc dictio, *Secretarius*, à recentioribus (ni fallor) inuenta eſt, ſiquidem apud Ciceronem, & alios latini ſermonis patres nondum inueni, ſed eius loco, quoad vſque libertorum opera ad hoc munus explendum vſi fuere Romani, *ab epiſtolis*, ſiue, *à manu*, dicti ſunt, vt vetus lapis à Iacobo Guth. relatus his verbis indicat. *c* B

c de off. domus Aug. lib. 3. cap. 4.

FLAVIVS AVG. L. PROTOGENES AB EPISTOLIS.

Et alius

LIBANO CAESARIS VERN. AB EPISTOLIS. C

Ex quibus alij ab epiſtolis latinis, alij verò ab epiſtolis græcis fuere, vt ex alijs lapidibus idem Guther. *d* colligit

d loco proximè cit.

M. AVRELIVS ALEXANDER AVG. LIB. AB EPIST. GRAECIS.

Et in alio lapide.

C. IVLIVS STAX. AB EPIST. LAT. D

De Beryllo, qui pedagogus Neronis fuit, Ioſephus *e* ſcribit, illum græcis epiſtolis ſcribendis præfuiſſe: & ex hoc loco nonnulli colligunt, epiſtolarum Magiſtrum à Nerone inſtitutum, ſed falluntur, & fallunt, vt Guther. ait, nam ſcriniorum, & epiſtolarum Magiſtri ante Hadrianum, qui annos poſt Neronem 64. pluſuè minus imperauit, nulli fuerunt: & quàmuis ipſe Hadrianus primus Principum ab epiſtolis, & à libellis Equites Romanos habuerit, & Suetonium Tranquillum Magiſtrum epiſtolarum huius Imperatoris fuiſſe, Aeli. Spartianus *f* ſcribat, ex vſu tamen ſui ſeculi ſcripſiſſe, non vt Hadriani tempora ferebant, Guther. græcorum Scriptorum authoritate nititur probare; & hanc vocem, Magiſtri ſcilicet epiſtolarum, & ſcriniorum ſub finem Imperij Theodoſij iunioris anno ſalutis 450 in lucem editam putat, ab auctore notitiæ vtriuſque Imperij, quæ quidem notitia dicto tempore, ſub finem, vt dixi, Imperij Theodoſij iunioris, vt Gaſp. Pancirolus *g* autumat, in lucem prodijt. Magiſtros verò ſcriniorum memoriȩ epiſtolarum libellorum græcorum in vtroque Imperio Dignitatem habuiſſe, idem Pancirolus *h* ſcribit. Sed inter vtrumque, Iuſtinum ſeniorem ſcilicet, qui anno 521. imperare cœpit, vſque ad Iuſtinum iuniorem, qui anno 566. Imperium adeptus eſt, quo tempore Caſſiodorus in humanis agebat, Io. Trithemio *i* teſte hanc vocem *Secretarij* apud eundem Caſſiodorum *K* inuenio his verbis, de Aponis Balneis mirabilia narrantem. E

e lib. 20. antiq. cap. 7.

f in vita Hadriani pag. apud me 174.

g in comment. notit. orient. in præfation. verſ. ſub finem verò.

h loco cit. cap. 1.

i in lib. de ſcript. eccleſ.

K lib. 2. cap. 39.

Corda

*Corda illa (vt ita dixerim) montium in vicem Secretarij negotia contentioſa di-
ſtinguunt: nam ſi quis pecus furatum pilis natiuis ſolito more ſpoliare præſumpſerit,
vndis ardentibus frequentèr immerſum, neceſſe eſt, vt antea decoquat quam emun-
dare præualeat; o verè Secretarium iure reuerendum, quando in his aquis non ſolùm
ſenſum, ſed etiam verum conſtat eſſe iudicium*. Hactenus hìc, ſed alibi. *a Præfuit,* a lib. 11 cap. 36.
A inquit, *curis Secretarij Prætoriani, vnde ei nomen eſt deriuatum*. Et pauló infra.
Neque enim in cubilibus noſtris Secretaria noſtra peracta ſunt, &c. Hæc Caſſiodo-
rus, qui hanc vocem ſub alia ſignificatione, qua nos modò vtimur, vſurpaſſe vide-
tur; nam vbi Secretariorum Principis Officia deſcribit, *b* hos Notarios appellat. b lib. 6. var. form. 16.
Sed mittamus iam nominis quæſtionem, & vt loquuti ſunt patres noſtri, ita & nos
loquamur; nam vt Horatius *c* ait c in arte poetica lib 1.

Multa renaſcentur, quæ iam cecidere, cadentq;
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet vſus,
Quem penes arbitrium eſt, & ius, & norma loquendi.

Secretariorum igitur origo, & vſus apud Romanos Pontifices etiam antiquiores
fuit; quorum numerum ſiue ob tenuitatem emolumentorum Secretarijs ipſis aſſi-
gnatorum, ſiue alijs de cauſis moti, Calixtus Papa III & Pius II. ad ſex tantùm
B reduxerunt, vt Innocentius VIII. Pontifex *d* teſtatum habet: qui quidem Inno- d Conſt. 12. §. 1. Bullar. nou. tom. 1. pag. 382.
centius ſuorum temporum neceſſitate coactus, cum Mitram Pontificalem Regnum
nuncupatã, & alia quamplurima ipſius Eccleſiæ iocalia precioſa, aurea, & argentea
diuerſis mercatoribus pro ſumma centum millium ducatorum auri de Camera ob-
pignoraſſet, nec comodè ex d. Eccleſiæ prouentibus tunc exauſtis illa redimere poſ-
ſet, allos vigintiquatuor Prælatos, & in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutos viros præ-
dictis ſex Secretarijs Apoſtolicis addidit, itaut in ipſa erectione triginta numero eſ-
ſent, illis verò ſex prioribus deficientibus, eorumq. Collegium ex vigintiquatuor
conſtare in futurum edixit; ex quorum Officiorum venditione ſexaginta duorum
millium, & quadringentorum florenorum auri Cameræ ſummam ad prædictam Mi-
tram Pontificalem redimendam recepit. *e* e d. Conſt. 12. §. 2. & 15.
C Neque hos in vinea Domini otioſos eſſe permiſit, ſed peculiare Officium illis aſ-
ſignauit: ſiquidem quia literarum Apoſtolicarum expeditiones duplici via fiunt, al-
tera, quæ ſub plumbo dicitur, ſub cera verò altera, quæ & Breuium, & ſub Annulo
Piſcatoris appellatur, & hanc Secretarijs curam attribuit, quæ cum frequentiſſima
ſit, magnum inde percipiunt emolumentum, inter ipſos diuidendum: & attenta
rei grauitate, & facultate Pontifici reſeruata eligendi ſibi Secretarium domeſticum,
qui tanto muneri præſit, vnum aliquando ex S. R. E Cardinalibus Iuriſperitum, de
rebus Romanæ Curiæ non mediocritèr eruditum eligit, & deputat; prout Veſtrius *f* f in pract. lib. 1. cap. 7. ſub nu. 3.
Cardinales Ghinuccium, & Creſcentium vidiſſe teſtatur; & nos Paulo V. & Gregorio
XV. ſedentibus Scipionem Cobellutium Viterbienſem S. R E. Card. S. Suſannæ
nuncupatum vidimus. Hic verò Secretarius domeſticus in Apoſtolico Palatio
D manſionem habet, & duas portiones ex emolumentis ab Innocentio VIII. aſſignatas
in §. 20 vſque ad Sixti V. tempora habuit; qui quidem Sixtus, præuia huius dome-
ſtici Secretarij ſuppreſſione, illius electionem ab ipſo Secretariorum Collegio facien-
dam, & à Summo Pontifice confirmandam eſſe ſanciuit, & vnam ex duabus portio-
nibus, vt ſupra ab Innocentio aſſignatis eidem Collegio reſtituit, *g* firma tamen in g Conſt. 29 §. 4. 5 6. 7. & 8. Bullar nou tom. 2. pag. 527.
Apoſtolico Palatio manſione pro ſe, & Subſtituto, qui nomine Collegij ſupplicatio-
nes expediendas à Sollicitatoribus recipit, & Breuia deſuper expediri curat, quibus
expeditis, & receptis iuxta taxas emolumentis, petentibus illa reſtituit, de receptis
rationem Collegio redditurus. § 9.
Verùm hodie, & multis etiam ab hinc annis nedum vnus, ſed duo domeſtici Se-
cretarij D. Papæ manſiones habent in Palatio Apoſtolico, & ambo ſub Annulo Pi-
E ſcatoris literas expediunt; horum tamen alter recepta mercede iuxta taxas, vt dixi-
mus, expeditionibus præeſt; alter verò de rebus ad Fidem, & Rempublicam concer-
nentibus, ad Reges ſcilicet, Principes, Reſpublicas, Ciuitates, Cardinales abſentes,
Epiſcopos, cæteroſq. Magnates Romani Pontificis nomine literas, Breuia nuncupa-
tas mittit: primo autem muneri hodie præpoſitus eſt R. P. D. Franciſcus Caetanus
Romanus, ſecundo verò R. P. D Franciſcus Nerlius Florentinus; hunc Epiſtolarum
Magiſtrum, illum verò Scriniorum appellare, ni fallor, poſſumus; & fauet Lucas de
Penna, *h* dum ait; *æquum tamen erat Scrinijs vnum præeſſe Magiſtrum, & erant,* h in rub. C. de magiſtr. ſacror. ſcrin. tit. 9 lib. 12.
vt hodie ſunt, Secretarij D. Papæ.

Habet præterea Summus Pontifex alium Miniſtrum Breuium expeditioni præpo-
ſitum, qui licèt panem honoris à Palatio Apoſtolico recipiat, manſiones tamen ibi
non habet, quàmuis vti Romanæ Curiæ Prælatus, & familiaris Papæ habitum vio-
laceum deferat, veſtem ſcilicet talarem, caudatam, cui epitogium (manteilettam
vocant) ſuperimponit; eius officium eſt, ſupplices libellos, Commiſſiones vulgò di-
ctos, in Signaturis gratiæ, vel iuſtitiæ, per, *Placet*, ſeu per, *Conceſſum*, expeditos, &
extra Vrbem committendos, Breuia iudicibus commiſſarijs facultates, & formas in A
cauſis procedendi continentia, ſub Annulo Piſcatoris expedita, dirigere, ac tranſ-
mittere, & Magiſter Breuium quoque appellatur, qui in multis Auditori Contradi-
ctarum ſucceſſit, Veſtrio teſte; *a* cuius Officium precio octo millium aureorum
venundatum eſſe audio.

Sed ad Secretarios Apoſtolicos iam redeundum eſt, eorumquè priuilegia ſunt
recenſenda, ex Innocentij VIII. *b* & Sixti V. *c* Sanctionibus deſumenda.

Epiſcopi, Prothonotarij, vel in maiori eccleſiaſtica Dignitate conſtituti in Secre-
tariorum Collegio eſſe non prohibentur, eundemquè habitum Dignitati proprium
deferre; & ſi nulla ſint Prælatura inſigniti, vbi primùm in hoc Collegium cooptati
fuerint, Sedis Apoſtolicæ Notarij fiunt, & habitum, ac inſignia huiuſmodi Officij à
quocumque in Romana Curia Prælato recipere permiſſum eſt. §. 2. ad fin. B

Collegium vnicum inuicem omnes Secretarij cum arca, ſiue burſa communi, ſi-
gillo, capella, capellano, & alijs collegialibus inſignijs, honoribus, emolumentis, &
immunitatibus ſolitis conſtituunt, & gaudent. § 3.

Statuta pro recta ipſius Collegij adminiſtratione, ſine alia Superioris confirma-
tione, condere valent. §. 4.

Apoſtolici Palatij (ſine tamen aliorum eiuſdem Palatij Prælatorum præiudicio)
veri Prælati Romani Pontificis familiares, & continui commenſales ſunt. §. 6.

Manſionem vnam in eodem Palatio Apoſtolico, in qua ſingulis diebus conueni-
re, de negocijs ad eorum Officium incumbentibus agere, præciſam habent, quæ Se-
cretaria Apoſtolica dicenda eſt. §. 7.

Bullas expeditas ſub excommunicationis pœna ad hanc manſionem officiali per C
DD. Secretarios deputato exhibendas Plumbatores deferant. §. 8.

Literas Apoſtolicas pro perſonis ipſorum gratis vbique expediunt, & Reſcriben-
darius in literis apponat, Gratis pro perſona Secretarij, ac vnius familiaris pro quo-
libet Secretario, Gratis pro Deo. §. 9.

Si pro Romanæ Eccleſię negocijs à Curia fuerint abſentes, emolumenta nihilomi-
nus, ac ſi pręſentes eſſent, recipiunt: ſi priuatarum rerum cauſa de licentia Collegij
quis abſit, & aliquem de Collegio, qui ſuas gerat vices, relinquat, emolumenta ſi-
militèr per annum recipiat, elapſo anno quinta dumtaxat detrahitur. §. 10.

Officiorum reſignationem, etiam in infirmitate, etſi veriſimilitèr intra viginti ex-
pectetur mors, Summus Pontifex, ſoluta tantùm ſumma centum florenorum auri
de Camera, non deneget, neque differat §. 11. D

*S*tatim atque emptum fuerit Secretariatus officium, emptor ipſe Sedis Apoſtoli-
cę Notarius effectus eſt. §. 12.

Habitum, & inſignia Notariatus, pręſtito fidelitatis iuramento, à Vicecancellario
recipere in Curia poſſunt; ſi extra Curiam literę expeditionis officij mittendæ ſint,
prędicta Notariatus conceſſio in ipſis literis exprimatur. §. 13.

Arcium eccleſiaſticę Ditionis viſitandi, & gentium armigerarum deſcribendi of-
ficium Secretariorum Collegio aſſignatum eſt. § 19.

Hactenus Innocentius VIII. Quę verò à Sixto V. conceſſa fuerunt, mox dicemus.
Secretarium, quem Pontificis domeſticum vocant, Secretariorum Collegium
eligit, ab ipſo Pontifice poſtea approbandum. §. 5. E

Tres idoneas perſonas pro ſcribendis literis in forma Breuis cum cibarijs ex Pala-
tio Apoſtolico recipi ſolitis, Secretariorum Collegium eligit, & ad nutū amouet. §. 11.

Qui in aliqua publica Vniuerſitate ad Doctoratus gradum fuerint promoti, & vi-
geſimum quintum annum expleuerint, vtriuſque Signaturæ Referendarij ſunt.
§. 14.

Qui ex ipſis Secretarijs antiquior Doctor, & Referendarius erit, ſingulis Signatu-
ris coram Pontifice celebrandis interuenire poteſt. §. 15.

Qui Clericali militię adſcripti, & vigintiquinque annis maiores fuerint, Notario-
rum Apoſtolicorum habitum etiam violaceum geſtare valent. Qui verò primę ton-

ſurę,

a in pract. lib. 1. cap. 5. nu. 7. verſ. verùm à certis annis.

b Conſt. 12. bullar. nou. tom. 1. pag. 382.

c Conſt. 29. d. bullar. tom. 2. pag. 526.

furæ, ſeu laici, etiam coniugati, veſtibus prout Cubicularij Apoſtolici, de honore nuncupati, vti poterunt. §. 16.

Priuilegia, & alia quæcumque in literis Innocentij VIII. & Pij V. contenta confirmantur; ſinguli tam iuris, quàm facti defectus ſupplentur. §. 17.

Denique Domini Secretarij habent priuilegium commune cũ Scriptoribus Apoſtolicis in aſſequutione Beneficiorum; & in hoc tantùm differunt, vt Secretarij te-
A neantur ad publicationem ſuarum gratiarum, Scriptores verò non; ita dixit Rota Romana apud Achillem de Graſſis, *a* & ibi redditur ratio.

Sed quoniam (vt idem Innocentius *b* ait) Secretarij prædicti ſummam ſexaginta duorum millium, & quadrigentorum florenorum auri de Camera ab initio perſoluerunt, & eorum ſucceſſores Secretariatus Officium prædictum pro tempore obtinentes aureos quindecim millia, pluſuè minus in ſingulis exoluunt, vt eò diligentius quæ eorum incumbunt Officio, ſtudeant exercere, quò exinde cognouerint eis conuenientia emolumenta prouenire, Cardinali Vicecancellario iniunctum eſt, vt ad perceptionem emolumentorum, olim à Martino V. Secretarijs tunc exiſtentibus aſſignatorum, quæ minutarum appellant, modernos quoque Secretarios admittat. §. 15.

a decif 355. aliàs 9. de priuileg.
b d. Conſt. §. 15.

B Quintam quoque taxam pro expeditione Literarum Apoſtolicarum, quę per Cameram ſecretam pro tempore expediuntur, taxam Secretariorum nuncupatam, ab iiſdem Secretarijs perpetuò exigendam aſſignat, §. 17.

Emolumenta quęcumque Literarum Apoſtolicarum in forma Breuis, tam ſub cera, quàm ſub plumbo pro conceſſionibus, de Magiſtratibus, & Officialibus Status Eccleſiaſtici, vel adminiſtrationis gabellarum, vel conductionis rerum Eccleſiæ Officijs, factis, percipiunt; & vt ſciatur, quibus ex rebus, & Officijs emolumenta hæc percipienda ſint, in quinterno plumbato, & manu Pontificis ſubſcripto ſingularitèr ſingula deſcribi mandat. §. 17

Literæ verò prædictæ ſingulis ſex menſibus expediri, & ſingulis vicibus taxam in
C quinterno adnotatam ſolui iubet; omnia quoque, & ſingula emolumenta pro quarumuis aliarum ſimilium literarum in forma Breuis ſub cera, vel plumbo expediendarum, percipere voluit. §. 18

Secretarius, qui ad viſitandas arces, & armigeros deſcribendos per eccleſiaſticam Ditionem miſſus fuerit, certum ſalarium, ſummam nempe centum ducatorum annuarim percipit. §. 19.

Emolumenta prædicta colligendi modũ, & formã ab ipſis Secretarij ſtatuendã permittit. Diuiſionem verò ita ſancitam habes: quouſque Secretarij numero triginta erunt, in partes æquales triginta duas diuidantur, quarũ vnam ipſorum ſinguli, duas verò reliquas Secretarius domeſticus Papæ ſingulis menſibus percipiant, quouſque ad præfinitum numerum viginti quatuor redacti fuerint, quo caſu portiones viginti ſex erunt, itaut ſingula ſingulis, & duæ domeſtico Secretario reddantur. §. 20. Verũ
D has duas portiones Secretarij domeſtici ad vnã tantũ redactã eſſe à Sixto V. diximus.

Nemo ex Officialibus ad exercendum Officium, niſi literis expeditis, & ſoluta taxa, ſub excommunicationis pœna admittatur. §. 21.

Quod etiam extenſum eſt ad Officia per Legatos, & Gubernatores in Prouincijs concedi ſolita, ſi in prænarrato quinterno officia prædicta fuerint adnotata. Theſaurarij verò, & locorum Depoſitarij ſi à Secretariorum Collegio fuerint requiſiti, ex huiuſmodi Officialium ſalarijs emolumenta hæc ſub excommunicationis pœna retinere, & Collegio conſignare tenentur §. 22.

Si quando emolumenta imminuta ſint, & taxa exigi nequeat, quantum medio iuramento Secretarij amiſiſſe teſtabuntur, tantundem Camera Apoſtolica reſtituere
E teneatur. §. 23.

Et ita per Card. Cameratium, & Clericos eiuſdem Cameræ Apoſtolicæ ſeruari, & exequi iubet. § 24. Hæc Innocentius.

Addit Lælius Zecch. *c* Alexandr. VI edixiſſe, vt pro ſingulis literis Apoſtolicis, quę gratis pro quibuſuis perſonis expedientur, Cardinalib. eorum nepotibus, Abbreuiatoribus de Parco maiori, Scriptoribus Apoſt. & alijs Romanę Curiæ Officialibus exceptis, ducatus vnus Secretariorũ officio perſoluatur; literas verò cum inſcriptione nominis vnius ex Secretarijs expediendas, & alitèr expeditas, nullius eſſe roboris, nullamq; fidẽ facere. Verũ hanc Alex. VI. Sanctionẽ in Bullario nouo non inueni (reperi deinde in Bull. veteri *d*, ſed eius loco, & vberiorẽ quidẽ habemus præcitatã Sixti V.

c de Repub. eccleſ. vbi de ſtatu Prælator. agit, cap 9. de Secret. D. Papæ.
d Conſt. 10. pag. 145.

Ee 2 Con-

Conſtitutionem, *a* qua Secretariorum emolumenta augentur, vt infra.

a Conſt. 29. Bullar. nou. tom. 2. pag. 526.

Vnam ex duabus portionibus Secretario domeſtico Papæ ab Innocentio aſſignatis Sixtus Collegio Secretariorum reſtituit, vnà cum alijs quatuor partibus cibariorum pro victu, & alimento quotidiano Secretarij, & trium famulorũ,& vno equo. §.6

Medietatem quoque emolumentorũ, quam Ioannes Baptiſta Canobius tunc domeſticus Papæ Secretarius ſiue ratione taxarum Apoſtolicarum,via, quæ ſecreta dicitur, ſiue cedularum propoſitionum Eccleſiarum, aut Monaſteriorum, vel ſententiarum à Romano Pontifice latarum, aut inueſtituarum habebat, pari modo reſtituit, & Collegio aſſignauit. §. 7. A

Taxas Officiorum in quinterno Innocentij VIII. contentorum, etiamſi à prædeceſſoribus Pontificibus, ſignanter à Gregorio *XIII.* diminutas, innouauit,& ad commodum Collegij abſque vlla diminutione, & ſub cenſuris ab eodem Innocentio cõminatis à die prima Iulij 1586. ſolui præcipit. §.12.

Officia quarumuis Prouinciarum, Terrarum, Communitatum, & locorum Romanæ Eccleſiæ in prænarrato Innocentij quinterno deſcripta, forſitan nondum taxata, de conſilio Theſaurarij generalis taxandi, & exigendi facultatem Collegio tribuit, & aſſignat §. 13. Hucuſque Sixtus. Si plura quis cupiat, Octauianum Veſtrium, & Lælium Zecchium locis ſupra relatis legat. B

Vt autem magis certa eſſent emolumenta huic Secretariorum Collegio aſſignata, idem Innocentius VIII. partitionem quandam, quam vocauit taxam, ab omnibus Officialibus tam Romanæ Curiæ, quàm totius Eccleſiaſticæ Ditionis perſoluendam, edidit, ſuoquè Diplomate confirmauit, quod in Bullario veteri *b* inuenies; vbi etiam, quinam ſint immunes ab huiuſmodi taxa, & quid ſoluendum ſit à Cuſtodibus, ſeu Caſtellanis Arcium Status eccleſiaſtici, habes; quas Arces viſitari poſſe à Secretarijs diximus ſupra § 19. & quot ſint iſtæ Arces, hic enumeratas inuenies.

b Conſt. 9. Innoc. VIII. vbi etiam taxa, Bullar. vet. pag. 118

CAPVT XXIV. C

De Scriptoribus Apoſtolicis Breuium, Archiuij, & minoris gratiæ.

LVcas de Penna *c* Iuriſconſultus non vulgari eruditione refertus dum quærit, in quo differant Proximi ſacrorum Scriniorum, cæteriquè in ſacris Scrinijs militantes à Magiſtris Scriniorum, reſpondit, Magiſtros præfuiſſe Proximis ſacrorum Scriniorum; & addit, *d* Proximos epiſtolarum fuiſſe illos, qui ſcribebant Epiſtolas, vt ſunt Scriptores D. Papæ: ſupra verò, *e* vbi de Magiſtris ſacrorum Scriniorum agit, ita reſtatum habet: *æquum erat Scrinijs vnum præeſſe Magiſtrum, & erat, vt hodie ſunt, Secretarij D. Papæ, qui circa talia Officia poſt Vicecancellarium, qui fungitur vice Quæſtoris omnibus ſunt maiores.* Hæc Lucas; quibus ex verbis, cum etiam ex antiqua diſpoſitione Secretarij præeſſent Scriptoribus, viſum eſt etiam nobis non incongruè factum, ſi poſt Secretarios de Scriptoribus agamus. D Quorum originem antiquiſſimam eſſe teſtatur Polydorus Virgilius *f* in hæc verba. *Ab initio fuere Scribæ, qui literas ſcriberent Apoſtolicas paruo, vel nullo pretio, ſecundùm illud Saluatoris præceptum, Gratis accepiſtis, gratis date. At deinde Ioannes XXII. Collegium Scribarum Apoſtolicorum primus numero diſtinxit, qui literas proprio ingenio dictatas conſcriberent, nonnullaquè alia munia obirent.* Hæc Pollydorus.

c in rub. C. de prox. ſacr. ſcrin. lib. 12 tit. 19. n. 2 ad fin.
d in l. 1 C. eod. tit verſ. vel dicas.
e in rub. de magiſtr. ſacr. ſcrin. tit 9 lib. C. 12.
f de rer. inuent. lib. 8 cap. 2.

Sed tempore etiam Innocentij III. qui ante Ioannem XXII. per annos centum viginti, pluſuè minus B.Petri Sedem obtinuerat, Panuino *g* teſte, Scriptores, ſeu Scribas literarum Apoſtolicarum fuiſſe, ex reſponſo eiuſdem Innocentij *h* innoteſcit, ibi, *inhibemus, ne quis apud Sedem Apoſtolicam literas noſtras, niſi à nobis, vel de manibus illorũ recipiat, qui de mãdato noſtro ad illud ſũt Officiũ deputati &c.* E Et in Concilio Baſilienſi *i* ex decreto Martini V. indicto, & ab Eugenio IV iuſtis de cauſis abrogato, de Scriptoribus ſit mentio in hæc verba. *Scriptoribus, Abbreuiatoribus, & Regiſtratoribus Literarum, ſeu minutarum pro illorum labore competenti ſalario ſoluendo &c.*

Et Alexandrũ Farneſium, antequã inter Vaticanos Senatores 12. Kalen. Oct. 1493. ab Alex. VI relatus, in quo Ordine vltra quadrageſ. ann. verſatus, ad ſupremã B.Petri Sedẽ euectus eſſet, Scriptorẽ Apoſtolicũ fuiſſe, Andr. Victor. *K* ſcribit his verbis. *Romam Innoc. VIII. Pontifice redijt, Rodericum Borgiam coluit, Scriptor Apoſtolicus, & Protbonotarius fuit &c.*

g in chronolog.
h in c. dura, de crim. falſ.
i in pragm. Sanctio. Caroli VII. Francorum Regis, tit. de annatis relato.
K in addit. vbi de 2. creat. Card. ab Alex. VI. facta agit, apud Ciacon. tom. 2. col. 1331. Card. nu. 12.

Hotum

Horum verò Scriptorum numerum ad octuaginta Alexander VI. auxit, quàmuis Panuinius, & Ciaconius *a* in eius vita dicant, nouum octuaginta Scriptorum Breuium Collegium, aliorum Pontificum exemplo, ab ipſo Alexandro inſtitutum fuiſſe; quorum loca ſingula 761. aureis venierunt; & hoc à Volaterrano *b* mutuati ſunt. At verè non inſtituit Collegium, ſed Officialium numerum auxit, vt diximus, quia præter Polydori Virgilij teſtimonium, aſſerentis, Ioannem XXII. qui per annos 176.
A ante Alexandrum Beati Petri Sedem obtinuerat, Scribarum Apoſtolicorum Collegium numero diſtinxiſſe, Martino V. etiam ſedente, Scriptores Apoſtolici fuerunt, & Capellam habuerunt, vt in eius Diplomate, *c* ibi: *in vſus Capellæ Scriptorum prædictorum, aut alias pia opera conuertendum, &c.* Niſi fortè dicamus, ante Alexandrum VI. fuiſſe quidem Scriptores literarum Apoſtolicarum, quas Bullas vocant, non autem Scriptores Breuium, quorum Collegium Alexander inſtituit; fauet Gomeſius, *d* licèt ipſe firmet, Breuia quoque appellari poſſe literas Apoſtolicas, num. 5. & 7. viden. confirmat quoque Volaterranus. *e*

a in vita Alex. tom. 2. col 1343. verſ. cũ autem
b lib. 2. antrop. pag. apud me 261. à terg.
c Conſt. 3. §. 2. & alibi Bullar. nou. tom. 1 pag. 251.
d in tract. Breuium, ſub nu. 6. verſ. nec etiam obſt. quòd Breue.
e in antropol. lib. 22. pag. 261. à terg.

Quemadmodum Iulius II *f* tertiam ſpeciem Scriptorum Archiuij nuncupatorum inſtituit, multis priuilegijs decorauit, numerum præfiniuit, munus, & Officium præſcripſit, Vicecancellarium, Camerarium, & Cameræ Apoſtolicæ generalem cau-
B ſarum Auditorem huius Collegij Defenſores, & Protectores conſtituit.

f Cõſt. 15. Bullar. nou. tom. 1. pag. 427.

Numerus eſt centum, & vnius virorum, qui Scriptores Archiuij Romanæ Curiæ nuncupati Collegium conſtituunt, & Officium per ſe ipſos, non autem per ſubſtitutos exercere debent. §. 2. ad fin.

Ex quibus decem Magiſtri Correctores nuncupati, de quorum numero ratione iuriſdictionis ordinariæ Romanæ Curiæ ſiut, & eſſe intelligantur Auditor generalis Cameræ Apoſtolicæ, & vnus ex eiuſdem Cameræ Clericus; reliqui octo Prælati, aut in Eccleſiaſtica Dignitate conſtituti, & graduati in aliquo iurium Eccleſiaſtici exiſtant. §. 9.

Ad horum verò Correctorum Officium ſpectat, Scriptores ad huiuſmodi onus aſſumendos examinare, negligentes corrigere, ac proceſſus omnes gratiarum expe-
C ctatiuarum, quæ non ſunt in forma pauperum, vel in forma dignum, quantum executio de neceſſitate in partibus committitur, atque proceſſus quoſcumque aliarum prouiſionum vigore literarum Apoſtolicarum, etiam Pœnitentiariæ faciendo fulminent, & decernant. Abbreuiatoribus, & Scriptoribus Apoſtolicis expreſsè mandatur, vt in confectione literarum Apoſtolicarum vnus ex eis ad minus iudex adhibeatur; nec liceat cuipiam alteri in Romana Curia proceſſus decernere, quin per aliquem ex dictis Scriptoribus ſubſcribatur, & publicetur cum ſigno, & ſubſcriptione propria, & appenſione ſigilli Officij; excipiuntur, tantùm proceſſus, quorum literæ iudicibus ordinarijs in Curia diriguntur: notæ etiam inſtrumentorum, & ſumpta ex ipſo Archiuio deſumenda ab vno ex ipſis Magiſtris Correctoribus auſcultentur, & ſubſcribantur manu, & nomine proprio, atque ita fidem in iudicio, & extra faciant.
D d. §. 9.

Habet autem Collegium hoc Archiuium publicum, & locum decentem in Palatio Apoſtolico, in eorumq. libris authenticis conuentiones, & contractus tam inter viuos, quàm mortis cauſa adnotare debent, à quibuſuis Notarijs Curiæ ibidem deferendos. §. 5. & 6. Quæ quidem delatio, & adnotatio cum in deſuetudinem abijſſet, vigilantiſſimus Pontifex Vrbanus VIII. nouo à ſe Archiuio erecto, & de ſuo nomine Vrbano appellato, reſtituit, ibidemq. notas omnes cuiuſcumque generis contractus certam ſummam excedentis deferri præcepit, & hodie ſeruatur.

Prothocolla notariorum defunctorum, etiam Romanorum, non habentium filios notarios, aſſignanda, & deponenda ſunt in Archiuio prædicto; exceptis tamen prothocollis notariorum, quæ vnà cum Officijs vendi conſueuerunt, vt ſunt Officia
E Auditoris Cameræ, Curiæ Capitolinæ, & ſimilia. §. 7. Eximuntur etiam ab hoc onere notarij Romani, & in Romanorum matricula deſcripti, ex Leonis X. *g* priuilegio. Sed mittamus hæc, vt priuilegia indicentur.

g Conſt. 1. §. 6. Bullar. nou. tom. 1. pag. 459.

Notarios vndecumque venientes, & cuiuſcumque nationis creare, & in matricula Archiuij deſcribere poſſunt. §. 10.

Manſeres, & baſtardos in vrbe, & tota Eccleſiaſtica Ditione mediatè, vel immediatè ſubiecta, cum clauſula tamen conſueta, *ſine præiudicio, &c.* natalibus reſtituere, & legitimare valent. § 11.

Notarij omnium iudicum commiſſariorum, exceptis Ordinarijs, & Delegatis habenti-

bentibus notarios proprios perpetuos, nec non S. R, E. Cardinalibus, quibus ad li bitum notariorum electio indulgetur, conſtituuntur, & declarantur. §. 13.

Scriptores ipſi Collegium cum communi arca, ſeu burſa conſtituunt, omnIaq. emolumenta ratione huius Officij in communi ponunt, & ſtatuto ab eis tempore inter ſe diuidenda æqualitèr; Magiſtri tamen Correctores portionem vnam cum dimidia accipiant. d. §. 13.

Cõſtitutiones, & ſtatuta inter ſe iuſta, & honeſta cõdere valent, adiecta etiã pœna, A
dũ tamen in grauamen Curiæ, & Curialiũ iacturam, & detrimentum nõ tendant. §. 14.

Summi Pontificis familiares, & continui commenſales ſunt, ac pro eorum perſonis dumtaxat literas Apoſtolicas gratiam, & iuſtitiam concernentes vbique gratis expediunt. §. 15.

De eorum officijs, & emolumentis ad inſtar aliorum Scriptorum diſponere, & illa reſignare, ſolutis ducatis Cameræ quinquaginta, permiſſum eſt. §. 16. Hæc Iulius II. cuius Conſtitutionem innouauit, declarauitq. Leo X. *a* viden.

a Conſt. 6. in bull. vet. fol. 176.

Cum autem exorta fuiſſet dubitatio circa facultatem legitimandi baſtardos, an inquam ad quoſcumque illegitimos, & ex quocumque illicito, & damnato coitu procreatos, etiamſi eorum genitores filios legitimos, & naturales haberent, extenderetur, Paulus III. *b* ſuo diplomate ſanciuit ad hoc etiam extendendam eſſe, ſine B
præiudicio tamen venientium ab inteſtato.

b Conſt. 14. §. 4. bullar. nou. tom. 1. pag. 635.

Pius V. *c* ampliando priuilegium à Iulio conceſſum, vt ſint notarij cuiuſcumque iudicis cõmiſſarij in Romana Curia (Cardinalibus exceptis) hãc exceptionẽ ſubſtulit.

c Conſt. 87. d. bullar. tom. 2. pag. 287.

Et portionem in expeditionibus Cancellariæ, quando materia ſolutionem annatæ requirit, hos Archiuij Scriptores habere Octauianus Veſtrius *d* teſtatum habet.

d in pract. lib. 1. cap. 4. nu. 2.

Verùm Scriptores Apoſtolicos præferendos, & magis priuilegiatos eſſe, quàm Scriptores Archiuij, deciſum habes in Rota Romana apud Puteum; *e* ex Regula Cancellariæ de prælationibus, ſiue prærogatiuis in gratijs expectatiuis, quæ ſic ſe habet, *Scriptores Apoſtolici omnibus alijs qualitercumque qualificatis in aſſequutione quorumcumque Beneficiorum, quę huiuſmodi gratiarum vigore expectabant, quacumque diligentia, receptione, vel creatione in Canonicum non obſtante, potiores* C
exiſtant, &c. & facit etiam alia deciſio apud eundem Puteum *f* videnda. Sed cum ex Tridentina Synodo *g* gratiæ expectatiuæ ſublatæ ſint, priuilegium euaneſcit, & deciſio Rotæ nihil operatur.

e decis. 294. lib. 3. in nou.

f decis. 399. lib. 2.

g seſſ. 24 cap. 19.

Sunt etiam magis priuilegiati Scriptores Apoſtolici, quia etiamſi abſint à Curia, prærogatiuis tamen in eorum Bulla contentis gaudent, eodem Puteo *h* referente, qui rationem reddens ſic ait; *quoniam iſta priuilegia non dãtur Scriptoribus ratione laborum, ſed ratione precii, quod in emptione Officiorum exponunt, vt inuitentur ad emendum ea: ſed prærogatiuę, quæ dantur in regula prima prærogatiuarum, dantur ratione laborum, & ideo regula expreſsè poſuit, actu ſua Officia exercentes, &c.* & hoc bis deciſum in eadem Rota apud eundem Puteum *i* habes, qui præter ſuperius adducta hæc addit: *priuilegia, quę dantur Scriptoribus, dantur ex conuentione inter* D
Papam, & ipſos Scriptores, pro quibus ſcbyphum aureum ſingulis annis ſoluunt Papę.

h decis. 103. d. lib. 3. in nou.

i decis. 368. d. lib. 3.

Et huiuſmodi priuilegijs gaudere Scriptores, etiamſi tales non ſint tẽpore gratiæ, quia priuilegia conceduntur Collegio, & ideo quandocumque quis efficiatur Scriptor, illis gaudere debeat, voluit Gomeſius, *K* cuius opinionem ſequuta eſt Rota Romana apud eundem Puteum. *l*

K in repet. c. ſtatutum, nu. 119. de reſcript.

l decis. 398. lib. 2. in nou.

Sed & nonnihil inter ſe differre etiã Scriptores literarũ Apoſtolicarũ ſub plumbo, quas Bullas vocant, & Scriptores Breuium, quæ ſub cera expediuntur, colligi poteſt ex ijs, quæ ſcribit Gomeſius, *m* dum multorum opiniones, dicentium, Breuia non eſse æquiparanda Bullis, refert; quàmuis ipſe Gomeſius tandem affirmet, tam Bullas, quàm Breuia appellari literas Apoſtolicas, & quòd committens falſitatem in Breui E
punitur, ac ſi commiſiſset in Bulla; addens, Archiepiſcopum Cuſentinum propter falſitatem Breuis tempore Alexandri VI. & Sebaſtianum de Federicis propter falſitatem ſupplicationũ ſub Leone X. combuſtos fuiſse; Iouio *n* ſic ſcribente. *Exercuit & ſupra naturæ conſuetudinem ſummum ius in damnandis, qui falſos libellos, ipſius ſubſcribentis manum mentiti, in iudicium protuliſſent, adeout Sebaſtianũ Taruiſinum, tum in Gymnaſio Romano leges profitentem, & alioqui ea calamitate indignum, in Campo Florę concremauit, &c.* Et patres noſtri, Sixto V. ſedente, viderunt Bellochium ipſius Pontificis pincernam, R. P. D. Gualteruccium Breuium Secretarium, ob appoſitiones annuli Piſcatoris in quodam Breui Pontifice inſcio, ad triremes

m in tract. ſiue epilog. in materia Breuium in prin.

n in vita Leonis X lib. 4. pag. apud me 96.

dam-

damnatos fuiſſe, ibique Bellochius diem clauſit extremum, Gualteruccius verò tanquam à culpa vacans poſt obitum Pontificis libertatem conſequutus fuit.

Denique ſciendum eſt, cum in Officio Pœnitentiariæ Scriptores viginti ſeptem eſſent, & Procuratores viginti quatuor, Pius Quintus de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine (relictis tantùm octo Procuratoribus) alios omnes ſuppreſſit, vtque illorum indemnitati conſuleret, ad Cancellariam Apoſtolicam tranſtulit, & cum ea perpetuò coniunxit, itaut qui antea Scriptores literarum Pœnitentiariæ dicebantur, A nunc Scriptores literarum Apoſtolicarum minoris gratiæ, & ſimili modo Procuratores literarum minoris gratiæ dicuntur; quibus etiam aſſignata eſt menſa, ſiue banchus vtriſque communis in eadem Cancellaria poſt Milites Sanctorum Petri, & Pauli, niſi alius locus aſſignandus videatur ab Eminentiſs. Card. Vicecancellario; ad hunc verò locum literæ omnes per officium minoris gratiæ expediendæ in primis deferendę ſunt, vt ab eodem Pio V. *a* ſancitum habes.

Et quemadmodum Vicecancellarius, Scriptores Apoſtolici, & alij Cancellariæ Officiales hos literarum minoris gratiæ Scriptores fraterna charitate proſequi, & de emolumentis reſpondere debent, ita etiam Scriptores iſti Vicecancellario tan- B quam eorum capiti obedire, & obſequentes eſſe tenentur, vt in §. 8. Et hos Scriptores Pœnitentiariæ antiquos eſſe, Martini V. *b* Sanctio demonſtrat, dum horum Scriptorum mentionem faciens, illos incompatibiles eſſe cum Scriptoribus literarum Apoſtolicarum determinat.

Itaque pro corollario dicamus. Scriptores hodie in quadruplici differentia conſtitutos eſſe; alij enim ſunt

Scriptores Apoſtolici num 100. quorum originem non habemus, ſed ordinationem à Ioanne XXII.

Scriptores Breuium num. 80. ab Alexandro VI. inſtituti.

Scriptores Archiuij num. 101 à Iulio II. inſtituti.

Scriptores minoris gratiæ num. 27 à Pio V. reformati, & in Cancellariam tranſ- C lati, ac antea Scriptores Pœnitentiariæ dicti.

Poſtremò, quæ in Romana Curia literæ Apoſtolicæ dicuntur, ſeu Breuia, apud Imperatores formæ dictæ ſunt, & in triplici fuerunt differentia, nempe primæ, ſecundæ, tertiæ formæ, vt verba Honorij, & Theodoſij Imperatorum *c* demonſtrant, ibi, *ideoquè decernimus, vt qui in prima, vel ſecunda forma diuino beneficio ſupernumerarij reperiuntur ſtatuti, quinetiam ſecundæ, vel tertia formæ alterius vicibus, hoc eſt per viciſſitudines promoueantur &c.* Quod etiam obſeruat Iacob. Guther. *d* in hæc verba. *Forma tertia Principis beneficium non continebat; formæ igitur ſunt Breues, ſeu Statuta Principis, vel etiam Epiſtolæ, quibus aliquid ab eo conſtituebatur: hinc dicti Breues, & formatæ Pontificum Epiſtolæ.* Hæc Guther. Sed huius dictionis, *Breue* ſcilicet, mentio quoque eſt apud Caſſiodorum, *e* D dum Theodorici Regis nomine Agapito Præfecto Vrbi ſcribit, ibi omiſſis alijs; *ſecundùm Breue ſubter annexum &c.* quæ verba ab Anaſtaſio Germonio *f* relata, addit inſuper; *hoc vocabulo ſignificantur hodie quoque literæ quædam Apoſtolicæ*. Taxam verò ſeruandam à Scriptoribus Archiuij Romani edidit Gregorius XIII. *g*

a Conſt. 84 § 2. & 3. Bullar. nou. tom. 2. pag. 283.

b Conſt 3. § 4 & 5. Bullar. nou. tom. 1. pag. 251.

c l. 2. C. Theodoſian. de Caſtren.

d de off. dom. Aug. lib. 2. cap. 11 verſ. decreuerunt

e lib. 1. variar. cap. 6

f de immunit. ſacror. lib. 2. cap. 1. num. 9.

g Conſt. 91. bullar. veter. pag. 1329.

E

CAPVT

CAPVT XXV.

De Solicitatoribus, ſiue Iannizeris, & illorum Præfecto. A

POſtquam in Abbreuiatorum, & Scribarum manibus literæ Apoſtolicæ fuerunt,
ad Solicitatorum Officium (quos vocanr etiam Iannizeros) deueniunt, quibus
certa taxa ſoluitur, pro ſumma quippe ducatorum triginta, ducati duo, & totidem
caroleni; ſi verò infra, ducatus vnus, & caroleni duo ſoluuntur.

Solicitatorum munus eſt, vbi Bulla ad eorum bancum delata eſt, vt alter ex ipſis
nomen ſuum paulò inferius à nomine Scriptoris in d. Bulla apponat: & ſi annata
ſoluenda eſt, ne ſupplices à priuatis Solicitatoribus decipiantur, Iannizeri tanquam
publici Officiales, & ſolicitarores pro fide ſui publici Officij addere ſolent hęc ver-
ba. *Pro Annata ſoluit tot*. At ſit materia ſolutionem Annatę non requirit, Ianni-
zeri manus non requiritur, niſi fortè ſit materia, quæ conſenſum alicuius deſideret,
tunc enim priuſquam Bulla ad Abbreuiatorem, qui illam dictauit, reportetur, & B
priuſquam auſculetur, & iudicetur, notarius Cancellariæ ſolet à tergo conſenſum
adnotare, vt latè hac de re diſſerit Octauius Veſtrius videndus. *a*

Solicitatorum Collegium inſtituit Sixtus IV. ſine quibus nullæ conficerentur ta-
bulæ, quas Bullas dicunt, quò per hoc à pluribus examinatæ difficiliùs corrumperen-
tur; ita Polydorus Virgilius *b* ſcribit; ſed audiamus Panuinum. *c Tot itaque
præliorum, & bellorum ſumptibus Pontifex exauſtus, cum magna pecunia vi in-
digeret, noua Collegia primus omnium Romanorum Pontificum, quæ venirent,
excogitauit: dato itaque negotio Smolſo de Caſtro Otterio Protbonotario viro ſolerti,
& induſtrio; Breuiatores minoris præſidentiæ reſtituit, à Pio creatos, & ab eius
ſucceſſore Paulo II. ſublatos, quorum loca quingentis. Poſtea Solicitatores, quorũ
trecentis veniere. Deinde certos Adſtipulatores, ſine quibus nullæ poſſent confici ta- C
bulæ. Ianicerorum quoque, Stradiotarum, & Mamaluccorum Officia induxit; ex
quibus Mamaluccos, & Adſtipulatores, qui ei ſucceſſit Innocentius VIII. abro-
gauit. Poſtremò Apoſtolici fiſci nouem Notarios conſtituit, quibus redditus vnius
aſſignauit, qui antea cunctis præerat. Hic primus vendidit officia Procuratoris Ca-
meræ, Notariatus Apoſtolici, Protbonotariatus Capitolij, Notariatus Gymnaſij,
metiendi ſalis, & Camerariatus Vrbis. Vectigalia noua inuenit, vetera auxit:
ſed hæc ſeu temporum neceſſitati, ſeu veriùs proximis, ac miniſtris eius tribuenda
cenſentur, præſertim cum nemo ad eam diem Pontificum nec animo ad munificen-
tiam, liberalitatemque propenſior, nec in dando hilarior, neque in promouendis bo-
minibus promptior fuiſſe memoretur*. Hæc Panuinius, quę à Volaterrano *d* de-
ſumpſit. D

Solicitatornm, ſiue Iannizerorum numerus pręfinitus: officium pecunia compa-
ratur; à principio ſub ipſo inuentore ſcut. 300. hodie 1400. veneunt ſinguli. Colle-
gium priuilegia, & emolumenta, vt alia Romanę Curię officia, habet. Sine Præ-
fecto per annos centum, & vltra fuit, nempe à Sixto IV. qui Beati Petri locum obti-
nuit ann. 1471. vſque ad Sixtũ V. qui anno 1585. Summus Pontifex renunciatus fuit:
hic etenim Iannizerorum Collegio Pręfectum conſtituit, certis priuilegijs, & emo-
lumentis decorauit, & cum prima vice in Euangeliſtam Pallottum eius familiarem,
quem poſtea inter Vaticanos Senatores etiam aſciuit, hanc Pręfecturam collocaſſet,
ab ipſius Pręfecti cognomine, nunc etiam *Officio del Pallotta* vulgò dicitur; & duos
habet miniſtros, qui ſuas vices in Cancellaria gerunt; cum emolumenta habeat ſatis
pinguia, ſcutis 40. mil venundari poſſe affirmant. Sixti IV. Conſtitutionem, quæ E
huius Collegij Solicitatorum inſtitutio patet, nondum vidi, ſed eius loco habemus
aliã Leonis X. *e* qui emolumenta huic Collegio ab ipſo Sixto conſtituta enumerat;
cum autem hæc ob erectionem Cubiculariorum, & Scutiferorum nonnihil immi-
nuta eſſent, vt illorum indemnitati conſuleret, Leo alia conceſſit priuilegia in prę-
citata Conſtitutione videnda.

a in pract. lib. 1. cap. 4. num. 3. & 8.

b de rer. inuent. lib. 8. cap. 2. verſ. Sixtus dein.

c in vita Sixti IV. poſt. med.

d in antrop. lib. 22. pag. apud me 260.

e Conſt. 27. Bullar. vet. pag. 230.

CAPVT

CAPVT XXVI.

A *De Regiſtratoribus, Magiſtris Regiſtri Bullarum, & Cuſtode Regiſtri.*

QVi apud Cæſares dicebantur Comites diſpoſitionum, & Proximi diſpoſitionũ, in Romana Curia apud Summos Pontifices dicti ſunt Regiſtratores, vt Lucas de Penna *a* ſcribit; ſed videndus eſt etiam Iacobus Guther. *b* qui multa de Comitibus diſpoſitionum enarrat. Nos ad noſtra reuertamur.

Vbi literę Apoſtolicę expeditę fuerint, ex forma, & ſtylo ab Octauiano Veſtrio *c* relato, per vnum ex Scriptoribus, vel eorum famulum ad Regiſtrum portantur; hìc taxa ſimilis Scriptoribus ſoluta ſoluitur in manibus alterius ex Regiſtratoribus ad id
B deputati (hi enim licèt numero viginti, ex quibus Collegium iſtorum conſtituitur, non omnes tamen exercent officium) alteri verò Regiſtratori ſimilitèr ad hoc deputato ſoluitur etiam ipſarum literarum regiſtratura, plus, vel minus, prout longa, ſeu breuis erit illarum ſeries: is recepta taxa, alteri Regiſtratori literas diſtribuit, & hic in libris publicis, ſeu quinternis reſcribit, & in regeſtrum ponit; regiſtratæ cum originali auſcultantur; auſcultatis verò, Magiſter officij à tergo eius ſuę auſcultationis fidem aſtruit, per verbum, *Auſcultata*. Hęc Veſtrius.

a in l. 1 verſ. proximi verò. C. de prox. ſacr. ſcrin. lib. 12.
b de off. dom. Auguſt. cap. 7. in prin.
c in pract. lib. 1. cap. 4. nu. 3. & ſeqq.

Verùm Martinus V. *d* vbi Regiſtratorum officium determinat, hęc ait. *Prædicti Regiſtratores literas regiſtratas cauſa aliquid exigendi, vel extorquendi à proſequentibus ipſas, plus debito differri non faciant regiſtrari, vel eas de mala expeditione malitiosè redarguant, ſeu ad quæſtum accuſent, aut in ſalarijs clericorum in*
C *regiſtro prędicto ſcribentium participent; quod ſi contrarium fecerint, ipſo facto excommunicationis ſententiam incurrant, à qua (mortis caſu excepto) per alium, quàm Romanum Pontificem abſolutionis beneficium conſequi nequeant; & ſi hoc per teſtes, ſeu præſumptiones probetur, ſtatim officio priuati, & inhabiles ad aliud quodcumque obtinendum declarantur. Clerici verò in d. regiſtro ſcribentes, qui literas eis traditas infra tres dies ex tunc immediatè ſequentes (ceſſante legitimo impedimento) non regiſtrauerint, ab ipſo regiſtro penitus amoueantur, nec de cætero ad ibi ſcribendum admitti valeant.* Hactenus Martinus.

d in ſ pe cit. Conſt. 5, § 13.

Qui taxam à Bullatoribus, ſeu Plumbatoribus (de quibus mox dicemus) ſeruandam, à Regiſtratoribus quoque ſeruari mandat, §. 13. in princ.

Et cum Regiſtratores iſti ex viginti viris Collegium conſtituant, vt diximus, duo
D ex ipſis Magiſtri Regiſtri Bullarum dicuntur, qui duos etiam ſubſtitutos habent; & adeſt quoque Cuſtos Regiſtri Bullarum.

CAPVT XXVII.

De Bullatoribus, ſeu Plumbatoribus, & Collectoribus Plumbi.

E BVllatores, ſeu Plumbatores (promiſcuè namque hoc nomine vtimur, & idem ſignificat) ſunt in Romana Curia; ſicut enim illa dicitur Bulla, quæ ſigillum plumbum, argenteum, vel aureum pendens, & cordulis alligatum habet, vt gloſſator *e* notat ita Bullatores, & Plumbatores dicuntur, qui literis Apoſtolicis huiuſmodi ſigilla de more adnectunt: tunc enim literæ Apoſtolicæ omnimodam ſortitę ſunt expeditionem, quando plumbum alligatum habent; et ante hanc alligationem Bullam appellari non poſſe, ſcribit Gometius; *f* nam per figuram ſynecdoche ab hac parte, plumbi ſcilicet alligati, quæ propriè Bulla dicitur, totę literę denominantur, vt poſt Gomeſium ſcribit etiam Tholoſanus *g*

e in Clem. 1. in prin. in verb. auream, de iureiur.
f in reg. vtriuſq. Signat. comp. pag. apud me 161. iuxta paruã impreſſ.
g in ſyntag. iur. vniu. li. 17. cap. 15. nu. 21.

a lib. 1. cap. 4. à nu. 3. vſque ad 9

Stylus verò expeditionis literarum Apoſtolicarum à Veſtrio *a* ſic edocetur *Literæ Apoſtolicę, poſtquam eorum minutæ à Breuiatoribus dictatæ ſunt, à Scriptoribus in forma literarum conſcriptæ, & taxatæ ad Breuiatores Parci maioris remiſſæ, indeád Solicitatores tranſlatæ, poſtea ad Reuiſores, quos de prima viſione vocant, & iterum ad Breuiatorem, qui minutam dictauit, reuerſæ, illiſquè cum ſupplicationibus concordatis, iudicatis, & ſubſcriptis, mox ad Cuſtodem Cancellariæ eadem deuolutę, vt officialium omnium requiſitas ſubſcriptiones inſpiciat, & ſi deſint, apponi faciat, dataſquè ſupplicationis, & Bullæ concordet, & poſtmodum ad Cancellariæ Regentem remiſſę, vt arbitratu ſuo iterum, ſi neceſſitas ſuadeat, concordari, & collationari faciat, lineiſquè, & characteribus deſignet: tandem ad Bullatoris, ſeu Plumbatoris manus perueniunt.* Hæc Veſtrius, qui num. 9 ſubdit. *Bullis in officio Plumbi plumbatis adnotatur prope illam taxa Scriptoris: & Bullæ ſic plumbatę in manibus Collectorum Plumbi conſignantur, qui taxam ſuam à Solicitatoribus exigunt, vltra quam ſolent etiam certi caroleni ipſis Plumbatoribus, & Pœnitentiarijs S. Petri ſolui. Poſtmodum alter ex Ianniƶeris ibi pro tempore exiſtens nomen ſuum intra Bullam, & à latere dextero adſcribit, & pro fide ſui publici Solicitationis officij addit. N. ſolicitauit, & tantum expoſuit calculando omnem impenſam in expeditione factam, itaut ſupplices abſentes nonniſi difficultèr decipi poſſint.* A B

b d. Conſt. 3. §. 12.

Taxam verò à Plumbatoribus ſeruandam ita à Martino V. *b* præfinitam habes:

De litera duplicata, non vltra quatuor.

De litera correcta iterum bullanda, ſimiliter.

De litera ſuper ſumpto habito de regeſtro non vltra octo.

De literis iam bullatis, & iterum bullandis (non tamen propter defectum partium) & in regiſtro corrigendis, non vltra vnum Turonenſem groſſum recipere, aut exigere præſumant.

De quibuſuis literis bullandis, ſiue gratiam, ſiue iuſtitiam concernentibus, vltra id, quod antiquitùs, & ante vltimum ſchiſma tempore Gregorij XI pro ſimilibus recipiebant literis, non recipiant: ita Martinus edixit d. § 12. C

c de rer. inuent. lib 8. cap. 2.

Originem verò ſignandi, & firmandi literas Apoſtolicas ſub plumbo ita à Polydoro Virgilio *c* deſcriptam habemus. *Inſtitutum obſignandi literas Romani Pontificis plumbo vnde ad poſteros manarit, perdiù quęſiui; & quidem ſatis conſtat Agathonem, quo ſedente magna Sedi facta eſt honoris acceſſio, vt ſupra lib 4. demonſtrauimus, in cera annulo impreſſiſſe ſigilla; verùm poſtea cum Romanus Pontifex multa irrogaret priuilegia, vt diplomata diuturniora forent, placuit Stephano III. ac deinde Hadriano I. Tabulas Apoſtolicas plumbo obſignari, fuit is annus ſalutis DCCLXXII cum ipſe Hadrianus factus eſt Pontifex, nam antiquius non reperitur ſigillum plumbeum; quemadmodum conſtat, ante Carolum Magnum Imperatorem literas auro obſignare Pincipum Romanorum neminem.* Hæc Polydorus. Cur autem plumbeo ſigillo magis quàm aureo, vel argenteo Romani Pontifices vtantur in literis, ita gloſſator *d* de priuilegijs Imperialibus loquens. *Priuilegia*, inquit, *Imperialia cum aurea Bulla vidiſſe non memini niſi vnum; nec etiam multum videtur expediens priuilegijs Bullam auream appendi; propter precioſitatem enim metalli eſt de ſubtractione Bullę periculum, ob quam etiam cauſam prudentes Pręlati, & Principes temporis noſtri ſigillis argenteis, vel aureis non vtuntur &c.* D

d in Clem. vnic. in verb aurea, de iureiur. ad fin.

Hæc verò dictio *Bulla*, frequentèr apud Canoniſtas inuenitur, & à nonnullis tanquam barbara criminatur, vt obſeruat Nicol. Grauat. *e* Verùm in hoc ab omni culpa vacare Canoniſtas, latini ſermonis Patres nos edocent. Bulla enim dicitur gutta illa, quæ aqua ebulliente orbiculatur, & cito euaneſcit, Plutarco teſte; *f* & hùc reſpiciens Varro hominem bullam appellauit, quòd ſimilis bullæ aquæ vita hominis fluxa, & caduca ſit. Bullæ etiam clauorum capita dicuntur; ita Plautus *g* Leonidam in ſcena loquentem facit. *Iuſtinæ in ſplendorem dari bullas has foribus noſtris &c.* Et Cicero aduerſus Verrem, bullas aureas è valuis Templi abſtuliſſe ſcribit; ſunt enim clauorũ capita more Bullæ quaſi ſurgentia, & orbiculata, vt de ſe patet. Bullas etiam pro ſigno equeſtri ordinis vſurparas apud antiquos inuenies, ita Propertius. *h* E

e in addit. ad Veſtr. lib. 1. cap. 4. in verb. bullar.
f in problem.
g in Aſinaria, act. 2. ſcen. 4.
h lib. 4. eleg. 1. de de Vrbe Roma.
i lib. 1. Saturnal. cap. 6.

Mox vbi bulla rudi demiſſa eſt aurea collo.

& magis apertè loquitur Macrobius, *i* dum antiquiſſimum hoc bullæ ornamentũ ab ipſo Romulo deducit: *quòd primus* (inquit) *in hoſtico procreatus: Hoſtum Hoſtilium à matre vocitatum, & eundem à Romulo bulla aurea, ac prætexta inſignibus bono-*

Digitized by Google

bonoratū:& cordis figuram in ipſa bulla inſculptam fuiſſe, idem ſcribit, rationemq. affert his verbis, *Nonnulli credunt, ingenuis pueris attributum, vt cordis figuram in bulla ante pectus annecterent, quam inſpicientes, ita demum ſe homines cogitarent, ſi corde præſtarent*. Hæc, et alia Macrobius de Bulla, apud ipſum videnda. Ab ipſa verò Bulla plumbea, in qua ab vno SS. Petri, et Pauli Imagines, ab alio latere
A Pontificis viuentis nomen inſculptum cernis, et literis Apoſtolicis in pergameno ſcriptis alligata, literæ ipſæ per figuram synecdoche, dum pars pro toto capitur, denominationem habent, et Bullæ non ineptè dicuntur, vt Polydorus Virgilius *a* obſeruat, qui hanc dictionem, *Bulla*, à verbo græco, *Bule*, deductum autumat. Sequuta verò morte Pontificis, exemplar, quo Bulla plumbea, et cerca (Annulus Piſcatoris dictus, quia Beati Petri nauiculam deſignat) imprimitur, ſtatim à Card. Camerario frangitur, ne fraudes, aut falſitates fiant, Mandoſio *b* teſte.

a de rer inuent. lib. 8. cap. 2. circa med.

b in gloſ facult. Reg. § 1. in fin verſ. plumbi bullata.

Sed ad Bullatores, ſeu Plumbarores reuertamur, vt vnde ſermo noſter ſumpſit exordium, debitum quoque finem conſequatur. Habent igitur et ipſi Bullatores Collegium ex viris vigintiquinque, ab Innocentio VIII. vacabile, et pecunia comparabile conſtitutum, Panuinio *c* teſte; ſinguli verò ex ipſis Officijs veneunt aureis
B mille ſexcentis, pluſuè minus: et hi etiam Collectores Plumbi dicuntur.

c in vita Innocentij VIII.

Primus verò inter Romanos Pontifices, qui Bullas, ſeu Numiſmata modo prædicto impreſſa, in quibus ſcilicet ab vna Imago, et nomen S. Petri, ex altera verò parte nomen Pontificis cernitur, S. Leo magnus cognomento fuit, vt ex Numiſmate æreo in muſæo Lælij Paſqualini Canonici Baſilicæ S. Mariæ Maioris aſſeruato videre eſt, Baronio *d* teſte, à Ciaconio *e* relato.

d annal tom. 6. in vita S. Leonis I.

e in vita eiuſdē S. Leonis ad fin. tom. 1 col 137.

Sed Venetam quoque Rempublicam literas Ducales ſub plumbo firmare ſcribit Sabellicus *f* ex permiſſione Alexandri III. ſummi Pontificis, cum antea ſub cera; & hoc idem ad hæc noſtra, ſeu potius ad ſua tempora duraſſe, vbi etiam huius, ac aliarum conceſſionum huic Reipublicæ factarum cauſas refert. Ego verò vidi literas huius Sereniſſimę Reipublicæ in fauorem egregij militis Bartholomæi Liuiani ema-
C natas aurea Bulla munitas, & penes D. Paulum Monaldenſem conſanguineum, & ſucceſſorem d. Bartholomæi in Caſtro Aluiani exiſtentes. Annulos autem ſignatorios, in quibus ſculptum erat vel caput egregij viri, vel factum aliquod egregium, & memoria dignum, etiam apud antiquos, & gentiles extitiſſe, probant Cicero, alijq. relati à Io. Coraſio. *g*

f hiſtor. Venet. decad. 1. lib. 7. pag. 41.

g in comment. l. 2 § & vt obiter, nu. 45. & ſeq. ff. de orig. iur.

Demum ſcias, quòd nec prius cenſentur expeditæ literæ Apoſtolicæ, quàm ſint plumbatę, vt dixit Rota coram Gregorio XV. *h*

h deciſ 440. prætendebat, nu. 5.

CAPVT XXVIII.

D

De Seneſcalco, ſiue Cuſtode Cancellariæ.

SEneſcaleum, ſiue Cancellariæ Cuſtodem à Martino V. *i* inſtitutum fuiſſe, ex diplomate eiuſdem Pontificis apparet.

i Conſt. 3. § 8. Bullar. nou. tom. 1. pag. 251.

Hic priuſquam ad Officium exercendum admittatur, iuramentum in manibus Eminentiſs. Card. Vicecancellarij de fideliter exercendo Officium ſuum præſtare debet, & quotannis renouandum eſt.

Poſt iuramentum, & admiſſionem eius Officium in hoc potiſſimùm verſatur. Vt literas gratiæ per Cancellariam expeditas recipiat. Statim atque illas recepit, diem, qua in Cancellaria præſentatę fuerint, deſcribat, nulla recepta, etiam à ſpontè dantibus, mercede; literas prædictas receptionis ordine ſeruato, & omni fraude poſt-
E habita, expediendas præſentet; literas, Rotolos, ac Supplicationes in literarum expeditione traditas, vel traditos, ante, vel poſt literarum Apoſtolicarum expeditionem nullo modo celabit, vel quoquo modo per ſe, vel alium malitiosè ſub pœna priuationis Officij, ac etiam excommunicationis, non abſoluendus niſi à ſummo Pontifice, vel in mortis articulo, occultabit. Cum autem huiuſmodi indicia ſint difficilis probationis, nec ad reorum condemnationem ſine probationibus luce meridiana clarioribus (vt Iuriſconſulti loquantur) veniendum ſit, ex Valent, & Theod, Sanctione, *K* idem Pontifex Martinus V. modum huiuſmodi delicta probandi propterea definiuit; nempe, vt ſex Apoſtolici Scriptores, ſeu Abbreuiatores Seneſcalcū

K in l. fin. C. de probat.

Ff 2 in

in Officio deliquiſſe,& minus legalitèr illud exercuiſſe deponant,de qua re ſit etiam
publicè diffamatus: Priuatione ſequuta, Eminentiſs. Card. Vicecancellarius alium
intra tres dies prouideat, ſin minus, vnus ex Abbreuiatoribus idoneus eligatur, qui
iuramenta ſimilitèr præſtare, & omnia, quæ ſupra de Seneſcalco dicta ſunt, adim-
plere teneatur. Nec alius, Seneſcalco excepto, literas gratiam concernentes in loco
expeditionis ſolito expediendas ponat, ex eiuſdē Martini præcepto §. 8. Veſtrius *a*
quoque nonnihil de Cuſtode Cancellariæ loqutus eſt; eiuſq. Officium deſcribens, ſic A
ait. *Cuſtos autem ex eadem Cancellaria de manu Regentis ſupplicationes recipit, par-
tibus, accepto à ſingulis iulio vno, reſtituendas*. Notandum tamen puto, Veſtrium
diſſentire à Sanctione Martini V. quæ nihil etiam à ſpontè dantibus recipiendum
præcipit: quapropter receptio vnius iulij ab alijs Pontificibus poſt Martinum per-
miſſa erit; ſicut etiam permiſſum eſt, per famulum, aut ſubſtitutum exercere Offi-
cium colligendi Bullas, quas Abbreuiatores de Parco maiori poſt reuiſionem, & no-
minis appoſitionem proijciunt in terram, vt idem Veſtrius adnotat: Et huiuſmodi
Officium multis ab hinc annis magna in exiſtimatione conſiſtit; ſiquidem Alexander
Perettus Card. de Montalto nuncupatus, & Vicecancellarius Michaeli Peretto Ve-
naphri Principi, eiuſq. germano fratri conceſſit: quibus mortuis, & in locum Vi-
cecancellarij Ludouicus Card. Ludouiſius aſcitus, Excellentiſſimum D. Nicolaum B
Ludouiſium Venoſæ Principem ſimilitèr germanum fratrem in locum Principis Pe-
retti ſuffecit, & adhuc in Officio permanet, ac per ſubſtitutum exercet. Officij valor,
ſi quando auctioni ſubijceretur, ducatorum decem, & octo millium eſſet, ſi fama
vera refert.

a in pract. lib. 1. cap. 4. nu. 5. & 7.

CAPVT XXIX.

De Cubicularijs, & Scutiferis.

CVbicvlariorum Officium antiquiſſimum in Romana Eccleſia eſt, & annis C
ab hinc mille, & ducentis, pluſuè minus à Beato Leone Pontifice huius no-
minis primo, qui vices Chriſti in terris anno 440. gerere cœpit, inſtitutum
fuit, ad Beatorum Petri, & Pauli ſepulchra cuſtodienda, Platina *b* referen-
te, cuius verba ita leguntur. *Sepulchris quoque Apoſtolorum Cuſtodes addidit ex
Clero Romano, hos Cubicularios appellauit*: & hoc idem, licèt alijs verbis, confirmat
Ciaconius, *c* dum ait *Hic etiam conſtituit, & addidit ſupra ſepulchra Apoſtolorum
ex Clero Romano Cuſtodes, qui dicuntur Cubicularij, quos modò dicimus Capellanos;
Cubiculum enim idem erat apud antiquos, quod hodie apud nos Capella, &c.* hæc
Ciaconius, cui vt non omnino aſſentiar, ſacra me admonet hiſtoria, *d* quæ ita ſe
habet. *Nam etſi iam ab Apoſtolorum tempore loca fuerint Deo dicata, quę a qui-
buſdam Oratoria, ab alijs Eccleſię dicebantur, &c.* non ergo Cubicula, vt Ciaconius D
ait. Verùm ſit ipſemet ſuæ ſententiæ defenſor; nos ad alia tranſeamus.

b in vita S. Leonis I.

c in vita S. Leonis tom. 1. col. 135.

d in Breuiario Romano de dedicat. Eccleſiæ S. Saluatoris, lect. 4.

Et duo eſſe genera Cubiculariorum, nempe Cubicularios ſecretos, vel etiam hono-
ris D Papæ inſeruientes, de quibus modò non loquimur, & inter hos nobiliores eſſe,
qui ſecreti dicuntur, vt probat Staphileus; *e* & Cubicularios, qui Officium habent
in Cancellaria Apoſtolica, & de quibus nunc agimus, præter Romanæ Aulæ vſus,
ſummorum quoque Pontificum Conſtitutiones declarant, dum amborum Beneficia
per obitum vacantia ipſius Pontificis collationi reſeruantur, ex Pauli III. *f* Sanctio-
ne, & legitur inter Cancellariæ regulas *g* à Gregorio XV. editas, vbi extenditur
reſeruatio etiam ad Cubicularios, quos vocant honoris: ex quo ſublata videtur dif-
ficultas olim in Rota Romana exorta, & à Mohedano *h* relata, vt ſcilicet verba re-
gulæ verificentur in Cubicularijs veris ſeruientibus in Cubiculo Papæ, non autem E
extendenda ad Cubicularios extra muros; ſed ceſſat, inquam, iſta difficultas ex noua
regula 7 vt diximus: nam licèt Cubicularij ſub nomine etiam familiarium Papæ in
regula 4. Cancellariæ contineãtur, ad maiorē, & magis ſpecificam declarationē edita
eſt quoq. prędicta regula 7. vt aduertit Roder. de Queſad. *i* addens, ita quoq. fuiſſe de-
ciſum in Rota coram Lancell. *K* & legitur impreſſa deciſio apud Garz. *l* Verùm
de his hactenus. Ad Cubicularios, & Scutiferos Officiales in Cancellaria Apoſtolica
reuertamur; quorū Collegia à Leone X. erecta, & conſtituta fuiſſe ſcribit idem Gar-
zias; *m* & ad probandum Conſtitutionem 14. huius Pontificis affert, quæ quidem
Conſti-

e de prærog. expet. & de intel. reg. in 6. par. prin. nu 42. pag. apud me 100.

f Conſt. 3. Bullar. nou. tom. 1. pag. 615.

g Reg. 7.

h deciſ. 90. aliàs 2. de probation.

i in notis ad d. reg. 7.

K in Saguntina Archidiac. & Canonic. 19. Martij 1602.

l de benefic. par. 5. cap. 1. nu. 332.

m loco cit. n. 398.

Conſtitutio in meo Codice *a* procedit ſolùm ampliando indulta, & gratias conceſſas à Sixto IV. Innocentio VIII. Alexandro VI. & Iulio II. Collegio Abbreuiatorum, & de Cubiculariis nihil, vt legenti manifeſtum erit; verùm in Bullario veteri videnda eſt d. nu 14. rectè igitur loquutus eſt Garzias, qui nondum Bullarium nouum viderat. Sed Paulus Iouius *b* hac de re ita loquutus eſt. *Ad hæc peragenda in bellicos ſumptus ingentem auri vim collegit; nequaquam prouincialibus expilatis, ſed inſtituto*
A *nouo equeſtri Ordine ad numerum quadrigentorum: ij equites coemptis priuata pecunia eius Dignitatis officijs, ex vectigalibus demum quotannis centenos aureos accipiebant, & immunitatis prærogatiua iuuabantur: addidit etiam Cubiculariorum, Scutiferorumquè Collegia officijs eorum venalibus ad eam ſpem vberrimi reddituss; ſicuti ante Iulius officia annonæ Præſidentium inſtituiſſet*. Hæc Iouius, qui vnico contextu tria Collegia à Leone, & vnum à Iulio inſtituta nobis aſſignat: quo verò nomine equeſtris Ordo dictus eſſet, Panuinius *c* docet, & S. Petri Equites appellat: addit etiam, vltra Equites, Cubicularios, & Scutiferos, Ripæ etiam officia ab ipſo Leone excogitata, & vendita, his verbis. *Pecuniæ quærendæ cauſa (quum multa tum ædificijs, tum effuſis largitionibus, & bellorum vſibus abſumpſiſſet) pretio Cardinales aliquot legit, & officia quædam venalia excogitauit, vt Cubicularios, Scutiferos,*
B *Milites S Petri, & Ripæ Portionarios &c.* Verùm nimis mordicus eſt in Leonem Panuinius; legenti enim Bullam erectionis officij Cubiculariorum, & Scutiferorum apparebit, non ad explendas largitiones effuſas, & ædificia conſtruenda hæc inſtituiſſe officia, ſed vt bellum in Italia exardeſcens extingueret, Parmam, Placentiamq; periculis obiectas iuuaret, aliaſq; Ciuitates, & loca ſub eccleſiaſtica Ditione quieſcentia tueretur, Vladiſlaum Hungariæ, & Bohemiæ Regem ab immaniſſimo Turcharum Tyranno deuictum, & Belgradum iam occupatum, eiuſdemq; Tyranni maiores progreſſus impediret, officia prædicta, ex quibus (quo minori ſubditorum onere poſſet) pecunias compararet, adinueniſſe, ſeu potius Leonem I. Sanctiſſimum Pontificem imitaſſe; hic enim ex Romano Clero adhibitis Apoſtolorum ſepulchris Cu-
C ſtodibus, hos Cubicularios appellari voluit: Leo igitur X. conſiderans, non mediocritèr honori, & dignitati Summorum Pontificum pro tempore exiſtentium conſultum fore, ſi Imperatorum exemplo, ipſi quoque Pontifices certos, & particulares haberent Cubicularios, & Scutiferos, in hoc potiſſimùm incumbentes, vt Oratores Principum ad Apoſtolicam Sedem accedentes honorificè, & obſequentèr exciperent, & ad penetralia introducerent, Cubicularios ſexaginta, Scutiferos verò centum quadraginta Summo Pontifici aſſiſtentes ordinauit, quos licèt ferè ſemper, ipſo Pontifice in publicum prodeunte, illi videamus adſtantes, potiſſimùm autem vbi Sacratiſſimum Domini noſtri Ieſu Chriſti Corpus ſolemni pompa ab Vrbano IV. inſtituta, certo anni tempore, & ſtatuta die circumfertur, & Vrbs Leonina luſtratur, quantum hi, cæteriquè Cancellariæ Apoſtolicæ officiales proprijs indumentis exornati, facibuſquè accenſis incedentes, huic ſolemnitati præbeant ornamenti, decoriſquè, non
D alios, quàm qui viderunt, teſtes adhibeo. Sed reuertamur in viam. Vt igitur Summo Pontifici aſſiſtant, ad Sedis Apoſtolicæ decus, ad eam pro tempore accedentium honorem, & commodum, inuentos, inſtitutoſquè eſſe Cubicularios, & Scutiferos dicendum eſt: verùm quia præmijs, & honoribus digni ſunt, quos Principis latus illuſtrat, quibus ſint Cubicularij, & Scutiferi & præmijs, honoribuſquè decorati, breuitèr enarrabimus, ex ipſius Leonis X. Literis Apoſtolicis deſumptis.

Collegium habent perpetuum; officium verò vacat per ceſſum, ſeu deceſſum (vt aiunt) in cedentium, ſeu decedentium locum alij ſubrogantur, in eodem miniſterio, etiam Sede vacante, duraturi.

Cubiculi, Aulæquè Pontificis cuſtodiam gerant, Oratores, et alios ad intima ip-
E ſius Pontificis deducendos, pro perſonarum qualitatibus, quas benè, et diligentèr obſeruare teneantur, decentèr excipiant.

Manſiones propias, ſaltem vnâ pro vnoquoq. Collegio, in Palatio Apoſt. habeant.

Cuſtodiam diebus ſingulis, Cubicularij per duos, Scutiferi per quatuor, aut plures ex eis, prout temporum neceſſitas exiget, more ſolito, itaut Cubicularij intra, Scutiferi verò extra Cubiculum, vbi Pontificem eſſe contigerit, immediatè poſt Camerarios ſecretos ſcitè, et prudentèr exerceant.

Ad cuſtodiam deputati in Triclinio, quod Tinellum vocant, comedere valent; ſed nonnullis ab hic annis ſimilis comeſtio ceſſauit, eiuſquè loco panem honoris (quem partem vocant) accipiunt.

In

a Bull. nou. tom. 1. pag. 485.

b in vita Leonis X. lib. 4. pag. apud me 104.

c in vita eiuſdē Leonis X.

In Cubiculariorum Collegio coniugatos viros adeſſe prohibentur, niſi Doctor ſit
in aliquo iurium, qui etiam in graduatorum habitu iuxta morem Romanæ Curiæ
incedere conſueuerit, ac dummodo in eodem numero plures quàm ſex laici, vel
coniugati, etiamſi qualificati, ſimul non exiſtant.

Cubicularij autem, & Scutiferi licèt quotidie in Tinello non comedant, & manſio-
nes in Palatio non habeant, veri nihilominus ipſius Papæ familiares ſunt, & continui
commenſales. A

Preeminentijs, antelationibus, prærogatiuis, locis in Capella Pontificia, quibus
alij Cubicularij, & Scutiferi huc vſque gauiſi ſunt, gaudere debent.

Veſtes lugubres ratione obitus Pontificis, rubeas verò coronationis cauſa, eius
quantitatis, & qualitatis Cubicularijs, & Scutiferis defuncti, & noui Pontificis reſpe-
ctiuè exhiberi ſolitas, habeant, & recipiant.

Comites Palatini creantur cum facultatibus creandi notarios, & cum ſpurijs, alijſ-
què ex damnato coitu procreatis, vt ad parentum, & aliorum ſucceſſionem aſpira-
re, & obtinere valeant, diſpenſandi.

Qui ex ipſis Cubicularijs, & Scutiferis clerici fuerint, Sedis Apoſtolicæ Notarij;
qui verò laici, auratæ Militiæ Milites efficiuntut, eaſdemquè retinent dignitates, li-
cèt Cubicularij, & Scutiferi eſſe deſinant. B

Ab Ordinariorum iuriſdictione ſunt exempti: literas Apoſtolicas ad ipſorum
commodum gratis expediunt.

Inter familiares actu ſeruientes deſcribuntur, expectatiuarumquè prælationem
habent: quoniam verò ex diſpoſitione ſacri Concilij Tridentini huiuſmodi expe-
ctatiuæ ab aula receſſerũt, quædã alia hac de re priuilegia illis conceſſa relinquimus.

Cubiculariatus, & Scutiferatus Officia reſignare, ac de illis diſponere valent, ſolu-
tis tamen florenis quinque pro centenario prætij, quod inde percipitur.

Collegialia iura, & inſignia habere, Statuta, & Ordinamenta eorum ſtatum tran-
quillum concernentia condere, condita reſtringere, & ampliare, pœnis etiam ipſi
Collegio applicandis, valent.

Ne dignitas, & nomen ſua numeroſitate vileſcat, certus aſſignatur numerus Cu- C
biculariorum, & Scutiferorum, qui participantes, & non participantes dicantur, &
ſint, inter quos etiam differentia conſtituitur.

S.R.E. Vicecancellarius, cæteriq; Cancellariæ Apoſtolicæ Miniſtri literas Apoſtoli-
cas ſiue ſub plumbo, ſiue ſub cera, quarum ratione, annata, vel commune, aut minuta
ſeruitia ſoluantur, ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna non expediant, niſi
Cubicularijs, & Scutiferis ſoluta mercede, pro ipſorum Collegio ſtatuta.

Notarij in præmiſſis aliquid contra fas, & iuſtitiam committentes falſitatis pœna,
reliqui verò, Regens, Secretarij, Summiſta, Bullatores, præter excommunicationis
ſententiam ad refectionem damnorum teneantur.

Vt facilius, & promptius emolumenta percipiant, locus in Cancellaria Apoſtolica
idoneus tam Cubicularijs, quàm Scutiferis aſſignatur. D

A ſolutione iocalium, & aliorum quorumcumque iurium in Camera fieri ſolita
eximuntur, & liberantur.

Licèt Notarij ſint, habitum tamen Notariatus geſtare non tenentur; qui verò il-
lum geſtare voluerint, à Defenſoribus eiuſdem Collegij recipiant:

Defenſores autem ſuper præmiſſis conficiendi proceſſus ſub communi ſigillo,
veluti literarum Apoſtolicarum executores facultatem habent.

Florenos viginti pro centenario Summæ Sedi Apoſtolicæ valdè indigenti ſolutæ
ex redditibus Cancellariæ, & Cameræ iuribus percipiunt, iuxta formam, & aſſigna-
tionem hic traditam.

Literas Apoſtolicas ratione Eccleſiarum, Monaſteriorum, et Beneficiorum Eccle-
ſiaſticorum expedientes, niſi partem huic Collegio tangentem ſoluerint, nedum E
falſitatis pœna, ſed perpetuæ infamiæ, ac refectionis damnorũ in vtroq; foro ligantur.

Theſaurarij Prouinciarum, Dohanerij, et Salinarum conductores ſummam Cubi-
cularijs, et Scutiferis ſuper eorum conductionibus aſſignatam, quacumque exceptio-
ne, et impedimento remotis, integrè ſoluant.

Vtquè magis Collegijs iſtis conſultum ſit, Cardinalis Camerarius, et Theſaura-
rius generalis pro tempore exiſtentes in locationibus faciendis ſummam prædictam
exprimant, ipſiſquè Collegijs ſolui mandent; et conductores ad hæc præſtanda
ſub valida fideiuſſione obſtringantur.

Qua-

Digitized by Google

Qualitèr verò diuidenda ſint inter ipſos Collegijs adſcriptos emolumenta, Bulla deſcribit, ac in centum, & vnam portiones diuidit, ex quibus Cameræ Clerici vnam habeant, cum onere defendendi, & protegendi Collegia hæc, eorumq. iura,& emolumenta.

Si Collegia ſupprimantur, ſummam,ab ipſis de Collegio in emptionem erogatam A recipiant; ſi verò redditus diminuantur, actione directa Theſaurarios, Dohanerios, ſalinarum conductores ad refectionem damnorum conueniant.

Vtq. de verſione pecuniarũ in vtilitatem Cameræ ſemper appareat, Camerarius, & Clerici pretium per ipſos Cubicularios,& Scutiferos in emptioue ſolutum in libris eiuſdem Cameræ acceptum referant, ipſoſq. Cubicularios, & Scutiferos creditores faciant; veſtibus lugubribus, & iucundis, vt dictum eſt, donent.

Vicecancellarij, & Camerarij patrocinio Collegas hoſce commendat, vt latiùs in Bulla ab ipſo Leone, & ſacro Purpuratorum Patrum Collegio viginti trium numero conſtante ſubſcripta, & ſub plumbo expedita continetur, cuius confirmationem habes à Paulo III. *a* & Iulio III. *b* editam

a Conſt 3. Bullar. vet. pag. 358.
b Conſt. 11. d. Bullar. vet. pag. 507.

B CAPVT XXX

De Militibus S. Petri.

CHriſtianæ Reipublicæ hoſtis acerrimus ſpurciſſimæ Mahumetanæ legis Tyrannus, vbi primùm in agro Domini optimo virente tritico hæc diabolica fraude irrepſit zizania, ſemper extitit; quamobrem Summi Pontifices Chriſti Domini in Terris Vicarij in ea potiſſimùm cura ſtuduerunt incumbere, vt hanc in faſciculos ad comburendum colligerent, ac penitùs extirparent. Hinc Clemens IV. Nicolaus IV. Bonifacius VIII. Benedictus XI. Clemens V. Caliſtus III. Pius II. Paulus II. marini belli expeditionem indixere: & cum Pio II. ſedente C theſaurus aluminis per tot ſæcula in Italia incognitus apud Forum Clodij Tulpha nuncupatum, & Vrbi proximum fuerit inuentus, quaſi Diuino Numine datus pro tutela Chriſtianæ Religionis, quicquid ex huiuſmodi prouẽtu percipi,& in ærarium Cameræ Apoſtolicæ condi potuiſſet, ad Chriſtianæ Fidei defenſionem, & Mahumetanæ ſectæ depreſſionem ſanctus Pontifex dedicauit, Chriſtoq. Domino conſecrauit.

Leo autem huius nominis X. cum in literis clauſuræ Lateranenſis Concilij hanc eandem contra Turcas expeditionem indixiſſet, memor d. aluminis prouentus, huic pio operi Cruciatam nuncupato iam antea addictos, & applicatos,ne in illius adminiſtratione fraus aliqua committeretur, ſano, prudentiq. conſilio Collegium certorum hominum, qui Milites S. Petri dicerentur, inſtituit, erexitquè, *c* ac teſtatur Gigas, *d* qui ait,ſe præſentem fuiſſe huic erectioni: quibus Militibus ea potiſſimùm D demandata eſt à Leone cura;

c Conſt. 36. Bullar. vet pag. 247.
d tract. de penſion. q. 21. nu. 6.

Vt non ſolùm cantariorum d. aluminis, quæ ſingulis annis fabricantur, & ponderantur, ac aliorum, quæ ad ipſius aluminis fabricam ſunt neceſſaria, nec non tractarum earum, & frumentorum, & aliorum bladorum à confinibus Ciuitatis Terracinę vſque ad confinia Senarum diligentem computum, & rationem tenendi curam habeant, ſed etiam ad Reges, et Dominos temporales pro negocijs ipſius aluminis, quandocumque neceſſarium foret, mittendi, ſeu deſtinandi eſſent: ac Ciuitatis vetulæ, Ancoragiorum, et Arcis, ac Turris Portus Corneti, ac ipſius Ciuitatis Præturæ, et Arcis cum Prætura Montis alti, et Barigellatus, Dohaneriatus, et Commiſſariatus tractarum etiam Patrimonij, et Commiſſariatus aluminis curam haberent. Tempore verò proſequutionis d. expeditionis contra Turchas, horum Militum fideli opera in rebus tunc occurrentibus confidentèr vti poſſet.

E Horum Militum numerus, ex quo Collegium conſtat, quadringentorum, & vnius eſt; ex ijs viginti ſex ſub omnimoda poteſtate, et diſpoſitione Cardinalis Vicecancellarij exiſtunt.

Vt ab alijs dignoſcantur, Bullam auream ab vno cum imagine Principis Apoſtolorum, inſignijs Romani Pontificis pro tempore exiſtentis, ab alio latere cum clauibus,et thiara, torqui aureæ alligatam, et à collo pendentem deferant, cuius delatio alijs omnibus prohibetur, ſub pœna hic expreſſa.

Locum Concilij, quod pro tempore fiet,cuſtodire, et propriam manſionem ſaltem

vnam in Palario habere debent, in eaquè à Magiſtro Domus Pontificiæ perpetuò manutenendi ſunt ſub pœna excommunicationis,

Duo ex his quolibet die in tinello comedere, & in exigendis Annatis in Camera Apoſtolica deputandi ſunt.

Vbi aluminum, & aliorum prouentuum in Camera Apoſtolica ratio exigenda erit, vnà cum Clericis, & Commiſſarijs interſint, & pœnarum, ac fraudum à criminoſis A
exigendarum quinque pro centenario lucrentur.

In contractibus, locationibus, & arrendationibus ſuper alumine faciendis, niſi fuerint Menſarij huius officij vocati, & admiſſi, atque inſtrumentorum copia, quæ fidem vbique faciat, gratis data; & niſi conductores obligauerint ſe ad ſoluendum, & cum effectu ſoluerint in principio cuiuslibet mēſis dictis Menſarijs, ſeu eorum receptoribus ratam aſſignamentorum debitam in ducatis auri in auro, contractus ipſi, & locationes ſint ipſo iure nulli.

At ſi hoc neglectum, & recuſatum fuerit, liceat Militibus, ſeu deputandis ab ipſis propria auctoritate capere poſſeſſionem rerum, ſuper quibus eorum emolumenta conſtituta fuerint, & retenta portione ad eos tangente, reſiduum Cameræ reſtituant.

Contra fraudantes Fabricam S. Petri, & aperientes nouas alumetias, vel emen- B
tes ea ab infidelibus, ſeu fraudem aliquam in hoc admiſerint, Milites, ſeu ab eis deputati procedere valent; & pœnarum portionem habent.

Familiares veri, & indubitati ſunt Romani Pontificis, quàmuis manſionem in Palatio non habeant, nec in tinello comedant; & in quibuſuis literis vti familiares, & continui commenſales deſcribantur.

Veſtes lugubres in morte, & rubras in coronatione noui Pontificis habere debent, eiuſdem quantitatis, & qualitatis, vti Cubicularijs dantur.

Statim atque ad officium hoc fuerit quis admiſſus, tam ipſe, quàm eius primogenitus natus, vel naſciturus nobiles de maiori nobilium genere, ac Aulæ Lateranenſis Comites ſunt, cum facultate etiam creandi Doctores vtriuſque iuris extra Vrbē,
nec non Artium, & Medicinæ, ac Sacræ Theologiæ Magiſtros, tam Regulares, quàm C
ſeculares, certis adhibitis diligentijs, et ſolemnitatibus. Iudices quoque ordinarios, et tabelliones creandi, ſpurios, et ex damnato coitu natos legitimandi facultatem habent.

Milites, qui clerici fuerint, Prothonotarij, qui verò laici, Equites auratæ militiæ ſunt, nec tamen dimiſſo officio Prothonotariatum, ſeu auratam militiam amittunt.

Penſiones vſque ad ſummam ducatorum 150. auri de Camera, ſi laici fuerint, quàmuis coniugati, et bigami, vt etiam dicit Gigas; *a* ſi verò clerici, penſiones, et fructus beneficiorum eccleſiaſticorum loco penſionum, quouſque in Romana Curia manſerint, et Militis officium retinuerint, habere poſſunt, onere adiuncto, vt in
expeditionibus Cruciatæ, et Concilijs abſque alio ſtipendio cum vno equo ratione D
d. penſionis militare teneantur.

a de penſion. q. 21. num. 6.

Transferre quoque penſiones, earumquè regreſſum, vel acceſſum, in translatione reſeruare poſſunt.

Teſtandi facultatem de bonis per Eccleſiam acquiſitis vſque ad ducatorum duorum millium quantitatem in quoſcumque etiam incapaces, pro alijs verò bonis ad quancumque ſummam habent.

Milites ſi fuerint illegitimi, in impetrationibus gratiarum à Principe de natalium defectu mentionem facere non tenentur.

A iuriſdictione Ordinarij tam ipſi, quàm familiares, à ſolutione etiam gabellarū, vectigalium, collectarum, et quorumcumque onerum indictorum, vel indicendorū,
etiam decimarum, exempti, et liberi declarantur. E

Pragmaticis, et Statutis de dotandis mulieribus pro vxore, filijs, et ſororibus, non ſubijciuntur.

Pro feſtiuitatibus, et ſpectaculis Romæ celebrandis contribuere non tenentur, eoſquè cogentes ad hoc, excommunicationi latæ ſententiæ ſubiacere dicuntur.

Sedis Apoſtolicæ, Summorumquè Pontificum pro tempore exiſtentium iuriſdictioni dumtaxat ſubijciuntur, et clericali beneficio, quàmuis laici, et bigami gaudent.

Enſem,

Digitized by Google

Enſem, & alia arma etiam per Vrbem abſque alicuius licentia tam ipſi Milites,
quàm eorum familiares geſtare valent.
Literas Apoſtolicas ſiue gratiam, ſiue iuſtitiam concernentes gratis expediunt,
cum ſpeciali nota, *gratis pro Milite S. Petri*.
Priuilegijs,& gratijs Scriptoribus, & Cubicularijs conceſsis potiuntur,& gaudent.
Officium hoc, velut alia Romanæ Curiæ, reſignari, & cedi poteſt, & vnus plura
A poteſt Officia retinere, etiam vltra decem, in quorum conceſſione ſola ſignatura
ſufficit. Pro ſignatura autem cuiuſuis Officij,exceptis tamen viginti ſex, quæ ad Vi-
cecancellarium pertinent, quinque pro centenario ſoluenda ſunt.
Milites iſti Collegium, & Collegij iura tetinent, & habent; literas ad præmiſſorum
probationem gratis expediunt.
Vicecancellario, alijſq. Cancellariæ miniſtris ſub excommunicationis pęna veti-
tum eſt literas Apoſtolicas expedire, niſi ſoluta, vel idoneè cauta ſolutione Annatæ
ad huius Collegij fauorem. Nec Cameræ Notarij caſſent obligationes, niſi ſatisfacto
Collegio de ipſa portione Annatæ: contrarium attentantes pœnis grauiſſimis in-
uoluuntur.
Locum in Cancellaria, in Camera, in Capella, Conſiſtorijs, Seſſionibus,Proceſſio-
B nibus, Caualcatis, alijſq. publicis actibus, prout Aduocati, & Secretarij habere
debent.
Receptor, & Computator Collegij ſicut cæteri Officiales in literis Apoſtolicis ex-
pediendis manum apponat.
Quoſcumque alios Milites cuiuſuis Militiæ Regum, & Imperatorum, & S. Ioannis
Hieroſolymitani præcedunt.
Principum Oratoribus deficientibus, ſeu non ſufficientibus in delatione Vmbellę,
ſeu Baldacchini, Pontifice ſolemni pompa procedente, Milites iſti ſuppleant.
Decimas auctoritate Apoſtolica impoſitas, vel imponendas Collegium, ſeu ab eo
deputari colligere, & earum portionem habere debent.
A iocalibus, alijſq. Cameræ Apoſtolicæ iuribus ſoluendis eximuntur.
C Licèt Prothonotarij ſint, habitum tamen deferre non tenentur, volentes autem
hunc à Defenſoribus Collegij recipiant, illiſq. ſolitum præſtent iuramentum. Defen-
ſores ipſius Collegij nomine, & ſub communi ſigillo proceſſus ſuper Officio notaria-
tus dumtaxat coram ſe fabricare; pro fabricatione verò leones 22. & non vltra,
comprehenſis etiam iocalibus Cameræ, & Camerarij ſigillo, Prothonotarij ſoluant.
Cum ex venditione horum Officiorum Camera percepiſſet florenos auri qua-
dringentos, & vnum mille, ſtatuitur Militibus annua reſponſio, vt quolibet anno
recipiant florenos decem aureos pro centenario pecuniarum ſolutarum, ac pro il-
lorum exactione datur actio contra perſonas priuilegiatas, & ſpeciali nota dignas; li-
cetq. Collegio prædicto exactores in Curia, & extra eam conſtituere. Vtq. magis
certi ſint redditus prædicti, referuntur Cameræ Apoſtolicæ prouentus ad huius
D Collegij fauorem hipothecati, videlicet. Prouentus aluminum. Theſaurariæ Patri-
monij. Gabellarum Narniæ. Emolumenta Theſaurariæ, & Mareſcalcatus Nota-
riatus Cameræ Prouinciæ Marchiæ Anchonitanæ. Salinarum, & frumentorum, bla-
dorumq. euectiones, quas vocant tractas. Maleficiorum d. Prouinciæ Marchiæ, &
Ducatus Spoletani, & Theſautariæ Aſculi. Salinarum Romandiolæ,Exarchatus Ra-
uennæ, & Bononiæ. Vini vectigalis in Ciuitate Bononiæ, ac earundem Ciuitatum,
& locorum Theſaurariæ. Venditionis ſalis in ſalatijs, & dohanerijs Marchiæ, Du-
catus Vrbini, Dominiorum Piſauri, et Senogalliæ, ac Cerniæ. Salinarum almæ Vr-
bis, et ſuorum membrorum. Paſcuorum Patrimonij, & Vrbis, quę Dohanam vo-
cant. Theſaurariæ Peruſiæ, et Vmbriæ. Portarum, et Portorium Vrbis Ripæ, et
Ripettę, quę Dohanam S. Euſtachij dicunt, mercium ſcilicet intra Vrbem inuecta-
E rum. Arcium quoque Ciuitatis vetulę, Montis alti, et Corneti. Commiſſariatus
aluminum. Vicariatus Ciuitatis vetulę. Dohaneriatus tractarum Patrimonij, et
aliorum locorum à confinibus Terracinæ, & Ciuitatis Senarum. Ex terraticis fru-
mentorum. Anchoragiorum, & vectigalium Ciuitatis vetulę. Montium Ducatus
Vrbini emolumentis. Dohaneriatus, Commiſſariatus, et Præturæ Corneti. Barigel-
latus Patrimonij.
Precium redactum ex venditione horum Officiorum declarat Pontifex in vtilita-
tem Camerę Apoſtolicę ceſſiſſe.
Per conceſſiones, et contractus quoſcumque, quos faciat Camera Apoſtolica,

numquam comprehenſæ intelligantur aſſignationes prædictæ; aſſignaturq. formula obligationum faciendarum per conductores prouentuum Cameræ.

Datur forma diuidendi redditus huic Collegio aſſignatos.

Si fortè Collegium hoc ſupprimatur, vel aliquo modo deficiat, & redditus percipi nequeant, præter generalem hipothecam ad fauorem Militum in prænarratis iuribus Cameræ datur etiam hipotheca ſpecialis ſuper Dohanis Ripæ, & Ripettę, ac pecudum Vrbis, & Patrimonij: cui quidem hipothecę nullo modo derogari poteſt, appoſita clauſula, *ſublata, &c.* & decreto irritanti. A

Tandem referuntur nomina Militum, qui primi in hoc Collegio fuerunt admiſſi: & vt priuilegia, & conceſſiones iſtę omnibus innoteſcant, apponitur decretum publicationis literarum Apoſtolicarum ſuper premiſsis emanatarum ſub 13. Kal. Auguſti 1520. cum ſubſcriptione eiuſdem Pontificis, & ſacri Collegij: *a* quarum confirmationem habes à Clemente VII. *b* Paulo III. *c* Iulio III. *d* & Pio IV. *e*

Quoniam verò ſupra dictum eſt, Milites iſtos eſſe verè familiares, & continuos commenſales Pontificis, ex qua vera familiaritate, & commenſalitate reſultat, vt eorum Beneficia dicantur affecta Sedi Apoſtolicę, & ad eam ſpectet collatio; quæſitum eſt, an iſta affectio cadat in Militibus S. Petri? & affirmatiuè videtur deciſum in Rota coram Puteo; *f* vbi etiam habes, nobilitatem de maiori genere, quę datur iſtis Militibus per Papam, eſſe ex priuilegio, & ideo non ſuffragari ante publicationem Bullæ. Sed an arreſtario Papę, quem eſſe ſuum familiarem, & continuum commenſalem, lite pendente facta tollat alteri ius quęſitum? idē Puteus *g* iuxta caſum ibi deciſum negatiuè reſpondet. Secundò quia vidimus militibus iſtis conceſſam eſſe facultatem transferendi Penſiones vſque ad ſummam ducatorum 150. quęſitum eſt, an ſit neceſſaria exhibitio priuilegiorum coram iudice ad hoc electo? & non eſſe neceſſariam dixit Rota coram eodem Puteo. *h* B

a in Bullar. vet. est Conſt 36. pag. 247.
b Conſt. 16. d. Bullar. vet. pag. 310.
c Conſt. 3. d. Bullar pag. 358.
d Conſt. 11. d. Bullar. pag. 107.
e Conſt 46. d. Bullar. pag 716.
f deciſ. 305. nu. 4. lib. 1. & deciſ. 154. nu 1. lib. 2.
g deciſ. 309. per tot. lib. 1.
h deciſ. 334. per tot. lib. 2.
i Cōſt. 16. Bullar vet. pag 310.

Inſuper notandum eſt, Collegium hoc à Clemente VII *i* nonnullis alijs priuilegijs, & gratijs (pręuia confirmatione pręcedentium, & ſupra narratorum) decoratum fuiſſe, addito tamen, vt firma manente aſsignatione ducatorum quinque millium, & ſexcentorum aliàs per literas inſtitutionis officij huiuſmodi facta, & ex rebus in Romandiola percipiendis, hanc eandem ſummam vnà cum alijs ſeptem millibus ex dohanarum herbarum Patrimonij, & Vrbis, ac Theſaurarię Peruſię, & Vmbrię aſſignatis, & ſic in totum duodecim millia, & ſexcentos ducatos ſimiles anno quolibet ex eiſdem emolumentis herbarum Patrimonij, & Vrbis, ac Theſaurarię Peruſię, & Vmbrię perpetuò perciperent, & exigerent. Similitèr cum idem Pontifex ducatos bis mille, e quingentos, ex dohana mercium Vrbis S. Euſtachij nuncupata pro dote Montis Fidei ab ipſo erecti aſsignaſſet, hanc eandem ſummam ex emolumentis Salarię Vrbis ab ipſis militibus percipiendam decreuit, itaut ex ipſa Salaria Vrbis Collegium hos habeat quotannis quatuor mille, & quadringentos ducatos. Ac ne ex huiuſmodi translatione emolumentorum Milites iſti damnum aliquod patiantur pręter ſpecialem pręmiſſorum aſsignationem, omnia, et ſingula alia, res, et bona ſpiritualia, et temporalia ad Sedem, et Cameram Apoſtolicam ſpectantia, et pertinentia, in vim validi, efficacis, ac perpetui contractus ſpecialitèr, et expreſsè obligata, & hipothecata eſſe voluit, & decreuit cum clauſula, *ſublata*, & decreto irritanti, vt latius in ipſius Clementis VII. Bulla, à ſacro Cardinalium Collegio ſubſcripta, ſub datum Romę apud *S.* Petrum anno Incarnationis Dominicę 1527. 17. Kal. Nouembris Pontif. III. C D

Et cum aliquando in dubium reuocata fuiſſet facultas transferendi penſiones, ad fauorem Militum huiuſmodi ſuper fructibus, redditibus, & prouentibus Eccleſiaſticis reſeruatas, à Leone X. in ipſa inſtitutione Collegij conceſsa, & poſtea a Clemente VII. confirmata; ad tollendas omnes dubitationes, et controuerſias, quę ſuper pręmiſsis exoriri poſsent, Paulus Papa III. translationes huiuſmodi quoad centum quinquaginta ducatos auri de Camera pro ſingulis penſionibus per quemlibet Officialem huius Collegij, qui de cętero per duos annos continuos Officium habuerit, et tempore translationis habebit, ſuo diplomate roborauit, aliaq. priuilegia confirmauit, vt ex Motu proprio die 5. Iulij 1540. in Camera Apoſtolica regiſtrato lib. diuer. d. anni 1540. fol. 58. Caſulani Notarij, impreſso in Bullario veteri. *K* E

X Conſt. 3. pag. 358.

CAPVT

CAPVT XXXI.

A *De Militibus S. Pauli.*

EX ducentis Militibus S. Pauli conſtituitur Collegium à Paulo III. ſummo Pôtifice erectum anno Incarnationis Dominicæ 1541. Cui etiam aſſignatus eſt locus in Cancellaria Apoſtolica, et ſub Eminentiſs. Card. Vicecancellarij iuriſdictione collocatum inuenimus. Vt igitur horum quoque Militum notitia habeatur, hæc addimus, ex præfati Pontificis Sanctione deſumpta.

Huius igitur Collegij erectio, Sedis Apoſtolicæ neceſſitatibus impellentibus, ſub diſſinito numero ducentorum Militum proceſſit.

Manſionem in Palatio Apoſtolico per Magiſtrum Domus Pontificis aſſignandam habent; et ex illis duo in triclinio, quod tinellum vocant, comedere poſsunt.

B Quamuis eorum ſinguli manſionem in Palatio Apoſtolico non habeant, ipſius tamen Pontificis veri, et indubitati ſunt familiares.

Decedente Pontifice veſtes lugubres, rubeas verò, vbi denuò electus; & coronatus fuerit, habeant.

Ipſorum quilibet, & filius primogenitus natus, ſeu naſciturus nobiles de maiori nobilium genere, ac Aulæ Lateranenſis Comites declarantur.

Vtriuſque iuris Doctores, Theologos, Baccalaureos, Medicos creare valent, inſuper & notarios, tabellioneſq. natalibus reſtituere ſpurios, inceſtuoſos, & ex quouis damnato coitu procreatos, vt hæreditates paternas, & extraneas capiant, permiſſum eſt.

Milites, ſi clerici ſint, Notarij Apoſtolici, ſi verò laici, auratæ militiç, etiam poſt dimiſſum officium, dicuntur.

C Milites quàmuis merè laici, & bigami, penſiones tamen vſque ad ducentum ducatos retinere valent, eaſq. transferre; ſi laici ſint, etiam in laicos, ea conditione, vt in habitu armatæ militiæ in Vrbe Miles incedat, & in expeditionibus Cruciatç cum vno equo Pontifici inſeruiat: ſi verò Miles clericus fuerit, in quoſcumque transferre poterit.

Facultatem teſtandi vſque ad ducatos bis mille habent, & in reſcriptis impetrandis natalium defectum exprimere non tenentur.

A iuriſdictione Ordinariorum quoad perſonã, beneficia, & familiares eximuntur.

A ſolutione etiam gabellarum, pedagiorum, & impoſitionum ſunt immunes; neque Statutis in dandis, vel recipiendis dotibus ſubijciuntur; collectas etiam pro feſtiuitatibus à Romanis indictas, ſoluere non tenentur.

D Sub immediata Sedis Apoſtolicç protectione recipiuntur; brachium nudum diſtricto enſe, vti Militiæ ſignum in veſte deferant; alijs ſimilia inſignia deferre ſub excommunicationis, & mille ducatorum pœnis interdicitur.

Enſem, & alia arma etiam per Vrbem, tam ipſi, quàm familiares, abſque alia licentia, & pœnarum incurſu deferre poſſunt.

Quaſcumque literas Apoſtolicas gratis expediant, & in earum literarum ſubſcriptione apponatur, *gratis pro Milite S. Pauli*.

Sunt familiares antiqui, & deſcripti intelliguntur ante penultimum familiarem antiquum, & præcedunt Cantores, & Capellanos, et parificantur multis Officialibus priuilegiatis. Sunt compatibilia cum quibuſcumque Officijs, et poſſunt plura per vnum obtineri, etiam vltra decem: et per ſolam ſignaturam concedi debent; pro

E quà quidem ſignatura ducatos, ſeu florenos quadraginta quinque ſoluunt.

Statuta condere poſſunt, et iura Collegialia retinent.

Expedientes literas Apoſtolicas ab ipſis Militibus ſubſcribendas, ſine tamen illorũ ſubſcriptione, excommunicationis latæ ſententiæ, alijſq. pœnis inuoluuntur; et ipſo iure nullæ declarantur.

Locum in Cancellaria Apoſtolica inter Milites S. Petri, itaut prius duo Milites S. Petri, et iuxta eos alij duo Milites S. Pauli habeant; vnus tamen eorum pro Collegio literas Apoſtolicas ſubſcribat: In Conſiſtorijs, Capellis, Proceſſionibus, inter ipſos Milites S. Petri incedant, et ſedeant, ita tamen vt Milites S. Petri dexteram obtineant.

Lilia gentilitia Pauli Tertij in ſignum nobilitatis cum proprijs inſignibus miſcere poſſunt.

Milites cuiuſuis Religionis, exceptis Militibus S. Petri de numero participantiũ, præcedunt.

Cum Oratoribus Principum Summi Pontificis baldacchinum deferunt.

Decimas iam impoſitas, & imponendas Apoſtolica auctoritate exigere valent, & quinque pro centenario quolibet recipiunt. A

A iocalibus, aliiſquè iuribus Cameræ ſolui conſuetis eximuntur.

Quamuis Prothonotarij ſint, habitum tamen deferre non coguntur, volentes autem deferre, à Defenſoribus Collegij recipiunt, & ſi in præmiſſis proceſſum in Camera factum habere voluerint, non vltra iulios 22. ſoluant.

Quoniam ducentorum millium ſcutorum auri in auro cunei Itali ſummam pro Summi Pontificis, ac Eccleſiæ Romanæ neceſſitaribus Milites iſti ſoluerunt, ex bono, & charitatiuo officio ipſe Pontifex eorundem Militum indemnitatibus conſulere volens, de fratrum ſuorum conſilio, & aſſenſu 20. pro centenario ſuper Annatis aſſignat abſque vlla ipſarum Annatarum remiſſione.

Ex Dohanis graſciæ, Ripæ, & Ripettæ Vrbis quatuordecim mille, & ſexcentos ducatos iuliorum decem pro quolibet in ſingulis annis recipiunt. B

Contra fraudantes huiuſmodi aſſignationes, furti, infamiæ, peculatus, reſtitutionis in vtroque foro infliguntur pœnæ.

In quibuſuis Cameræ Apoſtolicæ contractibus aſſignationes iſtæ ſemper intelligantur exceptæ.

Dohanarum conductores pro rata Militibus aſſignata ſpecialiter ſunt obligati, nec ſolutionem vllo pacto retardare poſſunt.

Si facienda ſit defalcatio, ſeu reſtaurum conductoribus Dohanarum ex quocumque capite, hoc non à Militibus, ſed ab ipſa Camera faciendum erit; itaut Milites ipſi quolibet menſe integram habeant aſſignationem, quæ à Kalen. Iulij 1540. incipit.

Pro ſumma ſoluta à Militibus omnia Cameræ Apoſtolicæ bona, actiones, iura ſunt obligata. C

Si Collegium hoc diſſolui contigerit, quilibet Militum ſummam ſolutam, abſque vlla excomputatione fructuum perceptorum recipiat.

Literæ Apoſtolicæ ſuper præmiſſis expeditæ vim contractus obtinent cum appoſitione decreti irritantis.

Summa à prædictis militibus ſoluta in libris Cameræ per Camerarium, & Clericos Præſidentes adnotari Pontifex mandat.

Præter ſuperius enarrata priuilegia, alijs quoque Militibus S. Petri conceſſis gaudere, & potiri debent.

Auditor generalis Cameræ Apoſtolicæ, aliiquè iudices dantur aſſiſtentes, vt præuia derogatione omnium, & ſingulorum facientium in contrarium, Collegium defendant, & protegant. D

Tranſumptis Bullarum impreſſarum plena fides eſt adhibenda.

Tandem poſt recenſita nomina Militum, qui in prima inſtitutione Collegij pecunias erogarunt, apponitur Summi Pontificis, & Cardinalium in Vrbe præſentium ſubſcriptio.

E

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XXXII.

A

De Militibus Pijs.

IIſdem ferè rationibus, quibus Leo X. & Paulus Tertius moti fuerunt ad inſtituenda prænarrata Collegia Militum, ad ſubleuandas ſcilicet anguſtias Sedis, & Cameræ Apoſtolicæ, motus quoque fuit Pius Quartus ad inſtituendum Collegium Militum, quos de nomine ſuo Pios appellari voluit, quorum inſignia ſunt Imago Beati Ambroſij Epiſcopi ab vna parte alicuius pendentis aurei, ab altera inſignia ipſius Pij, vel alterius pro tempore Pontificis.

Numerus verò in prima erectione fuit tricentorum ſeptuaginta quinque virorum,
B rum, qnibus anno ſequenti, nempe 1560 Idibus Septembris alios centum ſexaginta addidit, itaut in totum ſint numero 535. à quibus Camera Apoſtolica ducenta ſexaginta ſeptem millia ſcuta aurea recepit.

Ideo vt illis de annua reſponſione menſtruatim ſoluenda conſuleret, ſcuta decem & octo millia ſuper gabella carnis in Eccleſiaſtica Ditione perpetuò exigenda; ſcuta octo millia, & quingenta ſuper Theſautaria Camerini, & alia ſcuta octo millia ſuper Dohana almæ Vrbis, in totum ſcuta 34500. aſſignauit, vt in ipſius Pontificis literis ſub plumbo expeditis anno Domini 1559. tertiò Idus Martij, & anno 1560. Idibus Septembris pleniùs continetur.

Quibus etiam Militibus omnia prænarrata priuilegia, & prærogatiuas à Leone X. & Paulo III. ſuis Militibus conceſſas, Pius quoque conceſſit, & elargitus eſt: quapropter nunc denuò illa repetere ſuperuacaneum duxi, & cupidum lectorem ad
C Conſtitutiones *a* mittimus; Eoquè magis, quia fel. rec. Pius Quintus *b* nonnihil illis abrogauit, præſertim circa translationem penſionum, & gratias, quas vocant expectatiuas: Facultatem quoque teſtandi de bonis eccleſiaſticis, præſertim ad fauorem illegitimorum omnino ſubſtulit idem Pontifex: *c* & generalitèr bona illegitimis relicta vti ſpolia deuenire ad Cameram Apoſtolicam Sixtus Quintus *d* edixit.

De Militibus iſtis, & alijs ſupra narratis, ac etiam de ijs, quos vocant Sancti Georgij, de Lilio, & Lauretanos, agit Franciſcus Mennenius Antuerpienſis, *e* qui de Ordinibus Equitum à Summis Pontificibus Inſtitutis: quod verò attinet ad Equites Sancti Georgij ſic ſe habet. *Sancti Georgij Equites ab Alexandro Sexto inſtitutos narrat Bernardus Lucemburgius in libro de armorum militarium miſte-*
D *rijs: ſed & Paulus Tertius alios Equites Sancti Georgij creauit, vt in ipſius Bulla ſub dat. Romæ.......* *Hoſquè* Rauennæ *reſidere volebat, & ab iis Adriatici maris littus illud cuſtodiri deſtinauerat; ſed Ordo vlterius non proceſſit, quibus Crucem auream cum corona in circulo aureo pro teſſera attribit.* Hæc Mennenius, quæ hic addere placuit, vt legens priuilegia Militum Piorum, quibus communicata ſunt etiam hæc Militibus S. Georgij conceſſa, non ignoret, quinam ſint iſti Milites Sancti Georgij.

a Pij IV. Conſt. 3. in Bull. veter. pag. 647. & Conſt. 16. pag. 675.
b Conſt. 73. Bullar. nou. tom. 2. pag. 269
c Conſt. 117. d. Bullar. pag. 325.
d Conſt. 100. §. 15. d. Bullar. & tom. pag. 671.
e de milit. ordin. orig. ſtatut. &c.

E

CAPVT XXXIII.

De Militibus Lauretanis. A

SIxtum V. anno ſalutis 1586. Pontificatus primo Lauretanum Oppidum in Ciuitatem cum aſſignatione proprij Epiſcopi erexiſſe, conſtat ex diplomate anno prædicto edito. *a* Hinc autem deſumpta occaſione, Milites quoque Lauretanos ducentos ſexaginta inſtituiſſe ſcribit Franciſcus Mennenius, *b* & hoc à Ciaconio in vita huius Pontificis mutuaſſe affirmat; qui quidem Ciaconius *c* in meo Codice hæc habet. *Cogendis pecunijs animum intenderat, magna ad fines Eccleſiæ propagandos moliturus; propterea Montium aliqua loca erexit. Lauretanos Equites inſtituit, &c.* quibus etiam indulſit, Antonio Ciccarello teſte, *d.* vt præter alios (quibus hoc interdixerat,) habentes penſiones etiam vltra ſexaginta aur. habitum tamen clericalem deferre non cogerentur.

a in Bullar. nou. tom. 2. Conſt. 24. fol. 518.
b loco ſup. cit.
c in vita Sixti V. col. 1790. anno 1585.
d in eius vita.

B Verùm etiam ante Xiſtum V. fuiſſe Equites Lauretanos, Bulla Pij IV. in erectione Militum Piorum edita demonſtrat, dum præcipit, hos Milites Pios compatibiles eſſe cum alijs Militibus Romanæ Curiæ, inter quos Lauretani numerantur in hæc verba. *Si Miles Pius etiam Officium Militis S. Petri, & S. Pauli de Vrbe, ac Lauretanen. & S. Georgij, & de Lilio obtinuerit, quoad penſiones huiuſmodi Officium incompatibile non ſit, &c.* Hæc Pius.

Milites verò Lauretanos, & S. Georgij, vt hi Romandiolæ Prouinciæ, illi verò Marchiæ Anconitanæ litora, & loca tuerentur, inſtituit Paulus III. vt ipſemet enarrat in proœmio Bullæ. *e* Sed cum hæc Militia ab Aula receſſiſſet, Sixto V. ſedente, vt diximus, Lauretani tantùm poſtliminio reuerſi ſunt, & multis ab eo priuilegijs decorati, vt in eius Conſtitutione. C

e Bullar. vet. tom. 1. Conſt. 50. pag. 455.

CAPVT XXXIV.

De Militibus de Lilio nuncupatis.

PAulus III. cum ad defenſionem litorum, & locorum Prouinciarum Romandiolæ, & Marchiæ Anconitanæ Collegia Militum, alterum S. Georgij, alterum verò Lauretanum inſtituiſſet, cupiens, Prouinciam Patrimonij Beati Petri in Tuſcia, quæ cæteris Romanæ Eccleſiæ Prouincijs Vrbi, cui adiacet, D viciuior exiſtit, claris, & antiquis Ciuitatibus, lociſq. refertam, et à qua multæ nobiles, & antiquæ familiæ, ac Domus ipſa de Farneſio originem traxerunt, quæq. ad illius ſecuritatem, cum eius fines ad mare mediterraneum protendat, ab incurſionibus, alijſq. periculis defenſione indigeat, ac eò magis ea defenſio procuranda ſit, quòd per eam velut antemurale quoddam eiuſdem Vrbis ſaluti non parùm prouideatur, ſimili Collegio Militum proportionalitèr decorari, quinquaginta Milites, quos (cum dicta Prouincia adeo amœna, iucunda, et cunctis dotibus ab illarum largitore Deo referta exiſtat, vt meritò Lilium appellari, et illi Lilio conuallis, quod ſacra Pagina commemorat, ſi Cœleſtia humanis comparanda forent, quodammodo comparari valeat) de Lilio appellari, et nuncupari voluit, et Collegium perpetuò inſtituit, à quo ſummam ſcutorum viginti quinque millium auri in auro recepit, et E ijſdem fere priuilegijs, quibus Milites SS. Petri, et Pauli potiuntur, et gaudent, decorauit.

Honeſtamq. manſionem in Ciuitate Viterbienſi, velut ipſius Prouinciæ caput exiſtat, illis aſſignauit.

Inſignia verò ab ipſis deferenda eſt Imago glorioſæ ſemper Virginis Mariæ ad Quercum, cuius Eccleſia maximè deuota prope d. Ciuitatem Viterbij conſiſtit, ab vna parte alicuius pendentis aurei, et ab alia vnum Lilium magnum cœleſtis coloris in campo aureo locatum, cum his literis circum circa, videlicet. PAVLI III P. M. MVNVS.

Digitized by Google

MVNVS ad pectus per quemlibet ex dictis Militibus, & non per alios geſtanda, vnà
cum enſe, & alijs armis in dicta Prouincia, & extra eam, quibuſuis prohibitionibus,
& bannimentis nequaquam obſtantibus.

Summã ſcutorum trium millium auri in auro quolibet anno, ſingulo tamen men-
ſe ratam, ex Theſauraria, & Dohana paſcuorum eiuſdem Prouinciæ, ac Ciuitatis, &
A Comitatus Vrbisvereris, pœniſque maleficiorum, frumentorum tracta per mare,
vel terram, Cancellariæ, & ſubſidij triennalis ab ipſo Pontifice impoſiti, rata, perci-
piendam aſſignauit. Pro cuius ſummæ ſolutione Theſaurarius generalis Papæ in-
uigilet; conductores verò Theſaurariæ, & Dohanarum Prouinciæ prædictæ obligent
ſe ad ipſorum Militum fauorem. Emolumenta hæc Calendis Septembris 1546. cur-
rere incipiunt, nec retardanda, ſub prætextu quòd pecuniæ ab ipſis in emptionem
officij erogatæ non ſint verſæ in vtilitatem Eccleſiæ, à quo probandi onere exi-
muntur.

Et in caſu extinctionis, ſeu ſuppreſſionis huiuſmodi Collegij, Camera præſtat aſſe-
curationem, & tutelam in omnibus ſuis bonis.

Apponuntur clauſulæ præſeruatiuæ, cum decreto irritanti, & clauſula, *ſublata*,
B vt latius in Bulla. *a* Dat. apud S. Marcum anno 1546. quarto Nonas Augusti, Pon-
tificatus duodecimo: adeſt ſubſcriptio pontificis, & ſacri Senatus Vaticani.

a In Bullar. vet. tom. 1. pag. 455.

Verùm Paulus IV. cogitans numerum quinquaginta Militum à prædeceſſore Pau-
lo III. inſtitutum non ſufficere pro defenſione, ac tutela litorum, & locorum Pro-
uinciæ Patrimonij, dum autem Miniſtrorum Cameralium diligentia aucta eſſet re-
ſponſio Dohanarum paſcuorum in eadem Prouincia ad duodecim millium, Doha-
nam verò, ſeu Gabellam Vrbis ad octo millium ſcutorum ſummam vltra ſolitum,
grauiſſimis Republicè Christianæ neceſſitatibus expoſcentibus magnam pecuniarũ
ſummam in promptu habere, & cum à probis viris, exoptantibus in eodem Collegio
Militum de Lilio deſcribi, centum quinquaginta millium ſcutorum ſumma fuiſſet
oblata, aucto Militum numero, ad alios trecentos cum alijs quinquaginta vnum cor-
C pus, & Collegium effici, atque conſtitui mandauit, itaut hodie ſunt Milites de Li-
lio 350. Quibus, vt pro ſumma ſoluta certam annuam, & menſtruam reſponſionem
ijdem vt alij haberent, augumentum prædictum Dohanarum tam paſcuorum, quàm
Vrbis vſque ad ſummam ſcutorum decem, & octo milliuum, à Camera Apoſtolica,
ſeu illius Miniſtris perſoluendam attribuit, conceſſit, & perperuò hipothecauit, obli-
gauitque, vt latiùs in eius ſub plumbo expeditis literis. Dat. Romæ apud S. Petrum
anno 1556. 12. Kal. Septembris, Pontif. eius ſecundo. *b*

b Bullar. vet. tom. 1. fol 596. conſt. 22.

CAPVT XXXV.

D *De Præſidentibus, & Portionarijs Ripæ Vrbis.*

ERexerat Iulius II. Collegium centum quadraginta vnius virorum, qui Præ-
ſidentes Annonæ Vrbis nuncupati, omnium victualium ad hanc Vrbem
mari vndecumque aduehendorum vbertatem curarent, & mercatoribus
tam in mercibus vendendis, ſeu commutandis, quàm in pretijs inter con-
trahentes eorum medio, vel ab eis deputandorum conuentis diligentèr ab empto-
ribus exigendis aſſiſterent, ac pactiones, & conuentiones de partium conſenſu tra-
ctarent, & concluderent; & ab iſtis viris nonaginta vnius millium aureorum ſum-
mam acceperat: vtque ex pecunijs ſolutis reciperent emolumentum, decem millium
aureorum ſummam ſuper prouentibus ſalariæ Vrbis aſſignauit; ſed quoniam diuerſis
E Cameræ Apoſtolicæ neceſſitatibus cauſantibus, hoc ſalis emolumentum promiſſio-
nes à Pontifice factas haud implebat, dequè his apud Leonem X. ſucceſſorem ex-
citata quærimonia, vt Curiales, alijque Chriſti fideles Romani Pontificis fidem ſe-
quuti nullo vnquam tempore ſe deceptos agnoſcerent.

Idem Summus Pontifex Leo, præmiſſa confirmatione eiuſdem Collegij, illique
alias ſexcentum duodecim portiones addens (ex quibus ducentorum octuaginta
ſex millium & duorum ducatorum auri in auro de Camera nuncupatorum, pro im-
minentibus tunc Eccleſiæ neceſſitatibus, & ſignantèr Concilij Lateranenſis manu-
tenſione, recepta ſumma) itaut in totum ſint Præſidentes, & Portionarij 753 noua-
que

que adinuenta Sedis, & Cameræ Apoſtolicæ emolumenta Collegio in hunc modum auĉto conceſſit, applicauit, & in totum prædeceſſoris, ſuamque fidem ſeruando, conſtituit. Emolumenta verò, præter ſummam decem millium ducatorum à Iulio prædeceſſore ſuper ſalaria Vrbis aſſignatam, hæc vlteriùs addidit. Super Annatis ducatos 29. pro ſingulo centenario. Super ſalaria Vrbis flor. 1100. Super Theſaurariatu, tractis bladarum per mare, & ſalaria Marchiæ, & Ducatu Spoletano, ac Theſauraria Aſculi, in totum ducatos 21666. Super Theſaurariatu Peruſiæ, & Vmbriæ, ac Gabellis, & Depoſitariatu Narniæ ducatos 2502. auri de Camera, additis quibuſdam declarationibus, quę ad rem noſtram facere non videntur. Quę ſi ceſſauerint in totum, vel in partes, alijs ipſius Camerę, & Sedis Apoſtolicę redditibus ſarcienda erunt. A

Cum autem hęc Officia, ſeu Portiones temporanęę ſint, idem Leo ſanciuit, vt quandocumque per obitum obtinentium vacauerint, eò ipſo extinctę cenſeantur, & ad Cameram liberè reuertantur.

Si verò ſucceſſores reuocandas eſſe cenſuerint, tunc ſummam receptam ducatorum ſcilicet 286002 Portionarijs reſtituendam eſſe decreuit, tanquam ab eis bona fide, & in cauſam vtique iuſtiſſimam (vt erat manutentio, & concluſio Lateranenſis Cōcilij, & robuſtiſſimi exercitus contra truculentos orthodoxę Fidei hoſtes parandi, & inſtruendi) receptam, & quam idem Pontifex in ærarium Camerę Apoſtolicæ locandam edixerat, ad vſus prędictos ſtatuto tempore erogandam. B

Vicecancellario autem (quod magis ad rem noſtram pertinet) pro tempore exiſtenti, Cancellarię Apoſtolicæ Regenti, Cuſtodi, Abbreuiatoribus, Summiſtę, Secretarijs etiam domeſticis, Plumbatoribus, ac plumbi Magiſtris, & ſingulis alijs Officialibus, ad quos ſpectat, præcepit, mandauitquè, ne literas Apoſtolicas ſine ſubſcriptione horum Officialium, per quam manifeſtè appareat, eis de parte Annatarum ad ſe pertinente ſatisfactum fuiſſe, ad Bullariam, ſeu Secretariam, ſeu alibi deſtinare nulla ratione, ſub excommunicationis, ducentorum ducatorum auri, aliſq; pœnis præſumant; addito etiam decreto irritanti, & clauſula, *ſublata*, aliiſque clauſulis derogatorijs &c. Multa etiam, et ſatis pinguia huic Collegio conceſſit priuilegia, illud autem non omittam, deputandi ſcilicet vſque ad quinquaginta proxenetas, vt mediatores ſint inter emptores, et venditores vini, aliarumque mercium ad Ripam, et Ripettam aduentantium, ac etiam in cellis, apothecīſque reconditarum: quorum etiam proxenetarum merces Collegio prędicto pręſidentium applicata fuit; vt latius in Bulla, *a* anno Incarnationis Dominicę 1503. 17. Idus Ianuarij, Pontif. I. C

a Bullar. vet. tom. 1. pag. 267.

CAPVT XXXVI.

De Summatore Literarum Apoſtolicarum. D

SVmmatoris literarum Apoſtolicarum Officium etiam Cancellariæ addictū eſt; quamuis antiquiori æuo non ſolùm quibuſuis perſonis, ſed etiam ad nutum Summi Pontificis, vt fieri ſolet in Datario, de quo mox dicemus, concederetur, vt legenti Conſtitutionē Alexandri VI. *b* innoteſcere poterit: ipſe enim Alexander Officium hoc perpetuum, & vacabile ordinauit: priuilegia, gratias, indulta, exemptiones, honores, prærogatiuas, & immunitates, quibus Scriptores literarum Apoſtolicarum potiuntur, et gaudent, Summatori conceſſit.

b Conſt. 10. in Eminenti, tom. 1. fol. 399. Bullar. nou.

Verùm Pius huius nominis V. *c* vt Officium hoc redderet illuſtrius, vni ex S. R. E. Cardinalibus concedendum eſſe decreuit. E

c Conſt. 105. Pōtifice dignum, Bullar. nou. tom. 2. fol. 311.

Sixtus autem V. Alexandro Peretto S. R. E. Cardinali de Montalto nuncupato ſuo ex ſorore Pronepoti vnà cum Vicecancellariatus officio Summatoris etiam officium conceſſit, itaut idem Cardinalis eſſet Vicecancellarius, & Summator, vt ex diplomate huius Pontificis *d* liquet. Et cum huiuſmodi connexio, ſiue vnitas neceſſaria poſtmodum exiſtimata fuerit, eiuſdem Sixti V. exemplo vidimus ita ſeruatum à Gregorio XV. & ab Vrbano VIII primo loco per obitum prędicti Card. Montalti in perſonam Card. Ludouiſij, & cum hic etiam ingreſſus eſſet viam vniuerſę carnis, in perſonam Eminentiſſimi, ac Reuerendiſs. D. Card. Franciſci Barberini.

d Conſtit. 106. aliàs eſt 1. inter appendices, Bullar. nou. tom. 3. fol. 39.

Sum-

Summatoris verò Officium, et munus verſatur potiſſimùm in recipiendis literis Apoſtolicis per Cameram pro tempore expediendis, nec non ſummarijs conficiendis, et referendis, vt ex præcitatis Alexandri VI. literis in præfatione fas eſt colligere.

A Exercet autem Officium pro Card. Summatore vnus ex Præſidentibus, nutu, & arbitrio ipſius Summatoris eligendus, & aſſumendus, qui vices ipſius Card. Summatoris pro tempore exiſtentis gerit; ita cautum legimus in citata Pij V. Sanctione. §. 4.

Forma ſeruanda ab ipſo Summatore in examinandis literis Apoſtolicis, talis eſt: omnes literæ, quæ iuxta commune vſum abſque difficultate expediri conſueuerunt, vt ab illarum cognitore, vel qui tunc vicem obtinebit, præſente Summatore, vel præſidente, diligenter, & accuratè examinentur, ac ipſi referentur, ab eo demum ſubſcribendæ, & expediendæ. §. 9.

Certa dies in ſingulas hebdomadas, vt difficultates deſuper occurrētes diſſoluantur, & vt coram ipſo, vel eius Præſidente Recognitores omnes conueniant, à Summatore decernitur; in grauioribus tamen, & obſcurioribus modis, ac dubijs Summo

B Pontifice dignis, ipſius Pontificis reſeruato ſemper oraculo. §. 10.

Summator etiam abſens ab Vrbe Officium per ſubſtitutos exercere valet, ac ſi præſens eſſet, quocumque temporis curſu non obſtante §. 11.

Emolumenta, ſalaria, congregationes, iura omnia ſingulorum Officiorum illi annexorum, ſiue præſens, ſiue abſens integrè capit. §. 12.

Statuta etiam proſperum ſui Officij regimen concernentia condere, condita corrigere, & mutare poteſt. §. 13.

Officiales quoſcumque ſuæ expeditionis participes corrigendi iuriſdictionem habet. §. 14.

Officia verò Summatori annexa ſunt. Secretariatus Apoſtolici de numero participantium num. 1. Præſidentatus Annonæ num. 2. Portionum Ripæ num. 2. Ex

C quibus valor ſeptuaginta millium ducatorum auri in auro confici idem Pius aſſerit. §. 6.

Onus autem iniunctum eſt Summatori dotandi quatuor Officia Recognitorum literarum Apoſtolicarum, & pro dote decem, aut plura loca montium in Vrbe non vacabilia aſſignare tenetur. §. 7.

Indulta, priuilegia, iuriſdictiones, emolumenta alijs Summatoribus antea conceſſa nouo huic Summatori ex ſacro Cardinalium Collegio aſſumendo Pius confirmat. §. 8.

Ripæ etiam, & Ripettæ, ac Dohanæ Vrbis exemptiones eo modo, quo Camerales habent, Summatori conceduntur. §. 15.

Summatoris Officium ad fauorem S. R. E. Cardinalis, vel alterius per ſummum Pontificem approbandi in manibus ipſius Pontificis, pretio etiam conuento, reſi-

D gnari poterit. §. 17. Hactenus Pius V.

Nonnihil etiam de Summatore, eiuſq. munere loqnutus eſt Veſtrius, *a* dum ait, apud hunc adeſſe Tabellam continentem negocia expedienda à DD. Secretarijs Apoſtolicis per Breue, & iuxta hanc Tabellam materias ab alijs Summiſta diſcernit, & ad DD. Secretarios regiſtrandas mittit.

Ad prædictam Pij V. Conſtitutionem, per ea, quæ leguntur in §. 17. quærit Cherubinus iunior: ſi quis pro filio Cardinali hoc Summatoris Officium emat, an ſit illi, cum ſit pacto pretio reſignabile, imputandum in legitima? Et affirmatiuè reſpondet, ſequutus Baldum, *b* Rolandum, *c* & Ripam. *d* Viterius inſiſtit ſchol. 2 pro quo pretio imputabitur? Et pro currenti tempore obitus patris, non autem quo emptum eſt; nam illo, non iſto tempore debeti cœpit legitima, vt habetur in iure

E ciuili, *e* & Bartolus, *f* Rolandus, *g* & Pariſius. *h*

a in pract. lib. 1. cap 7. nu. 5.
b in l omnimodo, § imputari, C. de inoff. teſtam. nu. 3.
c conſ 11 nu. 10 & ſeq. lib. 2.
d in l in quartam, nu 163. ff. ad l. falcid
e ad tex. & ibi ſcribentes in. d. l. omnimodo, § imputari.
f in l. 1. § nec caſtrenſe, nu 4. ff. de collat. bonor
g d conſ. 11. num. 11.
h conſ. 56. nu. 11. lib. 3.

CAPVT XXXVII.

A

De Datario Papæ.

QVoniam ſupplicationes, vt poſt appoſitam ſummi *Pontificis* manum literæ Apoſtolicę ſiue ſub plumbo, ſiue ſub cera, vt diximus, expediantur, per Miniſtrum ſumma fide, & probitate tanquam aurum in fornace recognitum (quem Datarium vocant) porriguntur, vt hinc poſtea ad Cancellariam deferantur, ideo nonnihil etiam de Datario dicendum putaui:

Cuius Officium antiquiori æuo Prothoſcriniatius, vel Primicerius, ideſt Prothonotariorum ex numero participantium Decanus exercebat, vt ex literis Martini II. & Stephani VII. obſeruauit Gomeſius; *a* hodie tamen Sedis Apoſtolicæ Prælatus Summi Pontificis familiaris, & domeſticus commenſalis eſt, panem quippe honoris, & manſionem in Palatio Apoſtolico habet. vtriuſque Signaturæ Referendarius in habitu violaceo cum ſuperpelliceo (rocchettum vocant) incedit. Quo munere fungi nec ipſi S. R. E. Cardinales dedignati ſunt; nos enim ſub Paulo V. Pompeium Card. Arigonium, & Marcum Antonium Tontum, ſub Gregorio XV. Alphonſum Card. Sacratum, ſub Vrbano VIII. Iacobum Card. de Caualerijs, & ſedente S. D. N. Innocentio X. Dominicum Card. Cecchinum vidimus. B

a in proœm. reg. Cancell. q. 1. tit. de ordine, & off. prothon.

Die qualibet non feriata ad Pontificis ſolium accedit, ſupplices libellos manu ſuę Sanctitatis firmandos defert, quos deinde pro qualitate rerum, & negociorum inter Officiales ſuo muneri ſubalternatos diuidit: ſunt autem Officiales. Subdatarius cum ſubſtituto. Per obitum cum ſubſtituto Primus Reuiſor. Paruæ datæ cum ſubſtituto. Secundus Reuiſor. Componendę cum ſubſtituto. Miſſæ cum ſubſtituto. Clerici Regiſtri num. 6. Regiſtratores num. 20. Magiſtri Regiſtri num. 4. Regiſtrum ſecretum Cuſtos Regiſtri ſecreti. Cuſtos Regiſtri publici. Reuiſor matrimonialium. Rubricella. C

Datarius autem à datando dicitur, eò quia in literis Apoſtolicis apponat illa verba, *Datum Romæ apud S. Petrum, &c.* Datæ verò ſunt in duplici differentia, alię dicuntur paruę, alię maiores; paruæ ſunt illæ, quę apponuntur ab Officiali, qui dicitur paruę datæ, hic enim, vbi ſupplicatio à Papa ſignata eſt, apponit in extrema illius parte datam ſub illa die, quæ ipſi conſignata eſt, ſed abbreuiatè per hęc verba, Id. Aprilis ap. S. P. Maiores verò datæ ſunt illę, quę ab ipſomet Datario in fine ſupplicationis extenduntur in hæc verba. *Datum apud S Petrum Idibus Aprilis Anno Quinto*, & hęc dicitur data maior, eò quia deſumitur ab ipſa data parua, quæ ſtatim atque appoſita eſt maior, ſcinditur ab ipſa ſupplicatione, & ponitur in filo, ſiue funiculo ad id deſtinato, vt docet Melchior Lotterius. *b* D

Tanta eſt autem efficacia ipſius datæ, vt gratia Papæ ab ipſa initium, & perfectionem recipiat, c. eam te, vbi notant *Doct.* prçcipuè Cardinalis Zabarella, *c* Felinus *d* Abbas, *e* & alij de reſcript. Berous, *f* & Seraphinus. *g* Omnia autem, quæ ſunt gratiæ, concernunt munus, & Officium Datarij, per cuius manus omnia tranſeunt, & ſine quo factum eſt nihil, vt ſcribit Gonzal *h* ſubdens, quamuis Papa concedat, gratias, & non Datarius, vt notum eſt, & dixit Rota, *i* nihilominus ad illas concedendum, & denegandum moueri ſolet Papa ſecundùm relationem Datarij, cui deſuper rem totam commiſit, quiq. tam ante ſignatas, quàm poſt ſignatas ſupplicationes, in illis, & de illis, prout ratio ſuadet, ponit, & tollit, vt dixit Rota; *K* itaut meritò Datarius dicatur organum mentis, & vocis Papæ, ſicut etiam dicimus de Cancellaria; Caſſadoro, *l* Cæſare de Graſſis, *m* Vital *n* & alijs atteſtantibus, relatis ab eodem Gonzal. *o* Quapropter hoc Datarij munus excelſius, ſublimiuſq. cunctis omnibus cenſetur, licèt per obitum Pontificis expiret, vt in Conſtitutione Pij IV. *p* ſancitum habes. E

b de re benef lib. 2. q. 23. nu. 14. & 15.
c num. 7.
d num. 18.
e num. 5.
f conſ. 207. nu. 57. lib. 3.
g deciſ. 341. nu. 9.
h ad reg. 8. Cancell. de menſib. altern. gloſ. 53. nu. 56. & 57.
i deciſ. 458. nu. 5. lib. 3. par. 3. diuerſ.
K deciſ. 575. nu. 5. deciſ. 624 nu. 5. & deciſ 685. num. fin. lib. 3. par 3. diuerſ.
l deciſ. 2. nu 7. de vnion. & deciſ. 3. num. 3. ante med. de reſeruat.
m deciſ. 1. nu 8. de probat.
n in Clem. ad compeſcendas. num. 48 de ſequeſtrat. poſſ. & fruct.
o loco citat. à nu. 57. ad 60.
p Conſt. 81.

Et

Et quoniam ſi non omnes, maiorem tamen, & nobiliorem partem Officialium S. D. N. Papæ, ac Eminentiſſ. D. Card. Vicecancellario inſeruientem, qua potuimus breuitate, ac fide retulimus; quibus etiam certum locum in publicis actibus aſſignatum nouimus, præcipuè in Proceſſione ſacratiſſimi Corporis Chriſti à ſel. rec. Gregorio XIII. non iniucundum putaui hunc etiam ordinem referre; vt hinc, ſi quid in numero, & ordine à nobis peccatum fuerit, correctio deſumatur. Gregorius igi-
A tur XIII. a ad tollẽdas difficultates, & diſſenſiones, quæ poſſent exoriri in his publicis actibus, ac etiam vt veneratione condigna tanti Sacramenti, ipſius Pontificis quiete, & celeri expeditione actus ante augumentum caloris, ſub pœna excommunicationis eò ipſo incurrendæ, hanc pompam per Officiales Romanæ Curiæ, & Cancellariæ Apoſtolicæ ita explendam edixit anno ſalutis 1575.

a Conſt. 90. Bullar. vet. tom. 2. pag. 1328.

Præcedentibus Religioſis, & Clero ordine ſuo, ſequantur.

Proxenetæ Riparum.
Portionarij Ripæ.
Notarius Turris Nonæ.
Notarius Prothonotariorum participantium.
Notarij Vicarij Papæ.
B Notarij Vicecamerarij.
Scriptores Archiuij.
Scriptores Breuium.
Collectores Plumbi.
Solicitatores Apoſtolici.
Notarij Auditoris Cameræ.
Scriptores, & Clerici Regiſtri Supplicationum.
Scriptores Regiſtri Bullarum.
Notarij Auditorum Rotæ.
Procuratores literarum Apoſtolicarum minoris gratiæ.
Procuratores Contradictarum.
C Abbreuiatores de minori.
Scriptores literarum Apoſtolicarum minoris gratiæ.
Auditor Pœnitentiariæ.
Regens Pœnitentiariæ.
Notarius Cancellariæ.
Oſtiarius Cancellariæ.
De Confuetis.
Milites Pij.
Milites Lilij.
Milites S. Pauli.
Milites S. Petri ſimul cum Scutiferis habitum non portantibus.
D Scriptores Apoſtolici togati.
Reſcribendarius cum duobus deſenſoribus.
Magiſtri vtriuſque Regeſtri.
Cuſtos Cancellariæ
Regens Cancellariæ
Plumbatores.
Magiſtri plumbi.
Scutiferi Papæ portantes habitum, & Soldanus.
Procuratores Ordinum.
Procuratores Principum.
Procurator Fiſcalis.
E Aduocati Conſiſtoriales.
Summiſtæ.
Secretarij.
Cubicularij extra Cameram
Cubicularij Apoſtolici participantes.
Clerici ſacri Collegij.
Cubicularij ſecreti.
Cubicularij, ſeu Capellani portantes Mitras.
Nobiles, qui ſedent in gradibus ſolij.

Conſeruatores Vrbis.
Oratores Principum.
Senator.
Orator Cæſaris.
Principes ſtantes in ſolio.
Cantores Papæ.
Abbreuiatores, & Accoliti cum Cottis. A
Clerici Cameræ
Auditores Rotæ cum Magiſtro ſacri Palatij.
Subdiaconi.
Accoliti cum Candelabris ſeptem.
Subdiaconus paratus portans Crucem, & ad eius latera duo Oſtiarij cum virgis.
Prælati parati.
Pœnitentiarij.
Abbates.
Epiſcopi, Archiepiſcopi.
Oratores Prælati.
Aſſiſtentes Papæ.
Cardinales Diaconi, Presbyteri, Epiſcopi. B
Duo Diaconi aſſiſtentes.
Scutiferi cum funalibus accenſis.
Milites aliquot S. Petri ſupplentes ad Baldacchinum.
Accolitus cum Nauicula.
Cæremoniarij.
Accoliti duo cum duobus Turribulis.
Seruientes armorum quatuor.
PAPA ſub Baldacchino.
Auditor de Mitta medius inter duos Cubicularios.
Secretarius Papæ. C
Medici.
Prothonotarij cum Cappis.
Generales Ordinum.
Referendarij,

Seruientes armorum, & Curſores cum ſuis mazijs à porta Palatij per viam Proceſſionis vſque ad portam S. Petri cuſtodiant Proceſſionem, & hortentur ad procedendum.

Oſtiarij ſimilitèr cum ſuis virgis purpureis, & cum eis Officiales de porta ferrea, & de catena à porta S. Petri vſque ad Altare ſimilitèr cuſtodiant, & non permittant aliquos exire cum tortijs, nec eas extinguere, niſi repoſito Sacramento ſuper Altari per Pontificem. D

Cæremoniarum Magiſter, cum Reuerendiſs DD. Cardinalium Diaconorum Priore, & Vicecamerario præmiſſum ordinem obſeruari faciant, & exequantur.

Atque hęc de Officialibus, & Miniſtris inſeruientibus Eminentiſs D. Card. Vicecancellario, & Cancellarię Apoſtolicæ dicta ſufficiant. Cum autem hi vel per reſignationem in manibus S.D. N. Papę, vel per mortem tales eſſe deſinant, vt ſcribunt Gabrielius, *a* & Rolandus à Valle; *b* ex quo Leo X. in erectione, ſeu ampliatione Collegij Præſidentium, & Portionariorum Ripę affirmare non dubitauit, aſſignationes redditũum Cameræ, & Sedis Apoſtolicę, quę fiunt huiuſmodi Officijs, & Collegijs, non eſſe propriè alienationes, ſed potius contractus locationis ad breue tempus propter humanę conditionis fragilitatem; quicquid enim Officialibus (vt ipſe ait) per Sedem Apoſtolicam hoc modo conceditur, breui manu ad eandem redire videmus: non inutilitèr igitur quęri poterit primò circa vacationem per obitum, ſi quis morte naturali non moriatur, ſed ciuili tantùm, puta quia condemnatus eſt ad triremes? Et dicas Officium vacare, quia per huiuſmodi pœnam ſtatus ciuilis hominum mutatur, *c* itaut non remaneat ſubiectum, in quo Officium perſiſtat: ita Caſtrenſis, *d* & facit textus iuris ciuilis; *e* atque ita ſeruari in practica ſcribit Cherubinus iunior. *f* Quid autem iuris erit, ſi Titius emat Officium huiuſmodi vacabile in perſonam Caij, reſeruato ſibi dominio, vt quotidie fit in Curia, ſi Titius moriatur, pretium d. Officij erit ne Caij, an hęredum Titij? E

a conſ. 63. nu. 15. & 17. lib. 2.
b conſ. 11. nu. 10. & ſeq. lib. 2.
c l. pen. §. fin. ff. de var. & extraord. cognit.
d conſ. 9. nu. 2. lib. 1.
e in l. quod ad ſtatum, 12. ff. de pœn.
f ad Bull. 10. Alex. VI. ſchol. 2.

Dicas

Dicas eſſe hæredum Tirij, quia Calus habet ſolum nomen, vt deciſum inuenies
in Rota Romana inter deciſiones, quas vocant nouiſsimas, *a* quæ licèt loquatur in
locis montium vacabilium, eadem quoque ratio viget in Officijs, vt in alia deciſione
Romana Scriptoriæ 13. Maij 1583 coram Pamphilio, & in alia Romana Officij Ian-
nizeratus coram Caualerio deciſ. 603. per tot. Atque hęc ſi vacent Officia per obi-
tum. Si verò vacent per reſignationem, quæritur, an huiuſmodi reſignationes fieri
A poſsint ſine conſenſu, et licentia Papæ? Negatiuè reſpondeas, quia Officiales iſti
æquiparantur vſufructuario, qui non poteſt cedere fructum niſi proprietario, ex iure
ciuili; *b* ita dicendum de huiuſmodi Officijs ſcribit Cardinalis Tuſcus, *c* quia ho-
rum Officiorum Papa eſt proprietarius, et ita ſeruatur in Curia. Et ceſſat hodie in
hoc omnis omnino difficultas per ea, quæ ſancita leguntur à Sixto V. *d* qui nedum
alienationes, & reſignationes huiuſmodi vetuit, ſed etiam factas irritauit; quod
etiam à ſan. m. Vrbano VIII. *e* confirmatũ inuenies anno ſalutis 1624. Pontificatus 2.
Et quoad Milites de Lilio, & aliorum Collegia in Prouincijs Marchiæ, Romandiolæ,
Vmbriæ, & Patrimonij erecta, vt ſupra relatis Conſtitutionibus, in manibus Ponti-
ficis tantummodo reſignari, & ab ipſo impetrari poſſe, nouoſq. Milites à Collegio
in Vrbe dumtaxat admittendos eſſe ſanciuit Iulius III. *f* An autem ſuppoſita li-
B centia Papæ, huiuſmodi reſignationes Officiorum, & locorum montium factæ per
minorem ſuſtineantur, attentis priuilegijs conceſſis in erectione montium, & Offi-
ciorum? negatiuè reſpondet Rota apud Seraphinum, *g* quæ loquitur in monte
nouennali.

a par. 1. deciſ. 262 propeſui dubium, nu. 6. & 9.
b in l. ſi vſuſfructus, 67. ff. de iure dotium.
c in ſuis cõcluſ. in verb. officiales, concluſ. 105. nu. 6.
d Conſt. 106. aliàs eſt 1. in append. Bullar. nou. tom. 3. pag. 36.
e Bullar. nou. tom. 4. Conſt. 18. pag. 280.
f Conſt. 61. dudum fe. re. Bullar. vet. pag. 564.
g deciſ. 679. ſuit dubitatum, nu. 1. & 2. & alibi.

CAPVT XXXVIII.

De varia Vicecancellarij nomenclatura; quiuè hanc Dignitatem obtinuerint.

C

Dictum eſt ſupra, Vicecancellarium varijs fuiſſe nominibus appellatum, ſi-
gnantèr Bibliothecarij; ex quo Mandoſius *b* ſcribit, D. Hieronymum,
Damaſo Papa ſedente, Vicecancellarium fuiſſe ſub nomine Bibliothecarij
anno ſalutis 370.

b in gloſ. facult. Reg. ß. volentes. verb. Vicecãcellariatus, verſ. nam D. Hieronymus.

Leonem verò Pontificem huius nominis I. ſub anno 450. Proſperum Aquitanum
poetam celeberrimum ab epiſtolis habuiſſe, & fortè Vicecancellarij munus exercu-
iſſe idem Mandoſius autumat.

Gregorius autem cognomento magnus Petrum Diaconum Cardinalem, et S. R. E.
D Cancellarium habuit, vt ex regiſtro huius S. Pontificis anno ſalutis 590. conſcripto
liquet.

Hadriano Pontifice huius nominis II. Anaſtaſius Bibliothecarius erat, anno ſci-
licer 858 pluſuè minus: et hunc fuiſſe Cancellarium Papæ teſtatur Gloſſator, *i* dum
exponit, *Bibliothecarius, ideſt, Cancellarius,*

i in c. 2. diſt. 63. in verb. Bibliothecarius.

Huic Guillielmus alter Bibliothecarius ſucceſſit, Ciaconio teſte. *K*

K in vita Nicolai I.

Poſt hunc reperio Theophilattum, qui anno 906. S. R. E. Cancellarius, Sergio
III. et alijs tribus Summis Pontificibus, fuit, vt ex priuilegijs Eccleſiæ Portuenſis
conſtare affirmat Mandoſius. *l*

l loco cit.

Stephanus Primicerius pro Cancellario, ſeu Bibliothecario fuit ſub Ioanne X.
Leone VI. Stephano VIII. Ioanne XI. Leone VII. Stephano IX. Martino II.
E Agabito II. ab anno ſcilicet 920. vſque ad annum 950. pluſuè minus, vt ex
Bullis horum Pontificum collegiſſe ſcribit Mandoſius, *m* quàmuis ex eius dictis
colligitur fuiſſe

m loco cit.

Alium Stephanum Primicerium Defenſorum S. R. E. pro Cancellario, et
exercuiſſe annis decem, à Martino quippe II. ad Agabitum II. qui die 27.
Decembris 956. diem clauſit, vt Panuinius *n* ſcribit.

n in chronologia.

Sedente verò Ioanne XV. Sanctę Sedis Apoſtolicæ Bibliothecarium fuiſſe Io-
annem Epiſcopum Nepeſinum, ſcribit Baronius. *o*

o annal. tom. 10. ſub anno 993. pag. 891.

Petrus

Petrus S. R. E. Card. Diaconus Cancellarius ſob Benedicto VIII. ſeu IX. Gregorio VI. Clemente II. Damaſo II. Leone IX. ab anno 1035. vſque ad annum 1050 vt ex Bullis in Eccleſia Portuenſi Collegiſſe dicit Maodoſius; *a* Panuioius verò ſcribit, hunc Petrum fuiſſe Cancellarium anno primo tantùm Leonis IX. in ſecundo autem anno ſucceſſiſſe.

a Loco cit.

Hieronymum Colonienſem Archiepiſcopum, & appellatum fuiſſe Archicancellarium; Mandoſius tamen nullam huius Hieronymi mentionem facit, ſed ponit A

Federicum Gozellonem Ducis Lotharingiæ filium, ſedentibus in Cathedra Beati Petri Leone IX. & Victore II. & hoc ex Bullis in Baſilica Vaticana exiſtentibus innoreſcere ait; addens, hunc S.R.E. Cardinalem, Bibliothecarium, & Cancellarium fuiſſe, demum Pontificem Maximum, & Stephanum IX. appellatum. Verùm Panuinius, quem ſequitur Ciaconius, *b* ſcribit, Federicum, ſeu Fridericum hunc Diaconum Cardinalem, & Sedis Apoſtolicæ Bibliothecarium, & Cancellarium vice præfati Hieronymi Archicancellarij, & Archiepiſcopi Colonienſis hoc munus exercuiſſe ab anno ſecundo Pontificatus Leonis IX. ad finem.

b In vita Leonis IX.

Ipſi Friderico ab Vrbe abſenti anno ſalutis 1055. Victore II. Pontifice, ſubrogantur in Officio.

Domnus Hildibrandus S.R.E. Card. Subdiaconus. B

Domnus Vbertus Tullenſis Epiſcopus Card. Syluæ Candidæ.

Aribo S. R. E. Diac. Card. & Primicerius.

Stephanus X. dictus IX. poſt Victorem II. Beati Petri ſolium aſcendit anno ſalutis 1057. hic ſine Cancellario, aut Bibliothecario fuit, Pauinio *c* teſte: Sed locum Procancellarij tenuerunt ij, quos proximè retulimus vſque ad annum 1058. quo Stephanus Florentiæ moritur; cui, ſublato ſchiſmate Benedicti Antipapæ, ſuccedit Nicolaus II. antea Gerardus Epiſcopus Florentinus, qui per annos duos, menſes ſex nec ipſe Cancellarium, ſiue Bibliothecarium habuit, ſed prænominati Domnus Vbertus Epiſcopus Card. Syluæ Candidæ, Hildibrandus S.R.E. Archidiaconus, Aribo Diac. Card. & S R.E. Primoſcrinius Procancellarij fuerunt vſque ad annum 1061. vt Panuinio *d* placet. Ciaconius *e* autem Humbertum Tullenſem Epiſcopum Cardin. Syluæ Candidæ Apoſtolicæ Sedis Bibliothecarium fuiſſe dicit, eiuſque vices geſſiſſe. C

c In chronol. Pontif. & Card. vbi de Stephano X. agit.

d In chron. Pontif. vbi de Nicolao II. agit.

e In vit. Nicolai II.

Maynardum Monachum Caſſinatem.

Petrus autem Romanus Præpoſitus S. Georgij in Lateranenſi Patriarchio pro Cancellario, & Bibliothecarius S. R. E. fuit anno primo Pontificatus Alexandri II. qui poſt Nicolaum II. Chriſti vices in terris geſſit per annos vndecim, menſes ſex, & dies vigintiquinque.

Idem Petrus creatus S.R.E. Subdiaconus, Apoſtolicæ Sedis Bibliothecarius, annis 4. & 5.

Idem Petrus creatus S. R. E. Diaconus Card. Sedis Apoſtolicæ Bibliothecarius, & Cancellarius. D

Aribo Diaconus Card. & Primiſcrinius pro Cancellario, & Bibliothecario anno Pontificatus 7. Hæc Panuinius *f* habet: Ciaconius *g* nonnihil diſſenſit, dum ſcripſit. Bibliothecarij, & Cancellarij ſub Alexandro II. Papa.

f In vita Alexandri II.

g In vita eiuſdem.

Hildibertus Diaconus Card. S.R.E. Vicecancellarius anno Pontif. primo.

Maynardus S. Eccleſiæ Syluę Candidę Epiſcopus Apoſtolicæ Sedis Bibliothecarius, anno ſecundo.

Petrus primùm Prępoſitus S. Georgij in Patriarchio Lateranenſi, deinde S. R. E. Subdiaconus, poſtea Diaconus, demum Presbyter Card. Apoſtolicę Sedis Bibliothecarius ab anno Pontif. quarto vſque ad decimum.

Petrus Clericus primùm fungens vice Petri Subdiaconi, ac Bibliothecarij, deinde Cancellarius vice D. Annonis Colonienſis Archiepiſcopi, poſtea Subdiaconus S.R.E. & vice eiuſdem D. Annonis Bibliothecarij, demum Diac. Card. & Apoſtolicę Sedis Bibliothecarius. E

Aribo Diaconus Card. & Primiſcrinius S.R.E. At hi vſque ad annum Chriſti 1073. quo Gregorius VII. renunciatus eſt Summus Pontifex

Petrus Presbyter Card. tit. S. Chriſogoni S. R. E. Bibliothecarius, & Cancellarius fuit, Gregorio VII. ſedente, vt Panuinius, & Ciaconius conueniunt. Clemens quoque ſchiſmaticus habuit pro Cancellario Secuidum, ſiue Secundum ex Subdiacono Diaconum Cardinalem. Victor III. Gregorio VII. ſufficitur: huic etiam Petrus

trus

trus Presbyter Card. S. Chriſogoni Cancellarius fuit ab anno Chriſti 1086. vſque ad 1088. quo Vrbanus huius nominis II. Pontificatum inijt. Hic

Ioannem de Caieta Monachum Caſinatem Præſignatorem Diaconũ Card. S Mariæ in Coſmedin, & S. R. E. Cancellarium habuit; conteſtes habemus Panuinium, & Ciaconium, *a* vſque ad annum 1099. quo Paſchalis II. Summus Pontifex renunciatus

a In vita Vrbani II.

A Einſdem Ioannis Caietani opera in eodem munere, Bibliothecarij ſcilicet, & Cancellarij vſus eſt, quouſque hominem exuit, anno Domini 1118. quo tempore hic idem Ioannes B. Petri Sedem aſcendit, Gelaſi II. nomine aſſumpto: ac per annum Dignitate potitus *b*

b Baron. in annal. tom. 12. anno 1118.

Chriſogonum Piſanum Diaconum Card. S Nicolai in Carcere Tulliano Bibliothecarium, & Cancellarium habuit, Panuinio teſte. *c* Et hic idem Chriſogonus vſque ad annum quintum Calixti II. hoc munere functus; ſuccedit illi

c In vita Gelaſij.

Hugo S.R.E. Subdiaconus, mortuo iam Chriſogono.

Domnus Haymericus Burgundus Gallus Diac Card. S. Mariæ nouæ S. R. E. Cancellarius ab anno quinto Calixti vſque ad annum duodecimum Innocentij II. Papæ, qui fuit ſalutis 1142.

B Baro Capellanus, & Scriptor Apoſtolicus pro Cancellario fuit anno duodecimo Innocentij II. ſuccedit

Domnus Gerardus Caccianimicus Bononienſis Canonicus Regularis Presb. Card. tit. S. Crucis in Hieruſalem; quo munere fungitur etiam Cæleſtino II. ſedente, cui ipſe Gerardus in Pontificatu ſucceſſor extitit anno 1144. Lucij II. nomine fuit pro Cancellario

Baro, qui etiam Innocentio II. vt diximus, inſeruierat.

Robertus deinde S. R E. Presb. Card. Cancellarius fuit ab anno primo Lucij II. vſque ad annum tertium Eugenij III ſalutis verò 1148. ſufficitur

Guido Moricatus de Vico Piſanus Diac. Card. SS. Coſmæ, & Damiani. Quo mortuo, iterum & tertiò

C Baro Scriptor Apoſtolicus pro Cancellario fuit. Inde

Rollandus Papato Senenſis Presb. Card. S. Marci S. R E. Cancellarius anno Pontificatus decimo creatus; qui etiam ſub Anaſtaſio I V. vſque ad annum 1159. hoc munere functus; quo tempore exortum eſt ſchiſma inter Alexandrum I I I. verum Pontificem, & Victorem IV. Paſchalem III. Calixtum I I I. Pſeudo Pontifices, quos omnes Alexander III. vicit; nam cœptum ſub ipſo ſchiſma, & per annos decem ac ſeptem continuatum, cum ipſe in Pontificatu vixiſſet annos 21. menſes 2. & dies 23. viriliter ſuperauit: eumque ante Pontificatum eſſet Cancellarius, durante ſchiſmate nullum huic muneri deſignauit: ſed

M. Hermannus S. R. E. Subdiaconus, & Notarius pro Cancellario fuit ab anno primo vſque ad ſeptimum.

D M. Gerardus S. R. E. Notarius pro Cancellario, anno ſeptimo, & octauo

M Gratianus S. R. E. Subdiaconus Notarius pro Cancellario ab anno Pontificatus nono vſque ad decimum octauum.

Albertus de Moſa alias Spanacronius Beneuentanus Presb. Card. S. Laurentij in Lucina Cancellarius ab anno Pontif. 18. vſque ad obitum Vrbani III.

Dauferius S. R. E. Subdiaconus pro Cancellario, abſente Alberto Card. Cancellario anno Pontif vigeſimo ſecundo.

Magiſter Vgo S R.E. Notarius pro Cancellario eodem Alberto fortè abſente, in Pontif. ſecundo, & tertio Lucij I I I. & ſub Vrbano I I I. abſente Alberto, Pontif anno primo.

Traſimundus S.R. E. Notarius pro Cancellario anno ſalutis 1187 quo Albertus

E Cancellarius Pontificatum Gregorij VIII. nomine inijt; qui nullum Cardinalem in eius locum, Cancellarij ſcilicet, ſuffecit, nec etiam adfuit, qui pro Cancellario inſeruiret. Sed

Domnus Myſes quidam Lateranenſis Canonicus Regularis S. R. E Subdiaconus ad id munus aſſumptus eſt, qui quòd Cardinalis non eſſet, non Cancellarius, vt Cardinales conſueuerant ſe appellare, ſed Cancellarij vicem agens dictus eſt, cum tamen re ipſa ipſo Cancellarij munere fungeretur, prouentuſque, & regalia omnia Cancellarijs dari ſolita à Pontifice haberet: fuitque hic primus, qui poſt longa tempora, cum non eſſet Cardinalis, Cancellarij Romanæ Eccleſiæ functus ſit munere

nere

nere, antea enim nonniſi Cardinalibus Officium illud demandari conſuetum erat. Hinc Vicecancellarij origo manauit anno ſalutis 1187. Vixit autem Moyſes, & eo munere functus eſt ſub Gregorio VIII. & Clemente III. Romanis Pontificibus, vt ſcripſerunt Panuinius, & Ciaconius. a Sufficitur Pontifex Cæleſtinus III. anno ſalutis 1191 huic

a *In vita Gregorij VIII.*

Aegidius Diac. Card. S. Nicolai in Carcere Tullianoab initio Pontificatus ad annum quartum pro Cancellario fuit. A

Cencius deinde Sabellus Diac. Card. S. Luciæ in ſilice ſucceſſit, qui nedum pro Cancellario vſque ab obitum Cæleſtini, ſed etiam S. R. E. Camerarius diligentiſſimus fuit; anno etenim ſecundo ipſius Cæleſtini Cencius Camerarius (vt Baronius ait b) conſulturus rebus temporalibus Romanæ Eccleſiæ, aggreſſus eſt opus vtile valdè, vt cenſus, qui tunc Romanæ Eccleſiæ à diuerſis perſoluerentur, ſcriptis mandaret, cui volumini in eius argumentum ita præfatus eſt. *Incipit liber cenſuum Romanæ Eccleſiæ* à Cencio *Camerario compoſitus, ſecundùm antiquorum Patrum regeſta, & memorialia diuerſa anno Incarnationis Dominicæ* 1192. *Pontif. Cæleſtini Papæ III. anno* 2. *&c.* ad quem librum etiam hodie, vbi de rebus temporalibus Eccleſiæ agitur, velut ad ſacram anchoram recurſus habetur. Innocentius III. poſt Cæleſtinum, Summus Pontifex renunciatus multos habuit Vicecancellarios; & hi fuere B

b *Annal. tom. 12. anno 1192. pag. 859.*

M. Raynaldus Papæ Notarius Cancellarij vicem egit annis Pontif. 1. & 2. ſalutis 1198. & 1199.

M. Blaſius S. R. E. Subdiaconus, & Notarius pro Cancellario ab anno 3. ad finem 5.

M. Ioannes S. R. E. Subdiaconus, & Notarius pro Cancellario ab anno 6. ad finē 8.

Ioannes Comes Anagninus Diac. Card. S. Mariæ in Coſmedin S. R. E. Cancellarius ab anno 9. ad finem 16.

M. Raynaldus Acolythus; & Capellanus Papæ pro Cancellario ab anni 16. fine, ad 18. partem.

M. Thomas S. R. E. Subdiaconus, & Notarius electus Neapolitanus pro Cancellario ab anno 18. ad finem Pontificatus, qui fuit ſalutis 1216. Quo Honorius Papa III. Beati Petri locum obtinuit, & hic hos habuit pro Cancellarios, & Vicecancellarios C

Raynerium de Caſtro veteri Tudertinæ Diœceſis Vmbrum, Canonicum Regularem, & Priorem S. Fridiani Lucenſis Diœceſis S. R. E. Vicecancellarium. Et hic eſt ptimus (vt Panuinio placet) qui commodiori vocabulo pro Cancellarij vicem agente Vicecancellarius appellatus eſt, quiuè anno 4. Pontificatus menſe Nouembri in Patriarcham Antiochenum conſecratus eſt, poſt hanc adeptam Dignitatem non amplius Vicecancellarium, ſed Cancellarij vicem agentem ſe vocauit. Poſtea

M. Guillelmus S. R. E. Vicecancellarius ab anno Pontif. 4. ad 7. partem fuit.

M. Guido Capellanus, & Notarius Papæ pro Cancellario, ſiue Vicecancellarius ab anno 7. ad finem Pontificatus, ſalutis verò 1227. Quo Gregorius IX. Chriſti vices gerere cœpit, & habuit in hoc munere explendo

M. Sinibaldum de Fliſco Genuenſem Auditorem literarum contradictarum ab initio Pontificatus, quod fuit 13. Kal. Aprilis ad proximum Septembrem. D

M. Martinum Archidiaconum Senenſem ab anno 1. ad 5.

M. Bartholomæum ab initio anni 6. ad finem 8.

M Guillielmum Notarium Papæ ab anno 9. ad finem 11.

Fr. Raynerium Ord. Prædicatorum ab anno 11. ad 14. qui poſtea Magalonenſem Epiſcopatum obtinuit. Cæleſtinus IV. qui tantùm dies 17. nec etiam coronatus Pontificatum tenuit, ob temporis breuitatem Vicecancellarium non habuit: cum autem Innocentium IV. ſucceſſorem habuiſſet anno Chriſti 1243. huius infraſcipti fuerunt Vicecancellarij

Fr. Iacobus Boncambius Bononienſis Ordinis Prædicatorum, anno Pontif. 1.

M. Marinus Gallus Cantor, & Theſaurarius Sarcsbicienſis, ſcholarum Magiſter, ab anno 2. ad 8. E

M. Guillelmus de Gathadego Parmenſis ſcholarum Magiſter, ab initio anni 9. ad finem Pontificatus, qui fuit 6. Idus Decembris 1254. In eius locum ſucceſſit Alexander IV. cuius Vicecancellarij fuerunt

M Guillelmus, de quo proximè dictum eſt, annis Pontif. 1. & 2.

M Iordanus Terracinenſis S. R. E. Notarius, & Subdiaconus pro Vicecancellario in fine anni 2.

M. Rollandus S. R. E. Vicecancellarius in fine anni 2. & parte 3.

M. Ior-

M. Iordanus Terracinenſis iterum pro Vicecancellario in fine anni 3. & Vicecancellarius ab initio 4. ad finem Pontificatus, qui fuit Viterbij 8. Kalen. Iunlj 1261. Cui ſubrogatur Vrbanus IV. & huic etiam

M. Iordanus Terracinenſis Vicecancellarius anno 1. & parte 2. fuit.

M. Michael Tholoſanus Gallus ab anni 2. parte ad finem Pontificatus Clementis IV. anno quippe ſalutis 1268. Vacat ſedes annis duobus, menſibus nouem, die vno; & Gregorius IX. renunciatur Summus Pontifex anno 1271. Kal. Septembris. Huius Vicecancellarij fuere.

A M. Ioannes Lecacomus Placentinus anno 1. & 2.

M. Lanfrancus Archidiaconus Bergomenſis ab anno 3. Pontificatus Gregorij X. vſque ad obitum Ioannis XXI. qui fuit ſalutis anno 1277. In cuius locum efficitur Nicolaus III. 7. Kalen. Decembris eiuſdem anni, à cuius initio vſque ad principium Pontificatus Nicolai IV. Vicecancellarius fuit

M. Petrus Peregroſſus Mediolanenſis, videlicet ad annũ 1288. quo ipſe Nicolaus IV. Beati Petri ſedem obtinuit; & hoc ſedente

M. Ioannes Gallus Decanus Baiocenſis S.R.E. Vicecancellariatus Officium geſſit. Creatur inde Cæleſtinus V. nonis Iulij anno 1294. qui

B M. Petri Valeriani Priuernatis operam ad hoc S.R.E. Vicecancellarij munus adhibuit. Bonifatius VIII. ſuccedit, qui eiuſdem

M. Petri Valeriani anno 1. & parte 2. vſus eſt opera; inde

M. Ricardus Petronus Senenſis ab anno 2. ad 6. Vicecancellarius fuit, poſtmodum Cardinalis; ſuccedit

Petrus Valerianus Priuernas Diac. S. Mariæ nouæ.

D. Papinianus Tautinas Allobrox ex Canonico Regulari Monaſterij S. Andreæ Vercellis Epiſcopus Parmenſis ab anno 7. ad finem Pontificatus Benedicti Papæ XI. qui fuit 6. Kalen. Auguſti anno Chriſti 1304. Succedit in eius locum Clemens Papa V. qui Vicecancellarios habuit

Fr. Arnaldum Nouelli Vaſconem Gallum ab anno Pontif. 1. ad 9.

C Fr. Petrum Arnaldi Presb. Card. tit. S. Stephani in Cœlio monte paulò ante obitum; quo ſequuto, & tertio iam vacantis Sedis anno, 8. Idus Auguſti anni 1316. Lugduni Ioannes XXI. dictus XXII. Summus Pontifex creatur, cui Cancellariam Apoſtolicam multùm debere ſcribit Gomeſius, *a* nullus enim Pontificum, vt ipſe air, & confirmat Ciaconius, *b* adeo diligens, & excultus Paterfamilias in dirigenda re domeſtica, vt Ioannes, certis legibus erga Cancellariam ordinandam excelluit, itaut ſui temporis ſcriptores decem, & ſeptem auri milliones cuſos, & ſeptem rudes, & inelaboratos ex Officijs, & expeditionibus in Cancellaria factis collegiſſe aſſirment, & quomodo id egerit, recenſent, apud ipſos viden. Habuit hic Vicecancellarios

a Locis ſupra relatis.
b Sine illi addentes, in vita.

Petrum Arnaldi Presb. Card. tit. S. Stephani in Cœlio monte, anni 1. Pontificatus parte.

D Gaucellinum Ioannis de Oſſa Presb. Cardin. tit. SS. Marcellini, & Petri ab anno 1. ad . . . . .

Petrum Textoris tit S. Stephani in Cœlio monte Presb. Card.

Petrum de Prato Epiſcopum Card. Præneſtinum ab anno 15. ad finem Pontificatus, qui fuit pridie Nonas Decembris 1334. Quo tempore 13. Kal. Ianuarij Benedictus X. dictus XII. Chriſti vices obtinuit; & hoc ſedente

Petrus de Prato Vicecancellariæ Dignitatem, quam ſub Ioanne geſſerat, abdicauit; & in eius locum ſufficitur

Bertrandus de Deucio Vticenſis Presb. Card. tit. S. Marci; & hic etiam ſub Clem. VI. eodem munere functus vſque ad annum 3. Innocentij VI. qui poſt Bertrandum

E Petrum de Prato ab anno 3. ad 9. reſtituit. Inde

Petrus de Monturuco Presb. Card. tit. S. Anaſtaſiæ ab anno 9. ad finem Pontificatus Vicecancellarij munere fungitur, & perſeuerat etiam ſub Vrbano V. Gregorio XI. vſque ad annum 5. Gregorij XI.

Bartholomæus Prægnanus Neapolitanus Cancellariæ Regens in Italia in abſentia ſuprad. Petri ab anno 5. ad finem Pontificatus ipſius Gregorij XI. fuit, ſalutis anno 1378. Quo Vrbanus huius nominis VI. Pontificalibus inſulis exornatus, & hos habuit S. R. E. Vicecancellarios.

Petrum de Monturuco Presb. Card. tit. S. Anaſtaſiæ, ab anno 1. Pontificatus ad 8 partem:

Rainulphum de Monturueo Presb. Card. S Pudentianæ Cancellariæ Apoſtolicæ Regentem pro Petro ſuprad. ab anno 1. ad 5.

Franciſcum Prægnanum Neapolitanum Presb. Card Cancellariæ Apoſtolicæ Regentem pro eodem Petro de Monturuco ab anno 5. ad 8.

A

Franciſcum prædictum Epiſcopum Card. Prænestinum S.R.E. Vicecancellarium ab anno 8. ad finem Pontificatus. In quo ſucceſſorem habuit 4. Nonas Nouembris 1389. Bonifacium IX. Huic autem inſeruierunt

Franciſcus Prægnanus, de quo ſupra dictum eſt ab anno 1. ad initium 5.

Angelus Acciaiolus Florentinus ex Presb. Card. S. Laurentij in Damaſo Epiſcopus Card. Oſtienſis, & Veliternus ab anno 5. ad finem Pontificatus, anno ſcilicet 1404. Innocentius VII. Bonifacio IX. in Pontificatu ſuccedit, qui in Cancellaria vſus eſt opera eiuſdem

Angeli Acciaioli, quoad Pontifex vixit; Angelus verò ad initium Concilij Piſani, in quo mortuus eſt, illam retinuit. In hoc autem Concilio Piſano Nonis Iunij anno 1409. creatus eſt Alexander Quintus. Quo ſedente Vicecancellarij munere fungitur

B

Ioannes de Broniacho Gallus, Epiſcopus Card Oſtienſis, & Veliternus. Mortuo Alexandro, cum adhuc ſchiſma perniciosum in Eccleſia Dei eſſet, ſiquidem tres aderant Pontifices, & nemo legitimus; quapropter conuocato generali Concilio Conſtantienſi, hiſque tribus Pſeudopontificibus depoſitis, Martinus V. canonicè legitur anno 1417. eo autem ſedente, S.R.E. Vicecancellarij fuerunt

Ioannes de Broniacho Epiſcopos Card Oſtienſis ab anno 1. ad 9.

Ioannes de Rupeſciſſa Gallus Card. tit. S Laurentij in Lucina, ab initio anni 9. ad finem Pontificatus. Nec paruis quidem beneficijs Pontifex hic Cancellariam Apoſtolicam decorauit, vt à nobis ſupra dictum eſt. *a* Eugenius IV. poſt Martinum V, ſedit, & in fraſcriptos habuit Vicecancellarios

a De Vicecancellario, cap. 17. ex Conſt. 3. Bullar. nou. tom. 1. pag 250.

Ioannem de Rupeſciſſa, de quo ſupra, ab anno Pontificatus 1. ad 7.

C

Franciſcum Condulmerium Presb. Card S. Clementis poſt Epiſcopum Portuenſem, & S. Rufinæ ab anno 7. ad finem Pontificatus, qui fuit 7. Kal. Martij 1447. Quo Nicolaus V. vetus, & legitimus Pontifex eligitur; & huic etiam Vicecancellarius fuit idem

Franciſcus Condulmerius Venetus ab anno 1. ad 7. Reliquum temporis ſine Vicecancellario fuit Eccleſia Romana, Panuinio *b* teſte. Et ſuccedente in Pontificatu Calixto Papa III. Vicecancellarium habuit

b In compend. vit. Pontif. vbi de Nicolao V.

Rodericum Boriam Valentinum Diac. Card. S. Nicolai in Carcere Tulliano. Mortuo Calixto, Pius II. 13. Kalen. Septembris 1458. Beati Petri Pallium, & auctoritatem induit, ac eundem

D

Rodericum Boriam Vicicancellarium habuit. Hic Pontifex Abbreuiatores aſiquot ordinauit, & quædam emolumenta ex Cancellaria Apoſtolica percipienda conſtituit, inter quos fuit (vt diximus) Baptiſta Platina, quem Officio, & emolumento priuauit Succeſſor Paulus II. Quo etiam ſedente, idem,

Rodericus Boria Vececancellarij munere functus eſt, in quo etiam perſeuerauit, ſedentibus Sixto IV. & Innocentio VIII. ad annum ſcilicet 1492. quo ipſe Rodericus Alexandri VI. nomine Summus Pontifex renunciatus eſt, & Viceeancellarij Officium ceſſit

Aſcanio Mariæ Vicecomiti Sfortiæ Mediolanenſi Diac. Card. SS. Viti, & Modeſti in Macello Martyrum. Hic autem eum per aliquod temporis ſpatium abſuiſſet ab Vrbe, voluit Alexander VI. illum hoc munere priuare, vt legitur apud Afflictum, *c* & nos etiam ſupra diximus. *d* Ex quo colligi poſſe videtur, neceſſariam eſſe reſidentiam Vicecancellarij penès Pontificem Maximum. Retinuit tamen Officium Aſcanius Sfortia vſque ad annum 2. Iulij II. Poſt annum, intra quem Aſcanius diem clauſerat, hanc Dignitatem obtinuerunt

E

c Decif 289.
d Cap 17. de Vicecancellario.

Galeottus Franciottus de Ruuere Presb. Card. S. Petri ad Vineula, annis ſcilicet 3. 4 & 5. parte, quo obijt

Xiſtus Gara de Ruuete Presb Card. ſucceſſit in titulo Eccleſiæ S. Petti ad Vincula, & in munere Vicecancellarij ab anno 5. ad finem Pontificatus, quem poſtea anno Chriſti 1513. obtinuit Leo X. qui ad annum quartum in eodem munere habuit

Xiſtum

Digitized by Google

Xiſtum Garam prædictum: hoc autem mortuo ſucceſſit ab anno 4. ad finem Pontificatus

Iulius Medices Florentinus Presb Card. S. Clementis, poſtea S. Laurentij in Damaſo; cui, & pro tempore exiſtenti Vicecancellario idem Leo in remunerationem damni paſſi ob erectionem Officij Cubiculariorum, Scutiferorum, & Militum, S. Petri, aſſignauit ex ijſdem Officijs tria Cubiculariorum, ſeptem Scutiferorum, & viginti ſex Militum S. Petri, vt in ipſius Leonis X. diplomate *a* continetur.

A

a Conſt 41. Bullar. vet. pag. 265

Iulius autem Medices etiam ſedente Hadriano VI. hoc Vicecancellarij munus exercuit. Hoc mortuo, in Beati Petri ſolio locatur ipſe Iulius, Clemens VII. appellatus. Qui cum ab initio ſui Pontificatus

Pompeium Columnam Presb. Card. Baſilicæ SS. Apoſtolorum primò, deinde S. Laurentij in Damaſo Vicecancellarium habuiſſet; hoc vita functo

Hyppolitum Card. Diac. S. Praxedis in locum Pompei præmortui ſuffecit; cui, & ſucceſſoribus in Officio nedum Dignitatem, ſed etiam titulum S. Laurentij in Damaſo cum omnimoda poteſtate in Clericos, collatione Canonicatuum, & Beneficiorum, vſu quoque Palatij huic Eccleſiæ annexi conceſſit, & perpetuò vniuit, vt in literis *b* plenius continetur. Ex quibus etiam colligitur, hoc Officium perpetuum eſſe, dum hæc leguntur. *Nos conſiderantes ipſius Officij dignitatem, excellentiam, & auctoritatem, & quòd illud à memoria hominum citra per Vicecancellarium temporalem erectum, & gubernatum non extitit, ſed ſemper Vicecancellarium perpetuum habuit &c.* Clementi VII. in Pontificatu ſuccedit Paulus III. 4. Idus Octobris 1534. cuius idem

B

b Conſt. 34 Bul. lar. neu. tom. 1. pag. 602.

Hippolytus Medices per annum Vicecancellarius fuit: poſtea

Alexander Farneſius Diac. Card. S. Laurentij in Damaſo ab anno 1. ad finem Pontificatus. Cum autem Paulus III. Milites S. Pauli, & de Lilio inſtituiſſet, vt diximus, ea motus ratione, qua Leo X. Vicecancellario aſſignauit Milites S. Pauli num. 13. de Lilio num. 2. Vixit autem Alexander, hoc munere, alijſque multis in vita retentis ad annum 1589. ſedente Sixto V. Pontificatus ſui 4. in eius locum ponitur

C

Alexander Perettus Pontificis Pronepos Diac. Card. antea S. Hieronymi Illyricorum, poſtea S. Laurentij in Damaſo: hic autem hominem exuit die 2. Iunij 1623. cum eſſet Summus Pontifex Gregorius XV. qui die 18. Februarij 1621. purpureum galerum, aliaſque Eccleſiaſticas Dignitates conceſſit

Ludouico Ludouiſio ex fratre germano nepoti, & die 7. Iunij 1623. eundem Vicecancellarium dixit; eoque munere, ac dignitate ad obitum vſque potitus eſt Ludouicus. In ipſo autem munere, ac dignitate ſucceſſorem habuit

Eminentiſs. ac Reuerendiſs. Franciſcum Card. Barberinum, Summi, Optimique Pontificis Vrbani VIII. ex germano fratre nepotem, cui præter ea, quæ Caſſiodorus *c* de Quæſtore cumulat; quippequi ſit famæ publicæ Theſaurarius, armarium legum, prudentiſſimus antiquorum imitator, mores alienos corrigens, ſuos debita integritate cuſtodiens, in quo ſcientia iuris, cautela ſermonis, firmitas animi ſit, vt à iuſtitiæ tramite nullis muneribus, nullis terroribus auferatur, multa quoque alia, & iure quidem merito ſubnectenda eſſent, dulciori tamen facundia, præſtantiorique ſtylo proferenda. At cum purpuratus hic Vaticanus Senator aliquo temporis ſpatio abfuiſſet ab Vrbe, S. D. N. Innocentius X. creauit S. R. E. Prouicecancellarium Eminentiſs. ac Reuerendiſs. Dominicum Card. Cecchinum Romanum, cuius deinde munus ceſſauit, Barberino ad Vrbem reuerſo.

D

c Lib. 6. variar. formulâ quinta 5.

E

CAPVT XXXIX.

De Card. Camerario, eiuſque Dignitate, Officio, & facultatibus. A

a In proœm. reg. Cancell. q. 1. in fin.

Camerarij Dignitas ſecunda eſt in Vrbe poſt Papam; prima enim penès Vicecancellarium reſidet, teſte Sarnenſi, *a* dum ait, primam dignitatem, Vicecancellarij ſcilicet à Ioanne XXII. in lucem reductam, & ſummo ſplẽdori redditam fuiſſe; hanc verò ſecundam, ideſt Camerarij ab Eugenio IV. auctam; ſummi autem Pœnitentiarij, quæ tertia eſt, & perfectum trinmuiratum in Eccleſiaſtica Hierarchia conſtituit, ſub Benedicto XII. in lucem prodijt, quæ poſtea à prædicto Eugenio, & Sixto IV. locupletior reddita fuit.

b In pract. lib. 2. cap. 1. in princ.
c De interpr nomin. obſcur. Eccleſ.
d De maieſt milit. Eccleſ. lib. 1. cap. 6 pag. 133.

Nomen Camerarij à Camera dictum putat Veſtrius, *b* ea motus ratione, quia Pontifici in audientia domeſtica aſſiſteret; hoc etiam voluit Panninius, *c* aliam aſſignans rationem, quia ſcilicet pecuniarum Eccleſiaſticarum, quæ in Cameris aſſeruabantur, curam gereret, relatus à Moſconio, *d* addentе, hoc nomen Camerarij ſub Gregorio VII. qui anno ſalutis 1073. Summus Pontifex renunciatus fuit, originem habuiſſe, ſiquidem antea Archidiaconus S. R. E. dicebatur, quo nomine ſuppreſſo, in eius locum Camerarius ſucceſsit, ita Moſconius loco cit. ſub litera B. B

e Ad pract. Veſtr. d. lib. 2. cap 1.
f De Cardin. cap. 4. verſ. his quidem.
g In c. ad audiẽtiã de præſcript.

Atque hinc norant Scribentes S. Laurentium anno ſalutis 257. Sixti Papæ II. Camerarium ſub Archidiaconi nomine, cuſtodem ſcilicet, & diſpenſatorem Eccleſiaſticarum facultatum fuiſſe, de quibus à tyranno requiſitus, reſpondit, *facultates Eccleſiæ, quas requiſitus, in Cœleſtes theſauros manus pauperum deportauerunt;* ita Grauarius; *e* & D. Laurentium etiam S. R. E. Cardinalem fuiſſe, affirmar Manfredus; *f* quæ quidem opinio licèt poſsit habere difficultatem, tamen Camerariatus Officium in perſona Cardinalis fuiſſe annis ab hinc 460. colligitur ex Iure Canonico, *g* ibi, *conſiderantes etiam librum cenſualem, quem non ſuſpectum habuimus, licèt non in noſtra, ſed in Cardinalis S. Hadriani Camera fuerit inuentus, qui eum, quando Camerarius fuerat, de Camera Beati Petri ſuſceperat:* hæc autem Decretalis eſt Innocentij III qui die 22. Februarij 1198. Pontifex Maximus renunciatus fuit, ex cronolog. Panninij. C

h Gloſ. in c. 1. in verb. aut ligandi 18. q. 1.
i c. paſce; 80. diſt.
K 1. q. 3. c. ſi quis obierit; c cum ſecundũm, de probat.
l Ad Conſt. c. 41. Pauli III. ſchol. 2. in eius compend. pag 130. tom 1.
m In compend. ad Bul. penult. Vrbani VI. ſchol. 2.
n d. lib. 2. cap. 1. verſ. hic enim.

Officium verò, & Cardinalis Camerarij munus fuiſſe Eccleſiaſticos redditus pauperibus erogare notatur in iure canonico, *h* vbi additur, Apoſtolorum tempore Officium hoc Diaconos ab ipſis Apoſtolis electos exercuiſſe; & ideo Camerarij Officium etiam mortuo Pontifice non expirat, ne ſcilicet interim pauperes, qui alendi ſunt, fame pereant, *i* ac etiam ne Eccleſiaſtici redditus, ſine quibus ſpiritualia diù eſſe non poſſunt, *k* negligantur, Cherubinus iunior. *l* D

Hodie tamen Camerarius eleemoſynas pauperibus non erogat, ſed ipſemet Papa per manus Prælati, ſiue alicuius ex ſuis ſecretis, & intimis Cubicularijs ad hoc deputati, ſub Eleemoſynarij Pontificis nomine eleemoſynas in paũperes, miſerabileſque perſonas, præſertim in eos, qui vltra montes ad hæc ſacra Vrbis loca veneranda accedunt, erogare facit: pecuniæ tamen ab Aerario vigore mandati ab ipſo Camerario generali ſubſcripti recipiuntur, vt notat Flauius Cherubinus. *m*

Gubernium quoque Vrbis, ac totius Eccleſiæ in temporalibus Ditionis habuiſſe Camerarium, affirmat Veſtrius. *n* Sed hodie Gubernium Vrbis ab vno Sedis Apoſtolicæ Prælato ab ipſomet Pontifice deputato regitur, qui non ſolùm Vrbis Gubernator, ſed & Vicecamerarius appellatur; ex quo dicta Veſtrij opinio magis corroboratur, cum etiam hodie Gubernator Vrbis ipſius Camerarij vices gerat; & dum hæc primo calamo ſcribebam, tanto muneri præerat Illuſtriſsimus, ac Reuerendiſsimus D. Hieronymus Grimaldus Patritius Ianuenſis, vir quidem caſtigatiſſimi ingenij, & ad quæcumque publica munia pertractanda, ſumma, incomparabiliq. prudentia exornatiſſimus, qui deinde à Summo Pontifice Vrbano VIII anno 1643. inter ſacros Purpuratos Patres fuit cooptatus. E

tus: hodie autem Vrbẽ moderatur Illuſtriſs.ac Reuerendiſs. Laurentius Imperialis, in quo præter ſummã generis nobilitatem, virtus, & integritas mirificè coruſcant.

Sed & alia quoque Eccleſiaſticæ Ditionis Gubernia per Prælatos ab ipſo Pontifice, & ſacra Conſulta deputatos reguntur; itaut penès Card. Camerarium iuramentorum de benè, & fideliter Gubernia illis commiſſa exercendo receptio nunc ſolùm remanſerit, vt animaduertit idem Veſtrius. *a*

A Cameræ tamen Apoſtolicæ (ideo ſic dictæ, quia in Apoſtolico Palatio ea celebratur, & ſupremum Tribunal eſt) ipſe Eminentiſs. Card. Camerarius exiſtit caput, eiuſq. nomine reſolutiones, & expeditiones omnes celebrantur, ex Conſtitutione Iulij III. *b* Quod quidem Tribunal quàmuis ex alijs multis Prælatis conſtituatur, & bis in hebdomada (ſi ceſſent impedimenta) inſimul conueniant, iuxta formam traditam à Pio IV. *c* ipſe tamen Cardinalis rarò frequentat; & ſi interueniat, & in cauſis decidendis Clericorum vota ſint paria, vbi ſuum acceſſerit votum, ibi deciſio erit; & Camerario abſente, maior pars aliorum Cameralium attenditur, ex Pij IV. *d* diſpoſitione. Sicut è contra in Vigilia recurrentis anni Principis Apoſtolorum, quo die feudatarij, cenſuarijq. omnes Sedis Apoſtolicæ, certo ordine, & proprio nomine vocati, ad cenſus, canoneſq. ſoluendos, ſub pœna caducitatis, per ſe ipſos, ſeu
B eorum legitimos procuratores accedere tenentur, ad ipſos cenſus, canones, & tributa recipienda deeſſe non ſolet, vt res tanti momenti eius auctoritate, ac præſentia rectiùs, validiùſq. geratur, ac legitimum recipiat firmamentum: ſuper ſolutione autem horum cenſuum, & canonum in plena Camera vide Conſtitutiones Innoc. VIII *e* Alex. VI. *f* & Gregorij XIII. *g*

Quod autem attinet ad ipſius Card. Camerarij facultates, nonnullas ex ſummorũ Pontificum Conſtitutionibus depromptas breuitèr enarrabimus.

Contra piratas, & noua pedagia imponentes, & arma ad Saracenos deferentes procedit ex Conſtitutione Vrbani V. *h* vbi Cherubinus iunior ſchol. 1. ait, hanc iuriſdictionem Camerarij eſſe cumulatiuam cum Auditore Cameræ per nouam Conſtitutionem Pauli V. *i*

C Omnes, & quaſcumque cauſas intereſſe Cameræ concernentes ſummariè cognoſcit; ita Vrbanus VI. *K*

Cogit vicinos non habitantes domos illas vendere alijs vicinis, qui illas reficiant, idq. cumulatiuè cum Magiſtris viarum Vrbis, Sixtus IV. *l* Agitur de hac materia ad tollendam Vrbis deformitatem, eiuſq. ornatum ampliandum, d. Bull. *m* vbi Cherubinus iunior ſchol. 1. firmat, venditiones domorum factas alteri quàm vicino non eſſe nullas ipſo iure, ſed tantùm vicino volente, quia de eius commodo Papa cogitauit, & ita tenuit Rota; *n* vt in ſimili dicitur de emphiteuta, & feudatario per Iaſonem; *o* & ampliat concluſionem, etiamſi in Bulla dicatur, *eò ipſo, & ipſo iure ſit nulla*, quia hæc clauſula ſemper intelligitur, ſi ille, ad cuius fauorem eſt poſita, voluerit, vt Caſſadorus, *p* & Rota diuerſorum. *q* Imò nec tenetur vendi-
D tor ex forma huius Bullæ requirere vicinum, vt dixit Pariſius. *r* Hodie tamen ex alia Conſtitutione Gregorij XIII. *ſ* venditor tenetur requirere vicinum; & in hac Conſtit. 22. habes etiam facultates ipſius Camerarij, & Magiſtrorum viarum in exequendo iure congrui.

Cauſæ, quę circa gabellas, dohanas, datia, eorumq. Officiales tam in Vrbe, quàm extra agitantur, Camerarij, eiuſq. Præſidentis, ac Clericorum Cameræ iuriſdictioni ſubijciuntur; Leo X. *t* In qua Bulla etiam habes Camerarij, & Clericorum Cameræ facultates, ac priuilegia prædeceſſorum Pontificum ab ipſo Leone confirmata in § 2. & ſeq. alterius Bullæ annexæ, vbi viginti ſeptem ſtatuta, & priuilegia leguntur, ad quæ te lectorem reijcio; et vide etiam Conſtitutionem Iulij III. *u* et Conſtitutionem Pij IV. *x*

E Depoſitarij, ac Theſaurarij per varia loca Status Eccleſiaſtici commorantes Camerarij, et Clericorum Cameræ Apoſtolicę ſubſunt imperio; idem Leo X. *y*

Omnes Officiales Vrbis, ac Ditionis Eccleſiaſticæ parere tenentur Camerario S. R. E. cum habeat ſummi Pontificis viuæ vocis oraculum, et ad id ab ipſo Camerario compelli poſſunt; Paulus III. *z* et Iulius III. *a* Hoc autem intellige in concernentibus Officium Camerariatus; ita ponderando verba Bullæ dicit Cherubinus iunior. *b* hic.

Camerarius poteſt reuidere computa etiam ſolidata, contractus læſionem dictæ Cameræ continentes reſcindere, debitores bonorum dictæ Cameræ coercere, &

manu

a d. lib. 2. cap. 1. nu. 1. verſ. hic etiam Pontifex

b Conſt. 3. § 9. Bullar. nou. to. 1. pag. 692.

c in ſua Conſtit. 87. per tot. Bullar. nou. tom. 2. pag 122

d d. Conſt. 87. §. 28.

e Conſt. 16. Bullar. vet. pag. 133.

f Conſt. 6. eod. Bullar. pag. 139.

g Conſt 64. eod. Bullar.

h Conſt. 1. Bullar. nou. pag. 219. tom. 1.

i 28. aliàs 20. incip. eximie, §. 14. d. Bullar. nou. pag 212. tom. 3.

K Conſt. 1. d. Bullar. tom. 1. pag. 227.

l Conſt. 20. per tot.

m pag. 364. tom. 1.

n apud Put. deciſ. 8. lib. 2. in nou.

o in l. 2. in 5. notab. C. de iur. emphit.

p deciſ 2. nu. 6. de locat. & conduct.

q deciſ 21. de conceſſ. preben. nu. 3. in antiq.

r conſ 123. n. 4. lib. 4.

ſ 22 §. 8. Bullar. nou tom. 2. pag. 387

t Conſt 24 § 6. d. Bullar pag. 514. & 515.

u 3. pag. 692.

x 87 Bullar. nou. tom. 2. pag. 122

y Cõſt. 24. §. 6.

z Conſt. 41 per tot. pag. 680.

a Conſt. 3 § 7. Bullar. nou. to. 1 pag. 692.

b Schol. 1. & ad conſtit. 55. §. 12 & 3. Pij IV. Bullar. nou. tom. 2. pag. 74.

manu regia, ac appellatione remota procedere, vt in Conſtit. Pij IV. *a* Præſumitur autem contractus læſiuus, ſi forma data ex Conſtitutionibus Apoſtolicis, ſiue de iure in contractibus præfinita non fuerit obſeruata, ex iure canonico, *b* Romano, *c* & Rota. *d* Ceſſat autem læſionis præſumptio, ſi à futuro pendet euentu, læſio enim inſpicitur solùm tempore initi contractus; ex iure ciuili, *e* Aymone Crauetta, *f* qui alios citat, Rota, *g* & Cherubino iuniore. *h*

Camerarius, & Clerici Cameræ auocant ad ſe cauſas intereſſe Cameræ concernentes ab omnibus Tribunalibus, & Iudicibus etiam Cardinalibus, ſine alio Papæ mandato, cum facultate inhibendi ſub cenſuris, & pœnis; niſi Commiſſio adſit ſubſcripta manu Papæ, cum derogatione Conſtit. 35. Pij IV. tom. 2. pag. 51. & Clementis VIII. Conſtit. 65. tom. 3. pag. 90. & 93. vbi in §. 38. & ſeq. habes, Signaturam iuſtitiæ non reſcribere in cauſis Cameralibus, & ab ipſa Camera cognoſcendum, an cauſa ſit Cameralis. A

Camerarius eſt exequutor priuilegij conceſſi à Clemente VIII. Vniuerſitati hebræorum circa penſiones domorum eis locatarum; & in hoc vide Cherubinum iuniorem, *i* qui particulam dictorum priuilegiorum ponit tom. 3. pag. 20. facultatem quoque habet Camerarius circa venditionem pignorum hebræorum, ac eorum fructus, cognoſcendi priuatiuè quoad omnes, vt in Motu proprio eiuſdem Clementis VIII. *K* B

Quædam tamen ſunt Camerario interdicta, nec ſine licentia Papæ is exequi valet, videlicet.

Licentias fœnerandi, medendi, duas vxores habendi, ſinagogas erigendi, nummularium, ſeu bancherottum exercendi hebræis concedere non poteſt. *l*

Quatrenos, aut monetas reprobatas ad Vrbem deferri non concedit. §. 15.

A conceſſione moratoriarum, ſiue dilationum contra prohibitiones ſummorum Pontificum abſtinere debet. §. 16.

Saluos conductos, ſeu cedulas, non grauetur, nuncupatas ad impediendam exequutionem mandatorum aliorum Iudicum non concedit: in ſaluis conductibus verò pro naui, aut alijs quibuſcumque non poteſt apponere clauſulam, quòd non moleſtetur ex cauſa etiam Religionis, niſi eadem cauſa cum Romano Pontifice collata. §. 17 C

Tractas frumentorum, aliarumq. rerum tam annonam, quàm graſciam concernentium, niſi certa lege ſeruata, concedere nequit, vt in §. 18.

Extractiones verò prædictorum intra quadraginta milliaria à Præfectis annonæ, & graſciæ, ſub nomine tamen, & ſigillo ipſius Camerarij expediuntur. §. 19. & 20.

A licentiarum conceſſione, emendi ſcilicet frumenta, & alia ſupradicta, ac etiam illa in ſolutum accipiendi abſtinere debet. §. 21.

Indulta quoque, vt quis ſoluta rata ſua non teneatur pro alijs, niſi ad fauorem conducentium graſciam ad Vrbem, & in alijs caſibus aliàs præmiſſis concedere non debet. §. 22. D

Pœnas quoque ſtatutarias ad fauorem certarum perſonarum alterandi licentiam non habet. §. 23.

Licentias vendendi ſtabilia, ſiue accipiendi pecunias ad cenſum, faciendi nundinas, & mercata Vniuerſitatibus, non concedat. §. 26. Quod autem attinet ad licentias vendendi ſtabilia, aut imponendi cenſus, &c. ſciendum eſt, ſi Vniuerſitas fuerit Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubiecta, vel ſi ſit mediatè, & Bullam Boni Regiminis acceptauerit, huiuſmodi licentias expediendas eſſe à ſacra Congregatione gratis ex omni parte, vt in d. Bulla. Si verò Vniuerſitas ſit mediatè ſubiecta, nec Congregationem antedictam agnouerit, tunc prædictæ licentiæ in plena Camera, & cum ſolutione certæ mercedis notario expedienti facienda, iuxta taxam ſub Paulo V. renouatam expediuntur; prædicta verò taxa legitur in Bullar. *m* vbi etiam habes, quid ſoluendum ſit Camerario pro ſigillo cuiuſcumque expeditionis. E

Sed quoniam dictum eſt ſupra, Camerariatus Officium, & iuriſdictionem non exſpirare etiam mortuo Pontifice, iure quidem optimo quæri poteſt, circa quæ verſetur hoc tempore, quo Sedes vacare dicitur, eius Officium, et iuriſdictio.

Sciendum eſt primò, Conclauis, vbi Pontificis electio celebranda eſt, conſtruendi, et ornandi curam penès Camerarium eſſe; Iulius Lauorius, *n* apud quem videre poteris, quid ſit Conclaue, eius originem, et conſtructionem.

a 26. d. Bullar. pag. 36. tom. 2.
b c. qui contra iura, 82. de reg. iur. in 6.
c conſ. 54. n. 5.
d apud Caputaq. deciſ. 200 nu. 2. par. 3.
e l. ſi voluntate, 8. C. de reſcind. vend.
f conſ. 114. n. 16.
g coram Penia in vna Interamnen. Mercium. 4. Iunij 1597.
h ad Conſtit. hanc Pij IV. ſchol. 2.
i ad d. Conſt. 65. Clem. VIII. ſchol. 2.
K poſt d. Conſt. 65. tom. 3. pag. 93.
l in d. Cõſt 65. §. 14.
m tom. 3. pag. 287. poſt Conſt. 72. præd. Pauli.
n de conclaui. cap. 1. in prin.

Secun-

Secundò Camerarius vna cum tribus Gardinalibus, quos Capita ordinum vocant, quia ex quolibet Ordine, ſcilicet Epiſcopali, Presbyterali, et Diaconali eliguntur, ius habet poſt Pontificis obitum reliquos Cardinales congregandi, occurrentes neceſſitates in Congregationibus proponendi, et vt Conclaue benè vndique claudatur, curandi; ex Conſtit. Pij IV. *a*

A Tertiò vltra iuriſdictionem, quam proximè diximus habere cum Capitibus Ordinum, retinet ſuam ordinariam, quam habebat Pontifice viuente, ex quo illa nunquam expirat, vt ex iure canonico, *b* et in d. Conſt. Pij IV. *c*

Quartò Camerarius vnà cum alijs Clericis, et Miniſtris Cameræ exactionibus pecuniarum ipſi Cameræ debitarum, et prouiſionibus Sedis vacantis incumbere debet; à ſolldationibus tamen computorum, extractionibus frumentorum, grarijs delictorum, alijſq. ſimilibus interim abſtinere debet, vt in præcitata Conſtitutione; *d* cuius rei rationem reddere nititur Iulius Lauorius, *e* ne ſcilicet nimiùm ſuæ ampliſſimæ iuriſdictioni intentus, temporales Eccleſiæ redditus, ſine quibus ſpiritualia diù eſſe non poſſunt; paruifaciat, & neceſſaria pauperum ſubuentio retardetur, *f* cum ad eundem Camerarium ſpectet temporales Eccleſiæ facultates pauperibus

B erogare, vt diximus ſupra, & eſt gloſſa, *g* quæ ait, hodie magnum eſſe Officium, & habere iuriſdictionem circa omnes debitores Cameræ, & Auditorem etiam habet ad hoc, & putat, quòd habere etiam poſſit Sede vacante, ponderando verba illius textus, vbi etiam Vitalinus *h* ait, Cardinales non ſe intromittere in Officio Camerarij Sede vacante, licèt ſi mors illius contingat, poterit Cœtus Cardinalium in eius locum alium ſufficere, prout etiam dicit ibi textus. Et adeo verum eſt, Cardinales non poſſe Sede vacante in Officio Camerarij ſe intromittere, vt Camerarius non teneatur obedire Cardinalibus contra ea, quæ à Pio IV. *i* ſancita ſunt; quinimò ſi eis obtemperauerit, de ſuo proprio Cameræ Apoſtolicæ plenariè ſatisfacere, pecunias erogatas reſtituere, & quæuis damna ad eligendi Pontificis arbitriũ reſarcire cogi poterit, vt in §. 6. verſ. neque Camerarius, & Iulius Lauorius. *K*

C Nec poſſe Cardinalium Cœtum vacante Sede aliquem Camerario adiungere, niſi manifeſta incumberet neceſſitas, aut quia Camerarius dilapidaret bona Eccleſiæ, teſtis eſt Gambarus, *l* dicens, hanc quæſtionem in facto contigiſſe, quando vacauit Sedes per obitum Leonis X. Alia de Camerario vide apud Veſtrium, *m* Gregorium Tholoſanum, *n* & Mandoſium, *o* qui eſſe iudicem ordinarium firmat, ſequutus Hoſtienſem, *p* Archidiaconum; *q* & habetur per Gloſſ. *r* & per Rotam apud Thomam Faſtolum, *ſ* vbi in fine dicitur, tribunal Camerarij eſſe maius Auditorio Rotæ.

Verùm inhibitiones ex hoc tribunali, ſiue Auditore Cameræ, & quocumque alio Iudice ordinario, & delegato emanatæ ad impediendas exactiones, & iura Communitatum attendendæ non ſunt, vt in Boni Regiminis Conſtitutione. §. 24

Sed inter S.R.E. Camerarios celebris extat memoria Cenci Sabelli, qui ſub Cle-

D mente III. primùm, deinde Cæleſtino III Camerariatus Officium geſſit, & ob egregiam in eo nauatam operam, Cencius Camerarius appellatur: hic enim anno 1192: vt teſtatur Baronius, *t* rebus temporalibus Romanæ Eccleſiæ conſulturus, aggreſſus eſt opus valdè vtile; & cenſus, qui tunc Romanæ Eccleſię à diuerſis perſoluebãtur, ſcriptis mandauit, de quo ſupra cap. 38. & ab hoc eodem Pontifice ex Canonico S. Mariæ Maioris inter purpuratos Patres anno ſequenti in ſecunda promotione relatum fuiſſe, teſtatur Ciaconius in vita huius Pontifices, vbi Florauantes Martinellus alia quædam ſcitu digna addit; ac demum Pontificem Maximum Honorij III. nomine renunciatum fuiſſe idem Ciaconius ſcribit in hæc verba. *Anno Dominicę Natiuitatis 1216. die Dominico 9. Kal. Auguſti Peruſij in Cathedrali Eccleſia Honorius III coronationis ſuæ inſignia conſequutus eſt per manus Guidonis de*

E *Biſentio Vrbeuetani, S.R.E. Archidiaconi*; ſedit Imperat. Federico II. Auguſto annos X. menſes 8.

Montis quoque Pietatis in Vrbe Protector eſt Card. Camerarius, vt apparet ex Gregorij XIII. Cõſtitutione, *u* quæ incipit, inter multiplices animi noſtri curas, &c.

a 63. §. 7. Bullar. nou. tom. 2. pag. 91.
b in Clem. 2. §. porrò, de elect.
c 63. §. 9.
d 69 §. 3.
e de conclaui, cap. 3. nu. 37.
f c. paſce, 86. diſt.
g in d. Clem. 2. §. eo tamen, in verb. Camerarium, de elect.
h in princ. huius Clem. nu. 45.
i in d. Conſt. 63.
K loco cit. n. 21.
l tract. de legat. lib 9. nu. 53. & ſeq
m in pract. lib. 2 cap. 6.
n in ſyntag. iur. vniuerſ. lib. 15. cap. 42. nu. 6. & ſeq.
o in gloſſ. facult. Reg. 9. velociter, in verb. Camerariatus.
p in ſumma, de offic. ordin. verſ. ideo Camerariũ
q in c. experientia, nu 3. verſ vnde Camerarium, 11 q 1.
r 1. in Clem. Auditor, verſ. item ſcias de reſcript.
ſ dub. 39.
t tom 12. annal. pag 839.
u 104 in Bullar. vet. pag. 1355.

CAPVT

CAPVT XL.

De Viceecamerario, & Gubernatore Vrbis. A

a in ſuis concluſ. in verb. Cancellaria. b 18. ſ. 6. c 8. ſ. 1.

VIcecametarij uomen inuentum fuiſſe ſcribit Card. Tuſcus, *a* ex eo quia Cardinalis Cametarij in ipſius Camerę Apoſtolicæ tribunali locum teneat; & colligitur ex Conſtitutione Iulij II. *b* & altera Leonis X. *c*

Dicitur autem Gubernator, quia nedum Vrbi, & habitatoribus ad quadrageſimum vſque lapidem ius dicit, ſed etiam alijs omnibus intra dictos fines Iuſdicentibus præeſt, & iuſtitiæ gubernacula moderatur, vt pax, & quies ab omnibus cuſtodiatur, inuigilat, & petentibus in hoc auxilium præbet, vt in præcitata Iulij II. Conſtitutione, *d* & apud Veſtium. *e*

d 18. e in pract. lib. 1. cap. 5. num. 5.

Neque in ipſo tantùm Cameræ Apoſtolicæ Auditorio poſt Cardinalem Camerarium primum locum obtinet, ſed in omnibus alijs tam publicis, quàm priuatis actibus Primates, ac Regum, & Imperatoris Oratores, etiam ipſo Romano Pontifice præſente, antecellit, & medius inter ipſos incedit, vel equitat. B

f in addit. ad Veſtr. lib. 2. cap. 5.

g ſyntag. iur. vniu. lib. 47. par. 3. cap. 35. h in l. 1. n. 96. ff. de off. Præfec. Vrb.

Sed cuinam ex antiquis Magiſtratibus comparandus ſit Vicecamerarius, & Gubernator Vrbis, non ſatis conſtat; Nicolaus enim Grauatius *f* poſtquam animaduertit, vtriuſque gladij poteſtatem à Summo Pōtifice Gubernatori Vrbis conceſſam eſſe, hunc ad inſtar Quæſtoris, ſeu Præfecti Vrbi apud Imperatores, & Reges Romana tunc Republica florente, arbitratur; licèt in eo magis reſideat, vt Præfecti Vrbani ſimilitudinem gerat, quod & Tholoſano, *g* alijſq. multis non diſplicet, nam Quæſtoris Officium potius ad Card. Camerarium, Theſaurariumq. generalem referendum putant. Et quàmuis Purpuratus *h* neget, vllum apud nos Præfecti Vrbis ſimulacrum extare, eius tamen ſententiā haud ratam habendam eſſe reor; ſiquidem preeminentiam, iuriſdictionem, facultatem, & priuilegia Gubernatori Vrbis conceſſa ſi rectè conſiderabimus, non obſcurum ipſius Præfecti Vrbis ſimulacrum videbimus. C

i lib. de Magiſtr. Roman. cap. de Præfecto Vrbi. K lib. 6. var. cap. 4.

l locis citatis.

Conſtat enim ex Pomponio Lęto, *i* hunc à Romulo, vt priuatorum diſſidia, cauſaſq. ciuiles tantùm dirimeret, electum fuiſſe; quod innuit etiam Caſſiodorus, *K* dum Præfecturæ Vrbanæ, eiuſq. Officij formulam refert: poſtea verò ad publica iudicia aſcitum, eiuſq. auctoritatem mirum in modum excreuiſſe, ex ijſdem, alijſq. multis auctoribus liquet. Neque ex diuerſitate indumentorum, quibus nunc vtitur Gubernator, à Clamide, & militaribus indumentis, quibus quotidie vtebatur, & ſine quibus ſalutandus non erat Præfectus Vrbi, vt videre eſt apud Caſſiodorum, & Tholoſanum, *l* diuerſitatem iuriſdictionis, & preeminentiæ inter hos conſtituendam exiſtimo: eoquè magis, quia auorum noſtrorum ætate Gubernator Vrbis militaribus induebatur veſtibus, & ornamentis; viſitur enim apud Eccleſiam Beatæ SS. Virginis Mariæ de Pace votiua tabella, in qua quidam B. Murenus almæ Vrbis Gubernator votum ſoluendo, habitum, quo incedere ſolebat, exprimi, ac pingi curauit; eſt autem criſtata galea in capite, ex humeris purpurea, & talatis veſtis, hinc, & hinc ad protendendum brachia inciſa; & hanc loco Clamidis fuiſſe reor, nam & Clamidem ad talos productam fuiſſe ſcribit Bulengerius. *m* D

m lib. 1. de veſtib. Pontif. cap. 11.

Vtq. magis peritorum iudicio ea, quæ inter Præfectum, & Gubernatorem Vrbis intercedat ſimilitudo, ſubijciatur, amborum priuilegia, & preeminentias, illius quidem ex Iuriſconſultorum, & Imperatorum documentis, huius verò ex Summorum Pontificum Conſtitutionibus deſumptas referam. E

Præfecti Vrbi priuilegia, & prærogatiuæ.

n l. 1 in princ. ff de off. Præfect. Vrb.

OMnia omnino crimina, non tantùm ea, quæ intra Vrbem admittebantur, verùm etiam quæ extra eam, non vltra tamen centeſimum lapidem in Italia corrigendi, & puniendi curam ſibi Pręfectus Vrbi vindicauit. *n*

Seruos, qui ad ſtatuas confugerant, vel ſua pecunia emptos, vt manumitterentur de dominis querentes audiebat.

Patronis

patronis egentibus de ſuis libertis querentibus, maximè ſi ægros ſe eſſe dicebant, & optabant à libertis exhiberi, ius reddebat.

Relegandi, deportandique in inſulam, quam Imperator adſignauerat, licentiam habebat.

Seruos de adulterio cum domina accuſatos acritèr coercebat.

De interdictis quoque vnde vi, quod vi, aut clam, audiebat,

A Tutores, & curatores, qui malè in tutela, & cura verſati, grauiori animaduerſione, quàm vt ſufficeret eis ſuſpectorum infamia indigebant, ad Præfectum Vrbi remittebantur, & ne præſtituerentur mancipia tuebatur.

Vt nummularij probè ſe gererent in eorum negocijs, & ijs, quæ prohibita erant, temperarent, curabat.

Cum patronus contemni ſe à libertis dicebat, vel contumelioſum ſibi libertum querebatur, vel conuicium ſe ab eo paſſum, liberoſuè, vel vxorem, vel quid huic ſimile obijciebatur, Præfectus Vrbi adiri ſolebat, qui pro modo querelæ corrigere, aut comminari, aut ſuſtibus caſtigare, aut vlterius in eius pœna procedere iuberet.

Cura carnis, vt iuſto pretio præberetur, Præfecti notio erat, imò & forum ſua-
B rium; ſicuti cæterorum quoque ſiue pecorum, ſiue armentorum, quod ad huiuſmodi præbitionem ſpectabat ad eiuſdem Præfecti ſolicitudinem pertinebat.

Sed & annonariam rationem, & curam Præfecto Vrbi commiſſam à Valentin. & Valent. Imperatoribus habemus in iure ciuili. *a*

Popularium quieti, & ſpectaculorum diſciplinæ inuigilare debebat, ex Caſſiodoro. *b*

Diſpoſitos milites ſtationarios ad tuendam popularium quietem, ac ſibi quid vbique ageretur referendum, habebat.

Et Vrbe, & quauis alia ſolitarum Regionum interdicere poterat.

Negotiatione, profeſſione, aduocationibus, & foro, ſpectaculiſque in perpetuum, & ad tempus interdicebat.

C Et qui illicita Collegia collegiſſe dicebantur, apud Præfectum Vrbi accuſabantur.

Ab argentarijs quoque, vel aduerſus eos in pecuniarijs cauſis adiri poterat, vt plenius hæc omnia ex Vlpiano, & Paulo Iuriſconſultis *c* nota ſunt.

Omnibus præferri dignitatibus, & poteſtatibus, ſine detrimento tamen, & iniuria alieni honoris, voluerunt Valen. & Gratian. Imperatores *d*

De iniurijs factis Senatoribus poteſtatem cognoſcendi dedit Præfecto Vrbi Theodoricus Italiæ Rex, vt apud Caſſiodorum. *e*

Eundemque pacis cuſtodem deſignauit, ne qua in ſpectaculis ſeditionum cauſa naſceretur, vt apud eundem Caſſiodorum. *f*

Candidatos quoque ad ea, quæ priſcus Curiæ Ordo dictabat, recipiendi Præfecti curæ demandabatur, vti loco citato. *g*

D Seditioſos puniendi, quod ad Prætorem vrbanum pertinebat, idem Theodoricus Præfecto Vrbi communicauit. *h*

Et perpetuum fuiſſe honorem, & faſces habuiſſe Præfectum Vrbi, notat Tholoſanus *i* ex eodem Caſſiodoro. *k*

Tandem de Senatoribus iudicare, conſidere ſupra Conſulares viros, nedum intra Vrbem, ſed intra centeſimum lapidem, vt dictum eſt, iudicare, & ex deſignatis ex lege Prouincijs per appellationem cognoſcere, Præfecturæ Vrbanæ muneris, et honoris eſſe, Caſſiodorus *l* tradidit.

Quibus Emmanuel Comnenus Imperator Orientis addit, vt ſi executores teſtamentis dati, quibus pauperes inſtituti ſint hæredes, negligentes fuerint, detur alius procurator ab Imperatore, quòd ſi abſens fuerit, à Præfecto Vrbi, vnà cum Sanctiſſi-
E mo Eccleſiæ Oeconomo ea procurctur diſpenſatio; ex Tholoſano. *m*

Nunquam ſine Clamide ſalutandus erat, vt ſcilicet ſub veſte militari ſemper viſus nunquam crederetur eſſe priuatus; ad ſimilitudinem ſummorum Magiſtratuum carpento vtebatur; Præneſte ludos edebat; Senatoriam dignitatem habebat, vt ex Caſſiodoro idem Tholoſanus *n* affirmat: ſubdens ad rem noſtram, hodie Romæ loco Præfecti eſſe Mareſciallum Vrbis Curiæ Sabellorum, ſeu Gubernatorem; cuius quidem Gubernatoris licèt nonnulla ſummatim referat priuilegia, nos latius eadē proſequendo, vt ſcilicet peritioribus, vt diximus, pateat aditus comparandi cum ijs, quæ de Præfecto relata ſunt, enarrabimus.

a In l. 1. C. eod. tit.
b lib. 1. var. cap. 31. 32. & 33.
c In l. 1. & tota tit. ff de off. Præfect. Vrb.
d in l. 3. C. eod.
e lib. 1. variar. epiſt. 31.
f d. lib. 1. epiſt. 32.
g Epiſt. 41.
h Epiſt. 43. & ſeq.
i in ſyntagm. iur vniu. lib 47. cap. 35. nu 3.
k d. lib 1 var. epiſt. 4 2. Archemidoro Patritio ſcripta.
l lib. 6. var epiſt. 4. in formula Præfecturæ Vrbanæ.
m loco paulo ſup. cit nu. 3. in fin.
n loco cit.

Gubernatoris Vrbis facultates, & priuilegia.

ALmæ Vrbis Gubernator, qui etiam Vicecamerarius dicitur, ſub qua prærogatiua, Vicecamerariatus ſcilicet, primum locum poſt Cardinalem Camerariũ in Auditorio Cameræ retinet, & extra eam omnibus in Vrbe ius dicentibus, Primatibuſquè, ac etiam Imperatoris, & Regum Oratoribus præeſt, & nedum in priuatis, ſed in publicis quoque actibus, etiam ipſo Summo Pontifice præſente, medius inter ipſos Principum Oratores ante Pontificem incedit, vel equitat.

Vtriuſque gladij poteſtatem habet, nec per ſe ſolum, ſed per ſuos quoque Locumtenentes ciuiles, & criminales cauſas contra quaſcomque perſonas, Eccleſiaſticas ſcilicet, & cuiuſuis Ordinis Religioſos cognoſcit. A

Vrbis Romæ quieti, & paci nedum ipſe inuigilat, ſed alijs Romanæ Curiæ iudicibus, vt ipſa quies, & pax conſeruetur, aſſiſtit.

Summariè, ſimpliciter, & de plano, ſola facti veritate inſpecta, de bono, & æquo, velo leuato, etiam ſecundùm voluntatem, & beneplacitum, & quæ Papamet facere pôteſt, reiectis etiam nullitatibus, procedere poteſt.

Contra delinquentes, etiam nulla diffamatione, ſeu infamia pręcedente, nulloque proceſſu, inquirendi, & caſtigandi, & vſque ad vltimum ſupplicium procedendi in facultatibus habet.

Sola citatione domi executa alios iudices præueniſſe dicitur.

Citationes domi exeutæ ac ſi in perſonam præſentatæ eſſent, validæ iudicantur. B

Pęnas ab eo indictas priuatiuè quoad alios iudices exequitur, illaſque ſuo arbitratu auget, & minuit.

Vrbis ſtatutis derogare, bannimenta ſub quibuſuis pœnis promulgare, alia verò quàmuis de mandato Papæ edita declarare, alterare, & interpretari valet.

Appellationes in cauſis criminalibus, aut ciuilibus, ſummam ducatorum decem non excedentibus reijcit.

Cauſę à ſuo tribunali ſine ipſius Pontificis motu proprio auocari nequeunt.

A ſyndacatu tam ipſe, quàm ſui Officiales, & à reddenda ratione de geſtis in Officio ſunt immunes.

Si in capitalibus, & ſanguinis cauſis cognoſcendis, & decidendis ſe ingerat, dũmodo à ſententia per ſe ipſum ſuſcribẽda abſtineat, irregularitatis laqueo nõ innodatur C

Milites ſtationarios ad cuſtodiam atrij, & à quibus ad publicas proficiſcendo actiones, præeundo enſibus, & haſtilibus ferris armatis aſſocietur, habet.

Exploratoribus, qui ſibi quod vbique agitur, referant, vt quietis, ac pacis perturbationibus quanto citius occurratur, publico ſumptu ſtipendiarijs vtitur.

Baroncellus, cæterique executores nulla interpoſita mora nedum ipſius Gubernatoris, ſed ſuorum quoque Locumtenentium mandata exequi tenentur; vt latius videre eſt in Conſtitutionibus Summorum Pontificum, videlicet Iulij II. *a* & Leonis X. *b* ac apud Veſtrium. *c*

Quicquid Gubernator Vrbis aſſerit ſe de mandato Papę feciſſe, aut dixiſſe, nulla hęſitatione credendum eſt, ex Pij V. Conſtitutione, *d* vbi Cherubinus iunior *e* verba hoc idem demonſtrantia, & Breuibus Gubernatorum apponi ſolita deſcribit. D

Ex ijs, quæ hucuſque diximus, ſatis conſtat, Gubernatorem Vrbis publica, & priuata exercere iudicia.

In ijs, quæ priuata iudicia reſpiciunt, Auditorem habet, qui vt plurimùm mercenariorum famulorum, & inſeruientium cauſas dirimit, non ſecus ac Præfectus Vrbis cauſas inter ſeruos, & dominos, inter libertos, & patronos, vt diximus, cognoſcebat. Huius autem Auditoris facultates, & requiſita videnda ſunt in Conſtitutione Sixti V. *f* vbi etiam (exiſtente tunc Gubernatore Mariano Perbenedicto Epiſcopo Maturanenſi, qui poſtea ab eodem Sixto ſacra fuit Purpura donatus) huius tribunalis quoad ciuiles cauſas reformationem habes, quam poſtea reaſſumpſit, & innouauit Paulus V. in ſua generali tribunalium Vrbis reformatione §. 3. E

At ſi quis à decretis, ſeu ſententijs præfati Auditoris ſe grauatum ſenſerit, recurſum ad eundem Gubernatorem habet, qui maioribus impeditus negocijs vt plurimùm alium delegat, & hic iudex recurſus communi vocabulo appellatur.

In publicis verò iudicijs duos habet Locumtenentes certo ſtipendio à Camera Apoſtolica conductos, ſcutorum ſcilicet quinquaginta cuilibet ipſorum menſtruatim ſoluendorum; quibus & alij duo Subſtitutorum nomine, ſcuta vigintiquinque pro quolibet in menſe recipientes, adaucti ſunt.

a Conſt. 28. Bullar. nou. tom. 1. pag. 448.
b Conſt. 8. d. Bullar. pag. 479.
c In pract. lib. 2. cap. 5.
d 107. d. Bullar. tom. 2. pag. 314.
e Schol. 1.
f 72. d. Bullar. nou. tom. 2. pag. 606.

Ipſorum

Ipſorum verò munus, & ſacultates, quid agere, quiduè prætermittere debeant collige ex Conſtit. Pauli III. *a* ſed fuſiùs ex Conſtit. Pauli V. *b*

a 44. §. 3. & ſeq
b 71. aliàs 44. incip. vniuerſi, §. 10. Bullar. nou. tom. 3 pag. 271.

Adſunt & alij quatuor Latrunculatores, vt facilius rei in carceribus detenti ſubijciantur examini, & expediantur, & quandoque etiam extra Vrbem ad conſtruendos, & formandos proceſſus mittuntur.

A Conſtituta eſt quoque Congregatio illa, quam tam enixè exoptaſſe ſuis temporibus exclamat Veſtrius. *c* Hæc autem ſemel in hebdomada die Martis coram ipſo almę Vrbis Gubernatore in eius ædibus celebratur, interuenientibus S.D.N. Papæ, & Camerę Apoſtolicæ Procuratore Fiſcali, ſupradictis Locumtenentibus, & Subſtitutis, & Latrunculatoribus, ac Notario primario tribunalis: ex quo, cum præuia relatione ſtatus cauſarum, ipſi etiam rei per ſe ipſos, ſiue eorum procuratores, & aduocatos audiantur, non mediocritèr ipſarum cauſarum expeditioni conſultum eſt.

c in pract. lib. 6. cap. 5. ſub nu. 6.

Sed & bis etiam in hebdomada, diebus ſcilicet Mercurij, & Sabbati, præeuntibus militibus ſtationarijs, carpento vectus, & iuuenibus ad minus ſex ſub eodem, & vniformi veſtimentorum genere pediſſequo famulatu ſubſequentibus, Pontificem Maximum adit, cumque de negotijs, & cauſis in ſuo tribunali occurrentibus certiorem reddit, & conſulit.

B Querelas etiàm vaſallorum contra ſuos Barones infra quadrageſimum lapidem, qui limes eſt ſuæ iuriſdictionis, Gubernator audit, & dirimit, ſi Veſtrio *d* credendum eſt.

d in pract. lib. 2. cap. 5. nu. 2.

Baculum quoque ligneum ab ipſo Pontifice, ſtatim atque Gubernator electus eſt, receptum ante ſe in publicum prodeuntem per vnum ex familiaribus ſuis geſtare facit Gubernator; hunc autem loco faſcium, quibus Romanorum Magiſtratus vtebantur, & à Lictoribus geſtabantur, ſucceſſiſſe puto: & baculum magis accommodatum Magiſtratibus Eccleſiaſticis, & apertum iuriſdictionis, & iuſdicendi ſimbolum eſſe, multis probat antiquorum exemplis Bulengerius, *e* qui de ſceptro, ſeu baculo Pōtificis agit, & de baculo Epiſcopali: quod etiam Lazarus Bayſr. *f* Liuij teſtimonio *g* de baculo, ſiue ſcipione eburneo loquendo comprobat his verbis, ibi.
C *Maſſiniſſam primum Regem appellatum, eximijſq. ornatum laudibus, aurea corona, aurea patera, ſella curuli eburnea, & ſcipione eburneo donat.* Et à Romanis, cum Reges conſtituerent, ſcipionem eburneum datum fuiſſe affirmat Tacitus; *h ad Ptolomæum miſſus eſt à Senatoribus, qui ſcipionem eburneum, togam pictam, antiquæ Patrum munera daret*: quem quidem eburneum ſcipionem ab eodem Pontifice receptum hodie Senator Vrbis, dum aurea veſte ornatus in publicum prodit, præ manibus habere ſolet.

e lib. 1. de veſt. Pontif. Epiſc. & ſacr. cap. 16. et cap. 32.
f in lib. de re veſtiar. cap. 10.
g in x. ſecundi belli punici.
h lib. 4. annal.

Sed et illam, quam Præfectus Vrbi ſpectaculorum curam habebat, hodie Gubernatorem Vrbis habere apparet, præcipuè in diebus carnis priuij, in quibus præter edicta popularium quietem reſpicientia ab eo promulgata, nemo perſonatus incedere, nec publica ſpectacula edere ſine ipſius licentia valet: et antequam brauiorum curſus de more fiat, comitantibus Senatore, et Conſeruatoribus Cameræ
D almæ Vrbis, nec non Cameræ Apoſtolicæ Procuratore Fiſcali, alijſq. Capitolinis Iudicibus, et Latrunculatoribus, ipſe Gubernator velut omniū anteſignanus per viam latam, vbi prædictus curſus fieri ſolet, equitando primum locum obtinet, & ante ſe familiarem ſuum, quem Alabarderiorum Capitaneum vocant, aliumq. cum ſcipione ſuo præmittit, conſtipantibus nedum militibus ſtationarijs, ſed alijs quoque famulis pediſſequis.

Illud quoque, quod Caſſiodorus *i* refert, à Theodorico Rege mandatum Præfecto Vrbi, vt pantomimos voluptatem populis præſtaturos concederet, & quod Bulengerius *K* ſcribit, videlicet à Prętoribus Vrbis ludos publicos curatos fuiſſe, ad ipſum Gubernatorē Vrbis translatum hodie videmus; quandoquidem nec panto-
E mimi, nec circulatores, quos ciarlatanos vocant, nequeunt abſque ipſius licentia circulationes, ludos, ſaltationes, ſcurrilitates agere.

i lib. 1. var. cap. 32. et 33.
K lib. 1. de theatr. cap. 11. de ludis.

CAPVT XLI.

De Theſaurario Generali. A

HOC nomen Theſaurarij in Eccleſia Dei etiam tunc naſcente receptum fuiſſe patet ex ijs, quæ leguntur de S.Laurentio, qui Eccleſiaſtici Theſauri cuſtos, & diſpenſator fuit: atque hinc factum eſt, vt à ſacro Cameræ Apoſtolicæ Collegio Feſtum S. Laurentij Martyris præcipuè colatur, vt notat Cherubinus iunior. *a*

Sed ad noſtra tempora proximiùs accedendo, Eugenius IV. qui anno 1431. Summus Pontifex renunciatus fuit, in ſua Conſtitutione *b* poſt præfinitum numerum Clericorum Cameræ ad ſeptem, & alia multa ibi ſancita circa tribunal Cameræ Apoſtolicæ, idem *c* formam loquendi, & ſedendi in ipſa Camera præſcribit, & poſt B
Card. Camerarium, auteius ſubſtitutum, qui, vt diximus, regulariter eſt Gubernator Vrbis, Theſaurario locum aſſignat; vtque res melius intelligatur, ipſius Conſtitutionis verba referam. *Omne Collegium, cui Apoſtolici Fiſci incumbit cura, his perſonis concluditur: primum illorum caput eſt Reuerendiſſ. D.Camerarius, tum Reuerendus Theſaurarius; poſt Aſſiſtentes, qui ex Patrum Clericorum Collegio ad ampliorem dignitatem euecti ſunt; poſt eos Clerici ſepté videlicet numero tantùm, vti Sanctiſſimus D.N. Eugenius IV. Pontifex inſtituit &c.* Quibus ex verbis colligimus, poſt Card. Camerarium nullam eſſe in Camera digniorem perſonam Theſaurario, quia ſicut in Cœlo qui Deo proximior eſt, dicitur altius ſedere, *d* ita in terra is magis dicitur honorari, qui prope Principem ſedet, vt notat eadem gloſſa loco cit. Grammat. *e* & Maſtrillus, *f* qui alios citat: & ordinem ſeruandum eſſe C
in ſeſſionibus docet nos Imperator, *g* qui tyronibus locum aſſignat, vt poſteriores ſedeant; & plura etiam congerit Menochius; *h* quod maximè procedit in locis publicis. *i*

Sed ad ipſum Theſaurarij Officium redeundo, quod apud Romanos Quæſtoris erat, vt ait Gellius, *k* & habetur in Pandectis *l* in illis verbis. *Deinde cum ærarium populi auctius eſſe cœpiſſet, vt eſſent, qui illius curam gererent, conſtituti ſunt Quæſtores, dicti ab eo, quòd inquirendæ, & conſeruandæ pecuniæ cauſa creati eſſent &c.* Et antiquiſſimam eſſe Quæſtoris originem teſtantur Vlpianus, *m* Pomponius Lætus, *n* qui etiam plures fuiſſe affirmat: & ſi Cornelio Tacito *o* credamus, viginti Quæſtores creati fuerunt, quàmuis non omnibus inquirendæ pecuniæ munus iniunctum erat, vt videre eſt apud ipſum Pomponium, *p* & Gregorium Tholoſanũ. *q* D
Atque hinc Caſſiodorus *r* officium Quæſtoris fuiſſe ait iuſdicendi, & ornatè loquẽdi, & Lucas de Penna *ſ* exiſtimat, Officium Quæſtoris hodie penes Card. Vicecancellarium eſſe. Videndus eſt etia tex. in d.l.vnic. ff. de offic. Quæſtor. vbi quidam in Prouincia mittebantur, vt Fiſci pecunias, & vectigalia curarent: alij erant Quæſtores à populo creati, qui capitalibus rebus præeſſent, iique appellabantur Quæſtores parricidij, quorum etiam meminit lex duodecim tabularum; *t* alij verò Candidati Principis erant, qui ſolis libris principalibus in Senatu legendis vacabant; de ſecundis loquuntur Caſſiodorus, & Lucas de Penna; *u* Tholoſanus quoque: *x* de prioribus verò eſt textus in l.1.C. de canon.largition. lib 10. vbi hæc leguntur. *Omnem ſummam auri, vel argenti, & reliquarum ſpecierum, quæ ſacris largitionibus ex more penduntur, ſtatim vt exactio fuerit celebrata, ad Theſaurarios vniuſcuiuſque Prouinciæ, vel ad Proximos referri ſub obſignatione Tabularij, cæterorumque, quos ſollicitos eſſe debere præcedentia iuſſa decreuerunt, & theſaurorum Prapoſitis conſignari præcipimus, vt exinde ad ſacrum Comitatum integer omnium titulorum numerus dirigatur.* Sed plura de Theſaurariorum origine docet Chaſſaneus, E
y quem vide.

Hi autem Theſaurarij Prouinciales (quos etiam hodie habemus in vnaquaque Prouincia Status Eccleſiaſtici) Suſceptores (apud nos Exactores, & Commiſſarios caualcantes nuncupatos) nominabant, qui ſi minus idonei erant, Theſaurariorum damno

a Ad conſtit. 13 Eugenij IV. ſchol. 2.
b 13. §. omne Collegium, Bullar. nou. tom. 1. pag 280.
c In §. 5. nihil eſt.
d Gloſ in § aliam. in verb. altiore, Inſt. de bonor. poſſeſſ.
e deciſ. 54. n. 30.
f Tract. de magiſtr. lib. 5. cap. 4. de magiſtratuum præcedentijs, nu. 2. & 3.
g In l. 3. C. de tyronib. lib. 12.
h Conſ. 126. nobiles certè, nu. 1.
i Ad tex. in l. 2. C. de ſtat. & imagin.
k lib. 13 cap. 24 noct. attic.
l In l. 2. §. deinde cum ærarium ff. de orig. iur.
m In l. vnic. ff. de off. Quæſtor. in princ.
n De magiſtr. Roman. tit. de Quæſt.
o Lib. 11. & 16. annal.
p Loco cit.
q Syntag. iur. vniuerſ. lib. 3. cap. 2 n. 12. & 13
r lib. 10. variar. cap. 6. & 7.
ſ In rub. C. de magiſtr. ſacr. ſcrin. & in rub. C. de Quæſt. lib. 12.
t In l. 2. §. Quæſtores conſtituebantur, ff. de orig. iur.
u Locis cit. & in l. neminem, nu. 2. C. de decur. lib. 10. & in l. omne, nu. 2. C. de potet. bonor. ſublat. eod. lib. 10.
x In ſyntag. iur. vniu. lib. 47. cap. 25 nu. 7 & cap. 28. nu. 7.
y In cathal. glor. mund. par. 6. conſider. 18.

damno cedebat. *a* Qui quidem Suſceptores, ſeu Exactores per annum tantùm, vel ad ſummum per biennium huiuſmodi munere fungi poterant, ne ſcilicet in continuata vexandorum Prouincialium poteſtate, velut concuſſionum dominatione permanerent: eſt textus videndus; *b* & facit etiam alter textus. *c*

A Quòd ſi horum quiſpiam vetito, & temerario auſu exactionem exercere audebat, hunc Prouinciæ Moderatori correptum ad Theſaurarium generalem remittere ſub fida cuſtodia licebat. *d*

Pecuniæ verò exactæ diù penes ipſos exactores manere minimè debent, ſed ſtatim quodcumque à prouincialibus fuerit exolutum, ſacris theſauris inferatur. *e*

Solutio autem illi facienda eſt, qui tempore ſolutionis exactor erat, non ei, qui fuit, quando facienda erat ſolutio, & ab Officio remotus fuerat, vt notat Bartolus, *f* & ibi Lucas de Penna aduertit, nouos Exactores teneri nedum ad exactionem tributorum intra annum ſui Officij debitorum, ſed etiam ad reliqua, ideſt reſidua præteritorum. Quòd ſi ſoluere volente dicti Suſceptores recipere neglexerint, debitor ipſe liberatur, & Suſceptor in duplum Fiſco inferre cogitur, ex textu iuris ciuilis; *g* ad cuius textus intellectum vide Lucam de Penna, *h* qui plura congerit de oblatione debiti facta creditori, an, & quando debitor cenſeatur

B liberatus: ſed quoad tributorum exactionem, & negligentiam Suſceptorum, vide omnino Caſſiodorum. *i*

Sed quo ordine, quibuſque modis procedendum ſit ab ipſis Suſceptoribus, ſiue Exactoribus in exigendis oneribus Cameralibus, & fructibus locorum montium, ſancitum eſt ab Eminentiſſ. Card. Camerario. At ſi plura de Quæſtoribus, ſeu Theſaurarijs prouincialibus cognoſcere cupis, vide Tholoſanum, *k* & huc etiam pertinere videntur, quæ ſcribit Ioannes de Platea, *l* qui horum Agentium Officium deſcribens, Exactores Camerales deſcribere videtur.

Nunc autem ad ipſum Cameræ Apoſtolicæ generalem Theſaurarium redeundum eſt, ad cuius ſublimitatis ſollicitudinem totius minoris laterculi, ideſt ſcrinij (vt

C exponit Alciatus *m*) cura pertinet, vt Theodoſius Imp. ait. *n*

Quæ quidem cura licèt in totum, vel in partem ad Magiſtrum militum aliquando deuoluta eſſet, ipſe tamen Theodoſius Imperator, *o* vetuſti temporis more renouato, omnes minoris laterculi dignitates illuſtri viro Quæſtori ſubeſſe voluit: & ex textu mox adducto duo præcipuè colligenda videntur; primum eſt, Theſaurarios prouinciales, quos minoris laterculi nomine appellat, habere dignitatem; ſecundũ eſt, Theſaurarium generalem eſſe virum illuſtrem, habere culmen iudicij, & ampliſſimæ ſedis adminiſtrationem; vt in iure ciuili; *p* & videndus quoque eſt Chaſſaneus. *q*

Sed reliquamus iam vlterius veterum inueſtigare monumenta, & ad hæc noſtra accedamus tempora. Et quàmuis Theſaurarij generalis munus circa bona tempo-

D ralia verſetur, nec requiratur; vt Clericali charactere ſit inſignitus, ex quo Nicolaus de Vbaldis, *r* qui Rotæ Romanæ Auditor ante annos 160. pluſuè minus fuit; & Quintil. Mandoſius, *ſ* qui parentum noſtrum ætate in Romana Curia Aduocatus fuit, dixerunt, ſe vidiſſe Theſaurarij, Præſidentis, & Commiſſarij Cameræ Officia in laicales perſonas a Summis Pontificibus collata. Verùm hodie licèt eorum opinio verificari poſſet in Præſidente, & Commiſſario Cameræ, in Theſaurario tamen generali aliter dicendum puto; & moueor

Primò, quia in ſupra citata Conſt. Eugenij IV. *t* Reuerendum Theſaurarium appellat, quod quidem attributum ſolis Clericis tribuendum vſu receptum eſt, vt de ſe patet.

Secundò quia verus ipſius Pontificis familiaris eſt Theſaurarius generalis, vt in

E Conſtit. Cæleſtini III. *u* Imò familiaribus ipſis præpoſitum eſſe innuit Card. Papienſ. *x* dum Federici Imperatoris huius nominis III. in Vrbem ingreſſum recenſet.

Tertiò quia habitum verè Clericalem violaceum Prælatitium, cum ſuperpelliceo, ſiue, vt dicunt, Rocchetto, & Cappa, ad inſtar Epiſcoporum defert; imò ante omnes Epiſcopos, Archiepiſcopos, Primates, & Patriarchas immediatè poſt Auditorem Cameræ in Capella Pontificis, ipſiuſque Pontificis præſentia, alijſq. publicis functionibus, excepta Camera, vbi ante ipſum Auditorem ſedet, &

ince-

a l. 2. C. de ſuſceptor. lib. 10. & l. 1. in fin. C. de execut. & exact. lib. 12. ibi, & ſuo periculo ré peragant, & impleant vniuerſam.

b In l. 4. verſ. non perpetui, C. de ſuſceptor.

c In l. ſiue, §. quod ſi exacto, C. de execut. & exact. lib. 12.

d l. contra, C. de execut. & exact. & l. fin. in fin. C. de ſuſceptor.

e l. diu, C. de ſuſceptor.

f l. ſuſceptores, C. de ſuſceptor. lib. 10.

g l. 1. C eod. tit. de ſuſceptor.

h nu. 2. & ſeqq.

i lib. 12 variar. cap. 10. incip rationum publicarum.

k Syntag. iur. vniu. lib. 3. cap. 2. à nu. 12. vſq; ad finem cap.

l In rub. de Agentib. in reb. lib. 12.

m lib. 1. prætermiſſorum.

n In l. 1. C. de off. Quæſtor.

o l. 2. C. de off. Quæſtor.

p l. fin. C. de execut. & exact. lib. 12.

q In cathal glor. mund. par. 6. conſid. 18. in princ. & alibi.

r In tract. de ſucceſſ. ab inteſt. Cleric. regul. in verb. finita candem, nu. 22. verſ. vnde ego conſiderabam,

ſ In ſua gloſ. facult. Regent. §. volentes, in verb. Camerariatus.

t 13. § 3.

u 1. Bullar nou. tom. 1. pag. 309.

x In ſuis comm. lib. 7. in princ.

Digitized by Google

a 100. §. 3. Bullar nou.tom. 2. pag. 670.

incedit, vt in Conſtitutione Sixti V. *a* Abſurdum verò videretur, ſi laicus principalioribus in Eccleſia Dei Digniraribus præponeretur Nec dicarur. etiam Gubernatorem Vrbis eſſe laicum, & tamen ſupradictis omnibus Dignitatibus, ac ipſimet Theſaurario præcedere; quia reſpondetur, hoc non prouenire ex perſona, ſeu Officio ipſius Gubernatoris, ſed ratione perſonæ Camerarij, cuius ipſe vices gerit, vt notat Card. Tuſcus; *b* & colligitur ex Bulla Iulij II. *c* & Leonis X. *d*

b in ſuis concluſ. in verb. Cancellarium.
c 18. §. 6. bullar. nou. tom. 1. pag. 448.
d 8. §. 1.
e 100. §. 46. 47. & 48. Bullar. nou. tom. 2. pag. 673.

Quartò Penſiones vſque ad ſummam ducatorum mille auri de auro transferre potest; de rebus Eccleſiaſticis acquiſitis teſtandi facultatem habet; literas Apoſtolicas pro ſe, Vicetheſaurario, Locumtenente, & duobus familiaribus gratis expedire poteſt, vt in Conſt. Sixti V. *e* Hæc autem priuilegia, niſi Theſaurarius ſit Clericus, fruſtra videntur conceſſa. A

f c. quanquam, 2. q. 7 Roman. in ſermon. ſeu conſ. vlt nu. 19.
g arg. tex in c. cũ in cunctis. de elect.
h in l. fin. C. de tyron. lib. 12.
i 50. §. 15. Bullar. nou tom. 2. pag. 5?2.
K Conſt. 100. bullar. nou. tom. 2. pag. 670.

Theſaurariatus Officium aut per mortem, vt annis proximè elapſis in perſonam D. Conſtantij Patritij contigit; aut per promotionem ad Cardinalatum vacat; cum igitur adeo proximus ſit Cardinalitiæ Dignitati, cuius nulla maior (Pontificem excipe) in Eccleſia Dei reſpectu adminiſtrationis, *f* vtique neceſſarium videtur, Theſaurarium Clericum eſſe debere, ne ſcilicet ab vno extremo ad aliud ſine medio aſcendiſſe dicatur, vt in iure canonico *g* habetur; & optimè de iure ciuili, *h* vbi Imperator hæc ait. *Nec enim patimur quemquam celſiorem gradum obtinere, niſi cui & laborum aſſiduitas, & ſtipendiorum prolixitas ſuffragatur:* ſed apertis etiam verbis legimus in Conſtitutione Sixti V. *i* dicentis. Ne quis vllatenus ad Cardinalatus honorem aſſumi queat, niſi qui antea clericali charactere inſignitus, & in quatuor minoribus Ordinibus conſtitutus, per annum ſaltem habitum, & tonſuram geſtauerit clericalem. B

l 13. bullar. nou. tom. 1. pag. 279.
m 1. eod. bullar. pag. 309.

Er quàmuis ab ipſo Sixto V. Theſaurariatus Officium ſupra modum fuerit illuſtratum, *K* & vſque ad Cardinalatus Dignitatem euectum, quem poſtea alij quoque Pontifices ad hæc noſtra tempora ſequuti ſunt, noua tamen inſtitutio non fuit; nam Alexander Farneſius Cameræ Apoſtolicæ, & Alexanderi Papæ VI. Theſaurarius generalis fuit, & ab hoc Pontifice Cardinalis creatus tandem ad Pontificatus apicem peruenit, vt apud eos, qui eius vitam conſcripſerunt, videre eſt. Atque antiquiſſimum eſſe Theſaurarij Officium, ex lectura Bullæ Eugenij IV. *l* apparet; & eſſe ipſius Pontificis familiarem habes in Conſtitutione Calixti III. *m* C

n in d. Conſt. 100.

Sed iam de iuriſdictione, & facultatibus Theſaurarij generalis dicendum eſt; quæ licèt in multis diuerſorum Pontificum Conſtitutionibus contineantur, omnes tamen in vnum collegiſſe videtur Sixtus V. *n* qui poſt electum in Theſaurarium generalem anno 1590. R. P. D. Bartholomæum Cæſium Romanum, quem poſtea Clemens VIII. Cardinalem creauit, prærogatiuas, & facultates infraſcriptas eidem conceſſir.

Locum in Camera Apoſtolica, in Capella Pontificis, & alijs actibus, vt ſupra narratum eſt, aſſignauit. §. 3.

In Signatura gratiæ coram Pontifice celebrari ſolita intereſſe poteſt, & locum habet §. 4. D

De locationibus, quas vocant affictus Cameræ Apoſtolicæ, Pontificem Maximum conſulendi, eiuſq. beneplacitum requirendi facultatem habet. §. 6.

Pro penſione domus ſcuta 200. victum quotidianum pro ſe, & octo famulis aſſignantur. §. 7.

Spoliorum bonorum vacantium, reddituum Beneficiorum literis Apoſtolicis non expeditis perceptorum, illicitæ negociationis, relictorum illegitimis contra formam Bullæ Pij V. malè acquiſitorum, relictorum à Religioſis extra clauſtrum degentibus, acquiſitorum ex fructibus Eccleſiaſticis, de quibus legitimè diſpoſitum non ſit, bonorum non reſidentium, fructuum Beneficiorum reſeruatorum pro tempore, quo vacant, & malè perceptorum cognitionem, cum facultate etiam procedendi ex Officio contra exemptos, conceſſit; à § 8 vſque ad 22. E

Officiales Cameræ, vt computa, & rationes reddant, teſtes vt examini ſe ſubijciāt cogere, ſpoliorum occupatores coercere, eodemq. eius arbitrio vendere, delinquentes in præmiſſis punire, & cum illis componere poteſt. à §. 23. vſque ad 28.

Spoliorum cauſas cum annexis, et connexis à quibuſuis iudicibus auocare, et priuatiuè quoad omnes cognoſcere, et ſummariè procedere; à Nunciorum, Collectorum, aliorumuè ſententijs ſuper præmiſſis latis appellationes interpoſitas ipſi tantùm Theſaurario committendas eſſe, à ſuis verò ſententijs deuolutiuè tantùm, et

non

non retardata exequutione, appellari poſſe conceſſum, & reſpectiuè permiſſum, eſt; à §. 29. vſque ad 34. ac etiam in §. 38. & 39.

Ceſſiones, & reſignationes locorum montium admittit, eademq; vendit, literas patentes ſuo ſigillo munitas expedit, Secretarios, Capellanos, Ratiocinatores, alioſq. Miniſtros, & Officiales ad nutum eligere, & remouere valet; §. 35

Ciuitatis Terracinenſis introitus curat, illamq. reparandi, & ſalubriori loco reædificandi licentiam habet. §. 36. A

Sortes, quas loctos vocant, ſoluta Cameræ rata, & portione ſibi benè viſa, ac ſibimet Theſaurario decima, permittit §. 37.

Notarium proprium ex ijs, qui tribunali Cameræ Apoſtolicæ ſeruiunt, ad cauſas coram ſe vertentes, quæuè vertere quoquo modo poſſunt, eligit, ac deputat. §. 40.

Inſtrumenta ſuam iuriſdictionem concernentia, ſi quis habeat, vt illa edat, ſibiq; tradat, compellere poteſt. Prædictorum omnium prouentuum decimas percipit.

Bannimenta in præmiſſis promulgat. Cameræ debitores ad ſoluendum cogit. Proprio ſigillo vtitur, eiuſq. emolumenta percipit, vt à §. 41. vſque ad 45. d Conſt. 100. Sixti V. vbi Cherubinus iunior duas excitat quæſtiones, eaſdemq. ſoluit. B

Prima eſt Theſaurarius generalis ſi quid cum pecunijs Cameræ acquirat, non ſibi, ſed Cameræ acquirit, vel ad pretium rei acquiſitæ tenetur; exemplo Eccleſiæ, militis, & minoris, quibus tutor (quàmuis proprio nomine negocietur pecunias minoris) acquirit, vt habetur in iure ciuili, *a* & dixerunt Baldus, *b* Peregrinus, *c* & optimè Rota, *d* quæ loquitur in Depoſitario rei frumentariæ à Communitate deputato, vt non poſſit vti pecunia deſtinata ad d. vſum, nec in aliam rem conuertere: videndus eſt Petrus de Auendag. *e* & nos dicemus infra ſuo loco latius.

Secunda quæſtio, & ſolutio eſt. Theſaurarius, qui ſuper aliquo ſpolio fecerit inuentarium, exequutionem, ſequeſtrum, vel quid ſimile, niſi pretium inde redactum fuerit, decimas habere non debet, ſed ad ſucceſſorem pertinent: ratio eſt, quia de verè exactis tantùm debetur decima, vt in facti contingentia deciſum habes in Camera coram Reuerendiſs. D. Tudertino anno 1589. in cauſa Pariſani Subcollectris in Regno Hiſpaniarum; & in alia coram R. P. D Matthæio 23. Martij 1605. vertente inter Ginum Capponium Theſaurarium Prouinciæ Marchiæ, & Eminentiſs. D. Card. Tabernam eiuſdem Prouinciæ Legatum. C

a l. ſi vt propo-nis, 8. C. de eci vend.
b in l. ſi cum ſeruum. 2?. ff. ſi cert. petat.
c de iure F. ſci, lib. 6. tit 3. n. 1?.
d coram Ludouiſio decis. 105.
e in tract. de exequen. mandat. 2. par. cap. 10. nu. 33. & ſeq.

Et hinc etiam reſultare videtur deciſio contra quoſdam Commiſſarios à ſacra Congregatione Boni Regiminis quandoque tranſmiſſos ad exigendum credita antiqua, & reſiduata Communitatum, cum aſſignatione decimi eorum, quæ exiguntur, nempe decimas iſtas ex illis tantùm pecunijs percipiendas, quæ realitèr, & cum effectu fuerint exactæ. Et ideo non eſt tolerandus abuſus ab iſtis Commiſſarijs introductus capiendi decimas etiam illarum pecuniarum, quæ (licèt deſcriptæ, ſequeſtratæ, vel forte ſuper quibus executiones factæ fuerint) nondum tamen in arca Communitatum reconditæ ſunt, ex iuribus ſupradictis. Quas autem habere debeant qualitates huiuſmodi Commiſſarij, docet Franc. à Ponte *f* poſt Auendag. *g* qui loquitur de ratione exigenda ab iſtis Commiſſarijs, & exactoribus redditumm Vniuerſitatum. D

De Commiſſarijs verò ſpoliorum, & ad ſpolia, decimaſquè, & alia Cameræ Apoſtolicæ regalia exigenda deputatis, quid ſeruare ipſi debeant, videnda eſt Conſtitutio Pauli V. *b*

Amplas quoque facultates habet D. Theſaurarius generalis in locationibus, venditionibus, & conceſſionibus Cancellariarum ciuilium, & criminalium in tota Eccleſiaſtica Ditione exiſtentium, vt à quocumque quantumuis exempto, & priuilegiato (cauſa oneroſa tantùm excepta) auocandi, & auferendi, & quibuſuis idoneis notarijs locandi, & diſponendi, ac præmiſſorum occaſione Cameræ Apoſtolicæ bona obligandi; quàmuis, vt magis ſibi præcaueat, antequam ad præmiſſorum determinationem deueniat, aſſoleat ipſe D. Theſaurarius chirographum Summi Pontificis habere, quo ſibi locationes, & venditiones prædictas fieri præcipiatur. E

f de poteſt. Proreg. tit. 10. cap. de donis, & expenſ comm. nu. 5. & 6.
g in tract de exeq. mand. par. 2. cap 10. nu. 30 & ſeq
h 71. §. 14. de Commiſſarijs, nu 4. Bullar. nou. tom. 3. pag. 272.

Lites verò, & controuerſias in præmiſſis occurrentes ſimpliciter, & de plano, omni, & quacumque appellatione remota, cognoſcit, decidit, & terminat. Emptoreſq. dictarum Cancellariarum in pacifica poſſeſſione manutenere vnà cum generali eiuſdem Cameræ Auditore in ſolidum, & eorum quilibet facultatem habet, vt videre eſt in Conſtit. Pij IV. *i*

i 83. & in alia ſeq Bullar nou. tom. 2. pag. 113. & 118

Latas

Digitized by Google

Latas quoque habet habenas circa locorum montium Romanæ Curiæ erectiones, ampliationes, reſignationes, reductiones, ſuppreſſiones, & extractiones, & alia huiuſmodi; quibus tamen in rebus vigore chirographi, & ſpeciali ſummi Pontificis mandato, vt plurimùm procedit.

Vtq. maturiùs in re tanti momenti, in qua nedum priuata, ſed publica quoque verſatur vtilitas, magna animi circumſpectione, vt par eſt, procedatur, in ædibus ipſius D. Theſaurarij ſtatis diebus, plerumque die Iouis, interuenientibus nonnullis Cameræ Apoſtolicæ Clericis, Præſidente, Fiſci Aduocato, Commiſſario, aliiſq peritis in arte viris, Congregatio celebratur iuxta Sanctionem ſel. rec. Pauli V. quæ incipit, inter cæteras, die 4. Aprilis 1615. Pontificatus ſui 10. exiſtente tunc Protheſaurario D. Iacobo Card. Serra, editam, vbi multa ad hanc Montium Romanæ Curiæ materiam ſcitu quidem digna leguntur: & nos quædam magis latè dicemus, vbi de Agente generali Communitatum Status Eccleſiaſtici, eiuſq. munere alibi pertractabimus. A

Cũ autem ſel. rec. Clemens VIII. Congregationem egregiorũ virorum ſuper bona etiam ſeudalia, & iuriſdictionalia Baronum Status Eccleſiaſtici, qui ære alieno cum diuerſis creditoribus contracto ſatisfacere minimè curabant, inſtituiſſet, vt in eius Conſtitutione, *a* qua ſancitum habes, vt expeditis per creditores Baronum mandatis executiuis à iudicibus Romanæ Curiæ, hæc in ipſa Baronum Congregatione exhibeantur, quæ quidem Congregatio nomine Cameræ ad commodum creditorũ dicta mandata ſuper illorum Caſtris exequi facit, & ſtatim Baronum iuriſdictio ceſſat. Elapſo menſe pro Caſtrorum ſubhaſtatione proponit edicta, & abſque impenſa plus offerenti concedit, & adiudicat. Pretium inde redactum creditoribus conſignari mandat. Non reperto oblatore, ipſi Cameræ pro pretio æſtimando fit adiudicatio, vt creditoribus ſatisfiat. B

a 41. *iuſtitiæ ratio*, *Bullar. non. tom. 3. pag. 55.*

Et idem ordo ſeruatur, ſi Barones ſuper fructibus, & reſponſionibus Caſtrorum Montes Romanæ Curiæ erexerint, ſub certo tempore extinguendos, nec ſtatuto tempore extinxerint, aut fructus ſoluerint, aut alia in erectione dictorum Montium promiſſa non adimpleuerint.

Executiones verò, venditiones, & alienationes prædictæ fiunt ab hac Congregatione, non obſtantibus fideicommiſſis, primogenituris, & prohibitionibus quibuſcumque; ſiquidem his omnibus derogatum eſt, & eorum loco alia bona libera eorundem Baronum ſupponuntur. Si quid ex pretio ſupereſt, in emptionem bonorum ſtabilium erogatur. C

Caſtra verò ſi à Camera emantur, Bullæ Pij V. *b* de non infeudandis, nuncupatæ, minimè ſubijciuntur, vt plenius videre eſt in præcitata Conſtit. *c* Clementis VIII. Qui huius Congregationis Præfectum conſtituit Eminentiſs. D. Bartholomæum Cæſium S. Mariæ in Porticu Diaconũ Cardinalem antea Theſaurarium; additis Tiberio Ceraſio Cameræ Apoſtolicæ Clerico, Paulo Coperchio Fiſci, & Cameræ Aduocato, Paulo AEmilio Zacchia Commiſſario generali, & Rodulpho Bonfiolo Senatore Bononienſi. D

b 35.
c 41.

Quæ quidem Congregatio hodie quoque ſtatis diebus celebratur in domo D. Theſaurarij generalis, interuenientibus ijs, qui in prænarratis Officijs ſucceſſerũt, iiſdemq. facultatibus vtuntur. Et cum de validitate, & facultatibus huius Bullæ, ſeu Congregationis Baronum aliquando dubitatum eſſet in cauſa Sabinen. Caſtri Montis Rotundi, ſel. rec. Paulus Papa V. particularem Congregationem ordinauit, quæ celebrata fuit die 27. Nouembris 1617. coram bo. me. Card. Lancellotto, in eaq. interfuerunt bo. me. Monterentius tunc Vrbis Gubernator, Conſtantius Patritius tunc Theſaurarius, R. P. D. Coccinus Rotę Decanus, R. P. D. Pamphilius (hodie Summus Pontifex Innocentius X.) eiuſdem Rotę Auditor, bo. m. Archiepiſcopus Sanuitalis Camerę Clericus, Eminentiſs. nunc Card. Biſcia tunc & ipſe Clericus Camerę, Ioannes Baptiſta Spada Fiſci, et Camerę Aduocatus, et Hortentius de Rubeis eiuſdem Camerę Commiſſarius; in qua quidem Congregatione pręter alia ſcitu digna hęc deciſa fuere. Bullam Baronum eſſe generalitèr intelligendam, quia loquitur generalitèr de omnibus, et quibuſcumque Caſtris, et alijs bonis immobilibus quorumcumque Baronum cuiuſcumque ſtatus, gradus, conditioniſq. ſint. Comprehendere nedum maiores, ſed etiam minores, pupillos, mulieres, et S. R. E. Cardinales, Camera Apoſtolica tantùm excepta. Hęc Bulla dicitur realis, quia principalitèr diſponit circa rem, et de perſonis non facit mentionem, E

niſi

niſi in conſequentiam, & eorum iuribus derogando, nec dicitur pœnalis, & diſponit circa materiam, in qua minores, vel alij non ſunt priuilegiati. Hæc Bulla comprehendit nedum caſus futuros, ſed etiam præteritos, & ante Bullam. Derogat etiam regulæ de iure quæſito non tollendo. Item comprehendit ſucceſſores ex quocumque titulo in bonis Baronum. Exequitur mandata relaxata nedum in vita debitorum, ſed etiam poſt eorum mortem. Et cum die 8. Februarij 1627. hæc eadem
A cauſa Sabinen. Caſtri Montis Rotundi diſcuſſa eſſet in Rota Romana coram R. P. D. Coccino Decano, fuerunt reaſſumpta ferè omnia motiua contenta in præcitata Congregatione, & magis diſtinctè procedendo, fuerunt diſcuſſæ quinque inſpectiones, in quibus elucidantur facultates, & diſpoſita in hac Bulla Baronum, viden.

Et quoniam in ſæpe citata Conſtitutione *Sixti V.* *a* data eſt D. Theſaurario facultas compellendi Officiales Reuerendæ Cameræ, vt rationes reddant; in hac quoque redditione rationum conſtituta eſt Congregatio in ædibus eiuſdem D. Theſaurarij celebranda vt plurimùm die Lunæ. Et quamuis in Conſtitutione Pij IV. *b* dicatur huiuſmodi ſolidationes fieri debere in domibus Clericorum, hodie tamen vſu receptum eſt, vt coram, & in domo ipſius Theſaurarij fiat, interuenientibus
B nonnullis ex ipſius Cameræ Clericis, Præſidente, & Commiſſario generali: qui quidem vſus in ipſa Sixti V. poſteriori Bulla, ni fallor, fundamentum habet; ſiquidem ante illam Theſaurarij generales nec Romanæ Curię Prælati, nec aliqua in dignitate conſtituti, ſed viri priuati, & mercatores erant; quamobrem rectè quidem coram dignori, & antiquiori Cameræ Apoſtolicæ Clerico celebranda erat Congregatio. Cum autem ipſe Pontifex Sixtus V. adeo ſplendentibus decorauerit priuilegijs, & facultatibus Theſaurarium generalem, & ad imitationem Octauiani Cęſaris, qui ab Vrbe condita 720. duos Prętorios viros publici ærarij adminiſtratores pręfecit, vt teſtatur Dion, *c* & ex noſtris Tholoſanus, *d* Eminentiſſimum Cardinalem Camerarium, ac Theſaurarium generalem Camerę Apoſtolicę Aerario pręfecit; ipſe verò Cardinalis Camerarius grauioribus detentus negocijs, his vacare mi-
C nimè valeat, ad ipſum Theſaurarium deuoluenda erat cura potiſſima ipſis Aerarij, & ratione dignitatis, ac preeminentię coram eo Congregatio prędicta celebranda erit.

Quomodo autem pręfata computorum redditio concipienda ſit, ſancitum habes à Pio IV. *e* videlicet. Omnes, & ſinguli Theſaurarij, Depoſitarij, Commiſſarij, & alij quicumque rerum, & pecuniarum Camerę Adminiſtratores, & exactores, rationes, et computa vera eſſe, nec habere diuerſa iurate omnino tenentur; & ſi pręſentes in Vrbe, nec legitimè fuerint impediti, per ſe ipſos, non autem per procuratores iurent, at ſi abſentes, & legitimè impediti, procurator cum ſpeciali mandato admittatur; ſi verò in Vrbe ſit principalis legitimè impeditus, tranſmittatur ad eum notarius, qui ſimile iuramentum ab eo coram teſtibus recipiat, et publi-
D cum conficiat inſtrumentum. Si verò quis ex ſupra narratis integra computa non exhibuerit, vltra periurij reatũ, excõmunicationis quoque, et falſi, ac dupli cuiuſuis partitę pœnam incurrere ſanciuit Paulus III. *f* vbi Cherubinus iunior notat pręmiſſa procedere nedum in partitis omiſsis, ſed etiam in duplicatis, et ita fuiſſe iudicatum in Camera die 5. Iunij 1606. contra Tiberium Ceulum ipſius Camerę Depoſitarium. Rationes, & computa vt ſupra iurata notarius ad calculatores, ſeu ratiocinatores Camerę ſtatim deferat, vt inde ad Pręſidentem, ac Theſaurarium generalem ab ipſis ratiocinatoribus deferantur, et celeritèr diſcutiantur. §. 36 Cum verò D. Theſaurarius generalis dictam computorum ſolidationem aggredi voluerit, eius notarius ſchedulam in officio omnibus videndam exhibet, videlicet. *Die* 18. *Februarij* 1653. *erit Congregatio Computorum in Domo Illuſtriſſimi* D. *Theſaura-*
E *rij*. Et nihilominus per particularem nuncium omnibus, qui adeſſe debent, inſinuatur. Ab ipſis verò Adminiſtratoribus computa ſolidare volentibus citandus eſt omnino Reu. D. Commiſſarius generalis Cameræ Apoſtolicæ ad intereſſendum d. ſolidationi; ipſo enim abſente hoc expleri nequaquam poteſt; tenetur tamen ipſe Commiſſarius adeſſe ſub pœna priuationis officij, vt latiùs in §. 37. Omnes verò rerum Cameræ Conductores, aliorumque iurium Adminiſtratores, et pecuniarum exactores librum corio, vel membrana coopertum habeant, in quo aliquibus

a 100. *a* §. 23. *vſque ad* 28.

b 87. §. 37. *Bull. nou. tom.* 2. *pag.* 122.

c lib. 43. *hiſtor. circa fin.*

d in ſyntag. iur. vniuerſ. par. 1. *lib.* 3. *cap.* 2. *in fin.*

e d. Conſtit. 87. §. 35. & *ſeq.*

f Conſtit. 40. *Bull. nou. tom.* 1. *pag.* 679.

ex primis folijs albis relictis, facultatum literas, mandata, atque reſcripta quæcumque, contractus denique ipſos ad verbum, quibus huiuſmodi curæ, et exactioni præpoſiti fuerint; adminiſtrationem ipſam geſſerint, transcribere, & deinde rationes ipſas modo, & forma infra dicenda conſcribere, & conſcriptas edere teneantur. Qui liber poſtea à notario recipiatur, & primo ſolio albo nomina adminiſtratorum, genus adminiſtrationis, rationum qualitas, temporis ſpatium, quo redduntur, iuriſiurandi ſubſtantia breui compendio inſcribantur. Theſaurarius verò, & Cameræ Præſes quod à Clericis Iudicibus in ipſis rationibus animaduerſum fuerit, annotare, annotationeſquè manu propria ſubſcribere debent, vt in §. 38. Harum autem iuſtificationes rationum in eodem, ſi id commodè fieri poterit, ſin autem in alio libro, ab eo, qui illas redditurus eſt, regiſtrentur, literæ verò, ac mandata Cameralia quæcumque, fides, & instrumenta, ac reliquæ omnes ſcripturæ ad rem pertinentes reſcribantur ad verbum, & ad earum ſingulas ſingulæ rationes, & particulæ, ſeu partitæ referantur, adiecto vnicuique eorum folio, nec non citato eiuſdem libri chartarum numero, quo iuſtificatio quælibet deſcripta fuerit. Et hic liber priuſquam in Camera Apoſtolica vnà cum altero proferatur, ab ipſo Cameræ Ratiocinatore legatur, & cum originalibus ſcripturis, ſi rationem reddens eas penès ſe retinere voluerit, diligentèr conferatur. Collatione autem facta, & ſcriptura fideli reperta, id manu propria confirmet, tam in libro iuſtificationum, quàm in quauis ipſarum partitarum, his verbis. *Cum originali &c.* in ſcripturis verò originalibus à tergo illarum. *Cum regiſtro concordant.* nomenquè proprium ſubſcribat, vt in § 39. libri quoque præfati rationum, eorumquè ſingulæ partitæ tam dati, quàm accepti, perſonas, cauſas, locum, annum, menſem, diem, & ſummam, adeo claros, & diſtinctos habeant, vt qualis, quantuſquè ſit introitus, & exitus omnibus innoteſcat; quod etiam in iure *a* cautum reperies: & videndi ſunt Garzias, *b* Munnoz de Excobar *c* Perrus de Auendag. *d* In qualibet exactione commiſſa præponatur taxa, deinde ſcribatur quantitas exigenda, & à quibus vt hinc fiant omnibus perſpicui omnes ipſius Cameræ introitus, & ſciat debitor quid ſibi ſoluendum ſit; poteſt enim, qui ad ſoluendum collectas requiritur, petere ab officiali, vt oſtendat ſibi librum, ne ſcilicet indebitè grauetur, ex iure ciuili, *e* & Corſetto. *f* Vbi verò factæ ſint ſolidationes modo præmiſſo, in Archiuo Cameræ Apoſtolicæ ſeruandæ locantur. Omiſſa verò forma iam ſupra præſcripta, nec libri ſunt admittendi, nec vllam fidem faciant. Miniſtri autem ſi minus legalitèr præmiſſa peregerint, grauiſſimis mulctantur pœnis, vt à §. 40. ad 44. Inſuper rationum redditio (quàmuis adminiſtratio longiori tempore conceſſa fuerit) ſingulo quoque anno in fine, vel in principio ſequentis facienda eſt, ſub pœna ducatorum mille, & ipſius adminiſtrationis priuatione, in §. 45. & faciunt iura ciuilia. *g* Neque à præmiſſa rationum redditione eximuntur ipſemet Illuſtriſſimus D. Theſaurarius generalis, alijquè Summi Pontificis, & Romanæ Curiæ Magiſtratus, vt in §. 46.

A (margin, beside "poris ſpatium") B (beside "feratur") C (beside "qualibet exactione") D (beside "uilia")

Et quoniam vt rationes rectè diſpungantur, & calculentur, neceſſaria eſt ratiocinatorum, ſeu calculatorum opera, vt ſcribit Munnoz. de Excobar. *h* ideo idem Pontifex Pius Quartus hac eadem Conſtitutione *i* Ratiocinatores, ſeu Calculatores Cameræ vnà cum Subſtituto ab ipſis Dominis eiuſdem Cameræ Clericis conſtitutos approbauit, certamquè legem per eos obſeruandam præſcripſit, vt in dicto §. 48. & alijs ſeqq. Ex quibus etiam cognoſcere poteris, quid agere debeant, & circa quæ verſetur prædictorum Ratiocinatorum officium, & munus: quod quidem cum ſit magni ponderis, & momenti priuſquam ad illius exercitium admittantur, iureiurando adſtringi, & idoneè cauere debent, ſe rectè, fideliterquè executuros omnia, & ſingula ad eorum officium, & munus pertinentia, eademquè cuſtodire, & diligentèr obſeruare, vt in §. 53. At ſi iuramentum præſtandum a Calculatoribus in Hiſpaniæ Regnis cognoſcere cupis, antequam calculare incipiant, perleges Munnoz. de Excobar. *K* qui declarat opinionem Baldi, *l* dum ait, Calculatores indiſtinctè

a in l. 81. cum ſeruus, & l. 110. quod ſub conditione, ff. de condic. & demõſtrat.
b De expenſ. cap. 20 nu 22. verſ. hic autem.
c de ratiocin. cap. 10 nu. 34.
d de exeq. mand. par. 2. cap. 10. nu 30. & ſeq.
e ad tex. in l. 1. & ibi Bart. C. de exact. trib. lib. 10.
f in ſing in verb. collecta il 1. nu 1
g in l. 7. C de ſuſceptor. lib. 10. & l. miſſi opinatores, C. de exactor. tribut. eod. lib. 10.
h tract. de ratiocin. cap. 8. per tot.
i §. 7. §. 48.
K eod. cap. 8. nu. 21. & ſeq.
l in l hac edictali, §. his illud, C. de ſecund. nupt.

ſtinctè iurare debere, antequam incipiat calculare, vt ſcilicet hæc opinio Baldi procedat, quando calculum fit de mandato iudicis, non autem ad inſtantiam priuatorū, niſi id eſſet inter ipſas partes conuentum; & hoc etiam voluit Garzias. *a*

Prohibitum quoque eſt Theſaurario, & Cameræ Apoſtolicæ Clericis, Procuratori Fiſcali, alijſque eiuſdem Cameræ Miniſtris participes eſſe, ac partem habere in conductionibus, locarionibus, & contractibus rerum, & bonorum Cameræ, ſub pœna
A excommunicationis latæ ſententiæ, nec non Officiorum, dignitatum, ac emolumētorum priuationis; & qui præmiſſorum notitiam habuerit, nec reuelauerit, in eandem incidit pœnas, vt à Iulio II. *b* Sancitum inuenies; & facit textus iuris ciuilis. *c*

Vetitum eſt etiam D. Theſaurario generali, & Cameræ Apoſtolicæ Clericis, quód poſſint adeſſe in ipſa Camera, vbi de ipſorum parentum, & coniunctorum intereſſe agatur, per Conſtitutiones Pauli III. *d* & Iulij III *e*

Eximitur tamen ab hac prohibitione Eminentiſſ. D. Card. Camerarius, vt in ead. Conſtit. Iulij III. *f* Quod fortè factum eſt non ratione Camerariatus, ſed quia Cardinalis eſt; ſiquidem nullus Cardinalium comprehenditur ſub generali Pontificum Conſtitutione, niſi fiat de illis ſpecialis mentio, etiamſi Conſtitutio eſſet reuocatoria priuilegiorum; ex Io. Monaco, Ioanne Andrea, & alijs, *g* ac Gigante, *h* qui
B reddit rationem, quia ſcilicet Cardinales ſunt pars corporis Papæ & ſicut Papa ſuis Conſtitutionibus non ligatur, ita nec etiam Cardinales; vt probat tex. in l. pen. C. de donat. inter vir. & vxor vbi Auguſta, quæ eſt vxor, & pars corporis Imperatoris, non ligatur legibus. Et quod attinet ad Cardinales, ceſſat hodie omnis difficultas ex reg. 67. Cancellariæ, quæ primo loco edita fuit à Clem. VIII. & poſtea ab alijs Summis Pontificibus confirmata; & nos diximus plenius hoc eodem tract. part. 1. priuil. 26.

a De expenſ. cap. 24. nu 18.
b Conſtit. 9 §. 1. & 2. Bullar. nou. tom. 1 pag 411.
c l. vnic. C. quib. ad conduct. pr. d fiſcal. acced. non licet, lib. 11.
d 18. eod. Bullar. & tom. pag 641.
e 3. licet ea, §. 4. & 5. d. Bullar. & tom. pag 692.
f 3. §. 6.
g in c. vnic de ſchiſmat. in 6.
h tract. de penſion. q. 59. nu. 11.

C

CAPVT XLII.

De generali Auditore Cameræ.

QVamuis generalis Cameræ Apoſtolicæ Auditor in Capellis coram Pontifice, alijſque actibus tam publicis, quàm priuatis immediatè Poſt Gubernatorem Vrbis, & Principum Oratores (ſi Prælati fuerint) ex Pij IV Conſtitutione *i* locum habeat; ramen quia hìc agitur de Cameræ Apoſtoli-
D cæ Auditorio, in quo poſt Theſaurarium generalem ſedet, vt in conſtitutione Sixti V. *k* Placuit poſt Illuſtriſſimum D. Theſaurarium generalem de ipſo etiam Illuſtriſſimo Auditore Cameræ aliquid referre.

Et primò de eius iuriſdictione, quæ antiquitùs delegata ſolùm inter Curiales erat, nec extra Romanam Curiam porrigebatur, vt videre eſt apud Bellameram *l* relatum à Grauat. *m* & Boccacc. *n* Et ita perduraſſe vſque ad annum 1485. quo tempore Innocentius VIII. Summus Pontiſex renunciatus fuit, & Magiſtrum Petrum de Vicent. I.V.D. Cappellanum ſuum cauſarum Cameræ Apoſtolicæ generalem Auditorem in Iudicem ordinarium deputauit, illique multas prærogatiuas, & facultates conceſſit, vt ex Conſtitutione 7. eiuſdem Innocentij colligere fas eſt; vbi Cherubinus iunior ſchol. 1. adnotat, Auditorem Cameræ non fuiſſe Iudicem ordinarium, ſed delegatum vſque ad hanc Innocentij deputationem; fuiſſe autem Offi-
E cium per mortem vocabile legitur in eadem Conſtit. in princ. vbi etiam idem Cherubinus obſeruat, hanc Conſtitutionem eſſe antiquiorem, quæ in hac materia haberi potuit. In dies autem à Summis Pontificibus ſucceſſoribus iuriſdictionem, & facultates Auditoris Cameræ auctas fuiſſe, demonſtrat Boccac. *o* Adeout maximas huius tribunalis facultates animaduertens Paulus IV. additis etiam nouis priuilegijs, ſuppreſſo ipſius Auditoris Cameræ Apoſtolicæ nomine, Alphonſum S.R.E. Cardinalem, ac ſuum ex fratre nepotem Cameræ Apoſtolicæ Regentem dixit, & ordinauit, Panuinio *p* teſte, & latius hanc rem proſequutus eſt Quintil. Mandoſius. *q* Verùm Paulo IV. iam extincto, & in eius, ac Beatri Petri locum die 26. Decem-

i 33. §. 25.
k 100. §. 7.
l deciſ. 196 210 & 305.
m In addit. ad Veſtr. lib. 2. cap. 4. num 10.
n Ad Conſtit. March de contract. minor. & mulier. gloſ. 4. num 58.
o loco ſup. cit. nu. 59. & 60.
p In eius vita.
q In gloſ. ad huius Regentatus 1 facultates editis.

btis 1556. Io. Angelo Mediceo Mediolanenſi Pij IV. nomine ſuffecto, idem Alphonſus Card. Cataſa prædictum Regentatus Officium in ipſius Pontificis manibus reſignauit, eoque ſuppreſſo, & extincto, Auditor Cameræ iterum reuixit, & Flauius Vrſinus Epiſcopus Muranenſis tanto muneri præficitur, vt patet ex Bulla ipſius Pij IV. *a*

a 33. in princ.

b Conſtit. 28. aliàs 20.

c In pract. lib. 2. cap. 4. num. 1.

Facultates autem huius tribunalis ampliſſimas eſſe, ex Conſtitutionibus præcitatis Innocentij VIII. & Pij IV. colligitur, quas omnes Paulus V. *b* reaſſumpſit, & A
innouauit, quæ cum notiſſimæ ſint, illas modò referre ſuperuacaneum duxi. Et cum vtriuſque gladij poteſtatem, temporalem quippe, & ſpiritualem habeat, et contra contumaces Eccleſiaſticas Cenſuras fulminare valeat, ideo ab Octauiano Veſtrio *c* Vulcanus appellatus eſt; nam ſicuti veteres finxere Poetæ Vulcanum Ioui fabricaſſe fulmina, ita Auditor Cameræ Cenſuras tanquam Eccleſiaſtica fulmina fabricat, et iaculatur, eorumque fragor vbicumque Chriſti Domini Euangelium prædicatur, pertranſit, et vulnera inferuntur.

Vt autem tanta negotiorum, et cauſarũ moles rectiùs, ac diligentiùs expediatur, duos olim habuit Locumtenẽtes, alterũ ad publica coercenda, & cognoſcẽda delicta, ad priuatorum iurgia, & cauſas dirimendas alterum delegatos; auctis verò priuatorũ cauſis, itaut vnus omnibus ſatisfacere minimè poſſet, hac noſtra ætate, Innocentio B
X. Pont. Max. ſedente, ad ciuiles cauſas dirimendas duo vtriuſq; Signaturæ Referẽdarij deputati ſunt Locumtenentes, nempe Franciſcus Maria Baranzoninus Mutinenſis, & Marcellus Melchiorius Romanus, & in Signaturis tam gratiæ, quàm iuſtitiæ, vt decretorum, & ſententiarum ab ipſis latarum, ſi quando ab illis fuerit appellatum, rationes reddant, interuenire, & adeſſe debent. Ille verò, qui rebus publicis, quas criminales vocant, præpoſitus eſt, laicus vt plurimùm, quandoq; cõiugatus, tamen I.V.D. & in publicis ſubſellijs non vulgariter expertus eligitur, & in vim facultatũ ab ipſo Auditore Cameræ ſibi delegatarũ, Clericorum, & Regulariũ cauſas cognoſcit. Vtq; in ipſis criminalibus cauſis, in quibus de nece, vitaq; hominũ agitur, maturiùs procedatur, die Lunæ cuiuſuis hebdomadæ in domo, & coram eodem Illuſtriſs. A C. conueniunt Officiales, & Miniſtri, cauſarumq; merita diſcutiunt, itaut C
benè inſtructus idem Auditor die Mercurij de rebus ſacris auribus dignis Pontificem Maximum certiorem reddat, & conſulat.

d In Clem. ne Romani, §. eo tamen, nu. 3. de electio.

e Conſt. 33.

Sed numquid Auditor Cameræ appellandus ſit Auditor Papæ, ſeu Camerarij? videndus eſt Zabarella, *d* qui ait, hanc quæſtionem de facto contigiſſe, et concludit, ſtandum eſſe ſtylo Curiæ, et deciſionem ex facto pendere; hodie tamen nullam adeſſe puto dubitationem, ſi verba præcitatæ Conſtitutionis Pij IV. *e* perpendantur; legitur enim ibi, Auditorem Cameræ cauſas omnes, præterquam a Papa ſpecialitèr commiſſas reaſſumere, Cenſuras promulgare, literas Apoſtolicas exequi, Curiales in vim Eugenianæ, et Leoninæ tueri, à Cenſuris abſoluere, et alia multa (tanquam ipſius Pontificis miniſter) ipſum exequi poſſe. Plura etiam de ſtylo, et facultatibus Auditoris Cameræ videnda, & cognoſcenda ſunt apud Veſtrium, *f* & Saluſtium D
Tiberium à Corneto, qui huius tribunalis multa ad praxim neceſſaria collegit.

f In pract. lib. 2. cap. 4.

Habet etiam notarios decem, qui inter cæteros aliorum Vrbis Tribunalium primum locum obtinere videntur, tum ratione loci, vbi reſident, tum etiam negociorum qualitate, & quantitate per illos actitata, tum demum ratione valoris, et precij, quo eorum Officia venundari ſolent, ſiquidem ad ſcuta viginti duo millia quandoque noſtra ætate peruenit.

Sed Officium quoque ipſiuſmet Auditoris Cameræ precio comparabile eſt, & ſcutis quinquaginta mill. auri emptum fuiſſe conſtat; nec vacare ſolet, niſi per mortem obtinentis, ſeu per promotionem ad Cardinalatus dignitatem, & ita multis ab hinc annis, præſertim Sixto V. Pontifice ſedente ad hæc vſque tempora ſeruatum vidimus; licèt antea quoque Antonius de Monte ex Auditore Rotæ, et Cameræ ad E
Cardinalatus dgnitatem titulo S. Praxedis à Iulio II. euectus fuerit; Ioannes quoque Maria de Monte & ipſius Antonij nepos, poſt ſemel, atque iterum Vrbis Gubernium, et Cameræ Apoſtolicæ Auditoratum laudabilitèr functum, inter Vaticanos Senatores à Paulo III. aſcitus fuit; & ad parem dignitatem euectum fuiſſe Petrum Paulum Patiſium ab eodem Pontifice Paulo III. ſcribunt Panuinius, & Ciaconius. *g*

g In eius vita.

CAP.

CAPVT XLIII.

De Cameræ Apoſtolicæ Præſide.

A

LIcèt omnes Cameræ Apoſtolicæ Clerici etiam Prçſidentes ipſius Cameræ dicantur, vt videre eſt in Conſtitutionibus Summorum Pontificum de ipſis loquentibus, tamen in hoc nobiliſſimo Cœtu vnus reperitur, qui hoc ſpeciali nomine inſignitus eſt, & Præſes, ſeu Præſidens Cameræ appellatur, qui vtriuſque Signaturæ Referendarius tanquam Summi Pontificis familiaris habitum violaceum defert, veſte alba (quam Rochettum dicunt) & Cappa in publicis ſeſſionibus vtitur; eius Officium perpetuum, & per mortem vacabile, ſicut & alia Clericorum, erexit Sixtus V.

B Munus verò potiſſimum eſt rationibus vniuerſi ærarij præeſſe, & rationes cuiuſcumque alterius, qui prouentus Cameræ Apoſtolicæ adminiſtrauerit in Vrbe, vel in Prouincijs, & velut eorum Cenſor videre, ac examinare, atque in Auditorio Cameræ recenſere, iuxta ea, quæ leguntur in Conſtit. *a* Leonis X. vbi Statuta Clericorum Cameræ cum illorum inſertione confirmantur, & ad rem noſtram facit cap. 10. & latiùs in Conſtitutione Pij IV. *b*

Quomodo autem iſta redditio rationis fiat, quo ordine, quibus præſentibus, vide Conſtitutionem Pij IV. *c* Quòd ſi integrè, & fidelitèr huiuſmodi rationes non reddantur, excommunicationis maioris, periurij, & falſi, nec non decupli cuiuſlibet partitæ crediti Cameræ omiſſæ, ſeu non ſolutæ, irremiſſibilitèr exigendi, & d. Cameræ applicandi, pœnas ipſo facto iniunctas habes, vt videre eſt in Conſtit. Pauli III. *d* Hodie verò iſta reddirio rationum fit coram Theſaurario generali, coram C quo, vt dixi ſupra, inſtituta eſt ad hunc effectum Congregatio, in qua interſunt etiã cum ipſo Theſaurario Præſidens, & Commiſſarius, vnus ex Clericis, & Aduocatus Fiſci, vnà cum Ratiocinatoribus, ſeu Computatoribus publicis ipſius Cameræ, qui numero tres ſunt, & habent inter ſe negocia Prouinciarum Status Eccleſiaſtici partita, vt maturiùs, & maiori diligentia illa videant, & examinent, iuxta ea, quæ illis præcipit Pius IV. *e* Vlterius etiam poſt dictam rationis redditionem, ſolidationem, & liberationem poteſt Card. Camerarius illam, ſeu illas ex integro reuidere, ex Conſtit. Pij IV. *f*

Præſidis officium, ſicut & alia Clericorum officia, venundari ſolet, eiuſquè precium ad ſcuta quatuordecim millia, pluſuè minus aſcendiſſe vidimus.

a 24. *Bull. nou. fol.* 516. *tom.* 1.
b 26. *Bull. nou. tom.* 2 *pag.* 36.
c 87. *cum inter.* §. 44. & *ſeq. Bullar. nou. tom.* 2. *pag.* 126.
d 40. *cum ſicut, Bullar. nou. tom.* 2. *pag.* 679.
e In cit. Conſtit. 87. *à* §. 49. *vſque ad* 54.
f 26 *Bull. nou. tom.* 2 *pag* 37.

D

CAPVT XLIV.

De Pauperum Aduocato.

SI Pauperum cura (neque ab ethnicis neglecta) ab omnibus Chriſti fidelibus habenda eſt, præcipuè Chriſtianis Principibus, & Deo ſtrictioribus vinculis obnoxijs, vt Summo Pontifici, & Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ purpuratis Patribus, ac Senatoribus hoc onus incumbit; cum clericorum bona pauperum eſſe dicantur, *g* nempe pauperibus tempore neceſſitatis diſtribuenda; *h* & Conſtantinus Imperator poſt conceſſam clericis immunitatem à quibuſuis exactionibus addit; *ſi quid vel patrimonio, vel prouiſione, vel mercatura boneſtati tamen conſcia, congeſſerit, id in vſum pauperum, atque agentium miniſtrari oportet. i* Hac igitur, & alijs rationibus factum eſt, vt ære publico pauperum Aduocati in Vrbe, & alibi ſint, ne ſcilicet qui carent pecunia, & Aduocatorum cupidini ſatisfacere non valent, indefenſi pereant; ſic apud Athenienſes ſingulis annis decem publici Aduocati ſubſtituebantur, qui delatos criminis defenderent, vt ex Ariſto-

E

g c. conuenior, 23. *q.* 8.
h c ſunt hi, 47. *diſt.*
i l. 2. *C de Epiſc. & cleric.*

tele

tele ſumpſiſſe dicit Grauatius. *a* In Gallia ſolent, & debent pauperibus officium
gratuitum exhibere Triumuiri Regij, ſeu Aduocati Fiſci; Tholoſanus *b* teſtis eſt.
Et in Regnis Hiſpaniarum Bouadillas, *c* in vtriuſque verò Siciliæ Regno ſub Mar-
chione Viglienæ, & Ducæ Oſſunæ id muneris exercuiſſe reſtatur Maſtrillus, *d* ad-
dens quid potiſſimùm agere debeant aduocatus, procurator, & ſolicitator paupe-
rum, quibus ſicut in Vrbe Roma, ita etiam in Regno à Catholico Rege ſalarium A
ordinarium conſtitutum eſt ex diſpoſitione etiam iuris communis, ad not. per Bal-
dum. *e*

Debent autem prædicti aduocatus, procurator, & ſolicitatores pauperum, poſt
obtentum à iudice abſolutionis decretum, vt eodem momento rei à carceribus exi-
mantur, inuigilare; ſi quid commentarienſi, ſeu carcerum cuſtodi debetur, ab Ar-
chiconfraternitate Charitatis, vt in Conſtitutione Pij V. *f* & ibi Cherubinus iunior
in ſchol. 1. vel alijs pijs operibus in Vrbe ad hoc ſpecialitèr deputatis, ad tradita per
collectores Camil. Phanuc. *g* & Theodor. Amyden. *h* horum operum exequu-
toribus, perſoluatur; quæ quidem ſolutiones verè inter pias cauſas numerantur, vt
per Tiraquellum; *i* quàmuis pauperes ab huiuſmodi iurium ſolutionibus ſint im-
munes, vt notat gloſſa. *k* B

Secundò curare debent, vt relegatis, & in exilium miſſis concedatur terminus
ad colligendum ſarcinulas (vt aiunt) vnius ſcilicet menſis, aliquando plus, quan-
doque minus, prout iudicis arbitrio videbitur, ad tradita per Doctores, præcipuè
Purpuratum. *l*

In ciuilibus verò cauſis ſi reus fideiuſſores non habeat, ſub iuratoria cautione,
vel homagio, quæ eſt pœna triremium per triennium relaxetur, præcipuè ſi Dies
Domini noſtri Ieſu Chriſti Natalis, aut Paſchatis intercedat, quibus nedum Prin-
ceps, verùm & Magiſtratus omnes procliues debent eſſe ad relaxandos reos, niſi
alitèr grauiras cauſæ ſuadeat, quod à Valent. Theodoſ. & Archad. Imperatoribus
ſancitum legimus *m* his verbis. *V bi dies Paſchalis extiterit, nullum teneat carcer*
incluſum, omnium vincula diſſoluantur. C

Vt etiam pauperes, quibus à creditoribus alimenta non præſtantur iuxta formam
Motus proprij Pauli V. *n* è carceribus diſſoluantur.

Obtinere etiam à Principe, & Magiſtratibus curent aliquam pecuniarum con-
demnationem, quæ pro pauperibus carceratis applicetur; quod Honor. & Theod.
Imperatores Cæciliano Præfecto Prætorio reſcripſerunt *o* ibi, *victualem ſubſtantiã*
non habentibus faciant miniſtrari libellis duobus, aut tribus diurnis, vel quot
exiſtimauerint Commentarienſes, decretis, quorum ſumptibus proficiant alimoniæ
pauperum.

Sed quale ſit, & eſſe debeat peculiare officium Aduocati pauperum, & Fiſci in
Romana Curia, ſancitum eſt à Paulo V. *p* qui de Aduocatis pauperum, & Fiſci
agit, & de pauperum procuratore loquitur in hæc verba. *Aduocatus pauperum* D
ſollicitè ſtudeat, ne carcerati in aliquo tam à iudicibus, quàm etiam ab executori-
bus, & carcerum cuſtodibus grauentur, & propterea non abſit vnquam à viſitatio-
nibus carcerum tam publicis, quàm priuatis. Procuratores pauperum, ac illorum
ſubſtitutos, & etiam carcerum viſitatorem ſingulis hebdomadis vna vice ad ſe euocet,
& de omnibus carceratis, præſertim ijs; qui in ſecretis continentur, diligentèr ſe
informet. Si procuratores, vel ſubſtitutos, & Viſitatorem negligentes inuenerit,
Viſitatoribus carcerum denunciet, atque vt de alijs prouideatur, inſtet. Cum ra-
tione ſui officij gratis pauperes defendere, & illis patrocinari debeat, nihil prorſus ab
eis recipiat. Vt facilius pauperibus operam ſuam impendere valeat, Viſitator car-
cerum quolibet die ad eum accedere, & alia ad eius officium pertinentia facere tenea-
tur. Non poſſit Aduocatus pauperum contra reos ad offenſam, etiamſi cauſa extra E
carceres agatur, patrocinando, aut aliàs quomodolibet ſub quouis prætextu inter-
uenire, nec, pauperibus exceptis, pro vllo alio, qui contraxerit, aut litiget cum
Camera, patrocinetur. Atque hæc de Aduocato pauperum; cuius munus ab im-
memorabili reſider in Collegio Aduocatorum Conſiſtorialium, vt videre eſt in ſyl-
labo eorundem Aduocatorum à Carolo Carthario Vrbeuerano, & ipſius Collegij
Decano, elaborato; hodieque illo munere egregiè perfungitur Carolus Gualterius
Vrbeuetanus, qui & ſacri quoque Conſiſtorij Aduocatus, & vtriuſque Signaturæ
Referendarius Romana in Aula degit.

a in adnot. ad Veſtr. lib. 2. cap. 7
b in ſyntag. iur. vniu. lib. 49. cap. 6. num. 12.
c lib. 3. politic. cap. 15. nu. 108.
d de Magiſtr lib. 3. cap. 4. nu 13.
e in l. ſi furioſi, verſ. nota quòd Aduocati, C. de nupt.
f 100. *Bull. nou. tom* 2. *pag.* 304.
g lib. de pijs Vrbis oper. lib. 4. cap. 44.
h de pietate Roman.
i in præfat. de pia cauſa, verſ. item relictum factum ad ſoluendum.
K in l. 1. §. ait Prætor. in verb. non habetur, ff. de poſtul.
l in l. 1. ff de offic. eius, cui mand. eſt iuriſd. n. 516. & ſeq.
m in l. 3. C. de Epiſcop. audien.
n Conſtit. 71. *in reformat. Tribunal. Vrb. tit de facultat. Viſitat. carcer verſ. quartò in caſu infirmitatis; & verſ. quintò relaxentur, Bullar. nou. tom. 3. pag* 285.
o l. iudices, C. de Epiſcop. aud.
p In præcitat. Conſtit. 71. §. 15 *& ſeq.*

Procu-

Procuratores verò, & ipſorum ſubſtituti ſingulo quoque die carceres viſitare, & nomina omnium, qui ad illos ducuntur, ac iudicum, de quorum mandato, ac etiam cauſas eorum detentionis, & diem, cum in liberiori carcere, ſeu ad largam ponuntur, an ante, vel poſt prandium, ſiue cœnam, annotare teneantur. Pecunias, & alias quaſcumque res, quas inuenerint repertas fuiſſe penes ipſos carceratos, annotent, & deinde omnia ad notitiam Aduocati pauperum deducant; ad quem etiam irrequiſiti
A *ſemel in hebdomada, toties, quoties carceratis opus erit, accedant. Nihil omnino non ſolùm à pauperibus, ſed nec etiam ab alijs carceratis diuitibus accipiant. Contra reos ad offenſam, etiamſi extra carceres ipſorum reorum cauſa agatur, patrocinando, vel aliàs quoquo modo ſub quouis prætextu interuenire non valeant.* Hæc in d. Reformatione Pauli V.

Tandem ſi ab his Aduocato, & procuratoribus pauperum iuramentum exigatur, quod Innocentio II. ſedente ab omnibus Romanæ Curiæ Aduocatis, & Iudicibus exigebatur, vt videre eſt apum Baronium, *a* vtique rationi congruum putarem; ſormula verò iuramenti eſt, quæ ſequitur. *Ego N. Aduocatus iuro, quòd ab hac hora in antea placita, vel negocia Romanorum, in quibus Aduocatus ero, vel Patronus, Romanos malitiosè non impugnabo, vel defendam, ſed pro conſcientia*
B *à Deo mihi præſtita, ſecundùm Conſtitutiones, & leges, ac bonos mores ea tractabo; & poſtquam iuſtitia de iiſdem cauſis à me cognita fuerit, ſi requiſitus fuero, Iudicibus patefaciam, & eis in ipſo iudicio aſſenſum meum adhibebo, pretium exinde non accipiam nec per me, nec per interpoſitam perſonam ſuſcipi permittam, & ſi ſuſceptum fuerit, poſtquam ſciuero, infra quindecim dies illud reddi faciam, & patrocinium meum alicui habenti cauſam, ſi ab eo rogatus fuero, malo ſtudio non negabo, ſaluis beneficijs, quæ habemus ab Eccleſijs, vel alijs, & exceptis ſententijs valentibus duodecim denarios, quæ gratis, & ſine exactione nobis offeruntur; hæc omnia obſeruabo bona fide, ſine fraude, & malo ingenio, quamdiu Papa Innocentius, vel Succeſſores ſui cenſum centum libras valentem denariorum Papalium nobis Aduocatis, & Iudicibus annis ſingulis ſoluere perſeuerabunt.*
C

a annal. to. 12. anno 1143. pag. 303.

CAPVT XLV.

De Aduocato, & Procuratore Fiſci.

IN Curia Romana nullam particularem perſonam eſſe Fiſcum; ſed ipſammet Sedem Apoſtolicam, & ideo qui hodie gerit in Curia officium fiſci, non appellari fiſcum, ſed Aduocatum, & Procuratorem fiſci, ſcribit Gomeſius. *b* Fiſci Patronus, Quæſtor parricidij, ex quo capitalibus rebus perquirendis præerat, olim
D dictus fuit, vt docet Ioreſconſultus. *c* Et hoc fiſcalis patrocinij munus à ſuperioribus Imperatoribus prætermiſſum ab Hadriano primùm inſtitutum fuiſſe Spartianus eſt teſtis in eius vita, ibi; *Fiſci Aduocatum primus inſtituit*. Et licèt in corpore Iuris non rarò fiſci, & Aerarij nomen confundatur, vt Spicileg. *d* ait, differre tamen inter ſe pluribus probat Tholoſanus, *e* & apud Tacitum *f*

Et quoniam non ſolùm capitalium negociorum, ſed etiam ciuilium curam gerere fiſci Procurator tenetur, vt eſt integer titulus in iure ciuili, *g* ſicut olim duo fuerunt, *h* ita etiam in Romana Curia apud Summos Pontifices alter eſt, qui capitalibus cauſis præeſt, & communi nomine fiſcus appellatur; alter verò qui ciuilia, & Cameræ Apoſtolicæ iura tuetur, & Commiſſarius Cameræ dicitur, de quo infra ſuo loco; nunc quæ ad Patronum fiſci pertinent, proſequamur: vtque magis diſtinctè
E procedatur, differre inter ſe Aduocatum fiſci à Procuratore ſciendum eſt, itaut in publicis ſeſſionibus, & in Camera Apoſtolica, vbi iura ipſius Cameræ tuenda ſunt, ante Procuratorem ſedeat Aduocatus fiſci, cuius officium olim annale erat, vt Theod. & Valent. Imperatores Cyro Præfecto Prætorio reſcripſerunt; *i* quod poſtea ad biennium prorogatum ex Leonis Imperatoris reſcripto *K* liquet. Sed hodie perpetuum eſt, & Aduocatorum Conſiſtorialis ordinis, vt apud Veſtrium; *l* & videndus eſt ſyllabus Aduocatorum Cōſiſtorialium à Carolo Carthario conſcriptus. Adeout qui hoc munus exercuit, etiam illo dimiſſo, Clariſſimi primi ordinis dignitate perfruatur, vt Anaſta. Aug. Euſep. *m* reſcripſit; ac ſe ipſum, & filios tam

b in proœm reg. Cancel. pag. 9.
c in l. 1. §. cum deinde, ff. de orig. iur.
d in lexic. iur. verb. fiſcus.
e de Repub. lib. 3. cap. 3. nu. 3.
f lib 2. annal.
g de iure fiſc. lib. 10. tit. 1. C.
h l binos, C. de aduocat. diuerſ. iudic.
i l. cum Aduocatio. C. de Aduocat. diuerſ. iudicior.
K l. ſancimus, la 2. C eod. tit.
l lib. 2. cap. 8.
m l. 1 C. de off. diuerſ. iudic.

natos,

natos, quàm poſtea procreandos ab omni cohortali,ſeu cuiuslibet deterioris conditionis periculo immunes, & libetos cum patrimonio ſuo ſeruari idem Imperator *a* decernit.

Debet autem Aduocatus fiſci in omnibus cauſis criminalibus, & fiſcum tangentibus, vbi articuli iuris emerſerint, interuenite, & Procurator fiſci ſuper hoc omnino illum requirere tenetur, vt eſt Pauli V. Sanctio *b*; nec fiſcalem cauſam deferere poteſt Aduocatus prætextu ſalarij non ſoluti, vt Anton. ſcribit *e* A

Et quàmuis pro viribus fiſcales cauſas defendere teneatur, priuatis tamen calumnias commouere non audeat, vt eſt Conſtanrini Imperatoris Sanctio *d* Quædam alia de Aduocato fiſci collige ex Maſtrillo, *e* quæ nos conſultò prætermittimus, ad fiſci Procuratorem diuertendo; vnum non omittendo, quòd dum hæc ſcribimus, Petrus Franciſcus de Rubeis Sacræ Conſiſtorialis Aulæ Aduocatus, & vtriuſque Signaturæ Referendarius Aduocati fiſcalis munere in Vrbe, ea legum peritia, aſſiduitate, ac integritate perſungitur, quæ iamdiù eſt cunctis perſpecta & admirabilis: quódq; munus hoc in Vrbe ab immemorabili reſidet in Collegio Aduocatorum Sacri Conſiſtorij, vt videre eſt in ſyllabo eorundem Aduocatorum à Carolo Carthario exarato.

Poſt Aduocatum locum habet in Audientia Procurator fiſci, Quæſtor Parricidij B olim dictus, ex quo capitalibus delictis perquirendis præerat, ex Maſtrillo; *f* qui fiſcales cauſas in ipſa Camerali Audientia, & apud alios Romanæ Curiæ iudices ex facto inſtituit, agitquè, vel defendit: fiſcales autem cauſæ ſunt, vbi de publica pecunia, vel vindicta agatur; hinc confiſcari dicimus in publicum ius ærarij aliquid redigere; quod inter regalia Principum eſſe docet Tholoſanus, *g* nec ſine Principis licentia bona confiſcare licet. *h* Cuius rei ratio videtur eſſe, quia regulari iure confiſcatio non permittitur, *i* & proinde regium hoc ius eſt contra legem, ſic notant hoc eſſe de maximo imperio Baldus, *k* & Iaſon, *l* quod à Theod. Aug. & Valent. Cæſ. ſancitum legimus in hæc verba. *m* *Nulli iudicum liceat (exceptis iis, qui in ſumma adminiſtrationis ſunt poſiti poteſtate) proſcriptionis tempeſtate totius ſubſtantiæ aliquem percellere, niſi ad noſtras aures hoc ipſum referatur. Datum. &c.* C

Sed & alia conſideranda erant, antequam bona fiſco incorporarentur; aderat enim Procurator Cæſaris, qui res ſolemnitèr fiſco deferendas per publicationem, aut ratione iuris Imperatoris examinabat, vt poſtea Rationalis, ſeu Procurator fiſci incorporaret fiſco; quod ab Imperatoribus Grat. Valen. & Theod ſancitum legimus *n* & ex hac ſanctione collige, Procuratorem Cæſaris differre à Procurare fiſci; ſicut enim duo genera bonorum in Imperatore conſideranda ſunt, alterum eorum, quæ vt priuatus poſſidet, nulla adhibita conſideratione dignitatis, quæ propriè non fiſcalia, ſed patrimonialia nominantur, & qui his regendis præficiebatur, Procurator Cæſaris dictus erat, vt apud Vlpianum, *o* & Comes rerum priuatarum. *p* Alterum verò genus bonorum Principis eſt, quæ cum dignitate, ſeu poteſtate, D vel eius ratione ei accedunt, vel debentur, vt compendia, quæ ex vectigalibus, & publicatione bonorum veniunt, *q* & qui rebus iſtis præficitur, Procurator fiſci dicitur, qui & Rationalem quandoque dictum fuiſſe, colligunt Alciatus, *r* & alij ex Iulio Capitolino in vita Maximini, ibi; *erat Fiſci Procurator in Lybia, qui omnes Maximini ſtudio ſpoliaverat; hic per ruſticanam plebem deinde, & quoſdam milites interemptus eſt per eos, qui Rationalem in honorem Maximini defendebant &c* Cuius etiam Miniſtri mentionem fecerunt Grat. Valent. & Theod. Imperatores, *ſ* ibi. *Ritè, atque ſolemnitèr per Comitem rerum priuatarum, deinde per Rationales, & ſingulis quibuſcumque Prouincijs commorantes incorporatio impleatur &c.* Quod etiam Lipſius *t* demonſtrat his verbis. *Erant enim non Romę ſolùm, ſed & in Prouincijs Procuratores, ſiue Rationales, qui bona huiuſmodi caduca legerent, tollerentquè.* Licèt ex his verbis potius detur intelligi, Rationales fuiſſe, qui etiam E hodie in Statu eccleſiaſtico, & in vnaquaque Prouincia, ac Ciuitate Procuratores fiſci, ab ipſo generali in Vrbe, & apud Summum Pontificem exiſtente Procuratore fiſcali ſubſtituti ſunt, ab ipſoquè ad nutum deputantur, & amouentur. Niſi dicamus, hos Rationales eſſe apud eccleſiaſticam Ditionem Theſaurarios principales, penes, quos pecuniæ etiam ex delicto prouenientes deponuntur, vt inde Romam mittantur.

Ipſe verò Procurator fiſcalis, qui in Vrbe reſidet, vir probus, eruditus, & in Roma-

a l. 2. C. eod. tit.
b Conſt. 71. §. 15. nu 3.
c l. 1. C. de Aduoc. fiſc.
d l. 3. C. de Aduoc fiſc.
e in tract. de Magiſtr. lib. 5. cap. 8. de trib. mag. cur. à num. 35 vſque ad nu. 102.
f de Magiſtrat. lib. 5. cap. 8. n. 36
g de Repub. lib. 9 cap. 1. num. 32.
h l. prohibemus, C. de iur. fiſc. lib. 10.
i Auth. bona damnatorum, C. de bon. proſcript. & damnat.
k in rub. nu 1. & in c. 1 de pac. iuram. firman. & feru. in vſib. feud.
l l. imperium, nu. 24. ff de iuriſd. omn. iud.
m l. vnic. C. ne ſine iuſſu Princip. certis iud. liceat confiſcar.
n l 3. C. de bon. vacant
o l. 1. ff. de off. procur. Cęſar.
p l. 1. & toto tit. C. de Comit. rer. priuat.
q in tit. quæ ſint regal. in vſib. feud
r in l. vniuerſi. C. de fund. rei priuat. lib 11.
ſ in l. 3. C. de bonis vacant. lib. 10.
t ad Tacitum lib. 2. annal. in verb bona Aemilia Mutæ, pag. apud me 108.

Romano foro verſatus eſſe debet. Is enim Camerali audientia partibus, ac alijs extra audientiam iudicibus in fiſcalibus cauſis aſſiſtit, cauſarum ſecreta noſcit, & pro libito intuetur, ac in omnibus votum ſaltem conſultiuum præſtat, non tamen iudicat; Conſiſtorijs publicis intereſſe conſueuit, ac pro publico eius officio petere, & curare, vt de rebus ſic publicè peractis, quarum teſtimonium perpetuò habere
A Reipublicæ intereſt, (puta de alicuius Principis obedientia Pontifici præſtita, ac ſimilibus) per aliquem ex Prothonotarijs Apoſtolicis ad perpetuam rei geſtæ memoriam publicum fiat documentum, ad tradita per Veſtrium; *a* Quàmuis Chaſſan. *b* dicat, Procuratorem fiſci eſſe virum parùm placidum, omnibus inuiſum, Deo odioſum, parùm, aut nihil æquitatis in ſe habentem; & videtur hæc definitio deſumpta ex Baldo, *c* dum ait, Fiſcum eſſe duræ ceruicis, rigoroſum, nunquam, vel raro æquum, largum habentem ſtomachum; & vide Carauitam, *d* qui Baldum, & Chaſſaneum refert. Quibus adde, Procuratorem fiſcalem proprium, & peculiare indumentum habere, Togam ſcilicet violaceam talarem, cui aliam ſuperimponit eiuſdem coloris, & longitudinis, in ore, & circuitu purpureis zonis redimitam; vbi verò in Tribunali Cameræ Apoſtolicæ, in Conſiſtorijs publicis,
B in Sacrorum ſolemnijs Pontifici aſſiſtit, clamidem, ſiue paludamentum violaceum, cum inuerſo caputio circa collum, more Aduocatorum Conſiſtorialium, defert.

Bis in hebdomada cum Gubernatore Vrbis, & Cameræ Apoſtolicæ Auditore generali Pontificem Maximum adit. In ſacra Conſulta locum aſſignatum habet; itaut vbi de publicis criminibus vel in ipſa Vrbe, vel tota eccleſiaſtica Ditione agatur, ad illorum expeditionem ipſo inconſulto deueniri nequeat. Quamobrem & in qualibet Prouincia, ac Ciuitate, & in ipſamet Romana Curia ſeptem ſubſtitutos habet, quibus ſingulis Camera ſcuta quinque menſtrua perſoluit, videlicet quatuor pro Tribunali Gubernatoris, duo pro Tribunali Auditoris Cameræ, & vnum pro Tribunali Vicarij; eſtquè munus hoc noſtra ætate (vt Veſtrius ait loco cit) ad malos mores cohibendos admodum neceſſarium, et ad pacem, quietemquè Eccleſia-
C ſticæ Reipublicæ plurimùm conducit, ac in Romana Curia non mediocris negocij, atque auctoritatis; plurimumquè et Principis, et priuatorum intereſt, vt nonniſi à viro probo, erudito, et in Romano foro verſato exerceatur. Et nihilominus Paulus V. *e* in ſua generali Tribunalium, et Officialiũ Romanæ Curię reformatione quid agere, quid vitare debeant Procurator fiſci, eiuſquè Subſtituti certa lege decreuit, quæ cuncta reſcribere nimis laborioſum viſum eſt, et à noſtro inſtituto alienum.

Forſan et meminiſſe iuuabit quæ ad rem congerit Tholoſanus, *f* qui et vnde dicatur fiſcus, ſatis eruditè more ſuo demonſtrat. Tandem ſicut Hadrianus Imperator fiſci Aduocatum primus inſtituit, ita à Cæſare bonorum publicationem inductam fuiſſe docet Lipſius. *g* Fiſcus etiam pro tributis, alijſquè debitis, et oneribus
D accipitur; elegans inſcriptio, et ſingularis exempli Romæ in Ponte Senatorio, qui nunc S. Mariæ dicitur, à Iacobo Guthier relata *h* legitur his verbis.

Numini Deorum Aug. Ioui Opt. Max. Ædem voto ſuſcepto Q. Lepidus M. F. M. Curius. M. F. Coſ. III. S. P. Q. R. Imp. Cæſ. Diui Traiani F. D. Neruæ Nep. Traiano Hadriano Aug. Pont. Max. Trib. Pot. II. Coſ. II. Quòd vnus omnium Principum, & ſolus remittendo ſeſtertium nouies millies centena millia N. Debitum
E Fiſci non præſentes modò, ſed & poſteros ſuos præſtitit hac liberalitate ſecuros.

Sed et Paulum III. Pont. Max. damnaſſe, et acritèr increpaſſe quendam eius Aduocatum Fiſcalem, qui noua contra priuatorum vtilitatem, in eiuſdem Principis commodum, inueſtigare quotidie conabatur; dicebat enim, quòd ille, vt videretur diligentior, non curabat augumentum Cameræ Apoſtolicæ, ſeu diminutionem, cum

a in pract. lib 3. cap. 9.
b in conſuetud. Burgund. tit. des droictz. rub. 4. §. 7.
c in l. exequuto-rem, C. de exeq. re iud. & in tit. de feud. Marchia, §. 1.
d ſuper rit. magn. Cur. rit. 17. n. 10

e Conſt. 71. §. 17. Bullar. nou. tom 3. pag. 275.

f in ſyntag. iur. vniu. lib. 3. cap. 31. per tot

g ad Tacit. lib. 6 annal. in verb. quia damnati publicatis bonis &c
h de off. dom. Auguſt. lib. 3. cap. 31.

non intereſſet Eccleſiæ, vt contra priuatorum commoda pto modico lucro (quod maximum ſolet eſſe in priuatis) contractus vel ab eo initi, vel ab auctore ſuo retractarentur, & in dies fierent nouæ inueſtigationes, Iacobus Gallus *a* I. C. teſtatur.

a conſ. 19 ex his quæ, num. 6.

CAPVT XLVI. A

De generali Cameræ Apoſtolicæ Commiſſario.

b lib. 2. cap. 10.

POſt Procuratorem fiſci ſedet quoque in Camera Commiſſarius eiuſdem Cameræ, eiuſquè negocia tractate, gerere, & exequi ſolet, dummodo ad iudicia non pertineant. Varius fuit huius Officij ſtatus, dicente Veſtrio, *b* hoc munus eſſe ex ſui natura non vulgare, eiuſquè auctoritatem ſuo tempore oſtendiſſe Ioannem quendam Brocchum Imolenſem ſuum maiorem auunculum, qui ſui muneris dignitatem adeo euexerat, vt totam Vrbem, ac vniuerſam Romanam Cutiam regere videretur; verùm ipſius Veſtrij ætate adeo diminuta erat, vt ferè omnia, B quæ ad hoc Officium pertinebant, Gubernator Vrbis, Theſaurarius, Præſidens, & Procurator fiſci adminiſtrarent; quamobrem Nicolaus Grauatius *c* ſubdit, Commiſſario Cameræ eueniſſe, quod de cornicula fabulatur Aeſopus, cum enim ſe auibus præſtare gloriaretur, illæ verò ſuas pennas repeterent, nuda inuenta eſt; ſed verè hæc fabula dici poteſt, nam hoc tempore, ſicut etiam multis ab hinc annis graues huic muneri viros præfuiſſe audiuimus, & vidimus, nam præ cæteris Ioannes Bernardinus Piſcina poſt Commiſſarij Cameræ officium, à Sixto V. Ciuitatis Nurſię, ac totius Montaneæ Pręfectura decoratur, vt in ipſius Sixti V. Conſtitutione *d* legitur: Clemente VIII. ſedente, Paulus Aemilius Zacchias Cameræ Apoſtolicæ Commiſſarius, & poſtea S. R. E. Cardinalis ab eodem Pontifice creatur: ſub Paulo V. Iulium Monterentium poſt Commiſſarium Cameræ, Vrbis Gubernatorem, C & Vicecametarium vidimus: Gregorio XV. Pontifice, Ioannes Beninus Commiſſarius Cameræ, Vrbis Gubernator, & eiuſdem Cameræ Clericus creatur: Vrbano VIII. ad Pontificarum euecto, Antonius Lambardus poſt Commiſſariatum Cameræ Archiepiſcopus Nazarenus efficitut; in cuius locum ſubrogatur Cæſar Raccagnus, qui poſt S. Spiritus in Saxia Præcepro riam per biennium geſtam, ad Vrbis Gubernium euectus, demum Tipherni Epiſcopus promulgatur: ſucceſſorem ipſe habuit Felicem Contelorium, qui ad ſacræ Conſultæ Secretariam aſcitus, Vaticanæ Baſilicæ Canonicatu inſignitus, Pontificius ad Principes Breuium Secretarius euaſit; in huius locum ſufficitur Ioannes Ghinus inter ptimarios Romanæ Curiæ Parronos fide, diligentia, & legum peritia valdè commendarus: denique à S. D. N. Innocentio X. in Ghini locum ſubrogatur Lazarus Botrus, diu Romana in Aula verſatus, D mira integritate, prudentia, iuriumquè præſtantia præditus, & ab eodem Pontifice inter Vaticanos Canonicos cooptatus. Et cum aliquando habitum à Prælatis in Romana Curia deſerri ſolitum geſtauerit, prout Beninum, Lambardum, Ghinũ, & Bottum geſtare vidimus, hac prærogatiua digniorem quoque in Cameta Apoſtolica ſupra Aduocatos Pauperum, & Fiſci ſedentes locum habuerunt, quod à Sixto V. ſancitum legimus *e*

c in annot. ad eum ibi.

d 44. in princip.

e Conſtit. 44. §. 10.

Sed iam ad alia tranſeamus. Et cum de tempote, quo fuerit hoc officium inſtitutum, non ſatis conſtet, ante Pontificatum tamen Pij IV. fuiſſe liquet ex eiuſdem Ponrificis Conſtitutione. *f* In antiquioribus verò inſtrumentis pro Camera Apoſtolica ſtipulatis interueniebat quidam Miniſter ad nutum Pontificis deputatus, & prudentis viri nomine nuncupatus, Cherubino iuniore teſte. *g* Verùm ſub Paulo E IV. qui ante Pium IV. ſedit, fuiſſe Commiſſarium Cameræ, colligi poteſt ex Mandoſio, *h* dicente, Præſidentis, Commiſſariatus, & Theſaurariatus officium etiam à laicis exerceri poſſe, in hæc verba *Inſuper Camerarius, cuius ſunt membra ſeptem Clerici Cameræ Apoſtolicæ, ac Præſidens, Commiſſarius, & Theſaurarius, qui vltimi tres laici eſſe poſſunt*; & ad hoc probandum adducit Nicolaum de Vbaldis, *i* qui ante annos 160. pluſuè minus Rotæ Romanæ Audiror fuerat; quamuis in meo Codice ſolùm de Theſauraria, & Cancellaria hic loquatur: nec erit prętereundum, quod ex Veſtrio ſupra diximus, auunculum ſcilicet eius maiorem Commiſſatium Cameræ

f 87. § 47. Bullar. nou. tom. 2. pag. 126.

g ad Conſt. 44. Sixti V. ſchol. 1.

h in gloſ. ſacult. Regen. §. volentes. verb. Camerariatus.

i in tract. de ſucceſſ. ab inteſt. cleric. & regul. in verb. finita, nu. 22. verſ. idem decerem.

moræ fuiſſe, quod certè ſub Leone X Clemente VII. & forſan etiam ſuperiori tempore contigiſſe puto; nam Veſtrius hæc ſub Paulo III. ſcripſerat, vt patet ex ſua præf. *a* Sed hoc certiſſimum eſt, Commiſſarij Cameræ officium, quod ante Sixtum V. ad Summorum Pontificum conſtituebatur beneplacitum, in perpetuum, & vacabile ab eodem Sixto erectum fuiſſe, vt in ſua Conſtitutione, *b* vbi hæc in ſumma leguntur.

A Facultates, iuriſdictiones, & prærogatiuas per quoſcumque Romanos Pontifices antea conceſſas confirmat Sixtus V. Commiſſario Cameræ. §. 3.

Scripturarum Cameræ Apoſtolicæ Archiuij adminiſtrationem, & curam iniungit. §. 4

Detinentes eiuſdem Cameræ ſcriptutas, eaſquè ſcientes, & non reuelantes coercendi iuriſdictionem impartitur. §. 5.

Contra Prælatos, & clericos ingerentes ſe in Beneficijs eccleſiaſticis, & Bullis non expeditis, procedit. §. 6.

Portionem conſuetam panis, vini, eſculentorum, nec non ſalatia, regalia, & emolumenta ſolitâ concedit. §. 7.

Verum, & certum Papæ ſamiliarem, vtriuſque Signaturæ Referendarium declarat; Clericorum, & Cameralium priuilegia eidem concedit, ac tribuit. §. 8.

B Penſiones ad quingentorum ducatorum auri de Camera transferendi; etiam in mortis articulo indulſit. §. 9.

Habitum per alios Prælatos Camerales deferri ſolitum concedit; locum in Camera immediatè poſt Præſidentem, in Capella Pontificia, & Conſiſtorijs publicis poſt Palatij Apoſtolici Auditores, & Cameræ Clericos aſſignat. §. 10.

Commiſſariatus officium in perſonam ſibi benè viſam, à Summo Pontifice approbandam, pro ſumma florenorum auri Cameræ centum reſignandi facultatem impartitur. §. 11.

Expeditiones gratis ad ſui fauorem faciendas mandat. §. 12.

Ioffredo Lomellino vtriuſque Signaturæ Referendario prædictum Commiſſariatus officium, cum iuriſdictionibus, emolumentiſque prædictis ad eius vitam concedit. §. 13. Additis clauſulis præſeruatiuis, decreto irritanti, derogatorijs derogatoriarum, atque executoribus, & defenſoribus deputatis, vt in §§ ſeqq.

C Sed hodie ſicuti perpetuitati, ita & alijs quibuſdam priuilegijs derogatum eſt, itaut Commiſſarius Cameræ ea tantùm, quæ à Pio IV. *c* conceſſa ſunt, exequi valeat, ipſumq; non Prælatum præcedant Aduocati Conſiſtoriales, ac Procurator fiſci.

Verùm quàmuis nomen nouum eſſe admittamus, officium tamen antiquiſſimum eſſe fatendum eſt, & Procurator Cæſaris dicebatur, ſiue Rationalis, prout ab Alexandro Imperatore *d* denominatum habes, ibi, *Procuratores meos, vel Rationales*: & ita à Gratiano Valent. & Theodoſ. *e* etiam dicitur, vbi ab iſtis Imperatoribus ſancitum habes, Procuratorem Cæſaris non debere cognoſcere, Aduocato fiſci abſente, inter fiſcum, & priuatum, ſed Aduocato præſente, vt notat ibi Bald. Sed

D Procuratorem Cæſaris differre à Commiſſario Cameræ in iſtis iuribus apparet; ſiquidem Procurator Cæſaris, qui etiam Rationalis dicitur, iuriſdictionem habebat, & cognoſcebat cauſas Fiſcales, & cauſas inter Fiſcum, ac priuatum, vt habetur ex litt. ciuili, *f* & apertè ſcribit Carauit. *g* Commiſſarius verò Cameræ nullam habet iuriſdictionem, vt notum eſt.

Sed quoniam diximus, differre Commiſſarium Cameræ à Fiſco, ſciendum eſt, hanc controuerſiam annis proximè elapſis excitatam fuiſſe in Camera, & poſt multa ab vtraque parte deducta, conſulto ſel. rec. Paulo V. determinatum fuit, in cauſis criminalibus, vbi non agitur de pœna vltimi ſupplicij, coram Cameratio, & Clericis interuenire debere Commiſſarium, ſuaq; eſſe emolumenta, cætera verò omnia interueniente Fiſco expedienda eſſe; & ita hodie ſeruari teſtatur Cherubinus iu-

E nior. *h* Quamobrem multa, quæ ab Imperatoribus in libro Codicis x. tit. 1. de iure Fiſci, ſancita ſunt, etiam ad Commiſſarium Cameræ referri poſſe exiſtimo; eoq; magis in hanc ſententiam adducor, quia antequam hoc Commiſſarij officium inuentum eſſet, omnia ab ipſo Procuratore Fiſcali exequebantur, vt Conſtitutiones Summorum Pontificum legenti manifeſtum fiet: præter alias tamen videnda eſt Conſtitutio Pio IV. *i* vbi nulla de Commiſſario, ſed ſolùm de Fiſco mentio habetur: Et Commiſſario ægrotante, ſeu legitimè impedito, vices eius Fiſcus ſupplere ſolet.

Tandem Commiſſiones cauſarum, & inhibitiones in cauſis ſpoliorū, & illicitæ nego-

a cap. 2. lib. 2. vbi de Camerario agit.

b 44. Bullar. nou. tom. 2. pag. 550.

c Conſtit. 87. & 47. Bullar. nou. tom. 2. pag. 128.

d in l. 2. C. de modo mulctar.

e in l. fin. C. de Aduoc. Fiſc.

f in l. ad Fiſcu, & ibi gloſ. in verb. rationalis, C. vbi cauſ. Fiſcal. cog.

g ſuper ritib. magn. Cur. tit. 17. nu. 8.

h ad Conſtit. 44 Sixti V. ſchol. 2. pag. 123.

i 55. Bullar. nou. tom. 2. pag 74.

[illegible]

a Conſtit. 51. Bullar. nou. tom. 2. pag. 216.

gociationis ſignari, ac expediri, non citato prius Commiſſario Cameræ, à Pio V. *a*
prohibirum eſt.
Atque hæc de Miniſtris, & Officialibus, qui in Camera Apoſtolica à ſiniſtris Emi-
nentiſſ. Cardinali Camerario ſedent, dicta ſufficiant, iam aliqua de Reuerendiſſ.
Clericis, & qui à dextris ſedent, dicamus. A

CAPVT XLVII.

De Cameræ Apoſtolicæ Clericis.

b lib. 5. in vita Titi Claudij, cap. 24.

COllegium Quæſtorum apud antiquos fuiſſe, verba Suetonij *b* demonſtrant,
dum refert, Titum Claudium Collegio Quæſtorum pro ſtratura viarum gla-
diatorum munus iniunxiſſe, detractaquè Oſtienſi, & Gallica Prouincia, curam æra-
rij Saturni reddidiſſe &c. Huius Collegij ſimulacrum hodie apud nos eſſe Collegiũ
Clericorum Cameræ Apoſtolicæ, ſi quis affirmet, non multùm à via (ni fallor) erra-
bit: ex ipſis namque Clericis Pontificalis ærarij Cuſtos, Viarum Præſes, Riparum
Tyberis Curator, Scriniorum, Annonę, & Graſciæ Præfecti quotannis eliguntur: in B
eorum quoque numerum aſcitus eſt Gubernator Vrbis, penes quem ſpectaculorũ,
& ludorum cura, vt apud antiquos Quæſtores, reſidet. Et quemadmodum anti-
qua Quæſtura ad maiores dignitates aditum, & viam ſternebat, ita ex hoc Illu-

c lib. 4. decad. 1.

ſtriſſ. Clericorum Collegio ad maximos honores, & ſacram Purpuram euectos quo-
tidie videmus; itaut Liuius *c* de his loquutus fuiſſe videatur, dum ait. *Quæſtura*
non honoris ipſius finis, ſed patefactus ad Conſulatum, ac triumphos locus nouis
honoribus videbatur.
Conſtituebatur antiquitùs hoc Collegium ex multiplici, & indeterminato Cleri-
corum numero; cum autem ob ipſorum numerum excreſcentium, & augumentũ,
prouentuum, & emolumentorum diminutionem vitam condecentem ducere ne-
quirent, Eugenius Pontifex huius nominis IV. anno ſalutis 1438. ipſorum Clerico- C
rum petitionibus annuens, & ampliorem numerum miniſtrorum in officijs ponen-
dum non eſſe, quàm poſſit de illius prouentibus congruè ſubſtentari, & numeroſi-
tatem auctoritati derogare conſiderans, ſeptem tantummodò Clericos in futurum

d Bull. nou. tom. 1. Conſt. 13. pag. 279.

eſſe ſanciuit, vt videre eſt in Conſtitutione ab ipſo edita. *d* Hic autem ſeptena-
rius numerus per annos 150 pluſuè minus, quouſque ſcilicet Sixtus V. Beati Petri
Sedem conſcendit, perduraſſe conſtat; ipſe enim Sixtus alios quinque addidit, itaut
ex duodecim nunc Clericis conſtituatur Collegium.

e in præf. lib. 2. cap. 12. nu. 1.

Horum congreſſus ter in hebdómada tempore Veſtrij, *e* nunc autem bis in Pala-
tio Apoſtolico, & loco ſuo, quem propterea Cameram vocamus Apoſtolicam, die
ſcilicet Lunę, & Veneris, vel ſi in his diebus aliquando contingat impedimentum,
Mercurij fieri ſolet. Ad hoc autem Tribunal Eccleſiarum, & Monaſteriorum om- D
nium, nec non etiam Vrbium, Ciuitatum, Terrarum, Caſtrorum, Oppidorum, Vil-
larum, & locorum Romanę Eccleſiæ immediatè, & mediatè ſubiectorum ſpiritua-
lia, ac temporalia negocia, Eugenio IV ſedente, deueniebant, vt hic Pontifex af-

f Bull. nou. tom. 1. pag. 280.
g lib. 2. cap 12.

firmat in præfatione Breuis confirmantis Statuta Cameræ Apoſtolicæ: *f* Veſtrius
autem *g* addens, ſi de mala diplomatum expeditione per ipſam Cameram facta,
ſi de publicis functionibus, vectigalibus, & alijs publicis prouentibus, cum eccle-
ſiaſticis ex vniuerſo Vrbe, tum temporalibus ex temporali Eccleſiæ Ditione, ſiue
inter Officiales Romanæ Curiæ, quibus pro maiori parte deſignata ſunt, ſiue inter
ipſos publicanos, exactores, et collectores, vel eoſdem priuatos, ſeu Vniuerſitates,
ſiue inter quemlibet ex prædictis, et fiſcum fiat controuerſiæ, huius Tribunalis no- E
tionis eſſe dicit. Verùm hac noſtra tempeſtate mulra ſibi Eminentiſſ. Cardinalium
Congregationes, puta Epiſcoporum, et Regularium, ſacra Conſulta, ſuper Bono
Regimine Status eccleſiaſtici, et Illuſtriſſ. Theſaurarius generalis ex ſpeciali Sum-
morum Pontificum conceſſione vendicarunt, itaut non parùm ſit Clericorum iu-
riſdictio imminuta.
Quamuis hoc, et Sacræ Rotę Auditorium, tanquam duo magis lucentia ſydera,
primum inter cætera Tribunalia huius Romanę Aulæ locum obtineant: quod vt
manifeſtius fiat, quædam à Summis Pontificibus conceſſa Clericis priuilegia refe-
renda duxi.

Veros

Digitized by Google

Veros Capellanos, & familiares Summorum Pontificum Theſaurarium, & Cameræ Apoſtolicæ Clericos eſſe conſtat ex diplomate Sixti IV. *a*

Expeditiones Cameræ, & Cancellariæ pro ſe ſe, & eorum nepotibus, ac familiaribus gratis recipere, nec aliquid ab ipſis exigi, ſub excommunicationis pœna idem Pontifex præcipit. *b* Et ita fuiſſe iudicatum teſtatur Tuſcus, *c* relatus a Cherubino iuniore. *d*

A Cauſas quaſcumque Cameræ Apoſtolicæ intereſſe concernentes, ſummariè, & ſine ſtrepitu, ac figura iudicij, ſola facti veritate inſpecta, cognoſcunt, Innocentio VIII, concedente. *e*

Ciuitates, & loca Eccleſiaſticę ditioni ſubiecta viſitare, de abuſibus, & criminibus inquirere, & in ipſa viſitatione ad exhibenda documenta cuiuſuis generis quaſcumque perſonas cogere, proceſſuſque fabricare poſsũt, ex Iulij II. Cõſtitutione. *f*

Spoliatorum a latronibus damna, inſpectis circumſtantijs, & recepto iuramento. ab ipſis ſpoliatis arbitrantur, Leone X. permittente. *g*

Quorundam locorum, & Terrarum Status Eccleſiaſtici gubernium conceſſit Alexander VI. *h* ſumpta occaſione controuerſiarum, quæ ſuper gubernio eorundem Caſtrorum fuerat inter Ciuitates Spoleti, & Inreramnæ.

B Sed præter hæc Caſtra habent etiam gubernium Centum cellarum, & Tulphæ, ex Leone X. *i*

In quibus locis licèt ſingulis annis exercitium Guberniorum inter Clericos diſtribuatur, poſſunt tamen ſtatuta ibi condere perpetuò duratura, ad tradita per Tuſcum, *k* & alios ab eo relatos.

Sententias ſuper cauſis ſpectantibus ad Fiſcum in Camera latis ob ſolemnitatum iudicialium omiſſionem non annullari voluit Innocentius VIII *l*

Iuriſdictioni Clericorum ſubijciuntur nedum cauſæ gabellarum, dohanarum, & datiorum, ſed eorum conductores, & Officiales tam in Vrbe, quàm extra; inſuper Riparum mercatores, & merces, graſciæ, ſalis, alumnium, Zeccha, carceres, viæ; depoſitarij, ac theſaurarij per varia loca Status Eccleſieſtici conſiſtentes, Leone X. *m*

C permittente, & confirmante,

Quædam tamen Dominis Clericis prohibita ſunt videlicet.

Societatem occultam, vel apertam circa ſpectantia ad Cameram habere nequeunt, ex Leonis X. *n* prohibitione.

Abeſſe non poſſunt abſque licentia Camerarij, vel Decani, ex Pij V. Sanctione. *o*

Tolerantias hebræorum, extractiones victualium, & frumentorum, repræſalias, aut literas pro capienda poſſeſſione Beneficiorum Eccleſiaſticorum, vel prorogationes temporis ad expediendum literas Apoſtolicas quarumcumque gratiarum, vel ad ſolutionem Annatarum, aut Cathedralium, Collegio, aut Officialibus debitarum, vectigalium impoſitionis augumenta, vel diminutiones non concedunt, ſeu permittunt, Pio IV. *p* iubente.

D Nec etiam Clericorum ſpolia, aut decimas, vel alia regalia, aut credita fiſcalia, etiam pro parte, donare, aut remitere valent. *q*

Nullam iuriſdictionem vti ſinguli habent, ſed tantùm Collegialiter, & in plena Camera, vbi commiſſiones, expeditiones faciendæ, & committendæ ſunt. *r* Quamobrem ſicut antiqui Quæſtores leges a Principe promulgandas, & edicta componebant, & antequam ab ipſo Principe manu propria firmarentur, ad calcem illarum Quęſtores ſcribebant, *vidi*, vel, *legi*, vt notat Panzirolus, *ſ* ita DD. Clerici in expeditionibus, quæ ſub Camerarij nomine regulariter fiunt, apponunt, *viſa*.

A quibuſcumq. literis, gratijs, & indultis in rebus ſpiritualibus omnino abſtineãt. *t*

Licèt Sede vacante Camerarij, et Clericorum iuriſdictio non expiret, hæc tamen

E reſtringitur ad exactiones pecuniarum Cameræ, prouiſiones ratione Sedis vacantis; cætera autem interdicta ſunt ab eodem Pio IV. *u*

Nec Commiſſiones in forma, ſi in euidentem, ſuper alienatione rerum Eccleſiaſticarum concedere poſsunt, ob Pij V. prohibirionem. *x*

Sed quoniam diximus ſupra, ex hoc Collegio quotannis aſsumi Annonæ, Graſciæ Pręſides, Riparum Tyberis Curatores, ſi quis ad hos Magiſtratus pertinentia magis præcisè cupiat agnoſcere, quæ dicta ſunt ſupra in Congregationibus Annonæ, Viarum, et Aquarum, et quę ſcribam infra cap. 50. et 51. perlegat. Quædam verò de pecuniæ cudendæ, carcerumq Præſidibus, et de Archiuiorum Præfecto dicere cum alibi de his actum non fuerit, non inutile duxi.

CAP.

a. Conſt. 1. §. 3. Bullar. nou. tom. 1. pag 331.
b. d. Conſtit. §. 4.
c. in concluſ. in verb Cancellaria
d. ſchol. 2. d. Bulla Sixti IV.
e. Conſt 4. §. 2. Bullar. nou. tom. 1. pag 371.
f. 8. Bullar. nou. tom 1. pag. 410.
g. Conſt. 28. d. Bullar. & tom. pag. 521.
h. Conſt. 12. d. Bullar. & tom. pag 401.
i. Conſt. 24. §. 4. Bullar. nou tom. 1. pag. 514
K. in concluſ. in verb. Gubernator
l. Conſt 4. Bullar. nou. tom. 1. pag. 376.
m. Conſt 14. d. Bullar. & tom. pag. 514. & 515.
n. Conſt. 24 Bullar. nou. tom. 1. pag. 516.
o. 87 §. 14 tom. 2 pag 123.
p. Conſt. 55. Bullar. nou. tom 2. pag 74
q. ead. Conſt. 55. § 13.
r. in § 14. d. Cõſt.
ſ. in comment. Imper. orient. de Quæſtor cap. 72. pag. 109.
t. ead Cõſt. §. 16.
u. in § 19. & in Conſtit 63. §. 9.
x. Conſt 69. Bullar. nou. tom. 2. pag. 266.

Digitized by Google

CAPVT XLVIII.

De Zeccarum Præſide.

TRes viros monetales apud antiquos fuiſſe docet Pomponius Iureconſultus *a* his verbis. *Conſtituti ſunt eodem tempore quatuor viri, qui curam viarũ gererent, & Triumuiri monetales æris, argenti, auri flatores &c.* Et hos monetæ cudendæ præfuiſſe aduertit Auctor antiquitatum Romanarum, *b* & in antiquis monumentis ita ſcribi ſolitos, Triumuiri A. A. A. F. F. quod eſt, auro, argento, ære flando, feriundo; vt etiam interpretatur Valerius Probus, *c* ac Titum Plautium hoc Magiſtratu functum fuiſſe antiqua docet inſcriptio apud Panuiniũ *d* in hęc verba. TI. PLAVTIO M. F. M. N. SILVANO AELIANO PONTIF. SODALI AVGVSTALI III. VIR. A. A. A. F. F. Q. T. CAESARIS LEG. LEG. V. IN GERMANIA. Et hos populi ſuffragio creatos teſtatur Nicolaus Grucchius *e* Horum etiam meminit Cicero ad Trebatium ſcribens *f* his verbis. *Treuiros vites cenſeo; audio capitales eſſe, mallem auro, argento, ære eſſent, ſed aliàs iocabimur &c.* De monetarijs meminit Iuſtinianus Imperator *g* cuius verbi, *murilegulis*, interpretationem (contra Accurſij, & aliorum Interpretum opinionem, dicentium, Imperatorem intellexiſſe eos, qui monetam Principis cudunt) affert Alciatus ibi, dicens, Monetarios ſignificare Textrini quoddam officium, ſicut apud Flauium Vopiſcum in Aurelian. *vbi ſeditio*, inquit, *Monetariorum intra murana bellum grauiſſimum peperit &c.* Et hoc idem innuit Rhodigin. *h* ibi; *Monetarios Sudas monetæ artifices interpretatur, ſunt, qui ad Textrinũ opus referre vocabulum malint &c.* Dicti fortaſſe Monetarij ab officij ipſius vtilitate, vt Alciatus loco cit. obſeruat; vide, quæ notat Tiberius Decianus *i* qui hanc vocem monetarij hodie apud nos in malam partem accipi notat; quod indicare fortaſſe voluit Caſſiodorus *k* dum ait. *Monetarios autem, quos ſpecialitèr in vſum publicum conſtat inuentos, in priuatorum didicimus tranſiſſe compendium &c.*

In locum Triumuirorum monetalium ſucceſſiſſe quem hodie in Vrbe Præſidem Zeccarum vocant, nulli dubium eſſe puto.

Huius Præſidis notio eſt, expendere, vtrum nummi publicè percuſſi legem mixtionis, vel puritatis habeant, itaut ſi minus habere fuerint inuenti, eorum vſus prohibeatur, prout annis proximè elapſis de quadam moneta argentea, quam Iulios vocant Auenionenſes, percuſſa, ſucceſſiuè de alijs, cum iuſti ponderis, & bonitatis non eſſent, factum fuiſſe vidimus.

Antequam Magiſtri monetales nummos cudant, ſub Præpoſitorum monetalium (Aſſaggiatori in Vrbe vocant) & Actuarij teſtimonio exiguum fruſtum materiæ, vel metalli, ex quo fabricanda eſt moneta, in pixidibus ponunt, vt probatio fiat.

Perquirit etiam Præſes hic diligentèr, & emendat, ſi quid aurifices, tractores auri, nummularij, argentarij, ſeu menſarij, collibiſtæ, vel alij, qui metalla tractant, in fraudē legis monetæ præſcriptę admittant, ſi radant, aut minuant è pondere, tu vide omnino reſcriptum Conſtantini Imperatoris. *l*

Inſuper ius dicit de omnibus monetis Papalibus, tam in Vrbe, quã alibi in Eccleſiaſtica ditione cuſis, & aliorum quoque Principum, ſi de bonitate, & valore dubitetur, nummos prohibet.

De delictis à magiſtris, cuſtodibus, præpoſitis, probatoribus, inciſoribus, ſparatoribus, tractatoribus auri, argentiuè, minerarijs arenarum auri, aurificibus, cælatoribus, & alijs negociantibus circa monetam commiſſis, cognoſcit, ac de litibus, & controuerſijs eorum in præuentione cauſarum cum Gubernatore Vrbis, alijſque Iudicibus Romanæ Curiæ concurrit.

Vt autem horum delictorum animaduerſio iuxta præſcriptas leges fiat *m* ſciendũ eſt, tria in omni numiſmate conſideranda; primò materia publicè electa cum certo pondere; ſecundò character, quo inſignitur, ſeu notatur forma publica; tertiò valor, ſeu functio decreta, ad tradita per Paulum I. C. *n* in quibus omnibus quid decretum à ſuperioribus, quouè in vſu ſint, qui nummis vtantur inſpicimus.

Humi-

a l. 2. §. & triumuiri, ff. de orig. iur.

b lib. 7. cap. 28.

c in opuſc. de literis antiquis, in l. A.

d de Ciuit. Roman. pag. apud me 602.

e de comitijs Romanor. lib. 2. pag. apud me 172

f epiſt. familiar. lib. 7. epiſt. 13.

g in l. 1. & alibi C. de murileg. lib. 11.

h lection. antiq. lib. 8. cap. 11. circa fin.

i lib. 7. de falſ. monet. crimin. cap. 23. num 6.

K. lib. 5. variar. cap. 39.

l in l. vnic. C. Theodoſ. ſi quis ſolidic. exter. incider. vel adulterinu.

m l. 8. & 9. ff. ad leg. Cornel. de falſ.

n in l. 1. ff. de cõtrahen. emptio. & l. 1. C de veter. numiſ. poteſt. lib. 11.

A B C D E

Digitized by Google

Numiſmatis materia eſt æs, aurum, argentum, quæ aliquando pura per ſe, aliquando miſcetur; quæ quidem mixtio à Principe legem recipit, quam Curatores monetarum ſequi debent; ſi quis enim ſuo marte argento publicè, priuatimquè æs, ſi auro argentum, ſiuè æri plumbum miſceat, capitale eſt delictum cum bonorum proſcriptione, vt a Tacito Imperatore ſancitum fuiſſe teſtatur Flauius Vopiſcus in eius vita, & apud Vlpianum; *a* quod etiam decreuit Conſtantin. Imperator, *b* &
A hoc eſſe crimen læſæ maieſtatis probat Gigas; *c* cuius dicti rationem reddit Tiberius Decianus, *d* quia monetam cudere ſolius Principis eſt, & ad ipſius æſtimationem, famamque ſpectat, ne moneta ſua adulteretur; videndus eſt Caſſiodorus. *e* Quæ quidem adulteratio etiam tribus modis fieri poteſt, nempe circa materiam, ſi in auro, argento, ære fiat mixtio, vt dictum eſt, & vide Decianum, *f* circa formam, quæ nihil aliud eſt, quàm impreſſio, ſiue caracter impreſſus in materia, vt idem Decianus; *g* & circa pondus, ac æſtimationem, ſeu valorem, quæ quidem ponderis, & valoris certitudo adeo neceſſaria eſt, vt ea ſublata, non rarò in plebe excitentur diſſidia, & querelæ, vt apud Tholoſanum. *h* Minuitur autem monetæ pondus; vel aqua ardenti ſuperficiem auferendo, vel monetæ circulum tondendo eodem
B Deciano docente. *i* Quid autem ſi clericus ſecularis, ſiue cuiuſuis Ordinis Regularis, etiam miles Hieroſolymitanus, tale crimen admittat, à quo puniendus ſit, à iudice ſcilicet laico, vel eccleſiaſtico? vide Conſtitutionem Vrbani VIII. Idibus Nouembris 1627. editã, cuius particulã ad hanc rẽ facientem referr Squillant. *k*

Quæ autem eſſent monetarum antiquarum pondera apud Græcos, & Romanos, difficile tractationem dicit Blondus; *l* tu tamen lege, quæ ſcripſerunt Alex. ab Alex. *m* Gul. Budeus, *n* Tholoſ. in ſyntagm. *o* Lipſius, *p* & Phil Pigaſetta; *q* apud quos etiam Scriptores alia multa ad hanc rem facientia videbis; præcipuè quis primus tam apud Græcos, quàm Latinos, aliaſquè Nationes monetam percuſſerit, qua forma, & quibus imaginibus; ac etiam vnde denominatio pecuniæ, monetæ, ac nummi fluxerit; videndus eſt etiam Plinius, *r* proximum ſcelus feciſſe dicens, qui primum ex auro denarium ſignauit, quod et ipſum latet, au-
C ctore incerto ait: Pauſanias tamen *ſ* Rhæcum Philçi, & Theleclis filium, & Theodorum ambos Samios primos æs conflaſſe, & cudere docuiſſe affirmat; Iulius Vrſinus, *t* & ante ipſum Caſſiodorus *u* Seruio Tullio Rege rudi ære nota pecudum (a qua pecuniæ nomen effluxit) nummos ęreos ſignatos eſſe dicit; hominum verò imagines in ęre ſculptas a Iano, ſiue Saturno primùm fuiſſe, teſtatur, ex vna enim vir biceps, vt Ianus ipſe fingitur apparet, ex altera verò pons, corona, vel nauis viſitur; quia, vt Macrobius *x* ait Ianus primus ęs ſignauit ex vna parte ſuam effigiem, ex altera nauem impreſſit; Eutropius *y* verò huius rei inuentorem Saturnum facit, dum ſcripſit, Saturnus nummos æreos primus inſtituit: opinor autem in Iani, Saturnique memoriam; nam vt Lactantius *z* reſtatur, Ianus Saturnum errantem ſuſcepit, cuius rei argumentum ſunt nummi veteres, in quibus eſt
D cum duplici fronte Ianus, in altera parte nauis, quod etiam cecinit Ouidius. *a*

Multa quidem didici, ſed cur naualis in ære
Altera ſignata eſt, altera forma biceps.
At bona poſteritas Puppim ſignauit in ære,
Hoſpitis aduentum teſtificata dei.

Argenteam verò monetam Fabio Pictore, & Q. Vgolino Gallo Coſſ. anno ſcilicet 484. primùm cuſam fuiſſe, ex Plinio *b* notat Fuluius Vrſinus; *c* quãmuis in meo Codice Plinius dicat, anno ab Vrbe condita 585. Q. Fabri. Conſ. quinque annis ante primum bellum Punicum argentum ſignatum fuiſſe; & Gallis auctoribus ſine aliquo adhuc ſigno monetam ad metalla rranslatam fuiſſe, Caſſiodorus *d* ſcribit.

Inſuper ſex Procuratores monetæ, qui Comiti ſacrarum largitionum parebant,
E Panzirolus *e* refert in hæc verba. *Monetam non Ciuitates, non Præſides, Vicaryꝰ, aut PP. cudebant, ſed hæc facultas a Principe Magiſtro largitionum demandabatur, vt qui Principis pecuniam tractabat, eam quoque percuti curaret. In Occidente ſex tantùm in locis moneta ſignabatur, quibus totidem Procuratores præerant.* Hæc Panzirolus, qui enumerando, quinque tantùm refert, nempe Procuratorem moneræ Sciſcianæ, Aquilienſis, Vrbis Romæ, Lugdunenſis, & Arelatenſis: ſed alia multa videnda ſunt apud Iacobum Guthiere z. *f*

a. l. 8. & 9. ff ad leg Corn. de falſ.
b. l. 1. & 2. C. de falſa monet.
c. de crim. læſæ maieſt. lib. 2. q. 62.
d. tract. crim lib. 7 de falſ monet. crimin. cap 23. n. 2.
e. lib. 7. var. ar. formul. 32 quæ moneta committitur.
f. loco cit. a n 10. vſque ad 16.
g. a nu. 17 vſque ad 22.
h in ſyntag. iur. lib 36. cap. 2. n. 16
i. a num. 22. vſque ad 25.
k. de priuil. cler. cap 7. num. fin.
l. 5. Romæ triũ-ph.
m. dier. genial. lib. 4. cap. 24.
n. de aſſe & partibus eius.
o. lib. 36. cap. 2.
p. de magn. Pop. lib 2. & 3.
q. in diſcurſ. de ſeſtertio Italico ſermone editis.
r. natural. hiſto. lib. 33. cap 3.
ſ in Archadia, ſiue lib 8. pag. apud me 301.
t. in præfat lib. de famil Roman.
u. lib 7. var. cap 32.
x. lib. 1. Satu. cap. 7.
y lib. 1.
z. lib. 1.
a. lib. 1. faſtor.
b. lib. 33. cap. 3.
c. loco cit.
d. lib. 7. variar. formul. 32.
e. in commẽt. notit. Imper occiden. cap. 37. pag. 67.
f de off. Dõ. Aug lib. 3 cap. 19. de procurat. monet.

CAPVT

CAPVT XLVIII.

De Zeccarum Præſide.

a l. 2. §. & triumuiri, ff. de orig. iur.

b lib. 7. cap. 28.
c in opuſc. de literis antiquis, in l. A.
d de Ciuit. Roman. pag. apud me 602.
e de comitijs Romanor. lib. 2. pag. apud me 172
f epiſt. familiar. lib. 7. epiſt. 13.
g in l. 1. & alibi C. de murileg. lib. 11.

h lection. antiq. lib. 8. cap. 11. circa fin.
i lib. 7. de falſ. monet. crimin. cap. 23. num. 6.
K. lib. 5. variar. cap. 39.

TRes viros monetales apud antiquos fuiſſe docet Pomponius Iureconſultus A
a his verbis. *Conſtituti ſunt eodem tempore quatuor viri, qui curam viarũ gererent, & Triumuiri monetales æris, argenti, auri flatores &c.* Et hos moneţ cudendæ præfuiſſe aduertit Auctor antiquitatum Romanarum, *b* & in antiquis monumentis ita ſcribi ſolitos, Triumuiri A A A. F. F. quod eſt, auro, argento, ære flando, feriundo; vt etiam interpretatur Valerius Probus, *c* ac Titum Plautium hoc Magiſtratu functum fuiſſe antiqua docet inſcriptio apud Pannuiniũ *d* in hęc verba. TI. PLAVTIO M. F. M. N. SILVANO AELIANO PONTIF. SODALI AVGVSTALI III. VIR. A. A. A. F. F. Q. T. CAESARIS LEG. LEG. V. IN GERMANIA. Et hos populi ſuffragio creatos teſtatur Nicolaus Grucchius *e* Horum etiam meminit Cicero ad Trebatium ſcribens *f* his verbis. B
Treuiros vires cenſeo; audio capitales eſſe, mallem auro, argento, ære eſſent, ſed aliàs iocabimur &c. De monetarijs meminit Iuſtinianus Imperator *g* cuius verbi, *murilegulis*, interpretationem (contra Accurſij, & aliorum Interpretum opinionem, dicentium, Imperatorem intellexiſſe eos, qui monetam Principis cudunt) affert Alciatus ibi, dicens, Monetarios ſignificare Textrini quoddam officium, ſicut apud Flauium Vopiſcum in Aurelian. *vbi ſeditio*, inquit, *Monetariorum intra murana bellum grauiſſimum peperit &c.* Et hoc idem innuit Rhodigin. *h* ibi; *Monetarios Sudas monetæ artifices interpretatur, ſunt, qui ad Textrinũ opus referre vocabulum malint &c.* Dicti fortaſſe Monetarij ab officij ipſius vtilitate, vt Alciatus loco cit. obſeruat; vide, quæ notat Tiberius Decianus *i* qui hanc vocem monetarij hodie apud nos in malam partem accipi notat; quod indi- C
care fortaſſe voluit Caſſiodorus *k* dum ait. *Monetarios autem, quos ſpecialitèr in vſum publicum conſtat inuentos, in priuatorum didicimus tranſiſſe compendium &c.*

In locum Triumuirorum monetalium ſucceſſiſſe quem hodie in Vrbe Præſidem Zeccarum vocant, nulli dubium eſſe puto.

Huius Præſidis notio eſt, expendere, vtrum nummi publicè percuſſi legem mixtionis, vel puritatis habeant, itaut ſi minus habere fuerint inuenti, eorum vſus prohibeatur, prout annis proximè elapſis de quadam moneta argentea, quam Iulios vocant Auenionenſes, percuſſa, ſucceſſiuè de alijs, cum iuſti ponderis, & bonitatis non eſſent, factum fuiſſe vidimus.

Antequam Magiſtri monetales nummos cudant, ſub Præpoſitorum monetalium (Aſſaggiatori in Vrbe vocanr) & Actuarij teſtimonio exiguum fruſtum materiæ, vel D
metalli, ex quo fabricanda eſt moneta, in pixidibus ponunt, vt probatio fiat.

Perquirit etiam Præſes hic diligentèr, & emendat, ſi quid aurifices, tractores auri, nummularij, argentarij, ſeu menſarij, colibiſtæ, vel alij, qui metalla tractant, in fraudẽ legis monetæ præſcriptę admittant, ſi radant, aut minuant è pondere, tu vide omnino reſcriptum Conſtantini Imperatoris. *l*

l in l. vnic. C. Theodoſ. ſi quis ſolidic. exter. incider. vel adulterauit.

Inſuper ius dicit de omnibus monetis Papalibus, tam in Vrbe, quã alibi in Eccleſiaſtica ditione cuſis, & aliorum quoque Principum, ſi de bonitate, & valore dubitetur, nummos prohibet.

De delictis à magiſtris, cuſtodibus, præpoſitis, probatoribus, inciſoribus, ſparatoribus, tractatoribus auri, argentiuè, minerarijs arenatum auri, aurificibus, celatoribus, & alijs negociantibus circa monetam commiſſis, cognoſcit, ac de litibus, & controuerſijs eorum in præuentione cauſarum cum Gubernatore Vrbis, aliiſque Iudicibus Romanæ Curiæ concurrit. E

m l. 8. & 9. ff. ad leg. Cornel. de falſ.

n in l. 1. ff. de cõ. trahen. emptio. & l. 1. C. de veter. numiſ. poteſt. lib. 11.

Vt autem horum delictorum animaduerſio iuxta præſcriptas leges fiat *m* ſciendũ eſt, tria in omni numiſmate conſideranda; primò materia publicè electa cum certo pondere; ſecundò character, quo inſignitur, ſeu notatur forma publica; tertiò valor, ſeu functio decreta, ad tradita per Paulum I. C. *n* in quibus omnibus quid decretum à ſuperioribus, quouè in vſu ſint, qui nummis vtantur inſpicimus.

Humi-

Numiſmatis materia eſt æs, aurum, argentum, quæ aliquando pura per ſe, aliquando miſcetur; quæ quidem mixtio à Principe legem recipit, quam Curatores monetarum ſequi debent; ſi quis enim ſuo marte argento publicè, priuatimquè æs, ſi auro argentum, ſiuè æri plumbum miſceat, capitale eſt delictum cum bonorum proſcriptione, vt a Tacito Imperatore ſancitum fuiſſe teſtatur Flauius Vopiſcus in eius vita, & apud Vlpianum; *a* quod etiam decreuit Conſtantin. Imperator, *b* &
A hoc eſſe crimen læſæ maieſtatis probat Gigas; *c* cuius dicti rationem reddit Tiberius Decianus, *d* quia monetam cudere ſolius Principis eſt, & ad ipſius æſtimationem, famamque ſpectat, ne moneta ſua adulteretur; videndus eſt Caſſiodorus. *e* Quæ quidem adulteratio etiam tribus modis fieri poteſt, nempe circa materiam, ſi in auro, argento, ære fiat mixtio, vt dictum eſt, & vide Decianum, *f* circa formam, quæ nihil aliud eſt, quàm impreſſio, ſiue caracter impreſſus in materia, vt idem Decianus; *g* & circa pondus, ac æſtimationem, ſeu valorem, quæ quidem ponderis, & valoris certitudo adeo neceſſaria eſt, vt ea ſublata, non rarò in plebe excitentur diſſidia; & quærelæ, vt apud Tholoſanum. *h* Minuitur autem monetæ pondus; vel aqua ardenti ſuperficiem auſerendo, vel monetæ circulum rondendo eodem
B Deciano docente. *i* Quid autem ſi clericus ſecularis, ſiue cuiuſuis Ordinis Regularis, etiam miles Hieroſolymitanus, tale crimen admittat, à quo puniendus ſit, à iudice ſcilicet laico, vel eccleſiaſtico? vide Conſtitutionem Vrbani VIII. Idibus Nouembris 1627. editã, cuius particulã ad hanc rẽ facientem refert Squillant. *k*

Quæ autem eſſent monetarum antiquarum pondera apud Græcos, & Romanos, difficilẽ tractationem dicit Blondus; *l* tu tamen lege, quæ ſcripſerunt Alex. ab Alex. *m* Gul. Budeus, *n* Tholoſ. in ſyntagm. *o* Lipſius, *p* & Phil. Pigaſetta.; *q* apud quos etiam Scriptores alia multa ad hanc rem ſacientia videbis; præcipuè quis primus tam apud Græcos, quàm Latinos, aliaſquè Nationes monetam percuſſerit, qua forma, & quibus imaginibus; ac etiam vnde denominatio pecuniæ, monetæ, ac nummi fluxerit; videndus eſt etiam Plinius, *r* proximum ſcelus feciſſe dicens, qui primum ex auro denarium ſignauit, quod et ipſum latet,
C auctore incerto ait: Pauſanias tamen *ſ* Rhæcum Philæi, & Theleclis filium, & Theodorum ambos Samios primos æs conſlare, & cudere docuiſſe affirmat; Iulius Vrſinus, *t* & ante ipſum Caſſiodorus *u* Seruio Tullio Rege rudi ære nota pecudum (a qua pecuniæ nomen effluxit) nummos æreos ſignatos eſſe dicit; hominum verò imagines in ære ſculptas a Iano, ſiue Saturno primùm fuiſſe, teſtatur, ex vna enim vir biceps, vt Ianus ipſe fingitur apparet, ex altera verò pons, corona, vel nauis viſitur; quia, vt Macrobius *x* ait Ianus primus æs ſignauit ex vna parte ſuam effigiem, ex altera nauem impreſſit; Eutropius *y* verò huius rei inuentorem Saturnum facit, dum ſcripſit, Saturnus nummos æreos primus inſtituit: opinor autem in Iani, Saturnique memoriam; uam vt Lactantius *z* teſtatur, Ianus Saturnum errantem ſuſcepit, cuius rei argumentum ſunt nummi veteres, in quibus eſt
D cum duplici fronte Ianus, in altera parte nauis, quod etiam cecinit Ouidius. *a*

Multa quidem didici, ſed cur naualis in ære
Altera ſignata eſt, altera forma biceps.
At bona poſteritas Puppim ſignauit in ære,
Hoſpitis aduentum teſtificata dei.

Argenteam verò monetam Fabio Pictore, & Q. Vgolino Gallo Coſſ. anno ſcilicet 484. primùm cuſam fuiſſe, ex Plinio *b* notat Fuluius Vrſinus; *c* quàmuis in meo Codice Plinius dicat, anno ab Vrbe condita 585. Q. Fabri. Conſ. quinque annis ante primum bellum Punicum argentum ſignatum fuiſſe, & Gallis auctoribus ſine aliquo adhuc ſigno monetam ad metalla tranſlatam fuiſſe, Caſſiodorus *d* ſcribit.

Inſuper ſex Procuratores monetæ, qui Comiti ſacrarum largitionum parebant, Panzirolus *e* refert in hæc verba. *Monetam non Ciuitates, non Præſides, Vicarijuè, aut PP. cudebant; ſed hæc facultas a Principe Magiſtro largitionum*
E *demandabatur, vt qui Principis pecuniam tractabat, eam quoque percuti curaret. In Occidente ſex tantùm in locis moneta ſignabatur, quibus totidem Procuratores præerant.* Hæc Panzirolus, qui enumerando, quinque tantùm refert, nempe Procuratorem monetæ Sciſcianæ, Aquilienſis, Vrbis Romæ, Lugdunendis, & Arelatenſis: ſed alia multa videnda ſunt apud Iacobum Guthiere z. *f*

a. l. 8. & 9. ff. ad leg. Corn. de falſ. b. l. 1. & 2. C. de falſa monet.
c. de crim. læſæ maieſt. lib. 1. q. 61.
d. tract. crim. lib. 7. de falſ. monet. crimin. cap. 23. n. 2.
e. lib. 7. var. ar. formul. 32. quæ moneta committitur.
f. loco cit. a n. 10. vſque ad 16.
g. a nu. 17 vſque ad 22.
h in ſyntag. iur. lib. 36. cap. 2. n. 16
i. a num. 22. vſque ad 25.
k. de priuil. cler. cap. 7. num. fin.
l. 5. Rom. triumph.
m. dier. genial. lib. 4. cap. 24.
n. de aſſe & partibus eius.
o. lib. 36. cap. 2.
p. de magn. Pop. lib. 2. & 3.
q. in diſcurſ. de ſeſtertio Italico ſermone editis.
r. natural. hiſto. lib. 33. cap. 3.
ſ in Archadia ſiue lib. 8. pag. apud me 301.
t. in præfat. lib. de famil. Roman.
u. lib. 7. var. cap. 32.
x. lib. 1. Satu. cap. 7.
y. lib. 1.
z. lib. 1.
a. lib. 1. faſtor.
b. lib. 33. cap. 3.
c. loco cit.
d. lib. 7. variar. formul. 32.
e. in comment. notit. Imper. occiden. cap. 37. pag. 67.
f. de off. Do. Aug. lib. 3. cap. 19. de procurat. monet.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XLVIII.

De Zeccarum Præſide.

a l. 2. §. & triumuiri, ff. de orig. iur.

TRes viros monetales apud antiquos fuiſſe docet Pomponius Iuriſconſultus *a* his verbis. *Conſtituti ſunt eodem tempore quatuor viri, qui curam viarũ gererent, & Triumuiri monetales æris, argenti, auri flatores &c.* Et hos monetę cudendæ præfuiſſe aduertit Auctor antiquitatum Romanarum, A

b lib. 7. cap. 28.
c in opuſc. de literis antiquis, in l. A.
d de Ciuit. Roman. pag. apud me 602.
e de comitijs Romanor. lib. 2. pag. apud me 172
f epiſt. familiar. lib. 7. epiſt. 13.
g in l. 1. & alibi C. de murileg. lib. 11.

b & in antiquis monumentis ita ſcribi ſolitos, Triumuiri A. A. A. F. F. quod eſt, auro, argento, ære flando, feriundo; vt etiam interpretatur Valerius Probus, *c* ac Titum Plautium hoc Magiſtratu functum fuiſſe antiqua docet inſcriptio apud Panuiniũ *d* in hęc verba. TI. PLAVTIO M. F. M. N. SILVANO AELIANO PONTIF. SODALI AVGVSTALI III. VIR. A. A. A. F. F. Q. T. CAESARIS LEG. LEG. V. IN GERMANIA. Et hos populi ſuffragio creatos teſtatur Nicolaus Grucchius *e* Horum etiam meminit Cicero ad Trebatium ſcribens *f* his verbis. *Treuiros vites cenſeo; audio capitales eſſe, mallem auro, argento, ære eſſent, ſed alias iocabimur &c.* De monetarijs meminit Iuſtinianus Imperator *g* cuius verbi, *murilegulis*, interpretationem (contra Accurſij, & aliorum Interpretum opinionem, dicentium, Imperatorem intellexiſſe eos, qui monetam Principis cudunt) affert Alciatus ibi, dicens, Monetarios ſignificare Textrini quoddam officium, ſicut apud Flauium Vopiſcum in Aurelian. *vbi ſeditio*, inquit, *Monetariorum intra murana bellum grauiſſimum peperit &c.* Et hoc idem innuit Rhodigin. *h* ibi; *Monetarios Sudas monetæ artifices interpretatur, ſunt, qui ad Textrinũ opus referre vocabulum malint &c.* Dicti fortaſſe Monetarij ab officij ipſius vtilitate, vt Alciatus loco cit. obſeruat; vide, quæ notat Tiberius Decianus *i* qui hanc vocem monetarij hodie apud nos in malam partem accipi notat; quod indicare fortaſſe voluit Caſſiodorus *k* dum ait. *Monetarios autem, quos ſpecialitèr in vſum publicum conſtat inuentos, in priuatorum didicimus tranſiſſe compendium &c.* B C

h lection. antiq. lib. 8. cap. 11. circa fin.
i lib. 7. de falſ. monet. crimin. cap. 23. num 6.
K. lib. 5. variar. cap. 39.

In locum Triumuirorum monetalium ſucceſſiſſe quem hodie in Vrbe Præſidem Zeccarum vocant, nulli dubium eſſe puto.

Huius Præſidis notio eſt, expendere, vtrum nummi publicè percuſſi legem mixtionis, vel puritatis habeant, itaut ſi minus habere fuerint inuenti, eorum vſus prohibeatur, prout annis proximè elapſis de quadam moneta argentea, quam Iulios vocant Auenionenſes, percuſſa, ſucceſſiuè de alijs, cum iuſti ponderis, & bonitatis non eſſent, factum fuiſſe vidimus.

Antequam Magiſtri monetales nummos cudant, ſub Præpoſitorum monetalium (Aſſaggiatori in Vrbe vocant) & Actuarij teſtimonio exiguum fruſtum materiæ, vel metalli, ex quo fabricanda eſt moneta, in pixidibus ponunt, vt probatio fiat. D

Perquirit etiam Præſes hic diligentèr, & emendat, ſi quid aurifices, tractores auri, nummularij, argentarij, ſeu menſarij, collibiſtæ, vel alij, qui metalla tractant, in fraudẽ legis monetæ præſcriptę admittant, ſi radant, aut minuant è pondere, tu vide omnino reſcriptum Conſtantini Imperatoris. *l*

l in l. vnic. C. Theodoſ. ſi quis ſolidic. exter. incider. vel adulterau.

Inſuper ius dicit de omnibus monetis Papalibus, tam in Vrbe, quã alibi in Eccleſiaſtica ditione cuſis, & aliorum quoque Principum, ſi de bonitate, & valore dubitetur, nummos prohibet.

De delictis à magiſtris, cuſtodibus, præpoſitis, probatoribus, inciſoribus, ſparatoribus, tractatoribus auri, argentiuè, minerarijs arenarum auri, aurificibus, celatoribus, & alijs negociantibus circa monetam commiſſis, cognoſcit, ac de litibus, & controuerſijs eorum in præuentione cauſarum cum Gubernatore Vrbis, alijſque Iudicibus Romanæ Curiæ concurrit. E

m l. 8. & 9. ff. ad leg. Cornel. de falſ.
n in l. 1. ff. de cõ. trahen. emptio. & l. 1. C de vetor. numiſ. poteſt. lib. 11.

Vt autem horum delictorum animaduerſio iuxta præſcriptas leges fiat *m* ſciendũ eſt, tria in omni numiſmate conſideranda; primò materia publicè electa cum certo pondere; ſecundò character, quo inſignitur, ſeu notatur forma publica; tertiò valor, ſeu functio decreta, ad tradita per Paulum I. C. *n* in quibus omnibus quid decretum à ſuperioribus, quouè in vſu ſint, qui nummis vtantur inſpicimus.

Humi-

Digitized by Google

Numiſmatis materia eſt æs, aurum, argentum, quæ aliquando pura per ſe, ali-
quando miſcetur; quæ quidem mixtio à Principe legem recipit, quam Curatores
monetarum ſequi debent; ſi quis enim ſuo marte argento publicè, priuatimquè æs,
ſi auro argentum, ſiuè æri plumbum miſceat, capitale eſt delictum cum bonorum
proſcriptione, vt a Tacito Imperatore ſancitum fuiſſe teſtatur Flauius Vopiſcus in
eius vita, & apud Vlpianum; *a* quod etiam decreuit Conſtantin. Imperator, *b* &
A hoc eſſe crimen læſæ maieſtatis probat Gigas; *c* cuius dicti rationem reddit Tibe-
rius Decianus, *d* quia monetam cudere ſolius Principis eſt, & ad ipſius æſtima-
tionem, famamque ſpectat, ne moneta ſua adulteretur; videndus eſt Caſſiodorus.
e Quæ quidem adulteratio etiam tribus modis fieri poteſt, nempe circa materiam,
ſi in auro, argento, ære fiat mixtio, vt dictum eſt, & vide Decianum, *f* circa for-
mam, quæ nihil aliud eſt, quàm impreſſio, ſiue caracter impreſſus in materia, vt idem
Decianus; *g* & circa pondus, ac æſtimationem, ſeu valorem, quæ quidem ponde-
ris, & valoris certitudo adeo neceſſaria eſt, vt ea ſublata, non rarò in plebe exciten-
tur diſſidia, & querelæ, vt apud Tholoſanum. *h* Minuitur autem monetæ pondus;
vel aqua ardenti ſuperficiem auferendo, vel monetæ circulum tondendo eodem
B Deciano docente. *i* Quid autem ſi clericus ſecularis, ſiue cuiuſuis Ordinis Regu-
laris, etiam miles Hieroſolymitanus, tale crimen admittat, à quo puniendus ſit,
à iudice ſcilicet laico, vel eccleſiaſtico? vide Conſtitutionem Vrbani VIII. Idi-
bus Nouembris 1627. editã, cuius particulã ad hanc rẽ facientem refert Squillant. *k*

Quæ autem eſſent monetarum antiquarum pondera apud Græcos, & Romanos,
difficilẽ tractationem dicit Blondus; *l* tu tamen lege, quæ ſcripſerunt Alex. ab
Alex. *m* Gul. Budeus, *n* Tholoſ. in ſyntagm. *o* Lipſius, *p* & Phil. Pigafetta; *q*
apud quos etiam Scriptores alia multa ad hanc rem facientia videbis; precipuè
quis primus tam apud Græcos, quàm Latinos, aliaſquè Nationes monetam per-
cuſſerit, qua forma, & quibus imaginibus; ac etiam vnde denominario pecuniæ,
monetæ, ac nummi fluxerit; videndus eſt etiam Plinius, *r* proximum ſcelus fe-
C ciſſe dicens, qui primum ex auro denarium ſignauit, quod et ipſum latet, au-
ctore incerto ait: Pauſanias tamen *ſ* Rhæcum Philęi, & Theleelis filium, & Theo-
dorum ambos Samios primos æs conflare, & cudere docuiſſe affirmat; Iulius Vr-
ſinus, *t* & ante ipſum Caſſiodorus *u* Seruio Tullio Rege rudi ære nota pecudum
(a qua pecuniæ nomen effluxit) nummos ęreos ſignatos eſſe dicit, hominum verò
imagines in ęre ſculptas a Iano, ſiue Saturno primùm fuiſſe, teſtatur, ex vna enim
vir biceps, vt Ianus ipſe fingitur apparet, ex altera verò pons, corona, vel nauis
viſitur; quia, vt Macrobius *x* ait Ianus primus ęs ſignauit ex vna parte ſuam ef-
figiem, ex altera nauem impreſſit; Eutropius *y* verò huius rei inuentorem Sa-
turnum facit, dum ſcripſit, Saturnus nummos æreos primus inſtituit: opinor au-
tem in Iani, Saturnique memoriam; nam vt Lactantius *z* teſtatur, Ianus Satur-
num errantem ſuſcepit, cuius rei argumentum ſunt nummi veteres, in quibus eſt
D cum duplici fronte Ianus, in altera parte nauis, quod etiam cecinit Ouidius. *a*

Multa quidem didici, ſed cur naualis in ære
Altera ſignata eſt, altera forma biceps.
At bona poſteritas Puppim ſignauit in ære,
Hoſpitis aduentum teſtificata dei.

Argenteam verò monetam Fabio Pictore, & Q. Vgolino Gallo Coſſ. anno ſcilicet
484. primùm cuſam fuiſſe, ex Plinio *b* notat Fuluius Vrſinus; *c* quàmuis in meo
Codice Plinius dicat, anno ab Vrbe condita 585 Q. Fabri. Conſ. quinque annis an-
te primum bellum Punicum argentum ſignatum fuiſſe: & Gallis auctoribus ſine ali-
quo adhuc ſigno monetam ad metalla translatam fuiſſe, Caſſiodorus *d* ſcribit.

Inſuper ſex Procuratores monetæ, qui Comiti ſacrarum largitionum parebant,
E Panzirolus *e* refert in hæc verba. *Monetam non Ciuitates, non Præſides, Vicarij-
uè, aut PP. cudebant; ſed hæc facultas a Principe Magiſtro largitionum de-
mandabatur, vt qui Principis pecuniam tractabat, eam quoque percuti curaret.
In Occidente ſex tantùm in locis moneta ſignabatur, quibus totidem Procuratores
præerant.* Hæc Panzirolus, qui enumerando, quinque tantùm refert, nempe
Procuratorem monetę Sciſcianæ, Aquilienſis, Vrbis Romæ, Lugdunendis, &
Arelatenſis: ſed alia multa videnda ſunt apud Iacobum Guthiere z. *f*

CAPVT

a. l. 8. & 9. ff. ad leg. Corn. de falſ.
b. l. 1. & 2. C. de falſa monet.
c. de crim. læſæ maieſt. lib. 1. q. 62.
d. tract. crim. lib. 7. de falſ. monet. crimin. cap. 23. n. 2.
e. lib. 7. variar. formul. 32 quæ moneta committitur.
f. loco cit. a n. 10. vſque ad 16.
g. a nu. 17 vſque ad 22.
h in ſyntag. iur. lib. 36. cap. 2. n. 16
i. a num. 22. vſque ad 25.
K. de priuil. cler. cap. 7. num. fin.
l. 5. Rom. triũph.
m. dier. genial. lib. 4. cap. 24.
n. de aſſe & partibus eius.
o. lib. 36. cap. 2.
p. de magn. Rom. lib 2. & 3.
q. in diſcurſ. de ſeſtertio Italico ſermone editis.
r. natural. hiſto. lib. 33. cap 3.
ſ. in Archadia ſiue lib 8. pag. apud me 301.
t. in præfat lib. de famil. Roman.
u. lib 7. var. cap 32.
x. lib. 1. Satu. cap. 7.
y lib. 1.
z. lib. 1.
a. lib. 1. faſtor.
b. lib. 33. cap. 3.
c. loco cit.
d. lib. 7. variar. formul. 32.
e. in comment. notit. Imper. occiden. cap. 37. pag. 67.
f de off. Dõ. Aug lib. 3 cap. 19. de procurat. monet.

Digitized by Google

CAPVT XLVIII.

De Zeccarum Præſide. A

TRes viros monetales apud antiquos fuiſſe docet Pomponius Iureconſultus *a* his verbis. *Conſtituti ſunt eodem tempore quatuor viri, qui curam viarũ gererent, & Triumuiri monetales æris, argenti, auri flatores &c.* Et hos monetę cudendæ præfuiſſe aduertit Auctor antiquitatum Romanarum *b* & in antiquis monumentis ita ſcribi ſolitos, Triumuiri A A. A. F. F. quod eſt, auro, argento, ære flando, feriundo; vt etiam interpretatur Valerius Probus, *c* ac Titum Plautium hoc Magiſtratu functum fuiſſe antiqua docet inſcriptio apud Panuiniũ *d* in hęc verba. TI. PLAVTIO M. F. M. N. SILVANO AELIANO PONTIF. SODALI AVGVSTALI III. VIR. A. A. A. F. F. Q. T. CAESARIS LEG. LEG. V. IN GERMANIA. Et hos populi ſuffragio creatos teſtatur Nicolaus Grucchius *e* Horum etiam meminit Cicero ad Trebatium ſcribens *f* his verbis. *Treuiros vires cenſeo; audio capitales eſſe, mallem auro, argento, ære eſſent, ſed aliàs iocabimur &c.* De monetarijs meminit Iuſtinianus Imperator *g* cuius verbi, *murilegulis*, interpretationem (contra Accurſij, & aliorum Interpretum opinionem, dicentium, Imperatorem intellexiſſe eos, qui monetam Principis cudunt) affert Alciatus ibi, dicens, Monetarios ſignificare Textrini quoddam officium, ſicut apud Flauium Vopiſcum in Aurelian. *vbi ſeditio*, inquit, *Monetariorum intra murana bellum grauiſſimum peperit &c.* Et hoc idem innuit Rhodigin. *h* ibi; *Monetarios Sudas monetæ artifices interpretatur, ſunt, qui ad Textrinũ opus referre vocabulum malint &c.* Dicti fortaſſe Monetarij ab officij ipſius vtilitate, vt Alciatus loco cit. obſeruat; vide, quæ notat Tiberius Decianus *i* qui hanc vocem monetarij hodie apud nos in malam partem accipi notat; quod indicare fortaſſe voluit Caſſiodorus *k* dum ait. *Monetarios autem, quos ſpecialitèr in vſum publicum conſtat inuentos, in priuatorum didicimus tranſiſſe compendium &c.* B C

a l. 2. §. & triumuiri, ff. de orig. iur.
b lib. 7. cap. 28.
c in opuſc. de literis antiquis, in l. A.
d de Ciuit. Roman. pag. apud me 602.
e de comitijs Romanor. lib. 2. pag. apud me 172
f epiſt. familiar. lib. 7. epiſt. 13.
g in l. 1. & alibi C. de murileg. lib. 11.
h lection. antiq. lib. 8. cap. 11. circa fin.
i lib. 7. de falſ. monet. crimin. cap. 23. num 6.
K. lib. 5. variar. cap. 39.

In locum Triumuirorum monetalium ſucceſſiſſe quem hodie in Vrbe Præſidem Zeccarum vocant, nulli dubium eſſe puto.

Huius Præſidis notio eſt, expendere, vtrum nummi publicè percuſſi legem mixtionis, vel puritatis habeant, itaut ſi minus habere fuerint inuenti, eorum vſus prohibeatur, prout annis proximè elapſis de quadam moneta argentea, quam Iulios vocant Auenionenſes, percuſſa, ſucceſſiuè de alijs, cum iuſti ponderis, & bonitatis non eſſent, factum fuiſſe vidimus.

Antequam Magiſtri monetales nummos cudant, ſub Præpoſitorum monetalium (Aſſaggiatori in Vrbe vocanr) & Actuarij teſtimonio exiguum fruſtum materiæ, vel metalli, ex quo fabricanda eſt moneta, in pixidibus ponunt, vt probatio fiat. D

Perquirit etiam Præſes hic diligentèr, & emendat, ſi quid aurifices, tractores auri, nummularij, argentarij, ſeu menſarij, collibiſtæ, vel alij, qui metalla tractant, in fraudẽ legis monetæ præſcriptę admittant, ſi radant, aut minuant è pondere, vide omnino reſcriptum Conſtantini Imperatoris. *l*

Inſuper ius dicit de omnibus monetis Papalibus, tam in Vrbe, quã alibi in Eccleſiaſtica ditione cuſis, & aliorum quoque Principum, ſi de bonitate, & valore dubitetur, nummos prohibet.

l In l. vnic. C. Theodoſ. ſi quis ſolidic. exter. incider. vel adulterinus.

De delictis à magiſtris, cuſtodibus, præpoſitis, probatoribus, inciſoribus, ſpaxatoribus, tractatoribus auri, argentiuè, minerarijs arenarum auri, aurificibus, cęlatoribus, & alijs negociantibus circa monetam commiſſis, cognoſcit, ac de litibus, & controuerſijs eorum in præuentione cauſarum cum Gubernatore Vrbis, alijſque Iudicibus Romanæ Curiæ concurrit. E

Vt autem horum delictorum animaduerſio iuxta præſcriptas leges fiat *m* ſciendũ eſt, tria in omni numiſmate conſideranda; primò materia publicè electa cum certo pondere; ſecundò character, quo inſignitur, ſeu notatur forma publica; tertiò valor, ſeu functio decreta, ad tradita per Paulum I. C. *n* in quibus omnibus quid decretum à ſuperioribus, quouè in vſu ſint, qui nummis vtantur inſpicimus.

m l 8., & 9. ff. ad leg. Cornel. de falſ.
n in l. 1. ff. de cõtrahen. emptio. & l. 1. C de veter. numiſ. poteſt. lib. 11.

Humi-

Numiſmatis materia eſt æs, aurum, argentum, quæ aliquando pura per ſe, aliquando miſcetur; quæ quidem mixtio à Principe legem recipit, quam Curatores monetarum ſequi debent; ſi quis enim ſuo marte argento publicè, priuatimquè æs, ſi auro argentum, ſiue æri plumbum miſceat, capitale eſt delictum cum bonorum proſcriptione, vt a Tacito Imperatore ſancitum fuiſſe teſtatur Flauius Vopiſcus in eius vita, & apud Vlpianum; *a* quod etiam decreuit Conſtantin. Imperator, *b* & A hoc eſſe crimen læſæ maieſtatis probat Gigas; *c* cuius dicti rationem reddit Tiberius Decianus, *d* quia monetam cudere ſolius Principis eſt, & ad ipſius æſtimationem, famamque ſpectat, ne moneta ſua adulteretur; videndus eſt Caſſiodorus. *e* Quæ quidem adulteratio etiam tribus modis fieri poteſt, nempe circa materiam, ſi in auro, argento, ære fiat mixtio, vt dictum eſt, & vide Decianum, *f* circa formam, quæ nihil aliud eſt, quàm impreſſio, ſiue caracter impreſſus in materia, vt idem Decianus; *g* & circa pondus, ac æſtimationem, ſeu valorem, quæ quidem ponderis, & valoris certitudo adeo neceſſaria eſt, vt ea ſublata, non rarò in plebe excitentur diſſidia, & querelæ, vt apud Tholoſanum. *h* Minuitur autem monetæ pondus; vel aqua ardenti ſuperficiem auferendo, vel monetæ circulum tondendo eodem B Deciano docente. *i* Quid autem ſi clericus ſecularis, ſiue cuiuſuis Ordinis Regularis, etiam miles Hieroſolymitanus, tale crimen admittat, à quo puniendus ſit, à iudice ſcilicet laico, vel eccleſiaſtico? vide Conſtitutionem Vrbani VIII. Idibus Nouembris 1627. editã, cuius particulã ad hanc rẽ facientem refert Squillant. *k*

Quæ autem eſſent monetarum antiquarum pondera apud Græcos, & Romanos, difficilè tractationem dicit Blondus; *l* tu tamen lege, quæ ſcripſerunt Alex. ab Alex. *m* Gul. Budeus, *n* Tholoſ. in ſyntagm. *o* Lipſius, *p* & Phil. Pigafetta; *q* apud quos etiam Scriptores alia multa ad hanc rem facientia videbis; precipuè quis primus tam apud Græcos, quàm Latinos, aliaſquè Nationes monetam percuſſerit, qua forma, & quibus imaginibus; ac etiam vnde denominatio pecuniæ, monetæ, ac nummi fluxerit; videndus eſt etiam Plinius, *r* proximum ſcelus feciſſe dicens, qui primum ex auro denarium ſignauit, quod et ipſum latet, au- C ctore incerto ait: Pauſanias tamen *ſ* Rhæcum Philęi, & Theleclis filium, & Theodorum ambos Samios primos æs conflare, & cudere docuiſſe affirmat; Iulius Vrſinus, *t* & ante ipſum Caſſiodorus *u* Seruio Tullio Rege rudi ære nota pecudum (a qua pecuniæ nomen effluxit) nummos ęreos ſignatos eſſe dicit; hominum verò imagines in ęre ſculptas a Iano, ſiue Saturno primum fuiſſe, teſtatur, ex vna enim vir biceps, vt Ianus ipſe fingitur apparet, ex altera verò pons, corona, vel nauis viſitur; quia, vt Macrobius *x* ait Ianus primus ęs ſignauit ex vna parte ſuam effigiem, ex altera nauem impreſſit; Eutropius *y* verò huius rei inuentorem Saturnum facit, dum ſcripſit, Saturnus nummos æreos primus inſtituit: opinor autem in Iani, Saturnique memoriam; nam vt Lactantius *z* teſtatur, Ianus Saturnum errantem ſuſcepit, cuius rei argumentum ſunt nummi veteres, in quibus eſt D cum duplici fronte Ianus, in altera parte nauis, quod etiam cecinit Ouidius. *a*

Multa quidem didici, ſed cur naualis in ære
Altera ſignata eſt, altera forma biceps.
At bona poſteritas Puppim ſignauit in ære,
Hoſpitis aduentum teſtificata dei.

Argenteam verò monetam Fabio Pictore, & Q. Vgolino Gallo Coſſ. anno ſcilicet 484. primùm cuſam fuiſſe, ex Plinio *b* notat Fuluius Vrſinus; *c* quàmuis in meo Codice Plinius dicat, anno ab Vrbe condita 585. Q. Fabri. Conſ. quinque annis ante primum bellum Punicum argentum ſignatum fuiſſe: & Gallis auctoribus ſine aliquo adhuc ſigno monetam ad metalla translatam fuiſſe, Caſſiodorus *d* ſcribit.

Inſuper ſex Procuratores monetæ, qui Comiti ſacrarum largitionum parebant, E Panzirolus *e* refert in hæc verba. *Monetam non Ciuitates, non Præſides, Vicarij, aut PP. cudebant; ſed hæc facultas a Principe Magiſtro largitionum demandabatur, vt qui Principis pecuniam tractabat, eam quoque percuti curaret. In Occidente ſex tantùm in locis moneta ſignabatur, quibus totidem Procuratores præerant.* Hæc Panzirolus, qui enumerando, quinque tantùm refert, nempe Procuratorem monetę Sciſcianæ, Aquilienſis, Vrbis Romæ, Lugdunenſis, & Arelatenſis; ſed alia multa videnda ſunt apud Iacobum Guthiere z. *f*

a. l. 8. & 9. ff. ad leg. Corn. de falſ.
b. l. 1. & 2. C. de falſa monet.
c. de crim. læſæ maieſt. lib. 2. q. 62.
d. tract. crim. lib. 7. de falſ. monet. crimin. cap. 23. n. 2.
e. lib. 7. variar. formul. 32. quæ moneta committitur.
f. locò cit. à n. 10. vſque ad 16.
g. à nu. 17 vſque ad 22.
h. in ſyntag. iur. lib. 36. cap. 2. n. 16
i. à num. 32. vſque ad 25.
K. de priuil. cler. cap. 7. num. fin.
l. l. 5. Roma triũ- [illegible]
m. dier. genial. lib. 4. cap. 24.
n. de aſſe & partibus eius.
o. lib. 36. cap. 2.
p. de magn. Pop. lib. 2. & 3.
q. in diſcurſ. de ſeſtertio Italico ſermone editis.
r. natural. hiſto. lib. 33. cap. 3.
ſ. in Archadia ſiue lib. 8. pag. apud me 301.
t. in præfat. lib. de famil. Roman.
u. lib. 7. var. cap. 32.
x. lib. 1. Satu. cap. 7.
y. lib. 1.
z. lib. 1.
a. lib. 1. faſtor.
b. lib. 33. cap. 3.
c. loco cit.
d. lib. 7. variar. formul. 32.
e. in comment. notit. Imper. occiden. cap. 37. pag. 67.
f. de off. Do. Aug. lib. 3. cap. 19. de procurat. monet.

CAPVT

a Conſtit. 51. Bullar. nou. tom. 2. pag. 216.

gociationis ſignari, ac expediri, non citato prius Commiſſario Cameræ, à Pio V. *a* prohibitum eſt.

Atque hæc de Miniſtris, & Officialibus qui in Camera Apoſtolica à ſiniſtris Eminentiſs. Cardinali Camerario ſedent, dicta ſufficiant, iam aliqua de Reuerendiſs. Clericis, & qui à dextris ſedent, dicamus.

A

CAPVT XLVII.

De Cameræ Apoſtolicæ Clericis.

b lib. 5. in vita Titi Claudij, cap. 24.

COllegium Quæſtorum apud antiquos fuiſſe, verba Suetonij *b* demonſtrant, dum refert, Titum Claudium Collegio Quæſtorum pro ſtratura viarum gladiatorum munus iniunxiſſe, detractaque Oſtienſi, & Gallica Prouincia, curam ærarij Saturni reddidiſſe &c. Huius Collegij ſimulacrum hodie apud nos eſſe Collegiũ Clericorum Cameræ Apoſtolicæ, ſi quis affirmet, non multùm à via (ni fallor) errabit: ex ipſis namque Clericis Pontificalis ærarij Cuſtos, Viarum Præſes, Riparum Tyberis Curator, Scriniorum, Annonę, & Graſciæ Præfecti quotannis eliguntur: in eorum quoque numerum aſcitus eſt Gubernator Vrbis, penes quem ſpectaculorũ, & ludorum cura, vt apud antiquos Quæſtores, reſidet. Et quemadmodum antiqua Quæſtura ad maiores dignitates aditum, & viam ſternebat, ita ex hoc Illuſtriſs. Clericorum Collegio ad maximos honores, & ſacram Purpuram euectos quotidie videmus; itaut Liuius *c* de his loquutus fuiſſe videatur, dum ait. *Quæſtura non honoris ipſius finis, ſed patefactus ad Conſulatum, ac triumphos locus nouis honoribus videbatur.* B

c lib. 4. decad. 1.

Conſtituebatur antiquitùs hoc Collegium ex multiplici, & indeterminato Clericorum numero; cum autem ob ipſorum numerum exereſcentium, & augumentũ, prouentuum, & emolumentorum diminutionem vitam condecentem ducere nequirent, Eugenius Pontifex huius nominis IV. anno ſalutis 1438. ipſorum Clericorum petitionibus annuens, & ampliorem numerum miniſtrorum in officijs ponendum non eſſe, quàm poſſit de illius prouentibus congruè ſubſtentari, & numeroſitatem auctoritati derogare conſiderans, ſeptem tantummodò Clericos in futurum eſſe ſanciuit, vt videre eſt in Conſtitutione ab ipſo edita. *d* Hic autem ſeptenarius numerus per annos 150 pluſuè minus, quouſque ſcilicet Sixtus V. Beati Petri Sedem conſcendit, perduraſſe conſtat: ipſe enim Sixtus alios quinque addidit, itaut ex duodecim nunc Clericis conſtituatur Collegium. C

d Bull. nou. tom. 1. Conſt. 13. pag. 279.

Horum congreſſus ter in hebdómada tempore Veſtrij, *e* nunc autem bis in Palatio Apoſtolico, & loco ſuo, quem propterea Cameram vocamus Apoſtolicam, die ſcilicet Lunę, & Veneris, vel ſi in his diebus aliquando contingat impedimentum, Mercurij fieri ſolet. Ad hoc autem Tribunal Eccleſiarum, & Monaſteriorum omnium, nec non etiam Vrbium, Ciuitatum, Terrarum, Caſtrorum, Oppidorum, Villarum, & locorum Romanę Eccleſiæ immediatè, & mediatè ſubiectorum ſpiritualia, ac temporalia negocia, Eugenio IV ſedente, deueniebant, vt hic Pontifex affirmat in præfatione Breuis confirmantis Statuta Cameræ Apoſtolicæ: *f* Veſtrius autem *g* addens, ſi de mala diplomatum expeditione per ipſam Cameram facta, ſi de publicis functionibus, vectigalibus, & alijs publicis prouentibus, cum eccleſiaſticis ex vniuerſo Vrbe, tum temporalibus ex temporali Eccleſiæ Ditione, ſiue inter Officiales Romanæ Curiæ, quibus pro maiori parte deſignata ſunt, ſiue inter ipſos publicanos, exactores, et collectores, vel eoſdem priuatos, ſeu Vniuerſitates, ſiue inter quemlibet ex prædictis, et fiſcum ſint controuerſiæ, huius Tribunalis notionis eſſe dicit. Verùm hac noſtra tempeſtate multa ſibi Eminentiſs. Cardinalium Congregationes, puta Epiſcoporum, et Regularium, ſacra Conſulta, ſuper Bono Regimine Status eccleſiaſtici, et Illuſtriſs. Theſaurarius generalis ex ſpeciali Summorum Pontificum conceſsione vendicarunt, itaut non parùm ſit Clericorum iuriſdictio imminuta. D E

e in præf. lib. 2. cap. 12. nu. 1.

f Bull. nou. tom. 1. pag. 280.

g lib. 2. cap 12.

Quámuis hoc, et Sacræ Rotę Auditorium, tanquam duo magis lucentia ſydera primum inter cætera Tribunalia huius Romanę Aulæ locum obtineant: quod vt manifeſtius fiat, quædam à Summis Pontificibus conceſſa Clericis priuilegia referenda duxi.

Veros

Digitized by Google

Veros Capellanos, & familiares Summorum Pontificum Theſaurarium, & Cameræ Apoſtolicæ Clericos eſſe conſtat ex diplomate Sixti IV. *a*

Expeditiones Cameræ, & Cancellariæ pro ſe ſe, & eorum nepotibus, ac familiaribus gratis recipere, nec aliquid ab ipſis exigi, ſub excommunicationis pœna idem Pontifex præcipit. *b* Et ita fuiſſe iudicatum teſtatur Tuſcus, *c* relatus a Cherubino iuniore. *d*

A Cauſas quaſcumque Cameræ Apoſtolicæ intereſſe concernentes, ſummariè, & ſine ſtrepitu, ac figura iudicij, ſola facti veritate inſpecta, cognoſcunt, Innocentio VIII, concedente. *e*

Ciuitates, & loca Eccleſiaſticę ditioni ſubiecta viſitare, de abuſibus, & criminibus inquirere, & in ipſa viſitatione ad exhibenda documenta cuiuſuis gèneris quaſcumque perſonas cogere, proceſſuſque fabricare poſſũt, ex Iulij II. Cõſtitutione. *f*

Spoliatorum a latronibus damna, inſpectis circumſtaurijs, & recepto iuramento. ab ipſis ſpoliatis arbitrantur, Leone X. permittente. *g*

Quorundam locorum, & Terrarum Status Eccleſiaſtici gubernium conceſſit Alexander VI. *h* ſumpta occaſione controuerſiarum, quæ ſuper gubernio eorudem Caſtrorum fuerat inter Ciuitates Spoleti, & Interamnæ.

B Sed præter hæc Caſtra habent etiam gubernium Centum cellarum, & Tulphæ, ex Leone X. *i*

In quibus locis licèt ſingulis annis exercitium Guberniorum inter Clericos diſtribuatur, poſſunt tamen ſtatuta ibi condere perpetuò duratura, ad tradita per Tuſcum, *k* & alios ab eo relatos.

Sententias ſuper cauſis ſpectantibus ad Fiſcum in Camera latis ob ſolemnitatum iudicialium omiſſionem non annullari voluit Innocentius VIII *l*

Iuriſdictioni Clericorum ſubijciuntur nedum cauſæ gabellarum, dohanarum, & datiorum, ſed eorum conductores, & Officiales tam in Vrbe, quàm extra; inſuper Riparum mercatores, & merces, graſciæ, ſalis, alumnium, Zeccha, carceres, viæ; depoſitarij, ac theſaurarij per varia loca Status Eccleſiaſtici conſiſtentes, Leone X. *m*

C permittente, & confirmante,

Quædam tamen Dominis Clericis prohibita ſunt videlicet.

Societatem occultam, vel apertam circa ſpectantia ad Cameram habere nequeunt, ex Leonis X. *n* prohibitione.

Abeſſe non poſſunt abſque licentia Camerarij, vel Decani, ex Pij V. Sanctione. *o*

Tolerantias hebræorum, extractiones victualium, & frumentorum, repræſalias, aut literas pro capienda poſſeſſione Beneficiorum Eccleſiaſticorum, vel prorogationes temporis ad expediendum literas Apoſtolicas quarumcumque gratiarum, vel ad ſolutionem Annatarum, aut Cathedralium, Collegio, aut Officialibus debitarum, vectigalium impoſitionis augumenta, vel diminutiones non concedant, ſeu permittunt, Pio IV. *p* iubente.

D Nec etiam Clericorum ſpolia, aut decimas, vel alia regalia, aut eredita fiſcalia, etiam pro parte, donare, aut remittere valent. *q*

Nullam iuriſdictionem vti ſinguli habent, ſed tantùm Collegialiter, & in plena Camera, vbi commiſſiones, expeditiones faciendæ, & committendæ ſunt. *r* Quamobrem ſicut antiqui Quæſtores leges a Principe promulgandas, & edicta componebant, & antequam ab ipſo Principe manu propria firmarentur, ad calcem illarum Quęſtores ſcribebant, *vidi*, vel, *legi*, vt notat Panzirolus, *ſ* ita DD. Clerici in expeditionibus, quæ ſub Camerarij nomine regulatitèr fiunt, apponunt, *viſa*.

A quibuſcumq. literis, gratijs, & indultis in rebus ſpiritualibus omnino abſtineãt. *t*

Licèt Sede vacante Camerarij, et Clericorum iuriſdictio non expiret, hæc tamen

E reſtringitur ad exactiones pecuniarum Cameræ, prouiſiones ratione Sedis vacantis; cætera autem interdicta ſunt ab eodem Pio IV. *u*

Nec Commiſſiones in forma, ſi in euidentem, ſuper alienatione rerum Eccleſiaſticarum concedere poſſunt, ob Pij V. prohibitionem. *x*

Sed quoniam diximus ſupra, ex hoc Collegio quotannis aſſumi Annonæ, Graſciæ Preſides, Riparum Tyberis Curatores, ſi quis ad hos Magiſtratus pertinentia magis præciſè cupiat agnoſcere, quæ dicta ſunt ſupra in Congregationibus Annonæ, Viarum, et Aquarum, et quę ſcribam infra cap. 50. et 51. perlegat. Quædam verò de pecuniæ cudendæ, carcerumq Præſidibus, et de Archiuiorum Præfecto dicere cum alibi de his actum non fuerit, non inutile duxi.

CAP.

a. Conſt. 1. §. 3. Bullar. nou. tom. 1. pag 332.
b. d. Conſtit. §. 4.
c. in concluſ. in verb Cancellaria
d. ſchol. 2. d. Bulla Sixti IV.
e. Conſt 4. §. 2. Bullar. nou. tom. 1. pag 371.
f. 8. Bullar. nou. tom 1. pag. 410.
g. Conſt. 28. d. Bullar. & tom. pag. 521.
h. Conſt. 12. d. Bullar. & tom. pag 401.
i. Conſt. 24. §. 4. Bullar. nou tom. 1. pag. 514
K. in concluſ. in verb. Gubernator
l. Conſt 4. Bullar. nou. tom. 1. pag. 376.
m. Conſt 24. d. Bullar. & tom. pag. 514. & 515.
n. Conſt. 24. Bullar. nou. tom. 1. pag. 516.
o. 87 §. 14 tom. 2 pag 123.
p. Conſt. 55. Bullar. nou. tom 2. pag 74
q. ead. Conſt. 55. § 13.
r. in § 14. d. Cõſt.
ſ. in comment. Imper. orient. de Quæſtor cap. 72. pag. 109.
t. ead Cõſt. §. 16.
u. in § 19. & in Conſtit 63. §. 9.
x. Conſt 69. Bullar. nou. tom. 2. pag. 266.

Digitized by Google

Numiſmatis materia eſt æs, aurum, argentum, quæ aliquando pura per ſe, aliquando miſcetur; quæ quidem mixtio à Principe legem recipit, quam Curatores monetarum ſequi debent; ſi quis enim ſuo marte argento publicè, priuatimquè æs, ſi auro argentum, ſiuè æri plumbum miſceat, capitale eſt delictum cum bonorum proſcriptione, vt a Tacito Imperatore ſancitum fuiſſe teſtatur Flauius Vopiſcus in eius vita, & apud Vlpianum; *a* quod etiam decreuit Conſtantin. Imperator, *b* &
A hoc eſſe crimen læſæ maieſtatis probat Gigas; *c* cuius dicti rationem reddit Tiberius Decianus, *d* quia monetam cudere ſolius Principis eſt, & ad ipſius æſtimationem, famamque ſpectat, ne moneta ſua adulteretur; videndus eſt Caſſiodorus. *e* Quæ quidem adulteratio etiam tribus modis fieri poteſt, nempe circa materiam, ſi in auro, argento, ære fiat mixtio, vt dictum eſt, & vide Decianum, *f* circa formam, quæ nihil aliud eſt, quàm impreſſio, ſiue caracter impreſſus in materia, vt idem Decianus; *g* & circa pondus, ac æſtimationem, ſeu valorem, quæ quidem ponderis, & valoris certitudo adeo neceſſaria eſt, vt ea ſublata, non rarò in plebe excitentur diſſidia; & querelæ, vt apud Tholoſanum. *h* Minuitur autem monetæ pondus; vel aqua ardenti ſuperficiem auferendo, vel monetæ circulum tondendo eodem
B Deciano docente. *i* Quid autem ſi clericus ſecularis, ſiue cuiuſuis Ordinis Regularis, etiam miles Hieroſolymitanus, tale crimen admittat, à quo puniendus ſit, à iudice ſcilicet laico, vel eccleſiaſtico? vide Conſtitutionem Vrbani VIII. Idibus Nouembris 1627. editā, cuius particulā ad hanc rē facientem refert Squillant. *k*

Quæ autem eſſent monetarum antiquatum pondera apud Græcos, & Romanos, difficilē tractationem dicit Blondus; *l* tu tamen lege, quæ ſcripſerunt Alex. ab Alex. *m* Gul. Budeus, *n* Tholoſ. in ſyntagm. *o* Lipſius, *p* & Phil. Pigaſetta; *q* apud quos etiam Scriptores alia multa ad hanc rem facientia videbis; precipuè quis primus tam apud Græcos, quàm Latinos, aliaſquè Nationes monetam percuſſerit, qua forma, & quibus imaginibus; ac etiam vnde denominatio pecuniæ, monetæ, ac nummi fluxerit; videndus eſt etiam Plinius, *r* proximum ſcelus fe-
C ciſſe dicens, qui primum ex auro denarium ſignauit, quod et ipſum latet, auctore incerto ait: Pauſanias tamen *ſ* Rhæcum Philęi, & Theleclis filium, & Theodorum ambos Samios primos æs conflare, & cudere docuiſſe affirmat; Iulius Vrſinus, *t* & ante ipſum Caſſiodorus *u* Seruio Tullio Rege rudi ære nota pecudum (a qua pecuniç nomen effluxit) nummos ęreos ſignatos eſſe dicit; hominum verò imagines in ęre ſculptas a Iano, ſiue Saturno primùm fuiſſe, teſtatur, ex vna enim vir biceps, vt Ianus ipſe fingitur apparet, ex altera verò pons, corona, vel nauis viſitur; quia, vt Macrobius *x* ait Ianus primus ęs ſignauit ex vna parte ſuam effigiem, ex altera nauem impreſſit; Eutropius *y* verò huius rei inuentorem Saturnum facit, dum ſcripſit, Saturnus nummos æreos primus inſtituit: opinor autem in Iani, Saturnique memoriam; nam vt Lactantius *z* teſtatur, Ianus Saturnum errantem ſuſcepit, cuius rei argumentum ſunt nummi veteres, in quibus eſt
D cum duplici fronte Ianus, in altera parte nauis, quod etiam cecinit Ouidius. *a*

Multa quidem didici, ſed cur naualis in ære
Altera ſignata eſt, altera forma biceps.
At bona poſteritas Puppim ſignauit in ære,
Hoſpitis aduentum teſtificata dei.

Argenteam verò monetam Fabio Pictore, & Q. Vgolino Gallo Coſſ. anno ſcilicet 484. primùm cuſam fuiſſe, ex Plinio *b* notat Fuluius Vrſinus; *c* quamuis in meo Codice Plinius dicat, anno ab Vrbe condita 585. Q. Fabri. Conſ. quinque annis ante primum bellum Punicum argentum ſignatum fuiſſe: & Gallis auctoribus ſine aliquo adhuc ſigno monetam ad metalla tranſlatam fuiſſe, Caſſiodorus *d* ſcribit.

Inſuper ſex Procuratores monetæ, qui Comiti ſacrarum largitionum parebant,
E Panzirolus *e* refert in hæc verba. *Monetam non Ciuitates, non Præſides, Vicarÿ-uè, aut PP. cudebant; ſed hæc facultas a Principe Magiſtro largitionum demandabatur, vt qui Principis pecuniam tractabat, eam quoque percuti curaret. In Occidente ſex tantùm in locis moneta ſignabatur, quibus totidem Procuratores præerant.* Hæc Panzirolus, qui enumerando, quinque tantùm refert, nempe Procuratorem monetę Sciſcianæ, Aquilienſis, Vrbis Romæ, Lugdunendis, & Arelatenſis: ſed alia multa videnda ſunt apud Iacobum Guthierez. *f*

a. l. 8. & 9. ff ad leg. Corn. de falſ.
b. l. 1. & 2. C. de falſa monet.
c. de crim. læſæ maieſt. lib. 2. q. 62.
d. tract. crim. lib. 7. de falſ. monet. crimin. cap. 23. n. 2.
e. lib. 7. var. ar. formul. 32. qua moneta committitur.
f. loco cit. a n. 10. vſque ad 16.
g. a nu. 17. vſque ad 22.
h. in ſyntag. iur. lib. 36. cap. 2. n. 16.
i. a num. 22. vſque ad 25.
K. de priuil. cler. cap. 7. num. fin.
l. 5. Rom. triumph.
m. dier. genial. lib. 4. cap. 24.
n. de aſſe & partibus eius.
o. lib. 36. cap. 2.
p. de magn. Pop. lib. 2. & 3.
q. in diſcurſ. de ſeſtertio Italico ſermone editis.
r. natural. hiſto. lib. 33. cap. 3.
ſ in Archadia ſiue lib. 8. pag. apud me 301.
t. in præfat. lib. de famil. Roman.
u. lib. 7. var. cap. 32.
x. lib. 1. Satu. cap. 7.
y. lib. 1.
z. lib. 1.
a. lib. 1. faſtor.
b. lib. 33. cap. 3.
c. loco cit.
d. lib. 7. variar. formul. 32.
e. in comment. notit. Imper. occiden. cap. 37. pag. 67.
f de off. Dō. Aug. lib. 3. cap. 19. de procurat. monet.

CAPVT

CAPVT XLIX.

De Carcerum Præſide. A

CArceratorum viſitatio nedum ob cauſarum expeditionem, & reorum liberationem neceſſaria eſt, ſed etiam vt eorum neceſſitatibus, alijſquè carcerum incommodis benignè ſuccurratur, vt Eutropio Præfecto Prætorio Gratian. Valen. & Theodoſ. Imperatores *a* reſcripſerunt his verbis. *De ijs, quos tenet carcer incluſos, id aperta definitione ſancimus, vt aut conuictos velox pœna ſubducat, aut liberandos diuturna cuſtodia non maceret &c.* atque ab Honor. & Theodoſ. Aug. *b* ſancitum legimus. *Iudices Dominicis diebus productos reos de cuſtodia carcerali videant, & interrogent, ne iis humanitas clauſis per corruptos carceris cuſtodes negetur: victualem ſubſtantiam non habentibus faciant miniſtrari &c.* B Et in Romana Republica Triumuirorum Magiſtratus aderat, vt carcerum, carceratorum curam haberet, & Triumuir, capitales appellati, vt apud Pomponium Iureconſultum *c* his verbis. *Et Triumuiri capitales, qui carceris cuſtodiam haberent, vt cum animaduerti oporteret, interuentu eorum fieret*: quos anno ab Vrbe condita 465. fuiſſe affirmat Auctor antiquit. Romanar. *d* ex Panuino, & alijs ab eo relatis. Cuius etiam Magiſtratus meminit Plautus, *e* & octo Lictores habuiſſe indicat, dum Soſiam ita loquentem inducit.

a l. fin. C. de cuſtod. reor.

b l. iudices, C. de Epiſcop. aud.

c l. 2. §. triumuiri capitales, ff. de orig. iur.

d lib. 7. cap. 27.

e in Amphitruo act. 1. ſcen. 1.

Quid faciam nunc, ſi tres viri me in carcerem compegerint?
Inde quaſi è promptuaria cella depromar ad flagrum. C
Nec cauſam liceat dicere mihi, neque in hero quicquam auxilii ſiet
Nec quiſquam ſit, quin me omnes eſſe dignum deputent: ita
Quaſi incudem me miſerum homines octo validi cædant. &c.

Hic enim per octo homines octo lictores miniſtrantes Triumuiris capitalibus intelligendos ait idem Auctor antiquitatum Romanarum loco citato.

Et ad Principem ipſum pertinere per tres vices, vel ad minus bis quolibet anno generalem carcerum, & carceratorum viſitationem facere, & ita in Regno Proregem ad Palatium, vbi carceres reperiuntur, diebus Natalitijs, Paſchalibus, & in Vigilia Feſtiuitatis Sanctiſſimæ Aſſumptionis Beatæ ſemper Virginis Mariæ, cum interuentu omnium de Conſilio magnæ Curiæ, cauſarum criminalium, & ciuilium, D Fiſci Patroni, Regij Patrimonij, & Auditoris gentis bellicæ, Procuratorum, & ſolicitatorum fiſcalium, aliorumquè iuſtitiæ Miniſtrorum accedere ſolitum, narrat Maſtrillus. *f*

Et in Vrbe nonnulli ex ipſa Camerali Audientia, vices ipſius Principis regias gerentes, prout neceſſitas ſuadet, ſæpius in anno, vtputa ſingulis menſibus tempore Veſtrij, ſed hodie quater in menſe, die Iouis videlicet carceres viſitant; licèt non omnes, qui in Camerali Audientia locum habent, pro ſimili carcerum viſitatione conueniant, ſed loco Eminentiſs. Card. Camerarij is, qui vices ſuas gerit, & alter ex Reuerendiſs. Clericis, qui carcerum Præſes, quolibet anno ſorte ductus, appellatur, alijquè Cameræ Apoſtolicæ Miniſtri Theſaurario, Præſide, & Commiſſario exceptis, vnà cum alijs Romanæ Curiæ Iudicibus, Vicarijs, & Latrumculatoribus, qualibet hebdomada die Iouis (vt dixi) ad ipſos carceres accedunt, ibiquè per ſpatium E temporis neceſſarium publico in loco ſedent, & coram ipſis ſinguli rei ſuo ordine vocati audiuntur, ſi volunt, & Patres audito reo, & ſuæ cauſæ meritis intellectis, pro natura facti, pro qualitate rei, pro ſtatu cauſæ, pro tempore ſuæ carcerationis, ſolent pro ipſius liberatione, vel aliàs pro eius expeditione decernere, & plerumque etiam vbi omnino pœna infligenda ſit reo, illam pro pietate ſua mitigare.

f de Magiſtrat. lib. 3. cap. 6. nu. 2. & 8.

Si quis verò pro ciuili debito diù fuerit carceris mancipium, vel aliàs ſuæ paupertatis

pertatis

pertatis teſtimonium habeat in fronte, vel in ipſa audientia, ſolent Patres pro liberatione earcerati decernere, pro illius facultate creditori quoque conſulere, vtputa reum certa gaudere dilatione, ac ſolutionis diuiſione, ſub cautionibus tamen, & quandoque etiam pro non cauere volentibus, ſub eorum obligatione, ac triremium pœna.

Nonnnnquam etiam, ſi paupertas debitoris ſit in aperto, & ipſe deſperans ſoluere poſſe bonis cedere malit, ſolent Patres ſola profeſſione reum ad beneficium ſim-
A plicis ceſſionis bonorum admittere, & facta per ipſum fida bonorum indicatione, pro ſua liberatione decernere, ſeruatis tamen in hoc Summorum Pontificum Conſtitutionibus, nempe Pauli III. *a* Pij V. *b* & Pauli V. *c*

A quibus quidem facultatibus excluſos eſſe hebræos conſtat ex Decreto Gubernatoris Vrbis, quo munere tunc fungebatur Berlingerius Gypſius, deinde Cardinalis Eminentiſſimus: Decretum verò typis euulgatum tale eſt. *Cum in publica Viſitatione carcerum die 13. Augusti 1620. re maturè diſcuſſa fuerit declaratum, in cap. 5. Conſtitutionis Pij V. de facultatibus Viſitatorum Carcerum Vrbis, & ſimilitèr cap. 5 Conſtitutionis S.D N.* (qui tunc erat Paulus V.) *ſuper reformatione*
B *Tribunalium Vrbis, tit. de facultatib. Viſitator. carcer. non comprehendi hebræos, declarationem præfatam idem S.D.N. viuæ vocis oraculo approbauit, confirmauit, ac publicari, & in omnibus Tribunalibus Vrbis per omnes Iudices ſeruari voluit, & mandauit. Non obſtantibus quibuſcumque in contrarium facientibus. In quorum fidem, &c. Datum Romæ hac die 20 Augusti 1620.*

Berlinger. Epiſcop. Arim. Gub. & V. Cam.

Verùm Pontifex Vrbanus VIII. alitèr ſtatuendum cenſuit, hebræos ſcilicet comprehenſos eſſe in viſitatione carcerum, quia & ipſi gaudere debent priuilegijs, ſtatutiſq. illius Ciuitatis, in quibus domicilium habent; ad tradita per Marquardum. *d*

Hanc verò carcerum viſitationem in Vrbe ab Alexandro VI. inſtitutam, ſeu potius reſtitutam fuiſſe affirmat Ciaconus *e* his verbis. *Eius Pontificatus initio* (quod
C anno Natiuitatis Dominicæ 1492. fuit,) *rebus Vrbanis intentus, carcerum viſitatores inſtituit, & quatuor Iudices creauit, qui de quacumque cauſa capitali cognoſcerent; & die Martis omnibus ſe adire, & alloqui volentibus ſe ipſum exibuit, vnde ius in Vrbe ſeueriſſimè dici cœptum, &c.*

Iſtis ab Alexandro VI. ſic inſtitutis Viſitatoribus iuriſdictionem, & facultates non vulgares conceſſerunt Paulus III. *f* Pius IV. *g* Pius V. *h* & Paulus V. in ſua generali Tribunalium Vrbis Reformatione, *i* vbi nedum habes, quæ ad politicam pertinent, puta quæ ab ethnicis, & ſecularibus quoque Principibus ſancita fuiſſe vidimus, ſed etiam quæ ex Chriſti Domini charitatis præcepto nobis omnibus Chriſti fidelibus iniuncta ſunt, præcipuè tamen illi, qui eius in terris vicem gerit, cognoſcere licet. Qua in re Leonis X. approbationem *k* Archiconfraternitatis a Iulio
D Medicco S. Laurentij in Damaſo Preſbytero Card. & S.R.E. Vicecancellario (qui ad Pontificatum euectus Clemens VII. appellatus eſt) ſub Charitatis nomine inſtitutæ videas. Hæc enim Archiconfraternitas nedum carceratis ſubueniendis, ſed pauperibus etiam mendicare erubeſcentibus eleemoſynas erogandi, & mortuos ſepeliendi curam ab initio habuit. Verùm, vt Caſſiodorus *l* ait, charitas nunquam odioſa eſt, ſemper in alterum ſe porrigit, & vt multi arboris rami ex vna radice prodeunt, ſic multæ virtutes ex vna charitate generantur, nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, niſi maneat in radice charitatis: ita hæc Charitatis Archiconfraternitas alios produxit ramos, è quibus ſalutares fructus quotidie prodeunt,

E Nempe Archiconfraternitatem Mortis in Vrbe nuncupatam, quæ licèt annis ab hinc ſupra mille, & ducentum, Conſtantino magno, Anaſtaſio, & Iuſtiniano Imperatorib. inſtituta reperiatur, vt videre eſt in ipſius Iuſtiniani Nouella, *m* & a Baronio *n* relata, attamen iam abolita, & antiquata, Pio IV. Pontifice ſedente *o* reſtituta eſt.

Sicut etiam opus ſubueniendi ægenis mendicare erubeſcentibus aſſumpſit Archiconfraternitas SS. Apoſtolorum, eodem Pio IV. ſedente. *p*

Carceratorum etiam ſubuentionem curat Archiconfraternitas Pietatis carceratorum nuncupata, & Gregorio XIII. Pontifice *q* inſtituta, & confirmata.

N n Et quam-

a Conſt. 44 in Bullar. nou. to. 1. pag. 682.
b Conſt 68. d. Bullar. tom. 2. pag. 255.
c Conſt 71 aliâ 44. §. 24. Bullar tom. 3. pag. 285.
d in tract. de iudeis par 2. cap. 1. num. 3. & alibi.
e in eius vita tom. 2. pag 1323, iuxta nouâ impreſſionem.
f Conſt. 44. incip. ad onus 1 Bullar. tom. 1. pag. 682.
g Conſt. 58. §. 1. Bullar. nou. tom. 2. pag. 81.
h Conſt. 68. d Bullar. pag 265
i Conſt 71. aliâ 44. §. 24.
k Conſt 37. incip. illius, Bullar. nou. tom 1. pag. 527.
l lib. de amicit. cap. de dilectione proximi, &c.
m 43. & 49 collat. 10.
n lib. 3. annal. ad fin. anno 432 pag 336.
o Conſt 22. Bullar. nou. tom. 2. pag 32.
p Conſt. 90. Bullar. nou. tom. 2. pag. 131.
q Conſt. 56. d. Bullar. & tom. pag 432.

Et quàmuis in has diffuſa ſit partes Charitas, cum tamen tenacior ſit glutino, vt Diuus Bernardus in ſermone de triplici cohęrentia vinculorum, clauorum, & glutinorum, ait, nullam profectò diminutionem, aut ſciſſuram contraxit, quominus opera eius bona coram Deo, & hominibus luceant, ſed enixius carceratorum ſubuentioni ſtudet, pauperibus eleemoſynas profuſius elargitur, Eccleſię D. Hieronymo dicatæ, & de Charitate nuncupatæ, neceſſariam, decentemq. ad Dei cultum ſupellectilem miniſtrat, Sacerdotes in obſequiū Chriſti mancipatos, in eademq. Eccleſia ad Sacra quotidie peragenda obnoxios alit: nec vlli dubium, quin hæc omnia, Eminentiſſ. ac Reuerendiſſ. D. Franciſco S.R.E. Card. Barberino Protectore exiſtente, ſumma fide, ac indeficienti vigilantia perſoluantur A

Pectore cui virtus, grauitas cui regnat in ore,
Cui frons eſt mentis perpes imago ſuæ.
Ille eſt, cui multùm veneranda modeſtia debet,
Cui multùm Charitas, ingenuuſq. pudor.

Habet etiam hæc Charitatis Archiconfraternitas Monaſterium S. Mariæ Magdalenæ Conuertitarum in Vrbe dictum ſuæ curæ, & charitati commendatum, prout eiuſdem Leonis X. diplomate *a* cautum reperitur. B

a Bullar. nou. tom. 1. pag. 533. Conſt. 39.

CAPVT L.

De Graſciæ Præſide.

HOc nomen graſciæ Grammaticis, & Iuriſconſultis incognitum eſſe affirmat Paulus de Caſtro, *b* addens ab vſu loquendi introductum C

Quem penes arbitrium eſt & ius, & norma loquendi

vt Horatius *c* cecinit, Et ideo ſi de intelligentia huius dictionis inquirendum ſit, tunc ad vocabulum iuris huic magis ſimile recurratur: ita Caſtrenſis, quem ſequutus eſt, eiuſq. verba reſcribit Fulgoſius. *d* Verùm apud nos Italos hæc dictio, graſcia, nil aliud ſonat, quàm eſculenta, cibaria inquam, & victualia hominibus ad veſcendum neceſſaria a Græcis Sita, & Magiſtratus ad hāc curam deſignati Sitocomia dicuntur, teſte Spicileg. *e* quem vide; quæ tamen dictio magis latè patet, quàm annona; hæc enim in propria ſignificatione accepta panem tantummodò deſignat: ita Iuſtin. Imperator *f* panem ciuilem, & annonam ciuilem dixit, & obſeruauit Alciat. *g* ſub qua acceptione hodie in Vrbę habemus Præfectum annonæ, qui frumenti ſolùm, & panis curam gerit. D

Carnis verò, olei, & victualium notio ad graſciæ Præſidem pertinet, quem antiqui (ni fallor) Epiſcopum, ideſt Inſpectorem, vt victualia iuſto pondere, ac pretio venderentur, dixerunt; *h* videndus Panzirolus. *i*

Et quàmuis Paulus Papa V *K* vnam tantùm Congregationem, annonæ ſcilicet, & graſciæ inſtituiſſet, & ijſdem egregijs viris dictam Congregationem conſtituentibus graſciæ ſimul, annonæq. curam commiſerit, nihil profectò aliud innuere voluiſſe videtur, quàm connexionem inter hos duos Magiſtratus neceſſariam; etenim non in ſolo pane viuit homo, vt Veritas ait.

Quod etiam antiquioribus innotuit, dum annonæ Præfectum dixerunt non ſolùm cui panis tantùm notio eſſet, ſed carnis, olei, ſalis, & vini, ad rradita per ſcribentes, præcipuè tamen Paulum de Caſtro, *l* Panzirolum, *m* Franciſcum a Ponte, *n* & Iuſtum Lipſium. *o* E

Cum autem ea, quæ ad frumentationem, & Præfectum annonæ iuxta hodiernum vſum Romanæ Curiæ pertinēt, ſatis receſſita fuerint ſupra in Cōgregatione annonæ, & infra etiam cap. ſeq. alia dicenda ſint, vt nonnihil quoque de Præſide graſciæ dicamus, ſupereſt, ex ijſdem tamen auctoribus, qui de Præfecto annonæ ſcripſerunt, eliciendum.

b conſ. 40. lib. 1.
c in arte poetica.
d conſ. 115.
e in lexic. in verb. ſita.
f Auth. de nō alien. §. hoc ergo; & in l. vlt. §. præterea, C. de ſacr. eccl. l. hac edictali, §. his illud, C. de ſecund. nupt.
g in l. 1. C. de frū. Vrb. Conſtant. lib 11.
h l. fin. §. item Epiſcopi, ff. de muner. & honor.
i de magiſtrat. municip. cap. 13.
K Conſtit 70. alias 48. Bullar. nou. tom. 3. pag. 263.
l d. conſ 40. nu. 4. & alibi.
m in Comment. notit. Imper. occident cap. 5.
n de poteſt. Proreg. tit. 2. de abūdant. Ciuit. & Regn.
o in Critica. lib 1. elector. cap. 8. ad fin. pag. 521.

Cura

Cura carnis ſub Præfecti Vrbani notione erat Vlpiano teſte; *a* annonę tamen
Prefectum coadiutorem habebat ex Valentin. & Valer. ſanctione, *b* ſub cuius etiam
diſpoſitione erat, vt ex Panuinio, & alijs diximus in tract de Præfecto Vrbis, &
Caſsiodori verba *c* demonſtrant, dum ait, *Carpentum Præfecti Vrbis mixta*
glorificatione conſcendis, &c. & ſupra ad ipſius Annonæ Præfecti laudes deueniens
ſic exorditur, *Si ad hanc menſuram cenſendæ ſunt dignitates, vt tantò quis hono-*
A *rabilis habeatur, quantum ciuibus profuiſſe cognoſcitur, is certè debet eſſe glorioſus,*
qui ad copiam Romani Populi probatur electus; ſui ſiquidem ſtudij eſt, vt ſacratiſſi-
ma Vrbi præparetur annona, vbique redundet panis copia, & tam magnus populus
tanquam vna menſa ſaturetur. Per officinas piſtorum, ciboſq. diſcurris, penſum,
& munditiem panis exigis, nec vilis iudicas eſſe, vnde te poſſit Roma laudare, &c
Forum quoque ſuarium ſub eiuſdem Præfecti Vrbani cura quieuiſſe, idem Vlpianus
loco citato teſtatur; verùm Caſſiodorus *d* ſic ait. *Suarij quoque Romanæ copiæ*
cauſa reperti tuo deputati videntur examini.

a in l. 1. §. cura carnis, ff. de off. Præfect. Vrb.
b l. 1. C. de off. Præfect. Vrb.
c lib. 6. variar. in form. Præfect. annon. cap. 18.
d in form. Præfecti annon.

Hodie tamen ad ipſum graſciæ Præſidem hæc notio ſpectat, qui ſummorum Pon-
tificum Conſtitutionibus inhærendo edicta promulgat, quibus carne, oleo, cibarijs
B omnibus Romana Ciuitas abundet, immunitates, ac priuilegia conducentibus gra-
ſciam ad Vrbem concedit.

Pontificum ſanctiones hac de re loquentes multæ ſunt, præcipuè tamen Pij V. *e*
qua cautum eſt, ne quoduis animalium genus extra ditionem Eccleſiaſticam abdu-
catur, reuocatis, ſi quæ eſſent, Cardinalis Camerarij conceſſionibus.

Hanc Gregorius XIII *f* Sanctionem confirmauit, & ſub illius diſpoſitione Ar-
chiepiſcopos, Epiſcopos, alioſq. maiori etiam dignitate fungentes ſubiacere de-
creuit.

Clemens item VIII *g* ſuper præmiſſis legem tulit, & confirmatis pœnis ab alijs
prædeceſſoribus comminatis, alias & ipſe addidit.

Habet etiam Pauli V. Sanctionem *h* præmiſſas omnes continentē, & confirmātem.

e Conſt. 108. §. 3. Bullar. nou. to. 2. pag. 315.
f Conſt. 50 Bullar. nou. tom. 2. pag. 420.
g Conſt. 49. § 4. & per tot. Bullar. nou. tom. 3. pag. 65.
h Conſt. 10. ſeu 12. Bullar. nou. tom. 3. pag. 190.

Harum Conſtitutionum promulgādarum ratio potiſſima eſt, vt ex proemio con-
C ſtat, ne Romana Ciuitas, & qui ſub Eccleſiaſticæ Ditionis imperio reguntur, ciba-
riorum caritate laborent.

Graſciæ verò Præſidis edicta Card. Camerarij nomine promulgata ſolius Vrbis
commoditatem reſpicere videntur, quod vt magis apertè noſcatur, cuiuſdam edi-
cti ſummam hìc addere lubet.

Conducentem graſciam ad Vrbem, ſiue veniant, ſiue morentur, ſiue ad locum,
vnde diſceſſerant, reuertantur, pro ciuili debito, etiam Camerali obligatione val-
ato, decem dierum perſonæ immunitatem habeant.

Si cum animalibus ad Vrbem venientibus in prædijs alienis damnum dederint,
nulla habita pœnarum ratione, ſiue a legibus, ſiue a Statutis locorum inflictarum,
ad ſolam damni illati refectionem teneantur.

D In tranſitu pontium, viarum, portarum ab omni vectigalium ſolutione immuni-
tatem habeant.

Nulla Ciuitas, ſiue Oppidum, præſertim ſi per vnam dietam, ſpatio ſcilicet 20.
mill. paſſuum ab Vrbe diſtent, etiamſi ſuorum ciuium neceſſitas vrgeat, animalia
ad Vrbem venientia retineat, vel remoretur.

Si cum lanijs, qui ad cultum boues, & cætera emunt animalia, contraxerint, pa-
cta, & conuentiones initæ nullatenus violentur; ſi ſecus, ad intereſſe, & damna ſar-
cienda, & iuramento damnum paſſi liquidanda pœnæ nomine compellantur, & ſi
delicti grauitas poſtulauerit, quæſtionibus ter premantur.

Ciuitates, & Locorum Gubernatores, ac Iuſdicentes nullum conducentibus vi-
ctualia ad Vrbem inferant, vel inſerri permittant impedimentum, publicanorum
temeritates, & concuſſiones repellant, auxilium denique, & patrocinium præſtent.

E Quod etiam inter Pauli V. Sanctiones, *i* in ea, quæ Die Cœnæ Domini legitur,
cantum reperitur in hæc verba. *Item excommunicamus, & anathematizamus om-*
nes impedientes, ſeu inuadentes eos, qui victualia, ſeu alia ad vſum Romanę Curiæ
neceſſaria adducunt, ac etiam eos, qui ne ad Romanam Curiam adducantur, vel af-
ferantur, prohibent, impediunt, ſeu perturbant, ſeu hæc facientes defendunt per ſe,
vel alios, cuiuſcumque fuerint ordinis, preeminentiæ, conditionis, & ſtatus, etiamſi
Pontificali, ſeu Regali, aut alia quauis eccleſiaſtica, vel mundana preſulgeat di-
gnitate, &c.

i Bullar. nou. to. 3. Conſt. 63. aliàs 41. pag. 251.

Nec inter minimas quoque Imperatorum curas hæs fuit: adeſt enim Valent
Nouell.37. de ſuarijs, qua tenebantur Campani, Samnites, Lucani, Brutij, & Tuſci.
aliqui vnam, ex ſemis, alij duas decimas pecorum, quas habebant, Populo Romano
exibere, ac tota hæc exhibitionis ſũma ad tricies ſexies centena viginti millia, ideſt
triginta ſex milliones, & viginti octo millia pondo carnis aſcendebat, ſi rectum aſ-
ſignat ratiocinium Panzirolus; *a* quod tamen ex eodem Valent. Nouell. colligi poſ-
ſe affirmat, ſubdens, exhibitionem hanc aut in ſpecie animalium, aut in pecunia nu- A
merata, exhibentium arbitrio fieri potuiſſe, & in Cod Theodoſiano *b* cautum re-
periri.

a in comment. notit. Imper. occident. cap 5. de Præfect. annon.
b l. 2. C. de ſuar.

Aeſtimabantur autem pecora pro anni fertilitate, & vſu temporum, vt modò ſe-
nos folles, ideſt dimidium obuli pretium in ſingulas carnis libras non excederet, *c*
Quæ quidem a graſciæ Præſide in Vrbe etiam hodie retenta videntur; ſiquidem
quolibet anno, Quadrageſimæ potiſſimùm tempore, agnos intra quadrageſimum ab
Vrbe lapidem natos per miniſtros numeratores recenſer, compelliq. eorum domi-
nos neceſſariam Populo Romano copiam ſuppetere, eandemq. in forum boarium
adducere, vbi laniones hæc, & alia animalia ad cultum emunt.

c l. 3 Cod. Theodoſ. de ſuar.

Demum ad remouendum difficultates, quæ oriebantur, vt Lucani nomine ſuum, B
quos præſtabant, ſolidos 6400. Campani 1950. penderent, alij pro pecore 950. ſo-
lidos darent, ſtatutum fuit.

Atque hinc fortaſſe deductum eſt vectigal, quod in Eccleſiaſtica Ditione a Iulio
III. introductum penditur, vt in ſingula carnis libra quadrans vnus fiſco ſoluatur;
ſubijciuntur verò ſolutioni bouum, vaccarum, vitulorum, bubalorum, ouium, ca-
prarum, hircorum, agnorum, porcorũ, ſuillarum, ceruorũ, caprearum, aprorum, ac tan-
dem cuiuſuis generis beſtiarum quadrupedum carnes, ſiue magnæ, ſiue paruæ ſint,
ſylueſtres, ſeu cicuratæ, quæ ad veſcendum hominibus inſeruiant, hymnulis tantùm,
& leporibus exceptis. Hæc, & multa plura ad rem pertinentia leguntur in Decla-
rationibus, & Ordinibus ſuper premiſſis editis, & plurièsimpreſſis, ſignantèr Romæ
in typographia Reu. Cameræ Apoſtolicæ anno 1615. cap. 1 & ſeqq; C

Habes præterea vectigal (ſalatũ vulgò dicitur) pro carne ſuina a Pio IV inſtitu-
tum; hoc ab Vniuerſitatibus, illud a publicanis, qui tamen non leui acerbitate ſub-
ditos, præcipuè ruſticos premunt, in ærarium inferri ſolet.

Sed mittamus hęc, & vnde diſceſſerat noſtra, reuertatur oratio. Carnis diuidendę
principium ab Aureliano Vopiſcus *d* indicat, dum ait. *Idem & carnem porcinam
Populo Romano diſtribuit, quæ hodie diuiditur.* Aliam quoque rationem, qua Ro-
ma carnibus abundaret, inuenerat Alexander Seuerus Imperator, Lampridio teſte
e in hæc verba. *Cum edulitatem Populus Romanus ab eo* (ſcilicet Alexandro) *pe-
teret, interrogauit per Curionem, quam ſpeciem caram putarent, illi continuò ex-
clamauerunt, carnem bubalam, atque porcinam: tunc ille non quidem edulitatem
propoſuit, ſed iuſſit, ne quis ſummatam occideret, ne quis lactantem, ne quis vaccam,* D
*ne quis damalionem, tantumq. intra biennium, vel prope annum porcinæ carnis fuit,
& bubalę, vt eum fuiſſet octominutalis libra ad duos vnumq. vtriuſque carnis libra
redigeretur.* Hæc Lampridius.

d in eius Vita.
e in vita Alexandri Seueri.

Hinc collige, quomodo ex temporum varietate mores etiam, & viuendi ratio
mutentur, ſiquidem bubala caro, quam Romanus Populus adeò enixè tunc poſtu-
labat, hodie in Vrbe nullo ferè in pretio eſt, cum ex ea tantùm hebræi, & viliſſima
plebs veſcantur, nec præter certo, & ferè extra Vrbem loco diuendatur: & ſanè non
immeritò, quia in theſauro ſanitatis Caſtoris Durantis legimus, hanc eſſe carnem
infimæ qualitatis, & addit carmina.

Bubalus hinc abeat, non intret prandia noſtra,
Non edat hunc aliquis, ſub iuga ſemper eat. E

Sed fortè horum animalium raritas in Italia illarum carnium deſiderium
excitabat; conſtat enim Plinij ætate, bubalos ſolo nomine notos in Vrbe
fuiſſe, ex ijs enim, quæ ſcribit, *f* nunquam ſe illos vidiſſe apparet, cum vi-
tuli, aut cerui figuram eis attribuat: primi autem bubali ex Aphrica cre-
duntur aducti, quibus caſtratis tortuoſa gracilia longa naſcuntur cornua,
vt Aelianus *g* docet. Atque hæc de carnibus dixiſſe ſufficiat. Illud autem non
omittam

f lib. 8. cap 15.
g hiſtor. animal. lib. 12. cap. 18.

Digitized by Google

omittam, patciſſimum illarum vſum antiquiſſimis Romanis fuiſſe, & cœnæ tantùm panem adhibuiſſe, prandio verò carnibus veſci ſolitos, non elixis, ſed aſsis, & veru decoctis, aut frictis, Alex. ab Alex. *a* teſte; & videndus eſt Tiraquellus, *b* qui ex Platone, et Homero probat Heroas non elixis carnibus, ſed aſsis, vtpotè ſalubrioribus, et illis potiſsimùm conuenientibus vſos fuiſſe: quod innuit etiam Virgilius *c* de Aenea, et locijs loquens

a dier genial lib. 5. cap 21.
b de nobilit cap. 31 num 17.
c lib 1. Æneid.

Tergora diripiunt coſtis, & viſcera nudant;
Pars in fruſtra ſecant, veribusq. trementia figunt:

A quo in loco Seruius; nam Heroas, inquit, non veſcebantur elixis; et idem Maro. *d*

d lib 5. Æneid.

Subijciunt verubus prunas, & viſcera torrent

Rebuffus autem *e* aſſas carnes in prandio non eſſe adhibendas, ſed elixas, in cœnis aſſas veru, & potius hyemis, quàm æſtatis tempore docet. Athletæ verò caſeo, et fiſcellis alebantur, et Athletarum primus carnibus veſci Stymphalius Bromeus
B cœpit, vt Pauſan. *f* placet.

e in tract. de pã. nis aureis, &c. num. 39.
f lib. 6. pag. 226.

Sed cum ſcriptura oleo olens optimè olere dicatur, et plus olei, quàm vini inſumendum ſit à viro probo, de oleo, cuius etiam notionem habet graſciç Præſes, iam dicamus. Olei vſus creber Romæ propter balnea quotidiana fuit, et largirio antiqua; ait enim Liuius, *g* Scipionem, cui poſt Africani cognomen fuit, cum Aedilis eſſet, congium olei in vicos ſingulos dediſſe; Plutarchus in C. Iul. Cæſar. enimuerò vt redijt Romã Cæſar ex Africa, primò victoriã ſuã apud populũ verbis iactault, prædicans ſe tãtũ telluris ſubegiſſe, vnde quotannis in publicũ ducẽta millia atticorũ medymnorũ frumenti eſſet redditura, olei libr. tres millibus millenæ; itaut Suetonio teſte, idẽ Cęſar poſt Africanã victoriam in capita denas olei libras dederit;
C et M. Agrippam in ędilitate ſalem, et oleũ dediſſe in populum affirmat Dio *h* et ideo mirarur Lipſius, cur Tacitus *i* quaſi rem nouam in Nerone hoc narret his verbis: *præbitumq. oleum Equiti, ac Senatui Græca facilitate, &c.*

g lib. 25.
h lib. 49.
i lib. 14. annal.

Ex Africa verò vectum fuiſſe oleum, et pro eodem pretio, quo emptum erat, populo venditum, ex Theod. Cod. liquet. *k* Pretium verò ex ipſo oleo redactum denuò in emptionem eiuſdem ſpeciei verſum, Vlpianus, *l* et Papinianus *m* docent.

Qui quidem mos etiam à Summis Pontificibus, quorum nutu Romana Ciuitas hodie ſanctiſsimè regitur, retentus videtur, dum certam pecuniæ quantitatem pro continua vbertatis annonæ manutentione certis legibus deſignatam habent, præ-
D cipuè tamen Sixti V. prouidentia commendanda erit, qui in hanc cauſam ducentorum millium ſcutorum ſummam erogauit, vt in ſua Conſtitutione, *n* vbi de Congregatione annonę agit.

K l 1 C de menſor. olei.
l l. 2. §. ad frumenti, ff. de admin. rer. ad Ciuit. pertin
m l fin. §. item reſcripſerunt, ff. eod.
n 71. § 2. Bullar. nou. tom. 2. pag. 613.

Et Conſtantinus A. ad Cerealem Præfectum annonæ ſcribens, *o* oleum vicenis follibus in libras venire præcepit; eſt autem follis duodecima pars oboli, puta noſter quadrans, iuxta Panziroli *p* ſententiam. Tantum verò olei Romam aduectum eſt Seuero Imperatore, vt per quinquennium non ſolùm Vrbis vſibus, ſed et totius Italiæ, quæ oleo ægeret, ſufficeret, Spartiano teſte: *q* et ab eodem Imperatore populo datum, quodq. Heliogabalus imminuerat, Alexandrum Seuerum reſtituiſſe Lampridius *r* in hæc verba demonſtrat. *Oleum, quod Seuerus populo dederat, quod Heliogabalus imminuerat, turpiſſimis hominibus Præfecturam an-*
E *nonæ tribuendo, integrum reſtituit:* ac translatio vini, olei, et liquaminis ad barbaros nulli permiſſa erat, ex Valen. Grat. Imperat. Sanctione. *ſ*

o l. 1. C. Theod de menſ ole
p in comment. notit. Imper. occid. cap. 5 de præfect. annon.
q in vita Seueri ad fin.
r in vita Alexandri.
ſ l 1 C. quæ res exportari non debent.

Diuiſio autem, ſeu diſtributio in populo, hoc modo fiebat. Conueniebant quotidie Capulatores (ſic enim appellabant miniſtros ad hanc rem pertractandam deſtinatos, vt ex Catone *t* liquet) cum Quæſtoribus, ſeu potiùs Ratiocinatoribus in locum, vbi erat oleum populo diuidendum, vt hi rationes, ideſt olei quantitatem ſingulis datam; et accipientium nomina ſcriberent, illi verò Capulatores diuiderent; locus autem conuentionis erat in tertia Vrbis Regione apud Sex. Rufum, et P. Victo-

t de re ruſtica. cap. 66. & 67.

a in 14. region. Vrb. in 3 region. verſ. Schola Quæſt.
b de Vrb. Rom. in 5. region eſquilina.

P. Victorem: ita Panzirolus. *a* Et in quinta Vrbis regione fuiſſe vicum a Capulatoribus dictum, vicus ſcilicet Capulatorum, docet Panuinius. *b*

Eſt etiam hodie in Vrbe vicus prope S. Mariam in Aquiro, vulgò gl'Orfanelli, ò Capranica nuncupatus, vbi multæ olearea tabernæ cernuntur, & Capulatores inhabitant: contra quos, & alios omnes, qui olei copiam in Vrbe impedire ſatagunt, graſciæ Præſes edicta proponit, quorum vnius ab Alexandro Matthæio A
Cameræ Apoſtolicæ Clerico, & Præſide die 15. Ianuarij 1610. promulgati breuiarium hìc addere iubet.

Nemo plus olei in cellis cuſtodiat, quàm vnius anni familiaris vſus exigat, ſi quis maiorem habuerit quantitatem, intra quinque dies Tabulario deferat, vt monupolijs occurratur.

Capulatores, & mercatores, quicquid olei extra Vrbem acquiſierint, vel emerint, intra quindecim dies ad Vrbem deferant, quin etiam pretium, locum emptionis, & nomen venditoris Tabulario indicent.

Cupedinarij, & qui oleum minutatìm vendunt, certam olei quantitatem (pellem in Vrbe vocant) in tabernis habeant, ſi plus habere fuerint reperti, amiſſionis pœna, & quæſtione ter infligenda mulctentur. B

Oleum mundum, & pluriès capulatum Saponarij non emant, ſed amurca in ſapone compaginando vtantur; vtq; fraudibus occurratur, ſi quid olei emerint, Tabulario ſtatim deferant, nec illud minutatìm vendant.

Qui oleaream artem exercent, tabernas fertilitatis tempore apertas, ſi ſterilitas immineat, ne claudant, nec ab Vrbe fraudolentèr abſint, pœna etiam triremium, ſi Reu. D. Præſidi congrua videbitur, infligenda.

Olei nedum extra Ditionem Eccleſiaſticam, ſed etiam de loco ad locum, ſi Romæ terga vertat, extractio prohibetur, tunc autem tergorum verſio animaduerſione digna erit, ſi intra quadrageſimum ab Vrbe lapidem fiat.

c in Amphit. initio prolog.

Oleum intra d. ſpatium, quadrageſimi ſcilicet ab Vrbe lapidis, recollectum nemo ad mercimonium emat, ne dum ementium, & vendentium numerus au- C
getur, olei quoque pretium augeatur, iuxta illud Plauti. *c*

In noſtris vultis mercimonijs emundis, vendundiſque me lętum lucris afficere.

d in l. fin. C. que res vendi nõ poſſunt in prinz.

& facit textus in iure ciuili, *d* ibi, *Inprgdim, lucrumque vertatur.*

Gubernatores, & locorum Officiales intra quadrageſimum lapidem (quod ſpatium Vrbis diſtrictus dicitur) quicquid olei in locis ſuæ iuriſdictioni commiſſis recollectum fuerit, recepta a dominis prædiorum delatione, illam infra decem dies ad graſciæ Præſidem tranſmittant, qua dominorum nomina, quantitas, & recollecti olei loca dignoſci valeant.

Si quid fraudis in huiuſmodi negocio committatur, Officialium locorum notio D
erit, qui prius graſciæ Præſide conſulto, ad pœnarum exactionem deueniant. Hæc potiſſimùm habentur in edictis tunc editis, quæ quidem quotannis renouantur, ſicut & ipſe Præſes immutatur.

e l. 1. C de pretio piſcium.
f in vita Tiberij cap. 34.
g lib. 9. cap. 17. natural. hiſtor.

Vinum quoque, ſal, & ne cætera obſonia immodico venderentur pretio, piſces præſertim primæ qualitatis plus aureo in libras vicenas venirent, ſicut hodie graſciæ Præſes, ita antiquitus annonæ Præfectus proſpiciebat, vti ſancitum legimus in Cod. Theodoſiano. *e* Ait enim Suetonius, *f* tres mullos (piſcis ſpecies eſt) triginta millibus nummum veniſſe, qua de re Tiberius grauitèr conqueſtus fuit. Plinius verò *g* hęc ſcripſit. *Aſinius Oler. è Conſularibus hoc piſce prodigus Caio Principe vnum mullum ſcilicet mercatus octo millibus nummum.* Ideo valde neceſſa- E
rium fuit, vt hoc ſub Præſidis graſciæ notione eſſet.

h in vita Aureliani.

Vinum quoque, & porcinam carnem Populo Romano ſub Aureliano Imperatore datam Flauius Vopiſcus *h* ſcripſit, & epiſtolam ab eodem Imperatore Præfecto annonæ miſſam his verbis refert. *Aurelianus Auguſtus Flauio Arabiano Præfecto Annonæ. Inter cætera, quibus dijs fauentibus Romanam Rempublicam iuuimus, nihil mihi eſt magnificentius, quàm quòd additamento vnciæ omne annonarum vrbicarum genus iuui, quod vt eſſet perpetuum, nauicularios Niliacos apud Aegyptum, nouos Romę amnicos poſui, Tyberinas extruxi ripas, vadū ....r ſumentis effodi; dijs, & perennitati vota conſtitui, almam Cererem conſecraui, nunc*

tuum

tuum eſt officium Arabiane iucundiſſime elaborare, ne meæ diſpoſitiones in irritum veniant; neque enim Populo Romano ſaturo quicquam poteſt eſſe lętius, &c. Addit idē Vopiſcus. *Statuerat & vinum gratuitum populo dare, vt quemadmodum oleū, & panis, & porcina gratuita præberetur, ſic etiam & vinum daretur, quod perpetuum hac diſpoſitione conceperunt.* A *Hetruriæ per Aureliam vſque ad Alpes maritimas ingentes agri ſunt, iique fertiles, ac ſyluoſi, ſtatuerat igitur dominis locorum incultorum, qui tamen vellent pretia dare, atque illic familias captiuas conſtituere, vitibus montes conſerere, atque ex eo opere vinum dare, vt nihil reddituum fiſcus acciperet, ſed totum Populo Romano concederet; facta erat ratio doch ę euparum, nauium, & operum, ſed multi dicunt, Aurelianum ne id faceret pręuentum, alij a Præfecto Pręoris ſui prohibitum, qui dixiſſe fertur; ſi & vinum Populo Romano damus, ſupereſt vt & pullos, & anſeres demus.* Hæc Vopiſcus.

Salem quoque Populo datum a M. Agrippa in ædilitate teſtatur Dio, *a* non propter naturalem modò fertilitatem, & repetitam in alimonijs gratiam, ſed amplius quia ſit amicitię ſymbolum, vt Rhodig. *b* ait: vnde & hoſpitibus apponitur ante cibos alios, quo innuitur amicitiæ firmitas, enim durationis cauſa corporum pleriſ- B que pernoſcitur ſal; aut quia velut ex aquis ſal multis, & fuſilibus coit ſolidum quiddam, & vnum ſic ex diuerſo conuenientes coaleſcunt animis. Salis quoque pretium Statutum a Valentiniano A ex Cod. Theodoſiano *c* liquet, dum Jaridi in 80. libras, olei tantundem taxauit, & duodenos modios ſalis, quod in gratiam militum factum fuiſſe autumat Panzirolus. *d* Cum autem Tragaſeo ſalis vectigal Lyſimacus iniunxiſſet, euanuit, mox denſo ſuccreuit, vt Rhodiginus *e* ex Atheneo colligit. Et inter Regalia Principis ſalem eſſe, notum eſt in libris feudorum, *f* & nos aliàs latè diximus in tract. de Theſautario Papæ, cap. quibus penſitationibus ditetur ætatium.

Cum igitur multis hac de cauſa curis detentus eſſet Præfectus annonæ, & graſciæ, a tutelis, & curationibus excuſabatur, vt eſt Hermogeniani reſponſum *g* in hæc C verba. *Adminiſtrantes res Principum, ex indulgentia eorum, licèt citra codicillos a tutela, itemq. cura tempore adminiſtrationis delata excuſantur; idemq. cuſtoditur in ijs, qui Pręfecturā annonæ, vel vigilum gerunt*: & officium proprium, & apparitores ab Officio Præfecti Vrbis ſeparatos habuiſſe, ex Antonin. Imper. reſponſo *h* manifeſtum fit: quibus quidem apparitoribus Centurio præerat, Scæuola dicente, *i* quòd Centurio ex Officio annonæ miſſus ſuſtulit culleos ex horreo Seij ad Annonam.

a lib. 49.
b lect. antiq. lib. 12. pag 807.
c l. 17. C. de cohortalib.
d in comment. notit. Imper. occid. cap. 5. de Præfect. annon.
e lect. antiq. lib. 9. cap. 12. pag. 453. A.
f lib. 2 feud. tit. 56 quæ ſint regal.
g l. 44 ff. de excuſat. tut.
h l. 3 C Theod. de ann. l. 4. eod. C. Theod. de canon. frument. l. 1. C. de appar. tor. Præfect. annon. lib. 12.
i l. fin. § Titius, ff. de pignor. act.

CAPVT LI.

D

De Præfecto Annonæ.

PRæfectus annonæ etiam apud antiquos maximo in honore habitus eſt; & primus omnium Lucius Minutius fuit ab expulſis Regibus anno decimo quinto, Appio Claudio Sabino, & Pub. Seruilio Priſco Conſulibus, vt teſtatur Pomponius Lætus, *K* & ante eum Titus Liuius. *l* Pompeius quoque eo anno, quo M. Tullius Cicero ab exilio reuocatus fuit, hanc Præfecturam habuit, vt patet ex eodem Tullio. *m*

Et cum eſſet Officium, ſeu Magiſtratus extra ordinem, *n* ordinarium fecit Au- E guſtus, vt in eius vita docet Suetonius; & ait Panuinius; *o* ſed latius eruditiſſimus Decianus, *p* qui verba Caſſiodori, *q* ad oſtendendum quanto pretio habetetur apud Romanos hæc Dignitas annonæ Præfecti, deſcribir, ac refert, videndus, quia multa alia pulcherrima hanc materiam concernentia narrat per totum d. cap.

Quod etiam noſtra ætate eueniſſe vidimus; ſiquidem in principio cuiuſuis anni prima ſeſſione, quæ in Camera Apoſtolica celebratur, ad inſtar aliorum Officiorum inter ipſos Clericos diuidendorum, hoc etiam Præfecti annonæ ſorte extrahebatur, per annum tantummodò duraturum. Gregorius verò XIII. rei grauitatem conſiderans, non ſorte, ſed matura animi deliberatione virum tanto negocio, & Magiſtratui idoneum ab ipſomet Pontifice, & ad Sedis Apoſtolicæ beneplacitum eligendum du-

K de Magiſtr. Roman. cap. de Præfect. annon.
l lib. 4. hiſtor fol. apud me 45. ſub litera l.
m in oratione pro domo.
n l. 2 §. poſt aliquot, verſ nam Præfectus annonæ ff. de orig. iur.
o de Ciuit. Rom. com. de Magiſtr. fol. apud me 597.
p tract. crim. lib. 7. cap. 22. de fraudant aut onerāt. annon nu. 8. & 9.
q lib. 6. variar. cap. 18. collatio Præfectur. Annonæ Vrbis.

dum duxit, in ſua Conſtitutione, *a* vbi etiam pleniſsimè habes de iuriſdictione, & facultatibus Præfecti annonę Vrbis, totiuſque Status Eccleſiaſtici.

Et curam frumentorum, aliarumque frugum, quæ in publicis horreis conſeruari debent, ſpectare ad annonæ præfectum eſt textus videndus, *b* vbi onus imponitur ipſi Præfecto, vt per ſe ipſum inſpiciat domos, & horrea publica, ne per pluuiam, vel quid ſimile publica frumenta corrumpantur: at ſi fortè vetuſtate, vel aliqua alia cauſa corrumpantur, poterit fruges corruptas cum incorruptis commiſcere, cuius adiectione corruptio velata damnum fiſco non faciat, vt vbi, *c* vbi etiam Lucas de Penna; ſed ad hanc concluſionem omnino videas quę ſcribunt Anton. de Burg. *d* & Franc. a Ponte. *e* A

Cognoſcit etiam cauſas inter Piſtores Vrbis incidentes ipſe annonę Præfectus in vim Conſtitutionis Sixti V. *f* quod videtur deſumptum ex iure ciuili, *g* vbi in allegata l. gloſſa notat, Piſtores fuiſſe ſubiectos iuriſdictionis Comitis horreorum; & omni tempore, ferijs quibuſcumque non obſtantibus, de eis ius dicitur, vt eſt text. cum gloſſa, *h* quæ in verb. Piſtoris, declarat, vt bonum panem faciant, non in alijs eorum cauſis, & reddit rationem, quia omni tempore pane egemus.

Poterit etiam Præfectus annonæ competentibus, & ſolitis obſequijs mancipare omnes naues, & quodcumque nauigium in alueo Tyberis inuentum ad onus Reipublicæ neceſſarium agnoſcendum, & ſignantèr frumenta tranſportandum, vt textus ad literam. *i* Et ſi nauicularij per rectam viam non vadunt, & ſpecies publicas diſtrahunt, capitali pœna puniuntur. *K* Ac ſi publica neceſsitas exigat, nullam nauem eſſe excuſandam ex quocumque priuilegio inſerto, vel non inſerto in corpore iuris, & tex. in iure ciuili, *l* & vtrobique Lucas de Penna. Immo quòd poſsit etiam animalia priuatorum capere, ſi neceſsitas Reipublicę adſit, habetur quoque in iure ciuili, *m* & apud Lucam de Penna, *n* qui ex pluribus probat hanc concluſionem, ſoluta tamen competenti mercede. Et frumenti portitores ad ſarcinam priuatam ſuſcipiendā compellendi non ſunt, quòd ſi contrarium fuerit actum, non in diſpendium ſolum, atque naufragij damnum tenebitur, verùm etiam publicæ coercitionis experietur rigorem. *o* B

Impedientes verò delationem frumenti ad Vrbem qua pœna ſint puniendi, vide Gregorij XIII. Conſtitutionem, *p* vbi excommunicationis maioris, & læſæ maieſtatis pœnam incurrunt, atque nulla perſonarum ratio, etiam S. R.E. Cardinalium habetur: & in §. 3. prohibetur ſub ijſdem pœnis emptio cuiuſuis tritici, ordei, liguminum, omniſq. generis frumentorum, & frugum quantitatis, præterquam pro ſuo, ſuarumq. familiarum vnius anni dumtaxat vſu: Et concordat Clementis VIII. Conſtitutio, *q* & Pauli V. Sanctio: *r* ſed vide etiam pulchras Sanctiones Gratian. Valent. & Theod. *ſ* quibus vetita eſt emptio frumenti in litoribus, ne detur materia delinquendi, & portandi ad hoſtes: ſimilitèr prohibita eſt emptio, & venditio frumenti ad vſum exercitus deſtinati, ne in prędam, luctumque mercatorum vertatur. C

Et quoad emptionem ſpecierum vltra vſum proprium, eiuſq. prohibitionem eſt tex. in l. vnic. C. de monopolijs: eſt autem monopolium conuentio plurium mercatorum bono publico obuians, ex Felino, *t* & ante eum Hoſtienſ. *u* apud quem habes; vnde dicatur monopolium, & tradunt Doctores, *x* Gramm. *y* ſed latius vide apud eruditiſsimum Tiberium Decianum. *z* Et cum regularitèr inter dominum, ſeruumque iudicium conſtare non poſsit, *a* tamen fallit in cauſa annonæ. *b* Nec mulier in accuſationibus publicis admittatur; *c* tamen in hoc admittitur; *d* & vide etiam l. 2. & totum hunc titulum de annona, quia optimè facit ad hanc rem. D

De materia autem collationum, quæ in pleriſque Ciuitatibus pro vbertate annonæ ab ipſis ciuibus fiunt, & quomodo faciendæ ſint, videre poteris titulos Codicis *e* integros, vbi etiam Lucas de Penna: de materia autem annonæ Ciuitatum optimè ſcripſit Franc. a Ponte, *f* quem omnino videas. E

Et Officiales, quibus committitur cura vbertatis annonæ, poſſe in Ciuitatibus ordinare quantum frumentum poſsit qualibet die, & quolibet menſe vendi, notat Bartolus, *g* qui etiam notat, ex inordinata adminiſtratione creſcere egeſtatem;

quod

a 35 inter ceteras § 1. Bullar. nou. tom. 2. fol. 402.
b in l. 1. & toto tit. C. de condit. in pub. horr. lib. 10.
c l. 1. & 2.
d in repetit. c. 1. meip. quod hoc. nu. 32 & 33. de empt. & vendit.
e de poteſt. Proreg. tit. 2. de abūdantia, in prin. nu. 17.
f 36. Celeſtis Puter, § 6. eod. Bullar. tom. 2. fol 536.
g in l. vnic. C. de piſtorib lib. 11.
h in l. publicas, C. de ferijs.
i in l. vnic C. de naut. Tyber. lib. 11.
K l. qui fiſcules, C. de nauicular. lib 11.
l in l. iubemus. C. de nauib. non excuſand. eod lib. 11.
m in l. 1. ff. de muner. & honor. & l. fin. §. Titius, ff. de pign. act.
n in l. 2. num. 6 C. ne ruſtic. ad vllum obſeq. lib 11
o l. vnic. C. ne quid, oneri publ. imponat lib. 11.
p 50. inter multiplices §. 2. Bullar. nou. tom. 2. fol. 420.
q 49 frumenti, §. baronibus. d. Bullar. tom. 3 fol. 65.
r 12. alias 10: inter grauiſſimas, eod. Bullar. & to. fol. 190.
ſ in l. 3. & 4. C. quæ res vendi nō poſſunt.
t in c. neceſſitas, in prī. de præſcript.
u in ſumma tit. de Syndico, §. quid ſocietas. verſ. corpus autem.
x in d. l. vnic. de monopol.
y deciſ 100. in cauſis Vniuerſitatis, nu. 11.
z tract.

z tract. crim. lib 7. cap. 21. de monopolijs. *a* l. ſeruus, C. de indic. *b* l. 1. ff. ad leg. iul. de annon. *c* l. de crimino. C. qui accuſ. non poſſ. *d* l. fin. ff. eod. tit. ad leg. Iul. de anno. *e* de annonis, & tribut. lib. 10. & de canon. frumentar. Vrbis Rom. lib. 11. *f* in tract. de poteſt. Proreg. tit. 2. de abundantia Ciuitatis. *g* in l. vnic. nu. 2. C. de frum. Vrb. Conſtantinop. lib. 10.

quod etiam adnotauit ibid. num. 1. Lucas de Penna, quem vide; de Præfecto annonę latè etiam ſcripſit Panzirolus; *a* videndus etiam Lipſius. *b*

Scias etiam debitoribus ex cauſa panis dilationes dari non poſſe, nec ad ceſsionem bonorum admitti; & contra eos a quocumque iudice procedi, ex Conſtitutione Iulij III. *c* Et in cauſis diſcuſſionis Piſtores, & alij pro pretio panis præſe-
A rendi ſunt, ex Gregorij XIII. Conſtitutione. *d* Hoc autem non procedit in frumento, quia latior eſt ſignificatio frumenti, quàm panis, ex Corſetto. *e*

Quoniam verò nullum omnino ſtudium reperiri poteſt, quod rei frumentariæ, ac tollendis annonæ difficultatibus magis conferat, quàm agrorum cultura, & homines ad hos colendos allicere; qamobrem valdè ſupportandos eſſe ruſticos tanquam ad Rempublicam ſuſtentandam maximè neceſſarios, ſcribit Lucas de Penna, *f* addens pro ipſis propter culturam agrorum nonnulla ſpecialia contra iuris rationem conſtituta, vt eſt Iuſtiniani Imperatoris Sanctio; *g* & confert Alpheni I. C. reſponſum; *h* videnda eſt etiam Friderici II. Sanctio ab Honorio III. confirmata. *i* Ideo ſupra modum in hoc Summorum Pontificum vigilantia, & ſolicitudo commendanda videtur, quippequi multas hac de re Conſtitutiones ediderunt, a
B Clemente VIII. *K* & Paulo V. *l* vltimo locó innouatas, & auctas.

Clemens enim VIII. Baronibus, Domicellis, & alijs quibuſcumque, etiam S. R. E. Cardinalibus præcipit, ne vaſallis extra eorum Statum agros colere prohibeant. §. 3.

Ordinationes, edicta, bannimenta agriculturam, & annonam concernentia, iiſdem Baronibus, &c. promulgare vetuit. §. 4.

Clericis in bonis proprijs agriculturam exercere permittit. §. 5. Et a iure communi permiſſum quoque eſſe docet Tiraquellus *m*.

Vituli in menſibus Martij, Aprilis, & Maij nati pro tertia ſaltem parte alantur. §. 6.

Boues, & iuuencos ad aratrum idoneos nullus lanio, ſiue macellarius mactet § 7.
C neque extra territorium, & diſtrictum Vrbis extrahat. §. 8. Quod verò diximus; boues ad arandum aptos mactari non poſſe, id etiam iure communi cautum ſcias, vt poſt alios, quos refert, Menochius *n* ſcribit, ac etiam docet, qua pœna puniantur exequutores, qui pignori capiunt boues aratorios, & inſtrumenta ruſticalia: vide Conſtitutionem Friderici II. ab Honorio III. Pontifice confirmatam. *o*

Verùm Paulus V. firma remanente in rebus arduis Congregatione S. R. E. Cardinalium ſuper vbertate annonæ, a Sixto V. vt diximus, inſtituta, ad excitandos agricolas dormientes, & artem agriculturæ reſtitnendam, augendamque (vt verbis illius vtar) aliam Prælatorum, & egregiorum virorum, nempe Theſaurarij generalis, annonæ Præfecti, graſciæ Præſidis, Cameræ Apoſtolicæ Commiſſarij gene-
D ralis, Pontificiæ domus Præfecti Congregationem ordinauit, quibus vt quintodecimo quoque ab eis ſtatuendo die in vnum conueniant, ac de arte agriculturæ reſtituenda, & augenda, laborerijs, & paſcuis diuidendis, atque vendendis, & de ſtatu annonæ, ac graſciæ, rebuſq; omnibus illam concernentibus inuicem conferant, tractent, & diligentèr perpendant, iniunxit, atque mandauit. *p*

Boues aratorios, vel ad arandum aptos ad effectum mactandi mercari, vel contractus inire, quibuſuis perſonis ſecularibus, & eccleſiaſticis, etiam S R.E. Cardinalibus, & eccleſiaſticæ Ditioni mediatè, vel immediatè ſubiectis omnino prohibuit. § 3.

Dohanerij, & publicani tam in Vrbe, quàm alibi pro contractibus prædictorum animalium nihil recipiant, neque in ipſorum libris referant, niſi præuia Com-
E miſſarij a Præfecto annonę deputati inſpectione. § 4.

Lanijs, & alijs animalium mactatoribus, ne ſub pecuniaria, & fuſtigationis Præfecti arbitrio pœna boues hoſce mactent, diſtrictè præcepit. § 5. Clementis VIII. & aliorum Pontificum in præmiſſis editas Conſtitutiones innouauit § 6.

Greges, ſiue armenta vaccarum, quas vocant albas, habentibus, vt ex centum vaccis viginti quinque iuuencos ad vſum agriculturæ quorannis nutriant, vaccarumq. numerum Præfecto deferant ſub certa pœna mandauit. § 7.

Agricolis ſubuentionis titulo ſcuta mille, vel aliam ſummam a Præfecto annonæ mutuandam, duorum pro centenario nomine meriti accepto emolumento tradendam edixit. §. 11.

a in comm. ut notit. Imper. occident cap. 5.
b in Centur. lib. 1. elector. cap. 8. de frumentatione.
c 18 Bullar. non. tom. 1. fol. 711.
d 71. Bullar. tō. 2. fol. 453.
e ſing 123. verb. frumentum.
f in l 1. nu. 10. C. de agric & cēſit. lib. 11.
g l. fin. §. vt. C. de ſeruitut.
h in l vicinus. ff. de aqua plu. arcen.
i §. vlt. Bullar. nou. tom. 1. pag. 44 Conſtit. 1.
K Conſtit. 72. Bullar. nou. tom. 3. pag. 102.
l Conſtit. 70. alias 48 d. Bullar. pag 263.
m tract. de nobil. cap. 32. nu 3.
n de arbitrar. iud. lib. 2. caſu 378 nu. 4. & per tot.
o Conſtit. 1. §. vlt. Bullar. nou. tom 1. pag. 44.
p d. Conſtit. 70. alias 48. §. 2.

Quæ à Clemente, & alijs de vaſallis artem vbicumque exercere volentibus à do-
minis non moleſtandis, agriculturæ priuilegijs frumenti ſub certa lege extractioni-
bus permittendis ſancita fuerunt, denuò conceſſit, & innouauit, §.8.9. & 10.

Patet igitur ex iam dictis, Summos Pontifices non vulgare adhibuiſſe curam, &
diligentiam, vt homines ad agros colendos allicerent: etenim, vt Plutarchus ait, *a*. A
*Nullum ſtudium eſt, quod tam acrem, tamque celerem pacis amorem hominibus
ingeneret, quàm victus agricultura quærendus*; & Cicero *b* *Omnium rerum*, in-
quit, *ex quibus aliquid acquiritur, nihil eſt agricultura melius, nihil vberius, ni-
bil dulcius, nihil homine libero dignius*. Neque hanc artem nobilitati derogare
pluribus probat Tiraquellus. *c*

Et quàmuis non liceat Chriſtianis tenere traditiones gentilium, & obſeruare,
vel colere elementa, aut Lunæ, aut Stellarum curſus, aut inanem ſignorum falla-
ciam pro domo facienda, aut propter ſegetes, vel arbores plantandas; *d* ſyde-
rum tamen obſeruationem in agris colendis, ſicut etiam in re nautica, & medica
vetitam non eſſe, ex ijs, quæ Sixtus V. *e* contra exercentes artem aſtrologiæ iudi-
ciariæ edixit, colligere fas eſt; & quæ in præcitato Canone *f* ſancita ſunt, ad ina- B
nes vtique gentium ſuperſtitiones à Barnaba Briſſonio *g* relatas referenda erunt:
quem quidem Briſſonium, ſi antiquorum ritus, in agris colendis, & luſtrandis,
ſi deos, deaſque ab agricolis in honore habitas, ſi denique multa ad animum po-
litioribus literis erudiendum cognoſcere cupis, tu conſule.

CAPVT LII.

De Archiuiorum Præfecto.

ARchiuium ab area dicitur, & eſt locus, ſeu armarium publicum, in quo C
libri, ac inſtrumenta, ſeu acta ponuntur. *b* Nec eſſe Archiuium, niſi ſit
locus publicus, dixit Rota. *i* Dicitur aliquando locus, in quo ſacra vaſa
reponuntur ad cuſtodiam *k*

Archiuia autem ſcripturarum ſtare debent in Palatijs Magiſtratuum, vt notat Ma-
ſtrillus, *l* & colligitur ex iure ciuili, *m* ibi, *deinde cum nullum habeant Archiuium
in quo geſta apud ſe reponant, deperit, quod conficitur, &c.* pondera verba, *apud
ſe*, quæ particula ad perſonam, vel locum ſimpliciter refertur, vt Spicileg. *n*

Claues verò Archiuiorum à Conſulibus Ciuitatum retinendæ ſunt, vt probant
Guid Pap. *o* & Ripa, *p* quos refert Auendag. *q* Nec vna tantùm clauis, ſed duæ
ad minus, & diuerſæ, non vniformes, nec ab vno, ſed à duobus retinendæ ſunt,
vt legitur, & notatur in iure Canonico, *r* ibi, *erunt duæ claues diuerſæ, quarum* D
vnam vnus, aliam alius tenebit: & licèt textus hic loquatur de carceribus hæreti-
corum, tamen ad Archiuium extendit Auendag. *ſ*

Et cum aliquando orta eſſet differentia inter hæredes Notariorum prædefuncto-
rum, & Cuſtodes Archiuiorum ſuper retentione clauium; ſiquidem hæredes præ-
tendebant retinere claues capſarum, in quibus inſtrumenta ſuorum auctorum ſer-
uantur, ideo Sacra Congregatio Boni Reginis ita reſcripſit. *Non obſtante quacu-
que prouiſione contraria, ſeruentur ordines pluries dati per Sacram Congregationem,
quòd ſolus cõductor Archiuij, retineat claues Archiuij, & ſcripturarum in eo exiſten-
tium, & ſibi per inuentarium conſignatarum: & Prætor Prouinciæ vltra pœnas con-
tra dictos conductores iniunctas caſu quo appareat fraudaſſe dictos hæredes, proui-
deat pro ſua prudentia eorundem indemnitati, &c.*

Inſuper cum ex forma bannimentorum Notarij teneantur tradere cõductori co- E
pias inſtrumentorum rogatorum, recepta competenti mercede, quam quidam re-
cipiebant, copias verò non dabant, eadem Sacra Congregatio cenſuit, vt infra.
*Notarij vel tradant cum effectu copias inſtrumentorum Archiuio, vel puniantur, ſi
pro copijs à partibus mercedem recipiant, & illas non conſignent Archiuiſtæ, quacu-
que prouiſione, ſeu conceſſione in contrarium facta non obſtante, vt in dictis petitio-
nibus, & reſponſionibus reſpectiuè factis Prouinciæ Marchiæ pag 6.*

Atque huiuſmodi Archiuia in qualibet Ciuitate inſtituenda eſſe ſanciuit Iuſtinia-
nus Imperator, *t* ex quo Angelus, & alij notãt, & colligũt hoc ex verbis ipſius textus.

Et hanc Iuſtiniani Sanctionem non dedignatus fuit imitari recol. mem. Sixtus V.
Pont.

a In vita Num. Pompilij.

b lib. 1. officior.

c de nobilit. cap. 31. per tot.

d c. non liceat, 26 q. 5.

e Conſt. 17. Bull. nou. tom. 2. pag. 510.

f non liceat 26. q. 5.

g de formulis, & ſolemnib. Pop. Rom verbis lib. 1 pag. 52. & 60.

b auth. ad hæc, C. de fid. inſtrum. c. peruenit, & ibi glo. in verb. Archiuijs, 30. q. 1.

i coram Puteo deciſ. 384. nu. 3. lib. 3.

K auth quib. mod. natur effic. legit. §. illud quoque, verſ. ſi verò. & ibi gloſ. in verb. Archiuijs, & ead. gloſ. in auth de defenſor. Ciuit. §. 1 in verb. Archiuium Vitalin. in Clem. vnic §. porrò, num. 42. de iureiur.

l de Magiſtrat. lib. 3. cap. 9. de pa atij Mag. n. 53.

m auth de defenſor. Ciuit § 1.

n in lexic. iur. verb apud; & facit tex in l. id apud ſe, 143 ff de verb ſignif. & ple nius in l 63. penes ſe, vbi Alciat. ff eod tit.

o conſ. 1. nu. 4.

p in tract. de peſte in 2 par nu. 25.

q de exequend. mand par. 1. cap. 21. in prin.

r in Clem. vnic. §. ſanè de hæret.

ſ loco cit. num. 1. verſ que claues.

t in auth de defenſ. Ciuit. §. pen. ver præterea verò

Pont. Max. dum & ipſe Conſtitutionem edidit, quæ legitur impreſſa, *a* vtque maturiùs, & maiori cum diligentia res tanti ponderis exequeretur, ipſius Archiuij Regentem, multis priuilegijs decoratum, & iuriſdictione ſuffultum inſtituit, & ordinauit, vt in alia eiuſdem Pontificis Conſtitutione immediatè ſequenti, quæ pariter incipit, ſolicitudo miniſterij, &c. Vide Quarantam. *b*

A Sed hodie hoc munus ab Eminentiſs. Card Camerario, & ab vno ex Rev. DD Cameræ Apoſtolicæ Clericis, quolibet anno ſorte extrahendo, regitur, & ſuſtinetur, vt aduertit Cherubinus ſenior, *c* addens, ſupradictum officium Regenratus Archiuij fuiſſe iam ſuppreſſum: quo verò ad electionem in Camera ſorte faciendam, legitur in eadem Bulla. *e*

Dictorum autem Archiuiotum capitula, & ipſius Regentis facultates, ac priuilegia cum publicè circumferantur, & nota ſint omnibus, hic plura non addam; ſi quis autem illius deſiderio teneatur, ſciat, hæc vltimo loco impreſſa fuiſſe apud Impreſſores Camerales die 8. Martij 1630 Hieronymo Bonuiſio Cameræ Apoſtolicæ Clerico, & Regente.

B Verùm in Vrbe licèt Iulius II. *e* & Leo X priuilegia quædam Scriptoribus Archiuij Romani conceſſiſſent, Pius tamen V. *f* præmiſſa confirmatione dictorum priuilegiorum, Notarios cauſarum ciuilium cuiuſcumque Iudicis Commiſſarij, etiam S.R.E. Card. eoſdem Scriptores deputauit, vt ibi.

C Sed cum in erectione Archiuiorum in Eccleſiaſtica ditione à Sixto V. vt diximus facta, alma Vrbs excipiatur, ſanct. mem Vrbanus VIII. animaduertens, graue hoc negocium vbicumque neceſſarium eſſe, etiam in Vrbe Archiuium de ſuo nomine Vrbanum nuncupandum certis capitulis, & priuilegijs inſtituit, ordinauitquè; ea potiſſimùm ratione, vt in eo teſtamenta, donationes, legata, vltimæ voluntates, inſtrumenta denique omnia habentia tractum ſucceſſiuum, & quæ futuris temporibus vſui eſſe poterunt, vel ſaltem eorum copiæ reponantur, & collocentur: vtq; in præmiſſis debita circumſpectione procedatur, vt par eſt, Eminentiſs. ac Reuerendiſs. Antonium Card Barbetinum eius ex fratre nepotem huic Archiuio Vrbano præfecit cum facultatibus neceſſarijs, & oportunis, præcipuè eligendi, ac deputandi Miniſtrum, & Miniſtros pro receptione, & cuſtodia ſcripturarum illuc delatarum, & ſeruendarum; quæ quidem electio, & deputatio Miniſtri neceſſaria dicitur, ad hoc vt Archiuiorum ſcripturæ fidem faciant.

D Quatuor enim requiruntur, ad hoc vt iura, & ſcripturæ ex Archiuijs deſumptæ fidem faciant in iudicijs, & probent. Primum eſt, vt Archiuio præpoſitus ſit Officialis publicus. Secundum, vt ſcriptura ſit repoſita inter alias ſcripturas authenticas. Tertium, vt conſuetudine detur eis fides. Quartum, vt habeat teſtimonium officialis, ea ſcilicet ſcripſiſſe, vel atteſtetur eſſe ſcripturam Archiuij publici: ita notantèr ſcribit Crauett. *g* quem refert, & ſequitur Menoch. *h* & quod attinet ad quartum requiſitum, vt ſcilicet in ſcriptura appoſita ſit manus Præfecti Archiuij, atteſtantis, ſcripturam eſſe extractam ex Archiuio, voluit Rota Romana, *i* poſt Felin. *k* qui rem hanc latiùs proſequitur.

An autem Archiuium det robur ſcripturæ non authenticæ? negatiuè reſpondit eadem Rota; *l* & magis apertè in cauſa Britonorien *m* vbi quæritur, an inſtrumenta conceſſionis in emphyteuſim de anno 1355. & 1466. reperta in Archiuio Rauennatenſi ſint in forma probanti? & negatiuè fuit reſponſum; primò quia erat ſimplex copia, nec Notarius appoſuerat, *Ego talis Notarius rogatus præmiſſis interfui, &c.* Secundò quia non aderat ſignũ Notarij; nec ſufficit ſimplex ſubſcriptio Notarij, ſed requiritur, vt dicat, *Rogatus, &c.*

E Nec etiam ſufficit, quòd Officialis Archiuij, ſeu Notarius exhibens ſcripturam in Archiuio dicat illam inueniſſe inter rogitus, & protocolla Notarij publici, quia vltra atteſtationem Notarij requiritur, vt per alios teſtes recognoſcatur, ſcripturã eſſe ex rogitibus illius Notarij, ex cuius protocollo deſumptam fuiſſe affirmatur, prout in d deciſione videnda, *n* quæ fuit confirmata in alia deciſione *o* eiuſdem Putei, & coram Gregorio XV. *p* & ibi Beltramin. in vltima addit.

Sed numquid conſuetudine induci poſſit, vt ſcripturis priuatis in Archiuio repertis adhibeatur fides? affirmatiuè reſpondet Felin. *q* & eſt optimus textus in iure Canonico, *r* vbi ex conſuetudine induci poteſt, vt adhibeatur fides ſcripturis etiam ſine illa qualitate, quòd ſint in Archiuijs publicis reconditæ, prout etiam aduertit Felinus loco citato, declarans, d. c. cum dilectus, procedere etiam in conſuetudine

a Bullar. nou. tom 2 pag. 636. & 637. Conſtit. 83. incip ſolicitudo.
b in ſumma Bullar. verb. Archiu.
c in princ. d Bulle 63. Sixti V.
d 9.5. in fin.
e Conſtit. 15. Bullar. nou. tom 1. pag. 87.
f Conſtit. 87. d. Bullar. tom. 2. pag. 287.
g de antiq. temp. in 2 par. princip. aer ſquartò limitatur, nu. 1. pag. apud me 82.
h conſ. 708. n. 13.
i apud Puteum deciſ. 384. in cauſa Toletana nu. fin. lib. 3. in nou.
K in c. ad audientiam, num. 11. de præſcription.
l in d. deciſ. 384. Putei nu. 2.
m deciſ. 430. eiuſdem Putei lib. 2. per tot.
n 430 per tot.
o 441. nu. 1. lib. 2
p deciſ. 389. n 4.
q in c. ad audientiam, n. 11. verſ. tertiò quod, de præſcript.
r in c. cum dilectus, de fide inſtrum.

dine validante, ſcripturam aliàs ſimplicitèr inualidam: opinionem verò Io. Andr. Bal. & Innoc. locis ab eo citatis contrarium innuentem habere locum, quando conſuetudo approbat ſcripturam aliàs inualidam, concurrentibus duobus, videlicèt loco Archiuij, & authoritate officialis, vt ibi per eum.

Sciendum tamen eſt, alleganti talem adeſſe conſuetudinem ineſſe illi onus probandi; ita Felinus, *a* qui ponit caſum de quodam fideiuſſore certi datij, dicente ſe exactum a fiſco, & ſoluiſſe pro debitore, & oſtendebat ſcripturam factam ab Officiali de receptione, in qua non erat ſubſcriptio notatij ipſius Officialis; & oportuit probare, quòd de conſuetudine tales ſubſcriptiones non erant in vſu, & quòd cautiones factæ ab Officiali faciebant plenam fidem, vt ibi per eum; & ait eſſe menti tenendum pro ſoluentibus collectas: videndus eſt etiam Puteus. *b* A

Sciendum ſecundò, huiuſmodi conſuetudinem non ligare eos, qui non ſunt ſubditi illius loci, vbi talis viget conſuetudo; ex Alexandro, *c* Puteo, *d* Felino, *e* viden. Maſcardus, *f* Rota apud Caputaquenſem. *g*

Sed hodie in Statu Eccleſiaſtico contrarium erit dicendum, vt ſcilicet comprehendantur omnes Sedi Apoſtolicæ tam mediatè, quàm immediatè ſubiecti, propter Conſtitutionem Sixti V. *h* quia hæc habet vim legis, & ligat omnes Sedi Apoſtolicæ ſubiectos, vt obſeruat Cherubinus iunior; *i* optimè facit Felinus, *K* qui videtur firmare, inſtrumenta Archiuij fidem facere inter ſubditos etiam extra territorium, & inter Ciuitates confœderatas, Quibus ita firmatis, non ab re putaui quoſdam caſus referre, qui de facili euenire poſſunt. B

Primus erit. Quidam notarius fuit rogatus de quodam contractu in loco extra Statum Eccleſiaſticum; hic portauit matricem abſque extenſione inſtrumenti in vnum ex Archiuijs Status Eccleſiaſtici, vbi Archiuiſtæ ex præcitata Conſtitutione Sixti V facultatem habent extendendi inſtrumenta aliorum notariorum; quæſitum eſt, an hic Archiuiſta poſſit extendere hoc inſtrumentum? Et negatiuè reſpondit Rota, *l* quæ concludit, quòd tale inſtrumentum erit extendendum per notarium, qui de eo rogatus fuit, vel ſi hic mortuus erit, de mandato iudicis loci, in quo inſtrumentum rogatum fuit: & ita etiam diſponitur in bannimentis generalibus Archiuiorum, editis, vt diximus, die 8. Martij 1630. cap. 13. Ratio poteſt eſſe, quia hoc Archiuiſtarum priuilegium eſt ſtrictè interpretandum, vt in d. deciſione. *m* C

Alius caſus eſt. Volo ex Archiuio ſcripturam in qua nullum habeo intereſſe, numquid Archiuiſta poterit illam mihi denegare? Et negatiuè, non poſſe inquam ſcribit Angelus, *n* quem refert Cherubinus iunior. *o*

Tertius erit caſus. Si duæ ſcripturæ concurrant ambo priuatæ, quarum altera reperiatur extra Archiuium, altera verò in Archiuio, quænam iſtarum habebit potiorem fidem? Dicas illa, quæ reperitur in Archiuio, quàmuis maiorem contineat ſummam, & obligationem eiuſdem perſonæ; ita Romanus, *p* qui loquitur de quodam fideiuſſore ad fauorem cuiuſdam Communitatis; & idem tenet Felinus, *q* & Marſilius. *r* Quæ concluſio abſque vlla hæſitatione procedit in Eccleſiaſtica Ditione, ex diſpoſitis in Bulla Sixti V. & Bannimentis in vim illius emanatis: cauſam enim in illis habes cap. 8. & 9. ſcripturam eſſe nullam, & inualidam, quæ intra quindecim dies non fuerit in Archiuio exhibita. D

Et ſcripturam Archiuij publici potiorem habere fidem, quàm teſtes, & eorum depoſitioni præferendam, probatur in iure ciuili, *ſ* & dixit Romanus, *t* quem ſequitur Bartholomæus Caſſan. *u* & obſeruat Mandoſius. *x* Hanc tamen concluſionem intelligendam puto iuxta opinionem Felini, *y* dicentis, tunc ſcripturas priuatas ex Archiuio publico deſumptas plenam fidem facere, quando loci conſuetudo ita diſponit, res agitur intra territorium, & inter ſubditos illius territorij, in quo impoſitum eſt Archiuium, ex Caputaque. *z* Quia tunc conſuetudo, & authoritas Officialis faciunt ſcripturam de non authentica autenticam, vt ibi per eum; qui quidem Felinus nititur concordare Abbatem, & Aretinum de hac re loquentes. *a* Et fortiùs procedet hæc opinio, ſi concurrant illa quatuor, quæ ſupra retulimus ex Crauetto, & Menochio, & Caputaquenſi. *b* Quàmuis in Eccleſiaſtica Ditione hanc quæſtionem euaneſcere putemus propter Conſtitutiones Pontificias ſupra relatas, quæ, vt diximus, faciunt ius. E

An autē apoca nullo ſuffulta teſtium adiumento, reperta tamē in Archiuio publico plenè probet? Affirmatiuè ſcribunt Maſcardus, *c* Bartolus, & alij multi per eum adducti

a loco cit. nu. 18. verſ. nona concluſio.
b d. deciſ. 441. nu. 2. lib. 2. in nou.
c Conſ. 16. nu. 5. & cõſ 23. num. 6 lib. 5.
d ead. deciſ. 441 nu 2. verſ. & ſi probaretur.
e d c. ad audien. tiam, nu. 12. in 2. concluſ. de praeſcript.
f de probat. concluſ 976. nu. 51. & 52.
g deciſ. 42. Archiuium, par. 1.
h 83. Bullar. nou. tom. 2. pag. 637.
i in compend. ad hanc Bullã, ſchol. 1.
K d. c. ad audientiam nu 12 verſ. contrà iſtam concluſionem.
l coram Puteo deciſ. 414. per tot. incip. Archiuiſta.
m Putei 414. in fin.
n in auth de defenſor. Ciuit. §. penult nu. 3.
o ad Bullam 87. Pij V. ſchol. 2
p conſ. 319. per tot.
q d c ad audientiã, nu 15. verſ. octaua concluſio, de praeſcript.
r in rub. C de probat nu. 293:
ſ in l. cenſus, & monumenta, ff. de probat.
t d. conſ. 319. verſ. hæc quidē.
u conſ. 16. viſo proceſſu, vol. 1. verſ. & dicit Ludouicus.
x ad hoc conſ. Romani in vrbe præferri.
y in d c. ad audientiam, nu. 15 in 5. cõcluſ verſ: ſed de mente extra de præſcrip.
z deciſ. 42. per tot. par. 1.
a in c cum cauſam, de probat.
b deciſ. 41. in princ. & per tot. Par. 1.
c de probat. concluſ. 111. incip reliquum eſt, nu. 9. & 10. arg. tex. in auth. ad hæc, & ibi ſcribi. C. de fid. Inſtrum.

adducti, Romanus, *a* & reddit rationem, quia archiuium dat robur ſcripturæ non authenticæ: quod etiam videtur cautum in præcitatis bannimentis Cap 23. *che tutti gl'inſtrumenti, &c.* Cõtrarium tamen videntur ſentire Felin. Crauett. & Menoch. maximè quando ageretur de maximo præiudicio illius, contra quem exhiberetur talis apoca, per ea, quæ notabilitèr docet Abbas, *b* quæ Maſcardus quoque *c* videtur admittere, prout etiam expreſsè deciſum habemus in Rota coram Puteo. *d* Nec me mouent dicta bannimenta, quia hæc recipiunt interpretatio-
A nem à iure communi, & optimè facit Deciſio Rotæ, *e* vbi inſtrumentum de falſitate ſuſpectum non recipit fidem, licèt in Archiuio ſit receptum; & eadem Rota in alia Deciſione, *f* vbi Rotæ Tribunal dat fidem relationi Archiuiſtarum, cunctis tamen alijs probationibus de iure requiſitis; & Caputaquenſis videndus. *g*

Sed numquid in extractione ſcripturæ ex Archiuio facienda requiratur citatio partis, ad hoc vt fidem faciat? Negatiuè reſpondet Felinus *h* ſequutus Baldum, *i* Card. *K* qui ait, tunc eſſe propriè neceſſariam citationem, quando de actu debet fieri ſcriptura, de quo prius non fuit facta, *l* vel quando ſcriptura priuata fieri debet authentica *m*. Hoc tamen puto verum, quando ſcriptura eſſet extracta
B ante litem, vt dixit Rota coram Seraphino *n*. Item quando eſſet extracta ab eodem Notario, qui de tali ſcriptura, ſeu inſtrumento eſſet rogatus, & qui dedit ſemel vnam copiam, & ex cauſa vult facere aliam copiam, talis exemplatio valet etiam parte non citata, quia cenſetur pro vna, vt ſcribit Card. Zabarell. *o* & ita etiam dixit Rota, *p* vbi expreſsè legitur, inſtrumenta extracta in partibus, parte ad hoc non vocata, nullam fidem facere, ſi fuerunt extracta, ſiue exemplata per alium Notarium, quàm per illum, qui illa aliàs recepit, & confecit: ſi verò ab eodem Notario, ſecus dicendum, quia illis ſtandum eſſet tanquam originalibus ſine partis vocatione; & hoc idem habetur deciſum in eadem Rota. *q*

Cum autem in multis Ciuitatibus, & locis adſint Archiuia particularia, in quibus ipſæ Communitates cuſtodiunt, & ſeruant proprias ſcripturas, & de quibus Archiuijs videtur loqui Conſtitutio ſuper Bono Regimine Communitatum Status Eccleſiaſtici,
C dum præcipit, Tabellas in Archiuijs ipſarum Cõmunitatum, & Vniuerſitatũ eſſe ſeruandas, quæſitum eſt, an ſcripturæ ex iſtis Archiuijs extractæ fidem faciant in iudicio? Et abſolutè loquendo negatiuè reſpondetur, per ea, quæ dixit Rota coram Seraphino, *r* & coram Puteo, *ſ* quæ loquuntur in Archiuijs Capitulorum, & Monaſteriorum: cum autem Capitula, & Monaſteria veniant ſub nomine Vniuerſitatum, vt per Nicolaum Loſæum, *t* benè fit illatio. Cum autem hodie Communitates Eccleſiaſticæ ditionis ſint Dominæ, ac ſub earum diſpoſitione maneant Archiuia, ex conceſſione, titulo tamen emptionis, à fel. record. Clem. VIII. facta, vt legitur in eius Conſtitutione nuncupata, *ſuper extinctione reuentiorum vectigalium*, ſextò Idus Maij 1592 Pontif. anno primo edita, in qua præuia reuocatione conceſ-
D ſionis olim de ipſis Archiuijs à Sixto V. factæ Paulo Falconerio, & iniuncto Communitatibus onere ſoluendi certam pecuniarum ſummam in ipſa conceſſione expreſſam, ac deinde quolibet anno fructus montium ab ipſo Sixto iam erectorum, eiſdem Communitatibus Archiuia, & illorum emolumenta conceſſit, vt latiùs in dicta Conſtitutione, quæ cum in volumine aliarum Conſtitutionum, & Bullarum non reperiatur, illam impreſſam vide in volumine Conſtitutionum, & Decretorum ad Communitates ſpectantium à nobis elaborato, pag. 53. Et cum in poſſeſſione prædictæ Communitates iugitèr exiſtant, propterea in bannimentis iniunctum eſt illis onus prouidendi domos, & miniſtros ad hoc neceſſarios, & idoneos, vt in cap. 18. *che le Communità, &c.* Videtur igitur dicendum, omnes ſcripturas ex Archiuijs Communitatum deſumptas plenam fidem facere: quod etiam innuunt ea-
E dem bannimenta cap. 23. *che tutti gl'inſtrumenti, &c.* Cui obiectioni reſpondendum erit. Aut loquimur de Archiuijs particularibus, quæ nonnullæ Communitates habent ad cuſtodiam ſuarum ſcripturarum, in quibus terminis loquuntur Deciſiones Rotæ apud Puteum, Seraphinum, & Caputaquenſem locis citatis, & tunc non faciunt fidem, ſignantèr inter non ſubditos, & non exiſtentes in Territorio dictarum Ciuitatum: nam ſi ſint ſubditi, & exiſtant in Territorio, & adſit conſuetudo, vt talibus ſcripturis fides adhibeatur, tunc habebit locum, quod dictum eſt ſupra, verſ. ſed numquid conſuetudine; & adde Deciſionem Rotæ, *u* vbi ſcripturæ deſumptæ ex Archiuio Capituli fidem faciunt contra ipſos Capitulares. Aut loqui-

a Conſ. 155. per tot.

b In d. cap. cum cauſam, num. 1. verſ. dico ergo, de probat.

c Concl. 575. num. 61. & ſupra n. 51. & 52.

d Deciſ. 470 poſt Zabar. conſ. 48. cum pr ſupponatur, num. 2.

e Deciſ. 240. p. 3. lib. 3. diu. per tot.

f 318 d. p. 3. lib. 1.

g Deciſ. 41. par. 1

h In d. c. ad audientiam. ſub nu. 15 verſ. 5. col. 1 de præſcript.

i c. 2. in fin. de fide inſtrum.

K Conſ. 72. incip. ſingillatim ad ſingula, nu. 6. verſ. in contrarium, & num. 7.

l c. ſignificante, de teſtib. & atteſtat.

m Ad not. in c. pen. & c. fin. de fid. inſtrum.

n Deciſ. 1481. & deciſ. 1 num. 1. de fide inſtrum. in nou.

o d. conſ. 72 nu. 7 verſ. ſed ſi notarius.

p Deciſ. 1 nu. 1. de fide inſtru. in nou.

q Deciſ. 4. de fid. inſtrum. in antiq. viden.

r Deciſ. 320 n. 2. & dec. ſ. 642. n. 1

ſ Deciſ. 186. n. 1. lib. 3. in nou.

t Tract. de vniuerſ. p. 1 cap. 1.

u 183. in fin. & per tot. par. 2. diu.

quimur de Archiuijs publicis, quæ ab Vniuerſitatibus locantur Notarijs idoneis plus offetentibus, & pro quibus Archiuijs ipſæ Vniuerſitates tenentur parare manſiones aptas cum armarijs, & alijs requiſitis, iuxta diſpoſita in dictis bannimentis cap. 18. *che le Communità, &c.* quæ quidem ban .imenta emanarunt in executionem ſupradictæ Conſtitutionis Sixti V. *a* & alterius Conſtitutionis; *b* & tunc nulli dubium eſſe poteſt, quin huiuſmodi ſcripturis plena fides in iudicio, & extra ſit adhibenda, vt communitèr concluditur in iuribus ſuperiùs allegatis, & legitur apertè in d Conſtitutione, *c* & in bannimentis cap. 23. A

Sed pulchra oritur quæſtio. Communitates Eccleſiaſticæ Ditionis ſunt Dominæ Archiuiorum, vt diximus, illaque Notarijs locant, qui quidem Notarij certum quid recipiunt ab ijs, qui volunt ſcripturas, vt notum eſt: contingit aliquando, vt ipſa Communitas, quæ locauit Archiuium ſub certa annua reſponſione, velit inſtrumentum publicum ex ipſo Archiuio cum ſolito ſigno Archiuiſtæ, quæritur, numquid Communitas tenebitur ſoluere ſolitam mercedem? Et negatiuè reſpondendum puto, ad tradita per Boerium, *d* qui ait, hanc eſſe magis communem contra Bartolum; *e* videndus eſt etiam Afflictus, *f* quem ſequitur Menochius, *g* qui concludit, quòd conducenti gabellam à Ciuitate, quæ ſit immunis pro rebus à ſe emptis, non tenetur Ciuitas ſoluere gabellam, cum non præſumatur vendidiſſe ius ſuæ immunitatis, atque ita ius exigendi gabellam contra ſe ipſam. B

Notandum quoque erit, in ſæpe citatis bannimentis cap. 15. *& perche, &c.* caueri, Notarios omnes deſcribendos eſſe in Archiuio, & Matricula aliorum Notariorum ſub certa forma ibi aſſignata, aliàs falſitate notandos, &c. Hæc tamen diſpoſitio limitanda erit in Notario conficiente inſtrumenta tempore magnæ peſtilentiæ, prout deciſum habes in Rota Romana. *h*

Quæritur etiã; Præfectus Archiuij, vel eius Officiales diſtulerunt cogere Notarios portare ſcripturas ad Archiuium, prout cogendi ſunt ex diſpoſitis in dicta Bulla Sixti V. §. 6. & ipſi Notarij per multos annos non portarunt, nec conſignarunt ſuas ſcripturas in Archiuio, vtrum poſſint allegare non vſum dictæ Bullæ, & ſe ipſos ab ipſa dilatione exonerare? Negatiuè reſpondeas; quia legem, cui Papa appoſuit decretum irritans, non poteſt Officialis ea non vtendo, imò neque ex contrarijs actibus elidere ſine expreſſo Papæ conſenſu, vel ſcientia, cum lapſu quadraginta annorum, prout cenſuit Rota coram Caputaquenſi, *i* quam refert, & ſequitur Cherubinus iunior. *K* C

Verùm cum ſupra dictum ſit, prouentus omnes Communitatum ex diſpoſitis in Bulla ſuper Bono Regimine locandos eſſe plus offerenti ad extinctionem candelæ, inter prouentus verò ponantur Archiuia, & Cancellariæ, quæritur propterea, ſi perſona minus apta licitando obtineat, numquid locatio concedenda ſit? Et cum in facti contingentia id aliquando veniſſet, ſacra Congregatio die 14. Octobris 1614. inſtante Prouincia Marchiæ reſpondit. ***Conductores Archiuiorum per Conſilium eſſe eligendos, dummodo electi per Gubernatorem Prouinciæ approbentur, & caueant iuxta formam Conſtitutionis ſuper Bono Regimine, de ſoluendo penſionem conuentam, quæ nullo modo poſſit eſſe minor ea taxa, quam Communitates ſoluunt Monti Archiuiorum, &c.*** D

Epiſtolæ verò, quæ mittuntur abſentibus, an fidem faciant contra ſcribentem, quàmuis non fuerint prius in Archiuijs exhibitæ, itaut hæ comprehendantur ſub ſcripturis priuatis? negatiuè reſpondit Rota Romana. *l*

E

a 83. §. 6. verſ. Communitates verò.
b Immediatè ſeq. §. 5.
c 83.
d Deciſ. 213. num. 1. & 2.
e Conſ. 216. cauetur Statuto Montis Politiani, per tot lib. 1.
f Deciſ. 319. n. 8
g De præſumpt. lib. 3. præſ. 44. egregia, & celebris num. 11.
h In cauſa Tudertina. deciſ. 67 lib. 2. p. 3. diuerſ.
i Deciſ. 294. p. 3. per tot.
K Ad præd. Sixti V. Conſtit. 83. ſchol. 2.
l In Viterbien. cenſus, coram Verospio, 18. Febr. 1639 circa fin.

CAP. LIII.

CAPVT LIII.

A *De ijs, qui S. R. E. Camerarij munus exercuerunt, & quorum notitia haberi potuit.*

DIximus ſupra R. S. E. Camerarios Sedis Apoſtolicæ nuncupatos olim fuiſſe Archidiaconos,& qui hanc ſententiam ſequuntur, S.Laurentium quoque, Sixto II. ſedente, Camerarinm ſub Archidiaconi nomine extitiſſe affirmant;& ſi geſta huius glorioſi Martyris ,illiuſque verba in impijſſimũ tyrannum prolata perpendamus , Camerarij officium ,& munus , theſauros ſcilicet Eccleſiæ in pauperes diſpenſandi , non obſcure cognoſcemus , vt diximus etiam
B ſupra cap.39. in princ.

Laurentius igitur Leuiticorum luminum fulgor coruſcans , itaut quemadmodum Hieroſolyma Stephano clarificata, ita Laurentio Roma facta eſt illuſtris , D. Leone Papa *a* ſic affirmante , anno ſalutis humanæ 257. dum eſſet Summus Pontifex Sixtus Papa huius nominis II. Eccleſiæ Romanæ theſauros adminiſtrabat , eoſq; iuſta diſpenſatione in pauperes erogabat, neque Sacramentorum vaſis , neceſſitate vrgente, parcebat, ſiquidem S.Ambroſio *b* teſtante , vt pauperes alamus, captiuos redimamus, Templa ædificemus , fidelium reliquias ſepulturæ tradamus , vaſa Eccleſiæ etiam initiata confringere, conflare, vendere licet. Quem verò in huiuſmodi munere ſucceſſorem habuerit B. Laurentius, non facilè eſt affirmare ; apud illos enim, qui Pontificum acta ſcripſerunt, nullam Archidiaconi , ſeu Camerarij men-
C tionem, niſi poſt octingentos annos, reperio.

a In ſermone Natalis S. Laurentij.

b Lib.1.cap.41. officior.

Fridericus igitur Lotharingus anno 1057. à Victore II. ſacra Purpura decoratus, S. R. E. Archidiaconus eſt nuncupatus; mox ad Pontificatum euectus, Stephani IX. nomen aſſequutus eſt.

Aribo, quem Leo IX. ſacra Purpura decorauerat, S. R. E. Archidiaconus efficitur: hic ſucceſſorem habuit

Hildibrandum Bonifij filium Soanenſem,qui anno 1601. ex Abbate S Pauli extra Vrbem via Oſtienſi S.R.E. Card. Subdiaconus, & Oeconomus , nec non Archidiaconus à Nicolao II. declaratus eſt,& B Petri ſedem aſcendens, Gregorij VII.nomen aſſumpſit. Hic notandum puto,nouam Subdiaconatus dignitatem S.R E. Cardinalibus quandoque adſcriptam, quam etiam antea Fridericus Lotharingus habuerat;
D multis tamen ab hinc annis tres tantummodò dignitates in hoc Eminentiſs. purpuratorum Patrum Collegio , Epiſcopalem ſcilicet, Presbyteralem, & Diaconalem videmus.

Leo. . . . Diaconus Cardinalis ab Alexandro II. anno 1073. primus, qui Camerarij nomine in Eccleſia Romana ex Archidiaconi officio exornatus legatur, teſte Ciaconio inter Cardinales a prædeceſſ. Pontifice Alexandro II. creatos ſub num 28.

Ioannes de familia Caieta Caietanus Campanus ab Vrbano II. Diaconus Cardinalis S.Mariæ in Coſmedin anno 1099. creatus; non Camerarij, ſed Archidiaconi S.R.E. nomen reaſſumpſit; demum Pontifex Gelaſius II. eſt appellatus ; & fuiſſe etiam Cancellarium,teſtis eſt Ciaconius in vita ipſius Gelaſij vbi verò Pontifex Maximus renunciatus fuit
E Gregorio Diacono Card. S. Angeli Archidiaconatum anno 1118. conceſſit, quo ad annum 1130. retento, Summi Pontificis dignitate decoratus, Innocentij II. nomen aſſumpſit.

Gregorius Tarquinius Romanus , poſtquam Innocentius II. Beati Petri Sedem aſcendit, Diaconorum Cardinalium primus euaſit à Caliſto II. ſacra Purpura decoratus. Trium Pontificum creationi interfuit, Cœleſtini Secundi , Lucij Secundi , Eugenij Tertij.

Otto Diaconus Card. S. Georgij in Velabro poſt Gregorium Tarquinium S.R.E. Ar-

Archidiaconus dictus fuit: coronationi Anaſtaſij IV. interfuit: anno ſalutis 1153. & hoc munus expleuit.

Boſus, ſeu Boſo Hadriani IV nepos, à patruo inter Vaticanos Senatores aſcitus, S. R. E. Camerarij quoque dignitatem anno 1155. obtinuit, vt in prædicti Pontificis vita à Ciaconio conſcripta legitur; & quàmuis in humanis adhuc ageret Otto Prior Diaconorum, Boſus verò ex Diacono Presbyter tit. S. Pudentianæ Cardinalis creatus, Camerarij tamen officium ad Lucij III Pontif. anno ſalutis 1185. tenuit. A

Melior Gallus à Lucio III. Presbyter Card. tit. SS. Ioannis & Pauli factus, S.R E. Camerariatum quoque ab eodem Pontifice obtinuit, in eaque dignitate Vrbano III. Gregorio VIII. Clemente III. Cœleſtino III. ſedentibus permanſit.

Cincius Sabellus Diaconus Card. S. Luciæ in Orthea, & S. R. E. Camerarius, defuncto iam Meliori Gallo, ſub anno 1195. creatus fuit, & ad annum 1216. quo Summus Pontifex Honorij III. nomine renunciatus eſt, habuit; ob egregiam in hoc munere nauatam operam, per excellentiam Cincius Camerarius nuncupatus, vt diximus ſupra.

Guido Biſentius Regulus Vrbeuetanus, omiſſo Camerarij nomine, Prior Diaconorum, ſeu Archidiaconus S. Nicolai in Carcere Tulliano anno 1216. appellari voluit, quo tempore Honorium III. Peruſij Pontificali diademate coronauit, Ciaconio teſte his verbis. *Peruſij in Cathedrali Eccleſia Honorius III. coronationis ſuæ inſignia conſequutus eſt per manus Guidonis de Biſentio Vrbeuetani S R E. Archidiaconi*. Verùm Guido ex Archidiacono Cardinalis Epiſcopus Præneſtinus ab eodem Honorio ordinatus fuit, eoque ſedente, hominem exuit. B

Octauianus Diaconus Card. tit. SS. Sergij, & Bacchi ab Innocentio III creatus: in coronatione Gregorij IX. anno ſalutis 1227. S.R.E. Archidiaconi munus expleuit.

Raynerius Capocius S. Mariæ in Coſmedin Diaconus Card. in coronatione Cœleſtini IV. anno 1254. Prior Diaconorum, vel Archidiaconus erat, & Innocentio IV. ſedente diem clauſit.

Ricardus Hannibaldenſis de Molaria S. Angeli in foro Piſcium Card. Diaconus à Gregorio IX. iam dictus; in creationibus, & coronationibus Alexandri IV. anno 1254 Vrbani IV. anno 1261. Clementis IV. anno 1265. Gregorij X. anno 1272. S.R.E. Archidiaconi Officium adimpleuit. C

Ioannes Caietanus Vrſinus Diaconus Card. S. Nicolai in Carcere Tulliano, in creatione Innocentij V. anno ſalutis 1276 Prior Diaconorum erat, & hanc dignitatem habuit Hadriano V. & Ioanne XX. (cui Pontificatus inſignia dedit) ſedentibus; quibus iam defunctis, Beati Petri ſucceſſor, & Chriſti Domini Vicarius Nicolai III. nomine Viterbij renunciatus, Romæ coronationis inſignia 7. Kal. Ianuar. anno 1277. per manus Iacobi Sabelli S. R E. Archidiaconi ſuſcepit.

Iacobus Sabellus Romanus S.R.E. Archidiaconus (vt dictum eſt) Nicolao III & Martino II. Chriſti vices gerentibus, erat; & Martino defuncto, Pontificiam dignitatem obtinuit, ac Honorius IV. anno ſalutis 1285. appellatus eſt.

Matthæus Vrſinus S. Mariæ in Porticu Diaconus Card. anno 1288. 6. Kal. Martij S. R.E. Archidiaconus Nicolao IV. Cœleſtino V. ducentis millibus hominum adſtantibus anno 1294. Bonifacio VIII. anno 1295. Benedicto X. anno 1303. Clementi V. anno 1305. coronationis inſignia contulit, teſte Ciaconio. D

Theodoricus Raynerius Ioannis filius Vrbeuetanus, ex Epiſcopo Rcarino Presb. Card. tit. S. Crucis in Hieruſalem à Bonifacio VIII. menſe Decembri 1298. creatus; poſtea Epiſcopus Ciuitatis Papalis, aliàs Præneſtinus, & S. R.E. Camerarius; ſub huius Epiſcopatu Præneſte diruta, & ad vicinum locum translata; Patrimonij Legatus tranquillè Prouinciam, & integrè rexit; obijt circitèr annum Domini 1306. vt ex Ciaconio *a* colligitur.

Neapoleo Vrſinus S. Hadriani in tribus foribus Diac. Card. à Nicolao III. creatus, anno 1316. Ioanni XXI Benedicto XI. Clementi VI. S R E. Diaconorum Prior, ſeu Archidiaconus Pontificiam coronam tribuit: anno denique 1347. Auenioni moritur. E

Gailardus de Mola Burdegalenſis Vaſco S. Luciæ in ſeptiſolio Diaconus Card. à Ioanne XXII. creatus, Innocentium VI. 4. Kal. Ianuarij 1352. Diaconorum iam primus, ac S.R E. Archidiaconus coronauit.

Arnaldus de Via Papæ Ioannis ex ſorore nepos, ab auunculo tit. S. Euſtachij Diaconus Card. creatus, mortuo iam Gailardo de Mola, S.R.E. Archidiaconatus dignitatem

a In vita Bonifacij VIII, in 2. creatione Card. num. 9.

tatem aſſequitur, & in perſona Vrbani V, 8. Idus Nouembris 1362. coronationis munus exercuit.

Arnaldus Bernardi de Monte maiori Gallus, ab Vrbano V. Cardinalatus dignitate decoratus, S. R. E Camerarij nomen, quod multis iam exactis annis ſiluerat,
A anno 1368. renouauit; ſed breui vtramque dignitatem, ac hominem exuit, peſte enim anno 1369 Viterbij moritur.

Guilielmus Iudices Lemouicenſis reaſſumpto Archidiaconi nomine, Gregorio XI. coronarionis inſignia dedit Octauo Idus Ianuarij 1371.

Iacobus Vrſinus Romanus (Vgone de S. Martiali Gallo Diaconorum Priore abſente) Archidiaconi munus 14 *Kal.* Maij 1378 in coronatione Vrbani VI. adminiſtrauit; verùm Camerarij Officium exercuit.

Marinus Amalphitanus ab ipſo Vrbano VI. anno 1381. ſacra Purpura decoratus; teſte Ciaconio, *a* qui addit; *poſt aliquot annos leſæ Maieſtatis crimine inculpatus, Nuceriæ cum alijs quinque Cardinalibus captus, tortus, ac diù carceribus mancipatus, tandem Genuæ interfectus fuit*.

a Inter Cardinales huius Pontiſ. ſis ſub nu. 33.

B Petrus de Croſſo Lemouicenſis à Clemente VII. Antipapa in ſchiſmate Vrbani VI. anno 1386. Cardinalis, & S. R. E. Camerarius dictus eſt; moritur Auenioni 1388.

Marinus Bulganus Neapolitanus Diaconus Card. S. Mariæ nouæ ab eodem Vrbano VI. in quarta promotione creatus, poſt Marinum Amalphitanũ (ni fallor) S. R. E. Camerariatus officium ſumpſit; illudque ad Bonifacij IX. tempora (cui multùm in Comitijs fauit) retinuit: anno 1394. moritur, Ciaconio teſte. *b*

b Inter Cardinales Vrbani VI. num. 49.

Stephanus Paloſius Romanus, Marino Bulgano ab humanis erepto, S. R. E Camerarij munus obtinet, & in eo ad annum 1398. quo diem claudit extremum, permanet; ita Ciaconius. *c*

Coſmatus Melioratus Vrbano VI. ſedente Cameræ Apoſtolæ Clericus, Collector
C in Regnum Angliæ miſſus, Rauennas Archiepiſcopus, Bononienſis Epiſcopus cum Commenda Rauennatenſis Eccleſiæ, Romæ Theſaurarius, & Vicecamerarius fuit; à Bonifacio IX. Presb. Cardinalis tit. S. Crucis in Hieruſalem creatus, Stephano Paloſio in S. R. E. Camerariatus munere ſucceſſit; denique ad Beati Petri Sedem euectus anno 1404. Innocentij VII. nomen aſſumpſit.

c Inter Cardinales Vrbani VI. num. 43.

Curradus Caracciolus Neapolitanus ab Innocentio VII. Cardinalis, & S. R. E. Camerarius anno 1405. creatus fuit; ſic Ciaconio teſtante; *d* addente notatu dignum, Camerarij munus eo tempore non perpetuum, ſed Summorum Pontificum arbitrio temporaneum fuiſſe; Curradus verò Comitijs Gregorij XII Alexandri V. & Ioannis XXII alias XXIII. interfuit; anno ſalutis 1411. Bononiæ moritur.

d Inter Cardinales præd. Innocentij nu. 1.

Iordanus Vrſinus ab Innocentio VII inter Vaticanos Senatores aſcitus, S. R. E
D Camerarij quoque munere in locum Curradi decoratur.

Nicolaus Albergarus Patritius, & Epiſcopus Bononienſis à Martino V. Presbyter Card. creatus, in Camerariatus Officio ſucceſſit Iordano Vrſino, Sigonio hoc ſcribente. *e* Vixit ad annum 1443 Eugenio IV. ſedente.

e De Epiſcop. Bononienſib. lib. 4

Franciſcus Condulmerius Eugenij IV. nepos, Cardinalatus vnà cum Camerarij dignitate poſt Albergatum à patruo decoratus, & vno, eodemque tempore Vicecancellarius dictus eſt; quo munere retento, Camerariatum, Pontifice permittente, ceſſit

Ludouico Media rota, ſeu Scarampo, ab eodem Eugenio IV. ſacra redimito Purpura, nec minus ſago, quàm toga celebri, qui 6. Kal Aprilis 1465. ab humanis exceſſit; ſed ante obitum in Camerariatus Officio illi ſucceſſerat

E Gulielmus de Eſtouteuilla, Cardinalis Rothomagenſis appellatus: hic enim anno 1464. Pio II. Pont. Max. ſedente, Camerarius erat, ſiquidem hoc tepore ſub ip ſius Gulielmi auſpicijs Ciuitas Vrbiſueteris Patria mea nonnullorum capitulorum ſuper recta Montis Pietatis adminiſtratione confirmationem in plena Camera obtinuit. Verùm quia ab anno 1464. ad annum 1483. quo etiam Rothomagenſis Camerarius erat, & Eccleſiam in honorem S Auguſtini, ſumptu quidem magnifico, ac ſtructura excellenti erexit in Vrbe, vt in fronte eiuſdem Eccleſiæ legitur, eadem Camerariatus dignitate potitos fuiſſe Latinum Vrſinum, & Ioannem Aragonium (vt mox dicetur) reperio, vel duos Camerarios eodem tempore fuiſſe, ſeu Rothomagenſem munus hoc quandoque depoſuiſſe fatendum erit.

Digitized by Google

Latinus Vrſinus à Nicolao V. ſacra decoratus Purpura, Calixti III. Pij II. Pauli II. Sixti IV. Comitijs interfuit, & huic vltimo, vt ad Pontificatum aſcenderet, ſummopere fauit; atque gratitudinis ergo ab ipſo Pontifice Sixto S. R E Camerarius dictus eſt anno 1471. & hanc dignitatem ad annum 1477. 3 Idus Auguſti, quo diem clauſit extremum, retinuit.

Ioannes Aragonius poſt Latinum Vrſinum S.R E. Camerarij honorem ab eodem Sixto IV. impetrauit, à quo etiam ſacram Purpuram anno 1474. acceperat, teſte Ciaconio *a* his verbis. *Obijt*, Latinus ſcilicet, *ætatis 74. annorum, cui ſucceſſit in Camerariatu Cardinalis Aragonius.* Verùm durus eſt hic ſermo, nam Gulielmo de Eſtouteuilla, cum S P.Q.R vt emporium rerum venalium, quod antea ſub Capitolio fieri conſueuerat, in Circo Agonali, nunc Piazza Nauona, ſingulis quartis ferijs in hebdomada fieri ſtatuiſſet, Sanctio hæc die 17. Septembris 1477. Cardinali, inquam Rothomagenſi S.R.E. Camerario procurante, executioni demandata eſt, vt in additionibus ad Ciaconium *b* legitur. A

a In vita Latini Vrſini.

b Poſt Raphaelem Card Riarium col. 1264 in prin.

Raphaelem Galeottum de Riarijs Gulielmo ſucceſſiſſe reor, ſiquidem hic S R.E. Camerarius fuit, & anno 1484. à Sixto IV. Cardinalis creatus; nec alium intermedium reperio inter ipſum, & Rothomagenſem: interfuit autem Riarius Comitijs Innocentij VIII. Alexandri VI Pij III Iulij II. Leonis X. à quo omnibus exutus dignitatibus, & poſtea reſtitutus, Non. Iulij 1521. ætatis 61. eodem Leone ſedente, hominem exuit. Riario omnibus dignitatibus à Leone X vt diximus, ſpoliato, Camerariatus Dignitatem, & Officium adeptus fuit B

Innocentius Cibo eiuſdem Leonis ex ſorore nepos, quam poſtea ad Pontificis commodum reſignauit, Ciaconio, & alijs id atteſtantibus.

Franciſcus Armellinus Peruſinus à Leone X. inter Cardinales adſcriptus in illa liberali 31. Cardinalium promotione ſub num. 25. deſcriptus apparet, & ab eodem Pontifice poſt Riarium S.R E. Camerarius efficitur: opes (quibus colligendis plurimùm valuit) quas Romæ habebat, à militibus in ipſius Vrbis lachrymabili direptione ablatas agnouit, & doluit, ac in Hadriani Mole, ad quam cum Clemente VII. ſe receperat, è vita migrauit anno 1527. bona verò, quæ extra Vrbem 200. aureorum millibus æſtimata erant, Clementis iuſſu ſpoliorum nomine Pontificio ærario tunc ſupra modum indigenti attributa fuerunt. C

Auguſtinus Spinula Sauonenſis à Clemente VII quinto Non. Maij 1527. inter Vaticanos Patres relatus, S.R.E. Camerarius quoque poſt Armellinum dictus.

Guido Aſcanius Sfortia Pauli III ex filia nepos annum agens decimum ſextum ſacra Purpura ab auo decoratus, poſt Auguſtini Spinulæ obitum, S R E. Camerariatus Officium anno ſalutis 1537. impetrauit; Iulij III. Pauli IV. & Pij IV. Comitij interfuit; anno 1565 ab humanis eripitur.

Vitellotius Vitellius à Paulo IV. ad ſacram vocatus Purpuram, in tertia eius promotione locum decimum ſeptimum obtinuit, ac S. Mariæ in Via lata Diac. Card. Signaturæ Gratiæ Præfectus, ac S.R.E. Camerarius anno 1565 poſt Guidonem Aſcanium Sfortiam renunciatus eſt, Pio IV. ſedente, à quo hanc Camerariatus dignitatem ſeptuaginta nummum aureorum millibus emit: ex hac venditione Pontifex inculpatus, Pontificis ærarij neceſſitati obſequendum, nec amatum populum nouis vectigalibus onerandum eſſe reſpondit; obijt Vitellotius Pio V. Pont. Max. ſedente ſalutis anno 1568. D

Aloyſius Cornelius Venetus, S. Ioannis Hieroſolymitani Miles, & Cypri Prior, à Iulio III. in tertia promotione decimus ſextus in ordine S Theodori Diaconus Cardinalis creatus, & in hac dignitate ad annum 1584. quo diem clauſit extremum, permanſit.

Philippus Vaſtauillanus Bononienſis à Gregorio XIII. cuius ſororis filius erat, in ſecunda promotione die 5. Iunij 1574. ſolus ad ſacrã Purpuram, S. Mariæ nouæ primùm, deinde S. Mariæ in Coſmedin Diaconus Cardinalis, euectus, quinquaginta millibus aureorum S R.E. Camerariatũ anno 1584 per mortem Aloyſij Cornelij vacantem emit, quem triennio, pluſuè minus exercuit; vixit enim ad 16 Kal. Septembris 1587. Huius dignitatis conceſſionem videre poteris in Bullario veteri. *c* E

c Eiuſdem Greg. Bulla 108 pag. 1359.

Henricus Caietanus Romanus à Sixto V. ſecunda eius Cardinaliũ creatione inter purpuratos Patres die Merc. 15. Kal. Ianuarij 1585. Presb Card tit. S. Pudentianæ ſecundo loco dictus eſt, & S.R.E. Camerarius in Galliam pro componendis Catholi-

cæ

Digitized by Google

cæ Fidei rebus ab eodem Pōtifice Sixto miſſus, ſingulari in egenos liberalitate vſus, poſt exauſtæ pecuniæ loculos, domeſticam ſupellectilem, & argentea vaſa vendi iuſſit: Idibus Decembris ſebri correptus anno ſalutis 1599. Romæ moritur.

Petrus Aldobrandinus Clementis VIII ex fratre nepos, Henrico Cardinali præmortuo, ex Cardinalium conſilio, & aſſeuſu præclarum Apoſtolici Camerariatus officium 15. Kal. Ianuarij 1599. à patruo conſequutus eſt, & ad annum 1621. quo ab humanis exceſſit, Gregorio XV. ſedente, gubernauit.

A Ludouicus Ludouiſius Bononienſis, Gregorij XV. ex fratre nepos, die 17 Martij 1621. purpureo Galero à patruo donatus, ipſo quoque die S.R.E. Camerarius, & Breuium Præſectus dictus eſt; Camerarij verò munere annno 1623 depoſito, Vicecancellarius, & Summator efficitur.

Hippolytus Aldobrandinus, Petri olim Camerarij nepos & Clementis VIII. pronepos, S. Mariæ nouæ Diaconus Card. à Gregorio XV. creatus; S. R. E. Camerariatum à Ludouiſio Card. dimiſſum pretio quadragiuta aureorum millibus emit, quem ad extremum vitæ exitum, ad annum quippe 1638 menſem Auguſti retentum, relinquere tandem vnà cum alijs Dignitatibus, & prærogatiuis neceſſe habuit.

Antonius Barberinus Hieroſolymitani Ordinis Eques, Vrbis Prior, vtriuſque Signaturæ Referendarius, ab Optimo Pontifice Vrbano VIII. eius patruo S. Mariæ

B in Aquiro Diaconus Cardinalis, & Signaturæ Iuſtitiæ Præfectus efficitur, hac dimiſſa, Signaturæ Gratiæ Præfecturam conſequitur: Hippolyto Card. Aldobrandino ab humanis erepto, S. R. E Camerarius in eius locum renunciatus, tanto muneri non minori prudentia, quàm iuſtitia, pietate, ac liberalitate præfuit, ac nunc præſidet; qui in partem ſolitudinis vniuerſalis Eccleſiæ regendæ Paſtori vigilantiſſimo, & cordatiſſimo patruo ſuo, dum Pontifex vixit, adſtitit; Deus ipſum communi bono diù, multumque ſeruet incolumem. Verùm cum Purpuratus hic Senator aliquot annorum ſpatio in Gallia commoraſſet, S.D.N. Innocentius Papa X. ipſi in hoc munere ſubrogauit Procamerarij denominatione Federicum S.R.E Cardinalem Sfortiam Romanum; quo deinde ad Ariminenſem Epiſcopatum properante, Laurentium

C Cardinalem Raggium Ianuenſem S.R. E. Procamerarium Pontifex idem dixit; tandem cum ad Vrbem Antonius Barberinus rediiſſet, eodem Summo Pontifice permittente, Camerarij munus anno 1653. menſeque Auguſti reaſſumpſit.

CAPVT LIV.

De Summo Pœnitentiario.

D SAcræ Pœnitentiariæ Officium antiquiſſimum, in primitiua Eccleſia inſtitutum, & à pluribus immaculatæ vitæ, ac ſcientiæ, eruditioniſquè ſimplicibus Confeſſoribus magna cum authoritate, ſummoque honore gubernatum fuiſſe, ex Caſſiodoro, Socrate, ac Sozomeno *a* refert ſe collegiſſe Gomes. *b* qui etiam addit, munus, quod hodie exercet Rotæ Decanus, portandi ſcilicet mitram Summo Pontifice ſolemni ritu celebrante, fuiſſe prius apud ſeniorem Pœnitentiarium, qui olim quindecim, & hi Cardinales, erant; & hoc innuere voluiſſe Damaſum in vita Marcelli Pontificis, dicentem, quindecim in Vrbe Cardinales fuiſſe ab hoc Pontifice conſtitutos propter Baptiſmum, & Pœnitentiam; & hoc etiam affirmare Pelagium antiquiſſimum Cardinalem, *c* tandem concludit, poſt varias for-

E tunæ vices, Officium hoc vni tantùm Cardinali fuiſſe commiſſum, penès quem totus communis Pœnitentiariorum honos, totaque Confeſſorum ſubordinatio, & reciproca cura reſidet; & hoc vltimum docent etiam gloſſa, *d* & Mandoſius. *e*

Et in d. Clem. habes, Officium Summi Pœnitentiarij, nec eius iuriſdictionem expirare, etiam mortuo Pontifice, & Sede vacante, quod eſt ſpeciale fauore animarum; nam cum Pœnitentiarius habeat ſuam iuriſdictionem delegatam à Summo Pontifice, debet per mortem delegantis expirare, vt notat gloſſa, *f* Verùm maiorem Pœnitentiarium ordinaria, & non ſubdelegata iuriſdictione, & auctoritate fungi, ac ideo poſſe non ſolùm per ſe ipſum in caſibus ad eius Officium pertinentibus diſpenſa-

a in hiſtor. Eccl.
b in proœm. reg. Canc. ſub tit. de ſacræ Pœnitentiariæ officij variatione, in prin. pag apud me 5. ſecundùm paruã impreſſion.
c de planctu Eccleſ. lib. 2 art. 16
d in Clem ne Romani, §. eo tamen, in verb. maiorem, de elect.
e in glo. facultat Regem §. volentes in verb. & Pœnitentiariis officia, in princ. & alibi, fol mihi 37
f in d Clem. in verb. expirare. verſ. ſecundum quod

Digitized by Google

ſpenſare, & abſoluere, ſed diſpenſationes Chriſti fidelibus impendendas in diuerſis Mundi partibus per ſuas literas committere; & eius literas in vtroque foro probare, & ſuffragari, patet ex determinatione Sixti IV. *a* & vide Sarnen. *b* qui de hac Sixti IV. Conſtitutione, & conceſſione mentionem facit, & plura addit ſcitu digna. Quæ quidem Sixti IV. Conſtitutio cum à Paulo III Pontificatus ſui anno 15. & vltimo confirmata fuiſſet, morteque præuentus, literæ confirmatoriæ expeditæ non eſſent, Iulius III. ne ſuper illarum validitate hæſitari poſſet, aliam Conſtitutionem A
c promulgauit.

Quod autem dictum eſt, Officium, & iuriſdictionem ſummi Pœnitentiarij non expirare etiam Sede vacante, intellige verum quoad ea, quæ forum conſcientiæ reſpiciunt, itaut ea ſolùm pro animarum ſalute valeat expedire; in alijs autem, quæ ad forum fori quomodolibet pertinent, penitus, & omnino conquieſcit, ex Pij IV. diſpoſitione. *d* Quam quidem Conſtitutionem vide, quia multa in ea prohibentur maiori Pœnitentiario, ſuiſque Officialibus, & Summo Pontifici reſeruantur, vt ibi; vide etiam Iul.Lauor. *e*

Plura de Summo Pœnitentiatio, & ad Sacræ Pœnitentiariæ munus ſpectantibus, deque eius origine, variatione, & ſtylo ſcribunt Chaſſaneus, *f* Gomeſius, *g* Veſtrius, *h* & ibi Grauatius; Moſcon. *i* & Mandoſius, *K* quorum dicta reſcribere B
ſuperuacaneum duxi.

Sed quæ magis ad hæc noſtra tempora correſpondent, adnotando, ſciendum eſt, Pium V. *l* certam, & determinatam legem Summo Pœnitentiario præſcripſiſſe. Habes enim ibi huius officij reformationem, vt ea, quæ animarum ſalutem præcipuè concernunt, attentiori ſtudio proſequantur, §.1.& 2.

Omnia loca Referendariorum, Correctorum, Reuiſoris, viginti ſeptem Scriptorum exercitia, & octo Procuratorum ſupprimit, ac reſecat, §.3.

Officium hoc Pœnitentiario, Regente, Datario, vno Correctore, vno Theologiæ Magiſtro, vno Decretorum Doctore, duobus Procuratoribus, duobus Scriptoribus, & vno Sigillatore tantùm perpetuò conſtare præcipit, §.4.

Prædictorum Officiorum venditionem expreſsè prohibuit, ſed ea omnia probis, C
& peritis viris gratis omnino concedenda mandat, §.5.

Maiorem Pœnitentiarium Presbyterum, Sacræ Theologiæ Magiſtrum, vel Decretorum Doctorem eſſe, & per ſe ipſum officium exercere ordinat; & ſi cauſa legitima à Summo Pontifice approbata abſens, vel impeditus fuerit, alium S.R.E. Cardinalem prædictis qualitatibus inſignitum ſibi ſubſtituat; qui quidem talitèr ſubrogatus interim per ſe ipſum hoc munus proſequatur, literaſque non Pœnitentiarij delegantis, ſed ſuo proprio nomine iubeat expediri, §.6.

Similitèr Regentem, & Datarium Theologiæ Magiſtros, & Decretorum Doctores, viros omni eximia doctrina præſtantes, caſuumque conſcientiæ peritos eſſe voluit, § 7.

Corrector quoque in decretis, ſtylo, cæteriſque Pœnitentiariæ rebus diligentèr D
verſatus, & inſtructus eſſe debet, §.8.

Sigillator verò probitate vitæ, & vt tale munus poſtulat, omnium officij expeditionum peritus ſit, §.9.

Omnes etiam huius officij Miniſtri, Procuratores quoque, & Scriptores Presbyteri, vel ſaltem in aliquo ex ſacris Ordinibus conſtituti, & horum arcanorum continentiſſimi ſint; iuramento etiam, caſus occultos, nec perſonas vnquam, nec cuiquã extra officium reuelaturos adſtringantur; ſi ſecus fecerint, non leuiùs, quàm Presbyteri peccatorum confeſſiones prodere audentes, puniantur, § 10. & ad hoc vide Nauarrum, *m* quem refert Flauius Cherubinus, *n* ſed malè allegat in tit.de ſponſal. lib. 4.

Procuratoriæ, & Scriptoriæ officia ità à Summo Pœnitentiario conferantur, vt E
prius à Regente, & Correctore ſuper vita, & moribus, ætate, ſcientia, & alijs qualitatibus requiſitis diligentèr, ac propoſitis edictis, & mora ſex dierum præcedente per concurſum examinati, & idonei comprobati fuerint, alioquin cõceſſiones omnes, etiam à Romano Pontifice ex aliqua cauſa factæ, prædictis tamen non ſeruatis, irritæ, ac nullius roboris ſint, §.11.

Officiales omnes per ſe ipſos officia exerceant, & ſtipendijs ſibi aſſignatis contenti ſint, nec aliquid aliud etiam à ſpontè dantibus, ſub pœna priuationis officij, & ex-

com-

a Conſt.23.quoniam nonnulli, Bullar.nou.to.1. fol.369.
b in tract. Breuium, impreſſo inter nonnulla eius comment. ad quoſdam tit. lib.6. Decret.ſub nu.10. verſ. & quod dictum eſt de ordinario, fol. apud me 236.
c Bullar. nou. tom.1.fol 690. Conſt.1.
d Conſt 53. in ſublimi, § 25 volumus inſuper, Bullar nou.to.2. fol.71.
e de conclau.cap 3.n 39 40.& 41
f in cathal. glor. mund.par 4.conſid.17.
g in proœm.reg. Canc q.1.ſub.tit. ſacro Pœnitentiaria officij variatione; & in tract. Breuium, locis ſupra relat.
h in pract. lib.1. cap.2.
i de maiest. milit.Eccleſ. lib. 1 par.1 cap.6. fol. apud me 133.
K in gloſ.facult. Regen.§ volentes in verb. & Pœnitentiaria officio.
l Conſt. 83. in omnibus rebus. Bullar.nou. to.2. fol.281.
m conſ.1.de reſt. ſpol.nu.3.& 4. lib 2.
n in compend. Bullar. to 2.fol. 59 ad Bullã 84. Pij V ſchol.2.

communicationis á ſolo Pontifice abſoluendi, recipiant, §.12. Et vide Nauarrum, *a* quem refert, & ſequitur Flauius Cherubinus. *b*

Regentis autem munus eſt, petitiones,& caſus ad hoc officium deductos diligentèr prius examinare; quæ difficultatem non habent, faciat expediri; dubia verò, vel obſcura ad Maiorem Pœnitentiarium referat, vt diligentiùs examinentur, & in
A Signatura propoſita cum maturo omnium iudicio decidantur, §.13.

Sigillator verò materias omnes ſiue conficiendas, ſiue ſcribendas inter Procuratores, & Scriptores diuidendi curam habeat, § 14. Et literas omnes eatenus recognoſcat, vt manus requiſitæ illis appoſitæ ſint, & eorum datæ cum libello ſupplicationis concordent; deinde ipſius ſigillo Pœnitentiariæ obſignatas,& in totum gratis vbique expeditas demum eas Procuratoribus conſignet, §.16.

Correctoris officium eſt, vt antequam literæ ſcribantur, ſchedulas, ſeu minutas earum á Procuratoribus conficiendas cum ſupplicatione expedita diligentèr recognoſcat, examinet, & corrigat, §.15.

Nihil prorſus pro literarum confectione, & expeditione, nec etiam pro charta, atramento, cera, capſula, cordulis, alijsque rebus ad ipſam expeditionem perti-
B nentibus ſoluatur, §.17.

Sigillator inſuper, ne quid lapſu temporis pereat, neglectumque iaceat, omnia exemplaria, literas, ſcripturas, & inſtrumenta quorumcumque priuilegiorum, & facultatum, conceſſionum, prohibitionum, reformationum, & omnium d Pœnitentiariç Officium concernentium, fidelitèr, & ſuo periculo ſeruet, deque his omnibus authenticum inuentarium, ac regeſtrum conficiat, §.18.

Iuramenta, quæ in admiſſione Officialium præſtanda ſunt, vt ſupra in §.10. quotannis in manibus Pœnitentiarij debent iterari, §.19.

Prædicti Corrector, & Sigillator, alijq. Officiales, ſicut & Ipſe Eminentiſs. Card. Summus Pœnitentiarius per Vrbem in domibus ſibi benè viſis habitant. Sed Commiſſarius Frater Ordinis S. Dominici, & Aſſeſsor, qui reos in carceribus conſtitu-
C tos ad veritatem fatendam quæſtionibus vrget, ac etiam notarij ad conſcribendos proceſsus aſſignari in ædibus apud Vaticanum pro ſacroſancta Inquiſitione conſtructis permanere, et pernoctare tenentur. Alia multa, quæ ad hanc rem pertinent, require ſupra, vbi de Congregatione S. Inquiſitionis egimus.

Sed nunquid Cœtus Cardinalium, nullis deficientibus Pœnitentiarijs, poſſit illorum numerum augere? Zabar. *c* mouet hanc quæſtionem, et negatiuè reſpondet.

a conſ 50. an quando, nu 3. de ſponſal. lib.4. in noſo codice eſt conſ.29. an quando gratia, n. 3. de pœnit & remiſſ. lib 5.

b ad hanc Pij V. Bullam ſchol 2. in eius compend. tom.1 fol.59.

c in Clem ne Romani. §. eo tamē prouiſo, nu.8. de elect.

CAPVT LV.

D

De Vicario Papæ.

HAbet Summus Pontifex in Vrbe, & in ijs, quæ circa Vrbem ſunt, in ſuburbijs ſcilicet Vicarium S. R. E. Cardinalem, cui demandata eſt iuriſdictio diœceſana, extenditque ſuam poteſtatem vſque ad quadraginta milliaria. Reſidet in Vrbe tanquam Ordinarius in ſua Diœceſi in regimine ſpirituali, & omnia, quæ Epiſcopus exercet, ipſe quoque adminiſtrat, præter Beneficiorum collationem; ex Pariſio, *d* & Veſtrio, *e* quem vide, docet enim, quas habeat facultates, circa quæ verſetur eius iuriſdictio, quas poſſit cognoſcere cauſas,
E inter quas perſonas, & vſque ad quam ſummam, quot habeat iudices, quot notarios ab eo dependentes; vide etiam Petrum Gregorium Tholoſanum, *f* qui ſub Theodorico Gothorum Rege Vicarium Vrbis in locum Præfecti Vrbis fuiſſe, ex Caſſiodoro *g* affirmat, eſſe tamen diuerſum ab eo, de quo nunc loquimur, qui iudex eccleſiaſticarum perſonarum, & clericorum eſt.

Poſſunt etiam inſpici Conſtitutiones Summorum Pontificum, videlicet Pauli II. *h* vbi ſupradictas Vicarij Papæ facultates enarrantur, licèt eo tempore non eſſet Cardinalis, ſed Epiſcopus Torcilanenſis, vt ibi: & Pauli III. *i* in qua deputat Vicarium ſuum in Vrbe Epiſcopum Burgi S.Sepulchri, tribuitque facultatem viſitandi,

d de reſignat lib. 7.cap.24 n 5. & alibi, ac per tot.

e in pract. lib.2. cap.16 de Vicario Vrbis.

f in ſyntag. iur. uniu. par 3. lib. 47. cap.35. nu.8. & 9.

g in form. Vicarij Vrbis Romæ, lib 6.cap.15.

h Conſt. 1. Bull. tom.1 fol.325.

i Conſt 36 fol. 672.

Digitized by Google

di, et coercendi quoſcumque Religioſos, Eccleſias S. Anaſtaſij, S. Sebaſtiani; S. Pauli, et ad tres Fontes, S. Laurentij, et S. Sabæ, et alia loca Eccleſiaſtica, ac Monaſteria regularia, & ſecularia; Synodum in Romano Clero cogendi; Ordines ſacros etiam per alium Epiſcopum ab eo eligendum conferendi; pœnas operibus pijs applicandi, aliaque gerendi, prout in d. Conſtitutione, quam confirmauit Iulius III. in ſua Conſtitutione, *a* in perſonam tamen Philippi Archinti Epiſcopi Salutiarum, vt ibi; item Pij V. *b* Sanctionem perlege, vbi declaratur, facultatem Auditoris Cameræ non præiudicare iuriſdictioni Vicarij Papæ circa perſonas eccleſiaſticas; loca pia, eorumq. bona, etiamſi agatur de obligatione in forma Cameræ, ſeu Ripæ, & Ripettæ, &c. A

a 2. fol. 591. nu. 1.
b Conſt. 18. to. 2. fol. 197.

Habet etiam Vicarius Papæ cognitionem cauſarum, & protectionem Puellarum S Euſemiæ diſperſarum vocatarum, ex Conſtitutione Clementis VIII. *c* & iuriſdictionem cognoſcendi quaſcumque cauſas Archihoſpitalis S. Spiritus Ordinis S. Auguſtini, vel eius, ſuarumq. perſonarum intereſſe concernentes, conceſſit idem Clemens VIII. *d* Hanc autem Vicarij Papæ iuriſdictionem circa cauſas dicti Archihoſpitalis declarauit Paulus V. *e* vt ſcilicet in cauſis ſpectantibus ad Camerã Apoſtolicam, vel Magiſtros viarum Procuratores Archihoſpitalis eligant in iudicem Card. Camerarium, vel vnum ex Clericis Cameræ, quem voluerint, quo verò ad cauſas, in quibus agitur vigore obligationis in forma Cameræ, ijdem Procuratores eligant, an velint agere coram Auditore Cameræ, ſeu coram Vicario, vt in d. Conſtitutione Pauli V. *f* B

c 65. debitum paſtoralis, §. 12. Bullar. tom. 3 fol. 95
d Conſt. 118. cũ ſicut, d. tom fol. 170.
e Conſt. 22. aliàs 17. decet. Romanum. §. 3.
f §. 4. Bullar. nou. tom. 3. fol. 204.

Quoad Puellas S. Euphemiæ Diſperſas nuncupatas, ſi Vicarius Papæ aliquam hodie ſuperioritatem, vel iuriſdictionem habet, hæc cumulatiuè erit cum Eminentiſs. Card. Protectore, vt legitur in d. Conſtit. Clementis VIII. *g* vbi habes, fuiſſe tunc deputatos Protectores harum Puellarum almæ Vrbis Vicarium, & Cæſarem Baronium S. R. E. Cardinalem, qui quidem Baronius huius pij operis adiutor, & fautor extitit: primus enim inuentor fuit Ioannes Leonardus Siculus, Literatus vulgò dictus, qui pueros, & puellas per Vrbem vagantes in vnum collegit; ſed vt melius pueris vacaret, puellas dimiſit, quæ a diuerſis receptæ, ſub anno demum 1595. Patronum inuenerunt Hieronymum Card. Ruſticuccium, qui coemptis iuxta Templum S. Euphemiæ ad forum Traianum pluribus ædibus, Xenodochium, ſuadente Cæſare Baronio poſtea S.R.E. Card. conſtruxit, Theodoro Amideno teſte. *h* C Nunc verò harum Puellarum Protector munificentiſſimus eſt Eminentiſs. ac Reuerendiſs. D. Card. Antonius Barberinus, ſan. me. Vrbani VIII. ex germano fratre nepos.

g 66. debitum paſtoralis. Bullar. nou. tom. 3. pag. 93. & in §. 12.
h de pietate Roman par. 1. pag. apud me 83.

Sed nunquid Vicarius Papæ cognoſcat de cauſis ſubiectorum Titulis Cardinaliũ? Cardinales enim, vt diximus ſupra, *i* habent in Eccleſijs, ad quas ſunt intitulati, iuriſdictionem Epiſcopalem, & perſonas illis addictas coercendi; vide Ioannem Andream, *K* qui propriè loquitur de Vicario Papæ; Butrium, *l* qui etiam multa de Vicario Papę; Ioannem Franciſcum Pauinum, *m* qui affirmatiuam tenent, poſse ſcilicet Vicarium Papæ cognoſcere cauſas inter perſonas Titulis Cardinalium ſubiectas, eaſq. corrigere: licèt Martinus Laudenſis *n* Vicarium Papæ plenam habere in Vrbe iuriſdictionem dicat, ſed non eſse iudicem ſubditorum Cardinalium, nam iſti remittuntur ad Vicarios eorundem Cardinalium, ex Zabar. *o* et Pariſio. *p* Tamen ab opinione Io. Andr. Butr. et aliorum recedendum non eſt, quia ita etiam tenet Abb. *q* et ita etiam ſeruari in practica dicit Flauius Cherubinus. *r* Hæc tamen practica non ſeruatur in ſubditis, & habitantibus in Franco Baſilicarum Vrbis, videlicet Conſtantiniana, Vaticana, S. Mariæ Maioris, nam iſti habent iudices peculiares Archipresbyteros Cardinales dictarum Baſilicarum priuatiuè quoad omnes alios, vt parebit ex ijs, quæ dicemus infra de Archipresbyteris Cardinalibus, et de Conſtitutionibus Summorum Pontificum ibi adductis, præſertim de Archipresbytero S Mariæ Maioris. D E

i de priuileg. Cardin. priuil 15.
K in c. 5. nu. 11. de offic. Vicar.
l in c. tua nobis nu. 17. eod. tit.
m de off. et poteſt. Capit. par. 2. q. 10. nu. 37. & 39.
n tract. de Card. par. 1. q. 17.
o in Clem. ne Romanè de elect.
p de reſignat. lib. 7. q. 12. nu 12.
q d. c. tua nobis, nu. 5. vers. cum i Vrbe.
r in compend. ad Bul. 1. Pauli II, in ſchol. 1.

Primus verò Cardinalium, cui a Summo Pontifice demandata fuerit talis facultas, & iuriſdictio, fuit Virgilius Roſarius Presbyter Card. Spoletinus, quem Paulus IV. in albo Cardinalium retulit, ac Summi Pontificis perpetuum Vicarium deputauit, vt legitur in epitaphio eiuſdem Cardinalis apud Eccleſiam S. Mariæ ſuper Mineruam his verbis,

D. O. M.

D. O. M.

A VIRGILIO ROSARIO SPOLETINO

S.R.E. PRESBYTERO CARDINALI

SVMMI PONTIFICIS PERPETVO VICARIO

VIXIT ANN. LX. OBIIT X. KAL. IVNII 1559.

Hunc autem primùm inter Cardinales fuiſſe Vicarium Papæ apparet,quia vt adnotatum eſt ſupra ſub Paulo III. & Iulio III. eorum Vicarij fuerunt Epiſcopi,& non B Cardinales; Paulus verò IV. Iulio III. in Pontificatu ſucceſſit, & hic d. Virgilium Cardinalem, Vicariumque fecit: licèt hoc in dubium reuocet, quod ab Honorio III. Petro Saxonio Anagnino S. R. E. Card. tit. S. Pudentianæ ſcriptum legimus, *a* dum ibi ſuum in Vrbe Vicarium appellat; quare fatendum eſt, annis ab hinc 400. & vltra Vicarium Papæ vnum ex S.R.E. Cardinalibus fuiſſe; & confirmat Ciaconius, *b* dum ait: *Petrus Saxo Anagninus Hernicus Presbyter Cardinalis S.Pudentianæ,&c. ſub Honorio III Papa in Vrbe Vicarius fuit*; niſi fortè dicamus, hoc munus exercuiſſe, dum Pontifex ab Vrbe aberat: mos eſt enim Romanorum Pontificum ab Vrbe diſcedentium Vicarium, ſeu Legatum in Vrbe relinquere, vt poſt multos, à Clemente VIII. Ferrariam petituro factum fuiſſe ſciſmus, & legitur in Bullario nouo, *c* dum Inicum Aualos S.R.E. Cardinalem ſuum in Vrbe Vicarium, C & Legatum dixit. Honorium verò III de quo ſupra, aliquando ab Vrbe Roma diſceſſiſſe, Reate permanſurum, ex Bulla Canonizationis S. Laurentij Regis, ac Reginæ Hiberniæ filij, data Reate 3. Idus Decembris anno eius 10. *d* & in alia approbationis Regulæ Ordinis Heremitarum de Monte Carmelo, ibidem data 3. Kal. Februarij eodem anno 10. *e* manifeſtè apparet.

a lib. 5. Decret. tit. de exceſſ. Prælator. cap. 13.

b Inter Cardinales ab Innocentio Tertio creatos ſub nu 18.

c tom 3. Conſtit. 53. pag 68.

d & eſt Conſt. 7. in ordine.

e & eſt conſt. 8. pag. 50. tom. 1

Cardinali Roſario in Vicariatu ſucceſſit Iacobus Card. Sabellus, cui

Hieronymus Card. Ruſticuccius; huic

Camillus Card. Burgheſius, qui in Sede Beati Petri collocatus Pauli V. nomen habuit, & in ſuum locum in Vicariatu poſuit

Hieronymum Card. Pamphilium S D N. Innocentij X. patruum; hic viuente adhuc eodem Pontifice diem clauſit, & in eius locum ſubrogatur

D Ioannes Garzias Card. Millinus, quo etiam vita functo

Martius S. Mariæ nouæ Diaconus Card. Ginettus Veliternus ab Vrbano VIII. ſuus in Vrbe Vicarius deputatus fuit.

Verùm quia Vicarius Papæ in Proceſſionibus Vrbis Epiſcopali indutus ornamento poſt Clerum incedere debet, & bis in hebdomada, diebus ſcilicet Mercurij, & Sabbati cum alijs Romanæ Curiæ Officialibus de negotijs in eorum Tribunalibus occurrentibus Summum Pontificem certiorem reddere, & conſulere tenetur, nec iſta gerere, nec cum dictis Officialibus concurrere Cardinalitiæ dignitati congruum viſum eſſet, propterea fuit Cardinali Vicario data facultas deputandi ſibi Coadiutorem Epiſcopum ſub nomine Viceſgerentis, qui præter ea, quæ dicta ſunt ſupra, eccleſiaſticos Ordines temporibus à iure ſtatutis, aliaque Sacramenta confert, & conficit, loca prophana conſecrat, & polluta aqua benedicta reconciliat, vt in Bul-E la Pauli III. *f*

Et eſt notandum, Vicarium Papæ, quamdiu hoc munus in perſona Prælatorum, & Epiſcoporum fuit, nunquam Cardinales præcedere auſum fuiſſe, licèt Summi Pōtificis vices gereret, eius perſonam referret: imò nec Gubernatorem Vrbis, nec Auditorem Cameræ, & Contradictarum, teſte Menochio: *g* Verùm etiam poſtquam in perſonam Cardinalis tranſlata eſt hæc dignitas, non tamen alios Cardinales, vel tempore, vel ordine digniores præcedit, ex eodem Menochio; *h* & ita de facto ſeruatur.

Sed an Officium Vicarij Papæ vacante Sede expiret? Vide Gambar. *i* qui diſtinguit; ſi Vicarius Papæ eſt deputatus ad beneplacitum, & ad tempus, expirare, ſi

f Supra relata §. 11. & 12.

g conſ. 52. dubio ſemper quæſtio, nu 52. & 54.

h d conſ nu. 55.

i tract. de legat. lib 9 num. 80. & ſeqq.

verò

verò ſit factus perpetuus, vt fieri nunc ſolet, vtrique non expirat; & hoc ſibi contigiſſe ait, cum à Clemente VII. factus eſſet Vicarius perpetuus, eius officium non expirauit, nam eſt ſimilis Cubicularijs Papæ, Auditoribus, & ſimilibus, qui licèt habeant nomen relatiuum ad Papam, tamen quia perpetui, dormiunt cum cæteris vacante Sede, & deinde reſurgunt, hæc Gambar.

A

CAPVT LVI.

De Signatura Iuſtitiæ, eiuſque Cardinali Præfecto.

a Regum, 3 4 5
b in ſpec. Princ. rub. 12 ſuprin. & per tot.

REgum officium proprium eſt facere iudicium, & iuſtitiam, & liberare de manu calumniantium vi oppreſſos: *a* & ad hoc iure diuino, naturali, gen- B
tium, & ciuili obnoxios eſſe Principes, Petrus Belluga *b* teſtatur, qui pluribus è ſacra Pagina, & Ethnicorum deſumptis argumentis hanc veritatem comprobat. Præ cæteris verò Regibus, & Principibus Summus Pontifex iuſtitiæ ſe debitorem eſſe aſſerit; *c* quia, vt Leo Papa *d* ad Pulcheriam Auguſtam ſcribens ait, res humanæ aliter tutæ eſſe non poſſunt, niſi & Regia, & Sacerdotalis authoritas eas defendat; has autem authoritates in Romano Pontifice ſimul vnitas eſſe, ſi quis in dubium auſu temerario reuocare contendat, Eminentiſs. Card. Belarminum *e* legat.

c c. ex tenore, de foro compet.
d epiſt. 29.
e de poteſt. Summi Pontif. in reſp.

Verùm quia quod caret alterna requie, durabile non eſt, & niſi habeat Princeps Herculem, qui aliquando Athlantem ab onere ſubleuet, inani labore conſumeretur, nec tamen ſolus tam varijs negocijs ad omnia ſatis eſſe poſſet; quod optimè expreſſit Iethro Sacerdos, *f* dum Moyſem Cognatum ſuum ſic alloquutus eſt: C
Eſto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, vt referas, quæ dicuntur ad eum, oſtendaſque populo cæremonias, & ritum colendi, viamquè, per quam ingredi debeant: prouide autem de omni plebe viros ſapientes, & timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiam, & conſtituere ex eis Tribunos, & Centuriones, & Quinquagenarios, & Decanos, qui iudicent populum omni tempore: quicquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipſi minora tantummodò iudicent, leuiuſque ſit tibi partito in alios onere, ſi hoc feceris, implebis Imperium Dei, & præcepta eius poteris ſuſtentare, & omnis populus reuertetur ad loca ſua cum pace. Hæc Iethro; cuius præceptis ſicuti Moyſes obtemperauit, ita Romani Pontifices illa eadem imitati videntur, dum in Vrbe, ac tota Eccleſiaſtica Ditione, totoque terrarum Orbe, vbi Chriſti vera Fides colitur, Epiſcopos, & Iudices conſtituunt, à quibus D
iuſtitiæ complementum vnicuique reddatur. Verùm quia, vt Philoſophus *g* ait, iuſtitia eſt virtus perfectiſſima, & non eſt pars virtutis, ſed tota virtus, & eius contrarium non eſt pars malitiæ, ſed tota malitia, quamobrem à recto illius tramite non declinare, diuina potius, quàm humana requiratur præſtantia; omnis namque ſcientia, & omnis ratio in vno capite reſidere nequit, integrumque iudicium eſt, quod plurimorum ſententijs confirmatur, vt eſt Cœleſtini III. *h* teſtimonium; Ideo Summi Pontifices, vt humanam imbecillitatem adiuuent, hoc Signaturæ Tribunal, quod omnibus ius dicentibus modum, & formam iudicandi præſcribat, conſtituerunt: quiſquis enim per ſententiam iudicis ſe grauatum ſenſerit, appellatione interpoſita, quandoque etiam, cum duriſſimum ſit coram ſuſpecto iudice litem agere, vel conueniri in prima inſtantia, alium ab hoc Tribunali iudicem recipiet. E

f Exod. cap. 18.
g lib. 2. Ethicor.
h c. prudentiam, verſ. cum ſicut canones, de off. iud. deleg.

Conſtituitur autem Tribunal, de quo loquimur, ex viris doctrina, nobilitate, prudentia, quantum humana conditio patitur, ornatiſſimis; è quorum conſeſſu quàm innumeri tù priſcis, tum noſtris temporibus purpurati Patres, & exinde Pontifices Optimi Maximi ſelecti fuerint, Marcheſanus *i* referre nititur. Hi verò ab ipſo munere, ſupplices nempe libellos coram Pontifice referendi, Referendarij dicuntur: *K* quibus vnus ex S. R. E. Cardinalibus præponitur, & Signaturæ iuſtitiæ Præfectus appellatur. Vt autem de hoc Cardinali Signaturæ Præfecto aliqua (iuxta

i in pract. Signat. par. 1. cap. 1. nu. 27.
K Innoc. in c. ex literis, num. 3. de reſtit. in integ.

noſtrum

noſtrum inſtitutum) habeatur notitia, de Referendarijs primo loco, poſtea verò de Præfecto ipſo pauca quædam enarrabimus.

A

CAPVT LVII.

De Referendarijs.

REferendariorum originem antiquiſſimam eſſe affirmat, & pluribus probat argumentis Marcheſanus, *a* quorum illud ex auth. de Referend. ſacr. Palat. deſumptum poriſſimum videtur, ibi enim Iuſtinianus Imperator Referendariorum numerum, qui decimus quartus aliquando fuerat, ad
B octonarium redegit; hæc autem numeri diminutio Referendarios antea fuiſſe ſupponit: licèt Gloſſator Accurſius in d. auth. quem ſequitur etiam Gomeſius, *b* videatur innuere, ab ipſo Iuſtiniano inſtitutos fuiſſe Referendarios; longè tamen ante, ſub Alexandro Seuero, qui ſalutis noſtræ anno 224. Imperium habuit, ex lib 8. diſputationum Triphonien. cuius verba referuntur in iure ciuili, *c* Referendarios extitiſſe conſtat. Sed altiùs repetendam eſſe Referendariorum originem, itaut eorum munus in Romana Republica apud Conſules, & Prætores in Senatu cauſas referendo, ex Cicerone, Liuio, & alijs probat Grauatius: *d* quàmuis Petrus Andreas Gambar. *e* dicat, iura Codicis, & Digeſtorum Referendarios non agnoſcere, ſed tantùm ſub Aduocatorum nomine, & titulis collocaſſe; Sedem verò Apoſtolicam ideo Referendarios reperijſſe, vt libellos è diuerſis Mundi partibus porrectos ad
C Pontificis aures deducant, & fideliter referant; tum quia indignum erat, viliſſimum quemque, aut inexpertum Pontificis aures obtundere; tum etiam quia multi latentèr iniuſta libellis ab ipſo ſignandis occultabant, quæ non animaduerſa concedebantur: Referendarij ergo precum veritatem aperiunt, & quæ concedi, quæuè negari debeant, Principi inſinuant: hæc Gambar. *f*

Quale autem ſit Referendariorum munus, & officium, optimè docet Caſſiodorus, *g* qui licèt ad ſua tempora reſpexerit, etiam ad ea, quæ in Aula Romana in Signaturis Gratiæ, & Iuſtitiæ (vt vocant) modò peraguntur, optimè faciunt; quamuis ex Gambara, Gomeſio, Staphileo, Marcheſano, & alijs alia multa cognoſcenda ſint.

Sciendum tamen eſt, Referendariorum duo genera eſſe, alterum gratiæ, iuſtitiç verò alterum, & ab ipſa Signatura hoc nomen inditum, Tholoſano teſte. *h*

D Numerum non ita anguſtum, vt Iuſtiniano placuerat, nec minus vt ab Alexandro VI decem ſcilicet gratiæ, & iuſtitiæ totidem eſſe ſancitum fuerat, ſed centeſimum, nec maiorem eſſe ſanciuit Sixtus V. *i* Quàmuis Paulo V. ſedente mirum in modum auctum viderimus, itaur ſi Iuſtiniani Imperatoris ſententiam *K* comprobare liceat, tam numeroſa multitudo nihil habebat honeſti; ideo Gambar. *l* teſte horum numerus virtute magnus, quantitate paruuis ſit.

Quo autem modo Referendariorum receptio fiat, in præcitata Sixti V. Conſtitutione *m* ſancitum legimus: ſiquidem coram Signaturæ Iuſtitiæ Præfecto, conuocatis ex antiquioribus Referendarijs ſaltem ſex, Candidatus examini ſubijcitur, & duos ad minus ſupplices libellos, ſeu commiſſiones ab ipſo Eminentiſs. Præfecto ex tempore porrectas refert, ac proponit, collectiſque ſuffragijs tam Præfecti, quàm Referendariorum adſtantium, ſi reperiatur idoneus, præuia relatione Summo Pon-
E tifici facta, præſtitoque ſolito iuramento, in albo Referendariorũ iuſtitiæ refertur: licèt hæc formula non ſemper ſeruetur, ſed in diebus, quibus plena Signatura celebratur, adſtantibus quotquot Romæ, nec legitimè impediti hac dignitate decorati ſunt, in ædibus Eminentiſs. Præfecti de more conuocatis, ibique ſupplicibus libellis, ſeu commiſſionibus, vt ſupra, relatis, dimiſſo longiori pallio, epitogium, mantellettam vocant, veſtem ſcilicet ad poplitem vſque demiſſam induit: Sed ante Alexandri VI. Pontificatum ſolo verbo Referendariorum receptionem factam

a tract. de commiſſ. par. 1. cap. 1. iuxta ſecundam impreſſ.
b in reg Cancell. tit. vtriuſque Sign. comp iuxta paruam impreſſ. pag. 156.
c l. reſcriptum. ff. de diſtr. pignor.
d in annot ad Veſtr. lib 1. cap. 3. num. 11.
e tract. de legat. lib. 1. cap. 4. n. 34.
f num. 35.
g lib. 6. variar. cap. 17.
h in ſyntag. iur. vniuerſ lib. 15. cap. fin. nu. 17. & 18.
i Conſt. 41. Bullar. nou. tom. 2. pag. 542.
K in auth. de Referendar.
l tract. de legat. lib. 1. cap. 4. n. 46
m 41. §. 3.

fuiſſe teſtatur Gomeſius loco cit. qui certam legem ab eodem Pontifice latam, & ab ipſis Referendarijs ſeruandam recenſet, atque à nobis infra ſuo loco paritèr referendam.

Nunc autem ſciendum eſt, quòd qui ad Referendariatus preeminentiam extolli cupit, ex legitimo matrimonio honeſtis parentibus procreatus, clericali charactere inſignitus, vtriuſque, vel alterius iuris Doctor, in Romana Curia per biennium verſatus ſit; vitæ, ac morum probitate commendatus, ſaltem in vigeſimo quinto A
ſuæ ætatis anno conſtitutus eſſe debet, & in bonis temporalibus, aut Beneficijs Eccleſiaſticis, vnde in Curia dignitatis gradum ſuſtinere valeat, habere; ex præd. Sixti
a 41. ſ. 2. V. Conſtitutione; *a* quæ quidem omnia præuia teſtium depoſitione, & in publicis documentis hodie relata ſeruantur.

Neque ad Signaturam Gratiæ ſunt admittendi, qui ſaltem triennio in Signatura Iuſtitiæ laudabiliter verſati non fuerint; excipiuntur tamen Sacri Palatij Apoſtolici Auditores, & Cameræ Apoſtolicæ Præſidentes Clerici, quorum quiſque ad vtramque Signaturam quouis tempore aſciſci valet; quo etiam priuilegio ex Pauli V. Sanctione gaudent Abbreuiatores de maiori Parco nuncupati; Secretarijs quoque Apo-
b Conſt. 39. ſ. 14 Bullar. nou. to. 2. pag. 528. ſtolicis hoc idem indulſit Sixtus V. *b*

Neuè circa tempus cuiuſuis Referendarij admiſſionis exoriatur dubium, literas B
Apoſtolicas ſuper admiſſione, & conceſſione Referendariatus expediant.

Nec mirum, ſi tam exactè hac in re procedatur: qui enim iura non callet, quomodo Principi petenti de iure reſpondebit? ſi vitæ labat integritas, quam poterit apud Principem fidem aſtruere? ſi dicendo ineptus, quo pacto Principis aures obtinebit? Quò etiam reſpexiſſe videtur Vlpianus, *c* dum imperitos, infames, fu-
c l. 1. §. initium, ff de poſtulan. rioſos, mulieres, iudicio publico damnatos, & alios huius generis, ac qualitatis à poſtulandi officio arcendos eſſe dicit: Et ſi Leo, ac Anthemius Imperatores, *d* neminem vel in foro Præfecti Prætorio, vel in Prouinciali iudicio, vel apud quemquam
d l. fin. C. de poſtulan. iudicem ad Togatorum conſortium accedere permiſerunt, qui Sacroſanctis Catholicæ Religionis imbutus miniſterijs non eſſet, quantò magis hæ qualitates deſiderandæ à nobis erunt in Romani Pontificis Referendarijs, quos non temporalis, & terrena Dignitas, vt eſt Imperatoria, ſed Eccleſiaſtica à Cœlo dimiſſa Chriſti vices ge- C
e lib. 6. variar. cap 17. rens præſentia illuſtrat; ſemper enim (vt Caſſiodorus ait *e*) honorem ſuſcipit, qui Principis colloquia decentèr acquirit, hoc autem nemo tantum meretur, quàm qui Referendarius eſſe dignoſcitur. Et multis propterea decoratur priuilegijs, quorum ſummam ex Summorum Pontificum Conſtitutionibus, alijſque non obſcuri nominis auctoribus deſumptam referre non piget.

Inter Prælatos Romanæ Curiæ digniores eſſe Referendarios colligit Gomeſius ex regula prærogatiuarum expectantium, vbi omnium primi ſcribuntur Referendarij; deinde Prothonotarij participantes, tertio loco Correctores, poſtea Subdiaconi numerarij, deinde Auditores Rotæ, poſtea Clerici Cameræ, deinde Auditor Cameræ, & Abbreuiatores actu officia ſua exercentes: qui verò prius nominatur, is D
magis honorari dicitur; nam ordo ſcripturæ, vel nominationis titulum confert præ-
f in cathal. glor. mundi par. 1. conſid. 17. lationis, ad tradita per Caſſaneum; *f* & colligi etiam poteſt ex lectura priuilegiorum Prothonotarijs, Auditoribus Rotæ, Abbreuiatoribus, alijſque Apoſtolicæ Sedis Prælatis conceſſorum, in quibus præter cæteras prærogatiuas Referendariatus dignitas aſſignatur; quòd ſi hæc minor eſſet, inanis eſſet etiam illius ſpecificatio, imò diminutio, & ad inferiorem dignitatem deſcenſus dici poſſet. Sed aggrediamur iam alia.

g Conſt. 23. Bullar. nou. tom. 1. pag. 647. Paulus III. *g* Pont. Max. priuilegia, & prærogatiuas infra dicendas Referendarijs conceſſit. Sedis Apoſtolicæ Notarij, Comites Palatini veræ nobilitatis titulo exornari dicuntur, §. 1.

Summi illius Pontificis, à quo in Referendariorum albo relati ſunt, inſignibus vti (vulgò inquartar l'arme) valent, §. 2. E

Notarios creandi facultatem habent, §. 3. Quam poſtea abrogauit Pius huius no-
h Conſt. 87. Bullar. nou. tom. 2. pag. 287. minis V. *h*

Sed & Doctoratus laurea decorare poterant, §. 5. Quod etiam ab eodem Pon-
i Conſt. 60. d. Bull pag. 256. tifice, *i* Sacri Tridentini Concilij Sanctionibus inhærendo, ſublatum fuit.

Baculo, & Mitra vti, & ſolemnitèr benedicere in Monaſterijs ſibi commiſſis permiſſum eſt, §. 6.

Lite-

Literarum Apoſtolicarum expeditionem pro ſe, & duobus famulis gratis recipiunt, §.7.

Pro ſex vegetibus vini à ſolutione vectigalis Ripæ, aut Ripettæ ſunt quolibet anno immunes, §.8.

Tam ipſi, quàm eorum familiares, & Beneficia ſunt à iuriſdictione Ordinarij im-
A munes, & exempti, §.9.

In quibuſcumque Prouincijs, ac ſi in illis nati eſſent, Beneficia conſequi, & retinere valent, § 11.

Romani Pontificis iuſſu, aut cauſa ſtudij abſentes ſuorum Beneficiorum fructus percipiunt, §.12.

Altaria per eos electa viſitando Stationum Vrbis Indulgentias conſequuntur, §.16.

Carnibus vetitis diebus de conſilio vtriuſque medici ſine conſcientiæ ſcrupulo veſci permiſſum eſt, §.17.

Horas canonicas etiam poſtpoſito ordine recitare, ſicut Auditoribus Rotæ, con-
B ceditur, §.18.

De bonis etiam ex Beneficijs acquiſitis in ſuprema etiam voluntate diſponere valent, §.19. eaque reſignandi, & permutandi facultas datur, §.20.

Referendariorum officium perpetuum, & inter eos antianitatis ordinem ſeruandum decreuit, §. 21. Hæc Paulus III quæ à Sixto V. *a* confirmata leguntur; & additur

Referendarios habere Eccleſiaſticam dignitatem, & ſub diſpoſitione c.ſtatutum; de reſcript. in 6. comprehenſos eſſe, nempe cauſas ab Apoſtolica Sede illis committendas tanquam dignitatem obtinentibus.

a Conſt. 41. a §. 8. vſque ad 14. Bull. nou. tom. 2. pag. 543.

Et antiquitùs obſeruatum fuiſſe, vt nihil à Romano Pontifice ſubſcriberetur, niſi Referendarij voce prolatum eſſet, teſtatur Gambar *b* quorum etiam officium fuiſſe dicit ponere datâ, & committere cauſas; & probat ex Ioanne Andrea, *c* di-
C cente, quòd quando duo habent gratiam parem in data, Referendarius gratificatur, cui vult: hodie verò non omnes ſupplices libelli Referendariorum voce proferuntur, ſed illi tantùm, qui difficultatis aliquid habent, in cæteris autem nominis ſui titulo libellum prænotant (quod vulgò Referendariar la commiſſione dicitur) & hoc relationis vicem obtinet. Commiſſiones verò cauſarum ab Eminentiſs. Card. Signaturæ Præfecto fiunt.

b tract. de legat. lib. 1. cap 4. n. 41. c in c. pen. in gloſ. ancepen. de reſcri. pt. in 6. ſub n. 9.

Et quemadmodum ab Imperatore *d ſpectabiles* Referendarij dicuntur, ita à Summo Pontifice *Magiſtri* nomine decorantur, dum in committendis cauſis apponit. *Audiat Magiſter N.* quod honoris encomium eſt. *e* Et de familia Romani Pontificis ſunt, panem honoris habent, multiſque gaudent priuilegijs, vt diximus. Quorum præcipuum videtur ex eodem Gambar. num. 37. vt Chriſtiani Monarchæ
D negocia tractent, eumque affabilem, & domeſticum habeant, nihilquè, quod ad iuſtitiam ſaltem attinet, ſine illis ſubſignetur: & venerabile ſemper in Romana Curia Referendariorum nomen fuit, modò ipſi tales ſint, qui auctoritatem dignitatis ingenio, & moribus augere ſtudeant, vt Calliſtratus *f* ait.

Nec abſonum dicere putat idem Gambar. num. 40. hos eſſe, quos priſci Canones *g* Sedis Apoſtolicæ Conſiliarios vocant, cum Cardinalis nomen tunc temporis nondum notum eſſet.

Sed habitum quoque decentem Referendarios habere conuenit; Clementis enim V. *h* ſententia eſt, decentiam habitus extrinſeci morum intrinſecam honeſtatem oſtendere; & Vlpianus *i* innuit, dum ex veſtium qualitate acriùs, vel mitiùs delicta metitur: atque carmina quædam rudi minerua refert Speculator. *K*

d in auth. de Referend. in princip. & auth. vt litig. iur §. quia verò. e Clem. 2. de Magiſtr f l obſeruandum. 19. ff. de off. Præſid. g in c. in Parochia, 16. q. 1. h Clem. 2. de vita, & honeſt. clericor. i l. iit apud labeo nẽ, §. ſi quis virgines, ff. de iniur. K in tit. de Aduocat. verſ. ſequitur videre. l in cathal. glor. mund. par. 1. conſid. 23.

E *Vir benè veſtitus pro veſtibus eſſe peritus*
Creditur à mille, quàmuis idiota ſit ille;
Si careat veſte, nec ſit veſtitus honeſtè,
Nullius eſt laudis, quàmuis ſciat omne, quod audit.

Chaſſaneus verò *l* dicit, chlamis Militem, purpura Regem, ſtola Sacerdotem, toga Aduocatum, cuculla Monachum demonſtrat. Nec ratione perſonæ tantùm,

ſed Officij, & dignitatis veſtimentorum ornatus adhibendus erit; etenim Senecam Neronis vxori dixiſſe ferunt, *indue te delicatè o chariſſima, non propter te, ſed propter honorem Imperij:* & Alexandro Magno perſuaſiſſe Ariſtotelem, vt Regalem habitum ſemper indueret, teſtatur Maſtrillus, *a* alia multa ad rem congerens. Quo verò indumentorum genere vterentur Referendarij, Leone X ſedente, refert Gambar. in loco cit. de cuius fide dubitari non poteſt, quia loquitur in facto proprio; erat enim ipſe tunc temporis Referendarius; vtebantur autem pallio deſuper clauſo cum capucio, quod extra Palatium tantùm geſtabant; in Palatio autem, vt conſtaret, ipſos eſſe Palatinos, & familiares Papæ, ſine capucio incedebant; quid autem eſſet capucium, non benè noui, ſed pileum, quo nunc vtimur, in eius locum ſucceſſiſſe reor; hunc enim extra Palatium, Eccleſias, & publicas functiones Referendarij, cæterique Romani Curiæ Prælati hodie deferunt, intra Palatium verò, alijſque locis ſupra narratis clericali bireto vtuntur. Inſuper neque pallium hodie deferunt, ſed togam nigram, niſi ex duodecim antiquioribus (quos Votantes vocant) exiſtant; hi enim violaceam habent, cui ſuperimponunt epitogium ad poplitem vſque dimiſſum, ex vtroque latere ad protendendum brachia inciſum (mantellectam dicunt) vbi verò coram Sanctiſſimo in Signatura, quam gratię appellant ſupplices libellos referunt, ſupra talarem togam ſuperpelliceum (vulgò rocchettũ) cuius delationem à Paulo IV. in iuriſdictionis, decidendi, declarandi, interpretandi, ac maioris honoris ſignum permiſſam fuiſſe teſtatur Marcheſanus; *b* inde epitogium induunt. Sed fortè pallium, & capucium, de quo loquitur Gambar. erit illud veſtimenti genus, quo etiam hac noſtra ætate vtuntur in publicis equitationibus Sacræ Rotæ Auditores. A B

Verùm dimiſſa vlteriori habitus inquiſitione, ad Referendariorum officium accedamus, & quæ ab Alexandro VI. ſancita fuerint, refert Gomeſius, *c* cuius dicta referam in ſumma.

Commiſſiones vt impolluta fide referant, iureiurando adſtringantur.

Vota per ipſos in Signatura tam gratiæ, quàm iuſtitiæ ferenda ne pandant, priuationis, alijſque pœnis contrarium facientibus infligendis. C

Aliorum Referendariorum votum ſub ijſdem pœnis ne captent.

A collitigantibus, quorum commiſſiones referunt, nihil omnino, etiam poculentum, & exculentum recipiant.

Aliorum Referendariorum opinionibus, vel votis contra propriam conſcientiam ne faueant.

Si quid in præmiſſis committatur, Summo Pontifici à Collegis renunciandum erit. Hæc Gomeſius ex Alexandro VI. ſed alia multa ex aliorum Summorum Pontificum Conſtitutionibus cognoſcenda ſunt.

Si de Fiſci, & Cameræ Apoſtolicæ commodo, ſeu intereſſe agatur, quid à Referendarijs agendum ſit, Pius IV. *d* edixit.

In cauſis Cameralibus, & ad Cameram Apoſtolicam ſpectantibus Signatura iuſtitiæ non reſcribat; ita Clementi VIII. *e* placuit. D

In cauſis Fabricæ S. Petri ſemper cum clauſula, *ſine præiudicio executionis duarũ conformium*, reſcribatur; ex Pij V Sanctione. *f*

In referendariandis, & proponendis libellis, ſeu Commiſſionibus, quid agendũ, aut omittendum ſit, Pius IV. *g* legem dixit.

Verùm Marcheſanus, qui in huiuſmodi Tribunali conſenuit, & longo rerum vſu, atque experientia multa comprobauit; pleniſſimum tractatum de Commiſſionibus & vtriuſque Signaturæ practica in lucem edidit in prima ſui operis parte, cap. 1. num. fin. vbi de ordine à Referendarijs in Signatura Iuſtitiæ ſeruando agens, hæc protulit.

Primò factum fideliter, ea qua poteſt intelligibili breuitate, ac veritate, quia omnes Domini ſeniores prius edocti ſunt ab ipſo Proponente, referatur; poſtea iura, & rationes pro Commiſſione, inde quæ in contrarium afferuntur, enarret, tandem votum ante alios, Votantes verò poſtea ſigillatìm ex ordine dicant; atque ita diſcuſſa cauſa, aut reſcriptum adnotatur, aut preces lacerantur. E

Cur autem ſupplices libelli iuſtitiam reſpicientes per verbum, *Placet*, potius quã per verbum *Fiat*, ſignentur, ita Gomeſius *h* reſpondit, quia ſcilicet verbum *Placet*, non eſt inductiuum gratiæ, ſicut verbum, *Fiat*, ſed ius, & iuſtitiam concernit; denotat enim hoc verbum, *Placet*, arbitrium boni viri; *i* & huiuſmodi commiſſio-

nes

a de Magiſtrat, lib. 5. cap. 2.

b in tract. ſignat par. 1. cap. 1. nu 14.

c inter reg. Cancell. vbi de vtriuſque ſignatura cõpendio agit, pag. 156.

d Conſt. 52. Bullar nou. tom. 2. pag. 69.

e Conſt. 65. & 38 d Bullar. tom 3. pag. 92.

f Conſtit. 95. d. Bull. tom. 2. pag. 291.

g Conſt. 59. Bull. nou. to. 2. pag. 84.

h in compend. vtriuſque Signatura, verſ & ſi quæratur, pag. apud me 154.

i l. fideicommiſſa § quanquam, ff. de legat. 3.

Digitized by Google

nes nil allud continent, quàm ius, quia diriguntur, vt iuſtitia miniſtretur. *a* Et
adeo Signatura iuſtitiæ merum ius continet, vt in ea de ſtylo non detur decretum
irritans, neque in ea Romanorum priuilegijs, nouiſque Vrbis Reformationibus de-
rogetur, cum ex hoc præiudicium inferatur, quod eſt contra ius. Neque dat re-
A præſalias, quia licèt hæ de iure videantur, cum tamen quandam gratiæ ſpeciem
contineant, non ſunt ex reſcripto iuſtitiæ concedendæ; ita Gomeſius loco cit. Nec
adeſt differentia, vel ſaltem modica, ſignandi Commiſſiones iuſtitiæ inter Papam,
& Cardinalem Signaturæ Præfectum; ambo etenim verbo, *Placet*, vtuntur, Papa
tamen, *Placet I.* apponendo ſcilicet primam ſui nominis literam ſignat; Cardinalis
verò, *Placet S.D.N. Papę A Cardinalis*, addit. Sed quare Summus Pontifex in ſi-
gnandis iuſtitiæ libellis primam ſui nominis literam ponat, puta S. D. N. Innocen-
tius X. è ſacro Fonte Ioannis Baptiſtæ nomen ſortitus eſt, ideo ſcribit, *Placet I.* in
literis verò Apoſtolicis, quas Bullas vocant, nomen Pontificatus apponat? Hanc
quæſtionem excitat, multiſque ſoluit rationibus Gomeſius; *b* ex quibus illa mihi
magis arridet, quia in literis Apoſtolicis Papa loquitur, vt Chriſti in terris Vicarius,
& ideo Pontificatus nomine vtendum erit; in ſupplicibus verò libellis vti Princeps,
B & Rex, cui nomen proprium non immutatur: neque nouum eſt ſub hac duplici in-
ſpectione conſiderari poſſe Romanum Pontificem, ad tradita per Nauarrum, *c* &
Eminentiſs. Card. Belarminum. *d*

a l. falſo, C. de diuerſ. reſcript.

b loco cit. verſ. ſed hic pulchrum dubium, pag. 149

c in comment. ad Conſt. Greg. XIII. de datis, & promiſſis, notab. 17.

d de poteſt. Papa in tempor.

Denique Summo Pontifice permittente ſi abſint à Curia Referendarij (ſine licen-
tia etenim abeſſe nequeunt) omnibus ab ipſis Pontificibus conceſſis priuilegijs
gaudent, ac ſi præſentes eſſent, ob labores præteritos; quod à Rota Romana apud
Puteum *e* deciſum fuiſſe legimus.

e deciſ. 103. nu. 3 lib. 3. in nou.

Non tamen ibo inficias, multis ex Referendariorum priuilegijs ſupra narratis vel
per non vſum, vel ob nouas Summorum Pontificum Sanctiones derogatum fuiſſe;
præcipuè quoad numeri præfinitionem, quam ab Alexandro VI. & Sixto V. factam
fuiſſe diximus; id enim Principis arbitrio reſeruari valdè conſonum videtur; ſicut
C etiam triennij aſſignatio; priuſquam ad Signaturam Gratiæ aſciſcantur, videmus
enim ferè vnico contextu vtriuſque Signaturæ Referendarios creatos fuiſſe. Panem
quoque honoris, ſi abſint ab Vrbe, non recipiunt: à ſolutione verò vectigalis pro
ſex vegetibus vini non eſſe amplius immunes mihi relatum eſt.

Tandem, ne te Lectorem vlterius detineam, multa ad hanc rem videnda ſunt in
Reformatione Tribunalium Vrbis à Paulo V. edita, *f* vbi de Signatura Gratiæ, ac
Iuſtitiæ agit. Quæ verò Caſſiodorus *g* in formula Referendariorum edidit, nullo
modo prætermittenda putaui; ſunt autem hæc. *Quàmuis tantum ſit clara quæque
Dignitas, quantum eam præſentię noſtræ conſpectus illuminat (dum ſemper hono-
rem ſuſcipit, qui noſtra colloquia decentèr acquirit) nemo tamen ſermones noſtros
tantum meretur, quàm qui Referendarius eſſe dignoſcitur. Per eum nobis cauſarum
D ordines exponuntur, per eum interpellantium vota cognoſcimus, & ipſis reſponſa
reddimus, vt negocia compedita ſoluamus. Magnum eſt in hoc agone principali ſer-
uire prudentiæ, & ad ſubditum ſic dolores alienos aſſerere, vt conquerentium videa-
tur vota ſatiare. Quale eſt enim in tumultuoſis proceſſionibus noſtris nulla permix-
tione confundi, aut minimè tantis clamoribus impediri. Neceſſe habet à turbatis
exquirere, quod nobis poſſit placabilitèr intimare, & diſtinctius referre, quàm po-
tuiſſet audire. Arduum eſt trepidantium dicta componere, & verum dicere; non
tantum interpellator formidat negotij ſui caſum, quantum ſuſtinet iſte in relatione
periculum; ſi quid minus dixerit, inimicus aſſeritur, redemptus clamatur. Nego-
tij dominus timoris patrocinio poteſt ſua verba conuertere, referenti autem non li-
cet aliquid immutare. Sententiæ verò noſtræ tanta memoriæ cautela tenendæ ſunt, vt
E nihil minus, nihil additũ eſſe videatur. Nobis plerumq. audiëtibus noſtra dicturus es,
& difficili conditione conſtrictus iudicio noſtro ſubiaces, dum alienas cauſas explanare
cõtendis. Quapropter Referendariũ te electio noſtra conſtituit; ſed tu puritatem con-
ſcientiæ, & veritatem linguæ noſtris iuſſionibus adhibeto; eruditionem verò mirabi-
lem collocutio tibi noſtra concedit, quæ dum per te alios ordinat, qualitatem tuę men-
tis exornat: ſub nobis enim non licet eſſe imperitos, quando in vicem cotis ingenia
ſplendida reddimus, quæ cauſarum aſſiduitate polimus. Quapropter illa cunctis vi-
diſſe nos referre, quę aut debuiſtis, aut potuiſtis accipere. Noſtra ſic probatis, ſi iu-
ſta redicitis: amate quod nos glorificat; ſit velle veſtrum quale videtis noſtrum eſſe
propoſitum. Ad ſummum tales vos eſſe cupimus, vt etiam per vos iudices corrigamus.*

f Conſt. 71. § 12. Bullar. nou. to. 3. pag. 265.

g lib. 6. variar. form. 17.

Pecu-

Peculiare de vobis aliquod vectigal exigimus, vt ſicut vobiſcum familiaritèr miſcemus affatus, ita & noſtra opinio ſpecialitèr à vobis mereatur affectum. Hæc Caſſiodorus de Referendarijs, quorum caput, vt diximus, eſt vnus ex S.R.E. Cardinalibus ad vitam à Summo Pontifice delegatus.

Quàmuis antiquis temporibus, Gregorio ſcilicet XI. ſedente anno chriſtianæ ſalutis 1371. ſupplices libellos, quos Commiſſiones iuſtitiæ dicunt, Vicecancellarius ſignabat, eoquè, ac ſuis Officialibus abſentibus, Summus Pontifex alicui alteri ex Cardinalibus hanc facultatem ad libitum demandabat, quod ex Aegidio Bellamera *a* innoteſcit, dum quærit, an credendum ſit reſcripto in quadam Commiſſione per quendam Card. S. Angeli adnotato, aſſerentem, hoc de mandato S. D. N. Gregorij XI. tunc ex Auenione diſceſſi Ianuæ commorantis, vt Romam peteret, feciſſe? & affirmatiuè reſpondit; cuius opinionem ſequuti ſunt Felinus, *b* & Gomeſius. *c* A

a deciſ. 635. de reſcript.

b in rub. de reſcript. num. 10.

c in reg. Cancell. v trinſque Signatur. comp. verſ. Vicecancellarius verò.

d in c. ex literis num. 3. de reſtit. in integr.

e tract. de legat. lib. 1. cap. 4. n. 39.

Verùm ſub Innocentio IV. qui annis fermè 128. ante Gregorium XI. Beati Petri Sedem obtinuit, Signaturæ Præfectum extitiſſe ex eiuſdem Innocentij monumentis liquet, *d* dum ait; *& quidem libellus ſupplicationem continens porrigitur Referendarijs, ſolus autem Princeps, vel Præfectus cognoſcet de ſupplicatione, &c.* Et multis ab hinc annis ita ſeruatum fuiſſe, multorum ſcripta teſtantur, præcipuè Gambar. *e* qui à Leone X. in albo Referendariorum adnotatus, Signaturæ Præfectum tunc temporis Eminentiſs. Card. Laurentium Campegium fuiſſe affirmat; & nos annis pluſquàm triginta, quibus Romanam Curiam ſequuti ſumus, plures hanc Signaturæ Iuſtitiæ Præfecturam S.R.E. Cardinales geſſiſſe vidimus. Primus fuit Cinthius Paſſarus Senogallienſis, qui ex Clementis VIII. ſorore natus, in Aldobrandinam familiam adoptatus, inter purpuratos Patres titulo S. Georgij relatus, hanc denique Præfecturam obtinuit. Hoc ab humanis erepto, Maphæus Barberinus, in Sacroſanctæ Romanæ, & vniuerſalis Eccleſiæ Senatorum Collegio à Paulo V. aſcitus, hac etiam Præfectura donatus, eaq. per annos fermè quindecim, ſicut & alijs domi, foriſquè, præcipuè tamen apud Henricum IV. Gallorum Regem Sedis Apoſtolicæ Nuncij, munijs, ſumma liberalitatis, prudentiæ, ac doctrinarum laude perſunctis, die 6. Auguſti 1623. noua Summi Pontificis eligendi forma a Gregorio XV. prædeceſſore ſancita, iterato ſcrutinio ad ſupremam in Eccleſia Dei Dignitatem euectus, Chriſti in terris Vicarius Vrbani VIII. nomine renunciatus fuit, & in præfulgenti ſolio conſtitutus, Eminentiſs. D. Franciſcum ex germano fratre, tantoque patruo, nepotem meritiſſimum, quem in Referendariorum numerum ſtatim adſcribi voluit, mox S.R.E. tit. S. Agathæ Cardinalem, ſuum in hac Præfectura ſucceſſorem dixit: Hic autem grauiſſimis pro S.R.E. totaque Eccleſiaſtica temporali Ditione ſollicitudinibus, & curis quotidie diſtentus, vt partito in alios onere, leuius illi fieret, Eminentiſs. D. Antonium Barberinum germanum fratrem, eademque Cardinalatus dignitate coruſcantem ſocium ſibi delegit, Præfecturæque locum ceſſit: itaut verè dici poſſit, quòd ſileat Machiauellica, eiuſque ſectariorum dementia, dum effutire audent, Imperiũ non capere duos; vera etenim Chriſtiana pietas, & firma Chriſti Fides, humanæ, ſeu potius diabolicæ politiæ tenebris religioſi viri mentẽ implicari nõ ſinunt; & ſicut aurũ rubigine non inficitur, ita germanus amor, in angulari lapide Chriſto Ieſu ſolidatus diſcordiarum ſemina non alit: *numquid* (vt Malachias *f* ait) *non pater vnus omnium noſtrum? numquid non Deus vnus creauit nos? quare ergo deſpicit vnuſquiſque veſtrum fratrem ſuum, violans pactum patrum veſtrorum?* & ſapientiſſimus Salomon *g* poſt deteſtata hominum diſſidia, fratrum concordiã extollens ait; *frater, qui adiuuatur à fratre, quaſi Ciuitas firma, & iudicia quaſi vectes Vrbiũ.* Quæ veritas etiam ethnicis innotuit; Antiſtenes enim, teſtante Laertio, *h* eandem ſententiam comprobat, dum ait; *fratres concordes omni pariete fortiores ſunt*: & Socrates; qui fratribus præteritis, alios amicos acquirunt, ijs ſimiles eſſe dicebat, qui relicto ſuo agro alienum colunt. Sed tantorum Principum doctrinam, prudentiam, liberalitatem, religionem, pietatem, humanitatem politiori ſtylo, & præſtantioribus ingenij monumentis alij proſequantur, imbecillitati verò meæ pauca quædam indicaſſe ſat erit: & iam ad noſtra reuertamur, poſtquam dixerimus, quòd hodie non minus virtute, quàm integritate, prudentia, animique candore eximius emicat in Vrbe Signaturæ Iuſtitiæ Præfectus Eminentiſs. Card. Iulius Sacchettus Florentinus, Epiſcopus Tuſculanus. B C D E

f cap. 2.

g lib. prouerb. cap. 18.

h lib. 6. cap. 1.

Sciendum eſt igitur retroactis temporibus nullam fuiſſe agnitam differentiam inter

ter Signaturam, quam gratiæ vocant, & de qua dictum eſt ſupra, & eam, quæ nunc
iuſtitiæ dicitur; Alexandrum verò VI. hanc diſtinctionem decreuiſſe, Comeſio, *a*
& Marcheſano *b* teſtibus; cuius Pontificis beneficio hodie duos Eminentiſſimos
Cardinales Signaturæ Præfectos, alterum ſcilicet gratiæ, iuſtitiæ verò alterum ha-
bemus, & ſicut illa die Martis, vel Sabbati, Summo Pontifice iubente, in Apoſtolico
Palatio, ipſoque Pontifice præſente celebratur; ita hæc die Iouis, per octo dies ante
A in acie Campi Floræ, ad locum, quem Bancum Curſorum vocant, expoſita tabella
præſcriptam diem collitigantibus indicante, in ædibus Eminentiſſ. Card. Præfecti
conuocatur, ibiquè Referendarij omnes, quotquot in Vrbe ſunt, nec legitimè im-
pediti, adeſſe debent, vt diximus: quorum iunior flexis genibus, alta, & intelligibili
voce ſolitam legit Orationem, à Sancto Iſidoro, vt Marcheſanus affirmat, compo-
ſitam.

Cuius verò antiqui Magiſtratus hi Eminentiſſ. Cardinales Præfecti ſimulachrum
habeant, non ſatis apud me liquet, niſi dicamus, ad Magiſtros ſacrorum Scrinio-
rum referri poſſe, quorum mentio fit ab Anaſtaſio Imperatore; *c* duplicia enim
ſcrinia Imperatores habuiſſe teſtatur Budæus, *d* ſtatoria ſcilicet, & viatoria, in
B illis antiqua monumenta condita erant, nos Archiuia dicimus, in iſtis verò ſuppli-
ces libellos à poſtulantibus Principi porrectos, quoad ſubſcriberentur, & expedi-
rentur, collocabant, & qui horum ſcriniorum curam agebant, etiam Magiſtri libel-
lorum dicti ſunt, quorum officium antiquis Imperatoribus ignotum fuiſſe probat
Gaſp. Pancirol. *e* ex Tiraquello in Auguſtum cap. 50. dum ait, in diplomatibus, li-
belliſque, & epiſtolis ſignandis initio ſphinge vſum, mox imagine magni Alexandri,
nouiſſimè ſua; qua ſignare inſequentes quoque Principes ſeruauerunt: hæc Sueto-
nius: ex Lampridio verò in vita Commodi hæc deſumpſit, quòd Commodus in
ſubſcribendo tardus, ac negligens, ita ut libellis vna forma multis ſubſcriberet; ita
Lampridius: ſequitur Pancirolus; ſed cum hoc opus Principes faſtidire cœpiſſent,
Magiſtros libellorum inuenerunt, & hi plures ſcriniarios habebant libellenſes vo-
C catos, *f* qui libellos ſupplices priuatorum, non Ciuitatum accipiebant (in quorũ
locum fortè Referendarij ſucceſſerunt) Magiſter verò libellorum eos Principi obla-
tos legebat, ac adnotabat, dictabatquè, vt ex Zenonis reſponſo *g* liquet, ibi, *viri
ſpectabiles Magiſtri Scriniorum qualecumque* Diuinum *reſponſum dictauerint, &c.*
Quæ quidem reſponſa duplici modo fiebant, ſicut & hodie fiunt, altero ſcilicet ex
mera voluntate, & gratia Principis, qualia ſunt, quæ ex Signatura Gratiæ prodeunt,
altero verò ex peritorum voto, & conſilio Princeps reſponſa profert, & hæc ad Si-
gnaturam Iuſtitiæ referri poſſunt: cum autem omnia iura tam gratiam, quàm iu-
ſtitiam reſpicientia Princeps in ſcrinio pectoris habere dicatur, hos duos Cardina-
les Scriniorum Præfectos (ſaluo tamen ſaniori iudicio) appellare poſſumus. Et
quoniam Principis maieſtati aſſiſtunt, & inuigilant, ab omnis indictionis onere, ſiue
D ciuilium, ſiue militarium iudicum immunes extant, ex Anaſtaſij Imperatoris re-
ſponſo. *h* Alijs quoque priuilegijs gaudebant non ſolùm Magiſtri Scriniorum, ſed
qui Proximi ſacrorum Scriniorum dicebantur, ab Imperatoribus inſigniti, *i* & in
triplici erant differentia, memoriæ ſcilicet, epiſtolarum, & libellorum; *K* quorum
ſimulachrum videmus etiam hodie apud Romanum Pontificem: Scriniarius enim
memoriæ dici poterit Secretarius memorialium, Scriniarius epiſtolarum erit, qui
literis Apoſtolicis expediendis inuigilat, & Præfectus Breuium dicitur, qui ſolus
Annulum Piſcatoris contrectare valet, & coram Pontifice literas Apoſtolicas, quas
Breuia vulgus appellat, hoc Annulo ſignat, & munit; libellorum verò Scriniarios,
Signaturæ Gratiæ, & Iuſtitiæ Præfectos dicere poſſumus, niſi fortè dicamus Data-
rium, & Regentem Cancellariæ, ad quorum manus ſupplices libelli veniunt, Staphi-
leo, Gomeſio, Mandoſio, Marcheſano teſtibus: *l* quamuis libelli prædicti niſi poſt
E Principis reſponſa ad Datarium, & Regentem non deuoluantur, & ideo hi potius
libellenſes dici poterunt ex Theodoſij Imperatoris reſpõſo; *m* & alia multa ad hanc
rem facientia colligit Gaſpar Pancirolus, *n* quem conſule.

a loco ſupra cit. verſ ex quo infertur, pag. apud me 150.
b in pract. Signat. par. 1. cap. 1. nu. 25. & par. 2. cap. 4. nu. 73.
c in l. vnic. C. de Mag. ſacr. ſcrin. lib. 12.
d ad Pandect. l. ne quicquam, ff. de off. Proconſ.
e in comment. notit. Imper. oriet. cap. 96. de Magiſt. libell.
f l. præcipimus, §. huic, C. de appellat.
g l. vlt. C. de diuerſ. reſcript.
h l. vnic. C. de Magiſtr. ſacror. ſcrinior. lib. 12.
i l. 1. & toto tit. C. de prox. ſacror ſcrin. lib. 12.
K l. 1. & 6. C. eod.
l in comment. Signat. & Reg Cãc.
m l. præcipimus, §. huic. C. de appell.
n in comment. notit. Imper. orient. cap. 96. & Imper. occident. cap. 45.

CAPVT LVIII.

De Cardinalibus Archipresbyteris Baſilicis Vrbis addictis. A

Et primò de Archipresbytero Baſilicæ Lateranenſis.

a de ſeptem Vrbis Eccleſ. vbi de Baſilica S.Saluatoris,pag.106.
b Annal. tom.3. annoChriſti 312 pag.84. lit.C.

BAſilica S.Saluatoris (vt Panninius *a* ait) à loco Lateranenſis, à conditore Conſtantiniana, ab ornamentis aurea, ab apparitione S. Saluatoris appellata eſt : vt autem hæc melius intelligantur, Lateranenſis familia, è qua Plautius Lateranus auctor coniurationis contra Neronem, teſte Tacito, prodijt, hic ædes habebat, ex Baronio, *b* quæ poſtea in Baſilicam verſæ antiquam non amiſerunt denominationem. Baſilicæ verò conditor magnus ille Conſtantinus Imperator extitit, à quo Conſtantinianæ nomen accepit: muneribus autem ditiſſimis, & aureis ornamentis decorata ab eodem Imperatore, alijſquè religioſis, & pijs Principibus, aurea dicta eſt; verùm quia in ipſa conſecratione SS. Saluatoris Imago, omnibus, qui aderant, videntibus, apparuit, adhuc Baſilica S.Saluatoris à multis dicitur. Nec deſunt, qui S. Ioannis, vtrumque ſcilicet Euangeliſtam, & Præcurſorem deſignantes, nominandam velint. *e* Antequam verò in Baſilicam verſa eſſet, Palatium Imperatoris erat; & hoc ab eodem Conſtantino Melchiadi Pontifici donatum, in eoquè Concilium conuocaſſe Melchiadem contra Cecilianum, pluribus probat Baronius. *d* Anno verò 324. Syluestro I. ſedente, intra Palatium ſuum cœptam fuiſſe à Conſtantino huius Baſilicæ fabricam idem Baronius *e* narrat, vnà cum muneribus ſumma liberalitate ad inuidiam vſque gentilium donatis. B

c Paneirol.teſori naſcoſti in queſt.a Baſilica.
d loco cit.
e annal tom.3. anno 324.pag. 231.

Multis quoque priuilegijs decoratam affirmat inter Iuriſconſultos magni nominis Paulus Caſtrenſis; *f* & eſſe maiorem Baſilica Vaticana, eò quia iſta ſit Parochialis, S. autem Petri nec Parochialis, nec Epiſcopalis, ſed ſubdita Epiſcopo Portuenſi, ſcribit Archidiaconus. *g* Eſſe autem Parochialem apparet ex Diplomate Paſchalis II. vbi conceſſa Lateranenſi Baſilica Canonicis Regularibus Ordinis S. Auguſtini, deſignat illius Parochiæ confinia in hæc verba. *h Ab Eccleſia S.Nicolai de forma per viam, quæ venit à S.Stephano in monte Cælio, & vſque ad ſupradictam noſtram Baſilicam Saluatoris, & à porta Monaſterij SS. Quatuor Coronatorum, deſcendente per eliuum in via maiori, & exinde per ſtratam ex vtraque parte vſque ad campum Lateranenſem, & reuoluente ſupra Eccleſiam SS. Marcellini, & Petri vſque ad Eccleſiam S Bartholomæi de capite Merulanei, & deinde ad S. Danielem, & exinde deſcendente ad portam Vrbis, & vertente ante Eccleſiam S. Nicolai de Hoſpitali, ad ſupradictam Baſilicam Saluatoris &c.* Sed hanc Paſchalis conceſſionem Canonicis Regularibus potius reſtitutionem fuiſſe indicat Panuinius, dum ſcribit, Gelaſium Papam circa annum Domini 400. Clericos, qui ab arctiori vitæ inſtituto Canonici, ideſt Regulares vocati ſunt (hi Apoſtolorum, & primitiuæ Eccleſiæ more ſecundùm Beati Auguſtini regulam in communi viuebant) Laterani collocaſſe, quorum præcipuum munus erat, Sacramenta plebi Dei miniſtrandi: ſed haud longè poſt Gelaſij tempora, Monachi, qui paulò ante à Beato Benedicto Abbate in occidente inſtituti optimam viuendi normam acceperant, in Canonicorum locum ſubrogantur, cauſante Longobardorum nequitia, dum Caſſinenſe Monaſterium nocturno tempore Fratribus quieſcentibus cæpit, illiſquè expulſis, Romam ſub Ioanne Papa III. confugientibus, iuxta Baſilicam Lateranenſem, Pontifice permittente, Monaſterium ipſi conſtruxerunt ſub inuocatione SS. Ioannis Baptiſtæ, Euangeliſtæ, & Pancratij, vbi per centum, & triginta annos (quoad Caſſinenſe Monaſterium dirutum permanſit) permanſerunt, & laicorum loco ſacras horas, & pſalmos canere in Lateranenſi Baſilica cœperunt, Canonicis tantùm Sacra in ea facientibus, & Sacramenta adminiſtrantibus: horum Ordinem dilabentem iuxta Beati Auguſtini Regulam poſt multa tempora primus omnium Romanorum Pontificum Alexander Papa II. reformauit, ſed diuturni temporis ſchiſmate paulatim

f in auth. quas actiones, n.3. C. de ſacroſ. Eccleſ.
g in c. futuram, nu.5.12.q.1.
h Bullar nou. to. 1. Conſt. 2. §.1. fol 16.

C D E

denuò laxatum Paſchalis II. ſalubri ſtudio, & prouidentia (vt vidimus in eius li-
teris ſupra citatis) in Lateranenſi Cœnobio reſtituit, & correxit, ibique permanſe-
runt vſque ad Bonifacij VIII. Pontificatum, qui circa annum Domini 1300. hos
Canonicos clauſtrales Lateranenſi Monaſterio expulit, & ſeculares Clericos, qui Ca-
A nonici ſeculares vocantur, collocauit, ſingulisque ex redditibus Monaſterij ſingu-
las Præbendas ſpeciatim conſtituit. Permanſeruntq. iſti pacificè vſque ad Eugeniũ
IV. qui Regulares Canonicos reſtituit; ſed Romanorum excitato tumultu poſt obi-
tum Nicolai V. clerici ſeculares poſtliminio reuerſi, à Calixto III. confirmantur, pa-
cificè commorantes ad Paulum vſque II. qui auunculi ſuo Eugenij IV Ordinario-
nes immutatas, fuiſſe haud æquo animo ferens, ſeculares exturbando, non ſine
magnis Romanorum ciuium querelis, qui dicerent, Beneficia, & Præbendas haſce
à maioribus ſuis inſtitutas, Regulares Canonicos reuocauit: denique Sixto IV. ſe-
dente, Beatæ SS. Virginis Mariæ Templo de Pace nuncupato Canonicis Regulari-
bus aſſignato, Lateranenſem Baſilicam Cletici ſeculares adepti ſunt, & ad hæc no-
ſtra tempora retinent; in triplicem ordinem diſtincti, Canonicorum ſcilicet, Be-
neficiatorum, & Clericorum, Capitulum conſtituentes. Inter quos ex vna, & Ca-
B nonicos, Capitulumque Baſilicæ Vaticanæ partibus ex altera, cum orta eſſet diſſen-
ſio, quis eorum deberet eſſe maior, & alijs præcedere, diuq. cauſa in Tribunali Sa-
cræ Rotæ Romanæ diſcuſſa, ac demum in fauorem Capituli, & Canonicorum Late-
ranenſium lata ſententia, ſan. mem. Pius V. *a* motu proprio, & ex certa ſcientia
prædeceſſorum ſuorum Gregorij XI. *b* Martini V. Pauli II. veſtigijs inhærendo, ne-
dum ſententiam prædictam confirmauit, perpetuumque ſilentium Canonicis, &
Capitulo Baſilicæ S. Petri impoſuit, ſed Baſilicam Lateranenſem primam Vrbis, &
Orbis eſſe ſanciuit: quod in marmore aliàs rudi minerua ſculptum ſupra peryſtiliũ
exterioris Baſilicæ porticus his carminibus à Panuinio *c* relatis appatet.

a Conſt. 64. Bullar. no. to 2. pag. 295.
b Conſt. 1 d. Bullar. to. 1 pag. 220.
c loco cit.

C *Dogmate Papali datur, ac ſimul Imperiali,*
Quòd ſim cunctarum mater caput Eccleſiarum,
Hinc Saluatoris Cœleſtia Regna datoris
Nomine ſanxerunt, cum cuncta peracta fuerunt.

Cum autem dictum ſit, clericos huic Baſilicæ adſcriptos in triplicem Ordinem
eſſe diſtinctos, ſciendum eſt, primum eſſe Canonicorum numero 18. ſecundum Be-
neficiarorum 22. tertium Clericorum octo: deinde ſunt Cantores 8 Manſionarij 2.
Sacriſta cum ſocio, Camilli aliquot Sacerdotibus in ſacrificio Miſſæ inſeruientes.
His omnibus præeſt Archipresbyter, multis ab hinc annis ex ſacro Cardinalium
Romanæ Eccleſiæ Collegio aſſumptus: quid autem ſibi velit hæc dictio, Archipreſ-
D byter, Petrum Gregorium Tholoſanum *d* conſule, qui præter alia ſcribit, Archi-
presbyterum eſſe, qui Sacerdotibus, ſeu Presbyteris certis quibuſdam de cauſis
præponitur, & præſt illis, quæ Sacerdotalis Officij ſunt, præſertim ſi Epiſcopus
abſit, quod à Leone Pontifice *e* ſancitum habes in hæc verba. *Miniſterium Ar-
chipresbyteri in eo conſtituitur, vt diligenti cura prouideat miniſterium Sacer-
dotum Cardinalium, qui ſolemne debeant agere officium, in communicatione
Corporis, & Sanguinis Domini Noſtri Ieſu Chriſti, à ſacroſancto die Dominico
incipiendo, per omnes horas canonicas indeclinabiliter perſeuerent, vt opus Dei di-
gnè, & ſanctè perficiatur ab eo, cui committitur, &c.* Et infra. *Prouideat etiam
Archipresbyter vitam Sacerdotum Cardinalium præceptis ſui obtemperando Epiſco-
pi, ne aliquando cedant, aut ſcurrilitate torpeant, &c.* Et infra. *Si Epiſcopus de-
E fuerit (exceptis ijs, quæ prohibita ſunt) Archipresbyter prouideat cuncta, quæ in
Sacerdotum miniſterio perfici debeant, fontes benedicere, infirmum oleo perungere, in
pœnitentem infirmum (conſulto Epiſcopo) reconciliare, pœnitentiam cunctis alijs
Sacerdotibus iniungere. In præcipuis feſtiuitatibus aut ipſe celebrationem Miſ-
ſæ ſolemniter impleat, aut ad ſui iuſſionem cui committitur peragat veneranter.*
Huc vſque Leo Papa.

d in ſyntag. iur. vniu. par. 2. lib. 15. cap. 22. in prin. & nu 11.
e c 2. de off. Archipresb.

Sed magis ad rem noſtrã, de officio, & iuriſdictione Archipresbyteri Sacroſanctæ
Lateranenſis Eccleſiæ, videnda eſt Gregorij XIII. Sanctio, *f* in qua præuia auoca-
tione quarumcumque cauſarum à quocumque iudice, earum cognitionem Archi-
presbytero committit cum facultatibus neceſſarijs, & oportunis; Canonicos, & Ca-

f Bull. nou. Conſt. 45 pag. 414.

pitulum; omneſq. alios in ipſa Baſilica inſeruientes, vel addictos citandi, & inhibendi, ab excommunicationibus, alijſq. cenſuris, & pœnis abſoluendi; aduerſus lapſum fatalium in integrum reſtituendi, & quatenus lapſa non ſint, prorogandi; attentata quæcumque reuocandi; cauſas appellationum, non obſtantibus ferijs, expediendi; earum cognitionem Archipresbytero commiſſam non alitèr, quàm per reſcriptum ipſiuſmet Pontificis auocari non poſſe; cum clauſula ſublata, & decreto irritanti, &c. Quæ omnia Paulus V. *a* dum Scipionem Burgheſium S. R. E. Cardinalem, ac ſuum ſecundùm carnem nepotem huius Baſilicæ Archipresbyterũ A
ordinauit anno ſalutis noſtræ 1608. Pontif. 4 nedum confirmauit, ſed auxit, cum facultate, ac iuriſdictione cognoſcendi, ac decidendi omnes, & quaſcumque cauſas intereſſe Lateranenſis Eccleſiæ, Capituli, Canonicorum, inſeruientium, miniſtrantium concernentes, cum annexis, & connexis ſimplicitèr, & de plano, ſola facti veritate inſpecta, nedum per ſe ipſum, ſed etiam per Vicarium ab eo deputatum, ſeu deputandum, §. 2. citandi quoque in Curia, & extra omnes; iudicibus cuiuſuis dignitatis, & qualitatis inhibendi, & cauſas coram ipſis introductas reaſſumendi, & auocandi; & ad cenſuras, eccleſiaſticaſq. pœnas procedendi ſingulis diebus, & horis, præterquam in honorem Dei feriatis; Capitulum, Canonicos, Beneficiatos, & alios à iuramentis ad effectum agendi, alijſq. cenſuris, & pœnis abſoluendi; clauſulæ additæ ſunt efficaciſſimæ, vt ibi latius. B

a Bull. nou. to. 3. Conſt. 49 aliàs 31. pag. 240.

Hanc Archipresbyteratus Lateranenſis Dignitatẽ primus ex Cardinalibus S.R.E. adeptus eſt, Bonifacio VIII. ſedente, Gerardus Epiſcopus Sabinenſis, gente Blanca, patria Parmenſis, à Nicolao III. ad Vaticanam purpuram euectus, de Romana Eccleſia optimè meritus, Ciaconio, & alijs atteſtantibus; obijt Romæ Kal. Martij anno 1302. ſepultus in Archipresbyterio ſuo cum prolixiori, & barbaro epitaphio. Quis verò huic ſubrogatus fuerit, non liquet, quemadmodum incompertum habeo, qui ſpatio 130. annorum, pluſuè minus, ad Eugenij IV. Pontificatum hanc Dignitatem ſint adepti; nam reſtitutis ab eo Canonicis Regularibus, vt diximus, ſatis veritati conſonum videtur, Archipresbyteratũ à Cardinalibus abdicatum, nec prius quàm à Sixto IV. reſtitutum: Opinio verò Panciroli *b* dicentis, ab ipſo Gerardo ad hæc noſtra tempora ſemper hanc Dignitatem Cardinalibus collatam fuiſſe, non ſatis arridet; ſiquidem Mandoſius, *c* qui ſub Iulio III. in regulas Cancellariæ commentarios edidit, Baſilicam Lateranenſem Decanum habuiſſe ſcribit; quàmuis hæc dictio, Decanus, etiam Archipresbytero conuenire dicat Tholoſanus, *d* ex ijs, quæ leguntur in c. ad hæc de off. Archid. ibi, *Archipresbyteri autem, qui à pluribus Decani nuncupantur*. Sed Gregorio XIII. ſedente innouatum eſſe nomen Archipresbyteri in perſonam Marci tit. S Georgij in velabro Card. ab Altemps nuncupati, liquet ex Bulla huius Pontificis ſupra relata; hoc ab humanis erepto, Aſcanius Columna in eius locum ſuccedit, eoq. defuncto, Scipio Burgheſius; huiuc Ioannes Baptiſta Lenius, qui die 3. Nouembris 1617. diem obijt; eundem Franciſcus Barberinus obtinet, qui ad Vaticanum translatus, Hieronymo Columnæ nunc Archipresbytero locum ceſſit. D

b reſor. maſcoſt. di Roma in S. Gio. Laterano.
c in reg. 7. Cancel. de reſeru. in prin.
d in Syntag. iur. pag. 2. lib. 15. cap. 21. num. 11.

De prærogatiuis, ac priuilegijs huius Sacroſanctæ Baſilicæ tanquam omnibus notiſſimis, & à ſcriptoribus ferè innumeris paſſim relatis plura non addam.

Furtum memoratu dignum, & condigna pœna emendatum in perſonam cuiuſdã Canonici, & duorum Beneficiatorum refert addens Ciaconio in vita Eugenij IV. anno 1437. die 10 Decembris iſti enim ſacrilegi Capita SS. Apoſtolorũ Petri, & Pauli gemmis, & vnionibus ſpoliauerant, valoris mille, & ducentorum (ſeu ducentorum milium) aureorum; abſtulerunt autem balaſſios duos, vnum 48 alterum 47. charactorum, ſaphirum magnum, tres adamantes ingentes pretioſiſſimos, ſinguli autem characti balaſſiorum 28. ducatis æſtimabantur, duodecim vniones craſſos, & ſelectiſſimos, & alias 18 gemmas precioſas: Quare ab Andrea Epiſcopo Auximano Vicario Papæ in Eccleſia Aracœlitana degradati, die 7. Septembris in Campum Floræ E
adducti, & publicè expoſiti, inde in Capitolium reducti, Canonicus Nicolai nomine ſuper aſinũ ſedens, mitra papiracea in capite depicta, in qua erant duo diaboli, & duo Beneficiati ſequebantur caudis equorum tracti vſque ad plateam Lateranenſẽ, ibique manus dexteræ abſciſſæ, igne combuſti ſunt Beneficiati: hæc hiſtoria ad memoriam poſteritatis, ac terrorem cæterorum, tantiq. facinoris deteſtationem in muro ipſius Baſilicæ è regione Tabernaculi, vbi ſunt Capita Apoſtolorum, depicta fuit, & perſeuerauit vſque ad annum 1587. aliò translata.

Nec

Nec prætereundum cenſeo, cæremonias benedicendi, ſeu baptizandi campanas in hac Baſilica primùm inſtitutas fuiſſe anno ſalutis 968. Ioanne XIII. Papa ſedente, vt teſtatur Baronius *a* videndus.

a tom. 10 anno 968. ad fin.

Denique non omittendum exiſtimo, quòd hanc eandem Lateranenſem Baſilicam S D.N. Innocentius X. in elegantiſſimam formam reſtaurauit, itaut diuturnitati conſulens vetuſtiſſimæ Baſilicæ, diuerſo etiam opere exornauerit, vt indicat marmorea inſcriptio ibi appoſita.

A INNOCENTIVS X. PONT. MAX.
LATERANENSEM BASILICAM
CONSTANTINI MAGNI IMPERATORIS
LIBERALITATE ET MVNIFICENTIA EXTRVCTAM
SVMMORVM PONTIFICVM PIETATE SAEPIVS INSTAVRATAM
B VETVSTATE IAM FATISCENTEM
NOVA MOLITIONE AD VETEREM
EX PARTE ADHVC STANTEM CONFORMATA
ORNATV SPLENDIDIORE RESTITVIT.
ANNO IVBILAEI MDCL. PONTIF. VI.

C

CAPVT LIX.

De Archipresbytero Baſilicæ Vaticanæ.

POſt Lateranenſem Baſilicam, primum ſibi locum ex iam dictis vindicantem, Vaticana ſuccedit: hanc in Vaticano monte paruæ Eccleſiæ forma (Damaſo Papa teſte) primus ædificauit ſub ipſa Beati Petri Apoſtoli morte Anacletus Presbyter S.R E. ab eodem Petro ordinatus, & tertius (quartus, ex Baronio, Platina, Ciaconio, & alijs) ab eo Pontifex, iuxta viam triumphalem, Caij, & Neronis circum, quo in loco idem Apoſtolus iuſſu Neronis pedibus in ſublime D eleuatis Cruci affixus fuerat: idem verò Anacletus iam Pontifex Maximus, vt reliqui Romani Epiſcopi eo loci ſepulturæ traderentur, inſtituit: hinc Linus, Cletus, Anacletus ipſe, Euariſtus, Xiſtus, Theleſphorus, Hyginius, Pius, Eleuterius, Victor, Pontifices Summi, Chriſti Martyres à Damaſo hic ſepulti ſunt, vt Panuinius ait: horum cineres vexaſſe nephandum naturæ monſtrum Heliogabalum Lampridius innuit, dum ſcribit. *Sepulchra Vaticana, quò Elephantorum quatuor quadrigas laxiùs, & commodiùs agitaret, quæ obſtabant, diſiecit.* Quo tempore S. Calixtus Papa, qui B. Zephirino ſucceſſit, Corpus Apoſtoli Petri è Cœmeterio Vaticano diruto, ad Catacumbas iuxta Cœmeterium via Appia, ſecundo ab Vrbe lapide à ſe conſtructum, cum Corpore S. Pauli tranſtulit, vbi ſub Altari marmoreo vſque ad Cornelij Papæ E Pontificatum per annos circitèr 30. iacuerunt, ſedentibus ſcilicet Calixto, Vrbano, Pontiano, Antero, Fabiano, & Cornelio, qui (vt Damaſus eſt author) Lucinæ Matronæ Romanæ rogatu Corpora Apoſtolorum Petri, & Pauli è Catacumbis noctu ſuſtulit, & prioribus ſuis locis condidit: ſeptuageſimo demum poſt S. Cornelium anno Conſtantinus Pius Imperator ad Chriſti Fidem conuerſus, S. Syluestro Papa hortante, inter decem magnifica Templa, in hoc Caij, & Neronis circo diruto Baſilicam Vaticanam centum marmoreis, nobilibuſque columnis in honorem Principis Apoſtolorum erexit; in cuius fundamentis iaciendis pius Imperator primus omnium raſtro ſolum effodit, duodecimq. aggeris, & glebarum ſportulas inde aſportauit, duodecim Apoſtolorum honori id tribuens; & vt Baronius *b* ait, debuit nè

a annal. tom. 3 anno 324. pag. 229 litera C.

Conſtantinus præterniſiſſe pro cultu veræ Religionis præſtare, quod ipſo maior eiuſdem familię Flauiæ illuſtrator pro ſuperſtitione auita officium exhibuerat? ſcribit enim Suetonius, *a* Veſpaſianum Imperatorem (à quo Conſtantinus genus ducebat) reſtitutionem Capitolij aggreſſum, ruderibus purgandis manus primum omnium admouiſſe, ac ſuo collo quædam exruliſſe.

a in vita Veſpaſ. cap 8.

Verùm quia nullum hodie antiquæ Baſilicæ veſtigium extat, ſed tota noſtro ferè
æuo in ampliorem, & nobiliorem formam à Summis Pontificibus, præſertim Sixto A
V. Paulo V. Vrbano VIII & Innocentio X. reſtitura cernitur, ne antiquitas ipſa omnino
pereat, eius figuram ex Panuinio deſumptam hic addere placuit. Eccleſia
S. Petri veteris antiquorum Baſilicæ inſtar ædificata habuit abſidem, ſiue tholum
muſiueis ſignis ornatam, tranſuerſam partem, quam Crucem vocant, quinque porticus
intercolumnijs diſtinctas, quas naues dicimus, medianam maiorem, binas ex
vtraque parte minores, ampliſſimo periſtylio, & magnis, pulcherrimiſque columnis
ſuſtentatas. Innocentius III. Papa abſidæ muſiuum antiquum vetuſtate conſumptum
reſtituit, Chriſti, Sanctorumq. figuris exornauit. Baſilicæ tectum à diuerſis Pontificibus
renouatum æreis tegulis ex Templo Iouis Capitolini translatis cooperuit
Honorius, quem collabentem refecit Benedictus XII. Pauimentum marmoreis, &
prægrandibus tabulis varij coloris ſtrauit Symmachus, ſub quibus in loculis dormiunt B
multi Sancti Pontifices. Periſtylij picturas muſiueas fecit Nicolaus III. Totã
Eccleſiam picturis exornauit Formoſus Papa. Gregorius IX. frontem Baſilicæ ſupra
porticum muſiueis ſignis condecorauit, & quoſdam verſiculos appoſuit. In anteriori
parte aderant ſex portæ, media omnium maior argentea vocata à laminis argenteis
cælatis, quibus totam cooperuit Honorius Papa, quas à Saracænis direpras reſtituit
Leo IV. & ijs etiam ablatis, æneam reddidit Eugenius IV. martyrio SS Apoſtolorum,
& rebus ab ſe geſtis expreſſis: proxima porta à parte dextera vocabatur Rauenniana
à Rauennatibus Tranſtyberim incolentibus, vel quia Tranſtyberini Rauennates
vocabantur, quo nomini Thuſci, & Tranſpadani homines comprehenduntur,
quia eò ingredi Eccleſiam conſueuerant; tertia verſus S. Mariam de febri (vulgò
Campo Santo) dicebatur porta Iudicij, quoniam ea vita functi ad ſepulturam C
inſerebantur: à parte ſiniſtra proxima poſt argenteam ſequebatur porta Romana à
Ciuibus Romanis dicta: altera Guidonea, vulgari verbo à Guidonibus nuncupata,
qui peregrinos ad limina Apoſtolorum venientes per eam in Eccleſiam introducebant:
ſexta erat Porta Sancta, quæ remanſit, & vigeſimoquinto quoque anno Iubilæo
redeunte aperitur, eoq. exacto clauditur, vt inſcriptiones Clementis VIII. Vrbani
VIII. & S D.N. Innocentij X. deſuper poſitæ indicant. Super his portis cernebãtur
cathena portus Smirnenſis, & vectes eius Vrbis, Xiſto IV. ſedente, à claſſe eccleſiaſtica
de Turcis captæ; item vexillorum aliquot haſtæ ijſdem Dei hoſtibus ereptæ.
Ante Baſilicam erat quadriporticus à Conſtantino facta, quam Symmacus Papa tabulis
marmoris ſtrauit, & muſiueis ſignis ornauit. Conſtantinus Papa ſex Sanctorum
Synodorum generalium picturam in eadem poſuit, cuius atrium, ſiue impluuium, D
quod Paradiſus dicebatur, dominus Papa marmoreis quadris conſtrauit; in
cuius medio Symmachus Papa Cantharum (ideſt fontem) fecit, columnis octo
porphireticis ornatum, cuius operculũ æneum pauonibus ex Mole Hadriani erutis,
& delphinis inauratis aquam fundentibus decorauit, & in eius medio pineam æneã
locauit, qua per ſubterraneos ſcyphones, & plumbeas fiſtulas aqua ex forma Sabbatina
publicæ commoditati corriuabatur. In eodem atrio marmoreo ſolio iuxta
portam ſepulcrhum aderat Othonis II. Imperatoris, vbi etiam Honorius, & Placidius
Valentinianus Auguſti collocati fuerant. In eius pariete extabant è muſiuo
deuotiſſimæ Chriſti, & Apoſtolorum in mari turbato ſupra Nauiculam ferè demerſam
exiſtentium Imagines (Ioti pictoris opera) quæ vulgò la Nauicella dicitur,
quæ à Paulo V. ferè eodem loco repoſita ſub aperto Cœlo, cum aquarum, & gelu E
iniurijs in dies deformaretur, Vrbanus VIII. hanc intra Baſilicam, ſupra maiorem
portam, fornici propinquam locandam edixit: at S.D.N. Innocentius X. ad augendum
Baſilicæ lumen, inde Nauiculam intra Vaticanum Palatium transferri iuſſit, vbi
hodie conſpicitur. Gradus marmoreos ante Baſilicam Conſtantinus Imperator fecit,
Symmacus Papa amplificauit, Pius II. additis SS. Apoſtolorum prægrandibus ſtatuis,
quæ nunc etiam viſuntur, reſtituit. Pergit Panuinius referre Altaria, Sacellis.
& Oratorijs partim incluſa numero viginti, partim ſine ædiculis, quæue Sanctorum
Corpora in vnoquoque illorum condita eſſent, & alia multa ſcitu digna, præ-

cipuè

Digitized by Google

cipuè de Altari maiori à Syluestro, & Conſtantino exſtructo, vbi Principis Apoſtolorũ Corpus ex humiliori loco ſummo cum honore ita collocarunt: inſignis theca argentea, ære vndique, & cupro concluſa, ex omni latere in longum, & in latum, ſurſum, ac deorſum pedes quinque protenſa, deſuper arca deaurata conſtructa eſt, ibique conditum eſt Corpus, & ad loculi menſuram Crux ex auro mundo centum quinquaginta librarum cum hac inſcriptione poſita eſt.

A CONSTANTINVS AVGVSTVS ET HELENA AVGVSTA HANC DOMVM REGALI SIMILI FVLGORE CORVSCANTEM AVRO CIRCVNDANT.

Alia petenda ſunt ex ipſo Panuinio, *a* & ex ijs, quæ ſupra diximus in Congregatione Fabricæ Diui Petri; ego enim ne nimius ſim, illuc te lectorem reijcio, proſequuturus quod reſtat de Archipresbytero huius Baſilicæ, quæ præter cætera nõ
B exiguum ornamentum ſortita eſt, vt ex ipſo Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium Collegio eius Archipresbyter aſſumatur, facultatibus, & iuriſdictione tanto munere dignis decoratus, & in Summorum Pontificum diplomatibus contentis. Et primo loco ſe offert Pauli III. Conſtitutio, *b* qua ſancitum eſt, omnes cauſas ciuiles, criminales, & mixtas, citra tamen ſanguinis, & corporis afflictiuas pœnas, inter Canonicos, Capitulum, Beneficiatos, Clericos, Capellanos ex vna, & quaſcunque alias perſonas, loca, Collegia, vel Vniuerſitates, quocumque priuilegio munitas, vel inter ipſoſmet motas, & mouendas, ſub quibuſuis rebus actiuè, vel paſſiuè, ab ipſo Card. Archipresbytero cognoſcendas, dirimendas, & fine debito terminandas eſſe; cum facultate citandi, & inhibendi in Curia, & extra, iuramentaq. perſonarum
C ſuæ iuriſdictioni ſubiectarum, vt agere poſſint, relaxandi: & hæc omnia confirmauit Pius IV. Sixtus verò V. collationem Beneficiorũ in ipſa Baſilica vacantium addidit, exceptis tamen ijs, quæ ex Cancellariæ Regulis ad Apoſtolicam Sedem ſunt reſeruata; Pontificalia, & iuriſdictionem ordinariam in perſonas ipſius Eccleſiæ exercendi indulſit; cauſas ab alijs iudicibus reaſſumendi, & inhibendi, ſummariè, ſimplicitèr, & de plano, ſola facti veritate inſpecta, appellatione poſtpoſita, cognoſcendi conceſſit; Commiſſiones (manu Papæ minimè firmatas) reijciendas eſſe voluit, vt plenius in eius Conſtitutione *c* continetur.

a de ſeptem Vrbis Eccleſ.

b 35. Bullar. nou. tom. 1 fol. 691.

c 102. Bullar. nou. to. 2. fol. 678

Et hæc Archipresbyteri iuriſdictio eò ſpecioſior redditur, quia in Clerũ (vt Panuinius *d* ait) numeroſiſſimũ exercetur; ſiquidem in multitudine, ſeu numero, aut qualitate ſubditorum conſideratur eminentia iudicantis, ex Luca de Penna: *e* Sunt enim
D Vicarius (vt plurimũ Epiſcopus, & in prima huius mei operis molitione erat Fauſtus Polus Caſſianus, Vrbani VIII. Pontificiæ Domus Præfectus, Archiepiſcopus Amaſiæ, qui ab eodem Pontifice ſacra deinde Purpura inſignitus, & Epiſcopatu Vrbeuetano auctus, gregem ſibi commiſſum communi omnium plauſu fauſtiſſimè moderatur, & ad Neſtoreos moderetur annos) Canonici nu. 30. Beneficiati 26. Clerici itidem 26. Cappellani, Cantores, Camilli multi. Præterea Pœnitentiarij ex omni idiomate è Societate Ieſu aſumpti, qui Eccleſiæ deſeruiunt, Chriſti fidelium peccata audiunt, & auctoritate illis tradita dimittunt; manſionem ſatis commodam, & refertam prope Baſilicam habent: quemadmodum Archipresbyter quoque vſque ad Paulum V. habuit, à Richardo Oliuerio Normando S.R.E. Epiſcopo Portuenſi, &
E huius Baſilicæ Archipresbytero circa annum 1465. penè à fundamentis extructam; *f* Paulus enim V. vt frontem, & ferè totam Baſilicam nobiliorem, auguſtioremq. redderet, nedum Palatium hoc, ſed Datariã quoque ab Innocentio VIII. conſtructam ſolo æquauit, ita vt ne veſtigium quidem hodie ſuperſit.

d loco cit.

e in l. 13. num. 5 verſ. quarò ex Comitatu, C. de dignit. lib. 12.

f Andr. Victorel in addit. ad Cia c in vita Caliſti III. ad hunc Card. nu. 8.

Dignitatem verò hanc quatuorcentum ab hinc, & vltra annis in Cardinalium Collegio collocatam fuiſſe conſtat: Ioannes etenim Caietanus Vrſinus Romanus Diaconus Card. S. Nicolai in Carcere Tulliano creatus ab Innocentio IV. Baſilicæ Vaticanę Archipresbyter à Ioanne XX. ſeu XXI. dictus eſt, & hic ad Beati Petri Sedem euectus, Nicolai III. nomine, Matthæo Rubeo Vrſino S. Mariæ in Porticu Diacono Card. locum, munus, & dignitatem ceſſit. Sed & longè ante dignitatem

hanc

hanc aſſequutum fuiſſe Ioannem Sutrinum SS. Ioannis, & Pauli Presbyterum Cardinalem ab Eugenio III. anno ſalutis 1150 creatum inuenio apud Panuinium, & Ciaconium: *a* & ante hunc Ioannem eadem dignitate decoratum Bernardum Cardinalem ab eodem Eugenio in prima eius promotione Viterbij anno 1145. facta, idem Panuinius, & Ciaconius loco cit. ſcribunt: & Benedicto quoque IX. ſedente anno 1035. Archipresbyter huius Baſilicæ fuit Vrſus de filijs Vrſi Cardinalis, cum ante id tempus inueniatur, iuriſdictionem, quam modò habent Archipresbyteri, fuiſſe penès Epiſcopum Syluæ Candidæ; Ioannes enim XIX. conceſſit præfato Epiſcopo iuriſdictionem in Eccleſia S. Petri, & annexis. Hodie autem viuit eiuſdem Baſilicæ Archipresbyter Eminentiſs. ac Reuerendiſs. Franciſcus S.R.E. Cardinalis Barberinus, vir nunquam ſatis laudatus. A

a in vita Eugenij III an 3. promotione anno 1150 in ordine Card. 15.

CAPVT LX.

De Archipresbytero Baſilicæ S. Mariæ Maioris. B

Baſilica, quæ nunc S. Mariæ Maioris dicitur, in ipſa origine circa ſalutis annum 353. Liberio Papa ſedente, & niuis Miraculo Auguſto menſe è Cœlo lapſæ admonito, ab ipſo Pontifice, qui prima fundamenta iecit, & impenſa Ioannis Patritij viri clariſſimi perfecit, Liberiana Baſilica dicta eſt, vt ex Breuiarij Romani auctore colligitur, dum ita refert. *Liberio Summo Pontifice, Ioannes Patritius Romanus, & vxor pari nobilitate, cum liberos non ſuſcepiſſent, quos bonorum hæredes relinquerent, ſuam Sanctiſsimæ Virgini Dei Matri hæreditatem vouerunt, ab ea ſummis precibus aſsiduè petentes, in quod pium opus eam pecuniam potiſsimùm erogari vellet, aliquo modo ſignificaret; quorum preces, & vota ex animo facta Beata Virgo Maria benignè audiens Miraculo comprobauit; Nonis igitur Auguſti, quo tempore in Vrbe maximi calores eſſe ſolent, noctu nix partem Collis Exquilini contexit: Qua nocte* Dei Mater *ſeparatim Ioannem, & coniugem in ſomnis admonuit, vt quem locum niue conſperſum viderent, in eo Eccleſiam ædificarent, quę Marię Virginis nomine dedicaretur; ſe enim ita velle ab ipſis hæredem inſtitui; quod Ioannes ad Liberium detulit, qui idem per ſomnium ſibi contigiſſe affirmauit. Quare ſolemni Sacerdotum, & populi ſupplicatione ad collem venit niue coopertum, & in eo loco Eccleſiam deſignauit, quæ Ioannis, & vxoris pecunia extructa eſt.* Poſtea à Xiſto III reſtituta; varijs nominibus primùm eſt appellata; Baſilica Liberij, Sancta Maria ad Præſepe, ob Sacellum Præſepis in ea conſtructum. C Sed cum eſſent in Vrbe multæ Eccleſiæ ſub nomine SS Mariæ Virginis, vt quæ Baſilica nouitate Miraculi, ac dignitate cæteris eiuſdem nominis præſtaret, vocabuli etiã excellentia ſignificaretur, Eccleſia S Mariæ Maioris dicta eſt; cuius dedicationis memoria ex niue, quæ die 5. Auguſti mirabilitèr cecidit, anniuerſaria celebritate colitur. D

Eſt vna ex quinque Patriarchalibus Eccleſijs; vna ex ſeptem, quæ ſolemni ritu perpetuò viſitari ſolet; ex quatuor demum anni Iubilæi vna conſtituta. Hanc poſt Xiſtum III. Paſchalis Papa iterum reſtituit, abſidemque eius Baſilicæ denuò conſtruxit.

Alijs Patriarchalibus Eccleſijs haud diſſimilis hæc eſt; tribus nauibus, mediana maiore quadraginta elegantiſſimis columnis ſuffulta conſtat. Altare maius marmoreo opeteulo ornatum eſt. Podia, ſeu mœniana duo lapidea teſſellata extant; alterum pro Reliquijs Sanctorum; alterum, quod Imaginem Deiparæ ſemper Virginis, Honuphrij Panuinij tempore, contineret, verùm in Sacellum toto Orbe celeberrimum, à Paulo V. extructum hæc Sacroſancta Imago translata viſitur, & in ipſo mœniano Ieſu Chriſti Cunabula, argentea theca incluſa ſeruantur: æmulatus eſt enim Paulus V. Dei æmulatione Sixtum Papam V qui Sacellum paritèr ornatiſſimũ ad Præſepe nuncupatum, in quo ſacratiſſimum Chriſti Corpus dignè colitur, picturis, & ſtatuis refertum maximo ſumptu conſtruxit; ſed quoniam facile eſt inuentis addere, longè formoſius, & magis elegans apparet, quod poſtea Paulus V. in honorem E

notem Deiparæ ſemper Virginis in Cœlum aſſumptæ, cum ſacrario, & manſionibus ad Sacerdotum ibidem addictorum commoditatem excitauit. Verùm non adeo in Solem oculos intendamus, vt poſtea cæcutientes, alia ſcitu, & veneratione digna non cognoſcamus, & veneremur: adſunt enim hic Reliquiæ Sanctorum plurimæ à Panuinio, & alijs ſumma fide, & diligentiâ relatæ; nos præcipuas afferemus. Prima eſt Beatiſſimæ ſemper Virginis Mariæ, vt diximus, Imago, ante quam S. Grego-

A rius Papa orans peſtem extinxit, & Antiphonam illam cecinit, atque perpetuò in Eccleſia canendam edixit, *Regina Cæli lætare &c.* In Altare ad Præſepe prius, modò in Podio, ſeu Mœniano Ieſu Chriſti Cunabula. Sub Altari maiori Corpus S. Matthiæ Apoſtoli. Prope Præſepe in Sacello à Sixo V. reſtituto Corpus S Hieronymi Preſbyteri Eccleſiæ Doctoris, è Bethlem, vbi beato fine quieuit, huc circa annum 635. translatum colitur bis in anno ſolemni ritu ex Diplomatibus Pij II. in marmore ſculptis, & ibidem parieti affixis, 7. quippe Idus Maij, quo S. Corporis translatio accidit, & in vigilia Aſſumptionis Beatæ Mariæ Virginis.

Hæc Baſilica ritum Vaticanæ antiquitùs habuit, Clericos quippe, & Monachos, aderant enim ibi non longè ab ipſa Baſilica duo Monaſteria (quorum Monachi de mandato Gregorij Papæ II. vt Bibliothecarius ſcribit, in hac Baſilica die noctuq. Di-

B uinas Deo canebant laudes. Deinde Clerici, poſtea Canonici cum Archipresbytero, qui nunc eſt S. R. E. Cardinalis, in ea diutiſſimè permanſerunt, vt ex antiquis eius Baſilicæ, & Bibliothecæ Vaticanæ monumentis inueniſſe teſtatur Panuinius: *a* ſed clarius hanc rem proſequutus eſt Abbas Paulus de Angelis *b* poſt hæc ſcripta viſus.

a de Septem Vrbis Eccl. in hac Baſilica.
b in deſcript. huius Baſilicæ lib. 3 cap. 1.

Aucta quoq. ac multis ex partibus exornata, nedum à Sum. Pontif. & S.R.E. Card ſed etiam magnatibus, & priuatis viris hæc eadem Baſilica fuit, bonis, ac redditibus quidem ampliſſimis ditata, vt latè Panuinius loc. cit. & alij multi abſeruant. Nos quædam breuitèr percurremus. Naues ex vtraque parte minores lateritias, & fornicatas fecit Gulielmus Card. Rothomagenſis, eiuſdem Baſilicæ aliquando Archipresb. ab Eugenio IV. ſacra Purpura iure merito decoratus ob familiæ ſplendorem (Regibus

C quippe Francorum ſanguine iunctus) virtutem, doctrinam, & religionem, quam maximè coluit; ſiquidem non hanc Baſilicam tantùm exornauit, ſed multos ad Cultum Diuinum reliquit prouentus, vaſa aurea, & argentea ingentis valoris donauit, imò Eccleſiam S. Auguſtini Vrbis à fundamentis conſtruxit, & ampliſſimis dotibus; veſtibuſq. precioſiſſimis ornauit, ibiq. octuagenario maior, cum vixiſſet in Cardinalatu annis triginta octo, ſepultus eſt: non modicam illi laudem attulit reſponſum ab eo Gallorum Regi Carolo Ludouici patri datum, dum ſuum vnà cum alijs Legatum elegerat: prudentiſſimus enim hic vir malens dignitati propriæ (vt Papienſis *c* alt) quàm alterius gloriæ inſeruire, reſpondit, nec debere, nec ſolitum eſſe Cardinalem niſi pro Romano Pontifice Legationem accipere. Sed ad Baſilicam redeamus, cuius nauem dexteram collabentem reſtituit Paulus IV. duo alia

c Epiſt. 42.

D magna Sacella fabricarunt idem Gulielmus in honorem Beatiſſimæ Virginis Mariæ, & Federicus Cæſius Epiſcopus Card. Portuenſis S. Catherinæ dicatum, in quo ipſe, & eius Frater Paulus Cardinalis dormiunt, beatam reſurrectionis Spem expectantes: tertium miri operis delubrum inchoauerat Guido Aſcanius Sfortia Card. S. Floræ eiuſdem Baſilicæ Archipresbyter, quod morte præuentus imperfectum reliquit, perfecit autem Alexander eius frater, itidem Cardinalis, & Archipresbyter, quorum corpora in eodem Sacello condita ſunt, vt inſcriptio marmorea indicat. Porticum ante Baſilicam cum columnis, & epiſtoleo marmoreo poſuit Eugenius III. Papa, vt carmina rudi minerua ibidem ſculpta demonſtrant; collabentem poſtea reſtituit Gregorius XIII. anno 1575. vt ex inſcriptione apparet. Gregorius XI. turrim campanariam erexit. Pauimentum Baſilicę vermiculatum fecerunt duo nobiles Ciues Ro-

E mani Sotus, & Ioannes eius filius Paparones ante annos 400. eodem Eugenio III. ſedente. Alexander IV. vt eius gentis inſignia demonſtrant, laquearium auratum pulcherrimum fecit. Nicolaus IV. Aſculanus ornatum è muſiuo addidit, ibiq. humili loco ſepultus, monumentum cum ſtatuis marmoreis ornatum poſuit Sixtus V. ambo Piceni. Iacobus, & Petrus è nobili Columnenſium familia geniti S.R.E. Cardinales (quorum memoriam excitauit, ſepulchrumq. ſibi, & ſucceſſoribus ſuis annis proximè lapſis elegit Franciſcus Carboniani Princeps Columnenſis in eadem Baſilica inter duo podia, ſeu mœniana ante maius Altare) faciem anterioris Eccleſiæ muſiueo opere eleganti condecorarunt, quibus ſignis primam Baſilicæ ædificationem

nem expreſſerunt: vixit Iacobus Columna ipſius Baſilicæ Archipresb. ſub Nicolao IV. circa ſalutis annum 1288 ipſi Pontifici admodum charus, quorum effigies inſimul in Choro ſub Imagine Dei Genitricis Aſsumptæ viſuntur. Sixtus V. præter Sacellũ, & alia, quæ ob oculos omnium ſunt, obeliſcum Aegypto aduectum, Augusto in eius mauſoleo dicatũ, euerſum deinde, ac in plures contractum partes in via ad S. Rochum iacentem, in priſtinam faciem reſtitutum, ſalutiferi Cruci fæliciùs hic erigi iuſſit anno 1587 Pontif. 3. Paulus demum V. Sacello itidem extructo, vt diximus, & ſequentes inſcriptiones demonſtrant. A

SANCTAE VIRGINI DEI GENITRICI MARIAE
PAVLVS PAPA QVINTVS
HVMILIS SERVVS SACELLVM OBTVLIT.
ANNO SALVTIS MDCXI. PONT. VI. B

Et alia.

PAVLVS V. PONT. MAX.
CELEBERRIMAM DEI GENITRICIS IMAGINEM
E MEDIA BASILICA IN SPLENDIDIOREM SEDEM
A FVNDAMENTIS EXTRVCTAM TRANSTVLIT.
ANNO PONTIF. VI. C

Columnam quoque, veteris magnificentiæ monumentum, informi ſitu obductam, neglectamque ex immanibus Templi ruinis, quod Veſpaſianus Auguſtus acto de Iudæis triumpho, & Reipublicæ ſtatu confirmato, Paci dicauerat, in hanc ſplendidiſſimam Sedem, ad Baſilicæ Liberianæ decorem augendum ſuo iuſſu exportatam, & priſtino nitori reſtitutam, Beatiſſimæ Virgini, ex cuius viſceribus Princeps veræ pacis genitus eſt, donum dedit, æneamq. eius ſtatuam illius faſtigio impoſuit anno Dom 1614. Pontif. 9. Sed quoniam poſtquam huc vſque ſcripſimus, ad manus noſtras peruenit exactiſſima huius Baſilicæ deſcriptio, & delineatio à D Abb Paulo de Angelis duodecim libris ſumma cura elaborata, ita vt nihil vlterius addi poſse videatur, vt pio, & religioſo lectori ſatisfiat, ad hunc propterea codicem te reiicimus, & ad rem noſtram redeuntes, iuriſdictionem, & facultates, Eminentiſsimo huius Baſilicæ Archipresbytero conceſsas enarrabimus, ex Diplomate Pauli III. *a* deſumptas. D

a Conſt. 19. Bullar. nou. to. 1. pag. 642.

Omnes cauſas, & lites inter Canonicos, Capitulum, & Capellanos huius Baſilicæ, ſeu eorum quemlibet ex vna, & quaſcumque alias perſonas, Collegium, Capitulum, aut Vniuerſitatem partibus ex altera, ſuper quibuſcumque bonis, aut pecuniarum ſummis; coram quibuſcumque iudicibus vertentes, & aliàs de nouo mouendas, tam actiuè, quàm paſsiuè, cum omnibus eorum annexis, & connexis, incidentibus, & dependentibus, executiuè, manu regia, abſque alicuius telæ iudiciariæ obſeruantia, quacumque appellatione remota, cognoſcit, decernit, & fine debito terminat: nec ab ipſo auocari poſsunt, etiamſi vigore obligationis in ampliori forma Cameræ procedatur. In cauſis per appellationem commiſsis, ferijs etiam non obſtantibus procedit. Ad omnes habitantes in franco dictæ Baſilicæ eius extenditur iuriſdictio, quamuis Religioſi ſint, & immunes, aut exempti. Pœnitentiarios (qui nunc Ordinis S. Dominici ſunt) eligit, & amouet. Has omnes facultates, priuilegia, & iuriſdictionem in perſonam S. Caroli Borromæi, qui tunc S. Praxedis tit. Presb. Cardinalis erat, Pius IV. *b* eius auunculus confirmauit, & auxit quoad cauſas criminales, citra tamen ſanguinis, & corporis afflictiuas pœnas. E

b Conſt 15. Bull. nou. to. 2. pag 24.

Pri-

Primus autèm huius Baſilicæ Archipresbyter, qui fuerit à præd. Abb. Paulo *a* re- *a lib. 3. cap. 3.*
pertus ſub Eugenio III. anno 1153. Matthæus Cardinalis. Hunc ſequitur anno 1166.
Paulus Scolarus S.R.E. Subdiaconus. Conſequitur anno 1191. Rolandus à Lucio
III. ſacra Purpura decoratus. Petrus Saxonius ab Innocentio III. anno 1206. Card.
factus. Aſtorres Card. fuit Archipresbyter anno 1244. Petrus Capoccius Diac. Card.
anno 1258. Ottobonus Fliſcus Card. & Summus Pontifex Hadriani IV. nomine
A anno 1262. Iacobus Columna Card. Diac. anno 1278. Franciſcus Vrſinus Diac.
Card. S. Luciæ in Silice anno 1298. Iacobus Columna reſtitutus anno 1318. Petrus
Columna Diac. Card. S. Angeli anno 1325 Alter Petrus S. Mariæ nouæ Diac. Card.
anno 1365. Marinus Vulcanus Presb. Card. anno 1381. Stephanus Paloſius Romanus
Card. tit. S. Marcelli anno 1390. Ioannes de Rupeſciſſa Gallus S. Laurentij in Lucina
Card. anno 1427. Ioannes Vitelleſcus Cornetanus Card eiuſdem tit anno 1431 An-
tonius Caſinus Presbyt. Card. S. Marcelli anno 1438 Nicolaus Albergatus Card.
S Mariæ nouæ anno 1439. Gulielmus de Eſtouteuilla Rothomagenſis Card. anno
1445. Rodericus Borgia Cardinalis, poſtea Alex. VI anno 1483. Ioannes Baptiſta
Sabellus Card. Diac. S. Nicolai in Carcere, anno 1492. Ioannes Baptiſta Vrſinus
B Diac. Card. S. Mariæ nouæ, anno 1498. Iulianus Cæſarinus Diac. Card SS. Sergij, &
Bacchi anno 1503 Petrus Ludouicus Borgia Diac. Card. SS Nerei, & Achillei anno
1508. Petrus Iſualles Presbyt. Card. S. Cyriaci in Thermis, anno 1510. Leonardus
Groſſus de Ruuere Presb. Card. S. Suſannæ anno 1511. Andreas de Valle Card. S.
Agnetis anno 1520. Paulus Cæſius Diac. Card. S. Nicolai in Carcere, anno 1535.
Alexander Farneſius Diac. Card. S. Angeli anno 1538. Guido Aſcanius Sforria Card.
S. Floræ anno 1543. Ioannes Baptiſta Cicada Sfortiæ abſentis vices geſſit anno 1564 *b lib 3. cap. 2. in fin.*
S. Carolus Borromæus Card. S. Praxedis eodem anno 1564. quem anno 1572. ſpontè,
Canonicis, Capituloq. reclamantibus, dimiſit, vt ex eius epiſtola ab ipſo Abbate
Paulo *b* relata, tenoris infraſcripti colligitur.

C

Reuerendi Signori come fratelli.

HO riceuuta la lettera amoreuole, che m' hanno ſcritta alli 23. nella quale moſtrano non poco ſentimento della renuntia mia dell' Arcipretato della lor Chieſa, per l'amoreuolezza, che mi portano, in corriſpondenza dell'affetto mio particolare verſo di loro. Veggo bene, che s'ingannano, ſe penſaſſero, ch'io habbia laſciato quel carico per alcun de' riſpetti, che toccano in detta ſua lettera, molto alieni e dalla deuotione mia verſo la Chieſa, e dalla cauſa, che mi hà moſſo à ſupplicar N.S. ſolleuarmene, che è ſtato il conoſcere chiaramente, che non poteua portarlo con quiete della propria coſcienza, e con ſodisfattione del debito mio verſo la lor
D *Chieſa, ſtando l'obligo principale, che ho di riſiedere continuamente in queſta di Milano. Ma ſe bene ho laſciato il luogo, non ho però laſciato l'animo, e la pronta volontà di giouare alle coſe loro in quel, che potrò; ſi come ſono pronto d'adoprarmi per conto di Salone, poiche hauerò viſto il memoriale, che n'hanno dato à Monſig. l'Eletto di Vercelli, che à queſt'hora non è ancora giunto. Quanto alla fabrica incominciata, sò bene, che non ho io à pigliarne penſiero, maſſimamente eſſendo toccata la cura di quella Chieſa à Monſig. Illuſtriſ. Sforza, inclinatiſſimo all' ornamento di eſſa: mi reſta pregarli, si come faccio, à tener memoria di me nelle Orationi, e ſacrifitij loro. Di Milano li 7. Gennaro 1573.*

Come fratello.

E

Il Card. Borromeo.

Poſt S. Carolum huius Baſilicæ Archipresbyteratum accepit, vt literæ eiuſdem Sancti indicant, Alexander Sfortia *Presb.* Card. S. Mariæ in via anno 1573. Philippus Boncompagnus Presb. Card. S Sixti anno 1581. Decius Azolinus Presb. Card. S. Matthæi in Merulana anno 1586. Dominicus Pinellus Presb. Card. S. Laurentij in

Paue & perna anno 1587. Michael Angelus Tontus Presb. Card. S. Bartholomæi in Inſula anno 1611. Ioannes Garzias Millinus Presb. Card. SS Quatuor Coronatorum anno 1614. qui obijt Kal. Octobris 1629. Eminentiſs. ac Reuerendiſs. Antonius Barberinus, Vrbani VIII. ex Carolo germano fratre nepos, S.R.E. Diac. Card. die 30. Augusti 1627. creatus in quarta promotione, ſed 7. Idus Februarij 1628. cum eſſet in ſcrinijs pectoris reſeruatus, vnà cum Hieronymo Columna inter Patres purpuratos declaratus, tit. S. Mariæ in Aquiro primùm, deinde S Agathæ, Signaturæ Iuſtitiæ, poſtmodum gratiæ Præfectus, Prouinciæ Aemiliæ, ſeu Romandiolæ, Ducatus Ferrariæ, Comitatus Bononienſis, ad Italos Principes, & exteros pro pace componenda Sedis Apoſtolicæ de Latere Legatus, poſt mortem Cardinalis Millini Baſilicæ Liberianæ Archipresbyter renunciatus anno 1629. Quo ab Vrbe abſente, Franciſcus Cardinali Maidalchinus, eiuſdem Archipresbyteratus munus geſſit. A

Habet etiam Eminentiſs hic Card. Archipresbyter, quemadmodum alij Patriarchalium Baſilicarum, facultatem eligendi ſibi Vicarium è numero Romanæ Curiæ Prælatorum, quandoque etiam Epiſcoporum deſumptum: qui, vt Azonio *a* placet ordinariam habet iuriſdictionem, priuatiuam quoad omnes alios iudices in Franco, & locis Card. Archipresbytero ſubiectis, etiam quoad ipſum Vrbis, & D. N. Papæ Vicarium. Ex quo limitabimus ea, quæ dicta ſunt de Vicario Papæ, vt hic habeat cognitionem cauſarum, & facultatem corrigendi perſonas ſubditas Eccleſijs Titularibus Dominorum Cardinalium: ſiquidem hoc non procedit in Baſilicis, ſeu Patriarchalibus Eccleſijs, in quibus adſunt Archipresbyteri S. R. E. Cardinales, vigore priuilegiorum, de quibus dictum eſt ſupra, & in ſumma relatis: & in hoc fortaſſe verificatur opinio Zabarellæ, *b* à Martino Laudenſi *c* relati, dicentis, Vicarium Papæ non eſſe iudicem ſubditorum Cardinalium, cum iſti remittantur ad Vicarios eorundem Cardinalium; hæc inquam Zabarellæ ſententia verificatur tantùm in Archipresbyteris Baſilicarum. B

a Inſt moral. par 3. lib. 13. cap 13.

b in c. ne Romani, de elect.

c tract. de Card. par. 2. q 17.

C

CAPVT LXI.

De Baſilicis Sancti Pauli, & Sancti Laurentij extra muros.

INter Baſilicas à Conſtantino ſumptu Imperatorio erectas, eodemque tempore, anno ſcilicet humanæ ſalutis 318. pluſuè minus, Templum quoque in honorem S. Pauli Apoſtoli ædificatum fuiſſe conſtat, eo potiſſimùm loco, quo decollatus annis fermè 300. iacuerat ſecundo ab Vrbe lapide via Oſtienſi; quod pius Imperator centum nobiliſſimis columnis marmoreis refertum, multis aureis, argenteiſque ornamentis, & ampliſſimis redditibus auxit: de quo Prudentius Poeta Chriſtianus. *d* D

d in periſtephan. vbi de Paſſione Apoſtolorum Petri, & Pauli.

Parte alia Pauli titulum via ſeruat Oſtienſis

Quaſtringit amnis ceſpitem ſiniſtrum, E

Regia pompa loci eſt; Princeps bonus has ſacrauit arces

Luſitq. magnis ambitum talentis.

Bracteolas trabibus ſubleuit, vt omnis aurolenta

Lux eſſet intus, ceu iubar ſub ortu

Sub-

Subdidit, & parias fuluis laquearibus columnas

Diſtinguit illic quas quaternus ordo;

Tunc Camyros hyalo inſigni varie cucurrit arcus

A *Sic prata vernis floribus renident.*

Sed cum Valentinianus Imperator hanc coarctatam limitibus viæ Oſtienſis, & ripæ fluminis vidiſſet, in ampliorem formam redigi iuſſit, & Saluſtio Vrbis Præfecto literas dedit, quas Panuinius, *a* & Baronius *b* ex Codice Vaticano reſcripſerunt.

a de ſeptem Eccleſ. Vrb. vbi de hac.
b in annal. to. 4. ſub anno 386. pag. 527.

VALENTINIANVS, THEODOSIVS, ET ARCADIVS AAA.

B *Salluſtio Vrbis Præfecto.*

DEſiderantibus nobis contemplatione venerationis, antiquitùs iam ſacratam Baſilicam Pauli Apoſtoli pro ſanctimonia Religionis ornare, pro quantitate Conuentus amplificare, & pro ſtudio deuotionis attollere, gratum fuit tuæ ſublimitatis officium, quod ad inſpicienda vniuerſa, vt res exigebat, detuliſti, & omnem ſitum, locorumque faciem ſermonis congrui diligentia noſtræ ſerenitatis auribus intimaſti; inſtructiores enim nos iubere decuit, quæ iubenda ſunt. Quare participato examine cum venerabili Sacerdote (Siricio Epiſcopo, hoc addit Panuinius, quod in Baronio deeſt) *intimatiſque omnibus, & magnificentiſſimo ordini, & Chriſtiano populo, quæ iubemus, ſublimitas tua rem diligentiori tractatu, & plena rerum inſpectione diſcutiat; ac ſi placuerit tam populo, quàm Senatui, iter*
C *vetus, quod Baſilicæ prꝑterit dorſum, quodque ripæ Tyberis amnis adiacet, innouari, vt præſens via ſpatio futuri operis applicetur: catenus per architectos futuræ Baſilicæ dirige formam, quatenus ſe planicies extructioni amica protulerit, ne vlla inæqualitas ſplendorem fabricæ amplificentioris ſublimet. Sic quidem in omnium mœnium facie decor ſummus eſt, quem ſeruari oportere prima ſtatim fronte magnarum ædificationum demonſtrat intentio. Iam illud ipſa res exigit, vt & ſynopſis operis conſtruendi fideli tendatur examine, ſumptuumque omnium, iuxta pretia rerum, quæ in ſacratiſſima Vrbe prætaxatio plenius ordinetur,* (ſequentia verba ſunt apud Baronium, quæ in Panuinio deſiderantur) *atque ad noſtram clementiam debita maturitate referatur, vt communi omnium conſilio noſtræ quoque ſerenitatis nutus accedat, quò facilius id, quod deuota mens ſtatuit,*
D *probatæ religionis meritis explicetur: & alia manu*: Diuinitas te ſeruet ad multos *annos parens cariſſime, & amantiſſime*. Hactenus Valentiniani literæ. Multas deinde inſtaurationes, & reſtitutiones à Sum. Pontif. factas fuiſſe conſtat ex carminibus, & inſcriptionibus ibidem exiſtentibus, & à Panuinio relatis. Quinque portæ aditum, & ingreſſum præbent, quarum quatuor obſtructæ ſunt, ſiniſtra poſterior meridiem verſus Porta Sancta vocatur, quæ anno Iubilæi aperiri ſolet: Et quoniam hæc Baſilica Archipresbyterum Cardinalem non habet, ſed Abbatem Ordinis S. Benedicti Congregationis Caſſinenſis, ſeu S Iuſtinæ, à Martino V. Gabriele Condulmerio Card. Monaſtici nominis amantiſſimo conſtitutum, & adhuc perſeuerantem, hæc aperitio Portæ ſolemni ritu eodem tempore, quo Summus Pontifex Vaticanam, Cardinales Archipresbyteri Lateranenſem, & Liberianam, ab ipſo Sacri Col-
E legij Card. Decano celebratur, prout anno Iubilæi 1625. à Franciſco Maria Card. de Monte nuncupato factum fuiſſe ſcimus, & anno 1650. à Marcello Card. Lantes Decano ſeruatum fuiſſe audiuimus. In atrio adhuc extat antiquo, & eleganti marmoreo pilo ſepulchrum Petri Leonis nobiliſſimi Romanorum, qui ante annos quingentos obijt, ex quo Auſtriacæ fœliciſſimæ gentis initia manaſſe ferunt. Antiquitùs erat porticus à porta Vrbis vſque ad hanc Baſilicam pertingens, cuius adhuc veſtigia ſuperſunt, & ex Procopio *e* liquet ibi. *Extra S. Pauli Apoſtoli Templum*;

e de bello Gothico lib. II.

Romanis procul à mœnibus ſtadijs 14. iuxta quod Tyberis fluit; porticus eòdem ab Vrbe pertinens, &c.

Alia multa petenda ſunt à Panuinio, & Pancirolo, nos ad rem noſtram ſatis diximus. Quemadmodum nihil occurrit de Patriarchali Eccleſia S. Laurentij extra muros, præterquam quòd Monaſterium hoc licèt vetuſtiſſimis temporibus Clerici tenuiſſent, poſtea Monachi cum Abbate ibidem addicti ſunt, quorum diſciplina exoleſcente, Agapeto II. Papa ſedente, & Alberico Romano Principe auctore, circa annum Chriſti 900. Cluniacenſes Monachi ſuccedunt: è cuius Monaſterio Gre- A gorius VII. & Paſchalis II. Summi Pontifices prodiere: ſed hac etiam Congregatione deficiente, Monaſterium Cardinalibus commendari cœpit, & ad hanc vſque diem perſeuerat, in qua Cardinalis Commendatarius eſt. Ne Patriarchalis Eccleſia ſine Miniſtris, & Sacerdotibus, qui Diuinas canerent laudes, eſſent, Canonici Regulares S. Saluatoris Bononiæ, Scopettini vulgò dicti, eam obtinuerunt, & adhuc poſſident.

CAPVT LXII. B

De Sacri Collegij Cardinalium Decano.

FEcimus ſupra mentionem de ſacri Collegij Cardinalium Decano nedum in Baſilica S. Pauli, dum ad ipſum ſpectare diximus, recurrentibus annis vni- C uerſalis Iubilæi aperire ibi Portam Sanctam, eandemque elapſo anno claudere, ſed etiam alibi, verùm quia adhuc nonnulla dicenda ſuperſunt, hic addere placuit.

a de re milit. lib. 2. cap. 2.

b gloſ. in rub. de Decan. lib. 12. C. & ibi Alciat.

c l. non plures, la 4. C. de ſacroſ. Eccleſ.

Et nomen hoc, quaſi decem viris præſit, ex Vegetio *a* conſtat; ſed translatione facta à perfectione, & præſtantia denarij numeri, Decanus dicitur præcipuus inter aliquos eiuſdem ordinis, vel ſtatus. *b* Ita Eccleſiæ Cõſtantinopolitanæ Canonici tanquam digniores Decani dicti ſunt ab Honorio, & Theodoſio Imperat. *c* & inter Rotæ Romanæ Auditores honorabilior eſt Decanus propter miniſterium Mitræ, quam ipſe defert, & cuſtodit in Capellis Papæ. Et in ſacro Cardinalium Collegio tres aſſignantur Decani: inter Diaconos prior receptione: inter Presbyteros, D qui prior in eum ordinẽ cooptatus eſt, & diximus ſupra in prima parte: tertius Decanus, de quo nunc loquimur, ſenior eſt inter Epiſcopos Cardinales; atque hanc dignitatem, & preeminentiam aſſequuntur, ſi præſentes in Curia, vel ab ea ex cauſa publica à Summo Pontifice permiſſa abſentes fuerint, vt eſt Pauli IV. Sanctio, *d* ea potiſſimùm de cauſa ab ipſo edita, vt Cardinales abſentes ad reſidendum in Curia aliquibus vberioribus fauoribus, & prærogatiuis alliciantur, prout ipſe propter continuam in eadem Curia reſidentiam ante alios Cardinales ſibi in Cardinalatu antiquiores, ſed à Curia abſentes, ad Decanatum perueniſſe ait.

d Conſt. 5. Bullar. nou. tom. 1. pag. 722.

Sed oritur hic pulchra quæſtio. Cardinalis antiquior erat in via, & ad Vrbem properabat, quando mortuus eſt Decanus, numquid obtinebit iſte Decanatum? & E negatiuè deciſum fuit, dum hæc quæſtio exagitata fuit inter Card. Senenſem in Curia præſentem, & Card. Auxitanum venientem ad Vrbem pro electione Summi Pontificis, quæ in perſonam Alexandri Farneſij Cardinalis, Pauli III. nomine, ſucceſſit, ob cuius promotionem vacauit Epiſcopatus Oſtienſis, qui Decanus dicitur, & Cardinali Senenſi in Curia adiudicatus fuit, vt ex ſacri Conſiſtorij actis die 17. Octobris 1534 & 26. Februarij 1535. apparet, à Cherubino iuniore *e* relatis. Prædicta tamen deciſio limitatur, quando Cardinalis antiquior eſſet infra quadrageſimum ab Vrbe lapidem tantummodò diſtans: tunc enim præſens dicitur: *f* & ita ſer-

e ad prædic. Conſtit. Pauli IV. ſchol. 1.

f c. præſenti, 34. d. e præben. in 6.

Digitized by Google

ſeruatum fuit ad fauorem Cardinalis Ioioſa prope Ciuitatem Tiburtinam degentis, dum per obitum Dominici Card. Pinelli Decanatus vacauit, ex eodem Cherubino iuniore; *a* & cum anno 1533. die 26. Septembris Clemente VII. ſedente Portuenſis Epiſcopatus vacaſſet, & ad illius optionem inſtarent Card. Senenſis per duas dietas ab Vrbe diſtans, & Card. Tranenſis in Curia præſens, Senenſis obtinuit, teſte eod. Cherubino. *b*

A Prærogatiuæ autem, quibus ſacri Collegij Decanus decoratur, ſunt, vt Epiſcopus Oſtienſis efficiatur, qua Dignitate (Papa tantùm excepto) nulla maior eſt in Eccleſia Dei, vt Alexander Pontifex huius nominis IV. dicere ſolebat, Iacobatio teſte, *c* & nos quoque diximus ſupra. *d* Secunda prærogatiua eſt, quòd ſi ad Apoſtolicam Sedem euectus fuerit Cardinalis, qui non ſit Epiſcopus, eius conſecratio celebratur ab ipſo ſacri Collegij Decano; ita poſt multos à Platina, Ciaconio, & alijs relatos, Clementi VIII. contigiſſe narrant Petramell. & Filiuccius his verbis. *Epiſcopus non erat Clemens VIII. cum ad Petri Sedem fuit euectus: anno eodem 1592. die Dominico Purificationis SS. Virginis Mariæ Dei Matris celebri, à Card. Geſualdo Epiſcopo Oſtienſi, & ſacri Collegij Decano, Ptolomæo Gallio Tuſculano,*
B *Gabriele Galeotto Sabinenſi Epiſcopis, Nicolao Pelleuco tit. S. Praxedis Presbytero, Franciſco Sfortia S. Mariæ in via lata, Alexandro Peretto S. Laurentij in Damaſo, Odoardo Farneſio S. Adriani Diaconis Cardinalibus præſentibus, Epiſcopali conſecratione initiatus eſt.* Et fuſiùs hanc rem pertractat auctor Romani Cæremonialis *e* videndus. Tertia eſt prærogatiua, quòd ſi celebranda ſit Coronatio Imperatoris, prout pluriès celebratam fuiſſe demonſtrant hiſtorici, & vltimo loco Carolus V. anno ſalutis 1530. Bononiæ à Clemente Papa VII Imperialem obtinuit Coronam, quo caſu Imperator in ſolium à latere dextero Pontificis recipitur, Cardinalis verò Decanus à ſiniſtris ſedet, itaut Summus Pontifex in medio conſiſtat, ex Flauio Cherubino; *f* antequam verò coronetur, ſedet electus Cæſar poſt Cardinalem Decanum, & ſi quis Rex adſit, hic ſedet poſt primum Presbyterum Cardinalem;
C cũ verò Cæſar coronatus erit, tunc ſedebit in ſede ſibi parata inter Papam, & primũ Epiſcopum Cardinalem, poſt quem locum habebit Rex: ita in Cæremoniali Romano *g* legitur; quæ verba videntur contraria ijs, quæ leguntur in Bulla Clementis VII. *h* ibi; *quibus ritè peractis, ille in ſolium Imperiale dextero lateri noſtro* (Papa loquitur) *penè contiguum ſeſe recepit, &c.* Sed hæc Bulla loquitur, quando Imperator eſt in ſolio, Cæremoniale verò antequam ad ſolium accedat, & in cœtu Cardinalium Pontifici adſtantium ſedet.

a loco cit. ſchol. 2.
b d. ſchol. 2.
c de Concil. lib. 1. art. 1. n. 96.
d par. 1. cap. 5. de Card. Epiſcop.
e lib. 1 ſect. 2. cap. 1. & 2.
f in compend. Bull. 28. Clem. VII. ſchol. 1.
g lib. 1 ſect. 5. cap. 3 verſ. & notandum.
h d. Bull. 28. §. 2

D

E

CAPVT

CAPVT LXIII.

De Cardinalibus Regularium Ordinum Protectoribus. A

ANtiquum Eccleſiæ Militantis inſtitutum eſt, vt Regularium Ordinum Protectores ex Cardinalium ſacroCollegio deſumantur, vt qui mundanis abſtracti cogitationibus in Dei ſamulatu Cœleſtibus inhiant, ita prouidè, ac iuſtè gubernentur, vt quocumq. remoto impedimento, in via mandatorũ Domini recto tramite dirigantur. Quibus (ni fallor) rationibus adductus pauperum ille Seraphicus Patriarcha Franciſcus, qui ſigna redẽptionis noſtræ in corpore ſuo ab ipſomet humanæ ſalutis Auctore Seraphini formã exprimente, meruit accipere, & qui neglectã ab omnibus paupertatem, aſſiduò ſectando, dilectam ſibi ſponſam elegit, ſanctoq. coniugio copulauit, inter præcepta Fratribus ſuis præſcripta, & ab Honorio Papa III. *a* ſuo Diplomate cõfirmata, hæc cap. 12. & vlt. ſeruanda ſanciuit. B *Per obedientiam iniungo Miniſtris, vt petant à Domino Papa vnum de S.R.E. Cardinalibus, qui ſit Gubernator, & Protector, & Corrector iſtius Fraternitatis, vt ſemper ſubditi, & ſubiecti pedibus S. Eccleſię, ſtabiles in Fide Catholica paupertatem, & humilitatem, ac ſanctum Euangelium D. N. Ieſu Chriſti, quod firmitèr promiſimus, obſeruemus.* Quod & ipſum Seraphicum Patrem, dum in terris penetralia Cœli percurrens mortalitatis exuuias geſtabat, præſtitiſſe patet ex ſuprema eius voluntate, quam teſtamentum vocant, ibi; *b coram Domino Hoſtienſe, qui eſt Dominus, Protector, & Corrector iſtius Fraternitatis:* hic autem, vt Hieronymus Platus *c* refert, erat Hugolinus Card. Oſtienſis, qui poſtea Summus Pontifex renunciatus, Gregorij IX. nomen habuit, & primum huius familiæ Protectorem anno circitèr 1216. extitiſſe ferunt. Nec multos poſt annos Alexander IV. C vllum eis alium Protectorem dare voluit, quàm ſemetipſum, quod non ſolùm dixit, ſed etiam factis præſtitit cum magna illius Ordinis vtilitate, & ſolatio. Anno poſtmodum 1279. in generali Conuentu Aſſiſienſi cũ eſſet creatus Magiſter generalis nomine Bonagratia, eoque tempore Pontificiam Sedem teneret Nicolaus III. vir magnus, Franciſcanæq Familiæ iampridem addictiſſimus, ad eum acceſſerunt ex hac familia præcipui quique vnà cum ipſo Generali, petentes, vt vel ipſe, quemadmodum Alexander, eorum Protector eſſe vellet, vel certè vnum ex Cardinalibus daret; tunc Pontifex explorata eorum Patrum voluntate, aſſignauit eis Matthæum Rubeum Card. S. Mariæ in Porticu conſobrinum ſuum, ad quem conuerſus, hæc verba feciſſe dicunt. *Ex omnibus Beneficijs, ſiue quæ ad honorem, ſiue quæ ad vtilitatem pertineant, atque ex omnibus adiumentis ad promerendam Cœleſtem Beatitudinem, nihil charius, aut vtilius, vel aptius tibi dare poſſumus, quàm vt te Protectorem, & Adiutorem inſtituamus huius ſacri Ordinis: quare hunc tibi commendamus, vt ſuper alia omnia cordi habeas, eumque paterna cura quàm ſtudioſiſſimè tuearis.* D Hæc adeo ex corde loquutus fuit, vt lachrymas cõtinere nõ valuerit, & paulùm ſilere coactus, reſumpto ſermone, addidit; ſe ei Ordinem illum in fidem, & quaſi in manum tradere; ſed ita vt ſciret, non indigere eius gubernatione, aut correctione, ſed quia cũ pauper, & imbecillis eſſet, & à multis immeritò pateretur iniurias, & offenſiones, alicuius potentioris præſidio, qui omnem ab eo iniuriam propulſaret, ſuaque auctoritate, ac patrocinio in omnibus incidentibus caſibus eum protegeret, indigere. Et hic reſpexiſſe videtur Gregorius Papa XI. qui dum Cardinalis erat, huius familiæ, ſeu Ordinis Protector fuerat, dum peculiari Sanctione *d* declarauit Protectoris facultatem in hunc, qui ſequitur modum. E Statuta Ordinis immutandi facultatem ademit. Prælatos, aut Officiales Ordinis ponere, vel amouere, aut ab Officio ſuſpendere negauit. Ad Lectoratum, aut quamcumque Lecturam, ſeu Studium Fratres promouere, de loco ad locum mittere, aut mutare, pœnas, vel gratias augere, aut quouis modo facere, vel tollere, cameram, cellam, libros, vel quid ſimile concedere, iuſſus Prælatorum mutare, & Fratrum recurſum audire penitus interdixit.

a Conſt. 5. Bull. nou. to. 1. pag. 46.

b teſtam. S. Franciſci § 17. in fin.

c de Card. n. dignit. & offic. cap. 33.

d Conſt. 4 Bull. nou. tom. 1. pag. 221.

Et

Et Sixtus huius nominis IV. in hac familia à puero educatus, quique ob virtutes, ac merita huius Ordinis Generalis Præpoſitus curam, & adminiſtrationem geſſit, ad Beati Petri Sedem euectus, eum expertus eſſet, vt ipſemet fatetur, vidiſſetque, quanta pax, quies, & vtilitas, quantaq. commoda præfato Ordini, & Fratribus ex firma, atque inconcuſſa dictarum Gregorij XI. literarum obſeruantia proueniſſet, quæ, & quantæ perturbationes, iacturæ, incommoda, damna, & grauia ſcandala in
A d. Ordine ſuſcitata ſunt, quoties d. Ordinis Protectores ſuæ auctoritatis limites excedere attentantes, in particularibus d. Ordinis, & Fratrum eiuſdem cauſis, & negotijs ſe intromittere, & vſurpata ſibi auctoritate, ea videre, cognoſcere, iudicare, & diſcernere voluerunt, nedum literas præfati Gregorij XI. prædeceſſoris ſui confirmauit, ſed cum vacaret per obitum Cardinalis Beſſarionis hoc Protectionis Officium, omnibus, qui ad illud aſſumi contigerit, in virtute ſanctæ obedientiæ diſtrictè præcipiendo inhibuit, ne vltra prædictos articulos, & caſus in regula contentos, & expreſſos, quoquemodo ſe ingerere præſumant, ſed curent, Ordinem hunc in quieto, tranquillo, & pacifico ſtatu conſeruare, atque augere, & ab impugnantibus, ac moleſtantibus, ſeu perturbantibus defendere, & tueri, vt in dictis Sixti IV. Lite-
B ris *a* plenius continetur; quas etiam Iulius II. Sixti nepos die 18 Octobris Pontificatus ſui anno 4. confirmauit; & pluribus exornauit Hieron. Platt. *b* ad fratrem ſuum Flaminium S.R.E. Cardinalem ſcribens. Sed cum hic Ordo maximum recepiſſet incrementum, itaut non omnes Fratres ſub vno Miniſtro Generali contineri poſſent, diuiſiq. fuerint in eos, qui Conuentuales, & qui de Obſeruantia nuncupantur, & ambo Prelatos, Miniſtroſq. peculiares habeant, fuerunt etiam duo S.R.E. Cardinales Protectores conſtituti Et quod attinet ad Conuentuales, Paulus Papa V. Marcellum tunc SS. Quirici, & Iulittæ Presbyterum Cardinalem, deinde Epiſcopum Oſtienſem, Lantem nuncupatum, ad ipſius Cardinalis vitam horum Protectorem conſtituit, & deputauit, eundemq. monuit, vt Superiorum eiuſdem Ordinis auctoritatem conſeruaret, nec ſe in eorum guberno, aut adminiſtratione, niſi requiſitus,
C ingereret: Quod ſi aliquibus in caſibus eius opera, vel auctoritas neceſſaria foret, tunc loco Notarij aliquem ex Fratribus d. Ordinis ad ſcribendum adhiberet, vt plenius in literis *c* continetur: & hoc etiam indicar Plat. *d* dum ait. *Si alicubi ita religio, & diſciplina langueat, aut proſtrata iaceat, vt quod mali eſt, non ſatis intus ſanari queat, tunc ſanè quærenda eſt foris medicina, idq. ſine dubio ad Protectorem pertinet, ſed ita, vt tunc quoque nihil ad ſuum arbitrium, ſed ex ipſius Ordinis inſtitutis, ac præſcriptis omnino moderetur.*

Immo verò quoniam nullus erit vnquam Ordo tam perditus, & corruptus, in quo, vt ait Scriptura *e* in re ſimili, non ſibi Dominus aliquos relinquat, qui genua non curuent ante Baal, hoc faciendum eſt Protectori, vt ex illis ipſis optimos quoſque, & optimè ſentientes eligat, quorum opera, & conſilio ad reliquos corrigendos, & reſtituendos vtatur. Nec iuriſdictionem affectare, Cardinalibus minimum quid
D honoris, vel amplitudinis addit, at verò Religioſis maximum affert detrimentum, & ideo vitandum omnino erit. Quemadmodum etiam ſummopere deteſtandum eſt, ne quid Protector accipiat, neuè à ſuis quoque aulicis accipi permittat, ſciens, hoc ſuum munus eſſe in eos, quorum patrocinium ſuſcepit, vt eorum ſaluti, & commodis inuigilet, ab externis inimicis tueatur, ne fiat illis iniuria, prohibeat, ſi negocium apud Pontificem contingat, id libentèr complectatur, ſtrenuè, ac fidelitèr exequatur; ſi quid ab alijs etiam Principibus petatur, quod ijs damnatum ſit, nulla ratione cedere debet, licèt aliqua ſibi ſubeunda ſit offenſio. Deinde ſi quid intus perturbationis naſcatur, ei occurrere ſtudeat, ſi qui inſolentiùs ſe gerant, ad eos comprimendos auctoritatem ſuam ſuperioribus accommodet. Denique nihil omittat, quod eorum rationibus conſerre poſſe videatur, quoſuè ſemel in ſuam fidem, & clientelam recepit, non deſerat.

E Et hoc, quod in protegendis Religioſis Ordinibus dictum eſt, ad alia loca pia, aut alios hominum, & mulierum Cœtus, ac Sodalitia, quibus S.R.E Cardinales Protectores dari ſolent, adaptari poteſt: etenim qui huiuſmodi Protectiones ſuſcipiũt, ita ſibi perſuadere debent, ſe tutelam quandam orphanorum, ac pupillorum gerere, ac proinde nefas eſſe, vt eam ad proprium commodum, vel oſcitantèr gerant;

eorum

a Conſt. 4. Bull. nou. to. 1 pag. 334
b loco cit.
c Conſt. 43. alias 34. Bull. no. to. 3. pag. 243.
d loco cit.
e 3. Reg cap. 19.

eorum tantùm ſibi vtilitates proponentes, quorum ſe Protectores appellant, vt nomen ipſum indicat.

Sed tutelam quoque, & patrocinium Prouinciarum, Ciuitatum, & Regnorum, Cardinales habent, non ſecus ac ab omnipotenti Deo nedum hominibus, ſed Ciuitatibus, Prouincijs, ac Regnis conſtituti ſunt, & aſſignati Angeli tutelares, vt in ſacra Pagina Perſarum Angelus, Smirnæ, & Laodiceæ appellatur; ita ſanè Eminentiſs. Cardinales Angelicum munus exercere ſciant, & in hoc potiſſimam nauate operam debent, vt in Prouincijs, & Regnis ſibi commiſſis Epiſcopi tales eligantur, quales Paulus requirit ad Timotheum, *a* Titumque *b* ſcribens; quas quidem qualitates latè, & ſatis elegantèr examinat, commentarijſq. exornat Auguſtinus Barboſa *c* videndus: vſu namq. receptum eſt, vt hæc cura inſtituendi proceſſum, ideſt inquirendi de qualitatibus eius, qui ordinarus eſt, & ad Pontificem referendi, Protectoribus committatur; quod quidem ſi oſcitantèr, ac negligentèr, moriſq ſeruandi gratia dumtaxat agatur, perinde eſt, ac ſi nihil agatur, & in re maxima peccatur, nimirum quia ab hoc ſalus populorum pendeat. Et ne poſſet in hoc aliqua afferri excuſatio, Gregorius XIV. qui dum in minoribus conſtitutus erat, tanquam Epiſcopus Cremonenſis œcumenico Tridentino Concilio interfuit, in executionem eorum, quæ ibidem edoctus apprehenderat, peculiarem edidit Sanctionem *d* ſuper forma promouendi ad regimina Ecclesiarum Cathedralium, & aliarum Dignitatum, quarum prouiſio Conſiſtorialitèr fieri ſolet: qua de re cum a nobis ſatis dictum fuerit ſupra, *e* ne bis idem canamus, illuc, ſi placet, recurre lector: videre etiam poteris Auguſtinum Barboſam *f* virum ſummopere commendandum.

a par. 1. cap. 3. ad Timoth.
b cap. 1. ad Tit.
c de Epiſcop. tit. 2. per tot. 17. gloſ. continen.
d Conſt. 6. Bullario to. 2. pag. 691.
e par. 1. Congregat. 7.
f tract. de Epiſc. offic. & ſolicitud. tit. 1. cap. 5. n. 4.

A

B

LAVS DEO,
ac Deiparæ ſemper Virgini.

C

D

E

INDEX

INDEX RERVM SELECTARVM

Quæ in hoc opere continentur.

A

ABBREVIATORES de Parco maiori antiquitùs erant laici, & vxorati. pag. 208. litera c. 215 e.
Abbreuiatores vnde dicti. 212. d. e. 214. c. Quando fuerint inſtituti. 214 a. b.
Abbreuiatores alij de Parco maiori, alij de Parco minori, in totum ſeptuaginta duo. 212. e. 213. a.
Abbreuiatores tam de Parco maiori, quàm de Parco minori comprehenduntur ſub generali diſpoſitione Papæ de Abbreuiatoribus loquente. 213. a.
Abbreuiatores de Parco maiori in quo differant ab illis de Parco minori 213. a. b. c. d. e.
Abbreuiatorum munus quale; ac de ipſórum priuilegijs. 213. 214. 215.
Abbreuiatores de Parco minori à quo inſtituti. 213. c. d.
Abbreuiator quomodo ſit in dicto Collegio recipiendus. 214. c.
ADRIA confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore. 119. a. ab Othone Imperatore. 120. c. à Rodulpho Imperatore. 141. c.
ADVOCATIS à Clemente Papa III. preſbyteria promittuntur. 135. b.
Aduocatorum, & Iudicum iuramentum quale fuerit tempore Innocentij II. 271. b.
ADVOCATORVM CONSISTORIALIVM Syllabus. remiſſiuè. 15. a. 109. b. 270. c. 271. c. 272. a.
Aduocati Conſiſtoriales inſtant in Conſiſtorio ſecreto pro traditione Pallij fauore Archiepiſcoporum. 15. b.
Aduocati Conſiſtoriales orant in publicis Conſiſtorijs. 24. d. 42. d.
Aduocatorum Conſiſtorialium Collegio conceſſit Sixtus V. Officium Rectoratus Studij Vrbis. 109 a.
Aduocati Conſiſtoriales creant in Vrbe Doctores in Iure canonico, & ciuili priuatiuè quoad omnes alios 109. a.
Aduocati Conſiſtoriales inſtant in Conſiſtorio pro dimiſſione Cardinalitiæ Dignitatis 163. b.
Aduocatorum Conſiſtorialium ius præſeruatur à Sixto V in priuilegijs ab ipſomet cõceſſis Prothonotarijs Apoſtolicis circa facultatem creandi Doctores. 200. e. 202. a.
Aduocati Conſiſtoriales intereſſe debent, & arguere in publicis Diſputationibus Auditorum Rotæ, 203. b.

Aduocatorum Conſiſtorialium Collegium potitur ab immemorabili Aduocationis pauperum munere.279.e.

Aduocatorum Conſiſtorialium in Collegio reſidet ab immemorabili Officium Aduocati fiſci, & Cameræ Apoſtolicæ.271. e 272 a.

Aduocatorum Conſiſtorialium indumentum quale.273.b.

Aduocati Conſiſtoriales præcedunt Fiſcalem generalem, & Commiſſarium Cameræ Apoſtolicæ.275.c.

ADVOCATI PAVPERVM in Vrbe, ac alibi ære publico emolumēta recipiunt. 269.e.

Aduocati decem publici apud Athenienſes pro reorum defenſione ſubſtituebantur 269.e.

Aduocati, Procuratoris, & Solicitatoris pauperum munus in quo verſetur. 270. per tot.271.a.b.

Aduocati, & Procuratoris pauperum munus in Vrbe quale debeat eſſe.270. d. e. 271.a.b.

Aduocati pauperum munus in Vrbe reſidet ab immemorabili in Collegio Aduocatorum Conſiſtorialium.270.e.

Aduocati Fiſci, ſeu Triumuiri Regij debēt in Gallia pauperibus officium gratuitū exhibere.270. a. Quid in Regno Hiſpaniarum. ibid.

ADVOCATVS FISCI ab Hadriano Imperatore primùm inſtitutus. 271. d. 272.e.

Aduocati fiſci officium differt ab officio Procuratoris fiſci.271.d.

Aduocati fiſci officium olim annale erat, deinde à Leone Imperatore prorogatum.271.e.

Aduocati fiſci officium in Vrbe perpetuū eſt, & Ordinis Aduocatorum Conſiſtorialium.271.e.

Aduocati fiſci officium in Vrbe conceditur ab immemorabili vni ex Aduocatis Cōſiſtorialibus 271.e 272.a.

Aduocati fiſci preeminentiæ quales, qualeq. ipſius munus.271.e.272 a.

Aduocatus quidam Fiſcalis à Paulo III. reprehenſus.273.e.274.

AEGIDIANAE CONSTITVTIONES ab Aegidio Card.Cariglio promulgatæ; ac de earum robore.143.a b.

AEGIDIVS CARIGLIVS S.R.E. Cardinalis, & Legatus de Latere Innocentij VI. in Italiam cum ampliſſimis facultatibus, quid egerit. 143 a b.c.d.

AEMILIA confirmatur S R.E. à Ludouico Imperatore 118.e ab Othone Imperatore.120.c.

Aemiliæ Prouincia reſtituitur S R E à Rodulpho Imperarore. 140 d. 141.c.

AESIVM confirmatur S R.E. à Ludouico Imperatore. 119.a. ab Othone Imperatore.120.d.

AETAS quænam requiratur in Senatore, & in Magiſtratibus.20 e.

AGENTES VNIVERSITATVM. Vide in verb. Vniuerſitas.

AGRICVLTVRA quàmaximè neceſſaria: ac de priuilegijs Agriculturam exercentibus conceſſis.100.d e 101.289.per tot. 290.a.

Agricultura nobilitati non derogat. 101.c.

ALATRIVM confirmatur S R.E. à Ludouico Imperatore.118.e.

ALBANI ab Innocentio II. deficiunt. 131 b.

ALBERTVS Imperator confirmat Bonifacio VIII. omnia priuilegia ab Imperatoribus prædeceſſoribus conceſſa S.R.E. 141.e.

ALIENATIO bonorum Eccleſiæ. Vide in verb.bona.

ALMVS de iure S.R.E. 120.d.

ALPES COTTIAE à Taurinis Montibus vſque ad Lyguſticum Mare. 116.b.

Alpium Cottiarum donatio ab Ariperto Longobardorum Rege Ioanni Papę VI. facta. 116.a.b.c.

Alpium Cottiarum donatio facta fauore S R.E. confirmatur à Luitprando Longobardorum Rege. 116.c.

ALVMINIS theſaurus apud Tulpham rempore Pij II. repertus 231.c.

Aluminis prædicti cura Militibus S. Petri demandata.231 d.232 a.b.

AMERIA confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore.118.e. ab Othone Imperatore.120 c.

Ameriæ Ciuitatis muri à Leone IV. reſtituti.119.c.

AMICVS nullus certior, quàm nummus. 99.d.

AMITERNVM donatur S.R.E. ab Othone Imperatore 121.a.

Anagnia confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore. 118.e.

Anagnia à Paſchali II deficiens 127.c.

ANCHONA velut cardo ſuperioris Maris. 102.c.

Anchonitanum Patrimonium donatur S.R.E.117.a.

Anchonitani iurant fidelitatem S. R. E. 117 d.

Anchona confirmatur S. R.E. à Ludouico Imperatore 119.a. ab Othone Imperatore.120.d

Anchonitanos rebelles Clemens VII. pri-

ſtinæ

ſtinæ S.R.E. ſubiectioni reſtituit. 147.b.
ANGELVS ANDROSILLA 212.a.
ANGLIAE Regnum S.R.E. tributariũ conſtitutum ab Aſidulpho Rege. 119.c.
Anglia tempore Innocentij III. vectigalis S.R.E. facta. 137.b.
ANGVILLARIAE Comites contra Romanos Pontifices 144.c.d.e 145 a.b.
Anguillariæ Comitum Ditio qualis fuerit. 145.a.
ANNATAE poſſunt à Pontifice ex cauſa Principibus laicis concedi. 210.b.
Annatas Beneficiorum quis Pontificum inſtituerit & de Annatarum materia. 209. b.c.d e, 210.a b.
Annatarum inſtitutionẽ Coſma Guymyer perperam reprehendit. 211.a b.
ANNONAE vbertati à Principibus inuigilandum eſt. 99.a.b.
Annonæ Congregationem Sixtus V. inſtituit. 99.b. illiuſque facultates recenſentur. 99.100 101.
Annonæ extractio prohibita. 99.e.100 e.
Annonæ vbertati certa pecuniarum ſumma nedum à Romanis Imperatoribus, ſed à Summis quoque Pontificibus aſſignata. 99.d.e.100.a.b.
Annona quid ſignificet. 282.d.e.
Annonæ Præfectus à tutelis, & curationibus excuſabatur antiquitùs. 287 c.
de Annonæ materia quis ſcripſerit. 288 e. 289.a. Reliqua vide in verb. Præfectus Annonæ.
ANNVLI ſignatorij etiam apud antiquos, & gentiles fuere. 227.c.
ANTONIVS BARBERINVS S.R.E. Card. Legatus de Latere Vrbani VIII. 170. b. Præfectus Archiuij Vrbani in Vrbe. 291. b. S.R.E. Card. Camerarius. 299 b. Protector in Vrbe Puellarum diſperſarum. 302 c. Præfectus Signaturæ Iuſtitiæ, 310. c. aliaque ipſius munia recenſentur. 322.a.
ANTONIVS LAMBARDVS. 274.c.
APOCA in Archiuio reperta, nullo ſuffulta teſtium adiumento, an probet. 292.e. 293.a.
APOSTOLI quando electi. 2.e.
APVLIA, & Calabria conceduntur à Nicolao II. Roberto (Guiſcardo.) 124 b. 125.a.
Apuliæ Dux creatus Rogerius ab Honorio II 130.d.
Apuliæ Ducatus conceditur ab Innocentio II. filijs Rogerij Regis Siciliæ, recepto fidelitatis iuramento. 131.a.
Apuliæ Dux ab Hadriano IV. VVillelmus Siciliæ Rex comprobatur. 132.b.
Apulia reſtituitur Cœleſtino III. 136.b.
APPELLATIO à ſuperiore ad inferiorem non interponitur. 172.b.
AQVAE quales antiquis Romanis in vſu eſſent. 92.d.
Aqua Virgo, vulgò di Treui, in Vrbe antiquiſſima, & ſaluberrima, ab Hadriano I. Nicolao V. & Sixto IV. reſtituta. 92.e. 93. a. b.
Aqua Claudia ab Hadriano I. in Vrbe reſtituta. 93 a.
Aqua Felix à Sixto V. in montem Quirinalem ex agro Columnæ adducta. 93. c. d.
Aquæ Felicis Viſitatores Ciues Romani quid peragere debeant. 95. b.c.
Aqua Paula à Paulo V. in ſummum Ianiculum, & in Vrbem Leoninam perducta. 93. e 94.a.b.c.
Aquarum, viarum, & pontium Congregatio à Romanis Pontificibus inſtituta, & aucta; ac de illius facultatibus. 94. d. e. 95.96.97.98.
Aqua ſi aliqui concedatur, reſcriptum huiuſmodi Congregationi aquarum infra menſem exhibendum erit; & quare. 95.d.e.
de Aquarum materia quis pertractauerit; remiſſiuè 96.a b.
Aquarum deriuationes ex fluminibus publicis inter Regalia connumerantur. 96. b.
AQVA PVTRIDA de iure S.R.E 138.c.
AQVILANI à Ferdinando Rege Neapolitano diuexati, ad Innocentium VIII accedunt. 145.d.
AQVINVM confirmatur S.R.E à Ludouico Imperatore. 119 a. ab Othone Imperatore 120.e.
AQVIPENDIVM reſtituitur Cœleſtino III 136 b.
Aquapendens de iure S.R.E. 138.c.
ARAGONIAE Regnum tempore Innocentij III. tributarium S.R.E. 137.a.b.
ARCES in Campania confirmat S R.E. Ludouicus Imperator, 119.a. Otho Imperator. 120.e.
ARCHIPRESBYTER quid ſignificet. 313. d.e. 314.c.
ARCHIVII Scriptorum priuilegia. 221. 222. 223.
Archiuium vnde dictum. 290.e.
Archiuium eſt locus publicus. 290.c.
Archiuia ſcripturarum ſtare debent in Palatijs Magiſtratuum. 290.c.
Archiuiorum claues à Conſulibus Ciuitatum retinendæ ſunt. 290.c.
Archiuiorum claues duo ad minus, & diuerſæ debent eſſe. 290.c.
Archiuiorum Cuſtodes, an hæredes notariorum prædefunctorum debeant reti-

nete claues capſarum, in quibus inſtrumenta ſuorum auctorum ſeruantur. 290 d.
Archiuiorum conductori notarij tenentur tradere copias inſtrumentorum rogatorum: quid autem ſi hoc omiſerint. 290 e.
Archiuia in qualibet Ciuitate inſtituenda ex Iuſtiniani Imperatoris, & Sixti V. Sanctionibus, 290 c. 291. a.
Archiuiorum Regens à Sixto V. inſtitutus: at eo ſuppreſſo, ſucceſſit Archiuiorum Præfectus, ex Clericorum Cameræ Collegio ſorte quolibet anno extrahendus. 291. a.
Archiuium Vrbanum ab Vrbano VIII. in Vrbe inſtitutum, 291. b. c.
Archiuiorũ ſcripturæ vt fidem faciant, quid requiratur, 291. c.
Archiuium an det robur ſcripturæ. 291. d.
In Archiuio ſcriptura reperta quomodo exhibenda ſit, vt probet, 291 d. e.
In Archiuio ſcripturis priuatis repertis vt fides adhibeatur, an conſuetudine induci poſſit, 291. e. 292. a. 293. e. Et onus probandi conſuetudinem cui incumbat. ibid. Et an d. conſuetudo liget non ſubditos illius loci, vbi talis viget conſuetudo. ibid. & 6.
Archiuij ſcripturam, in qua nullum habeo intereſſe, an poſſit mihi Archiuiſta denegare 292. c.
Archiuij ſcriptura priuata ſi concurrat cũ alia pariter priuata extra Archiuium reperta, quænam potiorem habeat fidem, 292. c. Vide d.
Archiuij ſcriptura potiorem fidem habet, quàm habeant teſtes. 292. d.
Archiuij ſcriptura priuata quando fidem faciat 292. d.
In Archiuio reperta apoca nullo ſuffulta teſtium adiumento, an probet. 292. e. 293. a.
Ex Archiuio ſi ſit extrahenda ſcriptura, an requiratur citatio partis. 293. a.
Archiuia particularia habent Ciuitates, aliæq. Communitates, in quibus ſeruant proprias ſcripturas, 293 b. Et an ſcripturæ ex iſtis Archiuijs extractæ faciant fidem in iudicio, c. d. e. 294. a.
Archiuia ſunt ſub dominio, & diſpoſitione Communitatum Ditionis Eccleſiaſticæ, 293. c d. 294. a.
Archiuia quomodo ſint à Communitatibus locanda 294. c. d.
Archiuia idem ſonant quod ſcrinia. 311. b.
Archiuiſta an poſſit extendere matricem contractus abſque extenſione inſtrumẽti à notario delatam in vnum ex Archiuijs Status Eccleſiaſtici, cum de dicto contractu rogatus fuerit extra Statum Eccleſiaſticum, 292. b.
Archiuiſta vigore Conſtitutionis Sixti V. habet facultatem extendendi inſtrumẽta aliorum notariorum. 292. b.
Archiuiſta an poſſit petere à Communitate ſolitam mercedem pro inſtrumento publico cum ſigno Archiuiſtæ, cui ab eadem Communitate Archiuium locatum fuerat. 294. a. b. Reliqua de Archiuio vide in verb. Præfectus Archiuiorum.
ARETIVM declaratur Imperio ſubiectum à Ludouico Imperatore. 119. a.
De ARGELATA quid diſpoſuerit Henricus Imperator. 136. a. b.
ARGVMENTVM ex ordine ſcripturæ validum eſt 164. d.
ARICIA de iure S. R. E. 138 c.
ARIMINVM confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore 119 a. ab Othone Imperatore. 120. c. à Rodulpho Imperatore, 141. c.
Ariminum recuperat à Malateſtis Hadrianus VI. 147 b.
ARNOLDI Brixienſis opinio hæretica. 114. a Idem Arnoldus hæreſiarca igne crematus, 132. c.
ARNVLPHAE TERRAE recuperantur tẽpore Ioannis XXII. 142 c.
AROMATARII an concurrant cum creditoribus, qui cibaria dederunt. 190. e. 191. a b.
ARPINVM à Giſulpho Beneuentano Duce occupatum 115 c.
Arpinum de iure S. R E. 120. c.
ARX S. ANGELI in Vrbe olim Hadriani Imperatoris ſepulchrum 90. b. c.
ASSISIVM ad Innocentij III. obedientiam redit. 137. a
ASTROLOGIAM quantùm exercere liceat. 290. a. b.
Aſtrologorum iudiciariorum damnatio. 46. a. b. c.
AVCTOR elaborauit Commentarium ſuper Bulla Boni Regiminis. 86. a. Tractatum de Theſaurario Papæ, 287. b. Conſtitutiones, & Decreta ad Communitates ſpectantia collegit, ac euulgauit. 293. d.
AVDITOR CAMERAE APOSTOLICAE præcedit in publicis, & priuatis actibus Theſaurarium; at in Camera huic cedit. 267. d.
Auditoris Cameræ preeminentiæ, facultateſq. antiquæ, ac modernæ recenſentur, 267. d. e 268. per tot.
Adiutor Cameræ quare à Veſtrio Vulcanus appellatus, 268 a.

Au-

Auditor Cameræ an ſit appellandus Auditor Papæ, ſeu Camerarij, 268.c.
AVDITORES ROTAE ROMANAE qualitèr iurent, 297.b. 205.d.e. 206.a.
Auditorum Rotæ examen, & receptio ad Cardinalem Vicecancellarium pertinet, 203 b. Et licèt aliquando de mandato Papæ fuerint in matriculam recepti à Card. Camerario, ibid Sixtus tamen IV. Vicecancellarium ad primæua iura reſtituit, c.
Auditorum Rotæ Tribunal antiquiſſimum: ac de illius origine, 203.c.d.e.
Auditores Rotæ cur ſic dicti, 203.d e.
Auditores Rotæ ſecundùm Ciaconium à Ioanne XXII inſtituti, 203.d. Sed fallitur ibid. & 208.a.
Auditores Rotæ quam iuriſdictionem habeant, 203.e, 204.a.
Auditores Rotæ antiquitùs fuere ſine certa numeri determinatione, 204. b. At Sixti V. Conſtitutione ad duodecim sūt redacti, d.
Auditores Rotæ antiquitùs dicebantur primi gradus, & ſecundi gradus, 204. b. c.
Auditorum Rotæ Deciſiones in maxima exiſtimatione habentur, 204.d e.
Auditor Rotę ſi ad Patriarcharum, Archiepiſcopatum, Epiſcopatumuè promoueatur, locum in Rota, & nomen Auditoris amittet, ſi perſonalis reſidentia requiratur; at ſi non requiratur, locum in Auditorio retinet, & Locumtenens dicitur, 204.e. 205.a.
Auditoris Rotæ admittendi qualitates, quę requirantur, 205.c d.
Auditorum Rotæ priuilegia, ac prærogatiuæ recenſentur, 204.205.206.
Auditorum Rotæ priuilegia an operentur à die ſcientiæ, vel à die adepti Officij, 206.c.d.
Auditores Rotæ diuerſo modo antiquis, ac modernis temporibus à Curialibus informati, 206.e 207.a.c.d.
Auditores Rotæ antiquitùs diebus ſingulis ad audiendum ſedebant, 207. a. Hodie bis tantùm in hebdomada, 206.e. 207. a.
Auditorum Rotæ Tribunali Vrbanus VIII. locum in Vaticano Palatio aſſignauit, 207.a.b.
Auditores Rotæ quando, & quomodo in Vaticano conueniant; & quibus verbis in cauſis reſcribant, 207.d.208 a.
Auditoribus Rotæ quid prohibitum fuerit per Summos Pontifices, 207.e. 208.a.
Auditor Rotæ, cui cauſa commiſſa fuerit, ſine voto aliorum Auditorum cauſam non expedit, 208 a.
Auditores Rotæ cur diuerſimodè quandoque iudicent, remiſſiuè, 208.d.
Auditorum Rotæ Decanus eſt antiquior Auditorum, qui tempore vacationis eſt præſens in Curia, 205.a. Quid ſi abſit de licentia Papæ, & cum aſſenſu Auditorum, a b.
Auditorum Rotæ Decanatum aſſequi non valent, qui in Rota Locumtenentes dicuntur, 205.6.
Auditorum Rotæ Decanus quas habeat prærogatiuas, 205.c. 299 d
AVENIONENSIS Ciuitas vēditur à Ioanna vtriuſque Siciliæ Regina Clementi VI. 142 e.
AVGVRVM inſania, bella ex animalium diſſidio, pacem verò ex conſidio ſtatuentium, 50.a.
AVXIMVM confirmatur S.R.E. à Ludouico Imperatore, 119.a. ab Othone Imperatore, 120.d.
Auximate Patrimonium donatur S. R. E. 117. a.
Auximates iurant fidelitatem S.R.E. 117.d

B

BABVCI Caſtrum à willelmo Siciliæ Rege occupatur, 132 b.
BACCANAS non eſt locus, qui hodie idem retinet nomen, 88.b.
BALNENSE TERRITORIVM cōfirmatur S.R E. à Ludouico Imperatore, 119.a. ab Othone Imperatore, 120.d. à Rodulpho Imperatore, 141 c.
BALNEVM REGIVM confirmatur S.R.E. à Carolo Magno Imperatore, 117.c à Ludouico Imperatore, 119.a. ab Othone Imperatore, 120 d.
BALVA de iure S.R.E 121.a.
BAMBERGENSIS CIVITAS ab Henrico Imperatore S.R E. cenſuaria conſtituta, equum album, & centenas marcas atgenti in ſingulos annos datura, 123. a. Sed ab Henrico iuniore vice Bambergæ Beneuentum traditur, ibid. & c.
BANNITI capitalitèr remitti nō poſſunt, nec in gratiam recipi, famæq. reſtitui a Baronibus recognoſcentibus ſuperiorē; quàmuis iſti pœnam pecuniariam eorū fiſco debitam condonare valeant, 76.c.d. Limita in illis Principibus, qui à S R.E. habuerunt iura Regalia, illaq. exercent, 76.d Neque huiuſmodi priuilegia præſcribi poſſunt à Baronibus, ibid.
BARONVM Cōgregatio à Clemente VIII. inſtituta, 264. b. Et de illis facultatibus, b.c.d. e. 265.a.

Ba-

Baronum Bullæ interpretatio,264.e 265.a.
BASILICA Lateranenſis diuerſimodè appellata,312.a.b.
Baſilica Lateranenſis à Conſtantino Magno ædificata,312.b.
Baſilica Lateranenſis præcedit cunctas Vrbis Baſilicas,312.c.313.b.c.
Baſilica Lateranenſis eſt Parochialis;eiuſq. confinia deſignantur, 312.c.d.
Baſilica Lateranenſis Canonicis Regularibus, Monacis, Canonicisq. ſecularibus vario euentu aſſignata, 312. e. 313. a. b. c.
Baſilicæ Lateranenſis Archipresbyter quas facultates,ac preeminentias habeat,313. d.e.314.
Baſilicæ Lateranenſis furtum memoratu dignum recenſetur,314.d.e.
Baſilica Lateranenſis ab Innocentio X. reſtaurata, 315 a b. Reliqua vide in verb. Lateranenſis Baſilica.
Baſilica Vaticana à quibus ædificata, ampliata, reſtaurata,& exornata.315 c.d.e. 316.
Baſilica antiqua Vaticana deſcribitur, 316. per tot.317.a.
Baſilicæ Vaticanæ Archipresbyteri preeminentiæ, facultateſq. recenſentur,317. b.c.d.e.
Baſilicæ Vaticanæ Archipresbyter habuit manſiones prope dictam Baſilicam vſque ad Pontificatum Pauli V. 317 e.
Baſilicæ Vaticanæ Archipresbyteri deſcribuntur,317.e.
Baſilicæ Vaticanæ iuriſdictio, quam modò Archipresbyter habet,fuit penès Epiſcopum Syluæ Candidæ, 318. a. Reliqua in verb. Vaticana Baſilica.
Baſilica Liberiana, ſeu S. Mariæ Maioris Miraculo niuis ædificata, 318.b.c.
Baſilica Liberiana diuerſimodè nuncupata, 318.d.
Baſilicæ Liberianæ ædificium, preeminentiæ, quiuè eam exornauerint, recenſentur, 318.d e.319.per tot.320. a.b.c.
Baſilicæ Liberianæ Archipresbyter quibus facultatibus gaudeat,320.d e 321. b.c.
Baſilicæ LiberianæCardinalium Archipreſbyterorum elenchus, 321. per tot. 322. a. b.
Baſilicarum, ſeu Patriarchalium Eccleſiarum Vrbis Cardinales Archipresbyteri quam iuriſdictionem habeant in perſonis ſubditis iiſdem Eccleſijs,322.c.
Baſilica S.Pauli extra Vrbem à quo ædificata, & à quibus reſtaurata,322.d.e.323. per tot.
Baſilicæ S.Pauli deſcriptio,323.d e.
Baſilica S.Laurentij extra muros Vrbis vni ex S. R. E. Cardinalibus Commendata,324.a.
BENEFICIORVM collatio antiquitùs Epiſcopis attributa fuit, 73. b. Papa tamen multò maiorem penes ſe retinuit, d.
In Beneficialibus prohibita eſt tranſactio, 157.c.
Beneficia non ſunt cōferenda ob compenſationem famulatus,175.d. Reliqua vide in verb.Cardinalis.
BENEVENTVM tempore Leonis IX. ab Henrico Imp.S.R.E traditum, 123.a e.
Beneuentū à Paſchali II recuperatū,127.b
Beneuentanum Patrimonium confirmatur S.R.E. à Ludouico Imperatore,119.a. ab Othone Imperatore,120.d.e.
IN BERCETO iura S.R.E. 120.d.
BERNARDINVS PISCINA, 274.b.
BERTINORVM (aliàs Suſulianum) cum tota terra ſua licèt ab antiquo iuris Beati Petri fuerit, à Comite Bertinori ſine filijs decedente, S.R.E. tempore Alexandri III donatur,134 b.
Bertinorum à Friderico Imperatore occupatur,134.c.
Britinori Terra de iure S.R.E 136.a.b.
Brectenòrij Comitatus confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore, 141. c.
Bertinorum reſtituitur S. R. E. tempore Pauli II. 145. b.
BIBLIOTHECAE antiquorum celebres, 111.c.
Bibliotheca Vaticana toto terrarum Orbe celeberrima à Benedicto III Martino V. Nicolao V.Pio II.Sixto IV Sixto V.Paulo V. Gregorio XV.& Vrbano VIII. extructa, & aucta,112 e 113.a.b.
Bibliotheca Comitis Palatini, à Maximiliano Bauariæ Duce Gregorio XV. dono data, & in Vaticanum translata,113.b.
BIBLIOTHECARIVS idem ac Vicecancellarius antiquitùs,194.b. e. eiuſque munus quale,195.a.
BIZANTINAM INSVLAM recuperat Vrbanus IV.139.d.
BLEDA confirmatur S.R.E à Ludouico Imperatore,118.e. ab Othone Imperatore,120.b.
Bledæ Caſtrum Vrbanus IV. recuperat, 139.d.
Bleda in poteſtate Comitum Anguillariæ, 145.a.
BOBIVM confirmatur S.R.E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120.c.
Bobium confirmatur Nicolao III.à Rodulpho Imperatore,141.c.
BOHEMORVM obedientia erga S. R. E. tem-

tempore Honorij III. 137. e.

BONA ex delicto deuolnta ad Sedem Apoſtolicam, an comprehendantur ſub diſpoſitione Conſtitutionum de nō infeudandis, &c 149. a.b. Quid de locis iuriſdictionalibus, quæ Camera Apoſtolica emit à Baronibus in vim Conſtitutionis Clementis VIII. ibid. Quid ſi agereror de deuolutione feudi inter particulares perſonas, ibid.

Bonorum S. R. E. alienatione comprehendunrur etiam Guberniorum conceſſiones, quæ vltra triennium fiunt, 149. c.

Bona ad Sedem Apoſtolicam nondum deuoluta an comprehendantur ſub diſpoſirione Conſtitutionum de non infeudandis, &c. 149. d. e. 150. a. 153.

Bona ſtabilia exiſtentia in confinibns Status Eccleſiaſtici an poſſint ſub haſta vendi extraneo, 153 a.

Bonorum eccleſiaſticorum (præcipuè Sedis Apoſtolicæ) alienatio à Romanis Pontificibus prohibita, eorumque recuperatio vigili cura demādata fuit, 115 & pag. ſeqq. Vide 142. c.d. 144. a.b. 145. b. 146. a. 148. c.d.e. 149. a.c.d.e. 150. a.d.e 151. 152. 153.

BONONIA mater ſtudiornm, 110. d.

Bononia confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. c. a Rodulpho Imperatore, 141. c.

Bononia recuperara à Bonifacio VIII. 141. e.

Bononia à Bentiuolis occupata recuperatur à Iulio II. 146. d.

Bononienſis arx à Iulio II. extructa, Pauli IV. iuſſu diruta, 148. c.

BREVIA appellantur Literæ Apoſtolicæ, 222. e. De huius dictionis ſignificatione, 223. c.d.

Breuium Apoſtolicorum Magiſtri officium quale, 217. a.

Breuia falſificans punitur ac ſi falſificaſſet Bullas; & affertur exemplum, 222. e.

BRVSIN. de iure S.R.E. 138. d.

BVLLAE varia ſignificatio, 226. d.e. 227. a.

Bulla, in quá ab vna parte Imago, & nomen S. Petri, ex altera nomen Pontificis cernitur, S. Leo Magnns primò vſus fuit, 227. b.

Bullæ nomen vnde effluxerit, 222. a. 225. e. 226. d.e. 227. a.

Bullarum Apoſtolicarum obſignatio cum plumbo quando incœpta: & cur plumbeo ſigillo vtantur Pontifices, 226. c.d.

Bullatorum, ſeu Plumbatorum Literarum Apoſtolicarum Officium quale, 225. 226. 227.

Bullatorum taxata merces recenſetur, 226. b. c.

BVLSENVM, cum tota Valle lacus de iure S.R.E. 138. c.

C

CABALLVM à Deſiderio Rege Longobardorum reddirur S.R.E. 117. b.

CAEREMONIARVM ſacrarum inſtitutio; ac vtilitas, 54. d.e.

Cæremoniarum, & ſacrorum Rituum Congregatio à Sixto V. inſtituta, 54. e. Eiuſdem facultates quales, 55. a.b.c.

CAESAR RACCAGNVS, 274. c.

S. CAESAREI Caſtrum à Tuſculanis inhabitatum, 135. d.

CAESENA confirmatur S.R.E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperarore, 120. c.

Cæſena ad obſequium S.R.E. à Syluestro II. reuocata, 122. d.

Cæſenates ad auctoritatem S. R. E. ab Innocentio III. iterum reuocati, 136. c.

Cæſena confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imp. 141. e.

Cæſena reſtituta S. R. E. tempore Pauli II. 145. b.

Cæſenam à Venetis detentam Iulius II. recuperat, 146. d.

CAIETA de iure S.R.E. 120. e.

CALABRIAE inferioris, & ſuperioris Patrimonium confirmatur S.R.E. à Ludouico Imp. 119. a. ab Othone Imperatore, 120. e.

Calabria, & Apulia conceduntur à Nicolao Secundo Roberto (Guiſcardo) 124. b. 125. a.

Calabriæ Dux Vvillelmus Siciliæ Rex cōprobatur ab Hadriano IV. 132. b.

Calabria reſtituitur Cœleſtino III. 136. b.

CALCVLATORVM, ſiue Ratiocinatorū Cameræ Officium quale, 266. d.e.

CALLES confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperat. 120. d.

CAMERA APOSTOLICA cur ſic dicta, 253. a.

Camera recipit cenſus à feudatarijs Sedis Apoſtolicæ in Vigilia, ac Feſtiuitate Principis Apoſtolorum, 253. a.b.

Cameræ Apoſtolicæ Tribunal quare Feſtum S. Laurentij præcipuè celebret 260. a.

Camerales Officiales prohibentur partem habere in contractibus rerum, & bonorum Cameræ, ſub grauiſſimis pœnis. 267. a.

Ca-

Camerales quo ordine ſedeant in Tribunali Cameræ, 260.b.
Cameralibus in cauſis non reſcribit Signatura Iuſtitiæ, 254. a. Reliqua in verb. Clerici Cameræ.
CAMERARII nomen vnde dictum, 252.b.
Camerarij S.R.E. Dignitas magna eſt in Vrbe, ab Eugenio IV. aucta, 252.a. 255.b.
Camerarius antiquitùs S. R. E. Archidiaconus dicebatur, 252.b.c.
Camerarius ſub nomine Archidiaconi fuit S.Laurentius, 252.b.c.295.a.b.
Camerarij munus quale antiquitùs, 252. d. e.
Camerarij Officium, mortuo Pontifice non expirat; & quare, 252. d. 254. e. 255.a.
Camerarius hodiè eleemoſynas Papæ non diſtribuit, ſed Eleemoſynarius; at pecuniæ ad hunc vſum deſtinatæ recipiuntur vigore mandati ſubſcripti ab eodem Camerario, 252.d.
Camerarius recipit iuramenta à Gubernatoribus Status Eccleſiaſtici, 253.a.
Camerarij preeminentiæ, & facultates recenſentur, 252.253.254.255.
Camerario quænam ſint interdicta, 254. b. c.d.255.a.
Camerarij iuriſdictio in quo verſetur tempore Sedis vacantis, 254. e. 255.a.b.c
Camerarius an teneatur obedire Cardinalibus Sede vacante, 255.b.
Camerario an poſſit aliquis adiungi à Cardinalium Collegio Sede vacante, 255.c.
Camerarij Tribunal eſt maius Auditorio Rotæ, 255.e.
Camerarius intereſſe poteſt in Camera, etiamſi in ea agatur de intereſſe coniunctorum ipſius, 267.a.
Camerariorum S.R.E. copioſa nomenclatura ab anno 257. vſque ad annũ 1653. 295.296.297.298.299.
Camerariatus S. R. E. aliquando non fuit perpetuus, 297.c.
Camerariatus S. R. E. aliquando ingenti pecunia emptus, 297.d.e.
Camerario S.R.E. ab Vrbe abſente, Cardinalis alter, Procamerarij denominatione, munus exercuit, 299.b.e.
CAMILLVS PAMPHILIVS S. R. E. Card. Superintendens Ditionis Eccleſiaſticæ, 180.e.
CAMPANAS benedicendi, ſeu baptizandi cæremoniæ in Baſilica Lateranenſi primùm inſtitutæ, 315.a.
CAMPANIA à Giſulpho Beneuentano Duce occupata, 115.e.
Campania confirmatur S. R. E. à Ludouico Imp. 118.e. 119.a.
CANCELLARIAE Regulas quis Pontificum primus introduxerit, 196.c.209.b. 210.c.
Cancellariorum officium antiquiſſimum, etiam apud Cæſares fuit, 209.a.
Cancellaria vnde dicta, 209.a.
Cancellaria Apoſtolica vetuſtiſſima, 209. a. b.
Cancellariæ Officiales cum per mortem, vel reſignationem tales eſſe deſinant, ideo aſſignationes redditũum Cameræ huiuſmodi officijs ſactæ nõ dicũtur propriè alienationes, ſed potius contractus locationis ad breue tempus, 244.d.e.
Cancellariæ Officialis an perdat officium vacabile, ſi ciuili tantùm morte moriatur; 244.e.
Cancellariæ Officialis ſi emat officium vacabile in perſonam Caij, reſeruato ſibi dominio, ſi Officialis moriatur, an officium ſit hæredum ipſius, an Caij, 244.e. 245.a.
Cancellariæ Officiorum reſignatio an fieri poſſit ſine conſenſu, & licentia Papæ, 345.a. Quid de reſignatione facta per minorem, b.
Cancellariorum, & Vicecancellariorum S. R. E. copioſa nomenclatura ab anno 370. vſque ad annum 1653.245.246.247 248.249.250.251.
Cancellaria Apoſtolica multũ debet Ioanni Papæ XXII. 249.c.
De Cancellariæ Regente. Vide in verb. Regens.
De Cancellariæ Cuſtode. Vide in verb. Seneſcalcus.
Cancellariæ quomodo ſint à Communitatibus locandæ, 294. c.d.
Cancellarius Vrbis Petrus Fregepanis contra Gregorium IX. 138.b.c.
CANONICI aliquando dicti Cardinales, 3.d. At à Pio V, prohibentur ſic nuncupari, ibid. vide e.
Canonici quomodo domos optent, 26.a.
CAPRANICA in poteſtate Comitum Anguillariæ, 145.a.
CAPRAROLA in poteſtate Comitum Anguillariæ, 145.a.
CAPVLATORES quinam apud Romanos dicerentur, 285.e.
CAPVA confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119.a. ab Othone Imperatore, 120.c.
Capuæ Principatus conceditur ab Innocentio II. filijs Rogerij Regis Siciliæ, recepto fidelitatis iuramento, 131.a.
Capuæ Princeps ab Hadriano IV. Vvillelmus Siciliæ Rex comprobatur, 132.b.
CAR-

CARBONIANVM in poteſtate Comitum Anguillariæ, 145. a.

CARCEREM priuatum exercens læſæ Maieſtatis crimen incurrit, 176, a. Quando autem excuſetur, a. c.

Carcer priuatus Cardinalibus permiſſus, 176. a b.c.

Carceratorum viſitatio neceſſaria eſt, 280. a b. Idq. ſeruatũ fuit apud antiquos, a.b.c.

Carceratorum viſitatio ſpectat aliquando in anno etiã ad Principẽ ipſum, 280 c.d.

Carceratorum viſitatio quando, & à quibus in Vrbe peragatur, 280. d.

Carcerum viſitatio à quo inſtituta, 281. c.

Carcerum Præſes. Vide in verb. Præſes carcerum.

CARDINALATVS Dignitas quàm ſublimis ſit; Et de ipſius preeminentijs, 16. per tot. 17. b. 18. b. c. Et ipſorum Cardinalium attributa, 17. c.

Cardinalium ordo à iure Diuino originem duxit, 1. c. d. e. 2. a b.

Cardinalium officium à Chriſto Saluatore noſtro inſtitutum, 1. c.

Cardinalium nomen quando inuentum, 2. c.d.e. 3. per tot. 4. per tot. 5. a.b.

Cardinare, ſeu Cardinalem conſtituere quid ſignificet, 3. b. e.

Cardinalis dictio quid ſignificet, 4. b.

Cardinalium numerus olim incertus, 5. a. c.d.e. Sed Sixtus V. ſeptuaginta eſſe Cardinales decreuit, 6. a. 21. b.

Cardinalium numerus ſeptuagenarius poteſt à Romano Pontifice, non obſtante Sixti V. Conſtitutione, ſuperari, 6. b.

Cardinalium Ordo triplex ad ſimilitudinem Ordinum Angelorum; nempe Epiſcoporum Seraphin ſignificantium; Presbyterorum Cherubin deſignantium; Diaconorum Thronos repræſentantium 6. d.

Cardinales ſeptem Epiſcopi antiquitus erant, qui in præſtantioribus Vrbis Eccleſijs ſingulis diebus Diuina celebrabant Myſteria, 7. b Hi fuere Oſtienſis, Syluæ, Candidæ aliàs SS Rufinæ, & Secundæ, S. Hippolyti aliàs Portuenſis, Sabinus, Præneſtinus, Tuſculanus, Albanus, 7. c. Vide, 17. e. 18. a.

Cardinalium Decanus, qui eſt Epiſcopus Oſtienſis, Pallio vtitur, Papam conſecrat, & Imperatorem vngit, 7. d. e. Die Dominico Miſſam Laterani celebrabat, d 30 d.

Cardinalis Decanus anno Iubilæi reſerat, & claudit Portam Sanctã Baſilicę S. Pauli extra Vrbem, 323. e. 324. c.

Cardinalis aſſequitur Decanatum Collegij, ſi præſens in Curia ſit, vel ab ea abſens ex cauſa publica à Summo Pontifice permiſſa, 324. d. Quid ſi Cardinalis antiquior erat in via ad Vrbem properans, quando Decanus obijt, e. 325. a.

Cardinalis Decani prærogatiuæ quales ſint 325. a. b. c.

Cardinalis Epiſcopus Syluæ Candidę tam in Baſilica S. Petri, quàm in Vrbe Leonina, abſente Pontifice, actus Epiſcopales exercebat; die Lunæ in Baſilica Lateranenſi Sacra faciebat, 7. e. Hæc Sedes vnita eſt Portuenſi à Caliſto II. ibid.

Cardinalis Epiſcopus Portuẽſis iuriſdictionem Epiſcopalem trans Tyberim exercebat; die Martis in Baſilica Conſtantiniana celebrabat, 8. a.

Cardinales Epiſcopi Sabinus, Præneſtinus, Tuſculanus, Albanus diebus Mercurij, Iouis, Veneris, & Sabbati in Ara maxima Laterani Sacra peragebant, 8 a.

Cardinales Epiſcopi ad inferiorem Dignitatem non eliguntur, ſed poſtulantur, 8. a.

Cardinales an inferiores Dignitate, ac Ordine Epiſcopis, 8. a. b. c. d. 15. b. 16. a b. 17 c. d. 18. b. c. d. 164 d. e.

Cardinales Presbyteri latinè ſeniores interpretantur, 8. e.

Cardinalium Presbyterorum Tituli varijs temporibus immutati, 9 10. 11. & 12. per tot.

Cardinales cur pauci à nonnullis Pontificibus fuerint creati, 10 c.

Cardinalibus quomodo fiat Titulorum aſſignatio, 11. c. 12. a. 25. c.

Cardinales annulum geſtare non debent, priuſquam illum à Pontifice recipiant, 12. a. 25. c.

Cardinalium iuriſdictio in ſuis Eccleſijs Titularibus remiſſiuè, 12. a.

Cardinalium Presbyterorum Tituli quinquaginta, & vnus; & quare, 12. d.

Cardinales Diaconi quando, 14. a Septem numero, ibid. Deinde quatuordecim Regionarij, 14. a. Additi alij quatuor Palatini, 14 a Ipſorum munus quale, 14. a. d.

Cardinalis Diaconus, ſiue Archidiaconus antiquior Diaconorum vocatus, 14. a.

Cardinales Diaconi non amplius Regionarij dicti, ſed ex villis, ac prædijs primùm, deinde ex Titulis nomen ſortiti fuere, 14. b. c. Et horum Titulorum diuerſitas, ac immutatio, 14. b. c d.

Cardinalis Diaconus debet ſaltem in vigeſimo ſecundo ſuæ ætatis anno eſſe conſtitutus, 14. d. 20. c. Aliquando diſpenſatur à Pontifice, 15. a. Et exem

pla aſſerimtur ; 21 e. 22. a.
Cardinalis, qui ſaltem non ſit Diaconus, ab electione Romani Pontificis repellendus eſt 14 e. 15. a. 20. c Aliquando à Pontifice diſpenſatus. 15. a Vide 38. e.
Cardinalium exempla, qui è ſacro Purpuratorum Collegio ad ſeculum redierũt. 15. a.
Cardinalium Diaconorum vnus induit Archiepiſcopos Pallio. 15. b.
Cardinales Subdiaconi antiquitùs fuere. 15. c. d.
Cardinales ſunt Coadiutores Pontificis in executione Sacerdotalis officij. 16. c.
Cardinales conſtituunt vnum corpus cum Papa. 16 c. d.
Cardinales duplici modo creantur per Summum Pontificem. 18. e.
Cardinalium creandorum qualitates requiſitæ. 18 e. 19 per tot. 21 c.
Cardinales ex omni Natione ſunt eligendi; & quare. 19. c d.
Cardinalis non eſt creandus, qui ſit frater germanus alterius Cardinalis viuentis. 20. a. vide b. Contrarium ſeruatum fuiſſe apparet. 21. d
Cardinalis non eſt promulgandus, qui ſaltem in quatuor minoribus Ordinibus non ſit conſtitutus, & per annum habitum, ac tonſuram clericalem non geſtauerit 20 c.
Cardinalium Senatui non ſunt adſcribendi illegitimè nati. 20. d Aliquando tamen per Summos Pontifices diſpenſatum fuit. 22. d.
Cardinales non ſunt creandi corpore vitiati, vel ad ſacros Ordines inhabiles. 20. e
Cardinalis ille eſſe non valet, qui filios ex legitimo matrimonio, ſiue nepotem, aut neptem ex filijs habeat. 20. e. Contrarium ſeruatum fuit 22. b.
Cardinales creandi in quatuor Temporibus menſis Decembris. 21. a. Contrarium de conſuetudine ſeruatum, 21. d.
Cardinales non ſunt creandi abſentes à Romana Curia, niſi conditione adiecta, quòd intra annum accedant. 21. a.
Cardinali abſenti non traditur biretum rubrum, niſi iuret, ſe intra annum ad Romanam Curiam acceſſurum. 21. a.
Cardinales debent aſſiſtere Pontifici. 21. b. 39. d. 40 d 158. d.
Cardinales olim à Summo Pontifice creabantur de voto aliorum Cardinalium; ſed hodie non ſeruatur. 22. c.
Cardinales aliquando à Pontifice creati, inſtante Collegio eorundem Cardinalium. 22 c.
Cardinalium in creatione quæ verba à Pontifice proferantur. 22. d.
Cardinales in ſecretò Conſiſtorio pronunciati, pro talibus habendi non ſunt, quouſque Cardinalatus inſignia receperint. 22. e. Contrarium ab aliquibus aſſeritur. ibid. & 23 a. b Vide 163. d.
Cardinalis, cui os apertum non fuerit, in electione noui Pontificis vocem actiuam non habet. 23 a Contrarium deinde ſancitum. 23. a b. Vide 38 d
Cardinales à Summo Pontifice electi, dum Concilium habetur, an ſint veri Cardinales, & in Conclaui admittendi. 23. c.
Cardinalis per promotionem ad hanc Dignitatem amittit omnes Eccleſias, Beneficia, & Officia Romanæ Curiæ vacabilia. 23. c. Plerumque tamen à Summis Pontificibus diſpenſatur, dummodo Beneficia Cardinalitiæ Dignitati non repugnent. 23 c. d.
Cardinalium in Vrbe præſentium receptio quomodo fiat in publicis Conſiſtorijs. 23 e. 24. per tot.
Cardinalium ab Vrbe abſentium receptio quomodo fiat. 24. e 25. a.
Cardinalibus de recenti creatis quomodo claudatur os, & quomodo aperiatur. 25. b.
Cardinalis vltimò receptus, ſi maior ſit Ordine, præfertur alijs Ordinem illum non habentibus. 25. d. Quid in optione. d. e.
Cardinales quomodo Titulos optent. 25. d. e. 26. 27. a
Cardinales à Curià abſentes non optant. 26. b.
Cardinalium optio quando exordium habuerit. 26 b. 27. a.
Cardinali ab Vrbe abſenti, propter eminentiam, & ſublimitatem ipſius viri ad ſacram Purpuram promoti, puta ſi fuerit filius, aut frater Imperatoris, vel Regis, nedum biretum, ſed etiam galerus per Nuncium à Pontifice mittitur. 27. a.
Cardinales, aliique Clerici initio naſcentis Eccleſiæ indumentis non diſtinguebantur. 27 d.
Cardinalibus à Conſtantino Imperatore ornamenta quædam conceſſa. 27. d. e.
Cardinales Senatoribus, & Conſulibus æquales eſſe ſanciuit Conſtantinus Imperator. 28. a
Cardinalibus Purpuram conceſſam à Conſtantino Imperatore dicendum. 28. a. Licèt forſan tunc in vſum non deductã. ibid. Vide b. c. d.
Cardinalibus galerus rubeus ab Innocentio IV. conceſſus. 28. b 138. e.

Car-

Digitized by Google

Cardinales Regibus æquiparantur, 28. d. 159. e.
Cardinalium Purpura quid ſignificet, 28. d. e.
Cardinalium propria veſtimenta, ac ornamenta quæ ſint; & de horum ſignificatione, 28.e 29.30.31.a.b.
Cardinalis ſi creatur aliquis ex aliqua Monaſtica, ſeu Regulari diſciplina, color Religionis in habitu non immutatur, 29. d. Conceditur ipſi biretum rubrum, 29. d. e.
Cardinales Monachi, vel Religioſi, dum vltra mare tãquam Legati de latere verſantur, habitum mutant, purpureoque vtuntur pallio, 29.e.
Cardinalium Legatorum prærogatiuæ, 29. e. 30. a. b.
Cardinalibus pauperibus nuncupatis emolumentum quoddam (vulgò il piatto) à Camera Apoſtolica menſtruatim perſoluitur 31 b. Quod quando ceſſet, ibid.
Cardinalium munus, ac mores quales eſſe debeant, 31.c. & per tot. 32. 40. b.
Cardinales viuente Pontifice de electione alterius Pontificis agentes læſæ Maieſtatis crimine inuoluuntur, 32. d
Cardinalium munus, ac officium Sede vacante, 33 & ſeqq.
Cardinalium munus in electione Pontificis, 33. & ſeqq.
Cardinales maiori nexu, quàm quilibet alius, erga Summum Pontificem ſunt obnoxij, 33.c.
Cardinales antequam nouum eligant Pontificem, debent defuncti Pontificis ſepulturæ, & exequijs incumbere, 33. c.d.
Cardinalium auctoritas Sede vacante, qualis, 37.a b.c.d.e.39. a.
De tribus Cardinalibus in Conclaui, quos Capita Ordinum nuncupant, 38. c.
Cardinalium nullus in Conclaui exiſtentiũ ab electione, & ſuffragijs excluditur, 38. c. Limita in Cardinalibus ſchiſmaticis, qui in Conclaui non ſunt admittendi, ibi.
Cardinalium conuentiones in Cõclaui firmatæ an ſeruandæ ſint à Pontifice poſtea creato, 38. e.
Cardinales Sede vacante reos è carceribus liberant; affertur exemplum de Card. Sodetino, 39. a. b. Hodie tamen excipe incluſos in Arce S. Angeli, c.
Cardinalium vota apud Summum Pontificem ſunt conſultiua, non diffinitiua, 39.e.40.a.
Cardinalium in Curia reſidentium priuilegia, 40.d.
Cardinales licèt ad Epiſcopatus promoti, ex Mandoſij ſententia adhuc in Vrbe reſidere debent, 40. d. Contrarium decreuit ſacrum Concilium Tridentinũ, e.41.a
Cardinales quomodo à Romana Curia abeſſe valeant. remiſſiuè, 41. a.
Cardinales debent ſecundùm Deum, & conſcientiam liberè, ac impunè loqui coram Summo Pontifice, ſi ab eo ad conſilium adhibeantur, 41.b.
Cardinales tenentur ad Conſiſtorium accedere, ſi audiuerint in eo aliquid proponendum fore contra S.R.E. bonum, vel honorem; nec ſine peccato acquieſcere poſſunt, ſed tenentur aperta fronte impugnare, 41.b.74.a.
Cardinales multa ſilere debent, in Conſiſtorijs pertractata, 41.b.c.
Cardinales quo ordine ſedeant in Conſiſtorio, 43 d.
Cardinales ſummoperè honorandi, 154.a. b. c.
Cardinales tantùm eligunt Summum Pontificem, 154.d 155.156.157.
Cardinalis quis creandus eſt, antequam ad Pontificatum promoueatur, ſi quando Pontifex fuit idem electus, Cardinalis non erat, 156.a. A quo autem Cardinalis creandus is erit, ibid.
Cardinales ſi duo ſuperſint, aut vnus tantùm, electio Pontificis à quibus celebranda erit, 156, a, b. Quid ſi nullus Cardinalium ſuperſit, c d.
Cardinales ad quid compelli poſſint circa electionem Pontificis, 156.d, e.157. a.b. Reliqua in verb. Pontifex.
Cardinalium conſilio Pontifex in adminiſtratione vniuerſalis Eccleſiæ vti debet, 158.a. Vide latè de hac concluſione ead. pag. 158. per tot.
Cardinales ab Vrbe abſentes fructus Beneficiorum, officiorumque amittunt, 158. d Niſi de Summi Pontificis licentia abſint, vel in Eccleſijs, quibus præpoſiti ſint, reſideant, e. Quomodo autem probanda ſit hæc licentia, e.
Cardinales in locum Senatorum ſubrogati fuere, 159. a.b.
Cardinalium preeminentiæ æquiparantur prærogatiuis Romani Senatus, 159. b.c. d. In aliquibus tamen differunt, e 160 a.
Cardinales ex auctoritate Maſcardi non tenentur iurare fidelitatem Papæ, 160 c. At contrarium ſeruant, ibid.
Cardinales excuſantur à iuramẽto calumniæ, 160. c.
Cardinales iuratoria cautione vtuntur loco fideiuſſionis in iudicio præſtandæ à priuatis viris, 160.c.
Cardinales ſolemni iuramento deuincti sũt

ad effundendum ſanguinem pro Chriſti gloria,& Chriſtianę Reipub.ſalute,160.d.

Cardinalis teſtimonio creditur ſine iuramento,160.d.e. Etiamſi dicat in ſententia, fuiſſe ſolemnitèr proceſſum, ibid.

Cardinali aſſerenti, ſe eſſe Legatum, & viuæ vocis oraculo fuiſſe ſibi à Papa aliquid commiſſum, credendum eſt, 160. e. Intellige, vt ibi.

Cardinalium literis fides adhibenda eſt. 161.a.

Cardinalis fides de re ſolita concedi viuæ vocis oraculo Papæ, quando fidem faciat, 161 a.

Cardinalis vnius teſtimonio an, & quando plenè credendum ſit. remiſſiuè, 161.a.

Cardinalis liberatur à patria poteſtate per aſſumptionẽ ad Cardinalatũ, 161.b.c.d.

Cardinalatus Dignitas Archiepiſcopali maior, 161. c. Quid antiquatis temporibus, d.

Cardinalatus Dignitas alicui collata an reuocari poſſit, 162. a. Et quomodo per Papam facienda ſit huiuſmodi reuocatio,162.b.c d.e.163.

Cardinalis vt deponatur, & condemnetur, qualis teſtiũ numerus requiratur, 163.a.

Cardinalis à Papa creatus, ſed non declaratus, & in pectore (vt aiunt) reſeruatus, an à ſolo Papa reuocari poſſit, 163. c. d.

Cardinalis affertur exemplum, qui a Pontifice creatus, ſed in pectore reſeruatus, ante declarationem vendidit officium Abbreuiatoris de Parco maiori,cum aliqua Cardinalis Vicecancellarij controuerſia,163.e.

Cardinalis creatio an dicatur perfecta, quouſque ſequatur publicatio. 163.e.

Cardinales etſi excommunicati,adhuc Papam eligere valent,164 a.

Cardinales vti ſpeciali nota digni non cõprehenduntur in generali excommunicatione,164.b.

Cardinali in totum aſſurgit Imperator, ab ab eodem ſalutatus,164.c.165.a.

Cardinalibus honor magnus exhibendus, maximaq. reuerentia, 164.e. 165.a.174. per tot.

Cardinalis Legatus de Latere Iulij II. ſedit medius inter Reges Galliæ,& Hiſpaniarum, 165.a.

Cardinales non poſſunt honori ſibi debito renunciare,165.a.166.b.

Cardinales an Ordines conferre poſſint, & quales; & an Epiſcopalia inſignia deferre valeant,165.b.c.

Cardinales quænam Beneficia conferre poſſint,165.d.e.166.a. b. 175. c. Et quid de Cardinalibus habentibus indultum, ibid.

Cardinales conferre poſſunt Beneficia vacantia in Eccleſijs Titularibus, 167 b.c. Limita, ſi Cardinales abſint ab Vrbe, quia tunc veniunt ſub reſeruatione Apoſtolica,d. Vide e.

Cardinales etiam non reſidentes in Beneficijs ſibi collatis, fructus eorundem percipiunt. 166 c.

Cardinales an plura Beneficia retinere poſſit; & quid de incompatibilibus Beneficijs, 166.d.e.

Cardinalibus conferenda non ſunt Beneficia, valorem ducatorum ducentorum Cameræ non excedentia, 166.e.

Cardinali inſeruiens,& à reſidentia abſens an fructus Præbendæ, quotidianaſque Diſtributiones percipere poſſit, 166. e.

Cardinales quam habeant iuriſdictionem in Eccleſijs Titularibus, 167. 168. 302. c. d.

Cardinales quam habeant iuriſdictionem in Eccleſijs Titularibus,quæ habent Cõuentus,& Monaſteria Religioſorum annexa,167.c.168.a.b

Cardinalis Titularis iuriſdictio in quo differat à iuriſdictione Cardinalis Protectoris, 168 a.

Cardinales petere poſſunt charitatiuum ſubſidium ab Eccleſijs, & Titulis ſibi aſſignatis,168.c.

Cardinalium poteſtas numquid ſit in toto Collegio,vel in ſingulari cum iuriſdictione,168.c.

De Cardinali, qui eſt in poſſeſſione conferendi Beneficia alicuius Eccleſiæ. cuius ſit Titularis alius Cardinalis,168 e.169.a

Cardinalis in adminiſtratione adiungitur Pontifici, ſi hic reddatur inhabilis, 169. b.c.d. Quid ſi Pontifex capiatur ab hoſtibus, ibid.

Cardinalium Collegium tempore Hadriani VI. qui abſens electus fuit,vicem Papæ geſſit; & quomodo,169.c.d.

Cardinalem Legatum in Vrbe relinquit Pontifex, ſi ab ea diſcedat,169. d.

Cardinales tantùm eliguntur *Legati* de latere, 170.171. *Reliqua* in verb. Legatus de Latere.

Cardinales nomine alicuius Principis laici Legatione perfungi non debent, 171. c. Adducuntur exempla,ibid.& 319.c.

Cardinalium lites ſolus Pontifex appellatione remota dirimit,172 a b.c.

Cardinales ſunt Deo dicati, & ab omni terrenorum Principium poteſtate exempti,172.b.

Car-

Cardinales ſolum Pontificem iudicem agnoſcunt,172.b.c.
Cardinales per tormenta examinari non debent,172 b.
De Cardinalium facultate teſtandi,172. d. e.173. per tot.
Cardinales non poſsunt teſtari,niſi præceſſerit licentia Summi pontificis, 172. d. Et hæc prohibitio extenditur etiam ad pias cauſas, ibid. Quid ſi reperiatur teſtamentum antiquum Cardinalis, & de licentia Pontificis non appareat,e.
Cardinalis teſtari poteſt de ſtipendio illo, á Summo Pontifice Cardinalitij galeri intuitu illi conceſſo,172.e.173.a.Vide d. Immo hæredes ſuccedant ab inteſtato in hoc ſtipendio, ibid.
Cardinalis hæres, habentis à Papa facultatem teſtandi, cum clauſula, *non obſtantibus, &c* an ſuccedat in fructibus Beneficiorum maturatis, ſed non exactis tempore obitus Cardinalis,173.b.
Cardinalis habens facultatem teſtandi poterit etiam codicillare, 173.b. Item donare cauſa mortis, c.
Cardinales ſi habeat facultatem teſtandi, an hæc per vnicum actum extinguatur, 173.3.
Cardinalis habent priuilegium teſtandi iure militari, 173 c.
Cardinales poſſunt legare Archiconfraternitati Cõfalonis in Vrbe pro redemptione Captiuorum,vſque ad ſummam ſcutorum 300. 173.d.
Cardinalis funus an, & quando impenſis hæredis faciendum ſit,173.e.
Cardinalis familiari, qui de mandato Domini ſcripſit teſtamentum, & in hoc legatum ad ſui fauorem, an obſtet diſpoſitio Codicis tit. de his qui ſibi in teſtam. adſcripſer. remiſſiuè. 173.e.
Cardinales ſtudere debent in ſacræ Purpuræ maieſtate ſuſtinenda, 174.c.d e.
De numero familiarium, & inſeruientium Cardinalitiæ Dignitati neceſſario, 175. per tot. Et de qualitatibus dictorum familiarium, ibid. e.
Cardinalibus permiſſus priuatus carcer, 176,a.b.c.
Cardinalium familiares hodie non ſunt exempti à iuriſdictione Ordinariorum, 176. d.
Cardinalium Palatia an gaudeant immunitate,176. e 177.a.b.
Cardinalium Palatia etiam tempore Cõclauis inuadentes, eorumq. bona diripientes qua pœna plectendi ſint. remiſſiuè,177 b.
Cardinalem offendẽs læſæ Maieſtatis reus efficitur, 177.d.e. Etiamſi offendens eſſet Imperator, ibid. Limitatur in offendente ad ſui defenſionem, 178. a. Limitatur quoque,ſi Cardinalis efficiatur rebellis Sedis Apoſt.& affertur exemplum a. b.
Cardinalis familiares ſi quis offendat,qua pœna puniatur,178.b.
Cardinalem offendẽs iniuria verbali quomodo puniatur,178.b.
Cardinalem offendens an gaudeat immumunitate eccleſiaſtica, 178 b c.
Cardinales an poſſint expellere intruſum in Papatu, & deponere Papam ſimoniaeum, ac hæreticum; & quomodo,178 d. e. 179.
Cardinalium Collegium famæ reſtituere poteſt,180.181.a.
Cardinales tanquam ſpeciali notá digni non ſunt comprehenſi ſub generali diſpoſitione; & quare,181.267 a.b.
Cardinales non tenentur ad Decimas,etiã appoſita clauſula, *quocumque priuilegio non obſtante*, 181.b.c.
Cardinales non ſunt comprehenſi in Regulis Cancellariæ, 181.e. De Regula, de exprimendo valore, vide e.
Cardinales an comprehendantur in diſpenſatione quantumcumque generali loquẽte in materia prohibitiua,181.c.e.
Cardinales an teneatur contribuere in ſolutione charitatiui ſubſidij impoſiti à Sede Apoſt. contra infideles, 181.d.e.
Cardinalis occurſus an liberet ductos ad ſupplicium,182 a.b.
Cardinalibus ſolus Pontifex cauſarum cognitiones committit,182.c.d e 183.a.
Cardinalis aſſertioni ſtandum eſt in cauſis ſibi commiſſis,183.b.c.
Cardinales committere poſſunt Auditoribus ſuis terminorum obſeruantiã,183.c.
Cardinales non citantur per edictum, nec inhibetur illis ſub Cenſuris,183 d.e.
Cardinalis quocumq. crimine inculpatus per procuratorem auditur, 184. a. b. c. Quid in crimine hæreſis,ibid.
Cardinalibus nõ prohibetur feudi ſucceſſio, 184.d.e.185.a.
Cardinales retinent priora Beneficia, quæ ante promotionem habebant, Cardinalitię Dignitati non repugnantia, 185. c. d.e. Etiam Archiepiſcopalem, ſeu Epiſcopalem Dignitatem,ibid. Intellige ex diſpenſatione Pontificia, ibid.& 186.a.
Cardinalibus Epiſcopis an, & quando permittatur collatio Ordinum in aliena Diœceſi,186.b.c.d.
Cardinalium vnus honori facto Collegio conceſſo renunciare non poteſt,187.a.b.
Car.

Cardinales quibus clauſulis in Commiſſionibus cauſarum appoſitis non comprehendantur, 187. c. d.
Cardinales an ſcripturas recipere poſſint in Conclaui, 187. e.
Cardinalis legatus ſi in legatione moriatur, ſumptibus eius ſit parentandus, & in quo loco, 188. 189. a. b. c.
Cardinalis non Legatus, ſed habens Eccleſias, ac Dignitates, eius ſumptibus ſit funerandus, 188. per tot.
Cardinalis in quo loco ſepeliendus erit, ſi abſque electione ſepulturæ decedat, 189. a. b. e.
Cardinales qua forma ſepeliendi ſint, 189. c. Vide 191. & 192.
Cardinalium mortuorum memoriæ, ac famæ à Summis Pontificibus conſultum, 189. d. e.
Cardinales promittunt Summo Pontifici munera non recipere, 81. d.
Cardinalium familiares prohibentur bona Cardinalium defunctorum occupare, 189. e. 190. a.
Cardinalitius Annulus (ſeu valor,) & ornamenta Capellæ quibus conſignari debeant, ſequuto Cardinalis obitu, 190. a.
Cardinalium creditoribus quo ordine ſit ſatisfaciendum poſt illorum ibitũ, 190. b. c d. e. 191. a. b. e.
De Cardinalium funere, 191. d. e.
Cardinalium parẽtationi quadraginta dies aſſignantur; & quare, 191. d. e. 192 a. b. c.
Cardinalium familiares ſuſtentantur per quadraginta dies in Palatio Cardinalis defuncti, 191. e.
Cardinales optãt Titulos Epiſcopales, Preſbyterales, & Diaconales, 192. d.
Cardinalis optans nouum Titulum ſi exegit penſiones domus ſpectantes ad Titulum dimiſſum, diuidere debet pro rata temporis eum ſucceſſore, 192. d.
Cardinalium Cœtus, nullo deficiente ex Pœnitentiarijs, an poſſit illorum augere numerum, 301. c.
Cardinales Protectores Ordinum Regularium quam facultatem, iuriſdictionemque in eoſdem Regulares habeant, 326. 327. 328.
Cardinales habent tutelam, patrocinium que Prouinciarum, Ciuitatum, & Regnorum, 328.
Cardinalis Vicecancellarius. Vide in verb. Vicecancellarius.
Cardinalis Camerarius, Vide in verb. Camerarius.
Cardinalis Pœnitentiarius. Vide in verb. Pœnitentiarius.
Cardinalis Vicarius. Vide in verb. Vicarius.
CARIANVM in poteſtate Comitum Anguillariæ, 145 a.
CARMELITARVM Diſcalceatorum Seminarium in Vrbe à Paulo V inſtitutum, ad hæreticorum, & infidelium quorumcumque conuerſionem, 48. d.
CARNIVM curam quis gereret apud Romanos, 283. a. 284. a. b c. d.
Caro bubala olim apud Romanos in pretio erat, 284. d. e.
Carnium vſus parciſſimus apud antiquos Romanos, 285. a
CAROLVS GVALTERIVS, 270. e.
CAROLVS MAGNVS Imperator confirmat donationes ſuorum Anteceſſorum fauore S R.E. 117. e 122. d. 123. a.
CASTELLANI ad Innocentij III. obediẽtiam redeunt, 137. a.
CASTRA ſi à Camera Apoſtolica emantur, Bullæ Pij V. de non infeudandis &c. minimè ſubiciuntur, 264. c.
CAVAS Oppidum, quod Petrus à Columna Eccleſiæ ceripuerat, Paſchalis II. recuperat, 127. a. b.
CENCII Camerarij liber Apoſtolicæ Sedi vtiliſsimus quando exaratus, 135. e. Eiuſdem Cencij laudes, 249. a. 255. d.
CENSVS vendi non poſſunt à ſubditis Status Eccleſiaſtici Principibus, & Communitatibus exteris, ex Pontificijs Conſtitutionibus, 152. b. c. & quare, c. d. e. 153. a. b.
Cenſus inter immobilia col'ocantur, 152. b
CENTVMCELLIS fuit Traiani Imperatoris Villa pulcherrima, 88 d. e.
Centumcellæ à Gregorio III Pontifice reſtauratæ, 116. e.
Centumcellæ confirmantur S R E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120. b.
Centumcellæ à Piô IV. munitæ, 148. d.
CEPERANVM confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore, 141 c. De Ceperano vide, 136. a.
CERE confirmatur S.R E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120 b.
CERETE in poteſtate Comitum Anguillariæ, 145. a.
CERVIAM à Venetis detentam Iulius II. recuperat, 146. d.
DE CESIS ROCCA in Ducatu Spoletano de iure S.R. E 138. e.
CHARITATIS Archiconfraternitas in Vrbe inſtituta. Et de pijs ipſius operibus, 281. c. d. e 282. a. b.
S. CHRISTINAE Eccleſia poſita prope Papiam iuxta Padum de iure S. R. E. e. 120. e.

CHRI-

CHRISTIANORVM duo ſũt genera, 51 b.

S. CHRISTINAE Eccleſia poſita prope Papiam iuxta Padum de iure S R E 120. e.

S. CRISPINA reſtituitur Cœleſtino III. 136 b.

CISTERNA de iure S. R E. 138. c.

CIVITAS CASTELLANA à Paſchali II. recuperata, 127. b.

CLASSIS pro decem triremibus contra Turcas parandis, & conſeruandis Congregationem Sixtus V inſtituit: & eiuſdem Congregationis facultates recenſentur, 202. d. e. 203. Reliqua in verb. Nauis.

CLERICI à Diuo Petro inſtituti. 8. e.

Clerici ad ſecularia iudicia non protrahẽdi, 49. b. c d. 51. e.

Clericatus cur magis eximat à poteſtate temporali, quàm Baptiſmus, 51 a. b.

Clericorum conſanguinei an illis ſuccedant ab inteſtato in quotidianis diſtributionibus remiſſiuè, 173. e.

Clericorum bona pauperum eſſe dicuntur, 269. e.

CLERICI CAMERAE Apóſtolicæ ad numerum ſeptenarium præfiniti ab Eugenio IV. 260. b 276. c. Quos deinde Sixtus V. numero duodenarios eſſe ſanciuit. ibid.

Clerici Cameræ intereſſe non poſſunt in Camera, in qua de ipſorum coniunctorum intereſſe agitur, 267. a.

Clerici Cameræ etiam Præſidentes ipſius Cameræ dicuntur, 269 a.

Clericorum Cameræ Statuta confirmauit Leo X. 269 b.

Clericorum Cameræ Collegium ſimulachrum Collegij Quæſtorum; & quare, 276. a b 277 d.

Clericorum Cameræ preeminentiæ, ac facultates recenſentur, 276 277.

Clericorum Cameræ Collegium olim numero indeterminato conſtitutũ. 276 b.

Clericis Cameræ quænam ſint prohibita, 277. c d e.

Clericorum Cameræ iuriſdictio Sede vacante non expirat, 277. d.

CLOACAE antiquitùs in Vrbe mirabiles, 98. b. e.

Cloacarum cura maxima apud priſcos Romanos, Summoſque Pontifices ſemper fuit, 98. b. c. d. e.

CLVSIVM declaratur Imperio ſubiectum à Ludouico Imperatore, 119. a.

Cluſium à Cœleſtino Tertio recuperatum, 135. e.

COLLEGIVM tres faciunt, 156. a.

Collegiorũ priuilegia ſub generali priuilegiorum derogatione non comprehenduntur, 72. d.

COLVMNAE Caſtrum Paſchalis II. Petro à Columna ademit, 127. a. b. Et Columnenſis Proſapiæ tunc prima mentio ex Baronio, ibid.

COMACLVM occupatum à Deſiderio Rege Longobardorum, 117. c.

Comaclum confirmatur S R.E. à Ludouico Imperatore, 119. a ab Othone Imperatore, 120. c. à Rodulpho Imperatore, 141. c.

COMMISSARII à Sacra Congregatione Boni Regiminis tranſmiſsi ad exigendum credita reſiduata Communitatum, quando decimas percipere debeant: & de qualitatibus dictorum Commiſſariorum remiſsiuè, 293. c. d.

Commiſſarij Spoliorum quid ſeruare debeant, remiſsiuè, 263. d.

COMMISSARII Cameræ Apoſtolicæ Officiũ in Vrbe quale fuerit antiquis tẽporibus, qualeque ſit de præſenti; ac de ipſius preeminentijs, & facultatibus, 274. 275.

Commiſſarij Cameræ Officium graues viri exercuerunt, quorum nomina recenſentur, 274. b. c.

Commiſſarius Cameræ ſi ſit Prælatus, quẽ locum habeat in Camera, 274. d.

Commiſſarij Cameræ Officium quãdo inſtitutum, 274. d. e. 275. a. c.

Commiſſarius Cameræ an, & in quo differat à Fiſco, 275. d. e.

COMMVNE quod eſt, communitèr negligitur; & quare, 79. b

COMMVNITAS. Vide in verb. Vniuerſitas.

COMPVTORVM Cameralium Congregatio habetur in ædibus Theſaurarij, 265. a. b.

Computorum Cameralium redditio quomodo facienda ſit, ſerioſa inſtructio, 265. c. d. e. 266 267. a 269. b c.

Computorum redditio facienda quoque eſt ab ipſomet Theſaurario, & ab alijs Summi Pontificis, Romanæque Curiæ Magiſtratibus 266. d.

CONCILIVM Tridentinum quando indictum, & quando completum, 55. d. e.

Concilij Tridentini Congregationem Pius IV. inſtituit. 55. e. Eandem Sixtus V. confirmauit. 56 a Eiuſdem Congregationis facultates. 55 a. b. c.

Concilij Tridentini declarationes à propria Congregatione emanatæ, an dicantur doctrinales, ſeu diffinitiuæ. 56. c.

Con-

Concilia à Romanis Pontificibus antiquitùs frequentèr conuocata.39.d.
CONCLAVE quid ſit, remiſſiuè, 254.c. Reliqua in verb.Pontifex.
CONFINIVM Congregatio ab Vrbano VIII. inſtituta, ac de illius facultatibus, 151. 152. 153.
CONFISCATIO inter regalia Principum connumeratur,272.b. Et eſt de maximo imperio,ibid.
Confiſcare ſine Principis licentia non licet, & quare,272.b.
Confiſcatio quomodo antiquitùs fieret, 272.c.
CONSILIARII Romanæ Sedis quales, 2.d. 3. a.
De Conſilio Ciuitatum poſſunt eſſe pater, & plures filij, ac fratres,21.d.
Conſiliarius debet Principi etiam non petenti miniſtrare conſilium,dummodo eo indigere videat,74.a.
CONSISTORIANI COMITES quales, 42.b.c.d.43.e.
CONSISTORII publici cæremoniæ explicantur vberrimè,quibus noui Cardinales recipiuntur,23.e.24.
Conſiſtorium quid ſit, 42.a.b.c.d.e.44.a.
Conſiſtorium duplex,publicum, & ſecretũ, 42.e. Quid autem in altero, alteroque pertractetur,42.e.43.
In Conſiſtorio quo ordine Cardinales ſedeant,43.d.
Conſiſtorialia Beneficia quæ dicantur, 60.c.
CONSTANTINVS Imperator extruxit Baſilicas plures in Vrbe, præcipuè Lateranenſem, & Vaticanam, 57.b. 62.c.d.
Conſtantinus Imperator genus duxit à Veſpaſiano Imp.65.d.
Conſtantini Magni Imperatoris munificentia erga S.R.E.146.b.c.d. Ab aliquibus tamen hæc Conſtantini donatio impugnatur,ſed malè, 114.c.
CONSVLTATIONIS negociorum Status Eccleſiaſtici Congregatio inſtituta à Paulo IV. & ab alijs confirmata: ipſius facultates quales, 75.76.77 Hæc de delictis intra Vrbis mœnia, eiuſq. in ſuburbijs occurrentia non cognoſcit,77.c.
CONTRADICTAE quid ſint,204.c
Contradictarum Auditoris iuriſdictio in Vrbe olim magna, 204.b. c. Reliqua in verb.Corrector Cancellariæ.
COROLANVM, aliàs Coranum Caſtrum ab Hadriano IV. emptum 133. a.
CORE de iure S.R.E. 138.c.
CORRECTOR CANCELLARIAE hodie Auditor Contradictarum appellatur, 208.b.
Corrector Cancellariæ locum habebat in Parco maiori poſt Vicecancellarium, 208.b.
Inter Correctorem Cancellariæ, & Abbreuiatores de Parco maiori fuit olim controuerſia circa præcedentiam, 208. b. c. d.
CORREGII loca benè potuit Fridericus Imperator à iuriſdictione Ducum Medioianenſium eximere,quàmuis in inueſtitura Ioannis Galeatij Vicecomitis cõprehenſa,73.d.
CORSICA confirmatur S. R. E. à Carolo Magno Imp. 117. e. à Ludouico Imper. 119.a. ab Othone Imperatore, 120.d. a Rodulpho Imp.141.c.
Corſicam à Saracenis occupatam Ianuenſes recuperant, ſibiq. retinent, Ioannis XVIII. permiſſu,122.d.
CRESCENTIVS NOMENTANVS Vrbem occupat contra Pontificem,122.b.
CRVCIATA cur ita dicta, 137.c.
CVBICVLARII duo ſecreti aſſiſtunt in Conſiſtorio Papæ,43.e.
Cubicularij in Vrbe inſtituti à Leone I. ad cuſtodiam Sepulchri Apoſtolorum Petri, & Pauli,65.c.228.c.
Cubiculariorum duo ſunt genera, nempe ſecretorum, vel honoris Papæ inſeruiẽtium, & Cancellariæ,228.d.
Cubiculariorum Cancellariæ munus quale; ac de illorum priuilegijs, 228. 229. 230.231.
Cubicularij Cancellariæ à Leone X. inſtituti, 228.e.229.a.b c.

D

DANTES ALIGERIVS poſt eius mortem ſecundùm aliquos tanquam hereticus damnatus; alij hoc negant,51.e. 52.a.113.c.114.a.
DATARII Officium quale,242.
Datarij Officium quiſnam exerceret antiquitùs, 242.b.
Datarij munus aliquando S.R.E.Cardinales exercuerunt,242.b.
Datarij Officiales quinam ſint, 242.c.
Datarius dictus à datando,242.c.
Datæ ſunt in duplici differentia, aliæ dicuntur paruæ, aliæ maiores, 242.c.
Datæ quanta ſit efficacia,242.d.
Datarij Officium concernunt omnia, quæ ſunt gratiæ,242.d.
Datarij munus excelſum, ac ſublime, 242. d. e.
Datarij munus expirat per obitum Pontificis,242.e.

DE-

DECANVS quid ſignificet, 324. c.
Decanus Collegij Cardinalium. Vide in verb. Cardinales.
DECRETVM IRRITANS quid operetur, 294. c.
DIACONI conſecrati à Diuo Petro, 9. a Ipſorum munus quale, ibid. Vide 13. 6.
Diaconus quid ſignificet, 13. a. b.
Diaconorum numerus antiquitùs ſeptenarius, 13. c. d. Et dicebantur Diaconi Regionarij, 13. d. e. Ipſorum munus quale, 13. d. e.
Diaconi Cardinales. Vide in verb. Cardinales.
DICTIO, *quomodolibet*, quid importet, 149. d.
DIGNIOR ille reputatur, qui proximior eſt domino, 7. d.
Dignior, ac maior ille reputatur, quantò à pluribus, ac dignioribus præeſt, 175. a. 198. c.
DIGNITATVM ordo ſeruandus eſt, præſertim in Eccleſiæ militanti, 199. a.
Dignitates propter numerum vileſcunt, 199. & 200. a.
DISTRICTVS VRBIS quadraginta milliaria continet, 256. a.
DOCTORATVS laurea quis decorari non debet, niſi Catholicæ Fidei profeſſionem emiſerit, 109. a.
Doctores in iure canonico, & ciuili creantur in Vrbe ab Aduocatis Cõſiſtorialibus priuatiuè quoad omnes alios, 109. a.
Doctores in philoſophia, ac medicina creantur in Vrbe à Phiſicorum Medicorum Collegio priuatiuè quoad omnes alios, 109. b.
DOMINATVS genera tria, Regalis, politicus, & œconomicus, 176. d.
DOMORVM venditiones factæ irrequiſito vicino non ſunt nullæ ipſo iure, ſed tantùm vicino volente, 253. c. Amplia; etiamſi Bulla dicat, *eò ipſo, & ipſo iure ſit nulla*, ibid. Et de forma in hoc ſeruanda, d.
DONATIONES factæ à Papa ſine ſubſcriptione Cardinalium, non carent falſitatis ſuſpicione, 158. c. 159. a.

E

ECCLESIAE in Vrbe præſtantiores quinque, 7. a.
Eccleſiæ, & Eccleſiaſticæ perſonæ à Principe defendendæ ſunt, 49. b.
Eccleſiarum priuilegia confirmarunt, & in contrarium inducta ſubſtulerunt Valentinus, & Martianus Imperatores, 49. d.
Eccleſiarum, & Altarium conſecrationem ſolemni ritu faciendam quis Pontificum primus inſtituerit, 55. c.
Eccleſia duplex, ſpiritualis nempe, ac materialis, 56. d.
Eccleſias quis primus ædificauerit inter Hebræos, Græcos, Latinos, aliaſuè barbaras Nationes, remiſſiuè, 56. e.
Eccleſias quis primus inter Chriſtianos ædificauerit, 56. e 57. 58.
Eccleſia vbi primùm Seruatori noſtro fuerit ædificata, 57. a b 58 a.
Eccleſia idem quòd Memoria, 57. e.
De Eccleſiarum erectione in Cathedrales ſeculares, vel aliarum ſtatũ remiſſiuè, 60. c.
Eccleſiarum libera electio permittitur ab Henrico Imperatore, 129. d.
Eccleſia Romana mater eſt omnium, & magiſtra, 168. d.
Eccleſia Dei vtriuſque gladij habet poteſtatem, 193. c.
De Eccleſijs, vide in verb. Immunitas Eccleſiaſtica.
ELECTIO non poteſt fieri de ipſo, 156. b. c.
Electores Regis *Romanorum*, in Imperatorem poſtea promouendi, à Gregorio V. conſtituti, 122. c.
EPISCOPI dicti aliquando Cardinales, 30. d.
Epiſcopi ſeptem ex vicinioribus Oppidis à Romano Pontifice in Vrbem vocati, qui ſingulis hebdomadæ diebus Diuina celebrarent Myſteria, 7. b.
Epiſcoporum eligendorum requiſita, 19. a. b. c. e. 59. 60. 328.
Epiſcopalis reſidentia procedit à Iure Diuino, 141. a.
Epiſcopi quam facultatem habeant in procedendo contra hæreticos, 44. e.
Epiſcopus ſi detegatur hæreticus, contra ipſum non inquirunt Inquiſitores, ſed Apoſtolicæ Sedi illum denunciant, 44. c. 45. a. 46. e.
Epiſcoporum eligendorum diligens inquiſitio habenda eſt, 58. d. e.
Epiſcopus promouendus examinari debet, 59. b. c. 60.
Epiſcopi promouendi proceſſus, & inquiſitio formatur; & quid ſit probandum, 59. d. e. 60. Quid in Regularibus, 59. e. 60. a.
Epiſcoporum poſtulata in Congregatione à Sixto V inſtituta, vel innouata, cognoſcuntur, 60. e. 61. a. b.
Epiſcoporum domos, & bona inuadentes excommunicantur; & interdicuntur Leonis I X Sanctione, 123. d.
Epiſcopi debent iurare fidelitatem Papæ 160. b.

Epiſcopus iureiurando an teneatur tangere ſacra, 164. d.
Epiſcopus in alterius Diœceſi Pontificalia exercere non poteſt, niſi de Ordinarij loci expreſſa licentia, 186. b Amplia etiam ad Abbatias, quæ nullius Diœceſis exiſtunt, c.
Epiſcopis expoliatis, vel eiectis omnia reſtituenda eſſe Euſepius Pontifex præcipit, 115. a.
Epiſcopi præcedere debent Prothonotarios, 200. b.
Epiſcopi locum tenent Apoſtolorũ, 200. c.
Epiſcopi Cardinales Vide in verb Card.
EPISTOLAE, quæ mittuntur ad abſentes, an fidem faciant contra ſcribentem, 294. d.
EVGVBIVM occupatur à Deſiderio Rege Longobardorum, 117. c.
Eugubium confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore. 119 a. ab Othone Imperatore, 120. d.
Eugubini ad Innocentij III. obedientiam redeunt, 137. a.
Eugubium recuperatum à Bonifacio VIII. 141. c.
EXACTORVM temeritas, & concuſſiones ſunt reprimendæ, 77. c. In hoc inuigilauit Sixtus V. & Congregationem grauaminum tollendorum inſtituit, 78. At à Paulo V Congregatio hæc vnita fuit Cõgregationi Boni Regiminis, 79. a.
Exactorum temeritati Imperatorum quoque leges conſuluerunt, 78. b. c.
Exactor ſuperexactionis crimine confutatus quomodo puniendus, 78. c.
Exactor negligens tributa recipere à ſoluere volentibus, debitor liberatur, & exactor duplum Fiſco cogitur inferre, 78. d. e.
Exactores Camerales quid agere debeant in ipſorum munere exercẽdo, 261. a. b. c.
EXCOMMVNICATI, & Cenſuris Eccleſiaſticis innodati à quocumque actu legitimo excluduntur, 164. a. Limita in Cardinalibus in electione Papæ, ibid.
EXHARCATVS RAVENNAE ademptus S. R. E. 117. b.
Exharcatus Rauennæ à Carlo Magno Imperatore declaratur de iure S. R. E. 117. e. 118. e.
Exharcatus Rauennæ confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120. c.
Exharcatus Rauennæ quæ loca comprehenderet, 118. e. 119. a.
Exharcatus Rauennæ reſtituitur S. R. E. à Rodulpho Imperatore, 140. d. 141. c.

F

FABRICAE S. Petri quinam Pontifices conſuluerint: & de facultatibus eidem Fabricæ conceſſis, 68. 69. 70. 71. 72.
Fabricæ S. Petri Congregatio habetur in Palatio ſenioris Cardinalis in Vrbe exiſtentis; 72. b.
FAMILIARIS Papæ ſi quis aſſeratur per atteſtationem ipſius Papæ factam lite pendente, an tollat alteri ius quæſitum, 234. b.
FANVM confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperat. 119. a. ab Othone Imp. 120. c.
FAVENTIA à Deſiderio Rege Longobardorum redditur S. R. E. 117. b. occupatur ab eodem Rege, 117. c.
Fauentia confirmatur S. R. E. à Ludouico Imper. 119. a ab Othone Imp. 120. c. à Rodulpho Imperatore, 141. c.
Fauentiæ, ab Ordelapho, ac ſocijs occupatæ, recuperationi Clemens V. inuigilat, 142. a.
Fauentiam à Venetis detentam Iulius II. recuperat, 146. d.
FAVSTVS POLVS S. R. E. Cardinalis, Epiſcopus Vrbeuetanus, 317. d.
FELICITATIS CASTRVM confirmatur S. R. E. à Carolo Magno Imp. 117. e. à Ludouico Imp. 119. a. ab Othone Imp. 120. d.
FELIX CONTELORIVS, 77 b. 274. c.
FERENTI CASTRVM confirmatur S. R. E. à Carolo Magno Imperatore, 117. e à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d.
FERENTINVM confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e.
FERRARIA à Deſiderio Rege Longobardorum redditur S. R. E. 117. b. Occupatur ab eodem Rege, c.
Ferraria confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119 a. ab Othone Imperatore, 120. c. a. Rodulpho Imperatore, 141. c.
Ferraria, ſequuto Comitiſſæ Mathildis obitu, ad Eccleſiam Romanam redijt, 127. c.
Ferraria à Venetis occupata, ab ijſdem reſtituitur S. R. E. tempore Clementis V. 142. b.
Ferrariæ Dux Alphonſus cum Hadriano VI. tranſigit ratione dicti Ducatus 147. b.
Ferrariæ Dux Alphonſus in ius à Clemente VII. vocatur ob dicti Ducatus deuolutionem, 147. c.

Fer-

Digitized by Google

Ferrariæ Ducatum recuperat Clemens VIII. ob Alphonſi Eſtenſis obitum, 150. a. b.

FEVDATARII Sedis Apoſtolicæ tenentur ſoluere canones in Vigilia, aut die Feſtiuitatis SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, 146. a. b.

Feudi ſucceſſio an prohibeatur Cardinali, vel Epiſcopo, 184. d e. 185. a.

Feudi ſucceſſio cur prohibeatur perſonis eccleſiaſticis. 184. e. Quid in feudo eccleſiaſtico. ibid.

In Feudo an ſuccedat Monachus, 185. a.

FIDES Catholica totius ſpiritualis ædificationis fundamentum eſt. 44. c.

Fides Catholica propaganda eſt, 47. e. 48. a.

Fidei propagandæ Congregationem Gregorius XV. in Vrbe inſtituit, 48. a. b. Licet prædeceſſores Pontifices in Catholicæ Fidei propagatione anteactis ſæculis ſemper inuigilauerint, a. b.

Ad Fidei propagationem linguæ variæ addiſcendæ. 48. b.

Fidei propagandæ Congregatio quibus facultatibus ſit communita, 48 c. d. e. 49. a.

FIRMANI iurant fidelitatem S. R. E. 117. d.

FISCVS in Curia Romana eſt ipſa Sedes Apoſtolica. 271. c.

Fiſci Aduocatus. Vide in verb. Aduocatus Fiſci.

Fiſci Patronus olim dictus Quæſtor Parricidij, 271. d. 272. b.

Fiſcales cauſæ quæ dicantur, 272. b.

Fiſci Procuratoris, & Procuratoris Cæſaris differentia, 272. c. d.

Fiſci Procuratoris in Vrbe qualitates quęnam eſſe debeant, 272. e. 273. c. Et de ipſius munere, 273. a. b. c.

Fiſcus vnde dicatur, remiſſiuè. 273. c.

Fiſcus accipitur etiam pro tributis, alijſque debitis, & oneribus. 273. d.

Fiſci Procurator præcedit Commiſſarium Cameræ. 275. c. Reliqua in verb. Confiſcatio.

FLAMINIAE PROVINCIA reſtituitur S. R. E. à Rodulpho Imperatore. 140. d.

Flaminiæ Prouincia tempore Pauli II. reſtituta S. R. E. 145. b.

FLORENTIA declaratur Imperio ſubiecta à Ludouico Imperatore. 119. a.

FLVMINA nauigabilia inter Regalia connumerantur. 96. b.

FORENTINI CASTRVM recuperatum ab Vrbano IV. 139. c.

FORVM LIVII confirmat S.R.E. Ludouicus Imperator. 118. e. Otho Imperator. 120. c Rodulphus Imperator. 141. c.

Foroliuienſi è Ciuitate Ordelaphi eiecti à Legato Pontificis Innocentij VI. 143. b.

Foroliuienſes à Pontifice Gregorio XI. deficiunt. 143. e.

FORVMPOMPILII confirmat S. R. E. Ludouicus Imperator. 118. e. Otho Imperator. 120. c. Rodulphus Imperator. 141. c.

FORVMSEMPRONII confirmat S. R. E. Ludouicus Imperator. 119. a Otho Imperator. 120 d.

FRANCISCVS ALIDOSIVS S. R. E. Cardinalis quare à Franciſco Maria Duce Vrbini interfectus. 41 c.

FRANCISCVS BARBERINVS S. R. E. Cardinalis Triclinij Leoniani in Laterano reſtaurator. 118. a b. c. d Legatus de Latere Vrbani VIII 170. b. Vicecācellarius eximius, 521. d. Protector Archiconfraternitatis Charitatis in *V*rbe. 282. a. Signaturæ Iuſtitiæ Præfectus. 310. c. Archipresbyter Baſilicæ Lateranenſis 314. c. deinde ad *V*aticanam tranſlatus ibid. & 318. a.

FRANCISCVS BARBERINVS Vrbani VIII. patruus Abbreuiator de Parco maiori abſque ſolito examine creatus, 214 c.

FRANCISCI DANDALI Veneti facinus eximium, 142. b.

FRANCISCI SODERINI S.R.E. Cardinalis dictum improbatur, 40. c.

FRANCISCVS MARIA BARANZONIVS Locumtenens in ciuilibus Auditoris Cameræ, 268. b.

FRATRVM concordia commendatur, 310. d e.

FRIDERICVS IMPERATOR ſtratoris officio fungitur erga Hadrianum IV. 132. c. Vide eiuſdem Imperatoris obſequium erga Alexandrum III. 133. 134. a.

FRVSINONVM confirmatur S. *R*. E. à Ludouico Imperatore, 118. e.

FVLGINEVM reſtituitur S. *R*. E. à Conrado occupatore, 136. e. 137. a.

FVMONIS Caſtrum de iure S. *R*. E 138. c.

Fumonis Arx recuperatur ab Eugenio III 132. a.

FVNDVM de iure S.R.E. 120. e.

Fundanus Comitatus S.R.E. donatus, ſeu reſtitutus à Friderico II. Imperatore, 137. b.

c 2 *FVR-*

FVRCONEM dicit de iure S. R. E. Otho Imperator, 121.a.

G

GABELLVM confirmatur S.R.E. à Ludouico Imperatore, 119.a. ab Othone Imperatore, 120.c. à Rodulpho Imperatore. 141.c.
GALERIA ab exercitu Pontificio direpta, 124.c.
GALLESII CASTELLVM confirmatur S. R.E. à Ludouico Imperatore, 118.e. ab Orhone Imperatore, 120. c.
GALLIAE Rex Chilperius Regno priuatur à Zaccharia Pontifice, & Pipinus inauguratur, 117 a.
Galliæ Regnum ſemper tutum refugium Romanis Pontificibus, 128 e.
S. GEMINI CASTRVM de iure S. R. E. 138.d.
S. GERMANVS occupatus à Rogerio Siciliæ Rege, 131.a.
GIBERTVS BORROMAEVS, 77. b.
GRASCIA quid ſignificet, 282. c. d.
Graſciæ Præfectus à tutelis, & curationibus excuſabatur antiquitùs, 287.c.
Graſciæ Præſes. Vide in verb. Præſes.
GRATIAE EXPECTATIVAE quando originem habuerint, 73. b.c.
Gratiæ expectatiuæ abrogatæ per Concilium Tridentinum, 73.c.
GREGORIVS ſanctiſſimus Pontifex huius nominis primus bona Eccleſiæ temporali gladio tutatus eſt, 115.c.
Gregorius XV. inſtituit Congregationem de propaganda Fide, 32.b.
GVALDVS acquiſitus S.R.E. à Gregorio IX. 138. c. De iure S.R.E ex eiuſdem Gregorij Sanctione, ibid.
GVBERNATOR VRBIS appellatur etiam Vicecamerarius, 252. d Quare, 256, a.
Gubernator Vrbis quare ſic dictus, 256.a.
Gubernatoris Vrbis preeminentiæ, ac facultates quales ſint; & de ipſius officialibus, 256 258.259.
Gubernator Vrbis Præfecti Vrbi ſimilitudinem gerit, 256. b. c. d. e. 257, 258. 259.
Gubernator Vrbis antiquitùs militaribus indutus veſtibus, 256.d.
Gubernatoris Vrbis baculus quid ſignificet, 259. b c.
GVLIELMVS BARCLAIVS reprobatur, 51. d.
GVLIELMVS ROTHOMAGENSIS S. R. E. Card. laudatur, 319.c.

H

HAERES, qui non confecit inuentariũ, an excuſetur à legatorum preſtatione, ſub prætextu, quòd hæreditas non ſit ſoluendo, 72. b.
Hæres ob inuentarium non confectum, an in foro conſcientiæ teneatur vltra vires hæreditarias, 72. c.
HAERESIS Patarenorum quando viguerit, 45. c.
Contra hæreticos edita Statuta ſubijciuntur Congregationi S. Inquiſitionis, 45.c.
De hæreticorum fautoribus, 46. e.
Hæretici non gaudent immunitate Eccleſiarum, 46.e 47.a.
Hæreticales libros retinens an de hæreſi condemnari poſſit remiſſiuè, 65.a.
Hereticæ prauitatis Inquiſitores cogere poſſunt quaſcunque egregias perſonas, vt coram eis ſe ſiſtant, & in cauſis Religionis teſtimonium perhibeant, 184.a.
De hæreticis vide in verb. S. Inquiſitio, in verb. Epiſcopi.
HEBRAEI an comprehendantur in facultatibus Viſitatorum carcerum, 281.a.b. Vide in verb. Iudæi.
HENRICVS IMPERATOR confirmat donationes Pipini, Caroli, Ludouici, Othonum patris, & filij Imperatorum fauore S R.E. 123.a.
HETRVRIA recuperatur à Gregorio IX. 138.b.
Hetruriæ Vicariatu priuatur Carolus Rex Siciliæ à Nicolao III. 140. c. Reliqua in verb. Thuſcia.
HIBERNIA tempore Innocentij III. vectigalis S.R.E facta, 137.b.
HIERONYMVS COLVMNA S.R.E.Card. Archipresbyter Baſilicæ Lateranenſis, 314.c.
HIERONYMVS GRIMALDVS S. R. E. Card. laudatur, 252.e.
HIERONYMVS PAMPHILIVS S. R. E. Card. & SS. D. N Innocentij X. patruus, Papæ Vicarius, 303. c
HIEROSOLYMA de tyrãnide Saracænorũ recuperata à Chriſtianis, Gottifredo Bugliono Ductore, 126. a.b.c.d.
HONOR cunctis rebus preferendus eſt, 198. b.
HONVPHRIVS PANVINIVS nimis mordicus in Leonem X. 229. a. b.
HVMANA confirmatur S.R.E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d.

IAN-

I

IANNIZERI CANCELLARIAE. Vide in verb. Solicitatores.

IANVAE CIVITAS continetur in Alpibus Cottijs donatis ab Ariperto Longobardorum Rege Ioanni Papę VI. 116. b. c.

IDOLATRIA quomodo exorta, remiſſiuè, 54. b. c. d. Et de antiquorum ritibus, ac ſacrificijs, ibid.

IMAGINVM SACRARVM perſequutor Leo III. Imperator à Concilio Lateranenſi damnatur, 116. d.

IMMVNITAS ECCLESIARVM, & Eccleſiaſticarum perſonarum ſummoperè obſeruanda, 49. b. c. d.

In immunitatem eccleſiaſticam edita Statuta ipſo iure nulla edixit Fridericus Imperator, 49. d.

Immunitas Eccleſiarum nedum apud nos Chriſtianos ab antiquiſſimo tempore viguit, ſed etiam apud hebræos, ethnicos, barbaraſque gentes, imò etiam apud beſtias, 49. c. 50. & per tot. cap.

Immunitas Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum à iure Diuino originem habuit, 50. c. d. e. 51. 52.

Immunitas Eccleſiarum, à nullis oppugnata, defenditur, 52. d. e. 53. a. b. c.

Immunitate Eccleſiarum quinam ſint indigni, Gregorius XIV. ſua Sanctione declarauit, 53. c. d.

Immunitatis Eccleſiaſticæ Congregationem inſtituit Vrbanus VIII. 53. d. 61 b.

Immunitas conceditur cõfugientibus quoque ad Crucis Signum etiam in via poſitum, 53. e.

Immunitate Eccleſiarum an gaudeant iudæi ad illas confugientes, 54. a.

Immunitate Eccleſiaſtica gaudent confugientes ad Eccleſiam, & Palatium Epiſcopi, ſi cohereat Eccleſiæ, nec diſtet vltra quadraginta paſſus; vel ſaltem habeat Oratorium, 176. c. 177. c.

Immunitate an gaudeant Palatia Cardinalium, 17. b. c. 177. a. b Quid de Domibus Oratoris, ſeu Legati Principis, c.

Immunitate eccleſiaſtica an gaudeat offendens Cardinalem, 178. b. c.

IMOLA confirmatur S. R. E à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. c. à Rodulpho Imperatore, 141. c.

IMPERATORVM ad ſtatuas confugientes tuti apud Romanos fuere, 50. c.

Imperium dependet ab Eccleſia, 51. e.

Imperatores tres coronati à Ioanne Papa VIII. 119. d.

Imperiali Dignitate priuatur Fridericus II. ab Honorio III. 137. d.

Imperator Carolus V. coronatus Bononiæ à Clemente VII. 157. b.

Imperator, & Rex poteſt à Papa deponi, 162. e.

Imperator ſalutatus à Cardinali in totum aſſurgit, 164. c 165. a.

INNOCENTIVS X Vaticanam Baſilicam exornauit, 68. a. Baſilicam Lateranenſem reſtaurauit, 315. a. b.

S. INQVISITIONIS contra hæreticam prauitatem Congregatio à Paulo III. inſtituta, 44 c. Licèt ſemper Romani Pontifices, Cardinales, Patriarchæ, Archiepiſcopi, & Epiſcopi contrà hæreticos inuigilauerint, 44. d. 45.

S. Inquiſitionis Tribunalia inſtituta à Nicolao IV. in Venuſino Comitatu, in nonnullis Galliæ Prouincijs, Venetijs, in Syria, & Paleſtina, 45. d.

S. Inquiſitionis contra hæreticam prauitatem Congregatio in Vrbe inſtituta quas facultates habeat, 45. e. 46. 47. a. b. c.

Inquiſitores quomodo procedant contra hæreticos, 44. c.

Inquiſitor generalis in Vrbe ab Vrbano IV. primùm creatus, & quare, 45. a. b.

Inquiſitio contra hæreticos nedum viris eccleſiaſticis, ſed temporali quoque dominatu præſulgentibus quandoque a Romanis Pontificibus commiſſa, 45. b. c.

INTERAMNA de Iure S. R. E. 121. a.

Interamna reſtituitur S. R. E à Conrado occupatore, 136. e.

IOANNES I. Pontifex Epiſcopos in ſuis bonis reintegrandos eſſe ſanciuit, 115. a.

IOANNES IV. Pontifex Giſulphum Ducem Beneuentanum increpat, quòd bona Romanæ Eccleſiæ occupauerit, 115. e.

IOANNIS XXII. Pontificis laudes, 210. c. Ipſi multum debet Cancellaria Apoſtolica, 249. c.

IOANNES VITELLESCVS S. R. E Card. Legatus Apoſtolicus Patrimonium Beati Petri recuperat. 144. c.

IOANNES BENINVS, 274. c.

IOANNES BROGCHVS Imolenſis, 274. a

IOANNES GHINVS, 274. c.

IO BAPTISTA PLATINA cur in carcerem detruſus fuerit, 213. c.

IO. BAPTISTA SPADA ſenior, 77. b.

IO. BAPTISTA SPADA iunior, 77. b.

IOFFREDVS LOMELLINVS, 275. c.

IO-

Digitized by Google

IOVIVM in poteſtate Comitum Anguillariæ, 115.a.
IN ISTRIA iura S.R.E. 120.d.
ITALIAE, ſeu occidentalium Regionum Prouinciæ Loca, & Ciuitates donantur S. Syluestro Papæ, ac ſucceſſoribus Romanis Pontificibus à Constantino Imperatore, 114.b.c.
IVDAEI an gaudeant immunitate Eccleſiarum, ſi ad illas confugerint, 54. a. Vide in verb. Hebræi.
IVDICES quęnam munera prohibeantur recipere, 81.e.82.a. Vide 83.e.84.a.
Iudicibus à Clemente III. Presbyteria promittuntur, 135.b.
IVLII CLARI lapſus, 52.d.e.53.a.b.
IVLII LAVORII lapſus, 36.a b.
IVLIVS MONTERENTIVS, 274.c.
IVLIVS SACCHETTVS S. R. E. Card. & Præfectus Signaturæ Iuſtitiæ, 310.e.
IVRIS CIVILIS laudes, 111.a.
IVS CONGRVI. Vide in verb. Domus.

L

LAESIO inſpicitur ſolùm tempore initi contractus, 254.a.
Læſiuus contractus contra Cameram quādo præſumatur, 254.a
LAMBERTVS IMPERATOR donationes Eccleſiæ Romanæ à Regibus anteceſſoribus factas confirmauit, 119.e.
LARIANI CASTRVM de iure S. R.E. 138.c.
LATERANENSIS BASILICA à Constantino ædificata dicitur prima Vrbis, & Orbis, 57.b. Reliqua in verb Baſilica Lateranenſis.
LAVRENTIVS IMPERIALIS, 253.a.
LAZARVS BOTTVS, 274.d.
LEGATI DE LATERE Ethimologia, 32.d. 170.a. Vide 171. b.
Legatorum Cardinalium prærogatiuæ, 29. e.30.a b. Vide 171.c.d.
Legati de latere ex Collegio Cardinalium tantùm eliguntur, 170.a.e.
Legati de latere quomodo eligantur, 170. a.b c.d.
Legatorum triplex ſpecies, 170. d. e. 171. a. b. e.
Legatorum qualitates, 170. e. 171. a.
Legati de latere iuriſdictio non expirat per mortem Pontificis, 171. c. Quare. ibid. Limita ſi ab Vrbe nondum diſceſſit, d.
Legatus de latere quibus ornamentis vtatur, 171. d.
Legatione nomine alicuius Principis laici perfungi Cardinalis non debet, 171. e. Adducuntur exempla, ibid.
Legatus ſi in Legatione moriatur, ſumptibus cuius ſit parentandus, & in quo loco, 188. 189 a b.c.
LEGATVM factum pro construendis, & reparandis vijs, ac pontibus, an dicatur pium, 70. c.96. b.
Legatum factum Petro tanquam pauperi, qui tamen ſit diues, an dicatur pium, 70. c.
Legata pia intra quantum tempus ſint exequenda, 70.c.71. a. Reliqua in verb. Hæres.
LEGITIMA quando filio debeatur, 241. c.
LEO I. pro conſeruandis Eccleſiaſticis bonis Sanctionem edidit, 115. a. Quam Leo, & Antemius Imperatores pro rebus immobilibus Eccleſiæ Constantinopolitanæ confirmarunt, ibid.
LEO FRANGIPANIVS vir potens in Vrbe, 33. d.
LEVITAE quando à Deo electi, 2. c.
LIBERIANA BASILICA, ſeu S. Mariæ Maioris. Vide in verb. Baſilica Liberiana.
LIBRI improbatæ lectionis etiam ab ethnicis damnati, 62.c.d.e.
Libri contra Legem Diuinam, ac Religionem iure ſunt prohibendi, 62.e.
Librorum hæreticorum combuſtio initio naſcentis Eccleſiæ obſeruata, 63. a.
Librorum hæreticorum lectionem, ac retentionem quis primus Pontificum prohibuerit, 63.b.c.
Librorum hæreticorum, vel de hæreſi ſuſpectorum, aut bonis moribus aduerſantium Index Pij IV. iuſſu conficitur, 63.d.
Librorum expurgationem, ac recognitionem Gregorius XIII. Sixtus V. & Clemens VIII. mandant. Ac de facultatibus Congregationi Indicis attributis, 63.e 64.
Libri imprimi non poſſunt in Vrbe abſque Vicarij, & Magiſtri ſacri Palatij, extra Vrbem ſine Epiſcopi, vel Vicarij, & Inquiſitorum approbatione, 64.e.111 e.
De librorum varia lectione, apud Tholoſanum, remiſſiuè, 64.e.65.a.
Libros hæreſeos retinens an de hæreſi cōdemnari poſſit, remiſſiuè, 65.a.
LINGVIS omnibus Deus eſt laudibus cumulandus, 48.b.
Linguæ variç addiſcendæ ad Catholicæ Fidei propagationem, 48.b.d.e.
Linguæ Hebraica, Arabica, & Chaldæa in Studijs Romanæ Curiæ, Pariſienſi, Oxonienſi, Bononienſi, & Salamantino

ex Pontificia Sanctione edocendæ ſunt, 48.d.c.Et ijſdem Linguis Regulares operam dare, Paulus V. præcepit, e.
Linguæ Hebraica, Græca, Latina, & Arabica ex Pauli V.Sanctione à Regularibus edocendæ ſunt, 108.b.c.
LITERAE APOSTOLICAE quomodo expediantur, 226 a.b.
Literæ Apoſtolicæ non prius cenſentur expeditæ, quàm ſint plumbatæ, 227 c.
LOCA MONTIVM inter immobilia collocantur, 152 b.
Locorum montium erectio facienda non, eſt, niſi magna ſubſit neceſſitas,& publica ſuadeat vtilitas, 152. d.
Loca mõtium Romanæ Curiæ magni momenti res; ac de ipſorum materia corã circumſpectis viris agitur, 264.a.
LOMBARDIAM Comitiſſa Mathildis donat S.R.E. 127.e.
LORIN. de iure S.R.E. 138.d.
LOTHARII IMPERATORIS iuramentũ fauore S.R.E. 130.e.
LVCA declaratur Imperio ſubiecta à Ludouico Imperatore, 119.a.
LVCEOLAS confirmatur S.R.E. à Ludouico Imperatore, 119 a. ab Othone Imperatore 120.d.
LVDOVICVS IMPERATOR confirmat donationes ſuorum prædeceſſorum Imperatorum fauore S.R.E. 118 d. e. 119. 122.d.123.a.

M

MAGISTRI VIARVM. Vide in verb. Via.
IN MANTVA iura S.R.E. 120.d.
Mantua in Ditione Comitiſſæ Mathildis, 124.e.
Mantua, ſequuto obitu Comitiſſæ Mathildis, ad Henricum Imperatorem peruenit, 127. e.
MAPHAEVS BARBERINVS S.R.E.Card. (deinde Vrbanus VIII) Signaturæ Iuſtitiæ Præfectus, 310,b,c.
MAPVLA, ſeu Mappa quid ſit, 28.a.
MARCELLVS MELCHIORIVS Locũtenens in ciuilibus Auditoris Cameræ, 268. b.
MARCHIA ANCHONAE de iure S. R.E. 136.a.b.
Marchia ab Innocentio III.ad Eccleſiæ auctoritatem adducta, 137 a.
Marchia Anchonitana confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore, 141. e.
Marchia Thuſcana, vulgò Maremma,confirmatur S.R.E. à Carolo Magno Imperatore, 119.c.
MARESCIALLI VRBIS Curiæ Sabellorum Dignitas qualis, 257. e.
MARSIM de iure S.R.E. dicit Otho Imperator, 121.a.
MARTHA confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. ab Othone Imperatore, 120. d.
Marthanam Inſulam recuperat Vrbanus IV.139.d.
MARTIVS GINETTVS S.R.E. Card. Pontificis in Vrbe Vicarius, 77.a. 303.d. Legatus de latere Vrbani VIII.170.b.
MARTVRIANVM confirmatur S. R. E. à Lud ouico Imperatore, 118.e.ab Othone Imperatore, 120.b.
MASSA TRABARIA confirmatur Nicolao III a Rodulpho Imperatore, 141.e.
MATHILDIS COMITISSA contra hoſtes Romanæ Eccleſiæ inuicta mulier, 124 d. e. 125.a.c 127.d.e. 128.a.b e.
Mathildis Comitiſſæ donatio fauore S R. E. 127. d.e.128 a.
Mathildis Comitiſſæ Terra reſtituenda S. R. E. ex diſpoſitione Henrici Imperatoris, 136 a.
Mathildis Comitiſſæ Terra cõfirmatur Nicolao III à Rodulpho Imperatore, 141.e.
MAVRITIVS IMPERATOR veniam petit à Gregorio I.Sãctiſſimo Pontifice, 115.d.
MEDICINAE laudes, 111.a.
Medicina, ac Medici an ſint neceſſarij, 190. e. 191.a.b.
DE MEDISINA quid diſpoſuerit Henricus Imperator, 136.a.b.
MILITES S. Georgij creati à Paulo III. ad litus Hadriatici Maris cuſtodiendum, 202.c.Vide 237.d.238.b.d.
Milites S. Petri à Leone X.inſtituti, 231.c.
Militum S. Petri munus quale; ac de ipſorum priuilegijs, 231. 232. 233 234.
Militum S. Petri annui prouentus in quibus Cameræ effectibus ſint aſſignati, 233.d.e.234.c.d.
Militum S.Petri, eò quia ſunt familiares, & continui commenſales Pontificis, Beneficia an dicantur affecta Sedi Apoſtolicæ, 234 b.
Milites S.Petri an debeant exhibere priuilegium coram Iudice ad hoc electo, in tranſlatione penſionis, iuxta eorum facultates, 234.b.
Milites S. Petri penſiones vſque ad quam ſummam transferre valeant, 232.c. 234 d. e.
Milites S. Pauli à Paulo III. inſtituti. De ipſorum munere,ac priuilegijs, 235.236.
Militum S. Pauli annui prouentus vnde exigendi, 236.

Mi-

Digitized by Google

Milites Pij à Pio IV. inſtituti. De ipſorum munere, ac priuilegijs, 237.
Militum Piorum annui prouentus vnde exigendi, 237.
Milites Lauretani à quo inſtituti: & de ipſorum prærogatiuis, 238.a.b.
Milites de Lilio à quo inſtituti: & de eorundem preeminentijs, ac priuilegijs, 238. d.e. 239. a. b. c.
Militum de Lilio annui prouentus vnde exigendi, 239. a. b. c.
MIRANDAE CASTRVM tanquam facinoroſorum aſylum Gregorius IX. illius Regulis eripuit, 138 b.
Mirandæ Caſtrum de Iure S. R. E. 138.d.
Mirandæ Caſtrum Vrbanus IV. recuperat, 139. d.
MISERABILES perſonæ præferuntur in concurſu creditorum, 190. c.
MOLARIAE CASTRVM à Tuſculanis inhabitatum, 135. d.
MONETA quomodo falſificetur, 279. a. b.
Monetam falſificans crimen læſæ maieſtatis incurrit, 279.a.
Moneta ſi falſificetur à Clerico, quis hunc punire debeat, remiſſiuè, 279. b.
Monetarum antiquarum pondera quænam eſſent apud antiquos. 279. b
In moneta quænam ſint conſideranda, 278. e. 279.
Monetam cudere ſolius Principis eſt, 279.a
Monetam quis primus ſignauerit, 279. b. c. d.
Monetales Treſuiri apud antiquos fuere; ac de ipſorum munere, 278 a. b. Vide 279. e.
MONIALES comprehenduntur ſub nomine Regularium, 62 a.
MONOPOLIVM quid ſit, 288. d.
MONS ALTVS de iure S. R. E. 138. c.
IN MONTE BARDONIS iura S. R. E. 120. d
MONTIS CASINI Abbatia, bona, & Caſtra illius ad libitum Pontificis, 145. e.
MONSFERETRVS confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imp. 120.d.a Rodulpho Imp 141.c.
MONS FLASCONVS reſtituitur *S*. R. E. ab Henrico Imperatore, 136. a. b.
Montis Flaſconis Arx à Gregorio IX. munita, 138. c.
Mons Flaſconus de iure S.R.E. ex Gregorij IX. Sanctione 138.c. 139.c.
MONS FORTINVS dimittendus *S*. R.E. ex diſpoſitione Henrici Imperatoris, 136. a.
MONS POLITIANVS à Cœleſtino III. recuperatus, 135. c.
MONS ROSEVS qui hodie dicitur, forſan antiquitùs Baccanas dicebatur, 88.b.
IN MONTE SILICIS iura *S R.E.* 120 d
MONTERANVM in poteſtate Comitum Anguillariæ, 145. a.
MONTICELLVM in poteſtate Comitum Anguillariæ, 145 a.
MORS communis omnibus, 33. b.
MVTINAM ab Imperatore emit Leo X. 147. a.

N

NARNIENSE Patrimonium donatur *S R. E.* 117 a.
Narnia confirmatur *S. R E.* à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120. c.
Narnia recuperatur ab Eugenio III. 132. a.
NAVEM quis Romanorum primus conſcenderit, 102. a.
Naulgandi ars quomodo apud Romanos incœpta, 102. b. c.
De nauibus, reque nautica qui ſcripſerunt; referuntur, 103. b.c.d.e 104. a.
Nauium conſtruendarum exemplar vnde Romani ſumpſerint, 103 c. Reliqua in verb. Claſſis.
NEAPOLITANVM Patrimonium confirmatur S.R.*E.* à *Ludouico* Imperatore 119 a. ab Othone Imperatore. 120 e.
Neapolitani Regni ad *E*ccleſiaſticam *D*itionem ſpectantis Rogerius inuaſor, 131. b.
Neapolitanum Regnum dare, vel adimere ad Papam ſpectat. 142. a.
Neapolitani Regni cenſus qualis eſſet antiquitùs, 145. d.
Neapolitani Regni Rex Ferdinandus pactiones firmat cum *I*nnocentio Octauo ratione d Regni, 145. e. Reliqua vide in verb. Sicilia.
N*E*P*E*T confirmatur S. R. *E.* à *Ludo*uico *I*mperatore, 118. e ab Othone *I*mperatore, 120. c.
NOM*E*NTANI à Pontifice rebellantes domiti, 124. c.
NOTARII deſcribendi ſunt in Archiuio, & Matricula Notariorum, 294. b. *L*imita in Notario conficiente inſtrumenta tempore magnæ peſtilentiæ. ibid
Notarij non poſſunt allegare non vſum Bullæ Sixti V. qua cauetur, deferendas eſſe ſcripturas ad Archiuium, quamuis per multos annos non detulerint, 294. c.
NVRSIA de iure S. R. *E.* 121. a.
NYMPHA de iure S. R. *E.* 138. e.

OFFI-

Digitized by Google

O

OFFICIALES Papæ, Curiæ, & Cancellariæ recenſentur, qui in ſolemnitate ſacratiſſimi Corporis Chriſti proceſſionalitèr incedunt, & de ordine ipſis a Gregorio XIII. circa præcedentiam ſtatuto, 243, 244. Reliqua in verb. Cancellaria.

OLEI vſus creber apud Romanos fuit, 285, b.c.d e.

ORCHESTRI locum Hadrianus IV. muris ac turribus muniuit, 133. a.

ORIELE de iure S.R.E. 138. c.

ORTA cõfirmatur S.R.E. a Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore 120. c. d.

Ortanæ Ciuitatis muri a Leone IV. reſtituti, 119. c.

OSTIA de iure S.R.E. 138. c.

Oſtia a Pio IV. munita, 148. d.

OTHONIS II. Imperatoris donatio fauore S.R.E. 120.121.122.123.a.

OTHO III. Imperator confirmat donationes Pipini, Caroli, & Ludouici Imperatorum fauore S.R.E. 122.d. 123 a.

OTRICVLVM confirmatur S.R.E a Ludouico Imperatore, 118.e. ab Othone Imperatore, 120 c. Vide 138.d.

P

PALIANI CASTRVM de iure S.R.E. 138.c.

PALLIO vtitur Epiſcopus Card. Oſtienſis 7.d. 30.d.

Pallio induitur Archiepiſcopus ab vno ex Diaconis Cardinalibus, 15.b.

Pallium quid ſit, 30 e. 31.a.

PAPATVS eſt Beneficium, 157.c. Reliqua in verb. Pontifex.

PARCVS in Cancellaria Apoſtolica quid ſit, 212.d.

IN PARMA iura S.R.E. 120. d.

Parma, ſequuto obitu Comitiſſæ Mathildis, ad Henricum Imperatorem peruenit, 127. e.

Parma eccleſiaſticæ Ditioni adiecta tempore Iulij II. 146.e Vide 147.a.

Parma reſtituitur a Iulio III. Octauio Farneſio, Vrſino reuocato, 147.c.

Parmæ Dux nullum intra mœnia externi Principis præſidium admittere valet inconſulto Pontifice, 147.c. Quod nouiſſimè quoque obſeruatum fuit tempore Vrbani VIII. d.

PAROCHIA quid ſignificet. 9.a.

PATRICIVS, celſioris faſtigij Magiſtratus a Romanis inſtitutus, 131, c. Abrogatur. 132, e. 135.a.

PATRICVM confirmatur S.R.E. a Ludouico Imperatore, 118.e.

PATRIMONIVM recuperatur S.R.E. 117.a.

Patrimonium B. Petri in Thuſcia in parte alienatũ recuperatur tẽpore Ioan. XXII. 145 e. Item tempore Clementis VI. d.

PAVPERVM cura ab omnibus habenda eſt. 269. d.

Pauperum bona dicuntur eſſe bona clericorum, 269. e.

Pauperibus Conſtantinus Imperator conſuluit, 269. e.

Pauperes in Vrbis carceribus detenti quomodo excarcerentur, 280 e. 281 a.

Pauperum Aduocatus. Vide in verb. Aduocatus pauperum.

PAVLVS V. Sacellum ornatiſſimum in Baſilica Liberiana extruxit, 318.e. 320.a.b

PAVLVS DE ANGELIS, 320. c. (a.

PAVLVS IOVIVS reprehẽditur a Lipſio, 90.

PAVLVS AEMILIVS ZACCHIAS, 274. b.

PENTAPOLIS recuperatur S.R E. 117. a. Vide b.

Pentapolis a Carolo Magno Imperatore declaratur de iure S.R.E. 117.e.

Pentapolis confirmatur S R.E. a Ludouico Imp. 119.a. ab Othone Imperatore, 120. c. a Rodulpho Imperatore, 141. c.

Pentapolis quæ loca contineret, 119 a.

PERVSIVM, cum tribus Inſulis ſuis, & lacu confitmatur S R.E. a Ludouico Imperatore, 118. e. Vide 119 a Confirmatur ab Othone Imperatore. 120.c.

Peruſini ad Innocentij III. obedientiam redeunt, 137. a.

Peruſini a Gregorio XI. deficiunt, 143.e

Peruſinos ab Eccleſiæ imperio deficientes Paulus III. perdomuit, 147. c.

PETRVS DONATVS CAESIVS S. R. E. Cardinalis, 89 a.

PETRVS FRANCISCVS DE RVBEIS, 272 a

PIPINI Francorum Regis promiſſio fauore S.R.E. 117 120.121.a.122.d.123.a.

PISA declaratur Imperio ſubiecta a Ludouico Imperatore, 119 a.

PISAVRVM confirmatur S R.E. a Ludouico Imp. 119.a. ab Othone Imp. 120. c.

PISTORIVM declaratur Imperio ſubiectum a Ludouico Imperatore 119.a.

PLACENTIA Eccleſiaſticæ Ditioni adiecta tempore Iulij II. 146.e. Vide 147. a.

DE PLORAGO ROCCA de iure S.R E. 138. d.

PLVMBATORES. Vide in verb Bullatores

PEONITENTIARIORVM Decani munus antiquitus quale, 205. c.

Pœnitentiariç officium in primitiua Eccleſia inſtitutum, 299.d.

Pœnitentiarij olim quindecim, & hi Card. erant, 299.d.

d Pœ-

Concilia à Romanis Pontificibus antiquitùs frequentèt conuocata.39.d.
CONCLAVE quid ſit. remiſſiuè, 254.e. Reliqua in verb.Pontifex.
CONFINIVM Congregatio ab Vrbano VIII. inſtituta, ac de illius facultatibus, 151. 152. 153.
CONFISCATIO intet regalia Principum connumeratur,272.b. Et eſt de maximo imperio,ibid.
Confiſcare ſine Principis licentia non licet, & quare,272.b.
Confiſcatio quomodo antiquitùs fieret, 272.c.
CONSILIARII Romanæ Sedis quales, 2.d. 3. a.
De Conſilio Ciuitatum poſſunt eſſe pater, & plures filij, ac fratres,21.d.
Conſiliarius debet Principi etiam non petenti miniſtrare conſilium,dummodo eo indigere videat,74.a.
CONSISTORIANI COMITES quales, 42.b,c.d.43.e.
CONSISTORII publici ceremoniæ explicantur vberrimè,quibus noui Cardinales recipiuntur,43.e.44.
Conſiſtorium quid ſit, 42.a,b.c,d,e.44.a.
Conſiſtorium duplex,publicum, & ſecretū, 42.e. Quid autem in altero, alteroque pertractetur,42.e.43.
In Conſiſtorio quo ordine Cardinales ſedeant,43.d.
Conſiſtorialia Beneficia quæ dicantur, 60.c.
CONSTANTINVS Imperator extruxit Baſilicas plures in Vrbe, præcipuè Lateranenſem, & Vaticanam, 57.b. 61.c.d.
Conſtantinus Imperator genus duxit à Veſpaſiano Imp.65.d.
Conſtantini Magni Imperatoris munificentia erga S.R.E.146.b.c.d. Ab aliquibus tamen hæc Conſtantini donatio impugnatur,ſed malè, 114.c.
CONSVLTATIONIS negociorum Status Eccleſiaſtici Congregatio inſtituta à Paulo IV. & ab alijs confirmata: ipſius facultates quales, 75.76.77 Hæc de delictis intra Vrbis mœnia, eiuſq in ſuburbijs occurrentia non cognoſcit,77.c.
CONTRADICTAE quid ſint,204.c
Contradictarum Auditoris iuriſdictio in Vrbe olim magna, 204.b.c. Reliqua in verb.Corrector Cancellariæ.
COROLANVM, aliàs Coranum Caſtrum ab Hadriano IV. emptum 133. a.
CORE de iure S.R.E. 138.c.
CORRECTOR CANCELLARIAE hodie Auditor Contradictarum appellatur, 208.b.
Corrector Cancellariæ locum habebat in Parco maiori poſt Vicecancellarium, 208.b.
Inter Correctorem Cancellariæ, & Abbreuiatores de Parco maiori fuit olim controuerſia circa præcedentiam, 208. b. c. d.
CORREGII loca benè potuit Fridericus Imperator à iuriſdictione Ducum Mediolanenſium eximere,quàmuis in inueſtitura Ioannis Galeatij Vicecomitis cōprehenſa,73.d.
CORSICA confirmatur S. R. E. à Carolo Magno Imp. 117. e. à Ludouico Imper. 119.a. ab Othone Imperatore, 120.d. a Rodulpho Imp.141.c.
Corſicam à Saracenis occupatam Ianuenſes recuperant, ſibiq. retinent, Ioannis XVIII. permiſſu,122. d.
CRESCENTIVS NOMENTANVS Vrbem occupat contra Pontificem,122.b.
CRVCIATA cur ita dicta, 137.c.
CVBICVLARII duo ſecreti aſſiſtunt in Conſiſtorio Papæ,43.e.
Cubicularij in Vrbe inſtituti à Leone I. ad cuſtodiam Sepulchri Apoſtolorum Petri, & Pauli,65.e.228.c.
Cubiculariorum duo ſunt genera, nempe ſecretorum, vel honoris Papæ inſeruiētium, & Cancellariæ,228.d.
Cubiculariorum Cancellariæ munus quale; ac de illorum priuilegijs, 228. 229. 230.231.
Cubicularij Cancellariæ à Leone X. inſtituti, 228.e.229.a.b c.

D

DANTES ALIGERIVS poſt eius mortem ſecundùm aliquos tanquam hæreticus damnatus; alij hoc negant,51.e. 52.a.113.e.114.a.
DATARII Officium quale,242.
Datarij Officium quiſnam exerceret antiquitùs, 242.b.
Datarij munus aliquando S.R.E.Cardinales exercuerunt,242.b.
Datarij Officiales quinam ſint, 242.c.
Datarius dictus à datando,242.c.
Datæ ſunt in duplici differentia, aliæ dicuntur paruæ, aliæ maiores, 242.c.
Datæ quanta ſit efficacia,242.d.
Datarij Officium concernunt omnia quæ ſunt gratiæ,242.d.
Datarij munus excelſum, ac ſublime, 242. d. e.
Datarij munus expirat per obitum Pontificis,242.e.

DE-

DECANVS quid ſignificet, 324. c.
Decanus Collegij Cardinalium. Vide in verb. Cardinales.
DECRETVM IRRITANS quid operetur, 294. c.
DIACONI conſecrati à Diuo Petro, 9. a Ipſorum munus quale, ibid. Vide 13. 6.
Diaconus quid ſignificet, 13 a. b.
Diaconorum numerus antiquitùs ſeptenarius, 13. c. d. Et dicebantur Diaconi Regionarij; 13. d. e. Ipſorum munus quale, 13. d. e.
Diaconi Cardinales. Vide in verb. Cardinales.
DICTIO *quomodolibet*, quid importet, 149. d.
DIGNIOR ille reputatur, qui proximior eſt domino, 7. d.
Dignior, ac maior ille reputatur, quando pluribus, ac dignioribus præeſt, 175. a. 198. c.
DIGNITATVM ordo ſeruandus eſt, præſertim in Eccleſia militanti, 199. a.
Dignitates propter numerum viloſcunt, 199. & 200. a.
DISTRICTVS VRBIS quadraginta milliaria continet, 256. a.
DOCTORATVS laurea quis decorari non debet, niſi Catholicæ Fidei profeſſionem emiſerit, 109. a.
Doctores in iure canonico, & ciuili creantur in Vrbe ab Aduocatis Cōſiſtorialibus priuatiuè quoad omnes alios, 109. a.
Doctores in philoſophia, ac medicina creantur in Vrbe à Phiſicorum Medicorum Collegio priuatiuè quoad omnes alios, 109. b.
DOMINATVS genera tria, Regalis, politicus, & œconomicus, 176. d.
DOMORVM venditiones factæ irrequiſito vicino non ſunt nullæ ipſo iure, ſed tantùm vicino volente, 253. c. Amplia; etiamſi Bulla dicat, *eo ipſo, & ipſo iure ſit nulla*, ibid. Et de forma in hoc ſeruanda, d.
DONATIONES factæ à Papa ſine ſubſcriptione Cardinalium, non carent falſitatis ſuſpicione, 158. e. 159. a.

E

ECCLESIAE in Vrbe præſtantiores quinque, 7. a.
Eccleſiæ, & Eccleſiaſticæ perſonæ à Principe defendendæ ſunt, 49. b.
Eccleſiarum priuilegia confirmarunt, & in contrarium inducta ſuſtulerunt Valentinus, & Martianus Imperatores, 49. d.
Eccleſiarum, & Altarium conſecrationem ſolemni ritu faciendam quis Pontificum primus inſtituerit, 55. c.
Eccleſia duplex, ſpiritualis nempe, ac materialis, 56. d.
Eccleſias quis primus ædificauerit inter Hebræos, Græcos, Latinos, aliaſuè barbaras Nationes, remiſſiuè 56. e.
Eccleſias quis primus inter Chriſtianos ædificauerit, 56. e 57. 58.
Eccleſia vbi primùm Seruatori noſtro fuerit ædificata, 57. a b 58 a.
Eccleſia idem quod Memoria, 57. e.
De Eccleſiarum erectione in Cathedrales ſæculares, vel aliium ſtatū remiſſiuè, 66 c.
Eccleſiarum libera electio permittitur ab Henrico Imperatore, 129. d.
Eccleſia Romana mater eſt omnium, & magiſtra, 168. e.
Eccleſia Dei vtriuſque gladij habet poteſtatem, 193 c.
De Eccleſijs, vide in verb. Immunitas Eccleſiaſtica.
ELECTIO non poteſt fieri de ipſo, 156. b. c.
Electores Regis Romanorum, in Imperatorem poſtea promouendi, à Gregorio V. conſtituti, 122. c.
EPISCOPI dicti aliquandò Cardinales, 3. d.
Epiſcopi ſeptem ex vicinioribus Oppidis à Romano Pontifice in Vrbem vocati, qui ſingulis hebdomadæ diebus Diuina celebrarent Myſteria, 7. b.
Epiſcoporum eligendorum requiſita, 19 a. b. c. e. 59. 60. 328.
Epiſcopalis reſidentia procedit à Iure Diuino, 141. a.
Epiſcopi quam facultatem habeant in procedendo contra hæreticos, 44. e.
Epiſcopus ſi detegatur hæreticus, contra ipſum non inquirunt Inquiſitores, ſed Apoſtolicæ Sedi illum denunciant, 44. e. 45 a. 46. e.
Epiſcoporum eligendorum diligens inquiſitio habenda eſt, 58. d. e.
Epiſcopus promouendus examinari debet, 59. b. c. 60.
Epiſcopi promouendi proceſſus, & inquiſitio formatur; & quid ſit probandum, 59. d. e. 60. Quid in Regularibus, 59. e. 60. a.
Epiſcoporum poſtulata in Congregatione à Sixto V. inſtituta, vel innouata, cognoſcuntur, 60. e. 61. a b.
Epiſcoporum domos, & bona inuadentes excommunicantur, & interdicuntur Leonis IX. Sanctione, 123. d.
Epiſcopi debent iurare fidelitatem Papæ 160. b.

c Epi-

Epiſcopus iureiurando an teneatur tangere ſacra, 164. d.
Epiſcopus in alterius Diœceſi Pontificalia exercere non poteſt, niſi de Ordinarij loci expreſſa licentia, 186. b Amplia etiam ad Abbatias, quæ nullius Diœceſis exiſtunt, e.
Epiſcopis expoliatis, vel eiectis omnia reſtituenda eſſe Euſepius Pontifex præcipit, 115. a.
Epiſcopi præcedere debent Prothonotarios, 200. b.
Epiſcopi locum tenent Apoſtolorũ, 200. c.
Epiſcopi Cardinales Vide in verb Card.
EPISTOLAE, quæ mittuntur ad abſentes, an fidem faciant contra ſcribentem, 294. d.
EVGVBIVM occupatur à Deſiderio Rege Longobardorum, 117. c.
Eugubium confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore. 119 a. ab Othone Imperatore, 120. d.
Eugubini ad Innocentij III. obedientiam redeunt, 137. a.
Eugubium recuperatum à Bonifacio VIII. 141. e.
EXACTORVM temeritas, & concuſſiones ſunt reprimendæ, 77. e. In hoc inuigilauit Sixtus V. & Congregationem grauaminum tollendorum inſtituit, 78. At à Paulo V Congregatio hæc vnita fuit Cõgregationi Boni Regiminis, 79. a.
Exactorum temeritati Imperatorum quoque leges conſuluerunt, 78. b. c.
Exactor ſuperexactionis crimine conſuratus quomodo puniendus, 78. c.
Exactor negligens tributa recipere à ſoluere volentibus, debitor liberatur, & exactor duplum Fiſco cogitur inferre, 78. d. c.
Exactores Camerales quid agere debeant in ipſorum munere exercẽdo, 261. a. b. c.
EXCOMMVNICATI, & Cenſuris Eccleſiaſticis innodati à quocumque actu legitimo excluduntur, 164. a. Limita in Cardinalibus in electione Papæ, ibid.
EXHARCATVS RAVENNAE ademptus S. R. E. 117. b.
Exharcatus Rauennæ à Carlo Magno Imperatore declaratur de iure S. R. E. 117. e. 118. e.
Exharcatus Rauennæ confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120. c.
Exharcatus Rauennæ quæ loca comprehenderet, 118. e. 119. a.
Exharcatus Rauennæ reſtituitur S. R. E. à Rodulpho Imperatore, 140. d. 141. c.

F

FABRICAE S. Petri quinam Pontifices conſuluerint: & de facultatibus eidem Fabricæ conceſſis, 68. 69. 70. 71. 72.
Fabricæ S. Petri Congregatio habetur in Palatio ſenioris Cardinalis in Vrbe exiſtentis; 72. b.
FAMILIARIS Papæ ſi quis aſſeratur per atteſtationem ipſiua Papæ factam lite pendente, an tollat alteri ius quæſitum, 234. b.
FANVM confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperat. 119. a. ab Othone Imp. 120. c.
FAVENTIA à Deſiderio Rege Longobardorum redditur S. R. E. 117. b. occupatur ab eodem Rege, 117. e.
Fauentia confirmatur S. R. E. à Ludouico Imper. 119. a ab Othone Imp. 120. c. à Rodulpho Imperatore, 141. c.
Fauentiæ, ab Ordelapho, ac ſocijs occupatæ, recuperationi Clemens V. inuigilat, 142. a.
Fauentiam à Venetis detentam Iulius II. recuperat, 146. d.
FAVSTVS POLVS S. R. E. Cardinalis, Epiſcopus Vrbeuetanus, 317. d.
FELICITATIS CASTRVM confirmatur S. R. E. à Carolo Magno Imp. 117. e. à Ludouico Imp. 119. a. ab Othone Imp. 120. d.
FELIX CONTELORIVS, 77 b. 274. e.
FERENTI CASTRVM confirmatur S. R. E. à Carolo Magno Imperatore, 117. e à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d.
FERENTINVM confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e,
FERRARIA à Deſiderio Rege Longobardorum redditur S. R. E. 117. b. Occupatur ab eodem Rege, c.
Ferraria confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119 a. ab Othone Imperatore, 120. c. a. Rodulpho Imperatore, 141. c,
Ferraria, ſequuto Comitiſſæ Mathildis obitu, ad Eccleſiam Romanam redijt, 127. e.
Ferraria à Venetis occupata, ab ijſdem reſtituitur S. R. E. tempore Clementis V. 142. b.
Ferrariæ Dux Alphonſus cum Hadriano VI. tranſigit ratione dicti Ducatus 147. b.
Ferrariæ Dux Alphonſus in ius à Clementi VII. vocatur ob dicti Ducatus deuolutionem. 147. c.

Fer-

Ferrariæ Ducatum recuperat Clemens VIII. ob Alphonſi Eſtenſis obitum, 150. a. b.
FEVDATARII Sedis Apoſtolicæ tenentur ſoluere canones in Vigilia, aut die Feſtiuitatis SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, 146. a. b.
Feudi ſucceſſio an prohibeatur Cardinali, vel Epiſcopo, 184. d e. 185. a.
Feudi ſucceſſio cur prohibeatur perſonis eccleſiaſticis. 184. e. Quid in feudo eccleſiaſtico. ibid.
In Feudo an ſuccedat Monachus, 185. a.
FIDES Catholica totius ſpiritualis ædificationis fundamentum eſt. 44. c.
Fides Catholica propaganda eſt, 47. e. 48. a.
Fidei propagandæ Congregationem Gregorius XV. in Vrbe inſtituit, 48. a. b. Licet prædeceſſores Pontifices in Catholicæ Fidei propagatione anteactis ſæculis ſemper inuigilauerint, a. b.
Ad Fidei propagationem linguæ variæ addiſcendæ. 48. b.
Fidei propagandæ Congregatio quibus facultatibus ſit communita, 48. c. d. e. 49. a.
FIRMANI iurant fidelitatem S. R. E. 117. d.
FISCVS in Curia Romana eſt ipſa Sedes Apoſtolica. 271. c.
Fiſci Aduocatus. Vide in verb. Aduocatus Fiſci.
Fiſci Patronus olim dictus Quæſtor Parricidij, 271. d. 272. b.
Fiſcales cauſæ quæ dicantur, 272. b.
Fiſci Procuratoris, & Procuratoris Cæſaris differentia, 272. c. d.
Fiſci Procuratoris in Vrbe qualitates quenam eſſe debeant, 272. e. 273. c. Et de ipſius munere, 273. a. b. c.
Fiſcus vnde dicatur. remiſſiuè. 273. e.
Fiſcus accipitur etiam pro tributis, aliiſque debitis, & oneribus. 273. d.
Fiſci Procurator præcedit Commiſſarium Cameræ. 275. c. Reliqua in verb. Confiſcatio.
FLAMINIAE PROVINCIA reſtituitur S. R. E. à Rodulpho Imperatore. 140. d.
Flaminiæ Prouincia tempore Pauli I. reſtituta S. R. E. 145. b.
FLORENTIA declaratur Imperio ſubiecta à Ludouico Imperatore. 119. a.
FLVMINA nauigabilia inter Regalia connumerantur. 96. b.
FORENTINI CASTRVM recuperatum ab Vrbano IV. 139. c.
FORVMLIVII confirmat S. R. E. Ludouicus Imperator. 118. e. Otho Imperator. 120. c. Rodulphus Imperator. 141. c.
Foroliuienſi è Ciuitate Ordelaphi eiecti à Legato Pontificis Innocentij VI. 143. b.
Foroliuienſes à Pontifice Gregorio XI. deficiunt. 143. e.
FORVMPOMPILII confirmat S. R. E. Ludouicus Imperator. 118. e. Otho Imperator. 120. c. Rodulphus Imperator. 141. c.
FORVMSEMPRONII confirmat S. R. E. Ludouicus Imperator. 119. a. Otho Imperator. 120 d.
FRANCISCVS ALIDOSIVS S. R. E. Cardinalis quare à Francisco Maria Duce Vrbini interfectus. 41 c.
FRANCISCVS BARBERINVS S. R. E. Cardinalis Triclinij Leoniani in Laterano reſtaurator. 118. a b. c. d Legatus de Latere Vrbani VIII 170. b. Vicecācellarius eximius, 521. d. Protector Archiconfraternitatis Charitatis in *Vrbe*. 282. a. Signaturæ Iuſtitiæ Præfectus. 310. c. Archipresbyter Baſilicæ Lateranenſis 314. c. deinde ad *Vaticanam* tranſlatus ibid. & 318. a.
FRANCISCVS BARBERINVS Vrbani VIII. patruus Abbreuiator de Parco maiori abſque ſolito examine creatus, 214 c.
FRANCISCI DANDALI Veneti facinus eximium, 142. b.
FRANCISCI SODERINI S. R. E. Cardinalis dictum improbatur, 40. c.
FRANCISCVS MARIA BARANZONIVS Locumtenens in ciuilibus Auditoris Cameræ, 268. b.
FRATRVM concordia commendatur, 310. d e.
FRIDERICVS IMPERATOR ſtratoris officio fungitur erga Hadrianum IV. 132. c. Vide eiuſdem Imperatoris obſequium erga Alexandrum III. 133. 134. a.
FRVSINONVM confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e.
FVLGINEVM reſtituitur S. R. E. à Conrado occupatore, 136. e. 137. a.
FVMONIS Caſtrum de iure S. R. E 138. c.
Fumonis Arx recuperatur ab Eugenio III 132. a.
FVNDVM de iure S. R. E. 120. e.
Fundanus Comitatus S. R. E. donatus, ſeu reſtitutus à Friderico II. Imperatore, 137. b.

FVRCONEM dicit de iure S. R. E. Otho Imperator, 121.a.

G

GABELLVM confirmatur S.R.E. à Ludouico Imperatore, 119.a. ab Othone Imperatore, 120.c. à Rodulpho Imperatore. 141.e.

GALERIA ab exercitu Pontificio direpta, 124 c.

GALLESII CASTELLVM confirmatur S. R.E. à Ludouico Imperatore, 118.e. ab Othone Imperatore, 120. c.

GALLIAE Rex Chilperius Regno priuatur à Zaccharia Pontifice, & Pipinus inauguratur, 117 a.

Galliæ Regnum ſemper tutum refugium Romanis Pontificibus, 128 e.

S. GEMINI CASTRVM de iure S. R. E. 138.d.

S. GERMANVS occupatus à Rogerio Siciliæ Rege, 131.a.

GIBERTVS BORROMAEVS, 77. b.

GRASCIA quid ſignificet, 282. c. d.

Graſciæ Præfectus à tutelis, & curationibus excuſabatur antiquitùs, 287.c.

Graſciæ Præſes. Vide in verb. Præſes.

GRATIAE EXPECTATIVAE quando originem habuerint, 73. b.c.

Gratiæ expectatiuæ abrogatæ per Concilium Tridentinum, 73.c.

GREGORIVS ſanctiſſimus Pontifex huius nominis primus bona Eccleſiæ temporali gladio tutatus eſt, 115.c.

Gregorius XV. inſtituit Congregationem de propaganda Fide, 32.b.

GVALDVS acquiſitus S.R.E. à Gregorio IX. 138.e. De iure S.R.E ex eiuſdem Gregorij Sanctione, ibid.

GVBERNATOR VRBIS appellatur etiam Vicecamerarius, 252. d. Quare, 256. a.

Gubernator Vrbis quare ſic dictus, 256.a.

Gubernatoris Vrbis preeminentiæ, ac facultates quales ſint; & de ipſius officialibus, 256.258.259.

Gubernator Vrbis Præfecti Vrbi ſimilitudinem gerit, 256. b. c. d. e. 257. 258. 259.

Gubernator Vrbis antiquitùs militaribus indutus veſtibus, 256.d.

Gubernatoris Vrbis baculus quid ſignificet, 259. b. c.

GVLIELMVS BARCLAIVS reprobatur, 51. d.

GVLIELMVS ROTHOMAGENSIS S. R. E. Card. laudatur, 319.c.

H

HAERES, qui non confecit inuentariū, an excuſetur à legatorum præſtatione, ſub prætextu, quòd hæreditas non ſit ſoluendo, 72. b.

Hæres ob inuentarium non confectum, an in foro conſcientiæ teneatur vltra vires hæreditarias, 72. c.

HAERESIS Patarenorum quando viguerit, 45. c.

Contra hæreticos edita Statuta ſubijciuntur Congregationi S. Inquiſitionis, 45.c.

De hæreticorum fautoribus, 46. c.

Hæretici non gaudent immunitate Eccleſiarum, 46.c. 47.a.

Hæreticales libros retinens an de hæreſi condemnari poſſit remiſſiuè, 65.a.

Hæreticæ prauitatis Inquiſitores cogere poſſunt quaſcunque egregias perſonas, vt coram eis ſe ſiſtant, & in cauſis Religionis teſtimonium perhibeant, 184.a.

De hæreticis vide in verb. S. Inquiſitio, in verb. Epiſcopi.

HEBRAEI an comprehendantur in facultatibus Viſitatorum carcerum, 281.a.b. Vide in verb. Iudæi.

HENRICVS IMPERATOR confirmat donationes Pipini, Caroli, Ludouici, Othonum patris, & filij Imperatorum fauore S. R.E. 123.a.

HETRVRIA recuperatur à Gregorio IX. 138.b.

Hetruriæ Vicariatu priuatur Carolus Rex Siciliæ à Nicolao III. 140.c. Reliqua in verb. Thuſcia.

HIBERNIA tempore Innocentij III. vectigalis S.R.E facta, 137.b.

HIERONYMVS COLVMNA S.R.E. Card. Archipresbyter Baſilicæ Lateranenſis, 314. c.

HIERONYMVS GRIMALDVS S. R. E. Card. laudatur, 252.c.

HIERONYMVS PAMPHILIVS S. R. E. Card. & SS. D. N. Innocentij X. patruus, Papæ Vicarius, 303. c

HIEROSOLYMA de tyrānide Saracenorū recuperata à Chriſtianis, Gottifredo Bugliono Ductore, 126. a.b.c.d.

HONOR cunctis rebus præferendus eſt, 198. b.

HONVPHRIVS PANVINIVS nimis mordicus in Leonem X. 229. a. b.

HVMANA confirmatur S.R.E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d.

IAN-

I

IANNIZERI CANCELLARIAE. Vide in verb. Solicitatores.
IANVAE CIVITAS continetur in Alpibus Cottijs donatis ab Ariperto Longobardorum Rege Ioanni Papę VI. 116. b. c.
IDOLATRIA quomodo exorta, remiſſiuè, 54. b. c. d. Et de antiquorum ritibus, ac ſacrificijs, ibid.
IMAGINVM SACRARVM perſequutor Leo III. Imperator à Concilio Lateranenſi damnatur, 116. d.
IMMVNITAS ECCLESIARVM, & Eccleſiaſticarum perſonarum ſummoperè obſeruanda, 49. b. c. d.
In immunitatem eccleſiaſticam edita Statuta ipſo iure nulla edixit Fridericus Imperator, 49. d.
Immunitas Eccleſiarum nedum apud nos Chriſtianos ab antiquiſſimo tempore viguit, ſed etiam apud hebræos, ethnicos, barbaraſque gentes, imò etiam apud beſtias, 49. e. 50. & per tot. cap.
Immunitas Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum à iure Diuino originem habuit, 50. c. d. e. 51. 52.
Immunitas Eccleſiarum, à nullis oppugnata, defenditur, 52. d. e. 53. a. b. c.
Immunitate Eccleſiarum quinam ſint indigni, Gregorius XIV. ſua Sanctione declarauit, 53. c. d.
Immunitatis Eccleſiaſticæ Congregationem inſtituit Vrbanus VIII. 53. d. 61. b.
Immunitas conceditur cõfugientibus quoque ad Crucis Signum etiam in via poſitum, 53. e.
Immunitate Eccleſiarum an gaudeant iudæi ad illas confugientes, 54. a.
Immunitate Eccleſiaſtica gaudent confugientes ad Eccleſiam, & Palatium Epiſcopi, ſi cohereat Eccleſiæ, nec diſtet vltra quadraginta paſſus; vel ſaltem habeat Oratorium, 176. e. 177. c.
Immunitate an gaudeant Palatia Cardinalium, 17. b. e. 177. a. b Quid de Domibus Oratoris, ſeu Legati Principis, c.
Immunitate eccleſiaſtica an gaudeat offendens Cardinalem, 178. b. c.
IMOLA confirmatur S. R. E à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. c. à Rodulpho Imperatore, 141. c.
IMPERATORVM ad ſtatuas confugientes tuti apud Romanos fuere, 50. c.
Imperium dependet ab Eccleſia, 51. c.
Imperatores tres coronati à Ioanne Papa VIII. 119. d.
Imperiali Dignitate priuatur Fridericus II. ab Honorio III. 137. d.
Imperator Carolus V. coronatus Bononiæ à Clemente VII. 157. b.
Imperator, & Rex poteſt à Papa deponi, 162. e.
Imperator ſalutatus à Cardinali in totum aſſurgit, 164. e 165. a.
INNOCENTIVS *X* Vaticanam Baſilicam exornauit, 68. a. Baſilicam Lateranenſem reſtaurauit, 315. a. b.
S. INQVISITIONIS contra hæreticam prauitatem Congregatio à Paulo III. inſtituta, 44. c. Licèt ſemper *Romani* Pontifices, Cardinales, Patriarchæ, Archiepiſcopi, & Epiſcopi contrà hæreticos inuigilauerint, 44. d. 45.
S. Inquiſitionis Tribunalia inſtitura à Nicolao IV. in Venuſino Comitatu, in nonnullis Galliæ Prouincijs, Venetijs, in Syria, & Paleſtina, 45. d.
S. Inquiſitionis contra hæreticam prauitatem Congregatio in Vrbe inſtituta, quas facultates habeat, 45. e. 46. 47. a. b. c.
Inquiſitores quomodo procedant contra hæreticos, 44. e.
Inquiſitor generalis in Vrbe ab Vrbano IV. primùm creatus, & quare, 45. a. b.
Inquiſitio contra hæreticos nedum viris eccleſiaſticis, ſed temporali quoque dominatu præfulgentibus quandoque a Romanis Pontificibus commiſſa, 45. b. c.
INTERAMNA de iure S. *R*. E. 121. a.
Interamna reſtituitur S. *R*. E à Conrado occupatore, 136. e.
IOANNES I. Pontifex Epiſcopos in ſuis bonis reintegrandos eſſe ſanciuit, 115. a.
IOANNES IV. Pontifex Giſulphum Ducem Beneuentanum increpat, quòd bona *Romanæ* Eccleſiæ occupauerit, 115. e.
IOANNIS XXII. Pontificis laudes, 210. c. Ipſi multum debet Cancellaria Apoſtolica, 249. c.
IOANNES VITELLESCVS S. *R*. E. Card. Legatus Apoſtolicus Patrimonium Beati Petri recuperat, 144. c.
IOANNES BENINVS, 274. c.
IOANNES BROCCHVS Imolenſis, 274. a
IOANNES GHINVS, 274. c.
IO BAPTISTA PLATINA cur in carcerem detruſus fuerit, 213. c.
IO BAPTISTA SPADA ſenior, 77. b.
IO. BAPTISTA SPADA iunior, 77. b.
IOFFREDVS LOMELLINVS, 275. c.

IO-

IOVIVM in poteſtate Comitum Anguillariæ, 115.a.
IN ISTRIA iura S.R.E. 120.d.
ITALIAE, ſeu occidentalium Regionum Prouinciæ Loca, & Ciuitates donantur S. Syluestro Papæ, ac ſucceſſoribus Romanis Pontificibus à Constantino Imperatore, 114.b.c.
IVDAEI an gaudeant immunitate Eccleſiarum, ſi ad illas confugerint, 54. a. Vide in verb. Hebræi.
IVDICES quęnam munera prohibeantur recipere, 81.e.82.a. Vide 83.e.84.a.
Iudicibus à Clemente III. Presbyteria promittuntur, 135.b.
IVLII CLARI lapſus, 52.d.e.53.a.b.
IVLII LAVORII lapſus, 36.a.b.
IVLIVS MONTERENTIVS, 274.e.
IVLIVS SACCHETTVS S. R. E. Card. & Præfectus Signaturæ Iuſtitiæ, 310.e.
IVRIS CIVILIS laudes, 111.a.
IVS CONGRVI. Vide in verb. Domus.

L

LAESIO inſpicitur ſolùm tempore initi contractus, 254.a.
Læſiuus contractus contra Cameram quādo præſumatur, 254.a
LAMBERTVS IMPERATOR donationes Eccleſiæ Romanæ à Regibus anteceſſoribus factas confirmauit, 119.e.
LARIANI CASTRVM de iure S. R.E. 138.c.
LATERANENSIS BASILICA à Constantino ædificata dicitur prima Vrbis, & Orbis, 57.b. Reliqua in verb. Baſilica Lateranenſis.
LAVRENTIVS IMPERIALIS, 253.a.
LAZARVS BOTTVS, 274.d.
LEGATI DE LATERE Ethimologia, 32.d. 170.a. Vide 171. b.
Legatorum Cardinalium prærogatiuæ, 29.e.30.a.b. Vide 171.c.d.
Legati de latere ex Collegio Cardinalium tantùm eliguntur, 170.a.c.
Legati de latere quomodo eligantur, 170.a.b.c.d.
Legatorum triplex ſpecies, 170. d. e. 171. a. b. c.
Legatorum qualitates, 170. e. 171. a.
Legati de latere iuriſdictio non expirat per mortem Pontificis, 171. c. Quare, ibid. Limita ſi ab Vrbe nondum diſceſſit, d.
Legatus de latere quibus ornamentis vtatur, 171. d.
Legatione nomine alicuius Principis laici perfungi Cardinalis non debet, 171. e. Adducuntur exempla, ibid.
Legatus ſi in Legatione moriatur, ſumptibus cuius ſit parentandus, & in quo loco, 188.189 a.b.c.
LEGATVM factum pro construendis, & reparandis vijs, ac pontibus, an dicatur pium, 70.c.96.b.
Legatum factum Petro tanquam pauperi, qui tamen ſit diues, an dicatur pium, 70. e.
Legata pia intra quantum tempus ſint exequenda, 70.c.71.a. Reliqua in verb. Hæres.
LEGITIMA quando filio debeatur, 241. e.
LEO I. pro conſeruandis Eccleſiaſticis bonis Sanctionem edidit, 115. a. Quam Leo, & Antemius Imperatores pro rebus immobilibus Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ confirmarunt, ibid.
LEO FRANGIPANIVS vir potens in Vrbe, 33.d.
LEVITAE quando à Deo electi, 2. e.
LIBERIANA BASILICA, ſeu S. Mariæ Maioris. Vide in verb. Baſilica Liberiana.
LIBRI improbatæ lectionis etiam ab ethnicis damnati, 62.c.d.e.
Libri contra Legem Diuinam, ac Religionem iure ſunt prohibendi, 62.e.
Librorum hæreticorum combuſtio initio naſcentis Eccleſiæ obſeruata, 63.a.
Librorum hæreticorum lectionem, ac retentionem quis primus Pontificum prohibuerit, 63.b.c.
Librorum hæreticorum, vel de hæreſi ſuſpectorum, aut bonis moribus aduerſantium Index Pij IV. iuſſu conficitur, 63.d.
Librorum expurgationem, ac recognitionem Gregorius XIII. Sixtus V. & Clemens VIII. mandant: Ac de facultatibus Congregationi Indicis attributis, 63.e.64.
Libri imprimi non poſſunt in Vrbe abſque Vicarij, & Magiſtri ſacri Palatij, extra Vrbem ſine Epiſcopi, vel Vicarij, & Inquiſitorum approbatione, 64.c.111.e.
De librorum varia lectione, apud Tholoſanum remiſſiuè, 64.e.65.a.
Libros hæreſeos retinens an de hæreſi condemnari poſſit remiſſiuè, 65.a.
LINGVIS omnibus Deus eſt laudibus cumulandus, 48.b.
Linguæ variæ addiſcendæ ad Catholicæ Fidei propagationem, 48.b.d.e.
Linguæ Hebraica, Arabica, & Chaldæa in Studijs Romanæ Curiæ, Pariſienſi, Oxonienſi, Bononienſi, & Salamantino

ex Pontificia Sanctione edocendæ ſunt, 48.d.e.Et ijſdem Linguis Regulares operam dare, Paulus V. præcepit, e.
Linguæ Hebraica, Græca, Latina, & Arabica ex Pauli V.Sanctione à Regularibus edocendæ ſunt, 108.b.c.
LITERAE APOSTOLICAE quomodo expediantur, 226 a.b.
Literæ Apoſtolicæ non prius cenſentur expeditæ, quàm ſint plumbatæ, 227 c.
LOCA MONTIVM inter immobilia collocantur, 152 b.
Locorum montium erectio facienda non eſt, niſi magna ſubſit neceſſitas, & publica ſuadeat vtilitas, 152. d.
Loca mōtium Romanæ Curiæ magni momenti res; ac de ipſorum materia corā circumſpectis viris agitur, 264.a.
LOMBARDIAM Comitiſſa Mathildis donat S.R.E. 127.e.
LORIN. de iure S.R.E. 138.d.
LOTHARII IMPERATORIS iuramentū fauore S.R.E. 130.e.
LVCA declaratur Imperio ſubiecta à Ludouico Imperatore, 119.a.
LVCEOLAS confirmatur S.R.E. à Ludouico Imperatore, 119 a. ab Othone Imperatore. 120.d.
LVDOVICVS IMPERATOR confirmat donationes ſuorum prædeceſſorum Imperatorum fauore S.R.E. 118 d.e. 119. 122.d.123.a.

M

MAGISTRI VIARVM. Vide in verb. Via.
IN MANTVA iura S.R.E. 120.d.
Mantua in Ditione Comitiſſæ Mathildis. 124.e.
Mantua, ſequuto obitu Comitiſſæ Mathildis, ad Henricum Imperatorem peruenit, 127. e.
MAPHAEVS BARBERINVS S.R.E.Card. (deinde Vrbanus VIII) Signaturæ Iuſtitiæ Præfectus, 310.b.c.
MAPVLA, ſeu Mappa quid ſit, 28.a.
MARCELLVS MELCHIORIVS Locūtenens in ciuilibus Auditoris Cameræ, 268. b.
MARCHIA ANCHONAE de iure S.R.E. 136.a.b.
Marchia ab Innocentio III.ad Eccleſiæ auctoritatem adducta, 137 a.
Marchia Anchonitana confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore, 141. c.
Marchia Thuſcana, vulgò Maremma, confirmatur S.R.E. à Carolo Magno Imperatore, 117.e.
MARESCIALLI VRBIS Curiæ Sabellorum Dignitas qualis, 257. e.
MARSIM de iure S.R.E. dicit Otho Imperator, 121.a.
MARTHA confirmatur S.R.E. à Ludouico Imperatore, 119. ab Othone Imperatore, 120. d.
Marthanam Inſulam recuperat Vrbanus IV.139.d.
MARTIVS GINETTVS S.R.E. Card. Pontificis in Vrbe Vicarius, 77.a. 303.d. Legatus de latere Vrbani VIII.170.b.
MARTVRIANVM confirmatur S.R.E. à Ludouico Imperatore, 118.e.ab Othone Imperatore, 120.b.
MASSA TRABARIA confirmatur Nicolao III a Rodulpho Imperatore, 141.c.
MATHILDIS COMITISSA contra hoſtes Romanæ Eccleſiæ inuicta mulier, 124 d.e. 125.a.c 127.d.e.128.a.b e.
Mathildis Comitiſſæ donatio fauore S R.E.127. d.e.128 a.
Mathildis Comitiſſæ Terra reſtituenda S.R.E. ex diſpoſitione Henrici Imperatoris, 136 a.
Mathildis Comitiſſæ Terra cōfirmatur Nicolao III à Rodulpho Imperatore, 141.c.
MAVRITIVS IMPERATOR veniam petit à Gregorio I.Sāctiſſimo Pontifice, 115.d.
MEDICINAE laudes, 111.a.
Medicina, ac Medici an ſint neceſſarij, 190. e.191.a.b.
DE MEDISINA quid diſpoſuerit Henricus Imperator, 136.a.b.
MILITES S. Georgij creati à Paulo III. ad litus Hadriatici Maris cuſtodiendum, 202.c.Vide 237.d.238.b.d.
Milites S. Petri à Leone X.inſtituti, 231 c.
Militum S. Petri munus quale; ac de ipſorum priuilegijs, 231. 232.233 234.
Militum S. Petri annui prouentus in quibus Cameræ effectibus ſint aſſignati, 233.d.e.234.c.d.
Militum S.Petri, eò quia ſunt familiares, & continui commenſales Pontificis, Beneficia an dicantur affecta Sedi Apoſtolicæ, 234 b.
Milites S.Petri an debeant exhibere priuilegium coram Iudice ad hoc electo, in translatione penſionis, iuxta eorum facultates, 234.b.
Milites S. Petri penſiones vſque ad quam ſummam transferre valeant, 232.c. 234 d. e.
Milites S. Pauli à Paulo III. inſtituti. De ipſorum munere, ac priuilegijs, 235.236.
Militum S. Pauli annui prouentus vnde exigendi, 236.

Mi-

Digitized by Google

Milites Pij à Pio IV. inſtituti. De ipſorum munere, ac priuilegijs, 237.
Militum Piorũ annui prouentus vnde exigendi, 237.
Milites Lauretani à quo inſtituti: & de ipſorum prærogatiuis, 238. a. b.
Milites de Lilio à quo inſtituti: & de eorundem preeminentijs, ac priuilegijs, 238. d. e. 239. a. b. c.
Militum de Lilio annui prouentus vnde exigendi, 239. a. b. c.
MIRANDAE CASTRVM tanquam facinoroſorum aſylum Gregorius IX. illius Regulis eripuit, 138. b.
Mirandæ Caſtrum de iure S. R. E. 138. d.
Mirandæ Caſtrum Vrbanus IV. recuperat, 139. d.
MISERABILES perſonæ præferuntur in concurſu creditorum, 190. c.
MOLARIAE CASTRVM à Tuſculanis inhabitatum, 135. d.
MONETA quomodo falſificetur, 279. a. b.
Monetam falſificans crimen læſæ maieſtatis incurrit, 279. a.
Moneta ſi falſificetur à Clerico, quis hunc punire debeat. remiſſiuè, 279. b.
Monetarum antiquarum pondera quænam eſſent apud antiquos. 279. b
In moneta quænam ſint conſideranda, 278. e. 279.
Monetam cudere ſolius Principis eſt, 279. a
Monetam quis primus ſignauerit, 279. b. c. d.
Monetales Treſuiri apud antiquos fuere; ac de ipſorum munere, 278. a. b. Vide 279. e.
MONIALES comprehenduntur ſub nomine Regularium, 62. a.
MONOPOLIVM quid ſit, 288. d.
MONS ALTVS de iure S. R. E. 138. c.
IN MONTE BARDONIS iura S. R. E. 120. d
MONTIS CASINI Abbatia, bona, & Caſtra illius ad libitum Pontificis, 145. e.
MONSFERETRVS confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imp. 120. d. a Rodulpho Imp 141. c.
MONS FLASCONVS reſtituitur *S.* R. E. ab Henrico Imperatore, 136. a. b.
Montis Flaſconis Arx à Gregorio IX. munita, 138. c.
Mons Flaſconus de iure S. R. E. ex Gregorij IX. Sanctione 138. c. 139. c.
MONS FORTINVS dimittendus *S.* R. E. ex diſpoſitione Henrici Imperatoris, 136. a.
MONS POLITIANVS à Cœleſtino III. recuperatus, 135. e.
MONS ROSEVS qui hodie dicitur, forſan antiquitùs Baccanas dicebatur, 88. b.
IN MONTE SILICIS iura *S. R. E.* 120 d
MONTERANVM in poteſtate Comitum Anguillariæ, 145. a.
MONTICELLVM in poteſtate Comitum Anguillariæ, 145 a.
MORS communis omnibus, 33. b.
MVTINAM ab Imperatore emit Leo X. 147. a.

N

NARNIENSE Patrimonium donatur *S. R. E.* 117 a
Narnia confirmatur *S. R. E.* à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120. e.
Narnia recuperatur ab Eugenio III. 132. a.
NAVEM quis Romanorum primus conſcenderit, 102. a.
Nauigandi ars quomodo apud Romanos incœpta, 202. b. c.
De nauibus, reque nautica qui ſcripſerunt; referuntur, 103. b. c. d. e 104. a.
Nauium conſtruendarum exemplar vnde Romani ſumpſerint, 103. c. Reliqua in verb. Claſſis.
NEAPOLITANVM Patrimonium confirmatur S. R. *E.* à *Ludouico* Imperatore 119 a. ab Othone Imperatore. 120 e.
Neapolitani Regni ad *E*ccleſiaſticam Ditionem ſpectantis Rogerius inuaſor, 131. b.
Neapolitanum Regnum dare, vel adimere ad Papam ſpectat. 142. a.
Neapolitani Regni cenſus qualis eſſet antiquitùs, 145. d.
Neapolitani Regni Rex Ferdinandus pactiones firmat cum *I*nnocentio Octauo ratione d Regni, 145. e. Reliqua vide in verb. Sicilia.
N*E*P*E*T confirmatur S. R. *E.* à *Ludo*uico *I*mperatore, 118. e ab Othone *I*mperatore, 120. c.
NOM*E*NTANI à Pontifice rebellantes domiti, 124. c.
NOTARII deſcribendi ſunt in Archiuio, & Matricula Notariorum, 294. b. *Li*mita in Notario conficiente inſtrumenta tempore magnæ peſtilentiæ. ibid
Notarij non poſſunt allegare non vſum Bullæ Sixti V. qua cauetur, deferendas eſſe ſcripturas ad Archiuium, quamuis per multos annos non detulerint, 294. c.
NVRSIA de iure S. R. *E.* 121. a.
NYMPHA de iure S. R. *E.* 138. c.

OFFI-

O

OFFICIALES Papæ, Curiæ, & Cancellariæ recenſentur, qui in ſolemnitate ſacratiſſimi Corporis Chriſti proceſſionalitèr incedunt, & de ordine ipſis a Gregorio XIII.circa præcedentiam ſtatuto, 243, 244. Reliqua in verb.Cancellaria.

OLEI vſus creber apud Romanos fuit, 285, b.c.d e.

ORCHESTRI locum Hadrianus IV. muris ac turribus muniuit, 133. a.

ORLELE de iure S.R.E. 138. c.

ORTA cõfirmatur S.R.E.a Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore 120. c. d.

Ortanæ Ciuitatis muri a Leone IV. reſtituti, 119. c.

OSTIA de iure S.R.E. 138. c.

Oſtia a Pio IV. munita, 148. d.

OTHONIS II. Imperatoris donatio fauore S.R.E. 120.121.122.123.a.

OTHO III. Imperator confirmar donationes Pipini, Caroli, & Ludouici Imperatorum fauore S.R.E. 122.d.123 a.

OTRICVLVM confirmatur S.R.E a Ludouico Imperatore, 118.e.ab Othone Imperatore, 120 c. Vide 138.d.

P

PALIANI CASTRVM de iure S.R.E; 138.c.

PALLIO vtitur Epiſcopus Card. Oſtienſis 7.d.30.d.

Pallio induitur Archiepiſcopus ab vno ex Diaconis Cardinalibus, 15.b.

Pallium quid ſit, 30 e.31.a.

PAPATVS eſt Beneficium, 157.c. Reliqua in verb. Pontifex.

PARCVS in Cancellaria Apoſtolica quid ſit, 212.d.

IN PARMA iura S.R.E. 120. d.

Parma, ſequuto obitu Comitiſſæ Mathildis, ad Henricum Imperatorem peruenit, 127. e.

Parma eccleſiaſticæ Ditioni adiecta tempore Iulij II. 146. e Vide 147.a.

Parma reſtituitur a Iulio III. Octauio Farneſio, Vrſino reuocato, 147.c.

Parmæ Dux nullum intra mœnia externi Principis præſidium admittere valet inconſulto Pontifice, 147.c. Quod nouiſſimè quoque obſeruatum fuit tempore Vrbani VIII. d.

PAROCHIA quid ſignificet. 9.a.

PATRICIVS, celſioris faſtigij Magiſtratus a Romanis inſtitutus, 131, c.Abrogatur. 132, e, 135.a.

PATRICVM confirmatur S.R.E. a Ludouico Imperatore, 118.e.

PATRIMONIVM recuperatur S.R.E.117.a.

Patrimonium B. Petri in Thuſcia in parte alienatũ recuperatur tẽpore Ioan. XXII. 145 c. Item tempore Clementis VI. d.

PAVPERVM cura ab omnibus habenda eſt. 269. d.

Pauperum bona dicuntur eſſe bona clericorum, 269. e.

Pauperibus Conſtantinus Imperator conſuluit, 269. e.

Pauperes in Vrbis carceribus detenti quomodo excarcerentur, 280 e. 281 a.

Pauperum Aduocatus. Vide in verb. Aduocatus pauperum.

PAVLVS V. Sacellum ornatiſſimum in Baſilica Liberiana extruxit, 318.e.320.a.b

PAVLVS DE ANGELIS, 320. e. (a.

PAVLVS IOVIVS reprehẽditur a Lipſio, 90.

PAVLVS AEMILIVS ZACCHIAS, 274. b.

PENTAPOLIS recuperatur S.R E. 117. a. Vide b.

Pentapolis a Carolo Magno Imperatore declaratur de iure S.R.E 117.e.

Pentapolis confirmatur S R.E. a Ludouico Imp 119.a.ab Othone Imperatore, 120. e.a Rodulpho Imperatore, 141. c.

Pentapolis quæ loca contineret, 119 a.

PERVSIVM, cum tribus Inſulis ſuis, & lacu confirmatur S R.E.a Ludouico Imperatore, 118. e. Vide 119 a Confirmatur ab Othone Imperatore. 120.c.

Peruſini ad Innocentij III. obedientiam redeunt, 137. a.

Peruſini a Gregorio XI.deficiunt, 143.e

Peruſinos ab Eccleſiæ imperio deficientes Paulus III. perdomuit, 147. c.

PETRVS DONATVS CAESIVS S. R. E. Cardinalis, 89 a.

PETRVS FRANCISCVS DE RVBEIS, 272 a

PIPINI Francorum Regis promiſſio fauore S.R.E. 117 120.121.a.122.d.123.a.

PISA declaratur Imperio ſubiecta a Ludouico Imperatore, 119 a.

PISAVRVM confirmatur S R.E.a Ludouico Imp. 119.a.ab Othone Imp. 120. c.

PISTORIVM declaratur Imperio ſubiectum a Ludouico Imperatore 119.a.

PLACENTIA Eccleſiaſticæ Ditioni adiecta tempore Iulij II. 146.e. Vide 147. a.

DE PLORAGO ROCCA de iure S.R E. 138. d.

PLVMBATORES. Vide in verb Bullatores

PEONITENTIARIORVM Decani munus antiquitus quale, 205 c.

Pœnitentiariæ officium in primitiua Eccleſia inſtitutum, 299.d.

Pœnitentiatij olim quindecim, & hi Card. erant, 299.d.

Digitized by Google

Pœnitentiarij Summi Officium vni tantùm Cardinali fuit commiſſum, penès quem aliorum Pœnirentiariorum, & Confeſſorum cura reſidet, 299.e.

Pœnitentiarij Summi Officium quale; ac de ipſius preeminentijs, facultatibuſq; 299.e.300.301.a.b c.

Pœnitentiarij Summi Officium, nec eius iuriſdictio expirat Sede vacante, 299. e. Declara, 300.a.

Pœnitentiariæ officiales quales eſſe debeant, 300.c d.e.301.a.b.c.

Pœnitentiariorum nullo deficiente, an Cardinalium Cœtus poſſit illorum numerum augere, 301.c.

POLIMARTIVM confirmatur S.R.E. à Ludouico Imperarore. 118, e. ab Othone Imperatore. 120.e.

DE PONTE BAYLE Terra dimittẽda S.R.E. ex diſpoſitione Hẽrici Imp. 136.a.

PONTIVM conſtruendorum forma quando adinuenta, 89 b.

Ponres ſublicij ex lignea ſola materia cõpacti, 89.c.d.

Pons à Traiano in Danubio conſtructus admirabilis, 89.d.90.a, Hadriani Imperatoris iuſſu demolitur, 90.a.

Pons Arcis S.Angeli, ſiue AElius in Vrbe ab Hadriano Imp. extructus, 90.b.c.

Pons Sixtus à Sixro IV. in Vrbe reſtitutus, 91.a.

Pons Senatorius in Vrbe à Gregorio XIII. reſtitutus, 91.b.

Pons Felix ſupra Tyberim prope Malleanum à Sixto V. inchoatus, & à Clemente VIII. perfectus, 91.c.

Pontes in Vrbe Miluius, Sublicius, Fabricius, Ceſtius, Probus, AElius, Aurelius, Ianiculẽſis, Salarius; ac de illorum extructoribus, reſtitutoribuſq; 91. e. 92.a.b.c.

Pontium, aquarum, & viarum Congregatio à Romanis Pontificibus inſtituta, & aucta; ac de illius facultatibus, 94 d. e. 95.96.97.98.(b.

De põtiũ materia quis pertractauerit, 96.a.

PONTIFEX In præſtantioribus Vrbis Eccleſijs celebrabat, 7 b.

Pontificem inter, Imperatorem, ac Reges tanta eſt differentia, quanta eſt inter Solem, & Lunam, 16.c.17.a.

Pontifici lex indicari poteſt, ſeruandi verò neceſſitas nulla imponitur, 21.c.

Pontifex poteſt prædeceſſorum Pontificum Conſtitutionibus abrogare, 21.c.

Pontifici defuncto nouemdiales celebrantur exequiæ; & quare, 33 d.e.

Pontifices triplici modo creati fuere, nẽpe per inſtitutionem, ſubſtitutionem, electionem, 34.a.

Põtificis inſtiturio ſemel tantũ à Redẽptore noſtro IESV Chriſto ſeruata fuit, 34.a.

Pontificis ſubſtitutio ſecundum aliquos aliquando obſeruata. 34 b. Sed hæc ſubſtituendi forma in Pontificatu penitùs ſublata fuit, 34.c.d e. 35.a.

Pontifex an poſſit ſibi ſucceſſorem eligere, 34 b.c.d.e.35.a.154.e.155.a.

Pontificis electio rripliciter facta, nempe per inſpirationem Spiritus ſancti, per viam compromiſſi, per viã ſcrutinij, 35 b.

Pontificis electio per inſpirationem, quomodo, 35.b.c d.

Pont. electio per cõpromiſsũ qualis, 35.e.

Ponrificis electio per ſcrutinium, quomodo habearur, 36.c.d. Et de Acceſſu, ad eum Cardinalem non habendo, qui in ſcrutinio vnum ſaltẽ ſuffragiũ non receperit, d.

Pontifices aliquando creati per adorationem; ſed hæc ſpecies vel ad inſpirationem, vel ad acceſſum refertur, 36. e.

Pontifex ſi abſens à Conclaui eligatur, an Cardinales poſſint ad ipſum deſtinare Legatos ſumptibus Cameræ, non obſtante Pij IV. Conſtitutione. 37.c.d.

Pontificis electio vt ſit valida, requiritur clauſura Conclauis, 38 a.b.

Ponr. Ius Diuinum immutare nequit, 41.a.

Põtifex priuat Imperarorem, ac Reges, 43. b.c Et aliquando eoſdẽ promouet, ibid.

Pontifex duplicem habet gladij poteſtatẽ, ſpiritualis nempe, ac temporalis, 113.e. 193.c d Conrratium autem aſſerere, hæreticum eſt, 114 a.

Pontifices ſummoperè inuigilare debent, ne bona Eccleſiæ occupentur, vel vltra licitos modos alienentur, ac vt occupata recuperenrur, 115.a. Et exẽpla Pontificũ referuntur, qui, eueniente caſu, hoc egregiè peregerunt, per tot. Congreg. 21.

Pontifex ſi à Concilio propter hæreſim deponarur, ad quem ſpectet noui Pontificis electio, 254 e.

Põt. aliquãdo electi ab Imper. ac Regibus, & quomodo, 155 a. Hodie autem nil penitus iſti in electione ſe ingerũt, b.c.d.e.

Pontifex licèt extra Collegium Cardinalium eligi poſſit, nihilominus potius de Collegio eligi debet, 155.c.

Pontifex ſi quis eligatur, qui non ſit Cardinalis, priuſquam promoueatur, efficiendus erit Cardinalis, 156.a.

Pontificis electio à quibus celebranda erit, ſi duo ſuperſint Cardinales, aut vnus tãtùm, 156. a. b. Quid ſi nullus Cardinalium ſuperſit, c.d.

Pont. electio debet eſſe libera, 156 c.157.a.

Ponrificis electio, quæ per ſortem dicitur, an Cardinalibus permittatur, 157. c.

Pon-

Pontificis electio quandoque à Clero, Populoque Romano celebrata, 157.d.

Pontifices ante Clementem IV. eligebantur à Cardinalibus, intra Conclaue nequaquam incluſis, 157. d. Quomodo autem antiquitùs ad Pontificis conſecrationem procederetur, remiſſiuè. ibid.

Pontifex ſi reddatur inhabilis, Cardinalis in adminiſtratione adiungitur, 169. b.c. d. Quid ſi capiatur ab hoſtibus, ibid.

Pontificis familiares ſi quis offendat, qua pœna puniatur, 178.b.

Pontificem ſimoniacum, & hæreticum, ac in Papatu intruſum an poſſint Cardinales deponere, & expellere; & quomodo, 178 d.e.179.

Pontifex ab Vrbe diſcedens; Vicarium, ſeu Legatum in ea relinquit, 303.b.c.

Pontifex præ cæteris Regibus, ac Principibus iuſtitiæ ſe debitorē eſſe aſſerit, 304.b.

Pontifex quare in ſignandis iuſtitiæ libellis primam ſui nominis literam, in Bullis verò nomen Pontificatus apponat, 309. a. b. De Pontifice Romano reliqua in verb. Cardinales.

Pontificum poteſtas qualis vetuſtiſſimis Romanæ Reipublicæ temporibus, 55.a.

Pontificum Romanorum nomen etiam à pontibus reſtituendis deductum ſecundùm Dionyſium, 91. a.

POPVLONIVM confirmatur S.R.E. à Carolo Magno Imperatore, 117.e. à Ludouico Imperatore, 119.a. ab Othone Imperatore, 120.d.

PORTIONARII Ripæ. Vide in verb. Præſidentes Annonæ.

PORTVGALLIAE Dux Alphonſus Ducatum ſuum vectigalem Romanæ Eccleſiæ conſtituit, 131.c.

Portugalliæ Dux Alphonſus ab Alexandro III titulo Regis decoratur, 134. c.

Pro Portugalliæ Regno Alphonſus Rex offert S.R.E. annis ſingulis loco cenſus duas auri marcas ſe ſoluturum, 134.c.d.

PORTVS confirmatur S.R.E. à Ludouico Imperatore, 118.c. ab Othone Imperatore, 120.b.

Portuenſis Ciuitas, deductis è Corſica, Sardiniaq. Colonijs, populo frequentior reddita à Leone IV. Pontifice, 119. c.

PRAECEPTORES probatæ vitæ quærendi, 104.e.

PRAEFECTVS ANNONAE à tutelis, & curationibus excuſabatur antiquitus, 287 e.

Præfectus Annonæ etiam apud antiquos maximo in honore habitus eſt, 287.d.e.

Præfecti Annonæ in Vrbe munus quale ſit: ac de illius facultatibus, & preeminentijs, 287 d.e.288 289.290 a.b.

PREFECTI ARCHIVIORVM munus quale ſit in Vrbe: & copioſè de ipſius facultatibus, ac preeminentijs, 290. e. 291 292 293 294.

PRAEFECTVS VRBIS Petrus tanquam Eccleſiæ, & Pontificis perduellis ab Othone Imperatore punitus, 122. a.

Præfectus Vrbis à Romanis reſtituitur, qui Pontificis arbitrio eo munere fungeretur, 132.a.135.a.

Præfectus Vrbis Petrus Arnoldum Brixienſem hæreticum igne cremauit, 132.c.

Præfectus Vrbis Petrus in Conſiſtorio iurat Papæ Innocentio III. fidelitatem, & ab eo inueſtiturā per mantū recipit, 136.d.

Præfecti Vrbis Officium, munuſque quale, 256.c.d e.257.259.e.

PRAENESTINI à Pontifice Nicolao II. rebellantes domiti, 124.c.

Præneſtæ à Paſchali II. deficit, 127. c. Deinde ab Innocentio II, 131.b.

PRAESIDENTES ANNONAE, & Portionarij Ripæ Vrbis à quo inſtituti; & de ipſorum munere, ac priuilegijs, 239. d. e. 240. a.b.c. Prouētus annui pro eorundē emolumētis vnde exigēdi, 239.e, 240 a.

PRAESIDIS CAMERAE APOSTOLICAE Officium quale; ac de ipſius preeminentijs, & facultatibus, 269.a.b.c.

PRAESIDIS CARCERVM in Vrbe preeminentiæ, & facultates quales, 280.d.e.281.

PRAESIDIS GRASCIAE munus in Vrbe quale ſit; ac de ipſius facultatibus, preeminentijſque, 282. c.d.e. 283.284.285. 286 287.a.b.c

PRAESES ZECCARVM ſucceſſit in locum Triumuirorum monetalium, 278.c.

Præſidis Zeccarum preemineutiæ, ac facultates, 278.c.d.e.279.

PRESBYTERI creantur Apoſtoli à Chriſto Redemptore in ſuprema Cœna, 8.e.

Presbyteri conſecrati à Diuo Petro, 9.a. Ipſorum munus quale, 9.a. Eorundem Tituli, ſeu Parochiæ, 9.10.11.12

Presbyteri Cardinales. Vide in verb. Cardinales.

PRIMICERIVS vnde dictus; & de eius munere, 202.c.d.e.

PRINCIPES boni Eccleſias, eccleſiaſticaſque perſonas defendere, ac venerari tenentur, 49.b.c.d.

Princeps etſi quācumq; det alteri poteſtatē, maiorem tamen penes ſe retinet, 73. d.

Princeps pius eſſe debet, 77.e.78.a.

PRIVILEGIVM meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate, 156. d.

PROCVLI CASTRVM Vrbanus IV. recuperat, 139. d.

PROCVRATOR FISCI. Vide in verb. Fiſci Procurator.
PROCVRATOR PAVPERVM. Vide in verb. Aduocatus Pauperum.
PROSPER MVTVS, 77.b.
PROTHONOTARII APOSTOLICI participantes primum locum inter *R*omanæ Curiæ Officiales tenent, 119.a.
Prothonotarij aliquando Scriniarij dicti, 199 a.b.c.d 200.b.
Prothonotarij quando inſtituti, 199.b.c.
Prothonotariorum munus quale, antiquitùs fuerit, quale modernioribus temporibus, 199.b.c.200.201,202.
Prothonotarij antiquitùs dicti Notarij Regionarij, 199.c.
Prothonotarij ſic dicti, quaſi primi inter alios Notarios, 199.d.
Prothonotarij tam in *B*ullis, quàm in alijs Diſpoſitionibus Apoſtolicis vocantur Notarij, 199. d.
Prothonotariorum ſpecies tres, 199. c. 200.a.
Prothonotarij extraordinarij præferuntur quibuſcumque clericis ſecularibus, 200.a.
Prothonotarij extraordinarij rocchettum deferre poſſunt; ante vigeſimum annum hanc Dignitatem aſſequi quis non valet, & elapſo anno à die adeptæ Dignitatis ad Subdiaconatus Ordinem promouendus eſt, 200.a.
Prothonotarij participantes ab initio ſeptem numero fuerunt, 200.a. Deinde ad duodenarium numerum aucti, ibid.
Prothonotariorum antiquiori, qui Prothoſcriniarius, vel Primicerius dicebatur, commiſſa erat antiquitùs datandi facultas, 200.b, 242.b.
Prothonotariorum Dignitas in Eccleſia Dei excellens, 200.b c. Vide 201. b.c.d.
Prothonotarij cedere debent Epiſcopis, præſertim in Capella Pontificia; at in Conſiſtorijs publicis Sedi Pôtificiæ proximiores Prothonotarij aſſideant, 200. b.
Prothonotarij aſſimilantur Euangeliſtis, 200.c.
Prothonotarij ſunt exempti ab Epiſcoporum, & Ordinariorum iuriſdictione, 200.c.201.b.
Prothonorariorum priuilegia qualia, 200. 201.202.
Prothonotarij duo antiquiores lateri Pontificis incedentis aſſiſtendo, Fimbrias veſtimentorum regunt, 202.c.
PVELLAE per *V*rbem vagantes, Diſperſæ nuncupatæ, in Xenodochio incluſæ opera Cardinalium Ruſticuccij, & Baronij, ac Leonardi Siculi vulgò dicti Literati, 302.a.b.c.
PVERI per *V*rbem vagantes, ac mendicâtes in Xenodochio incluſi opera Leonardi *S*iculi, vulgò nuncupati Literati, 302.b
PVRPVRAE differentia apud Romanos, 28. a.
Purpura Cardinalium quid ſignificet, 28. d.

Q

QVAESTORIS Officium quale, 194. b.c.260.c.d.
Quæſtorum ſpecies diuerſæ, 260. d. e.
Quæſtorum Collegium apud antiquos. 276.a.
QVINTILIANI MANDOSII lapſus, 28. c. 34 b.40.d.
S. QVIRICVS reſtituitur Cœleſtino III. 136.b.

R

RADICOFANVM ab Hadriano IV. munitum, 132.c.133.a.
Radicofanum reſtituitur Cœleſtino III. 136.b.
*R*adicofani Arx à Gregorio IX. munita, 138.c.
*R*adicofanum de iure S. R. E. ex Gregorij IX. Sanctione, 138. c.
*R*adicofanum confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore, 141.c.
RAPHAEL VOLATERRANVS reprehenditur à Tholoſano, 4. a. Defenditur ab Authore, ibid.
RAVENNA confirmatur S.R.E. à Ludouico Imperatore, 118.e. ab Othone Imperatore, 120. c.
*R*auennæ Ducatus de iure S.*R*.E. 136. a.b.
Rauenna confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore, 141. c.
Rauennam à Venetis detentâ Iulius II. recuperat, 146.d.
*R*auenna à Pio IV. munita, 148.d.
Rauennatenſes Archiepiſcopi ſpatio annorum 224. Diuinitùs per apparitionem Columbæ ereati fuere, 35. c. Reliqua in verb. Exharcatus.
REATINI ſe fidelitatis ſacramento Romano Pontifici obſtringunt, 117. d.
Reate donatur S. R. E. ab Othone Imperatore, 121. a.
Reatini ad Innocentij III. obedientiam redeunt, 137. a.

Re-

RECTORIS STVDII VRBIS facultates, 108. c d. e.
Rector Studij Vrbis eligitur à Collegio Aduocatorum Conſiſtorialium vnus ex ipſis Aduocatis, 109 a.
REFERENDARII cur ſic appellati, 304 e.
Referendariorum origo antiquiſſima, 305. a b. c.
Referendariorum munus quale ſit; ac de ipſorum preeminentijs, 305. c. d. e 306. 307. 308. 309. 310. 311.
Referendariorum duo genera, gratiæ nempe, ac iuſtitiæ, 305. d.
Referendariorum numerus qualis, 305. b. d.
Referendarij quomodo admittantur, 305. e 306. a. b. c.
Referendarij non ſunt admittendi ad Signaturam gratiæ, qui ſaltem triennio in Signatura iuſtitiæ laudabilitèr verſati non fuerint; nonnullis tamen exceptis, 306. a. 309. c.
Referendarij ab Imperatore Spectabiles dicti, à Summo autem Pontifice Magiſtri, 307. c.
Referendarij, ex opinione Gambari, ſunt, quos priſci Canones Sedis Apoſtolicæ Conſiliarios vocant, 307. d.
Referendariorum indumentum quale 307. d. e. 308. a. b.
REGENTIS CAMERAE APOSTOLICAE officium quale fuerit, 267. e. 268. a.
REGENTIS CANCELLARIAE officium quale; ac de illius preeminentijs, & iuriſdictione, 211.
Regens Cancellariæ quomodo, & in quibus cauſis iudices deputet, 211 c. d.
Regens Cancellariæ acquirit iuriſdictionem à Card. Vicecancellario, 211. d.
Regens Cancellariæ ſedet in Parco maiori cum Abbreuiatoribus; quidque ibi peragat, 211. d. e. 212. a.
Regentatus Cancellariæ officium precio nummario comparatur, 212 a.
Regens Cancellariæ quomodo antiquitùs vocaretur, 212. b.
Regentes nonnulli Cancellariæ recenſentur, 212. a. b. c.
IN REGIO iura S. R. E. 120. d.
REGIONES VRBIS ante Neronianum incendium quatuordecim numerabantur, ſeptem autem tantùm poſt incendium, 13. d. Reſtitutæ ad numerum decimumquartum, 14. a.
Regionum Capita, ſeu Curatores ſeptem, 13. d.
REGISTRATORVM Literarum Apoſtolicarum officium quale, 225.
REGVLARIVM laudes, 61. c.
Regularium cauſæ vbi cognoſcantur, 61. d. e. 62. a. b.
REGVM officium proprium eſt facere iudicium, & iuſtitiam, ac liberare de manu calumniantium vi oppreſſos, 304. b.
ROBERTVS BELARMINVS S.R.E. Card. laudatur, 51. e
ROCCA ANTIQVA de iure S.R.E. 138. d.
ROCCA PAPAE à Tuſculanis inhabitata, 135. d.
ROCCA PRIOR (antiquitùs Rocca periura) à Tuſculanis inhabirata, 135. d.
RODVLPHI IMPERATORIS donatio fauore S. R. E. confirmatur à Principibus Electoribus, 140. e. 141.
ROMANA Prouincia qualis, 45. c.
Romæ ſtatus deploratur à Solone, 106. d. e. 107 a.
Romani aliquando contra Summos Romanos Pontifices, 107. a. 131. d. e. & alibi.
Roma donatur à Conſtantino Imperatore S. Syluestro Papæ, ac ſucceſſoribus Romanis Pontificibus, 144. b. c. d.
Roma à Mauritio Imperatore deuaſtata, 115. d.
Roma à Luitprando Longobardorum Rege obſeſſa, 116. e.
Romana mœnia à Gregorio III. Pontifice multis in locis reſtituta, 116. e.
Roma cum Ducatu, & ſuburbanis ſuis confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e.
Roma occupatur à Creſcentio Nomentano, 122. b. Reſtituitur Ioanni XV. ibid.
Romani contra Pontificem tempore Lucij II. & Eugenij III. 131. d. e. Pacem petunt, certiſque conditionibus obtinent, e.
Romani contra Lucium III. Pontificem, 134. d. e. 135. a.
Romani diſſentiunt cum diuerſis Pontificibus circa Vrbis adminiſtrationem, 135. a.
Romani pacem firmant cum Clemente III. 135. a. b.
Romanorum lex contra Pontificiam auctoritatem, 138. a.
Roma confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore. 141. c.
ROMANORVM REGIS eligendi auctoritas à Sede Apoſtolica in Germanos Principes emanauit, 140. e 141.
RONCILIO in poteſtate Comitum Anguillariæ, 145. a.
ROSELLAS confirmatur S. R. E. à Carolo Magno Imperatore, 117. e. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Impe-

Impe-

Imperatore, 120 d.
ROTAE ROMANAE votum aliquando à Congregatione Sacri Concilij Tridentini in arduis exquiritur, 56. c.
Rotæ Romanæ Auditorum Decanus defert, & cuſtodit Mitram Papæ in Capellis Pontificijs, 324. c. Reliqua in verb. Auditores Rotæ.
RVSTICORVM fauore ſpecialia nonnulla conſtituta, 289. a.

S

SABINENSE PATRIMONIVM recuperatum à Zaccharia Pontifice de manu Luitprandi Regis Longobardorum, 117. a. Confirmatur S. R E. à Carolo Magno Imperatore, 117. e.
Sabinenſe Territorium confirmatur S. R.E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d.
Sabinus Tractus à Paſchali II. deficiens, 127. c.
Sabina recuperatur à Gregorio IX. 138. b.
Sabina cum omnibus Caſtris, & Villis de iure S. R. E. 138. d.
Sabinæ Comitatus in parte alienatus recuperatur tempore Ioannis XXII. 142. c.
SACRATI ROCCA de iure S.R.E. 138. d.
SALIS apud Romanos cura qualis, 286. d. e. 287. a. b.
Sal eſt amicitiæ ſymbolum, 287. a.
Sal quare hoſpitibus apponatur ante cibos alios, 287. a.
SALARIVM non conuentum quando debeatur, 190. d.
Salarium perendi quanto tempore detur actio, 191. c.
SALERNITANVM PATRIMONIVM cõfirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore. 119. a.
SARDINIA confirmatur S. R. E. à Carolo Magno Imperatore, 117. e. à Ludouico Imperatore, 119. a. à Rodulpho Imperatore, 141. c.
Sardiniam à Saracænis occupatam Piſani recuperant, ſibique retinent, Ioannis XVIII. permiſſu, 122. d.
Pro Sardiniæ Regno Iacobus Rex Aragonum fidem præſtat Clementi V. 142. a.
DE SAXO ROCCA de iure S. R. E. 138. d.
SCHOLARIS. Vide in verb. Studium.
SCIENTIAE ſummoperè exoptandæ, ac perquirendæ, 104. b. c. d.
SCOTIAE REGNVM ſuſcipitur ſub protectione Sedis Apoſtolicæ ab Honorio III. 137. e.
SCRIBARVM, ſeu Scriptorum origo antiquiſſima, 220. c. d.
SCRINIARIIS à Clemente III. Presbyteria promittuntur, 135. b.
Scriniarij aliquando Prothonotarij dicti, 199. a. b. c. d. 200. b.
Scriniarij quinam hodie dici poſſint, 217. e. 220. c.
Scrinia qualia apud Imperatores: & de Magiſtris Scriniorum, Proximis ſacrorum Scriniorum, ac Scriniarijs, 311. b. c. d. e.
SCRIPTORES in Vrbe in quadruplici differentia, Apoſtolici nempe, Breuium Archiuij, Minoris Gratiæ, 223. & pag. præcedd.
Scriptores Apoſtolici quando inſtituti, 220 d. e. 221. a. De ipſorum munere, ac priuilegijs, 221. 222. 223.
Scriptorum Apoſtolicorum numerum ad octuaginta auxit Alexander VI. 221. a.
Scriptores Archiuij à Iulio II. inſtituti, 221. a. b. ac de ipſorum munere, & priuilegijs, 221. 222. 223.
Scriptores Apoſtolici ſunt præferẽdi ſcriptoribus Archiuij, 222. b. c.
Scriptores Literarum Apoſtolicarum ſub plumbo, & Scriptores Breuium differunt, 222. d. e.
Scriptores Literarum Minoris Gratiæ quinam ſint, 223. a.
SCRIPTVRA. Vide in verb. Archiuium.
SCVTIFERORVM CANCELLARIAE munus quale; ac de illorum priuilegijs, 228. 229. 230. 231.
Scutiferi Cancellariæ à Leone X. inſtituti, 228. e. 229. a. b. c.
SECRETARII APOSTOLICI Cardinalem Vicecancellarium tanquam eorum caput agnoſcunt, 216. a.
Secretarij dictio vnde originem habuerit; ac de varia Secretariorum denominatione, 216. 217.
Secretarij Apoſtolici à quo inſtituti, 217. b.
Secretariorum Apoſtolicorum munus quale; ac de ipſorum priuilegijs, 217. c. d. e. 218 219. 220.
Secretarij domeſtici Pontificij qualitates, ac munus, 217. c. d.
Secretarios duos domeſticos hodie Pontifex habet; ac de ipſorum officio, 217. d. e.
Secretarij ſacræ Conſultæ munus exoptabile, etiam à S. R. E. Cardinalibus retentum, 77. a. b.
SEDES APOSTOLICA cui aſſimiletur, 40. a.
Sedes Apoſtolica nunquam moritur, 171. c.
De

De Sede vacante. Vide in verb. Pontifex, & in verb. Cardinales.
SENATORES, & Conſules purpureis veſtimentis vtebantur, 28. a.
Senatoribus, & Conſulibus æquales eſſe Cardinales ſanciuit Conſtantinus Imperator. 28. a.
Senatores à Romanis Pontificia auctoritate habendi, 132. a. 135. a.
Senatoribus à Clemente III. Presbyteria permittuntur, 135. b.
Senatoris Vrbis, ac Romanorum lex contra Pontificiam auctoritatem, 138. a.
Senatoria Vrbis Dignitate priuatus Carolus Rex Siciliæ à Nicolao III. 140. c.
Senatoria Vrbis Dignitas quibus prohibita à Nicolao III. 140. c.
Senator Vrbis vltra annum non admittendus, 140. d.
Senatorem Vrbis perpetuum ſe Nicolaus III. conſtituit. 140. d. Et ſui loco Proſenatores duos creauit. ibid.
Senatus Romanus quam poteſtatem haberet, 159. b. c.
Senatorum, & clariſſimorum virorum lites coram Imperatore antiquitùs decidendæ, 172. a. c.
Senatus Romanus reſtituebat famæ, 180. a.
Senatus Romani iura ſunt extincta ex Nicolai III Sanctione, 180. a. b. c.
Senator Vrbis eburneum Scipionem à Pontifice recipit, 259. c.
Senatus Thebani deſcriptio, 29 c.
SENESCALCHI, ſiue Cuſtodis Cancellariæ munus quale, 227. d. e. 228. a. b.
Seneſcalchi officium multis ab hinc annis magna in exiſtimatione conſiſtit, 228. b.
SENOGALLIA occupatur à Deſiderio Rege Longobardorum, 117. c.
Senogallia confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d.
SEPVLTVRAE honor neque hoſtibus denegandus eſt, 33. b.
SERRAVALLE de iure S. R. E. 138. d.
SERRONIS CASTRVM de iure S. R. E. 138. c.
SERVORVM ſpecies triplex, 175. d. e.
SETIA recuperatur ab Eugenio Tertio, 132. a.
S. SEVERA in poteſtate Comitum Anguillariæ, 145. a.
SICILIA confirmatur S. R. E. à Carolo Magno Imperatore, 117. e.
Sicilia confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. e.
Siciliæ Ducatus confirmatur à Nicolao Secundo Roberto (Guiſcardo) 124. b. 125. a.
Sicula Monarchia debilibus, ac vanis innixa fundamentis. remiſſiuè, 126. d.
Siciliæ Regnum conceditur ab Innocentio II. Rogerio, recepto fidelitatis iuramento, 131. a.
Siciliæ Rex Vuillelmus, Dux Apuliæ, & Calabriæ, ac Princeps Capuæ ab Hadriano IV. ligium recipiente homagium, comprobatur, 132. b.
Siciliæ Regnum conceditur ab Alexandro III. Vuillelmo alterius Vuillelmi filio, 133. b.
De Siciliæ Regno, diſpoſitio Henrici Imperatoris, 136 a
Sicilia reſtituitur Cœleſtino III. 136. b.
Siciliæ Reges ab Innocentio III. conſtituuntur Conſtantia Imperatrix, & Fridericus eius filius, 137. a.
Siciliæ Regnum à Gregorio IX. Friderico Imperatori, præter Eccleſiæ Vrbes, conceſſum, 138. a.
Siciliæ vtriuſque Rex creatur à Clemente IV. Carolus Dux Andegauenſis, 139. e.
Siciliæ Regnum confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore, 141. c.
Siciliæ Rex Carolus fidem præſtat Clemẽti V. pro dicto Regno, 141. a.
Siciliæ Regnum dare, vel adimere ad Papam ſpectat, 142. a.
Siciliæ Rex à Clemente V. Robertus coronatur, 142. a. Reliqua in verb. Neapolitanum Regnum.
SIGILLVM quam fidem faciat, 161. a.
SIGNATVRAE Gratiæ inſtitutio, & facultates, 73. 74. Officiales quinam in ea interueniant, 74. b c.
Signatura Gratiæ aliquando habita abſente Romano Pontifice; & quibus verbis tunc Cardinales ſupplices libellos ſubſignauerint, 74. d.
Signaturæ Gratiæ exercitium quieſcit Sede vacante, 74. d.
Signaturæ Gratiæ Commiſſiones an per verbum *Placet*, ſiue per verbum *Fiat* ſint ſignandæ, 74. e.
De Signatura Gratiæ plura. remiſſiuè. 74. e.
Signaturæ Gratiæ, & Iuſtitiæ Præfecti cuiuſnam antiqui Magiſtratus ſimulachrũ habeant, 311.
Signatura Iuſtitiæ non reſcribit in cauſis Cameralibus, 254. a.
Signaturæ Iuſtitiæ Tribunal rectiſſimo iudicio à Summo Pontifice inſtitutum, 304. c. d e.

Signa-

Digitized by Google

Signaturæ Iuſtitiæ Præfectorum nomenclatura, 310 b.c.d.e.
Signatura Iuſtitiæ anteactis temporibus non diſtincta à Signatura Gratiæ: quis autem eas diſtinxerit, 310 e. 311.a. Alia de Signatura Iuſtitiæ vide cap 57. de Referendarijs.
SIGNIA confirmatur S. R E à Ludouico Imperatore, 118.e.
Signia acquiſita S. R.E. ab Honorio II. 130.d.
SOANA confirmatur S R.E. à Carolo Magno Imperatore, 117.e. à Ludouico Imperatore, 119.a. ab Othone Imperatore, 120.d.
SOLICITATORVM, & Iannizerorum munus idem: in quo autem verſetur: ac de ipſorum priuilegijs, 224.
SORA à Giſulpho Beneuentano Duce occupata. 115.e.
Sora confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120.e.
SPOLETINI ſe Romano Pontifici fidelitatis ſacramento obſtringunt, 117.d.
Spoletanus Ducatus confirmatur S.R.E. à Carolo Magno Imperatore, 117.e. ab Othone Imperatore, 120. d. Vide, 121. a. b.
Spoletanus Ducatus reſtituitur S. R. E. à Conrado, 137.a.
Spoletanus Ducatus confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore, 141.c.
Spoletini rebelles ad Eccleſiæ obedientiam redeunt tempore Sixti IV. 145. c.
SPOLIORVM Commiſſarij quid ſeruare debeant. remiſſiuè, 263. d.
STRVNCONIS CASTRVM de iure S.R.E. 138.d.
STVDIA publica in vnaquaque benè diſpoſita Republica adinuenta, 104. d.
Studij Romani Vniuerſitatem Sixtus V. ab ære alieno ſubleuauit; & pro eiuſdem Vniuerſitatis recta adminiſtratione Congregationem inſtituit; cuius facultates vide pag. 104. e. & paginis ſeqq.
Studij Romani Vniuerſitas antiquiſſima, 105.c.106.
Studium Romanum adeuntes quid antiquitùs obſeruare deberent, 105.d.e.
Studij Romani Magiſtri quot, & quales antiquitùs, 106 a.b.
Studium Romanum, quod hodie Sapientiam vocant, antiquitùs in Capitolio extabat, 106.b.
Studium Romanum Innocentius IV. inſtituit, ſiue reſtituit, 107.b.
Studium Romanum nobilius, ac magis antiquum alijs vniuerſalibus Studijs, 107. b.
Studij Romani Profeſſoribus ſoluuntur ſtipendia ex Gabella vini, Leone X. ita mandante, 107.c.
Studium Romanum Bonifacius VIII. priuilegijs adauxit, tam fauore Profeſſorum, quàm ſcholarium, 107.c.d.e.
Studium Firmanum Bonifacius VIII. inſtituit, 107.c.110.e.
Studentes Romæ habent priuilegium percipiendi fructus Beneficiorum ſuorum, non obſtante Statuto Eccleſiæ, quòd per annum faciant reſidentiam, 107. e. 108.a.
Studij cauſa an dicatur pia, 108.a.
In Studio Romano Hebraica, Arabica, & Chaldæa Linguę edocendæ ſunt, 107. a.b.
In Studijs Regularium Hebraica, Græca; & Latina Lingua, & in maioribus Arabica edoceri debet, ex Pauli V. Sanctione, 108.b.c.
Studij Vrbis incremento, tectæque adminiſtrationi Leo X. mirificè inuigilauit, 108.c.d.e.
Studij Vrbis Rectoris facultates, 108. c. d. e.
In Studio nullus ad legendum admittitur, niſi prius Catholicæ Fidei profeſſionem emiſerit, 109 a.
Studij Romani Profeſſores actu legentes ſingulariter recenſentur, 109. 110.
Studium Bononiæ antiquiſſimum, 110 e.
Studium Auenionenſe à Bonifacio VIII. inſtitutum, 110.e.
Studium Peruſinum à Clemente V. erectū, 110.e.
Studium Ferrarienſe à Bonifacio IX. inſtitutum, 110.e.
Studium Maceratenſe à Paulo III. erectum 110.e.
Sudium Vrbeuetanum ab Vrbano VI. inſtitutum, 110.e.
SVMMATORIS LITERARVM APOSTOLICARVM Officium quale, 240.d.e. Et de ipſius munere, ac priuilegijs, 241.
Summatoris Literarum Apoſtolicarum officium à tempore Sixti V. eſt annexum Cardinali Vicecancellario, 240.e.
Summatoris officium ſi pater emat pro filio Cardinali, an ſit imputandum in legitima, & pro quo pretio, 241.d.
SVBDIACONATVS Dignitas quandoque etiam S. R. E. Cardinalibus adſcripta, 295.c.
IN SVRIANO iura S.R.E. 220.d.
SVTRINI Agri Vallis, magna vocata donatur S. R. E. 117.a.
Su-

Sutrium confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120 c.
Sutrium à Gregorio Pſeudopontifice occupatum, 129.a. Recuperatum à Calixto II. 129 a.b.
SYMMACHVS Pontifex prohibuit alienationem bonorum Eccleſiæ nedum Presbyteris, ſed Romanis quoque Pontificibus ſucceſſoribus, 115.a.b.

T

TABELLA Communitatum. Vide in verb. Vniuerſitas.
TARQVINIENSES Populi quales, 103. e. 104.a.
TARRACONENSIS CIVITAS à Berengario Comite Barchinonenſi Vrbano II. donata, 126.d.
TERRACINA recuperatur ab Eugenio III. 132 a.
Terracina de iure S.R.E. 138.c.
THEANVM confirmatur S.R.E. à Ludouico Imperatore, 119.a.
Theanum de iure S R.E, 120 c.
THEOLOGIAE laudes, 111.a.
THESAVRARII PAPAE nomen etiam initio naſcentis Eccleſiæ receptum, 260.a.
Theſaurarij officium antiquiſſimum, 262. c.
Theſaurarius dignior eſt in Camera poſt Card. Camerarium, 260.b.
Theſaurarij officium quale antiquitùs apud Romanos, 260. c.d.e.
Theſaurarij Prouinciales antiquitùs dicti Suſceptores: & de ipſorum munere, 260 e.261.a.b c.
Theſaurarij Papæ preeminentiæ, ac facultates recenſentur, 261. c. d. e. 262. 263. 264.265.266.267.
Theſaurarius Papæ decurſis temporibus laicus erat, 261.d. 265. b. Hodie tamen clericus eſt: & quare, d.e 262.a.b.
Theſaurarius ſi aliquid cum pecunijs Cameræ acquirit, non ſibi, ſed Cameræ acquirit, 263 b.
Theſaurarius nō debet habere decimas ex ſpolio, niſi pretiū inde redactū fuerit, ſed ad ſucceſſorem ſpectant, 263.c.
Theſaurario ſplendorem Sixtus V. reſtituit, 265.b.
Theſaurarius non poteſt intereſſe in Camera, in qua agitur de intereſſe coniunctorum ipſius, 267.a.
THVSCIAE loca confirmantur S R. E. à Ludouico Imperatore, 118.e. ab Othone Imperatore, 120. b.
Thuſciam Comitiſſa Mathildis donat S.R.E. 127.e.
Thuſcus Ducatus Longobardorum confirmatur S.R.E. à Carolo Magno Imperatore, 117.e. à Ludouico Imperatore, 119 d. ab Othone Imperatore, 120. d. Vide 121.a.b.
Thuſcus Ducatus Longobardorum quæ loca comprehendat, 117.e 119.a.
Thuſciæ Ducatus ad ius, & dominium S.R.E. pertinens Innocentij III. aſſertione, 136. c. Reliqua in verb. Hetruria.
TIBVR confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118, e.
Tiburtini tanquam Creſcentio Nomentano adhærentes ab Othone Imperatore puniti, 122.c
Tiburtes ab Innocentio II. defecerunt, 131.b.
Tiburtini à iuriſdictione S.R E. ſubtrahere ſe cupientes, Friderico Imperatori claues Ciuitatis exhibent, at Imperatoris iuſſu Ciuitas eadem Sedi Apoſtolicæ redditur, 132.d.
TIPHERNATES à Pontifice Gregorio XI. deficiunt, 143.e.
Tiphernum ad S. R. E. obedientiam redit tempore Sixti IV. 145 c.
TITVLI quid ſignificent, 12. e. 13. a. 58. e.
Tituli Cardinalium. Vide in verb. Cardinales
TREBARVM CASTRVM recuperatum ab Vrbano IV. 139. c.
TVDERTVM confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118 e. ab Othone Imperatore, 120. c.
Tudertini ad Innocentij III. obedientiam redeunt, 137. a.
Tudertini rebelles ad Eccleſiæ Romanæ obedientiam redeunt tempore Sixti IV. 145.c.
TVLPHA quæ hodie dicitur, antiquitus Forum Claudij dicebatur, 88. b.
TVRRIN. DE PARMA de iure S. R. E. 138.d.
TVSCANIA confirmatur S.R.E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120.d.
TVSCVLANI à Pontifice rebellantes domiti, 124 c.
Tuſculanū à Paſchali II. deficiens, 127. c.
Tuſculani ab Innocentio II. defecerunt, 131. b.
Tuſculum à Romanis dirutum, 135.c.d.
Tuſculum nouum cur Fraſcatum nuncupatum, 135.d.

TYBERIS alueum laxauit Auguſtus Imperator; quem imitatus eſt Vrbanus VIII. 98.d.e.

TYPOGRAPHIAE arte adhuc non adinuenta, quomodo doctorum virorum monumenta diuturnitati conſignarentur, 111. b.c.

Typographiæ ars quando inuenta, 111. c. d.

Typographi quid obſeruare debeant, antequam volumina imprimant tam ſecularium, quàm Regularium, 111. c. 112 a.

Typographia Vaticana à Sixto V. erecta, illiq; Congregationem idem Pontifex præfecit, & facultates attribuit, 112.

Typographia Vaticana Pauli V iuſſu Typographiæ Camerali vnita, 112.c.

V

VALENTANI CASTRVM Vrbanus IV. recuperat, 139. d.

VALLIS PETRI CASTRVM recuperatum ab Vrbano IV. 139.c.

VASA Eccleſiæ, etiam initiata, an, & quando confringere, conflare, & vendere liceat, 295.b.

VATICANA BASILICA à Conſtantino Imperatore extructa, 65.e.

Vaticanam Baſilicam quinam Pontifices reſtaurauerint, ac exornauerint, 65 e. 66. 67. 68 De Fabrica huius Baſilicæ, vide in verb Fabrica S. Petri.

Vaticana Baſilica Romanorum tantùm Pontificum cadauera recipit, 189.b. Reliqua in verb. Baſilica Vaticana.

VELITERNENSIS Eccleſia adiuncta Oſtienſi, & S.Rufinæ ab Eugenio III. 7. d. 132 a.

VENAYSINVS COMITATVS tempore Honorij III. Romana Sedes obtinuit, 137.e.

Venayſinus Comitatus tempore Gregorij X. ad S.R.E. immediatum dominium peruenit, 140. a. b.

IN VENETIARVM Prouincia iura S.R.E. 120. d.

Veneti occupatores Ferrariæ, eiuſdemque deinde reſtitutores à Clemente V. abſoluuntur à Cenſuris, 142.b,

Veneti reſtituunt Iulio II. Rauennam, Fauentiam, Ceſenam, & Ceruiam, 146. d.

Veneta Reſpublica literas Ducales ſub plũbo firmat, 227.b. Aliquando bulla aurea, ibid.

VERBA *eò ipſo incorporata &c.* quid importent, 149.d.

Verborum *Fiat*, & *Placet* in ſupplicibus libellis differentia, 308.e.

VETRALLA quæ nunc dicitur, antiquitùs Forum Caſſium dicebatur, 88.a.

Vetralla in poteſtate Comitum Anguillariæ, 145.a.

VIANVM in poteſtate Comitum Anguillariæ, 145.a.

VIARVM curationes antiquis Romanis maximè cordi fuerunt, 86.b.c.

Viarum curandarum munus primò Cenſoribus, poſtremò Curatoribus viarum demandatum fuit, 86.d.

VIA Appia ab Appio Romanorum Cenſore ſtructa, 86.d.e.

Via Flaminia à C. Flaminio ſtrata, 87. a. b.

Viam Caſſiam Caſſius ſtrauit, 88.a.b.

Via Claudia qualis, 88 a.b.

Via Aurelia qualis, 88.d.e. 89.a.

Viarum, aquarum, & pontium Congregatio à Romanis Pontificibus inſtituta; & aucta; ac de illius facultatibus, 94. d. e. 95. 96. 97. 98.

Viæ publicæ inter Regalia connumerantur, 96. b.

Viarum Magiſtri ſemper in Romana Republica extiterunt; & ipſorum facultates recenſentur, ijſdem à Romanis Põtificibus attributæ, 96. c. d. e. 97. 98.

De viarum materia quis pertractauerit, 96. a b.

VICARII APOSTOLICI à quo eligantur, 61. b.

VICARIVS PAPAE an poſſit cognoſcere de cauſis familiarium, & ſubditorum Cardinalium, 176.b. vide d.

Vicarij Papæ munus quale ſit, ac de ipſius facultatibus, & preeminentijs, 301. d e. 302.303.304.a.

Vicarius Papę an cognoſcat de cauſis ſubiectorum Titulis Cardinalium, 302. c. d, 322.b.c.

Vicarius perpetuus Papæ quis primus de Collegio Cardinalium fuerit, 302.e. 303. a.vide b.c.

Vicarij Papæ an anteactis temporibus eſſent Epiſcopi, non autem Cardinales, 303.b.c.

Vicariorum Papæ cathalogus à Virgilio Card. Roſario ad Martium Card. Ginettum, 303.a.b.c.d.

Vicarius Papæ deputat ſibi Coadiutorem Epiſcopum, ſub nomine Viceſgerentis, 303.d.

Vicarius Papæ, quando Cardinalis non erat, quos præcederet, 303.c.

Vicarij Papæ officium an expiret Sede vacan-

can-

cante , 303. e. 304. a.

VICARIVS VRBIS antiquitùs loco Præfecti Vrbis fuit, 301.e.

VICECANCELLARII PAPAE atteſtationi an ſit ſtandum, 161.a.

Vicecancellarius in Romana Curia , & apud Summum Pontificem primum obtinet locum , 193. d. 194 e. 198. a. Quàmuis Mandoſius Camerarium præferat, ibid.

Vicecancellarius hodie, multiſque ab hinc annis ex Collegio S.R.E. Cardinalium eligitur, 193.e. Quare , 194.a.

Vicecancellariatus officium vſque ad Bonifacij VIII. tempora priuatis etiam viris conceſſum, 194. a. 196. a.

Vicecancellarius, & Cardinalis fuit S. Hieronymus, 194. b. 245. c.

Vicecancellarius antiquitùs dictus Bibliothecarius, 194. b.c. 245. & ſeqq.

Vicecancellario adaptari quoque poteſt nomen Quæſtoris, 194. b.

Vicecancellarij qualitates quales, 194.c.d. Eiuſque prærogatiuæ, c. 195.a.

Vicecancellarius ſedere poteſt cum Auditoribus Rotæ in deciſionibus cauſarum, 195. a.

Vicecancellarius ſimilis Præfecto Prætorio, 195.a.

Vicecancellarij nomen vnde proceſſerit, cum priùs Cancellarius vocaretur, 195. 196. a. 247.c. 248. a.

Vicecancellarij iuriſdictio maxima eſt . Et in quibus potiſſimùm conſiſtat, 196. b.c. d. e. 197 198.

Vicecancellarius habet titulum , curam , iuriſdictionem,& adminiſtrationem Eccleſiæ Sancti Laurentij in Damaſo , 197. b. 251 .a.

Vicecancellarium appellat Clemens VII. oculum Romani Pontificis dexterum , 197. b.

Vicecancellarius agnoſcendus in ſuperiorem à Capitulo, & Clero Eccleſiæ Sancti Laurentij in Damaſo, & ab omnibus Cancellariæ Apoſtolicæ Officialibus , 197. b. c. Vide 199 a.

Vicecancellarius Officia nonnulla ſub ſua diſpoſitione habet , quorum pretium , ac emolumenta in ipſius commodum cedunt ; & quænam ſint, recenſentur , 197. c.d.e. 251. a.b.

Vicecancellarius an poſſit per longum tempus extra Vrbem degere; & an Papa poſſit illum ad redeundum cogere ſub pœna priuationis Officij , ac Dignitatis, 198 a. b.

Vicecancellarij Officium, mortuo Pontifice, & Sede vacante, ſilet, 198. e.

Vicecancellarius quid agere debeat, mortuo Pontifice, 198. c.

Vicecancellarius quare hodie per ſe ipſum Commiſſiones non ſignet, 211.b.

Vicecancellariorum, & Cancellariorum copioſa nomenclatura àb anno 370. vſque ad annum 1653. 245.246.247.248. 249 250. 251.

Vicecancellarij Officium perpetuum eſt, 251. b.

Vicecancellario ab Vrbe abſente , Prouicecancellarius deputatur, 251. d.

VICEDOMINVS quid ſignificet, 8.c.

VINI apud Romanos cura qualis , 286. d. e. 287 a

VIRGILIVS ROSARIVS S. R. E. Card. Vicarius Papæ, 302.e.303.a.

VISITATORES Apoſtolici à quo eligantur, 61. a.

VITERBIVM confirmatur S.R.E. à Carolo Magno Imperatore, 117 e. à Ludouico Imperatore, 119.a. ab Othone Imperatore, 120. d.

VNIVERSITATI quod debetur , ſingulis non debetur, nec quod debet Vniuerſitas, ſinguli debent, 79. c.

Vniuerſitatum Status Eccleſiaſtici commodo conſuluit Clemens VIII . dum Boni Regiminis Cōgregationem inſtituit, 79. c. d e. Huius Congregationis facultates, 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85.

Vniuerſitatum ſuperuacaneos ſumptus Imperatores quoque vetuerunt, 79 d

Vniuerſitates omnes Status Eccleſiaſtici quolibet anno Tabellam introitus , ac exitus ad Vrbem tranſmittere tenentur, 79.d.e.80.

Vniuerſitatum Officiales dimiſſo Officio de adminiſtratis ſyndicentur, 80. c.d.

Vniuerſitatum bona, ac iura alienari prohibentur, 80. e. 81. a. Et in Eccleſiaſtica Ditione Congregationis Boni Regiminis licentia in ſcriptis requiritur. 81. a.

Vniuerſitatum , & vaſallorum obligationes, quæ ſub alienationis vocabulo continentur, dominorum contemplatione celebratæ, ſunt nullæ, 81. a.b.

Vniuerſitates Legatos, & Oratores, etiam ſumptibus proprijs ad Vrbem tranſmittere nōn valent , niſi de licentia Congregationis Boni Regiminis , 81. b. Ratio adducitur, b c.

Vniuerſitates extraordinarios Agentes in Vrbe retinere non debent, 81. b c.

Vniuerſitatum Agentes ad negotia , non ad lites ſunt conſtituti , 81. c.

Vniuerſitates prohibentur munera largiri, 81. d.e. Quare, 82.a. Vide 83.e. 84. a.

Vniuerſitates an poſſint eleemoſynas tribue-

bnere; quas dare ſolebant Eccleſijs, & Religioſis viris, quæ in Tabella ſint omiſſæ, attenta diſpoſitione Bullæ Boni Regiminis, 82. b. c. Et de ſtilo d. Congregationis, 82. d.

Vniuerſitatum debitores, vel cum illis litem habentes,ſeu qui rationem adminiſtrationis non reddiderint, ad Officia publica non admittuntur, 82. d.

Vniuerſitatum bona locari debent cum idoneis fideiuſſoribus, cum prohibitione defalcationis, 82. e.

Vniuerſitatum bona in Eccleſiaſtica Ditione locantur accenſa candela, 83. a. Et an liceat locare auctionibus promiſſis, ibid.

Vniuerſitatum Depoſitarij debent idoneã præſtare cautionem,83 b.

Ab Vniuerſitatibus conceſſæ exemptiones reuocantur, 83. c. Quid de exemptione ob numerum duodecim filiorum, ibidem.

Vniuerſitatum debitores manu regia ad ſoluendum cogendi, 84. b.

Vniuerſitates an vẽdere poſſint ſtabilia, ac cenſus imponere; & à quo debeant impetrare licentiam, 254. d.

VOLATERRA declaratur Imperio ſubiecta à Ludouico Imperatore, 119. a.

VRBANVS VIII. à fundamentis Eccleſiam S. Caij in Vrbe excitauit, Titulumque eidem reſtituit, 12. b. c. d. Inſtituit Congregationẽ Immunitatis Eccleſiaſt. 55. d. 61. b. Trãsferri iuſſit ſepulchrum, ac cineres Pauli III. 66. c. Mortis memor ſepulchrum ſibi in Vaticana Baſilica elegit, 66. c. Vaticanam Baſilicam exornauit, 67. d. e. Inuigilauit viæ Flaminiæ præſeruationi, Tyberiſque aquas eandem deuaſtantes compreſſit, 87. c. d. e. 91. d. Viam Caſſiam reſtituit, 88. a. b. Centumcellarum portum reſtituit, viãque Aureliam ſtrauit, & complanauit, 89. a. In cohibendis Tyberis exundationibus inuigilauit, 90. c. d. Pontem Aelium coarctatum dilatauit, arcumque obſtructum reſerauit, laxioremque Tyberis alueum fecit, 90. d. e 98 e. Comitiſſæ Matildis oſſa ex Mantuano Cœnobio tranſlatari iuſſit,in Vaticana Baſilica collocari, ipſique celeberrimæ fœminæ marmoreum extrui monumentum, 128. c. Recuperauit Ducatum Vrbini, 150. b. c. Congregationem confinium inſtituit, 151. Locum Tribunali Rotæ in Vaticano Palatio aſsignauit, 207. a. b. Nouum Archiuium in Vrbe erexit, de ſuo nomine Vrbanum nuncupandum, 221. d. 291. b c.

VRBINVM occupatur à Deſiderio Rege Longobardorum, 117 c.

Vrbinum confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d à Rodulpho Imperatore, 141. c.

Vrbini Ducatũ recuperat Vrbanus VIII. ſubſequuto Franciſci Mariæ Roborei obitu, 150. b. c.

VRBS VETVS confirmatur S. R. E. à Carolo Magno Imperatore, 117 e. à Ludouico Imperatore, 119. a vide 119 a. in fin. ab Othone Imperatore, 120. d.

Vrbis Veteris Reſpublica Syluestri II. Pontificis ſalutaribus legibus iuncta, 122. d

Vrbeuetana Ciuitas ab Hadriano IV. priuilegijs decorata, 132. e. Item à Cœleſtino III. 135. e.

Vrbeueteri ferè per biennium Vrbanus Quartus, cum Curia reſidentiam habuit, 139. a.

Z.

ZAGAROLVM Paſchalis II. Petro à Columna ademit, 127. a. b.

Zeccarum Præſes. Vide in verb. Moneta, & in verb. Præſes Zeccarum.

F I N I S.

ERRATA POTIORA SIC CORRIGENDA:

Primus numerus paginam, ſecundus lineam indicat.

Pag. 29.58. *err.* altra, *corr.* vltra 61.26. inſtructionem, inſtitutionem. 65. 38. dictus, dictis. 65. 54. etiam, etenim. 68.10 Tempi, Templi. 81. 7. præſidijs, prædijs. 83.10. acere, facere 92 15. flacc. flau. 94.26. ſed, ſex. 109.13 derogatum, derogarum. 135.58 Monſpolitanus, Monſpoluianus. 137.51. Hennicus, Heuricus. 143.26. ſubtulit, ſubſtulit. 145. 59. Cruitas, Ciuitas. 146. 17. poſt verb. *annis.* adde, *perſoluerint.* 146. 48. detentatas, detentas 152. 51. poſt verb. *magis*, adde *oritur* 153. 2. emptione, impoſitione. 23. præterea, propterea. 30. colere, colore. 154. 4. poſt ver. *vt*, adde, *ad.* 32. & in apoſtil. f. 796.769 pag.157. 34. vt.ait.159.10. viſis, viris. 160. poſtil.d 254.354. pag 183. 18 geſtum fuerit. geſta fuerint. 226 52. Iuſtinæ, Iuſtine. 227. poſtil. b *ſ*. 1. *ſ*. fin. 250.24. Epiſcopos, Epiſcopus. 262. 12. Theſaurariatus, Quintò Theſaurariatus. 285. 23. atticoru, atticorum. 305. 37. paruuis, paruus. 313. 37. præſt, præeſt. poſtil. a. 64.94. pag. 315. 44. ſporulas, ſportulas.

Leuiora, ſi quæ ſunt, tua corrigat Lector humanitas.

REGESTVM.

† †† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii KK Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ
a b c d e

Omnes ſunt Duerniones.

R O M AE.
Typis Ignatij de Lazaris M.DC.LIII.
SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google